ΦΙΛΟΣΟΦΟΥΜΕΝΑ

Η

ΚΑΤΑ ΠΑΣΩΝ ΑΙΡΕΣΕΩΝ ΕΛΕΓΧΟΣ

PHILOSOPHUMENA

SIVE

HÆRESIUM OMNIUM CONFUTATIO

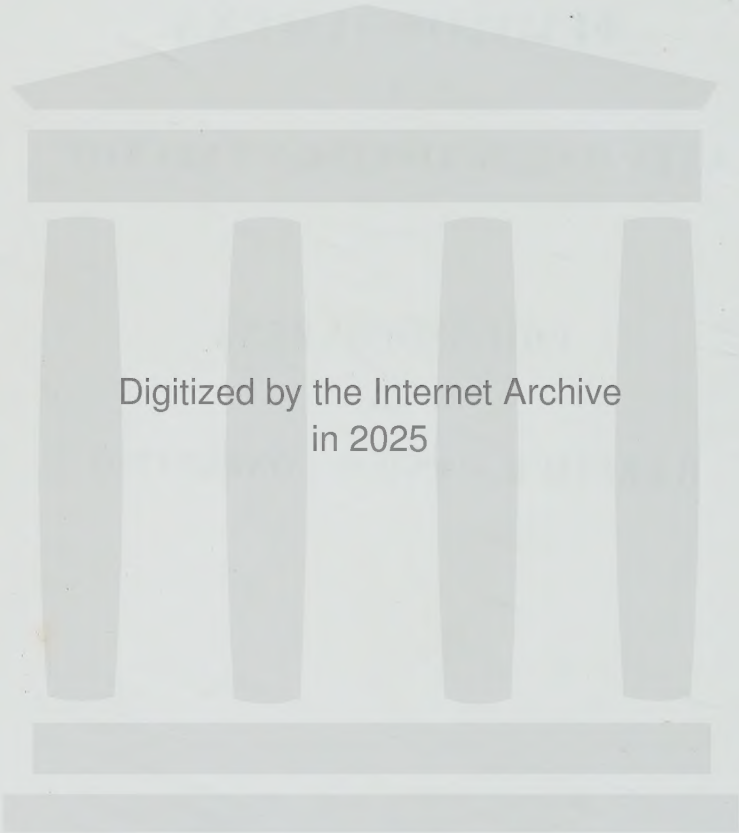
Digitized by the Internet Archive
in 2025

https://archive.org/details/philosophumenasi0000patr

ΦΙΛΟΣΟΦΟΥΜΕΝΑ

Η

ΚΑΤΑ ΠΑΣΩΝ ΑΙΡΕΣΕΩΝ ΕΛΕΓΧΟΣ

PHILOSOPHUMENA

SIVE

HÆRESIUM OMNIUM CONFUTATIO

OPUS ORIGENI ADSCRIPTUM

(vere Hippolyto)

E CODICE PARISINO PRODUCTUM RECENSUIT, LATINE VERTIT

NOTIS VARIORUM SUISQUE INSTRUXIT, PROLEGOMENIS ET INDICIBUS AUXIT

PATRICIUS CRUICE

S. THEOLOGIÆ DOCTOR IN UNIVERSITATIBUS MONACENSI ET PARISIENSI

ROMANÆ ACADEMIÆ CATHOLICÆ RELIGIONIS SOCIUS

ARTIUM LIBB. DOCTOR, NORMALIS CLERICORUM SCHOLÆ RECTOR

ALMA COLLEGE
208.22
LIBRARY
H612C
Alma, California

PARISIIS

EXCUSUM IN TYPOGRAPHEO IMPERIALI

DE AUCTORITATE IMPERATORIS

M DCCC LX

25156

PROLEGOMENA.

CAPUT PRIMUM.

De codice hujus libri et editionibus.

Anno 1840, a viro summo et litteratissimo Abel Villemain, Galliarum regi a rebus institutionis publicæ moderandis ministro, Mynoïdes Mynas et natione Græcus et doctrina, eam provinciam acceperat ut, aditu ad græca monasteria sibi facto, libros manuscriptos, qui alicujus essent pretii, perquireret, colligeret, et collectis bibliothecarum Parisiensium opes augeret. Suscepto muneri Mynas non defuit. Inter cætera priscorum temporum monumenta, quæ feliciter reperta tunc in lucem prodiere, non ignobilem obtinet locum *Galeni dialectica*, quam ipse Mynas, anno 1844, typis mandavit, nobiliorem *Philostrati libellus de gymnastica*, *Babrii fabellæ*, et in primis codex novam *Omnium hæresium refutationem* continens, de quo nunc disputatio instituitur.

Huic codici excutiendo quum sedulam navaret operam Emmanuel Millerus, vir doctus et antiquitatis Græcæ studiosus investigator, facile agnovit partes quæ desiderabantur operis cujusdam, jam pridem manibus eruditorum triti, cui titulus Φιλοσοφούμενα, auctor autem Origenes inscribebatur; idem corrigendis scribarum mendis ingenii acumen adhibuit; inde plurima quum ad pristinam integritatem restituisset, uno volumine, suadentibus amicis, et priorem librum jam notum, et cæteras ejusdem operis partes a Mynoïde repertas, Oxonii, anno 1851,

edidit. Quum autem Origenis nomine, quasi magno patrocinio fretus, liber prodiret in lucem, ob id ipsum par erat a viris doctis plurimis, majori studio, trutina exactiori et diligentioribus ponderibus eum examinari. Nec defuere qui negarent ab Origene scriptum fuisse, vel B. Hippolyto, vel Caio, presbytero Romano, temporis ejusdem theologo, adscriberent. De quibus controversiis agemus infra.

Codex ipse chartaceus, sed membraneo similis; forma quadrata; foliis 137 quorum nonnulla, nescio qua ratione alienum in locum translata, ab ipso Millero restituta suum in locum fuerunt. Exscriptus fuisse videtur, sæculo XIV, a Michaele quodam, si fidem adhibeamus his verbis quæ sub finem leguntur : « Χερσὶ « Μιχαὴλ ἥδε βίβλος τελέθει γραφεῖσα. » Operis autem libros septem posteriores continet; priores desunt sive quod eos non exscripserat librarius, sive quod interciderunt. At eorumdem argumentum discernere et rerum ordinem restituere inquirenti promptum erit.

Illud siquidem imprimis sibi animo proposuit nostri operis auctor ut prioribus libris quatuor Græcorum Barbarorumque placita exponeret, sex autem posterioribus hæresiarchas argueret e Græcorum philosophorum aut orientalium sectarum fontibus sua deprompsisse. Hæc enim ad finem noni libri leguntur : « Satis expo- « sita esse arbitramur Græcorum et Barbarorum dogmata, nec « quidquam silentio prætermissum ex eis quæ philosophi vel hære- « tici docuerunt [1]. » Has autem quæstiones prioribus libris agitaverat, ut paucis verbis sed apertis, ineunte quinto libro, memorat : « Equidem arbitror, ait, omnium philosophorum vel Græcorum vel « Barbarorum de Deo et de mundi creatione placita diligentis- « sime exposita esse in quatuor libris superioribus, eorum etiam « præstigiis non omissis [2]. » Quinam vero fuerint isti Barbari, et

[1] Conf. infra, p. 472.

[2] P. 138.

qualis eorum doctrina, noster sub finem quarti libri explicat his verbis : « Nunc libet brevi sermone et summatim revocare « eorum quæ supra dicta sunt memoriam. Inter omnes philoso- « phos ac theologos, qui ubique inquisiverunt de Deo, non con- « venit de eo quid sit aut qualis. Hi enim ignem esse aiunt, illi « spiritum, alii aquam, alii terram [1]. » Hæc noster infra subdit : « Qui cernentes miram creationis magnitudinem, in rerum na- « tura conturbabantur, majora illa rati quam ut ab altero origi- « nem accepisse possent, nec tamen universum ipsum Deum esse « declaraverunt; principium vero theologicæ doctrinæ inesse in « una conspectarum rerum, quam quisque superiorem judicave- « rat... res istas divinis nominibus appellavere. » Quo in loco, ut manifestum est, de Græcis agitur philosophis quorum diver- sissimæ de Deo et de mundo opiniones primo libro expositæ sunt. Inde pergit auctor : « Persæ vero, in penetralia veritatis se venisse « rati, dixerunt Deum esse lucidam lucem quæ in aere inest. Ba- « bylonii dixerunt Deum esse tenebras..... Ægyptii, qui sese « omnium antiquissimos habent, Dei potestatem calculis æsti- « mantes, Deum dixerunt monadem indivisibilem esse, quæ sese « ipsa generat et ex qua omnia constant [2]. » In his igitur inesse priorum hujus operis librorum summam existimamus et ordi- nem institutum. Exposuit enim noster quid de Deo et religione docerent non modo Græci sed et aliæ nationes, Persæ et Chal- dæi, Babylonii et Ægyptii. Ineunte libro decimo, nonnulla etiam notavimus quibus operis ratio et forma significantur. « Amba- « gibus hæresium, ait noster, non vi diruptis sed sola refuta- « tione et veritatis virtute solutis, adeamus ad veritatis ipsius « demonstrationem. Tunc enim erroris artificiosa sophismata vi- « debuntur non consistere posse, quum demonstratum fuerit ve- « ritatis regulam non ex Græcorum philosophia exortam; nec

[1] P. 113-114.
[2] P. 114.

« vana, veluti ineffabilia, mutuatam Ægyptiorum dogmata quæ « inter eos digna fide et venerabilia habentur; nec inanibus Chal- « daicæ curiositatis figmentis conflatam; nec, per vim dæmo- « num, insanis Babyloniorum furoribus corruptam [1]. »

Quatuor hic sunt notata, de quibus disserere theologus noster sibi proposuerat : 1° Græcorum philosophia; 2° placita Ægyptiorum et mysteria; 3° falsa Chaldæorum sapientia et vanæ artes; 4° religiones et incantationes Babyloniorum. In his autem prioris Φιλοσοφουμένων partis totum ordinem videre mihi videor. Græcam philosophiam continet liber primus; libro secundo Ægyptiorum arcana explicata fuisse arbitror; tertio autem et quarto satis liquet fuisse exposita Chaldæorum et Babyloniorum dogmata sacrasque artes [2].

Priusquam de auctore ipso inquiramus, meritas agemus Millero gratias, cujus opera labor legendi codicis arduus jam plane factus est facilis, quoniam liber qualis e typis prodiit ipsissimam codicis scripturam verissime, si unum aut alterum locum excipias, exprimit. Multa plurimis in locis corrigenda agnovit sagax editor, quæ interdum emendavit ipse, aut in notis emendanda significavit. Plura tamen reliquit quam decebat virum græce doctissimum, nisi edentis munus arctiori tempore inclusum fuisset; multa idem e SS. Patrum libris excerpta notavit; sed plures eorumdem locos prætermisit, qui longiorem in quærendo diligentiam non fugissent. Idem si decimum librum, universi operis breviarium, sæpius retractasset, multa potuisset in cæteris libris omissa supplere aut corrupta restituere. At quamvis non omnium judicio (quo quid in qualibet re difficilius?)in omnibus satisfecerit principis illius editionis auctor, tamen justa laude a veterum litterarum studiosis semper ornabitur.

[1] P. 474.

[2] Conf. quæ de hac quæstione fusius disserui in publicæ institutionis Diario. (*Journal général de l'instruction publique*, juin 1859.)

Post hunc, de eodem libro exquisitissima eruditione disputavit Chr. Car. Jos. Bunsenius; qui, quum hoc potissimum sibi proposuerit ut ea discerneret quæ ad historiam pertinent, multa indicavit quæ aut e rerum ordine aut e sententiarum ipso sensu emendanda esse videbantur. Eminet autem ornatissimus ille vir ingenii subtilis acumine, immo subtilioris, et usque ad temeritatem audacis; quamobrem multis lectoribus non satis cautus dux esse videbitur.

In Epistola critica ad eumdem Bunsenium, unus inter ejus familiares, Bernaysius, fragmenta Heracliti, quæ in nono Φιλοσοφουμένων libro continentur, docte ac feliciter examinavit; idem simul ostendit qua ratione res de Naassenis, Peratis et Sethianis prius expositas corrigere potuisset Millerus accurate collato decimo ejusdem operis libro. Paulo post Rœperus, et ipse vir insignis doctrinæ, in *Philologo* de plurimis libri locis subtiliter disseruit. Denique Lud. Dunckerus et F. G. Schneidewinus, desiderandæ memoriæ vir, communi opera librum totum Φιλοσοφουμένων recensendum ac latine vertendum sibi sumpserunt. Quæ correxerant H. Ritterus, Rœperus, Bernaysius, R. Scottus, cæterique, ea quasi proprium et peculiare bonum ipsis servantes ubique annotavimus; primo autem libro ejusdem operis, jam decimo septimo sæculo a Gronovio evulgato, ita manus criticas illi adhibuerunt, ut integritati jam restitutus esse videretur. Miræ sagacitatis qua pollebat F. G. Schneidewinus argumenta sunt versus multi quos injuria temporum perditos feliciter reperit et suum in locum retulit. Qui vir de auctore nostro inter cæteros optime meritus prius morte interceptus est quam ad paginam recens inventi codicis primam et sexagesimam perveniret.

Jam aliquot annos huic codici corrigendo operam dabam, non ingratam, ut mihi quidem videbar : quippe qui sæpius perlegissem junior, assiduaque meditatione tractavissem quidquid ad veterum gnosticorum doctrinas pertineret, his studiis fac-

tum est ut rerum aliquot difficiliorum nodos solvere, alia obscura nova et insperata luce illustrare, perdita alia restituere, non sine fausta quadam fortuna, potuerim.

Rebus ita se habentibus, nonnullorum doctissimorum virorum crebris incitabar hortationibus ut codicem mendis expurgatum denuo typis mandarem. Quos inter liceat mihi grato animo prosequi virum doctissimum ac benevolentissimum, mihique carissimum, Æmilium Egger, quo maxime suadente hoc opus aggressus sum. Qui quidem, ut taceam de cæteris per quæ de me optime meritus est, multum me adjuvit in elucidandis et emendandis locis nonnullis quibus ipse Schneidewinus medicam manum non admoverat.

In lucem igitur prodierat, me opus aggrediente, pars editionis Gottingensis prior; quæ, quamvis laudabilis, non paucis tamen mendis laborabat; nam et lacunæ codicis multæ non erant expletæ, et multa obscuriora Schneidewinus in Latinam linguam non verterat, sive quod desperatam, ut aiunt, locorum scripturam arbitrabatur, sive quod operi instantem mors præmatura prohibuit. His omnibus quum acriorem animi intentionem adhiberem, multis remedium attulisse me spero, nonnulla in pristinam sanitatem restituisse [1].

Nostrum igitur qualecumque opus, anno 1858 ad finem vergente, viris eruditissimis, qui in Cæsarea Typographia eam habent provinciam ut codices ære publico typis mandandos legant et judicent, examinandum tradidimus. Quos inter, alios aliis meritis conspicuos memorare mihi pergratum est nomen viri jamdudum de antiquitate Græca et Latina optime meriti et omni litterarum laude florentissimi Caroli Hase, cui hujusce novæ editionis perlegendæ cura potissimum erat demandata,

[1] Vide, collatis notis, primi libri pp. 17, 25, 26, 27, 37, 44, 54, et inde, sequentium recentiumque librorum plerasque paginas et imprimis pp. 62, 93, 94, 160, 167, 182, 183, 184, 193, 194, 213.

cujusque judicio ita propitio ac benevolo probata est ut Cæsareis prælis subjiceretur.

De quibus rerum momentis ideo verba facienda esse duxi quod, ubi, propter solitas ac fere necessarias in ejusmodi opere typographorum moras, vix medium opus attingebam, Dunckerus posteriorem Gottingensis editionis fasciculum emisit (a. 1859), in quo plura præoccupaverat corrigendo quæ ipse perspexeram. Nec deerant tamen menda quæ vel intacta, veluti desperata vulnera, reliquerat, vel remediis parum certis curaverat. Lacunas etiam plures aut explere non erat ausus aut tentaverat adversa, ut mihi visum est, fortuna. Quibus locis an meliorem equidem medelam attulerim lectores, cognita causa, statuent[1]. In notulis autem distinxi quæ Dunckerus auctor reperit, ipsiusque nomini adscripsi quæ solus poterat sibi vindicare. Multum igitur abest ut de debita Dunckero laude detraham, viro eruditionis probatissimæ ingeniique sagacissimi. Sed quantumvis doctrina et acumine valeant qui recensendis et emendandis codicibus incumbunt, multa in hujusmodi opere unum alterumque interpretem fugiunt, quæ tertius perspiciet. Ergo veniant post nos qui, eamdem quam nos trivimus viam secuti, quæ fessi reliquimus novo labore et integris viribus resumant tractanda. Suum autem cuique vel editorum vel interpretum honorem tribuere judicum erit, paucorum forsitan, qui in istis criticæ rationibus aliquid sapiunt.

CAPUT II.

Primi *Φιλοσοφουμένων* libri notitia ex Fabricio. (*Bibl. græc.* lib. V, c. 1, § 9.)

« Sub Origenis nomine prodiit liber primus *τοῦ κατὰ πασῶν* « *αἱρέσεων ἐλέγχου*, quem sub titulo fragmenti *Φιλοσοφουμένων* « ex codice Florentino primus edidit, versionemque et notas qui- « bus Origeni illud vindicat addidit V. C. Jacobus Gronovius,

[1] Vide, collatis notis, pp. 254, 256, 257, 259, 261, 263, 268, 270, 273, 274, 275, et plerasque sequentes paginas.

« *Thesauri antiquitatum Græcarum* t. X, p. 257, Lugd. Bat. 1701, « fol. Minus recte videtur inscribi fragmentum Φιλοσοφουμένων, « nam Φιλοσοφούμενα quidem, quibus sententiæ philosophorum « veterum physicorum, ethnicorum, dialecticorum et barbarorum « succincte recensentur, integra sunt, sed Φιλοσοφούμενα ista li- « brum primum constituebant, adeoque fragmentum sunt majoris « operis, quod adversus hæreses universas scripserat auctor nescio « quis, certe episcopus, neque enim unquam Origenes vel Didy- « mus [1], vel alius presbyter aut inferioris ordinis clericus, nedum « Aëtius, Ethnicus (ut ex Theodorito non ab re colligas) scriptor « de se dixisset, ὧν (Ἀποστόλων) ἡμεῖς διάδοχοι τυγχάνοντες τῆς « τε αὐτῆς χάριτος μετέχοντες ἀρχιερατείας τε καὶ διδασκαλίας, καὶ « φρουροὶ τῆς Ἐκκλησίας λελογισμένοι, οὐκ ὀφθαλμῷ νυστάζομεν, « οὐδὲ λόγον ὀρθὸν σιωπῶμεν. Licet vero hæc verba non male « forte quadrent in Epiphanium, qui episcopus fuit, et cui Φιλο- « σοφούμενα illustris Huetius, p. 277 *Origenianor.* tribuit; fateor « tamen hanc viri docti conjecturam parum mihi videri credibi- « lem, quum aliud Epiphanii de hæresibus duplex opus exstet, « unum prolixius et alterum brevius, nec verisimile sit tertium « etiam hoc de eodem argumento scriptum ab eo fuisse composi- « tum, in cujus proœmio mentio quidem fit alterius succinctæ « dogmatum hæreticorum redargutionis, sed quæ neutri Epi- « phanii satis belle convenire videtur. Adscribam verba, quoniam « emendatione ea indigere existimo : ὧν (αἱρετικῶν) καὶ πάλαι με- « τρίως τὰ δόγματα ἐξεθέμεθα, οὐ κατὰ λεπτὸν ἐπιδείξαντες, ἀλλὰ « ἁδρομερῶς ἐλέγξαντες, μὴ ἂν ἄξιον (ita lego pro ἀνάξιον) ἡγησά-

[1] Didymo Alex. Φιλοσοφούμενα sub Origenis nomine edita tribuit Christoph. Augustus Heumannus sub litteris C. A. H. latens, in dissertatione inserta *Actis eruditorum* ann. 1710, p. 166 seq. Sed licet sectarum volumen ab eo editum fuisse constat, tamen nec ipse fuit episcopus. Aëtium auctorem suspicabatur Tho. Galeus vir doctiss. At de placitis philosophorum scripsisse quidem Aëtium ex Theodorito novimus, sed ἔλεγχον hæresium scripsisse, cujus hæc Φιλοσοφούμενα exordium sint, nemo veterum scripsit.

« μενοι τὰ ἄῤῥητα αὐτῶν εἰς φῶς ἄγειν, ὅπως δι' αἰνιγμάτων ἡμῶν « ἐκθεμένων τὰ δόξαντα αὐτοῖς αἰσχυνθέντες, etc. Post Gronovium « cum ejus versione et notis, novisque suis animadversionibus, « Φιλοσοφούμενα hæc separatim edidit amicus noster Joh. Christo- « phus Wolfius, hodie professor dignissimus in Academia Wite- « bergensi, qui pro suo in me amore librum hunc mihi inscripsit « (Hamburg, 1706, in-8°). Evolvisse se eumdem manu exaratum « pridem testati sunt, vel fragmenta ex eo produxerunt Lilius « Gyraldus in *Dialogis de poetis* et in aliis scriptis suis; Conimbri- « censes in *Physica* Aristotelis, p. 176; Holstenius qui edere etiam « voluit; Jo. Mabillonius in *Itinere Italico*, p. 168; Allatius de « scriptis Socratis, p. 81; Alexander Morus ad Novum Fœdus « pluribus locis et in Esaiæ LIII præcipue; Menagius ad Laërtium « Caroli de Montchal, archiep. Tholosani codice usus, ad lib. I, « sect. 34, 116; II, 7, 9; III, 8, 69; VII, 60, 149, 157; « VIII, 34, 39; IX, 5, 19, 20, 30, 33, 44, 61 et 81, ubi « pseudorigenem appellat, novissime præstantissimus Montfau- « conus in *Diario Italico*, p. 210. Narrat se in Bibliotheca Barbe- « rina evolvisse Origenis Φιλοσοφούμενα in codice recenti, ejusque « varias lectiones eruisse et cum aliis codicibus contulisse, ut ea « opera purgatiora dare in promptu sit. Novi etiam laudatum « Wolfium in itinere, quod post editum hunc libellum in Belgium « et Angliam suscepit, alios codices vel apographa inspexisse, et « locis non paucis meliorem illum dare jam posse. »

CAPUT III.

Posterioris Φιλοσοφουμένων partis notitia.

Postquam pars posterior et major hujus operis nuper inventa in lucem prodiit, orta in Anglia controversia est, auctore doctissimo viro Jos. Bunsenio, regis Borussorum legato. Qui contendebat librum ab Hippolyto, Ostiensi episcopo, doctore et martyre, fuisse scriptum; quæ opinio magna viri eruditione, inge-

nio sagacissimo et magno philologicarum disputationum choragio defendebatur [1]. Duo autem supersunt libri S. Hippolyti loci, unus ab Alexandrino episcopo Petro, alter a Gelasio papa citatus [2], quorum neuter in codice nostro transcriptus reperitur. Adde quod, quantumvis magna ope conaretur Bunsenius, nullo modo demonstrari poterat *Φιλοσοφουμένων* codici congruere S. Hippolyti breviarium Photianum [3]. Parum igitur placuere doctissimis viris Bunsenii conjecturæ.

[1] *Hippolytus and his age*, first edition, 4 vol. London, 1852. Second edit. 2 vol. London, 1854.

[2] Contra eos qui Pascha cum Judæis celebrabant *Chronicon paschale*, quod *Alexandrinum* vulgo appellant, p. 6 : *Ἱππόλυτος ὁ τῆς Εὐσεβείας μάρτυρ, ἐπίσκοπος γεγονὼς τοῦ καλουμένου Πόρτου ῥωμησίου Ῥώμης, ἐν τῷ πρὸς ἁπάσας τὰς αἱρέσεις συντάγματι ἔγραψεν ἐπὶ λέξεως οὕτως. «Ὁρῶ μὲν οὖν ὅτι φιλονεικίας τὸ ἔργον. (Λέ-«γει γὰρ οὕτως·) ἐποίησεν τὸ πάσχα ὁ Χριστὸς ταύτῃ ἡμέρᾳ ᾗ καὶ ἔπαθεν. Διὸ κἀμὲ «δεῖ ὃν τρόπον ὁ Κυρίος ἐποίησεν, οὕτω ποιεῖν; » πεπλάνηται δὲ μὴ γινώσκων ὅτι ἐν τῷ καιρῷ ἔπασχεν ὁ Χριστὸς οὐκ ἔφαγε τὸ κατὰ νόμον πάσχα. Οὗτος γὰρ ἦν τὸ πάσχα τὸ προκεκηρυγμένον, καὶ τελειούμενον τῇ ὡρισμένῃ ἡμέρᾳ.*

Gelasius, episcopus romanus, in testimoniis de duabus naturis in Christo, t. VIII *Biblioth. Patrum*, edit. Lugd. p. 704 : «Hippolyti episcopi et martyris Arabum me-«tropolis in Memoria hæresium : Hic procedens in mundum, Deus et homo apparuit, «et hominem quidem cum facile est intelligere, quum esurit et fatigatur, et laborat, «et sitit, et formidat, et fugit, orat, contristatur, et super cervical dormit, et calicem «respuit passionis, et anxius sudat, et ab angelo confortatur, et a Juda traditur, et «contumeliam patitur, a Caipha et Herode despicitur, a Pilato flagellatur, ejusque a «militibus illuditur, et a Judæis ligno configitur, et ad Patrem clamans commendat «spiritum, et inclinato capite spiritum trahit, latus lancea perforatur, involutus in «sindone ponitur in sepulcro, et a patre die tertia suscitatur. Divinitatem vero ejus «videre rursus clarum est quando laudatur ab angelis, et hoc a pastoribus inspicitur, «et exspectatur a Simeone, et ab Anna testimonium perhibetur, et quæritur a Magis, «et a stella designatur, et aqua in nuptiis operatur vinum, et increpat mare violentia «commotum ventorum, et ambulat super mare, et cæcum ex nativitate videre facit, «et mortuum Lazarum quatriduanum resuscitat, et varias facit virtutes, datque disci-«pulis potestatem.»

[3] Phot. Bib. cod. CXXI : *Ἀνεγνώσθη βιβλιδάριον Ἱππολύτου· μαθητὴς δὲ Εἰρη-ναίου ὁ Ἱππόλυτος· ἦν δὲ τὸ σύνταγμα καθ' αἱρέσεων λβ', ἀρχὴν ποιούμενον Δοσι-θεανοὺς καὶ μέχρι Νοητοῦ καὶ Νοητιανῶν διαλαμβανόμενον· ταύτας δέ φησιν ἐλέγ-χοις ὑποβληθῆναι ὁμιλοῦντος Εἰρηναίου· ὧν καὶ σύνοψιν ὁ Ἱππόλυτος ποιούμενος,*

Contra menstruus libellus, in Anglia a sancti Evangelii reformatis ministris editus sub titulo *Ecclesiastic and Theologian*, Caïo, Romano presbytero, Philosophumena tribuebat[1]. Alii ejusdem generis libelli multo celebratiores (*Christian remembrancer*), theologorum Anglorum opus, Bunsenii argumenta confutavere, prudentiæque certissima edidere signa, quum nullius scriptoris aut doctoris partes defenderent. Unus inter anglicæ Ecclesiæ doctores, Christophorus Wordsworthius, illis non minus acriter Bunsenium impetivit, quamvis et ipsi videretur B. Hippolyto opus adscribendum esse[2].

Campus autem et catholicis scriptoribus patebat; igitur Recognitio Catholica Dublinensis quæstionem aggressa est non minori scientia neque ingenio minus subtili[3]. Simul ortæ sunt inter Germanos variæ et graves controversiæ. Primus doctissimus Jacobi, librum Origenis esse negans, Hippolytum ejus auctorem asserebat[4]. Quam opinionem confutaturus D. Fesslerus Caii presbyteri vindicabat jura[5]; sententiæ autem Jos. Bunsenii assensum dedere doctissimi viri Gieselerus[6] et Hergenrötherus[7]; non iisdem vero rerum argumentis eam adstruebant, argumenta

τόδε τὸ βιβλίον φησὶ συντεταχέναι· τὴν δὲ φράσιν σαφὴς ἐστὶ καὶ ὑπόσεμνος καὶ ἀπέριττος, εἰ καὶ πρὸς τὸν Ἀττικὸν οὐκ ἐπιστρέφων λόγον· λέγει δὲ ἄλλα τέ τινα τῆς ἀκριβείας λειπόμενα, καὶ ὅτι ἡ πρὸς Ἑβραίους ἐπιστολὴ οὐκ ἐστὶ τοῦ ἀποστόλου Παύλου.

[1] *Ecclesiastic and theologian*, june and july 1852. In libellis *Quarterly review* inscriptis edita est de eodem opere litteratissima disquisitio. (July 1852.)

[2] *Hippolytus and the church of Rome*, by Chr. Wordsworth, D. D. Canon of Westminster. London, 1853.

[3] *Dublin review*, april 1853 and january 1854.

[4] *Deutsche Zeitschrift für christliche Wissenschaft und christliches Leben.* (1852.)

[5] *Tübinger Theologische Quartalschrift*, 1852, p. 299 et seq.

[6] *Ueber Hippolytus, die ersten Monarchianer, und die römische Kirche in der ersten Hälfte des dritten Jahrhunderts*, von Dr Gieseler. *Theologische Studien und Kritiken*, viertes Heft, 1853.

[7] *Ueber die neu-entdeckten Philosophumena*, von Dr Hergenröther. *Theologische Quartalschrift*, drittes Quartalheft, 1852. Tübingen.

alia probantia magis, ipsis judicibus, edentes, quæ, ut cætera, confutata sua vice fuerunt.

Descendit etiam in arenam doctissimus Baur, pro Caio et Caii fautoribus doctrina amplissima armatus et instructus[1]; qui posterius sese ad Hippolyti partes convertit. Nec multo post, doctor exquisitissimæ eruditionis Döllinger, cujus non immerito opera de Ecclesiæ historia miramur, materiam disputationis novam reperit, quæ partium furorem mitigare et controversiis finem imponere posse videbatur, nempe : Hippolytum Philosophumena scripsisse, sed eo tempore quo Novatianis doctrinis adhærens, primus antipapa vocari pateretur; postea vero eumdem pœnituisse, erroresque martyrio expiavisse[2].

In Gallia, periodicus libellus cui titulus est *Le Correspondant,* disquisitionem exhibuit auctore amico nostro E. Freppel, qua S. Hippolyto Philosophumena adscribebantur. Cujus argumenta novis rationibus confutans vir summæ doctrinæ Car. Lenormant, eodem libello, Origenis esse potiora jura affirmabat[3]. Mox unus e scholæ nostræ discipulis, in actu publico quem apud facultatem litterarum Parisiensem habuit, totum opus Tertulliano vindicabat[4]. Interim in *Annalibus philosophiæ christianæ* eruditissimam disquisitionem de eadem quæstione scribebat vir egregius et eruditus Dumont[5], et in eam sententiam ibat quam ego conatus eram defendere[6].

[1] *Theolog. Jahrbuch*, 1853. Heft 1, 3.

[2] *Hippolytus und Kallistus; oder die Römische Kirche in der ersten Hälfte des dritten Jahrhunderts*, von Dr Döllinger, vol. in-8°, 1853.

[3] Études critiques sur le livre publié par M. Miller, sous le titre *Philosophumena Origenis.* — *Le Correspondant*, tome XXXI, 9e livraison, 1853.

[4] *Études critiques sur le livre des Philosophumena*, par l'abbé Jallabert. — Thèse présentée à la Faculté des lettres de Paris, 1853.

[5] *Annales de philosophie chrétienne*, 1854.

[6] *Études sur de nouveaux documents historiques empruntés à l'ouvrage récemment découvert des Φιλοσοφούμενα.* Paris, 1853. — *Histoire de l'Église de Rome sous les pontificats de saint Victor, saint Zéphyrin et saint Calliste*, 1856.

Quum mihi non sit in animo controversiæ singula momenta explicare, mitto argumenta conjecturasque quibus fretæ rem examinandam philologorum factiones varie agitaverunt : rem ipsam breviter expediam ita ut ea, quæ certa sunt, cæteris omissis, explicem.

Ab ecclesiasticis primorum sæculorum scriptoribus id acceperamus, B. Hippolytum contra hæreticos librum composuisse; sed et alios eorumdem temporum doctores de iisdem argumentis scripsisse. Qua ratione igitur discerni possit B. Hippolyti opus? Qui rem investigare perobscuram optat, ille saltem signa quædam exquirere et invenire debet, quibus res ipsa manifesta fiat. Jam adsunt duces multi, et multa signa patescunt, quibus homines antiquitatis curiosi opus ipsum B. Hippolyti indagare queant. Eorum ducum princeps est Photius, qui, ipso Hippolyti libro perlecto, « Libellum esse ait contra hæreses triginta, principio « sumpto a Dositheis, usque ad Noetum et ejus asseclas ; brevia- « rium autem esse libri quo fusius B. Irenæus istos confutaverat. « Sermonem esse perspicuum, non humilem nec tumidum, quam- « vis non atticum omnino ; scriptorem in pluribus erravisse, v. g. « quum Epistolam ad Hebræos Pauli apostoli non esse affir- « mat [1]. »

Doctissimus autem Chr. Bunsenius enixe contendit Φιλοσοφουμένων librum unum et eumdem esse ac B. Hippolyti libellum de quo mentionem hanc apud Photium habemus. Equidem maxime miror. Quatuor enim libris Φιλοσοφουμένων auctor fusius explicat philosophorum placita, Græcorum, Ægyptiorum, Assyriorum, de quibus B. Hippolytus videtur siluisse! « Omitte qua- « tuor primos libros, ait Chr. Bunsenius; ea enim omisit de in- « dustria Photius, quum ad hæreses tantum, non ad Barbarorum « placita animum intenderet. » Ad ea quæ sic objiciuntur respondet ipse Photius; postquam enim Irenæi et Hippolyti libros

[1] Conf. supra, p. x, in notis.

legerat, maximum sancti Epiphanii opus aggressus est, de quo sic testatur : « In eo confutantur hæreses octoginta; tria sunt vo-« lumina in septem libros distributa. Exorsus Epiphanius a Bar-« barorum fide progreditur ad Messalienses usque [1]. » Accurate initium, medium, terminus operis indicantur. Cur igitur Barbarorum fidei confutationem Photius hoc loco indicat, tacet quum Hippolyti libri argumentum exponit? Qua tandem ratione doctissimus Chr. Bunsenius conciliare possit Photium hic in explicando tam exactum, illic in notando tam negligentem?

Jam autem, ut Chr. Bunsenio morem geramus, omissis prioribus, sex posteriores nostri codicis libros cum B. Hippolyti libello conferamus. Hujusce opusculi initium a Dositheis orditur; Noetiani autem finem concludunt. At scriptor Φιλοσοφουμένων primo Naassenos et Ophitas aggressus, ad finem Elchasaitas variasque Judæorum sectas confutat. An ejusdem familiæ fuisse Dositheos et Ophitas quis dixerit, aut cum Noeto errorum societatem iniisse Elchasaitas? At Dosithei patrem habebant unum e Simonis Magi discipulis, et apud Judæos apostolorum temporibus jam vigebant; Ophitæ autem magis a Judæis quam a paganis alieni, originem in Phrygia habuere, confitente ipso Bunsenio; nec eorum incunabula ultra annum centesimum quinquagesimum p. C. n. recedunt. Quod si Elchasaitæ quibusdam Noeti erroribus adhæsere, quis merito affirmare poterit Pharisæos, Sadducæos, Esseniosque, quorum deliria sub finem sui operis noster confutat, Noetianos fuisse?

Quod autem notaverit Photius B. Hippolyti libellum esse breviarium Refutationis quam contra hæreses B. Irenæus perscripserat, jam sagacissimus vir Bunsenius clarissime perspicit Φιλοσοφουμένων librum B. Irenæi operis esse breviarium. At nostri codicis libro primo Græcorum philosophia explicata est, quam silentio prætermisit Irenæus. Secundo, tertio et quarto

[1] Phot. *Bibl. cod.* CXXII.

agitur de Ægyptiorum, Chaldæorum et Assyriorum doctrinis, de quibus omnino silet Lugdunensis episcopus; quinto libro exponuntur portentosa quarumdam sectarum dogmata, quæ B. Irenæus videtur ignoravisse; sexto autem et septimo libro plura quidem variis in locis a B. Irenæo noster mutuatus est; octavo, perpauca ex eodem deprompta sunt. Nonus habendus est novus et genuinus. Denique decimus breviarium totius operis continet. Jam quis jure affirmaverit totum B. Irenæi opus in nostro Φιλοσοφουμένων libro fuisse contractum?

Adde quod citatos Hippolyti locos a Petro Alexandrino et Gelasio summo pontifice frustra in Φιλοσοφουμένοις inquisivimus. Frustra sudavit etiam doctissimus Chr. Bunsenius, qui, quum nulla eorum vestigia reperiret, negligentiam scribæ arguebat. Rursus idem corruptum esse codicem dictitat, quum Photii testimonia secuti inquirimus quonam loco noster affirmaverit B. Pauli epistolam ad Hebræos genuinam non esse habendam.

Plerisque autem philologorum certius visum est Φιλοσοφουμένων librum non eumdem esse atque illud ejusdem generis opus cujus breviarium apud Photium commemoratur. Sed, quum nostrum codicem B. Hippolyto argumentis quoquomodo corrasis adscribere vellent, nova et inaudita conjectura rem certiorem efficere tentaverunt. Censuit enim Christophorus Wordsworthius (quem secuti sunt alii) librum de quo apud Photium agitur eumdem esse de quo Φιλοσοφουμένων auctor hisce verbis, initio operis, loquitur : « Horum strictim exposuimus jam olim opiniones, « non eas demonstrantes subtiliter, sed pinguius redarguentes, « qui nondum consultum putaremus illorum arcana in lucem « proferre. » Ergo, si critico illi fides adhibeatur, locos a Petro Alexandrino Gelasioque citatos in eodem priore libro invenire promptum sit. Cui sententiæ ingeniosæ quidem non video quis posset obloqui, nisi per se ipsa, ut e conjectura tantum petita,

facile rueret. Quo enim argumento probari potest citatum initio Φιλοσοφουμένων librum eumdem esse ac volumen a Petro Alexandrino Gelasioque et Photio tritum? Quid si contraria magis placeant? Affirmat enim Φιλοσοφουμένων auctor fuisse olim a se confutatos hæreticos οὐ κατὰ λεπτόν [1], unde conjici potest exaratum ab eo fuisse librum quo hæreticorum universitas confutaretur communibus argumentis, singulis proprie non recensitis neque ordine duobus et triginta hæresibus enumeratis.

Non immerito retulit Christ. Wordsworthius illud usitatum fuisse scriptoribus veteribus seu Gentilibus, seu Christianis, u. editi jam operis breviarium iidem componerent; nec minus solemne fuisse ut ab alio quovis breviarium operis majoris conficeretur; unde factum est ut multorum librorum pleniora corpora perirent. At in proposita disputatione res aliter videtur evenisse. Breviarium enim, si Anglo philologo credimus, desideratur, opere ipso fruimur. Quo argumento niti Wordsworthium, utpote vere criticum, jure equidem miror. Illudne eruditissimum virum fugit, decimum Φιλοσοφουμένων librum totius operis esse breviarium? Ergo et priore opere fruimur et expeditiore operis quadam summa. Cur alterum etiam diversumque breviarium olim exstitisse credatur? Quorsum breviarium iteravisset B. Hippolytus? Tria ejusdem generis eumdem auctorem opera scribere potuisse concedo, quorum uno universim hæreses confutarentur, non addito singulorum nomine (ut e Tertulliani in Præscriptionibus exemplo non absimili intelligitur); altero vero exponerentur singuli cujusque sectæ errores; tertio breviarium contineretur. Sed quis credat auctorem breviarium aliquid primo scripsisse, quod postea fusius dilatare sibi proponeret, mox dilatatum novo compendio coarctaret? Illud etiam notandum, res compendio comprehensas in priore opere amplius explicari; promptum igitur esset in codice nostro reperire noti-

[1] Conf. infra, p. 2.

tiam de Dositheis, de quibus B. Hippolytum scripsisse ait Photius, atque eos locos quos Petrus Alexandrinus et Gelasius citaverunt; qui quum nusquam inveniantur, Wordsworthii sententiam, ut meram conjecturam, necesse est missam faciamus.

Jam notandum est quantum inter se discrepent nostri *Φιλοσοφουμένων* auctoris et B. Hippolyti scribendi ratio, quanquam fateor sæpius arduum esse scriptorem alterum ab altero certis hujusmodi indiciis dignoscere. Multæ enim incidunt causæ propter quas a se ipso discrepare scriptor idem potest. At, quum eodem tempore et loco de iisdem doctrinis a duobus viris disputatum est, nonne diversa scribentium persona verborum, figurarum et locutionum diversitate arguitur? Porro quantulam libet B. Hippolyti particulam attigeris, statim senties quantum et frequenti antithetorum usu, et sententiarum peculiari forma, et plerumque ipsis verbis, a *Φιλοσοφουμένων* auctore differat. Quæ contra Noetum scripsit Hippolytus, non dubitavit Chr. Bunsenius nostro attribuere, ausus etiam amborum fidei professionem conferre tanquam ab uno et eodem Christiano perscriptam. Has autem dictiones adnotes velim, quæ noster nusquam usurpavit, quum sæpissime tamen in similes sententias incideret:

Πληθὺν Θεῶν παραβαλλομένην κατὰ καιρούς. — *Ἀνακεφαλαιοῦται ὁ μακάριος Ἰωάννης.* — *Οἰκονομία συμφωνίας συνάγεται εἰς ἕνα Θεόν.* — *Τὸ Ἅγιον Πνεῦμα ἡ οἰκονομία τρίτη.* — *Σάρκωσις τοῦ Λόγου . . . . .* — *Ἐκ προσώπου τῶν ἀποστόλων διεμαρτύρατο* (*τὸ Πνεῦμα*). — *Ἀπὸ Ἰωάννου δακτυλοδεικτούμενος*[1].

Notabit etiam lector quam peculiari modo, in his quæ sequuntur sententiis, membro priori posterius apponatur: *Πάντες ἀπεκλείσθησαν εἰς τοῦτο, ἄκοντες εἰπεῖν.* — *Οὕτως συντρέχουσιν τῇ ἀληθείᾳ, ἕνα Θεὸν λέγειν*[2]. Hunc autem appositionum verborum usum, qui apud Hippolytum frequens est, *Φιλοσοφουμένων* auctor

[1] Conf. B. Hippol. *Contra Noetum.* Edit. Jos. Alb. Fabric.

[2] *Ibid.*

omnino ignorare videtur. Evolvas etiam velim quæ contra Beronem et Helicem hæreticos B. Hippolytus disseruit, vel ea quæ ad laudandam Jesu-Christi *Theophaniam* composuit. Nulla non pagina insolentia verba insolentesque locutiones offendes, ac miraberis quibusnam argumentis freti viri doctissimi Φιλοσυφουμένων librum B. Hippolyto adjudicent. Hæc autem de multis delibanda duximus : Ἀπειροδύναμος Θεός [1]. — Ἐν οἷς ἂν σαρκωθεὶς θεϊκῶς ἐνήργησε [2]. — Θεϊκῶς frequenter a B. Hippolyto, nunquam a nostro usurpatum. — Αὐτοσθενές, ἀπειροσθενές, σωμάτωσις et σάρκωσις [3], sæpius apud Hippolytum, nunquam apud nostrum occurrunt. — Τρανώσω παραδείγματι [4]. — Ὁ λόγος φυσικῶς αὐτῆς πηγαζόμενος [5]. — Noster autem similia exprimens nunquam vocabulo πηγάζεσθαι, semper autem τῷ ῥέειν utitur, ut in hac sententia videre est : Ἡ κεραία μία ἐκ τελείου ῥυεῖσα. Rursus notandæ sunt hæ B. Hippolyti locutiones : Ἡ θεότης ταὐτοπαθὴς τῇ σαρκὶ. — Σάρξ ταὐτουργὸς τῇ θεότητι [6]. — Plura alia indicare libet : Δημιουργήματα τοῦ Θεοῦ [7]. — Ἀπομφακίζειν [8]. — Σεληνιακὸν σἰοιχεῖον. — Πολυπήγητος. — Μουσαῖον ἄσῖρων. — Ἡ πηγὴ ὑπὸ πενιχρῶν ὑδάτων ἐκαλύπλετο [9]. — Ἡ φιλανθρωπία τῆς συγκαταβάσεως τοῦ Κυρίου [10]. — Τὴν χάριν φυταγωγεῖ [11]. — Ταπεινοφροσύνη [12].

Sexcenta alia B. Hippolyti afferre facillimum esset quorum

[1] B. Hippol. Op. p. 225. Edit. Jos. Alb. Fabric.
[2] *Ibid.* p. 226.
[3] *Ibid.*
[4] *Ibid.* p. 227.
[5] *Ibid.*
[6] *Ibid.* p. 228.
[7] Ejusdem *Hom. in Theophan.* p. 261.
[8] *Ibid.*
[9] *Ibid.* p. 262.
[10] *Ibid.*
[11] *Ibid.*
[12] *Ibid.*

nihil apud nostrum, contra permulta nostri auctoris apponere quæ nusquam in B. martyris operibus occurrunt. At ea quæ notavimus sufficere arbitramur ut appareat cur a Chr. Bunsenii et Christophori Wordsworthii partibus discedendum esse censeamus.

In Gallia autem plerique viri calculum suum libenter Origeni tulerunt. At quamvis infirma refellerent argumenta quibus ostenderetur compositum a B. Hippolyto opus fuisse, Origenis tamen jura non sine dubitatione quadam vindicaverunt, his scilicet rationibus inducti.

Quatuor diversi codices, Mediceus scilicet, Ottobonianus, Taurinensis et Barberinus, quos decimo septimo sæculo terebant Gronovius, Joannes Christ. Wolfius et Carolus Delarue, quum primam Φιλοσοφουμένων partem ederent, Origenis nomen præferunt; quorum tamen alii aliunde allati titulis diversis inscripti, multa lectionis varietate inter se differunt. Unde constat non ex eodem codice sed ex diversis codicibus fuisse transcriptos. Hanc enim habent Mediceus et Barberinus inscriptionem : Ὠριγένους Φιλοσοφουμένων... τάδε ἔνεσ⟨τ⟩ιν. Codex autem Ottobonianus habet in ipso textu : Ὠριγένους κατὰ πασῶν αἱρέσεων ἔλεγχοι. Τάδε ἔνεσ⟨τ⟩ιν..... Et in margine Ὠριγένους Φιλοσοφουμένων... Codicis Taurinensis titulus est : Ὠριγένους πάντιμα τοῦ σοφωτάτου... τάδε ἔνεσ⟨τ⟩ιν.

Gravissimum inde argumentum ducitur, quanquam veteribus id solemne fuit ut celebratissimis scriptoribus libri adscriberentur spurii. Nec nos contendimus Φιλοσοφούμενα genuinum opus fuisse; sed iidem jure affirmamus hunc librum sub Origenis nomine a veteribus vulgatum fuisse, quum ejus nomen quatuor codices præferant. Adde quod ejusdem nomen in novissime reperto codice præscriptum fuit in margine ante illam suæ fidei confessionem quam auctor exhibet. Sic enim legitur : Ὠριγένης καὶ Ὠριγένους δόξα. His argumentis freti, in primis viri doctissimi

Emm. Millerus, Carolus Lenormant et Ernestus Renan, opus totum Origeni adscripserunt.

Facultatis litterarum Parisiensis decanus, vir eruditissimus et præstantis judicii, Victor Le Clerc non procul abfuit ut partes Origenis defenderet; nam solemnibus in Sorbona habitis comitiis, notavit referta esse Φιλοσοφούμενα orientalibus doctrinis; quæque ad orientem pertinebant ea altius introspexisse auctorem quam quæ ad occidentales regiones, quanquam idem multa de Romana civitate, libro nono, curiosius explicet, quæ, si Romam aliquo casu venisset, doceri potuerat.

Inde probabilius videtur auctorem in oriente vitam degisse quam in occidente. Idem doctissimus decanus fusius disseruit de Origenis erroribus, viri ingenio effreni et miras in sententias easque diversas temere ruentis; cui contigit ut de re eadem, pro varietate temporum, diversissime censeret. Admiratus enim Platonem cæterosque philosophos, Græcorum philosophiam scripsit animis ad Christi notitiam et cultum præparandis fuisse aptissimam, idem philosophiam omnium errorum fontem uberrimum esse affirmavit et ex philosophorum Græcorum libris hæreticos cujusque sectæ dogmata perversissima deprompsisse. Qua de re legendus maxime est locus quidam quem in Homilia in Josue septima reperimus :

« Multa in philosophorum vel rhetorum sermonibus pulchri-« tudo : qui omnes de civitate sunt Hiericho, id est, hujus « mundi homines. Si ergo invenias apud philosophos perversa « dogmata, luculenti sermonis assertionibus decorata, ista est « lingua aurea. Sed vide ne te decipiat fulgor operis, neu te rapiat « sermonis aurei pulchritudo; memento quia Jesus anathema « jussit esse aurum quod in Jericho fuerit inventum. Lingua aurea « est : si eam sustuleris et posueris in tabernaculo tuo, si intro-« duxeris in cor tuum ea quæ ab illis afferuntur, pollues omnem « Ecclesiam Domini. Hoc fecit infelix Valentinus et Basilides, hoc

« fecit et Marcion; hæretici furati sunt isti linguas aureas de Je-
« richo, et philosophorum nobis non rectas in Ecclesiam introdu-
« cere conati sunt sectas, et polluere omnem Ecclesiam Domini[1]. »

Primus in Gallia vir litteratissimus et magnæ eruditionis Carolus Lenormant de *Φιλοσοφουμένων* libro disputationem instituit. Origenis partes secutus est, et quamvis brevissimo opusculo[2], plurima argumenta ad hanc usque diem non confutata exhibuit, quorum præcipua recenseo : « Unus inter Origenis de-
« fensores, cujus mentio est apud Photium, Alexandrinum docto-
« rem refert de sanctissima Trinitate disputavisse sæpius neque
« unquam eum erravisse; pugnantem tantum cum Sabellii hæ-
« resi, cujus tum improbitas magnopere sese efferebat, et perso-
« narum triadem manifestam maxime multisque modis differentem
« demonstrare conantem, a recto atque officio subinde in contra-
« riam partem abreptum fuisse[3]. » Nonne iste Origenis patronus, ait Carolus Lenormant, in animo habuisse videtur nonum *Φιλοσοφουμένων* librum; quo loco Sabellium Origenes lacessens et confutans, in errorem contrarium incidit, Arianis placitis simillimum. Addit doctissimus criticus eumdem paulo post fidem suam coram Fabiano summo pontifice defendere coactum fuisse; cujus ad Fabianum epistolas legerant Eusebius et sanctus Hieronymus; jam si huic doctori fidem adhibeamus, credendum est doluisse Alexandrinum catechistam quædam fuisse suis libris inserta; quapropter culpandum esse Ambrosium amicum qui ediderat publicaveratque scripta admodum domestica et secreta[4].

[1] *Hom. VII in Jos.*

[2] *Le Correspondant*, t. XXXI, 9e livraison, 1853.

[3] *Φησὶ δὲ καὶ περὶ Ὠριγένους, μηδὲν αὐτὸν κατὰ δόξαν ἐσφάλθαι περὶ τῆς Τριάδος : ἀντιφερόμενον δὲ τῇ αἱρέσει Σαβελλίου, εἰς μέγα κακοῦ ἠρμένῃ τότε καὶ τὴν τῶν προσώπων Τριάδα, ἐναργεσλάτην καὶ πολλοῖς τρόποις διαφέρουσαν ἀγωνιζόμενον παρασλῆσαι παρὰ τοῦ προσήκοντος καὶ εἰς τοὐναντίον ἀπενεχθῆναι.* (Phot. cod. CXVII.)

[4] B. Hieron. *Epist.* LXV.

Idem B. Hieronymus, ad Paulam scribens, Romanam Ecclesiam, quod damnavisset Origenem, his verbis arguit : « In dam-« nationem ejus consentit urbs Romana; ipsa contra hunc cogit « senatum, non propter dogmatum novitatem, nec propter hæ-« resim, ut nunc adversus eum rabidi canes simulant, sed quia « gloriam eloquentiæ ejus et scientiæ ferre non poterant et illo « docente omnes muti putabantur [1]. » Hæc autem verba notanda sunt : « Rabidos canes simulasse eum damnatum fuisse propter « hæresim et propter dogmatum novitatem. » At quænam adeo tunc temporis nosci Romæ poterat hæresis ut, nullo inquirente, quasi manifesta merito damnaretur, nisi illi sunt ipsi errores quos Romæ degens Origenes docuerat, et in nono Φιλοσοφουμένων libro exhibuit.

Critici vero qui Origenem Φιλοσοφούμενα scripsisse negabant ex ipso operis initio hæc verba afferebant : « Apostolorum nos « successores, summique sacerdotii et doctrinæ et Ecclesiæ habiti « custodes. » Quæ ad episcopum tantum spectare posse censebant, et quum tantam provinciam nunquam suscepisset Origenes regendam, effici librum ab alio esse exaratum. Contra animadvertit Carolus Lenormant hæc verba potuisse a viro usurpari qui, ob laudem ingenii excellentem eloquentiæque et doctrinæ famam, maxima apud omnes gratia et auctoritate polleret. Ab illo enim nondum sacerdotali dignitate decorato orationes exposcebant episcopi quas, eis præsentibus, habebat. Eum etiam ad concilia vocabant, quorum notissimo Bostræ habito, ubi dies defendendæ causæ Beryllo data erat; idem confutavit pravissimos præsulis errores, quum episcopi id solum agerent ut sua auctoritate summa sacerdotis Alexandrini confirmarent auctoritatem. Quid igitur mirum si adeo superbierit Origenes ut sese Ecclesiæ et summi sacerdotii custodem defensoremque et apostolorum successorem æstimaret?

[1] B. Hieron. *Ad Paulam*, *Epist.* XXXIII.

Notat denique Carolus Lenormant argumentum pertenue esse quo tribuantur B. Hippolyto libri Περὶ τῆς τοῦ Παντὸς οὐσίας et Μικρὸς Λαβύρινθος et Φιλοσοφούμενα, quæ tria opera meliori jure Origeni posse tribui videantur. Photius enim et Theodoretus dicunt a pluribus Origeni adscripta fuisse et Parvum Labyrinthum et librum Περὶ τῆς τοῦ Πάντος οὐσίας. Quum autem hunc librum de Universi natura ut suum vindicet Φιλοσοφουμένων scriptor, licet inde conjicere hunc eumdem Origenem fuisse; quanquam erraret, judice eodem critico, qui ex titulo libri auctorem continuo nobis innotescere crederet. Illis enim temporibus multi de Natura rerum seu de natura Universi libri et scripti et editi sunt.

Jam ut nostram in hac lite sententiam, qualiscumque est, dicamus, quamvis sint auctores gravissimi qui Origeni Φιλοσοφουμένων librum adscribant, iis adstipulari non audemus. Plura sunt in hoc opere quæ ab Origenis opinionibus et scribendi genere valde discrepant. Ea autem præcipue ratione in dubium adducimur, quod totum opus excerptis constet negligenter in unum congestis. Si numerentur depromptæ e Sexto Empirico, B. Irenæo, Josepho, Valentino, Basilide, Monoïmo, Marco aliisque paginæ, vix supersit totius corporis quinta pars quæ ipsius auctoris manum fateatur. Jam decimo libro, librorum superiorum magna pars iterum repetita legitur. Alium eadem compositum ratione librum in litteris ecclesiasticis vix invenias. Multa quidem apud Tertullianum, Theodoretum, Epiphanium, ex aliorum libris deprompta citantur; nullus tamen eorum propria scriptoris arte adeo caret. Atqui nemo inter auctores ecclesiasticos magis quam Origenes ab hoc servili componendi genere abhorret, quo fit ut eo prorsus indigna Φιλοσοφουμένων compilatio videatur; quanquam ipsius nonnulla forsitan inserta sunt codici nostro fragmenta; quæ omnia qui collegit Origenis nomen eis inscripsit, quo majorem libro conciliaret auctoritatem. Habet

nunc eruditus lector rationes quibus equidem fretus inscripsi non ORIGENIS *Φιλοσοφούμενα* sed *Φιλοσοφούμενα* OPUS ORIGENI ADSCRIPTUM.

CAPUT IV.

Disquisitio de criminationibus quibus in nono *Φιλοσοφουμένων* libro B. Callistus, pontifex Romanus, impetitur.

I.

Pontifex maximus quem Christianorum universitas sanctum et martyrem venerari et altaribus magnificentissime colere per tot annorum seriem non desiit, idem, si accusatori privatim constituto, *Φιλοσοφουμένων* auctori, credimus, fidei catholicæ corruptor, hæretica lue, non urbem tantum sed et orbem terrarum universum infecerat!

Quæ si vera ille narravit, quomodo factum est ut scriptorum omnium qui Ecclesiæ christianæ annales exaraverunt nemo factum longe gravissimum commemoraverit, imo ne rescivisse quidem videatur? Qui errores æqualium singulos recensendi provinciam susceperunt, ea lege ut etiam levissimos notarent, iidemne solemne munus omisissent eo potissimum tempore, quum pastoris ipsius opinionibus recti specie deceptus grex in errorem pravissimum raperetur?

Praxeam nominant, Sabellium, Noetum, cæteros, qui ipsa Zephyrini et Callisti ætate pravissima docentes Ecclesiam turbavere; cur illi de ipsius pontificis doctrina silent, eo pestilentiori quo plures per regiones debebat serpere? Siletur res, inquam, quæ publica esse debuit: non immerito miror.

Adde quod paulo post functum vita Callistum, controversiam inter se instituerunt Cyprianus Carthaginiensis et Stephanus pontifex maximus. Cui contentioni intermixtus Firmillianus contra Romanum episcopum Africanarum Ecclesiarum opiniones vehemens patronus maximo studio defendit. Cur oblatam recentes

Callisti errores increpandi occasionem Africani quos nominavi non amplectuntur? Cur, si fidem et mores, amissa dignitate prioris disciplinæ, corrupisset Ecclesia Romana, neuter eam facinoris adeo immanis arguit? Cur, quum sua plurimum interesse sciret ista objurgare, silet uterque? Quid ergo, nisi quia revera nihil erat quod arguerent.

Tunc temporis discordabant inter se animi incensi illa de hæreticorum baptismate controversia. Contendebant enim alii sacramentum ab hæretico collatum virtute nulla apud Deum pollere; et, si qui ab errore ad veram fidem se reciperent, illos iterum esse baptizandos. Alii contra, nusquam amitti virtutem rei a Christo institutæ, nec iterandum esse baptisma. Quam controversiam vehementer et diu versatam fuisse, et multis Augustini, Cypriani, Tertulliani operum locis et ipsa historia probatur. Porro Ecclesiarum nulla majori impetu quam Romana adversus rerum novarum fautores certamen est aggressa. Cur non ipsos Romanos pontifices auctores et magistros sibi vindicavere isti de quibus loquimur hæretici? Qua ratione factum est ut Callisti nusquam ullus nec nominis nec dignitatis sibi auctoritatem usurpaverit, quippe qui, teste nostro, baptisma esse iterandum censeret? Quid igitur, si nec Cyprianus, nec cæterorum ullus, quicumque adeo flagrantibus et quasi civilibus bellis partes suas acriter defendebant, Callistum pontificem, objurgandi et arguendi causa, nominat?

Quintus et trigesimus effluxerat annus postquam Callistus pontificatu functus erat, quum Dionysius, Alexandrinus episcopus, Romanum pontificem eadem de quæstione consuluit, an valeret baptisma ab hæretico datum. Unde conficitur ignoravisse illum jam antea alium Romanum pontificem jussisse ut iterum baptisma conferretur. Paucos post annos ipse, quasi Sabellianis erroribus favisset, citatus reus, a Dionysio, Romano pontifice, jussus est ea quæ crederet profiteri et exponere; cui mandato

obtemperavit Alexandrinus. Quem quum fugere non posset olim Romanæ Ecclesiæ antistitem Noeti simul et Sabellii partes amplexum fuisse, ejusdem tamen Ecclesiæ præsuli fidem suam publice examinandam explicat, Ecclesiæ, inquam, cujus fides ante corrupta fuerat!

Eadem sequentibus temporibus sæpius accidere. Nam, quum jam Ariana hæresis orbem infecisset, Nicæam convenere ex omnibus terrarum regionibus christiani antistites qui de his doctrinis, quæstione facta, judicium ferrent. Quo in concilio prolata quæcumque fuerant de sanctissimæ Trinitatis mysterio doctrina a sacri senatus patribus trutina expenduntur. Tunc quoque anathematizati sunt Paulus Samosatensis, Novatianus, Arius et cæteri omnes qui fidem corruperant. Eodem tempore, concilium Romæ habebat sanctus Sylvester papa, quo Sabellianismi arguebantur et damnati sunt hæreseos crimine Victorinus episcopus, Hippolytus diaconus et Callistus, alius scilicet atque ille pontifex maximus, quum sit illo ætate multo posterior[1]. Cur igitur utriusque concilii patres de gravissimis Romani præsulis erroribus silent? Cur de novis rebus quas idem moliri meditatus erat, pariter tacent? Hippolytus diaconus et Callistus alter, cujus nomen tantum novimus, notantur. Nonne pontifex eodem nomine insignis, quo auctore in tot mala Ecclesia incidisset, multo etiam magis dignus erat tali infamiæ nota quam ei inurere concilia debuissent?

Quinto demum sæculo, in libro cui titulum fecit Theodoretus *de Hæresibus*, nomen Callisti cujusdam reperias, sed eidem Romani pontificatus dignitas non tribuitur; jam quum minimus isti Callisto concedatur in libro locus, brevissimis verbis absoluta rerum quas docuit expositione, existimandum esse videtur, Theodoreto judice, hominem illum e principibus non fuisse.

[1] De hoc concilii decreto conf. librum quem edidi (anno 1853) : *Études sur de nouveaux documents historiques empruntés au livre des* Φιλοσοφούμενα, p. 236.

His enim fere verbis expositionem de Noetianis doctrinis concludit : « Eosdem defendit errores Callistus, et magistri impietati pro« priam impietatem certis in rebus addidit. » Quod si dicas, quæ de Noeto scripsit, ea Theodoretum e libro Φιλοσοφουμένων in suum transcripsisse, itaque de Callisto eodem ipso locutum videri in quem Φιλοσοφουμένων scriptor tanta vi invehitur, non infitiabor. Sed quis affirmare poterit hoc in loco Romanum episcopum, Zephyrini successorem, Callistum a Theodoreto designari ? Quibus argumentis rem probare tentabis ? Nam decimum tantum librum Φιλοσοφουμένων notum fuisse Theodoreto verisimillimum arbitror. Quod si res ita est, quid in illo totius operis breviario dignitatis Callisti Theodoretum monere potuit ? Nonne vero propius est Theodoreto eosdem visos fuisse Callistum pontificem et alterum illum Callistum sancto Sylvestro æqualem, cujus in concilio Romæ habito condemnati sunt de sanctissima Trinitate errores pravissimi.

Talis autem veterum Ecclesiæ historicorum silentii causam hanc excogitavit Wordsworthius : « Incolebat, inquit, tum tem« poris Ecclesia Romana catacumbas. Necdum erat apud Roma« nos Christianos homo quisquam theologus : horum nemo scri« bendi laude florebat. Nec cæteri Christiani in orbe dispersi « curam habebant de rebus quæ Romæ agebantur [1]. »

Rem profecto stupendam ! Nonne Romanam Ecclesiam eamdem illam quæ Wordsworthio obscura, ignota, humilis, contempta videtur, tot res præclare gestæ, tot insignia facta indicant fuisse omnium per orbem Ecclesiarum ab ipsis incunabulis celebratissimam et veneratione maxima cultam ?

Illius *fides annuntiabatur in universo mundo,* ut scripsit B. Paulus [2]; illius auctoritate, quam reverebantur omnes, si qua dissensio oriebatur, pacabantur animi. Etenim, non Joannem apo-

[1] *Hippolytus and the Church of Rome*, p. 127.

[2] *Epist. ad Rom.* I, 8.

stolum vivum adhuc et incolumem adierunt fideles Corinthi degentes, sed Clementem Romanorum antistitem. Romam pergit ipse Polycarpus Smyrnensis ut amicum Anicetum pontificem consulat. Quid plura? Ad Romanos et hæc scribebat Dionysius Corinthius : « Ab ineunte Christi religione solennis mos vobis « fuit ut fideles opibus juvaretis. Ecclesiarum enim inopiam vestra « munificentia sublevavistis; fratribus qui ad metalla damnati « sunt necessarium quidquid erat præbuistis; eumque morem a « majoribus vestris traditum studiose servavistis, quem episco- « pus vester Soter tantum aberat ut aboleret aut minueret, ut « stabiliverit et auxerit [1]. »

Nec multo post, Irenæus, Lugdunensis episcopus, contra hæreticos ex apostolica traditione argumenta struens dicebat : « Quo- « niam valde longum est, in hoc tali volumine, omnium Eccle- « siarum enumerare successiones, maximæ et antiquissimæ, et « omnibus cognitæ, a gloriosissimis duobus apostolis Petro et « Paulo, Romæ fundatæ Ecclesiæ, eam quam habet ab apostolis « traditionem et annuntiatam hominibus fidem, per successiones « episcoporum pervenientem usque ad nos indicantes, confun- « dimus omnes eos [2]..... »

Hanc igitur Ecclesiam, quam Irenæus maximam et antiquissimam vocat et omnibus cognitam, unde rescivit Wordsworthius fuisse « obscuram et contemptam? »

Anno vigesimo postquam Callistus pontificatu functus erat, Romæ concilium habuit Cornelius pontifex maximus, Novati erroribus damnandis, simul ut de rebus Ecclesiæ rationem redderet. Scribit suo tempore Romæ leviticis muneribus præfuisse sacerdotes quadraginta septem, diaconos septem, exorcistas, lectores, ostiarios quinquaginta, et viduis, pauperibus ægrisque mille et quingentis per divinam misericordiam necessaria sup-

[1] Euseb. *Hist. eccl.* lib. IV, c. XXIII.

[2] Iren. lib. III, c. III, 2, 2.

peditari, additque : « Neque tamen tanta in Ecclesia multitudo, « tam ingens numerus divinæ providentiæ copiis opulentus et « abundans, cum immenso atque innumerabili populo, ab hujus- « modi desperatione et audacia eum (Novatum) deterruit et ad « Ecclesiam revocavit[1]. »

Qua ratione Romana Ecclesia, quæ, si Wordsworthium audias, Callisto pontifice, omnium rerum inopia premebatur, subito propulsatis necessitatibus, eo magnitudinis, auctis copiis omnibus, pervenit? Id quoque animadvertendum est, hanc eamdem summum jus adhibuisse rebus omnibus quæ ad fidem aut ad disciplinam pertinent : hujus judicium exoptant et expetunt Asiani hæretici; cum hac communionem servari sibi simulat Marcion; id exoptare pariter videntur et Praxeas et Montanistæ. Fateor Polycratem episcopum, concilio habito, adversus Victorem papam institutam a majoribus celebrandi Pascha diem defendisse. Sed ubi Romanus pontifex Asianos rebellantes anathematizat, severitatis tantum arguitur, non injustitiæ tyrannicæ. Adde quod Origenes Alexandrinus, posteriori tempore, apud Fabianum pontificem maximum ea quæ docebat et scribebat defendit, criminaque diluere tentavit quæ sibi objiciebantur. Quis igitur merito vocaret ignotam et doctrina carentem Ecclesiam cujus auctoritate præcellente tot et tantæ controversiæ diremptæ sunt?

« Illa tamen, ait Christ. Wordsworthius, non erat scientia in- « signis, quippe quæ nullum haberet aut numeraret virum doc- « tum. » At in hac eadem Romana Ecclesia nonne Justinus martyr eximia opera edidit? Nonne hanc eamdem Justini discipulus Tatianus scientiæ præclaræ insignisque doctrinæ laude nobilitavit, cui successit Rhodon, triumpho de Montanistis aliisque egregie factis præclarus? Nonne Romæ decem annos egit, apud Anicetum papam, Hegesippus inter Ecclesiæ historicos primus?

[1] Euseb. *Hist. eccl.* lib. VI, c. XLIII.

Romanos etiam inter fideles degebat Apollonius ille cujus eximiam doctrinam integramque fidem miratur Eusebius. Ille in senatu orationem habuit de veritate quam ab Ecclesia Romana fuerat doctus, nec eam sanguine obsignare dubitavit. Iisdem temporibus, ibidem vigebant Minutius Felix, Caius, vir disputationum peritissimus, Tertullianus, qui quum sacerdotii munera Romæ obiret, libros scripsit optimos, et Hippolytus episcopus, non minimus inter secundi sæculi doctores. Hi omnes Romanam Ecclesiam tunc temporis nobilitavere propria et peculiari gloria. Quæ igitur habebat Justinum, Tatianum, Rhodonem, Hegesippum, Apollonium, Minutium Felicem, Caium, Tertullianum, Hippolytum, eam qua ratione contendit Wordsworthius doctoribus indiguisse? Si qua igitur argumenta Wordsworthius comminiscitur, ut explicet qua ratione de Callisti sceleribus aut erroribus siluerint ecclesiastici scriptores, ea prorsus concidunt, nullo historiæ testimonio confirmata. Nam ex iis quæ supra diximus patet futurum fuisse maxime notum errorem quem pontifex romanus professus esse dicitur.

Nec desunt alii pontifices qui, primis Ecclesiæ sæculis, ab hæreticis, ut Callistus, hæreseos insimulati sunt. Victorem enim papam incusavere Artemonis discipuli quod, acceptis Theodoti opinionibus, fidei integritatem corrupisset. Contra quos scribit Parvi Labyrinthi auctor : « Qua ratione calumniis istis Victorem « petunt, quum certo sciant ab illo Theodotum coriarium, pri« mum hujus hæreseos inventorem, excommunicatum fuisse; « nam, si Victor eosdem errores professus fuisset, ut illi insultan« tes affirmant, cur eorumdem errorum auctorem Theodotum « idem damnavisset [1]? » Paulo post, pontificem Romanum Tertullianus una cum Montanistis et Proculo insectatus est eo quod legum Christi integritatem et sanctitatem, mœchis aut fornicantibus absolutis, violavisset. Mox contra Marcellinum, Miltiadem,

[1] Eus. *Hist. eccl.* lib. V, c. XXIII.

Marcellum, Sylvestrem, insurgunt Donatistæ, incusantes eos quasi se a pristina fide abdicassent, proditis scripturis, cultisque falsis numinibus.

Uni autem eorum respondens B. Augustinus Hipponensis : « Quid opus est, ait, ut episcopis Romanæ Ecclesiæ, quos in- « credibilibus calumniis insectatus est Petilianus, objecta ab eo « crimina diluamus? Marcellinus et presbyteri ejus, Melchiades, « Marcellus et Sylvester, traditionis codicum et thuriferationis ab « eo crimine arguuntur. Sed numquid etiam in eo convincun- « tur, aut convicti aliqua documentorum firmitate monstrantur? « Ipse sceleratos et sacrilegos fuisse dicit : ego innocentes fuisse « respondeo. Quid laborem probare defensionem meam, quum « ille nec tenuiter probare conatus sit accusationem suam [1]? » Sic, dum variis accusationibus Romanos pontifices hæretici semper persequuntur, eosdem acriter defendunt præsules sanctissimi et doctissimi [2].

II.

Cæterum, ut apertior ad veritatem aditus fiat, de probris quæ Callisto inferuntur singulis quæstionem instituamus.

Hunc furem et servum fuisse affirmat *Φιλοσοφουμένων* scriptor; nihilominus, sacerdotem fuisse creatum narrat. Rem sane mirandam, quum vetarent pristinæ Ecclesiæ leges ne quis servus ad clericalem ordinem promoveretur, invito domino. Porro Callisti dominum, Carpophorum nomine, integritate fidei et probitate morum splendentem, laudibus repetitis, extollit delator noster. Carpophorus tamen furem furciferum, rem suam, sacerdotali dignitate permisit decorari, et quem apprime pravum noverat, Ecclesiæ Christi consecrari sivit! Si flagitiosus homo vocandus est qui falsissimis commendationibus per perfidiam

[1] Conf. B. August. *Epist.* CX.

[2] Conf. B. Cypriani *Epist.* XLVIII; B. Ambros. *De dign. sacerd.* c. V.

aut socordiam intra domesticos amicorum parietes, sub specie servientis, latronem introducat, quo nomine notandus est vir christianus qui servum, rem suam, furem notum, ad munus sacerdotis extollit! Proinde e duobus unum est eligendum! Aut Carpophorus noxius est, aut innoxius est Callistus : de alterutro certe in errorem inducere nos tentavit *Φιλοσοφουμένων* scriptor.

Sacerdos factus mox idem ille Callistus clericali ordini præpositus est a Zephyrino papa, quo defuncto, Ecclesiam terrarum orbis maximam regendam capessivit, ut noster narrat. At hic notandum est quibus comitiis apud veteres Christianos eligerentur episcopi. Mos solennis erat ut certam sedem nullus pontifex occuparet, nisi ibidem sacerdotio functus, quo morum, fidei, doctrinæque ejus integritatem notiorem haberet populus. Mos ille pro lege postea ita invaluit, ut, ex concilii Eliberini decreto, eadem conditione ad sacerdotium clerici ipsi promoverentur.

Quum convenissent una cum universa plebe sacerdotes, eorum princeps clericos et populum interrogabat quemnam episcopum eligerent. Nominatoque uno, interrogabantur semel, bis et ter an ille tanto munere videretur dignus, datisque suffragiis, sacerdos cujus virtutes publice professi erant episcopus salutabatur. Ea eligendi ratio, in Constitutionibus apostolicis [1], nec non in Tertulliani libris perscripta est. « Præsident, scribit ille, apud « nos probati quique seniores honorem istum non pretio sed tes- « timonio adepti [2]. » Sæculo quarto vigebant eadem comitia, testibus Ambrosio et Augustino : « In ordinationibus eorum, scribit « ille, clamant et dicunt : Dignus et justus est [3]! » Et Hipponensis : « Dignus et justus est dictum est vicies [4]. »

Morem eumdem solennem fuisse jam quum viverent Zephyri

[1] Lib. VIII, c. IV.

[2] Apol. c. XXXIX.

[3] *De dign. sacerd.* c. V.

[4] Ep. CX.

nus et Callistus ex apostolicis Constitutionibus et Tertulliano apparet. Novum rei argumentum præbet B. Cyprianus, qui electionem retulit S. Cornelii papæ, unius e proximis Callisti successoribus : « Factus est autem Cornelius episcopus de Dei et « Christi ejus judicio, de clericorum pene omnium testimonio, « de plebis quæ tunc adfuit suffragio, et de sacerdotum anti- « quorum et bonorum virorum collegio [1]. »

Sic evectus ad pontificatum fuit etiam Fabianus papa, anno 238, decimo sexto postquam Callistus vita functus erat. Refert Eusebius, fidelium concione habita, plurimorum oculos et mentes in aliquot patricios viros inclinavisse, quum res inexspectata omnium suffragia in Fabianum convertit [2].

Non solum Romæ sed etiam cæteris in Ecclesiis mos ille adeo vigebat, ut, teste Lampridio, Alexander Severus imperator hunc adhiberet præfectis provinciarum creandis, decreto eodem pauca disserens de modo apud Christianos episcoporum creandorum usurpato [3].

Callisti temporibus, tres saltem episcopi eligendo et consecrando summo pontifici adhibebantur, quod e Nestorii historia compertum habemus. His episcopis adsistebant multi clericalem ordinem adepti : nam Romæ, Cornelii temporibus, quadraginta templis sacra munera obibant totidem sacerdotes, quorum singuli suos habebant acoluthos, lectores, exorcistas, ostiarios, homines confessione publica fidei venerabiles, quorum corpora vulneribus pro fide acceptis fatigabantur, aut cruciatibus quibus

[1] B. Cypriani *Epist.* x.

[2] Eus. *Hist. eccl.* lib. V.

[3] Lampr. *Vit. Alex.* c. XLV : « Ubi aliquos voluisset vel rectores provinciis dare, vel « præpositos facere, vel procuratores, id est rationales ordinare, nomina eorum pro- « ponebat, hortans populum ut, si quis quid haberet criminis, probaret manifestis « rebus..... dicebatque..... grave esse quum id Christiani et Judæi facerent in « prædicandis sacerdotibus qui ordinandi sunt, non fieri in provinciarum rectoribus, « quibus et fortunæ hominum committerentur et capita. »

ad carcerem aut metalla olim damnati, vexati erant, magis in dies debilitabantur. Hac in celeberrima Romana Ecclesia, Callistus jam dudum sacerdos, episcopus salutatur. Cujus fidem, mores, instituta, nemo ignorabat, quum, pontifice Zephyrino, rebus ecclesiasticis præfuisset. Qua virtute mirabili sacerdotum et fidelium gratiam adeo sibi conciliavit, ut Zephyrino successor renuntiaretur, nemine ignorante qua mente ipse esset Ecclesiam recturus, quam alio nomine jam dudum rexerat? Nullusne erat dignus competitor? Nonne Hippolytus, Apollonius, Urbanus, doctrina et virtute insignes, publicis suffragiis designabantur? Nonne Tertullianus et Caius, operibus eximiis notissimi viri, plebis studia in se convertere poterant? Quænam est igitur causa cur Callistus, servus, fur, cupiditate, latrociniis, fraudibus infamis, suburbicariis episcopis, scriptoribus aut doctoribus, Hippolyto pontifici dignissimo, Apollonio senatori, scientia et animosa fide nec non generis nobilitate aut dignitate senatoria præstantissimo, anteponeretur? Liberis igitur sacerdotum et plebis suffragiis Callistus, servus, latro, hæreticus, tot illustribus viris prælatus est! Sordidam electionem confirmat episcoporum collegium, a quibus pontifex consecratur! Etenim, conspiciente orbe christiano, Ecclesiæ leges audacter violare ausi sunt, quibus jubebatur hæreticus episcopus de sede deponi; sed, quod stupendum magis est, Christianitas omnis, tunc temporis integerrima, fortissima, fidissima, flagitiosam electionem silentio prætermisit, idque periclitantibus et fide et moribus et doctrina!

Unus Φιλοσοφουμένων scriptor, et ille sine nomine, hanc electionem improbat.

Quod si valeat delatoris unici tale testimonium, nulla fides Ecclesiæ Romanæ, episcoporum, sacerdotum, multitudinis universæ Christianorum testimonio, a quibus Callistus electus fuit, est adhibenda. Quem quum eligerent, summo honore fidem,

mores, studiaque ejus apostolica extollebant! Quis igitur judex existat adeo iniquus, qui testis unici, ignoti, ira et odio abrepti, susurro libentius credat, quam solemni Ecclesiæ totius, sacerdotum et populi testimonio?

Jam quænam sit insimulationum harum origo investigandi provinciam suscipiamus.

Pontificibus Zephyrino et Callisto, multæ hæreticorum sectæ, ab Ecclesia Romana excommunicatæ, ulcisci hanc scilicet injuriam dirissimis odiis turpissimisque calumniis conabantur. Ipse Montanus, quum Romam, comitibus discipulis, venisset, a summo pontifice benigne exceptus, et quum ingenio solerti esset et acri animo, magnum sibi inter Romanos nomen fecit; sed adulationibus asseclarum mox corruptus, nimiaque superbia tumens, factiones alere, novas res quærere et dogmata nova docere instituit. Quæ reformidans Zephyrinus pontifex Montanum ejusque discipulos excommunicare festinavit. Inde iræ, inde quasi discissa christiana civitas.

Novatoris partes amplectitur Tertullianus, cujus exemplum multi secuti defectione Ecclesiam affecerunt. Nec deerant qui, quamvis Montani flagitia vituperarent, ejusdem opinionibus adhærerent animo. Nam et quæ ille de pœnitentia, de nuptiis, et christiana sanctitate docebat, ea viris immoderatis valde placebant.

Montanistæ igitur Romanam adversus Ecclesiam vehementer invecti sunt, sacerdotesque in urbe sacris muneribus fungentes impetivere. «Dissolutos esse mores arguebant, exemplique esse «pravissimi, quod episcopus clericorum in numerum bigamos «adscriberet; indignum pœnitentia mulctatos sacerdotes in gra«tiam redire, sacerdotiumque iterum obire posse, etiam tum «quum culpas omnes suas expiavissent.» His difficillimis temporibus, quum successisset Zephyrino Callistus, velletque sacerdotum famam tueri contra calumniatores, «ad accusationem cle-

« ricorum non nisi idoneos atque omni suspicione carentes testes « admitti voluit, et illos qui lapsis et sacerdotibus pœnitentiam « agentibus veniam concedi eosque in pristinos honores restitui « posse negarent anathemate percussit [1]. » Contra decretum illud efferebant se multi, maxime Tertullianus, qui, ut opinor, notam eidem decreto inurere instituit, quum in libro *De pudicitia* se indigne ferre diceret summi pontificis consultum quo absolutio mœchis promittatur. Hunc autem librum sub finem episcopatus Zephyrini editum fuisse philologi conjiciunt, at veritati propior esse videtur, si quis ineunte Callisti pontificatu dicat fuisse scriptum. Videbit enim quam mira cognatione inter se conveniant jacientes probra et noster et Tertullianus.

« Audio, ait Tertullianus, edictum esse propositum, et quidem « peremptorium; pontifex scilicet maximus, quod est episcopus « episcoporum, edicit : « Ego et mœchiæ et fornicationis delicta « pœnitentia functis dimitto. » O edictum cui adscribi non pote- « rit; et hoc in Ecclesia legitur, et in Ecclesia pronunciatur! Absit, « absit a sponsa Christi tale præconium. Illa quæ vera est, quæ « pudica, quæ sancta, carebit etiam aurium maculis! Non habet « quibus hoc repromittat; et, si habuerit, non repromittit; quo- « niam et terrenum Dei templum, citius spelunca latronum ap- « pellari potuit a Domino, quam mœchorum et fornicatorum [2]. »

Hæc et talia tunc temporis Romæ agitabantur, quum Montanistæ sententiarum gravium severitatem et pondus catholicorum benignitati opponerent. Sed utra pro parte erat jus, fas, fides, religio et christiana traditio? Ille Christi misericordiam, quam verbis et exemplo docuit, vituperat. Quam enim ad rem spectant quæ narrantur in Evangeliis de filio prodigo, de ove amissa et ad ovile a bono pastore relata? Quid sibi volunt illæ de Magdalena, de muliere Samaritana, de femina adultera histo-

[1] Bordini, p. 92. Conf. etiam Bolland. *Vita Callisti*.

[2] Tertullianus, *De pudicitia*, cap. I.

riæ? Quum ad finem vergeret sæculum secundum, tanta fuerat quorumdam audacia, ut aliquot Novi Testamenti codices truncarent, ac delerent quæ ad mulierem adulteram spectabant. Cujus abolitionis causam jam intelligimus! Ferebant indigne Montanistæ, Tertullianistæ, et, sine dubio, Φιλοσοφουμένων scriptor, Christum mulieri adulteræ pepercisse.

Errat autem maxime qui Ecclesiam duobus primis sæculis tantæ fuisse severitatis affirmat, ut fornicatoribus et mœchis, instante morte, communionem negaret, vel iis etiam qui totam vitam pœnitentia egerant, quod nullis ex historia depromptis argumentis probari potest. Locum autem transcribimus sancti Cypriani insignem, quo Callisti et cæterorum pontificum benignitas defenditur. « Apud antecessores nostros, ait, quidam de « episcopis isthic in provincia nostra dandam (communionem) « mœchis non putaverunt, et ii totum pœnitentiæ locum contra « adulteria clauserunt. Non tamen a coepiscoporum suorum col- « legio recesserunt, et catholicæ Ecclesiæ unitatem vel duritiæ vel « censuræ suæ obstinatione ruperunt, ut quia apud alios adul- « teris pax dabatur, qui non dabat de Ecclesia separaretur [1]. » Quibus verbis certum fit viros quosdam inter Cypriani antecessores his rationibus usos quas vocat duritiæ aut censuræ obstinationem; sed eos fuisse plurimos aut multos non affirmat, quum quorumdam tantum mentionem faciat, eisque gratulatur quod a coepiscoporum suorum collegio non recesserint, nec Ecclesiæ catholicæ unitatem ruperint. Quid igitur censeamus de conviciis quibus Callistus impetitur, nisi ea esse falsa et injusta, pontificem autem Romanum divini Magistri exempla secutum, ea et docuisse et egisse quæ Ecclesiæ jam veteri disciplina in auctoritatem cesserant.

Hæc certe sufficiunt ut ab omni sceleris labe immunis Callistus habeatur. Sed eumdem noster insimulat hæreticum fuisse, et

[1] B. Cypr. *Epist.* LII.

ab eo universæ Ecclesiæ fidem fuisse adulteratam. Quæ accusatio nunc ad trutinam vocanda est.

Quicumque philosophicis rebus aut theologicis animum intenderit, illum non fugiet quam facile prava interpretatione deformentur opiniones quæ non solum libris, sed orationibus aut colloquiis expressæ ad res maximas spectant. Si autem hominis alicujus doctrinæ ab homine ei infenso explicantur, quis tali testimonio fidem adhibere audeat? præsertim si dicta tantum proferantur, et illa ad doctrinarum subtilitates pertinentia. Porro Callistus librum scripsit nullum; sed liberius et quasi familiariter apud fideles concionabundus, fidei catholicæ dogmata exponebat. Ipsiusne sermonum interpretem idoneum habebimus virum Callisto infensissimum, et unum quidem et solum cujus testimonio de summi pontificis fide et doctrina judicium nunc ferendum est?

Ut omnia lucidius appareant, animadvertamus tunc actam esse controversiam de Dei unitate et Patris Filiique consubstantialitate. «Credo, aiebat Zephyrinus, in unum Deum qui passus «est in cruce..... Non Pater mortuus est, sed Filius.» Hinc luce lucidius videtur Zephyrinum defendisse Deum unum, personis tribus inter se distinctis, sed consubstantialibus. Quod noster indigne fert: opiniones enim exponit propter quas ditheismi accusatur, sine dubio quia Patrem et Filium divina substantia differre docebat; quo errore videtur imbuta fidei professio, quæ sub finem libri *Φιλοσοφουμένων* legitur.

Sed et alia accusatione auctor noster defendendo Callisto, invitus certe neque de industria, ipse argumenta struit. Dicit enim docuisse Callistum «Patrem et Filium unam esse et eam«dem spiritualem substantiam; eumque hanc doctrinam ad«struxisse istis Christi verbis: «Non credis quia Pater in me «est, et ego in Patre?» Sed docebat simul tres divinas hypostases esse distinctas, quod fatetur adversarius. Nam quum

dixisset Callistum a Filio Patrem non discrevisse, et docuisse Patrem una cum Filio fuisse passum, addit : « Eum non expresse « docuisse Patrem in cruce passum, aut esse in Deo personam « unam. » Habemus tandem confitentem obtrectatorem istum, cujus verbis liquet Callistum nil nisi sanam doctrinam professum esse. In hac enim controversia inter Christianos de consubstantialitate Verbi agebatur; pontifex autem Romanus, unicam esse divinam substantiam, proinde Deum unum confessus, argumentis certis exponebat qua ratione potuisset dicere Christus aut vivens aut moriens, « Pater in me est, et ego in Patre; » sed quum hæc delatoris nostri iram moverent, Callistum increpabat, quasi Patripassianorum erroribus adhæreret Patremque passum esse doceret. Cui accusationi respondens Callistus dicebat, « se, « quamvis in unum Deum crederet, personarum tamen trinita- « tem non negavisse; Filium, non Patrem, in cruce passum. » Confutatis adversarii argumentis, illum probabat in errorem ditheistarum labi, deosque duos, negatione substantiæ unius, profiteri.

Aliæ sunt notæ quibus hæresim suam et ab Ecclesia defectionem ostendit Φιλοσοφουμένων auctor. Ille enim, defuncto Callisto, sub pontificatu Urbani, aut Pontiani, aut Fabiani, hæc scribere non dubitavit : « Debemus hæc omnia Callisto isti, cujus « schola viget adhuc, et quæ, moribus et traditionibus ejus ser- « vatis, non distinguit cum quibus sit communicandum, et cum « omnibus communicat. »

His igitur verbis non solum Callistum arguit, sed Romanam Ecclesiam, in qua contendit Callisti doctrinam, mores, traditiones, adhuc vigere; neque solum Ecclesiam hanc insimulavit, sed et orbem universum. Nam omnium fidelium animos, ait, errores Callisti, pravissimi et ubique diffusi, maxime turbaverunt. « Μέγιστον τάραχον κατὰ πάντα τὸν κόσμον ἐν πᾶσι τοῖς πιστοῖς « ἐμβάλλοντες. » Ex hoc igitur, teste nostro, impia doctrina quæ

in sede pontificali Romana est orta, per orbem catholicum ruinam intulit; nam pontifice Zephyrino nata, sub Callisto aucta, corruptionis labem magis in dies amplificavit, defunctoque tantæ luis auctore, grassata est. At mirum admodum est quod, quamvis perstiterit tanta pestis et Ecclesiam infecerit universam, a nemine indicata sit, nisi ab uno nostro! Quid inde inferendum, nisi Φιλοσοφουμένων auctorem Ecclesiæ universæ infensum fuisse, ab ea manifesto defecisse, et hæreticis esse annumerandum?

N. B. In primo operis libro versionem latinam D. Caroli Delarue exscripsi, nonnullis tantum locis mutatis.

ΦΙΛΟΣΟΦΟΥΜΕΝΑ

Η

ΚΑΤΑ ΠΑΣΩΝ ΑΙΡΕΣΕΩΝ ΕΛΕΓΧΟΣ.

ΒΙΒΛΙΟΝ Α'.

Τάδε ἔνεστιν [1] ἐν τῇ πρώτῃ τοῦ κατὰ πασῶν αἱρέσεων ἐλέγχου.

Τίνα τὰ δόξαντα τοῖς φυσικοῖς φιλοσόφοις καὶ τίνες οὗτοι, καὶ τίνα τὰ τοῖς ἠθικοῖς καὶ τίνες οὗτοι, καὶ τίνα τὰ τοῖς διαλεκτικοῖς καὶ τίνες οἱ διαλεκτικοί.

Φυσικοὶ μὲν οὖν Θαλῆς, Πυθαγόρας, Ἐμπεδοκλῆς, Ἡράκλειτος, Ἀναξίμανδρος, Ἀναξιμένης, Ἀναξαγόρας, Ἀρχέλαος, Παρμενίδης, Λεύκιππος, Δημόκριτος, Ξενοφάνης, Ἔκφαντος, Ἵππων.

PHILOSOPHUMENA

SIVE

OMNIUM HÆRESIUM REFUTATIO.

LIBER PRIMUS.

Hæc continentur in libro primo refutationis contra omnes hæreses.

Quænam placita physicis philosophis, et qui isti; et quænam ethicæ argumenta, et quales ipsi qui ethicam docuerunt; et quæ dialecticæ argumenta, et ipsi quinam dialectici.

Physici : Thales, Pythagoras, Empedocles, Heraclitus, Anaximander, Anaximenes, Anaxagoras, Archelaus, Parmenides, Leucippus, Democritus, Xenophanes, Ecphantus, Hippon.

1. Codd. Mediceus et Barberinus habent hanc inscriptionem : *Ὠριγένους φιλοσοφουμένων · τάδε ἔνεστιν*, etc. cod. Ottobonianus : *Ὠριγένους κατὰ πασῶν αἱρέσεων ἔλεγχοι · τάδε ἔνεστιν*, etc. ad marginem vero : *Ὠριγένους φιλοσοφουμένων*. In cod. Taurinensi titulus est : *Ὠριγένους πάντιμα τοῦ σοφωτάτου, τάδε ἔνεστιν*, etc. — 2. *φιλοσόφοις* om. Barb. Ott. — 3. *τοῖς ἠθικοῖς.... τοῖς διαλεκτικοῖς* Barb.; *τῆς ἠθικῆς... τῆς διαλεκτικῆς* Med. Ott.

Ἠθικοὶ Σωκράτης, Ἀρχελάου μαθητὴς τοῦ φυσικοῦ, Πλάτων Σωκράτου μαθητής· οὗτος τὰς τρεῖς φιλοσοφίας ἔμιξεν.

Διαλεκτικοὶ Ἀριστοτέλης Πλάτωνος μαθητής· οὗτος τὴν διαλεκτικὴν συνεστήσατο. Στωϊκοὶ δὲ Χρύσιππος, Ζήνων.

Ἐπίκουρος δὲ (2) σχεδὸν ἐναντίαν δόξαν πᾶσιν ἐπεχείρησεν. Πύρρων ὁ Ἀκαδήμιος· οὗτος ἀκαταληψίαν τῶν πάντων λέγει. Βραχμᾶνες οἱ ἐν Ἰνδοῖς, Δρυΐδαι οἱ ἐν Κελτοῖς, καὶ Ἡσίοδος.

Οὐδένα μῦθον τῶν παρ' Ἕλλησιν ὠνομασμένων παραιτητέον. Πιστὰ γὰρ καὶ τὰ ἀσύστατα αὐτῶν δόγματα ἡγητέον διὰ τὴν ὑπερβάλλουσαν τῶν αἱρετικῶν μανίαν, οἳ διὰ τὸ σιωπᾶν ἀποκρύπτειν τε τὰ ἄῤῥητα ἑαυτῶν μυστήρια ἐνομίσθησαν πολλοῖς Θεὸν σέβειν· ὧν καὶ πάλαι μετρίως τὰ δόγματα ἐξεθέμεθα, οὐ κατὰ λεπτὸν ἐπιδείξαντες, ἀλλὰ ἁδρομερῶς ἐλέγξαντες, μηδὲν ἄξιον ἡγησάμενοι τὰ ἄῤῥητα αὐτῶν εἰς φῶς ἄγειν, ὅπως, δι' αἰνιγμάτων ἡμῶν ἐκθεμένων

Ethici : Socrates, Archelai physici discipulus, Plato, discipulus Socratis : hic miscuit tres philosophias.

Dialectici : Aristoteles, discipulus Platonis : hic dialecticam in corpus redegit. Stoici vero : Chrysippus, Zenon.

Epicurus autem omnibus pene contrariam opinionem aggressus est. Pyrrhon Academicus. Hic non-apprehensionem omnium dicit. Brachmanes in Indis, Druides in Celtis, et Hesiodus.

Nullam fabulam eorum qui apud Græcos celebrati fuerunt prætermittere oportet. Nam et ipsa illorum placita, quæ consistere nequeunt, pro credibilibus habenda propter immanem hæreticorum insaniam, qui quoniam silent et infanda sua mysteria abscondunt, ab multis judicati fuerunt Deum colere; quorum strictim exposuimus olim opiniones, non eas demonstrantes subtiliter, sed pinguius crassiusque redarguentes, quum operæ pretium esse nondum putaremus illorum arcana in lucem protrahere, eo consilio, ut quum

2. Σωκράτους Med. — 6. Ἀκαδήμιος Rœperus coll. Philostrat. *Vit. Apollon.* VII, II, p. 280; Ἀκάδημος Barb.; Καδήμιος Med. Ott.; Καδίμιος Taur.; Ἀκαδήμειος Mill.; Ἀκαδημαϊκός Rœp. Philolog. t. VII, p. 513. — Ante l. 8 Προοίμιον præmittit Barb. — 8. Ab initio quædam videntur intercidisse. ὠνομασμένων] ὠνομασμένων φιλοσόφων? Schneidewinus. — 13. μηδὲν ἄξιον] μὴ ἀνάξιον Gronovius; μὴ ἂν ἄξιον Barb. Ottob. Taur.; μὴ ὂν ἄξιον Rœperus.

τὰ δόξαντα αὐτοῖς, αἰσχυνθέντες μήποτε καὶ τὰ ἄῤῥητα ἐξειπόντες ἀθέους ἐπιδείξωμεν, ϖαύσωνταί τι τῆς ἀλογίσ1ου γνώμης καὶ ἀθεμίτου ἐπιχειρήσεως. Ἀλλ' ἐπεὶ ὁρῶ μὴ δυσωπουμένους αὐτοὺς τὴν ἡμετέραν ἐπιείκειαν μηδὲ λογιζομένους, ὡς Θεὸς μακροθυμεῖ ὑπ' αὐτῶν βλασφημούμενος, ὅπως ἢ αἰδεσθέντες μετανοήσωσιν ἢ ἐπιμείναντες δικαίως κριθῶσι, βιασθεὶς ϖρόειμι δείξων αὐτῶν τὰ ἀπόῤῥητα μυσ1ήρια, ἃ τοῖς μυουμένοις μετὰ μεγάλης ἀξιοπισ1ίας ϖαραδιδόασιν, οὐ ϖρότερον ὁμολογήσαντες, εἰ μὴ τὸν τοιοῦτον δουλώσωνται χρόνῳ ἀνακρεμάσαντες καὶ βλάσφημον ϖρὸς τὸν ὄντως Θεὸν κατασκευάσαντες καὶ ϖεριεργίᾳ γλιχόμενον τῆς ἐπαγγελίας ἴδωσι. Καὶ τότε δοκιμάσαντες δέσμιον εἶναι τῆς ἁμαρτίας μυοῦσι [3], τὸ τέλειον τῶν κακῶν ϖαραδιδόντες, ὅρκοις δήσαντες μήτε ἐξειπεῖν μήτε τῷ τυχόντι μεταδοῦναι, εἰ μὴ ὁμοίως δουλωθείη· οὗ μόνον ϖαραδοθέντος οὐκ ἔτι ὅρκος ἀναγκαῖος ἦν. Ὁ γὰρ ὑπομείνας μαθεῖν καὶ ϖαρα-

nos per ænigmata exposuissemus placita ipsis, erubescentes ne fortassis etiam ipsorum arcana effati demonstraremus esse atheos, a contraria rationi sententia profanoque paulum desisterent instituto. Sed quoniam animadverto æquitate et modestia nostra nihil eos commoveri, nec considerare quemadmodum Deus patienter obduret nefariis per eos laceratus dicteriis, ut aut pudore suffusi animum mutent, aut obstinate persistentes justo subjiciantur judicio, compulsus procedo ad arcana illorum mysteria denudanda, quæ, cum magna fidei persuasione, illis qui initiantur tradunt; non ante committentes cuiquam illa, nisi suspenso detentum aliquandiu animo serviliter subegerint, contumeliosumque erga verum Deum reddiderint, et eum viderint præ curiositate vehementi desiderio rei promissæ teneri; denique exploratum habentes eum peccati vinculis esse constrictum, in consortium adsciscunt, summam perfectionem malorum tradentes. Neque tamen huc deveniunt prius quam jurisjurandi insuper fide obstrinxerint se prolaturum neutiquam, neque cuilibet communicaturum, nisi eamdem subierint servitutem; quanquam percepta tantummodo doctrina nihil porro jurejurando opus erat. Qui enim sustinuit discere et suscipere maxima eorum mysteria, ex ipsa re

2-3. τῆς ἀθεμίτου γνώμης καὶ ἀλόγου ἐπιχειρήσεως Taurin. — 4. μήτε vulgo; emend. Schneid. — 9. χρόνον Med. — 10. ϖεριεργίᾳ Taur.; ϖεριεργείᾳ Barb. Ott.; ϖεριεργίαν Wolfius. — 11. δεόμενον Med. — 12. μήτε Med.; τοίτε Barb. Ott. — 13 μόνον Rœp.; μόνου vulgo Schneid. — 14. μαθεῖν Rœp.; ϖαθεῖν] vulgo.

λαβεῖν τὰ τέλεια αὐτῶν μυσλήρια ἱκανῶς αὐτῷ τῷ ἔργῳ πρός τε τὴν ἰδίαν συνείδησιν καὶ πρὸς τὸ ἑτέροις μὴ ἐξειπεῖν ἔσλαι δεδεμένος. Εἰ γὰρ ἐξείποι τινὶ ἀνθρώπων τὸ τοιοῦτον ἀνόμημα, οὔτε ἐν ἀνθρώποις λογισθήσεται οὔτε τὸ φῶς ὁρᾶν ἄξιος ἡγηθήσεται, εἰ καὶ ἄλογα ὄντα τοιοῦτον ἀνόμημα οὐκ ἐπιχειρεῖ, καθὼς ἐν τοῖς τόποις γενόμενοι ἐροῦμεν. Ἀλλ' ἐπεὶ ἀναγκάζει ἡμᾶς ὁ λόγος εἰς μέγαν βυθὸν διηγήσεως ἐπιβῆναι, οὐχ ἡγούμεθα σιγᾶν, ἀλλὰ τὰ πάντων δόγματα κατὰ λεπλὸν ἐκθέμενοι οὐδὲν σιωπήσομεν. Δοκεῖ δὲ, εἰ καὶ μακρότερος ἔσλαι λόγος, μὴ καμεῖν. Οὐδὲ γὰρ μικράν τινα βοήθειαν τῷ τῶν ἀνθρώπων βίῳ καταλείψομεν πρὸς τὸ μηκέτι πλανᾶσθαι, φανερῶς πάντων ὁρώντων τὰ κρύφια αὐτῶν καὶ ἄῤῥητα ὄργια, ἃ ταμιευόμενοι μόνοις τοῖς μύσλαις παραδιδόασιν. Ταῦτα δὲ ἕτερος οὐκ ἐλέγξει, ἢ τὸ ἐν Ἐκκλησίᾳ παραδοθὲν Ἅγιον Πνεῦμα, οὗ τυχόντες πρότεροι οἱ ἀπόσλολοι μετέδοσαν τοῖς ὀρθῶς πεπισλευκόσιν· ὧν ἡμεῖς διάδοχοι τυγχάνοντες τῆς τε αὐτῆς χάριτος μετέχοντες ἀρχιερατείας τε καὶ διδασκαλίας καὶ Φρουροὶ τῆς Ἐκκλησίας λελογισμένοι

tenebitur satis efficaci constrictus vinculo, quum ratione propriæ conscientiæ, tum ne commissa prodat aliis. Nam ejusmodi nefas si cuipiam aperiat homini, neque inter homines ille numerabitur, neque lucis adspectu dignus judicabitur; quum nec bestiæ tam nefarium facinus capiant, prout suis locis dicemus. Quandoquidem vero ipse nos sermo in vastum enarrationis profundum cogit descendere, minime ideo silendum duximus; sed omnium opinionibus, quam fieri potest, accurate enucleateque expositis, nihil reticebimus. At vero etiam licet ipse sermo prolixior futurus sit, non videtur delassatum nos iri. Non enim exiguum vitæ hominum relinquemus adminiculum ad effugiendos errores, abditis eorum et silentio damnatis orgiis omnium adspectui prostitutis, quæ dispensantes solis conferunt illis qui initiantur. Nec ea refellet ullus, præterquam diffusus per Ecclesiam Spiritus Sanctus, quem priores apostoli adepti eumdem recta fide præditis impertivere. Quorum nos successores facti, et ejus doni consortes, summique sacerdotii, et doctrinæ et Ecclesiæ custodes habiti, oculo non connivemus,

1. *ἱκανὸν* Barb. Taur.; *ἱκανὰ* Ott. — 4. *ἃ καὶ* vulgo; *εἰ καὶ* Schneid.; *εἰ* Rœp.; *ὅτι* Sancroftus in collatione sua a Wolfio laudata. — 7. *ἐμβῆναι* vel *ἀναβῆναι* Rœp.

οὐκ ὀφθαλμῷ νυσ|άζομεν, οὐδὲ λόγον ὀρθὸν σιωπῶμεν, ἀλλ' οὐδὲ πάσῃ ψυχῇ καὶ σώματι ἐργαζόμενοι κάμνομεν ἄξια ἀξίως Θεῷ τῷ εὐεργέτῃ ἀνταποδιδόναι πειρώμενοι, καὶ οὐδὲ οὕτως κατ' [4] ἀξίαν ἀνταμειβόμενοι, πλὴν ἐν οἷς πεπισ|εύμεθα μὴ ἀτονοῦντες, ἀλλὰ τοῦ ἰδίου καιροῦ τὰ μέτρα ἐπιτελοῦντες, καὶ ὅσα παρέξει τὸ Ἅγιον Πνεῦμα πᾶσιν ἀφθόνως κοινωνοῦντες· οὐ μόνον ἀλλότρια δι' ἐλέγχου εἰς φανερὸν ἄγοντες, ἀλλὰ καὶ ὅσα ἡ ἀλήθεια ὑπὸ τῆς τοῦ Πατρὸς χάριτος παραλαβοῦσα ἀνθρώποις διηκόνησε, ταῦτα καὶ διὰ λόγου σημειούμενοι καὶ διὰ γραμμάτων ἐμμάρτυρα ποιούμενοι ἀνεπαισχύντως κηρύσσομεν. Ἵνα οὖν, καθὼς φθάσαντες εἴπομεν, ἀθέους αὐτοὺς ἐπιδείξωμεν καὶ κατὰ γνώμην καὶ κατὰ τρόπον καὶ κατὰ ἔργον, ὅθεν τε τὰ ἐπιχειρήματα αὐτοῖς γεγένηται, καὶ ὅτι μηθὲν ἐξ ἁγίων γραφῶν λαβόντες ταῦτα ἐπεχείρησαν, ἤ τινος ἁγίου διαδοχὴν φυλάξαντες ἐπὶ ταῦτα ὥρμησαν, ἀλλ' ἔσ|ιν αὐτοῖς τὰ δοξαζόμενα ἀρχὴν

nec ullam proposito inservientem orationem supprimimus; sed neque universis animi et corporis viribus laborantes defetiscimur, dignam digne Deo benefico gratiam referre conantes, nec sic tamen æqua vice compensantes, nisi quod neutiquam in iis remittamus, quæ nobis sunt credita, sed exsequamur cujusque temporis officia, et quæcumque suppeditat S. Spiritus, ea sine livore cum omnibus communicemus; nec aliena tantum in apertum producentes redarguendo; sed etiam quæcumque veritas a Patris benignitate adepta distribuit mortalibus, illa tum sermone, tum per tabulas velut testimoniis consignantes sine rubore deprædicemus. Ut igitur, quemadmodum indicavimus antea, quum eorum quæ sentiunt, tum vitæ et factorum ratione demonstremus illos atheos; et unde hæc eorum profecta sint molimina, utque nihil eorum ex sacris haustum literis apprehenderint, aut alicujus sancti propagationem observantes ad ea aggressi sint : verum ea quæ statuunt

1. *νυσ|άζομεν* Richter. *Observat. crit.* p. 77; *νυσ|άξομεν* vulgo; *λόγον ὀρθὸν* Barb.; *λόγου ὅρους* Ottob. Taur.; *λόγου ὀργάνῳ* Rœp. — 4. *ἀνταμειβόμενοι* Sancroftus; *ἀναμειβόμενοι* Gron.; *ἀμειβόμενοι* B. O. T. — 6-7. *ἔλεγχον* M.; *φανερὸν*] *φορὰν* T. — 7. *τοῦ πνεύματος* T. — 9. *ἐμμάρτυρα ποιούμενοι* Sancroft.; *ἐμμάρτυρα σημειούμενοι* vulgo; *ἐμμαρτυρησάμενοι* Morus, cf. Rœp. p. 515 sq. — 10. *καθάπερ φθάτες* Med. — 14. *ἀρχὴν μὲν* cf. Rœper. p. 516; qui pro *ἀρχὴν μὲν* vestigiis codd. *ἀφορμὴν* commendari arbitratur.

μὲν ἐκ τῆς Ἑλλήνων σοφίας λαβόντα, ἐκ δογμάτων φιλοσοφουμένων καὶ μυστηρίων ἐπικεχειρημένων καὶ ἀστρολόγων ῥεμβομένων· δοκεῖ οὖν πρότερον ἐκθεμένους τὰ δόξαντα τοῖς τῶν Ἑλλήνων φιλοσόφοις ἐπιδεῖξαι τοῖς ἐντυγχάνουσιν ὄντα τούτων παλαιότερα καὶ πρὸς τὸ θεῖον σεμνότερα· ἔπειτα συμβαλεῖν ἑκάστην αἵρεσιν ἑκάστῳ, ὡς τούτοις τοῖς ἐπιχειρήμασιν ἐπιβαλόμενος ὁ πρωτοστάτης τῆς αἱρέσεως ἐπλεονέκτησε λαβόμενος τὰς ἀρχὰς, καὶ ἐκ τούτων ἐπὶ τὰ χείρονα ὁρμηθεὶς δόγμα συνεστήσατο. Ἔστι μὲν οὖν πόνου μεστὸν τὸ ἐπιχειρούμενον καὶ πολλῆς δεόμενον ἱστορίας· ἀλλὰ οὐκ ἐνδεήσομεν· ὕστερον γὰρ εὐφρανεῖ ὡς ἀθλητὴν μετὰ πολλοῦ πόνου στεφάνου τυχόντα, ἢ ἔμπορον μετὰ μέγαν θαλάσσης σάλον κερδάναντα, ἢ γεωργὸν μετὰ ἱδρῶτα προσώπου καρπῶν ἀπολαύσαντα, ἢ προφήτην μετὰ ὀνειδισμοὺς καὶ ὕβρεις ὁρῶντα τὰ λαληθέντα ἀποβαίνοντα. Ἀρξάμενοι τοίνυν[5] ἐροῦμεν, τίνες οἱ παρ' Ἕλλησι πρῶτον φιλοσοφίαν φυσικὴν ἐπιδείξαντες. Τούτων γὰρ μάλιστα γεγένηνται κλεψίλογοι οἱ τῶν αἱρέσεων πρωτοστατήσαντες, ὡς μετέπειτα ἐν τῇ

principium quidem nacta fuerint ex Græcorum sapientia, ex dogmatibus philosophicis, et mysteriis abstrusis, et circumerrantibus astrologis. Propterea videtur consentaneum ut, philosophorum apud Græcos sententiis primum expositis, ostendamus lectoribus ea quæ illis fuerunt antiquiora et augustiora ad divinitatis rationem; deinde ut singulas sectas cum aliquo eorum comparemus, ut pateat quemadmodum auctor et signifer cujusque sectæ hæc instrumenta apprehendens invaluerit exordia nactus, et inde ad pejora delatus stabiliverit opinionem. Est quidem igitur quod aggredimur plenum laboris, multamque notitiam et inquisitionem requirens. Verum nequaquam deerimus: nam posthac exhilarabit, perinde ut athletam cum magno labore coronam adeptum, aut mercatorem post ingentem maris jactationem lucris beatum, aut agricolam post vultus sudorem fructibus perfruentem, aut denique prophetam post exprobrationes et contumelias prædicta impleri videntem. Principio igitur dicemus qui primi apud Græcos philosophiam physicam docuerint. Horum enim maxime verba furati sunt isti hæresium conditores, ut postea, quum eos invicem inter se comparabimus,

6. ἐπιβαλόμενος Rœp.; ἐπιλαβόμενος vulgo. – πρωτοστάτης Barb. Ott.; πρωτοστατήσας Med. — 7. λαβόμενος] λαβὼν? Schneid. – καὶ om. Gronovius.

πρὸς ἀλλήλους συμβολῇ ἐπιδείξομεν. Ἑκάστῳ δὲ τῶν προαρξαμένων τὰ ἴδια ἀποδιδόντες γυμνοὺς καὶ ἀσχήμονας τοὺς αἱρεσιάρχας παραστήσομεν.

α'. Θάλης.

Λέγεται Θαλῆν τὸν Μιλήσιον ἕνα τῶν ἑπτὰ σοφῶν πρῶτον ἐπικεχειρηκέναι φιλοσοφίαν φυσικήν. Οὗτος ἔφη ἀρχὴν τοῦ παντὸς εἶναι καὶ τέλος τὸ ὕδωρ. Ἐκ γὰρ αὐτοῦ τὰ πάντα συνίστασθαι πηγνυμένου καὶ πάλιν διανιεμένου, ἐπιφέρεσθαί τε αὐτῷ τὰ πάντα, ἀφ' οὗ καὶ σεισμοὺς καὶ πνευμάτων στροφὰς καὶ ἀέρων κινήσεις· καὶ τὰ πάντα φύεσθαί τε καὶ ῥεῖν τῇ τοῦ πρώτου ἀρχηγοῦ τῆς γενέσεως αὐτῶν φύσει συμφερόμενα. Θεῖον δὲ τοῦτο εἶναι, τὸ μήτ' ἀρχὴν μήτε τελευτὴν ἔχον. Οὗτος περὶ τὸν τῶν ἄστρων λόγον καὶ τὴν ζήτησιν ἀσχοληθεὶς Ἕλλησι ταύτης τῆς μαθήσεως αἴτιος πρῶτος γίγνεται, ὃς ἀποβλέπων πρὸς τὸν οὐρανὸν καὶ τὰ ἄνω ἐπιμελῶς κατανοεῖν λέγων εἰς φρέαρ ἐνέπεσεν, ὃν ἐγγελῶσά τις Θεραπαινίς,

ostendemus. Doctrinæ principum cuique sua reddentes, nudos et turpes hæresiarchas exhibebimus.

I. DE THALETE.

Thalem Milesium unum e septem sapientibus philosophiæ physicæ principem manus admovisse dicitur. Hic aquam universi initium et finem statuit. Constare namque ex hac densata vel rursus extenuata, et in ea ferri omnia. Cujus ope etiam tremores ventorumque conversiones et aeris commotiones, omnia denique gigni ac fluere, simul cum natura primi auctoris originis eorum volitantia. Deum vero illud esse, quod caret principio et fine. Idem incumbens quum explicationi tum perscrutationi astrorum primus exstitit Græcis hujus auctor disciplinæ. Ita sublatis in cœlum oculis, superiora se diligenter considerare jactans, decidit in puteum; eumque deridens quædam

2-3. παρασταθήσομεν Wolf.; προσταθήσομεν vulgo. — Cap. 1, l. 5. τὴν ἀρχὴν Barb. — 6. τι ὕδωρ vulgo. — 8. ἀέρων vulgo; ἄστρων Rœp. — 9. φύεσθαι vulgo; φέρεσθαί Rœp. — 10. Θεῖον] Θεὸν vulgo; cf. Clem. Alex. Strom. V, p. 594 D sqq. Sylb. τί ἐστὶ τὸ θεῖον; τὸ μήτε ἀρχὴν, ἔφη, μήτε τέλος ἔχον, et *Krische Forschung. auf dem Gebiete der alten Philos.* 1, 38 sqq. Schneid. — 11. ὃν] ᾧ Wolf.; ὅτ' Rœp.

Θρᾷττα τοὔνομα, ἔφη· τὰ ἐν οὐρανῷ προθυμούμενος εἰδέναι τὰ ἐν ποσὶν οὐκ οἶδεν. Ἐγένετο δὲ κατὰ Κροῖσον.

Β'. Πυθαγόρας.

Ἔστι δὲ καὶ ἑτέρα φιλοσοφία οὐ μακρὰν τῶν αὐτῶν [6] χρόνων, ἧς ἦρξε Πυθαγόρας, ὃν Σάμιόν τινες λέγουσιν· ἣν Ἰταλικὴν προσηγόρευσαν διὰ τὸ τὸν Πυθαγόραν φεύγοντα Πολυκράτην τὸν Σάμιον τύραννον οἰκῆσαι πόλιν τῆς Ἰταλίας κἀκεῖ τὸν βίον πληρῶσαι. Οὗ τὴν αἵρεσιν οἱ διαδεξάμενοι οὐ πολὺ διήνεγκαν τοῦ αὐτοῦ φρονήματος. Καὶ αὐτὸς δὲ περὶ φυσικῶν ζητήσας ἔμιξεν ἀστρονομίαν καὶ γεωμετρίαν καὶ μουσικὴν [καὶ ἀριθμητικήν]. Καὶ οὕτως μονάδα μὲν εἶναι ἀπεφήνατο τὸν Θεόν, ἀριθμοῦ δὲ φύσιν περιέργως καταμαθὼν μελῳδεῖν ἔφη τὸν κόσμον καὶ ἁρμονίᾳ συγκεῖσθαι, καὶ τῶν ἑπτὰ ἄστρων πρῶτος τὴν κίνησιν εἰς ῥυθμὸν καὶ μέλος ἤγαγεν. Θαυμάσας δὲ τὴν διοίκησιν τῶν ὅλων ἠξίωσε τὰ πρῶτα σιγᾶν τοὺς

famula, Thratta nomine: quæ in cœlo sunt, inquit, scire gestientem, eorum quæ ante pedes sunt notitia fugit. Circa ætatem vero Crœsi vixit.

II. DE PYTHAGORA.

Est autem et alia non procul ab iisdem temporibus remota philosophia, cujus auctor Pythagoras, quem prædicant aliqui Samium. Eam Italicam appellaverunt, eo quod Samium tyrannum Polycratem fugiens, Italica in urbe habitaverit Pythagoras, ibique vitam expleverit. Cujus sectam qui exceperunt, ab eadem sententia non longe abiverunt. Hic igitur physica cum indagavisset, astronomiam et geometriam et musicam et arithmeticam miscuit. Et sic unitatem quidem affirmavit esse Deum: ac numeri curiose perdiscens naturam, mundum dixit melos canere, et cum harmonia sive concentu comparatum esse, siderum quoque septem motum in rhythmum et cantum primus adduxit, machinæque hujus universæ admiratus administrationem, in primo voluit

1. εἰδέναι Rœper. coll. Plat. Theat. p. 174 A; ἰδεῖν vulgo. — Cap. II, l. 5-6. Σαμίων? Rœp. — 8. περὶ φύσεως Barb. — 9. καὶ ἀριθμητικήν addidit Rœper. quem conf. p. 520 sqq. — 11. ἁρμονίᾳ] καθ' ἁρμονίαν Rœper. quem vide, p. 521. — 12. ἀστέρων Med. Deinde ἀνήγαγεν Rœper.

μαθητὰς, οἱονεὶ μύστας τοῦ παντὸς εἰς τὸν κόσμον ἥκοντας· εἶτα ἐπειδὰν αὐτοῖς ἱκανῶς παιδείας τῆς τῶν λόγων δόξῃ μετεῖναι καὶ δυνατῶς περὶ ἄστρων καὶ φύσεως φιλοσοφήσωσι, καθαροὺς κρίνας τότε κελεύει φθέγγεσθαι. Οὗτος τοὺς μαθητὰς διεῖλε καὶ τοὺς μὲν ἐσωτερικοὺς, τοὺς δὲ ἐξωτερικοὺς ἐκάλεσεν. [Ὧν] τοῖς μὲν τὰ τελεώτερα μαθήματα ἐπίστευε, τοῖς δὲ τὰ μετριώτερα· ἐφήψατο δὲ καὶ μαγικῆς, ὡς φασι, καὶ φυσιογονικὴν αὐτὸς ἐξεῦρεν ἀριθμούς τινας καὶ μέτρα ὑποθέμενος, λέγων τὴν ἀρχὴν τῆς ἀριθμητικῆς φιλοσοφίαν κατὰ σύνθεσιν περιέχειν τόνδε τὸν τρόπον. Ἀριθμὸς γέγονε πρῶτος ἀρχή, ὅπερ ἐστὶν ἓν ἀόριστον, ἀκατάληπτον, ἔχων ἐν ἑαυτῷ πάντας τοὺς ἐπ' ἄπειρον δυναμένους ἐλθεῖν ἀριθμοὺς κατὰ τὸ πλῆθος. Τῶν δὲ ἀριθμῶν ἀρχὴ γέγονε καθ' ὑπόθεσιν ἡ πρώτη μονάς, ἥτις ἐστὶ μονὰς ἄρσην γεννῶσα πατρικῶς πάντας τοὺς ἄλλους ἀριθμούς. Δεύτερον ἡ δυὰς θῆλυς ἀριθμός, ὁ δὲ αὐτὸς καὶ ἄρτιος[7] ὑπὸ τῶν ἀριθμητικῶν καλεῖται. Τρίτον ἡ τριὰς ἀριθμὸς ἄρσην, οὗτος καὶ πε-

discipulos silere, quippe qui sacerdotes et mystæ hujus universi venissent in mundum; deinde quum eorum quæ doctrinas continent institutione satis expolitos, deque astris et natura jam idonea facultate philosophandi instructos senserat, tunc demum purgatos existimans, faciebat eis loquendi potestatem. Hic facta discipulorum distinctione interiores quosdam, exteriores alios nuncupavit; quippe illis perfectiora, tenuiora autem his præcepta credebat. Quin et magicam, ut aiunt, artem attigit: et ipse supponens numeros quosdam et mensuras, adinvenit naturæ fœcundam generationem, dicens arithmeticæ philosophiæ principium per connexionem circumplecti hanc rationem. Numerus exstitit primus principium, quod est unum, indefinitum, incomprehensum, omnes qui multitudine in infinitum possunt crescere, numeros in se complexum. Prima vero unitas per suppositionem fuit principium numerorum, quæ est unitas mascula, patrio more procreans numeros omnes reliquos. Hanc sequitur numerus binarius femina; hic vero ipse ab arithmeticis appellatur etiam par et integer. Ordine tertius succedit ternarius virilis;

5. *ἐκάλεσεν, τοῖς δὲ* vulgo; legendum est; [*ὧν*] *τοῖς μὲν*. — 7. *φυσιογονικὴν* vulgo; *φυσιογνωμονικὴν* Barb.; cf. Rœp. p. 621 sqq. *αὐτὸς*] *πρῶτος*? Rœp.; *πρῶτος αὐτὸς*? Schneid. — 8-9. *φιλοσοφίας* vulgo; *φιλοσοφίαν* Schneid. — 10. *ἐστὶν ἓν, ἀόριστος, ἀκατάληπτος* vulgo. Sententia poscebat neutra; *ἓν* delevit Schneid. — 12. *ὑπόστασιν* codd.; *ὑπόθεσιν* vulgo ex Med.

ρισσὸς ὑπὸ τῶν ἀριθμητικῶν νενομοθέτηται καλεῖσθαι. Ἐπὶ πᾶσι δὲ τούτοις ἡ τετρὰς θῆλυς ἀριθμός, ὁ δὲ αὐτὸς καὶ ἄρτιος καλεῖται ὅτι θῆλύς ἐστιν. Γεγόνασιν οὖν οἱ πάντες ἀριθμοὶ ληφθέντες ἀπὸ γένους τέσσαρες (ἀριθμὸς δ' ἦν τὸ γένος ἀόριστος), ἀφ' ὧν ὁ τέλειος αὐτοῖς συνέστηκεν ἀριθμὸς ἡ δεκάς. Τὸ γὰρ ἕν, δύο, τρία, τέσσαρα γίνεται δέκα, ἐὰν ἑκάστῳ τῶν ἀριθμῶν φυλάσσηται κατ' οὐσίαν τὸ οἰκεῖον ὄνομα. Ταύτην ὁ Πυθαγόρας ἔφη ἱερὰν τετρακτύν, πηγὴν ἀεννάου φύσεως ῥιζώματα ἔχουσαν ἐν ἑαυτῇ, καὶ ἐκ τούτου τοῦ ἀριθμοῦ πάντας ἔχειν τοὺς ἀριθμοὺς τὴν ἀρχήν· ὁ γὰρ ἕνδεκα καὶ ὁ δώδεκα καὶ οἱ λοιποὶ τὴν ἀρχὴν τοῦ εἶναι ἐκ τοῦ δέκα μετέχουσι. Ταύτης τῆς δεκάδος, τοῦ τελείου ἀριθμοῦ, τὰ τέσσαρα καλεῖται μέρη ἀριθμός, μονάς, δύναμις, κύβος. Ὧν καὶ ἐπιπλοκαὶ καὶ μίξεις πρὸς γένεσιν αὐξήσεως γίνονται, κατὰ φύσιν τὸν γόνιμον ἀριθμὸν ἀποτελοῦσαι· ὅταν γὰρ δύναμις αὐτὴ ἐφ' ἑαυτὴν κυβισθῇ, γέγονε δυνα-

cui etiam imparis nomen arithmeticorum lege fuit impositum. Agmen denique cogit numerus quaternarius, quum muliebris, tum et ipse par appellatus, eo quod est e statu femineo. Universi igitur ab origine et genere sumti numeri (indeterminatus quippe numerus erat genus) computantur quatuor. Coaluit ex his denarius perfectus numerus. Unum namque, duo, tria, quatuor, modo ratione substantiæ et proprietatis domesticam unicuique numerorum servaveris appellationem, conficiunt decem. Hic ille, quem sacrum Pythagoras nominavit quaternionem, perennis naturæ fontem, ipsas utpote in se radices continentem, et ex hoc numero numeros omnes principium adeptos. Etenim undecim, duodecim et cæteri consequuntur e numero denario essentiæ suæ principium. Hujus qui perfectus est numerus, decadis, quatuor appellantur partes, numerus, unitas, potestas et cubus. Eæque producendi incrementi causa fœcundum propagantes numerum, congruo naturæ modo inter se connectuntur et permiscentur. Quum enim dynamis se

1. *ἀριθμῶν* Barb. Ottob.; *νενομοτέθηται* vulgo. — 3. Infra, lib. IV, c. VI, *ἀπὸ τοῦ γένους*. — 4. *ἀόριστον* vulgo; cf. infra, lib. IV, c. VI. – *τέλειος*] *τρίτος* Barb. — 7-8. *πηγὴν ἀεννάου φύσεως*] *ἀέναον φύσιν* Taur. De scriptura *ἀέννaος*, posterioris ætatis scriptoribus familiari, dixit Lehrsius in Jahnii Annalibus, ann. 1828, Schneid.; *φύσεως ὡς* vulgo; cf. infra, lib. IV, c. VI. — 12. *ἀριθμός, μονάς*] Rœpero, p. 531, ordo verborum ita mutandus videtur: *μονάς, ἀριθμός*. — 14. *αὐτὴ*] *αὐτὴν* vulgo; *αὑτὴν* Salvin.; cf. lib. IV, c. VI. – *κυβισθῇ* Rœp.; *κυβιστῇ* vulgo; l. c. *κυβισθήσεται*.

μοδύναμις· ὅταν δὲ δύναμις ἐπὶ κύβον, γέγονε δυναμόκυβος· ὅταν δὲ κύβος ἐπὶ κύβον, γέγονε κυβόκυβος· ὡς γίνεσθαι τοὺς πάντας ἀριθμούς, ἐξ ὧν ἡ τῶν γινομένων γένεσις γίνεται, ἑπτά· ἀριθμὸν, μονάδα, δύναμιν, κύβον, δυναμοδύναμιν, δυναμόκυβον, κυβόκυβον.

Οὗτος καὶ ψυχὴν ἀθάνατον εἶπε καὶ μετενσωμάτωσιν· διὸ ἔλεγεν ἑαυτὸν πρὸ μὲν τῶν Τρωϊκῶν Αἰθαλίδην γεγονέναι, ἐν δὲ τοῖς Τρωϊκοῖς Εὔφορβον, μετὰ δὲ ταῦτα Ἑρμότιμον Σάμιον, μεθ' ὃν Πύῤῥον Δήλιον, πέμπτον Πυθαγόραν. Διόδωρος δὲ ὁ Ἐρετριεὺς καὶ Ἀριστόξενος [8] ὁ μουσικός φασι πρὸς Ζαράταν τὸν Χαλδαῖον ἐληλυθέναι Πυθαγόραν· τὸν δὲ ἐκθέσθαι αὐτῷ δύο εἶναι ἀπ' ἀρχῆς τοῖς οὖσιν αἴτια, πατέρα καὶ μητέρα· καὶ πατέρα μὲν φῶς, μητέρα δὲ σκότος, τοῦ δὲ φωτὸς μέρη θερμόν, ξηρόν, κοῦφον, ταχύ· τοῦ δὲ σκότους ψυχρόν, ὑγρόν, βαρύ, βραδύ· ἐκ δὲ τούτων πάντα τὸν κόσμον συνεστάναι, ἐκ θηλείας καὶ ἄῤῥενος. Εἶναι δὲ τὸν κόσμον φύσιν κατὰ

ipsam sibi involvit, producitur dynamodynamis, editurque connexa cum cubo dynami dynamocubus; si permisceantur inter se cubi, cubocubum gignunt. Hinc universi numeri, ex quibus res quæ sunt proseminantur, septem comperiuntur, numerus, unitas, dynamis, cubus, dynamodynamis, dynamocubus, cubocubus.

Docuit hic quoque animæ immortalitatem, et demigrationem in corpora alia; adeoque se fuisse Æthaliden quidem ante Trojana dixit tempora, in illis vero Euphorbum, post illa Hermotimum Samium, deinde Pyrrhum Delium, quintum ordine Pythagoram. Diodorus autem Eretriensis et Aristoxenus musicus ad Zaratam Chaldæum accessisse Pythagoram commemorant; hunc vero exposuisse illi, duas rebus a primordio causas esse, patrem videlicet et matrem : et patrem quidem lucem, matrem vero caliginem : lucis autem esse partes calidum, siccum, leve, velox; caliginis vero frigidum, humidum, grave, tardum : jam totum ex his adeoque ex femineo ac masculo constare mundum; mundum autem esse naturam secundum musicam harmoniam.

1. *γέγονε δυναμόκυβος*; *κύβον* in codd. omissa restituimus ex lib. IV, c. VI, qualia fere jam Wolfius desideravit. Schneid. — 3-4. *ἀριθμόν, μονάδα*]; cf. Rœp. p. 531. — 6. Θαλλίδην vulgo; sed legendum Αἰθαλίδην, quod ex Laertii lib. VIII, sect. 4, et al. evincitur. — 8. De Diodoro Eretriensi cf. Rœp. p. 532-535. — 13. *πάντα* Rœper.; *πάντων* vulgo. — 14. *φησὶν καὶ* Med. Mill.; *τὴν κόσμου φύσιν καὶ* Rœper.

μουσικὴν ἁρμονίαν, διὸ καὶ τὸν ἥλιον ποιεῖσθαι τὴν περίοδον ἐναρμόνιον. Περὶ δὲ τῶν ἐκ γῆς καὶ κόσμου γινομένων τάδε φασὶ λέγειν τὸν Ζαράταν· δύο δαίμονας εἶναι, τὸν μὲν οὐράνιον, τὸν δὲ χθόνιον· καὶ τὸν μὲν χθόνιον ἀνιέναι τὴν γένεσιν ἐκ τῆς γῆς· εἶναι δὲ ὕδωρ· τὸν δὲ οὐράνιον πῦρ μετέχον τοῦ ἀέρος, θερμὸν καὶ ψυχρόν· διὸ καὶ τούτων οὐδὲν ἀναιρεῖν οὐδὲ μιαίνειν φησὶ τὴν ψυχήν· ἐσλὶ γὰρ ταῦτα οὐσία τῶν πάντων. Κυάμους δὲ λέγεται παραγγέλλειν μὴ ἐσθίειν, αἰτίᾳ τοῦ τὸν Ζαράταν εἰρηκέναι κατὰ τὴν ἀρχὴν καὶ σύγκρισιν τῶν πάντων συνισταμένης τῆς γῆς ἔτι καὶ συννενημένης γενέσθαι τὸν κύαμον· τούτου δὲ τεκμήριόν φησιν, εἴ τις καταμασησάμενος λεῖον τὸν κύαμον καταθείη πρὸς ἥλιον χρόνον τινά (τοῦτο γὰρ εὐθέως ἀντιλήψεται), προσφέρειν ἀνθρωπίνου γόνου ὀδμήν. Σαφέστερον δὲ εἶναι καὶ ἕτερον παράδειγμα λέγει, εἰ ἀνθοῦντος τοῦ κυάμου λαβόντες τὸν κύαμον καὶ τὸ ἄνθος αὐτοῦ καὶ καταθέντες εἰς χύτραν ταύτην τε καταχρίσαντες εἰς γῆν κατορύξαιμεν καὶ μετ' ὀλίγας ἡμέρας ἀνα-

Ideo solem facere circuitum certa harmonia limitatum. Sed de rebus generatis e terra et mundo talia ferunt dicere Zaratam : duos esse dæmonas, cœlestem alterum et item alterum terrestrem : ex his terrestrem e terra subjecisse originem, esse vero aquam ; cœlestem autem esse ignem aeris participem, calidum et frigidum, censetque propterea nullam perniciem vel labem animæ ex his accidere posse, quum illa sint omnium rerum essentia. Cæterum ejus præceptum de non edendis fabis tali causa natum ferunt, quod Zaratas dixerit sub exordium et concretionem rerum omnium, terra adhuc coalescente et compacta, progenitam esse fabam : ejus autem documentum dabat, si quis exemptam siliquis fabam postquam manducavit, deposuerit aliquandiu in sole (id enim statim auxiliabitur) humani seminis odorem sparsura est. Sed et hac evidentiorem præterea dicit esse demonstrationem, si quo tempore faba floret, aliquam cum flore ejus sumptam, et ollæ inunctæ inditam in terra defoderimus, paucisque interjectis diebus iterum detexe-

5. τοῦ ψυχροῦ Rœp. ; καὶ ψυχρόν vulg. ; ὑγροῦ? Schneid. — 6. ἀναιρεῖ Rœp. — 9. ἔτι καὶ συνσεσημμένης γενέσθαι vulgo ; legendum esse conjicio συννενημένης. Legitur συνσεσημμένης in quatuor codicibus et addit Wolfius : Paraphrastes hoc verbum cum cæteris ita explicat : διὰ τὸ ἔτι συνισταμένης καὶ οἷον συμπηγνυμένης τῆς γῆς ἐγγενέσθαι τὸν κύαμον. — 12. προσφέρειν Taur. ; προσφέρει vulgo.

καλύψαιμεν, ἴδοιμεν [ἂν] αὐτὸ εἶδος ἔχον τὸ μὲν πρῶτον ὡς αἰσχύνην γυναικός, μετὰ δὲ ταῦτα κατανοούμενον παιδίου κεφαλὴν συμπεφυκυῖαν. Οὗτος ἐν Κρότωνι τῆς Ἰταλίας ἅμα τοῖς μαθηταῖς ἐμπυρισθεὶς διεφθάρη. Ἔθος δὲ τοῦτο [9] ἦν παρ' αὐτῷ, ἐπειδὰν προσήει τις μαθητευσόμενος, πιπράσκειν τὰ ὑπάρχοντα καὶ τὸ ἀργύριον κατατιθέναι ἐσφραγισμένον παρὰ τῷ Πυθαγόρᾳ, καὶ ὑπέμεινε σιωπῶν ὁτὲ μὲν ἔτη τρία, ὁτὲ δὲ πέντε, καὶ μανθάνων· αὖθις δὲ λυθεὶς ἐμίσγετο τοῖς ἑτέροις καὶ παρέμενε μαθητὴς καὶ συνεισῄει ἅμα· εἰ δ' οὖν, ἀπελάμβανε τὸ ἴδιον καὶ ἀπεβάλλετο. Οἱ μὲν οὖν ἐσωτερικοὶ ἐκαλοῦντο Πυθαγόρειοι, οἱ δὲ ἕτεροι Πυθαγορισταί. Τῶν δὲ μαθητῶν αὐτοῦ οἱ διαφυγόντες τὸν ἐμπρησμὸν Λῦσις ἦν καὶ Ἄρχιππος καὶ ὁ τοῦ Πυθαγόρου οἰκέτης Ζάμολξις, ὃς καὶ τοὺς παρὰ Κελτοῖς Δρυΐδας λέγεται διδάξαι Φιλοσοφεῖν τὴν Πυθαγόρειον Φιλοσοφίαν. Τοὺς δὲ ἀριθμοὺς καὶ τὰ μέτρα παρὰ Αἰγυπτίων φασὶ τὸν Πυθαγόραν μαθεῖν, ὃς καταπλαγεὶς τῇ τῶν ἱερέων ἀξιοπίστῳ καὶ φαντασιώδει καὶ δυσχερῶς ἐξαγορευομένῃ σοφίᾳ, μιμησάμενος ὁμοίως καὶ αὐ-

rimus, futurum esse ut simile quid pudendis primo muliebribus, hinc contemplando accuratius congenito infantis capiti deprehendamus. Interiit hic Crotone, in Italia, una cum discipulis combustus. Consuetudo autem disciplinæ ejus hæc erat: si quis in discipulorum numerum recipiendus accederet, is vendere bona obsignatumque apud Pythagoram argentum deponere cogebatur, silendoque nonnunquam explebat triennium, aliquando quinquennium, etsi discendo; dabaturque deinde libera cum aliis conversandi facultas, manebatque discipulus, et communi utebatur mensa; sin autem, recepto quod ejus proprium erat, rejiciebatur. Interiores quidem igitur Pythagoreorum, reliqui Pythagoristarum cognomine dignoscebantur. Porro ex discipulis, qui incendium effugerunt, fuere Lysis et Archippus et Pythagoræ servus Zamolxis, qui etiam Druidas dicitur apud Celtas Pythagorica philosophari docuisse. Numeros autem et mensuras Pythagoram ab Ægyptiis accepisse prædicant: qui gravi illa speciosaque, et quæ difficulter communicari cum aliis solet, sacerdotum sapientia obstupefactus, pariter

1. *ἴδοιμεν αὐτὸ* vulgo; legendum *ἴδοιμεν ἂν*. — 4. *προσίῃ*? — 6. *Πυθαγόρῃ* vulgo. — 7. *μανθάνων* Wolfius; *μανθάνειν* vulgo. — 8. *εἰ δ' οὐ* vulgo; legendum *εἰ δ' οὖν*. — 11. *Λύσις* vulgo; sed prima producitur. — 12. *Ζαμέτος* Barb.

τὸς σιγᾶν προσέταξεν καὶ ἐν ἀδύτοις κατάγων ἐρημεῖν ἐποίει μανθάνοντας.

γ'. Περὶ Ἐμπεδοκλέους.

Ἐμπεδοκλῆς δὲ μετὰ τούτους γενόμενος καὶ περὶ δαιμόνων φύσεως εἶπε πολλά, ὡς ἀνασπρέφονται διοικοῦντες τὰ κατὰ τὴν γῆν ὄντες πλεῖστοι. Οὗτος τὴν τοῦ παντὸς ἀρχὴν νεῖκος καὶ φιλίαν ἔφη· καὶ τὸ τῆς μονάδος νοερὸν πῦρ τὸν Θεόν, καὶ συνεστάναι ἐκ πυρὸς τὰ πάντα καὶ εἰς πῦρ ἀναλυθήσεσθαι· ᾧ σχεδὸν καὶ οἱ Στωϊκοὶ συντίθενται δόγματι, ἐκπύρωσιν προσδοκῶντες· μάλιστα δὲ πάντων συγκατατίθεται τῇ μετενσωματώσει, οὕτως εἰπών·

Ἤτοι μὲν γὰρ ἐγὼ γενόμην κοῦρός τε κόρη τε
Θαμνός τ' οἰωνός τε καὶ ἐξ ἁλὸς ἔμπορος ἰχθύς.

Οὗτος πάσας εἰς πάντα τὰ ζῶα μεταλλάττειν εἶπε τὰς (10) ψυχάς.

accensus æmulatione similis invexit silentii regulam, discentesque et ipse deducens in adytis solos commorari compulit.

III. DE EMPEDOCLE.

Exortus post hos Empedocles etiam super dæmonum natura, quemadmodum res terrestres administrantes vagentur numero plurimi, multa disseruit. Hic universi principium discordiam statuit et amicitiam. Voluitque illum monadis intelligendum mente ignem haberi pro Deo, et constare ex igne omnia, atque in ignem resolutum iri. Cui fere sententiæ suffragantur etiam Stoici conflagrationem exspectantes. Præ cæteris vero animarum de corporibus in alia corpora transitioni assentitur, sic loquens :

Namque fui quondam juvenis formosaque virgo
Et stirps et volucris, venalis ab æquore piscis.

Idem hic animarum affirmavit omnium omnia in animalia transmutatio-

1. καταγείοις Rœp.; κατάγων vulgo. – ἐρημεῖν Rœper.; ἠρεμεῖν vulgo. – μανθάνοντα vulgo. — Cap. III, l. 10. Cf. Emped. ed. Karsten. v. 380 sq. — 11. Θαμνός] καὶ θήρ Cedrenus, et profecto quadrupedis mentio desideratur. An ἀμνός? Schneidew. – ἐξ ἁλὸς] εἰν ἁλὶ alii legunt; deinde pro ἔμπορος alii hic legunt ἔλλοπες, alii vero φαίδιμος ἰχθύς; conf. Karsten. et Stein.

Καὶ γὰρ ὁ τούτων διδάσκαλος Πυθαγόρας ἔφη ἑαυτὸν Εὔφορβον γεγονέναι τὸν ἐπὶ Ἴλιον στρατεύσαντα, φάσκων ἐπιγινώσκειν τὴν ἀσπίδα. Ταῦτα μὲν ὁ Ἐμπεδοκλῆς.

δ'. Περὶ Ἡρακλείτου.

Ἡράκλειτος δὲ φυσικὸς φιλόσοφος, ὁ Ἐφέσιος, τὰ πάντα ἔκλαιεν, ἄγνοιαν τοῦ παντὸς βίου καταγινώσκων καὶ πάντων ἀνθρώπων, ἐλεῶν δὲ τὸν τῶν θνητῶν βίον· αὐτὸν μὲν γὰρ ἔφασκε τὰ πάντα εἰδέναι, τοὺς δὲ ἄλλους ἀνθρώπους οὐδέν. Καὶ αὐτὸς δὲ σχεδὸν σύμφωνα τῷ Ἐμπεδοκλεῖ ἐφθέγξατο, στάσιν καὶ φιλίαν φήσας τῶν ἁπάντων ἀρχὴν εἶναι, καὶ πῦρ νοερὸν τὸν Θεόν, ἐμφέρεσθαί τε τὰ πάντα ἀλλήλοις καὶ οὐχ ἑστάναι, καὶ ὥσπερ ὁ Ἐμπεδοκλῆς πάντα τὸν καθ' ἡμᾶς τόπον ἔφη κακῶν μεστὸν εἶναι, καὶ μέχρι μὲν σελήνης τὰ κακὰ φθάνειν ἐκ τοῦ περὶ γῆν τόπου ταθέντα, περαιτέρω δὲ μὴ χωρεῖν, ἅτε καθαρωτέρου τοῦ ὑπὲρ τὴν σελήνην παντὸς ὄντος τόπου· οὕτω καὶ τῷ Ἡρακλείτῳ ἔδοξεν.

nem. Quippe hujusmodi rerum magister Pythagoras dixit Euphorbum fuisse se qui susceptæ in Ilion interfuit expeditioni, recognoscere se clypeum suum testatus. Et hæc quidem Empedocles.

IV. DE HERACLITO.

Heraclitus philosophus physicus Ephesius, damnata totius vitæ omniumque mortalium ignorantia, humanam vero miserans conditionem, omnia deplorabat. Nam se quidem omnia aiebat, nihil autem scire reliquos. Sed et ipse propemodum consentanea Empedocli effatus est, discordiam statuens et amicitiam omnium esse principium, et ignem qui mente percipitur Deum, omniaque in sese invicem impingi et consistere nihil : utque Empedocles etiam omnem circa nos locum dicebat esse plenum malorum, eademque mala ex loco circa terram porrecta ad lunam usque pertinere; ulterius autem non procedere, quum omnis supra lunam locus purior sit; visum idipsum etiam Heraclito.

1. τούτου ὢν Rœp. p. 606. — 2. περὶ Ἴλιον Rœp.— Cap. IV, l. 6. ἐλεῶν δὴ Rœp.; cf. Procl. in Timæum : ἀλλ' Ἡράκλειτος μὲν ἑαυτὸν πάντα εἰδέναι λέγων, πάντας τοὺς ἄλλους ἀνεπισήμονας ποιεῖ. — 9. συμφέρεσθαι Rœper.; ἐμφέρεσθαι vulgo. — 10-11. καθ' ἡμῶν Gronovius. Paraphrastes legebat καθ' ἡμᾶς; ita enim hæc παραφράζει· καὶ τὸν καθ' ἡμᾶς βίον μεστὸν κακῶν μέχρι σελήνης.

Μετὰ τούτους ἐγένοντο καὶ ἕτεροι φυσικοί, ὧν οὐκ ἀναγκαῖον ἡγησάμεθα τὰς δόξας εἰπεῖν, μηδὲν τῶν προειρημένων ἀπεμφαινούσας. Ἀλλ' ἐπεὶ καθόλου οὐ μικρὰ γεγένηται ἡ σχολὴ πολλοί τε οἱ μετέπειτα φυσικοὶ ἐξ αὐτῶν γεγένηνται ἄλλοι ἄλλως περὶ φύσεως τοῦ παντὸς διηγούμενοι, καὶ δοκεῖ ἡμῖν τὴν ἀπὸ Πυθαγόρου ἐκθεμένους φιλοσοφίαν κατὰ διαδοχὴν ἀναδραμεῖν ἐπὶ τὰ δόξαντα τοῖς μετὰ Θαλῆν, καὶ ταῦτα ἐξειπόντας ἐλθεῖν ἐπί τε τὴν ἠθικὴν καὶ λογικὴν φιλοσοφίαν, ὧν ἦρξαν Σωκράτης μὲν ἠθικῆς, Ἀριστοτέλης δὲ διαλεκτικῆς.

ε'. Περὶ Ἀναξιμάνδρου.

(11) Θαλοῦ τοίνυν Ἀναξίμανδρος γίνεται ἀκροατής. Ἀναξίμανδρος Πραξιάδου Μιλήσιος. Οὗτος ἀρχὴν ἔφη τῶν ὄντων φύσιν τινὰ τοῦ ἀπείρου, ἐξ ἧς γίνεσθαι τοὺς οὐρανοὺς καὶ τοὺς ἐν αὐτοῖς κόσμους. Ταύτην δ' ἀΐδιον εἶναι καὶ ἀγήρω, ἣν καὶ πάντας περιέχειν τοὺς κόσμους. Λέγει δὲ χρόνον ὡς ὡρισμένης τῆς γενέσεως καὶ τῆς οὐσίας καὶ τῆς φθορᾶς. Οὗτος μὲν ἀρχὴν καὶ στοιχεῖον εἴρηκε τῶν

Hos alii quoque physici sunt secuti. Quorum recensere opiniones, quod nihil discrepent a commemoratis, haud duximus operæ pretium. Sed quoniam eorum schola non fuit in universum infrequens, imo vero multi de universi natura disputantes alii aliter deinceps ex his propagati sunt physici; nobis etiam videtur, postquam a Pythagora deductam philosophiæ successionem exposuimus, recurrere ad ea quæ senserunt secuti Thalem, et iis enarratis ad philosophiam moralem et rationalem progredi, quibus aperuere januam Socrates quidem ethicæ, dialecticæ vero Aristoteles.

V. DE ANAXIMANDRO.

Thaletis igitur Anaximander fuit auditor; Anaximander, filius Praxiadæ, Milesius. Huic visum est rerum principium infiniti quædam natura, dehinc statuit genitos cœlos et ornatum in illis. Illam vero æternam esse seniique expertem, et universos circumplectentem mundos. Indicat vero tempus veluti determinata et nativitate et essentia et pernicie. Hic igitur infinitum illud statuit rerum principium et elementum, primus principii usurpans

8-9. ἠθικὸς..... διαλεκτικός Gronovius. — Cap. v, lin. 12. τὸν κόσμους H. Ritterus; τὸν κόσμον vulgo.

ὄντων τὸ ἄπειρον, πρῶτος τοὔνομα καλέσας τῆς ἀρχῆς. Πρὸς δὲ τούτῳ κίνησιν ἀΐδιον εἶναι, ἐν ᾗ συμβαίνει γίνεσθαι τοὺς οὐρανούς. Τὴν δὲ γῆν εἶναι μετέωρον ὑπ' οὐδενὸς κρατουμένην, μένουσαν διὰ τὴν ὁμοίαν πάντων ἀπόστασιν. Τὸ δὲ σχῆμα αὐτῆς ὑγρόν, στρογγύλον, κίονι λίθῳ παραπλήσιον. Τῶν δὲ ἐπιπέδων ᾧ μὲν ἐπιβεβήκαμεν, ὃ δὲ ἀντίθετον ὑπάρχει. Τὰ δὲ ἄστρα γίνεσθαι κύκλον πυρός, ἀποκριθέντα τοῦ κατὰ τὸν κόσμον πυρός, περιληφθέντα δ' ὑπὸ ἀέρος. Ἐκπνοὰς δ' ὑπάρξαι τινὰς ἀερώδεις, καθ' οὓς τόπους φαίνεται τὰ ἄστρα· διὸ καὶ ἐπιφρασσομένων τῶν ἐκπνοῶν τὰς ἐκλείψεις γίνεσθαι. Τὴν δὲ σελήνην ποτὲ μὲν πληρουμένην φαίνεσθαι, ποτὲ δὲ μειουμένην κατὰ τὴν τῶν πόρων ἐπίφραξιν ἢ ἄνοιξιν. Εἶναι δὲ τὸν κύκλον τοῦ ἡλίου ἑπλακαιεικοσιπλασίονα τῆς σελήνης, καὶ ἀνωτάτω μὲν εἶναι τὸν ἥλιον, κατωτάτω δὲ τοὺς τῶν ἀπλανῶν ἀστέρων κύκλους. Τὰ δὲ ζῶα γίνεσθαι [ἐν ὑγρῷ] ἐξατμιζομένῳ ὑπὸ τοῦ ἡλίου.

appellationem. Ad hoc autem existere æternum motum, in quo nasci contingat cœlos. Terram a nulla re suffultam pendere, loco subsistentem suo propter æqualem omnium distantiam. Spectatam a forma orbem referre madidum, columnæ non absimilem lapidi. Superficierum autem alteram quidem calcamus, altera vero est opposita. Astra vero esse circulum ignis discretum a mundi igne, circumdatum ab aere. Exspirationes autem esse quasdam aereas, in quibus locis apparent astra. Hinc etiam obstructis exspirationibus occasionem dari eclipsibus. Pro transituum vel obturatione vel dilatatione plenam nonnunquam, minuentem aliquando apparere lunam. Majorem luna septies et vicies esse solis orbem; et supremum locum occupare solem, infimum vero fixarum stellarum globos. Animalia in humidis gigni dum sen-

2. *συμβαίνειν* Rœp.; *συμβαίνει* vulgo. – *οὐρανούς*] *ἀνθρώπους* Barb. — 3. *μηδενὸς* Taur. — 4. *γυρὸν* Rœp. — 5. *κίονι* Wolf.; *χιόνι* vulgo; cf. Rœper. p. 607 sq. qui ab Anaximandro ipso *κιονέῃ* profectum arbitratur. Schneid. — 5-6. *ὃν ἐπιβεβήκαμεν, ὃ μὲν δὲ* Barb. Ottob.; *τῷ μὲν, τόδε* Salv. — 6. *ἀντίθετον* Antipodes quos a Platone primo ita nominatos esse testatur Laertius, III, 24, quum tamen ante eum Pythagoras eosdem statuerit. — 8. *τόπους τινὰς ἀερώδεις καθ' οὓς φαίνεται* vulgo; correxit Rœp. p. 608. — 12. *ἑπλακαιεικοσιπλασίονα*]; cf. Rœper. qui *ἑπλακοσιεικοσαπλασίονα* commendat, p. 609. — 13. *ἡλίου* Rœp.; *ἥλιον* vulgo. — 14. *ἐξατμιζόμενα ὑπὸ τοῦ ἡλίου*. Supplevi *ἐν ὑγρῷ* ex Plutarcho qui, *De Placitis philos.* lib. V, c. XIX: *Ἀναξίμανδρος ἐν ὑγρῷ γεννηθῆναι τὰ πρῶτα ζῶα*...

Τὸν δὲ ἄνθρωπον ἐτέρῳ ζώῳ γεγονέναι, τουτέστιν ἰχθύϊ, παραπλήσιον κατ' ἀρχάς. Ἀνέμους δὲ γίνεσθαι τῶν λεπτοτάτων ἀτμῶν τοῦ ἀέρος ἀποκρινομένων καὶ [12], ὅταν ἀθροισθῶσι, κινουμένων, ὑετὸν δὲ ἐκ γῆς ἀναδιδομένης ἐκ τῶν [νεφελῶν] ὑφ' ἡλίου· ἀστραπὰς δέ, ὅταν ἄνεμος ἐμπίπλων διίστᾳ τὰς νεφέλας. Οὗτος ἐγένετο κατὰ ἔτος τρίτον τῆς τεσσαρακοστῆς δευτέρας ὀλυμπιάδος.

ς'. Περὶ Ἀναξιμένους.

Ἀναξιμένης δὲ καὶ αὐτὸς ὢν Μιλήσιος, υἱὸς δ' Εὐρυστράτου, ἀέρα ἄπειρον ἔφη τὴν ἀρχὴν εἶναι, ἐξ οὗ τὰ γινόμενα, τὰ γεγονότα καὶ τὰ ἐσόμενα καὶ θεοὺς καὶ θεῖα γίνεσθαι, τὰ δὲ λοιπὰ ἐκ τῶν τούτων ἀπογόνων. Τὸ δὲ εἶδος τοῦ ἀέρος τοιοῦτον, ὅταν μὲν ὁμαλώτατος ᾖ, ὄψει ἄδηλον, δηλοῦσθαι δὲ τῷ ψυχρῷ καὶ τῷ θερμῷ καὶ τῷ νοτερῷ καὶ τῷ κινουμένῳ, κινεῖσθαι δὲ ἀεί· οὐ γὰρ μεταβάλλειν ὅσα μεταβάλλει, εἰ μὴ κινοῖτο. Πυκνούμενον γὰρ καὶ ἀραιούμενον διάφορον φαίνεσθαι· ὅταν γὰρ εἰς τὸ ἀραιότερον διαχυθῇ, πῦρ γίνεσθαι,

sim a sole evaporatur. Alterius similitudinem animalis retulisse in principio hominem, nempe piscis. E tenuissimis et post segregationem a reliquis copiosius accumulatis, deinde motis aeris vaporibus ventos generari. Item e terra remittente ea quæ ex nubibus infra solem acceperit, pluviam venire : fulgura autem ope venti illabentis in nubes, easque disrumpentis. Hic tertio secundæ et quadragesimæ Olympiadis anno vixit.

VI. DE ANAXIMENE.

Anaximenes et ipse Milesius, Eurystrati filius, infinitum aera esse principium contendit : inde esse quæ sunt, quæ fuerunt, quæque futura sunt; sicut et deos et divina existere; cætera item ex horum progenie. Talem vero aeris speciem, quum maxime æquabilis est, effugere oculorum sensum, manifestari autem frigido et calido, tum humiditate et motu; sed moveri perpetuo : nec enim quas recipit admissurum mutationes, nisi moveretur. Densatum namque et extenuatum aliam atque aliam induere faciem. Quum dissolutus ad altiorem raritatis pervenerit gradum, producere ignem; ad mediocrem

4. Fortasse in verbis τῶν ὑφ' ἡλίου latet τῶν νεφελῶν; ceterum cf. conamina Rœp. p. 610. Schn. — Cap. VI, l. 9-10. τούτων Taur. — 14. γὰρ Rœp.; δὲ vulgo.

μέσως δὲ πάλιν εἰς ἀέρα πυκνούμενον ἐξ ἀέρος νέφος ἀποτελεῖσθαι κατὰ τὴν πίλησιν, ἔτι δὲ μᾶλλον ὕδωρ, ἐπὶ πλεῖον πυκνωθέντα γῆν, καὶ εἰς τὸ μάλιστα πυκνότατον λίθους. Ὥστε τὰ κυριώτατα τῆς γενέσεως ἐναντία εἶναι θερμόν τε καὶ ψυχρόν. Τὴν δὲ γῆν πλατεῖαν εἶναι ἐπ' ἀέρος ὀχουμένην, ὁμοίως δὲ καὶ ἥλιον καὶ σελήνην καὶ τὰ ἄλλα ἄστρα· πάντα γὰρ πύρινα ὄντα ἐποχεῖσθαι τῷ ἀέρι διὰ πλάτος. Γεγονέναι δὲ τὰ ἄστρα ἐκ γῆς διὰ τὸ τὴν ἰκμάδα ἐκ ταύτης ἀνίστασθαι, ἧς ἀραιουμένης τὸ πῦρ γίνεσθαι, ἐκ δὲ τοῦ πυρὸς μετεωριζομένου τοὺς ἀστέρας συνίστασθαι. Εἶναι δὲ καὶ γεώδεις φύσεις ἐν τῷ τόπῳ τῶν ἀστέρων συμφερομένας ἐκείνοις. Οὐ κινεῖσθαι δὲ ὑπὸ γῆν τὰ ἄστρα λέγει, καθὼς ἕτεροι ὑπειλήφασιν, ἀλλὰ περὶ γῆν, ὡσπερεὶ περὶ τὴν ἡμετέραν κεφαλὴν στρέφεται τὸ πιλίον, κρύπτεσθαί τε τὸν ἥλιον οὐχ ὑπὸ γῆν γενόμενον, ἀλλ' ὑπὸ τῶν τῆς γῆς ὑψηλοτέρων [13] μερῶν σκεπόμενον, καὶ διὰ τὴν πλείονα ἡμῶν αὐτοῦ γενομένην ἀπόστασιν. Τὰ δὲ ἄστρα μὴ θερμαίνειν διὰ τὸ μῆκος τῆς ἀποστάσεως· ἀνέμους δὲ γεννᾶσθαι, ὅταν ἐκπεπυκνωμένος ὁ ἀὴρ

vero, fieri aerem densiorem et ex aere effici nubem per concretionem; quum adhuc magis, aquam; aucta vero hac constipatione, terram; et quam fieri potest densissima compage constituta, lapides : adeo ut primaria generationis instrumenta reperiantur contraria, calidum videlicet et frigidum. Terram lata figura esse, aere vectam. Similiter etiam vehi solem et lunam et reliqua sidera. Hæc enim omnia quum sint ignea, subvehi aere ob latitudinem. Siderum ortum venisse e terra, ex qua attollitur halitus, quo extenuato, ignis emicat. Porro ex elevato sursum igne componi stellas. Terrestres etiam esse naturas in stellarum sede, quæ cum iisdem deferantur. Non tamen, ut putaverunt alii, subter terram dicit sidera commoveri, sed perinde ac circum caput nostrum vertitur pileum, circa terram verti. Nec eo quod versetur sub terra, solem abscondi; sed quod altioribus terræ partibus tegatur, et quod longiore a nobis intervallo iste distet. Non calefacere sidera, propter interstitii magnitudinem. Generari autem ventos, quum aer ab densitate

1. πάλιν Rœp.; ἐπὰν vulgo. — ἀποτελεῖσθαι Rœp.; ἀποτελεσθῆ vulgo. — 2. πίλησιν Salv.; πήλλησιν, πόλησιν reliqui. — 5. πλατεῖαν ἐπ' ἀέρος ὀχουμένην Barb. Ottob.; πλατεῖαν εἶναι ἐπ' ἀέρος ὀχουμένην Gronov. — 6. ἐπιχεῖσθαι Med. Ottob. — 10. Plutarch. *De Plac. philos.* II, XVI, utramque Anaximeni sententiam adscribit, nempe et ὑπὸ γῆν et περὶ γῆν κινεῖσθαι solem.

ἀραιωθεὶς φέρηται, συνελθόντα δὲ καὶ ἐπὶ πλεῖον παχυθέντα νέφη γεννᾶσθαι, καὶ οὕτως εἰς ὕδωρ μεταβάλλειν. Χάλαζαν δὲ γίνεσθαι, ὅταν ἀπὸ τῶν νεφῶν τὸ ὕδωρ καταφερόμενον παγῇ· χιόνα δὲ, ὅταν αὐτὰ ταῦτα ἐνυγρότερα ὄντα πῆξιν λάβῃ· ἀστραπὴν δ' ὅταν τὰ νέφη διϊσθῆται βίᾳ πνευμάτων· τούτων γὰρ διϊσταμένων λαμπρὰν καὶ πυρώδη γίνεσθαι τὴν αὐγήν. Ἶριν δὲ γεννᾶσθαι τῶν ἡλιακῶν αὐγῶν εἰς ἀέρα συνεστῶτα πιπλουσῶν· σεισμὸν δὲ, τῆς γῆς ἐπὶ πλεῖον ἀλλοιουμένης ὑπὸ θερμασίας καὶ ψύξεως. Ταῦτα μὲν οὖν Ἀναξιμένης. Οὗτος ἤκμασε περὶ ἔτος πρῶτον τῆς πεντηκοστῆς ὀγδόης ὀλυμπιάδος.

ζ'. Περὶ Ἀναξαγόρου.

Μετὰ τοῦτον γίνεται Ἀναξαγόρας Ἡγησιβούλου ὁ Κλαζομένιος. Οὗτος ἔφη τὴν πάντὸς ἀρχὴν νοῦν καὶ ὕλην, τὸν μὲν νοῦν ποιοῦντα, τὴν δὲ ὕλην γινομένην. Ὄντων γὰρ πάντων ὁμοῦ, νοῦς ἐπελθὼν διεκόσμησεν. Τὰς δ' ὑλικὰς ἀρχὰς ἀπείρους ὑπάρχειν, καὶ τὰς σμικροτέρας αὐτῶν ἄπειρα λέγει. Κινήσεως δὲ μετέχειν τὰ πάντα ὑπὸ

nimia remissus, rarior deinde volat; quem coeuntem et spissius compressum gignere nubes, atque ita transire in aquam. Nasci grandinem, quum decidens e nubibus aqua compingitur; nivem vero, quum eædem istæ humidiores coagulum trahunt; fulgur autem, quando nubes violento ventorum impetu disrumpuntur. His enim disjunctis splendidum et igneum existere fulgorem. Iridem radiis solis in aera compactum incidentibus produci. Motum autem, terra nimis variam affectionem passa a calore et frigore. Hæc quidem igitur Anaximenes. Isque octavæ et quinquagesimæ olympiadis primo anno floruit.

VII. DE ANAXAGORA.

Secutus est hunc Anaxagoras, Hegesibuli filius, Clazomenius. Hic universi principium esse voluit mentem et materiam; mentem quidem facere, fieri materiam. Quum enim omnia simul essent, supervenisse mentem quæ digesserit in ordinem. Infinita autem esse principia materiarum. Quin et earum minutioribus attribuit infinitatem. Res omnes a mente motas fieri

1. παχυνθέντα Salvin. — 5. διϊσταται vulgo. — Cap. VII, l. 11. Ἡγησιφόντου Taurin. — 15. Conf. locum Simplic. in Arist. Phys. fol. 33 b, ex ipso initio libri: Ἀναξαγόρας λέγων ἀπ' ἀρχῆς· Ὁμοῦ πάντα χρήματα ἦν, ἄπειρα καὶ πλῆθος καὶ σμικρότητα· καὶ γὰρ τὸ σμικρὸν ἄπειρον ἦν.

τοῦ νοῦ κινούμενα, συνελθεῖν τε τὰ ὅμοια. Καὶ τὰ μὲν κατὰ τὸν οὐρανὸν κεκοσμῆσθαι ὑπὸ τῆς ἐγκυκλίου κινήσεως. Τὸ μὲν οὖν πυκνὸν καὶ ὑγρὸν καὶ τὸ σκοτεινὸν καὶ ψυχρὸν καὶ πάντα τὰ βαρέα συνελθεῖν ἐπὶ τὸ μέσον, ἐξ ὧν παγέντων τὴν γῆν ὑποσληναι· τὰ δ' ἀντικείμενα τούτοις τὸ θερμὸν καὶ τὸ λαμπρὸν καὶ τὸ [14] ξηρὸν καὶ τὸ κοῦφον εἰς τὸ πρόσω τοῦ αἰθέρος ὁρμῆσαι. Τὴν δὲ γῆν τῷ σχήματι πλατεῖαν εἶναι καὶ μένειν μετέωρον διὰ τὸ μέγεθος καὶ διὰ τὸ μηδὲν εἶναι κενὸν καὶ διὰ τὸ τὸν ἀέρα ἰσχυρότατον ὄντα φέρειν ἐποχουμένην τὴν γῆν. Τῶν δ' ἐπὶ γῆς ὑγρῶν τὴν μὲν θάλασσαν ὑπάρξαι, τά τε ἐν αὐτῇ ὕδατα ἐξατμισθέντα... ὑποσλάντα οὕτως γεγονέναι καὶ ἀπὸ τῶν καταῤῥευσάντων ποταμῶν. Τοὺς δὲ ποταμοὺς καὶ ἀπὸ τῶν ὄμβρων λαμβάνειν τὴν ὑπόσλασιν καὶ ἐξ ὑδάτων τῶν ἐν τῇ γῇ. Εἶναι γὰρ αὐτὴν κοίλην καὶ ἔχειν ὕδωρ ἐν τοῖς κοιλώμασιν. Τὸν δὲ Νεῖλον αὔξεσθαι κατὰ τὸ θέρος καταφερομένων εἰς αὐτὸν ὑδάτων ἀπὸ τῶν ἐν τοῖς ἀρκτοῖς χιόνων. Ἥλιον δὲ καὶ σελήνην καὶ πάντα τὰ ἄσλρα λίθους εἶναι ἐμπύρους συμπεριληφθέντας ὑπὸ τῆς αἰθέρος περιφορᾶς.

consortes motus, et coire similia. Et cœlestia quidem fuisse exornata a circulari motu. Igitur medio loco quodcumque crassum et humidum, et obscurum, et frigidum, atque omnia gravia consociata fuisse, ex quibus concretis substitisse terram. His contraria calidum et lucidum, et siccum, et leve tetendisse in ulteriora aeris. Planam forma terram esse et partim ob molem, partim quod nullum detur vacuum, partim quod aer qui sit validissimus et invectam ei sustineat, commorari sublimem. E terrestribus humoribus mari primordium esse. Contentas in mari aquas quum e terræ vaporibus illic se congregantibus..., tum ex amnium defluxibus constitisse. Ipsorum amnium scaturiginem deberi partim imbribus, partim aquis comprehensis terræ gremio. Hanc etenim cavam esse et continere in cavernis aquas. Nilum quod e nivibus ad septentriones sitis ad eum devolvantur aquæ, per æstatem augeri. Solem, lunam, et omnia sidera esse ignitos et a rotato in gyrum æthere

3. βαρέα Salvin.; βαρεῖα vulgo. — 3-4. συνελθεῖν δὲ Med. — 10. Lacunosa verba sic restituit Rœperus : ἐξατμισθέντων ὑπὸ τοῦ ἡλίου ἐκείνων ὑποσλάντα. — 12. ὑδάτων Rœperus; αὐτῶν vulgo. — 15. ἀρκτοῖς vulgo; ἀντοίκοις Rœperus, p. 611-612, et Schneid. Ap. Plut. χιόνος τῆς ἐν τῇ Αἰθιοπίᾳ.

Εἶναι δ' ὑποκάτω τῶν ἄστρων ἥλιον καὶ σελήνην καὶ σώματά τινα συμπεριφερόμενα ἡμῖν ἀόρατα, τῆς δὲ θερμότητος μὴ αἰσθάνεσθαι τῶν ἄστρων διὰ τὸ μακρὰν εἶναι τὴν ἀπόστασιν τῆς γῆς· ἔτι δὲ οὐχ ὁμοίως θερμὰ τῷ ἡλίῳ διὰ τὸ χώραν ἔχειν ψυχροτέραν· εἶναι δὲ τὴν σελήνην κατωτέρω τοῦ ἡλίου πολυσιώτερον ἡμῶν. Ὑπερέχειν δὲ τὸν ἥλιον μεγέθει τὴν Πελοπόννησον. Τὸ δὲ φῶς τὴν σελήνην μὴ ἴδιον ἔχειν, ἀλλ' ἀπὸ τοῦ ἡλίου. Τὴν δὲ τῶν ἄστρων περιφορὰν ὑπὸ γῆν γίνεσθαι. Ἐκλείπειν δὲ τὴν σελήνην γῆς ἀντιφρατούσης, ἐνίοτε δὲ καὶ τῶν ὑποκάτω τῆς σελήνης, τὸν δὲ ἥλιον ταῖς νουμηνίαις σελήνης ἀντιφρατούσης. Τροπὰς δὲ ποιεῖσθαι καὶ ἥλιον καὶ σελήνην ἀπωθουμένους ὑπὸ τοῦ ἀέρος. Σελήνην δὲ πολλάκις τρέπεσθαι διὰ τὸ μὴ δύνασθαι κρατεῖν τοῦ ψυχροῦ. Οὗτος ἀφώρισε πρῶτος τὰ περὶ τὰς ἐκλείψεις καὶ φωτισμούς. Ἔφη δὲ γηΐνην εἶναι τὴν σελήνην ἔχειν τε [15] ἐν αὐτῇ πεδία καὶ φάραγγας. Τὸν δὲ γαλαξίαν ἀνάκλασιν εἶναι τοῦ φωτὸς τῶν ἄστρων τῶν μὴ καταλαμπομένων ὑπὸ τοῦ ἡλίου· τοὺς δὲ μεταβαίνοντας ἀστέρας ὡσεὶ σπινθῆρας ἀφαλλομέ-

circumvolutos una lapides. Sub astris vero solem et lunam et quædam oculis nostris invisibilia corpora circumferri. Siderum vero calorem non sentiri a nobis, quod ab illis longinquus sit recessus terræ. Eadem sole minus esse calida propter frigidiorem loci quem obtinent situm. Inferiorem sole lunam esse, nobis viciniorem. Solis magnitudine superari Peloponnesum. lunam non habere lumen proprium, sed a sole. Siderum subter terras perfici circuitum. Lunam itidem intercludente eam terra, nonnunquam et aliis luna inferioribus, idem facientibus, deficere. Hoc quoque per novilunia, luna obsepiente, contingere soli. Sole et luna per aerem abactis provenire solstitia. Lunam vero, quia nequit superare frigus, frequentius converti. Hic quæ spectant defectus et illuminationes primus definivit. Terream aiebat esse lunam et in se continere planities et valles. Circulumque lacteum esse reflectionem luminis siderum, quæ non illuminantur a sole. Stellas transi-

1. ἡλίου καὶ σελήνης vel καὶ ἡλίου κ. σ. conjicit Delarue. – καὶ σώματα Brandis; σώματα vulgo. Alia tentat Rœperus. — 3. τὸ μακρὰν εἶναι καὶ διὰ vulgo; καὶ διὰ delenda esse tautologia demonstrat. Schn. Aliter Rœp. p. 614. — 14. Τὸν δὲ Rœp.; Τόν τε vulgo. — 15. καταλαμβανομένων vulgo; καταλαμπομένων Gronov.

νους γίνεσθαι ἐκ τῆς κινήσεως τοῦ ϖόλου. Ἀνέμους δὲ γίνεσθαι λεπλυνομένου τοῦ ἀέρος ὑπὸ τοῦ ἡλίου καὶ τῶν ἐκκαιομένων ϖρὸς τὸν ϖόλον ὑποχωρούντων καὶ ἀποφερομένων. Βροντὰς δὲ καὶ ἀσ|ραπὰς ἀπὸ Θερμοῦ γίνεσθαι ἐμπίπ|οντος εἰς τὰ νέφη. Σεισμοὺς δὲ γίνεσθαι τοῦ ἄνωθεν ἀέρος εἰς τὸν ὑπὸ γῆν ἐμπίπ|οντος· τούτου γὰρ κινουμένου καὶ τὴν ὀχουμένην γῆν ὑπ' αὐτοῦ σαλεύεσθαι. Ζῶα δὲ τὴν μὲν ἀρχὴν ἐν ὑγρῷ γενέσθαι, μετὰ ταῦτα δὲ ἐξ ἀλλήλων, καὶ ἄῤῥενας μὲν γίνεσθαι, ὅταν ἀπὸ τῶν δεξιῶν μερῶν ἀποκριθὲν τὸ σπέρμα τοῖς δεξιοῖς μέρεσι τῆς μήτρας κολληθῇ, τὰ δὲ Θήλεα κατὰ τοὐναντίον. Οὗτος ἤκμασεν ἔτους ϖρώτου τῆς ὀγδοηκοσ|ῆς ὀγδόης ὀλυμπιάδος, καθ' ὃν καιρὸν καὶ Πλάτωνα λέγουσι γεγενῆσθαι. Τοῦτον λέγουσι καὶ ϖρογνωσ|ικὸν γεγονέναι.

η'. Περὶ Ἀρχελάου.

Ἀρχέλαος τὸ μὲν γένος Ἀθηναῖος, υἱὸς δὲ Ἀπολλοδώρου. Οὗτος ἔφη τὴν μῖξιν τῆς ὕλης ὁμοίως Ἀναξαγόρᾳ τάς τε ἀρχὰς ὡσαύτως· οὗτος δὲ τῷ νῷ ἐνυπάρχειν τι εὐθέως μῖγμα, εἶναι δ' ἀρχὴν τῆς κινή-

torias absilientium instar scintillarum ex poli motu prorumpere. Oriri ventos ex aere attenuato opera solis, illarumque particularum, quæ exustæ ad polum secedunt et deferuntur. A calidi in nubes illapsu tonitrua et fulgura oriri. Terræ motus fieri superioris delapsu aeris in inferiorem terra aerem. Namque hoc modo innatantem quoque concuti simul ab eo terram. Animalia quidem primo in humidis edita, mutua deinde ipsorum propagatione. Quum a dextris secretum partibus, dextris uteri partibus conglutinatur semen, generari mares; quum vice versa, feminas. Hic primo octavæ et octogesimæ Olympiadis anno, qua tempestate quoque vixisse aiunt Platonem, viguit. Addunt eum fuisse etiam futurorum præscium.

VIII. DE ARCHELAO.

Archelaus genere Atheniensis, filius Apollodori. Hic de materiæ mixtura deque principiis eamdem quam Anaxagoras sententiam tenuit. Sed idem menti inhærere statim aliquam mixturam, et esse motus principia, sece-

3. δὲ Rœp.; τε vulgo. — 5. ἐμπίπ|οντος Schaubach; ἐκπίπ|οντος vulgo. — 7. γεννᾶσθαι Barber. — Cap. VIII, l. 15. δ' ἀρχὴν] ἀρχὴν Rœp.; ἀρχὰς vulgo.

σεως τὸ ἀποκρίνεσθαι ἀπ' ἀλλήλων τὸ θερμὸν καὶ τὸ ψυχρόν, καὶ τὸ μὲν θερμὸν κινεῖσθαι, τὸ δὲ ψυχρὸν ἠρεμεῖν. Τηκόμενον δὲ τὸ ὕδωρ εἰς μέσον ῥεῖν, ἐν ᾧ κατακαιόμενον ἀέρα γίνεσθαι καὶ γῆν, ὧν τὸ μὲν ἄνω φέρεσθαι, τὸ δὲ ὑφίστασθαι κάτω. Τὴν μὲν οὖν γῆν ἠρεμεῖν καὶ γενέσθαι διὰ ταῦτα, κεῖσθαι δ' ἐν μέσῳ οὐδὲν μέρος οὖσαν, ὡς (16) εἰπεῖν, τοῦ παντὸς, ἐκδεδομένον ἐκ τῆς πυρώσεως, ἀφ' οὗ πρῶτον ἀποκαιομένου τὴν τῶν ἀστέρων εἶναι φύσιν, ὧν μέγιστον μὲν ἥλιον, δεύτερον δὲ σελήνην, τῶν δὲ ἄλλων τὰ μὲν ἐλάττω, τὰ δὲ μείζω. Ἐπικλιθῆναι δὲ τὸν οὐρανόν φησι, καὶ οὕτως τὸν ἥλιον ἐπὶ τῆς γῆς ποιῆσαι φῶς καὶ τόν τε ἀέρα ποιῆσαι διαφανῆ καὶ τὴν γῆν ξηράν. Λίμνην γὰρ εἶναι τὸ πρῶτον, ἅτε κύκλῳ μὲν οὖσαν ὑψηλήν, μέσον δὲ κοίλην. Σημεῖον δὲ φέρει τῆς κοιλότητος, ὅτι ὁ ἥλιος οὐχ ἅμα ἀνατέλλει τε καὶ δύεται πᾶσιν, ὅπερ ἔδει συμβαίνειν, εἴπερ ἦν ὁμαλή. Περὶ δὲ ζώων φησὶν ὅτι, θερμαινομένης τῆς γῆς τὸ πρῶτον ἐν τῷ κάτω μέρει, ὅπου τὸ θερμὸν καὶ τὸ ψυχρὸν ἐμίσγετο, ἀνεφαίνετο τά τε ἄλλα ζῶα πολλὰ καὶ ἀνόμοια πάντα τὴν αὐτὴν δίαιταν ἔχοντα

dere calidum et frigidum a se invicem, et calidum quidem moveri, frigidum vero quiescere. Colliquefactam aquam in medium fluere, ubi etiam exustum fieri aerem et terram. Illum sursum attolli, hanc deorsum subsidere. Quiescere proinde terram et trahere ex his originem. Eam vero quæ, ut sic dicam, nulla pars universi est, editam ab inflammatione, esse sitam in medio. Ex illo primum deusto existere naturam stellarum, in quibus maximum quidem solem, proximam magnitudine lunam, minora de cæteris esse alia, majora alia. Desuper autem incumbere cœlum dicit, et hac ratione illuminatam a sole terram, pellucidum quoque aerem factum, aridamque evasisse terram. Hanc enim in ambitu elevatam, in medio concavam, principio fuisse paludem. Et concavitatis affert signum, quoniam sol non simul omnibus oriatur et occidat: quod oportebat accidere siquidem foret plana et æqualis. De animalibus hæc in medium adducit. Calefacta primum terra in inferiore sede, ubi calidum et frigidum commiscebantur, copiosa inter se dissimilium, sed omnium

1. τὸ ἀποκρίνεσθαι H. Ritt.; ἀποκρίνεσθαι vulgo. — 3. κατακαιόμενον Rœp.; καὶ κατακαιόμενον vulgo. — 3-8. Cf. de hoc loco Rœper. p. 614. — 11. μέσον Barb. Ottob.; μέσου vulgo. — 15. κάτω μέρει H. Ritt.; κατὰ μέρος vulgo. — 16. ζῶα πολλὰ καὶ ἀνόμοια, fortasse legendum καὶ ἀνθρώπους; sic enim Laertius, II, 17.

ἐκ τῆς ἰλύος τρεφόμενα, ἦν δὲ ὀλιγοχρόνια· ὕστερον δὲ αὐτοῖς καὶ ἐξ ἀλλήλων γένεσις ἀνέστη, καὶ διεκρίθησαν ἄνθρωποι ἀπὸ τῶν ἄλλων, καὶ ἡγεμόνας καὶ νόμους καὶ τέχνας καὶ πόλεις καὶ τὰ ἄλλα συνέστησαν. Νοῦν δὲ λέγει πᾶσιν ἐμφύεσθαι ζώοις ὁμοίως. Χρήσασθαι γὰρ ἕκαστον σῶμα τῷ νόῳ, τὸ μὲν βραδυτέρως, τὸ δὲ ταχυτέρως.

Ἡ μὲν οὖν φυσικὴ φιλοσοφία ἀπὸ Θάλητος ἕως Ἀρχελάου διέμεινε· τούτου γίνεται Σωκράτης ἀκροατής. Εἰσὶ δὲ καὶ ἕτεροι πλεῖστοι διαφόρους δόξας προενεγκάμενοι περί τε τοῦ θείου καὶ τῆς τοῦ παντὸς φύσεως· ὧν εἰ πάσας τὰς δόξας ἐβουλόμεθα παραθεῖναι, πολλὴν ἂν ὕλην βιβλίων ἔδει κατασκευάζειν. Ὧν δὲ ἔδει μάλιστα ἐπ' ὀνόματος ὄντων καὶ ὡς εἰπεῖν κορυφαίων πᾶσι τοῖς μετέπειτα φιλοσοφήσασι γενομένων [καὶ] ἀφορμὰς δεδωκότων [17] πρὸς τὰ ἐπιχειρούμενα ὑπομνησθέντες ἐπὶ τὰ ἑξῆς ὁρμήσομεν.

eodem utentium victu, cœnoque nutritorum, simul apparuit turba aliorum quoque animalium; eam brevis temporis fuisse turbam. Mox ex se invicem ipsis quoque progenies excitata est. Tum discretos a cæteris ait homines, ab iisque duces et leges et artes et civitates et reliqua constituta. Ingenitam universis animalibus statuit pari modo mentem; nam unumquodque etiam corpus ratione uti, aliud quidem tardius, aliud vero expeditius.

Physica ergo philosophia a Thalete ad Archelaum usque perduravit, qui Socratem habuit auditorem. Complures quidem et alii reperiuntur, variarum quum de Numine, tum de universi natura opinionum autores. Quorum si apponere singulas sententias in animum induceremus, comparanda librorum ingens esset silva. Postquam autem eorum meminimus, quorum præcipuam fieri oportebat mentionem, videlicet clarissimorum, et ut ita dicam omnium, qui coryphæi exstiterunt illis, quos postea philosophiæ operam navavisse legimus, qui etiam philosophandi præbuerunt materiam, ad illa quæ consequuntur pergamus.

2. συνέστη Ott. Taur. — 5. ὅσα Barb. Ottob.; ὅσῳ vulgo; ἕκαστον καὶ τῶν σωμάτων ὅσῳ vulgo; an Χρήσασθαι δὲ ἕκαστον κατὰ τὴν τῶν σωμάτων διαφορὰν τὸ μὲν κ. τ. λ.? Schn. Legendum esse censeo: σῶμα τῷ νόῳ quæ in σωμάτων ὅσῳ uncialibus litteris scriptis insunt, Σ solum deleto. Delenda etiam καὶ τῶν quæ ἕκαστον sequuntur et ex illius vocabuli extrema parte bis repetita maleque audita videntur provenire. — 8. προσενεγκάμενοι vulgo; προενεγκάμενοι Schneid. — 12. Addidi καί. — 13. ὁρμήσομεν Wolfius; ὁρμήσωμεν vulgo.

θ'. Περὶ Παρμενίδου.

Καὶ γὰρ καὶ Παρμενίδης ἓν μὲν τὸ πᾶν ὑποτίθεται ἀΐδιόν τε καὶ ἀγέννητον καὶ σφαιροειδές. Οὐδὲ αὐτὸς ἐκφεύγων τὴν τῶν πολλῶν δόξαν, πῦρ λέγων καὶ γῆν τὰς τοῦ παντὸς ἀρχάς, τὴν μὲν γῆν ὡς ὕλην, τὸ δὲ πῦρ ὡς αἴτιον καὶ ποιοῦν, τὸν κόσμον ἔφη φθείρεσθαι, ᾧ δὲ τρόπῳ, οὐκ εἶπεν. Ὁ αὐτὸς δὲ εἶπεν ἀΐδιον εἶναι τὸ πᾶν καὶ οὐ γενόμενον, καὶ σφαιροειδές, καὶ ὅμοιον, οὐκ ἔχον δὲ τύπον ἐν ἑαυτῷ, καὶ ἀκίνητον καὶ πεπερασμένον.

ι'. Περὶ Λευκίππου.

Λεύκιππος δὲ Ζήνωνος ἑταῖρος οὐ τὴν αὐτὴν δόξαν διετήρησεν, ἀλλά φησιν ἄπειρα εἶναι [τὰ πάντα] καὶ ἀεὶ κινούμενα, καὶ γένεσιν καὶ μεταβολὴν συνεχῶς οὖσαν. Στοιχεῖα δὲ λέγει τὸ πλῆρες καὶ τὸ κενόν. Κόσμους δὲ γίνεσθαι λέγει οὕτως· ὅταν εἰς μέγα κε-

IX. DE PARMENIDE.

Nam et Parmenides unum quidem hoc universum æternumque et originis expers, ac sphærica indutum forma supposuit. Non tamen ipse declinans vulgarem plerorumque sententiam, siquidem ignem et terram universi principia statuit, terram quidem ut materiam, ignem vero ut causam et opificem, mundi confirmavit interitum, interitus vero tacuit modum. Sed et ipse asseveravit universum esse æternum, non procreatum, et sphærica ornatum figura, et simile, sed typo in se carens, et immotum, et denique finitum.

X. DE LEUCIPPO.

At vero Leucippus, Zenonis discipulus, in eadem sententia non perstitit: sed voluit infinita esse omnia, perpetuoque moveri, tum continuari generationem et mutationem. Elementa pleno definit et inani, aitque nasci mun-

Cap. IX, l. 5. Suspicor Parmenidis notitiam absolutam fuisse ab auctore nostro post *οὐκ εἶπεν* et reliqua verba addita esse ab altera manu. Eadem enim repetuntur quæ leguntur supra l. 1, 2. Conf. Rœper. p. 615. — 6. *τύπον* Brandis, *Comment. Eleatic.* p. 146; *τόπον* vulgo. — Cap. X, l. 9. Addidi *τὰ πάντα* ex Diog. Laert. IX, 30. — 11. *γίνεσθαι* Rœp.; *γενέσθαι* vulg. — *οὕτως· ὅτων* Rœp.; *ὅταν* vulgo. — *μέγα κενὸν* Rœp.; *μετάκοινον* vulgo; *μετάκενον* Salv. Laertius in Leucippo dicit: *τούς τε κόσμους γίνεσθαι σωμάτων εἰς τὸ κενὸν ἐμπιπλόντων.*

νὸν ἐκ τοῦ περιέχοντος ἀθροισθῆ πολλὰ σώματα καὶ συρρυῆ, προσκρούοντα ἀλλήλοις συμπλέκεσθαι τὰ ὁμοιοσχήμονα καὶ παραπλήσια τὰς μορφάς, καὶ περιπλεχθέντων αὖθις ἕτερα γίνεσθαι, αὔξειν δὲ καὶ φθίνειν διά τινα ἀνάγκην. Τίς δ' ἂν εἴη ἡ ἀνάγκη, οὐ διώρισεν.

ια'. Περὶ Δημοκρίτου.

Δημόκριτος δὲ Λευκίππου γίνεται γνώριμος. Δημόκριτος Δαμασίππου, Ἀβδηρίτης, πολλοῖς συμβαλὼν γυμνοσοφισταῖς ἐν Ἰνδοῖς, καὶ ἱερεῦσιν ἐν Αἰγύπτῳ καὶ ἀστρολόγοις, καὶ ἐν Βαβυλῶνι μάγοις. Λέγει δὲ ὁμοίως Λευκίππῳ περὶ στοιχείων, πλήρους καὶ κενοῦ, τὸ μὲν πλῆρες λέγων ὄν, τὸ δὲ κενόν, οὐκ ὄν· ἔλεγε δὲ ὡς ἀεὶ κινουμένων τῶν ὄντων ἐν τῷ κενῷ· ἀπείρους δὲ εἶναι [18] κόσμους καὶ μεγέθει διαφέροντας, ἔν τισι δὲ μὴ εἶναι ἥλιον μηδὲ σελήνην, ἔν τισι δὲ μείζω τῶν παρ' ἡμῖν, καὶ ἔν τισι πλείω. Εἶναι δὲ τῶν κόσμων

dos, quum multa ex parte ambiente corpora in medium ac commune coacervantur et confluunt, impacta sibi invicem affigi et coalescere ea, quæ sunt similis figuræ et formis convenientia, eadem rursus inter se connexa in alia redigi : incrementum vero et interitum fieri necessaria de causa; sed ea quæ foret necessitas non definivit.

XI. DE DEMOCRITO.

Democritus Leucippi discipulus fuit. Democritus, Damasippi filius, Abderites, compluribus in India gymnosophistis, in Ægypto sacerdotibus et astrologis, item Babylone magis adfuit. De elementis, pleno et vacuo, cum Leucippo eadem dicit, plenum quidem vocans id quod est, et vacuum id quod non est. Ea quæ sunt perpetuo motu in vacuo concitari docuit. Infinitos esse et magnitudine inæquales mundos, nonnullos ut sole sic luna destitutos, in quibusdam utrumque majorem nostris, et in aliis plures. Inæqualia esse inter

3. περιπλεχθέντων εἰς ἕτερα vulgo. Hæc depromuntur ex loco Diogenis Laertii, IX, 31, unde Rœp. τὰ δὲ μὴ περιπλεχθέντα conjicit, p. 617 ; lego αὖθις loco εἰς. Hic de continua rerum mutatione agitur; cf. Laert. IX, 30-32. — 4. διά τινα Rœp. e Diogene Laertio, IX, 32 ; διὰ τὴν vulgo. — Cap. XI, l. 6. Ἀβδηρίτης M. ; Αὐδηρίτης vulgo. — 10. ἀπείρους. Integrum locum usque ad finem hujus sectionis attulit Menagius in commentario ad Laert. IX, 44.

ἄνισα τὰ διαστήματα, καὶ τῇ μὲν πλείους, τῇ δὲ ἐλάττους, καὶ τοὺς μὲν αὔξεσθαι, τοὺς δὲ ἀκμάζειν, τοὺς δὲ φθίνειν, καὶ τῇ μὲν γίνεσθαι, τῇ δὲ ἐκλείπειν. Φθείρεσθαι δὲ αὐτοὺς ὑπ' ἀλλήλων προσπίπτοντας. Εἶναι δὲ ἐνίους κόσμους ἐρήμους ζώων καὶ φυτῶν καὶ παντὸς ὑγροῦ. Τοῦ δὲ παρ' ἡμῖν κόσμου πρότερον τὴν γῆν τῶν ἄστρων γενέσθαι, εἶναι δὲ τὴν μὲν σελήνην κάτω, ἔπειτα τὸν ἥλιον, εἶτα τοὺς ἀπλανεῖς ἀστέρας. Τοὺς δὲ πλάνητας οὐδ' αὐτοὺς ἔχειν ἴσον ὕψος. Ἀκμάζειν δὲ κόσμον, ἕως ἂν μηκέτι δύνηται ἔξωθέν τι προσλαμβάνειν. Οὗτος ἐγέλα πάντα, ὡς γέλωτος ἀξίων πάντων τῶν ἐν ἀνθρώποις.

ιϐ'. Περὶ Ξενοφάνους.

Ξενοφάνης δὲ ὁ Κολοφώνιος Ὀρθομένους υἱός. Οὗτος ἕως Κύρου διέμεινεν. Οὗτος ἔφη πρῶτος ἀκαταληψίαν εἶναι πάντων, εἰπὼν οὕτως·

εἰ γὰρ καὶ τὰ μάλιστα τύχοι τετελεσμένον εἰπών,
αὐτὸς ὅμως οὐκ οἶδε, δόκος δ' ἐπὶ πᾶσι τέτυκται.

se mundorum intervalla, et plures alibi, alibi pauciores. Hos augescere, illos in vigore esse, vergere quosdam ad interitum : et hic quidem nasci, illic vero deficere. Interitum alteri ab altero afferri impingendo. Esse inter eos, qui careant animantibus et plantis et omni humore. In hoc autem nostro mundo terram astris priorem emersisse. Lunam sede infimam, solem ultra hanc proximum, stellas fixas remotissimas. Neque parem planetis inter se altitudinem. Florere mundum, usquedum foris incrementi nihil adipisci possit amplius. Hic dignas risu res omnes existimans humanas nihil non derisit.

XII. DE XENOPHANE.

Xenophanes Colophonius, Orthomenis filius. Hic ad Cyrum usque produxit ætatem. Primus ex illorum fuit cohorte, qui nihil dixerunt cadere sub comprehensionem; sic enim ipse :

Licet maxime definitum dixerit quis,
ipse tamen nescit, sed in omnibus opinio est.

3. ἐκλείπειν H. Ritt.; λείπειν vulgo. — Cap. XII, l. 14-15. Conf. Karsten fragm. XIV, p. 51. — 14. τύχῃ vulgo. Menagius legit τύχοι, quæ lectio plerisque, et nominatim Sexto Empirico, placuit haud dubie, ideo quod ea genio linguæ græcæ magis respondere videatur. Wolfius.

Λέγει δὲ ὅτι οὐδὲν γίνεται οὐδὲ φθείρεται οὐδὲ κινεῖται, καὶ ὅτι ἓν τὸ πᾶν ἐστιν ἔξω μεταβολῆς. Φησὶ δὲ καὶ τὸν Θεὸν εἶναι ἀΐδιον, καὶ ἕνα, καὶ ὅμοιον πάντη, καὶ πεπερασμένον, καὶ σφαιροειδῆ, καὶ πᾶσι τοῖς μορίοις αἰσθητικόν. Τὸν δὲ ἥλιον ἐκ μικρῶν πυριδίων ἀθροιζομένων γίνεσθαι καθ' ἑκάστην ἡμέραν, τὴν δὲ γῆν ἄπειρον εἶναι, καὶ μήτε ὑπ' ἀέρος, μήτε ὑπὸ τοῦ οὐρανοῦ περιέχεσθαι. Καὶ ἀπείρους ἡλίους εἶναι καὶ σελήνας, τὰ δὲ πάντα εἶναι ἐκ γῆς. Οὗτος τὴν θάλασσαν ἁλμυρὰν ἔφη διὰ τὸ πολλὰ μίγματα συῤῥέειν ἐν αὐτῇ· ὁ δὲ Μητρόδωρος [19] διὰ τὸ ἐν τῇ γῇ διηθεῖσθαι, τούτου χάριν γίνεσθαι ἁλμυράν· ὁ δὲ Ξενοφάνης μῖξιν τῆς γῆς πρὸς τὴν θάλασσαν γενέσθαι δοξάζει καὶ τῷ χρόνῳ ἀπὸ τοῦ ὑγροῦ λύεσθαι, φάσκων τοιαύτας ἔχειν ἀποδείξεις, ὅτι ἐν μέσῃ γῇ καὶ ὄρεσιν εὑρίσκονται κόγχαι, καὶ ἐν Συρακούσαις δὲ ἐν ταῖς λατομίαις λέγει εὑρῆσθαι τύπον ἰχθύος καὶ φωκῶν, ἐν δὲ Πάρῳ τύπον ἀφύης ἐν τῷ βάθει τοῦ λίθου, ἐν δὲ Μελίτῃ πλάκας συμπάντων θαλασσίων. Ταῦτα δέ φησι γενέσθαι, ὅτε πάντα ἐπηλώθησαν πάλαι, τὸν δὲ τύπον ἐν τῷ πηλῷ

Nihil autem generari sentiebat, aut interire, aut moveri, et unum hoc universum esse mutationis expers. Deum quoque æternum, unum, undique similem, non finitum, rotundum, omnibus partibus sensui manifestum. Solem e minutorum coacervatione igniculorum singulis generari diebus. Infinitam, nec aere, nec cœlo circumdatam terram. Innumeros quum soles, tum lunas. Universa autem esse ex terra. Hic et salsum ideo mare dixit, quod magna mixtorum in eo confluat copia. At Metrodorus hanc salsedinis afferebat rationem, quod percolaretur per terram. Porro Xenophanes statuebat commisceri terram mari; opinatur etiam tempore ab humido dissolvi, hujusmodi producens documenta, quod in media terra reperirentur conchæ, etiam in montibus. Sed et Syracusis in lapidicinis esse repertum piscis et phocarum typum, in Paro autem in profunditate rupis formam pisciculi, etiam cujuslibet marini generis crustas in Melito. Hæc ab eo ait superesse tempore quo omnia limo fuerunt obducta. Nam in limo exsiccatum esse typum.

3. *οὐ πεπερασμένον* Wolfius. — 8. *σύρειν ἐν ἑαυτῇ* Rœp. — 11. *γίνεσθαι* vulg. — *δοξάζει*] *δοκεῖ* vulg. — 14. *ἀφύης* Gronovius; *δάφνης* Car. Delarue. — 15. *Μελίτῃ* Karst.; *Μελίτῳ* vulgo. — 16. *ἀπηλάθησαν* Ottob.; *ἐπελάθησαν* Med.

ξηρανθῆναι, ἀναιρεῖσθαι δὲ τοὺς ἀνθρώπους πάντας, ὅταν ἡ γῆ κατενεχθεῖσα εἰς τὴν θάλασσαν πηλὸς γένηται, εἶτα πάλιν ἄρχεσθαι τῆς γενέσεως, καὶ τοῦτο πᾶσι τοῖς κόσμοις γίνεσθαι καταβολήν.

ιγ'. Περὶ Ἐκφάντου.

Ἔκφαντός τις Συρράκούσιος ἔφη μὴ εἶναι ἀληθινὴν τῶν ὄντων λαβεῖν γνῶσιν. Ὁρίζει δὲ, ὡς νομίζει τὰ μὲν πρῶτα ἀδιαίρετα εἶναι σώματα, καὶ παραλλαγὰς αὐτῶν τρεῖς ὑπάρχειν, μέγεθος, σχῆμα, δύναμιν, ἐξ ὧν τὰ αἰσθητὰ γίνεσθαι. Εἶναι δὲ τὸ πληθος αὐτῶν ὡρισμένον καὶ τοῦτο ἄπειρον. Κινεῖσθαι δὲ τὰ σώματα μήτε ὑπὸ βάρους μήτε πληγῆς, ἀλλ' ὑπὸ θείας δυνάμεως, ἣν νοῦν καὶ ψυχὴν προσαγορεύει. Τούτου μὲν οὖν τὸν κόσμον εἶναι ἰδέαν, δι' ὃ καὶ

Porro cunctos tolli homines, quum delata in mare terra convertitur in limum; postea illos renasci ex integro, et hoc, ait, omnibus mundis esse principium.

XIII. DE ECPHANTO.

Ecphantus Syracusius negat fieri posse ut veram rerum notitiam adipiscamur. Definit autem, quemadmodum existimat, prima corpora esse individua, et tres eorum differentias existere: magnitudinem, formam et potestatem; oriri ex his, quæ sensibus obvia; certum et infinitum eorum numerum; corpora non gravitate nec impulsu, sed divina, quam mentem vocat et animam, moveri potentia. Itaque hujus imaginem esse mundum.

1. ἀναιρεῖσθαι] melius ἀνηρῆσθαι. — 3. καταβολὴν Rœp. p. 619; καταβάλλειν vulgo; μεταβάλλειν Wolfius. — CAP. XIII, l. 5. Si quid tribuendum sit paraphrastæ, sequentia verba ὁρίζει δὲ ὡς νομίζει τὰ μὲν πρῶτα probationis loco ad priora referenda erunt, quibus Ecphantus dicebatur omnem veri sententiam sustulisse, quia unusquisque ita judicet, prout ipsius ferat opinio sive sententia. Paraphrastes enim ita habet: ὅτι καὶ Ἔκφαντος μὴ εἶναι γνῶσιν ἀληθῆ τῶν ὄντων λαβεῖν ἐδόξασεν, ἀλλ' ἕκαστος ὁρίζει ὡς νομίζει τὰ πράγματα. Et sane hæc rectius sibi constare videntur, quam si verba ista conjungantur tanquam scriptoris nostri cum sequentibus: ὁρίζει δὲ ὡς νομίζει τὰ μὲν πρῶτα, etc. Sic itaque excidisset vox ἕκαστος, sequentia autem ab his τελείᾳ σλιγμῇ sejuncta Ecphanti doctrinas ordine exponere censenda essent: τὰ μὲν πρῶτα, etc. Wolf. — 7-8. Cf. Rœp. p. 619-620. An ὡρισμένων κατὰ τοῦτο, ἄπειρον? Schneid. Mallem καὶ οὐκ ἄπειρον. — 10. Τούτου Rœper.; τοῦ vulgo. — εἶναι ἰδέαν Rœper. p. 620; εἰδέναι ἰδεῖν vulgo.

σφαιροειδῆ ὑπὸ θείας δυνάμεως γεγονέναι. Τὴν δὲ γῆν μέσον κόσμου κινεῖσθαι περὶ τὸ αὐτῆς κέντρον ὡς πρὸς ἀνατολήν.

ιδ'. Περὶ Ἵππωνος.

Ἵππων δὲ ὁ Ῥηγῖνος ἀρχὰς ἔφη ψυχρὸν τὸ ὕδωρ καὶ [20] θερμὸν τὸ πῦρ. Γενόμενον δὲ τὸ πῦρ ὑπὸ ὕδατος κατανικῆσαι τὴν τοῦ γεννήσαντος δύναμιν, συστῆσαί τε τὸν κόσμον. Τὴν δὲ ψυχὴν ποτὲ μὲν ἐγκέφαλον ἔφη εἶναι, ποτὲ δὲ ὕδωρ, καὶ γὰρ τὸ σπέρμα εἶναι τὸ φαινόμενον ἡμῖν ἐξ ὑγροῦ, ἐξ οὗ φησι ψυχὴν γίνεσθαι.

Ταῦτα μὲν οὖν ἱκανῶς δοκοῦμεν παρατεθεικέναι. Διὸ δοκεῖ λοιπὸν αὐτάρκως διαδραμόντων ἡμῶν τὰ τοῖς φυσικοῖς δόξαντα, ἀναδραμεῖν ἐπὶ Σωκράτην καὶ Πλάτωνα, οἳ τὸ ἠθικὸν μάλιστα προετίμησαν.

ιε'. Περὶ Σωκράτους.

Ὁ μὲν οὖν Σωκράτης γίνεται Ἀρχελάου τοῦ φυσικοῦ ἀκροατής· ὃς τὸ γνῶθι σαυτὸν προτιμήσας καὶ μεγαλην σχολὴν συστήσας ἔσχε

ac propterea divinæ ope potentiæ sphærica concinnatum esse forma : terram autem medium mundi moveri circa centrum suum orientem versus.

XIV. DE HIPPONE.

Hippo Rheginus principia dixit frigidum, quod sit aqua, et calidum, quod sit ignis. Procreatum ex aqua ignem, superasse potentiam ejus, unde genitus fuit, et composuisse mundum. Animam dixit esse modo cerebrum, modo aquam. Namque semen id quod nobis apparet esse ex humore, unde ait animam gigni.

Hæc igitur satis exposuisse videmur. Quapropter cum percurrendis physicorum opinionibus satis multum impenderimus, quod reliquum videtur, ad Socratem recurrimus et Platonem, quibus ea magis placuerunt quæ ad mores spectant.

XV. DE SOCRATE.

Socrates igitur Archelai physici fuit auditor. Is illud, «Nosce te ipsum» præ omnibus amplexus, magnæ conditor scholæ e tota discipulorum caterva

1. θείας] μιᾶς vulgo. — CAP. XIV, l. 4. Γενόμενον Rœp.; Γεννώμενον vulg. — κατανικῆσαι Taur.; κατανικῆσαν reliqui codd. — 6. ἔφη εἶναι Rœp. p. 621; ἔχειν vulgo. — γὰρ Bakhuizen van den Brink, *Var. lect. ex hist. philos. ant.* p. 47, 52; παρὰ vulgo.

πάντων τῶν μαθητῶν ἱκανώτερον τὸν Πλάτωνα, αὐτὸς μὲν μηδὲν σύγγραμμα καταλιπών. Ὁ δὲ Πλάτων τὴν πᾶσαν αὐτοῦ σοφίαν ἀπομαξάμενος συνέσ]ησε τὸ διδασκαλεῖον μίξας ὁμοῦ Φυσικήν, ἠθικήν, διαλεκτικήν. Ἃ δὲ ὁ Πλάτων ὁρίζει, ἐσ]ὶ ταῦτα.

ις'. Περὶ Πλάτωνος.

Πλάτων ἀρχὰς εἶναι τοῦ παντὸς Θεὸν καὶ ὕλην καὶ παράδειγμα· Θεὸν μὲν τὸν ποιητὴν καὶ διακοσμήσαντα τόδε τὸ πᾶν καὶ προνοούμενον αὐτοῦ· ὕλην δὲ τὴν πᾶσιν ὑποκειμένην, ἣν καὶ δεξαμενὴν καὶ τιθήνην καλεῖ, ἐξ ἧς διακοσμηθείσης γενέσθαι τὰ τέσσαρα σ]οιχεῖα, ἐξ ὧν συνέσ]ηκεν ὁ κόσμος, πυρός, ἀέρος, γῆς, ὕδατος, ἐξ ὧν καὶ τὰ ἄλλα πάντα συγκρίματα καλούμενα[21], ζῶά τε καὶ φυτὰ συνεσ]ηκέναι. Τὸ δὲ παράδειγμα τὴν διάνοιαν τοῦ Θεοῦ εἶναι, ὃ καὶ ἰδέας καλεῖ, ᾧ οἷον εἰκονίσματι προσέχων ἐν τῇ ψυχῇ ὁ Θεὸς τὰ

excellentissimum habuit Platonem : quum litteris consignatum nihil ipse reliquerit, Plato universa ejus sapientia expressa ornavit scholam permixtis simul physicis, ethicis et dialecticis. Quæ autem definivit Plato, sunt ista :

XVI. DE PLATONE.

Totius Plato universi principia facit Deum et materiam et exemplar; Deum videlicet opificem et qui digesserit hoc universum, eique provideat; materiam vero, universam subjectam, quam et receptaculum vocat et nutricem : ex qua digesta provenisse quatuor elementa, ex quibus, igne nempe, aere, terra et aqua, constitit mundus, unde omnia, ut vocantur, coagula, quum animalia, tum plantæ, sint constructa. Exemplar vero Dei cogitationem esse, quam et ideas appellat, cui velut exemplo et imagini incumbens Deus in

1-2. *μηδὲν σύγγραμμα* Rœper.; *μηδὲ συγγράμματα* vulgo. — 2-3. *ἀπομαξάμενος*. Similem phrasim de re non dissimili usurpat Laertius, II, 61, ubi *τοὺς τὸ Σωκρατικὸν ἦθος ἀπομεμαγμένους* commemorat. Wolfius. — 4. *ὁρίζει, ἐσ]ὶ* Rœp.; *ὁρίζεται* vulgo. — Cap. XVI, l. 5. Exciditne alicubi *ἔφη* vel *φησίν*? Schneid. Conf. de hoc loco Laertium, III, 69. — 7. *πᾶσιν* Rœp.; *πᾶσαν* vulgo. – *ἣν δὲ καὶ* Med.; *ἣν δὴ καὶ* Rœp. – *δεξαμενὴν* Med.; *δεξαμένην* reliqui codd. Conf. Lobeck. ad Phrynichum, p. 322, et Gatakerum ad Antonin. VII, 3. — 10. *συγκράματα* Taur. — 12. *ἰδέαν* Gronovius; *ἰδέας* codd.; *ᾧ οἷον* Rœper.; *οἷον* vulgo. Gronov. edidit *οἱονεὶ κονίσματι* et vertit « velut arenato. » Paraphrastes ita reddit : *τάς τε ἰδέας τὴν διάνοιαν λέγει τοῦ Θεοῦ πρὸς ἣν ἀποβλέπων ὡς πρὸς παράδειγμα ἐκόσμει τὰ πάντα.*

πάντα ἐδημιούργει. Τὸν μὲν Θεόν φησιν ἀσώματόν τε καὶ ἀνείδεον καὶ μόνοις σοφοῖς ἀνδράσι καταληπτὸν εἶναι· τὴν δὲ ὕλην δυνάμει μὲν σῶμα, ἐνεργείᾳ δὲ οὐδέπω· ἀσχημάτιστον γὰρ αὐτὴν οὖσαν καὶ ἄποιον, προσλαβοῦσαν σχήματα καὶ ποιότητας γενέσθαι σῶμα. Τὴν μὲν οὖν ὕλην ἀρχὴν εἶναι καὶ σύγχρονον τῷ Θεῷ ταύτην, καὶ ἀγέννητον τὸν κόσμον. Ἐκ γὰρ αὐτοῦ συνεστάναι φησὶν αὐτόν. Τῷ δὲ ἀγεννήτῳ ἀκολουθεῖν πάντως καὶ τὸ ἄφθαρτον. Ἡ δὲ σῶμά τε καὶ ἐκ πολλῶν ποιοτήτων καὶ ἰδεῶν συγκείμενον ὑποτίθεται, ταύτῃ καὶ γεννητὸν καὶ φθαρτόν. Τινὲς δὲ τῶν Πλατωνικῶν ἀμφότερα ἔμιξαν, χρησάμενοι παραδείγματι τοιούτῳ· ὅτι ὥσπερ ἅμαξα δύναται ἀεὶ διαμένειν ἄφθαρτος κατὰ μέρος ἐπισκευαζομένη, κἂν τὰ μέρη φθείρηται ἑκάστοτε, αὐτὴ δὲ ὁλόκληρος ἀεὶ μένει· τοῦτον τὸν τρόπον καὶ ὁ κόσμος κατὰ μέρη μὲν εἰ καὶ φθείρεται, ἐπισκευαζομένων δὲ καὶ ἀντανισουμένων τῶν ἀφαιρουμένων ἀΐδιος μένει. Τὸν δὲ Θεὸν οἱ μὲν ἕνα φασὶν αὐτὸν εἰπεῖν ἀγέννητον καὶ ἄφθαρτον, ὡς λέγει ἐν τοῖς Νόμοις· « ὁ μὲν δὴ Θεός, ὥσπερ καὶ ὁ παλαιὸς λόγος, ἀρχήν τε

anima affabre tanquam architectus efformavit omnia. Deum esse sine corpore, forma carere, a sapientibus tantum viris comprehendi posse. Materiam potestate quidem esse corpus, nondum vero actu: nam informem plane per se et nullis vestitam qualitatibus evadere corpus postquam formas et qualitates adsciverit. Materiam igitur esse principio, eamque æquævam Deo, et sine creatione mundum. Ex se quippe constare illum censet. Consequens autem esse prorsus, ut idem quod ortum non habet, etiam interitu careat. Quatenus autem et corpus et ex multis qualitatibus ac formis compositum fingitur, eatenus et generari et corruptioni esse obnoxium. Verum Platonici quidam hujusmodi usi exemplo utrumque confuderunt. Velut plaustrum conservare integritatem potest assiduo particulatim instauratum, licet partes identidem pereant, ipsum tamen integrum semper manet, hunc in modum mundus, etsi per partes perit, illis quæ auferuntur instauratis et compensatis manet æternus. Deum alii unum, sine ortu, sine interitu, statuisse eum aiunt: sic enim in Legibus: «Deus vero, ut etiam dixere veteres, omnium possidens

5. ταύτην vulgo; ταύτῃ Schn. — 6. αὐτῆς Rœp.; αὐτοῦ vulgo. — 13. μὲν εἰ καὶ] μένει καὶ vulgo; μὲν Rœp. — 13-14. δὲ καὶ Rœp.; καὶ vulgo. — 16. δὴ] δὲ vulgo.

« καὶ τελευτὴν καὶ μέσα τῶν ὄντων ἁπάντων ἔχει. » Οὕτως ἕνα αὐτὸν τὸν διὰ πάντων κεχωρηκότα ἀποφαίνεται. Οἱ δὲ καὶ πολλοὺς, ἀορίστως, ὅταν λέγῃ· « Θεὸς θεῶν, ὧν ἐγὼ δημιουργός τε καὶ πατήρ. » Οἱ δὲ καὶ ὡρισμένους, ὅταν λέγῃ, « ὁ μὲν δὴ μέγας ἐν οὐρανῷ Ζεὺς « πληνὸν ἅρμα ἐλαύνων, » καὶ ὅταν γενεαλογῇ τοὺς Οὐρανοῦ παῖδας καὶ Γῆς. Οἱ δὲ συστήσασθαι μὲν αὐτὸν θεούς γενητούς, καὶ διὰ μὲν τὸ γεγενῆσθαι [22] πάντως αὐτοὺς φθαρῆναι ἀνάγκην ἔχειν, διὰ δὲ τὴν βούλησιν τοῦ Θεοῦ ἀθανάτους εἶναι, ἐν ᾧ προσθεὶς λέγει· « Θεὸς « θεῶν, ὧν ἐγὼ δημιουργός τε καὶ πατήρ, ἄλυτα ἐμοῦ γ' ἐθέλοντος, » ὡς ἂν εἰ λυθῆναι αὐτὰ θέλοι, ῥᾳδίως λυθησόμενα. Δαιμόνων δὲ φύσεις ἀποδέχεται, καὶ τοὺς μὲν ἀγαθοὺς εἶναι φησὶν αὐτῶν, τοὺς δὲ φαύλους. Καὶ τὴν ψυχὴν οἱ μὲν φασὶν αὐτὸν ἀγένητον λέγειν καὶ ἄφθαρτον, ὅταν λέγῃ· « ψυχὴ πᾶσα ἀθάνατος, τὸ γὰρ ἀεικίνητον « ἀθάνατον· » καὶ ὅταν αὐτοκίνητον αὐτὴν ἀποδεικνύῃ καὶ ἀρχὴν κινήσεως. Οἱ δὲ γενητὴν μέν, ἄφθαρτον δὲ διὰ τὴν τοῦ Θεοῦ βούλησιν. Οἱ δὲ σύνθετον καὶ γενητὴν καὶ φθαρτήν· καὶ γὰρ κρατῆρα αὐτῆς

« rerum et principium et finem et media. » Ea ratione unum, permeantem omnia declarat. Alii etiam multos indefinite, quum ait : « Deus deorum ego « opifexque et pater. » Alii vero etiam definitos, quando dicit, « Ille igitur « magnus in cœlo Jupiter volucris currus agitator, » et quum recenset sobolem natorum e Cœlo ac Terra. Alii genitos eum statuisse quidem deos, et eo quod geniti essent, prorsum necesse esse ut intereant, sed Dei voluntate manere immortales, idque in iis verbis, quæ apponit, « Deus deorum, quorum ego « opifexque et pater, indissolubilia me volente ; » tamquam si velit ea dissolvi parvo dissolvenda negotio. Dæmonum vero naturas admittit, horumque vult alios esse bonos, malos alios. Et animam expertem nascendi et interitus alii eum sensisse aiunt, quum dicat : anima omnis immortalis. Siquidem quod semper mobile, id immortale ; quumque mobilem eam per se, motusque principium demonstrat. At alii genitam quidem, sed divina voluntate liberam a corruptione. Alii vero compositam et generatam, et corruptionis legi sub-

1. ὄντων ἁπάντων Taur. et Plato, *Legg.* IV, p. 715 b ; ἁπάντων vulgo ; ἔχει Plato ; ἔχων vulgo. — 3. ὧν insertum e Plat. Tim. p. 41 a : Θεοὶ θεῶν, ὧν ἐγὼ δημιουργὸς πατήρ τε ἔργων, ἃ δι' ἐμοῦ γενόμενα ἄλυτα ἐμοῦ γ' ἐθέλοντος. — 6. γενητοὺς et γεγενῆσθαι Barb. ; γεννητοὺς et γεγεννῆσθαι vulgo. — 12. αὐτὸν Wolf. ; αὐτῶν codd.

ὑποτίθεται, καὶ σῶμα αὐτὴν ἔχειν αὐγοειδές, τὸ δὲ γενόμενον πᾶν ἀνάγκην ἔχειν φθαρῆναι. Οἱ δὲ ἀθάνατον αὐτὴν εἶναι λέγοντες μάλιστα ἐκείνοις ἰσχυρίζονται, ὅσοις καὶ κρίσεις φησὶν εἶναι μετὰ τελευτήν, καὶ ἐν Ἅιδου δικαστήρια, καὶ τὰς μὲν ἀγαθὰς ἀγαθοῦ μισθοῦ τυγχάνειν, τὰς δὲ πονηρὰς ἀκολούθων δικῶν. Τινὲς μὲν οὖν φασὶ καὶ μετενσωμάτωσιν αὐτὸν ὁμολογεῖν καὶ μεταβαίνειν τὰς ψυχὰς ὡρισμένας οὔσας ἄλλας εἰς ἄλλα σώματα κατ' ἀξίαν ἑκάστῃ καὶ μετά τινας περιόδους ὡρισμένας ἀναπέμπεσθαι ἐς τοῦτον τὸν κόσμον πάλιν πεῖραν παρεξομένας τῆς ἑαυτῶν προαιρέσεως. Οἱ δὲ οὔ, ἀλλὰ τόπον λαγχάνειν κατ' ἀξίαν ἑκάστῃ, καὶ χρῶνται μαρτυρίῳ, ὅτι φησὶ μετὰ Διός τινας εἶναι, ἄλλους δὲ μετὰ ἄλλων θεῶν συμπεριπολοῦντας τῶν ἀγαθῶν ἀνδρῶν, τοὺς δὲ ἐν κολάσεσιν ὑπάρχειν αἰωνίοις, ὅσοι πονηρὰ καὶ ἄδικα παρὰ τοῦτον τὸν βίον εἰσὶν ἐξειργασμένοι. Φασὶ δὲ αὐτὸν τὰ μὲν ἄμεσα λέγειν, τὰ δὲ ἔμμεσα, τὰ δὲ

jectam; nam supponit ejus cratera, et corpus eam habere splendidum; quidquid autem genitum, interire necessario. Qui vero volunt eam esse immortalem, id ipsum confirmant summopere iis quibus statuit esse judicia post mortem, et tribunalia apud inferos, et bonas quidem bonam adipisci mercedem, improbas vero convenientia meritis judicia. Sunt nihilominus, qui tradunt eum quoque confessum esse migrationem animarum per corpora: certas enim definitasque alias in alia corpora pro cujusque meritis transgredi, et post constitutos fixosque circuitus remitti in hunc mundum, daturas iterum vitæ, quam elegerint, specimina. Alii non ita, sed dignum anteactis sortiri singulas locum, utunturque testimonio, quod e bonis viris quosdam dicat cum Jove versari, quosdam vero cum aliis diis circumvolventes, alios autem æternis affici pœnis, quicumque mala et injusta in hac vita perpetraverint. His addunt illum alia quidem facere carentia medio,

1. ὑποτίθεσθαι; ὑποτίθεται vulgo. Per craterem illum cujus nomine Plato more suo ἀλληγορικῶς usus est, intelligere debemus ipsam animam mundi vel receptaculum omnium quæ in mundo sunt rerum spiritualium. Inde orta est anima divinæ et materialis naturæ consors. Cf. Bruck. *Hist. crit. phil.* t. I, p. 713, ed. 1767. — 2. ἔχειν] εἶναι Taur. — 3. ἐκείνοις... ὅσοις Rœp.; ἐκεῖνοι... ὅσοι vulgo; ἐκείνῳ... ὅτι R. Scott.; φησὶν Rœp.; φασὶν vulgo. — 6. μεταβάλλειν Ottob.; μεταβαίνειν vulgo. — 7-8. καὶ κατά τινας vulgo; legendum μετά τινας. — 11. φησὶ Wolfius; φασὶ vulgo. — 12-13. αἰωνίοις Med.; αἰωνιαίως Ottob.; αἰωνίαις vulgo.

μέσα τῶν πραγμάτων. Ἐγρήγορσιν μὲν καὶ ὕπνον ἄμεσα, καὶ (23)
ὅσα τοιαῦτα· ἔμμεσα δέ, οἷον ἀγαθὰ καὶ κακά· καὶ μέσα, οἷον τοῦ
λευκοῦ καὶ μέλανος τὸ φαιὸν ἤ τι ἄλλο χρῶμα. Ἀγαθὰ δὲ μόνα κυ-
ρίως λέγειν φασὶν αὐτὸν τὰ περὶ ψυχήν, τὰ δὲ περὶ σῶμα καὶ τὰ
ἐκτὸς οὐκ ἔτι κυρίως ἀγαθά, ἀλλὰ λεγόμενα ἀγαθά, πολλαχοῦ δὲ
καὶ μέσα ὠνομακέναι αὐτά· εἶναι γὰρ αὐτοῖς καὶ καλῶς καὶ κακῶς
χρῆσθαι. Τὰς μὲν οὖν ἀρετὰς κατὰ τιμὴν ἀκρότητας εἶναί φησι,
κατὰ δὲ οὐσίαν μεσότητας· τιμιώτερον γὰρ οὐδὲν ἀρετῆς· τὸ δὲ ὑπερ-
βάλλον αὐτῶν ἢ ἐνδέον εἰς κακίαν τελευτᾶν, οἷον τέσσαράς φησιν
εἶναι ἀρετὰς Φρόνησιν, σωφροσύνην, δικαιοσύνην, ἀνδρείαν· τούτων
ἑκάστῃ παρακολουθεῖν δύο κακίας, καθ' ὑπερβολὴν καὶ μείωσιν, οἷον
τῇ μὲν Φρονήσει ἀφροσύνην κατὰ μείωσιν, πανουργίαν δὲ καθ' ὑπερ-
βολήν, τῇ δὲ σωφροσύνῃ ἀκολασίαν κατὰ μείωσιν, σκαιότητα καθ'
ὑπερβολήν, τῇ δὲ δικαιοσύνῃ μειονεξίαν κατὰ μείωσιν, πλεονεξίαν
καθ' ὑπερβολήν, τῇ δὲ ἀνδρείᾳ δειλίαν κατὰ μείωσιν, Θρασύτητα καθ'

quædam medium habentia, quædam denique media rerum. Vigiliam quidem et somnum, ac quotquot similia, sine medio; cum medio, qualia bona et mala: media, prout albi et nigri fuscum, aut alius qui color. Bona vero sola proprie dicunt habere eum, quæ referuntur ad animam; quæ ad corpus et externa, non amplius bona proprie, sed appellatione vulgari sic dicta; ea vero multis etiam locis nuncupavisse media; licere enim et recte et perperam iis uti. Virtutes igitur pretio quidem esse summitates, natura autem medietates: quoniam virtute nihil pretiosius; quod vero earum excedit aut deficit, desinere in vitium. Qua ratione dicunt virtutes esse quatuor, prudentiam, temperantiam, justitiam, fortitudinem. His singulis quum excessu tum defectu duo adhærescere vitia: prudentiæ quidem, si respicias defectum, imprudentiam; astutiam vero, si excessum: temperantiæ in defectu incontinentiam, in excessu stultitiam: justitiæ vero, qua deficit parte, nimiam adesse modestiam; qua vero transiliit fines, injuriosam esse lautioris fortunæ aviditatem: fortitudini deficiendo arrepere ignaviam, audaciam excedendo. Has autem virtutes, quoties adsunt, perfectum peni-

7. φησι Wolfius; φασι vulgo. — 8. τιμιώτερον μὲν γὰρ vulgo; μὲν delendum. — 9. φησιν Rœper.; φασιν vulgo. — 15. Θρασύτητα Barb.; Θράσος vulgo.

ὑπερβολήν· ταύτας δὲ ἐγγενομένας τὰς ἀρετὰς ἀνθρώπῳ ἀπεργάζεσθαι αὐτὸν τέλειον καὶ παρέχειν αὐτῷ εὐδαιμονίαν. Τὴν δὲ εὐδαιμονίαν εἶναί φησιν ὁμοίωσιν Θεῷ κατὰ τὸ δυνατόν. Τὴν δὲ ὁμοίωσιν τῷ Θεῷ, ὅταν τις ὅσιός τε καὶ δίκαιος γένηται μετὰ φρονήσεως. Τέλος γὰρ τοῦτο τῆς ἄκρας σοφίας καὶ ἀρετῆς ὑποτίθεται. Λέγει δὲ ἀντακολουθεῖν τὰς ἀρετὰς ἀλλήλαις καὶ μονοειδεῖς εἶναι καὶ μηδέποτε ἐναντιοῦσθαι ἀλλήλαις· τὰς δὲ κακίας πολυτρόπους τε εἶναι καὶ ποτὲ μὲν ἀντακολουθεῖν, ποτὲ δὲ ἐναντιοῦσθαι ἀλλήλαις. Εἱμαρμένην φησὶν εἶναι, οὐ μὴν πάντα καθ' εἱμαρμένην γίνεσθαι, ἀλλ' εἶναί τι καὶ ἐφ' ἡμῖν, ἐν οἷς φησίν· « αἰτία ἑλομένου, Θεὸς ἀναίτιος, » καί· « θεσμός τε Ἀδραστείας ὅδε. » Εἰ [24] δε οὕτω τὸ καθ' εἱμαρμένην, οἶδὲ καὶ τὸ ἐφ' ἡμῖν. Ἀκούσια δέ φησιν εἶναι τὰ ἁμαρτήματα· εἰς γὰρ τὸ κάλλιστον τῶν ἐν ἡμῖν, ὅπερ ἐστὶν ἡ ψυχή, οὐκ ἄν τινα τὸ κακὸν παραδέξασθαι, τουτέστι τὴν ἀδικίαν· κατὰ ἄγνοιαν δὲ καὶ σφάλμα τοῦ ἀγαθοῦ, οἰομένους καλόν τι ποιεῖν, ἐπὶ τὸ κακὸν ἔρχεσθαι. Καὶ λέξις τούτου ἐμφανεστάτη ἐστὶν ἐν τῇ Πολιτείᾳ, ἐν ᾗ

tus absolvere hominem, et plenam largiri beatitudinem. Beatitudinem vero esse dicit similitudinem Dei, quantum potest. Similitudinem Dei exprimere, quisquis sanctus et justus fuerit cum prudentia. Hæc enim meta, hic finis summæ sapientiæ virtutisque supponitur. Sed et virtutes ait vicissim sese sequi individuas, et ejusdem esse formæ; et nunquam fieri, ut altera alteri adversetur. Pravitates autem esse et varii generis et interdum quidem alteram sequi alteram, interdum vero sibi invicem adversari. Fatum esse ait; non tamen omnia fato fieri, sed esse etiam aliquid in nostra potestate. Sic enim inquit: «Culpa est ejus qui eam elegit; Deus inculpabilis et «lex Adrastiæ.» Quod si autem sic explicat sententiam de fato, novit rursus et id quod est in potestate nostra. Peccata committi docet ab invitis: nam malum, hoc est, male habere illud quod in nobis est præstantissimum, nimirum animum, admissurum esse neminem; verum ignorantia et errore boni, dum facere aliquid bonum putant, in malum delabi. Et sententia hujus evidentissima est in Republica, in qua dicit: «Rursus autem audetis

6. ἀντακολουθεῖν Laert. VII, 125; ait τὰς ἀρετὰς ἀντακολουθεῖν ἀλλήλαις et hoc a stoicis esse dictum. — 11. Rœperus restituit ὅδε ex Plat. Phæd. — 11. οἱ δὲ οὕτω..... οἱ δὲ καὶ vulgo. — 14. φασίν Barb. Med. Ottob.

φησιν· « πάλιν δὲ αὖ τολμᾶτε λέγειν ὡς αἰσχρὸν καὶ θεομισὲς ἡ κα-
« κία· πῶς οὖν δή τις τὸ τοιοῦτον κακὸν αἱροῖτ' ἄν; ἥτ[ων ὃς ἂν ᾖ,
« φατέ, τῶν ἡδονῶν· οὐκοῦν καὶ τοῦτο ἀκούσιον, εἴπερ τὸ νικᾶν ἑκού-
« σιον· ὥστε ἐκ παντὸς λόγου τό γε ἀδικεῖν ἀκούσιον ὁ λόγος αἱρεῖ. »
Ἀντιτίθεται δέ τις αὐτῷ πρὸς τοῦτο· διὰ τί οὖν κολάζονται, εἰ ἀκου-
σίως ἁμαρτάνουσιν· ὁ δὲ λέγει, « ἵνα τε αὐτὸς ὅτι τάχιστα ἀπαλ-
« λαγῇ κακίας, καὶ κόλασιν ὑπόσχῃ. » Τὸ γὰρ κόλασιν ὑποσχεῖν οὐ κα-
κὸν εἶναι ἀλλὰ ἀγαθόν, εἴπερ μέλλει κάθαρσις τῶν κακῶν γίνεσθαι·
καὶ ἵνα μηδὲν ἁμαρτάνωσιν οἱ λοιποὶ ἀκούοντες ἄνθρωποι, ἀλλὰ
φυλάσσωνται τὴν τοιαύτην πλάνην. Κακοῦ δὲ φύσιν οὔτε ὑπὸ θεοῦ
γενέσθαι, οὔτε καθ' αὑτὴν ὑπόστασιν ἔχειν, ἀλλὰ κατ' ἐναντίωσιν
καὶ παρακολούθησιν τοῦ ἀγαθοῦ γενέσθαι, ἢ καθ' ὑπερβολὴν ἢ κατὰ
μείωσιν, ὡς περὶ τῶν ἀρετῶν προείπομεν. Ὁ μὲν οὖν Πλάτων, κα-

« dicere turpem diisque invisam malitiam : quomodo igitur ejusmodi malum
« quispiam concupiscat? Qui victus est, dicitis, voluptate. Fiet id igitur etiam
« ab invito, siquidem vincere sit voluntarium : ita ut omni modo injuriam
« ab invitis fieri ipsa dicat ratio. » Objicit autem hæc dicenti non nemo : cur
igitur puniuntur, si peccant inviti? » At, inquit ille, ut ipse quam ocissime
« liberetur a malitia castigeturque. » Nam luere supplicium, siquidem expur-
ganda sunt mala, non malum esse sed bonum : et ne porro ejusdem delicti
contagio alii, qui audiunt, homines polluantur, sed a tali potius errore ca-
veant. Mali vero naturam neque procedere a Deo, neque per se voluit sub-
sistere, sed per boni repugnantiam et consequentiam, sive cum excessu,
sive cum defectu, sicuti præmisimus de virtutibus. Itaque Plato, velut ante

1. Conf. Rœper. pag. 623, qui hunc locum indicat in Clitophonte, pag. 407, sic scriptum : *πάλιν δ' αὖ τολμᾶτε λέγειν ὡς αἰσχρὸν καὶ θεομισὲς ἡ ἀδικία· πῶς οὖν δή τις τό γε τοιοῦτον κακὸν ἑκὼν αἱροῖτ' ἄν; ἥτ[ων ὃς ἂν ᾖ, φατέ, τῶν ἡδονῶν· οὐκοῦν καὶ τουτ' ἀκούσιον, εἴπερ τὸ νικᾶν ἑκούσιον; ὥστε ἐκ παντὸς τρόπου τό γε ἀδικεῖν ἀκούσιον ὁ λόγος αἱρεῖ* κ. τ. λ. Schneidew. corr.; *αὐτῷ ἅμα τε λέγειν* vulgo. — 1-4. Locus quo auctor noster nititur exstat lib. V, *De legg.* p. 548, ed. 1556. Idem statuit in Protagora ubi ita : *ἐγὼ γὰρ σχεδόν τι οἶμαι τοῦτο, ὅτι οὐδεῖς τῶν σοφῶν ἀνδρῶν ἡγεῖται οὐδένα ἄνθρωπον ἑκόντα ἐξαμαρτάνειν, οὐδὲ αἰσχρά τε καὶ κακὰ ἑκόντα κατεργάζεσθαι*, Wolfius. — 2. *ἢ τῶν ὅσα δή φατε* vulgo; Schneidew. correxit. — 4. *ὁ λόγος αἱρεῖ*] *λόγος αἱρεῖ* Mill.; *λόγος ἐρεῖ* vulgo. — 12. *γενήσεσθαι* Taur.

θὼς προείπομεν, συναγαγὼν τὰ τρία μέρη τῆς κατὰ πάντα φιλοσοφίας, οὕτως ἐφιλοσόφησεν.

ιξ'. Περὶ Ἀριστοτέλους.

Ἀριστοτέλης τούτου γενόμενος ἀκροατὴς εἰς τέχνην τὴν φιλοσοφίαν ἤγαγεν, καὶ λογικώτερος ἐγένετο, τὰ μὲν στοιχεῖα τῶν πάντων ὑποθέμενος οὐσίαν καὶ συμβεβηκός· τὴν μὲν οὐσίαν μίαν τὴν πᾶσιν ὑποκειμένην [25], τὰ δὲ συμβεβηκότα ἐννέα· ποσόν, ποιόν, πρὸς τί, ποῦ, πότε, ἔχειν, κεῖσθαι, ποιεῖν, πάσχειν. Τὴν μὲν οὖν οὐσίαν τοιαύτην εἶναι, οἷον Θεόν, ἄνθρωπον καὶ ἕκαστον τῶν τῷ ὁμοίῳ λόγῳ ὑποπεσεῖν δυναμένων. Περὶ δὲ τὰ συμβεβηκότα θεωρεῖται τὸ μὲν ποιόν, οἷον λευκόν, μέλαν· τὸ δὲ ποσόν, οἷον δίπηχυ, τρίπηχυ· τὸ δὲ πρὸς τί, οἷον πατήρ, υἱός· τὸ δὲ ποῦ, οἷον Ἀθήνησι, Μεγαροῖ· τὸ δὲ πότε, οἷον ἐπὶ τῆς δεκάτης ὀλυμπιάδος· τὸ δὲ ἔχειν, οἷον κεκτῆσθαι· τὸ δὲ ποιεῖν, οἷον γράφειν καὶ ὅλως ἐνεργεῖν τι· τὸ δὲ κεῖσθαι, οἷον κατακεῖσθαι· τὸ δὲ πάσχειν, οἷον τύπλεσθαι. Ὑποτίθεται καὶ αὐτὸς τὰ μὲν μεσότητα ἔχειν, τὰ δὲ ἄμεσα εἶναι, ὡς εἴπομεν καὶ

meminimus, tribus universæ philosophiæ partibus conjunctis, hanc philosophandi viam tenuit.

XVII. DE ARISTOTELE.

Hujus auditor Aristoteles, redacta in artem philosophia, præcipuam ratiocinationi operam impendit, elementa quidem omnium ponens substantiam et accidens; substantiam quidem unam subjectam omnibus; sed accidentia novem: quantum, quale, relatum, ubi, quando, habere, positum esse, facere et pati. Substantiam quidem igitur talem esse, quale Deus est, homo, et unumquodque eorum, quæ eamdem cadere possunt sub rationem. Circa accidentia vero consideratur quale, velut album, nigrum; quantum, uti bicubitale, tricubitale; relatum vero, sicuti pater, filius; ubi, quemadmodum Athenis, Megaris; quando, sicut olympiade decima; habere, veluti possedisse; agere, sicuti scribere, et plane quid efficere; situm esse, ut decumbere; pati denique, velut verberari. Ipse quoque medietatem quibusdam quidem attribuit, quædam sine medio esse ait, quod etiam

Cap. 17, l. 11-12. Μεγαροῖ Rœper.; Μεγάροισι vulgo.

περὶ τοῦ Πλάτωνος. Καὶ σχεδὸν τὰ πλεῖστα τῷ Πλάτωνι σύμφωνός ἐστι, πλὴν τοῦ περὶ ψυχῆς δόγματος. Ὁ μὲν γὰρ Πλάτων ἀθάνατον, ὁ δὲ Ἀριστοτέλης ἐπιδιαμένειν καὶ μετὰ ταῦτα, καὶ ταύτην ἐναφανίζεσθαι τῷ πέμπτῳ σώματι, ὃ ὑποτίθεται εἶναι, μετὰ τῶν ἄλλων τεσσάρων, τοῦ τε πυρὸς καὶ τῆς γῆς καὶ τοῦ ὕδατος καὶ τοῦ ἀέρος, λεπτότερον, οἷον πνεῦμα. Ὁ μὲν οὖν Πλάτων μόνα ἀγαθὰ ὄντως τὰ περὶ ψυχὴν εἶναί φησιν, καὶ ἀρκεῖν πρὸς τὴν εὐδαιμονίαν· ὁ δὲ Ἀριστοτέλης τριγένειαν τῶν ἀγαθῶν εἰσάγει, καὶ λέγει μὴ εἶναι τέλειον τὸν σοφόν, ἐὰν μὴ παρῇ αὐτῷ καὶ τὰ τοῦ σώματος ἀγαθὰ καὶ τὰ ἐκτός· ἄ ἐστι κάλλος, ἰσχύς, εὐαισθησία, ἀρτιότης· τὰ δὲ ἐκτός, πλοῦτος, εὐγένεια, δόξα, δύναμις, εἰρήνη, φιλία. Τὰ δὲ ἐντὸς περὶ ψυχὴν καθὼς καὶ Πλάτωνι ἔδοξε, φρόνησιν, σωφροσύνην, δικαιοσύνην, ἀνδρείαν. Τὰ δὲ κακά φησι καὶ οὗτος κατ' ἐναντίωσιν τῶν ἀγαθῶν γενέσθαι, καὶ εἶναι ὑπὸ τὸν περὶ σελήνην τόπον, ὑπὲρ δὲ σελήνην μηκέτι. Τὴν δὲ ψυχὴν τὴν μὲν ὅλου τοῦ [26] κόσμου ἀθάνατον εἶναι, καὶ αὐτὸν τὸν κόσμον ἀΐδιον,

de Platone diximus. Et fere plurima Platoni congruus est, excepta sententia circa animam. Censet enim Plato immortalem; sed Aristoteles, remanere quidem etiam post hæc superstitem, et tamen illam quinto deinde corpori immori, quod supponit cum cæteris quatuor, igne, terra, aqua et aere esse aliquid subtilius tanquam spiritum. Plato quidem igitur sola tradit illa vere bona, quæ referuntur ad animam, et opinatur ea satis esse ad beatitudinem. At vero Aristoteles triplex bonorum inducit genus; nec nisi corporis simul ornatum bonis et externis, quorum illa sunt pulchritudo, robur, sensuum vigor, integritas; externa autem, nimirum divitiæ, nobilitas, fama, potentia, pax, amicitia, absolutum ait esse sapientem. Interna vero circa animam eadem appellat atque Plato, prudentiam, temperantiam, justitiam, fortitudinem. Mala existere et ipse dicit per contrarietatem bonorum, et esse infra locum lunæ; supra vero lunam nullo modo. Statuit immortalem quidem totius esse mundi animam, mundum ipsum æternum esse; eam vero, quæ

2. ψυχῆς Menagius ad Laert. VII, 157; ψυχὴν vulg. — 4. ᾧ ὑποτίθεται Med.; μετὰ forsitan delendum est et legendum: εἶναι τῶν ἄλλων τεσσάρων, τοῦ τε πυρὸς... — 6. οὖν, αὖ Rœper. — 11. εἰρήνη, φιλία Rœp. coll. Joh. Stob. eclog. II, 274: καὶ τῶν ἐκτὸς λεγομένων εὐγένειαν, πλοῦτον, δόξαν, εἰρήνην, ἐλευθερίαν, φιλίαν. Codd. habent: δόξα, δύναμις ἐῤῥωμένη φίλων. — 15. τὴν μὲν Rœp.; τοῦ μὲν vulgo.

τὴν δὲ καθ' ἕκαστον, ὡς προείπομεν, ἀφανίζεσθαι. Οὗτος μὲν οὖν ἐν τῷ Λυκείῳ ποιούμενος τὰς διατριβὰς ἐφιλοσόφει· ὁ δὲ Ζήνων ἐν τῇ Ποικίλῃ στοᾷ. Ἐκτήσαντο δὲ οἱ μὲν ἀπὸ τοῦ Ζήνωνος ἀπὸ τοῦ τόπου τὸ ὄνομα, τουτέστιν ἀπὸ τῆς στοᾶς Στωϊκοὶ κληθέντες· οἱ δὲ ἀπὸ τοῦ Ἀριστοτέλους ἀπὸ τοῦ ἔργου. Ἐπειδὴ γὰρ περιπατοῦντες ἐν τῷ Λυκείῳ ἐζήτουν, διὰ τοῦτο Περιπατητικοὶ ἐκλήθησαν. Ταῦτα μὲν οὖν καὶ ὁ Ἀριστοτέλης.

ιη'. Περὶ τῶν Στωϊκῶν.

Στωϊκοὶ καὶ αὐτοὶ μὲν ἐπὶ τὸ συλλογιστικώτερον τὴν Φιλοσοφίαν ηὔξησαν καὶ σχεδὸν ὅροις περιέλαβον, ὁμόδοξοι γενόμενοι ὅ τε Χρύσιππος καὶ Ζήνων, οἳ ὑπέθεντο καὶ αὐτοὶ ἀρχὴν μὲν Θεὸν τῶν πάντων, σῶμα ὄντα τὸ καθαρώτατον, διὰ πάντων δὲ διήκειν τὴν πρόνοιαν αὐτοῦ, καὶ αὐτοὶ δὲ τὸ καθ' εἱμαρμένην εἶναι πάντη διεβεβαιώσαντο παραδείγματι χρησάμενοι τοιούτῳ, ὅτι ὥσπερ ὀχήματος ἐὰν ᾖ ἐξηρτημένος κύων, ἐὰν μὲν βούληται ἕπεσθαι, καὶ ἕλκεται

inest singulis, ut antea diximus, evanescere. Hic igitur in Lyceo scholas habens philosophabatur cum suis, sed Zeno in Pœcile porticu. Qui stabant a Zenone ab *stoa* sive porticu tenuerunt nomen, Stoici nominati; sed qui ab Aristotele, ipso ab opere; nam quod ambulando quæstiones excuterent in Lyceo, ideo Peripatetici vocati fuerunt. Et hæc quidem Aristoteles.

XVIII. DE STOICIS.

Ipsi quoque Stoici syllogisticæ artis expolitione philosophiam locupletarunt; eamque fere definitionibus inclusere ejusdem fautores sententiæ Chrysippus et Zeno. Posuerunt et ipsi principium quidem omnium esse Deum, eumque corpus purissimum, per omnia vero manare ejus providentiam. Sed et ipsi quæcumque accidunt fieri fato summis demonstraverunt viribus, usi hoc exemplo. Alligetur vehiculo canis; siquidem voluerit sequi, tum simul

CAP. XVIII, l. 8. Οἱ δὲ Στωϊκοί Taur. — 12. πάντα Taur. — 14. Codex Taurinensis in ipso contextu eam comparationem his verbis exhibet : ἐὰν δὲ μὴ βούληται, πάντως ἕλκεσθαι αὐτὸν ἀνάγκη· οὕτως καὶ οἱ ἄνθρωποι, ἐὰν μὴ ἕποιντο τῇ εἱμαρμένῃ, δοκοῦσιν αὐτεξούσιοι εἶναι, σωζομένου δὴ τοῦ λόγου τῆς εἱρμαμένης· ἐὰν δὲ μὴ βούλωνται ἕπεσθαι, πάντως ἀναγκασθήσονται εἰς τὸ προκείμενον εἰσελθεῖν.

καὶ ἕπεται ἑκών, ποιῶν καὶ τὸ αὐτεξούσιον μετὰ τῆς ἀνάγκης οἷον τῆς εἱμαρμένης· ἐὰν δὲ μὴ βούληται ἕπεσθαι, πάντως ἀναγκασθήσεται· τὸ αὐτὸ δή που καὶ ἐπὶ τῶν ἀνθρώπων· καὶ μὴ βουλόμενοι γὰρ ἀκολουθεῖν ἀναγκασθήσονται πάντως εἰς τὸ πεπρωμένον εἰσελθεῖν. Τὴν δὲ ψυχὴν λέγουσι μένειν μετὰ θάνατον, εἶναι δὲ σῶμα καὶ γενέσθαι ἐκ τῆς περιψύξεως τοῦ ἀέρος τοῦ περιέχοντος, διὸ καὶ καλεῖσθαι ψυχήν. Ὁμολογοῦσι δὲ καὶ μετενσωμάτωσιν γίνεσθαι ὡρισμένων οὐσῶν τῶν ψυχῶν. Προσδέχονται δὲ ἐκπύρωσιν ἔσεσθαι καὶ κάθαρσιν τοῦ κόσμου τούτου, οἱ μὲν [27] παντός, οἱ δὲ μέρους, καὶ κατὰ μέρος δὲ αὐτὸν καθαίρεσθαι λέγουσιν· καὶ σχεδὸν τὴν φθορὰν καὶ τὴν ἑτέρου ἐξ αὐτῆς γένεσιν κάθαρσιν ὀνομάζουσιν. Σώματα δὲ πάντα ὑπέθεντο, καὶ σῶμα διὰ σώματος μὲν χωρεῖν, ἀλλὰ ἀνάσλασιν εἶναι καὶ πεπληρῶσθαι πάντα καὶ μηδὲν εἶναι κενόν. Ταῦτα καὶ οἱ Στωϊκοί.

et trahitur et sponte sequitur, quasi per necessitatem fatum exsequens etiam id quod liberum est; si vero sequi noluerit, prorsus necessitate cogetur. Eadem est hominum conditio. Cogentur enim necessario vel inviti in illud descendere quod fato constitutum est. Immortalem quidem sentiunt animam, sed eam esse corpus, et gigni ex refrigeratione ambientis aeris, nec alia de causa nominari ψυχήν. Fatentur etiam e suo corpore illam discedere in aliud, certum statuentes animarum numerum. Futuram quoque combustionem et expurgationem hujus mundi, sive totius, ut quidam, sive, ut alii, partis, admittunt; et quidem eum expurgari volunt per partes; ac fere interitum et alterius ex eo generationem appellant purgationem. Nihil præter corpora esse opinantur, corpusque per corpus migrare; et resurrectionem esse, et omnia repleta, neque quidquam esse vacuum. Hæc quoque Stoici.

1. ἑκὼν ποιῶν Wolfius; ποιῶν vulgo; alia Rœperus, p. 625. — 5. μένειν μετὰ θάνατον Rœperus, pag. 625 sq. Codd. habent: μὲν ἀθάνατον. Laert. *In Zenone*, lib. VII, ait: τὴν ψυχὴν μετὰ θάνατον ἐπιμένειν, φθαρτὴν δὲ εἶναι. — 8. ἐμπύρωσιν Ottobon. — 11. σώματα. Locum hunc eadem prorsus ratione exhibet Menagius ad Laert. VII, 55. — 12-13. ἀνάσλασιν Salvinius, Lacroze et Richterus voluerunt legere ἀντίσλασιν. Lacroze quoque existimavit pro διὰ σώματος legendum fortasse esse δι' ἀσωμάτου, *per inane*.

ιθ'. Περὶ Ἐπικούρου.

Ἐπίκουρος δὲ σχεδὸν ἐναντίαν ᾶσι δόξαν ἔθετο. Ἀρχὰς μὲν τῶν ὅλων ὑπέθετο ἀτόμους καὶ κενόν· κενὸν μὲν οἷον τόπον τῶν ἐσομένων, ἀτόμους δὲ τὴν ὕλην, ἐξ ἧς τὰ ᾶντα. Ἐκ δὲ τῶν ἀτόμων συνελθόντων γενέσθαι καὶ τὸν Θεόν, καὶ τὰ σ|οιχεῖα ᾶντα, καὶ τὰ ἐν αὐτοῖς ᾶντα καὶ ζῶα καὶ ἄλλα, ὡς μηδὲν γίνεσθαι μήτε συνεσ|άναι, εἰ μὴ ἐκ τῶν ἀτόμων εἴη. Τὰς δὲ ἀτόμους τὸ λεπ|ομερέσ|ατον, καὶ ἐφ' οὗ οὐκ ἂν γένοιτο κέντρον οὐδὲ σημεῖον οὐδὲν οὐδὲ διαίρεσις οὐδεμία, ἔφη εἶναι· διὸ καὶ ἀτόμους αὐτὰς ὠνόμασε. Τὸν δὲ Θεὸν ὁμολογῶν εἶναι ἀΐδιον καὶ ἄφθαρτον φησὶ μηδενὸς ᾶρονοεῖν, καὶ ὅλως ᾶρόνοιαν μὴ εἶναι μηδὲ εἱμαρμένην, ἀλλὰ ᾶντα κατὰ αὐτοματισμὸν γίνεσθαι. Καθῆσθαι γὰρ τὸν Θεὸν ἐν τοῖς μετακοσμίοις, οὕτω καλουμένοις ὑπ' αὐτοῦ· ἔξω γάρ τι τοῦ κόσμου οἰκητήριον τοῦ Θεοῦ ἔθετο εἶναι, λεγόμενον τὰ μετακόσμια, ἥδεσθαί τε καὶ ἡσυ-

XIX. DE EPICURO.

Epicuro contraria pene omnium opinionibus sententia placuit. Rebus universis dedit principia atomos et vacuum : vacuum quidem, ut futurorum locum; atomos vero materiam, ex qua omnia fiant. Ex congressis atomis existere etiam Deum, et omnia elementa, tum ipsa quæ in eis omnia, vel animantia, vel alia; ita ut aut oriatur aut subsistat nihil, nisi conflatum sit ex atomis. Atomos porro dixit esse subtilissimum quid, et quo nec fieri possit punctum, nec signum omnino aliquod, neque ulla dissectio; atque eam ob rationem eas appellavit atomos. Deum etiam, confessus licet æternum et ab intereundi remotum periculo, nihil tamen providere voluit; atque adeo prorsus nec esse providentiam, nec fatum, sed omnia fieri spontaneo quodam arbitrio. Etenim desidere Deum in intermundiis, ut ipse vocat. Nam extra mundum quoddam Dei domicilium esse judicabat, quod intermundia nun-

Cap. XIX, l. 4-5. Cf. Rœp. p. 626, Epicurus : *καὶ τὰ σ|οιχεῖα, καὶ τοὺς κόσμους, καὶ τὰ ἐν αὐτοῖς ᾶντα.* — *ᾶντα καὶ* ante *ζῶα* om. Taur. — 7. *ἐφ'* Rœp.; *μεθ'* vulgo. — 12. *καλουμένοις* Gronov.; *καλουμένου* codd.

χάζειν ἐν τῇ ἀκροτάτῃ εὐφροσύνῃ, καὶ μήτε αὐτὸν πράγματα ἔχειν μήτε ἄλλοις παρέχειν. Οἷς ἀκόλουθον καὶ τὸν περὶ τῶν σοφῶν ἀνδρῶν ποιεῖται λόγον, λέγων τὸ τέλος τῆς σοφίας εἶναι ἡδονήν. Ἄλλοι δὲ ἄλλως τὸ ὄνομα τῆς ἡδονῆς ἐξέλαβον· οἱ μὲν γὰρ κατενόησαν τὰς [28] ἐπιθυμίας, οἱ δὲ τὴν ἐπὶ τῇ ἀρετῇ ἡδονήν. Τὰς δὲ ψυχὰς τῶν ἀνθρώπων λύεσθαι ἅμα τοῖς σώμασιν, ὥσπερ καὶ συγγενᾶσθαι αὐτοῖς τίθεται· αἷμα γὰρ αὐτὰς εἶναι, οὗ ἐξελθόντος ἢ τραπέντος ἀπόλλυσθαι ὅλον τὸν ἄνθρωπον, ᾧ ἀκολουθεῖ μήτε κρίσεις εἶναι ἐν Ἅιδου, μήτε δικασ[ή]ρια, ὡς ὅ τι ἂν δράσῃ τις ἐν τῷ βίῳ τούτῳ καὶ διαλάθῃ ἀνεύθυνον εἶναι παντελῶς. Οὕτως οὖν καὶ Ἐπικουρος.

κ'. Περὶ Ἀκαδημαϊκῶν.

Ἄλλη δὲ αἵρεσις φιλοσόφων ἐκλήθη Ἀκαδημαϊκή, διὰ τὸ ἐν τῇ

cupetur; oblectarique et quiescere otiose et in extrema voluptate, et nullis ipsum affici negotiis, neque aliis ulla facessere. Contexit autem his congruam de viris sapientibus orationem, dicens sapientiæ finem voluptatem esse. Sed alii aliter voluptatis nomen exceperunt. Nam alii apud Gentiles cupiditates, alii voluptatem quæ est in virtute, intellexerunt. Hominum animas sicut una generari cum corporibus, ita pariter dissolvi cum iisdem ratus est: quippe eas esse sanguinem. Hoc vel elapso vel immutato totum interire hominem: qua sententia continetur, apud inferos neque judiciis neque tribunalibus relinqui locum; ita ut quodcumque etiam in hac aliquis commiserit vita, dummodo lateat, neutiquam facti reus sit. Sic igitur etiam Epicurus.

XX. DE ACADEMICIS.

Cæterum alia philosophorum secta appellata fuit Academica: nam in

1-2. οὔτε αὐτὸν πρᾶγμα ἔχειν, οὔτε ἄλλῳ παρέχειν· ᾧ ἀκόλουθον Taur. — 3. post τῆς σοφίας addit αὐτοῖς Taur. — 5. κατὰ ἔθνη vulgo; κατ' αἴσθησιν Rœp.; κατενόησαν Schneid. Suspicor κατὰ ἔθνη ad marginem scriptum fuisse a lectore quodam christiano, qui voluerit his verbis notare *apud Gentiles* voluptatem cupiditatibus inesse, apud christianos vero, virtuti. Forsitan tota sententia glossa est, posteriusque inserta in textu. — 8-10. Conf. Diog. Laert. X, 63; Plutarch. *Adv. Colot.* I, 20; *Placit. Philos.* IV, III; Stob. Eglog. I, p. 798. — 9. ὡς Rœp.; ὅν vulgo.

Ἀκαδημίᾳ τὰς διατριβὰς αὐτοὺς ποιεῖσθαι, ὧν ἄρξας ὁ Πύῤῥων, ἀφ' οὗ Πυῤῥώνειοι ἐκλήθησαν φιλόσοφοι, τὴν ἀκαταληψίαν ἁπάντων πρῶτος εἰσήγαγεν, ὡς ἐπιχειρεῖν μὲν εἰς ἑκάτερα, μὴ μέντοι ἀποφαίνεσθαι μηδέν. Οὐδὲν γὰρ εἶναι οὔτε τῶν νοητῶν οὔτε τῶν αἰσθητῶν ἀληθές, ἀλλὰ δοκεῖν τοῖς ἀνθρώποις οὕτως ἔχειν. Ῥευστὴν τε εἶναι τὴν οὐσίαν πᾶσαν καὶ μεταβλητήν, καὶ μηδέποτε ἐν τῷ αὐτῷ μένειν. Οἱ μὲν οὖν τῶν Ἀκαδημαϊκῶν λέγουσι μὴ δεῖν τὴν ἀρχὴν περὶ μηδενὸς ἀποφαίνεσθαι, ἀλλ' ἁπλῶς ἐπιχειρήσαντας ἐᾶν· οἱ δὲ τὸ « οὐ μᾶλλον » προσέθεσαν, λέγοντες οὐ μᾶλλον τὸ πῦρ πῦρ εἶναι ἢ ἄλλο τι. Οὐ μέν τοι ἀπεφήναντο αὐτὸ τί ἐστιν, ἀλλὰ τὸ τοιόνδε.

κα'. Περὶ Βραχμάνων τῶν ἐν Ἰνδοῖς.

Ἔστι δὲ καὶ παρὰ Ἰνδοῖς αἵρεσις φιλοσοφουμένων ἐν τοῖς Βραχμάναις, οἳ βίον μὲν αὐτάρκη προβάλλονται, ἐμψύχων δὲ καὶ τῶν διὰ

Academia diatribas habebant; quorum auctor et conditor Pyrrhon, unde Pyrrhonii philosophi fuerunt nominati, omnium primus introduxit acatalepsian, ut vocavit, sive defectum comprehendendi; ut ita aggrederetur quidem disputare in utramque partem, verumtamen certi decerneret nihil. Nam neque sub intellectum cadentia nec occurrentia sensibus veri continere quicquam, sed videri tantum hominibus ita esse. Præterea fluidam esse materiam omnem et mutabilem, et nunquam eodem manere loco. Sentiunt proinde quidam ex Academicis, de nulla prorsus re pronuntiari oportere, sed simpliciter, ubi tractaverimus, relinqui. Jam addiderunt alii illud *non magis*, dicentes ignem non magis esse ignem quam aliud quid. Nec tamen quid esset decreverunt, sed tale quid esse.

XXI. DE BRACHMANIBUS IN INDIS.

Reperitur etiam apud Indos philosophicæ doctrinæ secta in Brachmanis. Hi sufficiente quidem utuntur victu, sed ab animatis et per ignem appa-

9. τὸ οὐ μᾶλλον... οὐ μᾶλλον Rœper. *Phil.* VII, pag. 628; τὸ μᾶλλον, τὸ μᾶλλον vulgo; cf. Diogen. Laertium, IX, 75; Sext. Emp. *Hypotyp.* I, 188-192; Gell. *Noctt. att.* XI, 5; πῦρ πῦρ Schneidew.; πῦρ vulgo. — 10. αὐτὸ τί] αὐτὸ τὸ τί Rœperus; τοιόνδε id est quod τὸ φαινόμενον vocabant Academici; conf. Sext. Empir. Pyrrh. *Hyp.* I, 19-22; Diogen. Laert. IX.

πυρὸς βρωμάτων πάντων ἀπέχονται, ἀκροδρύοις ἀρκούμενοι, μηδὲ αὐτὰ ταῦτα τρυγῶντες, ἀλλὰ τὰ πίπτοντα εἰς τὴν γῆν βασπάζοντες [29] ζῶσιν, ὕδωρ ποταμοῦ Ταγαβενὰ πίνοντες. Διαβιοῦσι δὲ γυμνοί, τὸ σῶμα ἔνδυμα τῇ ψυχῇ ὑπὸ τοῦ Θεοῦ γεγονέναι λέγοντες. Οὗτοι τὸν Θεὸν φῶς εἶναι λέγουσιν, οὐχ ὁποῖόν τις ὁρᾷ, οὐδ' οἷον ἥλιος καὶ πῦρ, ἀλλά ἐστιν αὐτοῖς ὁ Θεὸς λόγος, οὐχ ὁ ἔναρθρος, ἀλλὰ ὁ τῆς γνώσεως, δι' οὗ τὰ κρυπτὰ τῆς φύσεως μυστήρια ὁρᾶται σοφοῖς. Τοῦτο δὲ τὸ φῶς, ὅ φασι λόγον τὸν Θεόν, αὐτοὺς μόνους εἰδέναι Βραχμᾶνας λέγουσι, διὰ τὸ ἀπορρῖψαι μόνους τὴν κενοδοξίαν, ὅς ἐστι χιτὼν τῆς ψυχῆς ἔσχατος. Οὗτοι θανάτου καταφρονοῦσιν· ἀεὶ δὲ ἰδίᾳ φωνῇ Θεὸν ὀνομάζουσι, καθὼς προείπομεν, ὕμνους τε ἀναπέμπουσιν. Οὔτε δὲ γυναῖκες παρ' αὐτοῖς, οὔτε τεκνοῦσιν. Οἱ δὲ τοῦ ὁμοίου αὐτοῖς βίου ὀρεχθέντες, ἐκ τῆς ἀντιπέραν χώρας τοῦ ποταμοῦ διαπερήσαντες, ἐκεῖσε ἐναπομένουσιν, ἀνασπρέ-

randis abstinent cibis, nihil desiderantes præter fruges; neque has ipsas avellentes ab arbore, sed humi delapsas ferentes vitam sectantur, fluminis Tagabena potantes aquam. Vitam peragunt nudi, statuentes animæ pro indumento a Deo concinnatum esse corpus. Hi Deum dicunt esse lumen, non quale quis adspicit, aut qualis sol vel ignis, sed est Deus illis sermo, non hic articulatus, sed ille cognitionis, cujus ope occulta naturæ mysteria cernuntur a sapientibus. Hoc vero lumen, quod vocant verbum Deum, se solos novisse Brachmanas dicunt: quippe qui soli opinionum vanitatem abjecerint, quæ est tunica postrema animæ. Hi contemnunt mortem; semper autem propria lingua Deum nuncupant, ut in superioribus indicavimus; et illi hymnos submittunt. Neque feminæ sunt inter eos, neque liberos procreant. Qui vero vitæ idem illis affectant institutum, postquam ex adversa regione fluminis trajecere, in eadem sede commorantur, nunquam rever-

2. ἐν τῇ γῇ Taur. — 5. Οὗτοι Rœp.; Αὐτοὶ vulgo; Ταγαβενά. Rœper. conjicit ὕδωρ ποταμοῦ Γάγγου ἐπιπίνοντες. — 7. Φύσεως Rœp.; γνώσεως vulgo; cf. Clem. Alex. *Strom.* I, c. XV, LXXII; Euseb. *Præp. Evang.* IX, 6, 2. — 9. εἰδέναι] ἰδεῖν Rœp.; Βραγμᾶνες Rœp. — 10. ὅς Rœp.; ὅ vulgo; χίτων eadem fuit Platonis sententia qui teste Athenæo, lib. IX, *Deipn.* ἔφησεν ἔσχατον τὸν τῆς δόξης χιτῶνα ἡ ψυχὴ πέφυκεν ἀποτίθεσθαι. Wolf. — 11. Φωνῇ Θεὸν] Φῶς τὸν Θεὸν Rœp. An: ᾄδουσι δὲ ἰδίᾳ Φωνῇ Θεόν, ὃν ὀνομάζουσι κ. τ. λ.? Schneid.

φοντες μηκέτι· καὶ αὐτοὶ δὲ Βραχμᾶνες καλοῦνται. Βίον δὲ οὐχ ὁμοίως διάγουσιν· εἰσὶ γὰρ καὶ γυναῖκες ἐν τῇ χώρᾳ, ἐξ ὧνπερ οἱ ἐκεῖ κατοικοῦντες γεννῶνται καὶ γεννῶσιν. Τοῦτον δὲ τὸν λόγον, ὃν Θεὸν ὀνομάζουσι, σωματικὸν εἶναι, περικείμενόν τε σῶμα ἔξωθεν ἑαυτοῦ, καθάπερ εἴ τις τὸ ἐκ τῶν προβάτων ἔνδυμα φορεῖ, ἀπεκδυσάμενον δὲ τὸ σῶμα, ὃ περίκειται, ὀφθαλμοφανῶς φαίνεσθαι. Πόλεμον δὲ εἶναι ἐν τῷ περικειμένῳ αὐτῶν σώματι οἱ Βραχμᾶνες λέγουσι [καὶ πλῆρες εἶναι πολεμίων αὐτοῖς τὸ σῶμα νενομίκασι], πρὸς ὃ ὡς πρὸς πολεμίους παρατεταγμένοι μάχονται, καθὼς προδεδηλώκαμεν. Πάντας δὲ ἀνθρώπους λέγουσιν αἰχμαλώτους εἶναι τῶν ἰδίων συγγενῶν πολεμίων, γαστρὸς καὶ αἰδοίων, λαιμοῦ, ὀργῆς, χαρᾶς, λύπης, ἐπιθυμίας καὶ τῶν ὁμοίων. Μόνος δὲ πρὸς τὸν Θεὸν χωρεῖ ὁ κατὰ τούτων ἐγείρας τρόπαιον. Διὸ Δάνδαμιν μέν, πρὸς ὃν Ἀλέξανδρος ὁ Μακεδὼν εἰσῆλθεν, ὡς νενικηκότα τὸν πόλεμον τὸν ἐν τῷ σώματι, Βραχμᾶνες θεολογοῦσι [30]· Καλάνου δὲ καταφέρονται ὡς

tentes, et ipsi quoque Brachmanes nominantur. Nec vitam tamen per omnia similem degunt: sunt enim et feminæ in ista regione, ex quibus, qui habitant illic et proveniunt et procreant. Hoc vero verbum, quod nuncupant Deum, esse corporeum arbitrantur, et vestitum extrinsecus corpore suo, eodem aiunt modo, quo quis gestat indumentum ex pellibus ovinis, sed exuto eo quo indutus est corpore, oculis fieri conspicuum. Cæterum corpori quo circumvelantur Brachmanes inesse bellum [bellisque plenum esse sibi corpus existimant]; idque, velut annotavimus superius, non aliter oppugnant, quam instructa in hostes acie. Omnes mortales a propriis consanguineis hostibus, ventre, pudendis, gula, ira, lætitia, dolore, cupiditate similibusque, captivos aiunt detineri. Soli autem patet ad Deum accessus ei qui de his tropæum erexit. Idcirco Dandamim quidem congressu celebrem Alexandri Macedonis, ut profligato in corpore bello, cœlitum in concilio lo-

1. Rœper. legit *βίῳ δὲ..... διάγουσιν.* — 3-6. De sinceritate horum verborum dubitat Rœperus. Conjicit legendum esse: *τοῦτον δὲ... ἀσώματον εἶναι, περικείμενόν δὲ σῶμα ἔξωθεν ἑαυτοῦ, καθάπερ εἴ τις τὸ ἐκ προβάτεων ἔνδυμα φορεῖ [ὁρᾶσθαι], ἀπεκδύσαμενον δὲ τὸ σῶμα, ὃ περίκειται, οὐκέτι ὀφθαλμοφανῶς φαίνεσθαι.* — 7-8. Verba *καὶ..... νενομίκασι* uncis inclusit Rœperus ut paraphrasim ex margine introductam in textum. — 8. *πολεμίων* Rœp.; *πολέμων* vulgo.

ἀσεβῶς ἀποσλατήσαντος τῆς κατ' αὐτοὺς φιλοσοφίας. Ἀποθέμενοι δὲ Βραχμᾶνες τὸ σῶμα ὥσπερ ἐξ ὕδατος ἰχθύες ἀνακύψαντες εἰς ἀέρα καθαρὸν ὁρῶσι τὸν ἥλιον.

κβ'. Περὶ Δρυϊδῶν τῶν ἐν Κελτοῖς.

Δρυΐδαι οἱ ἐν Κελτοῖς τῇ Πυθαγορείῳ φιλοσοφίᾳ κατ' ἄκρον ἐγκύψαντες, αἰτίου αὐτοῖς γενομένου ταύτης τῆς ἀσκήσεως Ζαμόλξιδος δούλου Πυθαγόρου, γένει Θρᾳκίου· ὃς μετὰ τὴν Πυθαγόρου τελευτὴν ἐκεῖ χωρήσας αἴτιος τούτοις ταύτης τῆς φιλοσοφίας ἐγένετο. Τούτους Κελτοὶ ὡς προφήτας καὶ προγνωσλικοὺς δοξάζουσιν, διὰ τὸ ἐκ ψήφων καὶ ἀριθμῶν Πυθαγορικῇ τέχνῃ προαγορεύειν αὐτούς τινα, ἧς καὶ αὐτῆς τέχνης τὰς ἐφόδους οὐ σιωπήσομεν, ἐπεὶ καὶ ἐκ τούτων τινὲς αἱρέσεις παρεισάγειν ἐτόλμησαν. Χρῶνται δὲ Δρυΐδαι καὶ μαγείαις.

cant, sed in Calanum invehuntur, quod desciverit impie ab ipsorum philosophia. Exuto Brachmanes corpore instar piscium ex aqua prominentium in aerem purum contemplantur solem.

XXII. DE DRUIDIS IN GALLIA.

Druidæ in Celtis pythagoricæ summopere philosophiæ incubuerunt. Auctor illis hujus disciplinæ et meditationis Zamolxis Pythagoræ exstitit servus, genere Thracius. Is a Pythagoræ decessu illuc delatus ansam dedit hujus philosophici studii amplectendi. Habentur a Gallis, eo quod arte pythagorica e calculis et numeris prædicerent ipsis quædam futura, prophetarum et præsciorum numero. Cujus etiam ipsius artis initia, quoniam nonnulli ex his quoque ausi sunt sectas erigere, silentio non præteribimus. Quin et magicis artibus utuntur Druidæ.

1. ἀποσλήσαντος Barb. Ottob. — CAP. XXII, l. 5. Ζαμέτριδος Barb.; Ζαμάλξιδος Med.; conf. Menag. ad Laert. VIII, 2. — 6. γένει Θρᾳκίου om. Barb. Ottob.; γένει Θρᾳκός? an γένους Θρᾳκίου? Schneid. — 7. γεγένηται Taur. — 9. αὐτούς Ottob.; αὐτοῖς vulgo. — 12. μαγείαις Rœp.; μαγίαις vulgo.

κγ'. Περὶ Ἡσιόδου.

Ἡσίοδος δὲ ὁ ποιητὴς καὶ αὐτὸς περὶ φύσεως οὕτω λέγει ἀκηκοέναι παρὰ Μουσῶν. Διὸς δὲ εἶναι τὰς Μούσας θυγατέρας. Ἐννέα γὰρ νύκτας ὁμοῦ καὶ ἡμέρας δι' ὑπερβολὴν ἐπιθυμίας ἀδιαλείπτως συνευνηθέντος τῇ Μνημοσύνῃ τοῦ Διός, ἐννέα ταύτας τὴν Μνημοσύνην συλλαβεῖν ἐν μιᾷ γαστρί, ἐφ' ἑκάστης νυκτὸς ὑποδεξαμένην μίαν. Καλέσας οὖν τὰς ἐννέα Μούσας ἀπὸ τῆς[31] Πιερίας, τουτέστιν ἀπὸ τοῦ Ὀλύμπου, διδαχθῆναι παρεκάλει,

..... ὡς τὰ πρῶτα θεοὶ καὶ γαῖα γένοντο,
καὶ ποταμοὶ καὶ πόντος ἀπείριτος οἰδμά τε πόντου,
ἄστρα τε λαμπετόωντα, καὶ οὐρανὸς εὐρὺς ὑπερθεν,
ὡς στέφανον δάσσαντο, καὶ ὡς τιμὰς διέλοντο,
ἠδὲ καὶ ὡς τὰ πρῶτα πολύπλυχον ἔσχον Ὄλυμπον.

.....Ταῦτά μοι Μοῦσαι, φησίν, ἔσπετ'

XXIII. DE HESIODO.

Cæterum ipse quoque poeta commemorat Hesiodus ita audivisse se de natura a Musis. Musas autem Jovis esse filias. Has enim numero novem. Quippe novem noctium simul totidemque dierum singulari incensi cupiditate Jovis assiduo cum Mnemosyna concubitu, hanc illas novem numero concepisse uno utero, qualibet nocte unam excipiendo. Convocatas igitur e Pieria, hoc est ab Olympo, has, ut se edocerent, novem orabat Musas,

quemadmodum primum dii et terra exstiterint
ac fluvii, et pontus infinitus æstusque ponti,
et astra fulgentia cœlumque expansum superne,
ut coronam ceperint, utque honores inter se distribuerint,
aut etiam ut primum multijugem habuerint Olympum.

.....Hæc mihi Musæ, inquit, exsequimini

Cap. XXIII, l. 3. *ἀδιαλείπτως* Taur. Om. cæteri codd. — 5. *ὑποδεξαμένην* Wolfius; *ὑποδεξαμένης* codd. — 8. Seqq. Hesiod. *Theog.* 108 seqq. ubi multa aliter. Mill. — 9. *οἴδματι θύων* Hesiod. *Theog.* 110. — 10. *λαμπετόωντα* Hesiod.; *λεπτέοντα* Ottob.; *λεπτόεντα* Barb. Taur.; *λεπτήεντα* Med. — 11. *ὥς τ' ἄφενος* Hesiod. *Theog.* v. 112. — *δάσαντο* codd.; *δάσσαντο* Hesiod. caremus versu 111 *Theog.*

ἐξ ἀρχῆς καὶ ἔπειθ' ὅ τι περ πρῶτον γένετ' αὐτῶν.
Ἤτοι μὲν πρώτιστα Χάος γένετ', αὐτὰρ ἔπειτα
Γαῖ' εὐρύστερνος πάντων ἕδος ἀσφαλὲς αἰεὶ
ἀθανάτων, οἳ ἔχουσι κάρην νιφόεντος Ὀλύμπου,
Τάρταρά τ' ἠνεμόεντα μυχῷ χθονὸς εὐρυοδείης,
ἠδ' Ἔρος, ὃς κάλλιστος ἐν ἀθανάτοισι θεοῖσι
λυσιμελὴς πάντων τε θεῶν πάντων τ' ἀνθρώπων,
δάμναται ἐν στήθεσσι νόον καὶ ἐπίφρονα βουλήν.
Ἐκ Χάεος δ' Ἔρεβός τε μέλαινά τε Νὺξ ἐγένοντο.
Νυκτὸς δ' αὖτ' Αἰθήρ τε καὶ Ἡμέρη ἐξεγένοντο.
Γαῖα δέ τοι πρώτη μὲν ἐγείνατο ἶσον ἑαυτῇ
Οὐρανὸν ἀστερόεντ', ἵνα μιν περὶ πάντα καλύπτοι,
ὄφρα ἔῃ μακάρεσσι θεοῖς ἕδος ἀσφαλὲς αἰεί.
Γείνατο δ' οὔρεα μακρὰ θεῶν χαρίεντας ἐναύλους
Νυμφέων, αἳ ναίουσι κατ' οὔρεα βησσήεντα.
Ἠδὲ καὶ ἀτρύγετον Πέλαγος τέκεν οἰδματι θῦον

a principio, ac deinceps quod primum exiit illorum.
Sane quidem ex primis chaos fuit, verum deinde
terra late patens omnium sedes stabilis semper
immortalium, qui tenent cacumina nivalis Olympi.
Tartaraque obscura in gremio telluris spatiosæ,
atque Amor, qui pulcherrimus apud immortales deos,
solvens curas omniumque deorum omniumque hominum,
domat in pectoribus mentem et sapiens consilium.
E Chao Erebusque nigraque Nox geniti sunt.
E Nocte rursus Ætherque et Dies exstiterunt.
Tellus autem prima generavit par sibi
Cœlum sidereum, ut se undique obtegeret,
utque esset beatis diis sedes tuta semper.
Peperit autem montes magnos dearum venusta habitacula
Nympharum, quæ incolunt montes saltuosos.
Postea etiam sterile Pelagus peperit æstu fervens

1. ἔπειθ' Rœp. p. 632; ἔπειτα vulgo; καὶ εἶπαθ' ὅτι πρῶτον Hesiod. — 4. κάρη Hesiod. — νιφόντος vulgo; νιφόεντος Hes. — 5. ἠερόεντα Hesiod.; ἠνεμόεντα Wolfius. — εὐρυοδίης Med.; εὐρωδίης Barber. Ottob. Taur. — 8. δάμνατε Med. Taur. — στήθεσφι Med. Taur.; στήθεσσι vulgo. — πρώτη Barb. Ottob.; conf. Rœp. p. 632; πρῶτα Med.; πρῶτον libri et Hesiodus. — 12. ἵνα μιν] δύναμιν codd. — καλύπλειν codd. — 13. ὄφρ' ἔνι Barb.; ὄφρ' ἔῃ Gronovius. — 14. θεῶν] ὅσα codd. — 15. Νυμφαίων Barb. Ottob.; Νυμφάων Med.

Πόντον ἄτερ φιλότητος ἐφιμέρου, αὐτὰρ ἔπειτα
Οὐρανῷ εὐνηθεῖσα τέκ' Ὠκεανὸν βαθυδίνην
Κοῖόν τε, Κρεῖόν θ', Ὑπερίονά τ', Ἰάπετόν τε
(32) Θείαν τε, Ῥεῖάν τε, Θέμιν τε, Μνημοσύνην τε,
Φοίβην τε χρυσοστέφανον, Τηθύν τ' ἐρατεινήν·
τοὺς δὲ μέτ' ἀκρότατος γένετο Κρόνος ἀγκυλομήτης,
δεινότατος παίδων, θαλερὸν δ' ἤχθηρε τοκῆα.
Γείνατο δ' αὖ Κύκλωπας, ὑπέρβιον ἦτορ ἔχοντας.

Καὶ τοὺς ἄλλους πάντας ἀπὸ τοῦ Κρόνου καταριθμεῖ Γίγαντας. Ὕστερον δέ που ἐκ τῆς Ῥέας γεγονέναι τὸν Δία.

Οὗτοι μὲν οὖν πάντες περὶ τῆς τοῦ παντὸς φύσεώς τε καὶ γενέσεως ταῦτα καθὼς ἐξεθέμεθα τῇ αὐτῶν δόξῃ ἐξεῖπον. Οἱ δὲ πάντες κάτω τοῦ θείου χωρήσαντες περὶ τὴν τῶν γενομένων οὐσίαν ἠσχολήθησαν, τὰ μεγέθη τῆς κτίσεως καταπλαγέντες, καὶ αὐτὰ τὸ θεῖον εἶναι νομίσαντες, ἕτερος ἕτερον μέρος τῆς κτίσεως προκρίναντες, τὸν δὲ Θεὸν τούτων καὶ δημιουργὸν μὴ ἐπιγνόντες.

Τὰς μὲν οὖν τῶν καθ' Ἕλληνας φιλοσοφεῖν ἐπικεχειρηκότων δόξας

Pontum sine dulci amore; verum postea
cum Cœlo concubans genuit Oceanum profundum
Cœumque, Criumque, Hyperionemque, Japetumque,
Thiamque, Rheamque, Theminque, Mnemosynamque,
Phœbamque cum aurea corona, Thetynque amabilem;
post hos autem extremus exstitit Saturnus atrox,
terribilissimus filiorum, qui floridum oderat genitorem.
Peperit hic rursus Cyclopas trucem animum gerentes.

Et reliquos omnes a Saturno enumerat Gigantes. Post autem aliquando ex Rhea progenitum fuisse Jovem.

Hi igitur omnes de universi natura ac generatione qualia exposuimus ex ipsorum opinione dixere. Omnes autem quum infra quod divinum est descendissent, de generatarum rerum substantia quæsierunt, magnitudine creationis perculsi, et in iis numen esse arbitrati sunt, alius aliam rerum creatarum partem anteponentes; Deum autem horum opificem ignoraverunt.

Eorum igitur qui apud Græcos philosophiæ incubuerunt opiniones satis

4. Θίαν vulg. – Ῥείαν vulg. — 6. ἀκρότατος codd.; ὁπλότατος Hes. – ἀγκυλομήτης Gron.; ἀγκυλομήτης Wolf. — 17. φιλοσοφεῖν Barb. Ott. Taur.; φιλοσόφων Med.

ἱκανῶς ἐκτεθεῖσθαι νομίζω, παρ' ὧν τὰς ἀφορμὰς λαβόντες οἱ αἱρετικοὶ τὰ μετ' οὐ πολὺ ῥηθησόμενα ἐπεχείρησαν. Δοκεῖ δὲ πρότερον ἐκθεμένους τὰ μυστικὰ καὶ ὅσα περιέργως περὶ ἄστρα τινὲς ἢ μεγέθη ἐφαντάσθησαν εἰπεῖν · καὶ γὰρ ἐξ αὐτῶν λαβόντες ἀφορμὰς τερατολογεῖν νομίζονται τοῖς πολλοῖς · ἔπειτα ἀκολούθως τὰ ὑπ' αὐτῶν ἀδρανῆ δόγματα φανερώσομεν.

exposuisse mihi videor; a quibus profecti hæretici ea quæ paulo post dicentur aggredi ausi sunt. Placet autem prius expositis mysticis et quæcumque operose de sideribus spatiisque aliqui finxerunt dicere : nam ex his hæretici commodas ansas adepti a vulgo judicantur prodigiosa quædam in medium proferre; deinde ex ordine infirmas earum sententias publicabimus.

5. τοῖς πολλοῖς] πολλοὶ Rœp.; πολλοῖς vulgo.

ΒΙΒΛΙΟΝ Δ'.

α'. Περὶ ἀστρολόγων.

(33) 1 . . . . . [μοίρας ἐπὶ πόσην μοῖραν πλεῖστον δύναται. Περὶ ὧν οὐχ ἡ τυχοῦσα] παρ' αὐτοῖς ἐστι κατὰ [τοὺς πίνακας διαφωνία. Δορυφορεῖσθαι δὲ] ἀστέρας λέγουσιν, ὅ[ταν μέσοι ὦσιν ἄλλων ἀστέρων ἐν συνεχείᾳ] ζῳδίων, οἷον, ἐὰν τοῦ αὐτ[οῦ ζῳδίου ὁς μέν τις ἀστὴρ τὰς πρώτας ἐπέχῃ μοίρας,] ὁς δὲ [τὰς τελευταίας, ὁς δὲ τὰς ἐν μέσῳ, δορυφορεῖσθαι λέγεται ὁ ἐν] μέσῳ ὑπὸ τῶν τὰς ἐπ' ἄκροις ἐπεχόντων μοίρας. [Ἐπιβλέπειν δὲ λέγονται ἀλλήλους καὶ συμφωνεῖν ἀλλήλοις] ὡς οἱ κατὰ τρίγωνον ἢ τετράγωνον φαινόμενοι· κατὰ τρίγωνον μὲν οὖν σχηματίζονται καὶ ἐπιθεωροῦσιν ἀλλήλους οἱ ἐπὶ

LIBER IV.

I. DE ASTROLOGIS.

1. Terminos autem stellarum (astrologi) appellant in unoquoque signo, in quibus unaquæque stella a quota parte ad quotam usque partem plurimum potest. De quibus non est levis apud eos in tabulis dissensio. Dicunt autem stipari stellas tanquam a satellitibus, quando sunt in medio aliarum stellarum, in continuatione signorum. Ut si ejusdem signi alia quidem stella teneat primas partes, alia autem ultimas, alia intermedias, stipari a satellitibus dicitur illa quæ est in medio, ab eis quæ tenent eas partes quæ sunt in extremis. Adspicere se invicem dicuntur et inter se convenire ut quæ apparent in figura triangulari aut quadrangulari. Triangula quidem figura

Cap. 1, l. 1. Hæc et sequentia ex Sext. Empir. *Adv. astrologos*, V, § 37, p. 345, noster auctor mutuatus est. Apud Sextum hæc præcedunt : Ὅρια δὲ ἀστέρων προσαγορεύουσιν ἐν ἑκάστῳ ζῳδίῳ ἐν οἷς ἕκαστος τῶν ἀστέρων ἀπὸ ποσῆς. Uncis inclusa in cod. prorsus evanuerant. Ea Miller. supplevit ex Sexto. — 2. καὶ κατὰ Sextus. — 4. ἐὰν Mill.; ἀντὶ cod.; ὁ μὲν..... ὁ δὲ cod. Mill.; ὁς μὲν..... ὁς δὲ Schneid. ex Sexto. — 8. κατὰ τρίγωνον ἢ τετράγωνον om. cod. et Mill. restituit Schneid. ex Sexto, § 39. — 8-9. κατὰ τρίγωνον μὲν οὖν σχηματίζονται καὶ ἐπιθεωροῦσιν Schneid. ex Sexto restituit; καὶ συσχηματίζοντες, ἐπιθεωροῦσι δὲ cod. Mill.; οἱ Sextus, om. cod. Mill.

τριῶν ζῳδίων ἔχοντες τὸ μεταξὺ διάλειμμα, κατὰ τετράγωνον δὲ οἱ δυεῖν . . . . . κεφαλῇ τὰ ὑποκείμενα μέρη συμπά[σχει καὶ τοῖς ὑποκει]μένοις ἡ κεφαλή, οὕτω καὶ τοῖς ὑπερσεληναίοις τὰ ἐπίγεια. Ἀλλά τις ἔσΤι τούτων διαφορὰ καὶ ἀσυμπάθεια, ὡς ἂν μὴ μίαν καὶ [τὴν] αὐτὴν ἐχόντων ἕνωσιν.

2. [34] Τούτοις χρησάμενοι Εὐφράτης ὁ Περ[ατικὸς] καὶ Ἀκεμβῆς ὁ Καρύστιος καὶ ὁ λοιπὸς τούτων χορὸς τῷ λόγῳ [τῷ] τῆς ἀληθείας ἐπονομάσαντες αἰώνων στάσιν καὶ ἀπόστασιν ἀ[γαθῶν] δυνάμεων εἰς κακὰς καὶ συμφωνίας ἀγαθῶν μετὰ πονηρῶν προσαγορεύουσι, καλοῦντες τοπάρχας καὶ προαστείους καὶ ἄλλα πλεῖστα ὀνόματα· ὧν πᾶσαν τὴν ἐπικεχειρημένην αἵρεσιν ἐκθήσομαι καὶ διελέγξω, ἐπὰν εἰς τὸν περὶ τούτων λόγον ἔλθωμεν. Νυνὶ δέ, μή ποτέ τις νομίσῃ πιστὰ εἶναι καὶ ἀσφαλῆ τὰ τοῖς Χαλδαίοις νενομισμένα περὶ τὴν ἀστρολογικὴν μάθησιν, οὐκ ὀκνήσομεν τὸν πρὸς τούτους ἔλεγχον

conformantur et se invicem aspiciunt stellæ quæ trium signorum spatium habent interjectum; quadrata autem quæ duorum..... Capiti subjectæ partes compatiuntur, et subjectis caput, ita et partibus superlunaribus terrestres. Sed est quædam horum differentia et discordia ut non unam eamdemque habeant juncturam.

2. Hæc quum usurpavissent Euphrates Peraticus et Acembes Carystius cæterique istius gregis, verba veritatis a suo sensu detorquentes, Æonum inter se discordiam, defectionemque bonarum potestatum ad malas, et bonarum cum malis concordiam affirmant, eas vocantes Toparchas et Proastios atque alia permulta vocabula fingentes. Quorum totam hæresim, qualem machinati sunt, exponam et confutabo, ubi mihi de his dicendum erit. Quod ad rem præsentem attinet, ne forte quis fide digna et certa habeat quæ Chaldæi de astrologica disciplina excogitaverunt, non dubitamus paucis ea refu-

1. διάστημα Sextus. — 1-2. οἱ δυοῖν Sextus; εἰ δυεῖν cod. Mill. Hic plura Sextus addidit quæ noster auctor neglexit vel librarius omisit. Quæ autem sequuntur in nostro codice, hæc apud Sextum præcedunt, § 43 sq.: ἔνιοι μὲν ἀγροικότερον πειρῶνται διδάσκειν ὡς οὐ πάντως συμπάσχει τοῖς οὐρανίοις τὰ ἐπίγεια· οὐδὲ γὰρ οὕτως ἥνωται τὸ περιέχον ὡς τὸ ἀνθρώπινον σῶμα, ἵνα ὃν τρόπον τῇ κεφαλῇ τὰ ὑποκείμενα μέρη.....κτλ. — 3. ὑπὲρ σεληναίοις cod.; ἐπουρανίοις Sextus. — 4. συμπάθεια, ὡσάν cod. Conf. Sext. V, § 44, p. 345. — 6. Ἀκεμβῆς] infra lib. V, c. 11, § 2, Κέλβης; Ἀδέμης; ubi eadem fusius exponuntur. — 11. εἰς κακὰ cod. Mill. Schneid. — 12. Φράσωμεν cod. — 14. τούτοις cod.

δι' ὀλίγων παραθεῖναι, ἐπιδεικνύντες ματαίαν τὴν τέχνην καὶ πλανᾶν μᾶλλον καὶ ἐξαφανίζειν ψυχὴν δυναμένην ἐλπίζουσαν μάταια, ἢ ὠφελεῖν· οἷς οὐ κατὰ τέχνης ἐμπειρίαν ἐ[π]έχομεν, ἀλλ' ἐκ τῆς τῶν πρακτικῶν λόγων [γνώ]σεως. Οἱ ταύτην τὴν μάθησιν ἠσκηκότες, Χαλδαίων γενόμενοι ὁμιληταί, ὡς ξένα τοῖς ἀνθρώποις καὶ θαυμάσια μεταδιδόντες μυσ[τ]ήρια τοῖς ὀνόμασιν ἐναλλάξαντες αἵρεσιν ἔνθεν συνεσ[τ]ήσαντο· ἀλλ' ἐπεὶ τὴν τῶν ἀσ[τ]ρολόγων τέχνην ὡς δυνατὴν νομίσαντες ταῖς τε παρ' αὐτῶν μαρτυρίαις χρώμενοι τὰ ἐπιχειρούμενα δι' αὐτῶν πιστεύεσθαι θέλουσι, τανῦν καθὼς ἔδοξε τὴν ἀσ[τ]ρολογικὴν ἐπιδείξομεν ἀσύσ[τ]ατον, αὖθις μέλλοντες καὶ τὴν Περατικὴν ἀκυροῦν ὡς κλάδον ἐκ ῥίζης ἀσυσ[τ]άτου πεφυκυῖαν.

3. Ἀρχὴ μὲν οὖν καὶ ὥσπερ θεμέλιός ἐσ[τ]ι σ[τ]ῆσαι τὸν [35] ὡροσκόπον. Ἀπὸ τούτου γὰρ τὰ λοιπὰ τῶν κέντρων λαμβάνεται τά τε ἀποκλίματα καὶ αἱ ἐπαναφοραὶ τά τε τρίγωνα καὶ τὰ τετράγωνα καὶ οἱ κατ' αὐτὰ σχηματισμοὶ τῶν ἀσ[τ]έρων, ἀπὸ δὲ πάντων τούτων αἱ προαγορεύσεις· ὅθεν ἀναιρεθέντος τοῦ ὡροσκόπου κατὰ ἀνάγκην

tare, et ostendere quam vana sit ars istorum, et quomodo inani spe delusam mentem fallat et perdat potius quam juvet. Quæ non per artis peritiam, sed rerum quæ aguntur cognitione, refellere aggredior. Qui Chaldæos sectantes in hac disciplina se exercuerunt, quasi nova quædam et mirabilia hominibus mysteria proderent, mutatis tantum nominibus, hæresim inde composuerunt. Quum vero arti astrologicæ vim quam maximam inesse arbitrentur, et Chaldæorum testimonio utantur ut fidem incœptis suis faciant, primum (sicuti visum est) astrologiam nihili esse demonstrabimus, ipsam deinde Peraticorum artem, ut ramum ex infirma radice natum, nihil valere comprobaturi.

3. Principium igitur et velut fundamentum totius rei est horoscopii constitutio. Inde cæteri sumuntur cardines, declinationesque et successiones, et triangula et quadrangula, et astrorum ad hæc omnia dispositio: ab his vero omnibus ipsæ prædictiones. Unde si tollatur horoscopus, necessario fit ut id

1-2. πλάνην cod. — 3. ἐ[ν]έχομεν Mill. — 7. ἐνθένδε? ἐπὶ cod. — 9. τοίνυν cod. — 12. Quæ sequuntur leguntur apud Sextum, § 50 sqq.; ἐπισ[τ]ῆναι cod.; ἐσ[τ]ὶ σ[τ]ῆναι Mill.; ἐσ[τ]ὶ τὸ σ[τ]ῆναι Sextus; Bekkerus legit ἐσ[τ]ὶ τὸ σ[τ]ῆσαι.

οὐδὲ τὸ μεσουρανοῦν |ἢ δῦνον ἢ ἀντιμεσουρανοῦν| ἐσΐὶ γνώριμον· ἀκαταληπΐουμένων δὲ τούτων συναφανίζεται πᾶσα [ἡ] Χαλδαϊκὴ μέθοδος. Ὅτι δὲ ἀνεύρετον αὐτοῖς ἐσΐὶ τὸ ὡροσκοποῦν ζῴδιον, ποικίλως ἔσΐι διδάσκειν. Ἵνα γὰρ τοῦτο καταληφθῇ, δεῖ πρῶτον μὲν τὴν γένεσιν τοῦ πίπΐοντος ὑπὸ τὴν ἐπίσκεψιν βεβαίως κατειλῆφθαι, δεύτερον [δὲ] τὸ διασημαῖνον ταύτην ὡροσκόπιον [ἀπλανὲς] ὑπάρχειν, τρίτον δὲ τὴν ἀναφορὰν τοῦ ζῳδίου πρὸς ἀκρίβειαν συνῆφθαι. Ἐπὶ μὲν γὰρ τῆς ἀποτέξεως ἡ ἀναφορὰ τοῦ κατ' οὐρανὸν ἀνίσχοντος ζῳδίου τετηρήσθω, ἐπεὶ τὸ ὡροσκοποῦν ὁρισάμενοι οἱ Χαλδαῖοι ἐπὶ τὴν ἀναφορὰν τὸν συσχηματισμὸν τῶν ἄσΐρων ποιοῦνται, ὅπερ διάθεμα καλοῦσιν, ἐφ' ᾧ τὰς προαγορεύσεις δογματίζουσιν. Οὔτε δὲ τὴν γένεσιν τῶν ὑπὸ τὴν ἐπίσκεψιν πιπΐόντων λαμβάνειν δυνατόν (36) ἐσΐιν, ὡς παρασΐήσω, οὔτε τὸ ὡροσκόπιον ἀπλανὲς καθέσΐηκεν, οὔτε

ipsum quod in medio cœlo est (vel occidens, vel medio cœlo oppositum) jam non queat esse notum; quibus sublatis, tota simul evanescit Chaldæorum ratio. Ab his autem non posse reperiri horoscopii signum plurimis modis demonstrari potest. Ut enim hoc deprehendatur, necesse est primum ortum ejus qui sub inspectionem cadit certa ratione deprehensum esse; deinde horoscopium quod eum declarat non incertum esse; postremo, ascensionem signi quam diligentissime observari. Etenim inter pariendum ascensio in cœlo orientis signi observari debet, quum eo utentes Chaldæi tanquam ministro ad observandum horoscopium, ex ascensione instituant stellarum conformationem, quod quidem apud eos thema vocatur; ex themate autem fiunt prædictiones. Non potest autem fieri ut sumatur articulus genituræ eorum qui cadunt sub considerationem, ut docebo; neque horoscopium est

1. οὐδὲ τὸ Sextus; οὔτε τι cod. Mill. Uncis inclusa supplevit Mill. ex Sexto; ἢ... ἢ] Schneid.; οὔτε... οὔτε Mill.; ἐπιγνώριμον cod. — 2. ἀκαταληπΐούντων cod. Mill.; ἀκαταληπΐουμένων Sext.; ἡ om. cod. rest. Mill. — 4. ἔνεσΐι Sext. — 6. δὲ om. cod.; διασημαινόμενον cod. Mill.; διασημαῖνον Sext.; ἀπλανὲς om. cod. restit. Mill. — 7. ἀναφορὰν Sext.; διαφορὰν cod. Mill. — 8. Ἐπὶ Sextus; Ἀπὸ cod. Mill.; ἀποτάξεως cod.; ἀποτέξεως Sextus Bekkeri; ἡ διαφορὰ et ἴσχοντος cod. — 9. τετηρείσθω cod.; τετήρηται Sextus apud quem eadem sic leguntur: τετήρηται, καθάπερ διακόνῳ πρὸς τὴν τήρησιν τοῦ ὡροσκόπου χρησαμένων τῶν Χαλδαίων· ἐπὶ δὲ τῇ ἀναφορᾷ ὁ συσχηματισμὸς τῶν ἄλλων ἀσΐέρων, ὅπερ διάθεμα καλοῦσι, καὶ ἐπὶ τῷ διαθέματι αἱ προαγορεύσεις (§ 53). — 10. σχηματισμὸν cod. Mill.; συσχηματισμὸν Sextus. — 13. παρασΐήσομεν Sextus.

τὸ ἀνίσχον ζῴδιον πρὸς ἀκρίβειαν καταλαμβάνεται. Πῶς οὖν ἀσύ-
σλατος ἡ τῶν Χαλδαίων μέθοδος νῦν λέγωμεν. Δεῖ τὴν γένεσιν τῶν
ὑπὸ τὴν ἐπίσκεψιν πεσουμένων πρότερον ὁρίσαντας ἐπιζητεῖν [ἦν]
ἤτοι ἀπὸ τῆς τοῦ σπέρματος καταβολῆς καὶ συλλήψεως λαμβάνουσιν
ἢ ἀπὸ τῆς ἐκτέξεως. Καὶ εἰ μὲν ἀπὸ τῆς συλλήψεως λαμβάνειν ἐπι- 5
χειρήσει τις, ἄληπλός ἐσλιν ὁ ἀκριβὴς περὶ τούτου λόγος, ταχὺς
ὑπάρχων χρόνος· καὶ εἰκότως· οὐ γὰρ ἔχομεν λέγειν, εἴτε ἅμα τῇ
μεταθέσει τοῦ σπέρματος γέγονεν ἡ σύλληψις, εἴτε καὶ μή. Δύναται
μὲν γὰρ καὶ ἅμα νοήματι τοῦτο συμβαίνειν, ὥσπερ καὶ τὸ προσα-
χθὲν τοῖς διαπύροις τῶν κλιβάνων σλέαρ εὐθὺς κολλᾶται, δύναται δὲ 10
καὶ μετὰ χρόνον. Διασλήματος γὰρ ὄντος ἀπὸ τοῦ σλόματος τῆς
μήτρας μέχρι τοῦ πυθμένος, ἔνθα καὶ τὰς συλλήψεις λέγουσι γίνε-
σθαι ἰατροί, πάντως ἐν χρόνῳ τινὶ τὸ διάσλημα τοῦτο ἀνύειν πέ-
φυκεν ἡ καταβαλλομένη τοῦ σπέρματος φύσις. Ἀγνοοῦντες οὖν τὴν
ποσότητα τοῦ χρόνου κατὰ τὸ ἀκριβὲς οἱ Χαλδαῖοι οὐδέποτε τὴν 15
σύλληψιν καταλήψονται, τοῦ σπέρματος ὁτὲ μὲν εὐθυβολουμένου (37)

certum et expers errore; neque signum exoriens recte deprehenditur. Qua ratione non possit consistere disciplina Chaldæorum nunc dicemus. Articulum ergo genituræ eorum qui cadunt sub considerationem aut a dejectione seminis et a conceptione sumunt aut a partu. Et, si quis ex conceptione horoscopum sumere conabitur, accuratam ejus rationem comprehendere non poterit, citius quum transeat tempus, et merito quidem; neque enim possumus dicere an simul cum dejectione seminis facta fuerit conceptio, an non. Potest enim hoc evenire vel momento cogitationis, sicut farina aqua subacta, quæ ardentibus clibanis est immissa, statim conglutinatur. Potest autem etiam post aliquod tempus. Quum sit enim intervallum ab ore matricis usque ad fundum, in quo dicunt medici fieri conceptus, seminis quod dejicitur natura ut omnino in aliquo tempore hoc spatium conficiat oportet. Jam hoc ignorantes Chaldæi, nempe quanto tempore hoc fiat, nunquam perfecte comprehendent conceptum. Nam, quum semen quidem aliquando recta jaciatur et in

2. ἄσλατος cod.; Sextus habet : τοίνυν ἀσύσλατός ἐσλιν ἡ τῶν Χαλδαϊκῶν μέθοδος· λέγωμεν δὲ περὶ τοῦ πρώτου πρῶτον. Τὴν δὴ γένεσιν. – Δεῖ τήν cod. Mill. — 4. ἦν supplevi. — 6. ἀκατάληπλος Sextus. — 8. Θέσει Sextus : an καταθέσει? Schneid. — 13. ἰατρῶν παῖδες Sext.; ἀνύειν] ποιεῖν Sextus. — 14. πέφυκεν ἡ Sextus; πέφυκε cod. Mill.; τοῦ σπέρματος Sextus; τὸ σπέρμα ἡ cod. Mill.

καὶ αὐτοῖς προσπίπτοντος ὑφ' ἓν τοῖς εὐφυῶς ἔχουσι πρὸς σύλληψιν τῆς μήτρας [τόποις, ὁτὲ δὲ πολυσπόρως ἐμπίπτοντος, ὑπ' αὐτῆς δὲ τῆς ἐν τῇ μήτρᾳ δυνάμεως εἰς ἕνα τόπον συνάγεσθαι] δυναμένου· τῶν ἀγνώστων τὸ πότε γίνεται τὸ πρῶτον καὶ πότε τὸ δεύτερον, πόσος τε ὁ εἰς ἐκείνην τὴν σύλληψιν ἀναλισκόμενος χρόνος καὶ πόσος [ὁ] εἰς ταύτην· ἀγνοουμένων δὲ τούτων ἦρται καὶ ἡ πρὸς ἀκρίβειαν τῆς συλλήψεως κατάληψις. Εἴπερ τε, ὥσπερ τινὲς τῶν φυσικῶν εἰρήκασιν, ἐψόμενον πρῶτον καὶ προμεταβαλλόμενον ἐν μήτρᾳ τὸ σπέρμα τότε προσέρχεται τοῖς ἀνασωμωθεῖσιν αὐτῆς ἀγγείοις, καθάπερ τῇ γῇ τὰ τῆς γῆς σπέρματα· αὐτόθεν οἱ μὴ εἰδότες τὴν ποσότητα τοῦ τῆς μεταβολῆς χρόνου οὐκ εἴσονται οὐδὲ τὸν τῆς συλλήψεως καιρόν. Ἔτι δὲ καὶ ὡς κατὰ τὰ λοιπὰ μέρη τοῦ σώματος διαφέρουσιν ἀλλήλων αἱ γυναῖκες κατὰ ἐνέργειάν τε καὶ τὰς λοιπὰς αἰτίας, οὕτως καὶ κατὰ τὴν τῆς μήτρας ἐνέργειαν τὰς μὲν θᾶττον συλλαμβανούσας, τὰς δὲ βράδιον. Καὶ οὐ παράδοξον,

ipsos locos matricis conceptui idoneos uno motu incurrat, aliquando autem sparsim incidat et ipsa matricis vi possit in unum locum cogi, est incertum quando fiat primum et quando secundum; et quantum temporis consumatur in illa conceptione et quantum in hac. Ea autem si ignorantur, tollitur etiam accurata et exacta comprehensio conceptionis. Jam, si, ut nonnulli dicunt physici, primo coctum et prius mutatum semen in matrice, tunc accedit ad reserata ejus vasa, veluti in terram semina terræ, hinc nescientes quanto tempore fiat mutatio ignorabunt etiam conceptionis tempus. Præterea, sicut cæteris corporis partibus mulieres aliæ ab aliis discrepant quod ad vigorem vel ad cætera attinet, ita et vigore uteri differunt, quum aliæ citius, aliæ tardius concipiant. Neque mirum est, quum ipsæ

1. *προσπίπτος* cod. — 2-3. Uncis inclusa supplevit Sexto Mill. — 3-4. *δυνάμεων· ἀγνώστων δὲ ὄντων* cod. Mill. correx. Schneid. — 6. *πόσος εἰς αὐτήν* cod.; *ἦρται*] *οἴχεται* Sextus. — 8. *ἐψόμενον* Sextus; *ἐμμένον* cod. Mill. *προμεταβάλλον* Sextus. — 10. *καθάπερ..... σπέρματα*] hæc desunt apud Sextum. — *αὐτόθεν* Sextus; *ὅθεν* cod. — *οἱ μὴ*] *οὐκ* Sextus. — 12-15. Rectius apud Sextum leguntur eadem: *καὶ μὴν ὥσπερ κατὰ τὰ λοιπὰ μέρη τοῦ σώματος ἐν ταῖς τῶν μερῶν ἐνεργείαις διαφέρουσιν ἀλλήλων αἱ γυναῖκες, οὕτως εἰκὸς αὐτὰς καὶ κατὰ τὴν τῆς μήτρας ἐνέργειαν διαφέρειν, τὰς μὲν θᾶττον συλλαμβανούσας, τὰς δὲ βράδιον.* — 14. Post *οὕτως* forsitan addendum *εἰκός*.

ὅπου καὶ αὐταὶ αὑταῖς συγκρινόμεναι νυνὶ μὲν εὐσύλληπτοι θεωροῦνται, νυνὶ δὲ οὐδαμῶς. Τούτου δ' οὕτως ἔχοντος ἀδύνατόν ἐστι λέγειν πρὸς ἀκρίβειαν πότε [38] συνέχεται τὸ καταβληθὲν σπέρμα, ἵνα ἀπὸ τούτου τοῦ χρόνου στήσωσιν οἱ Χαλδαῖοι τῆς γενέσεως τὸν ὡροσκόπον.

4. Τούτῳ τῷ λόγῳ ἀδύνατόν ἐστιν ἐκ τῆς συλλήψεως στῆσαι τὸν ὡροσκόπον· ἀλλ' οὐδὲ ἐξ ἀποτέξεως. Πρῶτον μὲν γὰρ ἄπορόν ἐστι τὸ ποτε ῥηθήσεται ἀπότεξιν εἶναι· ἆρά γε ὅταν ἄρξηται προκύπτειν εἰς τὸν ψυχρὸν ἀέρα τὸ ἀποτικτόμενον, ἢ ὅταν ὀλίγον ἐξίσχῃ, ἢ ὅταν εἰς τὴν γῆν κατενεχθῇ; οὐδ' ἐν ἑκάστῳ τούτων δυνατόν ἐστι τὸ ἀκριβὲς τῆς ἀποτέξεως καταλαβέσθαι ἢ χρόνον ὁρίζειν. Καὶ γὰρ διὰ παράστημα ψυχῆς καὶ δι' ἐπιτηδειότητα σώματος καὶ διὰ προαίρεσιν τῶν τόπων καὶ δι' ἐμπειρίαν μαίας καὶ ἄλλας ἀπείρους προφάσεις οὐχ ὁ αὐτός ἐστι χρόνος καθ' ὃν προκύπτει τὸ τικτόμενον ῥαγέντων τῶν ὑμένων, ἢ ἐκτὸς ὀλίγον γίνεται, ἢ εἰς

secum ipsis collatæ, facile nunc concipere cernantur, nunc minime. Quæ quum ita sint, fieri non potest ut certo dicatur quo tempore semen injectum coalescat, ut inde Chaldæi horoscopum genituræ constituant.

4. Hisce de causis fieri non potest ut ex conceptione constituatur horoscopus. Sed ne ex partu quidem potest. Primum enim difficile dictu est quando jure affirmetur partum adesse: num eo potissimum tempore, quo incipiat in frigidum aera emergere fructus, an quo jam paulum exsistat, an quo humi decidat? Non vel in quovis horum temporum puncto potest quisquam ipsum deprehendere partum aut rei momentum definire. Nam, prout præsentior animus, aut aptior corporis habitus, aut opportunior locus, aut peritior obstetrix, aut alia subest causa (quæ sunt innumeræ), non idem est tempus emergentis fructus ex membranis ruptis, vel paulum eminentis,

1. ὅπου ὅτε Sextus; αὗται αὐταῖς cod.; αὗται αὐταῖς Mill.; ἑαυταῖς Sext. — 2. τῶν ἀδυνάτων ἐστὶ Sextus; ἀδυνάτως Schneid. — 3. τὸ ποτε συνέσχεται Sextus. — 4. συστήσωσιν Sext. — 7. ἀλλ' οὐδὲ] ἄλλοι δὲ cod.; καὶ μὲν οὐδὲ ἀπὸ τέξεως Sextus, V, § 64. — 8. ῥητέον Sext. — 9. τὸν ψυχρὸν ἀέρα τὸ ἀποτικτόμενον Sext.; προκύπτειν εἰς τὸν θυρεὸν cod. Mill.; ὀλίγον Sext.; ὅλον cod. — 10. κατενεχθῇ· εἶτα οὐδὲ ἐφ' ἑκάστου Sext.; ἐνεχθῇ cod. Mill.; οὐδ' ἐν ἑκάστῳ] οὐδὲν ἑκάστῳ cod. — 11. ἀποτέξεως Sext.; ἀποδείξεως cod. et Mill. — 13. καὶ πρὸς διάθεσιν Sextus; μαίας Sextus; ἅμα cod. — 15. ὅλον cod. pro ὀλίγον. correx. Mill. ex Sexto.

τὴν γῆν καταφέρεται, ἀλλ' ἄλλος ἐπ' ἄλλων· ὃν πάλιν μὴ δυνάμενοι ὡρισμένως καὶ ἀκριβῶς σἰαθμήσασθαι οἱ Χαλδαῖοι ἐκπεσοῦνται τοῦ δεόντως τὴν τῆς ἀποτέξεως ὥραν ὁρίζειν. Ὅτι μὲν οὖν ἐπαγγέλλονται ἐπὶ τοῖς τῆς ἀποτέξεως χρόνοις οἱ Χαλδαῖοι τὸν ὡροσκόπον γινώσκειν, οὐκ ἴσασι δέ, ἐκ τούτων συμφανές· ὅτι δὲ οὐδὲ τὸ ὡροσκόπιον[39] ἀπλανὲς αὐτοῖς ἐσἰί, πάρεσἰιν ἐπιλογίζεσθαι. Ὅταν γὰρ λέγωσιν ὅτι ὁ προσεδρεύων τῇ ὠδινούσῃ ἅμα τῇ ἀποτέξει δίσκῳ σημαίνει τῷ ἀπὸ τῆς ἀκρωρείας ἀσἰεροσκοποῦντι Χαλδαίῳ, κἀκεῖνος εἰς οὐρανὸν ἀποβλέπων παρασημαίνεται τὸ ἀνίσχον ζῴδιον, τὸ μὲν πρῶτον ἐπιδείξωμεν αὐτοῖς ὅτι τῆς ἀποτέξεως ἀορίσἰου τυγχανούσης, καθὼς μικροῦ πρότερον παρεσἰήσαμεν, οὐδὲ τῷ δίσκῳ ταύτην διασημαίνειν εὔκολον. Εἶτ' ἔσἰω καὶ καταληπἰὴν ὑπάρχειν τὴν ἀπότεξιν, ἀλλ' οὔτιγε πρὸς ἀκριβῆ χρόνου σημειοῦσθαι ταύτην δυνατόν ἐσἰι· τὸν γὰρ τοῦ δίσκου ψόφον, ἐν πλείονι χρόνῳ καὶ ἐν συχνῷ πρὸς αἴσθησιν δυνάμενον μερίζεσθαι, κινεῖσθαι

vel ad humum prolapsi; sed apud alias aliter. Quum hæc nequeant Chaldæi certo definire temporis spatio, necesse erit ut errent dum partus horam recte notare volunt. Ex quibus patet Chaldæos, falso se jactare quasi horoscopum ex ipso partus tempore cognoscant, minime vero scire. Nunc superest ut probemus ipsum horoscopum iis omnino dubium atque incertum esse. Etenim quum affirmant eum qui parturienti feminæ assidet, simul atque partus fit, signum dare Chaldæo e specula astra contemplanti, hunc vero cœlum intuentem signum notare quod exoritur, primum quidem eis ostendamus, quum partus absoluti tempus non constet (quod paulo ante demonstravimus), ne disco quidem significari illud facile posse. Deinde, etiamsi partus observari possit, at certe punctum illud temporis, quo fit, notari non potest: disci enim sonitus, quum majori et longiori temporis spatio ad

1. ἐπ' ἄλλων· ὃν Sextus; ἐπ' ἄλλῳ ὧν cod.; ἐπ' ἄλλῳ. Ὃν Mill. — 2. σἰαθμίσεσθαι cod. — 3. δέοντος cod. — 4. ἀποτέξεως Sextus; ἀποδείξεως cod. Mill. — 5. οὐκ ἴσασι Sextus; οὐχ ἰσἴᾶσι cod. — 7-8. ἅμα τῇ ἀποτέξει] τὴν ἀπότεξιν Sext. — 8. ἐπὶ τῆς Sextus. — 9. παρασημαίνεται] ἐπισημειοῦται Sextus. Mill. proponit: παρασημειοῦται. — 10. ἐπιδείξωμεν cod.; ἐπιδείξομεν Mill.; ὑποδείξομεν Sextus. — 12. εὔκολον Sextus; εὔλογον cod. – καὶ καταληπἰὴν Sext.; καταληπἰὴν cod. Mill. — 13. οὔ γε Sextus. — 13-14. παρεπισημειοῦσθαι Sextus. — 14. ἐν πλείονι Sextus; πλείονι cod. Mill. — 15. ἐν συχνῷ Sextus; οὐ συχνῷ cod. ortum ex CYCYXNΩ dupliciter lecto. Mill. – καὶ κινεῖσθαι cod.

συνέβη ἐπὶ την ἀκρώρειαν. Τεκμήριον δὲ [τὸ] ἐπὶ τῶν πόρρω δενδροτομούντων θεωρούμενον· μετὰ γὰρ ἱκανὴν ὥραν τοῦ κατενεχθῆναι τὸν πέλεκυν ἐξακούεται ἡ φωνὴ τῆς πληγῆς, ὡς ἂν ἐν χρόνῳ πλείονι φθάνουσα ἐπὶ τὸν ἀκούοντα. Καὶ διὰ τοῦτο τοίνυν οὐκ ἔστιν ἀκριβῶς τοῖς Χαλδαίοις τὸν χρόνον τοῦ ἀνίσχοντος ζῳδίου καὶ κατ' ἀλήθειαν ὡροσκοποῦντος λαμβάνειν. Καὶ μὴν οὐ μόνον φθάνει πλείων διελθὼν χρόνος μετὰ τὴν ἀπότεξιν τοῦ παρεδρεύοντος τῇ ὠδινούσῃ κρούσαντος τῷ δίσκῳ, εἶτα μετὰ τὸ κρουῦσαι ἀκούσαντος τοῦ ἐπὶ τὴν ἀκρώρειαν, [ἀλλὰ] καὶ περισκοποῦντος καὶ βλέποντος ἐν τίνι τῶν ζῳδίων ἐστὶν ἡ σελήνη καὶ τῶν λοιπῶν ἀστέρων ἐν τίνι ἕκαστος, φαίνεται ἀναγκαῖον ἀλλοιότερον γενέσθαι τὸ περὶ τοὺς ἀστέρας διάθεμα, τῆς τοῦ πόλου κινήσεως ἀλέκτῳ τάχει φερομένης, πρὶν τηρητικῶς παραφυλάξασθαι τὴν τοῦ γεννηθέντος ὥραν κατ' οὐρανὸν βλεπομένην.

5. Οὕτως ἀσύστατος δειχθήσεται ἡ κατα Χαλδαίους τέχνη. Εἰ δὲ

aurium sensum dividatur, aegre perveniat in speculam. Cujus rei indicium est in iis quos e longinquo ligna secantes videmus : tempore enim sat longo postquam illata est securis, exauditur ictus sonitus, ut qui non statim ad aures audientis perveniat. Propterea non possunt Chaldæi verum tempus signi orientis et certum horoscopum afferentis deprehendere. Quin imo, non solum præterit aliquantum temporis post partum mulieris donec is qui parturienti assidet discum pulsaverit, et rursus post disci sonitum donec ab eo qui in specula est audiatur, verum etiam dum hic circumspicit et intuetur in quo signo luna sit vel in quo unumquodque siderum, necesse est ut prius mutetur siderum ordo (quum poli conversio ineffabili celeritate rapiatur) quam diligenter observari possit in cœlo nativitatis hora.

5. Tollitur infirmari potest Chaldæorum ars. Si vero quis ex interroga-

1. τὸ add. Mill. ex Sexto. — 3. ἂν ἐν Sextus ; ἄνευ cod. — 5-6. κατ' ἀκρίβειαν Sextus. — 6. βθάνει Sext. Schn. : βανείται cod. — 7. διελθεῖν Sextus. — 9. Locus τοῦ ἐπὶ τῆς ἀκρωρείας. — ἀλλα restituit Mill. ex Sexto. — 10. ἐστιν ἡ σελήνη Sextus, Schneid. ; ἐστὶ σελήνη cod. Mill. — 11. φθάνει Sextus, Schneid. ; φαίνεται cod. Mill. — 12. ἀλέκτῳ Sextus ; ἀλλ' ἐν cod. correx. Mill. — φερομένης Sextus : φερομενα cod. — 13-14. Hæc apud Sextum sic leguntur : πρὶν τηρητικῶς παραπλάσασθαι τῇ τοῦ γεννηθέντος ὥρα τα κατ' οὐρανὸν βλεπόμενα (§ 70).

ἐξ ἐπερωτήσεων φάσκοι τις σκοπεῖσθαι τοῦ ϖυνθανομένου τὴν γένεσιν, ἐκ ϖερισσοῦ ἐπιγνώτω μηδὲ κατὰ τοῦτον τὸν τρόπον δύνασθαι ἐφικνεῖσθαι ἐπὶ τὸ ἀκριβές. Εἰ γὰρ τοσαύτη τις ἐπιμέλεια ἰσλόρηται κατ' αὐτοὺς ϖερὶ τὴν τέχνην καὶ μηδ' αὐτοὶ ἐφικνοῦνται ἐπὶ τὸ ἀκριβές, καθὼς ἐπεδείξαμεν, ϖῶς ὁ ἰδιώτης κατείληφε τῆς ἀποτέξεως τὸν χρόνον ἀκριβῶς, ἵνα ϖαρὰ τούτου μαθὼν ὁ Χαλδαῖος σλήσῃ τὸν ὡροσκόπον ἀληθῶς; Ἀλλ' οὐδὲ κατὰ τὴν τοῦ ὁρίζοντος ὄψιν ϖάντη ὁ αὐτὸς φανήσεται ἀνίσχων ἀσλήρ, ἀλλ' ὅπου μὲν ὡροσκόπος νομισθήσεται τὸ ἀπόκλιμα, ὅπου δὲ ὡροσκόπος ἡ ἐπαναφορὰ ϖαρὰ τὴν τῶν τόπων ἐπιφάνειαν ὄντων ἢ ταπεινοτέρων ἢ ὑψηλοτέρων, ὥσλε καὶ κατὰ τοῦτο τὸ μέρος οὐκ ἀκριβὴς φανήσεται ἡ ϖροαγόρευσις, ϖολλῶν κατὰ ϖάντα τὸν κόσμον τῇ αὐτῇ ὥρᾳ γεννωμένων, ἄλλου ἄλλως τὰ ἄσλρα Θεωροῦντος. Ματαία δὲ καὶ ἡ διὰ τῶν ὑ[δρι]ῶν νομιζομένη κατάληψις. Οὐ γὰρ ὁμοίως [41] [ὁ] ἀμφορεὺς τ[ρυπη]θεὶς ῥύσει ϖλήρης ὢν ὡς ἀπόκενος, αὐτοῦ τοῦ ϖόλου

tionibus profiteatur se inspecturum fore interrogantis genituram, abunde sciat ne id quidem posse certo modo fieri. Etenim, si illi ipsi qui tantam diligentiam dicuntur adhibere nequeunt (sicuti demonstratum est) ad verum accedere, quomodo unus e multis poterit certum nativitatis tempus observare, ut deinde Chaldæus, ab ipso edoctus, recte constituat horoscopum? Verum nec ex conspectu horizontis eadem ubique apparebit exoriens stella, sed pro horoscopo habebitur tum declinatio, tum successio astrorum, prout ab humiliore vel excelsiore loco adspicietur: unde et ab hac parte haud certam esse prædictionem liquet, quippe quum, multis per totum terrarum orbem eadem hora nascentibus, cuique aliter appareant astra. Inanis etiam ea quæ per clepsydras fieri posse existimatur observatio. Non enim similiter per plenam aut semivacuam perforatam amphoram aqua fluet, dum cœlum

2. Hæc in codice et in Mill. et Schneid. gravius corrupta sic leguntur: *γένεσιν ἢ ϖερὶ οὗ ἐπερωτάτω*; quæ sensu carent. Legendum esse suspicor: *ἐκ ϖερισσοῦ ἐπιγνώτω*; quæ locutio a Sexto usurpatur: *ἐκ ϖεριουσίας δὲ λεκτέον* (edit. Bekk. p. 743). — 14-15. Hæc in codice sic leguntur: *ἀμφορεὺς το...θεὶς ῥύσει ϖληρώσων ὡς ἀπόκενος*; Miller legendum esse suspicatur: *ἀμφορεὺς ὁ ϖρο[ῥῆ]θεὶς ῥεύσει*. Sed conf. Sextum (§ 75) et hunc locum sic emendabis: *οὐ γὰρ ὁμοίως ὁ ἀμφορεὺς τρυπηθεὶς ῥύσει ϖλήρης ὢν ὡς ἀπόκενος.* – *ϖόλου*] ϖολλά cod.

κατὰ ἐκείνων λόγον ἐνὶ ὁρμήματι ἰσοταχῶς φερομένου. Εἰ δὲ ἀνασῖρέψαντες λέγοιεν μὴ τὸν ἀκριβῆ χρόνον λαμβάνειν ἀλλ' ὡς ἔτυχεν ἐν πλάτει, σχεδὸν ὑπ' αὐτῶν ἐλεγχθήσονται τῶν ἀποτελεσμάτων. Οἱ γὰρ ἐν τῷ αὐτῷ χρόνῳ γεννηθέντες οὐ τὸν αὐτὸν ἔζησαν βίον, ἀλλ' οἱ μὲν λόγου χάριν ἐβασίλευσαν, οἱ δὲ ἐν πέδαις κατεγήρασαν. Οὐδεὶς γοῦν Ἀλεξάνδρῳ τῷ Μακεδόνι γέγονεν ἴσος πολλῶν κατὰ τὴν οἰκουμένην ὁμοίως ἀποτεχθέντων αὐτῷ, οὐθεὶς Πλάτωνι τῷ φιλοσόφῳ. Ὥσῖε [εἰ] τὸν ἐν πλάτει τῆς γενέσεως χρόνον ὁ Χαλδαῖος [ἐπισκέπῖεται] ἀκριβῶς, οὐ δυνήσεται λέγειν, εἰ [ὁ] κατὰ τοῦτον τὸν χρόνον γεννηθεὶς εὐτυχήσει. Πολλοὶ γοῦν κατὰ τὸν αὐτὸν χρόνον γεννηθέντες ἐδυσῖύχησαν, ὥσῖε ματαία καὶ ἡ κατὰ τὰ διαθέματα ὁμοιότης. Διαφόρως οὖν καὶ πολυτρόπως τὴν ματαιόπονον σκέψιν τῶν Χαλδαίων διελέγξαντες οὐδὲ τοῦτο παραλείψομεν, ὡς εἰς ἄπορον χωρήσουσιν αἱ προρρήσεις αὐτοῖς. Εἰ γὰρ τὸν ἐν τῇ ἀκίδι τοῦ Τοξότου γεννηθέντα, ὡς οἱ μαθηματικοὶ λέγουσιν, ἀνάγκη σφαγήσεσθαι, πῶς αἱ [42] τοσαῦται τῶν βαρβάρων μυριάδες ἀγωνιζόμεναι

ipsum dicunt uno impetu eademque semper celeritate ferri. Quod si contra dixerint non esse opus sibi tempore certo ac fixo, sed aliquam concedi latitudinem, ipsum apotelesma confutabit eos. Nam qui nati eodem tempore sunt, non eandem vixere vitam, sed alii, exempli gratia, regnavere, alii in carcere senuerunt. Nemo Alexandro Macedoni par evasit ex tot hominibus eadem ratione in universo orbe genitis; nemo Platoni philosopho par fuit. Quapropter si natalium tempus haud diligenter observat Chaldæus, dicere certo modo non poterit an is qui eo tempore natus est prospera fortuna usurus sit; nam permultis eodem tempore natis adversa fuit, unde diathematis similitudinem in genituris vanam esse liquet. Quum igitur vanam Chaldæorum observationem plurimis diversisque modis confutaverimus, ne hoc quidem silentio prætermittemus, in dubio versari prædictiones eorum. Nam, si is qui sub cuspide Sagittarii genitus est, necessario, ut mathematicis placet, jugulabitur, quomodo fit ut innumeri barbari qui cum Græcis ad Marathonem

1-2. ἀνασῖρέψαντες Sextus: διασῖρέψαντες cod. – λαμβάνεσθαι Sextus. — 8-9. Quæ desunt in codice supplevi ex Sexto apud quem hæc leguntur: ὥσῖε εἰ τὸν ἐν πλάτει τῆς γενέσεως χρόνον ὁ Χαλδαῖος ἐπισκέπῖεται, οὐ δυνηθήσεται παγίως λέγειν ὅτι ὁ κ. τ. λ. — 9. τὸν αὐτὸν Sextus. Schneid.: τοῦτον τὸν cod. Mill. — 10-11. τούτῳ γεννηθέντες Sextus. — 15. τόξου cod. — 16. ἀνταγωνιζόμεναι Sext.

πρὸς τοὺς Ἕλληνας ἐν Μαραθῶνι ἢ Σαλαμῖνι ὑφ' ἓν κατεσφάγησαν; οὐ γὰρ δή γε ἐπὶ πασῶν ὁ αὐτὸς ἦν ὡροσκόπος. Καὶ πάλιν εἰ τὸν ἐν τῇ κάλπῃ τοῦ Ὑδροχόου γεννηθέντα ναυαγήσειν, πῶς οἱ ἀπὸ Τροίας ἀναγόμενοι τῶν Ἑλλήνων περὶ τὰ κοῖλα τῆς Εὐβοίας συγκατεποντίσθησαν; Ἀπίθανον γὰρ πάντας μακρῷ χρόνῳ διαφέροντας ἀλλήλων ἐν τῇ κάλπῃ τοῦ Ὑδροχόου γεγεννῆσθαι. Οὐ γὰρ ἔστι λέγειν ὅτι δι' ἕνα πολλάκις, ᾧ εἵμαρται κατὰ πέλαγος φθαρῆναι, πάντες οἱ ἐν τῇ νηῒ συναπολοῦνται. Διὰ τί γὰρ ἡ τούτου εἱμαρμένη τὰς πάντων νικᾷ, ἀλλ' οὐχὶ διὰ τὸν ἕνα, ᾧ εἵμαρται ἐπὶ γῆς τελευτᾶν, πάντες περισώζονται;

6. Ἀλλ' ἐπεὶ καὶ περὶ τῆς τῶν ζῳδίων ἐνεργείας λόγον ποιοῦνται, οἷς φασὶ προσομοιοῦσθαι τὰ ἀποτικτόμενα, οὐδὲ τοῦτον παραλείψομεν, οἷον τὸν ἐν Λέοντι γεννηθέντα ἀνδρεῖον ἔσεσθαι· ὁ δὲ ἐν Παρθένῳ τετανόθριξ, λευκόχρως, ἄπαις, αἰδήμων. Ταῦτα δὲ καὶ τὰ

aut Salaminem dimicaverunt, una interfecti fuerint? Non idem haud dubie omnibus horoscopus erat. Et rursum, si qui sub Aquarii situla genitus est necessario naufragium patietur, quomodo Græci qui Troja revertebantur in freto Euboeæ una submersi sunt? Nam haud facile crediderim hos omnes qui multum ætate inter se differebant sub Aquarii situla genitos esse. Non enim potest dici, ob unum sæpe quem fatum perire in pelago jusserit, omnes qui eamdem navem conscenderunt una sæpe demersum iri. Cur enim unius fatum omnium fata vincit, sed non potius ob unum quem fatum in terra mori jusserit, salus omnibus datur?

6. Sed quoniam de signorum virtutibus, quibus dicunt accommodari ea quæ gignuntur, disserunt, ne hunc quidem sermonem prætermittemus, quo eum qui sub Leone genitus est fortem fore aiunt; qui sub Virgine, crinitum, candidum, liberorum expertem, verecundum. Ea cæteraque istius modi deridenda

1. ἢ Σαλαμῖνι om. Sextus, § 92. — 2. πάντων Sext. – ὁ αὐτὸς Sext.; αὐτῶν cod. – εἰ om. cod. Mill. restit. Schneid. — 3. ναυαγήσειν cod. – πῶς οἱ Sextus; πόσοι. In his locis plures occurrunt mendæ quæ ex verbis male auditis videntur provenire, et fortasse indicant codicem nostrum a librario dictata audiente scriptum fuisse. — 4. ἀνακομιζόμενοι Sextus. — 6. ἐν τῇ κάλπιδι Sextus; ἐπὶ τῇ κάλπῃ cod. Mill. – οὐ γὰρ ἔστι cod. Mill.; καὶ μὴν οὐδὲ ἔνεστι Sextus. — 8. συναπόλλυνται Sextus. — 9. διὰ τὴν ᾧ εἵμαρτο cod. — 14. Post τετανόθριξ Sext. addit χαροπὸς, § 95. – λευκόχρως Sextus; λευκόχρους cod. et Mill.

τούτοις ὅμοια γέλωτός ἐστι μᾶλλον ἄξια καὶ οὐ σπουδῆς. Ἔστι γὰρ κατ' αὐτοὺς μηδένα Αἰθίοπα ἐν Παρθένῳ γεννᾶσθαι· εἰ δ' οὖν, δώσει [εἶναι] τὸν τοιοῦτον λευκόν, τετανότριχα [43] καὶ τὰ ἕτερα. Οἶμαι δὲ μᾶλλον τοὺς ἀρχαίους [τὰ] ὀνόματα τῶν κειμένων ζώων ἐπίκλησιν τοῖς ἄστροις προσθεικέναι οἰκειώσεως χάριν, οὐχ ὁμοιοτρόπου φύσεως· τί γὰρ ἔχουσιν ὅμοιον ἄρκτῳ οἱ ἑπτὰ ἀστέρες διεστῶτες ἀπ' ἀλλήλων; ἢ δράκοντος κεφαλῇ οἱ, ὡς φησιν ὁ Ἄρατος, πέντε;

Ἀλλὰ δύο κροτάφοις, δύο δ' ὄμμασιν, εἷς δ' ὑπένερθεν
ἐσχατιὴν ἐπέχει γένυος δεινοῖο πελώρου.

7. Οὕτως καὶ ταῦτα οὐκ ἄξια τοσούτου πόνου δείκνυται τοῖς εὖ φρονεῖν προῃρημένοις καὶ μὴ προσέχουσι τῇ τῶν Χαλδαίων ἐμφυσιώσει, οἳ καὶ βασιλεῖς ἐξαφανίζουσιν ἄδειαν καταρτίζοντες καὶ ἰδιώτας παραθαῤῥύνουσι μεγάλα τολμᾶν. Εἰ δὲ ἀποτύχοι αὐτὸς

sunt, non serio refellenda. Non potest fieri judicibus his, ut aliquis gignatur sub Virgine Æthiops; hunc alioquin ea dabit candidum esse, et crinitum, et cætera. Mihi potius videntur veteres animalium in medio positorum nominibus tanquam cognominibus astra vocavisse, consuetudinis gratia, non ob naturæ ullam similitudinem: quid enim habent ursæ consimile septem illa multum inter se disjuncta astra? aut draconis capiti, quinque illa de quibus Aratus:

Tempora bina tenent, oculos duo, subtus et unum
Immanis monstri maxillæ extrema capessit.

7. Sic patet ista non digna tanto labore esse iis qui recte sapere volunt quique non mentem applicant ad vanam istam Chaldæorum jactationem, qua fit ut reges, impunitate prædicta, interficiantur, et privati homines ad tetra facinora excitentur. Quod si hominem, frustra perpetrato scelere, de-

2. εἴ δ' οὖν Millerus; εἰ δ' οὐ cod. — 3. εἶναι ex Sexto addid. Schneid. — 4. τὰ add. Mill. — 4-6. ἐπὶ κλητοῖς cod.; ἐπίκλησιν τοῖς Mill. Sextus habet: εἰκὸς γὰρ τοὺς παλαιοὺς τὰ τοιαῦτα τῶν ὀνομάτων τίθεσθαι κατὰ ψιλὴν τὴν τοῦ χαρακτῆρος ἐμφέρειαν. Τάχα δὲ οὐδὲ κατ' αὐτήν, ἀλλ' εὐσήμου χάριν διδασκαλίας· τί γὰρ ὅμοιον ἔχουσιν ἄρκτῳ. – ἄρκτῳ οἱ Sextus; ἄρκτου cod. — 7. κεφαλαὶ ὡς φησιν ὁ Ἄρατος πέντε cod.; κεφαλῇ οἱ πέντε; ἐφ' ὧν φησὶν ὁ Ἄρατος Sextus Mill. — 8. Arat. Phænom. vers. 56-57. — 9. ἐσχάτη δ' ἐπέχει cod.; ex Sexto correxit Mill. — 10. πῶς pro οὕτως (ου omisso ob finem præcedentis vocabuli) Mill. — 12. δειλίαν καταρτίζοντες cod. Mill. Schneidew. Legendum esse puto: ἄδειαν καταρτίζοντες, quæ melius sententiæ respondent.

κακῷ περιπαρείς, οὐ πᾶσι γίνεται διδάσκαλος ὁ βλαβείς, οὓς φρεναπατᾶν βουλόμενοι τοῖς ἀποτεύγμασιν εἰς ἄπειρον τὸν νοῦν αὐτῶν συνωθοῦντες λέγουσιν οὐκ ἄλλως ἐπὶ τὸ αὐτὸ δύνασθαι τὸν συσχηματισμὸν τῶν αὐτῶν ἀστέρων γίνεσθαι ἢ διὰ τῆς ἀποκαταστάσεως τοῦ μεγάλου ἐνιαυτοῦ, δι' ἑπλακισχιλίων ἐτῶν καὶ ἑπλακοσίων ἑβδομήκοντα καὶ ἑπτά. Πῶς οὖν φθάσει ἀνθρωπίνη παρατήρησις [44] τοῖς τοσούτοις αἰῶσι συνδραμεῖν ἐπὶ μιᾶς γενέσεως; καὶ ταῦτα οὐχ ἅπαξ ἀλλὰ πολλάκις, [ἤτοι τοῦ κόσμου φθορᾶς, εἰρήκασιν ὥς τινες, μεσολαβούσης αὐτήν, ἢ πάντως γε τῆς κατὰ μέρος μεταβολῆς ἐξαφανιζούσης τὸ συνεχὲς τῆς ἱστορικῆς παραδόσεως]. Διὰ πλειόνων ἐληλέγχθαι τὴν Χαλδαϊκὴν τέχνην ἔδει· καίτοι δι' ἕτερα αὐτῆς ἡμῶν μνησθέντων, οὐχὶ ἰδίως δι' αὐτήν. Ἀλλ' ἐπεὶ προῃρήμεθα μηδὲν τῶν παρ' ἔθνεσι δογμάτων καταλιπεῖν διὰ τὴν πολύφωνον τῶν αἱρέσεων πανουργίαν, ἴδωμεν τί λέγουσι καὶ οἱ περὶ μεγεθῶν τετολμηκότες,

ceperit eventus, non tamen, experta calamitate, nefarius iste efficietur documentum cæteris, quos fallere Chaldæi statuerunt : quorum inscios animos ad infinitum propellunt, insinuantes non posse aliter ad idem thema redire eorumdem astrorum positionem, nisi compleatur *magni anni* intervallum, scilicet septem millia annorum, septingentos et septuaginta septem. Sed qui possit hominum observatio cum tot sæculis in una genitura congruere? Idque non semel, sed sæpe, quum mundi interitus, ut quidam dixerunt, eam intercipiat, aut singillatim et per partes mutata terra penitus aboleat historicæ traditionis continuitatem. Pluribus rationibus necesse erat Chaldaicam artem refutari, etsi ejus memoriam propter alia, non propter ipsam fecerimus. Quoniam autem visum est nihil prætermittere ex eis quæ docuerunt ethnici, quia variis hæresis mala operatur vocibus, videamus et quæ verba faciant ii qui de magnitudinibus loqui ausi sunt, et qui perspecto quam vanus

3. *οὐκ ἄλλως* codicis prope evanida vestigia; male Mill. *οὐ καλῶς*. – *σχηματισμὸν* cod. corr. Mill. — 5. *δι' ἐννεακισχιλίων ἑνακοσίων καὶ ἑβδομήκοντα καὶ ἑπτὰ ἐτῶν* Sextus, § 105. — 8. Cod. Mill. Schneidew. habent : *πολλάκις οἷμαι παρ' ἐλπίδα πλειόνων*.... quæ sensu carent. Post vocabulum *πολλάκις*, quædam desiderari arguit Sextus, idque suspicio est ipsis verbis *οἷμαι παρ' ἐλπίδα* a librario esse significatum. Is enim adscripsisse videtur *οἷμαι*, *παραλείπει* sive *τινὰ ἔλλειπει*. Schneidew. Quæ deerant supplevi ex Sexto, *Contra astrologos*, § 105, edit. Bekk. p. 748. — 12. *αὐτήν* Mill. – *προκρίμεθα* cod. corr. Mill.

οἳ κατιδόντες τὴν τῶν πλειόνων ματαιοπονίαν, ἄλλου ἄλλως διαψευσαμένου καὶ εὐδοκιμήσαντος, μεῖζόν τι ἐτόλμησαν εἰπεῖν, ὅπως ὑπὸ τῶν τὰ μικρὰ ψεύσματα μεγάλως δοξασάντων μειζόνως δοξασθῶσιν. Οὗτοι κύκλους καὶ μέτρα τρίγωνά τε καὶ τετράγωνα διπλάσιά τε καὶ τριπλάσια ὑποτίθενται· πολὺς δὲ ὁ περὶ τούτου λόγος, ἀλλ' οὐ πρὸς τὸ προκείμενον ἀναγκαῖος.

8. Ἱκανὸν οὖν λογίζομαι ἐξειπεῖν τὰ ὑπ' αὐτῶν τερατολογούμενα. Διὸ τοῖς ἐπιτόμοις χρησάμενος, ὡς αὐτοὶ λέγουσιν, ἐπὶ τὰ ἕτερα τραπήσομαι. Λέγουσι δὲ ταῦτα· κράτος ἔδωκεν ὁ δημιουργήσας τῇ ταὐτοῦ καὶ ὁμοίου περιφορᾷ· μίαν γὰρ αὐτὴν ἄσχιστον εἴασε, τὴν δὲ ἐντὸς σχίσας ἑξαχῇ ἑπτὰ κύκλους ἀνίσους κατὰ τὴν τοῦ διπλασίου καὶ τριπλασίου διάστασιν ἑκάστην, οὐσῶν ἑκατέρων τριῶν, κατὰ τὰ ἐναντία μὲν ἀλλήλοις προσέταξεν ἰέναι τοὺς κύκλους, τάχει δὲ τρεῖς μὲν ὁμοίως, τοὺς δὲ τέσσαρας [45] ἀλλήλοις τε καὶ τοῖς

fuerit plurimorum labor, quum alius alio mendacio alios decepisset et ipse tum celeber esset factus, majus aliquid ausi sunt dicere, quo ab iisdem, qui mendacia parva magnifice jactaverant, magnificentius ipsi jactarentur. Hi circulos et mensuras et triangulos et quadrangulos dupliciaque ac triplicia fingunt. Longum est de hac re dicere, sed ad propositum haud necessarium.

8. Satis erit igitur, ut opinor, celebrata ab eis portenta enuntiare. Quapropter breviariis usus, ut dicunt, ad cætera me vertam. In breviariis igitur hæc dicta sunt: potentem auctor mundi fecit ejusdem ipsius et similis conversionem; nam unam hanc indivisam reliquit, sexies autem divisa ea quæ intus est, et septem effectis orbibus qui dupli triplique intervallis inæquales erant, et singula quum tria essent utriusque, cursibus inter se contrariis orbes volvi jussit; et septem eorum qui intus continentur tres celeritate pari, quatuor et ad se et ad cæteros tres impari celeritate, sed cum ra-

6. De iisdem astrologorum vaticiniis confer Origenem *Comment. in Gen.*; Diodori Tarsensis librum *De fato*; Photii biblioth. cod. CCXXIII; Bardesanis *de Legibus nationum* opus nuperrime repertum (*Spicilegium syriacum*, by W. Cureton). – Dr D. Chwolsohn mentionem facit libri inter Sabaitas circumlati et chaldaice inscripti «*Sphar Moluasce*;» liber signorum Zodiaci, sive de sphæra, et est de Chaldæorum perantiqua illa et tam decantata astrologia. Conf. *Die Ssabier und der Ssabismus*, von Dr D. Chwolsohn, Band I, p. 115. — 8. ὡς cod.; ὧν male Mill. — 9. Plat. Tim. p. 36. — 11. ἑξαχῇ Plato; ἐξ αὐτῆς cod. — 12. καὶ τριπλασίου Plato infra, § 10, omittit cod. — 14. ὁμοίους cod. corr. Mill.

τρισὶν ἀνομοίως, ἐν λόγῳ δὲ Φερομένους. Κράτος μὲν δεδόσθαι τῇ ταὐτοῦ φορᾷ φησίν, οὐ μόνον ἐπειδὴ περιέχει τὴν Θατέρου φοράν, τουτέστι τοὺς πλανωμένους, ἀλλ' ὅτι καὶ τοσοῦτον ἔχει κράτος, τουτέστι τοσαύτην δύναμιν, ὥστε καὶ τοὺς ἐπὶ τἀναντία, τοὺς πλανωμένους ἀπὸ δύσεως ἐπ' ἀνατολὴν Φερομένους αὐτοὺς τῇ οἰκείᾳ ἰσχύϊ ὁμοίως καὶ ἀπὸ ἀνατολῆς ἐπὶ δύσιν ἑαυτῷ συμπεριάγειν. Μίαν δὲ καὶ ἄσχιστον εἶσθαί φησι ταύτην τὴν φοράν, πρῶτον μὲν ἐπειδὴ πάντων τῶν ἀπλανῶν ἰσόχρονοι αἱ περιφοραὶ καὶ οὐ διῃρημέναι κατὰ πλείους καὶ ἐλάττους χρόνους· ἔπειτα ὅτι μίαν πάντες ἔχουσιν ἐπιφάνειαν τὴν τῆς ἐξωτάτω φορᾶς, οἱ δὲ πλανώμενοι καὶ εἰς χρόνους πλείονας καὶ διαφόρους τῶν κινήσεων καὶ εἰς ἀποστάσεις ἀπὸ γῆς ἀνίσους διῄρηνται· τὴν δὲ Θατέρου φησὶν ἑξαχῆ εἰς ἑπτὰ κύκλους ἐσχίσθαι, εἰκότως· Ὁπόσαι γὰρ ἂν ὦσιν ἑκάστου αἱ τομαί, μονάδι πλείω τῶν τομῶν γίνεται τὰ τμήματα, οἷον ἐὰν μιᾷ τομῇ διαιρεθῇ, δύο ἔσται τμήματα, ἂν δυσί, τρία τμήματα· οὕτω δὴ κἂν ἑξαχῆ τι τμηθῇ, ἑπτὰ ἔσται τὰ τμήματα. Τὰς δὲ ἀποστάσεις αὐτῶν

tione ferri. Dominatum igitur conversioni ejusdem ipsius datum esse perhibet, non modo quia conversionem alterius, id est errantia sidera, complectitur, sed quia tantum dominatu, id est potestate, pollet, ut vel quæ in adversum, id est errantia sidera, ab occasu ad orientem volvuntur, ipsa propria vi similiter ab oriente ad occasum secum simul ferat. Unam vero hanc et indivisam relictam esse conversionem contendit, primum quia omnia fixa sidera tempore pari convertuntur, nec separantur secundum longius aut brevius tempus; deinde quia his omnibus adspectus idem est extremæ conversionis, dum contra errantia divisa sunt, quippe quæ plura tempora et motus diversos habeant, et inæqualiter a terra distent. Alterius autem conversionem sexies in septem circulos divisam esse jure ait: quotquot enim sectiones cujusque sunt, plura segmina monadis sunt quam sectiones, scilicet, si sectio una, duo segmina erunt; si duæ, tria segmina: ut, si quid sexies sectum sit, septem segmina sint. Distare autem ea secundum duplam

1. *ἀνομοίοις* cod.; *ἀνομοίως* Mill. – *Φερομένων* cod.; *Φερομένους* Millerus. — 6. *συμπεριάγει* cod. Millerus; *συμπεριάγειν* Schneidew. — 7. *εἰ ἐᾶσθαι* cod. Millerus. – *ταύτην τὴν*] *ταύτην* cod. Mill. — 9. *ἔχωσιν* cod. corr. Mill. — 14. *μονάδι πλείω* Rœp.; *μονάδες λέγω* cod. Mill.

κατὰ διπλάσια καὶ τριπλάσια ἐναλλὰξ τετάχθαι φησίν, οὐσῶν ἑκατέρων τριῶν· ὅπερ καὶ ἐπὶ τῆς συσλάσεως τῆς ψυχῆς, ἐπὶ τῶν ἐπλὰ ἀριθμῶν ἔδειξε. Τρεῖς μὲν γάρ εἰσιν ἐν αὐτοῖς διπλάσιοι ἀπὸ μοναδος $\overline{\beta}$, $\overline{\delta}$, $\overline{\eta}$, τρεῖς δὲ [$\overline{\gamma}$, $\overline{\vartheta}$, $\overline{\kappa\xi}$, διάμετρος γῆς] $\overset{\eta}{\mu}$ καὶ $\overline{\rho\eta}$ σλαδίων, περίμετρος δὲ γῆς σλαδίων $\overset{\eta}{\mu}$ καὶ $\overline{\varphi\mu\gamma}$· καὶ ἀπόσλημα δὲ ἀπὸ τῆς ἐπιφανείας τῆς γῆς ἐπὶ τὸν σεληνιακὸν κύκλον (46) ὁ μὲν Σάμιος Ἀρίσλαρχος ἀναγράφει σλαδίων $\overset{\rho\varepsilon\eta}{\mu}$, ὁ δὲ Ἀπολλώνιος μυριάδ. $\overline{\varphi}$, ὁ δὲ Ἀρχιμήδης μυριάδ. $\overline{\varphi\nu\delta}$ καὶ μονάδ. $\overline{\delta\rho\lambda}$· ἀπὸ δὲ τοῦ σεληνιακοῦ ἐπὶ τὸν τοῦ ἡλίου κύκλον σλαδίων μυριάδ. $\overline{\varepsilon\kappa\varsigma}$ καὶ μονάδ. $\overline{\beta\xi\varepsilon}$· ἀπὸ τοῦδε ἐπὶ τὸν τῆς Ἀφροδίτης κύκλον σλαδίων μυριάδ. $\overline{\beta\kappa\zeta}$ καὶ μονάδας $\overline{\beta\xi\varepsilon}$· ἀπὸ τοῦδε ἐπὶ τὸν τοῦ Ἑρμοῦ κύκλον σλαδίων μυριάδ. $\overline{\varepsilon\pi\alpha}$, μονάδ. $\overline{\zeta\rho\xi\varepsilon}$· ἀπὸ τούτου δὲ ἐπὶ τὸν τοῦ Πυρόεντος κύκλον σλαδίων

et triplam rationem per vices ait, quum sint utræque distantiæ tres : quod et de constituta septem numeris mente ostendit. Tres enim sunt in iis dupla, a monade 2, 4, 8, tres autem [tripla, 3, 9, 27]..... [Diameter terræ] 80,108 stadiorum. Perimeter autem terræ stadiorum 250,543; intervallumque quo a superficie terræ distat lunaris orbis contendit Samius Aristarchus esse stadiorum..... Apollonius autem 5,000,000; Archimedes autem 5,544,130; a lunari autem solis orbis stadiorum 50,262,065, ab hoc autem orbis Veneris stadiorum 20,272,065, ab hoc autem orbis Mercurii

1. κατὰ Rœper.; καὶ τὰ cod. Mill. — 3. ἐν Schneid.; ἐπ' cod. Mill. — 4. $\overline{\eta}$] $\overline{\vartheta}$ cod. – Post τρεῖς δὲ quæ exciderant supplevi. De his septem numeris (1, 2, 4, 8, 3, 9, 17) qui humanum intellectum constituere dicuntur, et de miris eorumdem virtutibus, confer Theonem Smyrnensem. (De iis quæ in mathematicis ad Platonis lectionem utilia sunt, Par. 1644.) – Diameter terræ quum sit 80,108 stadiorum, efficit ut perimeter sit 251,768 stadiorum. Is autem numerus non multum distat ab eo (252,000) quem Eratosthenes dixit esse perimetrum terræ. — 5. Hic plura desunt in cod. quæ fortasse deerant in opere ipso. Non enim notavit Samius Aristarchus quot stadiis terra distaret a stellis. Attamen ex lucubrationibus ejus conjici potest quid de his distantiis excogitaverit. — 8. Qui numeri Archimedis auctoritatem falso præ se ferunt, de qua re dubitari non posse intelligentissimus harum rerum arbiter M. A. Sternius, collega noster, affirmat. Schneid. — 9. μυριάδ. $\overline{\varepsilon\kappa\varsigma}$], infra, p. 73, 5; μυριάδ. $\overline{\varepsilon\kappa\zeta}$ Schneid. — 10. μυριάδ. $\overline{\beta\kappa\zeta}$] μυριάδ. $\overline{\varepsilon\kappa\zeta}$ cod. Mill.; conf. infra, § 1, Schneid. — 12. $\overline{\zeta\rho\xi\varepsilon}$] $\overline{\zeta\rho\xi\varepsilon}$ cod.

μυριάδ. ,δνδ, μονάδ. ,αρη· ἀπὸ τούτου δὲ ἐπὶ τὸν τοῦ Διὸς κύκλον σταδίων μυριάδ. ,βκζ, μονάδας ,εξε· ἀπὸ τούτου δὲ ἐπὶ τὸν τοῦ Κρόνου κύκλον σταδίων μυριάδ. ,δλζ, μονάδ. ,βξε· ἀπὸ τούτου δὲ ἐπὶ τὸν ζωδιακὸν καὶ τὴν ἐσχάτην περιφέρειαν σταδίων μυριάδ. ,βη, μονάδ. ,με.

9. Τὰ μὲν ἀπ' ἀλλήλων διαστήματα τῶν κύκλων καὶ τῶν σφαιρῶν βάθη τε ὑπὸ τοῦ Ἀρχιμήδους ἀποδίδοται. Τοῦ δὲ ζωδιακοῦ τὴν περίμετρον λαμβάνει σταδίων δευτέρων ἀριθμῶν δ καὶ μυριάδ. ,δψλα· ὥστε συμβαίνειν τὴν ἐκ τοῦ κέντρου τῆς γῆς εὐθεῖαν ἄχρι τῆς ἐπιφανείας τῆς ἐσχάτης τὸ ἕκτον εἶναι τοῦ λεχθέντος ἀριθμοῦ, τὴν δὲ ἀπὸ τῆς ἐπιφανείας τῆς γῆς, ἐφ' ἧς βεβήκαμεν, ἄχρι τοῦ ζωδιακοῦ, ἄρτι ῥηθέντος ἕκτον τοῦ ἀριθμοῦ, λεῖπον τέτρασι μυριάσι σταδίων, ὃ ἐκ τοῦ κέντρου τῆς γῆς μέχρι τῆς ἐπιφανείας αὐτῆς· ἀπὸ τοῦ Κρόνου δὲ κύκλου ἐπὶ τὴν γῆν φησὶ τὸ διάστημα σταδίων δευτέρων ἀριθμῶν εἶναι μονάδ. δύο καὶ μυριάδ. ,βσξθ καὶ μονάδ. ,βψια·[17] ἀπὸ τοῦ δὲ τοῦ Διὸς κύκλου ἐπὶ γῆν σταδίων δευτέρων ἀριθμῶν μονάδ. β καὶ μυριάδ. σοζ' καὶ μονάδας χμς· ἀπὸ δὲ τοῦ Πυρόεντος κύκλου

50,817,165, ab hoc autem Martis orbis 40,541,108, ab hoc autem Jovis orbis 20,275,065, ab hoc autem Saturni orbis 40,372,065, ab hoc autem Zodiacus et extrema peripheria 20,082,005.

9. Quod intervallum inter orbes et sphæras quæque altitudo sit, tradit Archimedes. Zodiaci perimetrum stadiorum habet 447,310,000, ita ut consequatur rectam lineam quæ e centro ad extremam superficiem terræ ducitur sextam partem supradicti numeri esse, eam autem quæ a superficie terræ, in qua positi sumus, ad Zodiacum ducitur, illius numeri sextam esse partem, reictis quatuor myriadibus, quæ sunt a centro usque ad superficiem terræ. Saturni autem orbem a terra distare stadiis 2,226,912,711, Jovis autem orbem a terra 202,770,646, Martis autem orbem a terra 132,418,581,

1. ,δνδ, μονάδ. ,αρη] ,δφνδ, μονάδ. ,δρνδ cod. Mill.; conf. infra, p. 73, 10 sqq. — 4. μυριάδ. ,βη, μονάδ. ,με]. Hæc vera non sunt, ut recte annotat Schneid. nam monadum quadraginta millia efficiunt quatuor myriades. An μυριάδ. ,βη, μονάδ. ,βε? Schneid. — 10. ἐσχάτης γῆς cod. – τὴν] τοῦ cod. Mill. — 11. ἐφ' cod.; ἀφ' Mill. — 12. ῥηθὲν cod. Mill.; ῥηθέντος Schneid. — 15. ἀριθμῶν εἶναι] ἀριθμᾶσθαι cod. — 17. μονάδας Schneid; μονάδες cod. Mill.

ἐπὶ γῆν δευτέρων ἀριθμῶν μονάδ. μίαν καὶ μυριάδ. ,γσμα καὶ μονάδ. ,ηφπα· ἀφ' ἡλίου ἐπὶ γῆν δευτέρων ἀριθμῶν μονάδ. μίαν καὶ μυριάδ. ,βρξ καὶ μονάδας ,δυνδ'· ἀπὸ δὲ τοῦ Στίλβοντος ἐπὶ τὴν γῆν μυριάδ, ,εσξη, μονάδας ,ησνθ· ἀπὸ δὲ Ἀφροδίτης ἐπὶ γῆν μυριάδ. ,επα, μονάδ. ,ερξ.

10. Περὶ σελήνης δὲ ἐλέχθη τὸ πρότερον. Τὰ μὲν οὖν ἀποσήματα καὶ βάθη τῶν σφαιρῶν οὕτως Ἀρχιμήδης ἀποδίδωσιν, ἑτέρως δὲ ὑπὲρ αὐτῶν Ἱππάρχῳ εἴρηται καὶ ἑτέρως Ἀπολλωνίῳ τῷ μαθηματικῷ. Ἡμῖν δὲ ἐξαρκεῖ τῇ Πλατωνικῇ δόξῃ ἑπομένοις διπλάσια μὲν καὶ τριπλάσια οἴεσθαι τῶν πλανωμένων τὰ ἀπ' ἀλλήλων διαστήματα· σώζεται γὰρ οὕτως ὁ λόγος τοῦ καθ' ἁρμονίαν συγκεῖσθαι τὸ πᾶν ἐν λόγοις συμφώνοις κατὰ ταῦτα τὰ ἀποσήματα. Οἱ δ'ἐκτεθέντες ὑπὸ Ἀρχιμήδους ἀριθμοὶ καὶ ὑπὸ τῶν ἄλλων περὶ τῶν ἀποσημάτων λεγόμενοι λόγοι εἰ μὴ ἐν συμφώνοις εἶεν λόγοις, τουτέστι τοῖς ὑπὸ Πλάτωνος εἰρημένοις διπλασίοις καὶ τριπλασίοις, ἔξω

a sole terra 121,604,454, a Mercurio terra 526,882,259, a Venere terra 50,815,160.

10. De luna supra dictum est. Quod inter sphæras distet intervallum, et quæ pateat altitudo, ita traditum est ab Archimede : aliud autem ab Hipparcho, aliud ab Apollonio mathematico docetur. Nobis autem sufficit, platonicam doctrinam sequentibus, si errantia duplicibus ac triplicibus intervallis inter se distare putemus; sic enim hæc disciplina stat incolumis, qua docetur esse rerum omnium, e rationibus quibus hæc spatia congruunt, concentus universus. Quod si numeri ab Archimede prolati, et cæterorum de spatiis his placita, non e rationibus inter se concinentibus penderent, scilicet e duplicibus ac triplicibus istis quas dixit Plato, sed contra extra

9. *δόξα* cod. — 11. *οὗτος* cod.; *οὕτως* Mill. — 12. Suspicor librarium in hoc loco scripsisse *λόγοις συμφώνοις* pro *τόνοις συμφώνοις*. Hic enim agitur de tonis quibus mundi concentum Pythagoras et Plato constare dicebant ac quibus intervalla siderum a terra numerabant. «Pythagoras, ait Plinius, ex musica ratione «appellat tonum quantum absit a terra «luna. Ab ea ad Mercurium, spatii ejus «dimidium; et ab eo ad Venerem fere tantumdem. A qua ad solem sesquiplum; a «sole ad Martem, tonum, id est quantum «ad lunam a terra. Ab eo usque Jovem, «dimidium; et ab eo ad Saturnum, dimidium; et inde sesquiplum ad Signiferum. Ita septem tonos effici, quam «diapason harmoniam vocant, hoc est «universitatem concentus.» (Plin. *Hist. Nat.* lib. II, c. xx.)

δὲ συμφωνιῶν εὑρισκόμενοι, οὐκ ἂν σώζοιεν τὸ καθ' ἁρμονίαν κατεσκευάσθαι τὸ πᾶν· οὐ γὰρ πιθανὸν οὐδὲ δυνατὸν ἄλογά τε καὶ ἔξω συμφωνιῶν καὶ ἐναρμονίων λόγων εἶναι αὐτῶν τὰ ἀποστήματα, πλὴν ἴσως σελήνης μόνης ἐκ τῶν λείψεων καὶ τῆς σκιᾶς τῆς γῆς, περὶ ἧς μόνης καὶ πιστεύσαι τις ἂν Ἀρχιμήδῃ ἀποστάσεως, τουτέστι τῆς σεληνιακῆς ἀπὸ γῆς· ταύτην δὲ [48] λαβοῦσι ῥᾴδιον ἔσται κατὰ τὸ Πλατωνικὸν αὐτὸ τὰ κατὰ τὸ διπλάσιον καὶ τριπλάσιον, ὡς ἀξιοῖ Πλάτων, καὶ τὰ λοιπὰ ἀποστήματα ἀριθμῷ περιλαβεῖν. Εἰ δὴ κατὰ τὸν Ἀρχιμήδην ἀπὸ τῆς ἐπιφανείας τῆς γῆς ἡ σελήνη ἀφέστηκε στάδιων μυριάδ. $\overline{\text{φνδ}}$, στάδιους $\overline{\text{δρλ}}$, ῥᾴδιον τούτους τοὺς ἀριθμοὺς αὔξοντας κατὰ τὸ διπλάσιον καὶ τριπλάσιον καὶ τὰ τῶν λοιπῶν εὑρεῖν διαστήματα, ὡς μιᾶς μοίρας λαμβανομένης τοῦ τῶν στάδιων ἀριθμοῦ οὗς ἡ σελήνη τῆς γῆς ἀφέστηκεν. Ὅτι δὲ οἱ λοιποὶ ἀριθμοὶ οἱ ὑπ' Ἀρχιμήδους περὶ τῆς ἀποστάσεως τῶν πλανωμένων λεγόμενοι οὐκ ἐν συμφώνοις λόγοις, ῥᾴδιον γνῶναι, πῶς ἔχουσι

concentum occurrerent, non incolumis maneret hæc disciplina, quæ ex concentu universum esse docet. Non enim credibile est neque omnino fieri potest hæc intervalla extra rationem esse posita neque apta inter se et concordantia inveniri, præter unam fortasse lunam ob defectus umbramque terrestrem, de qua una distantia fides adhiberi Archimedi potest, scilicet de ea qua separatur a terra lunaris orbis: quam si quis Archimedis rationem secutus erit, facile platonicum ipsum illud e duplici ac triplici, ut Platoni visum est, intervallum cæteraque intervalla, numero comprehendet. Jam si, ut Archimedi placet, lunam inter et superficiem terræ 5,544,130 stadiorum intervallum est, facile, his numeris bis ac ter sumptis, cæterorum etiam invenientur intervalla, tanquam una sumpta parte illo numero stadiorum quo luna a terra distat. Sed cæteros numeros quos Archimedes de intervallis inter sidera errantia positis affirmat neutiquam ex concinentibus inter se rationibus constare facile intelliges, si perspicias quan-

2. ἄλογα δὲ cod. — 3. ἀποστέματα cod. etiam alibi sæpius. — 7. τὰ Schneid.; τὰς cod. Mill. — 8. ἀριθμῶν cod. Mill.; ἀριθμῷ Schneid. — 13-15. Reliqui numeri quorum hic mentio est leguntur in Archimedis opere inscripto Ψαμμίτης, seu *De numero arenæ*. De eis autem non veluti certis disserit vir magnus. Illud tantum attendit ut manifesto appareat arenam quæ in mundo continetur numerari posse et numeris designari, etiamsi amplitudo mundi major effingeretur.

πρὸς ἀλλήλους καὶ ἐν τίσι λόγοις εἰσὶ κατανοήσαντας· μὴ εἶναι δὲ ἐν ἁρμονίᾳ καὶ συμφωνίᾳ ταῦτα, τοῦ καθ' ἁρμονίαν συνεστῶτος κόσμου ὄντα μέρη, ἀδύνατον. Τοῦ μὲν δὴ πρώτου ἀριθμοῦ ὃν ἀφέστηκεν ἡ σελήνη τῆς γῆς ὄντος μυριάδ. $\overline{\text{φνδ}}$ μονάδων $\overline{\text{,δρλ}}$, ὁ δεύτερος ἀριθμὸς ὃν ἀφέστηκεν ἥλιος τῆς σελήνης ὢν μυριάδ. $\overline{\text{,εκζ}}$, μονάδων $\overline{\text{,βξε}}$, ἐν λόγῳ ἐστὶ πλείονι ἢ ἐννεαπλασίῳ· πρὸς δὲ τοῦτον ὁ ἀνωτέρω ἀριθμὸς ὢν μυριάδ. $\overline{\text{,βκζ}}$, μονάδ. $\overline{\text{,βξε}}$, ἐν λόγῳ ἐστὶ [ἐλάττονι ἢ ἡμίσει· πρὸς δὲ τοῦτον ὁ ἀνωτέρω ἀριθμὸς ὢν μυριάδ. $\overline{\text{,επα}}$ μονάδων $\overline{\text{,ζρξε}}$ ἐν λόγῳ ἐστὶ] πλείονι ἢ διπλασίῳ· πρὸς δὲ τοῦτον ὁ ἀνωτέρω ἀριθμὸς ὢν μυριάδ. $\overline{\text{,δνδ}}$, μονάδων $\overline{\text{,αρη}}$, ἐν λόγῳ ἔσται ἐλάττονι ἢ ἐπιτετάρτῳ· πρὸς δὲ τοῦτον ὁ ἀνωτέρω ἀριθμὸς ὢν μυριάδ. $\overline{\text{,βκζ}}$ μονάδων $\overline{\text{,εξε}}$, ἐν λόγῳ ἐστὶ πλείονι ἢ ἡμίσει· πρὸς δὲ τοῦτον ὁ ἀνωτάτω ἀριθμὸς ὢν μυριάδ. $\overline{\text{,δλζ}}$, μονάδ. $\overline{\text{,βξε}}$, ἐν λόγῳ ἐστὶν ἐλάττονι ἢ διπλασίῳ.

11. Οὗτοι δὴ οἱ λόγοι ὅ τε πλείων ἢ [ἐννεαπλάσιος καὶ] ἐλάττων ἢ ἥμισυς [49] καὶ πλείων ἢ διπλάσιος καὶ ἐλάττων ἢ ἐπιτέταρτος καὶ

tum pugnent inter se et quibus rationibus constent. Ut autem non congruant et consonent eæ mundi partes, quum ipse mundus congruenter compositus sit, fieri nequit. Quum igitur primus numerus quo luna a terra distat, 5,544,130 sit, secundus quo sol a luna distat 50,262,065, majori constat ratione quam nonupla. Ad hunc autem supra dictus numerus quum sit 20,272,065, minori constat ratione quam dimidia. Ad hunc autem alter supra dictus numerus quum 50,817,165 sit, majori constat ratione quam duplici. Ad hunc autem quum alter numerus 40,541,108 sit, minori constabit ratione quam superquarta. Ad hunc autem quum alter numerus 20,275,065 sit, majori constat ratione quam dimidia. Ad hunc autem supremus numerus quum 40,372,065 sit, ratione minori quam duplici constat.

11. Istæ igitur rationes, et major quam nonupla, et minor quam dimidia, et major quam duplex, et minor quam superquarta, et major quam

6. πλεῖον cod.; πλείονι Mill. – ἐλάσσον cod.; ἐλάσσονι Mill.; ἐννεαπλασίῳ recte conjecit Schneid. — 7. Uncis inclusa supplenda esse admonuit Sternius. — 9. τοῦτο cod.; τοῦτον Mill. — 10. ἐπιτετάρτῳ] ἐπὶ δὴ (sic) cod. — 11. $\overline{\text{βκζ}}$ Schneid.; $\overline{\text{,βκξ}}$ cod. Mill. — 12. τοῦτον Mill.; τούτῳ cod. — 13-14. ἐστὶ ἐλάττονι cod. Mill. Schneid. — 15. πλείω cod. Uncis inclusa supplevit Schneid.

πλείων ἢ ἥμισυς καὶ ἐλάττων ἢ διπλάσιος ἔξω πασῶν εἰσὶ συμφωνιῶν, ἐξ ὧν οὐκ ἐναρμόνιόν τι καὶ σύμφωνον σύστημ' ἂν γένοιτο. Ὁ δ' ἅπας κόσμος καὶ τὰ τούτου μέρη κατὰ πάντα ὁμοίως ἐναρμονίως καὶ συμφώνως σύγκειται. Οἱ δὲ ἐναρμόνιοι καὶ σύμφωνοι λόγοι σώζονται, καθάπερ προειρήκαμεν, τοῖς διπλασίοις καὶ τριπλασίοις διαστήμασιν. Εἰ δὴ πιστὸν τὸν Ἀρχιμήδην ἡγησάμεθα ἐν μόνῳ τῷ πρώτῳ ἀποστήματι τῷ ἀπὸ σελήνης μέχρι γῆς, ῥᾴδιον καὶ τὰ λοιπὰ κατὰ τὸ διπλάσιον καὶ τριπλάσιον αὔξοντα εὑρεῖν. Ἔστω δὴ κατὰ τὸν Ἀρχιμήδην τὸ ἀπὸ γῆς μέχρι σελήνης ἀπόστημα στα. μυριάδ. $\overline{\text{φνδ}}$ μονάδων $\overline{\text{,δρλ}}$, ἔσται μὲν δὴ τούτου διπλάσιος ἀριθμὸς στα. μυριάδ. ὧν ἀφέστηκεν ὁ ἥλιος τῆς σελήνης μυριάδ. $\overline{\text{,αρη}}$ καὶ $\overline{\text{,ησξ}}$, ἀπὸ δὲ τῆς γῆς ἀφέστηκεν ὁ ἥλιος στα. μυριάδ. [μυριάδ.] $\overline{\text{,αχξγ}}$ καὶ $\overline{\text{βτζ}}$, καὶ Ἀφροδίτη δὲ ἀφέστηκεν ἀπὸ μὲν ἡλίου στα. μυριάδ. $\overline{\text{,αχξγ}}$ καὶ στα. μυριάδ. $\overline{\text{,βτζ}}$, ἀπὸ δὲ γῆς μυριάδων $\overline{\text{,γτκς}}$, στα. μυριάδ. $\overline{\text{,δψπ}}$. Ἑρμῆς δὲ Ἀφροδίτης μὲν ἀφέστηκε στα. μυριάδων $\overline{\text{,βσιζ}}$, στα. μυριάδ. $\overline{\text{,ςφκ}}$, ἀπὸ δὲ γῆς μυριάδων $\overline{\text{,ε πεντακόσια μδ}}$, στα. μυριάδ. $\overline{\text{,ατ}}$. Ἄρης δὲ Ἑρμοῦ μὲν ἀφέστηκε στα. μυριάδ. $\overline{\text{,δϡπθ}}$, στα. μυριάδ. $\overline{\text{ζρο}}$, ἀπὸ δὲ γῆς μυριάδ. μυριάδα καὶ $\overline{\text{φλγ}}$, στα. μυριάδ. $\overline{\text{,ηυο}}$. Ζεὺς δὲ Ἄρεως μὲν ἀφέστηκε μυριάδ. $\overline{\text{,δυλε}}$, στα. μυριάδ. $\overline{\text{γμ}}$, ἀπὸ δὲ γῆς μυριάδ. [μυριάδα] καὶ $\overline{\text{,δϡξδ}}$,

dimidia, et minor quam duplex, extra omnem concentum sunt positæ, unde nulla esse potest concordia nullus concentus rerum. Omnis autem rerum ordo, quod ad universum et quod ad singula attinet, summa concordia et harmonia constat. Incolumis autem concordia et rationum concentus manet, ut supra dictum est, duplicibus ac triplicibus intervallis. Si Archimedi credendum esse putavimus de hoc uno intervallo quo a terra luna distat, cætera bis ac ter sumpta invenire facile est. Ponatur igitur, auctore Archimede, a terra lunam distare 5,544,130 stadiis : bis ille sumptus numerus stadiorum numerus erit quo sol distat a luna, 11,088,260, a terra autem distat sol 16,632,390, et Venus a sole quidem 16,632,390, a terra autem 33,264,780, Mercurius a Venere quidem 22,176,520, a terra autem 55,441,300, Mars a Mercurio 49,897,170, a terra 105,338,470, Jupi-

2. σύστημα γένοιτο cod. Mill. corr. Schneid. — 3. πάντας cod. Mill.; πάντα Schneid. — 11. $\overline{\text{,αριη}}$ cod. — 12. $\overline{\text{,βτγ}}$ cod. — 17. $\overline{\text{,δτπθ}}$ – $\overline{\text{,βρο}}$ cod. — 19. $\overline{\text{,γμ}}$ Schneidew.; $\overline{\text{,ημ}}$ cod. Miller. – $\overline{\text{,δτξθ}}$ cod.

σταδίους ,αφι. Κρόνος ἀπὸ μὲν Διὸς ἀφέσηκε σταδίων μυριάδ. μυριάδα καὶ ,δϡξθ, σταδίους ,αφι, ἀπὸ δὲ γῆς μυριάδ. μυριάδας β καὶ ,ϡλη, σταδίους ,γκ.

12. (50) Τίς οὐ θαυμάσει τὴν τοσαύτην φροντίδα μετὰ τοσούτου πόνου γεγενημένην; οὐκ ἀχρεῖος δέ μοι οὑτοσὶ ὁ Πτολεμαῖος ὁ τούτων μεριμνητὴς δοκεῖ· τοῦτο δὲ μόνον λυπεῖ, ὡς πρόσφατος γεννηθεὶς οὐκ εὔχρηστος γεγένηται γιγάντων παισίν, οἳ τὰ μέτρα ταῦτα ἠγνοηκότες, ἐγγὺς νομίζοντες εἶναι ὕψη οὐρανοῦ, πύργον μάτην ἐπεχείρησαν ποιεῖν, οἷς εἰ κατ' ἐκεῖνο παρὼν τὰ μέτρα διηγήσατο, οὐκ ἂν μάτην ἐτετολμήκεισαν. Εἰ δέ τις τούτῳ φάσκει ἀπιστεῖν, μετρήσας πειθέσθω· ταύτης γὰρ φανερωτέραν ἀπόδειξιν οὐκ ἔχει πρὸς τοὺς ἀπίστους. Ὦ ματαιοπόνου ψυχῆς φυσιώσεως καὶ πίστεως ἀπίστου, ἵνα πάντως Πτολεμαῖος σοφὸς νομίζηται παρὰ τοῖς τὴν ὁμοίαν σοφίαν ἠσκηκόσι.

13. Τούτοις ἐν μέρει ἐπισχόντες τινὲς ὡς μεγάλα κρίναντες καὶ λόγου ἄξια νομίσαντες αἱρέσεις ἀμέτρους καὶ ἀπείρους συνεστή-

ter a Marte 44,353,040, a terra 149,691,510, Saturnus a Jove quidem 149,691,510, a terra vero 299,383,020.

12. Quis non tantam sollicitudinem tanto cum labore conjunctam admirabitur? Neque vero inutilis mihi videtur Ptolemæus ille qui ea omnia perscrutatus est : unum hoc doleo, quod recentissimo tempore natus non potuit gigantum filios edocere, qui, quum mensuras has ignorarent, cœlum quam proximum esse rati, turrim ædificare frustra tentaverunt : quod inceptum, si præsens Ptolemæus hasce mensuras ipsos edocuisset, nunquam audaces suscepissent. Si quis autem se his rationibus diffidere profitebitur, ipse metiatur cœlum ut deinde fidem adhibeat : nullam enim perspicuam magis quam ista demonstrationem proferre potest, ut non credentes refellat. O vane laborantis animi tumorem ac fidem infidam id agentis ut omnino sapiens Ptolemæus habeatur apud eos qui eamdem sapientiam sunt professi.

13. Hæc nonnulli, alius post alium, sectati et magna rati et studio digna arbitrati, immensas et infinitas hæreses constituerunt. Ex quibus unus qui-

2. ,δϡξθ Schneid.; ,δρξδ cod.; ,δϡξδ Mill. — 2-3. μυριάδας β καὶ ,ϡλν Schneid.; μυριάδα καὶ ,ϡτλη cod.; μυριάδα καὶ ,ϡλη Mill. — 7. πᾶσιν cod. — 9. οἷς ὡς εἰ cod. — 12. ματαιοπόνου καὶ cod. — 13. πάντων cod.

σαντο. Ὧν εἷς μὲν Κολάρβασος, ὃς διὰ μέτρων καὶ ἀριθμῶν ἐκλίθεσθαι θεοσέβειαν ἐπιχειρεῖ· καὶ ἕτεροι δὲ ὁμοίως οὓς ἐπιδείξομεν, ἐπὰν τὰ περὶ αὐτῶν ἀρξώμεθα λέγειν, οἳ Πυθαγορείῳ ψήφῳ ὡς δυνατῇ προσέχουσι καὶ τὴν ἀσφαλῆ φιλοσοφίαν δι' ἀριθμῶν καὶ στοιχείων σχεδιάζουσι, μαντευόμενοι μάταια· ὧν ὁμοίως λόγους ἐρανισάμενοί τινες ἀποπλανῶσιν ἰδιώτας, προγνωστικοὺς ἑαυτοὺς φάσκοντες, ἔσθ' ὅτε διὰ τοῦ πολλὰ μαντεύεσθαι ἓν ἐπιτυγχάνοντες καὶ ἐπὶ μὲν τοῖς πολλοῖς ἀποτεύγμασι μὴ αἰδούμενοι, ἐπὶ δὲ τῷ ἑνὶ ἐγκομπάζοντες. Οὐδὲ τούτων τὴν ἄσοφον σοφίαν παραπέμψομαι[51], ἀλλ' ἐκθέμενος τοὺς ἐκ τούτων ἐπιχειροῦντας θεοσέβειαν συνιστᾶν ἐλέγξω ῥίζης ἀσυστάτου καὶ πανουργίας ἀναπλέου ὄντας μαθητάς.

β'. Περὶ μαθηματικῶν.

1. Οἱ μὲν οὖν διὰ ψήφων τε καὶ ἀριθμῶν στοιχείων τε καὶ ὀνο-

dem Colarbasus ipsam pietatem ac religionem numeris ac mensuris aggressus est exponere; et similia fecerunt alii, quos producemus, quando de iis sermo inciderit : qui Pythagoreum calculum tanquam potentissimum amplexi, certam philosophiam per numeros et elementa condere conantur, vana vaticinantes. Quorum rationes surripuerunt hæretici quidam, ut imperitos fallerent, et se prognosticos esse ac futuri divinatores jactant, qui ex prædictis multis unum aliquod interdum assecuti, minime quidem propter innumeros errores erubescunt, maxime vero propter unum illum eventum superbiunt. Ne istorum quidem insipientem sapientiam prætermittam, sed postquam confutavero illos qui ex his religionem constituere sunt conati, hos etiam disciplinæ infirmæ et fallacis sectatores esse comprobabo.

II. DE MATHEMATICIS.

1. Qui igitur per calculos et numeros et elementa et nomina vaticinari

2. ἐπιρρεῖ cod. – ὁμοίους cod. Mill. — 5. an ὅμως? Schneid. – ἐρανίσαμεν· οἵτινες cod. — 6. πρὸς γνωστικοὺς cod. corr. Mill. — 11. ῥίζης forsitan legendum δόξης. Sed conf. supra, p. 55, l. 11. – καὶ πανουργίας Schneid.; καινουργίας cod.; καινουργίᾳ Mill. – ἀναπλέου ὄντας Schn.; ἀναπλέοντας cod.; ἀναπλεροῦντας τοὺς Mill. — CAP. II, l. 12 et sq. De numeris queis utebantur gnostici et de occultis eorum mysteriis, cf. Kircher, *Œdipi Ægypt.* t. II, part. I (Romæ, 1653), p. 209; *De cabala Hebræorum.* – ejusdem *Arithmolog.* lib. *De arithmomantia Gnosticor.* cap. VIII; *De cabala Pythagorica.* – Schott. *Technica curiosa.* – Mersenni *Comment. in Gen.*

μάτων μαντεύεσθαι νομίζοντες ταύτην ἀρχὴν ἐπιχειρήσεως τοῦ κατ' αὐτοὺς λόγου ποιοῦνται, φάσκοντες πυθμένα εἶναι ἑκάστου τῶν ἀριθμῶν, ἐπὶ μὲν τῶν χιλιάδων τοσαύτας μονάδας, ὅσαι ἂν ὦσι χιλιάδες, οἷον τῶν ἑξακισχιλίων ὁ πυθμὴν μονάδες ἕξ, τῶν ἑπτακισχιλίων μονάδες ἑπτά, τῶν ὀκτακισχιλίων μονάδες ὀκτώ, καὶ ἐπὶ τῶν λοιπῶν ὁμοίως κατὰ τὰ αὐτά· καὶ ἐπὶ τῶν ἑκατοντάδων, ὅσαι ἂν ὦσιν αἱ ἑκατοντάδες, τοσαῦται μονάδες ὁ πυθμήν ἐστιν αὐτῶν· οἷον τῶν ἑπτακοσίων ἑπτά εἰσιν ἑκατοντάδες· ὁ πυθμὴν αὐτῶν ἑπτὰ μονάδες· τῶν ἑξακοσίων ἕξ ἑκατοντάδες· ὁ πυθμὴν αὐτῶν ἕξ μονάδες. Τὸ ὅμοιον καὶ ἐπὶ τῶν δεκάδων· τῶν μὲν ὀγδοήκοντα μονάδες ὀκτώ, τῶν δὲ ἑξήκοντα μονάδες ἕξ, τῶν τεσσαράκοντα μονάδες τέσσαρες, τῶν δέκα μονὰς μία. Ἐπὶ δὲ τῶν μονάδων, πυθμὴν αὐταὶ εἰσὶν αἱ μονάδες, οἷον τοῦ ἐννέα ὁ ἐννέα, τοῦ ὀκτὼ ὁ ὀκτώ, τοῦ ἑπτὰ ὁ ἑπτά. Οὕτως οὖν καὶ ἐπὶ τῶν στοιχείων ποιεῖν δεῖ· ἕκαστον γὰρ στοιχεῖον κατά τινα τέτακται ἀριθμόν, οἷον τὸ $\bar{\nu}$ πεντήκοντα μονάδων ἐστίν· τῶν δὲ πεντήκοντα μονάδων πυθμήν ἐστιν

se posse arbitrantur hoc instituunt esse principium artis suæ, in quoque numero fundum inesse, in chiliadibus quidem tot monadas quot sunt chiliades; sic fundus sex millium est sex monades, et septem millium fundus est septem monades, et octo millium octo monades et cæterorum numerorum similiter fundus habetur. Eadem ratione et in hecatontadibus fundus invenitur; quot sint hecatontades, tot monades constituunt fundum earum. Ita in septingentis insunt septem hecatontades, quarum fundus septem monades, et in sexcentis sex insunt hecatontades, quarum fundus sex monades. Item et in decadibus res sese habet. In octogenario numero fundum octo monades efficiunt; in sexagenario sex; in quadragenario quatuor; in denario una monas. Monadum autem fundi sunt ipsæ monades, ut novenarii numeri novem, octonarii octo, septenarii septem. Ita et in litteris habendum est. Unaquaque enim littera ad aliquem numerum indicandum ordinata est, veluti littera $\bar{\nu}$ quæ quinquaginta monadas indicat. Quinquaginta autem monadum

2. αὐτὴν cod. — 9. ἑξηκοντάδες cod. — τρεῖς cod. Leg. ἕξ, nisi exciderunt eadem verba de τριακόσιοι Mill. — 15-16. τὸ $\bar{\nu}$ πεντήκοντα μονάδων ἐστίν Schneid.; τὸν κατὰ μονάδων $\bar{\eta}$ cod.; ἐὰν τὸ $\bar{\nu}$ κατὰ μονάδων $\bar{\eta}$ Mill. cum proxime sequentibus ea jungens. — 16 τῶν δὲ Schneid.; τῶν cod. Mill.

ὁ πέντε, καὶ τοῦ $\bar{\nu}$ στοιχείου [52] πυθμὴν ἐστιν ὁ πέντε. Ἔστω ἔκ του ὀνόματος τινὰ τούτου πυθμένας λαβεῖν. Οἷον τοῦ Ἀγαμέμνων ὀνόματος γίνεται τοῦ μὲν α μονὰς μία, τοῦ δὲ $\bar{\gamma}$ μονάδες τρεῖς, τοῦ ἄλλου α μονὰς μία, τοῦ $\bar{\mu}$ μονάδες δ, τοῦ ε μονάδες ε, τοῦ $\bar{\mu}$ μονάδες δ, τοῦ ν μονάδες πέντε, τοῦ ω μονάδες η, τοῦ $\bar{\nu}$ μονάδες ε, ὁμοῦ ἐπὶ τὸ αὐτὸ ἔσονται α, $\bar{\gamma}$, α, δ, ε, δ, ε, η, ε· ταῦτα συντεθέντα ποιεῖ μονάδας $\bar{\lambda\varsigma}$. Πάλιν τούτων πυθμένας λαμβάνουσι, καὶ γίνονται τῶν μὲν $\bar{\lambda}$ τρεῖς, τῶν δὲ ἓξ αὐτὰ τὰ ἓξ· συντεθέντα οὖν τὰ τρία καὶ τὰ ἓξ ποιεῖ ἐννέα, τῶν δὲ ἐννέα πυθμὴν ὁ ἐννέα. Κατέληξεν οὖν τὸ Ἀγαμέμνων ὄνομα εἰς τὸν ἐννέα πυθμένα. Ἔστω τὸ αὐτὸ καὶ ἐπὶ ἄλλου ὀνόματος ποιῆσαι τοῦ Ἕκτωρ. Τὸ Ἕκτωρ ὄνομα ἔχει στοιχεῖα ε καὶ κάππα καὶ ταῦ καὶ ω καὶ ρ. Τούτων πυθμένες ε, β, $\bar{\gamma}$, η, α· ταῦτα συντεθέντα ποιεῖ μονάδας $\bar{\iota\vartheta}$. Πάλιν τῶν δέκα πυθμὴν εἷς, τῶν ἐννέα ἐννέα, ἃ συντεθέντα ποιεῖ δέκα· τοῦ δέκα γίνεται πυθμὴν μονάς. Ψηφισθὲν οὖν τὸ Ἕκτωρ ὄνομα ἐποίησε πυθμένα μονάδα.

fundus quinarius est numerus, et fundum litteræ $\bar{\nu}$ habemus, quinarium scilicet numerum. Ponamus igitur aliquem ex aliquo nomine fundos extrahere; sic in Agamemnonis nomine (Ἀγαμέμνων) insunt littera α id est monas una, γ monades tres, secunda α monas una, $\bar{\mu}$ monades quatuor, ε monades quinque, $\bar{\mu}$ monades quatuor, $\bar{\nu}$ monades quinque, ω monades octo, $\bar{\nu}$ monades quinque, quæ quidem elementa in unum coacta indicabunt, 1, 3, 1, 4, 5, 4, 5, 8, 5, et collecta faciunt 36 monadas. Rursus duorum horum numerorum fundos sumunt et habent tricenarii numeri fundum tres et senarii sex; conflata igitur tres et sex faciunt novem: novenarii autem numeri fundus est novem. Desinit igitur Agamemnonis nomen in fundo qui novem est. Liceat autem eadem experiri in alio nomine, Hectoris dico. Nomen istud (Ἕκτωρ) quinque litteras habet, nempe, ε, κ, τ, ω, ρ; horum fundi sunt 5, 2, 3, 8, 1. Quæ conflata faciunt 19 monadas. Rursus denarii numeri fundum habemus unam monadem et novenarii novem monadas, quæ computata efficiunt decem, et hujusce numeri fundus est monas. Computato igitur Hectoris nomine habemus fundum monadem. At promptius

2. τινὰς cod.: τοὺς Schneidew.; legendum τινά. — 3. τοῦ μὲν Schneidew.; τὸ μὲν cod. Miller. — 6. δ, ε, η, ε·] δ· κε. cod. — 11-12. στοιχεῖα $\bar{\varepsilon}$ Rœper.: στοιχεῖα πέντε cod.: στοιχεῖα πέντε, $\bar{\varepsilon}$ Mill.

Εὐκολώτερον δέ ἐστι τὸ οὕτως ποιεῖν· τοὺς εὑρεθέντας ἐκ τῶν στοιχείων ψυθμένας, ὡς νῦν ἐπὶ τοῦ Ἕκτορος ὀνόματος εὕρομεν μονάδας $\overline{\iota\vartheta}$, εἰς ἐννέα μέριζε καὶ τὸ περιλειπόμενον ψυθμένας λέγε· οἷον τὰ $\overline{\iota\vartheta}$ ἐὰν εἰς ἐννέα μερίζω, περιλείπεται μονάς, ἐννάκις γὰρ δύο $\overline{\iota\eta}$, καὶ λοιπὴ μονάς. Ἐὰν γὰρ ὑφέλω τῶν $\overline{\iota\vartheta}$ τὰ δεκαοκτώ, λοιπὴ μονάς· ὥστε τοῦ Ἕκτωρ ὀνόματος ψυθμὴν ἔστι μονάς. Πάλιν τοῦ Πάτροκλος ὀνόματος ψυθμένες εἰσὶν ἀριθμοὶ οὗτοι, $\overline{\eta}$, α, $\overline{\gamma}$, $\overline{\alpha}$, $\overline{\zeta}$, $\overline{\beta}$, $\overline{\gamma}$, $\overline{\zeta}$, $\overline{\beta}$· συντεθέντες [53] ποιοῦσι μονάδας $\overline{\lambda\delta}$. Τούτων τὸ λοιπὸν μονάδες ἑπτά, τῶν $\overline{\lambda}$ τρεῖς, καὶ τῶν $\overline{\delta}$ αὐταὶ αἱ $\overline{\delta}$. Ψυθμὴν οὖν εἰσὶ τοῦ Πάτροκλος ὀνόματος μονάδες $\overline{\zeta}$. Οἱ μὲν οὖν κατὰ τὸν ἐννεαδικὸν κανόνα ψηφίζοντες [τὸ] ἔννατον λαμβάνουσι τοῦ ἀθροισθέντος ἐκ τῶν ψυθμένων ἀριθμοῦ, καὶ τὸ περιλειφθὲν πλῆθος τῶν ψυθμένων ὁρίζονται, οἱ δὲ κατὰ τὸν ἑβδοματικὸν τὸ ἕβδομον· οἷον εὑρέθη ἐπὶ τοῦ Πάτροκλος ὀνόματος τὸ ἐπὶ τῶν ψυθμένων ἄθροισμα μονάδες

est eadem perficere hoc modo : repertos ex elementis fundos, ut nunc in Hectoris nomine invenimus monadas 19. Has in novem divide et quod relinquitur fundum voca. Etenim si 19 in novem divido, relinquitur unum; novies enim duo efficiunt 18, et reliquum est unum. Nam si subduxero 18, relinquetur unum, et ita Hectoris nominis fundus erit monas. Rursus in nomine Πάτροκλος fundi insunt hi numeri, 8, 1, 3, 1, 7, 2, 3, 7, 2 : qui computati faciunt monadas 34. Horum reliquum habemus, monadas dico septem; tricenarii enim numeri fundus est ternarius, et quaternarii quaternarius. Fundum igitur Patrocli nominis monades 7 constituunt. Qui autem computant secundum novenariam normam, nonam sumunt partem numeri qui ex fundis collectis effectus est et quod relinquitur pro summa fundorum habent; qui autem secundum septenariam normam computant, septimam sumunt partem; ita reperta est in Patrocli nomine fundorum summa 34,

4 sq. Confer Corn. Agripp. *De vanitate et incertitudine scientiarum*, cap. XV, *De sorte pythagorica;* Terentiani Mauri, De litteris et syllabis et metris opus, qui de eisdem nominibus sic ait :

Et nomina tradunt, ea litteris peracta,
Hæc ut numeris pluribus, illa sunt minutis,
Quandoque subibunt dubiæ pericla pugnæ,
Major numerus qua steterit, favere palmam,
Præsagia leti minima patere summa,
Sic Patroclon olim Hectorea manu perisse,
Sic Hectora tradunt cecidisse mox Achilli.
(Vers. 267-273.)

5. ὑφέλω Rœp. coll. p. 79, 31 ; ἀφελῶ cod. Mill. — 8. λοιπὸν] ἔλαττον cod. Mill. — 11. τὸ add. Mill.

λδ· τοῦτο μερισθὲν εἰς ἑβδομάδας ποιεῖ δ, ὅ ἐστι κη· λοιπαὶ μονάδες ἕξ· λέγει ὅτι ὁ πυθμὴν τοῦ Πάτροκλος ὀνόματος εἰσὶν ἓξ κατὰ τὸν ἑβδοματικόν. Εἰ δὲ ἔσται μγ, τὸ ἕβδομον λέγει μβ, ἑπλάκις γὰρ ἕξ μβ, καὶ λοιπὸν ἕν. Μονὰς οὖν γίνεται ὁ πυθμὴν ὁ ἀπὸ τῶν μγ κατὰ τὸν ἑβδοματικόν. Δεῖ δὲ προσέχειν ἐὰν ὁ ληφθεὶς ἀριθμὸς μεριζόμενος ἀπαρτίσῃ, οἷον ἐὰν ἔκ τινος ὀνόματος συντιθεὶς τοὺς πυθμένας εὕρω λόγου χάριν μονάδας λς· ὁ δὲ λς μεριζόμενος εἰς τὸν ἐννέα δ ἀπαρτίζει ἐννεάδας (ἐννάκις γὰρ δ λς, καὶ οὐδὲν περιλείπεται)· τὸν πυθμένα οὖν αὐτὸν τὸν ϟ δῆλον εἶναι. Κἂν πάλιν τὸν τεσσαράκοντα πέντε ἀριθμὸν μερίζοντες εὕρωμεν ἀπαρτίζοντα ἐννέα· καὶ γὰρ ἐννάκις πέντε με, καὶ λείπεται οὐδέν· ἐπὶ τῶν τοιούτων αὐτὸν τὸν ἐννέα λέγουσι πυθμένα. Καὶ ἐπὶ τοῦ ἑβδοματικοῦ ὁμοίως, ἐὰν λόγου χάριν τὸν κη εἰς τὸν ἑπτὰ μερίζοντες ἀπαρτίσωμεν (ἑπτάκις γὰρ δ κη, καὶ περιλείπεται οὐδέν), τὸν ἑπτὰ λέγουσι πυθμένα. Ὅταν μέντοι ψηφίζῃ τὰ ὀνόματα καὶ εὑρίσκῃ δὶς

quæ in septimas partes divisa efficit quatuor, quo fiunt 28; supersunt monades sex: dicit fundum Patrocli nominis esse sex secundum septenariam normam. Quod si autem habeamus 43, dicit numerum septenarium esse 42: septies enim sex repetitum facit 42, et reliquum unum est. Monas igitur fit fundus numeri 43 secundum septenariam normam. Animadvertendum autem est an numerus qui sumitur et dividitur nil reliquum habeat: ita, si ex aliquo numero fundos constituens reperero, exempli gratia, monadas 36, ex hoc numero in novem diviso fiunt quatuor enneades (novies enim quatuor 36 efficit nec quidquam superest). Ipsum igitur fundum novem esse manifestum est. Et rursum, si numerum 45 dividemus, reperiemus numerum novenarium, neque quidquam supererit (novies enim quinque facit 45, nec quidquam reliquum est); in his novenarium dicunt fundum esse. Et similiter in septenario; si enim, exempli gratia, 28 dividemus in septem partes, æquiparabimus eas. Septies enim quatuor efficiunt 28, et, quum nihil superest, septem dicetur fundus. Quum autem computentur nomina et eadem littera bis inve-

5. λειφθεὶς cod. Mill.; ληφθεὶς Schn. — 6. συντεθεὶς cod. — 9. Κἂν] Καὶ cod. Mill. — 12-13. τοὺς ἑβδοματικοὺς cod. Mill. corr. Schneid. — 15. εὑρίσκει cod.; εὑρίσκῃ Mill.

τὸ αὐτὸ γράμμα, ἅπαξ αὐτὸ (54) ψηφίζει, οἷον τὸ Πάτροκλος ὄνομα καὶ τὸ ρ̄ ᾱ δὶς ἔχει καὶ τὸ ο̄ δίς, ἅπαξ οὖν τὸ ᾱ ψηφίζουσι καὶ ἅπαξ τὸ ο̄. Κατὰ τοῦτο οὖν πυθμένες ἔσονται η̄, γ̄, ᾱ, ζ̄, β̄, γ̄, β̄, καὶ συντεθέντες ποιοῦσι μονάδας κ̄ζ̄, καὶ ἔσται πυθμὴν τοῦ ὀνόματος κατὰ μὲν τὸν ἐννεαδικὸν αὐτὸς ὁ ἐννέα, κατὰ δὲ τὸν ἑβδομαδικὸν ἕξ. Ὁμοίως Σαρπηδὼν ψηφισθεὶς ποιεῖ μονάδας κατὰ τὸν ἐννεαδικὸν δύο, Πάτροκλος δὲ ποιεῖ μονάδας θ̄· νικᾷ Πάτροκλος. Ὅταν γὰρ ᾖ ὁ μὲν εἷς περισσός, ὁ δὲ ἕτερος ἄρτιος, ὁ περισσὸς νικᾷ, ἐὰν μείζων ᾖ. Πάλιν δὲ ἐὰν ᾖ ὀκτὼ ἄρτιος καὶ πέντε περισσός, ὁ ὀκτὼ νικᾷ, μείζων γάρ ἐστιν. Εἰ δὲ εἰσὶν ἀριθμοὶ δύο οἷον ἀμφότεροι ἄρτιοι ἢ ἀμφότεροι περισσοί, ὁ ἐλάσσων νικᾷ. Πῶς δὲ ὁ Σαρπηδὼν κατὰ τὸν ἐννεαδικὸν ποιεῖ μονάδας δύο; παραλείπεται γὰρ τὸ ω̄ στοιχεῖον· ὅταν γὰρ ᾖ ἐν ὀνόματι στοιχεῖον ω̄ καὶ η̄, παραλιμπάνουσι τὸ ω̄ ἑνὶ στοιχείῳ χρώμενοι· ἰσοδυναμεῖν γὰρ λέγουσι

niatur, hæc semel supputatur. Ita Patrocli nomen et ρ ᾱ (id est 1 et 1) et ο̄ bis habet, semel ᾱ et semel ο̄ supputant. Fundi igitur erunt 8, 1, 3, 1, 7, 2, 3, 2, quæ conjunctæ facient septem et viginti monadas, et nominis fundus erit secundum novenariam regulam, novem, et secundum septenariam, sex. Pariter Sarpedon computatus efficit, secundum novenariam, monadas duo; Patroclus vero facit novem. Vincit Patroclus. Quum enim alter numerus impar est, alter autem par, vincit impar si major est. Quod si autem numerus par est octo, et quinque impar, vincit octo qui major est. Sed, si duo numeri sunt, uterque impar, aut uterque par, vincit minor. At quomodo Sarpedon secundum novenariam regulam efficit monadas duo? Omittitur littera ω; quum enim in nomine insunt litteræ ω et η, omittunt ω et una littera utuntur. Utramque enim aiunt eamdem habere potestatem. Bis autem eadem littera

2. Hæc in cod. Mill. et Schneid. turbata sunt. Habent: τὸ ω̄ ᾱ δὶς ἔχει. Mill. conjicit legendum esse: οἷον τὸ Πάτροκλος ὄνομα τὸ ο̄ δὶς ἔχει· ἅπαξ οὖν τὸ ο̄ ψηφίζουσι. Κατὰ τοῦτο κ. τ. λ. Schneid. in notis addit; an iste Παπάτροκλος voluit? Sed mihi videtur librarius litteram Π scripsisse pro littera ρ quæ, ut noster vult, eidem numero respondet ac littera α. Vide supra (p. 79-7), ubi fundos qui nomini Πάτροκλος insunt sic numerat: η̄, ᾱ, γ̄, ᾱ, ζ̄, β̄, γ̄, ζ̄, β̄; inde ait: ἅπαξ τὸ ᾱ ψηφίζουσι. — 6. Ὁμοίως] ὅμ ἕξ cod. — 6-7. Cod. Mill. Schneid. habent: μονάδας κατὰ τὸν ἐννεαδικὸν δύο πυθμένα, quæ sensu carent. Delendum est πυθμένα. Vide infra eadem repetita: Πῶς δὲ ὁ Σαρπηδὼν κατὰ τὸν ἐννεαδικὸν ποιεῖ μονάδας δύο. — 10. ἦσαν cod. Mill.; εἰσὶν Schneidew. — 12. παραλείπονται cod. Mill. corr.

τὰ ἀμφότερα, δὶς δὲ τὸ αὐτὸ οὐ ψηφίζεται, ὡς ἄνωθεν εἴρηται. Πάλιν Αἴας ποιεῖ μονάδας τέσσαρας, Ἕκτωρ κατὰ τὸν ἐννεαδικὸν ποιεῖ μονάδα μίαν. Καὶ ἔστιν ἡ μὲν τετρὰς ἄρτιος, ἡ μονὰς δὲ περισσή. Ἐπεὶ δὲ τῶν τοιούτων τὸν μείζονα ἐλέγομεν νικᾶν, νικᾷ ὁ Αἴας. Πάλιν Ἀλέξανδρος καὶ Μενέλαος. Ἀλέξανδρος κύριον ἔχει ὄνομα [Πάρις]. Πάρις δὲ ποιεῖ μονάδας κατὰ τὸν ἐννεαδικὸν $\overline{\delta}$, Μενέλαος δὲ κατα τὸν [55] ἐννεαδικὸν μονάδας $\overline{\vartheta}$, νικῶσι δὲ αἱ ἐννέα τὰς τέσσαρας· εἴρηται γάρ, ὁπόταν ὁ μὲν περισσὸς ᾖ, ὁ δὲ ἄρτιος, ὁ μείζων νικᾷ, ὅταν δὲ ἀμφότεροι ἄρτιοι ἢ ἀμφότεροι περισσοί, ὁ ἐλάσσων. Πάλιν Ἄμυκος καὶ Πολυδεύκης. Ἄμυκος μὲν ποιεῖ μονάδας δύο κατὰ τὸν ἐννεαδικόν, καὶ Πολυδεύκης δὲ ἑπτά· νικᾷ Πολυδεύκης. Αἴας καὶ Ὀδυσσεὺς ἐπάλαισαν ἐν τῷ ἐπιταφίῳ. Αἴας ποιεῖ κατὰ τὸν ἐννεαδικὸν μονάδας $\overline{\delta}$, Ὀδυσσεὺς ὀκτὼ κατὰ τὸν ἐννεαδικόν· ἆρα οὖν μήτι τὸ Ὀδυσσέως ἐπίθετον καὶ οὐ κύριόν ἐστιν; ἐνίκησε γάρ. Κατὰ μὲν τοὺς ἀριθμοὺς νικᾷ Αἴας, ἡ δ' ἱστορία Ὀδυσσέα παραδίδωσιν. Ἀχιλλεὺς καὶ Ἕκτωρ. Ἀχιλλεὺς κατὰ τὸν ἐννεαδικὸν

non supputatur, ut supra diximus. Rursus Ajax (Αἴας) efficit quatuor monadas, et Hector (Ἕκτωρ), secundum novenariam normam, facit monadem unam. Quatuor vero numerus par est, monas autem impar est. Quoniam autem de his diximus vincere majorem, vincit Ajax. Rursus eodem agitur modo de Alexandro et Menelao. Alexander proprium nomen habet (Πάρις). Paris efficit quatuor monadas secundum novenariam normam, et Menelaus (Μενέλαος), secundum eamdem normam, novem monadas. Novem vero vincit quatuor. Diximus enim, quum alter numerus impar est, alter par est, majorem vincere, et, quum uterque par vel uterque impar, minorem vincere. Rursus, exempli gratia, adducantur Amycus et Polydeuces. Efficit duas monadas Amycus (Ἄμυκος) secundum novenariam normam, et Polydeuces (Πολυδεύκης) septem. Vincit Polydeuces. Ajax et Ulysses decertaverunt in funebri certamine. Ajax efficit quatuor monadas secundum novenariam normam, Ulysses (Ὀδυσσεύς) vero octo secundum eamdem normam. An vero nomen Ulyssis imposititium, non proprium est? Vicit enim. Ajax quidem secundum numeros vincit; Ulyssem vero vicisse tradit historia. Eodem modo Achilles

2. Ἕκτωρ Mill.; ἕκτον cod. — 4. ἐπὶ cod. Mill. Schn. legendum ἐπεί. — 6. Πάρις add. Mill. — 13-14. τὸ ἐννεαδικόν cod. Hic error est in calculo, ut notavit Mill.

ποιεῖ τέσσαρας, Ἕκτωρ μίαν· νικᾷ Ἀχιλλεύς. Πάλιν Ἀχιλλεὺς καὶ Ἀστεροπαῖος. Ἀχιλλεὺς ποιεῖ τέσσαρας, Ἀστεροπαῖος τρεῖς· νικᾷ Ἀχιλλεύς. Πάλιν Μενέλαος καὶ Εὔφορβος. Μενέλαος ἔχει μονάδας ἐννέα, Εὔφορβος ὀκτώ· νικᾷ Μενέλαος. Τινὲς δὲ κατὰ τὸν ἑβδοματικὸν μόνοις τοῖς φωνήεσι χρῶνται, ἄλλοι δὲ διαστέλλουσιν ἰδίᾳ μὲν τὰ φωνήεντα, ἰδίᾳ δὲ τὰ ἡμίφωνα, ἰδίᾳ δὲ τὰ ἄφωνα, καὶ τρεῖς τάξεις ποιήσαντες λαμβάνουσι τοὺς πυθμένας ἰδίᾳ μὲν τῶν φωνηέντων, ἰδίᾳ δὲ τῶν ἡμιφώνων, ἰδίᾳ δὲ τῶν ἀφώνων, καὶ συγκρίνουσι χωρὶς ἕκαστον. Ἄλλοι δὲ οὐδὲ τούτοις τοῖς νενομισμένοις ἀριθμοῖς χρῶνται, ἀλλ' ἄλλοις, οἷον ὑποδείγματος ἕνεκα τὸ $\overline{\omega}$ οὐ θέλουσι πυθμένα ἔχειν μονάδας $\overline{\eta}$, ἀλλὰ $\overline{\varepsilon}$, καὶ τὸ $\overline{\xi}$ στοιχεῖον πυθμένα μονάδας $\overline{\delta}$, καὶ παντοίως στρεφόμενοι οὐδὲν ὑγιὲς εὑρίσκουσιν. Ὅταν μέντοι δεύτερόν τινες ἀγωνίζωνται, ἀφ' ἑκατέρου τῶν ὀνομάτων τὸ πρῶτον στοιχεῖον ἀφαιροῦσιν, ὅταν δὲ (56) τρίτον, τὰ δύο ἑκατέρωθεν καὶ τὰ λοιπὰ ψηφίσαντες συγκρίνουσιν.

2. Οἶμαι δὲ ἐκδήλως ἐκτεθεῖσθαι καὶ τὴν τῶν ἀριθμητικῶν ἐπί-

et Hector. Achilles (Ἀχιλλεύς), secundum novenariam normam, facit monadas quatuor, Hector unam. Vincit Achilles. Sic etiam Achilles et Asteropæus. Achilles facit quatuor monadas, Asteropæus (Ἀστεροπαῖος) tres; vincit Achilles. Sic etiam Menelaus et Euphorbus. Menelaus habet monadas novem; Euphorbus (Εὔφορβος) octo; vincit Menelaus. Quidam secundum regulam septenariam solum vocalibus utuntur, alii vero secernunt litteras seorsumque ponunt et vocales et semivocales et consonantes, ita tribus ordinibus factis separatim extrahunt fundos, fundos vocalium et semivocalium et consonantium, unumquemque seorsum interpretantes. Alii his usitatis numeris minime utuntur, sed aliis; sic, exempli gratia, nolunt π habere fundum octo, sed illi dant quinque, et litteræ ξ quatuor monadas; et in omnia se versantes nihil sanum inveniunt. Quum vero quidam iterum decertant de numeris, primam litteram auferunt ab unoquoque nominum; quum tertio, duas ab alterutra parte et reliquas supputantes interpretantur.

2. Jam arbitror liquido me exposuisse opiniones arithmeticorum qui per nu-

2. Error in calculo, Mill. — 6. *ἰδίᾳ τῶν ἀφ.* cod. Mill. corr. — 11. *μονάδας* add. Mill

νοιαν δι' ἀριθμῶν καὶ ὀνομάτων τὸ ζῆν διακρίνειν νομιζόντων. Τούτους δὲ κατανοῶ σχολὴν ἄγοντας καὶ ψήφῳ γεγυμνασμένους τεθεληκέναι διὰ τῆς παραδοθείσης αὐτοῖς ἐκ παίδων τέχνης [θέλειν] εὐδοκιμοῦντας μάντεις προσαγορεύεσθαι· οἳ ἄνω κάτω τὰ στοιχεῖα καταμετροῦντες εἰς λῆρον ἐχώρησαν. Ἐπὰν γὰρ ἀποτύχωσι, τὸ ἄπορον προβάλλοντες λέγουσι, μήτι τοῦτο ὄνομα γενικὸν οὐκ ἐγένετο ἀλλὰ ἐπίθετον· ὡς καὶ ἐπὶ τοῦ Ὀδυσσέως καὶ Αἴαντος ἐκπεσόντες ἐνεκάλουν. Τίς ἐκ ταύτης τῆς θαυμαστῆς φιλοσοφίας ἀφορμὰς λαβὼν καὶ θελήσας αἱρεσιάρχης καλεῖσθαι οὐ δοξασθήσεται;

γ'. Περὶ τῆς μετωποσκοπικῆς μαντείας.

1. Ἀλλ' ἐπεὶ καὶ ἑτέρα τις τέχνη βαθυτέρα ἐστὶ παρὰ τοῖς πανσόφοις Ἑλλήνων μεριμνηταῖς, (οἷς εὔχονται μαθητεύειν οἱ αἱρετικοὶ διὰ τὸ ταῖς αὐτῶν δόξαις χρῆσθαι πρὸς τὰ ὑπ' αὐτῶν ἐπιχειρούμενα, καθὼς ὑποδειχθήσεται μετ' οὐ πολύ)· αὕτη δέ ἐστι μετωποσκοπικὴ μαντεία, μᾶλλον δὲ μανία, οὐδὲ ταύτην σιωπήσομεν. Εἰσὶν οἳ τοῖς

meros et nomina existimant sese discernere posse qualis futura sit vita. Quos censeo otiantes et calculis exercitatos velle per hanc artem quam didicerunt a pueritia, prædicari se præclaros vates. Qui quidem admodum confuse omnes litteras metientes ad ineptias iverunt. Quum enim eventu excidunt, rem inextricabilem prætendunt dicentes nomen illud (de quo agitur) esse non patrium sed imposititicum : sic arguerunt quum in nominibus Ajacis et Ulyssei exciderunt. Quis autem ansam arripiens ab hac mirabili philosophia et volens hæresiarcha prædicari non inclarescet?

III. DE DIVINATIONE EX VULTUS INSPECTIONE.

1. Sed quum alia sit et gravior disciplina apud hos omniscientes excogitatores græcos (quorum auditores esse hæretici gloriantur, quoniam placita eorum edocti eis utuntur ad opera efficienda quæ aggrediuntur, ut jamjam exponetur); illa autem est divinatio vel potius deliratio secundum vultus inspec-

3. θέλειν uncis inclusit Mill. — 4. προαγορεύεσθαι cod.; Miller. corr. — 6. προβαλόντες cod. Mill.; προβάλλοντες Schneid. — Cap. III, l. 11. διὰ τοῦ cod. Mill.; διὰ τὸ Schneid. — 13. Μετωπισκοπικὴ cod. In margine cod. legitur : Δόξα Μετωπισκοπικῶν. — 14. δὲ om cod. Mill. restit. Schneid.

ἄστροις ἀναφέρουσι τὰς μορφὰς τύπων τε ἰδέας καὶ τὰς φύσεις τῶν ἀνθρώπων ἐπὶ τὰς κατὰ ἀστέρων γενέσεις ἀναλογιζόμενοι· οὕτω δὲ λέγουσιν. Οἱ ἐν Κριῷ γεννώμενοι τοῖοι ἔσονται· κεφαλῇ ἐπιμήκει, τριχὶ πυῤῥᾷ, ὀφρύσι[57] συνεζευγμέναις, μετώπῳ ὀξεῖ, ὀφθαλμοῖς γλαυκοῖς, ὑποσάλοις, μήλοις καθειλκυσμένοις, ἐπίῤῥινοι, μυκτῆρσιν ἠνεῳγμένοις, χείλεσι λεπτοῖς, γενείῳ ὀξεῖ, σώματι ἐπιμήκει. Οὗτοι, φησί, μεθέξουσι φύσεως τοιαύτης· προνοητικοί, ποικίλοι, δειλοί, φρόνιμοι, προσχαριώδεις, ἥσυχοι, περίεργοι, βουλαῖς ἀποκρύφοις, παντὶ πράγματι κατηρτισμένοι, πλεῖον φρονήσει ἢ ἰσχύι κρατοῦντες, τὸ παρὸν καταγελασταί, γεγραμματισμένοι, πιστοί, φιλόνεικοι, ἐν μάχῃ ἐρεθισταί, ἐπιθυμηταί, παιδερασται, νοοῦντες, ἀπεστραμμένοι ἀπὸ τῶν ἰδίων οἴκων, ἀπαρέσκοντες ἅπαντα, κατήγοροι, ἐν οἴνῳ μανιώδεις, ἐξουθενηταί, κατ' ἔτος τι ἀποβάλλοντες,

tionem, neque eam silentio præteribimus. Sunt qui ad astra referant formas et typorum ideas et indoles hominum. Etenim de nativitatibus velut astris respondentibus ratiocinantes sic loquuntur : qui sub Ariete nascuntur, tales erunt : capite oblongo, capillis rufis, superciliis conjunctis, fronte acuta, cæruleis oculis et mobilibus, genis pendentibus, longo naso, patulis naribus, exilibus labiis, acuto mento, amplissimo ore. Qui, ut aiunt, sortientur hanc indolem : providi erunt, varii, ignavi, prudentes, gratiis blandi, placidi, seduli, absconditis consiliis, cuilibet rei præparati, magis prudentia quam viribus valentes, derisores præsentium rerum, litterati, fideles, litigiosi, in prælio aggressores, cupidi, pueros amantes, cogitantes, aversi a sua domo, fastidientes omnia, accusatores, in vino dementes, contempto-

1. τυποῦντες ἰδέας cod. Mill. Schneid. Hæc turbant structuram. Ea suo loco mota suspicatur Millerus. Conjicit legendum esse : ἐπεὶ τὰς ἑκάστων (pro κατ' ἀστέρων) γενέσεις ἀναλογιζόμενοι, οὕτω λέγουσι τυποῦντες ἰδέας· οἱ ἐν... Legendum esse censeo : τύπων τε ἰδέας. — 2. δὲ om. cod. Mill.; restit. Schneid. — 3. Οἱ Κριῷ cod.; restit. Mill. — 3-4. ἐπιμήκη, τριχῇ cod.; Mill. corr. — 5. ὑπὸ ἄλλοις cod.; ὑποσάλοις conj. Millerus; ὑπομέλασι Rœperus; ὑπολάλοις Schneid. cui non assentior, quamquam in Anacreonte, ni fallor, λάλον ὄμμα, sed extra poesin nunquam usurpatum. – ἐπίρινος cod. Aliter in cod. Paris. 2494. — 5-6. μυκτῆρσι καθηλωμένοι idem codex. — 6. χείλη λεπτὰ ἔχοντες cod. 2494. — 8. δειλοὶ Mill.; δῆλοι cod.; δειλοὶ τῇ καρδίᾳ cod. 2494. – χαροποιοὶ cod. 2494. — 11. αἱρεθισταὶ Cod.; παιδερασταὶ, νοοῦντες cod. Mill.; παιδερασταὶ νοσοῦντες Schneid. — 12. ἀπαρέσκονται cod. — 13. ἔπος Schneid.; ἔτος cod. Mill.

εἰς Φιλίαν εὔχρησ|οι διὰ τὴν ἀγαθωσύνην· ϖλεισ|άκις ἐν ἀλλοτρίᾳ γῇ ἀποθνήσκουσιν.

2. Οἱ δὲ ἐν Ταύρῳ τύπῳ ἔσονται τῷδε· κεφαλῇ σ|ρογγύλῃ, τριχὶ ϖαχείᾳ, μετώπῳ ϖλατεῖ, τετραγώνοις ὀφθαλμοῖς καὶ ὀφρύσι μεγάλαις, μέλασιν, ἐν τῷ λευκῷ φλέβες λεπ|αί, αἱματώδεις, βλεφάροις μακροῖς, ϖαχέσιν, ὠτίοις μεγάλοις, σ|όμασι σ|ρογγύλοις, ῥώθωνι ϖαχεῖ, μυκτῆρσι σ|ρογγύλοις, χείλεσι ϖαχέσι· τοῖς ὑπεράνω μέρεσιν ἰσχύουσιν, νωθροὶ γεγεννημένοι ἀπὸ σκελῶν· οἱ αὐτοὶ δὲ Φύσεως[58]· ἀρέσκοντες, νοοῦντες, εὐφυεῖς, εὐσεβεῖς, δίκαιοι, ἄγροικοι, ϖροσχαρεῖς, κοπιαταὶ ἀπὸ ἐτῶν ιϐ, ἐρεθισ|αί, νωθροί· τούτων ὁ σ|όμαχος μικρός ἐσ|ι, ϖληροῦνται τάχα, ϖολλὰ βουλευόμενοι, Φρόνιμοι, Φειδωλοὶ εἰς ἑαυτούς, εἰς ἄλλους δαψιλεῖς, ἀγαθοποιοί, σώματι βραδεῖ· ἐν μέρει εἰσὶ λυπηροί, ἀμελεῖς εἰς Φιλίαν, ὠΦέλιμοι διὰ τὸν νοῦν, κακοπαθεῖς.

3. Ἐν Διδύμοις τύπος· ϖροσώπῳ κοκκίνῳ, μεγέθει οὐ λίαν μεγάλῳ,

res, quotannis aliquid amittentes, in amicitia utiles propter bonitatem, plerumque alienis in regionibus moriuntur.

2. Qui autem sub Tauro nascuntur, hujusce formæ erunt: capite rotundo, capillis copiosis, fronte lata, quadrangularibus oculis cum superciliis ingentibus, nigris; in albo, venæ exiles; sanguinei coloris; et amplis palpebris spissisque; auribus longis, ore rotundo, naso lato, rotundis naribus, turgentibus labiis; ac superioribus quidem membris valent, infirmi autem sunt in cruribus. Hanc iidem naturam habent: placentes, intelligentes, bona præditi indole, pii, justi, rustici, benevoli, operæ dediti ab annis duodecim, rixatores, pigri; horum stomachus exiguus, brevique satiantur; multa cogitant, prudentes sunt, in semetipsos parci, in cæteros largi, benefici, corpore lento; vicissim molesti, incuriosi amicitiæ, utiles propter rationem, miseri.

3. Sub Geminis nati ea forma sunt: coccineo vultu, statura non nimium

1. *ἀγαθοσύνην* cod. — 4. *τετραγώνοις* cod. Mill.; *τετραγώνῳ* Schneid. – *ὀφθαλμοὺς μέλανας* cod. 2494. — 5. *μέλασιν*] *μελαίναις*? – *βλέβες* cod. Mill. corr. — 7. *ὑπὲρ ἄνω* cod. — 8. *ἰσχύουσι, νωθροὶ γεγεννημένοι* Mill.; *ἰσχύουσιν, ὀρθὸς γεγεννημένος* cod. — 8-9. *Φύσεων* cod. — 10. *αἱρεθισ|αί* cod. Mill. corr. — 12. *ἀλλήλους* cod.; *ἄλλους* Mill. Schneid. — 13. *βραχεῖ* cod. Mill.; *βραδεῖ* Schneid.

μέλεσιν ἴσοις, ὀφθαλμοῖς μέλασιν ὡς ἠλειμμένοις, μηλοις κάτω τεταμένοις, σἰόματι ϖαχεῖ, ὀφρύσι συντεθειμέναις· συγκρατοῦσι ϖάντα [ἃ] ἔχουσιν, ἔσχατα ϖλούσιοι, σκνιφοί, φειδωλοὶ ἐκ τοῦ ἰδίου, δαψιλεῖς ϖρὸς τὰ ἀφροδισιακά, ἐπιεικεῖς, μουσικοί, ψεῦσἰαι· οἱ αὐτοὶ δὲ φύσεως· δεδιδαγμένοι, νοοῦντες, ϖερίεργοι, ἰδίᾳ ἀποφάσει, ἐπιθυμητικοί, φειδωλοὶ ἐκ τοῦ ἰδίου, δαψιλεῖς, ἥσυχοι, φρόνιμοι, δόλιοι, ϖολλὰ βουλεύονται, ψηφισἰαί, κατήγοροι, ἀκαίριμοι, οὐκ εὐτυχεῖς, ἀπὸ γυναικῶν φιλοῦνται, ἔμποροι, εἰς φιλίαν οὐκ ἐπὶ ϖολὺ ὠφέλιμοι.

4. Ἐν Καρκίνῳ τύπος· μεγέθει οὐ μεγάλῳ, τριχὶ ὥσπερ κυανέῃ, χρώματι ὑποπύῤῥῳ, σἰόματι ὀλίγῳ, κεφαλῇ [59] σἰρογγύλῃ, με-

excelsa, membris æquis, nigris oculis quasi inunctis, genis infra tortis, amplo ore, superciliis conjunctis; omnia retinent quæ possident, maxime divites, sordidi, suorum parci, in venereis largi, modesti, musici, fallaces; iidem natura sunt edocti, homines cogitationis multæ, operæ studiosiores, suo judicio agentes, libidinosi, suorum parci, largi, placidi, prudentes, subdoli, multa secum perpendunt, calculatores, accusatores, importuni, infelices, a mulieribus amantur, mercatores, non diu utiles ad amicitiam.

4. Sub Cancro nati hac forma sunt: statura haud excelsa, crine velut cæruleo, colore paululum subrufo, exiguo ore, rotundo capite, fronte acuta,

1. *μέρεσιν* cod. Mill.; *μέλεσιν* Schn. — 1-2. *κάτω τεταμένοις* Rœp.; *καλῶ γεγενημένων* cod. Mill. – *συγκρατοῦσι* cod. Mill.; *συγκροτοῦσι* Schneid. — 3. *ἃ* supplevi. – *ϖλούσια* cod. — 4. *δαψιλεῖς ϖραγμάτων ἀφροδισιακῶν, ἐπιεικεῖς, μουσικοί, ϖρὸς τὰ ἀφροδισιακά, φεῦσἰαι* cod. Scribendum: *δαψιλεῖς ϖρὸς τὰ ἀφροδισιακά*, unde *ϖραγμάτων ἀφροδισιακῶν*, ortum ob solitam structuram cum genitivo, deinde in margine correctum fuerat; correctionem autem librarius alieno loco inseruit, ubi delenda est. In sequentibus eadem expositio repetitur vel librariorum culpa qui hæc turbarunt, vel ipsius Origenis *ϖολυγραφωτάτου* qui bis eadem dictavit. Mill. cui non assentior. Hæc enim et sequentia videtur noster deprompsisse ex diversis *ϖερὶ τῆς μετωποσκοπικῆς μαντείας* libellis. Multa enim quæ præfert inter se discrepant et multa bis leguntur. Id tantum curavisse crediderim nostrum auctorem ut ostenderet quam absurda sint e zodiaci signis vaticinia; itaque diversos vates adduxit qui contraria nuntiarent vel diversis constellationibus eadem attribuerent. — 5. *ϖερίεργα* cod. — 7-8. *καίριμοι* cod.; *ἀκαίριμοι* conj. Mill. — 10-11. *κυνὶ ἀχρώματι* cod.; *κυνὶ, χρώματι* Mill.; *κυανέν, χρώματι* Schneid.

τώπῳ ὀξεῖ, ὀφθαλμοῖς ὑπογλαύκοις, ἱκανῶς καλοῖς, μέλεσιν ὑποποικίλοις· οἱ αὐτοὶ φύσεως· κακοί, δόλιοι, βουλαῖς ἀπηρτισμένοι, ἄπλησίοι, φειδωλοί, ἀχάρισίοι, ἀνελεύθεροι, ἀνωφελεῖς, ἀμνήμονες, οὔτε ἀποδιδόασιν ἀλλότριον οὔτε ἀπαιτοῦσιν ἴδιον, εἰς φιλίαν ὠφέλιμοι.

5. Ἐν Λέυντι τύπος· κεφαλῇ σίρογγύλῃ, τριχὶ ὑποπύῤῥῳ, μετώπῳ μεγάλῳ ῥυσῷ, ὠτίοις ϖαχέσι, τραχηλιῶται, ἐπὶ μέρει ὑποφάλακροι, ϖυῤῥοί, ὀφθαλμοῖς γλαυκοῖς, μεγάλαις γνάθοις, σίόματι ϖαχεῖ, τοῖς ἐπάνω μέρεσι ϖαχεῖς, σίήθει μεγάλῳ, τοῖς ὑποκάτω μέλεσι λεπίοῖς· οἱ αὐτοὶ φύσεως· ἰδίας ἀποφάσεως, ἀσυγκέρασίοι, ἀρέσκοντες ἑαυτοῖς, ὀργίλοι, ϑυμώδεις, καταφρονηταί, αὐθάδεις, μηδὲν βουλευόμενοι, ἄλαλοι, κακόσχολοι, συνήθεις, εἰς ϖράγματα ἀφροδισιακὰ ἐκκεχυμένοι, μοιχοί, ἀναιδεῖς, ϖίσίει ἀναληθεῖς, αἰτηταί, τολμηροί, σκνιφοί, ἅρπαγες, ἀξιόλογοι, εἰς κοινωνίαν ὠφέλιμοι, εἰς φιλίαν ἀνωφελεῖς.

subcæruleis oculis, satis formosis, membris paululum disparibus; iidem indole mali, subdoli, in consiliis sollertes, inexsaturabiles, parci, in neminem grati, illiberales, inutiles, immemores, nec bonum alienum restituunt, nec proprium exposcunt, ad amicitiam utiles.

5. Sub Leone nati ea forma sunt : capite rotundo, capillis subrufis, fronte magna rugosaque, auribus crassis, collo erecti, ex parte calvastri, rufi, cæsiis oculis, magnis genis, lato ore, superioribus partibus crassis, vasto pectore, exilibusque partibus infra positis. Iidem hac indole sunt : suis sensibus firmiter hærentes, inconcinni, semetipsis placentes, iracundi, animosi, contemptores, elati, nihil consilio expendentes, haud loquaces, otio male utentes, familiares, rebus venereis effuse dediti, mœchi, impudici, fide incertissima, efflagitantes, audaces, avari, rapaces, conspicui, in societate hominum utiles, ad amicitiam inutiles.

1-2. ὑπὸ ϖοικίλοις cod. — 4. ἀποδίδωσιν cod. Manilius sub cancro nasci vult fœneratores et lucri cupidos (Astronom. lib. IV, v. 162-175). — 6. ὑπόπυῤῥα cod.; γλαυκοὶ εἰσὶ καὶ ϖυῤῥότριχοι cod. 2494. — 9. τὰ ἄνω μείζονα τῶν κάτω ἔχοντες cod. 2494, Miller. — 12. βουλόμενοι cod.; βουλευόμενοι Mill. – ἄναλοι cod. inter lineas scriptum rubris litteris; ἄλαλοι conj. Schneid. – κακέσχολοι cod. – ἀσυνήθεις? Schneid. — 15. ὠφέλειαν pro φιλίαν cod.

6. Ἐν Παρθένῳ τύπος· ὁράσει καλῇ, ὀφθαλμοῖς οὐ μεγάλοις ἐπαφροδίτοις, μέλασιν, ὀφρύσι συντεθειμέναις, ἱλαροῖς, κολυμβῶσιν. Εἰσὶ δὲ λεπτοὶ σώματι, ὄψει καλοί, τριχὶ καλῶς συντεθειμένῃ, μετώπῳ μεγάλῳ, ῥώθωνι προαλεῖ. Οἱ αὐτοὶ φύσεως· εὐμαθεῖς, μέτριοι, ἐννοηταί, παιγνιώδεις, λόγιοι, βραδυλαλοῦντες, πολλὰ βουλευόμενοι, πρὸς χάριν εὐπαραίτητοι [60], ἡδέως πάντα παρατηροῦντες, καὶ μαθηταὶ εὐφυεῖς, ἃ ἔμαθον κρατοῦσι, μέτριοι, ἐξουθενηταί, παιδεράσται, συνήθεις, ψυχῇ μεγάλῃ, καταφρονηταί, πραγμάτων ἀμελεῖς, διδαχῇ προσέχοντες, καλλίονες ἐν ἄλλοις ἢ τοῖς ἰδίοις, πρὸς φιλίαν ὠφέλιμοι.

7. Ἐν Ζυγῷ τύπος· τριχὶ λεπτῇ προαλεῖ, ὑποπύῤῥῳ, ὑπομήκει· μετώπῳ ὀξεῖ, ῥυσῷ, ὀφρύσι καλαῖς, συντεθειμέναις, ὀφθαλμοῖς καλοῖς, κόραις μέλασιν, ὠτίοις μακροῖς, λεπτοῖς, κεφαλῇ ἐπικεκλιμένῃ, σώματι μακρῷ. Οἱ αὐτοὶ φύσεως· νοοῦντες, θεοὺς τιμῶντες,

6. Sub Virgine nati hac forma sunt: specioso visu, oculis haud magnis, venerem indicantibus, nigris, cum superciliis conjunctis, hilaribus, natantibus: sunt autem graciles corpore, adspectu formosi, crine bene composito, fronte grandi, naso prominente. Iidem sunt indole ad discendum apti, moderati, ingeniosi, jocosi, sapientes, tarde loquentes, multa secum volutantes, ad gratiam exorabiles, libenter omnia observantes, et discipuli ingeniosi, quæ didicerunt percallent, moderati, omnia pro nihilo habentes, puerorum amatores, familiares, animo excelso, contemptores, rerum negligentes, scientiæ intenti, meliores in alienis quam in suis, ad amicitiam utiles.

7. Sub Libra nati hac forma sunt: capillis tenuibus, prominentibus, subrufis, modice promissis, fronte acuta, rugata, superciliis pulchris, conjunctis, venustis oculis, pupillis nigris, auribus magnis et gracilibus, capite inclinato, ore lato. Iidem sunt hac indole: intelligentes, deum colentes, invicem se

2. *ὀφρύσι συντεθειμέναις* Schneid.; *ὀρθοῖς, συντεθειμένοις* cod. Mill. — 3. *εἰσὶ τῇ ἡλικίᾳ σύμμετροι, καὶ τὸ πᾶν σῶμα τέλειον καὶ ὀρθριον (ὄρθιον?) ἔχουσι* cod. 2494. — *σώματι ὑπὸ δὲ τοῦ ὄψει καλοῦ* cod. Mill. Schneid.; *καλῶς* Mill.; *καλῶ* cod. — 6. *εὐπαραίτητοι* Rœper.; *ὡς οἱ παρατηρηταὶ* cod. Mill. — 9. *ἄλλοις* cod.; *ἀλλοτρίοις* conj. Mill. — 12. *εὐόφθαλμοι* cod. 2494. — 13. *μελαίναις?* Schneidew. — 14. *σώματι . . . νοοῦντες* hæc in margine codicis.

ἀλλήλους καταλαλοῦντες, ἔμποροι, κοπιαταί, πορισμὸν μὴ κατέχοντες, ψεῦσται, μὴ φιλοῦντες ἐν πράγμασι πονῆσαι, ἀληθεῖς, ἐλευθερόγλωσσοι, ἀγαθοποιοί, ἀμαθεῖς, ψεῦσται, συνήθεις, ἀμελεῖς· τούτοις οὐκ ἐμποιεῖ ἀδίκως ποιῆσαι μέρος. Εἰσὶ καταφρονηταί, καταγελασταί, ὀξεῖς, ἔνδοξοι, ἀκουσταί, καὶ τούτοις οὐδὲν προχωρεῖ, πρὸς φιλίαν ὠφέλιμοι.

8. Ἐν Σκορπίῳ τύπος· προσώπῳ παρθενικῷ, εὐμόρφῳ, ἁλυκῷ, τριχὶ ὑπομέλανι, ὀφθαλμοῖς εὐμόρφοις, μετώπῳ οὐ πλατεῖ καὶ ῥώθωνι ὀξεῖ, ὠτίοις συντεθειμένοις μικροῖς, μετώπῳ ῥυσῷ, ὀφρύσι στεναῖς, μήλοις καθειλκυσμένοις· οἱ αὐτοὶ φύσεως· δόλιοι, κατεστραμμένοι, ψεῦσται, ἴδια βουλεύματα μηδενὶ ἀνατιθέμενοι, διπλῇ ψυχῇ, κακοποιοί, ἐξουθενηταί, μοιχείας ἔνοχοι, εὐφυεῖς, εὐμαθεῖς, εἰς φιλίαν ἄχρηστοι [61].

9. Ἐν Τοξότῃ τύπος· μήκει μεγάλῳ, μετώπῳ τετραγώνῳ, ὀφρύσι μέσαις, συγκροτουμέναις, τριχι συντεθειμένῃ, προαλεῖ, ὑπόπυῤῥοι.

criminantes sermonibus, mercatores, laboriosi, acquisita non servantes, fallaces, non gaudentes in negotiis versari, veraces, liberi lingua, benefici, indocti, mendaces, familiares, negligentes, quibus non prodest agere aliquid injuste, contemptores sunt, derisores, acres, illustres, auscultatores, et nihil illis prospere succedit; sunt ad amicitiam utiles.

8. Sub Scorpione nati sunt hac forma: vultu virgineo, specioso, salso, crine subnigro, venustis oculis, fronte haud explicato, naso acuto, auribus contractis parvis, fronte rugosa, superciliis angustis, genis pendentibus. Iidem sunt indole: subdoli, intenti, fallaces, sua consilia nemini committentes, duplici mente, malefici, contemptores, ad adulterium propensi, bona indole, ad discendum apti, ad amicitiam inutiles.

9. Sub Sagittario hæc forma: statura excelsa, fronte quadrangulari, mediocribus superciliis et conjunctis; capillis compositis, prominentibus,

1. διαλαλοῦντες ψευδῆ πιστευθήσονται cod. 2494. — 2. νοήσει cod.; πονῆσαι Mill. — 4. τούτοις οὐκ ἐμποιεῖ ἀδίκως ποιῆσαι μέρος quæ interpolata censuit et uncis inclusit Mill. – ποιῆσαι μέρος. Locutiones similes sunt plures in Veteri et Novo Testamento. — 4-5. καταγέλαστοι cod. – ὠτακουσταί? Mill. — 8. ὑπομελαγχρίζοντες cod. 2494. — 10. καθελκυσμένοις cod. — 14. εἰσὶ τετράγωνοι cod. 2494. — 15. μεσταῖς cod. Mill. Schneid.; an μέσαις? R. Scottus. – τριχῶν τεθειμένη cod.; τριχὶ συντεθειμένῃ Millerus.

Οἱ αὐτοὶ φύσεως· προσχαρεῖς ὡς οἱ πεπαιδευμένοι, ἁπλοῖ, ἀγαθοποιοί, παιδεράσται, συνήθεις, κοπιαταί, φιληταί, φιλούμενοι, ἐν οἴνῳ ἱλαροί, καθάριοι, ὀργίλοι, ἀμελεῖς, κακοί, εἰς φιλίαν ἄχρηστοι, καταφρονηταί, ψυχαῖς μεγάλαις, ὑβριστικοί, ὑπόδουλοι, εἰς κοινωνίαν εὔχρηστοι.

10. Ἐν Αἰγοκέρῳ τύπος· σώματι ὑποπύῤῥῳ, τριχὶ ὑποπολιῷ προαλεῖ, στόματι στρογγύλῳ, ὀφθαλμοῖς ὡς ἀετοῦ, ὀφρύσι συντεθειμέναις, μετώπῳ ἠνοιγμένῳ, ὑποφάλακροι, τὰ ὑποκάτω μέρη τοῦ σώματος ἰσχυρότερα. Οἱ αὐτοὶ φύσεως· φιλόσοφοι, καταφρονηταὶ καὶ τὸ παρὸν καταγελασταί, ὀργίλοι, συγχωρηταί, καλοί, ἀγαθοποιοί, πράγματος μουσικοῦ φιληταί, ἐν οἴνῳ ὀργίλοι, γελοῖοι, συνήθεις, λάλοι, παιδερασταί, ἱλαροί, προσφιλεῖς, φιληταί, ἐρεθίζοντες, εἰς κοινωνίαν εὔχρηστοι.

11. Ἐν Ὑδροχόῳ τύπος· μεγέθει τετράγωνος, στόματι ὀλίγῳ, ὀφθαλμοῖς ὀξέσι, λεπτοῖς, γοργοῖς· (ὁ αὐτὸς φύσει) ἐπιτάκτης, ἀχάριστος, ὀξύς, εὐχερῶς εὑρίσκων, πρὸς φιλίαν εὔχρηστος καὶ πρὸς

subrufi. Iidem sunt indole : grati, ut bene instituti ; simplices, benefici, puerorum amatores, familiares, laboriosi, amantes, amati, in vino hilares, elegantes, iracundi, negligentes, mali, ad amicitiam inutiles, contemptores, magnanimi, ad injuriam propensi, paululum serviles, societati utiles.

10. Sub Capricorno hæc forma : corpore subrufo, crine subcanescenti et prominenti, ore rotundo, oculis velut aquilæ, superciliis conjunctis, fronte adaperta, fere calvi, inferioribus membris robustiores. Iidem indole sunt : philosophi, contemptores, præsentium rerum derisores, iracundi, indulgentes, pulchri, benefici, musices amatores, in vino iracundi, jocosi, sociabiles, loquaces, puerorum amatores, hilares, amœni, amatores, disputantes, societati utiles.

11. Sub Aquario hæc forma : statura quadrangulari, ore exiguo, acutis oculis, tenuibus, torvis. Idem indole dominator inconcinnus, acer, facile inveniens, societati et amicitiæ utilis. Hujusce speciei homines ex rebus fortuitis

6-7. *ὑπο πολιᾶ προάλεις* cod. ; *ὑποπολιᾷ προάλει* Mill. — 9. *ἰσχυρότεροι* Millerus ; *ἰσχυρότερα* codex. — 14. *στόματι* Schneid. ; *σώματι* cod. Mill.

κοινωνίαν. Ἔτι ἐκ τυχηρῶν πραγμάτων πορίζουσι καὶ τοὺς πορισμοὺς ἀπολαύουσιν. Οἱ αὐτοὶ φύσεως· σιγηροί, αἰσχυντηροί, συνήθεις, μοιχοί, σκνιφοί, πράγμασι πονούμενοι, θορυβιασταί, καθάριοι, εὐφυεῖς, καλοί, ὀφρύσι μεγάλαις· πολλάκις ἐν λεπτοῖς πράγμασι γίνονται καὶ διάφορον πραγματείαν γυμνάζουσι [62]· ᾧτινι ἂν καλῶς ποιήσωσιν, οὐδεὶς αὐτοῖς χάριτας ἀποδιδοῖ.

12. Ἐν Ἰχθύσι τύπος· μήκει μέσῳ, ὡς ἰχθύες μετώπῳ ὀξεῖ, τριχὶ δασείᾳ· πολλάκις πολιοὶ ταχέως γίνονται. Οἱ αὐτοὶ φύσεως· ψυχῇ μεγάλῃ, ἁπλοῖ, ὀργίλοι, φειδωλοί, λάλοι, πρώτῃ ἡλικίᾳ ἔσονται ὑπνωτικοί, δι' ἑαυτῶν πραγματείαν πρᾶξαι θέλουσιν, ἔνδοξοι, τολμηροί, ζηλωτικοί, κατήγοροι, τόπον ἀλλάσσοντες, φιληταί, ὀρχησταί, εἰς φιλίαν ὠφέλιμοι.

13. Ἐπεὶ καὶ τούτων τὴν θαυμασίην σοφίαν ἐξεθέμεθα τήν τε πολυμέριμνον αὐτῶν δι' ἐπινοίας μαντικὴν οὐκ ἀπεκρύψαμεν, οὐδὲ ἐν οἷς σφαλλόμενοι ματαιάζουσι σιωπήσομεν. Ἄστρων γὰρ ὀνόμασιν εἴδη

quæstus faciunt et eos perdunt. Iidem natura sunt : taciturni, pudibundi, sociabiles, mœchi, avari, negotiis exerciti, tumultuosi, elegantes, felici indole, pulchri, superciliis magnis : sæpe in minimis rebus versantur et curam diversam exercent. Cuiquam si beneficia contulerint nemo eis gratias agit.

12. Sub Piscibus hæc forma : mediocris statura, velut pisces fronte acuta, capillis densis; sæpe cani brevi fiunt. Iidem sunt indole : magnanimi, simplices, iracundi, parci, loquaces; prima ætate erunt somnolenti, per semetipsos res agere volunt, gloriam appetunt, sunt audaces, æmulantur, accusatores, locum mutantes, amatores, saltatores, amicitiæ utiles.

13. Quoniam eorum miram sapientiam exposuimus, operosamque eorum per ingenii excogitationes divinationem non celavimus, nunc nec in quibus decepti insaniant, tacebimus. Quam enim imbecilles sunt astrorum nomi-

1. ὑγρῶν cod. Mill. Schneidew.; ἀπόρων ? Scottus. Legendum est τυχηρῶν quod in codd. breviter scriptum simillimum est vocabulo ὑγρῶν. In Philone legitur : ἄστατα καὶ τυχηρὰ πράγματα. — πορισμοὺς καὶ ἀπολλύουσιν Millerus ; πορισμοὺς ἀπόλλουσιν codex. — 2. αἰσχυντηροί] αἰσχυντηλοί ? Millerus. — 3. πράγμασι ποιούμενοι cod. Mill. Schneid.; πραγματικοί, εὐμενεῖς, οὐ βιασταί R. Scottus; πράγμασι πολιούμενοι, θορυβασταί ? Mill. — 4. γεννῶνται cod. Mill.; γίνονται R. Scottus. — 4-5. δίφρων cod. Mill.; διάφορον R. Scottus. — 5. τινι cod. Mill. Schneid. — 9. τῇ πρώτῃ Schneid. — 14. ἐπιπνοίας Rœperus. — 15. σιωπήσομαι cod. Mill.; σιωπήσομεν Scheidewin.

καὶ φύσεις ἀνθρώπων παραβάλλοντες ὡῶς ἠσθένησαν; τὰ μὲν γὰρ ἄστρα ἴσμεν τοὺς ἀπ' ἀρχῆς ὀνομάσαντας ἰδίαν κατ' ἔννοιαν ὀνόμασι κεκληκέναι πρὸς τὸ εὔσημα καὶ εὐεπίγνωστα τυγχάνειν. Τίς γὰρ τούτων ὁμοιότης πρὸς τὴν τῶν ζῳδίων εἰκόνα, ἢ τίς ὁμοία φύσις πράξεώς τε καὶ ἐνεργείας, ἵνα τις τὸν ἐν Λέοντι φάσκῃ θυμικόν, τὸν δὲ ἐν Παρθένῳ μέτριον ἢ ἐν Καρκίνῳ κακόν, τοὺς δὲ ἐν.....

δ'. Οἱ μαγικοί.

1.....[χάρτην] λαβὼν καὶ γράψαι τὸν πυνθανόμενον ἀξιοῖ τί ἂν πυθέσθαι τῶν δαιμόνων θέλῃ [καὶ ἀναλέξασθαι] μόνον. Εἶτα συμπλύξας τὸν χάρτην τῷ παιδὶ δοὺς ἀποπέμπει καυθησόμενον, ἵν' οἴχ[ηται φέρ]ων ὁ καπνὸς τοῖς δαίμοσι τὰ γράμματα· τοῦ δὲ τὸ κελευσθὲν πράξοντος[63] πρῶτα μὲν ἀφαιρεῖ τοῦ χάρτου μοίρας ἴσας· πλείονας

nibus species et naturas hominum comparantes! Scimus enim eos qui a principio astra observaverunt, ea nominibus e propria cujusque notitia sumtis appellavisse, quibus et bene essent conspicua, et facile agnosci possent. Quænam enim his animalibus similitudo esse potest cum figuris astrorum, aut quæ similis natura, sive actis, sive virtute, ut quis dicat sub Leone natum animosum esse, sub Virgine moderatum, sub Cancro malum, sub...

IV. MAGICI.

1.... suscepta charta, (magus) jubet hominem sciscitantem scribere quid sciscitari a dæmonibus velit et illud secum habere; deinde complicatam chartam pueroque datam cremandam igni mittit, ut ad dæmones fumus auferat litteras; hoc autem mandatum exsecuturo primum decerpit chartæ

2. *νομίσαντας* cod. Mill.; *ὀνομάσαντες* Schneid. – *ἰδίαν κατ' ἔννοιαν* Schneid.; *ἰδεῖν κατανοεῖν* cod. Mill. qui uncis inclusit: *ἰδέαν κατανοεῖν* Rœper. coll. Sext. Empir. adv. Math. v, § 97. — Cap. iv, l. 7. Hic multa desunt in codice; quæ sequuntur, usque ad *βαλὼν τὸν παῖδα*, in margine scripta sunt et forsitan melius esset ea in notis seponere; quæ enim post *βαλὼν τὸν παῖδα* leguntur res easdem mihi videntur fusius explicare. – *χάρτην* supplevi. Vide infra. — 8. *ὕδατι* addit Mill. post *θέλῃ*, at in codice octo litteræ desunt quarum tertia est *α* et evanidi vocabuli ultimæ litteræ sunt *ασθαι*. Inde conjeci *ἀναλέξασθαι* restituendum esse. — 8-9. *συμπλύξας* Schneid.; *συμψήσας* cod. Mill. — 9-10. *οἴχεται φέρων* Rœper. et Scott.; *οἰχ... ων* Mill. qui susp. *οἰχῇ ἀναβαίνων*. — 12. *πράξοντος* Rœper.; *πράξαντος* cod. Mill.

δέ τινας σκήπλεται ἐγγράφειν ἑβραϊκοῖς γράμμασι δαίμονας, εἶτα μάγων Αἰγυπλίων θύσας τὸ καλούμενον κῦφι θυμίαμα, ταύτας μὲν ἐπαιωρήσας κατὰ τοῦ θυμιάματος φέρει· ὁ δ' ἔτυχε γράψας ὁ πυνθανόμενος θεὶς κατὰ τῶν ἀνθράκων ἔκαυ[σεν], εἶτα θεοφορεῖσθαι δοκῶν, εἰσπεσὼν τῷ μυχῷ μέγα καὶ ἀπηχὲς κέκραγε καὶ πᾶσιν ἀσύνετον· [παρελθεῖν] δὲ πάντας τοὺς παρόντας [κελεύει κεκραγότας] καὶ τὸν Φρῆν ἤ τιν' ἕτερον ἐπικαλοῦντας δαίμονα. Ἐπειδὰν εἰσελθόντες παρασλῶσιν οἱ παρόντες, ἐπὶ [σλοιβῆς] βαλὼν τὸν παῖδα πολλὰ ἐπιλέγει αὐτῷ, τοῦτο μὲν ἑλλάδι φωνῇ, τοῦτο δὲ ὡς ἑβραΐδι, τὰς συνήθεις τοῖς μάγοις ἐπαοιδάς· ὁ δὲ ἐνάρχεται προσπεισόμενος. Καὶ ἔνδον φιάλῃ ὕδατος πλήρει ἐμβαλὼν χάλκανθον καὶ τήξας τὸ φάρμακον, τὸ δῆθεν ἐξαλειφθὲν χαρτίον δι' αὐτοῦ καταῤῥάνας, τὰ φωλεύοντα καὶ κεκρυμμένα γράμματα πάλιν εἰς φῶς ἐλθεῖν ἀναγκάζει, δι' ὧν μανθάνει ἅπερ ὁ πυθόμενος ἔγραψε. Καὶ διὰ

partes pares; plures autem fingit se inscribere hebraicis litteris dæmones, deinde offert suffimentum magorum Ægyptiorum, quod vocant κῦφι et sublatas has chartæ partes suffimento addit. Quod autem forte scripserit qui interrogavit positum in carbonibus cremavit; deinde magus a deo moveri visus, irruens in recessum, magnum dissonumque clamorem emittit omnibusque inintelligibilem; præterire autem omnes qui adsunt jubet clamantes et Phren invocantes aut quemdam alium dæmonem. Hi quum ingressi adstant præsentes, magus puero in culcitam conjecto, multa dicit modo græca lingua, modo velut hebraica, consuetas magis incantationes. Ipse sacrum init oblationem ante ceteros efferens: atque intus in phialam aqua plenam injecto chalcantho, dissolutoque pharmaco, quo deletam scilicet chartam illinit, absconditas celatasque litteras in lucem venire cogit, per quas discit

1. εἶτα Mill.; εἰς τὰ cod. — 2. Αἰγυπλίων ἢ cod. — 4. ἔκαυ[σεν]. Uncis inclusa supplevit Mill. — 6-8. ἀσύνετον... ολὺ δὲ πάντας τοὺς παρόντας..... καὶ τὸν Φρητιν η..... ἕτερον ἐπικαλοῦντες δαίμονα ἐπειδὰν εἰσελθόντες παρασλῶσιν οἱ παρόντες ἐπὶ..... cod. quæ correxi et supplevi e p. 95, 7-9. — 8. In codice legitur επις '..... cætera desunt; conjeci ἐπὶ σλοιβῆς esse restituendum; ἐπὶ τὸν μυχὸν vel κοῖτον? Mill.; ἐπὶ κλίνην βαλὼν Rœper. — 10. ἐνάρχεται cod. Schneidew.; ἀνέρχεται Miller; ἀπέρχεται Rœper. — 10-11. προσπευσόμενος cod. Mill. Schneid.; sed post ἐνάρχεται, quod codex habet, legendum est προσπεισόμενος. — 11. φιάλῃ ὕδατος πλήρει sic cod. quem inspexi. πλήρης male legit Miller. — 14. ἅπερ ὑποθέμενος cod.; Mill. correxit.

τοῦ χαλκάνθου δέ τις εἰ γράψειε, καὶ τῆς κηκῖδος ὑποθυμιάσει λελειωμένης, φανερὰ γένοιτ' ἂν τὰ κεκρυμμένα γράμματα. Καὶ γάλακτι δὲ εἰ γραψειέ τις, εἶτα χάρτην καύσας καὶ λειώσας ἐπιπάσας τρίψειεν ἐπὶ τοῖς τῷ γάλακτι γεγραμμένοις γράμμασιν, ἔσται πρόδηλα. Καὶ οὖρον δὲ καὶ γάρον καὶ τιθυμάλου ὀπὸς καὶ συκῆς ποιεῖ τὸ ὅμοιον. Ἐπειδὴ δὲ ἔμαθε τὴν ἐρώτησιν οὕτως[64], τίνα χρὴ τρόπον ἀποκρίνεσθαι προὐνόησε. Καὶ λοιπὸν εἴσω παρελθεῖν κελεύει τοὺς παρόντας δάφνας ἔχοντας καὶ σείοντας καὶ κεκραγότας καὶ τὸν Φρῆν ἐπικαλοῦντας δαίμονα· καὶ γὰρ ἐπικαλεῖν τούτοις πρέπει καὶ τοῦτο αἰτεῖν παρὰ δαιμόνων ἄξιον, ὃ δι' αὑτῶν παρέχειν οὐ θέλουσιν ἀπολέσαντες τὰς φρένας. Τὸ δὲ ἄκοσμον τῆς βοῆς καὶ ὁ ψόφος οἷς ἐν ἀπορρήτῳ ποιεῖσθαι νομίζεται παρακολουθεῖν ἐκώλυσε. Τίνα δὲ ταῦτα ἐστί, καιρὸς λοιπὸν λέγειν. Πολὺ μὲν οὖν τυγχάνει τὸ σκότος. Λέγει γὰρ ἀδύνατον τὰ θεῖα ὁρᾶν θνητὴν φύσιν, ἱκανὸν γὰρ τὸ ὁμιλεῖν. Κατακλίνας δὲ τὸν παῖδα πρηνῆ καὶ δύο τῶν γραμματιδίων ἐκείνων, ἅπερ ἦν ἐγγεγραμμένα ἑβραϊκοῖς δῆθεν γράμμα-

quæ scripserat interrogator. Et si quis chalcantho scribet, tritæque gallæ vapore quæ scripta sunt suffumigabit, conspicuæ erunt absconditæ litteræ. Et si quis lacte scribet, deinde chartam cremabit teretque et tritam insperget litteris lacte efformatis, conspicuæ erunt. Urina etiam et garum et tithymali succus et fici similiter agit. Postquam ita didicit quæstionem, providet quomodo debeat respondere; demum introire jubet adstantes, lauri ramos in manu tenentes, agitantesque et clamantes et Phren dæmonem invocantes. Quem quidem invocari ab his decet, illudque a dæmonibus poscere convenit quod per se ipsi nolunt proferre, mente alienati. Inordinatus autem clamor et strepitus ad ea quæ in arcano fieri creduntur animum attendere impediunt. Quænam autem ea sint, jam tempus est dicere. Magna videlicet fit obscuritas. Negat enim magus divina a natura mortali videri posse, satis enim esse commercium cum illis. Reclinato autem puero in præceps, duabusque tabellis istis, quibus inscripta hebraicis litteris dæ-

1. δέ τισι cod. — 3. χάρτιν cod. — 4. τρίψει cod. — 5. οὖρος cod. — 9. ἐπικαλοῦντες cod. – ἐπικαλεῖν] ἐπιγελᾶν cod. Mill. — 10. ἀξιοῖ Mill. — 11. ἀπολέσαντες cod. — 12. ἐν ἀπορρήτως cod. – ἐνόμιζε cod. Mill. – ἐκώλυε cod. Mill. — 16. ἐγκεγραμμένα cod.

σιν ὡς δαιμόνων ὀνόματα, πλευρᾷ παραθεὶς ἑκατέρᾳ, τὰ λοιπὰ τοῖς ὠσὶν ἐνθήσειν λέγει. Ἔσλι δὲ τοῦτο αὐτῷ ἀναγκαῖον, ἵνα τι παραθῇ τοῖς ὠσὶ τοῦ παιδὸς ὄργανον, δι' οὗ πᾶν ἔσλι σημᾶναι θέλοντα· ἠχεῖ τε πρῶτον ἵνα φοβηθῇ ὁ παῖς, καὶ δεύτερον ἐπιβομβεῖ, ἔπειτα τὸ τρίτον λαλεῖ διὰ τοῦ ὀργάνου, ἃ λέγειν τὸν παῖδα βούλεται, καὶ τὴν ἔκβασιν τοῦ πράγματος δοκεύει, εἶτα τοὺς μὲν παρόντας ἡσυχάζειν ποιεῖ, τὸν δὲ ἃ παρὰ τῶν δαιμόνων ἤκουσε σημαίνειν ἀξιοῖ. Τὸ δὲ τοῖς ὠσὶ παρατεθὲν ὄργανον ἐσλὶ φυσικὸν ὄργανον, τῶν μακροτραχήλων γεράνων ἢ πελαργῶν ἢ κύκνων ἀρτηρία· ὧν εἰ μηδέτερον παρῇ, ἐσλὶ καὶ ἕτερα τέχνης ὄργανα (65).

monum nomina erant, utrinque lateri appositis, reliqua in aures intromissurum dæmonem dicit. Est autem id ipsi necessarium, ut apponatur quoddam auribus pueri instrumentum, per quod licet quæ quis volet indicare. Sonat autem primo, ut puer terreatur, secundo bombum movet, tertio loquitur per instrumentum, quod a puero vult dici et rei exitum exspectat; deinde eos qui adsunt tacere jubet, et illum quæ a dæmonibus audierit declarare. Quod autem auribus appositum est instrumentum, instrumentum est naturale, nempe arteria gruum aut ciconiarum aut cygnorum, quibus longum collum est; quorum si nullum adest, alia sunt instrumenta arte

3-4. σημᾶναι [ἃ] sive ὅσα θέλει· κατηχεῖ τε πρῶτον conj. Mill. — 4. ἠχεῖ δὲ τὸ Schneid.; ἠχοῦντα cod. — τὶ βομβῇ cod.; ἐπιβομβεῖ Mill. — 5-10. Hæc non potuit scribere Origenes; nam idem in libro tertio περὶ Ἀρχῶν (pag. 144, edit. Bened.) scripsit: «Quid autem dicendum est de «his etiam quos divinos appellant, a quibus per inoperationem dæmonum eorum «qui eis præsunt, versibus arte modulatis «responsa proferuntur? Sed et hi quos «magos vel maleficos dicunt, aliquoties «dæmonibus invocatis supra pueros parvæ «ætatis, versu eos dicere poemata admiranda omnibus et stupenda fecerunt.» Sic Origenes dæmonibus attribuit quæ noster Φιλοσοφουμένων auctor declarat esse artes et fraudes magorum. De pueris magicis dicit Apul. Apol. p. 474: «Memini me apud Varronem legere: Trallibus de eventu Mithridatici belli magica «percontatione consulentibus, puerum in «aqua simulacrum Mercurii contemplantem quæ futura erant centum sexaginta «versibus cecinisse. Itemque Fabium, «quum quingentos denarios perdidisset, «ad Nigidium consultum venisse; ab eo «pueros carmine instinctos indicasse ubi «locorum defossa esset crumena cum parte «eorum, cæteri ut forent distributi: unum «etiam denarium ex eo numero habere «M. Catonem philosophum, quem se a «pedissequo in stipem Apollinis accepisse «Cato confessus est. Hæc et alia apud plerosque de magicis pueris lego.» — 6. ὡς δοκεῖ cod.; δοκεύει Mill.; ὡς nato ex ultimis voc. πράγματος. — 10. παρῇ ἐσλὶ Mill.; πάρεσλι cod.

αὐλίσκοι γάρ τινες χάλκεοι τὸν ἀριθμὸν δέκα εἰς ἀλλήλους χωροῦντες, εἰς σίενὸν ἀπολήγοντες εὐάρμοσΐοι γίνονται, δι' ὧν πρὸς τὸ οὗς ὅσα θέλει φθέγγεται. Καὶ ταῦτα ὁ παῖς κατακούων ἐμφόβως ὡς ὑπὸ δαιμόνων λαλούμενα κελευσθεὶς ἀποφθέγγεται. Εἰ δὲ καὶ σκύτος τις ῥάβδῳ περιθεὶς ὑγρὸν ξηράνας καὶ συναγαγὼν προσαρμόσῃ καὶ ἀποσπάσας τὴν ῥάβδον αὐλίσκου δίκην τὸ σκύτος ἐργάσηται, τὸ ὅμοιον ποιεῖ. Εἰ δέ τι τούτων μὴ παρῇ, βίβλον λαβὼν ἐπισπασάμενος ἔνδοθεν ὅσον χρῄζει ἐπὶ μῆκος ἐκτείνας, τὰ ὅμοια ἐνεργεῖ. Εἰ δὲ προειδείη ὅστις πάρεστι πευσόμενος, ἑτοιμότερος πρὸς πάντα γίνεται. Εἰ δὲ καὶ τὴν πεῦσιν προμάθῃ, γράφει τῷ φαρμάκῳ καὶ ὡς ἐμπαράσκευος ἱκανώτερος νομίζεται σαφῶς γράψας τὸ ἐρωτώμενον. Εἰ δὲ ἀγνοεῖ, ὑποτοπάζει καὶ ἀμφίβολον καὶ ποικίλην ἀποφαίνεταί τι δεχόμενον μετάφρασιν, ἵνα τὴν μὲν ἀρχὴν ἄσημος οὖσα ἡ χρησμοδοσία εἰς πολλὰ ἔσται, ἐπὶ δὲ τῇ ἐκβάσει τῶν συμβησομένων πρὸς τὸ συμβὰν πρόῤῥησις νομίζηται. Εἶτα λεκάνην πληρώσας

facta : tibiolæ enim æneæ, numero decem, in se invicem coeuntes, atque in angustum desinentes, idoneæ sunt, per quas in aures quæcumque volet magus enuntiet. Quæ puer exaudiens, cum terrore velut a dæmonibus profata jussus reddit. Si autem et corium quis baculo circumdederit humidum, siccatumque et contractum consuerit, et deinde baculum abstulerit et tibiolæ in modum corium aptaverit, facit idem. Quod si nihil horum in promptu sit, sumptum volumen intus protrahit et quantum opus est in longitudinem extendit et sic idem efficit. Si autem præsciverit quis sit ille qui interrogaturus est, paratior fit ad omnia. Sin autem quæstionem ipsam præsciverit, scribit pharmaco, atque, utpote præparatus, peritior habetur, ut qui, quod petitur, clare scripserit. Sin autem nescit, fingit aliquid et profert quod ambiguam ac variam interpretationem capiat, ita ut primo oraculum istud obscurum ad diversa referatur, in exitu autem, ad id quod evenerit, quidquid fuerit, accommodari possit. Deinde pelvim implet aqua, et chartam

5-6. *καὶ* ante *ἀποσπ.* add. Mill. — 8. *Εἰ δὲ* Mill. ; *οὐδὲ* cod. — 9. *ὅστις* Schn. ; *ὅτι* cod. Mill. — 11. *νομίζεται* Schneid. ; *ὀνομάζεται* cod. ; *ὧν δοξάζεται γράψαι* susp. Mill. — 12. *ὑποτοπάζει καὶ* Mill. ; *ὑποπλάζεται* cod. – *ποικίλην* Rœp. ; *ποικίλον* cod. Mill. — 13. *τι δεχόμενον* Schneid. : *ἐπιδεχόμενον* cod. Mill.

ὕδατος ὡς ἄγραφον τὸν χάρτην καθίησι συνεμβαλὼν χάλκανθον· οὕτως γὰρ ἀνατέλλει τὴν ἀπόκρισιν φέρων ὁ γραφεὶς χάρτης. Τῷ μὲν δὴ παιδίῳ καὶ φαντασίαι φοβεραὶ γίνονται πολλάκις· καὶ γὰρ πληγὰς ἐμβάλλει εὐπόρως ἐκφοβῶν. Λίβανον γὰρ εἰς πῦρ ἐμβαλὼν πάλιν ποιεῖ τοῦτον τὸν τρόπον. Βῶλον τῶν λεγομένων ὀρυκτῶν ἁλῶν κηρῷ Τυρρηνικῷ περισκεπάσας καὶ αὐτὸν δὲ λιβάνου βῶλον διχοτομήσας ἐντίθησι τοῦ ἅλατος χόνδρον, καὶ πάλιν συγκολλήσας [66] ἐπὶ ἀνθράκων καιομένων τιθεὶς ἐᾷ. Τοῦ δὲ συγκαέντος οἱ ἅλες ἀναπηδῶντες φαντασίαν ἀπεργάζονται ὥσπερ ξένου θεάματος γινομένου· αἱματώδη δὲ φλόγα ποιεῖ τὸ ἰνδικὸν μέλαν ἐντεθὲν τῷ λιβανωτῷ, καθὼς προείπαμεν. Αἱματώδη δὲ ὑγρασίαν ποιεῖ κηρὸν ἀγχούσῃ ἀναμίξας καὶ, ὡς ἔφην, τῷ λιβανωτῷ τὸν κηρὸν ἐνθέμενος· ἄνθρακας δὲ κινεῖσθαι ποιεῖ σχισθὲν ὑποθεὶς σύμπληρίαν, ἧς λυομένης καὶ δίκην πομφολύγων διοιδούσης κινοῦνται οἱ ἄνθρακες.

tanquam inanem demittit simulque immittit chalcanthum. Sic emergit ferens responsionem inscripta charta. Puero quidem phantastici terrores sæpe fiunt; nam et verberibus aliquando eum percutit quibus prompte terreat. — Thus etiam in ignem injiciens rursus hoc modo operatur. Postquam frustum quod dicitur fossilis salis circumtexit cera Tyrrhenica et simul hoc thuris frustum dissecuit, injicit salis granum, rursusque colligatum in ardentibus carbonibus impositum relinquit. Quo concremato sales exsilientes simulacrum quoddam efficiunt quasi novi et miri spectaculi apparentis. Sanguinolentam autem flammam reddit indicum nigrum inclusum in thure, ut supra diximus; et sanguineum liquorem parat cera anchusæ commixta, eaque, ut dixi, cera inclusa in thure. Carbones autem moveri facit eis sectum supponendo alumen, quo soluto, et bullarum instar intumescente, moventur carbones.....

1. ὡς... χάρτην Mill.; ἀγράφου χάρτου cod. — 2. ἀνατέλλει Rœper.; ἀναπλεῖ cod. Mill. — 5. Βώλων cod. — 6. λιβάνου βῶλον Schneid.; λιβανωτὸν? Mill. — 11. λιβάνῳ τῷ cod. — In margine codex habet: περὶ ἀνθράκων· περὶ σημείων μαγικῶν· περὶ ὠῶν. Quod est titulus capitis. Quæ autem leguntur de his magicorum artibus brevia sunt et videntur selecta e longiore notitia. Suspicor librarium excerpsisse quædam et omisisse plura. — 12. τὸν κηρὸν Mill.; κηρῷ cod.

2. Ὠὰ δὲ διάφορα ἐπιδείκνυνται τὸν τρόπον τόνδε· κορυφὴν τρυπήσας ἐξ ἑκατέρων καὶ τὸ λευκὸν ὑπεξαγαγὼν αὖθις βάψας ἔμβαλε τῷ μὲν τῆς σινώπιδος, τῷ δὲ τοῦ γραφικοῦ μέλανος. Ἀπόφρασσε δὲ τὰς τρυμαλιὰς ξέσματι τῶν ὠῶν λείῳ μετ' ὀποῦ συκῆς ἐμπλάσας.

3. Τοῖς δὲ ἀμνοὺς ἀποτέμνεσθαι τὰς κεφαλὰς ἑαυτῶν ποιοῦσιν οὗτος ὁ τρόπος. Κρύβδην καυστικῷ φαρμάκῳ χρίσας τὸν φάρυγγα ἐᾷ παραθεὶς τὸ ξίφος· ὁ δὲ κνήθεσθαι θέλων προσπεσὼν τῇ μαχαίρᾳ θλίβων σφάζεται καὶ μικροῦ δεῖν ἀποτέμνει τὴν κεφαλήν. Ἔστι δὲ τὸ φάρμακον βρυωνία καὶ ἀδάρκη καὶ σκίλλα κατ' ἴσον μεμιγμένα. Ἵνα δὲ λάθῃ φέρων τὸ φάρμακον, φέρει πυξίδα διπλῆν κερατίνην, ἧς τὸ φανερὸν μέρος ἔχει λιβανωτόν, τὸ δὲ ἀφανὲς φάρμακον· ἀλλὰ καὶ τοῖς [67] ὡσὶ τοῦ τεθνηξομένου ἐμβάλλει ὑδράργυρον· ἔστι δὲ θανατηφόρον φάρμακον.

4. Αἰγῶν δὲ κἂν ἐπιπλάσῃ τις κηρωτῇ τὰς ἀκοάς, φασὶ θνήσκειν

2. Ova autem diversa ostenduntur hocce modo : facto ab extrema utraque parte foramine et albo subducto, rursus immergens injice huc minii particulam, illuc scriptorii atramenti. Claude foramina ramentis ovorum minutis, cum fici succo illinens.

3. Iis qui oves sua sibi capita abscidere faciunt hic est modus agendi : clam caustico pharmaco ovis guttur illinit et apposito gladio abit. Illa autem se scabere volens irruit in gladium fricandoque jugulatur et parum abest quin secet sibi caput. Est autem pharmacum istud compositum ex bryonia, adarca et scilla æqua ratione inter se mixtis. Ut autem lateat quum pharmacum affert, pyxidem portat duplicem corneam. In ea parte quæ patet, thus apparet; in secreta autem pharmacum includitur. At etiam in aures ovis perituræ injicit hydrargyrum, quod lethiferum est pharmacum.

4. Caprarum autem si quis cerato obseraverit aures, dicunt eas haud multo

1. *ἐπιδεικνύντες* cod. Mill. corr. — 2. *ἐξ ἑκατέρας*? Schneid. — 2-5. Hæc non sunt integra. — 3. *τῷ*] *τὸ . . . τὸ* cod. Mill. Schneid. – *τοῦ γραφικοῦ* Mill.; *τῆς γραφικῆς* cod. — 4. *λείῳ* Mill.; *λειῶν* cod. — 6. *Τῶν δὲ ἀμνῶν* cod. Mill. corr. — 8. *παραθεὶς* Schneid.; *παραδοθεὶς* cod. – *κνίθεσθαι* cod. Mendæ ejusmodi sæpe in codice nostro occurrunt, littera *ι* pro *η* posita. Quum ambæ litteræ idem sonent, a librario confusæ fuerunt. — 9. *ἀποτέμνειν* cod.; *ἀποτέμνει* Mill.; an *ἀποτέμνεται*? Schneid. — 12. *ἧς τὸ* Mill.; *εἰς τὸ* cod. — 15. *ἐπιπάσῃ* cod. Mill.; *ἐπιπλάσῃ* Schneid.

μετ' ὀλίγον ἀναπνεῖν κωλυομένας· ὁδὸν γὰρ αὐταῖς ταύτην εἶναι λέγουσι τοῦ δι' ἀναπνοῆς ἐλκομένου πνεύματος. Κριὸν δὲ θνήσκειν φασίν, εἰ κατ' ἄντικρύ τις ἀνακλάσειεν ἥλιον. Οἶκον δὲ ποιοῦσι καίεσθαι τῶν θαλατλίων τινὸς ἰχῶρι χριόμενον τοῦ καλουμένου δακτύλου. Καὶ τὸ διὰ τῆς ἅλμης δὲ πάνυ χρήσιμον. Ἔστι δὲ ἀφρὸς θαλάσσης ἐν ὀστρακίνῳ στάμνῳ μετὰ γλυκέων ἡψημένος, ᾧ ζέσαντι λύχνον ἐὰν προσάγῃς καιόμενον, ἁρπάσαν τὸ πῦρ ἐξάπτεται, καὶ καταχυθὲν τῆς κεφαλῆς οὐ καίει τὸ σύνολον. Εἰ δὲ καὶ μαννῇ ἐπιπάσσεις ζέοντι, πολλῷ μᾶλλον ἐξάπτεται. Βέλτιον δὲ δρᾷ, εἰ καὶ θείου τι προσλάβοις.

5. Βροντὴ γίνεται τρόποις πλείοσι· λίθοι τε γὰρ πλείονες καὶ μείζονες κατὰ κρημνῶν φερόμενοι διὰ σανίδων ἐπικαταπίπτουσι χαλκοῖς ἐλάσμασι καὶ βροντῇ παραπλήσιον τελοῦσι ψόφον· καὶ σανίδα δὲ λεπτήν, ἥπερ οἱ γναφεῖς τὴν ἐσθῆτα πιέζουσι, σχοινίῳ λεπτῷ

post emori, quod spirare non valeant; eis enim hanc esse viam aiunt qua ducitur per respirationem spiritus. Arietem vero perire aiunt si quis adversus reflexerit solem. Domus autem incendium efficiunt illinendo eam succo piscis cujusdam ex marinis cui dactylus nomen est. Et id etiam quod efficitur per aquam marinam perutile est. Spumam quidem maris habet testacea olla cum dulcibus coctam ; cui ferventi si facem incensam admovebis ignem corripit et incenditur, sed non urit ista commixtio infusa in caput. Sin vero et mannæ insperseris ferventi, multo magis ignis incenditur; quod melius etiam fit si sulphuris aliquid assumpseris.

5. Fit pluribus modis tonitru : lapides enim plures et majores si præcipites per tabulas ligneas volutentur et infra in æneas laminas incidant, proximum tonitru dant fragorem. Et tabulam exilem, quali fullones vestes comprimunt,

3. ἥλιον Rœper. – Cod. in marg. θάνατος κριοῦ. Idem ex Alcmæone tradit Aristot. lib. I, II, *Histor. anim.* at Varro, lib. II, *De re rust.* cap. III, et Plin. VII, V, ex Archelao; cf. quoque Ælian. *Hist. an.* I, LIII, Mill. — 4. χρειόμενον cod. in marg. — 8. Quid μαννῇ sibi velit ignoro. Fortasse resinacea quædam substantia intelligitur, quum *manna* apud Plinium proprium vocabulum sit quo appellantur grana thuris et aliarum resinarum. Mill. Suspicor librarium legisse μαννῇ pro μάλθῃ. — 10. τι προσλάβοι A. Meinek.; τινὸς λάβοι cod. Mill. lege προσλάβοις ob ἐπιπάσσεις. — 13. θλάσμασι cod.; ἀποτελοῦσι? Mill.; ἐλάσμασι Mill. Schneid.

περιειλήσαντες, εἶτα ῥοίζῳ τὴν σχοῖνον ἐπισπώμενοι ῥομβοῦσι τὴν σανίδα, ἡ δὲ δονουμένη ἦχον βροντῆς ἀπεργάζεται. Ταῦτα μὲν οὕτως παίζεται. Ἕτερα δὲ ἃ καὶ αὐτὰ οἱ [68] παιζόμενοι ὡς μεγάλα νομίζουσιν ἐκθήσομαι. Πίσσης λέβητα μεσλὸν ἐπ' ἀνθράκων καιομένων τιθέντες, ἐπὰν βράσῃ, καθιέντες τὰς χεῖρας οὐ καίονται· ἀλλὰ καὶ ἐπὶ ἀνθράκων πυρὸς περιπατοῦντες γυμνοῖς ποσὶν οὐ καίονται· ἀλλὰ καὶ πυραμίδα λιθίνην θεὶς ἐπὶ πυρὰν καίεσθαι ποιεῖ· ἔκ τε τοῦ στόματος πολὺν καπνὸν προφέρει καὶ πυρώδη· εἶτα καὶ σινδόνα ἐπιθεὶς ἐπὶ λεκάνῃ ὕδατος, πολλοὺς ἐπιβαλὼν ἄνθρακας καιομένους ἄκαυστον φυλάττει τὴν σινδόνα· σκότος δὲ ἐν οἴκῳ ποιήσας ἐπεισάγειν φάσκει θεοὺς ἢ δαίμονας, καὶ εἴ πῃ ἀπαιτεῖ τις Ἀσκληπιὸν δεικνύναι, ἐπικαλεῖται οὕτως λέγων·

> Υἷα πάλαι θθίμενον, πάλιν ἄμβροτον, Ἀπόλλωνος
> κικλήσκω λοιβαῖσι μολεῖν ἐπίκουρον ἐμαῖσιν·

postquam tenui fune circumligaverunt, deinde cum stridore funem attrahunt, volvuntque tabellam; hæc quidem volvendo tonitru fragorem edit. Hoc modo igitur hæc luduntur. Alia autem quæ et ipsa pro magnis habent qui luduntur exponam. Pice plenam pelvim carbonibus ardentibus imponunt, et quum ebullit injectis manibus non uruntur. Imo etiam in carbonibus ignis nudis pedibus ambulantes non uruntur; lapidea tamen pyramis in foco imposita ut comburatur efficit magus; et ex ore multum fumum vomit et igneum. Deinde sindone in aquæ pelvim injecta, multisque injectis ardentibus prunis, sindonem tamen igne intactam servat. Tenebris autem in domo factis jactat sese introducturum deos vel dæmones, et, si quis forte Æsculapium ostendi sibi petierit, hisce verbis invocat :

> Filium quondam mortuum, rursus immortalem, Apollinis
> invoco, libaminibus ut veniat auxiliator meis;

3. ἃ καὶ αὐτὰ οἱ Rœper.; ἃ καὶ οἱ αὐτὰ οἱ cod.; ἃ καὶ αὐτοὶ οἱ Mill. — 5-6. Ἀλλὰ καὶ... οὐ καίονται in marg. litteris rubricatis Mill. — 7. πυῤῥάν cod. — 11. εἴ πῃ ἀπαιτεῖ τις Schneid.; εἰπεῖν ἀπαίτης cod.; εἴ τις ἀπαιτῇ Mill. — 13. Dixit de his versibus A. Meinekius in Annal. Marburg. ann. 1852, IV, p. 375. Υἷα Mill. Ζῆνα cod. – ἄμβροτον Mill.; μ' ἄβροτον cod. — 14. κικλήσκοιο βαισιμολεῖν cod.; κικλήσκω λοιβαῖσι μολεῖν Rœp.; κικλήσκω θυσίαισι μολ. Meinekius; κικλ. Θήβαισι μολ. Mill. – ἐμαίσινος ποτε cod. Cf. infra p. 108, 12 : ἡμετέρῃσι θυηλαῖς.

ὃς ποτε καὶ νεκύων ἀμενηνῶν μυρία φῦλα,
Ταρτάρου εὐρώεντος ἀεικλαύτοισι μελάθροις
δύσνοσ⟨ί⟩ον πλώοντα ῥόον, κελαδόν τε δίαυλον
πᾶσιν ἴσον τελέσαντ' ἀνδρεσσι [κατα]θνήτοισιν,
λίμνῃ πὰρ γοόωντα καὶ ἄλλιτα κωκύοντα,
αὐτὸς ἀμειδήτοιο ἐρύσαο Περσεφονείης·
εἴτ' ἐφέπεις Τρίκκης ἱερῆς ἕδος, εἴτ' ἐρατεινὴν
Πέργαμον, εἴτ' ἐπὶ τοῖσιν Ἰαονίαν Ἐπίδαυρον,
δεῦρο, μάκαρ, καλέει σε μάγων [πρόμος] ὧδε [παρεῖναι].

6. Ἐπὰν δὲ χλευάζων λήξῃ, φαίνεται κατὰ τοῦ ἐδάφους[69] πυρώδης Ἀσκληπιός. Εἶτα θεὶς ἐν μέσῳ λεκάνην πλήρη ὕδατος πάντας καλεῖ τοὺς θεούς, καὶ παραγίνονται. Ἐγκύψας γὰρ ὁ παρὼν ἐν τῇ λεκάνῃ ὄψεται πάντας καὶ τὴν Ἄρτεμιν ἅμα σκύλακας ὑλακτοῦντας

qui aliquando et umbrarum inanium permultas legiones
Tartari immensi semper lugentibus in cavernis
irremeabile transeuntes flumen streperumque diaulum
emensas omnibus hominibus mortalibus æqualem,
juxta lacum dolentes et inexorabiliter plangentes
ipse a truci retraxisti Proserpina:
sive tenes sanctæ Triccæ sedem, sive amœnam
Pergamum, sive præter has Ioniam Epidaurum,
Huc, beate, vocat te magorum princeps, huc adesto.

6. Postquam autem his nugis finem posuit, igneus Æsculapius in solo apparet; deinde in medio posita pelvi plena aqua, magus omnes vocat deos, et adsunt. Si quis enim eorum qui adsunt in pelvim inspexerit, videbit omnes deos Dianamque secum canes latrantes agentem. Non abnuemus autem et

2. εὐρόεντος cod. – ἀεικλαύτοισι vel ἐνὶ κλαυτοῖσι Meinek.; ἀεικαύσ⟨ι⟩οισι cod. Mill.; ἀεικλεισ⟨ι⟩οῖσι vel ἀεικλαυσ⟨ι⟩οῖσι Rœp. — 3. πλώοντα Meinek.; ἁπλόεντα cod.; πλώσαντα Rœper.; an διαπλέοντα? Schneid. – κελαδόν τε δίαυλον Schneid.; κελαδόν τε διαύλου vel κελανόν (h. e. κελαινόν) τε δίαυλον Meinek. — 4. ἅπασιν ἴσον τελέσ' ἀνδράσι θνητοῖσι cod. Mill. corr. — 5. ἄλλιτα Schneid.; ἄλλυτα Mill.; ἄκλυτα vel ἄκριτα Meinek. — 6. αὐτὸς Mill.; αὖτις susp. Meinekius. – ἀμειδήτοιο Mill.; ἀμειδὴ τις cod. – Περσεφονίης cod. — 7. Τρίκης Meinekius; conf. *Vindiciæ Strabon.* pag. 156; Θρήκης cod. Mill. – ἕδος, εἴτ' Mill.; ἕδος εἰς cod. — 8. ἴτ' ἐπὶ cod. – Ἀονίαν cod. conf. Pausan. *Corinth.* XXVI, Mill. — 9. πρόμος ὧδε παρεῖναι Schneid.; ὧδε... cod.; ὁδε... Mill.; χορὸς ὧδε παρεῖναι Meinek. — 10. cod. habet in margine: περὶ Ἀσκληπιοῦ καὶ Ἀρτέμιδος. — 11. πλήρην cod.

ἄγουσαν. Οὐκ ὀκνήσομεν δὲ καὶ τούτων τὴν ἱστορίαν ὡς ἐπιχειροῦσι διηγήσασθαι. Τῷ γὰρ λέβητι τῆς πίσσης ὡς ἐμβράσσοντι καθίησι τὰς χεῖρας· ὄξος δὲ καὶ νίτρον ἐμβαλὼν καὶ πίσσαν ὑγρὰν ὑποκαίει τὸν λέβητα· τὸ δὲ ὄξος ἅμα τῷ νίτρῳ μιγὲν ἀντιλαμβανόμενον θέρμης μικρᾶς κινεῖ τὴν πίσσαν ὡς μέχρι τῆς ἐπιφανείας κινεῖν πομφόλυγας καὶ φαντασίαν μόνην παρέχειν ζέοντος· φθάνει δὲ καὶ τὰς χεῖρας πολλάκις ἅλμῃ νιψάμενος, διὸ οὐ πάνυ τι καίει, κἂν ἀληθῶς ζέῃ· εἰ δὲ μυρσίνῃ καὶ νίτρῳ καὶ σμύρνῃ μετ' ὄξους μίξας ἐπιχρίσας ἀπονίψει τὰς χεῖρας ἅλμῃ πλεισταίκις, οὐ καίεται· τοὺς δὲ πόδας οὐ καίεται ἰχθυοκόλλᾳ καὶ σαλαμάνδρᾳ χρισάμενος. Τὸ δὲ τὴν πυραμίδα καίεσθαι δᾳδίου δίκην, οὖσαν λίθον, αὕτη αἰτία. Γῆ μέν ἐστι Κρητικὴ τὸ μὲν σχῆμα πεπλασμένη πυραμίς (τὸ δὲ χρῶμα ὡς λίθος γαλακτικός), κατασκευάζεται δὲ τοῦτον τὸν τρόπον· βρέξας ἐλαίῳ πλείονι τὴν βῶλον, θεὶς ἐπ' ἀνθράκων, ὀπλήσας καὶ πάλιν βρέξας καὶ καύσας δεύτερον καὶ τρίτον καὶ πολλάκις, καίεσθαι δύνασθαι παρασκευάζει, κἂν ὕδατι βραχῇ· ἔχει

horum historiam, quomodo artem exerceant suam, enarrare. In pelvim plenam pice et tanquam ebullientem magus immittit manus; injecto autem aceto et nitro liquidaque pice succendit pelvim. Sed postquam acetum cum nitro mixtum paululum calefactum est, movet picem ita ut bullæ usque ad superficiem exsurgant, sed videtur pelvis ebullire; sæpe autem priusquam hæc agat, aqua salsa lavat manus ita ut non multum urat, etiamsi revera pelvis æstuet. Quod si myrrhino nitroque myrrhaque cum aceto mixtis manus unxerit et eas abluerit aqua salsa multoties, non uritur; nec uritur pedibus si ichthyocolla et salamandra eas unxerit. Quod autem pyramis, etsi lapidea sit, uratur faculæ instar, causa hæc est. Terra Cretica figuram imitantur pyramidis (colore autem lapis lacteus videtur), quæ struitur hoc modo: magus inungit oleo multo glebam, ponitque super carbonibus; quam coctam rursus inungit atque iterum urit, ac tertium ac sæpius iisdem iteratis, facit ut possit incendi, etiamsi aqua inundetur; inest enim in ea

1. ἄγουσιν cod. — 2. τῆς πίσσης cod. Mill.; μεσῷ πίσσης? Schneidew. – ᾧ ὡς Mill. – ἐμβράσσοντι cod. — 3. ὄξος δὲ Schneid.; ὄξος cod. Mill. — 6. πομφόλυγγας cod. – ξέοντος cod. — 8. μυρσήνη cod.; cf. supra not. ad l. 8, p. 100. — 10. ἰχθυοκόλας cod. — 10-11. χρησάμενος cod. Mill. — 13. ὡς λίθος bis in cod.

γὰρ ἐν ἑαυτῷ πολὺ τὸ ἔλαιον· ἀνάπλεται δὲ δι' αὐτοῦ, τοῦ μάγου σπένδοντος, ἡ πυρὰ τίτανον ὑποκαιομένην [70] ἔχουσα ἀντὶ σποδιᾶς καὶ λιβανωτὸν λεπτὸν καὶ πολὺ [σλυπείου] καὶ δᾳδίων κεχρισμένων αὐτορρύτων κηκίδων τε κενῶν ἔνδον πῦρ ἐχουσῶν· καπνὸν δὲ ἐκ τοῦ στόματος ἀνίει ἐγχρονίσας καὶ πῦρ κηκῖδι ἐμβαλὼν καὶ τῷ σλυπείῳ συμπεριβαλὼν καὶ φυσῶν ἐν τῷ στόματι· τό γε μὴν περικείμενον τῇ λεκάνῃ σινδόνιον, ἐφ' ὅ τίθησι τοὺς ἄνθρακας, διὰ τὴν ὑποκειμένην ἅλμην οὐκ ἐκαίετο, καὶ αὐτὸ δὲ ἦν ἅλμῃ προβεβρεγμένον, εἶτα κεχρισμένον ᾠοῦ τὸ λευκὸν μεθ' ὑγρᾶς σλυπληρίας. Εἰ δὲ καὶ χυλὸν ἀειζώου τις τούτοις μετ' ὄξους ἐπιμίξειε καὶ πρὸ πολλοῦ σφόδρα καταχρίσαι χρόνου, βαφὲν τῷ φαρμάκῳ μένει παντελῶς ἄκαυσλον.

7. Ἐπεὶ μὲν οὖν τῶν παρ' αὐτοῖς ἀπορρήτων μαθημάτων συντόμως τὰς δυνάμεις ἐξεθέμεθα, εὔκολόν τε τὴν μέθοδον αὐτῶν κατὰ Γνῶσιν

multum olei; per hunc autem ardescit, libante mago, focus qui pro cinere calcem coctam habet thusque minutum et multam stupam facularumque unctarum fasciculum gallarumque cavarum, in quibus intus ignis celatur; fumum autem ex ore evomit per compluscullum tempus, quod efficit ignem in gallam injiciendo et stupa circumvolvendo et conflando in ore. Sindonium autem in quo carbones ponit pelvi superimpositum, ob suppositam aquam salsam, non urebatur; antea autem ipsum quoque erat aqua salsa inunctum, deinde illitum ovi albo et alumine liquido. Si autem liquor sempervivi cum aceto his admixtus fuerit et sindonium permulto ante tempore inunctum fuerit hoc pharmaco, jam manet omnino inviolabile igni.

7. Postquam igitur arcanarum harum scientiarum breviter virtutes exposuimus facilemque viam secundum Gnosim monstravimus, ne hoc quidem

2. *σπεύδοντος* cod.; *συσκευάζοντος* susp. Mill.; an *σπένδοντος*? Schneid. – *πυρὰ* cod. — 3. *πολὺν* cod.; lacunam esse post *πολὺν* susp. Mill. id quod confirmat infra, l. 28-29, ubi *τῷ σλυπείῳ* Schneid. — 4. *αὐτορρύτων* Millerus; *αὐτορύτων* cod.; *φορυτὸν* susp. Mill. — 10. *ἀεὶ ζώου* cod. — 11. An *μενεῖ*? Schn. — 12. Cod habet in margine : *περὶ τοῦ διαλύειν σφραγίδα*. — 13. *τῶν* Schneid.; *παρὰ τῶν* cod.; *περὶ τῶν* Mill. — 14. *μέθοδον αὐτῶν* Schneid.; *μετ' αὐτοῖς* cod.; *μετ' αἰτίας* Mill. – *κατὰ γνῶσιν* Schneid.; *κατάγνωσιν* cod. Mill. 11 sqq. Dixit de hoc loco C. Fr. Hermannus in Supplem. Nunciorum Gottingensium Erud. a. 1852, p. 108 sqq. qui pulchre observavit hæc sumpta esse ex eodem libro Celsi, quo

ἐδείξαμεν, οὐδὲ τοῦτο σιωπᾶν βουλόμεθα ὃν ἀναγκαῖον, ὡς σφραγῖδας λύοντες ἐσφραγισμένα τὰ γράμματα αὐταῖς ταῖς σφραγῖσιν ἀποδιδόασι· πίσσαν καὶ ῥητίνην καὶ θεῖον, ἔτι δὲ ἄσφαλτον ἴσα τήξαντες κολλυρίου σχήματι πλάσαντες φυλάττουσι· καιρὸς δὲ ὅταν ᾖ λύειν γραμματίδιον, τὴν γλῶσσαν ἐλαίῳ δεύσαντες, εἶτα ἐξ αὐτῆς τὴν σφραγῖδα χρίσαντες, πυρὶ συμμέτρῳ τὸ φάρμακον θερμάναντες ἐπιφέρουσι τῇ σφραγῖδι καὶ μέχρι ἂν παγῇ παντελῶς ἐῶσι, καὶ τούτῳ δίκην σημάντρου χρῶνται. Φασὶ δὲ καὶ αὐτὸν κηρὸν μετὰ πευκίνης ῥητίνης τὸ παραπλήσιον [71] ποιεῖν καὶ μασλίχης μέρη δύο μετὰ ξηρᾶς ἀσφάλτου μέρους. Καὶ θεῖον δὲ μόνον ἐπιεικῶς ποιεῖ, καὶ γύψου δὲ ἄνθος μεθ' ὕδατος διειμένου καὶ κόμμεως· τοῦτο μὲν δὴ καὶ πρὸς τὸ σφραγῖσαι μόλιβδον τετηκότα ποιεῖ κάλλιστα. Καὶ τὸ διὰ τοῦ τυῤῥηνικοῦ δὲ κηροῦ καὶ ῥητίνης φορυκτῆς καὶ πίσσης καὶ ἀσφάλ-

silere volumus, utpote quod necessarium sit, scilicet quomodo, sigillis solutis, sigillatas tamen litteras sigillis iisdem reddant. Picem, resinamque et sulfur et insuper asphaltum postquam æquis partibus diviserunt calefaciunt et hæc in quoddam collyrium mutata servant; quumque tempus adest solvendæ epistolæ, lingua madefacta oleo sigilloque ea inuncto, in idem hoc sigillum pharmacum modico igni calefactum inferunt, sinuntque donec omnino riguerit. Hoc autem indurato ut sigillo utuntur. Dicunt etiam ipsam ceram cum pinea resina mistam, idem efficere posse, et pariter duas mastichæ partes cum parte siccæ asphalti. Et sulfur solum ad eadem satis valet et gypsi flos percolatus cum aqua et gummi; quod etiam ad obsignandum plumbum liquefactum optime valet. Quod vero fit per tyrrhenam ceram

respexit Lucianus Alexandro, quem ille libellum ipsi Celso dedicavit. Ibi c. XXI sermo est de magorum artibus in recludendis epistolis, ex quibus hæc apponimus: *ἕτερος δὲ τρόπος ὁ διὰ τοῦ λεγομένου κολλυρίου. Σκευασὸν δὲ τοῦτο ἐσὶν ἐκ πίτης Βρετλίας καὶ ἀσφάλτου καὶ λίθου τοῦ διαφανοῦς τετριμμένου καὶ κηροῦ καὶ μασλίχης· ἐκ γὰρ τούτων ἁπάντων ἀναπλάσας τὸ κολλύριον καὶ θερμήνας πυρί, σιάλῳ τὴν σφραγῖδα προχρίσας, ἐπετίθει καὶ ἀπέματε τὸν τύπον.* Celsi libros ipsos statim commemorat Lucianus, *ἐν οἷς κατὰ μάγων συνέγραψε καλλίσοις τε ἅμα καὶ ὠφελιμωτάτοις συγγράμμασιν,* eosdemque Origenes c. Cels. I, XLVIII, p. 383 A ed. Ruæi *κατὰ μαγείας βιβλία πλείονα* dicit. Schneid. — 4. *κολλήριον* cod.; *κολλύριον* Mill.; *κολλυρίου* Schneid. — 11. *διειμένου* cod. – *κόμμεως* Schneid.; *κόμμεως ὡς* cod. Mill. — 12. *καὶ τὸ* Schneid.; *τὸ* om. cod. et Mill. — 13. *φορυκτῆς* Schneid.; *φρικτῆς* cod.; *φρυκτῆς* Mill.

του [καὶ] μασλίχης καὶ λείας μαρμάρου, ἴσων ἁπάντων ἑψομένων, τῶν μὲν ἄλλων ὧν ἔφην ἐσλὶ μὲν βέλτιον, τὸ δὲ διὰ τῆς γύψου οὐκ ἔλατλον. Οὕτως μὲν οὖν καὶ τὰς σφραγῖδας λύειν ἐπιχειροῦσι τὰ ἔνδον γεγραμμένα μανθάνειν πειρώμενοι. Ταύτας δὲ ὤκνουν τὰς μηχανὰς κατατάξαι ἐν τῇ βίβλῳ, ἐνορῶν μὴ ποτέ τις κακοῦργος ἀφορμὰς λαβὼν ἐπιχειρήσει· νῦν δὲ ἡ πολλῶν δυναμένων σωθῆναι νέων φροντὶς ἔπεισε διδάξαι καὶ προειπεῖν φυλακῆς ἕνεκεν· ὡς γὰρ χρήσεταί τις αὐταῖς πρὸς κακοῦ μάθησιν, οὕτω τις ἕτερος μαθὼν φυλάξεται, καὶ αὐτοὶ δὲ οἱ τοῦ βίου λυμεῶνες μάγοι αἰσχυνθήσονται τῇ τέχνῃ χρώμενοι. Μαθόντες δὲ ἀφ' ἡμῶν ταῦτα προ[διδαχθέντα] ἐμποδισθήσονται τυχὸν τῆς ἀπονοίας. Ἵνα δὲ μὴ λύηται ταύτῃ ἡ σφραγίς, σλέαρ ὕειον καὶ τρίχας τῷ κηρῷ τις μίξας σφραγιζέτω.

8. Ἀλλ' οὐδὲ τὴν λεκανομαντείαν αὐτῶν οὖσαν πανούργημα σιωπήσομαι. Οἴκημα γάρ τι κεκλεισμένον σκευάσαντες καὶ κυανῷ τὸν

vulgaremque resinam et picem et asphaltum et masticham pulveremque marmoris, quum omnia ex partibus æquis cocta fuerunt, cæteris de quibus jam dixi præponendum est; nec minus tamen valet quod fit per gypsum. Hoc igitur modo sigilla solvere conantur qui volunt ea quæ intus scripta sunt legere. Has autem artes dubitabam in hoc libro exponere, ne forte quis scelestus his arreptis uteretur; nunc ob multos juvenes qui servari possunt, consilium inivi has artes docendi et in lucem edendi, ut caveant omnes. Ut enim aliquis eis utetur ad cognitionem mali, ita alius bene doctus cavebit, et ipsi illi vitæ corruptores magi arte sua uti erubescent; imo certiores facti hæc a nobis prius esse enuntiata, fortasse deterrebuntur ab insana pravitate sua. Ut autem nequeant hoc modo sigillum solvere, oportet suillo adipe et crinibus cum cera mixtis obsignare.

8. Neque vero silebimus vaticinationem illam dolosam quam per pelvim machinantur. Clausum enim conclave postquam paraverunt et lacunar cyano

1. καὶ add. Mill. Schneid. — 4-5. Ταύτας δ' οὐκ ἂν . . . . . κατατάξαιεν τῇ βίβλῳ cod. — 10. προδιδαχθέντα Schneidew.; προ . . . . cod.; προδοθέντα vel προενεχθέντα vel προδηλωθέντα susp. Mill. — 11. ταύτῃ] αὕτη cod. Mill. — 11-12. Ἵνα δὲ μὴ et sequentia videntur fuisse transposita et ante Ταύτας δὲ ὤκνουν (l. 4) locum suum habere. Vel forsitan in margine a lectore quodam chimico scripta fuerunt, unde posterius in ipsum textum irrepserunt.

ὄροφον χρίσαντες εἰς δὴ τὸ παρὸν ἐπάγονται σκεύη τινὰ κυάνεα καὶ ἀνατείνουσι, μέση δὲ λεκάνη κατὰ τῆς γῆς ὕδατος μεσὶὴ τίθεται, ἣ [72] τὴν ἀνταν ἀκλασιν τῆς κυανοῦ προσπεσοῦσαν δίκην οὐρανοῦ ἐνδείκνυσιν. Ἔχει δὲ καὶ σὶόμιόν τι τὸ ἔδαφος λεληθός, ᾧ ἐπικειμένη ἡ λεκάνη τὸν μὲν πυθμένα ἔχει ὑάλου, αὐτὴ δὲ ἐσὶὶ πετρίνη, ὕπεσὶι δὲ οἶκος λεληθώς, εἰς ὃν συμπορευόμενοι οἱ συμπαῖκται σχήματα ὧν ἂν βούληται δεικνύναι ὁ μάγος θεῶν καὶ δαιμόνων ἐνδυσάμενοι ἐμφαίνουσιν, οὓς καθορῶν ὁ πλανώμενος τὸ πανούργημα καταπέπληγε τῶν μάγων, καὶ λοιπὸν πάντα πισὶεύει τὰ ὑπ' αὐτοῦ ῥηθησόμενα. Δαίμονα δὲ ποιεῖ καίεσθαι, ἐν τοίχῳ διατυπώσας σχῆμα ὃ βούλεται, εἶτα λαθραίως ἐπιχρίει φαρμάκῳ μεμιγμένῳ τῷδε τῷ τρόπῳ·..... λακωνικῷ καὶ ἀσφάλτῳ ζακυνθίᾳ, εἶτα ὡς ἀποφοιβάζων τὴν λαμπάδα προσφέρει τῷ τοίχῳ, τὸ δὲ φάρμακον ἐκλάμψαν καίεται. Ἑκάτην δὲ δοκεῖν ἔμπυρον διατρέχειν ἐν ἀέρι οὕτω τεχνάζεται· συμπαίκτην τινὰ κρύψας ἐν τόπῳ ᾧ βούλεται, παραλαβὼν τοὺς πλανωμένους πείθει λέγων δείξειν διιππεύουσαν δι' ἀέρος

inunxerunt, ad præsentem usum instrumenta quædam cyanea adducunt et sustollunt: tum in medio pelvis plena aquæ humi ponitur, qua cyani reflexio decidens cœli instar apparet. Apertura autem quædam latet in pavimento, cui imposita est pelvis fundum habens vitreum, quanquam lapidea ipsa. Infra autem pelvim conclave latet quo convenerunt collusores, qui, induti figuras deorum et dæmonum quos velit monstrare magus, eos ostendunt. Quibus aspectis homo qui intuetur deceptus, fraudem magi miratus stupet fidemque adhibet omnibus quæ proferentur ab eo. Flagrantem quoque effingit dæmonem in pariete delineando figuram quam vult et quam inungit clam pharmaco in hunc modum mixto..... laconico et asphalto zacynthia; deinde, tanquam fatidico furore correptus, parieti lucem admovet; pharmacum illico cum fulgore multo uritur. Idem Hecaten ignitam et percurrentem aera effingit hoc artificio: collusore quodam abscondito in loco in quo ipse vult, iste adeptus quos decipiat eis persuadet sese ostendere posse dæmonem ignitam

1. δὴ Schneid.; δὲ cod. Mill. – παρὸν] An φανερόν, quod responderet voc. κατὰ γῆς? — 2. μεσὶὴ Mill.; μέση cod. — 5. αὕτη δὲ ἐσὶὶ πρηνὴς cod. — 6. ὑπέσὶη cod. Mill.; ὕπεσὶι Schneid. — 12. Ante λακωνικῷ aliquot vocabula omissa sunt. Mill. — 16. διιππεύουσαν cod. Sæpe in codd. πι et σπ confusa sunt.

ἔμπυρον τὴν δαίμονα, οἷς παραγγέλλει τὰς ὄψεις ταχὺ φυλάσσεσθαι ἡνίκα ἴδωσιν ἐν ἀέρι τὴν φλόγα, καλυψαμένους τε ἐπὶ πρόσωπον πίπλειν, ἕως αὐτὸς καλῇ, καὶ ταῦτα διδάξας ἐν ἀσελήνῳ νυκτὶ δι' ἐπῶν οὕτως φθέγγεται·

Νερτερίη χθονίη τε καὶ οὐρανίη μολὲ Βομβώ,
εἰνοδίη, τριοδῖτι, φαεσφόρε, νυκτεροφοῖτι·
ἐχθρὴ μὲν φωτόϑ, νυκτὸς δὲ φίλη καὶ ἑταίρη,
χαίρουσα σκυλάκων ὑλακῇ τε καὶ αἵματι φοινῷ[73],
ἂν νέκυας σλείχουσα κατ' ἠρία τεθνηώτων,
αἵματος ἱμείρουσα, φόβον ϑνητοῖσι φέρουσα,
Γοργὼ καὶ Μορμὼ καὶ Μήνη καὶ πολύμορφε,
ἔλθοις εὐάντητος ἐφ' ἡμετέρῃσι ϑυηλαῖς.

9. Ταῦτ' εἰπόντος αὐτοῦ, πῦρ δι' ἀέρος βλέπεται φερόμενον, οἱ δὲ φρίξαντες τὸ παράδοξον τῆς ϑέας, καλύψαντες τοὺς ὀφθαλμοὺς ἐπὶ γῆς ῥιπλοῦνται ἄναυδοι. Τὸ δὲ τῆς τέχνης μέγεθος τοῦτον ἔχει τὸν τρόπον· ὁ συμπαίκτης, ὃν ἔφην κεκρυμμένον, ἡνίκα ἀκούσῃ παυ-

per aera equitantem; quos hortatur ut confestim oculos custodiant quando intueantur in aere flammam, utque abscondita facie procumbant donec ipse vocet; quibus mandatis in nocte obscura hæc carminibus condita profert:

Infernalis, terrestris et cœlestis veni Bombo,
compitalis, trivia, lucifera, noctivaga;
lucis inimica, noctis amica et sodalis,
gaudens canum latratu et puniceo cruore,
incedens per cadavera et sepulcra mortuorum,
sitiens sanguinem, metum mortalibus injiciens,
Gorgo et Mormo et Luna et multiformis,
fausta veni ad nostra libamina.

9. His ab eo dictis, ignis illatus per aerem apparet. Illi autem horrescunt miraculum stupentes et obvolventes oculos humi procumbunt muti. Hujusce autem artis magnificentia hunc habet modum: collusor, quem dixi abs-

3. καλεῖ cod. — 5. Βαυβὼ susp. Mill.; ῥόμβῳ Bergk. Auctor hujusce carminis quædam Theocriti, II, videtur imitari. Conf. Bergk. P. L. p. 1039. — 6. τριοδείη cod. — νυκτεροφοῖτι Meinekius in Annal. Marburg. ann. 1852, n. 47, p. 376; νυκτεροφοίτη cod. Mill. — 9. ἂν νέκυας σλείχουσα Schneid.; ἀνέλκυσι et sup. ἐννέκυσι σλοίχουσα cod.; ἐν νέκυσι σλείχουσα Mill. Bergk. Ut Schneid. etiam Meinekius emendavit. — 11. Μήνη Mill. Schneid.; μνήμη cod.

σαμένης τῆς ἐπαοιδῆς, ἔχων ἴκτινα ἢ γῦπα περιειλημμένον σλυπείῳ ἀνάψας ἀπολύει. Ὁ δὲ ὑπὸ τῆς φλογὸς ταρασσόμενος εἰς ὕψος ἐπαίρεται καὶ ὀξυτέραν τὴν πλῆσιν ποιεῖται· ὃ ἰδόντες οἱ μάταιοι ὥς τι θεῖον ἑωρακότες κρύπλονται. Τὸ δὲ πληνὸν περιδινούμενον ὑπὸ τοῦ πυρὸς οὗ ἂν φθάσῃ καταφέρεται· καὶ ποτὲ μὲν οἰκίας καταφλέγει, ποτὲ δὲ καὶ αὐλάς. Τοιαύτη ἡ μάγων πρόγνωσις.

10. Σελήνην δὲ ἐν ὀρόφῳ φαίνεσθαι δεικνύουσι καὶ ἀσλέρας τοῦτον τὸν τρόπον· ἐν μέσῳ τῆς ὀροφῆς μέρει προσαρμόσας κάτοπρον, τιθεὶς λεκάνην ὕδατος μεσλὴν ἐν τῷ μέσῳ τῆς γῆς κατ' ἴσον, λύχνον δὲ μέσον φαίνοντα ἀμαυρὸν μετεωρότερον τῆς λεκάνης θείς, οὕτως ἐκ τῆς ἀνταναλάσεως ἀποτελεῖ σελήνην φαίνεσθαι διὰ τοῦ κατόπρου. Ἀλλὰ καὶ τύμπανον πολλάκις ἀφ' ὑψηλοῦ πόρρωθεν ὄρθιον περιβαλὼν, ἐσθῆτι τινὶ σκεπόμενον ὑπὸ τοῦ συμπαίκτου, ἵνα μὴ πρὸ καιροῦ φανῇ, κατόπιν θεὶς λύχνον, ἐπὰν τὸ σύνθημα παράσχῃ τῷ συμπαίκτῃ [74], τοσοῦτον ἀφαιρεῖ τοῦ σκεπάσματος, ὅσον ἂν

conditum esse, auditis supremis verbis incantationis, protinus milvum aut accipitrem quem stupa circumdatum tenet accendit et liberum dimittit. Hic autem flamma turbatus in sublime extollitur et citiorem volatum facit; quod statim ac vident insani, quasi divinum aliquid aspexerint, se abscondunt. Volucris autem circumacta flammis, quacumque contigit defertur, et modo domibus, modo stabulis incendium immittit. Hujusmodi est magorum divinatio.

10. Lunam autem in lacunari fulgentem ostendunt et astra hocce modo: lacunari in medio postquam magus accommodavit speculum, pelvim aquæ plenam in medio solo recta sub illo ponit et lychnum in medio conclavi et aïtiorem pelvi lucemque obscurius spargentem, sic efficit ut repercussa per speculum luna appareat. At sæpius etiam tympanum de lacunari sublime suspendunt; quod obvolutum veste ne ante tempus aspiciatur, celatur a collusore, lumine pone posito; signo autem dato, collusor tantum detrahit vestimenti quantum necesse est ad effingendam imaginem qualis tempore

1. ἰκτὶν cod.; ἰκτῖν' Mill.; ἴκτινα Schn. — 7. δεικνύναι cod.; δεικνύασι Mill.; δεικνύουσι Schneid. — 9. κατ' ἴσον Mill.; κτίσον cod. — 10. φαίνων cod. — 12. πολλάκις ὑφ' ὑψηλοῦ πόρρωθεν ὄρθριον cod. Schneid.; πολλάκις [θεὶς] ἐφ' ὑψηλοῦ τορνωθὲν ὄρθιον... vel potius πόρρω τεθὲν ὄρθιον conjicit Mill. An πορπωθὲν, fibulis adstrictum? **P** et P uncialibus litteris scriptæ facillime confunduntur.

συνεργῆσαι τὸ προσμίμημα [τοῦ] κατὰ τὸν καιρὸν τῆς σελήνης σχήματος. Χρίει δὲ τὰ διαφαίνοντα τοῦ τυμπάνου μέρη κινναβάρει καὶ κόμμι. Καὶ τῆς ὑαλουργικῆς δὲ λαγήνου περικόψας τὸν τράχηλον καὶ τὸν ὠυθμένα, ἐνθεὶς λύχνον καὶ περιθείς τι τῶν ἐπιτηδείων πρὸς τὸ διαυγεῖν σχήματα, ἃ ἐφ' ὑψηλοῦ κρύβδην ὑπό τινος σκέπεται τῶν συμπαικτῶν· μετὰ τὸ λαβεῖν τὸ σύνθημα, ἐκ μετεώρου καταχεῖ τὰ μηχανήματα, ὥσΓε δοκεῖν ἐξ οὐρανοῦ κατιέναι τὴν σελήνην. Τὸ δὲ ὅμοιον καὶ διὰ χύτρας γίνεται ἐν ὑαλώδεσι τύποις. Διὰ δὲ τῆς χύτρας καὶ τὰ κατ' οἶκον παίζεται. Βωμοῦ γὰρ κειμένου κατόπιν κεῖται ἡ χύτρα ἔχουσα λύχνον φαίνοντα· (ὄντων δὲ πλειόνων λύχνων οὐδὲν τοιοῦτον δείκνυται). Ἐπὰν οὖν ἐπικαλέσηται ὁ ἐπαοιδὸς τὴν σελήνην, πάντας κελεύει τοὺς λύχνους σβέννυσθαι, ἕνα δὲ ἀμαυρὸν καταλιπεῖν, καὶ τότε ἀντανακλᾶται φῶς τὸ ἐκ τῆς χύτρας εἰς τὸν ὄροφον

illo videtur esse figura lunæ. Lucidæ autem tympani partes unctæ sunt cinnabari et gummi..... jam et vitreæ lagenæ collo et fundo ablatis, lychnum in ea ponunt eique circumdant ea quæ faciant ut transluceant figuræ in sublimi clam celatæ ab uno collusorum ; signo accepto, ille ex alto demittit machinas, ut descendere e cœlo luna videatur. Eadem per ollam et vitreos typos efficiuntur (quæ quidem domi similiter per ollam finguntur). Pone aram ibi exstructam reposita est olla in qua lucerna incensa inest, ut simul pluribus lucernis incensis lychnus ollæ nullo modo appareat; magus autem, invocata luna, omnes jubet lucernas exstingui, unam autem relinqui quæ paululum lucis emittat; tum ex olla versus lacunar lu-

1. *συνεργῆσαι τὸ προσμίμημα* cod. Schneidew.; *συνεργῇ αὐτῷ πρὸς μίμημα οἷον*] *κατὰ* susp. Mill. — 2. *διαφαίροντα* cod. — 2-3. *κινάβαρ καὶ κόμι* cod. — 3. Ante *καὶ τῆς* lacunam indicat Schneid. Nihil autem deesse censeo. Alium modum quo efficitur ut appareat luna exhibet auctor. Quæ præcedunt, *χρίει* scilicet et seq. quasi appendix esse videntur eorum quæ dicta sunt de tympano. – *ἐτυμολογικῆς* cod.; *ἔτι ὁλοκλήρου* conjic. Mill.; *ἑτοίμου ὄπισθε* susp. R. Scottus. Legendum est : *ὑαλουργικῆς* quod uncialibus litteris scriptum non absimile est voc. *ἐτυμολογικῆς*. Vide etiam infra *ὑαλώδεσι τύποις*. — 5. *σχῆμα τὰς ἐφ' ὑψηλοῦ κρύβδην ὑπό τινος σκέπην* cod.; *σχήματα ἃ ἐφ' ὑψ... σκέπεται* susp. Mill. — 7. *ᾧ ἐδόκειν* cod. — 8. *ὑλώδεσι τόποις* cod. Mill. Schneidew. quæ sensu carent; legendum *ὑαλώδεσι τόποις*. Per vitream lunæ imaginem lychno illuminatam et versus lacunar repercussam magus præbebat speciem lunæ.— 13. *ἀντανακλᾷ τὸ* cod. Mill. Schn.

καὶ παρέχει φαντασίαν σελήνης τοῖς παροῦσιν, ἐπισκεπασθέντος τοῦ σλόματος τῆς χύτρας πρὸς ὃ ἀπαιτεῖν ὁ καιρὸς δοκεῖ, ὡς μηνοειδῆ δείκνυσθαι ἐν τῷ ὀρόφῳ τὴν φαντασίαν.

11. Ἀσλέρας δὲ εἶναι δοκεῖν ποιοῦσι θρισσῶν ἢ ἱππούρου φολίδες ὕδατι μετὰ κόμμεως δεδευμέναι καὶ προσπεπλασμέναι τῷ ὀρόφῳ κατὰ διαλείμματα.

12. Σεισμοῦ δὲ φαντασίαν ποιοῦσιν, ὡς δοκεῖν πάντα[75] κινεῖσθαι, κόπρον ἰχνεύμονος ἅμα τῇ σιδηραγωγούσῃ λίθῳ ἐπ' ἀνθράκων πυρουμένην.....

13. Ἦπαρ δὲ δοκοῦν ἐγγεγραμμένον δεικνύουσι· τῇ μὲν ἀρισλερᾷ χειρὶ ἐπιγράφει ὃ βούλεται πρὸς τὴν πύσλιν ἁρμοσάμενος, τὰ δὲ γράμματα κηκῖδι καὶ ὄξει δριμεῖ γράφεται. Ἔπειτα ἀνελόμενος τὸ ἧπαρ ἐπαναπαύσας τῇ ἀριστερᾷ ἐγχρονίζει, τὸ δὲ σπᾷ τὸν τύπον καὶ ὡς γεγράφθαι νομίζεται.

14. Κρανίον δὲ λαλεῖν ἐπὶ γῆς θέντες ἐπιτελοῦσι τούτῳ τῷ τρόπῳ· αὐτὸ μὲν ποιήται ἐπιπλέον βώλου, πεπλασμένον [δὲ]

men repercutitur quod præsentibus speciem lunæ præbet, et prout poscit tempus os ollæ reconditur ut lunæ similis imago in lacunari ostendatur.

11. Ad astra autem effingenda utuntur thrissarum aut hippuri squammis aqua cum gummi rigatis et per intervalla lacunari affixis.

12. Terræ motus imitantur ita ut omnia moveri videantur, per stercus ichneumonis cum lapide magnetico in carbonibus accensum.....

13. Jecur ut inscriptum esse appareat sic efficiunt: sinistræ manui quod vult consentaneum eis quæ quæsita sunt inscribit, litteris galla acetoque acri efformatis. Dein sublatum jecur sinistra manu aliquo tempore tenet, quod formam accipit litterarum, ita ut inscriptum id dicas.

14. Cranium autem quod positum est humi ut loquatur efficiunt hocce modo. Fictum ipsum ex terra glebosa figuram induit ex cera Tyrrhena et

1. παρέχειν cod. – τοῖς Mill.; καὶ τοῖς cod. — 4. ἢ ἱππούρου Mill.; ἱππούρου cod. — 8-9. Post πυρουμένην nonnulla exciderunt Mill. — 10. δοκοῦν Schneid.; δοκεῖν cod. Millerus. — 11. πύσλην cod. — 12. κικίδι cod. — 15. λαλοῦν cod. Mill. — 16. ἐπίπλοος βοείου cod.; ἐπιπλόου βοείου Mill.; legendum est ἐπίπλεον βώλου. Conf. supra p. 103, 14. – δὲ add. Millerus.

κηρῷ τυρρηνικῷ καὶ γύψῳ ἀναπεποιημένῃ περιτεθέντος τοῦ ὑμένος ἔμφασιν κρανίου ἐνδείκνυται, ὃ πᾶσι λαλεῖν δοκεῖ ἐνεργοῦντος τοῦ ὀργάνου, καθ' ὃν τρόπον καὶ ἐπὶ τοῖς παισὶ διηγησάμεθα· γεράνου ἢ τινὸς τοιούτου μακροτραχήλου ζώου φάρυγγα σκευάσας, προσθεὶς τῷ κρανίῳ λεληθότως ὁ συμπαίκτης ἃ θέλει φθέγγεται. Ὃ ἐπὰν ἀφανὲς γενέσθαι θέλῃ, ἀνθράκων πλῆθος κύκλῳ περιθεὶς ὡς θυμιῶν ἐμφαίνεται, ὧν τῆς θέρμης ὁ κηρὸς ἀντιλαμβανόμενος λύεται, καὶ οὕτως ἀφανὲς τὸ κρανίον γεγονέναι νομίζεται.

15. Ταῦτα μάγων ἔργα καὶ τοιάδε μυρία, ἃ τῇ τῶν ἐπῶν συμμετρίᾳ καὶ τῶν ἀξιοπίστως δρωμένων ἔργων φαντασίᾳ πείθει τοὺς ἄφρονας· ὧν τὴν τέχνην καταπλαγέντες οἱ αἱρεσιάρχαι ἐμιμήσαντο, τὸ μὲν ἐν ἀποκρύφῳ καὶ σκότῳ παραδιδόντες τὰ δοκούμενα, τὰ δὲ καὶ [76] παραφράζοντες ὡς ἴδια. Τούτου χάριν ὑπομνῆσαι θέλοντες τοὺς πολλοὺς περιεργότεροι ἐγενήθημεν πρὸς τὸ μὴ καταλιπεῖν τινὰ τόπον τοῖς ἐθέλουσι πλανᾶσθαι· ἀπηνέχθημεν δὲ οὐκ ἀλόγως εἰς

gypso ad id efficiendum paratis et circumvoluto tegmine cranii formam exhibet, quod omnes loqui crederent, operante instrumento, ut supra de pueris exposuimus. Gutture gruis talisve alicujus avis cui longum collum sit parato et ad cranium apposito, secreto collusor quæ vult dicit. Quod auferre ubi vult, circumdato acervo carbonum videtur tanquam thus incendere; prunarum autem calore cera dissolvitur, et sic evanuisse cranium creditur.

15. Ista sunt magorum opera atque permulta ejusdem modi, quæ, dum congruere videntur verbis et captandæ fidei paratis operibus alliciunt stultos. Quorum artem hæresiarchæ admirati et imitati sunt, alii quidem latenter et occulte eorum dogmata exponentes, alii dilatantes veluti sua. Quapropter ad monendum vulgus, laboriosius explicavimus ista, ut locus nullus relictus foret eis qui decipi vellent. Non imprudenter autem in quædam arcana ma-

1. ἀναπεποιημένῃ. An ἀνατετριμμένῃ? conf. Luciani Alexand. XXXII, § 21. — 2. πᾶσι Mill.; φασὶ cod. — 5. Ὃ ἐπὰν . . . νομίζεται in margine cod. — 6. θέλῃ Mill.; θέλει cod. Conf. Luciani Alex. seu Pseud. XXXII, § 26, ubi hæc leguntur: ἐθελήσας δὲ καὶ μειζόνως ἐκπλῆξαι τὸ πλῆθος ὑπέσχετο καὶ λαλοῦντα παρέξειν τὸν θεὸν, αὐτὸν ἄνευ ὑποφήτου χρησμῳδοῦντα. Εἶτα οὐ χαλεπῶς γεράνων ἀρτηρίας συνάψας καὶ διὰ τῆς κεφαλῆς ἐκείνης τῆς μεμηχανημένης πρὸς ὁμοιότατα διείρας, ἄλλου τινὸς ἔξωθεν ἐμβοῶντος, ἀπεκρίνετο πρὸς τὰς ἐρωτήσεις κ. τ. λ. — 10. ἀξιοπίστων cod. — 15. τρόπον cod. Mill.; τόπον Schneid.

τινα τῶν μάγων ἀπόῤῥητα, ἃ πρὸς μὲν τὸ προκείμενον οὐ πάνυ ἀναγκαῖα ἦν, πρὸς δὲ τὸ φυλάσσεσθαι τὴν τῶν μάγων πανοῦργον καὶ ἀσύστατον τέχνην εὔχρηστα ἐνομίζετο. Ἐπεὶ τοίνυν, ὡς εἰκάσαι ἔστι, τὰς πάντων δόξας ἐξεθέμεθα, πολλὴν φροντίδα ποιήσαντες πρὸς τὸ φανερῶσαι τὰ ὡς ξένα ὑπὸ τῶν αἱρεσιαρχῶν ἐπεισαγόμενα πρὸς θεοσέβειαν ὄντα μάταια καὶ νόθα, οὐδὲ ἐν αὐτοῖς ἴσως ἄξια λόγου τυγχάνοντα, δοκεῖ διὰ συντόμου λόγου ὑπομνησθῆναι κεφαλαιωδῶς τὰ προειρημένα.

ε'. Ἀνακεφαλαίωσις.

1. Πᾶσι τοῖς κατὰ τὴν οἰκουμένην φιλοσόφοις καὶ θεολόγοις ζητήσασιν οὐ συνεφώνησε περὶ τοῦ θεοῦ, τί ἐστιν ἢ ποδαπός. Οἱ μὲν γὰρ αὐτὸν λέγουσιν εἶναι πῦρ, οἱ δὲ πνεῦμα, οἱ δὲ ὕδωρ, ἕτεροι δὲ γῆν. Ἕκαστον δὲ τῶν στοιχείων ἔλαττόν τι ἔχει καὶ ἕτερον ὑπὸ τοῦ ἑτέρου ἡττᾶται. Τοῦτο δὲ συνέβη τοῖς τοῦ κόσμου σοφοῖς, ὅπερ ἐστὶ τοῖς νοῦν ἔχουσι πρόδηλον, ὅτι, ἰδόντες τῆς κτίσεως τὰ μεγέθη,

gorum delati sumus, quæ quidem præsentibus nostris rebus non multum prodesse, sed ad cavendam etiam fallacem ineptamque magorum artem utilia videbantur. Postquam igitur, ut patet, omnium dogmata exposuimus, plurimamque in eo adhibuimus curam ut manifesto appareret omnibus ea, quæ hæresiarchæ tanquam nova attulerunt, ad pietatem erga Deum vana esse et spuria et quæ forsan ne apud ipsos quidem alicujus æstimentur, nunc libet brevi sermone et summatim revocare eorum, quæ supra dicta sunt, memoriam.

v. RECAPITULATIO.

1. Inter omnes philosophos ac theologos qui ubique inquisiverunt de Deo non convenit de eo quid sit aut qualis. Hi enim ignem esse aiunt, illi spiritum, alii aquam, alii terram. Unumquodque autem elementorum inferius aliquid habet, alterumque ab altero subigitur. Hoc vero accidit hujusce mundi sapientibus, quod intelligenti cuique patet, ut, cernentes miram crea-

2. καὶ τὴν cod. — 3. ἐνομίζετο Schn.; νομίζει cod.; νομίζω Mill. — 5. ὡς forsitan delendum. – ἐπὶ τῶν cod. — 6. ἴσως Mill.; οἴσεις cod. — Cap. v, l. 10. οἱ μὲν seq. Cf. Plut. de Placit. Phil. lib. I. — 12. ἐλάττω cod. — 14. ὅτι Rœp.; οἱ cod. Mill.

ἐπὶ τῇ τῶν ὄντων οὐσίᾳ ἐταράχθησαν, μείζονα ταῦτα νομίσαντες τοῦ ὑφ' ἑτέρου γένεσιν ἐπιδέξασθαι δύνασθαι, καὶ οὐδὲ ὁμοῦ τὸ σύμπαν αὐτὸ εἶναι τὸν Θεὸν ἀπεφήναντο· [ἀλλ'] αἴτιον πρὸς Θεολογίαν ἓν τῶν βλεπομένων νομίσας τις ὃ προέκρινε, καὶ οὕτως ἐπὶ τοῖς ὑπὸ Θεοῦ γενομένοις καὶ κατὰ τὴν ἐκείνου ὑπερβάλλουσαν μεγαλειότητα ἐλαχίστοις ὑπάρχουσιν ἐνιδόντες[77], μὴ δυνηθέντες δὲ εἰς τὸ μέγεθος τοῦ ὄντως Θεοῦ ἐκτεῖναι τὸν νοῦν, ταῦτα ἐθεολόγησαν. Οἱ δὲ ἐνδοτέρω τῆς ἀληθείας νομίσαντες γεγονέναι Πέρσαι ἔφασαν τὸν Θεὸν εἶναι φωτεινὸν φῶς ἐν ἀέρι συνεχόμενον. Οἱ δὲ Βαβυλώνιοι ἔφασαν τὸν Θεὸν σκοτεινὸν εἶναι, ὅπερ καὶ αὐτὸ τοῦ ἑτέρου ἐπακολούθημα φαίνεται· νυκτὶ γὰρ ἐπακολουθεῖ ἡμέρα, τῇ δὲ ἡμέρᾳ νύξ.

2. Αἰγύπτιοι δὲ πάντων ἀρχαιότεροι εἶναι νομίζοντες, τὴν τοῦ Θεοῦ δύναμιν [ψήφοις ὑπέβαλον καὶ] ψηφίσαντες τὰ διασλήματα τῶν μοιρῶν ἐξ ἐπιπνοίας θειοτάτης ἔφασαν τὸν Θεὸν εἶναι μονάδα ἀδιαίρετον

tionis magnitudinem, in rerum natura conturbarentur, majora illa rati quam ut ab altero originem accepisse possent, nec tamen universum ipsum Deum esse declaraverunt; principium igitur in theologica doctrina inesse in una conspectarum rerum arbitratus quam quisque superiorem judicaverat, ita, quum inspicerent res a Deo factas, quæ præ supereminente Dei magnitudine minimæ sunt, nec valerent magnitudinem veri Dei animo complecti, res istas divinis nominibus appellavere. Persæ autem in penetralia veritatis se venisse rati dixerunt Deum esse lucidam lucem quæ in aere inest. Babylonii dixerunt Deum esse tenebras, quæ et ipsæ alterum subsequi manifesto videntur; noctem enim sequitur dies, diem nox.

2. Ægyptii, qui sese omnium antiquissimos habent, Dei potestatem calculis supposuerunt et computantes distantias illas partium, divino spiritu afflati dixerunt Deum monadem indivisibilem esse, quæ sese ipsa generat, et ex qua

3. ἀπέφηναν δὲ τὸ Schneid.; ἀπεφήναντο cod. Mill. — 4. νομίσας τις Schn.; νομίσας cod. Mill. qui putat omissum esse ἕκασλος post vel ante νομίσας. – ὅπερ ἔκρινε cod. Mill. Schn. — 8 et seq. Hinc conjici potest Ægyptiorum, Persarum et Babyloniorum placita in superioribus libris auctorem nostrum exposuisse. — 10. αὐτὸ τοῦ R. Scottus; ταῦτα cod.; αὐτὸ Mill. — 13. Post δύναμιν signa lacunæ posuit Schneid. supplevi quæ deerant. – τά τε διασλήματα Mill. – τάδε cod. Schn. – μυρῶν cod. — 14. ἐπίνοιας cod. Mill.; ἐπίπνοιας Schneid.

καὶ αὐτὴν ἑαυτὴν γεννῶσαν, καὶ ἐξ αὐτῆς τὰ πάντα κατεσκευάσθαι· αὕτη γάρ, φασίν, ἀγέννητος οὖσα τοὺς ἑξῆς ἀριθμοὺς γεννᾷ, οἷον ἐφ' ἑαυτὴν ἡ μονὰς ἐπιπροσλεθεῖσα γεννᾷ τὴν δυάδα, καὶ ὁμοίως ἐπιπροστιθεμένη γεννᾷ τὴν τριάδα καὶ τετράδα μέχρι τῆς δεκάδος, ἥτις [ἡ] ἀρχὴ καὶ τὸ τέλος τῶν ἀριθμῶν, ἵνα γένηται πρώτη καὶ δεκάτη ἡ μονὰς διὰ τὸ καὶ τὴν δεκάδα ἰσοδυναμεῖν καὶ ἀριθμεῖσθαι εἰς μονάδα, καὶ αὕτη δεκαπλασιασθεῖσα γένηται ἑκατοντάς· καὶ πάλιν γίνεται μονάς, καὶ ἡ ἑκατοντὰς δεκαπλασιασθεῖσα ποιήσει χιλιάδα, καὶ αὕτη ἔσται μονάς· οὕτως καὶ τὰ χίλια δεκαπλασιασθέντα ἂν ἀπαρτίσωσι τὴν μυριάδα, ὁμοίως ἔσται μονάς. Τῆς δὲ μονάδος κατὰ τὴν ἀδιαίρετον σύγκρισιν συγγενεῖς ἀριθμοὶ παραλαμβάνονται $\bar{\gamma}$ $\bar{\varepsilon}$ $\bar{\zeta}$ $\bar{\vartheta}$. Ἔστι δὲ καὶ ἑτέρου ἀριθμοῦ συγγένεια πρὸς τὴν μονάδα φυσικωτέρα κατὰ [78] τὴν τοῦ ἑξακύκλου ἕλικος πραγματείαν, τῆς δυάδος κατὰ τὴν ἄρτιον θέσιν τῶν ἀριθμῶν καὶ διαίρεσιν. Συγγενὴς δὲ ὁ

omnia constant : ipsa enim, inquiunt, non generata, generat consequentes numeros, ut sibi ipsi monas addita generat dyadem, et similiter superaddita generat triadem ac tetradem usque ad decadem, quæ quidem numerorum principium et finis est, ita ut sit prima et decima monas, propterea quod et decas eamdem vim habet ac numeratur pro monade, atque ex hoc repetita decies evadat hecatontas : et rursus fit monas, et ex hecatontade repetita decies efficitur chilias, quæ erit et ipsa monas; sic quum millia repetita decies efficient myriadem, similiter fiet monas. Monadis autem affines numeri ex indivisibilium collatione comprehenduntur nempe : 3, 5, 7, 9. Est autem et alterius numeri ad monadem affinitas, quæ quidem naturalior videtur secundum sextuplicis orbis operationem, scilicet dyadis secundum parilem positionem et divisionem numerorum. Affinis autem numerus 4 est numeri 8.

2. φησιν cod.; φασιν? Mill. — 3. ἐπιπροσθεῖσα cod. — 4-5. ἀρχὴ cod.; ἡ ἀρχὴ conj. Mill. — 8. καὶ ἡ ἑκατοντὰς Rœper.; κἂν ἡ ἑκατοντὰς cod. Mill. – ποιήσει cod.; ποιήσῃ Mill. — 9. ἂν om cod. lacuna relicta Millerus. — 11. Delendum esse $\bar{\vartheta}$ conjicio, quod numerus iste divisibilis sit. — 13. τοῦ ἑξακύκλου ἕλικος cod. Schn.; τῆς ἑξακύκλου ἕλικος Mill.; τοῦ ἑξακύκλου ὑλικοῦ Bunsenius, I, 77. Suspicor hunc ἑξάκυκλον ἕλικα instrumentum esse forsitan non absimile ejus quod ἑλικῶνα vocabant et quo utebantur ad consonantias harmonicas exhibendas. Cf. Ptolem. *Harmon.* lib. I, c. 11; Schotti, *Magiæ univ. nat.* part. II, p. 289, ed. 1657.

ἀριθμός ἐστι τοῦ δ καὶ η̄. Ταῦτα δὲ ἐκ τῆς μονάδος ἀριθμῶν λαβόντα προστεθεῖσαν ἀρετὴν ἐχώρησε μέχρι τῶν δ στοιχείων, λέγω δὴ τοῦ πνεύματος καὶ πυρὸς ὕδατός τε καὶ γῆς· καὶ ἐκ τούτων ποιήσας τὸν κόσμον ἀρρενόθηλυν αὐτὸν κατεσκεύασε, καὶ δύο μὲν στοιχεῖα εἰς τὸ ἄνω ἡμισφαίριον προσέταξε τό τε πνεῦμα καὶ τὸ πῦρ, καὶ καλεῖται τοῦτο τὸ ἡμισφαίριον τῆς μονάδος ἀγαθοποιόν τε καὶ ἀνωφερὲς καὶ ἀρσενικόν· λεπτομερὴς γὰρ οὖσα ἡ μονὰς ποτᾶται εἰς τὸ λεπτότατον μέρος καὶ καθαρώτατον τοῦ αἰθέρος· τά τε ἄλλα δύο στοιχεῖα ὄντα παχύτερα ἀπένειμε τῇ δυάδι, γῆν τε καὶ ὕδωρ, καὶ καλεῖται τοῦτο τὸ ἡμισφαίριον κατωφερὲς θηλυκόν τε καὶ κακοποιόν· καὶ αὐτὰ δὲ πάλιν τὰ ἄνω δύο στοιχεῖα ἑαυτοῖς συγκρινόμενα ἔχουσιν ἐν ἑαυτοῖς τὸ ἄρρεν καὶ τὸ θῆλυ πρὸς εὐκαρπίαν καὶ αὔξησιν τῶν ὅλων. Καὶ τὸ μὲν πῦρ ἄρρεν ἐστί, τὸ δὲ πνεῦμα θῆλυ· καὶ πάλιν τὸ [μὲν] ὕδωρ ἄρρεν ἐστίν, ἡ δὲ γῆ θῆλυ. Καὶ οὕτως ἀπ' ἀρχῆς συνεβίωσε τὸ πῦρ τῷ πνεύματι, τῇ δὲ γῇ τὸ ὕδωρ. Ὥσπερ γὰρ δύναμις τοῦ πνεύματος ἐστὶ τὸ πῦρ, οὕτως καὶ τῆς γῆς τὸ

Hæc autem, ex monade numerorum juvantem virtutem accipientia, progressa sunt usque ad quatuor elementa, spiritum dico, et ignem, aquam et terram. Ex his quum condidit mundum, effecit eum masculo-femineum et duo priora elementa, spiritum et ignem, assignavit superno hemisphærio quod hemisphærium monadis vocatur beneficum et sursum ferens et masculinum. Monas enim quum tenuis sit abit in tenuissimam et purissimam ætheris partem. Posteriora duo elementa quæ crassiora sunt, terram dico et aquam, assignavit dyadi et appellatur hoc hemisphærium femineum et deorsum ferens et maleficum. Et rursus in duobus superioribus elementis inter se collatis insunt et masculum et femineum, ut universa possint et crescere et augeri. Et ignis quidem est masculum, femineum autem spiritus; et rursus aqua masculum, terra femineum. Unde et a principio una vixit ignis cum spiritu, cum terra aqua. Quemadmodum enim spiritus vis ignis est, sic terræ aqua vis est. Et ipsa elementa supputata et divisa, sub-

1. ἀριθμῶν] ἀριθμὸν cod.; ἀριθμοῦ vel ἀρχὴν susp. Mill. Hæc in cod. valde corrupta sic leguntur: ἀριθμὸν λαβόντα πρόνοιαν ἀρετῆς. Conjeci προστεθεῖσαν; vide supra, p. 115, 3. — 2. ἐχώρισε Rœper. — 3. ἐκ τούτων [ὁ] ποιήσας susp. Mill. — 5. τοῦτο ἡμισφαίριον cod. — 9. ἀπένειμεν cod. Mill. Schn. — 14. μὲν addidi.

ὕδωρ· καὶ αὐτὰ δὲ τὰ στοιχεῖα ψηφιζόμενα καὶ ἀναλυόμενα καθ' ὑφαίρεσιν ἐννάδων λήγει οἰκείως, ἃ μὲν εἰς τὸν ἀῤῥενικὸν [79] ἀριθμόν, ἃ δὲ εἰς τὸν θηλυκόν· ὑφαιρεῖται δὲ πάλιν ἡ ἐννὰς διὰ ταύτην τὴν αἰτίαν, διὰ τὸ τὰς τριακοσίας ἑξήκοντα τοῦ ὅλου μοίρας ἐξ ἐννεάδων συνίστασθαι καὶ διὰ τοῦτο τὰ τέτταρα πλινθία τοῦ κόσμου ἐνενήκοντα μοιρῶν περιγεγράφθαι τελείων· προσῳκείωται δὲ τῇ μονάδι τὸ φῶς, τῇ δὲ δυάδι τὸ σκότος, καὶ τῷ μὲν φωτὶ κατὰ φύσιν ἡ ζωή, τῇ δὲ δυάδι ὁ θάνατος· καὶ τῇ μὲν ζωῇ ἡ δικαιοσύνη, τῷ δὲ θανάτῳ ἡ ἀδικία. Διὸ πᾶν γεννώμενον ἐν τοῖς ἀρσενικοῖς ἀριθμοῖς ἀγαθοποιόν ἐστι, τὸ δὲ ἐν τοῖς θηλυκοῖς κακοποιόν ἐστιν, οἷον ψηφίζουσι· μονάς, ἵνα ἀπ' αὐτῆς ἀρξώμεθα, γίνεται τξα, ἃ λήγει εἰς μονάδα τῆς ἐννεάδος ὑφαιρεθείσης. Ὁμοίως ψήφισον· δυὰς γίνεται χε, ὕφελε τὰς ἐννεάδας, λήγει εἰς δυάδα, καὶ ἀποκαθίσταται ἕκαστον εἰς τὸ ἴδιον.

3. Τῇ οὖν μονάδι ἀγαθοποιῷ οὔσῃ [προσῳκείωται τὰ] εἰς τὸν ἀπερί-

tractis enneadibus, desinunt, proprio modo, alia in masculum, alia in femineum numerum; et rursus deducitur enneas ob hanc rationem, videlicet, quod trecentæ sexaginta universi partes ex enneadibus constent, et quod quatuor mundi regiones nonaginta perfectis circumscriptæ sint partibus. Accommodatus autem est monadi ignis, dyadi obscuritas, et luci naturaliter inest vita, dyadi autem mors; et vitæ adhæret justitia, morti vero injustitia. Quapropter quidquid generatur in masculis numeris beneficum est, quidquid in femineis maleficum, quemadmodum supputant; monas, ut ab ea incipiamus, efficitur numerus 361, qui desinit in monadem, enneade deducta. Rursus eodem tenore supputa : dyas fit 605 qui, deductis enneadibus, desinit in dyadem et ita singulum quodque reponitur in suum.

3. Monadi ergo beneficæ accommodata sunt nomina in imparem numerum

1. Inter ὕδωρ et καθ' ὑφαίρεσιν ἐννάδων lacuna esse videtur, quia in superioribus nihil de enneadis ratione dictum est. Mill. Immo de enneade plura dicta sunt supra, c. x. – ἀναλυόμενα Rœp.; ἀναδυόμενα cod. Mill. — 2. ἐνάδων cod. – λέγει οἰκειωσαμένη εἰς cod.; λέγει· οἰκειῶσαι ἃ μὲν εἰς Mill. — 3. θῆλυ cod.; θῆλυν Mill.; θηλυκόν Schneid. — 5. τέτταρα Rœp.; ἕτερα cod. Millerus. — 6. προσοικείωται cod. — 8. ζωῇ ἡ Schn.; ζωῇ cod. Mill. — 11. ἀρξάμεθα cod. — 15. Post οὔσῃ [ἀκολούθως τὰ?] Mill. – προσῳκείωται τὰ supplevi. Cf. supra, l. 6. – ἀπερίζυγος ἀριθ-

ζυγον ἀριθμὸν λήγοντα ὀνόματα, [καὶ αὐτὰ] ἀνωφερῆ [καὶ ἀρσενικὰ καὶ] ἀγαθοποιὰ εἶναι παρατηρούμενοι λέγουσι· τὰ δὲ εἰς τὸν ἄρτιον ἀριθμὸν λήγοντα κατωφερῆ τε καὶ θηλυκὰ καὶ κακοποιὰ εἶναι νενόμισται. Τὴν γὰρ φύσιν ἐξ ἐναντίων συνισταμένην λέγουσιν ἔκ τε καλοῦ καὶ κακοῦ, ὥσπερ δεξιὸν καὶ ἀριστερόν, φῶς καὶ σκότος, νὺξ καὶ ἡμέρα, ζωὴ καὶ θάνατος. Ἔτι δὲ καὶ τοῦτο λέγουσιν ὡς τὸ τοῦ Θεοῦ ψηφίζουσιν [ὄνομα]· καὶ μὴν εἰς πεντάδα (εἰς ἐννάδα) καταντᾷ [80]· ὅ ἐστιν ἀνάρτιον, ὃ ἐπιγραφὲν περιάψαντες θεραπεύουσιν. Οὑτωσὶ καὶ βοτάνη τις εἰς τοῦτο λήγουσα τοῦ ἀριθμοῦ ὁμοίως περιαφθεῖσα ἐνεργεῖ διὰ τὴν ὁμοίαν τοῦ ἀριθμοῦ ψῆφον. Ἀλλὰ καὶ ἰατρὸς ὁμοίᾳ ψήφῳ ἀῤῥώστους θεραπεύει. Εἰ δὲ ἐναντία ἡ ψῆφος, οὐ θεραπεύει ῥᾳδίως. Τούτοις τοῖς ἀριθμοῖς προσέχοντες ὅσα ὅμοια

desinentia; eadem sursum ferentia [et mascula et] benefica videri recte examinantes dicunt; quæ autem in parem numerum desinunt, deorsum ferre et feminea et malefica esse existimant. Naturam enim e contrariis constare dicunt et ex bono et malo, ut sunt dextrum et sinistrum, lux et umbra, nox et dies, vita et mors. Insuper id etiam dicunt a se computari Dei nomen; illud enim in pentada, enneade deducta, desinit; quod quidem nomen est impar et quod inscriptum adhibent corpori et medicantur. Sic et herba quædam cujus nomen cum hoc eodem numero quadrat, pariter aptata valet ob similem numeri computum. Sed et valet medicus computo pari sanare ægros. Sin contrarius computus est, haud facile sanat. Ad hos numeros attendentes

μὸς singulari modo dictum, sed fort. non mutandum; ἡ δυὰς enim περίζυξ ἀριθμὸς appellari potest, unde ἡ μονὰς erit ἀπερίζυγος. Exspectes εἰς τὸν περιττὸν ἀρ. Millerus. — 1. ἀριθμοῦ cod. Uncis inclusa supplevi. — 1-2. ἀνωφερῆ [καὶ ἀρσενικὰ καὶ] ἀγαθοποιὰ... παρατηρούμενα Mill. legit. — 4. ἐναντίου cod. — 6-7. ὡσεὶ τὸ Θεὸς ψηφίσας... καὶ μὴν εἰς πεντάδα, εἰς ἐννάδα καταντᾷ cod. Mill. Schneid. — Serv. in Virg. (Ecl. VIII, 75) scribit «numerum imparem immortalem esse quia «dividi integer non potest» et addit «mendi causa multarumque rerum impares numeros servari.» Plinius scribit (XXXVIII, 11): «Impares numeros ad «omnia vehementiores credimus: idque «in febribus dierum observatione intelligitur.» De divino nomine cæterisque nominibus seu numeris et litteris quibus ad ægrotantes sanandos utebantur magici cf. *Acad. Gall. inscr. comment.* vol. XXXI, p. 299-302. — 7. Vel dele εἰς ἐννάδα, vel lege τῆς ἐννεάδος ὑφαιρεθείσης. Conf. supra, p. 117, l. 11-12. Sic latine verti. — 8. ἄρτιον cod. Mill. Schn.; legendum est ἀνάρτιον, quia beneficum est et sanat. Cf. supra, p. 117, l. 15 sqq. — 9. ὁμοίῳ cod.

ἢ λογίζονται κατὰ τόνδε τὸν νοῦν οἱ μὲν κατὰ φωνήεντα μόνα, οἱ δὲ κατὰ πάντα τὸν ἀριθμόν. Τοιαύτη καὶ ἡ Αἰγυπτίων σοφία, δι' ἧς τὸ θεῖον δοξάζοντες γινώσκειν νομίζουσιν.

ς'. Περὶ τῆς ἀστρονομικῆς μαντείας.

1. Ἱκανῶς οὖν δοκεῖ ἡμᾶς καὶ ταῦτα ἐκτεθεῖσθαι. Ἀλλ' ἐπεὶ νομίζω μηδεμίαν δόξαν τῆς ἐπιγείου καὶ χαμαιπετοῦς σοφίας παραλελοιπέναι, οὐκ ἄχρηστον δὲ τὴν εἰς αὐτὰ φροντίδα ὁρῶ ἡμῖν γεγενημένην· οὐδὲ γὰρ μόνον πρὸς ἔλεγχον τῶν αἱρέσεων εὔχρηστον ὁρῶμεν γεγονέναι τὸν λόγον, ἀλλὰ καὶ πρὸς αὐτοὺς τοὺς ταῦτα δοξάζοντας· οἱ ἐντυχόντες τῇ γεγενημένῃ ἡμῶν πολυμεριμνίᾳ καὶ τὸ σπουδαῖον θαυμάσουσι καὶ τὸ φιλόπονον οὐκ ἐξουθενήσουσι καὶ μωροὺς οὐκ ἀποφανοῦνται Χριστιανοὺς ἐνιδόντες οἷς αὐτοὶ μωρῶς πιστεύουσιν. Ἔτι δὲ καὶ τοὺς τῇ ἀληθείᾳ προσέχοντας φιλομαθεῖς προβιβάσει ὁ λόγος φρονιμωτέρους πρὸς τὸ μὴ μόνον τὰς τῶν αἱρέσεων μαθόντας ἀρχὰς εὐκόλως ἀνατρέπειν τοὺς πλανᾶν τετολμηκότας, ἀλλὰ καὶ

computant secundum hanc rationem quæ similia sunt, alii secundum vocales solas, alii secundum totum numerum. Et hæc quidem est Ægyptiorum sapientia, per quam numen divinum celebrant et cognoscere existimant.

VI. DE DIVINATIONE PER ASTRA.

1. Satis igitur videmur hæc quoque exposuisse. Sed arbitramur etiam nullam terrenæ istius et infimæ sapientiæ omisisse opinionem, nec inutile a nobis in eas res impensum esse studium. Non tantum enim ad confutandas hæreses aptam fuisse censemus hanc disquisitionem, sed et eis proderit qui hæc dogmata sectati sunt; qui quidem quum hanc impensam curam et operam nostram deprehendent, studium mirabuntur nostrum neque parvi facient hunc assiduum laborem nec stolidos criminabuntur esse Christianos, perspicientes quibus rebus ipsi stolide fidem habeant. Etiam eos qui veritati discendæ incumbunt, doctrinæ cupidi, noster hic juvabit sermo; nam et hæresium edocti origines, peritiores erunt ad facile coarguendum eos a quibus ad errores capessendos tentantur, sed etiam sapientium quæ dicuntur

1. *οἱ μὲν* Millerus; *ὁ μὲν* cod. — 2- — Cap. VI, l. 4. *ἐπεὶ* cod. Mill.; *ἔτι* Schn. 3. *δοξάζειν* cod. Mill.; *δοξάζοντες* Schn. — 8. *ταῦτα* Schneid.; *τὰ αὐτὰ* cod. Mill.

τὰς τῶν σοφῶν λεγομένας δόξας, ὧν οὐκ ἄπειροι γενόμενοι, οὔθ' ὑπ' αὐτῶν ταραχθήσονται ὡς ἀμαθεῖς, οὔθ' ὑπό τινων πλανηθήσονται ὡς δυνάμει τινὶ δρώντων, ἀλλ' ἔτι καὶ τοὺς πλανωμένους ἐπιτηρήσουσιν.

2. Ἱκανῶς οὖν τὰ δόξαντα ἐκθέμενοι λοιπὸν ἐπὶ τὴν τοῦ προκειμένου πραγματείαν χωρήσωμεν, ὅπως ὃ [81] τετάγμεθα περὶ τῶν αἱρέσεων ἐπιδείξαντες ἑκάστοις τε τὰ ἴδια ἀποδοῦναι ἀναγκάσαντες γυμνοὺς τοὺς αἱρεσιάρχας φανερώσομεν, καὶ ἀφροσύνην τῶν πειθομένων κατηγορήσαντες παύσομεν παλινδρομεῖν ἐπὶ τὸν τῆς ἀληθείας εὔδιον λιμένα. Ἵνα δὲ σαφέστερα τοῖς ἐντυγχάνουσι τὰ ῥηθησόμενα φανῇ, δοκεῖ καὶ [τὰ] τῷ Ἀράτῳ πεφροντισμένα περὶ τῆς κατὰ τὸν οὐρανὸν ἄστρων διαθέσεως ἐξειπεῖν, ὡς τινες εἰς τὰ ὑπὸ τῶν γραφῶν εἰρημένα ἀπεικονίζοντες αὐτὰ ἀλληγοροῦσι, μετάγειν τὸν νοῦν τῶν προσεχόντων πειρώμενοι, πιθανοῖς λόγοις προσάγοντες αὐτοὺς πρὸς ἃ βούλονται, ξένον θαῦμα ἐνδεικνύμενοι ὡς κατησφαλισμένων τῶν ὑπ' αὐτῶν λεγομένων· οἱ τῷ παραξένῳ θαύματι ἐνορῶντες μικροθαύμαστοι ἁλίσκονται δίκην ὀρνέου τοῦ λεγομένου

placita callentes non vexabuntur ab eis tanquam indocti, nec ab aliquibus hominibus, qui veluti potentia quadam agere videntur, inducentur in errorem, sed etiam illos qui falluntur caute observabunt.

2. Sufficienter igitur his expositis quæ dicenda nobis visa sunt, jam ad exsequendum quod nobis propositum est ibimus; postquam enim demonstraverimus quæ constituimus de hæresibus, et coegerimus singulis sua reddi, tunc promptum erit hæresiarchas nudos ostendere, et eorum discipulis inscitiæ convictis, persuadebimus ut in serenum veritatis portum revertantur. Quo autem clariora quæ dicenda sunt legentibus videantur, placet etiam quæ ab Arato excogitata sunt de cœlestium astrorum situ explicare, quandoquidem aliqui ista conferentes cum eis quæ dicta sunt in Scripturis sacram doctrinam in allegorias vertunt, et seducere animos audientium conati, persuasibilibus verbis eos ad ea quæ volunt adducunt, inauditum miraculum ostentantes quasi in astris figurata sint quæ prædicant: hi autem dum miraculum insolitum intuentur, inania mirati, capiuntur avis instar quæ dicitur bubo,

1. *οὐδ'* cod. Mill. — 11. *τὰ* add. Mill. — 12. *κατὰ τῶν οὐρανίων* cod. Mill. Schn. Cf. infr. p. 122, l. 11. — 13. *μετάγειν* Schn.; *μετὰ* cod.; *ἀπατᾶν* s. *πλανᾶν* susp. Mill.

ὥτου, οὗ τὸ παράδειγμα καλὸν ἐξειπεῖν διὰ τὰ μέλλοντα. Ἔστι δὲ τὸ ζῷον οὐ πολὺ ἀπεμφαῖνον ἀετοῦ οὔτε μεγέθει οὔτε μορφῇ· ἁλίσκεται δὲ τοῦτον τὸν τρόπον. Ὁ ἀγρευτὴς τῶν ὀρνίθων ἐπὰν ἴδῃ ἀγέλην που καταπλᾶσαν, πόρρωθεν ἀνακρουόμενος τὰς χεῖρας ὀρχεῖσθαι σκήπλεται, καὶ οὕτω πρὸς ὀλίγον ἐγγίζει τοῖς ὄρνισιν· οἱ δὲ τὴν παράξενον θέαν καταπεπληγότες ἀπερίβλεπτοι πάντων γίνονται. Ἕτεροι δὲ τῶν ἐπὶ τὴν ἄγραν παρεσκευασμένων ὄπισθεν ἐπελθόντες τοὺς ὄρνεις εὐκόλως συλλαμβάνονται θεωμένους τὸν ὀρχηστήν. Διὸ ἀξιῶ μή τις τοῖς ὁμοίοις θαύμασι καταπλαγεὶς ἐξηγουμένων τὸν οὐρανὸν δίκην ὥτου συλληφθῇ· ὄρχησις γὰρ καὶ λῆρος ἡ τῶν τοιούτων πανουργία καὶ οὐκ ἀλήθεια. Φησὶν οὖν ὁ Ἄρατος οὕτως (82)·

Οἱ μὲν ὁμῶς πολέες τε καὶ ἄλλυδις ἄλλοι ἐόντες
οὐρανῷ ἕλκονται πάντ' ἤματα συνεχὲς αἰεί (τουτέστιν οἱ πάντες ἀστέρες).
Αὐτὰρ ὅγ' οὐδ' ὀλίγον μετανίσσεται, ἀλλὰ μάλ' αὔτως
ἄξων αἰὲν ἄρηρεν, ἔχει δ' ἀτάλαντον ἁπάντῃ
μεσσηγὺς γαῖαν, περὶ δ' οὐρανὸν αὐτὸν ἀγινεῖ.

cujus exemplum decet afferre propter sequentia. Hoc autem animal non multum differt aquila nec magnitudine nec forma; capitur autem hoc modo: auceps quum vidit catervam in aliquem locum devolantem, e longinquo quatiens manus saltare se fingit et ita paulatim avibus appropinquat: quæ, insolitum spectaculum miratæ, improvidæ omnium fiunt. Alii autem ex iis qui ad venationem parati sunt, quum a tergo supervenerint, aves facile capiunt dum contemplantur saltatorem. Quare precor ne quis, spectacula similia eorum qui cœlum interpretantur miratus, bubonis instar capi se sinat: prava enim ars eorum habenda est tanquam saltatio et nugæ, non autem veritas. Dicit igitur Aratus in hunc modum:

Illa quidem simul multaque (volventia) et aliorsum alia euntia
in cœlo vertuntur per omnes dies continuo et semper (scilicet omnia astra).
Verum hic ne paulum quidem declinat, sed continuo immota
axis semper manet, habet autem fixam omnino
in medio terram, cœlum autem ipsum circumagit.

3. De hac captura conf. Athen. IX, p. 390 D. Mill. — 9. ἐξηγούμενον cod. — 10. ὀρχησία cod. — 11. ἀλήθεια Roperus coll. p. 124, 21; ἀληθής cod. Mill. — 12. Conf. Arat. Phænom. v. 19 sqq. ἄλυδις cod. — 14. μετανείσεται prim. cod.; μετανείσσεται corr. cod. — 15. αἰ ἐνάρηρεν cod.

3. Πολέας φησὶν εἶναι τοὺς κατὰ τὸν οὐρανὸν ἀστέρας, τουτέστι στρεπτούς, διὰ τὸ περιέρχεσθαι ἀπὸ ἀνατολῆς εἰς δύσιν καὶ [ἀπὸ] δύσεως εἰς ἀνατολὴν ἀπαύστως σφαιροειδεῖ σχήματι. Εἰλεῖσθαι δὲ κατὰ τὰς Ἄρκτους αὐτὰς λέγει οἷόν τι ποταμοῦ ῥεῦμα μέγα θαῦμα Δράκοντος πελώρου, καὶ τοῦτ' εἶναι ὅ, φησίν, ἐν τῷ Ἰὼβ πρὸς Θεὸν διάβολος ἔφη· « ἐμπεριπατήσας τὴν ὑπ' οὐρανὸν καὶ περιελθών, » τουτέστι περισταφεὶς καὶ περισκοπήσας τὰ γινόμενα· τετάχθαι γὰρ νομίζουσι κατὰ τὸν ἀρκτικὸν πόλον τὸν Δράκοντα, τὸν ὄφιν, ἀπὸ τοῦ ὑψηλοτάτου πόλου πάντα ἐπιβλέποντα καὶ πάντα ἐφορῶντα, ἵνα μηδὲν τῶν πρατομένων αὐτὸν λάθῃ· πάντων γὰρ δυνόντων τῶν κατὰ τὸν οὐρανὸν ἀστέρων μόνος οὗτος ὁ πόλος οὐδέποτε δύνει, ἀλλὰ ἄνω ὑπὲρ τὸν ὁρίζοντα ἐρχόμενος πάντα περισκοπεῖ καὶ ἐπιβλέπει καὶ λαθεῖν αὐτὸν τῶν πρατομένων, φησί, δύναται οὐδέν.

Ἦχι μάλιστα
μίσγονται δύσιές τε καὶ ἀντολαὶ ἀλληλῃσι,

3. Πολέας ait esse in cœlo stellas, id est volventes, quia circumvolvuntur ab oriente ad occidentem et ab occidente ad orientem perpetuo atque orbiculari figura. Dicit autem mirabilem et immensum Serpentem volvi tanquam flumen quoddam amnis versus Ursas ipsas, et illud est, ait, quod in libro Job diabolus dicit ad Deum : *perambulavi terram sub cœlo et circuivi*, id est circumegi et circumspexi omnia quæ sunt. Positum enim fuisse existimant versus borealem polum Draconem serpentem, ab altissimo polo omnia inspicientem et contemplantem, ne quidquam eorum quæ aguntur illum prætereat. Nam omnium astrorum in cœlo occidentium solus ille polus nunquam occidit, at super horizontem incedens omnia circumspectat et inspicit, nec eum fugere potest, ait, quodcumque agitur.

Qua maxime
invicem miscentur occasus et ortus,

1. φασὶν cod. — 2. ἀπὸ quod prorsus deerat restitui. — 5. Cf. Arat. Phænom. v. 45-46 ; Θεὸν Schneid. ; τὸν cod. Mill. — 6. διάβολον ὡς cod. Mill. – Cf. Job, 1, 7 : περιελθὼν τὴν γῆν καὶ ἐμπεριπατήσας τὴν ὑπ' οὐρανὸν πάρειμι. — 11. τῶν οὐρανῶν cod. — 14. ἦχί περ ἄκραι Aratus, v. 61. — 15. σμίγονται cod. – δύσεις . . . ἀλλήλοισι cod.

τετάχθαι δή φησιν αὐτοῦ τὴν κεφαλήν. Κατὰ γὰρ τὴν δύσιν καὶ ἀνατολὴν τῶν δύο ἡμισφαιρίων κεῖται τὸ [83] κεφάλαιον τοῦ Δράκοντος, ἵνα, φησί, μηδὲν αὐτὸν λάθῃ κατὰ τὸ αὐτὸ μήτε τῶν ἐν τῇ δύσει, μήτε τῶν ἐν τῇ ἀνατολῇ, ἀλλὰ πάντα γινώσκῃ τὸ θηρίον ὁμοῦ. Ἔστι δὲ κατ' αὐτῆς τῆς κεφαλῆς τοῦ Δράκοντος ἰδέα ἀνθρώπου διὰ ἄστρων θεωρουμένη, ὃ καλεῖ κεκμηκὸς εἴδωλον ὁ Ἄρατος καὶ μογέοντι ἐοικός· καλεῖται δὲ ὁ Ἐν γόνασιν. Ὁ μὲν οὖν Ἄρατος οὐκ εἰδέναι φησὶν οὗτος τίς ἐστιν ὁ πόνος καὶ τὸ θαῦμα τοῦτο στρεφόμενον ἐν οὐρανῷ· οἱ δὲ διὰ τῆς τῶν ἄστρων ἱστορίας αἱρετικοὶ θέλοντες τὰ ἑαυτῶν δόγματα συνιστᾶν, περιεργότερον τούτοις ἐπισχόντες, τὸν Ἐν γόνασι φασὶν εἶναι τὸν Ἀδάμ, κατὰ πρόσταγμα, φησί, τοῦ Θεοῦ, καθὼς εἶπε Μωσῆς, φυλάσσοντα τὴν κεφαλὴν τοῦ Δράκοντος καὶ τὸν Δράκοντα τὴν πτέρναν αὐτοῦ. Οὕτως γάρ φησιν ὁ Ἄρατος·

Δεξιτεροῦ ποδὸς ἴχνος ἔχων σκολιοῖο Δράκοντος.

4. Παρατετάχθαι δέ φησιν αὐτῷ ἑκατέρωθεν (λέγω δὲ τῷ Ἐν γόνασι) Λύραν καὶ Στέφανον, αὐτὸν δὲ γόνυ κλίνειν καὶ ἐκτετακότα

positum fuisse ait ejus caput. Versus enim occasum et ortum amborum hemisphæriorum locus est capitis Draconis, ne quidquam eum prætereat eorum quæ sunt in oriente vel eorum quæ sunt in occidente, sed ut omnia simul hoc monstrum cognoscat. Sita autem prope caput ipsum Draconis per stellas apparet hominis species quam Aratus imaginem labore et ærumnis afflictam vocat; quæ quidem appellatur *In genubus*. Nescire autem se fatetur Aratus qualis sit iste labor et quid sit miraculum istud quod in cœlo volvitur; at hæretici qui ex astrorum studio voluerunt sua dogmata constituere et his inquirendis plurimam operam dederunt, aiunt constellationem illam In genubus nomine, esse Adam, secundum mandatum Dei, ut dixit Moyses, «observantem caput Draconis et Draconem calcem ejus.» Sic enim ait Aratus :

Dextri pedis vestigium habens tortuosi Draconis.

4. Constellationes appositas ait utrinque esse ei (constellationi inquam quæ In genubus est) Lyram et Coronam; In genubus autem videtur genu

1. δή Schneid.; δὲ cod.; τῇδε susp. Mill. — 4. γινώσκει cod. Mill. corr.; sed plures sunt istiusmodi mendæ in nostri auctoris oratione. — 5. ἰδέα Mill.; εἰ δὲ cod. — 6-7. Cf. Arat. v. 63, 64, 65. — 14. ποδὸς ἄκρον ἔχει Aratus, v. 70. — 15. Παρὰ τὸ τετάχθαι cod. Mill. corr. — 15-16. τὸ Ἐν γόνασι cod.

ἀμφοτέρας τὰς χεῖρας οἱονεὶ περὶ ἁμαρτίας ἐξομολογούμενον. Εἶναι δὲ τὴν λύραν μουσικὸν ὄργανον ὑπὸ νηπίου ἔτι παντελῶς κατεσκευασμένον τοῦ Λόγου· Λόγον δὲ εἶναι παρὰ τοῖς Ἕλλησιν ἀκουόμενον τὸν Ἑρμῆν. Φησὶ δὲ ὁ Ἄρατος περὶ τῆς κατασκευῆς τῆς λύρας·

τὴν δ' ἄρ' ἔτι καὶ παρὰ λίκνῳ
Ἑρμείης ἐτόρησε, λύρην δ' εἶπεν καλέεσθαι[84].

Ἑπλάχορδός ἐστι, διὰ τῶν ἑπτὰ χορδῶν τὴν πᾶσαν ἁρμονίαν καὶ κατασκευὴν ἐμμελῶς ἔχουσαν τοῦ κόσμου [σημαίνουσα]· ἐν ἓξ ἡμέραις γὰρ ἐγένετο ὁ κόσμος, καὶ τῇ ἑβδόμῃ καταπέπαυται. Εἰ οὖν, φησίν, ἐξομολογούμενος ὁ Ἀδὰμ καὶ τὴν κεφαλὴν φυλάσσων τοῦ θηρίου κατὰ τὸ πρόσταγμα τοῦ Θεοῦ ἐκμιμήσεται τὴν Λύραν, τουτέστι κατακολουθήσει τῷ λόγῳ τοῦ Θεοῦ, τουτέστι πειθόμενος τῷ νόμῳ, παρακείμενον αὐτῷ τὸν Στέφανον λήψεται. Ἐὰν δὲ ἀμελήσῃ, συγκατενεχθήσεται τῷ ὑποκειμένῳ θηρίῳ, καὶ τὸ μέρος ἕξει, φησί, μετὰ τοῦ θηρίου. Ἔοικε δὲ ὁ Ἐν γόνασιν ἑκατέρωθεν ἐπιβάλλειν

flectere et extendere ambas manus ut de peccato confitens. Esse autem lyram instrumentum musicum ab infante adhuc admodum scilicet Verbo conditum : Verbum autem esse eum qui a Græcis appellatur Hermes. Dicit autem Aratus de fabricatione lyræ :

quam adhuc quum in cunis esset
Mercurius terebravit, et lyram jussit appellari.

Septem autem chordas habet, per chordas septem omnem harmoniam fabricamque mundi concinne aptatam indicans. Nam sex diebus mundus creatus est, et septimo requievit Deus. Si ergo, ait, Adam confitens peccatum et caput intuens belluæ secundum mandatum Dei imitabitur Lyram, id est obtemperabit verbo Dei, id est obediet legi, Coronam juxta positam sumet. Sin vero negliget, deorsum deferetur cum subjacente bellua, et particeps erit, ait, sortis belluæ. Videtur autem In genubus utrinque injicere manus, et hinc

1. εἰδέναι cod. — 3. Λόγον R. Scott.; Λόγῳ cod. Mill. — 3-4. ἀκουόμενον cod.; καλούμενον R. Scott. — 6. Arat. v. 268: τὴν δ' ἀρετὴν καὶ παραλίκνω cod. — 7. ἐτέρησε λύρην δ' εἶπε cod.; δέ μιν εἶπε λέγεσθαι Aratus. — 9. σημαίνουσα add. Rœp. — 13. τῷ λόγῳ Schneid.; τοῖς cod.; τοῖς λόγοις Mill. — 16. ἐπιβάλειν cod.

τὰς χεῖρας, καὶ τοῦτο μὲν τῆς Λύρας, τοῦτο δὲ τοῦ Σ1εφάνου ἐφάπλεσθαι [τοῦτο δὲ ἐξομολογεῖσθαι], ὡς ἔσ1ιν ἰδεῖν δι' αὐτοῦ τοῦ σχήματος· ἐπιβουλεύεται δὲ ὅμως καὶ ἀποσπᾶται ὁ Σ1έφανος αὐτοῦ ὑπ' ἄλλου Θηρίου, μικροτέρου Δράκοντος, ὃ ἐσ1ι γέννημα τοῦ φυλασσομένου ὑπὸ τοῦ Ἐν γόνασι τῷ ποδί. Ἄνθρωπος δὲ ἔσ1ηκεν ἑκατέραις ταῖς χερσὶ καρτερῶς κατασφίγγων καὶ εἰς τὰ ὀπίσω ἕλκων ἀπὸ τοῦ Σ1εφάνου τὸν Ὄφιν καὶ οὐκ ἐᾷ ἐφάπλεσθαι βιαζόμενον τοῦ Σ1εφάνου τὸ Θηρίον. Ὀφιοῦχον δὲ αὐτὸν ὁ Ἄρατος καλεῖ, ὅτι κατέχει τὴν ὁρμὴν τοῦ Ὄφεως ἐπὶ τὸν Σ1έφανον ἐλθεῖν πειρωμένου. Λόγος δέ, φησίν, ἐσ1ὶ σχήματι ἀνθρώπου ὁ κωλύων ἐπὶ τὸν Σ1έφανον ἐλθεῖν τὸ Θηρίον, οἰκτείρων τὸν ἐπιβουλευόμενον ὑπὸ τοῦ Δράκοντος ὁμοῦ καὶ τοῦ γεννήματος ἐκείνου. Αὐταὶ δὲ αἱ Ἄρκτοι, φασίν, ἑβδομάδες εἰσὶ δύο, ἓξ ἑπλὰ ἀσ1έρων συγκείμεναι, δισσῶν κτίσεων εἰκόνες. Πρώτη γάρ, φησίν, κτίσις ἡ κατὰ τὸν Ἀδὰμ ἐν πόνοις, ὃ ἐσ1ιν ὁ Ἐν γόνασιν ὁρώμενος. Δευτέρα δὲ κτίσις ἡ κατὰ (85) Χρισ1όν, δι' ἧς ἀναγεννώμεθα, ὃ ἐσ1ιν ὁ Ὀφιοῦχος ἀντα-

Lyram attingere, inde Coronam, ut cerni potest ex ipso habitu. Insidiis autem petitur et attrahitur simul Corona ejus ab alia bellua, minore Dracone, quæ progenies est ejus quem observat pes In genubus. Homo autem adstat qui utraque manu vehementer constringit retrahitque a Corona Serpentem, nec sinit Coronam attingi a magnopere enitente bellua : Anguitenentem autem eum Aratus vocat, qui continet impetum Serpentis dum hic ad Coronam venire aggreditur; Verbum autem, ait, is est, hominis speciem indutus, qui prohibet quominus ad Coronam veniat bellua, miseratus illum cui insidias struunt et Draco et progenies ejus. Ursas autem, ait, hebdomadas esse duas, ex septem astris constantes, et duplicis creationis imagines. Priorem enim creationem ait esse secundum Adam ærumnis afflictum qui In genubus conspicitur; posteriorem esse secundum Christum per quem novam vitam accipimus, quæ quidem est Anguitenens qui obsistit belluæ et prohi-

1. τοῦ Schneid. Om. cod. Mill. — 2. [τοῦτο δὲ ἐξομολογεῖσθαι]. Hæc ex p. 124, l. 1, interpolata esse vidit Rœp. — 5. τῷ ποδί cod. Cf. Arat. v. 70. — 13. ἀσ1έρων Rœperus; ἀριθμῶν cod. Millerus. — 14-15. ἐν πόνοις ὃ ἐσ1ιν ὁ Schneidew.; ἐν πόνοις ὁ cod.; ἣν ἐμφαίνει ἐν πόνοις ὁ Millerus; ἣν ἐμφαίνει ὁ R. Scottus; ἡ κτίσις cod. Millerus, Schneidew. delendum ἡ.

γωνιζόμενος τῷ Θηρίῳ καὶ κωλύων ἐπὶ τὸν Στέφανον ἐλθεῖν τὸν ἡτοιμασμένον τῷ ἀνθρώπῳ. Μεγάλη δὲ ἐστὶν Ἄρκτος ἡ Ἑλίκη, φησί, μεγάλης κτίσεως σύμβολον, πρὸς ἣν πλέουσιν Ἕλληνες, τουτέστι πρὸς ἣν παιδεύονται καὶ διὰ τῶν τοῦ βίου φερόμενοι κυμάτων ἐπακολουθοῦσιν, ἑλίκην τινὰ οὖσαν τὴν τοιαύτην κτίσιν ἢ διδασκαλίαν ἢ σοφίαν, εἰς τὰ ὀπίσω ἄγουσαν τοὺς ἑπομένους τῇ τοιαύτῃ κτίσει. Στροφὴ γάρ τις [ἡ] τῆς Ἑλίκης προσηγορία καὶ ἀνακύκλωσις ἐπὶ τὰ αὐτὰ εἶναι δοκεῖ. Μικρὰ δέ τις ἡ ἑτέρα Ἄρκτος οἱονεί τις εἰκὼν τῆς δευτέρας κτίσεως τῆς κατὰ Θεὸν κτισθείσης· ὀλίγοι γάρ, φησίν, εἰσὶν οἱ διὰ τῆς στενῆς ὁδοῦ πορευόμενοι· στενὴν δὲ λέγουσιν εἶναι τὴν Κυνοσουρίδα, πρὸς ἣν ὁ Ἄρατός φησιν ὅτι οἱ Σιδόνιοι ναυτίλλονται. Σιδονίους δὲ ἀπὸ μέρους εἴρηκεν ὁ Ἄρατος Φοίνικας διὰ τὸ εἶναι τὴν Φοινίκων σοφίαν θαυμαστήν, Φοίνικας δὲ εἶναι Ἕλληνες λέγουσι τοὺς ἀπὸ τῆς Ἐρυθρᾶς θαλάσσης κατοικήbet quominus ad coronam homini præparatam veniat. Helica autem est, ait, Magna Ursa, magnæ creationis symbolum, ad quam navigant Græci, id est ad quam instituuntur et iter dirigunt per vitæ fluctus vecti, habentes tortuosam illam creationem aut disciplinam aut sapientiam cui illud proprium est ut retro ferat eos qui sequuntur eam. Helica autem vox idem significare videtur ac versio et revolutio. Parva autem est altera Ursa quæ videtur esse tanquam effigies posterioris creationis ad imaginem Dei formatæ. Pauci enim sunt, ait, qui per angustam viam gradiuntur. Angustam enim aiunt esse Cynosuridem ad quam, ut Aratus dicit, Sidonii navigant. Ait autem Sidonios ex parte, Phœnices intelligens, ob mirabilem Phœnicum sapientiam; Græci autem affirmant Phœnices eos esse qui a Rubro mari migraverunt in hunc locum quem

2. Μεγάλη seq. Hæc de Arati Φαινομένοις commenta mihi videntur scripta ab auctore non græco. Conf. etiam, l. 10 et sqq. : Φοίνικας δὲ εἶναι Ἕλληνες. . . Crediderim ea ab hæretico Judæo, forsitan græcissante, fuisse efficta et in hunc librum ab auctore nostro translata. Multa et ineptissima erant Judæorum de astris commenta. Conf. B. Epiphan. *Adversus hæreses*, lib. I, *De Pharisæis*. Prima et secunda ætate post J. C. plerique hæretici ex judaica gente sua placita christianis dogmatibus miscuerunt. — 7. ἡ addidi. — 8. ἐπεὶ τὰ cod. — 10. Conf. Matth. VII, 14 : ἔστι στενὴ [ἡ πύλη] καὶ τεθλιμμένη ἡ ὁδὸς ἡ ἀπάγουσα εἰς τὴν ζωήν, καὶ ὀλίγοι εἰσὶν οἱ εὑρίσκοντες αὐτήν. — στενοὶ cod. — 11-12. Conf. Arat. v. 44 : τῇ καὶ Σιδόνιοι ἰθύντατα ναυτίλλονται. — 14. Ἕλληνας cod.

σάντας εἰς τοῦτον τὸν χῶρον, οὗ καὶ νῦν οἰκοῦσι, τοῦτο γὰρ Ἡροδότῳ δοκεῖ. Κυνόσουρα δέ, φησίν, αὕτη ἡ Ἄρκτος, ἡ κτίσις ἡ δευτέρα, ἡ μικρά, ἡ σλενὴ ὁδός, καὶ οὐχὶ ἡ ἑλίκη. Οὐ γὰρ εἰς τὰ ὀπίσω ἄγει, ἀλλ' εἰς τὰ ἔμπροσθεν ἐπ' εὐθείας τοὺς ἑπομένους ὁδηγεῖ, κυνὸς οὖσα [οὐρά]. Κύων γὰρ ὁ Λόγος, τοῦτο μὲν φρουρῶν καὶ φυλάσσων τὸ ἐπιβουλευόμενον ὑπὸ τῶν λύκων ϖοίμνιον, τοῦτο δὲ ἀπὸ τῆς κτίσεως τὰ θηρία κυνηγῶν καὶ διαφθείρων, τοῦτο δὲ γεννῶν τὰ ϖάντα, καί, ὃ δή φασι, κύων, τουτέσλι γεννῶν. Ἐντεῦθεν, φασίν, ὁ Ἄρατος ϖερὶ τὴς τοῦ Κυνὸς ἀνατολῆς λέγων εἴρηκεν οὕτως (86) · « Κυνὸς δὲ ἀνατείλαντος οὐκέτι φυταλιαὶ ἐψεύσαντο. » Τοῦτο ἐσλὶν ὃ λέγει · τὰ φυτευόμενα φυτὰ εἰς τὴν γῆν μέχρι τῆς τοῦ Κυνὸς ἀνατολῆς ϖολλάκις μὴ ῥιζοβολήσαντα ὅμως τέθηλε φύλλοις, καὶ ἐνδείκνυται τοῖς βλέπουσιν ὅτι ἔσλαι τελεσφόρα καὶ φαίνεται ζῶντα, οὐκ ἔχοντα ζωὴν ἀπὸ τῆς ῥίζης ἐν αὐτοῖς · ἐπειδὰν δ' ἡ τοῦ Κυνὸς ἀνατολὴ γένηται, ὑπὸ τοῦ Κυνὸς τὰ ζῶντα ἀπὸ τῶν νεκρῶν διακρίνεται · μαραίνεται γὰρ ϖάντως ὅσα οὐκ ἐῤῥιζοβόλησεν. Οὗτος οὖν,

nunc incolunt. In hanc enim sententiam it Herodotus. Cynosuram vero ait esse hanc Ursam, creationem secundam, parvam, angustam viam et nullo modo volubilem. Non enim retro ducit, sed, Canis cauda quum sit (Κυνός), eos qui sequuntur dirigit recta via; addit Verbum esse Canem (Κύων) quia et custodit et servat gregem, cui lupi struunt insidias; idem a creatione arcet belluas et destruit; et idem universa gignit: Κύων enim, ut ait, significat *generans*. Inde aiunt Aratum de Canis ortu dicentem hæc affatum esse: *Cane orto non jam segetes mentitæ sunt*. Hæc autem significant semina seminata in terram sæpius usque ad ortum Canis, etsi non egissent radices, tamen florere foliis et inspicientibus ostendere se datura fructus et videri viventia, quum vita de radice ipsis non insit. Quum vero ortus est Canis, statim a Cane discernuntur viventia a mortuis. Nam arescunt quæ radices non habent. Hic autem

1-2. Conf. Herodot. Hist. I, 1. Mill. — — Addidi οὐρά. — 10. φιλαίτιαι cod. Cf. 5. κυνὸς Schneidew.; κτίσις cod. Mill. Arati v. 332 sqq.

. . . . οὐκέτι κεῖνον ἄμ' ἠελίῳ ἀνιόντα
φυταλιαὶ ψεύδονται ἀναλδέα φυλλιόωσαι ·
ῥεῖα γὰρ οὖν ἔκρινε διὰ σλίχας ὀξὺς ἀἶξας,
καὶ τὰ μὲν ἔῤῥωσεν, τῶν δὲ φλόον ὤλεσε ϖάντα

16. ϖάντως] ὄντως cod. Mill. Schneid.

φησίν, ὁ Κύων, Λόγος τις ὢν Θεῖος, ζώντων καὶ νεκρῶν κριτὴς καθέσ[ηκε, [καὶ] καθάπερ [ἐπὶ] τῶν φυτῶν [τῆς κτίσεως] ὁ Κύων τὸ ἄσ[ρον θεωρεῖται, οὕτως ἐπὶ τῶν οὐρανίων φυτῶν, φησὶ, τῶν ἀνθρώπων, ὁ Λόγος. Διὰ τὴν τοιαύτην οὖν αἰτίαν ἡ δευτέρα κτίσις, Κυνόσουρα, λογικῆς κτίσεως εἰκὼν ἔσ[ηκεν ἐν οὐρανῷ· μέσος δὲ ὁ Δράκων τῶν δύο κτίσεων ὑποτείνεται, τὰ ἀπὸ τῆς μεγάλης κτίσεως κωλύων ἐπὶ τὴν μικρὰν κτίσιν μετελθεῖν, τά τε ἐν τῇ [μεγάλῃ] κτίσει καθεσ[ηκότα, καθάπερ τὸν Ἐν γόνασι, ϖαραφυλάσσων [καὶ] τηρῶν ϖῶς καὶ τίνα τρόπον ἕκασ[ον ἐν τῇ μικρᾷ κτίσει καθέσ[ηκε. Τηρεῖται δὲ καὶ αὐτὸς κατὰ τὴν κεφαλήν, φησίν, ὑπὸ τοῦ Ὀφιούχου. Αὕτη, φησίν, εἰκὼν ἔσ[ηκεν ἐν οὐρανῷ, σοφία τις οὖσα τοῖς ἰδεῖν δυναμένοις. Εἰ δὲ ἐσ[ὶν ἀσαφὲς καὶ τοῦτο, δι' ἄλλης εἰκόνος, φησίν, ἡ κτίσις διδάσκει φιλοσοφεῖν, ϖερὶ ἧς ὁ Ἄρατος εἴρηκεν οὕτως·

Οὐδ' ἄρα Κηφῆος μογερὸν γένος Ἰασίδαο.

Canis, quum sit Verbum quoddam divinum, vivorum et mortuorum constitutus est judex et sicut astrum Canis in plantis hujusce mundi observatur, ita in plantis cœlestibus, nempe hominibus, Verbum apparet. Ob hanc causam secunda creatio Cynosura constituta est in cœlo tanquam effigies creationis quæ per Verbum effecta est. In medio autem ambarum creationum Draco recumbit impediens quominus ea quæ sunt magnæ creationis ad parvam creationem transeant, et dum custodit ea quæ in creatione magna constituta sunt, veluti illum In genubus, observat quomodo in parva creatione quidque constiterit. Ait autem Aratus et Draconem observari ad caput ab Anguitenente; et hanc effigiem addit constitutam esse in cœlo veluti sapientiam quamdam iis qui cernere possunt. Quod si vero obscura sit alia imagine, ait, potest creatio philosophiam docere, de qua Aratus his verbis locutus est :

Neque igitur Cephei infelix genus Iasidæ.

2. Uncis inclusa addidi; quæ prorsus deerant, respondent enim voc. *ἐπὶ τῶν οὐρανίων φυτῶν*. – *τὸ φυτὸν* cod. Mill.; *τῶν φυτῶν* Schneid. — 7. *μεγάλῃ* addidi; hæc enim sententia respondet illis *ἐν τῇ μικρᾷ κτίσει* quæ infra leguntur. — 8. *ϖαραφυλάσσων* Rœperus; *ϖαραφυλάσσειν* cod.; *ϖαραφυλάσσει* Mill. – *καὶ* addidi. — 11. In cod. vox *εἰκὼν* videtur erasa Mill.; an *κτίσεως εἰκών*? vide supra, l. 5. – *τοῖς* Millerus; *τοῦ* cod. — 12. *κατὰ τοῦτο* cod. Mill. Schneid. Legendum est *καὶ τοῦτο*. — 14. *εἰς ἀΐδαο* cod. Cf. Arat. v. 179.

Ὁ Κηφεύς, φησίν, αὐτοῦ ἐστὶ πλησίον καὶ ἡ Κασσιέπεια καὶ [ἡ] Ἀνδρομέδα καὶ ὁ Περσεύς, μεγάλα τῆς [87] κτίσεως γράμματα τοῖς ἰδεῖν δυναμένοις. Κηφέα γάρ φησιν εἶναι τὸν Ἀδάμ, τὴν Κασσιέπειαν Εὔαν, τὴν Ἀνδρομέδαν τὴν ἀμφοτέρων τούτων ψυχήν, τὸν Περσέα Λόγον, πλερωτὸν Διὸς ἔγγονον, τὸ Κῆτος τὸ ἐπίβουλον Θηρίον. Οὐκ ἐπ' ἄλλον τινὰ τούτων, ἀλλ' ἐπὶ μόνην τὴν Ἀνδρομέδαν ἔρχεται ὁ ἀποκτείνας τὸ Θηρίον, οὗ καὶ τὴν Ἀνδρομέδαν πρὸς ἑαυτὸν λαβὼν ἔκδοτον δεδεμένην τῷ Θηρίῳ ὁ Λόγος, φησίν, ὁ Περσεὺς ῥύεται. Περσεὺς δὲ ἐστὶν ὁ ὑπόπλερος ἄξων, ὁ περαίνων ἑκατέρους τοὺς πόλους διὰ μέσης τῆς γῆς καὶ στρέφων τὸν κόσμον. Ἔστι δὲ καὶ τὸ πνεῦμα τὸ ἐν τῷ κόσμῳ ὁ ὄρνις ὁ Κύκνος παρὰ τὰς Ἄρκτους, [μουσι]κὸν ζῷον, τοῦ Θείου σύμβολον πνεύματος· ὅτι πρὸς αὐτοῖς ἤδη τοῖς τέρμασι γενόμενον τοῦ βίου μόνον ᾄδειν πέφυκε, μετὰ ἀγαθῆς ἐλπίδος τῆς κτίσεως τῆς πονηρᾶς ἀπαλλασσόμενον ὕμνους ἀναπέμπον τῷ Θεῷ. Καρκίνοι δὲ καὶ ταῦροι, καὶ λέοντες, καὶ κριοὶ, καὶ αἶγες, καὶ ἔριφοι, καὶ ὅσα ἄλλα θηρία διὰ τῶν ἄστρων

Ibi prope est Cepheus, ait, et Cassiopea et Andromeda et Perseus, quæ quidem astra, creationis magna elementa apparent iis qui cernere valent. Nam Cepheum addit esse Adam et Cassiopeam Evam, Andromedam utriusque animam, Perseum autem Verbum, Jovis alatam sobolem, et Cetos insidiantem belluam. Non ad alium quemquam eorum pergit ille qui occidit belluam, sed ad unam Andromedam vadit vinculis constrictam et expositam belluæ, eamque ab illa vindicat Verbum, id est, Perseus, ut ait, et libertati asserit. Perseus autem habetur axis pennatus qui per mediam terram utrumque polum penetrat vertitque mundum. Spiritus vero qui est in hoc mundo figuratur Cycno, ave circa Ursas sita, musico animali, quia quum in ipsis jam extremis est vitæ solus canere valet, cum bona spe discedens ab hac prava creatione, et Deo cantus suos fundens. Cancri autem et tauri, et leones, et arietes, et capræ, et hædi, et cætera omnia animalia quorum nominibus in

1. Addidi ἡ. — 4. τῶν ἀμφ. cod. Mill.; τὴν Schneid. — 5. τὸ Κῆτος. Conf. Arat. v. 353 sq. — 6. τούτου cod.; τούτων Mill. — 7-8. πρὸς ἑαυτὸν] Hæc videntur corrupta. — 12. Cf. Schol. ad Arat. v. 275: τοῦτον τὸν ὄρνιν οἱ μὲν λέγουσιν ὄντα κύκνον κατασπερισθῆναι εἰς τιμὴν τοῦ Ἀπόλλωνος ἅτε μουσικὸν ὄντα. — 13. τοῖς σπέρμασι cod.; τέρμασι Mill. — 15. ἀναπέμπων cod.; ἀναπέμπον Mill.

ὀνομάζεται κατὰ τὸν οὐρανόν, εἰκόνες δή, φησίν, εἰσὶ καὶ παραδείγματα, ἀφ' ὧν ἡ μεταβλητὴ κτίσις λαμβάνουσα τὰς ἰδέας τοιούτων ζῴων γίνεται πλήρης.

Τούτοις χρώμενοι τοῖς λόγοις ἀπατᾶν νομίζουσι πολλούς, ὅσοι περιεργότερον τοῖς ἀστρολόγοις προσέχουσιν, ἐντεῦθεν τὴν θεοσέβειαν συνιστᾶν πειρώμενοι μακρὰν ἀπεμφαίνουσαν τῆς τούτων ὑπολήψεως. Διό, ἀγαπητοί, φύγωμεν τὸ μικροθαύμαστον τοῦ ὄρνιθος τοῦ ὤτου· ταῦτα γὰρ καὶ τὰ τοιάδε ὄρχησίς ἐστι καὶ οὐκ ἀλήθεια. Οὐδὲν γὰρ τὰ ἄστρα ταῦτα δηλοῖ, ἀλλὰ ἰδίως[88] οἱ ἄνθρωποι πρὸς ἐπισημείωσίν τινων ἄστρων ὀνόματα οὕτως ἐπεκάλεσαν, ἵνα αὐτοῖς ἐπίσημα ᾖ. Τί γὰρ ἄρκτου ἢ λέοντος, ἢ ἐρίφων, ἢ ὑδροχόου, ἢ Κηφέως, ἢ Ἀνδρομέδας, ἢ τῶν ἐν Ἅιδου ὀνομαζομένων εἰδώλων ὅμοιον ἔχουσιν ἀστέρες διεσπαρμένοι κατὰ τὸν οὐρανόν, (πολὺ μεταγενεστέρων γεγενημένων τούτων τῶν ἀνθρώπων καὶ τῶν ὀνομάτων ἢ [ἡ] τῶν ἄστρων συνέστηκε γένεσις,) ἵνα καὶ οἱ αἱρετικοὶ καταπλαγέντες

cœlo astra vocantur imagines esse ait et exempla unde creatio mutabilis accipiens figuras talibus repletur animalibus.

Hæc placita usurpantes hæretici fallere arbitrantur multos homines qui astrologicis rebus plurimam operam impendunt et inde conantur confirmare pietatem in Deum quæ quidem longe abest ab horum cogitationibus. Itaque, dilecti, fugiamus hanc inaniuni rerum admirationem qua capitur bubo avis. Hæc enim placita et alia ejusdem farinæ nihil sunt nisi saltationes; non autem sunt veritas. Nihil enim hæc ostendunt sidera; sed ad quorumdam designationem siderum homines sponte sua nominibus istis ea decoraverunt ut facilius agnoscerentur. Quid enim astra sparsa in cœlo simile habeant ursæ aut leonis, aut hædorum, aut aquarii, aut Cephei aut Andromedæ, aut spectrorum quibus nomina sunt in Orco, quum multo posterius homines isti orti sint et nomina quam ipsæ stellæ exstiterint? Quid igitur inter hæc commune, ut hæretici cœlorum spectaculo

1. δή Schn.; δὲ cod. Mill. — 5. περιεργότεροι cod.; περιεργότερον Mill. — 9. Οὐδὲ cod. Mill.; Οὐδὲν Schneid. — 11. ἐπισημανῇ cod. correx. Mill. — 14. γεγεννημένων cod. – Addidi ἡ. — 15. ἄστρων] ἀνθρώπων cod. Mill. Schn. Legendum est ἄστρων. – γέννησις cod. Mill. Schneid.

τὸ θαῦμα οὕτως ἐξεργάσωνται διὰ τοιῶνδε λόγων τὰ ἴδια δόγματα συνισ[τ]ᾶν;

ζ'. Περὶ τῆς ἀριθμητικῆς τέχνης.

Ἀλλ' ἐπεὶ σχεδὸν πᾶσα αἵρεσις διὰ τῆς ἀριθμητικῆς τέχνης ἐφεῦρεν ἑβδομάδων μέτρα καὶ αἰώνων τινὰς προβολάς, ἄλλων ἄλλως τὴν τέχνην διασπώντων καὶ τοῖς ὀνόμασι μόνον διαλλασσόντων, τούτων δὲ αὐτοῖς διδάσκαλος γίνεται Πυθαγόρας, πρῶτος εἰς Ἕλληνας ἀπ' Αἰγύπ[τ]ου τοὺς τοιούτους ἀριθμοὺς παραδούς, δοκεῖ μηδὲ τοῦτο παραλιπεῖν, ἀλλὰ διὰ συντόμου δείξαντας ἐπὶ τὴν τῶν ζητουμένων ἀπόδειξιν χωρῆσαι. Γεγόνασιν ἀριθμητικοὶ καὶ γεωμέτραι, οἷς μαλισ[τ]α τὰς ἀρχὰς παρεσχηκέναι δοκεῖ πρῶτος Πυθαγόρας· καὶ οὗτοι τῶν ἀριθμῶν εἰς ἄπειρον ἀεὶ προχωρεῖν δυναμένων τῷ πολυπλασιασμῷ καὶ τοῖς σχήμασι τὰς πρώτας ἔλαβον ἀρχὰς οἱονεὶ θεωρητὰς μόνῳ τῷ λόγῳ. Γεωμετρίας γάρ, ὡς ἔσ[τ]ιν ἐνιδεῖν, σημεῖον ἐσ[τ]ὶν ἀρχὴ ἀμερές, ἀπ' ἐκείνου δὲ τοῦ σημείου τῇ τέχνῃ ἡ τῶν ἀπείρων σχημάτων ἀπὸ τοῦ σημείου γένεσις εὑρίσκεται. Ῥυὲν γὰρ τὸ

obstupescentes aggrediantur sua dogmata sermonibus hujusce modi confirmare?

VII. DE ARITHMETICA ARTE.

Quum autem fere omnis hæresis per arithmeticam artem excogitaverit hebdomadum mensuras et Æonum generationes, aliis aliter illam artem divellentibus nominaque sola mutantibus, iisque magister sit Pythagoras, qui primus Græcis ex Ægypto tales numeros protulit, ne hæc quidem sunt prætermittenda; sed postquam brevi exposita fuerint, ad eorum quæ proposita sunt demonstrationem pergemus. Fuerunt arithmetici et geometræ, quos principia docuisse præcipue videtur primus Pythagoras; iique a numeris, qui in infinitum extenduntur, multiplicatis et a figuris prima principia ceperunt, ut intelligibilia uni rationi. Geometriæ enim, ut videre promptum est, punctum indivisum principium est; ab illo autem puncto repetitur per artem genitura infinitarum figurarum quæ a puncto procedunt. Ubi enim

Cap. VII, l. 4. ἀλληνάλλως cod. corr. Mill. — 9. ἀριθμητικαὶ γεωμετρίαι cod. corr. Mill. — 10. οὗτοι Mill.; τούτων cod. Cf. Sextus Empiric. p. 314, edit. Bekk. — 11 sqq. Conf. infra, l. VI, c. XXIII. Conf. Sext. adv. Geom. § 29 sqq.

σημεῖον [89] ἐπὶ μῆκος γίνεται γραμμὴ μετὰ τὴν ῥύσιν, πέρας ἔχουσα σημεῖον· γραμμὴ δὲ ἐπὶ πλάτος ῥυεῖσα ἐπίπεδον γεννᾷ, πέρατα δὲ τοῦ ἐπιπέδου γραμμαί· ἐπίπεδον δὲ ῥυὲν εἰς βάθος γίνεται σῶμα· στερεοῦ δὲ ὑπάρξαντος, οὕτως ἐξ ἐλαχίστου σημείου παντελῶς ἡ τοῦ μεγάλου σώματος ὑπέστη Φύσις, καὶ τοῦτο ἐστὶν ὃ λέγει Σίμων οὕτως· «Τὸ μικρὸν μέγα ἔσται, οἱονεὶ σημεῖον ὄν· «τὸ δὲ μέγα ἀπέραντον,» κατακολουθῶν τῷ γεωμετρουμένῳ σημείῳ. Τῆς δὲ ἀριθμητικῆς κατὰ σύνθεσιν ἐχούσης τὴν Φιλοσοφίαν ἀριθμὸς γέγονεν ἀρχή, ὅπερ ἐστὶν ἀόριστον, ἀκατάληπτον, ἔχον ἐν ἑαυτῷ πάντας τοὺς ἐπ' ἄπειρον ἐλθεῖν δυναμένους ἀριθμοὺς κατὰ τὸ πλῆθος. Τῶν δὲ ἀριθμῶν ἀρχὴ γέγονε καθ' ὑπόστασιν ἡ πρώτη μονάς, ἥτις ἐστὶ μονὰς ἄρσην, γεννῶσα πατρικῶς τοὺς ἄλλους πάντας ἀριθμούς. Δεύτερον ἡ δυὰς θῆλυς ἀριθμός, ὁ δὲ αὐτὸς καὶ ἄρτιος ὑπὸ τῶν ἀριθμητικῶν καλεῖται. Τρίτον ἡ τριὰς ἀριθμὸς ἄρσην· οὗτος καὶ περισσὸς ὑπὸ τῶν ἀριθμητικῶν νενομοθέτηται καλεῖσθαι. Ἐφ' ἅπασι δὲ τούτοις ἡ τετρὰς θῆλυς ἀριθμός, ὁ δὲ αὐτὸς οὗτος

punctum in longitudinem processit, fit linea cujus finis est punctum; linea autem, ubi in latitudinem explicata est, planitiem generat, fines autem planitiei lineæ; planities autem, ubi explicata est in profundum, fit corpus: quod quum firmum exstitit, hoc modo ex minimo puncto magni corporis subsistit natura; idque est quod his verbis dicit Simon, «Parvum magnum erit velut punctum «existens; et quod magnum fiet infinitum;» quod quidem consentaneum erat geometrarum placitis de puncto. Arithmeticæ autem, quæ per connexionem philosophiam continet, numerus est principium, quod est infinitum, incomprehensum, omnes, qui multitudine in infinitum possunt crescere, numeros in se complexum. Prima vero unitas per substantiam fuit principium numerorum quæ est unitas mascula, patrio more procreans numeros omnes reliquos. Hanc sequitur numerus binarius femineus; hic vero ab arithmeticis etiam appellatur par et integer. Ordine tertius succedit ternarius virilis; cui etiam imparis nomen arithmeticorum lege fuit impositum. Agmen denique claudit numerus quaternarius, femineus qui et ipse par appellatur, quod est

6. Conf. infra l. VI, c. XIV et XVII. — 7. κατακολουθοῦν cod. Mill. corr. Schn. — 8 sqq. Eadem leguntur supra, lib. I, c. II. — 9. ἔχων cod. Mill. Schneid. lege ἔχον. — 12. ἄρσις cod. corr. Mill. — 13. ἡ δυὰς bis scriptum n cod.

καὶ ἄρτιος καλεῖται, ὅτι θῆλύς ἐστι. Γεγόνασιν οὖν οἱ πάντες ἀριθμοὶ ληφθέντες ἀπὸ γένους τέσσαρες (ἀριθμὸς δὲ ἦν τὸ γένος ἀόριστος), ἀφ' ὧν ὁ τέλειος αὐτοῖς ἀριθμὸς συνέστηκεν ἡ δεκάς. Τὸ γὰρ ἕν, δύο, τρία, τέσσαρα, γίνεται δέκα, ὡς προαποδέδεικται, ἐὰν ἑκάστῳ τῶν [90] ἀριθμῶν φυλάττηται κατ' οὐσίαν ὄνομα τὸ οἰκεῖον. Αὕτη ἐστὶν ἡ κατὰ Πυθαγόραν ἱερὰ τετρακτὺς ἀεννάου φύσεως ῥιζώματ' ἔχουσα ἐν ἑαυτῇ, τουτέστι τοὺς ἄλλους πάντας ἀριθμούς· ὁ γὰρ ἕνδεκα καὶ δώδεκα καὶ οἱ λοιποὶ τὴν ἀρχὴν τῆς γενέσεως ἀπὸ τῶν δέκα λαμβάνουσι. Ταύτης τῆς δεκάδος, τοῦ τελείου ἀριθμοῦ, τὰ τέσσαρα καλεῖται μέρη· ἀριθμός, μονάς, δύναμις, κύβος, οἷς ἐπιπλοκαὶ καὶ μίξεις πρὸς γένεσιν αὐξήσεως γίνονται, κατὰ φύσιν τὸν γόνιμον ἀριθμὸν ἐπιτελοῦσαι· ὅταν γὰρ δύναμις αὐτὴ ἐφ' ἑαυτὴν κυβισθήσεται, γέγονε δυναμοδύναμις· ὅταν δὲ δύναμις ἐπὶ κύβον, γέγονε δυναμόκυβος· ὅταν δὲ κύβος ἐπὶ κύβον, γέγονε κυβόκυβος· ὡς γίνεσθαι τοὺς πάντας ἀριθμοὺς ἑπτά, ἵνα ἡ τῶν γενομένων

generis feminei. Universi igitur a genere sumti numeri (indeterminatus quippe numerus erat genere) computantur quatuor. Coaluit ex his denarius perfectus numerus. Unum enim, duo, tria, quatuor, modo ratione substantiæ et proprietatis domesticam unicuique numerorum servaveris appellationem, efficiunt decem. Hic est quem sacrum Pythagoras nominavit quaternionem, perennis naturæ fontem, utpote ipsas in se radices continentem, id est cæteros numeros omnes. Etenim undecim, duodecim et cæteri sumunt e numero denario essentiæ suæ principium. Hujus decadis, qui perfectus est numerus, quatuor appellantur partes, numerus, unitas, potestas et cubus; eæque producendi incrementi causa inter se connectuntur et permiscentur, generatorem ex natura efficientes numerum. Quum enim dynamis se ipsam multiplicat, producitur dynamodynamis; ubi autem connectitur cum cubo dynamis, dynamocubus : si autem permiscentur inter se cubi, cubocubum gignunt. Hinc universi numeri fiunt septem, ita ut quæ sunt

2. *ἀπὸ γένους* Schneid.; *ἀπὸ τοῦ γένους* cod. Mill. — 5. *ὀνόματος οἰκεῖον* cod. corr. Mill. — 7-8. *ὁ γὰρ* Schneidew.; *τὸ γὰρ* cod. Mill. — 11. *γένεσιν αὐξήσεως* Schneid.; *ἕνωσιν ...ήσεως* cod. Mill. Cf. supra, c. II, p. 10, 13. — 12. *αὕτη* cod. — 14-15. *κυβόκυβος* Mill.; *δυναμόκυβος* cod.

γένεσις γένηται ἐξ ἑβδομάδος, ἥτις ἐστίν· ἀριθμός, μονάς, δύναμις, κύβος, δυναμοδύναμις, δυναμόκυβος, κυβόκυβος. Ταύτην τὴν ἑβδομάδα Σίμων καὶ Οὐαλεντῖνος ὀνόμασιν ἐνδιαλλάξαντες ἑτερατολόγησαν, ὑπόθεσιν ἑαυτοῖς ἐντεῦθεν σχεδιάσαντες. Ὁ μὲν γὰρ Σίμων οὕτως καλεῖ· Νοῦς, Ἐπίνοια, Ὄνομα, Φωνή, Λογισμός, Ἐνθύμησις, Ὁ ἑστώς, στάς, στησόμενος, καὶ Οὐαλεντῖνος· Νοῦς, Ἀλήθεια, Λόγος, Ζωή, Ἄνθρωπος, Ἐκκλησία καὶ ὁ Πατὴρ συναριθμούμενος, κατὰ ταὐτὰ τοῖς τὴν ἀριθμητικὴν ἠσκηκόσι φιλοσοφίαν, [ἣν] ὡς ἄγνωστον [τοῖς] πολλοῖς θαυμάσαντες [καὶ] κατακολουθήσαντες τὰς ὑπ' αὐτῶν ἐπινοηθείσας αἱρέσεις συνεστήσαντο. Τινὲς μὲν οὖν καὶ ἀπὸ ἰατρικῆς συνιστᾶν τὰς ἑβδομάδας πειρῶνται, ἐκπλαγέντες ἐπὶ τῇ τοῦ ἐγκεφάλου ἀνατομῇ, λέγοντες τὴν τοῦ παντὸς οὐσίαν καὶ δύναμιν [91] πατρικὴν καὶ θειότητα ἀπὸ τῆς τοῦ ἐγκεφάλου διαθέσεως διδάσκεσθαι. Ὁ γὰρ ἐγκέφαλος κύριον μέρος ὢν τοῦ παντὸς

generari comperiantur ex hebdomade quæ est numerus, unitas, dynamis, cubus, dynamodynamis, dynamocubus, cubocubus. Hanc hebdomadem Simon et Valentinus mutatis nominibus in magnum miraculum conflaverunt et suis dogmatibus fundamentum posuerunt. Hanc suam hebdomadam Simon his constituit nominibus : *Mens, Conceptio, Nomen, Vox, Ratiocinatio, Cogitatio et Ille qui stat, stetit, stabit.* His autem nominibus Valentinus appellat hebdomadem : *Mens, Veritas, Verbum, Vita, Homo, Ecclesia* et *Pater annumeratus;* similiter atque illi qui arithmeticæ philosophiæ studuerunt, quam quidem ut ignotam vulgo sunt mirati et prosecuti, hæreses et ipsi invenerunt et constituerunt. Sunt etiam qui ab arte medica constituere hebdomades conantur, quum stupeant ad cerebri dissectionem dicantque universi substantiam et virtutem paternam et divinitatem e cerebri dispositione doceri. Cerebrum enim, quum sit princeps pars totius corporis, constitutum

8. κατὰ ταὐτὰ Rœper.; κατ' αὐτὰ cod. Millerus. — 8-9. ἣν et τοῖς add. Mill. — 9. καὶ add. Schneid. — 11. De septenario numero confer Censorinum (*De nat. die.* cap. VII et XIV), apud quem legimus : « Duos numeros subtiliter discreverunt, « ut dicentes, septenarium ad corpus, no- « venarium ad animum pertinere. Hunc « medicinæ corporis et Apollini attribu- « tum, illum Musis quia morbos animi « quos appellant πάθη musica lenire ac « sanare consueverit. » — 13. πατρικὴν καὶ Schneidew. : καὶ πατρικὴν cod. Millerus.

σώματος ἐπίκειται ἀτρεμὴς καὶ ἀκίνητος, ἐντὸς ἑαυτοῦ ἔχων τὸ πνεῦμα. Ἔστι μὲν οὖν ἡ τοιαύτη ἱστορία οὐκ ἀπίθανος, μακρὰν δὲ τῆς τούτων ἐπιχειρήσεως. Ὁ μὲν γὰρ ἐγκέφαλος ἀνατμηθεὶς ἔνδον ἔχει τὸ καλούμενον καμάριον, οὗ ἑκατέρωθεν ὑμένες εἰσὶ λεπτοί, οὓς πτερύγια προσαγορεύουσιν, ἠρέμα ὑπὸ τοῦ πνεύματος κινούμενα καὶ πάλιν ἀπελαύνοντα τὸ πνεῦμα ἐπὶ τὴν παρεγκεφαλίδα· ὃ διατρέχον διά τινος ἀγγείου καλάμῳ ἐοικότος ἐπὶ τὸ κωνάριον χωρεῖ, ᾧ προσκειται τὸ σίφιον τῆς παρεγκεφαλίδος ἐκδεχόμενον τὸ διατρέχον πνεῦμα καὶ ἀναδιδὸν ἐπὶ τὸν νωτιαῖον λεγόμενον μυελόν, ὅθεν πᾶν τὸ σῶμα μεταλαμβάνει τὸ πνευματικὸν πασῶν τῶν ἀρτηριῶν δίκην κλάδου ἐκ τούτου τοῦ ἀγγείου ἠρτημένων, οὗ τὸ πέρας ἐπὶ τὰ γεννητικὰ ἀγγεῖα τερματίζεται· ὅθεν καὶ τὰ σπέρματα ἐξ ἐγκεφάλου διὰ τῆς ὀσφύος χωροῦντα ἐκκρίνεται. Ἔστι δὲ τὸ σχῆμα τῆς παρεγκεφαλίδος ἐοικὸς κεφαλῇ δράκοντος, περὶ οὗ πολὺς ὁ λόγος τοῖς τῆς ψευδωνύμου γνώσεως γίνεται, καθὼς ἐπιδείξομεν. Ἕτεραι δὲ ἐκ τοῦ ἐγκεφάλου φύονται ἓξ συζυγίαι, αἱ περὶ τὴν κεφαλὴν διϊκνούμεναι συνέχουσι τὰ σώματα ἐν αὐτῇ περατούμεναι·

est fixum et immobile et in seipso spiritum continens. Hæc quæ narrant ut non incredibilia, ita longe remota sunt a demonstratione horum hominum. Cerebro enim secto inest intus quod appellatur camarium cui ab utraque parte adhærent membranæ tenues quæ vocantur pterygia. Hæ autem membranæ leniter spiritu moventur et rursus remittunt spiritum ad cerebellum et inde transiens vasculum quoddam calamo simile fluit ad conarium. Huic adhæret os cerebelli et recipit spiritum perfluentem et remittit eum ad dorsalem quæ dicitur medullam. Inde totum corpus accipit spirituale flumen quum omnes arteriæ ramorum instar ex hoc vasculo aptæ sint; hujus vero fluminis in genitalibus vasculis finis est, unde et semina existimantur ex cerebro per lumbos fluere. Cerebelli autem figura similis est capiti serpentis de qua multus sermo est apud istos falsæ cognitionis (γνώσεως) discipulos, ut demonstrabimus. Ex cerebro autem alteræ sex conjugationes (συζυγίαι) procedunt, quæ, circa caput porrectæ et in ipso terminum habentes, com-

4. τὸ Mill.; τὸν cod. — 6. παρακεφαλίδα cod. — 6-7. ὁ διατρέχων cod. corr. Mill. — 7. ἐοικότι cod. corr. Mill. — 15. ἐπιδείξωμεν cod. — 16-17. περὶ τὴν κεφαλὴν διϊκνούμεναι συνέχουσι τὰ σώματα] Hæc forsan corrupta.

ἡ δὲ ἑβδόμη ἐκ τῆς παρεγκεφαλίδος [εἶσιν] εἰς τὰ κάτω τοῦ λοιποῦ σώματος, καθὼς εἴπομεν. Καὶ περὶ τούτου δὲ πολὺς ὁ λόγος, ὅθεν καὶ Σίμων καὶ Οὐαλεντῖνος εὑρεθήσονται ἐντεῦθεν ἀφορμὰς εἰληφότες, καὶ [02], εἰ μὴ ὁμολογοῖεν, ὄντες πρῶτον ψεῦσται, εἶτα αἱρετικοί. Ἐπεὶ οὖν καὶ ταῦτα δοκεῖ ἱκανῶς ἡμᾶς ἐκτεθεῖσθαι, πάντα δὲ τὰ δοκοῦντα εἶναι τῆς ἐπιγείου φιλοσοφίας δόγματα περιείληπται ἐν τέσσαρσι βιβλίοις, δοκεῖ ἐπὶ τοὺς τούτων χωρεῖν μαθητάς, μᾶλλον δὲ κλεψιλόγους.

plectuntur corpora. Septima autem ex cerebello ad inferiores partes corporis descendit, ut diximus. Et de hoc quoque sermo multus est unde promptum est arguere Simonem et Valentinum ex his placitis suam doctrinam deprompsisse, atque, etiamsi non confiteantur, eosdem esse primo mendaces, deinde hæreticos. Quum autem videamur hæc sufficienter exposuisse, quumque omnia terrenæ philosophiæ dogmata his quatuor libris sint comprehensa, nunc adeamus ad horum discipulos vel, ut verius dicam, compilatores.

1. Ante εἰς voc. εἶσιν inserendam esse recte conjecit Millerus. — 8. Ad calcem hujus libri : φιλοσοφουμένων δ̄ βιβλίον cod.

ΒΙΒΛΙΟΝ Ε' [93].

1. Τάδε ἔνεστιν ἐν τῇ πέμπτῃ τοῦ κατὰ πασῶν αἱρέσεων ἐλέγχου.

2. Τίνα οἱ Ναασσηνοὶ λέγουσιν οἱ ἑαυτοὺς γνωστικοὺς ἀποκαλοῦντες, καὶ ὅτι ἐκεῖνα δογματίζουσιν ἃ πρότερον οἱ Ἑλλήνων φιλόσοφοι ἐδογμάτισαν καὶ οἱ τὰ μυστικὰ παραδόντες, ἀφ' ὧν τὰς ἀφορμὰς λαβόντες αἱρέσεις συνεστήσαντο.

3. Καὶ τίνα τὰ τοῖς Περάταις δοκοῦντα, καὶ ὅτι μὴ ἀπὸ τῶν ἁγίων γραφῶν τὸ δόγμα αὐτοῖς συνίσταται, ἀλλὰ ἀπὸ ἀστρολογικῆς.

4. Τίς ὁ κατὰ τοὺς Σηθιανοὺς λόγος, καὶ ὅτι ἀπὸ τῶν καθ' Ἕλληνας σοφῶν κλεψιλογήσαντες Μουσαίου καὶ Λίνου καὶ Ὀρφέως τὸ δόγμα ἑαυτῶν συνεκάτλυσαν.

5. Τίνα τὰ Ἰουστίνῳ δοκοῦντα, καὶ ὅτι μὴ ἀπὸ τῶν ἁγίων γραφῶν τὸ δόγμα αὐτῷ συνίσταται, ἀλλ' ἐκ τῶν Ἡροδότου τοῦ ἱστοριογράφου τερατολογιῶν [94].

LIBER V.

1. Hæc continentur quinto omnium hæresium refutationis libro.

2. Quænam profiteantur Naasseni, qui se ipsos gnosticos vocant; et quo modo eadem doceant quæ prius instituerunt philosophi græci iique qui mystica tradiderunt, a quibus profecti hæreses suas constituerint.

3. Quæ Peratarum placita sint, et quo modo dogmata sua non ex sacris scripturis sed ex astrologicis artibus deprompta condiderint.

4. Quæ sit Sethianorum doctrina, et quo modo ex surreptis Græcorum sapientium placitis, Musæi, Lini et Orphei, sua dogmata dolose instruxerint.

5. Quæ sint Justini placita, et quo modo doctrinam suam instituerit non e sacris scripturis, sed ex Herodoto fabularum narratore.

2. *Ναασσηνοὶ* cod. Mill. corr. Schneid. — 4. *καὶ οἱ* Schneid.; *καὶ ὅτι* cod. Mill. — 9. *Σηθειανοὺς* cod. Mill. quod ubique correxit Schneid. — 10. *κλεψολογήσαντες* cod. Supra, l. 58, dixit auctor *κλεψιλόγους*. Idem in libro primo, p. 6, 16. — 10. *Μουσέου* cod. — 13. *αὐτῶν* cod.; *αὐτῷ* Mill. — *Ἡρωδότου* cod.

α'. Ναασσηνοί.

6. Πάνυ νομίζω πεπονημένως τὰ δόξαντα πᾶσι τοῖς καθ' Ἕλληνάς τε καὶ βαρβάρους [φιλοσόφοις] περί τε τοῦ θείου καὶ τῆς τοῦ κόσμου δημιουργίας ἐκτεθεῖσθαι ἐν ταῖς πρὸ ταύτης τέσσαρσι βίβλοις, ὧν οὐδὲ τὰ περίεργα παραλείψας οὐ τὸν τυχόντα πόνον ἀναδέδεγμαι τοῖς ἐντυγχάνουσι, προτρεπόμενος πολλοὺς πρὸς φιλομάθειαν καὶ ἀσφάλειαν τῆς περὶ τὴν ἀλήθειαν γνώσεως. Περιλείπεται τοίνυν ἐπὶ τὸν τῶν αἱρέσεων ἔλεγχον ὁρμᾶν, [οὗ] χάριν καὶ τὰ προειρημένα ἡμῖν ἐκτεθείμεθα, ἀφ' ὧν τὰς ἀφορμὰς μετασχόντες οἱ αἱρεσιάρχαι δίκην παλαιορράφων [συγκ]αττύσαντες πρὸς τὸν ἴδιον νοῦν τὰ τῶν παλαιῶν σφάλματα ὡς καινὰ παρέθεσαν τοῖς πλανᾶσθαι δυναμένοις, ὡς ἐν τοῖς ἀκολούθοις δείξομεν. Τὸ λοιπὸν προκαλεῖται ἡμᾶς ὁ χρόνος ἐπὶ τὴν τῶν προκειμένων πραγματείαν χωρεῖν, ἄρξασθαι δὲ ἀπὸ τῶν τετολμηκότων τὸν αἴτιον τῆς πλάνης γενόμενον ὄφιν ὑμνεῖν διά τινων ἐφηυρημένων κατὰ [τὴν] αὐτοῦ ἐνέργειαν

I. NAASSENI.

6. Arbitror omnium philosophorum apud Græcos et barbaros de Deo et de mundi creatione placita diligentissime exposita esse in quatuor libris superioribus, eorum etiam præstigiis non omissis, multoque labore suscepto ut multos exhortarer ad doctrinæ amorem et ad certam cognitionem veritatis acquirendam. Jam igitur ad hæresium refutationem procedendum, quam propter exposita sunt omnia quæ supra de philosophis a nobis dicta sunt; e quibus quum originem duxissent hæresiarchæ, veteramentariorum instar, priscorum errores ad suos consuerunt eosque tanquam novam doctrinam proposuerunt hominibus qui deludi possunt, ut in sequentibus libris ostendemus. Jam provocat nos tempus ad propositum ire, incipientes vero ab eis qui ausi sunt serpentem, erroris sui auctorem, celebrare verbis ipsius

Cap. I, l. 2. *φιλοσόφοις* add. Schn. — 3. *ταῖς* Schn.; *τοῖς* cod. Mill. — 4. *παραλείψας* Schneid.; *ἀποκαλύψας* cod. Mill. — 7. *οὗ χάριν* Schn.; *τούτου χάριν* Mill. qui in Add. voc. *τούτου* litteras in cod. prorsus ablatas dicit. — 8. *μετασχόντες* cod.; *μεταλαβόντες* susp. Millerus. — 9. *[συγκ]αττύσαντες* Mill. in Add.; ...*ατατύσαντες* cod. — 10. *κενὰ* cod.; *καινὰ* Mill. — 14. *κατὰ τὴν*] *κατ' αὐτοῦ* cod. Mill. Sch.

λόγων. Οἱ οὖν ἱερεῖς καὶ προσλάται τοῦ δόγματος γεγένηνται πρῶτοι οἱ ἐπικληθέντες Ναασσηνοί, τῇ Ἑβραΐδι φωνῇ οὕτως ὠνομασμένοι· ναάς δὲ ὁ ὄφις καλεῖται. Μετὰ δὲ ταῦτα ἐπεκάλεσαν ἑαυτοὺς γνωστικούς, φάσκοντες μόνοι τὰ βάθη γινώσκειν· ἐξ ὧν ἀπομερισθέντες πολλοὶ πολυσχιδῆ τὴν αἵρεσιν ἐποίησαν οὖσαν μίαν, διαφόροις [95] δόγμασι τὰ αὐτὰ διηγούμενοι, ὡς διελέγξει προβαίνων ὁ λόγος. Οὗτοι τῶν ἁπάντων [ἀρχὴν], παρὰ τὸν αὐτῶν λόγον, τιμῶσιν ἄνθρωπον καὶ υἱὸν ἀνθρώπου. Ἔστι δὲ ἄνθρωπος οὗτος ἀρσενόθηλυς, καλεῖται δὲ Ἀδάμας παρ' αὐτοῖς· ὕμνοι δὲ εἰς αὐτὸν γεγόνασι πολλοὶ καὶ ποικίλοι· οἱ δὲ ὕμνοι, ὡς δι' ὀλίγων εἰπεῖν, λέγονται

virtute inventis. Ergo sacerdotes et antistites hujus dogmatis fuerunt primi qui cognominati sunt Naasseni ex hebraica voce; *naas* enim serpens dicitur. Postea sese appellaverunt gnosticos, affirmantes se solos rerum abstrusa cognoscere, et mox in plures sectas divisi, unam hæresim in multas converterunt, dogmatibus diversis eadem explicantes, ut jam noster demonstrabit sermo. Hi omnium rerum principium, ut ipsi dicunt, hominem colunt et filium Hominis. Est autem hic Homo masculus et femina, et apud eos vocatur Adamas. Cujus ad honorem cantus multi et varii facti sunt; quæ carmina, ut paucis dicamus, feruntur apud eos esse in hunc prope modum:

2. De Naassenis, lege B. Iren. lib. I, c. XXXIV; Origenis contra Celsum lib. VI, c. XXVIII et sqq.; Tertull. *Præscr.* c. XLVII; Theodor. *Hæreticorum fabul.* lib. I, c. XIV; ejusd. *Quæst.* XLIX in II, IV Reg.; B. Epiphan. *Adversus hæreses*, XXXVII; ejusd. operis, XXV; B. August. *De hæres.* XVII. Conf. B. Hieron. *Comm. epist. ad Galat.* lib. II; B. Philost. c. 1; Prædest. c. XVII. De Naassenis qui secundo vel tertio sæculo in Indiam migrarunt et Indos placita sua docuerunt, lege *Asiatic Researches*, vol. X, p. 39 sqq. edit. 1811. — 7. τῶν ἄλλων ἁπάντων cod. Mill. Conf. infra, lib. X, c. IX: Ναασσηνοὶ ἄνθρωπον καλοῦσι τὴν πρώτην τῶν ὅλων ἀρχήν, τὸν αὐτὸν καὶ υἱὸν ἀνθρώπου. Hunc autem locum manus male sedula glossematis inquinavit, veluti τῶν ἄλλων ἁπάντων videtur ortum esse, postquam τῶν ὅλων in τῶν ἄλλων abiit. Schneid. Aberravit Bernaysius (Ep. crit. ad Bunsenium), quum conjicit: Οὗτοι τῶν ἄλλων ἁπάντων πατέρα τῷ αὐτῷ λόγῳ τιμῶσι κ. τ. λ. Schn. — 9. De hoc Adamo, archetypo universorum, confer Abrah. Cohen Iriræ *philos. cabal.* dissert. VI, cap. VII; *ibid.* CIX, p. 112; *Appar. in Zohar.* fig. 1, p. 195. Ut terrestris Adamus parvus mundus est, sic cœlestis Adamus magnus mundus. Ejus quodque membrum mysterium aliquod continet, sapientia enim ejus calva est; intelligentia, auris dextera; prudentia, sinistra auris. Pectori lumen immensum inest cujus radii ex oculis et auribus effluunt. — 10-p. 140, l. 1-3. Conf. Iren.

παρ' αὐτοῖς τοιοῦτόν τινα τρόπον. « Ἀπὸ σοῦ πατὴρ καὶ διὰ σὲ μή-« τηρ, τὰ δύο ἀθάνατα ὀνόματα, Αἰώνων γονεῖς, πολῖτα οὐρανοῦ, « μεγαλώνυμε ἄνθρωπε. » Διαιροῦσι δὲ αὐτόν, ὡς Γηρυόνην, τριχῆ. Ἔστι γὰρ τούτου, φασί, τὸ μὲν νοερόν, τὸ δὲ ψυχικόν, τὸ δὲ χοϊ-
5 κόν· καὶ νομίζουσιν εἶναι τὴν γνῶσιν αὐτοῦ ἀρχὴν τοῦ δύνασθαι γνῶναι τὸν Θεόν, λέγοντες οὕτως· « Ἀρχὴ τελειώσεως γνῶσις ἀ[ν-« θρώπου, Θεοῦ δὲ] γνῶσις ἀπηρτισμένη τελείωσις. » Ταῦτα δὲ πάντα, φησί, τὰ νοερὰ καὶ ψυχικὰ καὶ χοϊκὰ κεχώρηκε καὶ κατ[ε-λήλυθεν εἰς] ἕνα ἄνθρωπον ὁμοῦ, Ἰησοῦν τὸν ἐκ τῆς Μαρίας γεγε-
10 νημένον· καὶ ἐλάλουν, φησίν, ὁμοῦ κατὰ τὸ αὐτὸ οἱ τρεῖς οὗτοι ἄν-θρωποι ἀπὸ τῶν ἰδίων οὐσιῶν τοῖς ἰδίοις ἕκαστος. Ἔστι γὰρ τῶν ὅλων τρία γένη κατ' αὐτούς, ἀγγελικόν, ψυχικόν, χοϊκόν· καὶ τρεῖς ἐκκλησίαι, ἀγγελική, ψυχική, χοϊκή· ὀνόματα δὲ αὐταῖς ἐκλεκτή, κλητή, αἰχμάλωτος.

« A te pater et per te mater, illa duo nomina immortalia, Æonum parentes, « civis cœli, magno nomine homo. » Dividunt autem illum sicut Geryonen in tres partes. Est enim hujus, aiunt, pars rationalis, pars animalis, tertia pars terrena; tum arbitrantur notitiam ejus esse principium cognitionis Dei, dicentes hunc in modum : « Perfectionis initium cognitio est hominis, co-« gnitio autem Dei est perfectio absoluta. » Hæc omnia, ait Naassenus, rationalia et animalia et terrena devenerunt et cesserunt simul in unum hominem, Jesum, qui ex Maria natus est, et simul hi tres homines, ait Naassenus, una loquebantur ad suos ex sua quisque essentia. Sunt enim, secundum eos, universorum tria genera, angelicum, animale, terrenum, et tres Ecclesiæ, angelica, animalis, terrena, et eorum nomina : electa, vocata, captiva.

c. hær. l. I : « . . . et refrigerant in hoc « omnia hymnizare magnum Æona. Hinc « autem dicunt manifestatam Matrem, « Patrem, Filium . . . » — 1. πατὴρ. Cf. infra, l. VIII, c. XII : Αὕτη μήτηρ, αὕτη πατήρ, τὰ δύο ἀθάνατα ὀνόματα Schneid. — 2. γονεῦ? Schneid. — 3. Γηρυόνην. Conf. infra, c. VIII. — 6-7. Lacunam explevit Mill. ex c. VIII (p. 115, ed. Mill.) Ἀρχὴ γάρ, φησίν, τελειώσεως γνῶσις ἀνθρώπου· Θεοῦ δὲ γνῶσις ἀπηρτισμένη τελείωσις. — 8. κεχώρηκε Bernaysius e lib. X, c. IX, p. 314, 7, ed. Oxon.; καὶ ἐχώρησε cod.; κατεχώρησε Mill.; κατελήλυθεν εἰς Schneid.; κατ. . . cod.; κατῆλθεν Mill. — 9-13. Si conferemus quæ scripsit Origenes de Naassenis, jam manifestum erit Φιλοσοφουμένων auctorem de iisdem hæreticis in sententiam valde diversam ivisse. Hic enim ait Jesum Chris-

7. Ταῦτα ἐστὶν ἀπὸ πολλῶν πάνυ λόγων τὰ κεφάλαια, ἃ φησὶ παραδεδωκέναι Μαριάμνη τὸν Ἰάκωβον τοῦ Κυρίου τὸν ἀδελφόν. Ἵν' οὖν μήτε Μαριάμνης ἔτι καταψεύδωνται οἱ ἀσεβεῖς, μήτε Ἰακώβου, μήτε τοῦ[96] σωτῆρος αὐτοῦ, ἔλθωμεν ἐπὶ τὰς τελετάς (ὅθεν αὐτοῖς οὗτος ὁ μῦθος), εἰ δοκεῖ, ἐπὶ τὰς βαρβαρικάς τε καὶ ἑλληνικάς, καὶ ἴδωμεν ὡς τὰ κρυπτὰ καὶ ἀπόῤῥητα πάντων ὁμοῦ συνάγοντες οὗτοι μυστήρια τῶν ἐθνῶν, καταψευδόμενοι τοῦ Χριστοῦ, ἐξαπατῶσι τοὺς ταῦτα οὐκ εἰδότας τὰ τῶν ἐθνῶν ὄργια. Ἐπεὶ γὰρ ὑπόθεσις αὐτοῖς ὁ ἄνθρωπος ἐστὶν Ἀδάμας, καὶ λέγουσι γεγράφθαι περὶ αὐτοῦ· « Τὴν γενεὰν αὐτοῦ τίς διηγήσεται; » μάθετε πῶς κατὰ μέρος παρὰ

7. Hæc sunt præcipua plurimorum commentorum capita, quæ, ut dicit Naassenus, Jacobus Domini frater Mariamnæ tradidit. Ne igitur homines isti impii de Mariamna posthac mentiantur, nec de Jacobo, nec de Salvatore ipso, eamus ad mysteria (unde eis hæc fabula venit) si placet, ad barbarica et græca inquam, et videamus quomodo occulta et infanda universarum gentium una colligentes mysteria, mentientesque in Christum, decipiant eos qui illa gentium mysteria ignorant. Quum enim principium doctrinæ eorum sit homo Adamas, quumque dicant de eo scriptum esse : « Quis « generationem ejus enarrabit? » Discite quomodo ex diversis gentibus acci-

tum cultum esse a Naassenis ; qui etiam Evangelium secund. B. Johannem et plures B. Pauli epist. ac Vetus Testamentum ut sacra et genuina habebant. Origenes autem ait Naassenos nec Salvatorem, nec Deum, nec Dei filium, nec doctorem Jesum existimare (adv. Cels. lib. VI, c. xxx) ; addit etiam : « Nec nomen Jesu sustinere « audent... imo Jesum ita exsecrantur, ut « neminem in sodalitium suum admittant, « nisi prius Jesu Christo maledixerit. Καὶ « μὴ πρότερον προσίεσθαί τινα ἐπὶ τὸ « συνέδριον ἑαυτῶν, ἐὰν μὴ ἀρὰς ᾖται « κατὰ τοῦ Ἰησοῦ. » (l. VI, c. xxviii.) Hinc apparet Origenem et nostrum Φιλοσοφουμένων auctorem vel diversas Naassenorum sectas novisse vel ex diversis fontibus opiniones eorum hausisse. — 2. Hujusce Mariamnæ mentionem fecerat Celsus. Cui Origenes respondit : Κέλσος μὲν οὖν οἶδε καὶ Μαρκελλιανοὺς ἀπὸ Μαρκελλίνας καὶ Ἀρποκρατιανοὺς ἀπὸ Σαλώμης, καὶ ἄλλους ἀπὸ Μαριάμνης, καὶ ἄλλους ἀπὸ Μάρθας· ἡμεῖς δέ, οἱ διὰ τὴν κατὰ τὸ δυνατὸν ἡμῖν Φιλομάθειαν οὐ μόνα τὰ ἐν τῷ λόγῳ, καὶ τὰς διαφορὰς τῶν ἐν αὐτῷ ἐξετάσαντες, ἀλλ' ὅση δύναμις καὶ τὰ τῶν Φιλοσοφησάντων Φιλαληθῶς ἐρευνήσαντες, οὐδέποτε τούτοις ὡμιλήσαμεν. Hinc apparet Origeni non adscribenda esse Φιλοσοφούμενα. Hujus enim operis auctor novit Mariamnam et tradita ei a B. Jacobo dogmata, novit etiam librum in quo hæc commenta legebantur et inde deprompsit ea quibus Refutationem hæresium amplificavit suam. Origenes autem ipse testificatur se nunquam in Mariamnæ sectatores incidisse.

τῶν ἐθνῶν τὴν ἀνεξεύρητον καὶ διάφορον τοῦ ἀνθρώπου γενεὰν λαβόντες ἐπιπλάσσουσι τῷ Χρισ|ῷ. Γῆ δέ, φασὶν οἱ Ἕλληνες, «ἄν-«θρωπον ἀνέδωκε πρώτη καλὸν ἐνεγκαμένη γέρας,» μὴ φυτῶν ἀναι-σθήτων μηδὲ θηρίων ἀλόγων, ἀλλὰ ἡμέρου [97] ζῴου καὶ θεοφιλοῦς ἐθέλουσα μήτηρ γενέσθαι· «χαλεπὸν δέ,» φησίν, «ἐξευρεῖν, εἴτε «Βοιωτοῖς Ἀλαλκομενεὺς ὑπὲρ λίμνης Κηφισίδος ἀνέσχε πρῶτος

pientes narrationem generationis hominis inexploratam et multiplicem, eam Christo attribuant. «Terra vero, ut Græci aiunt, hominem procreavit, prima «pulchrum munus ferens, volens mater fieri non plantarum sensu carentium, «nec ferarum rationis expertium, sed mitis animalis et Deo grati. Difficile «autem ait detegere utrum Bœotis Alalcomeneus super lacum Cephisidem

1. *ἀνεξεύρετον*? Mill.; *ἀνεξερεύνητον*? Schneid. – *ἀδιάφορον* cod. Mill. Schneid. Lego *διάφορον*. Nam generationem hominis gentes, de quibus dicit, enarrant aliæ aliam. — 6. *Ἀλκομενεὺς* cod. — 2-6. De hoc carmine, quod Pindari esse conjiciunt Hymnum in Jovem Ammonem, confer Schneid. *Philol.* I, p. 421 sqq.; Hermann. *ibid.* p. 584; Th. Bergk. *Ann. Marburg.* ann. 1847, 1, sqq. et *An. lyric.* part. II, p. XIV; *Poett. lyric.* p. 1058 edit. alterius; Preller. *Comment. philol.* VIII, 1 sqq. Nos a Thom. Bergkio redintegratum carmen hic apponimus:

Στροφή.

Ἄνθρωπον (ὡς) ἄνδωκε γαῖα πρώτα ἐνεγκαμένα καλὸν γέρας
. . . . . τὸ δ' ἐξευρεῖν χαλεπόν,
εἴτε Βοιωτοῖσιν Ἀλαλκομενεὺς λίμνας ὑπὲρ Καφισίδος
πρῶτος ἀνθρώπων ἀνέσχεν,
εἴτε Κουρῆτες ἔσαν γένος Ἰδαῖοι θεῶν,
ἢ Φρύγιοι Κορύβαντες,
οὓς Ἄλιος πρώτους ἐπεῖδεν δενδροφυεῖς ἀναβλασ|όντας,
εἴτ' Ἀρκαδία προσελαναῖον Πελασγόν,
ἢ Ῥαρίας Δίαυλον οἰκισ|ῆρ' Ἐλευσίς,

Ἀντισ|ροφή.

ἢ καλλίπαιδα Λᾶμνος ἀῤῥήτων ἐτέκνωσε Κάβειρον ὀργίων,
εἴτε Πελλάνα Φλεγραῖον Ἀλκυονῆα Γιγάντων πρεσβύτατον.

Ἐπῳδός.

. . . . . .
. . . . . Φαντὶ δὲ πρωτόγονον Γαράμαντα
Λίβυες αὐχμηρῶν πεδίων ἀναδύντα γλυκείας Διὸς ἀπάρξασθαι βαλάνου.
Νεῖλος δὲ. . . . . .
σαρκούμεν' ὑγρᾷ θερμότατι ζωὰ σώματ' ἀναδιδοῖ.

« ἀνθρώπων, εἴτε Κουρῆτες ἦσαν Ἰδαῖοι, θεῖον γένος, ἢ Φρύγιοι « Κορύβαντες, οὓς πρώτους ἥλιος ἔπιδε δενδροφυεῖς ἀναβλασ[τ]άνον- « τας, εἴτε προσεληναῖον Ἀρκαδία Πελασγόν, ἢ Ῥαρίας οἰκήτορα « Δίαυλον Ἐλευσίν, ἢ Λῆμνος καλλίπαιδα Κάβιρον ἀῤῥήτων ἐτέκνω- « σεν ὀργιασμῶν, εἴτε Φελλήνη Φλεγραῖον Ἀλκυονέα, πρεσβύτατον « Γιγάντων. Λίβυες δὲ Ἰάρβαντα φασὶ πρωτόγονον αὐχμηρῶν ἀνα- « δύντα πεδίων γλυκείας ἀπάρξασθαι Διὸς βαλάνου. Αἰγυπ[τ]ίων δὲ « Νεῖλος ἰλὺν ἐπιλιπαίνων μέχρι σήμερον ζωογονῶν, φησίν, ὑγρᾷ « σαρκούμενα θερμότητι ζωὰ σώματα ἀναδίδωσιν. » Ἀσσύριοι δὲ Ὠαννὴν ἰχθυοφάγον γενέσθαι παρ' αὐτοῖς, Χαλδαῖοι δὲ τὸν Ἀδάμ. Καὶ τοῦτον εἶναι φάσκουσι τὸν ἄνθρωπον, ὃν ἀνέδωκεν ἡ γῆ μόνον, κεῖσθαι δὲ αὐτὸν ἄπνουν, ἀκίνητον, ἀσάλευτον, ὡς ἀνδριάντα, εἰκόνα ὑπάρχοντα ἐκείνου τοῦ ἄνω, τοῦ ὑμνουμένου Ἀδάμαντος ἀνθρώπου,

« emerserit primus homo, an Curetes orti de monte Ida, divinum genus, « Corybantesve Phrygii primi sint quos sol viderit arborum ritu nascentes « et germinantes, an Arcadia Pelasgum ante lunam creatum genuerit, an « Eleusis Diaulum incolam Rariæ, an Lemnus Cabirum genuerit pulcherri- « mum puerum arcanorum mysteriorum, an Pallene Phlegræum Alcyonea « gigantum antiquissimum. Libyes autem aiunt primogenitum Iarbantem « emersum ex limosis campis carpsisse glandem Jovis dulcissimum fructum. « In Ægypto vero etiam nunc Nilus limum fecundans et animantia gene- « rans, corpora viventia humido carnata vapore prodit. » Assyrii vero Oannem ichthyophagum fuisse ortum apud se dicunt; Chaldæi Adamum, atque eum esse aiunt hominem quem terra solum protulerit; jacere vero eum anima carentem, immobilem, omnis motus expertem, veluti statuam, imaginem illius hominis superni qui Adami nomine cantatur, factum a potestatibus

1. ἦσαν Ἰδαῖοι] ἢ σανίδαι οἱ cod. — 2. πρῶτος cod. corr. Millerus. – ἔφιδε cod. inter lin. posito π. — 3. πρὸς σεληναῖον Ἀρκάδα διὰ Πελασγὸν cod. corr. Millerus. – ἢ Ῥαρίας G. Hermannus; ἠραρυίας cod. — 5. ὀργιασμῷ cod. corr. Mill.; ὀργίων Hermannus. — 6. Λίβες δὲ Τάρβαντα cod. — 7. πεδίω cod. corr. Mill. — 8. ἰλὺν Mill.; ὕλην cod. — 8-9. ὑγρᾶς ἀρκούμενα cod. corr. Mill. — 9. ζωὰ σώματα] ζῷα καὶ σῶμα cod. — 10. Ἰαννὴν cod. Mill. Conf. Berosi *Chaldæorum historiæ quæ supersunt*, edit. Richter. p. 48-49, et quam edidimus disquisitionem de Flavii Josephi in auctoribus contra Apionem allatis auctoritate (Parisiis, 1844), cap. v, de Beroso, § 5; de Oanne, p. 48-49. — 12. ἀνδριάντος cod.

γενόμενον ὑπὸ δυνάμεων τῶν πολλῶν, περὶ ὧν ὁ κατὰ μέρος λόγος ἐστὶ πολύς. Ἵν' οὖν τελέως ᾖ κεκρατημένος ὁ μέγας ἄνθρωπος ἄνωθεν, ἀφ' οὗ, καθὼς λέγουσι, «πᾶσα πατριὰ ὀνομαζομένη ἐπὶ γῆς «καὶ ἐν τοῖς οὐρανοῖς» συνέστηκεν, ἐδόθη αὐτῷ καὶ ψυχή, ἵνα διὰ τῆς ψυχῆς πάσχῃ καὶ κολάζηται καταδουλούμενον «τὸ πλάσμα τοῦ «μεγάλου καὶ καλλίστου καὶ τελείου ἀνθρώπου·» καὶ γὰρ οὕτως αὐτὸν καλοῦσι. Ζητοῦσιν οὖν αὖ πάλιν τίς ἐστιν ἡ ψυχὴ καὶ πόθεν καὶ ποταπὴ τὴν φύσιν, ἵν' ἐλθοῦσα εἰς τὸν ἄνθρωπον καὶ κινήσασα καταδουλώσῃ καὶ κολάσῃ [98] τὸ πλάσμα τοῦ τελείου ἀνθρώπου· ζητοῦσι δὲ οὐκ ἀπὸ τῶν γραφῶν, ἀλλὰ καὶ τοῦτο ἀπὸ τῶν μυστικῶν. Εἶναι δέ φασι τὴν ψυχὴν δυσεύρετον πάνυ καὶ δυσκατανόητον· οὐ γὰρ μένει ἐπὶ σχήματος οὐδὲ μορφῆς τῆς αὐτῆς πάντοτε οὐδὲ πάθους ἑνός, ἵνα τις αὐτὴν ἢ τύπῳ εἴπῃ ἢ οὐσίᾳ καταλήψεται. Τὰς δὲ ἐξαλλαγὰς ταύτας τὰς ποικίλας ἐν τῷ ἐπιγραφομένῳ κατ' Αἰγυπτίους εὐαγγελίῳ κειμένας ἔχουσιν. Ἀποροῦσιν οὖν, καθάπερ οἱ ἄλλοι πάντες τῶν ἐθνῶν ἄνθρωποι, πότερόν ποτε ἐκ τοῦ προόντος ἐστίν, [ἢ] ἐκ τοῦ αὐτογενοῦς, ἢ ἐκ τοῦ ἐκκεχυμένου χάους. Καὶ πρῶτον ἐπὶ

plurimis de quibus singulis sermo multus est. Ut igitur subigatur penitus hic magnus homo supernus ex quo, ut aiunt, «omnis paternitas nominata «in terra et in cœlo» constituta est, data est ei anima quoque, ut per animam patiatur et castigetur in servitutem addicta «creatura hominis magni «et pulcherrimi et perfecti,» ita enim eum vocant. Quærunt igitur etiam qualis sit anima et unde et quali natura, ut, quum venerit in hominem et moverit eum, in servitutem det et castiget creaturam perfecti hominis; inquirunt vero non a scripturis sed hoc etiam a mysticis. Difficillimum autem esse aiunt animam invenire et intelligere. Non enim semper manet in eadem figura et eadem specie, neque in uno affectu, ut quis possit eam vel signo exprimere vel essentia perspicere. Has autem varias mutationes habent in Evangelio secundum Ægyptios inscripto. Dubitant igitur sicut reliqui omnes ethnici utrum tandum e præexistente principio exstiterit, et an suo ge-

2-3. ὁ ἄνωθεν? Schneid. — 3. Conf. Ephes. III, 15. — 7. αὖ Schneid.; αὐτὸν cod. Mill. qui susp. αὐτοί. — 8. νικήσασα Rœp.; sed cf. supr. p. 143, l. 12, ἀκίνητον Schn. — 13. εἴπῃ... καταλήψεται] Hæc videntur corrupta. — 17. αὐτογενοῦς Buns. *Hipp. and his age*, 1854, t. I, p. 346. Cf. infra, c. II, § 2; αὐτοῦ γένους cod. Mill.

τὰς Ἀσσυρίων καταφεύγουσι τελετὰς τὴν τριχῆ διαίρεσιν τοῦ ἀνθρώπου κατανοοῦντες· πρῶτοι γὰρ Ἀσσύριοι τὴν ψυχὴν τριμερῆ νομίζουσιν εἶναι καὶ μίαν. Ψυχῆς γάρ, φασί, πᾶσα φύσις, ἄλλη δὲ ἄλλως ὀρέγεται· ἔστι γὰρ ψυχὴ πάντων τῶν γινομένων αἰτία· πάντα ὅσα τρέφεται, φησί, καὶ αὔξει, ψυχῆς δεῖται. Οὐδὲν γὰρ οὔτε τροφῆς, φησίν, οὔτε αὐξήσεως οἷόν τ' ἐστὶν ἐπιτυχεῖν ψυχῆς μὴ παρούσης. Καὶ γὰρ οἱ λίθοι, φησίν, εἰσὶν ἔμψυχοι· ἔχουσι γὰρ τὸ αὐξητικόν· αὔξησις δὲ οὐκ ἄν ποτε γένοιτο χωρὶς τροφῆς· κατὰ προσθήκην γὰρ αὔξει τὰ αὐξανόμενα· ἡ δὲ προσθήκη τροφὴ τοῦ τρεφομένου. Πᾶσα οὖν φύσις ἐπουρανίων, φησί, καὶ ἐπιγείων καὶ καταχθονίων ψυχῆς ὀρέγεται. Καλοῦσι δὲ Ἀσσύριοι τὸ τοιοῦτον Ἄδωνιν ἢ Ἐνδυμίωνα [ἢ Ἄττιν]· καὶ ὅταν μὲν Ἄδωνις καλῆται, Ἀφροδίτη, φησίν, ἐρᾷ καὶ ἐπιθυμεῖ τῆς ψυχῆς τοῦ τοιούτου ὀνόματος. Ἀφροδίτη δὲ ἡ γένεσις ἐστὶ κατ' αὐτούς. Ὅταν δὲ ἡ Περσεφόνη ἢ ἡ Κόρη [99] ἐρᾷ τοῦ Ἀδώνιδος, ἐνητή, φησί, τις τῆς Ἀφροδίτης

nere (αὐτογενοῦς) an ex effuso chao. Ac primum ad Assyriorum confugiunt mysteria triplicem divisionem hominis observantes. Primi enim Assyrii animam existimant tripartitam esse et unam. Omnis enim natura, aiunt, animam concupiscit, alia autem aliter. Nam omnium quæ fiunt anima causa est. Omnibus, quæcumque aluntur, inquit, et crescunt, anima opus est. Nihil enim neque ali, inquit, neque crescere potest, nisi adsit anima. Nam et lapides, inquit, animati sunt: habent enim vim crescendi, nec unquam crescere possent nisi alerentur; per accessionem enim crescunt quæ crescunt: accessio autem alimentum eorum quæ aluntur. Omnis igitur natura cœlestium, inquit, ac terrestrium et subterraneorum animam concupiscit. Illud appellant Assyrii Adonin aut Endymionem [aut Attin]; et sicubi Adonis appellatur, Venus, inquit, diligit et concupiscit animam tali nomine designatam. Venus autem generatio apud eos habetur. Sicubi autem Proserpina aut Core Adonin diligit, perituram ait esse quamdam animam

3. Ψυχὴ cod. Mill.; conf. infra, l. 10, 11, et § 9, hujus cap.: Οὗτος, φησίν, ἐστὶν ὁ πολυώνυμος μυριόμματος ἀκατάληπτος, οὗ πᾶσα φύσις, ἄλλη δὲ ἄλλως ὀρέγεται. — φασὶ Mill.; πᾶσι cod. — 6. οἷόν ἐστιν cod. corr. Mill. — 12. Ἐνδημίωνα cod. Post Ἐνδυμίωνα excidisse videtur ἢ Ἄττιν; cf. infr. p. 146, l. 4 sqq. Schn. — καλεῖται cod. — 12-13. Ἀφροδίτης cod. — 14-15. καὶ ἡ Κόρη cod. Mill.; ἢ? Schn.

κεχωρισμένη (τῶν γενέσεως) ἐστὶν ἡ ψυχή. Ἐὰν δὲ ἡ Σελήνη Ἐνδυμίωνος εἰς ἐπιθυμίαν ἔλθῃ καὶ ἔρωτα μορφῆς, ἡ τῶν ὑψηλοτέρων, φησί, φύσις προσδεῖται καὶ ψυχῆς. Ἐὰν δὲ, φησίν, ἡ μήτηρ τῶν θεῶν ἀποκόψῃ τὸν Ἄττιν καὶ αὐτὴ τοῦτον ἔχουσα ἐρώμενον, ἡ τῶν ὑπερκοσμίων, φησί, καὶ αἰωνίων ἄνω μακαρία φύσις τὴν ἀῤῥενικὴν δύναμιν τῆς ψυχῆς ἀνακαλεῖται πρὸς αὐτήν. Ἔστι γὰρ, φησίν, ἀρσενόθηλυς ὁ ἄνθρωπος. Κατὰ τοῦτον οὖν αὐτοῖς τὸν λόγον πάνυ πονηρὸν καὶ μεμολυσμένον κατὰ τὴν διδασκαλίαν ἡ γυναικὸς πρὸς ἄνδρα λελεγμένη καθέστηκεν ὁμιλία. Ἀπεκόπη γὰρ, φησίν, ὁ Ἄττις, τουτέστιν ἀπὸ τῶν χοϊκῶν τῆς κτίσεως κάτωθεν μερῶν, καὶ ἐπὶ τὴν αἰωνίαν ἄνω μετελήλυθεν οὐσίαν, ὅπου, φησίν, οὐκ ἔστιν οὔτε θῆλυ οὔτε ἄρσεν, ἀλλὰ καινὴ κτίσις, καινὸς ἄνθρωπος, ὃς ἐστὶν ἀρσενόθηλυς. Ποῦ δὲ ἄνω λέγουσι, κατὰ τὸν οἰκεῖον ἐλθὼν δείξω τόπον. Μαρτυρεῖν δέ φασιν αὐτῶν τῷ λόγῳ οὐχ ἁπλῶς μόνην τὴν Ῥέαν,

a Venere sejunctam [hoc est a generatione]. Sin autem Luna in cupidinem Endymionis venerit formamque amaverit, dicit vel sublimiorum naturæ opus esse etiam anima. Sin autem, inquit, mater deorum exsecuerit Attin, ipsa quoque hunc adamans, beata, inquit, supermundanorum æternorumque natura masculam virtutem animæ ad se vocat. Esse enim inquit hominem masculum et femineum. Ex hac ratione habent Naasseni valde fœdum et sordidum in doctrina mulieris dictam cum viro consuetudinem. Exsectus enim est, inquit, Attis, id est a terrenis creationis inferioribus partibus ad æternam et supernam transmigravit naturam, ubi, inquit, nec femineum aliquid nec masculum est, sed nova creatio, novus homo, qui est mas et femina. Ubi autem sit quod supernum vocant, loco suo ostendam. Testem autem aiunt ipsorum doctrinæ esse non modo unam Rheam,

1. Fort. leg. κεχωρισμένη [ἤγουν γενέσεως] ἐστὶν. Vocabula duo de glossa marginali videntur illata, ad vocem Ἀφροδίτης pertinentia. Mill. — 3. φύσις Schn.; κτίσις cod. Mill. – καὶ αὐτὴ ψυχῆς susp. Millerus; καὶ delendum, ut videtur. — 8. κεκωλυμένον cod.; μεμολυσμένον κακίᾳ διδασκαλίᾳ Miller.; μεμολυσμένον C. F. Hermannus. — 9. δεδειγμένη cod. Mill. Schneidew. — 10. καὶ ἐπὶ τὴν cod. Mill. Schn.; delevi καὶ. — 11-12. οὐδὲ... οὐδὲ cod. Mill.; οὔτε Schneid. — 12. ὅ cod. Mill.; ὃς Schneid. Conf. Gal. 3, 28; 6, 15. Mill. et Clem. Rom. *Ep.* II, 12: Ὅταν ἔσται τὰ δύο ἓν καὶ τὸ ἔξω ὡς τὸ ἔσω καὶ τὸ ἄρσεν μετὰ τῆς θηλείας, οὔτε ἄρσεν οὔτε θῆλυ. Bunsenius, l. l. — 14. δέ φησιν αὐτὸν cod. corr. Mill.

ἀλλὰ γὰρ ὡς ἔπος εἰπεῖν ὅλην τὴν κτίσιν· καὶ τοῦτο εἶναι τὸ λεγόμενον ὑπὸ τοῦ λόγου διασαφοῦσι· «Τὰ γὰρ ἀόρατα αὐτοῦ ἀπὸ τῆς «κτίσεως [100] τοῦ κόσμου τοῖς ποιήμασιν αὐτοῦ νοούμενα καθορᾶ«ται, ἥ τε ἀΐδιος αὐτοῦ δύναμις καὶ θειότης, πρὸς τὸ εἶναι αὐτοὺς «ἀναπολογήτους. Διότι γνόντες τὸν Θεὸν οὐχ ὡς Θεὸν ἐδόξασαν ἢ «ηὐχαρίστησαν, ἀλλ' ἐματαιώθη ἡ ἀσύνετος αὐτῶν καρδία· φάσκον«τες γὰρ εἶναι σοφοὶ ἐμωράνθησαν καὶ ἤλλαξαν τὴν δόξαν τοῦ ἀφθάρ«του Θεοῦ ἐν ὁμοιώμασιν εἰκόνος φθαρτοῦ ἀνθρώπου καὶ πετεινῶν «καὶ τετραπόδων καὶ ἑρπετῶν· διὸ καὶ παρέδωκεν αὐτοὺς ὁ Θεὸς «εἰς πάθη ἀτιμίας· αἵ τε γὰρ θήλειαι αὐτῶν μετήλλαξαν τὴν φυ«σικὴν χρῆσιν εἰς τὴν παρὰ φύσιν.» Τί δέ ἐστιν ἡ φυσικὴ κατ' αὐτοὺς χρῆσις, ὕστερον ἐροῦμεν. «Ὁμοίως δὲ καὶ οἱ ἄρρενες ἀφέντες «τὴν φυσικὴν χρῆσιν τῆς θηλείας ἐξεκαύθησαν ἐν τῇ ὀρέξει αὐτῶν «εἰς ἀλλήλους, ἄρρενες ἐν ἄρρεσι τὴν ἀσχημοσύνην κατεργαζόμε«νοι» (ἀσχημοσύνη δέ ἐστιν ἡ πρώτη καὶ μακαρία κατ' αὐτοὺς ἀσχημάτιστος οὐσία, ἡ πάντων σχημάτων τοῖς σχηματιζομένοις αἰτία)

sed et pæne universam creationem : et id esse declarant quod a Verbo dictum est : «Invisibilia enim ipsius a creatura mundi, per ea quæ facta «sunt, intellecta conspiciuntur ; sempiterna quoque ejus virtus et divini«tas, ut sint inexcusabiles, quia quum cognovissent Deum non sicut Deum «glorificaverunt aut gratias egerunt, sed evanuit insipiens cor eorum. Di«centes enim se esse sapientes, stulti facti sunt et mutaverunt gloriam in«corruptibilis Dei in similitudines imaginis corruptibilis hominis et volucrum «et quadrupedum et serpentium. Propter quod etiam tradidit illos Deus in «passiones ignominiæ. Nam feminæ eorum immutaverunt naturalem usum in «eum usum qui est contra naturam.» Quid autem sit, secundum eos, naturalis usus, postea dicemus. «Similiter autem et masculi relicto naturali usu «feminæ exarserunt in desideriis suis in invicem masculi in masculos tur«pitudinem operantes» (turpitudo autem est secundum Naassenos prima et beata natura quæ informis est et quæ omnium formarum in eis quæ

2. Conf. B. Pauli *Epist. ad Rom.* I, 20-26. — 6. B. Pauli Epist. habet : *ἀλλ' ἐματαιώθησαν ἐν τοῖς διαλογισμοῖς αὐτῶν καὶ ἐσκοτίσθη ἡ ἀσύνετος αὐτῶν καρδία.* — 8. B. Pauli Epist. habet : *ἐν ὁμοιώματι.* — 9. *διὸ.....* hic plura omissa ab auctore vel a librario. — 12 sqq. Conf. B. Pauli *Ad Rom.* I, 27 sqq.

« καὶ τὴν ἀντιμισθίαν ἣν ἔδει τῆς πλάνης αὐτῶν ἐν ἑαυτοῖς ἀπολαμ-
« βάνοντες. » Ἐν γὰρ τούτοις τοῖς λόγοις, οἷς εἴρηκεν ὁ Παῦλος, ὅλον
φασὶ συνέχεσθαι τὸ κρύφιον αὐτῶν καὶ ἄῤῥητον τῆς μακαρίας μυ-
στήριον ἡδονῆς. Ἡ γὰρ ἐπαγγελία τοῦ λουτροῦ οὐκ ἄλλη τίς ἐστι
κατ' αὐτούς, ἢ τὸ εἰσαγαγεῖν εἰς τὴν ἀμάραντον ἡδονὴν τὸν λουό-
μενον κατ' αὐτοὺς ζῶντι ὕδατι καὶ χριόμενον ἀλάλῳ χρίσματι. Οὐ
μόνον δ' αὐτῶν ἐπιμαρτυρεῖν φασὶ τῷ λόγῳ τὰ Ἀσσυρίων μυστήρια
ἀλλὰ καὶ Φρυγῶν περὶ τὴν τῶν γεγονότων καὶ γινομένων καὶ ἐσο-
μένων ἔτι μακαρίαν κρυβομένην ὁμοῦ καὶ φανερουμένην φύσιν, ἥν-
περ φησὶ [101] τὴν ἐντὸς ἀνθρώπου βασίλειαν οὐρανῶν ζητουμένην,
περὶ ἧς διαῤῥήδην ἐν τῷ κατὰ Θωμᾶν ἐπιγραφομένῳ εὐαγγελίῳ πα-
ραδιδόασι λέγοντες οὕτως· « Ἐμὲ ὁ ζητῶν εὑρήσει ἐν παιδίοις ἀπὸ
« ἐτῶν ἑπτά· ἐκεῖ γὰρ ἐν τῷ τεσσαρεσκαιδεκάτῳ αἰῶνι κρυβόμενος

formantur causa est) « et mercedem quam oportuit erroris sui in semet-
« ipsis recipientes. » Nam in his verbis quæ dixit Paulus totum contineri
affirmant suum secretum arcanumque beatæ voluptatis mysterium. Quod
enim pollicetur iis qui lavantur non aliud est secundum eos quam intro-
ducere in perennem voluptatem hominem lautum, ut aiunt, viva aqua et
unctum ineffabili unguento. Addunt autem fidem suis dictis facere non solum
Assyriorum mysteria sed et quæ Phryges habent circa naturam eorum quæ
fuerunt, quæ sunt et quæ futura sunt; quam quidem felicem naturam ait
absconditam simul et apertam et esse intus in homine regnum cœlorum
quod quæsitum est et de quo evidenter in evangelio secundum Thomam
inscripto perhibent his verbis : « Qui me quærit inveniet me inter infan-
« tes a septem annis. Ibi enim quatuordecimo ævo absconditus me pate-

6. ἀλάλῳ Mill.; ἄλλῳ cod. vide infra, § 9; καὶ χριόμενοι ἐκεῖ ἀλάλῳ χρίσματι. — 7. δ' addidit Mill. — 8. ἀλλὰ om cod. Mill. rest. Schneid. — 10. φησὶν ἐντὸς cod. corr. Mill. Conf. Luc. XVII, 21 : Ἰδοὺ γὰρ ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ ἐντὸς ὑμῶν ἐστίν. — 12-13, et l. 1, p. 149. Hæc desunt apud Fabricium et apud Thilonem. Inter commentitios libros quos sacros habebant Naasseni et unde dogmata depromebant sua præcipui erant: Evangelium Perfectionis; Evangel. Evæ; Mariæ majores interrogationes; Mariæ minores interrogationes; de Progenie Mariæ; Evangelium B. Philippi; Evangelium secundum Thomam; Evangelium secundum Ægyptios (conf. B. Epiphan. *Hæres.* cap. XXVI, §§ 2, 8, 12, 13; *Philosoph.* l. V, c. VII). Fragmentum quoddam gnostici Naassenorum libri servavit Origenes (contra Cels. lib. VI, cap. XXX); non indicavit autem unde id exscripserit.

« Φανεροῦμαι. » Τοῦτο δὲ οὐκ ἔστι Χριστοῦ, ἀλλὰ Ἱπποκράτους λέγοντος· « Ἑπτὰ ἐτῶν παῖς πατρὸς ἥμισυ· » ὅθεν οὗτοι τὴν ἀρχέγονον Φύσιν τῶν ὅλων ἐν ἀρχεγόνῳ τιθέμενοι σπέρματι, τὸ Ἱπποκράτειον ἀκηκοότες, ὅτι ἔστιν ἥμισυ πατρὸς παιδίον ἑπτὰ ἐτῶν, ἐν τοῖς τέσσαρσι [καὶ δέκα] Φασὶν ἔτεσι, κατὰ τὸν Θωμᾶν, εἶναι Φανερούμενον. Οὗτος ἐστὶν ὁ ἀπόῤῥητος αὐτοῖς λόγος καὶ μυστικός. Λέγουσιν οὖν, ὅτι Αἰγύπτιοι, πάντων ἀνθρώπων μετὰ τοὺς Φρύγας ἀρχαιότεροι καθεστῶτες καὶ πᾶσι τοῖς ἄλλοις ἀνθρώποις ὁμολογουμένως τελετὰς καὶ ὄργια θεῶν πάντων ὁμοῦ μεταδόντες πρῶτοι καὶ κατηγγελκότες ἰδέας καὶ ἐνεργείας, ἱερὰ καὶ σεβάσμια καὶ ἀνεξαγόρευτα τοῖς μὴ τετελεσμένοις τὰ Ἴσιδος ἔχουσι μυστήρια· τὰ δ' εἰσὶν οὐκ ἄλλο τι ἢ ἡρπασμένον καὶ ζητούμενον ὑπὸ τῆς ἑπταστόλου καὶ μελανείμονος αἰδοῖον Ὀσίριδος. Ὄσιριν δὲ λέγουσιν ὕδωρ. Ἡ δὲ

« faciam. » Quod verbum non est Christi sed Hippocratis dicentis : « Septem « annorum puer patris dimidium. » Unde primigenia natura universorum posita in primigenio semine et, auditis Hippocratis verbis, scilicet puerum a septem annis dimidium esse patris, dicunt in quatuordecim annis, secundum Thomam, eum manifestari. Hæc est eorum secreta et mystica disciplina. Dicunt igitur Ægyptios, quos omnium hominum post Phryges antiquissimos esse constat et cæteris mysteria et orgia deorum simul omnium tradidisse primos et revelasse species ac virtutes, sacra et veneranda et iis qui non sunt initiati infanda, arcana Isidis habere : quæ nihil aliud sunt quam rapta et quæsita pudenda Osiridis ab illa septies vestita nigroque induta habitu. Osirin autem dicunt esse aquam. Septies autem vestita na-

1. Conf. Littré, *Traduct. des Œuvres d'Hippocrate*, t. I, p. 396. Mill. — 5. [*καὶ δέκα*] om. cod. rest. Mill. – *εἶναι* Mill.; *εἰ μὲν* cod. — 7. *Λέγουσι γοῦν* cod. Mill.; *Λέγουσιν οὖν* Schneid. – *μετὰ τοὺς Φρύγας*], conf. Herodot. II, II. Schneid. — 7-11. Conf. Herodot. II, V; Pseudo-Lucian. *De dea Syr.* § 2. Schneid. — 8-9. *ὁμολογουμένων* cod. corr. Mill. — 9. *μεταδόντες πρῶτοι* Schneid.; *μετὰ τὸν πρῶτον* cod. Mill. — 9-10. *καὶ κατηγγελκότες* Schneid.; *κατηγγελκότες* cod. Millerus. — 10. *ἰδέας* cod.; *καὶ ἰδέας* Millerus. — 13. *μελανήμονος* cod. corr. Mill. – *αἰδοῖον* Schneid.; *αἰσχύνη* cod. Mill. quod casto librario debetur vocem obscenam vitanti, ut in cod. Thuaneo Martialis ejusmodi in locum vocabulorum substitui solet *monstrum*. Schneid. Eadem de Ægyptiis legimus apud Origenem (contra Cels. lib. V, c. XXXVIII) : Μεταλαμβάνουσι τὸν μὲν Ὄσιριν εἰς ὕδωρ, τὴν δὲ Ἶσιν εἰς γῆν.

φύσις ἑπτάστολος, περὶ αὐτὴν ἔχουσα καὶ ἐστολισμένη ἑπτὰ στολὰς αἰθερίους [102] (τοὺς πλανήτας γὰρ ἀστέρας οὕτω προσαγορεύουσιν ἀλληγοροῦντες καὶ αἰθερίους [στολὰς] καλοῦντες) καθὼς ἡ μεταβλητὴ γένεσις καὶ ὑπὸ τοῦ ἀῤῥήτου καὶ ἀνεξεικονίστου καὶ ἀνεννοήτου καὶ ἀμόρφου μεταμορφουμένη κτίσις ἀναδείκνυται· καὶ τοῦτο ἐστὶ τὸ εἰρημένον, φησίν, ἐν τῇ Γραφῇ· «Ἑπτάκις πεσεῖται ὁ δίκαιος «καὶ ἀναστήσεται.» Αὗται γὰρ αἱ πλώσεις, φησίν, αἱ τῶν ἄστρων μεταβολαὶ ὑπὸ τοῦ πάντα κινοῦντος κινούμεναι. Λέγουσιν οὖν περὶ τῆς τοῦ σπέρματος οὐσίας, ἥτις ἐστὶ πάντων τῶν γινομένων αἰτία, ὅτι τούτων ἐστὶν οὐδέν, γεννᾷ δὲ καὶ ποιεῖ πάντα τὰ γινόμενα, λέγοντες οὕτως· «Γίνομαι ὃ θέλω καὶ εἰμὶ ὃ εἰμί, διὰ τοῦτο φημὶ «ἀκίνητον εἶναι τὸ πάντα κινοῦν. Μένει γὰρ ὅ ἐστι ποιοῦν τὰ πάντα «καὶ οὐδὲν τῶν γινομένων γίνεται.» Τοῦτον εἶναι φησὶν ἀγαθὸν μόνον, καὶ περὶ τούτου λελέχθαι τὸ ὑπὸ τοῦ Σωτῆρος λεγόμενον· «Τί με λέγεις ἀγαθόν; εἷς ἐστὶν ἀγαθός, ὁ πατήρ μου ὁ ἐν τοῖς «οὐρανοῖς, ὃς ἀνατέλλει τὸν ἥλιον αὐτοῦ ἐπὶ δικαίους καὶ ἀδίκους

tura, quæ circa se habet et induta est septem stolas æthereas (erratica astra sic appellantur et per allegoriam æthereæ stolæ vocantur), est velut mutabilis generatio et ostenditur ut creatio transformata ab illo ineffabili quem nec depingere nec intelligere fas est et qui forma caret; et hoc est quod dictum esse aiunt in Scriptura : «Septies cadet justus et surget.» Hi enim casus, aiunt, astrorum sunt conversiones ab illo qui omnia movet motæ. Dicunt igitur de seminis essentia, quæ est causa omnium quæ fiunt, horum eam esse nihil, sed procreare et efficere omnia quæ fiunt, his verbis affati : «Fio quod volo et sum quod sum, quapropter dico immotum esse «quod omnia movet. Manet enim quod est, faciens omnia, neque ipsum «quidquam eorum fit quæ fiunt.» Hunc esse ait solum bonum, et de hoc dictum esse quod a Salvatore dicitur : «Quid me dicis bonum? Unus est bonus «pater meus qui in cœlis est, qui solem suum oriri facit super justos et in-

2. *αἰθερίους* Rœp.; *αἰθρίους* cod. Mill. — 3. *αἰθερίους* Rœp.; *αἰθρίους* cod. Mill. — [*στολὰς*] addidi, nam in *αἰθέριος* nihil est allegorici. — *καθὼς* cod. Mill.; *κατ' αὐτοὺς* Schn. quod hoc loco, id est post parenthesim, collocari non poterat. — 4. *καὶ ὑπὸ* Schn.; *ὑπὸ* cod. Mill. — 6-7. Cf. *Prov.* XXIV, 16. — 9. *σπέρματος*] *πνεύματος* cod. Mill. — 13 sqq. Cf. B. Epiph. *Hæres.* XXVI, § 8. — 16 et 1, p. 151. Legimus apud

«καὶ βρέχει ἐπὶ ὁσίους καὶ ἁμαρτωλούς.» Τίνες δέ εἰσιν οἱ ὅσιοι οἷς βρέχει καὶ οἱ ἁμαρτωλοὶ οἷς ὁ αὐτὸς βρέχει, καὶ τοῦτο μετὰ τῶν ἄλλων ὕστερον ἐροῦμεν. Καὶ τοῦτ' εἶναι τὸ μέγα καὶ κρύφιον τῶν ὅλων καὶ ἄγνωστον μυστήριον παρὰ τοῖς Αἰγυπτίοις κεκαλυμμένον καὶ ἀνακεκαλυμμένον. Ὅσιρις γάρ, φησίν, ἐστὶν ἐν ναοῖς πρὸ τῆς Ἴσιδος, οὗ ἕστηκε γυμνὸν τὸ κεκρυμμένον, κάτωθεν ἄνω βλέπον καὶ πάντας αὐτοῦ τοὺς καρποὺς τῶν γεννωμένων στεφανούμενον· ἑστάναι δὲ οὐ μόνον ἐν [103] τοῖς ἁγιωτάτοις, πρῶτον ἀγαλμάτων, ναοῖς λέγουσι τὸ τοιοῦτον, ἀλλὰ γὰρ καὶ εἰς τὴν ἁπάντων ἐπίγνωσιν, οἱονεὶ φῶς [οὐχ] ὑπὸ τὸν μόδιον, ἀλλ' ἐπὶ τὴν λυχνίαν ἐπικείμενον, κήρυγμα κηρυσσόμενον ἐπὶ τῶν δωμάτων, ἐν πάσαις ὁδοῖς

«justos, et pluit super sanctos et peccatores.» Qui sint sancti super quos pluit, et qui sint peccatores super quos similiter pluit, posthac cum cæteris dicemus. Et hoc esse magnum et occultum universorum mysterium apud Ægyptios opertum atque apertum. Osiris enim, ait, est in templis ante Isidem et ejus pars pudenda stat nuda sursum spectans et suis omnibus fructibus generationis coronata. Dicunt hoc non solum in sanctissimis templis primum signorum stare, sed etiam omnibus esse valde conspicuum, sicuti lumen non sub modio positum sed super candelabrum, præconium prædicatum super tecta, in omnibus viis et plateis et juxta domos finem quemdam

B. Matth. v, 45, *ὅτι τὸν ἥλιον αὐτοῦ ἀνατέλλει ἐπὶ πονηροὺς καὶ ἀγαθοὺς, καὶ βρέχει ἐπὶ δικαίους καὶ ἀδίκους.* — 2. Suspicor hæc et ea quæ sequuntur ex libris commentitiis, *Evangelio perfectionis* et *De progenie Mariæ*, deprompta fuisse : «In «his enim libris non puduit Naassenos, «ut testatur B. Epiphanius, de stupris «amatoriisque ac Venereis rebus disse«rere.» Addit etiam «horribilia quædam «ac detestanda illorum dicta in iisdem «operibus contineri.» Ex his excerpsisse noster auctor videtur; quum enim B. Epiphanius, qui eorum mentionem fecit, plura protulit non absimilia eorum quæ noster exposuit, hinc promptum est conjicere ambos scriptores ex iisdem fontibus hausisse. (Cf. B. Epiphan. *Hær.* xxvi; cod. apocryphum Novi Testamenti a J. Alb. Fabricio edit. 1, p. 2-5. — 4. *καὶ ἄγνωστον* Mill.; *ἄγνωστον* cod. — 5. *Ὅσιρις* Schneidew.; *Οὐδεὶς* cod. Mill.; *Οὐδὸς* R. Scottus; conf. Plutarch. *De Isid. et Osirid.* c. li, p. 371 F: *Παντα χοῦ δὲ καὶ ἀνθρωπόμορφον Ὁσίριδος ἄγαλμα δεικνύουσιν, ἐξορθιάζον τῷ αἰδοίῳ, διὰ τὸ γόνιμον καὶ τὸ τρόφιμον* Schn. — *ναῷ* cod. Mill. Schneid.; legendum est *ναοῖς*. Vide infra. — 6. *Ἴσιδος* Schneid.; *εἰσόδου* cod. Mill. — *οὗ* Mill.; *οὐχ* cod. — 7. *γινομένων* cod. Mill. Schneid. legendum est *γεννωμένων*. — 8. *πρῶτον* Schneid.; *πρὸ τῶν* cod. Mill. — 10-11. *οὐχ* om cod. Conf. Matth. v, 15, et x, 27.

καὶ πάσαις ἀγυιαῖς καὶ παρ' αὐταῖς ταῖς οἰκίαις ὅρον τινὰ καὶ τέρμα τῆς οἰκίας προτεταγμένον, καὶ τοῦτο εἶναι τὸ ἀγαθὸν ὑπὸ πάντων λεγόμενον· ἀγαθηφόρον γὰρ αὐτὸ καλοῦσιν, ὃ λέγουσιν οὐκ εἰδότες· καὶ τοῦτο Ἕλληνες μυστικὸν ἀπὸ Αἰγυπτίων παραλαβόντες φυλάσσουσι μέχρι σήμερον. Τοὺς γοῦν Ἑρμᾶς, φησί, παρ' αὐτοῖς τοιούτῳ τετιμημένους σχήματι θεωροῦμεν. Κυλλήνιον δὲ διαφερόντως τιμῶντες Λόγιον φασίν. Ὁ γὰρ Ἑρμῆς ἐστι Λόγος, ὃς ἑρμηνεὺς ὢν καὶ δημιουργὸς τῶν γεγονότων ὁμοῦ καὶ γινομένων καὶ ἐσομένων παρ' αὐτοῖς τιμώμενος ἕστηκε τοιούτῳ τινὶ κεχαρακτηρισμένος σχήματι, ὅπερ ἐστὶν αἰδοῖον ἀνθρώπου ἀπὸ τῶν κάτω ἐπὶ τὰ ἄνω ὁρμὴν ἔχον. Καὶ ὅτι οὗτος, τουτέστιν ὁ τοιοῦτος Ἑρμῆς, ψυχαγωγός, φησίν, ἐστὶ καὶ ψυχοπομπὸς καὶ ψυχῶν αἴτιος, οὐδὲ τοὺς ποιητὰς τῶν ἐθνῶν λανθάνει λέγοντας οὕτως·

Ἑρμῆς δὲ ψυχὰς Κυλλήνιος ἐξεκαλεῖτο
ἀνδρῶν μνηστήρων,

et terminum domui in interiori parte propositum, et hoc esse quod ab omnibus bonum dicitur. Boniferum enim id appellant, ignorantes quod dicunt. Et hoc mysticum ab Ægyptiis mutuati Græci usque adhuc servant. Videmus enim, ait, Hermas tali specie insignes apud eos esse. Cyllenium vero quem eximie colunt Logium (verbalem) vocant. Hermes enim Verbum (Λόγος) habetur; qui quum sit interpres et demiurgus omnium quæcumque fuerunt et fiunt et futura sunt apud eos stat tali cultus habitu, pudendas hominis partes habens ab inferioribus ad superiora erectas. Et esse hunc, ejusmodi Mercurium dico, animarum ducem et comitem et auctorem ne ethnicos quidem poetas latet his dictis effatos :

Mercurius autem animas Cyllenius evocabat
virorum procorum,

5. Ἑρμεῖς cod. Mill.; Ἑρμᾶς Schneid. – αὐτοὺς cod.; αὐτοῖς Mill. — 6. Κυλλήνιοι cod. Mill. corr. Schneid.; Ἑρμῆς... Κυλλήνιος. Conf. Pausan. VI, XXVI, 5; Lucian. *Jupit. trag.* c. XLII. — 7-8. Λόγον (φησὶ γὰρ· Ἑρμῆς ἐστι Λόγος ἑρμηνεὺς ...γινομένων καὶ ἐσομένων) cod. Mill. corr. Schneid. — 10. αἰδοῖον; Schneid. αἰσχύνη cod. — 11. ἔχων cod. — 14-15. Hom. *Od.* XXIV, 1.

οὐ τῶν Πηνελόπης, φησίν, ὦ κακοδαίμονες, μνηστήρων, ἀλλὰ τῶν ἐξυπνισμένων καὶ ἀνεμνησμένων,

ἐξ οἵης τιμῆς [τε] καὶ [ὅσσου] μήκεος ὄλβου [104],

τουτέστιν ἀπὸ τοῦ μακαρίου ἄνωθεν ἀνθρώπου ἢ ἀρχανθρώπου ἢ Ἀδάμαντος, ὡς ἐκείνοις δοκεῖ, κατηνέχθησαν ὧδε εἰς πλάσμα τὸ πήλινον, ἵνα δουλεύσωσι τῷ ταύτης τῆς κτίσεως δημιουργῷ Ἰαλδαβαώθ, θεῷ πυρίνῳ, ἀριθμὸν τετάρτῳ· οὕτως γὰρ τὸν δημιουργὸν καὶ πατέρα τοῦ εἰδικοῦ κόσμου καλοῦσιν·

ἔχε δὲ ῥάβδον μετὰ χερσὶ
καλήν, χρυσείην, τῇ τ' ἀνδρῶν ὄμματα θέλγει
ὧν ἐθέλει, τοὺς δ' αὖτε καὶ ὑπνώοντας ἐγείρει.

Οὗτος, φησίν, ἐστὶν ὁ τῆς ζωῆς καὶ τοῦ θανάτου μόνος ἔχων ἐξουσίαν. Περὶ τούτου, φησί, γέγραπται· «Ποιμανεῖς αὐτοὺς ἐν ῥάβδῳ «σιδηρᾷ.» Ὁ δὲ ποιητής, φησί, κοσμῆσαι βουλόμενος τὸ ἀπερι-

non Penelopæ procorum, ait, o miseri, sed excussorum somno et admonitorum,

ex quali laude et quam dulci beatitudine,

hoc est, a beato et superno homine, vel primo et principe homine vel Adamante, ut illis placet, delati sint huc in figmentum luteum, ut servi subjiciantur hujus creationis demiurgo Ialdabaoth, deo igneo, numero quarto; his enim nominibus demiurgum et patrem mundi istius specialis vocant:

habebat vero virgam in manibus
pulchram, auream, qua quidem hominum oculos mulcet
quorum vult, rursus vero et dormientes suscitat.

Hic, ait, unus habet vitæ et mortis potestatem. De hoc addit scriptum esse: «Reges eos in virga ferrea.» Sed poeta, quum vellet exornare incomprehen-

1. *φησίν*, ὦ Schneid.; *φησὶν οἱ* cod.; *φασὶν οἱ* Mill. — 3. *ἐξ οἵης τιμῆς καὶ μὴ καὶ ὡς ὄλβου* cod. Conf. Empedocl. v. 355 Sturz. — 5. *κατηνέχθησαν* Rœper.; *κατενεχθεισῶν* cod. Millerus. — 6-7. *Ἰαλδαβαώθ*] *ἠσαλδαίῳ* cod. Mill. — 7. *ἀριθμῷ* codex. Apud Origenem (contra Cels. V, LXXVI) legimus Ἰαλδαβαώθ vocatum esse a Naassenis Primum et Septimum. — 8. *ἰδικοῦ* cod. Mill. Schneid.; lego *εἰδικοῦ*, id est «formam habentis.» — 9. *ἔχει* cod. Conf. Hom. *Od.* XXIV, 2. — 11. *οὕς* cod. — 13. Psalm. II, 9. — 14. *φησὶ* Mill.; *ὡς φησι* cod.

νόητον τῆς μακαρίας Φύσεως τοῦ Λόγου, οὐ σιδηρᾶν, ἀλλὰ χρυσῆν παρέθηκε τὴν ῥάβδον αὐτῷ. Θέλγει δὲ τὰ ὄμματα τῶν νεκρῶν, φησί, τοὺς δ' αὖτε καὶ ὑπνώοντας ἐγείρει, τοὺς ἐξυπνισμένους καὶ γεγονότας μνησιλήρας. Περὶ τούτων, φησίν, ἡ Γραφὴ λέγει· « Ἔγει-
5 « ραι ὁ καθεύδων καὶ ἐξεγέρθητι, καὶ ἐπιφαύσει σοι ὁ Χρισιός. » Οὗτός ἐσιιν ὁ Χρισιός, ὁ ἐν πᾶσι, φησί, τοῖς γενητοῖς υἱὸς ἀνθρώπου κεχαρακτηρισμένος ἀπὸ τοῦ ἀχαρακτηρίσιου Λόγου. Τοῦτο, φησίν, ἐσιὶ τὸ μέγα καὶ ἄῤῥητον Ἐλευσινίων μυσιήριον « Ὗε, Κύε· » καὶ ὅτι, φησίν, αὐτῷ πάντα ὑποτέτακται, καὶ τοῦτ' ἐσιὶ τὸ εἰρη-
10 μένον· « Εἰς πᾶσαν τὴν γῆν ἐξῆλθεν ὁ φθόγγος αὐτῶν· » ὡς τὸ τὴν « ῥάβδον ἄγει κινήσας ὁ Ἑρμῆς, αἱ δὲ τρίζουσαι ἕπονται » αἱ ψυχαὶ συνεχῶς οὕτως ὡς διὰ τῆς εἰκόνος ὁ ποιητὴς ἐπιδέδειχε λέγων [105].

> Ὡς δ' ὅτε νυκτερίδες μυχῷ ἄντρου Θεσπεσίοιο
> τρίζουσαι ποτέονται, ἐπεί κέ τις ἀποπέσῃσιν
15 ὁρμαθοῦ ἐκ πέτρης, ἀνά τ' ἀλλήλῃσιν ἔχονται.....

sibilem virtutem beatæ naturæ Verbi, illud non ferrea sed aurea virga donavit. Mulcet vero oculos mortuorum, ait, et rursus eos qui dormiunt a somno excussos et memores effectos. De his addit dici in Scriptura : « Surge « qui dormis et exsurge, et illuminabit te Christus. » Ille est Christus quem filium hominis dicit in omnibus generatis effingi a Verbo quod ipsum effingi non potest. Et hoc est, ait, magnum et ineffabile mysterium Eleusiniorum : « Hye, Cye. » Et illi inquit universa subordinata esse, ut dictum est his verbis, « In omnem terram exivit sonus eorum ; » et illud, « Virgam movens « agit Mercurius animas; illæ autem stridentes continuo sequuntur, » ut per figuram poeta demonstravit his verbis :

> Sicut autem quando vespertiliones in secessu antri divini
> stridentes volant, postquam exciderit aliquis
> de serie ex petra, ac sibi invicem adhærescunt.....

2. περιέθηκε cod. Mill. Schneid.; legendum est παρέθηκε. — 3. Post ἐγείρει nonnulla puto excidisse. — 4-5. Ephes. v, 14 : Ἔγειρε (Ἔγειραι ς) ὁ καθεύδων καὶ ἀνάσια ἐκ τῶν νεκρῶν, καὶ ἐπιφαύσει σοι ὁ Χρισιός. — 7. Λόγου Mill.; Λόγος cod. — 8. ὗε κύε. Cf. Plut. *De Isid. et Os.* c. xxxiv, p. 364; *Comment. de Mysteriis Cereris et Proserpinæ et de cæteris myst. Græciæ*, a v. d. Guigniaut, p. 67; et Lobeckii *Aglaoph.* p. 782. — 10-11. Rom. 10, 18. — 11. ἄγει restit. Schneid. Conf. Hom. *Od.* xxiv, 5 : τῇ ῥ' ἄγε κινήσας, ταὶ δὲ τρίζουσαι ἕποντο. — 13. Hom. *Od.* xxiv, 6 sqq. — 14. τρίζουσι cod. — ἐπεὶ καί τις cod. — 15. ἀλλήλοισιν cod.

«Πέτρης,» φησί, τοῦ Ἀδάμαντος λέγει. Οὗτος, φησίν, ἐστὶν ὁ Ἀδάμας «ὁ λίθος ὁ ἀκρογωνιαῖος εἰς κεφαλὴν γεγενημένος γωνίας,» (ἐν κεφαλῇ γὰρ εἶναι τὸν χαρακτηριστικὸν ἐγκέφαλον τῆς οὐσίας, ἐξ οὗ πᾶσα πατριὰ χαρακτηρίζεται,) «ὃν,» φησίν, «ἐντάσσω Ἀδά-«μαντα εἰς τὰ Θεμέλια Σιών·» ἀλληγορῶν, φησί, τὸ πλάσμα τοῦ ἀνθρώπου λέγει. Ὁ δὲ ἐντασσόμενος Ἀδάμας ἐστὶν ὀδόντες, ὡς Ὅμηρος λέγει, «ἕρκος ὀδόντων,» τουτέστι τεῖχος καὶ χαράκωμα, ἐν ᾧ ἐστὶν ὁ ἔσω ἄνθρωπος, ἐκεῖσε ἀποπεπλωκὼς ἀπὸ τοῦ ἀρχανθρώπου ἄνωθεν Ἀδάμαντος, «ὁ τμηθεὶς ἄνευ χειρῶν τεμνουσῶν» καὶ κατενηνεγμένος εἰς τὸ πλάσμα τῆς λήθης, τὸ χοϊκόν, τὸ ὀστράκινον· καὶ φησὶν ὅτι τετριγυῖαι αὐτῷ ἠκολούθουν αἱ ψυχαί, τῷ Λόγῳ,

ὡς αὗται τετριγυῖαι ἅμ' ἦσαν, ἦρχε δ' ἄρα σφιν

(τουτέστιν ἡγεῖτο)

Ἑρμείας ἀκάκητα κατ' εὐρώεντα κέλευθα,

Per petram, ait, Adamantem dici. Hic Adamas, inquit, est «lapis summus «angularis factus in caput anguli;» (nam in capite esse cerebrum cui essentiæ effingendæ virtus inest et ex quo omnis paternitas efformatur;) «quem «insero, dicit, Adamantem in fundamenta Sion.» Sic per allegoriam, ait, de figmento hominis locutum esse. Insertus autem Adamas est intra dentes, ut Homerus dicit, «munimentum dentium,» hoc est murus et vallum intra quæ est interior homo qui illuc desuper lapsus est a primo homine Adamante, «sectus sine manibus secantibus» et delatus in creaturam oblivionis terrenam et argillaceam. Et addit stridentes animas comitari ipsum, id est Verbum :

sic illæ stridentes una ibant; præibat vero illis

(id est, ducebat)

Mercurius alienus a malo per obscuras vias.

1 sqq. Conf. Psalm. CXVIII, 22, et Is. XXVIII, 16. — 3. *τὴν οὐσίαν* cod. Mill. Schn. lego *χαρακτηριστικὸν τῆς οὐσίας*, «essentiæ fingendæ capax.» — 4. Cf. B. Paul. ad Ephes. III, 15. — 6. Inter *ἐστὶν* et *ὀδόντες* quædam excidisse videntur. Schn. — 7. Conf. Hom. *Il.* IV, 350, etc. — 8. *ἐκεῖθεν* cod. Mill.; *ἐκεῖσε* Schneid. — 9. Conf. Daniel. II, 45. — 12. *ὡς αἱ* et *ἦσαν*, Homer. *Od.* XXIV, 9. sqq.

τουτέστι, φησίν, εἰς τὰ ϖάσης κακίας ἀπηλλαγμένα αἰώνια χωρία. Ποῦ γὰρ, φησίν, ἦλθον;

Ἠὰρ δ' ἴσαν Ὠκεανοῦ τε ῥοὰς καὶ Λευκάδα ϖέτρην,
ἠδὲ ϖαρ' Ἠελίοιο ϖύλας καὶ δῆμον ὀνείρων.

Οὗτος, φησίν, ἐστὶν Ὠκεανὸς «γενέσίς τε θεῶν, γένεσίς τ'[106] ἀν-«θρώπων,» ἐκ ϖαλιῤῥοίας στρεφόμενος αἰεί, ϖοτὲ ἄνω ϖοτὲ κάτω. Ἀλλ' ὅταν, φησί, κάτω ῥέῃ ὁ Ὠκεανός, γένεσις ἐστὶν ἀνθρώπων, ὅταν δὲ ἄνω ἐπὶ τὸ τεῖχος καὶ τὸ χαράκωμα καὶ τὴν Λευκάδα ϖέτρην, γένεσίς ἐστι θεῶν. Τοῦτό ἐστι, φησί, τὸ γεγραμμένον· «Ἐγὼ «εἶϖα· θεοί ἐστε καὶ υἱοὶ ὑψίστου ϖάντες, ἐὰν ἀϖὸ τῆς Αἰγύϖτου «φυγεῖν σπεύδητε καὶ γένησθε ϖέραν τῆς Ἐρυθρᾶς θαλάσσης εἰς «τὴν ἔρημον,» τουτέστιν ἀϖὸ τῆς κάτω μίξεως ἐπὶ τὴν ἄνω Ἱερουσαλήμ, ἥτις ἐστὶ μήτηρ ζώντων· «ἐὰν δὲ ϖάλιν ἐπιστραφῆτε ἐπὶ «τὴν Αἴγυϖτον,» τουτέστιν ἐπὶ τὴν κάτω μῖξιν, «ὡς ἄνθρωϖοι

Id est, ait, in loca æterna ab omni malo aliena. Quo enim, ait, venerunt?

Præteribant autem Oceani fluctus et Leucada petram,
et præter Solis portas et populum somniorum.

Hic, ait, est Oceanus «generatioque deorum generatioque hominum,» reciproco fluctuantium aquarum impulsu qui volvitur semper, nunc sursum nunc deorsum. Sed quando, ait, deorsum fluit Oceanus, generatio est hominum, quando autem sursum ad munimentum et vallum et Leucadem petram, generatio est deorum. Hoc est, ait, quod scriptum est his verbis. «Ego dixi: Dii estis et filii altissimi omnes, si ex Ægypto fugere properabitis «et veneritis trans Rubrum mare in desertum,» id est ab inferiore mixtione in superiorem Jerusalem, quæ est mater viventium; «Sin autem reverteritis «in Ægyptum,» id est in inferiorem mixtionem, «sicut homines moriemini:»

3. ϖαρὰ δ' ἔσαν cod. — 4. ἠ ϖαρ' cod. — 5. *γένεσίς τε* Schneid.; *γένεσις* cod. Mill. Versus videtur conflatus esse ex Hom. *Il.* XXIV, 201, Ὠκεανόν τε, θεῶν γένεσιν, καὶ μητέρα Τηθύν, et v. 246, Ὠκεανοῦ, ὅσπερ γένεσις ϖάντεσσι τέτυκται. Schn. — 9. ἐστί τε cod. Mill. — 10 sqq. Conf. Psalm. LXXXII, 6. — 12-13. Cf. Galat. IV, 26: ἡ δὲ ἄνω Ἱερουσαλὴμ ἐλευθέρα ἐστίν, ἥτις μήτηρ [ϖάντων] ἡμῶν. — 14 sqq. Horum similia legimus apud Philonem (lib. I, *De agricult.*) qui corpus Ægyptum vocat et animam in corpore captivam esse ait, ut Hebræi fuerunt in Ægypto.

« ἀποθνήσκετε · » Ψυητὴ γάρ, φησί, πᾶσα ἡ κάτω γένεσις, ἀθάνατος δὲ ἡ ἄνω γεννωμένη · γεννᾶται γὰρ ἐξ ὕδατος μόνου καὶ πνεύματος, πνευματικός, οὐ σαρκικός · ὁ δὲ κάτω σαρκικός · τουτέστι, φησί, τὸ γεγραμμένον · « Τὸ γεγεννημένον ἐκ τῆς σαρκὸς σάρξ « ἐστι, καὶ τὸ γεγεννημένον ἐκ τοῦ πνεύματος πνεῦμά ἐστιν. » Αὕτη ἐστὶν ἡ κατ' αὐτοὺς πνευματικὴ γένεσις. Οὗτος, φησίν, ἐστὶν ὁ μέγας Ἰορδάνης, ὃν κάτω ῥέοντα καὶ κωλύοντα ἐξελθεῖν τοὺς υἱοὺς Ἰσραὴλ ἐκ γῆς Αἰγύπτου (ἤγουν ἐκ τῆς κάτω μίξεως · Αἴγυπτος γάρ ἐστι τὸ σῶμα κατ' αὐτούς) ἀνέστειλεν Ἰησοῦς καὶ ἐποίησεν ἄνω ῥέειν.

8. Τούτοις καὶ τοῖς τοιούτοις ἑπόμενοι οἱ θαυμασιώτατοι γνωστικοί, ἐφευρεταὶ καινῆς τέχνης γραμματικῆς, τὸν ἑαυτῶν προφήτην Ὅμηρον ταῦτα προφαίνοντα ἀῤῥήτως δοξάζουσι καὶ τοὺς ἀμυήτους τὰς ἁγίας γραφὰς εἰς τοιαύτας ἐννοίας συνάγοντες ἐνυβρίζουσι. Λέγουσι δέ · ὁ λέγων τὰ πάντα ἐξ ἑνὸς συνεστάναι, πλανᾶται · ὁ (107) λέγων ἐκ τριῶν, ἀληθεύει καὶ περὶ τῶν ὅλων τὴν ἀπόδειξιν δώσει. Μία γάρ ἐστι, φησίν, ἡ μακαρία Φύσις τοῦ μακαρίου ἀνθρώπου τοῦ ἄνω, τοῦ Ἀδάμαντος · μία δὲ ἡ Ψυητὴ κάτω · μία δὲ ἡ ἀβασίλευτος

mortalis enim, ait, universa inferior generatio, immortalis autem quæ supra procreatur : nam ex aqua sola et spiritu nascitur spiritualis, non carnalis, inferior autem carnalis; hoc est, ait, quod sic scriptum est : « Quod natum « est ex carne caro est, et quod natum est ex spiritu spiritus est. » Hæc est igitur secundum eos spiritualis generatio. Hic, ait, est magnus Jordanes, quem deorsum fluentem et prohibentem quominus exirent filii Israel ex terra Ægypto (videlicet ex inferiore mixtione, nam Ægyptus corpus est secundum eos) convertit Jesus et sursum fluere fecit.

8. Hæc et talia sectati mirandi isti gnostici et novæ grammaticæ disciplinæ inventores declarant prophetam suum Homerum hæc secreto revelare eosque qui sacris scripturis non sunt initiati in tales opiniones abductos irrident. Dicunt autem : Qui affirmat universa ex uno constare errat, qui affirmat ex tribus vere dicit et rationem omnium rerum exhibebit. Una enim est, ait, beata natura beati hominis superni, Adamantis; una autem mortalis et

4. Cf. Ev. B. Joan. III, 6. — 7. *κωλύοντας* cod.; *κωλύοντα* Millerus. — 11. *καινῆς* Schneid.; *κενῆς* cod. Mill.

γενεὰ ἡ ἄνω γενομένη, ὅπου, φησίν, ἐστὶ Μαριὰμ ἡ ζητουμένη, καὶ Ἰοθὼρ ὁ μέγας σοφὸς, καὶ Σεπφώρα ἡ βλέπουσα, καὶ Μωσῆς, οὗ γένεσις οὐκ ἔστιν ἐν Αἰγύπτῳ· γεγόνασι γὰρ αὐτῷ παῖδες ἐν Μαδιάμ· καὶ τοῦτο, φησίν, οὐδὲ τοὺς ποιητὰς λέληθε·

τριχθὰ δὲ πάντα δέδασται, ἕκαστος δ' ἔμμορε τιμῆς.

Δεῖ γὰρ, φησί, λαλεῖσθαι τὰ μεγέθη, λαλεῖσθαι δὲ οὕτως ὑπὸ πάντων πανταχῆ, «ἵνα ἀκούοντες μὴ ἀκούωσι καὶ βλέποντες μὴ βλέπωσιν.» Εἰ μὴ γὰρ ἐλαλεῖτο, φησί, τὰ μεγέθη, ὁ κόσμος συνεστάναι οὐκ ἠδύνατο. Οὗτοί εἰσιν οἱ τρεῖς ὑπέρογκοι λόγοι· «Καυλακαῦ, «Σαυλασαῦ, Ζεησάρ.» «Καυλακαῦ» τοῦ ἄνω, τοῦ Ἀδάμαντος,

inferior; una autem sine rege generatio quæ sursum sublata est, ubi, ait, Mariam est quæ conquiritur, et Jothor sapientia insignis, et Sepphora inspiciens, et Moses, cujus genus in Ægypto non est; nam liberi ei nati sunt in Madiam; et illud, inquit, non poetas latuit:

Trifariam omnia divisa sunt; unusquisque autem suum honorem sortitus est.

Necesse enim, ait, dicantur magnitudines, dicantur autem sic ab omnibus et ubique ut audientes non audiant et videntes non videant. Quod si enim, addit, magnitudines non dicerentur, mundus non posset constare: hæc sunt illa prægrandia tria verba: «Caulacau, Saulasau, Zeesar;» «Caulacau» hominis superioris, nempe Adamantis; «Saulasau» inferioris et mortalis;

1-4. Hæc, ni fallor, versibus Ezechielis alludunt; nam apud hunc poetam plura legimus de Mariam avuncula Moïsis, de Sephora, ejus uxore, et de Jothor, patre Sephoræ. Cf. *Ezechielis fragmenta* a Demetrio laudata, apud Euseb. *Præparat. Evang.* lib. IX, cap. XXXVIII, XXXIX. — 5. Hom. *Il.* XV, 189. — 7. Matth. XIII, 13: ὅτι βλέποντες οὐ βλέπουσιν καὶ ἀκούοντες οὐκ ἀκούουσιν οὐδὲ συνίουσιν. — 9-10. Καυλακαῦ, Σαυλασαῦ, Ζεησάρ. Is. XXVIII, 10. Hæc hebraica verba ita vertit noster auctor: *Caulacau* illius qui supra est Adamantis, *Saulasau* ejus qui infra est mortalis, *Zeesar* Jordanis qui sursum fluxit. B. Epiphanius eadem verba, ut Ophianorum sacra, affert, sed aliter interpretatur: vox illa *Caulacau*, ait, apud Isaiam scripta legitur in duodecima visione quum ita loquitur: «Tribulationem super tribulationem, spem super spem, paululum «adhuc exspecta.» Quare ipsamet hebraica verba, totidem ut illic leguntur descripta syllabis hoc loco subjiciam. Quippe *Saulasau Saulasau* tribulationem super tribulationem significat. *Caulacau Caulacau* spem super spem. *Zeesar Zeesar* adhuc paululum exspecta. (B. Epiphan. *Hæres.* XXV, § 4.) — 10. τοῦ ἄνω, τοῦ Schneid.; τοῦ ἀνωτάτω cod. Mill.

« Σαυλασαῦ » τοῦ κάτω Ζηνητοῦ, « Ζεησὰρ » τοῦ ἐπὶ τὰ ἄνω ῥεύσαντος Ἰορδάνου. Οὗτος ἐστί, φησίν, ὁ ἐν πᾶσιν ἀρσενόθηλυς ἄνθρωπος, ὃν οἱ ἀγνοοῦντες Γηρυόνην καλοῦσι τρισώματον, ὡς ἐκ γῆς ῥέοντα Γηρυόνην, κοινῇ δὲ Ἕλληνες « ἐπουράνιον Μηνὸς κέρας, » ὅτι καταμέμιχε καὶ κεκέρακε πάντα πᾶσι. « Πάντα γάρ, » φησί, « δι' « αὐτοῦ ἐγένετο καὶ χωρὶς αὐτοῦ ἐγένετο οὐδὲ ἕν. Ὃ δὲ γέγονεν ἐν « αὐτῷ ζωὴ ἐστιν. » Αὕτη, φησίν, ἐστὶν ἡ ζωὴ ἡ ἄῤῥητος γενεὰ τῶν τελείων ἀνθρώπων, ἣ ταῖς προτέραις γενεαῖς οὐκ ἐγνώσθη. Τὸ δὲ « οὐδέν, » ὁ χωρὶς αὐτοῦ γέγονεν, ὁ κόσμος ἰδικός ἐστιν· γέγονεν γὰρ χωρὶς αὐτοῦ ὑπὸ τρίτου καὶ τετάρτου. Τοῦτο, φησίν, ἐστὶ τὸ ποτήριον « τὸ κόνδυ, ἐν ᾧ βασιλεὺς πίνων οἰωνίζεται. » [108] Τοῦτο, φησί, κεκρυμμένον εὑρέθη ἐν τοῖς καλοῖς τοῦ Βενιαμὶν σπέρμασι. Λέγουσι δὲ αὐτὸ καὶ Ἕλληνες, φησίν, οὕτως μαινομένῳ σλόματι·

Φέρ' ὕδωρ, φέρ' οἶνον, ὦ παῖ·
μέθυσόν με καὶ κάρωσον.

« Zeesar » Jordanis sursum fluentis. Hunc esse dicit hominem masculum et femineum qui omnibus inest, quem ignari vocant tricorporem Geryonen veluti e tellure fluentem (Γηρυόνην), vulgo autem Græci « cœleste Menis « cornu, » quod permiscuerit et conflaverit omnia omnibus. « Omnia enim, » ait, « per ipsum facta sunt et sine ipso factum est nihil. Quod factum est in « ipso, vita est. » Hanc esse vitam dicit ineffabilem, generationem perfectorum hominum quam priores generationes non cognoverunt. Quod autem dictum est « nihil sine eo factum esse, » sic designatur mundus iste specialis. Exstitit enim sine eo a tertio et quarto. Illud est, ait, poculum « Condy in quo rex « bibens auguratur. » Hoc, ait, inventum est occultum in pulchris Benjamin seminibus. Addit eadem Græcos sic proferre furenti ore :

Fer aquam, fer vinum, o puer,
inebria me et somno sepeli.

3. Γηριόνην cod. corr. Mill. — 4. ἀπουράνιον cod. Mill. corr. Schneid.; cf. infra, c. IX. — 5. πανταπασι cod. — 5-7. Evang. Jo. 1, 3, 4 : Πάντα δι' αὐτοῦ ἐγένετο, καὶ χωρὶς αὐτοῦ ἐγένετο οὐδὲ ἕν· ὃ γέγονεν, ἐν αὐτῷ ζωὴ ἐστιν. — 9. οὐδέν Schneid.; οὐδέν ἐστιν cod. Millerus. – ἰδικός ἐστιν Schneidew.; ἰδικός cod. Mill. – γέγονεν Schneid.; γέγονε, ἓν cod.; γέγονε μὲν Mill. — 12. Conf. Genes. c. XLIV, 2-5. — 14 sqq. Bergk rettulit inter Anacreontica, n° 63, p. 835. Cum v. 1 et 2 conf. Anacr. 50, 10 : βάλ' ὕδωρ, δὸς οἶνον, ὦ παῖ, || τὴν ψυχήν μου κάρωσον. Schneid.

Τὸ ϖοτήριον λέγει μου,
ϖοδαπόν με δεῖ γενέσθαι.

Τοῦτο, φησίν, ἤρκει μόνον νοηθὲν ἀνθρώποις τὸ τοῦ Ἀνακρέοντος ϖοτήριον ἀλάλως λαλοῦν μυσ|ήριον ἄῤῥητον. Ἄλαλον γάρ, φησί, τὸ Ἀνακρέοντος ϖοτήριον, ὅπερ αὐτῷ φησὶν Ἀνακρέων λαλεῖν ἀλάλῳ φθέγματι, ϖοδαπὸν αὐτὸν δεῖ γενέσθαι, τουτέσ|ι ϖνευματικόν, οὐ σαρκικόν, ἐὰν ἀκούσῃ τὸ κέκρυμμένον μυσ|ήριον ἐν σιωπῇ· καὶ τοῦτο ἐσ|ὶ τὸ ὕδωρ τὸ ἐν τοῖς καλοῖς ἐκείνοις γάμοις, ὃ σ|τρέψας ὁ Ἰησοῦς ἐποίησεν οἶνον. Αὕτη, φησίν, ἐσ|ὶν ἡ μεγάλη καὶ ἀληθινὴ ἀρχὴ τῶν σημείων, ἣν ἐποίησεν ὁ Ἰησοῦς ἐν Κανᾷ τῆς Γαλιλαίας, καὶ ἐφανέρωσε τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν. Αὕτη, φησίν, ἐσ|ὶν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν ἐντὸς ἡμῶν κατακειμένη ὡς ϑησαυρός, ὡς ζύμη εἰς ἀλεύρου τρία σάτα κεκρυμμένη. Τουτέσ|ι, φησί, τὸ μέγα

Poculum meum dicit
cujatem me oporteat fieri.

Sufficiebat, inquit, hoc solum notum esse hominibus, Anacreontis poculum quod, non loquens, prodit tamen mysterium ineffabile. Mutum ait esse poculum Anacreontis quia Anacreon dicit poculum ad se loqui non loquendo et dicere cujatem oporteat eum fieri, id est spiritualem hominem, non vero carnalem, si audiverit in silentio occultum mysterium. Et hoc addit esse aquam in pulchris illis nuptiis quam Jesus convertit in vinum. Hoc est, ait, signorum magnum et verum initium quod Jesus effecit in Cana Galilææ et quo regnum cœlorum patefecit. Hoc est, dicit, regnum cœlorum in nobis, tanquam thesaurus, depositum, veluti fermentum in tribus farinæ satis occultum. Id esse etiam affirmat magnum et ineffabile mysterium Samo-

2. Post *τὸ ϖοτήριον λέγει μου* liquet versum unum deesse quem sic restituere forsan licet : *ἄλαλον λαλοῦν σιωπῇ* vel *ἀλάλῳ λαλοῦν σιωπῇ*. Noster enim ait Anacreontem dixisse *ἄλαλον* esse *ϖοτήριον* et idem *λαλοῦν ἀλάλως* vel *σιωπῇ* quod vocabulum in fine hujusce sententiæ legitur. Conf. etiam Anacr. XXVI, 25-26 : *τὸ δὲ ϖᾶν, ὁ κηρὸς αὐτὸς ‖ ἐχέτω λαλῶν σιωπῇ*. — 5. *Ἀνακρέοντος* Schneidew.; *Ἀνακρέοντος φησὶ* cod. Mill. — 6. *λαλεῖ* cod. Mill. corr. Schneid. — 8 sqq. Conf. Evang. B. Jo. II, 1-11. – *καλοῖς ἐκείνοις*] an *Καναινοῖς*? — 12-14. Conf. B. Luc. XVII, 21; B. Matth. XIII, 44; *ibid.* 33. — 14. *εἰς* Schneid.; *ὡς* cod. Mill.

καὶ ἄῤῥητον Σαμοθρᾴκων μυστήριον, ὃ μόνοις ἔξεστιν εἰδέναι τοῖς τελείοις, φησίν, ἡμῖν. Διαῤῥήδην γὰρ οἱ Σαμόθρᾳκες τὸν Ἀδὰμ ἐκεῖνον πᾶραδιδόασιν ἐν τοῖς μυστηρίοις τοῖς ἐπιτελουμένοις πᾶρ' αὐτοῖς ἀρχάνθρωπον. Ἔστηκε δὲ ἀγάλματα δύο ἐν τῷ Σαμοθρᾴκων ἀνακτόρῳ ἀνθρώπων γυμνῶν, ἄνω τεταμένας ἐχόντων τὰς χεῖρας ἀμφοτέρας [109] εἰς οὐρανὸν καὶ τὰς αἰσχύνας ἄνω ἐστραμμένας, καθάπερ ἐν Κυλλήνῃ τὸ τοῦ Ἑρμοῦ. Εἰκόνες δέ εἰσι τὰ πᾶροειρημένα ἀγάλματα τοῦ ἀρχανθρώπου καὶ τοῦ ἀναγεννωμένου πᾶνευματικοῦ, κατὰ πᾶνθ' ὁμοουσίου ἐκείνῳ τῷ ἀνθρώπῳ. Τοῦτο, φησίν, ἐστὶ τὸ εἰρημένον ὑπὸ τοῦ Σωτῆρος· «Ἐὰν μὴ πᾶίνητέ μου τὸ αἷμα καὶ φά- «γητέ μου τὴν σάρκα, οὐ μὴ εἰσέλθητε εἰς τὴν βασιλείαν τῶν «οὐρανῶν· ἀλλὰ κἂν πᾶίητε, φησί, τὸ πᾶοτήριον ὃ ἐγὼ πᾶίνω, ὅπου «ἐγὼ ὑπάγω, ἐκεῖ ὑμεῖς εἰσελθεῖν οὐ δύνασθε.» Ἤδει γὰρ, φησίν, ἐξ ὁποίας φύσεως ἕκαστος τῶν μαθητῶν αὐτοῦ ἐστὶ καὶ ὅτι ἕκαστον αὐτῶν εἰς τὴν ἰδίαν φύσιν ἐλθεῖν ἀνάγκη. Ἀπὸ γὰρ τῶν δώδεκα, φησί, φυλῶν μαθητὰς ἐξελέξατο δώδεκα, καὶ δι' αὐτῶν ἐλάλησε πᾶσῃ

thracum quod solis nobis perfectis addit licitum esse cognoscere. Diserte enim narrant Samothraces in mysteriis apud se celebrari solitis Adamum hominem principem fuisse. Posita autem sunt in Samothracum templo duo simulacra hominum nudorum qui manus ad cœlum tendunt et pudenda habent erecta, sicuti in Cyllene monte fingitur signum Mercurii. Imagines sunt supradicta simulacra hominis principis et hominis renati spiritualis, in omnibus consubstantialis cum illo homine. Hoc esse ait quod a Salvatore dictum est his verbis : «Nisi biberitis meum sanguinem et manducaveri- «tis meam carnem non intrabitis in regnum, sed etiamsi biberitis, ait, «calicem quem ego bibo, quo ego vado, illuc vos intrare non potestis.» Sciebat enim, ait, qualem naturam haberet quisque discipulorum suorum, et necesse esse in propriam naturam quemque eorum venire. Nam ex duodecim tribubus, ait, elegit duodecim discipulos et per eos omni genti locu-

2. Ἀδὰμ, conf. Bergk in *Poetis lyricis*, p. 1041; v. d. Guigniaut, *Comment. de myster. Cerer. et Proserp.* p. 75; eumdem doctiss. virum, *Relig.* II, 1 et III, p. 293 sqq.; Alf. Maury doctas disquisitiones in ephemeridibus inscriptis : *Revue Archéologique*, an VIII et an IX. — 5. τεταμένας Mill.; τεμένας cod. — 10. Conf. B. Joan. VI, 53; B. Marc. X, 38. — 10-11. Φάγετε cod.

φυλῇ· διὰ τοῦτο, φησί, τὰ τῶν δώδεκα μαθητῶν κηρύγματα οὔτε πάντες ἀκηκόασιν οὔτε, ἐὰν ἀκούσωσι, παραδέξασθαι δύνανται. Ἔστι γὰρ αὐτοῖς παρὰ φύσιν τὰ μὴ κατὰ φύσιν.

Τοῦτον, φησί, Θρᾷκες οἱ περὶ τὸν Αἷμον οἰκοῦντες Κορύβαντα καλοῦσι, καὶ Θρᾳξὶν οἱ Φρύγες παραπλησίως, ὅτι ἀπὸ τῆς κορυφῆς ἄνωθεν καὶ ἀπὸ τοῦ ἀχαρακτηρίστου ἐγκεφάλου τὴν ἀρχὴν τῆς καταβάσεως λαμβάνων καὶ πάσας τὰς τῶν ὑποκειμένων διερχόμενος ἀρχὰς πῶς καὶ τίνα τρόπον κατέρχεται οὐ νοοῦμεν. Τοῦτ' ἐστί, φησί, τὸ εἰρημένον· « Φωνὴν μὲν αὐτοῦ ἠκούσαμεν, εἶδος δὲ αὐτοῦ οὐχ ἑω- « ράκαμεν. » Ἀποτεταγμένου γάρ, φησίν, αὐτοῦ καὶ κεχαρακτηρισμένου ἀκούεται φωνή, τὸ δὲ εἶδος τὸ κατελθὸν ἄνωθεν ἀπὸ τοῦ ἀχαρακτηρίστου ὁποῖον ἐστὶν οἶδεν οὐδείς. Ἔστι δὲ ἐν τῷ πλάσματι τῷ χοϊκῷ, γινώσκει δὲ αὐτὸ οὐδείς. Οὗτος, φησίν, ἐστὶν « ὁ τὸν κατα- « κλυσμὸν [110] οἰκιῶν θεὸς » κατὰ τὸ ψαλτήριον « καὶ φθεγγόμενος « [καὶ] κεκραγὼς ἀπὸ ὑδάτων πολλῶν. » Ὕδατα, φησίν, ἐστὶ πολλὰ ἡ πολυσχιδὴς τῶν θνητῶν γένεσις ἀνθρώπων, ἀφ' ἧς βοᾷ καὶ κέ-

tus est. Quamobrem addit verba duodecim apostolorum nec omnes audivisse nec, si audiverint, percipere posse. Quæ enim eis non sunt secundum naturam sunt contra naturam.

Hunc, ait, Corybantem vocant Thraces incolæ montis Hæmi unaque cum Thracibus Phryges, quoniam, dum a vertice superiori et a cerebro nulla imagine expresso delabi incipit itque per omnia rerum subjectarum principia, qua ratione et quo modo ita descendat non intelligimus. Hoc est, ait, dictum illud : « Vocem quidem ejus audivimus, vultum autem non « vidimus. » Nam secedentis et effigiati auditur vox, vultum autem, qualis sit qui ex alto descendit ab inefligiato, nemo novit. Hic est in figmento terreno, notus autem nemini. Esse hunc ait deum illum « qui diluvium habitat, » ut scriptum est in Psalterio, et « qui loquitur et clamat ex aquis multis. » Multas aquas dicit multiplicem generationem mortalium hominum esse, ex

4. Hæc et seq. videntur paraphrasis esse hymni in Attidem qui infra legitur. — 9-10. Cf. Evang. B. Jo. v, 37 : Οὔτε φωνὴν αὐτοῦ πώποτε ἀκηκόατε, οὔτε εἶδος αὐτοῦ ἑωράκατε. — 10. Ἀποτεταγμένου cod. Mill.; ἀποτεταμένου Schn. — 12. εἶδεν cod. Mill. Schn. lego οἶδεν. — 14. οἰκῶν cod.; cf. Psalm. xxviii, 10, ubi legimus : Κύριος τὸν κατακλυσμὸν κατοικιεῖ. — 14-15. Conf. Psalm. xxviii, 3 : Φωνὴ Κυρίου ἐπὶ τῶν ὑδάτων, ὁ Θεὸς τῆς δόξης ἐβρόντησεν, Κύριος ἐπὶ ὑδάτων πολλῶν.

κραγε πρὸς τὸν ἀχαρακτήριστον ἄνθρωπον, «Ῥῦσαι» λέγων «ἀπὸ «λεόντων τὴν μονογενῆ μου.» Πρὸς τοῦτον, φησίν, ἐστὶν εἰρημένον· «Παῖς μου εἶ σὺ Ἰσραήλ, μὴ φοβοῦ, ἐὰν διὰ ποταμῶν διέλθῃς, «οὐ μή σε συγκλύσωσιν· ἐὰν διὰ πυρὸς διέλθῃς, οὐ μή σε συγκαύ«σει.» Ποταμούς, φησί, λέγει τὴν ὑγρὰν τῆς γενέσεως οὐσίαν, πῦρ δὲ τὴν ἐπὶ τὴν γένεσιν ὁρμὴν καὶ ἐπιθυμίαν· «Σὺ ἐμὸς εἶ, μὴ φο«βοῦ.» Καὶ πάλιν, φησίν, «Εἰ ἐπιλήσεται μήτηρ τῶν τέκνων αὐτῆς «μὴ ἐλεῆσαι μηδὲ ἐπιδοῦναι μαστόν, κἀγὼ ἐπιλήσομαι ὑμῶν,» ὁ Ἀδάμας, φησί, λέγει πρὸς τοὺς ἰδίους ἀνθρώπους· «Ἀλλὰ εἰ καὶ «ἐπιλήσεται ταῦτα γυνή, ἀλλ' ἐγὼ οὐκ ἐπιλήσομαι ὑμῶν. Ἐπὶ τῶν «χειρῶν μου ἐζωγράφηκα ὑμᾶς.» Περὶ δὲ τῆς ἀνόδου αὐτοῦ, τουτέστι τῆς ἀναγεννήσεως, ἵνα γένηται πνευματικός, οὐ σαρκικός, λέγει, φησίν, ἡ Γραφή· «Ἄρατε πύλας οἱ ἄρχοντες ὑμῶν, καὶ «ἐπάρθητε πύλαι αἰώνιοι καὶ εἰσελεύσεται ὁ βασιλεὺς τῆς δόξης,» τουτέστι, θαῦμα θαυμάτων. «Τίς γάρ,» φησίν, «ἐστὶν οὗτος ὁ βα-

qua ad hominem inefligiatum voce et clamore sic loquitur : «Unigenitam «meam defende a leonibus.» Huic autem vult dictum esse : «Filius meus «es tu. Israel. ne timeas; et si per fluctus ieris. fluctus non te corripient. et «si per ignem. non te comburet ignis.» Fluctus esse dicit humidam generationis vim. et ignem impetum illum quo vehementer ad generandum feruntur homines : «Meus es tu. ne timeas.» Et rursus. «Si oblita erit mater «natorum suorum. quin eorum misereatur detque mammam eis. et ego «obliviscar vestrum.» Adamas. ait. ad proprios homines loquitur : «Sed «etiamsi obliviscetur ea mulier. ego certe non obliviscar vestrum. In manu «mea descriptos teneo vos.» Quod autem ad ascensionem attinet. id est ad renovationem vitæ ejus. ut spiritualis e carnali fiat. sic dicere ait Scripturam. «Attollant portas qui vobis imperant; elevamini, portæ æternales. «et introibit rex gloriæ.» id est miraculum miraculorum. «Quis enim.»

1. Conf. Psalm. xxxiv, 17, et xxi, 21. 22. — 3 sqq. Conf. Is. xli, 8 : Σὺ δὲ Ἰσραὴλ παῖς μου. Is. xliii, 1, 2 : Μὴ φοβοῦ... Ἐμὸς εἶ σύ. Καὶ ἐὰν διαβαίνῃς διὰ ὑδάτος, μετὰ σοῦ εἰμί, καὶ ποταμοὶ οὐ συγκλύσουσίν σε· καὶ ἐὰν διέλθῃς διὰ πυρός, οὐ μὴ καταφλεχθῇς. — 10. Is. xlix, 15 :... Εἰ δὲ καὶ ἐπιλάθοιτο ταῦτα γυνή, ἀλλ' ἐγὼ οὐκ ἐπιλήσομαί σου, εἶπεν Κύριος. Ἰδοὺ ἐπὶ τῶν χειρῶν μου ἐζωγράφησά σου τὰ τείχη κ. τ. λ. — 13. Psalm. xxiii, 7. 9. — 15. Conf. Psalm. xxiii. 8. — 16. Psalm. xxi, 7.

«σιλεὺς τῆς δόξης; Σκώληξ καὶ οὐκ ἄνθρωπος, ὄνειδος ἀνθρώπου «καὶ ἐξουθένημα λαοῦ, αὐτός ἐστιν ὁ βασιλεὺς τῆς δόξης, ὁ ἐν πο-«λέμῳ δυνατός.» Πόλεμον δὲ λέγει τὸν ἐν σώματι, ὅτι ἐκ μαχί-μων στοιχείων πέπλασται τὸ πλάσμα, καθὼς γέγραπται, φησί, «Μνήσθητι πόλεμον τὸν γινόμενον ἐν σώματι.» Ταύτην, φησί, τὴν εἴσοδον καὶ ταύτην τὴν πύλην εἶδεν εἰς (111) Μεσοποταμίαν πορευόμενος ὁ Ἰακώβ, ὅπερ ἐστὶν ἀπὸ τοῦ παιδὸς ἔφηβος ἤδη γινό-μενος καὶ ἀνήρ, τουτέστιν ἐγνωρίσθη τῷ εἰς Μεσοποταμίαν πο-ρευομένῳ· (Μεσοποταμία δέ, φησίν, ἐστὶν ἡ τοῦ μεγάλου ὠκεανοῦ ῥοή, ἀπὸ τῶν μέσων ῥέουσα τοῦ τελείου ἀνθρώπου,) καὶ ἐθαύμασε τὴν οὐράνιον πύλην εἰπών· «Ὡς φοβερὸς ὁ τόπος οὗτος! Οὐκ ἔστι «τοῦτο ἀλλ' ἢ οἶκος θεοῦ, καὶ αὕτη ἡ πύλη τοῦ οὐρανοῦ.» Διὰ τοῦτο, φησί, λέγει ὁ Ἰησοῦς· «Ἐγώ εἰμι ἡ πύλη ἡ ἀληθινή.» Ἔστι δὲ ὁ ταῦτα λέγων ὁ ἀπὸ τοῦ ἀχαρακτηρίστου, φησίν, ἄνωθεν κεχα-

ait, «rex iste gloriæ est? Non homo, sed vermis, opprobrium hominis et «plebis dedecus, rex ipse gloriæ est, qui pollet in prælio.» Prælium scilicet quod semper in corpore geritur, quoniam fictum esse corpus ex elementis inter se pugnantibus ait, secundum scriptum illud: «Memento prælii quod «geritur in corpore.» Hanc viam et hanc portam ait se vidisse Jacobum, quum iter in Mesopotamiam faceret, id est quum jam puber e puero evade-ret et vir; id ab iter in Mesopotamiam faciente significatum est; (Mesopo-tamiam autem esse magni Oceani fluctum fluentem e medio perfecti ho-minis,) et miratus cœlestem portam, dixit: «Quam terribilis locus iste! «Sane non alius hic est, quam domus Dei, et hæc porta cœli.» Unde et dixisse ait Jesum: «Ego sum porta vera.» Esse autem qui ea dicit illum qui ab inefligiato desuper effigiatus est in perfectum hominem. Non posse

1-2. Conf. Psalm. xxi, 7: Ἐγὼ δέ εἰμι σκώληξ καὶ οὐχὶ ἄνθρωπος, ὄνειδος ἀν-θρώπου καὶ ἐξουθένημα λαοῦ. — 2-3. Cf. Ps. xxiii, 10: Αὐτός ἐστιν ὁ βασιλεὺς τῆς δόξης. Ps. xxiii, 8: Κύριος δυνατὸς ἐν πο-λέμῳ. — 5. Conf. Job. xl, 27: Μνησθεὶς πολέμου τοῦ γιγνομένου ἐν τῷ σώματι αὐτοῦ κ. τ. λ. — 6. Ut supra κορύβαντα de κορυφῆς et βαίνειν flexum explicavit, hic eodem modo Μεσοποταμία etymologice et allegorice explicat. — 11-12. Gen. xxviii, 7, 17. — 13. Cf. Evang. B. Jo. x, 9: Ἐγώ εἰμι ἡ θύρα. Matth. vii, 13: Εἰσέλθατε διὰ τῆς στενῆς πύλης. Clem. Rom. Hom. iii, 52: Διὰ τοῦτο αὐτὸς ἀλη-θὴς ὢν προφήτης ἔλεγεν· ἐγώ εἰμι ἡ πύλη τῆς ζωῆς· ὁ δι' ἐμοῦ εἰσερχόμενος εἰσέρ-χεται εἰς τὴν ζωήν Schneid.

ρακτηρισμένος τέλειος ἄνθρωπος. Οὐ δύναται οὖν, φησί, σωθῆναι ὁ τέλειος ἄνθρωπος, ἐὰν μὴ ἀναγεννηθῇ διὰ ταύτης εἰσελθὼν τῆς πύλης. Τὸν αὐτὸν δὲ τοῦτον, φησί, Φρύγες καὶ Πάπαν καλοῦσιν, ὅτι πάντα ἔπαυσεν ἀτάκτως καὶ πλημμελῶς πρὸ τῆς ἑαυτοῦ φανερώσεως κεκινημένα. Τὸ γὰρ ὄνομα, φησί, τοῦ Πάπα [ἀπὸ] πάντων ὁμοῦ ἐστὶ τῶν ἐπουρανίων καὶ ἐπιγείων καὶ καταχθονίων λεγόντων· παῦε, παῦε τὴν ἀσυμφωνίαν τοῦ κόσμου καὶ ποίησον «εἰρήνην τοῖς «μακράν,» τουτέστι τοῖς ὑλικοῖς καὶ χοϊκοῖς, καὶ «εἰρήνην τοῖς «ἐγγύς,» τουτέστι τοῖς πνευματικοῖς καὶ νοεροῖς τελείοις ἀνθρώποις. Λέγουσι δὲ οἱ Φρύγες τοῦτον αὐτὸν καὶ «νέκυν,» οἱονεὶ ἐν μνήματι καὶ τάφῳ ἐγκατορωρυγμένον ἐν τῷ σώματι. Τοῦτο, φησίν, ἐστὶ τὸ εἰρημένον· «Τάφοι ἐστὲ κεκονιαμένοι, γέμοντες,» φησίν, «ἔσωθεν ὀστέων νεκρῶν,» ὅτι οὐκ ἔστιν ἐν ὑμῖν ἄνθρωπος ὁ ζῶν· καὶ πάλιν φησίν, «ἐξαλοῦνται ἐκ τῶν μνημείων οἱ νεκροί,» τουτέστιν ἐκ τῶν σωμάτων τῶν χοϊκῶν ἀναγεννηθέντες πνευματικοί,[112]

igitur servari perfectum hominem, nisi vitam suam, per hanc portam ingressus, renovaverit. Eumdem ipsum a Phrygibus vocari Papam, quia omnia compescuit quæ temere et incomposite, priusquam ipse appareret, mota fuerant. Illud enim nomen Papa simul omnium vult esse quicumque aut in cœlo aut in terra aut sub terra dicunt: compesce, compesce discordiam mundi, et fac «pacem iis qui procul sunt,» id est iis qui in materia et limo vivunt, et «pacem iis qui prope,» id est iis qui spiritu ac ratione perfecti sunt homines. Hunc ipsum Phryges dicunt etiam «mor«tuum,» in corpore sepultum, ut in monumento et in sepulcro, quod ait his verbis pictum esse, «Sepulcra dealbata estis, mortuorum ossibus intus «referta,» quia non est in vobis vere vivus homo; et rursum, «Exsilient e «tumulis mortui,» id est, e corporibus terrenis, jam non carnales, sed quum

3. τοῦτον φασὶ Φρύγες cod. — 5. ἀπὸ restitui quod prorsus exciderat. — 7. παέ, παέ cod. — 8-9. Cf. B. Pauli ad Ephes. II, 17 : Καὶ ἐλθὼν εὐηγγελίσατο εἰρήνην ὑμῖν τοῖς μακρὰν καὶ εἰρήνην τοῖς ἐγγύς. — 10. De his et sequentibus, conf. v. d. Maury, l. l. VIII, p. 644. — 11. ἐγκατορυγμένον cod. Mill. corr. Schneid. — 12-13. Conf. Matth. XXIII, 27 : Ὁμοιάζετε τάφοις κεκονιαμένοις, οἵτινες ἔξωθεν μὲν φαίνονται ὡραῖοι, ἔσωθεν δὲ γέμουσιν ὀστέων νεκρῶν. — 14. Cf. Matth. XXVII, 52-53 : Καὶ πολλὰ σώματα τῶν κεκοιμημένων ἁγίων ἠγέρθησαν, κ. τ. λ.

οὐ σαρκικοί. Αὕτη, φησίν, ἐστὶν ἡ ἀνάστασις ἡ διὰ τῆς πύλης γινομένη τῶν οὐρανῶν, δι' ἧς οἱ μὴ εἰσελθόντες, φησί, πάντες μένουσι νεκροί. Οἱ δὲ αὐτοί, φησί, Φρύγες τὸν αὐτὸν τοῦτον πάλιν ἐκ μεταβολῆς λέγουσι Θεόν. Γίνεται γάρ, φησί, Θεός, ὅταν ἐκ νεκρῶν ἀναστὰς διὰ τῆς τοιαύτης πύλης εἰσελεύσεται εἰς τὸν οὐρανόν. Ταύτην, φησί, τὴν πύλην Παῦλος οἶδεν ὁ ἀπόστολος, παρανοίξας ἐν μυστηρίῳ καὶ εἰπὼν « ἡρπάσθαι ὑπὸ ἀγγέλου, καὶ γεγο« νέναι ἕως δευτέρου καὶ τρίτου οὐρανοῦ εἰς τὸν παράδεισον αὐτόν, « καὶ ἑωρακέναι ἃ ἑώρακε, καὶ ἀκηκοέναι ῥήματα ἄῤῥητα ἃ οὐκ ἐξὸν « ἀνθρώπῳ εἰπεῖν. » Ταῦτά ἐστι, φησί, τὰ ἄῤῥητα ὑπὸ πάντων λεγόμενα μυστήρια, « ἃ [καὶ λαλοῦμεν] οὐκ ἐν διδακτοῖς ἀνθρωπίνης « σοφίας λόγοις, ἀλλ' ἐν διδακτοῖς πνεύματος, πνευματικοῖς πνευ« ματικὰ συγκρίνοντες· ψυχικὸς δὲ ἄνθρωπος οὐ δέχεται τὰ τοῦ πνεύ« ματος τοῦ Θεοῦ, μωρία γὰρ αὐτῷ ἐστί, » καὶ ταῦτα, φησίν, ἐστὶ τὰ τοῦ πνεύματος ἄῤῥητα μυστήρια, ἃ ἡμεῖς ἴσμεν μόνοι. Περὶ τούτων, φησίν, εἴρηκεν ὁ Σωτήρ· « Οὐδεὶς δύναται ἐλθεῖν πρός με, ἐὰν « μή τινα ἑλκύσῃ ὁ πατήρ μου ὁ οὐράνιος. » Πάνυ γάρ, φησί, δύσκο-

renovata fuerit vita, spirituales facti. Eam vult esse resurrectionem quæ per portam cœlorum fit, per quam qui non ingressi fuerint mortui omnes manebunt. Eumdem autem ait ab ipsis Phrygibus dici, conversa natura, Deum. Deum enim fieri, quum redivivus a mortuis, per portam illam in cœlum intrabit. Hanc portam, inquit, novit Paulus apostolus, qui paulum aperuerit in mysterio et dixerit : «Se raptum esse ab angelo, et ascendisse «usque ad secundum ac tertium cœlum in paradisum ipsum, ibique vidisse «quæ viderit, et arcana verba, quæ homini non liceat dicere, audiisse.» Hæc infanda mysteria illa esse ait quæ ab hominibus traduntur, «quæ et «loquimur non in doctis humanæ sapientiæ verbis, sed in doctrina spiritus, «spiritualibus spiritualia comparantes : sed animalis homo ea, quæ spiritus «Dei sunt, non audit, quoniam insanit,» et hæc sunt spiritus, ait, infanda mysteria, quæ nemo novit præter nos. De his dixisse Salvatorem : «Nemo «venire ad me potest, nisi quem traxerit pater meus qui est in cœlis.» Nam

7-10. Conf. B. Pauli 2 ad Cor. XII, 2, 4. — 11. καὶ λαλοῦμεν restit. Schneid. ex Epist. ad Cor. II, 13-14. — 16-17. Evang. B. Jo. VI, 44.

λον ἐστὶ παραδέξασθαι καὶ λαβεῖν τὸ μέγα τοῦτο καὶ ἄῤῥητον μυστήριον. Καὶ πάλιν, φησίν, εἴρηκεν ὁ Σωτήρ· «Οὐ πᾶς ὁ λέγων «μοι Κύριε, Κύριε, εἰσελεύσεται εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν, «ἀλλ' ὁ ποιῶν τὸ θέλημα τοῦ πατρός μου τοῦ ἐν τοῖς οὐρανοῖς.» Ὃ δεῖ ποιήσαντας, οὐχὶ ἀκούσαντας μόνον, εἰς τὴν βασιλείαν εἰσελθεῖν τῶν οὐρανῶν. Καὶ πάλιν, φησίν, εἴρηκεν· «οἱ τελῶναι καὶ αἱ πόρ«ναι προάγουσιν ὑμᾶς εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν.» Τελῶναι γάρ, φησίν, εἰσὶν οἱ τὰ τέλη τῶν ὠνίων λαμβάνοντες, ἡμεῖς[113] δέ, φησίν, ἐσμὲν οἱ τελῶναι, «εἰς οὓς τὰ τέλη τῶν αἰώνων κατήντηκε.» Τέλη γὰρ, φησίν, εἰσὶ τὰ ἀπὸ τοῦ ἀχαρακτηρίστου εἰς τὸν κόσμον κατεσπαρμένα σπέρματα, δι' ὧν ὁ πᾶς συντελεῖται κόσμος· διὰ γὰρ αὐτῶν καὶ ἤρξατο γενέσθαι. Καὶ τοῦτό ἐστι, φησί, τὸ εἰρημένον· «Ἐξῆλθεν ὁ σπείρων τοῦ σπεῖραι· καὶ τὰ μὲν ἔπεσε παρὰ τὴν ὁδὸν «καὶ κατεπατήθη· τὰ δὲ ἐπὶ τὰ πετρώδη, καὶ ἐξανέτειλε,» φησί, «καὶ διὰ τὸ μὴ ἔχειν βάθος ἐξηράνθη καὶ ἀπέθανε· τὰ δὲ ἔπεσε,» φησίν, «ἐπὶ τὴν γῆν τὴν καλὴν καὶ ἀγαθήν, καὶ ἐποίει καρπόν, ὁ «μὲν ἑκατόν, ὁ δὲ ἑξήκοντα, ὁ δὲ τριάκοντα. Ὁ ἔχων, φησίν, ὦτα

difficillimum est, ait, accipere et intelligere, magnum hoc et ineffabile mysterium. Rursus dixit Salvator: «Non omnis qui mihi dicit Domine, Domine, «in regnum cœlorum introibit, sed omnis qui facit voluntatem Patris mei «qui in cœlis est.» Quam oportet quemque fecisse, non audiisse tantum, ut in regnum cœlorum introeat. Rursus etiam dixit: «Publicani et meretrices «vos præcedunt in regnum cœlorum.» Publicanos (τελῶναι) enim esse eos dixit qui rerum venalium vectigalia (τὰ τέλη) colligunt; nos autem, inquit, publicani sumus, «in quos sæculorum devenere fines» (τὰ τέλη). Nam esse τέλη ea diffusa in mundum ab ineffigiato semina, ex quibus totus constat mundus; quippe qui ex illis ortus sit. Et hoc esse dictum illud: «Exiit qui «seminat, seminaturus; et alia semina, quum extra viam cecidissent, cal«cata sunt; alia quum in saxosum locum, exorta quidem sunt, sed, terræ «deficiente fundo, siccata et mortua; alia quum in pulchram bonamque ter«ram, tulerunt fructus, aliud centum, aliud sexaginta, aliud triginta. Qui

3-4. B. Matth. VII, 21. — 6-7. B. Matth. XXI, 31. — 8. ὠνίων] ὅλων cod. Mill. Schneidew. — 9. B. Pauli I ad Cor. X, 11. — 13 sqq. Conf. B. Matth. Evang. XIII, 3-9; B. Marc. IV, 3-9; B. Luc. VIII, 5-8.

«ἀκούειν ἀκουέτω.» Τουτέστι, φησίν, οὐδεὶς τούτων τῶν μυστηρίων ἀκροατὴς γέγονεν εἰ μὴ μόνοι οἱ γνωστικοὶ τέλειοι. Αὕτη, φησίν, ἐστὶν ἡ γῆ ἡ καλὴ καὶ ἀγαθή, ἣν λέγει Μωϋσῆς· «Εἰσάξω ὑμᾶς εἰς «γῆν καλὴν καὶ ἀγαθήν, εἰς γῆν ῥέουσαν γάλα καὶ μέλι.» Τοῦτο, φησίν, ἐστὶ τὸ μέλι καὶ τὸ γάλα, οὗ γευσαμένους τοὺς τελείους ἀβασιλεύτους γενέσθαι καὶ μετασχεῖν τοῦ πληρώματος. Τοῦτο, φησίν, ἐστὶ τὸ πλήρωμα, δι' οὗ πάντα [τὰ] γινόμενα γεννητὰ ἀπὸ τοῦ ἀγεννήτου γέγονέ τε καὶ πεπλήρωται. Ὁ δὲ αὐτὸς ὑπὸ τῶν Φρυγῶν καὶ ἄκαρπος καλεῖται. Ἔστι γὰρ ἄκαρπος ὅταν ᾖ σαρκικὸς καὶ τὴν ἐπιθυμίαν τῆς σαρκὸς ἐργάζηται. Τοῦτο, φησίν, ἐστὶ τὸ εἰρημένον· «πᾶν δένδρον μὴ ποιοῦν καρπὸν καλὸν ἐκκόπτεται καὶ εἰς πῦρ βάλ«λεται.» Καρποὶ γὰρ οὗτοι, φησίν, εἰσὶ μόνοι οἱ λογικοί, οἱ ζῶντες ἄνθρωποι, οἱ διὰ τῆς πύλης εἰσερχόμενοι τῆς τρίτης. Λέγουσι γοῦν· «Οἱ νεκρὰ ἐφάγετε καὶ ζῶντα ἐποιήσατε, τί, ἂν ζῶντα φάγητε, «ποιήσετε;» Ζῶντα δὲ λέγουσι καὶ λόγους καὶ νόας καὶ ἀνθρώπους τοὺς μαργαρίτας ἐκείνου τοῦ ἀχαρακτηρίστου [114] ἐῤῥιμμένους εἰς τὸ

«habet aures audiendi audiat.» Hoc significari ait neminem auditorem esse mysteriorum horum, nisi fuerit perfectus gnosticus. Hanc pulchram bonamque terram eam esse de qua dixerat Moses: «Introducam vos in pul«chram bonamque terram, in terram lacte et melle fluentem.» Hoc esse mel et lac, quo gustato perfecti fiunt regis expertes et participes plenitudinis; et plenitudinem eam esse per quam ab ingenito omnia generata et impleta sunt. Addit eumdem a Phrygibus quoque vocari sterilem. Sterilem enim esse, quando carnalis est et carnis cupidinem explet, secundum dictum illud: «Omnis arbor quæ fructum pulchrum non fert exciditur et injicitur «in ignem.» Hos enim fructus eos homines esse qui ratione valent, qui vivunt, qui per portam tertiam ingrediuntur. Dicunt quippe: «Qui comedistis «mortua et viva fecistis, quid, si viva comederitis, facietis?» Viva autem appellant et rationes et mentes et homines, margaritas quas ineffigiatus ille

2. *μόνοι οἱ* Schneid.; *μόνοι* cod. Mill. — 3-4. Deut. xxxi, 20: *Εἰσάξω γὰρ αὐτοὺς εἰς τὴν γῆν τὴν ἀγαθήν..... γῆν ῥέουσαν γάλα καὶ μέλι.* — 7. *γένη τὰ* cod.; *γενητὰ* Mill.; *γεννητὰ* Schneidew. Addidi [τὰ]. — 8 *ὑπὸ* Schneid.; *ἀπὸ* cod. Mill. — 11. B. Matth. III, 10; B. Luc. III, 9. — 12. *μόνον* cod. Mill. Schneid. Lege *μόνοι*. Conf. supra l. 2 et p. 175, l. 14. — *λογικοί, οἱ* Schn.; *λογικοὶ* cod. Mill. — 14. *Εἰ νεκρὰ* cod. Mill. Schneid. Legendum est *Οἱ*.

πλάσμα κάτω. Τουτέστιν ὃ λέγει, φησί· « Μὴ βάλητε τὸ ἅγιον τοῖς « κυσὶ μηδὲ τοὺς μαργαρίτας τοῖς χοίροις, » χοίρων καὶ κυνῶν ἔργον λέγοντες εἶναι τὴν γυναικὸς πρὸς ἄνδρα ὁμιλίαν. Τὸν αὐτὸν δὲ τοῦτον, φησίν, οἱ Φρύγες καλοῦσιν αἰπόλον, οὐχ ὅτι, φησίν, ἔβοσκεν αἶγας καὶ τράγους, ὡς οἱ ψυχικοὶ ὀνομάζουσιν, ἀλλ' ὅτι, φησίν, ἐστὶν αἰπόλος, τουτέστιν ὁ ἀεὶ πολῶν καὶ στρέφων καὶ περιελαύνων τὸν κόσμον ὅλον στροφῇ. Πολεῖν γάρ ἐστι τὸ στρέφειν καὶ μεταβάλλειν τὰ πράγματα· ἔνθεν, φησί, καὶ τὰ δύο κέντρα τοῦ οὐρανοῦ ἅπαντες προσαγορεύουσι πόλους. Καὶ ὁ ποιητὴς δέ φησι·

> πωλεῖταί τις δεῦρο γέρων ἅλιος νημερτής,
> ἀθάνατος Πρωτεὺς Αἰγύπτιος,

οὐ πιπράσκεται, φησίν, ἀλλὰ στρέφεται αὐτοῦ οἱονεὶ καὶ περιέρχεται. Ἀμέλει καὶ πόλεις, ἐν αἷς οἰκοῦμεν, ὅτι στρεφόμεθα καὶ περιπολοῦμεν ἐν αὐταῖς, καλοῦνται πόλεις. Οὕτως, φησίν, οἱ Φρύγες

desuper in figmentum dejecit. Id esse ait quod dicitur, «Nolite projicere «sanctum canibus, nec margaritas ante porcos,» porcorum et canum opus esse contendentis mulieris cum viro conjugium. Eumdem etiam hunc a Phrygibus ait vocari caprarium (*αἰπόλον*), non quod capras et capros, sic a psychicis vocatos, pastum egerit, sed quod semper volvat (*ἀεὶ πολῶν*) vertens et volutatione naturam universam rerum circumagens. Nam volvere (*πολεῖν*) est vertere et commutare res; unde et ambo centra cœli vocantur ab omnibus poli. Unde sic vates :

> (*πωλεῖται*) Volvitur inde senex quidam, maris incola, verax,
> Atque immortalis Proteus Ægyptius,

non venditur, inquit, sed vertitur et circumit. Urbes etiam quas incolimus, quia vertimur et circumimus in eis, idcirco vocantur *πόλεις*. Sic addit

1. *κάτω* Mill.; *κάρπου* cod. — 1-2. Cf. B. Matth. VII, 6. — 5. *ἀλλ' ὅτι* Mill.; *ἀλλὰ τί* cod. — 6. *πωλῶν* corr. cod. et alibi. — 8. *ἔνθεν*] *ἔνθε* cod. Mill. — 11-12. Hom. *Od.* IV, 384. — 14. *Ἀμέλει* Mill.; *Λέγει* cod. - *ἔτι* Schneid. — 14-15. *περιπολοῦμεν*; *πολοῦμεν* cod. Mill.; *πολούμεθα* Rœp. - *καὶ καλοῦνται* cod. Schneid. Delevi *καὶ* cum Mill.

αἰπόλον τοῦτον καλοῦσι τὸν πάντοτε πάντα πανταχῆ στρέφοντα καὶ μεταβάλλοντα πρὸς τὰ οἰκεῖα. Καλοῦσι δὲ αὐτόν, φησί, καὶ πολύκαρπον οἱ Φρύγες, ὅτι «πλείονα,» φησί, «τὰ τέκνα τῆς «ἐρήμου μᾶλλον ἢ τῆς ἐχούσης τὸν ἄνδρα,» τουτέστι τὰ ἀναγεννώμενα ἀθάνατα καὶ ἀεὶ διαμένοντα ἐστὶ πολλά, κἂν ὀλίγα ᾖ τὰ γεννώμενα· τὰ δὲ σαρκικά, φησί, φθαρτὰ πάντα, κἂν ᾖ πολλὰ πάνυ γεννώμενα. Διὰ τοῦτο, φησίν, «Ἔκλαιε Ῥαχὴλ τὰ τέκνα καὶ οὐκ «ἤθελε, «φησί,» παρακαλεῖσθαι κλαίουσα ἐπ' αὐτοῖς· ἤδει γάρ, φη«σίν,[115] ὅτι οὐκ εἰσί.» Θρηνεῖ δὲ καὶ Ἱερεμίας τὴν κάτω Ἱερουσαλήμ, οὐ τὴν ἐν Φοινίκῃ πόλιν, ἀλλὰ τὴν κάτω γένεσιν τὴν φθαρτήν· ἔγνω γάρ, φησί, καὶ Ἱερεμίας τὸν τέλειον ἄνθρωπον, τὸν ἀναγεννώμενον ἐξ ὕδατος καὶ πνεύματος, οὐ σαρκικόν. Αὐτὸς γοῦν ὁ Ἱερεμίας ἔλεγεν· «Ἄνθρωπός ἐστι καὶ τίς γνώσεται αὐτόν;» Οὕτως, φησίν, ἐστὶ πάνυ βαθεῖα καὶ δυσκατάληπτος ἡ τοῦ τελείου ἀνθρώπου γνῶσις. Ἀρχὴ γάρ, φησί, τελειώσεως γνῶσις ἀνθρώπου· Θεοῦ δὲ γνῶσις ἀπηρτισμένη τελείωσις. Λέγουσι δὲ αὐτόν, φησί, Φρύγες

αἰπόλον a Phrygibus vocari eum qui omnia omnes in partes vertit et in propria commutat. Vocari etiam eum a Phrygibus feracem, quia «plures «ex vidua quam ex maritata liberi,» id est, immortales semperque permansuri multi renati sunt, etiamsi pauci fuerint nati; sed carnales omnes pereunt, etiamsi multi nati sint. Quam ob causam, ait : «Plangebat Rachel liberos «suos et noluit consolari plorans eos : noverat enim eos non esse.» Lamentatur et Jeremias inferiorem Jerusalem, non urbem significans quæ in Phœnice sita est, sed inferiorem generationem quæ corruptibilis est : notum enim esse Jeremiæ ait perfectum hominem, non carnalem, sed ex aqua et spiritu renatum. Ipse nempe dicebat Jeremias : «Homo est, et quis noscet «eum?» Adeo arduam esse ait, adeoque intellectu difficilem perfecti hominis cognitionem. Nam initium perfectionis esse inquit, si quis hominem noverit; si quis vero noverit Deum, perfectionem esse absolutam. Vocari au-

1. πάντα πανταχῆ Schneidew.; παντα χῆ cod. Mill. — 7. ἔκλαιε in marg. cod.; ἔλαβε in cod. — 8-9. Cf. B. Matth. II, 18; Jerem. XXXI, 15. — 13. Jerem. XVII, 9 : Βαθεῖα ἡ καρδία παρὰ πάντα, καὶ ἄνθρωπός ἐστιν· καὶ τίς γνώσεται αὐτόν; — 15. Ἀρχὴ... τελείωσις. Conf. supra, p. 140.

καὶ «χλοερὸν σΊάχυν τεθερισμένον,» καὶ μετὰ τοὺς Φρύγας Ἀθηναῖοι μυοῦντες Ἐλευσίνια, καὶ ἐπιδεικνύντες τοῖς ἐποπτεύουσι τὸ μέγα καὶ θαυμασΊὸν καὶ τελειότατον ἐποπΊικὸν ἐκεῖ μυσΊήριον, ἐν σιωπῇ τεθερισμένον σΊάχυν. Ὁ δὲ σΊάχυς οὗτός ἐσΊι καὶ παρὰ Ἀθηναίοις ὁ παρὰ τοῦ ἀχαρακτηρίσΊου φωσΊὴρ τέλειος μέγας, καθάπερ αὐτὸς ὁ ἱεροφάντης, οὐκ ἀποκεκομμένος μέν, ὡς ὁ ἌτΊις, εὐνουχισμένος δὲ διὰ κωνείου καὶ πᾶσαν παρῃτημένος τὴν σαρκικὴν γένεσιν, νυκτὸς ἐν Ἐλευσῖνι ὑπὸ πολλῷ πυρὶ τελῶν τὰ μεγάλα καὶ ἄῤῥητα μυσΊήρια βοᾷ καὶ κέκραγε λέγων· «ἱερὸν ἔτεκε πότνια «κοῦρον Βριμὼ Βριμόν,» τουτέσΊιν ἰσχυρὰ ἰσχυρόν. Πότνια δέ ἐσΊι, φησίν, ἡ γένεσις ἡ πνευματική, ἡ ἐπουράνιος, ἡ ἄνω· ἰσχυρὸς δέ ἐσΊιν ὁ οὕτω γεννώμενος. ἜσΊι γὰρ τὸ λεγόμενον μυσΊήριον Ἐλευσὶν καὶ ἀνακτόρειον· Ἐλευσίν, ὅτι ἤλθομεν, φησίν, οἱ πνευματικοὶ ἄνωθεν ἀπὸ τοῦ Ἀδάμαντος ῥυέντες κάτω· ἐλεύσεσθαι γάρ,

tem eum a Phrygibus ait «viridem spicam demessam,» et post Phryges ab Atheniensibus, quum initiant Eleusinia, et magnum ac mirandum ac perfectissimum epoptis epopticum mysterium ostendunt, in silentio demessam spicam. Quam spicam et ipsi Athenienses opinantur esse lumen ab ineffigiato delapsum, perfectum, magnumque, sicut ipse hierophantes, non exsectus ille quidem, tanquam Attis, sed per cicutam eunuchus factus, et omnem abnuens carnalem generationem, dum noctu Eleusine, sub igne plurimo, maxima mysteria infandaque perficit, his verbis vociferatur et clamat: «Sacrum peperit alma natum Brimo Brimum,» id est, robusta robustum. Almam quidem generationem eam ait esse quæ spiritualis est, cœlestis et naturæ superioris; robustum autem, qui sic generatus est. Hoc enim esse mysterium quod Eleusin et Anactorium dicitur: Eleusin, quia spirituales desuper ab Adamante præcipitati venimus; nam ἐλεύσεσθαι

1. σΊάχυν τεθερισμένον. Conf. v. d. Guigniaut, *Comment. de mysteriis Cereris et Proserp.* p. 68. — 5. Videtur quædam excidisse, quibuscum φωσΊῆρος commemoratio cohæreret. — 7. παρῃτημένος Schneid.; ἀπηρτισμένος cod. Mill. – σαρκικὴν Schneid.; σαρκίνην cod. Mill. — 10. Βριμόν, quod Hesychius interpretatur ἰσχυρόν, Millerus; Βριμή cod. Versus fuerit hic: Ἱρὸν δὴ Βριμὼ Βριμὸν τέκε πότνια κοῦρον Schneid. — 12. Cf. *Comment. de myst. Cer. et Proserp.* p. 69. – λεγόμενον τὸ Schneidew.; τὸ λεγόμενον cod. Mill. — 12-13. De hac interpretatione verborum Ἐλευσίν et ἀνακτόρειον, conf. Guigniaut, *Comment. de myst. Cer. et Proserp.* p. 69, et O. Müller, *Eleusinien.* p. 269, n. 13, 14.

φησίν, ἐσλὶν ἐλθεῖν, τὸ δὲ ἀνακτόρειον τὸ ἀνελθεῖν ἄνω. Τοῦτο, φησίν, ἐσλὶν ὃ λέγουσιν οἱ κατωργιασμένοι τῶν Ἐλευσινίων τὰ (116) μυσλήρια. Θέσμιον δέ ἐσλι τὰ μικρὰ μεμυημένους αὖθις τὰ μεγάλα μυεῖσθαι. Μόροι γὰρ μείζονες μείζονας μοίρας λαγχάνουσι. Μικρὰ δέ, φησίν, ἐσλὶ τὰ μυσλήρια τὰ τῆς Περσεφόνης κάτω, περὶ ὧν μυσληρίων καὶ τῆς ὁδοῦ τῆς ἀγούσης ἐκεῖ, οὔσης πλατείας καὶ εὐρυχώρου καὶ φερούσης τοὺς ἀπολλυμένους ἐπὶ τὴν Περσεφόνην, καὶ ὁ ποιητής φησιν·

Αὐτὰρ ὑπ' αὐτήν ἐσλιν ἀταρπιτὸς ὀκριόεσσα,
κοίλη, πηλώδης· ἡ δ' ἡγήσασθαι ἀρίσλη
ἄλσος ἐς ἱμερόεν πολυτιμήτου Ἀφροδίτης.

Ταῦτ' ἐσλί, φησὶ, τὰ μικρὰ μυσλήρια τὰ τῆς σαρκικῆς γενέσεως,

(unde Eleusis), esse id quod ἐλθεῖν, et Anactorium id quod ἀνελθεῖν ἄνω. Hoc esse quod ab iis, qui initiati mysteriis Eleusiniorum sunt, dicitur. Rursus autem ut initiarentur magnis qui parvis initiati sunt, decretum est: nam conditioni majori major contingit pars. Infra autem esse ait parva mysteria Proserpinæ, de quibus, simul atque de via lata facilique per quam ad Proserpinam descendunt mortui, dixit poeta:

At sub eam callis limosi dura cavatur
Semita: quod per iter dulcem valet ire viator
Ad lucum Veneris, cui maxima gloria cultus.

Hæc esse ait parva mysteria generationis quæ carnalis est, quibus qui fuerint

3. Θέμιον cod.; Θεμιτὸν Jac. Bernaysius (*Ep. critic. ad Bunsenium* in *Analect. Ante-Nicæn.* ed. Bunsen. vol. III, p. 330 sq.). Hæc sunt Naasseni verba quæ noster infra explicat: *Θέσμιον δέ ἐσλι τὰ μικρὰ κ. τ. λ.* Sic vertit: *ὀφείλουσι καὶ μυεῖσθαι..* Cf. infra, p. 173, l. 1 sqq. — 4. *Μόροι... λαγχάνουσι* Heracl. fr. 54, apud Schleiermacher (Fr. Schleiermacher's *Sämmtliche Werke, Dritte Abtheilung, Zur Philosophie*, vol. II, p. 124). Hæc infra sic repetit: *λαχόντες μόρους μείζονας μοίρας λαμβάνουσιν.* — 7. Post *Περσεφόνην* videtur excidisse: *ὁ Σωτὴρ εἴρηκεν,* quum superiora aperte referantur ad locum Matth. VII, 13: *Ὅτι πλατεῖα ἡ πύλη καὶ εὐρύχωρος ἡ ὁδὸς ἡ ἀπάγουσα εἰς τὴν ἀπώλειαν, καὶ πολλοί εἰσιν οἱ εἰσερχόμενοι δι' αὐτῆς*, quæ sequuntur autem opponi illis debebant. Schn. — 9-11. Versus antea ignotos A. Meinekius (*Diar. antiq.* Marburg, a. 1852, t. IV, p. 375 sq.) Parmenidi ascribit, Gœttlingius (*Progr. acad.* Jen. a. 1853, p. 5) Pampho Atheniensi. Rœperus suspicatur idem exemplum Græci poetæ obversatum esse Apuleio, *Metamorph.* VI, XVIII, ed. Hild. Schn. – *ἀτραπητὸς* cod. – *ὀκρυόεσσα* cod. Mill.; *ὀκριόεσσα* Schneid. – *ἡ δ'* Schneid.; *ἥτ'* cod.; *ἥτ'* Mill.

ἃ μυηθέντες οἱ ἄνθρωποι μικρὰ παύσασθαι ὀφείλουσι καὶ μυεῖσθαι τὰ μεγάλα, τὰ ἐπουράνια. Οἱ γὰρ τοὺς ἐκεῖ, φησί, λαχόντες μόρους μείζονας μοίρας λαμβάνουσιν. Αὕτη γάρ, φησίν, ἐστὶν ἡ πύλη τοῦ οὐρανοῦ καὶ οὗτος ὁ οἶκος θεοῦ, ὅπου ὁ ἀγαθὸς θεὸς κατοικεῖ μόνος, εἰς ὃν οὐκ εἰσελεύσεται, φησίν, ἀκάθαρτος οὐδείς, οὐ ψυχικός, οὐ σαρκικός· ἀλλὰ τηρεῖται πνευματικοῖς μόνοις, ὅπου δεῖ γενομένους βαλεῖν τὰ ἐνδύματα καὶ πάντας γενέσθαι νυμφίους ἀπηρσενωμένους διὰ τοῦ παρθενικοῦ πνεύματος. Αὕτη γάρ ἐστιν ἡ παρθένος ἡ ἐν γαστρὶ ἔχουσα καὶ συλλαμβάνουσα καὶ τίκτουσα υἱόν, οὐ ψυχικόν, οὐ σωματικόν, ἀλλὰ μακάριον Αἰῶνα Αἰώνων. Περὶ τούτων, φησί, διαῤῥήδην εἴρηκεν ὁ Σωτὴρ ὅτι «στενὴ καὶ τεθλιμμένη ἐστὶν ἡ ὁδὸς «ἡ ἀπάγουσα εἰς τὴν ζωήν, καὶ ὀλίγοι εἰσὶν οἱ εἰσερχόμενοι εἰς αὐ-«τήν, πλατεῖα δὲ καὶ εὐρύχωρος ἡ ὁδὸς ἡ ἀπάγουσα εἰς τὴν ἀπώ-«λειαν, καὶ πολλοί εἰσιν οἱ διερχόμενοι δι' αὐτῆς.»

9. Ἔτι δὲ οἱ Φρύγες λέγουσι τὸν πατέρα τῶν ὅλων [117] εἶναι ἀμύγδαλον, οὐχὶ δένδρον, φησίν, ἀλλὰ εἶναι ἀμύγδαλον ἐκεῖνον

initiati, jam, parvis relictis, cœlestibus magnis initiari debent : ubi cui major contigerit sors, idem et majorem partem capit. Hanc enim esse vult portam cœli, hanc Dei domum, quam inhabitat bonus Deus unus, in quam non est ingressurus impurus ullus, non psychicus, non carnalis homo, sed quæ solis eis patet qui sunt pneumatici, quam qui intraverint abjicere vestimenta debent omnesque sponsi fieri, exuta virilitate per virginalem spiritum : hanc enim virginem esse vult quæ in utero habet et concipit et parit filium, non psychicum, non corporeum, sed Æonem Æonum beatissimum. De quibus recte dixisse Salvatorem : « arcta et angusta via est qua itur «ad vitam, et pauci eam sequuntur; lata contra et facilis qua ad mortem, et «multi sequuntur eam.»

9. Dicunt etiam Phryges patrem omnium rerum amygdalum esse, non arborem, sed amygdalum illum qui primus exstitit, quique, quum haberet

1. μικρὰ παύσασθαι videntur corrupta esse. — 2. Post λαχόντες μόρους [μείζονας ἔνθα] addunt Schn. Jac. Bernaysius; quæ per homœoteleuton excidisse putat Bern. loc. cit. — 4. ὁ οἶκος Schn.; οἶκος cod. Mill. — 7. βαλεῖν Schneid.; λαβεῖν cod. Mill. — 8-9. Conf. Is. VII, 14 : Ἰδοὺ ἡ παρθένος ἐν γαστρὶ ἕξει καὶ τέξεται υἱόν. — 10. Αἰῶνα Αἰώνιον? Schneid. — 11. Conf. B. Matth. VII, 13, 14.

τὸν προόντα, ὃς ἔχων ἐν ἑαυτῷ τὸν τέλειον καρπὸν οἱονεὶ διασφύζοντα καὶ κινούμενον ἐν βάθει, διήμυξε τοὺς κόλπους αὐτοῦ, καὶ ἐγέννησε τὸν ἀόρατον καὶ ἀκατονόμαστον καὶ ἄῤῥητον παῖδα ἑαυτοῦ, περὶ οὗ λαλοῦμεν. Ἀμύξαι γάρ ἐστιν οἱονεὶ ῥῆξαι καὶ διατεμεῖν, καθάπερ, φησίν, ἐπὶ τῶν φλεγμαινόντων σωμάτων καὶ ἐχόντων ἐν ἑαυτοῖς τινὰ συστροφὴν ἀμυχὰς οἱ ἰατροὶ λέγουσιν ἀνατεμόντες· οὕτως, φησί, Φρύγες τὸν ἀμύγδαλον καλοῦσιν, ἀφ' οὗ προῆλθε καὶ ἐγεννήθη ὁ ἀόρατος, δι' οὗ τὰ πάντα ἐγένετο καὶ χωρὶς αὐτοῦ ἐγένετο οὐδέν. Συρικτὰν δέ φασιν εἶναι Φρύγες τὸ ἐκεῖθεν γεγενημένον, ὅτι πνεῦμα ἐναρμόνιόν ἐστι τὸ γεγεννημένον. «Πνεῦμα «γάρ,» φησίν, «ἐστὶν ὁ Θεός· διό,» φησίν, «οὔτε ἐν τῷ ὄρει τούτῳ «προσκυνοῦσιν, οὔτε ἐν Ἱερουσαλὴμ οἱ ἀληθινοὶ προσκυνηταί, ἀλλὰ «ἐν πνεύματι. Πνευματικὴ γάρ,» φησίν, «ἐστὶ τῶν τελείων ἡ προσ«κύνησις, οὐ σαρκική.» Τὸ δὲ πνεῦμα, φησίν, ἐκεῖ [ἐστιν] ὅπου καὶ ὁ Πατὴρ ὀνομάζεται καὶ ὁ Υἱός, ἐκ τούτου [καὶ ἐκ] τοῦ Πατρὸς ἐκεῖ γεν-

in se fructum perfectum tanquam pulsantem et in profundo se moventem, discidit (διήμυξε) gremia sua, et invisibilem ineffabilemque sine nomine filium, de quo loquimur, genuit. Ἀμύξαι enim frangere et dissecare significat, quemadmodum in corporibus febre captis et aliquo tumore plenis, cucurbitis scarificantes medici, id ἀμυχὰς dicunt; sic eum amygdalum a Phrygibus vocari ait, a quo ortus et generatus est invisibilis ille, «per «quem omnia facta sunt et sine quo factum est nihil.» Quod autem inde generatum est, id esse Phryges aiunt fistulatorem, quia id quod est generatum, spiritus canorus est. «Spiritus enim,» inquit, «est Deus; qua«propter neque in monte neque in Jerusalem adorant eum qui vere ado«rant, sed in spiritu. Nam spiritu, non carne, quæ perfecta sunt adorantur.» Et spiritum ait esse ubi Pater et Filius esse dicuntur ibi ex hoc et ex Patre

1. οἱονεὶ διασφύζοντα Schneid.; οἷον ἰδίᾳ σφύζοντα cod. Mill. — 2. διήμυξε Rœper.; διέμυξε cod. Mill. — 3. καὶ ἄῤῥητον Schneidew.; ἀῤῥήτου cod. Mill. — 6. ἀμυχὰς Schneid.; ἃς ἀμυχὰς cod. Mill. — 9. φησὶν cod. — 11 sqq. Conf. Evang. B. Jo. IV, 21 sqq.: Οὔτε ἐν τῷ ὄρει τούτῳ, οὔτε ἐν Ἱεροσολύμοις προσκυνήσετε τῷ πατρί... ἀλλὰ ἔρχεται ὥρα καὶ νῦν ἐστίν, ὅτε οἱ ἀληθινοὶ προσκυνηταὶ προσκυνήσουσιν τῷ Πατρὶ ἐν πνεύματι. — 14. Obscurum est quid sibi velit ἐκεῖ ὅπου Schn. Quæ deerant restitui; jam nulla prorsus obscura sunt. Item Schneidew. secundum ἐκεῖ abundare male censuit.

νώμενον. Οὗτος, φησίν, ἐστὶν ὁ πολυώνυμος μυριόμματος ἀκατάληπτος, οὗ πᾶσα φύσις, ἄλλη δὲ ἄλλως ὀρέγεται. Τοῦτο, φησίν, ἐστὶ τὸ ῥῆμα τοῦ Θεοῦ, ὅ, φησίν, ἐστὶ ῥῆμα ἀποφάσεως τῆς μεγάλης δυνάμεως· διὸ ἔσται ἐσφραγισμένον καὶ κεκρυμμένον καὶ κεκαλυμμένον, κείμενον ἐν τῷ οἰκητηρίῳ, οὗ ἡ ῥίζα τῶν ὅλων τεθεμελίωται (ἀπό τε) Αἰώνων, Δυνάμεων, Ἐπινοιῶν, Θεῶν, Ἀγγέλων, Πνευμάτων ἀπεσταλμένων, ὄντων, μὴ ὄντων, γεννητῶν, ἀγεννήτων, ἀκαταλήπτων, καταληπτῶν, ἐνιαυτῶν, μηνῶν, ἡμερῶν, ὡρῶν, στιγμῆς ἀμερίστου, ἐξ ἧς ἐξάρχεται τὸ ἐλάχιστον αὐξῆσαι κατὰ μέρος· ἡ μηδὲν οὖσα, φησί, καὶ ἐκ μηδενὸς συνεστῶσα στιγμὴ ἀμέριστος (118) οὖσα γενήσεται ἑαυτῆς ἐπινοίᾳ μέγεθός τι ἀκατάληπτον. Αὕτη, φησίν, ἐστὶν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν, ὁ κόκκος τοῦ σινάπεως, ἡ ἀμέριστος ἐνυπάρχουσα τῷ σώματι στιγμή, ἣν οἶδε, φησίν, οὐδεὶς ἢ οἱ πνευματικοὶ μόνοι. Τοῦτο, φησίν, ἐστὶ τὸ εἰρημένον· « Οὐκ εἰσὶ

natum. Hunc illum esse cui nomina mille, lumina mille sunt, quem nemo potest capere, cujus cupidine omnis natura, alia aliter, ardet; verbum scilicet Dei, quod est verbum revelationis magnæ Potestatis : quare obsignatum et absconditum et adopertum erit, et jacebit in domo ubi fundata est radix, omnium nempe Æonum et Potestatum et Cogitationum et Deorum et Angelorum et emissorum Spirituum et eorum quæ sunt et quæ non sunt, et quæ generata sunt et quæ non generata, quæ non possunt comprehendi et quæ possunt comprehendi, annorum, mensium, dierum, horarum, puncti indivisi a quo id quod minimum est crescere per partes incipit; quod nihil est, quod ex nihilo constat, quod indivisum est, punctum dico, fiet magnitudo quædam quæ comprehendi non poterit. Hoc ait esse regnum cœlorum, hoc sinapis semen, indivisum in corporibus punctum, quod notum ait esse nemini nisi illis tantum qui e spiritu sunt. Quod dictum est

2. *οὗ... ὀρέγεται.* Cf. supra, p. 145. — 4. Cf. infra, l. VI, IX, ubi eadem repetita leguntur. — 5-6. *τεθεμελίωται ἀπό τε* cod. Millerus. Delendum est *ἀπό τε*. — 7. *γεννητῶν, ἀγεννήτων* Schneid.; *γεγονότων, γεννητῶν* cod.; *γεγονότων, ἀγεννήτων* Mill. — 9. *ἐξ ἧς* Mill.; *ἑξῆς* cod. — 11. *ἑαυτῇ ἐπίνοιαν* cod.; *αὐτῇ τῇ ἐπινοίᾳ* susp. Mill.; *ἑαυτῆς ἐπινοίᾳ* Rœper. — 12. *ὁ κόκκος τοῦ σινάπεως.* Conf. B. Matth. XIII, 31, 32; B. Marc. IV, 31, 32; B. Luc. XIII, 19. — 14. Psalm. XVIII, 4. De his et quæ sequuntur, conf. *Philol.* III, 261; Godofred. Hermann. in *Berichte der königl. sächs. Gesellschaft der Wissenschaften*, in Leipzig, 1849, p. 1 sqq. cu-

« λόγοι οὐδὲ λαλιαί, ὧν οὐχὶ ἀκούονται αἱ φωναὶ αὐτῶν. » Ταῦθ' οὕτω σχεδιάζουσι τὰ ὑπὸ πάντων ἀνθρώπων λεγόμενά τε καὶ γινόμενα, πρὸς ἴδιον νοῦν πνευματικὰ φάσκοντες πάντα γίνεσθαι. Ὅθεν καὶ τοὺς [ἐν τοῖς] θεάτροις ἐπιδεικνυμένους λέγουσι μηδ' αὐτοὺς ἀπρονοήτως τι λέγειν ἢ ποιεῖν. Τοιγαροῦν, φησίν, ἐπὰν συνελθὼν ὁ δῆμος ἐν τοῖς θεάτροις εἰσίῃ τις ἠμφιεσμένος σολὴν ἔξαλλον, κιθάραν φέρων καὶ ψάλλων, οὕτω λέγει ᾄδων τὰ μεγάλα μυσήρια οὐκ εἰδὼς ἃ λέγει· « Εἴτε Κρόνου γένος, εἴτε Διὸς μάκαρος, εἴτε Ῥέας μεγάλης, « χαῖρε, τὸ κατηφὲς ἄκρισμα Ῥέας, Ἄτλι· σὲ καλοῦσι μὲν Ἀσσύριοι « τριπόθητον Ἄδωνιν, καλεῖ δ' Αἴγυπλος Ὄσιριν, ἐπουράνιον μηνὸς

hoc modo : « Non sunt loquelæ neque sermones quorum non audiuntur voces « eorum. » Ita hæc fingunt omnia quælibet quæ ab hominibus omnibus dicuntur et fiunt pro sua sententia fieri spiritualia cuncta dicentes. Unde ne ipsos quidem qui se exhibent in theatris dicere aut facere sine numine quidquam. Ergo ubi populus in theatrum convenit, et quispiam scenam ingressus, veste indutus conspicua, edit carmina citharam tenens ; hoc vero cantu magna mysteria dicit, inscius ipse eorum quæ dicat : « Sive Saturni, sive « Jovis beati, sive Rheæ magnæ proles, salve, triste ac truncum Rheæ ge- « nus, Attis ; te quidem Assyrii ter desideratum Adonin appellant, te appellat

jus disputationem expendit Schneid. in *Nachrichten von der G. A. Universität und der Königl. Gesellschaft der Wissenschaften*, zu Göttingen, 1852, n. 7, p. 101 sqq. Conf. etiam Th. Bergkii *Poett. lyr.* p. 1041 editionis alterius. — 1. Psalm. XVIII, 4. — 3-4. καὶ τοῦς τοῖς vel ἐν τοῖς θεάτροις ἐπιδεικνυμένους Mill. — 4. μηδ' Mill. ; μὴ cod. — 6. εἰσίοι cod. Mill. ; εἰσίῃ Schneid. — 8 sqq. Hoc carmen apponimus quale restitutum est a Schneidewino (*Philol.* III, 261) :

Εἴτε Κρόνου γένος, εἴτε Διὸς μάκαρος,
εἴτε Ῥέας μεγάλης,
χαῖρε, τὸ κατηχὲς ἄκουσμα Ῥέας,
Ἄτλι, σὲ καλοῦσι μὲν Ἀσσύριοι
τριπόθητον Ἄδωνιν,
ὅσιον δ' Αἴγυπλος ἐπουράνιον
μήνης κέρας, Ἕλληνες δ' Ὄφιαν,
Σαμόθρᾳκες Ἀδὰμ σεβάσμιον,
Μαιόνιοι Κορύβαντα καὶ οἱ Φρύγες,
ἄλλοτε μὲν Πάπταν, ποτὲ δ' αὖ νέκυν
ἢ θεόγνητον ἄκαρπον,
ἢ χλοερὸν σλάχνν ἀμηθέντα,
ἢ δν πολύκαρπος ἔτικτεν
ἀμύγδαλος ἀνέρα συρικτάν.

. . . . . .

Ἄτλιν κλήσω τὸν Ῥείης,
οὐ κωδώνων σὺμ βόμβοις
οὐδ' αὐλῶν Ἰδαίων
Κουρήτων μύκητα,
ἀλλ' εἰς Φοιβείαν μίξω
μοῦσαν φορμίγγων, εὐοί,
εὐάν, ὡς Πάν, ὡς Βακχεύς,
ὡς ποιμὴν λευκῶν ἀστρων.

9. ἄκρισμα G. Hermannus ; ἄκουσμα cod. Mill. — 10. καλεῖ δ' Rœper. ; ὅλη δ' cod. Millerus.

« κέρας Ἕλληνες, σοφίαν, Σαμοθρᾷκες Ἄδαμνα σεβάσμιον, Αἰμόνιοι « Κορύβαντα, καὶ οἱ Φρύγες ἄλλοτε μὲν Πάπαν, ποτὲ δὲ νέκυν, ἢ « θεόν, ἢ τὸν ἄκαρπον, ἢ [119] αἰπόλον, ἢ χλοερὸν σίαχυν ἀμηθέντα, « ἢ ὃν πολύκαρπος ἔτικτεν ἀμύγδαλος ἀνέρα συρικτάν. » Τοῦτον φησὶν εἶναι πολύμορφον Ἄττιν, ὃν ὑμνοῦντες λέγουσιν οὕτως· « Ἄττιν « ὑμνήσω τὸν Ῥείης, κωδώνων σὺν βόμβοις, οὐδ' αὐλῶν Ἰδαίων Κου- « ρήτων μύκητα, ἀλλ' εἰς Φοιβείαν μίξω μοῦσαν φορμίγγων, εὐοῖ, « εὐάν, ὡς Πάν, ὡς Βακχεύς, ὡς ποιμὴν λευκῶν ἄστρων. » Διὰ τούτους καὶ τοὺς τοιούτους λόγους παρεδρεύουσιν οὗτοι τοῖς λεγομένοις Μητρὸς μεγάλης μυστηρίοις, μάλιστα καθορᾶν νομίζοντες διὰ τῶν δρωμένων ἐκεῖ τὸ ὅλον μυστήριον. Οὐδὲν γὰρ ἔχουσι πλέον οὗτοι τῶν ἐκεῖ δρωμένων, πλὴν ὅτι οὐκ εἰσὶν ἀποκεκομμένοι· μόνον τὸ ἔργον τῶν ἀποκεκομμένων ἐκτελοῦσι· πάνυ γὰρ πικρῶς καὶ πεφυλαγμένως παραγγέλλουσιν ἀπέχεσθαι ὡς ἀποκεκομμένοι τῆς πρὸς γυναῖκα ὁμιλίας. Τὸ δὲ λοιπὸν ἔργον, ὡς εἰρήκαμεν διὰ πολλῶν,

« Ægyptus Osirin, te Græci cœleste Menæ cornu, aut sapientiam, te Samo- « thraces Adamna venerabilem, te Corybantem Hæmonii, te Phrygii vel Pa- « pam, vel mortuum, vel deum, vel sterilem, vel caprarium, vel viridem « spicam demessam, vel feraci amygdalo ortum virum fistulatorem. » Hunc vult esse multiformem Attin, tali celebratum cantu : « Canam Attin filium « Rheæ, non tubarum sonitu, nec tibiæ Idææ Curetibus accinentis, sed « miscebo cum Phœbea musa testudinum, evoe, evan, quum sit Pan, quum « Bacchus, quum lucidorum siderum pastor. » Propter hæc aliaque hujuscemodi verba, intersunt isti mysteriis quæ dicuntur magnæ Matris, arbitrati totum sibi cerni mysterium per ea quæ ibi aguntur. Nihil enim hi proficiunt ex iis quæ aguntur ibi, nisi quod castrati non sunt; opus tamen quod est castratorum perficiunt : nam summa cum austeritate ac severitate abstinere omni muliebri concubitu, ut mos castratorum est, præcipiunt. Quod ad cætera spectat, sicut jam pluribus diximus verbis, eodem se gerunt modo,

1. σοφίαν corruptum est. Desiderari Ἑρμοῦ mentionem apparet ex p. 152, l. 8 sqq. nisi forte in voce σοφίαν latet Λόγιον. Schneid. – Ἄδαμνα Th. Bergkius, loco citato coll. Hesych. s. v. Ἀδαμνεῖν; Ἀδὰμ cod. Mill. — 4. Cf. v. d. Alf. Maury, loc. laud. VIII, p. 645, n° 2. — 6. κωδώνων Schn.; οὐ ὠδινῶν cod. Mill. – συμβόμβοις cod. — 7. εἰς Schneid.; οἷς cod. Mill. — 9. εὐάν Schneid.; εὐὰν cod. Mill.

ὥσπερ οἱ ἀπόκοποι δρῶσι· τιμῶσι δὲ οὐκ ἄλλο τι ἢ τὸν νάας οὗτοι, Ναασσηνοὶ καλούμενοι. Νάας δὲ ἐστὶν ὁ ὄφις, ἀφ' οὗ φησὶ πάντας εἶναι τοὺς ὑπὸ τὸν οὐρανὸν προσαγορευομένους ναούς, ἀπὸ τοῦ νάας· κἀκείνῳ μόνῳ τῷ νάας ἀνακεῖσθαι πᾶν ἱερὸν καὶ πᾶσαν τελετὴν καὶ πᾶν μυστήριον, καὶ καθόλου μὴ δύνασθαι τελετὴν εὑρεθῆναι ὑπὸ τὸν οὐρανόν, ἐν ᾗ ναὸς οὐκ ἔστι, καὶ ὁ νάας ἐν αὐτῷ, ἀφ' οὗ ἔλαχε ναὸς καλεῖσθαι. Εἶναι δὲ τὸν ὄφιν λέγουσιν οὗτοι τὴν ὑγρὰν οὐσίαν, καθάπερ καὶ Θαλῆς ὁ Μιλήσιος, καὶ μηδὲν δύνασθαι τῶν ὄντων, ὅλως ἀθανάτων ἢ ἐνητῶν, τῶν ἐμψύχων ἢ ἀψύχων, συνεστηκέναι χωρὶς αὐτοῦ. Ὑποκεῖσθαι δὲ αὐτῷ τὰ πάντα, καὶ εἶναι αὐτὸν ἀγαθόν, καὶ ἔχειν πάντα ἐν αὐτῷ ὥσπερ ἐν κέρατι ταύρου μονοκέρωτος, [ὥστε] τὸ κάλλος καὶ τὴν ὡραιότητα ἐπιδιδόναι (120) πᾶσι τοῖς οὖσι κατὰ φύσιν τὴν ἑαυτῶν καὶ οἰκειότητα, οἱονεὶ διὰ πάντων ὁδεύοντα, «ὥσπερ ἐκπορευόμενον ἐξ Ἐδὲμ καὶ σχιζόμενον «εἰς ἀρχὰς τέσσαρας.» Ἐδὲμ δὲ εἶναι λέγουσι τὸν ἐγκέφαλον, οἱονεὶ δεδεμένον καὶ κατεσφιγμένον ἐν τοῖς περικειμένοις χιτῶσιν ὥσπερ

quo et castrati : non alium deum colentes quam Naas, unde et Naasseni vocantur. Serpens nimirum est Naas, a quo ait esse omnia quæ sub cœlo templa (ναούς), a verbo νάας, appellata sunt, et isti uni νάας dicata esse omnia sacra et initiamenta et mysteria, nec posse reperiri sub cœlo mysterium ullum, quod templum non habeat, et in templo Naas, unde nomen templo ναός. Serpentem autem humidam naturam, ut Milesio Thaleti placuit, esse contendunt, sine qua nihil quodcumque sit aut immortale aut mortale, aut animatum aut inanimatum, constitui possit; cui omnia subesse, et illum esse ipsum bonum, in quo, velut in cornu tauri unicornis, continentur omnia, unde pulchritudo et decor in omnes naturas pro natura cujusque peculiari defluunt, ipsumque per singula ire ait «tanquam profectum ex Edem et se «scindentem in quatuor principia.» Edem autem cerebrum esse, ligatum et constrictum tegumentis circumplicatis tanquam cœlis; paradisum autem

1-4. ἀπὸ τοῦ νάας glossa videtur esse. — 7. ἔλαχε Schneid.; ἔλαβε cod. Mill. — 9. τῶν ἐμψύχων] τῶν a librario prorsus additum. — 11-12. ἐν κέρατι ταύρου μονοκέρωτος; conf. *Deuter.* XXXIII, 17. — 12. ὥστε restituit Schneid. — τὸ κάλλος τῶν ἄλλων cod. Mill.; delenda sunt τῶν ἄλλων, quæ ex præcedentibus vocabulis τὸ κάλλος a dictante repetitis et male a scriba auditis videntur provenire. — 13. οἱονεὶ διὰ Schneidew.; οἷον ἰδίᾳ cod. Mill. — 14. Conf. *Gen.* II, 10.

οὐρανοῖς· παράδεισον δ' εἶναι νομίζουσι τὸν μέχρι μόνης τῆς κεφαλῆς ἄνθρωπον. «Ἐξερχόμενον οὖν τοῦτον τὸν ποταμὸν ἐξ Ἐδέμ,» τουτέστιν ἀπὸ τοῦ ἐγκεφάλου, «ἀφορίζεσθαι εἰς ἀρχὰς τέσσαρας, καλεῖσθαι δὲ τὸ ὄνομα τοῦ πρώτου ποταμοῦ Φεισών· οὗτος ὁ κυκλῶν πᾶσαν τὴν γῆν Εὐϊλάτ· ἐκεῖ οὗ ἐστὶ τὸ χρυσίον, τὸ δὲ χρυσίον τῆς γῆς ἐκείνης καλόν, καὶ ἐκεῖ ἐστὶν ὁ ἄνθραξ καὶ λίθος ὁ πράσινος.» Οὗτος, φησίν, [ἐστὶν] ὀφθαλμός, τῇ τιμῇ καὶ τοῖς χρώμασι μαρτυρῶν τῷ λεγομένῳ. «Τὸ δὲ ὄνομα τοῦ δευτέρου ποταμοῦ Γεών· οὗτος ὁ κυκλῶν πᾶσαν τὴν γῆν Αἰθιοπίας.» Οὗτος, φησίν, ἐστὶν ἀκοή, λαβυρινθώδης τις ὤν. «Καὶ ὄνομα τῷ τρίτῳ Τίγρις· οὗτός ἐστιν ὁ πορευόμενος κατέναντι Ἀσσυρίων.» Οὗτος, φησίν, ἐστὶν ὄσφρησις, ὀξυτάτῃ χρώμενος τῇ φορᾷ τοῦ ῥεύματος· πορεύεται δὲ κατέναντι Ἀσσυρίων, ὅτι ἐκπνέοντι τῷ πνεύματι κατὰ τὴν ἀναπνοὴν τὸ ἔξωθεν ἀπὸ τοῦ ἀέρος συρόμενον ὀξύτερον καὶ βιαιότερον ἐπεισέρχεται πνεῦμα. Ἀναπνοῆς γάρ, φησίν, αὕτη φύσις. «Ὁ δὲ ποταμὸς ὁ τέταρτος Εὐφράτης.» Τοῦτον λέγουσι σίδμα, δι' οὗ ἡ τῆς προσευχῆς ἔξοδος καὶ ἡ τῆς τροφῆς (121) εἴσοδος, [ἡ] εὐφραίνει

hominem esse capite tenus. «Egressum igitur hoc flumen ex Edem, id «est ex cerebro, in quatuor principia dividi : primo vero flumini nomen «esse Phison, quo cingitur omnis terra Hevilat; ubi invenitur aurum, et «pulchrum id aurum, et bdellium et onychinus lapillus.» Hic, ait, oculus est, qui coloribus et pretio fidem facit iis quæ dicuntur; «secundo vero «flumini nomen esse Gehon, quo cingitur omnis Æthiopia.» Hæc, ait, auris est labyrintho par. «Et nomen tertio Tigrim, qui proficiscitur e «terra Assyriis opposita.» Hic, ait, olfactus est, acerrimo impetu flaminis usus; proficiscitur autem e terra Assyriis opposita, quia post exspiratum spiritum spiritus qui extrinsecus ab aere trahitur (*ἀπὸ τοῦ ἀέρος συρόμενον*) ingreditur acrior et violentior : nam hanc esse rationem respirationis ait. «Quartum autem flumen Euphrates.» Hoc esse dicunt os, per quod et preces exeunt et introeunt alimenta, quæ quidem perfectum homi-

1. *οὐρανοῖς*] Οὐρανόν? Schneidew. Ibidem Millerus addidit *δ'*. — 4-14. Conf. *Genes.* II, 11-14. — 5. *οὗ* Schneid.; *οὖν* cod. Mill. — 7. *ἐστὶν* restit. Schneid. — 11. *φησίν* Schneid.; *φασίν* cod. Mill. — 14. *τὸ ἔξωθεν* Schneid.; *τοῦ ἐξωθεν* cod.; *τὴν ἔξωθεν* susp. Mill. — 17. *ἡ* addidit Schneid.

καὶ τρέφει καὶ χαρακτηρίζει τὸν πνευματικὸν τέλειον ἄνθρωπον. Τοῦτο, φησίν, ἐστὶ τὸ ὕδωρ τὸ ὑπεράνω τοῦ στερεώματος, περὶ οὗ, φησίν, εἴρηκεν ὁ Σωτήρ· «Εἰ ἤδεις τίς ἐστιν ὁ αἰτῶν, σὺ ἂν «ἤτησας παρ' αὐτοῦ, καὶ ἔδωκεν ἄν σοι πιεῖν ζῶν ὕδωρ ἀλλόμε-
5 «νον.» Ἐπὶ τοῦτο, φησί, τὸ ὕδωρ πᾶσα φύσις ἔρχεται τὰς ἑαυτῆς οὐσίας ἐκλέγουσα, καὶ προσέρχεται ἑκάστῃ φύσει ἀπὸ τοῦ ὕδατος τούτου τὸ οἰκεῖον, φησί, μᾶλλον ἢ σίδηρος τῇ Ἡρακλείᾳ λίθῳ, καὶ ὁ χρυσὸς τῇ τοῦ Θαλασσίου ἱέρακος κερκίδι, καὶ τὸ ἄχυρον τῷ ἠλέκτρῳ. Εἰ δέ τις, φησίν, ἐστὶ τυφλὸς ἐκ γενετῆς καὶ μὴ τεθεα-
10 μένος φῶς τὸ ἀληθινόν, ὃ φωτίζει πάντα ἄνθρωπον ἐρχόμενον εἰς τὸν κόσμον, δι' ἡμῶν ἀναβλεψάτω καὶ ἰδέτω οἱονεὶ διά τινος παραδείσου συμφύτου καὶ πολυσπερμάτου ὕδωρ διερχόμενον διὰ πάντων τῶν φυτῶν καὶ τῶν σπερμάτων, καὶ ὄψεται, ὅτι ἐξ ἑνὸς καὶ τοῦ αὐτοῦ ὕδατος ἐκλέγεται καὶ ἐπισπᾶται ἡ ἐλαία τὸ ἔλαιον καὶ ἡ ἄμ-
15 πελος τὸν οἶνον καὶ τῶν ἄλλων κατὰ γένος ἕκαστον φυτῶν. Ἔστι

nem qui est ex spiritu lætificant (εὐφραίνει) et alunt et effingunt. Quod esse aquam ait quæ supra firmamentum est, de qua Salvator dixit: «Si «scires quis ille est qui petit, petiisses tu forsan ab eo, et dedisset tibi bi-«bere vivam aquam salientem.» Hanc ad aquam, ait, venit natura omnis suam substantiam eligens, et ex aqua emanat ad quemque quod cuique proprium est, citius quam ferrum accedit Herculeo lapidi, quam aurum accipitris marini spinæ, quam electro palea. Si quis autem, ait, ex nativitate cæcus verum non conspicit lumen quod omnem hominem venientem in mundum illuminat, videat, visu per nos recuperato, ut in quodam paradiso pleno plantarum et seminum omnium, discurrentem plantas per omnes omniaque semina aquam; sic videbit ex uno et eodem fonte sibi eligere et attrahere olivam oleum, vitem vinum, cæterasque plantas quod cuique pro

2. τὸ ὕδωρ..... στερεώματος, conf. *Gen.* 1, 7. — 3-4. Cf. Ev. B. Jo. IV, 10: Εἰ ἤδεις τὴν δωρεὰν τοῦ Θεοῦ, καὶ τίς ἐστιν ὁ λέγων σοι· Δός μοι πιεῖν, σὺ ἂν ἤτησας αὐτὸν καὶ ἔδωκεν ἄν σοι ὕδωρ ζῶν. — 5. ἔρχεται Schneid.; εἰσέρχεται cod. Mill. — 6. ἑκάστῃ φύσις cod. corr. Mill. — 8-9. τῷ ἀχύρῳ τὸ ἤλεκτρον cod. corr. Mill. — 9. ἐκ γεννητῆς cod. Cf. Evang. B. Jo. IX, 1: καὶ παράγων εἶδεν ἄνθρωπον τυφλὸν ἐκ γενετῆς. — 10-11. φῶς ..... κόσμον Evang. B. Jo. I, 9. — 12. παμφύτου Schneid.; συμφύτου cod. Mill. quod prorsus scripsit auctor, conf. σύνδενδρος, σύσκιος, etc.

δέ, φησίν, ὁ ἄνθρωπος ἐκεῖνος ἄτιμος ἐν τῷ κόσμῳ, καὶ πολύτιμος [ἐν τῷ οὐρανῷ, προδεδομένος] ὑπὸ τῶν οὐκ εἰδότων τοῖς οὐκ εἰδόσιν αὐτόν, λελογισμένος ὡς σίαγὼν ἀπὸ κάδου· ἡμεῖς δ' ἐσμέν, φησίν, οἱ πνευματικοί, οἱ ἐκλεγόμενοι ἀπὸ τοῦ ζῶντος ὕδατος τοῦ ῥέοντος Εὐφράτου διὰ τῆς Βαβυλῶνος μέσης τὸ οἰκεῖον, διὰ τῆς πύλης ὁδεύοντες ἀληθινῆς, ἥτις ἐστὶν Ἰησοῦς ὁ μακάριος. Καὶ ἐσμὲν ἐξ ἁπάντων ἀνθρώπων ἡμεῖς Χρισίιανοὶ μόνοι ἐν τῇ τρίτῃ πύλῃ ἀπαρτίζοντες τὸ μυσήριον καὶ χριόμενοι [122] ἐκεῖ ἀλάλῳ χρίσματι ἐκ κέρατος, ὡς Δαβίδ, οὐκ ὀσίρακίνου φακοῦ, φησίν, ὡς ὁ Σαούλ, ὁ συμπολιτευόμενος τῷ πονηρῷ δαίμονι τῆς σαρκικῆς ἐπιθυμίας.

10. Ταῦτα μὲν οὖν ἐκ πολλῶν ὡς ὀλίγα παρεθέμεθα. Ἔστι γὰρ ἀναρίθμητα τῆς μωρίας ἐπιχειρήματα ὄντα φλύαρα καὶ μανιώδη· ἀλλ' ἐπειδὴ [τῇ] δυνάμει τὴν ἄγνωστον αὐτῶν γνῶσιν ἐξεθέμεθα, καὶ τοῦτο ἔδοξε παραθεῖναι. Ψαλμὸς αὐτοῖς ἐσχεδίασται

genere suo proprium est. Neque esse illi homini ait in terra laudem, at esse laudem in cœlo plurimam; quem ignorantes ignorantibus tradiderunt; qui æstimatus est ut a cado gutta : nos autem, inquit, ex spiritu sumus, qui a viva Euphratis per mediam Babylonem fluentis aqua proprium bonum elegimus, intrantes per veram portam, quæ Jesus beatus est. Nec sunt inter omnes homines, præter nos christianos, qui mysterium in tertia porta perficiant, nosque soli illic ineffabili unguento ungimur (χριόμενοι) e cornu, sicut David, non e fictili olla, sicut Saül, cum pravo carnalis cupidinis dæmone conversatus.

10. Et hæc quidem, ut pauca ex multis, apponere voluimus. Innumera enim sunt, stolida omnia et vesana, quæ demens horum animus machinatus est; sed, quum jam pro virili parte exposuimus eorum insipientem sapientiam, hoc etiam addere libet. Compositum ab eis est hoc car-

1. Post verbum πολύτιμος lacuna est in cod. quam explevit Mill. — 3. λελογισμένως· ὡς γὰρ cod. Mill.; λελογισμένος Schneidew. Conf. Is. XL, 15 : Εἰ πάντα τὰ ἔθνη ὡς σίαγὼν ἀπὸ κάδου καὶ ὡς ῥοπὴ ζυγοῦ ἐλογίσθησαν. — κάδου· ἡμεῖς δ' Schneidew.; κάδου οἵτινες cod. Mill. qui pro οἵτινες susp. οὕτως sive τινές. — 8-9. χριόμενοι... χρίσματι. Cf. supra, p. 148, l. 6. — ὡς] ᾧ cod. Mill. — 9. κέρατος..... Δαβίδ. Conf. 1 Samuel. XVI, 13 : καὶ ἔλαβε Σαμουὴλ τὸ κέρας τοῦ ἐλαίου, καὶ ἔχρισεν αὐτόν. — ὀσίρακίνου φακοῦ. Conf. 1 Samuel. X, 1.

οὗτος, δι' οὗ πάντα αὐτοῖς τὰ τῆς πλάνης μυστήρια δοκοῦσιν ὑμνῳδεῖν οὕτως·

Νόμος ἦν γενικὸς τοῦ παντὸς ὁ πρώτισ7ος νόος·
τὸ δὲ δεύτερον ἦν τοῦ πρωτοτόκου τὸ χυθὲν χάος.
Τριτάτη ψυχὴ δ' ἔλαχεν ἐργαζομένη νόμον.
Διὰ τοῦθ' ὑδαρὸν μορφὴν περικειμένη

men, quo omnia eorum erroris mysteria canuntur sequentem in modum :

Lex genitrix universi erat prima intelligentia,
secundum autem erat primogeniti effusum chaos;
tertia locum sortita obtinet anima quæ operatur legem.
Itaque aquosam formam induta

3. Hunc hymnum citra spem salutis corruptum declaravit Schneidewinus. Conari tamen licebit si quid elucidare possimus. Ut igitur carmina hæc intelligantur animadvertas quæ Naasseni de primo omnium rerum principio et de anima dixerunt, nempe primum principium esse rationale, choïcum vel terrenum et animale (*το νοερόν, τὸ χοϊκόν, τὸ ψυχικόν*), inde Trinitas quædam (*νόος, χάος, ψυχή*) quæ in tribus prioribus versibus celebratur. Iidem addebant animam non permanere posse in eodem habitu eademque figura, sed mutationes varias pati (conf. p. 144, 11-15), ac etiam per corpora animalium migrare (conf. B. Epiphan. *Hæres.* XXVI, § 10). Inde conjicio mutationes istas in versibus sequentibus designari; hæ sunt quas poeta *labyrinthum* vocat in quo anima vagatur. Recte notavit Millerus hunc hymnum scriptum esse anapæstis logaœdicis, quales habemus in Synesii hymnis et in Luciani Tragodopodagra. Nimirum tres primi versus sunt anapæstici logaœdici pedum sex; quatuor sequentes versus pedum quinque. Tres deinceps lineæ sine ulla sunt mensura nec oratio sat græca est; sententia autem exilis et impedita. Versus 12 ad 19 justissimi sunt anapæstici logaœdici, pedum quatuor, itemque duo postremi versus 23 et 24; ita ut versus 11 manifeste interpolatus ad eamdem formam videatur esse redigendus. Denique tres versus, 20, 21, 22, sunt anapæstici qui, ut apud Synesium, parœmiacis miscentur. In tanta vel metri sinceritate quod omnes norunt quantopere a librariis soleat pessumdari, sane mirari subit hunc hymnum ab eruditissimo Schneidewino neque critica medela immo ne versione quidem dignum haberi. – *πρῶτος* cod.; *πρώτισ7ος* Mill. — 4. *ὁ δὲ δεύτερος* cod. Mill. – *πρωτοτόκου* id est *νοός* qui vocabatur et *λόγος* et *πρωτότοκος*. — 5. *ἔλαχεν* scripsi; *ἔλαβεν* cod. Syllaba brevis in medio versus ictu concedenda potius videtur poetæ quam emendanda. – *ἐργαζομένην* cod. Mill. — 6. *τοῦτο ἔλαφον* cod. Mill. qui suspicatur *τοῦτ' ἐλάφου*. Legendum esse suspicor *ὑδαρόν*. Vide supra quæ docebant Naasseni, nempe ex aqua omnia nasci quæ formam habent. Conjicere promptum est negligentem librarium legisse *ἔλαφον* pro *ὑδαρόν*, facillime confusis Λ et Δ, similiter φ et ρ.

κοπιᾷ Θανάτῳ μελέτημα κρατουμένη·
ποτὲ [μὲν] βασιλείαν ἔχουσα βλέπει τὸ φῶς,
ποτὲ δ' εἰς ἐλεεῖν' ἐκριπ⌊ομένη κλαίει,
(ποτὲ δὲ κλαίει, [καὶ ποτὲ] χαίρει,
ποτὲ δὲ κλαίει, [ποτὲ δὲ] κρίνεται,
ποτὲ δὲ κρίνεται, [ποτὲ δὲ] θνήσκει,
ποτὲ δὲ γίνεται) ἀνέξοδος, ἡ μελέα κακῶν
λαβύρινθον ἐσῆλθε πλανωμένη.
Εἶπεν δ' Ἰησοῦς· ἐσόρα, πάτερ·
(123) ἄθλημα κακῶν ἔτ' ἐπὶ χθόνα
ἀπὸ σῆς πνοιῆς ἀποπλάζεται·
ζητεῖ δὲ φυγεῖν τὸ πικρὸν χάος,
κοὐκ οἶδεν ὅπως διελεύσεται.
Τούτου με χάριν πέμψον, πάτερ·

laborat morti subjecta eique exercitamentum;
modo imperium habens intuetur lucem,
modo ad miseram conditionem dejecta luget,
modo plorat, et modo gaudet;
modo luget et modo judicatur;
modo judicatur, et modo moritur;
modo exitium non habet, misera malorum
labyrinthum intravit errabunda.
Dixit autem Jesus: Inspice, pater:
concertatio malorum super terram
ex iræ tuæ flatu vagatur.
Quærit autem [homo] fugere dirum chaos,
et nescit quomodo id transire possit.
Hujus gratia me mitte, pater;

2. μὲν addidit Mill. — 3. Conjeci εἰς ἐλεεῖν' ἐκριπ⌊ομένη; εἰς ἔλεον ἐῤῥιμένη cod. sententia exili et metro corrupto. — 4-6. Inclusa uncis addita. Mensura autem cessans indicat hic breviter dicta fuisse quæ integer hymnus multo pluribus exsequebatur. Ex eadem infuscatione aperte natum etiam ποτὲ δὲ γίνεται (7), quod respuit mensura subinde constans et indubitata. Scribam libenter:

[καὶ] ἀνέξοδος ἡ μελέα κακῶν
λαβύρινθον ἐσῆλθε πλανωμένη.

8. εἰσῆλθε cod. — 9. εἶπεν δι⌊σοῦς ἐσὸρ πάτερ cod. correx. Mill. — 10. ἄθλημα conjectura incerta. Librarius ζήτημα exarans haud dubie aberraverat ad ζητεῖ (infra 12) ut veteris scripturæ vestigium non supersit. — Ante ἐπὶ inserui ἔτ' ob metrum et probante sententia; ἐπὶ Schneidew.; τόδ' ἐπὶ susp. Mill. — 11. πνοῆς cod. Mill. sed lege πνοιῆς *de iræ flatu*, Hebræis propria metaphora nec Græcis insolita. — 13. καὶ οὐκ οἶδε πῶς cod. correx. Mill.

σφραγῖδας ἔχων καταβήσομαι,
αἰῶνας ὅλους διοδεύσω,
μυστήρια πάντα δ' ἀνοίξω,
μορφὰς δὲ θεῶν ἐπιδείξω·
τὰ κρυπτά τε τῆς ἁγίας ὁδοῦ,
γνῶσιν καλέσας, παραδώσω.

11. Ταῦτα μὲν οὖν οἱ Ναασσηνοὶ ἐπιχειροῦσιν, ἑαυτοὺς γνωστικοὺς ὀνομάζοντες. Ἀλλ' ἐπεὶ πολυκέφαλός ἐστιν ἡ πλάνη καὶ πολυσχιδὴς ἀληθῶς ὡς [ἡ] ἱστορουμένη ὕδρα, κατὰ μίαν ταύτης [τὰς] κεφαλὰς πατάξαντες διὰ τοῦ ἐλέγξαι, τῇ τῆς ἀληθείας ῥάβδῳ χρησάμενοι, ἅπαν τὸ θηρίον ἀναιρήσομεν· οὐδὲ γὰρ αἱ λοιπαὶ αἱρέσεις πολὺ ταύτης ἀπεμφαίνουσι, συνεχόμεναι ἑνὶ πλάνης πνεύματι. Ἀλλ' ἐπειδὴ τὰ ῥήματα καὶ τὰ ὀνόματα ἐνδιαλλάξαντες πολλὰς εἶναι κεφαλὰς τοῦ ὄφεως ἠθέλησαν, οὐδὲ οὕτως ἐνδεήσομεν διελέγξαι ὡς βούλονται.

sigilla habens descendam;
universos æones transibo;
omnia mysteria aperiam;
formas autem deorum ostendam,
et occulta viæ sanctæ præcepta
nomine *γνώσεως* nuncupata tradam.

11. Talia igitur sunt quæ effinxerunt Naasseni, gnosticos nomine semet vocantes. Sed quoniam error est multiplex et vere multiceps, ut illa quam fama tradit hydra, capitibus ejus uno ictu per refutationem recisis, veritatis virga usi monstrum tollemus totum : non enim hanc inter et cæteras hæreses magnum interest discrimen, quippe quas spiritus erroris unus et idem continet. Sed quoniam serpentis commutaverunt verba et nomina ita ut capita multa exstarent, ne sic quidem refutationem omittemus quam volunt.

3. δ' ἀνοίξω Miller.; διανοίξω cod. — 5. τὰ κρυπτά τε Mill.; καὶ τὰ κεκρυμμένα cod. — 9. πολυσχεδὴς cod. — ὡς ἀληθῶς ἱστορουμένη cod. Mill. Schneidew. — 9-10. τὰς κεφαλὰς Mill.; κεφαλὴν cod. — 12. ἑνὶ] ἐν cod. Mill. Schneid. — 13. ὀνόματα τοῦ ὄφεως cod. ubi vel scribæ vel dictantis lapsum facile agnovimus. — 14 sqq. Cf. infra, l. X, c. x.

β'. Οἱ Περάται.

12. Ἔστι γοῦν καὶ ἑτέρα τις Περατική, ὧν πολλοῖς ἔτεσιν ἔλαθεν ἡ κατὰ Χριστοῦ δυσφημία· ὧν νῦν εἰς φανερὸν ἄγειν ἔδοξε τὰ ἀπόῤῥητα μυστήρια. Οὗτοι φάσκουσι τὸν κόσμον εἶναι ἕνα, τριχῇ διῃρημένον. Ἔστι δὲ τῆς τριχῇ διαιρέσεως παρ' αὐτοῖς (τὸ μὲν ἓν μέρος) οἷον μία τις ἀρχὴ καθάπερ πηγὴ μεγάλη, εἰς ἀπείρους τῷ λόγῳ[124] τμηθῆναι τομὰς δυναμένη. Ἡ δὲ πρώτη τομὴ καὶ προεχε-

II. PERATÆ.

12. Est etiam et alia hæresis quædam, nomine Peratica, cujus in Christum convicium multos per annos latuit; hujus placet nunc secreta mysteria in lucem proferre. Hi dictitant mundum esse unum, in tres partes divisum. Cujus tripartitæ divisionis principium, eorum sententia, est magnus quidam fons, quem ratio in segmenta infinita dissecare potest. Primum segmentum,

Cap. II, tit. De Peratis vel Peraticis lege Theodoreti *Hæret. fabul.* l. I, c. XVII. Qui e *φιλοσοφουμένων* opere deprompsit omnia quæ in eo loco leguntur. Cæteri omnes qui adversus hæreses scripserunt, B. Irenæus, Tertullianus, B. Epiphanius, aliique, de Peratis omnino siluerunt. Unus Clemens Alexandrinus nomen eorum profert et originem designat: «Ex hæ«resibus, ait, aliæ quidem appellantur «de nomine, ut quæ appellatæ sunt a Va«lentino et Marcione et Basilide..... «aliæ autem de loco, ut Peratici. Τῶν «δ' αἱρέσεων αἱ μὲν ἀπὸ ὀνόματος προσα«γορεύονται, ὡς ἡ ἀπὸ Οὐαλεντίνου, καὶ «Μαρκίωνος καὶ Βασιλείδου... αἱ δὲ ἀπὸ «τόπου, ὡς οἱ Περατικοί.» (Strom. VII.) Inde Car. Bunsen conjicit eos ex Eubœa esse ortos. Quum enim alterum eorum ducem, Ademem dico, Carystium fuisse tradatur, alterum Euphratem vero, fuisse Peraticum, prior, ait Bunsenius, ut Carystius, Eubœam patriam habuit; jam frequentius ea insula sub nomine ἡ Πέραν designatur, unde apparet posteriorem, nempe Euphratem, appellatum fuisse Peraticum quod ex Eubœa ortus esset et deinde omnes ejus discipulos eodem nomine esse nuncupatos. (Conf. *Hippolytus and his age*, vol. I, p. 347, 2d ed.) Aliter autem ipsi Peratici suum nomen interpretati sunt. Dicebant enim se solos permeare et transire posse mortem (*περᾶσαι τὴν φθοράν*) et illud vocabulo Περάται designari (liber V, § 16). Eodem modo explicare fortasse debemus titulum quo sacer eorum liber inscriptus erat: *οἱ προάστειοι ἕως αἰθέρος*. Sese veluti æthereos cives jactabant quod *gnosi* cæteros homines antecellere et usque ad astra se tolli gloriarentur. — 1. Post Περατική fort. desunt quædam. Mill. Subauditur *αἵρεσις*, ad quod vocabulum *συλληπτικῶς* refertur sequens *ὧν* (*αἱρετικῶν*). (Conf. lib. X, § 10.) — 4. *τριχῇ* Mill.; *τριχῆς* cod. — 4-5. *τὸ μὲν ἓν μέρος* ut aperte ab hoc loco alienum et sententiam interturbans seclusimus. Conf. infra, p. 186, l. 1. — 6 et p. 186, 1. *προσεχεστέρα* cod. Mill.; *προεχεστέρα* Schneidew.

σίερα κατ' αὐτοὺς ἐσῖὶν ἡ τριάς, καὶ [τὸ μὲν ἓν μέρος] καλεῖται ἀγαθὸν τέλειον, μέγεθος πατρικόν· τὸ δὲ δεύτερον τῆς τριάδος αὐτῶν μέρος οἱονεὶ δυνάμεων ἄπειρόν τι πλῆθος ἐξ αὐτῶν γεγενημένων· τὸ τρίτον εἰδικόν. Καὶ ἔσῖι τὸ μὲν πρῶτον ἀγέννητον, ὅπερ ἐσῖὶν ἀγαθόν· τὸ δὲ δεύτερον ἀγαθὸν αὐτογενές· τὸ τρίτον γεννητόν· ὅθεν διαῤῥήδην λέγουσι τρεῖς θεούς, τρεῖς λόγους, τρεῖς νοῦς, τρεῖς ἀνθρώπους. Ἑκάσῖῳ γὰρ μέρει τοῦ κόσμου τῆς διαιρέσεως διακεκριμένης διδόασι καὶ θεοὺς καὶ λόγους καὶ νοῦς καὶ ἀνθρώπους καὶ τὰ λοιπά. Ἄνωθεν δὲ ἀπὸ τῆς ἀγεννησίας καὶ τῆς πρώτης τοῦ κόσμου τομῆς, καθεσῖηκότος λοιπὸν τοῦ κόσμου ἐπὶ συντελείᾳ, κατεληλυθέναι δι' αἰτίας, ἃς ὕσῖερον ἐροῦμεν, ἐν τοῖς Ἡρώδου χρόνοις τριφυῆ τινὰ καὶ τρισώματον καὶ τριδύναμον ἄνθρωπον καλούμενον Χρισῖόν, ἀπὸ τῶν τριῶν ἔχοντα τοῦ κόσμου μερῶν ἐν ἑαυτῷ πάντα τὰ συγκρίματα καὶ τὰς δυνάμεις. Καὶ τοῦτο εἶναι φησὶ τὸ λεγόμενον· «Πᾶν τὸ πλήρωμα εὐδόκησε κατοικῆσαι ἐν αὐτῷ σωμα-

quod, auctoribus iis, præcellit, trias est, cujus pars prima perfectum bonum ac paterna magnitudo vocatur; secunda est velut innumera quædam potentiarum multitudo quæ aliæ ex aliis genitæ sunt; tertia ea est quæ formam habet. Et prima quidem est illud quod non generatum est et quod est bonum; secunda autem quod est generatum ex se et bonum; tertia quod generatum est: unde affirmant tres deos, tria verba, tres mentes, tres homines. Nam unicuique mundi partium, divisione perfecta, dant et deos et verba et mentes et homines et cætera. Desuper ab eo quod non generatum est et a primo segmento mundi, quum constitisset denique mundus in perfectione, delapsum esse, propter causas de quibus ulterius agetur, circa tempora Herodis, triplici natura et corpore et virtute, hominem qui Christus appellatus est, e tribus partibus mundi omnes concretiones virtutesque in se contrahentem. Et hoc esse quod dictum est: «Totam plenitudinem in ipso cor-

1. *ἐσῖὶν ἡ τριάς* Schneid.; *ἐσῖὶ τριάς* cod. Mill. Conf. infra, lib. X, § 10. – [*τὸ μὲν ἓν μέρος.*] Verba hæc, quæ paullo ante delenda, in hunc locum reducenda esse videntur, ut ratio constet. Schneidew. — 3. *ἐξ αὐτῶν γεγενημένων* Bernaysius, *Ep. crit. ad Bunsen.* loc. cit. p. 314; *ἐξ αὐτῶν γεγενημένον* cod. Mill. — 4. *ἰδικόν* cod. — 8. *διακεκρυμμένης* cod. Cf. infra, l. X, § 10. — 9. *τῆς πρώτης* Schneid.; *πρὸ τῆς* cod. Mill.; conf. infra, lib. X, c. x; *πρώτης* Bernaysius, loc. cit. — 12. *τρίσωμον* cod. Mill. Cf. infra, lib. X, c. L. — 15 et p. 187, l. 1. Cf. B. Paul. ep. ad Co-

«τικῶς, καὶ πᾶσά ἐστιν ἐν αὐτῷ ἡ θεότης» τῆς οὕτω διηρημένης τριάδος. Κατενηνέχθαι γάρ φησιν ἀπὸ τῶν ὑπερκειμένων κόσμων δύο, τοῦ τε ἀγεννήτου καὶ τοῦ αὐτογενοῦς, εἰς τοῦτον τὸν κόσμον, ἐν ᾧ ἐσμὲν ἡμεῖς, παντοίων δυνάμεων σπέρματα. Τίς δέ ἐστιν ὁ τρόπος τῆς καταβάσεως αὐτῶν, ὕστερον ἐροῦμεν. Κατεληλυθέναι οὖν φησὶ τὸν Χριστὸν ἄνωθεν ἀπὸ τῆς ἀγεννησίας, ἵνα διὰ τῆς καταβάσεως αὐτοῦ πάντα σωθῇ τὰ τριχῇ διηρημένα. Τὰ μὲν γάρ, φησίν, ἄνωθεν κατενηνεγμένα κάτω ἀνελεύσεται δι' αὐτοῦ· τὰ δὲ ἐπιβουλεύσαντα [125] τοῖς κατενηνεγμένοις ἄνωθεν ἀφίεται καὶ κολασθέντα ἀπολέγεται. Τοῦτό ἐστι, φησί, τὸ εἰρημένον «Οὐ γὰρ ἦλθεν ὁ «υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου εἰς τὸν κόσμον ἀπολέσαι τὸν κόσμον, ἀλλ' ἵνα «σωθῇ ὁ κόσμος δι' αὐτοῦ.» Κόσμον, φησί, καλεῖ τὰς δύο μοίρας τὰς ὑπερκειμένας, τήν τε ἀγέννητον καὶ τὴν αὐτογέννητον. Ὅταν δὲ λέγῃ, φησίν, «ἵνα μὴ σὺν τῷ κόσμῳ κατακριθῶμεν» ἡ Γραφή, τὴν τρίτην μοῖραν λέγει τοῦ κόσμου τοῦ εἰδικοῦ. Τὴν μὲν γὰρ τρίτην

«poraliter inhabitare voluit, et in ipso tota divinitas est sic divisæ triadis.» Delata enim fuisse aiunt a superpositis mundis duobus, ab eo qui non generatus est et ab eo qui generatus est ex se, in hunc quem incolimus mundum, variarum potentiarum semina. Quæ quo modo delapsa sint, ulterius dicemus. Descendisse igitur Christum dicunt ab eo quod non generatum est, ut per descensum illius omnia salva fiant quorum triplex divisio est. Nam per illum aiunt ascensura quæ delata infra sunt; quæ autem delatis insidiata sunt, dimittuntur ableganturque punita. Hoc sibi dictum velle: «Non «enim filius hominis in mundum venit ad perdendum mundum, sed ut «salvetur mundus per ipsum.» Mundum appellat superpositas duas illas partes, id dico quod non generatum est, et id quod generatum est ex se. Et quum scriptum sit, «ne una cum mundo damnemur,» tertiam partem hic ait significari quæ dicta specialis mundus est. Nam tertia, quæ

loss. II, 9: *ὅτι ἐν αὐτῷ κατοικεῖ πᾶν τὸ πλήρωμα τῆς θεότητος σωματικῶς.* — 3. *ἀγενήτου* cod. — 9. *ἀφίεται καὶ* Schn.; *ἀφίει καὶ* cod. Millerus; *ἀφιεῖ εἰκῇ καί*, infra, lib. X, § 10; *ὀφιοειδῆ* Bernaysius, loc. cit. p. 314 sqq. — 10-12. Cf. Evang. B. Jo. III, 17. — 14. Conf. B. Paul. ad Cor. XI, 32. — 15. *τοῦ. . . . . ἰδικοῦ* cod. Mill. Schneid.; *τὸν κόσμον τὸν ἰδικόν* Bernaysius, loc. cit. p. 315. Lege *εἰδικοῦ*, mundi materialis, formam habentis et ob id perituri.

δεῖ φθαρῆναι, ἣν καλεῖ κόσμον, τὰς δὲ δύο τῆς φθορᾶς ἀπαλλαγῆναι τὰς ὑπερκειμένας.

13. Μάθωμεν οὖν πρῶτον, πῶς ταύτην τὴν διδαχὴν παρὰ τῶν ἀστρολόγων εἰληφότες ἐπηρεάζουσι Χριστόν, ἐργαζόμενοι φθορὰν τοῖς ἑπομένοις αὐτοῖς ἐν τῇ τοιαύτῃ πλάνῃ. Οἱ γὰρ ἀστρολόγοι ἕνα τὸν κόσμον εἰρηκότες διαιροῦσιν αὐτὸν εἰς τὰ ἀπλανῆ τῶν ζωδίων μέρη δώδεκα, καὶ καλοῦσι τὸν κόσμον τῶν ζωδίων τῶν ἀπλανῶν ἕνα κόσμον ἀπλανῆ· ἕτερον δὲ εἶναι τὸν τῶν πλανωμένων καὶ δυνάμει καὶ Θέσει καὶ ἀριθμῷ κόσμον λέγουσιν, ὃς ἐστὶ μέχρι σελήνης. Λαμβάνειν δὲ κόσμον ἀπὸ κόσμου δύναμίν τινα καὶ μετουσίαν, καὶ μετέχειν τῶν ὑπερκειμένων τὰ ὑποκείμενα. Ἵνα δὲ ἔσται τὸ λεγόμενον ἐμφανές, αὐταῖς ἐκείναις ταῖς τῶν ἀστρολόγων ἐκ μέρους χρήσομαι φωναῖς ὑπομνήσων τοὺς ἐντυγχάνοντας τὰ προειρημένα ἐν τῷ τόπῳ, οὗ ἐξεθέμεθα τὴν τῶν ἀστρολόγων πᾶσαν τέχνην. Ἃ μὲν οὖν ἐκείνοις δοκεῖ ἐστὶ τάδε. Ἀπὸ τῆς τῶν ἄστρων ἀπορροίας τὰς γενέσεις τῶν ὑποκειμένων ἀποτελεῖσθαι. Περιεργότερον γὰρ

vocatur hic mundus, pereat necesse est; duæ autem superpositæ ab interitu servabuntur.

13. Primum igitur videamus quomodo per desumptam istam ab astrologis disciplinam Christum infament, et omnibus quos in tantum errorem inducunt perniciem inferant. Astrologi, quum unum esse dixerint mundum, dividunt eum in duodecim fixas signorum partes, et mundum stellarum non errantium mundum fixum appellant: alterum autem mundum signorum errantium vocant, qui vi ac dispositione ac numero constat, et usque ad lunam extenditur. Volunt autem mundum sumere a mundo vim quamdam et mutuam facultatem, et infra jacentia ea quæ supra jacent participare contendunt. Ut vero conspicuum sit quod hic dicitur, propria astrologorum verba ex parte usurpabimus, ut lectorum in memoriam revocemus ea quæ jam diximus eo loco, quo totam exposuimus astrologorum artem. Hocce igitur modo eorum placita se habent. Ab astrorum defluxione perfici generationem eorum quæ infra sunt. Nam quum cœlum attentius Chal-

9. ὃς ἐστὶ μέχρι Schn.; ὃ ἐστὶ μέρος cod. Mill. — 11. ἵνα δὲ ἔσται. Sup. notavimus futurum post ἵνα. — 13. χρήσωμαι cod. — 14. Cf. l. IV, § 1 sqq. — 15. οὖν Mill.; οὖν ὡς cod. Sqq. mutuatus est noster ex S. Empir. *Adv. Math.* V, 5 sqq. ed. Bekk.

ἀναβλέψαντες εἰς τὸν οὐρανὸν οἱ Χαλδαῖοι ἔφασαν δρασικῶν μὲν αἰτιῶν ὑπέχειν λόγον [126] εἰς ἕκαστον τῶν καθ' ἡμᾶς συμβαινόντων [τοὺς ἑπτὰ ἀστέρας], συνεργεῖν δὲ τὰ τῶν ἀπλανῶν ζωδίων μέρη. [Τὸν μὲν οὖν ζωδιακὸν κύκλον διαιροῦσιν εἰς μέρη] δώδεκα, ἕκαστον δὲ ζώδιον εἰς μοίρας τριάκοντα, ἑκάστην δὲ μοῖραν εἰς ἑξήκοντα λεπτά· οὕτω γὰρ καλοῦσι τὰ ἐλάχιστα καὶ τὰ ἀμερῆ. Τῶν δὲ ζωδίων τὰ μὲν ἀρρενικὰ καλοῦσι, τὰ δὲ θηλυκά· καὶ τὰ μὲν δίσωμα, τὰ δὲ οὔ· καὶ τὰ μὲν τροπικά, τὰ δὲ στερεά. Ἀρρενικὰ μὲν οὖν ἐστὶν ἃ θηλυκά, ἅπερ συνεργὸν ἔχει φύσιν πρὸς ἀρρενογονίαν [ἢ θηλυγονίαν]. Κριὸς γὰρ ἀρρενικόν ἐστι ζῴδιον, Ταῦρος δὲ θηλυκόν, καὶ τὰ λοιπὰ κατὰ τὴν αὐτὴν ἀναλογίαν ἃ μὲν ἀρρενικά, ἃ δὲ θηλυκά. Ἀφ' ὧν οἶομαι οἱ Πυθαγορικοὶ κινηθέντες τὴν μὲν μονάδα ἄρρεν προσαγορεύουσι, τὴν δὲ δυάδα θῆλυ, τὴν δὲ τριάδα πάλιν ἄρρεν· καὶ ἀναλόγως τοὺς λοιποὺς τῶν τε ἀρτίων καὶ περισσῶν ἀριθμῶν. Ἔνιοι δὲ καὶ ἕκαστον ζώδιον εἰς δωδεκατημόρια

dæi suspexissent, rationem causarum pertinentium ad singula, quæcumque evenire nobis queant, omnem in septem sideribus contineri, fixorumque signorum partibus adjuvari, dixerunt. Zodiacum igitur orbem in duodecim partes dividunt, unumquodque signum in triginta particulas, unamquamque particulam in sexaginta minuta : hoc enim nomine minima et indivisa vocant. Signorum autem alia mascula, alia feminea dicunt; alia biforme corpus habentia, alia vero non; alia volubilia, alia immota. Mascula autem aut feminea sunt, quæ natura sua ad marum aut feminarum generationem cooperantur; Aries masculum, Taurus femineum signum est, cæteraque pariter pro eadem lege vel mascula, vel feminea sunt; et illud est, mea quidem sententia, quod impulit Pythagoricos ut monadem masculam, dyadem femineam, masculam rursus triadem, similique tenore cæteros pares et impares numeros, sexu distinguerent. Præterea quidam unumquodque

1. ἔφασαν Mill.; ἔφθασαν cod. — 2. ὑπέχειν] ἐπέχειν cod. Mill. Schneidew. — 3. [τοὺς ἑπτὰ ἀστέρας] om. cod. Mill. Supplevit e Sexto Schneidew. — 4. [τὸν μὲν οὖν ζωδιακὸν κύκλον διαιροῦσιν εἰς μέρη.] Hæc omissa in cod. et Mill. Supplevit e Sexto Schneidew. — 8. στερεά Sextus; ἕτερα cod. Mill. — 10. [ἢ θηλυγονίαν] Sextus, om. cod. — 12. οἱ Πυθαγορικοὶ Sextus; Πυθαγορικοὶ cod. — 14. λόγους cod. Mill.; λοιποὺς Sextus. — ἀρτίων τε καὶ cod.; ἀρτίων καὶ Sextus. — 15. δωδεκατημόρια Sextus; δωδεκατημόριον cod. Mill.

διελόντες τῇ αὐτῇ σχεδὸν ἐφόδῳ χρῶνται, οἷον ἐπὶ Κριοῦ [τὸ μὲν πρῶτον δωδεκατημόριον αὐτοῦ Κριόν τε] καλοῦσι καὶ ἄῤῥεν, τὸ δὲ δεύτερον Ταῦρόν τε καὶ θῆλυ, τὸ δὲ τρίτον Διδύμους τε καὶ ἄῤῥεν· καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων μοιρῶν δὲ ὁ αὐτὸς λόγος. Δίσωμα δὲ εἶναι λέγουσι ζώδια [Διδύμους τε καὶ τὸν] διαμετροῦντα τούτοις Τοξότην, Παρθένον τε καὶ Ἰχθύας· οὐ δίσωμα δὲ τὰ λοιπά. Καὶ ὡσαύτως τροπικὰ μέν, ἐν οἷς γενόμενος ὁ ἥλιος μεταλλάσσει καὶ ποιεῖ τοῦ περιέχοντος [τὰς] τροπάς, οἷόν ἐστι ζώδιον ὅ τε Κριὸς καὶ ὁ τούτου διάμετρος, καθάπερ Ζυγός, Αἰγόκερώς τε καὶ Καρκίνος. Ἐν Κριῷ μὲν γὰρ ἐαρινὴ γίνεται τροπή, ἐν Αἰγοκέρῳ δὲ χειμερινή, ἐν Καρκίνῳ δὲ θερινή, ἐν Ζυγῷ δὲ φθινοπωρινή. Ταῦτα [127] δὲ καὶ τὸν περὶ τούτων λόγον λεπτομερῶς ἐξεθέμεθα ἐν τῇ πρὸ ταύτης βίβλῳ, ὅθεν ἔστι μαθεῖν τὸν φιλομαθῆ, ὡς οἱ τῆς Περατικῆς αἱρέσεως ἀρχηγοὶ Εὐφράτης ὁ Περατικὸς καὶ Κέλβης ὁ Καρύστιος, μεταγαγόντες ὀνόματα μόνον διήλλαξαν, δυνάμει δὲ τὰ ὅμοια ἔθεντο, καὶ αὐτοὶ τῇ

signum in duodecim partes dividunt, ratione prope eadem usi; in Ariete, exempli gratia, primam duodecim partium et Arietem nominant et masculam, secundam et Taurum et femineam, tertiam et Geminos et masculam, et cæteras pariter. Bicorpora signa esse contendunt Geminos et iis oppositum Sagittarium, Virginemque et Pisces; cætera non bicorpora esse. Et simili modo Tropica ea nominant in quibus versatus sol mutatur et facit aeris conversiones, qualis est Aries eique opposita signa, ut Libra, et Capricornus, et Cancer: nempe in Ariete fit verna conversio, in Capricorno hiemalis, in Cancro æstiva, in Libra vero autumnalis. Quæ jam nos, et omnem de his disciplinam, in præcedenti operis libro diligentissime exposuimus: unde facile discet quisquis volet, quo modo hæreseos peraticæ duces, Euphrates Peraticus et Celbes Carystius, aliam verbis, re autem similem

1-2. Uncis inclusa e Sexto suppleta sunt. — 2. καλοῦσι καὶ ἄῤῥεν Sextus, καλοῦσιν ἄῤῥεν cod. Mill. — 3. Ταῦρόν τε καὶ θῆλυ Sextus; Ταῦρον, ἄῤῥεν τε cod. Mill. — 4. μοιρῶν cod. et Sextus; μοιρῶν δὲ Schneid. — 5. Uncis inclusa e Sexto suppleta. — 7. τροπικὰ Sextus; τροπικὰς cod. — μεταλλάσσει καὶ ποιεῖ Sextus; μεγάλας ἐμπεριποιεῖ cod. Mill. — 8. τροπάς, οἷόν ἐστι Sext.; ῥοπάς. Ἄῤῥεν ἐστὶ cod. Mill. Addendum τὰς. — 9. Αἰγόκερως Sextus; ἀπόκερως cod. corr. Mill. — 12. τούτων Schneidew.; τοῦτον cod. Mill. — 14. Κέλβης, conf. supra, p. 54. — 14-15. ὀνόματι cod. Schneidew.; ὀνόματα susp. Mill.

τέχνῃ κατακόρως προσέχοντες. Καὶ γὰρ ὅρια τῶν ἀστέρων οἱ ἀστρολόγοι λέγουσιν, ἐν οἷς μᾶλλον δύνασθαι φάσκουσι τοὺς ἄρχοντας ἀστέρας, οἷον [ἔν τισι μὲν κακοποιοῦσιν], ἔν τισι δὲ ἀγαθοποιοῦσιν, ὧν καί τινας κακοποιοὺς λέγουσι, τινὰς δὲ ἀγαθοποιούς. Ἐπιβλέπειν δὲ λέγονται ἀλλήλους καὶ συμφωνεῖν ἀλλήλοις, ὡς οἱ κατὰ τρίγωνον [ἢ τετράγωνον φαινόμενοι. Κατὰ τρίγωνον μὲν οὖν] σχηματίζονται ἐπιθεωροῦντες ἀλλήλους ἀστέρες, ἐπὶ τριῶν ζωδίων ἔχοντες τὸ μεταξὺ διάλειμμα, κατὰ τετράγωνον δὲ οἱ δυεῖν. [Ὃν δὲ τρόπον ἐν τῷ ἀνθρώπῳ] κεφαλῇ μὲν τὰ ὑποκείμενα μέρη συμπάσχειν,

artem docuerint, huic ipsi quoque dediti usque ad fastidium. Nam et astrorum terminos esse astrologi dictitant, in quibus plus pollent imperantia astra, quæ male in alios, in alios bene faciunt, unde alia malefica, alia benefica vocantur. Dicuntur et se adspectare invicem atque inter se concinere, ut ea quæ in triangulari aut quadrata forma apparent. Triangulari quidem in forma sunt illa quæ sese invicem adspectant et quæ trium signorum spatium interjectum habent; quadrata autem forma ea quæ duorum signorum. Quemadmodum vero in homine subter positæ partes capiti com-

1. Καὶ γὰρ Schneid.; Ἃ γὰρ cod. Mill. – De Euphrate mentio est apud Origenem (lib. VI, contra Celsum, c. XXVIII). Qui Naassenos suggillans: «Impii isti, ait, «quasi serpentes ipsi essent, non homi«nes, quorum serpens hostis est, a bellua «hominibus infensissima et maxime hor«renda dari sibi nomen Ophianorum glo«riantur, et magnopere jactitant Euphra«ten quemdam a quo doctrinam impiam «acceperunt.» Οὗτοι δὲ οἱ ἀνόσιοι ἀπὸ τοῦ πολεμιωτάτου ἀνθρώποις ὄφεως καὶ φρικτοτάτου, ὡς οὐκ ἄνθρωποι, ὧν ἐχθρός ἐστιν ὄφις, ἀλλ' ὡς ὄφεις, σεμνύνονται ἐπὶ τῷ Ὀφιανοὶ καλεῖσθαι· καὶ Εὐφράτην τινὰ εἰσηγητὴν τῶν ἀνοσίων αὐχοῦντες λόγων. Euphraten hujus hæresis auctorem fuisse solus Origenes tradit. Cui adversantur φιλοσοφουμένων auctor et Theodoretus: ambo enim declarant Euphraten Peratarum ducem fuisse. Unde apparet Origeni non esse adscribendum φιλοσοφουμένων librum. — 4-5. Ἐπιβλέπειν κ. τ. λ. hausta e Sexto, l. V, c. XXXIX, p. 734 Bekker, unde nostrum auctorem correxit Schn. collatis quæ supra, p. 53-54, scripta sunt. — 5. ὡς Sextus, om. cod. Mill.; cf. supra, p. 53, 8. — 6. [ἢ τετράγωνον..... οὖν] Sextus, Schneid. om. cod. Mill. — 6-7. σχηματίζονται Sext.; συσχηματίζονται cod. Millerus. — 7. ἐπιθεωροῦντες cod.; καὶ ἐπιθεωροῦσιν Sextus. — 8. τὸ... διάλειμμα Schneidew.; conf. supra, p. 54; τὰ..... διαλείμματα cod. Mill.; τὸ..... διάστημα Sextus. – κατὰ Sextus; conf. supra, p. 54; καὶ cod. Mill. – οἱ δυεῖν Schneid.; δυεῖν cod. Mill.; οἱ δυοῖν Sextus. — 8-9. Hæc Schneidew. supplevit ex Sexto, V, XLIV, p. 735: [Ὃν... ἀνθρώπῳ] μὲν τὰ ἄνω cod. Mill. — 9. κεφαλῇ μὲν τὰ ὑποκείμενα Schneidew.; κεφαλή, τὰ δὲ ὑποκείμενα cod. Miller.; τῇ κεφαλῇ τὰ ὑποκείμενα Sextus; κεφαλῇ τὰ ὑποκείμενα noster sup. p. 54. – μέρη συμ-

συμπάσχειν δὲ καὶ τοῖς ὑποκειμένοις τὴν κεφαλήν, οὕτω καὶ τοῖς ὑπερσεληναίοις τὰ ἐπίγεια. Ἀλλὰ γάρ τις ἐσῖὶ τούτων διαφορὰ καὶ ἀσυμπάθεια, ὡς ἂν μὴ μίαν καὶ τὴν αὐτὴν ἐχόντων ἕνωσιν. Ταύτην τὴν σύσῖασιν καὶ τὴν διαφορὰν τῶν ἄσῖρων Χαλδαϊκὴν ὑπάρχουσαν πρὸς ἑαυτοὺς ἐπισπασάμενοι οὓς προείπομεν, ἐπιψευσάμενοι τῷ τῆς ἀληθείας ὀνόματι, ὡς Χρισῖοῦ λόγον κατήγγειλαν αἰώνων σῖάσιν καὶ ἀποσῖασίας ἀγαθῶν δυνάμεων εἰς κακὰ καὶ συμφωνίας ἀγαθῶν μετὰ πονηρῶν προσαγορεύοντες. Καλοῦντες οὖν Τοπάρχας καὶ Προασῖείους καὶ ἄλλα πλεῖσῖα ὀνόματα ἀναπλάσσοντες ἑαυτοῖς οὐχ ὑποκείμενα, ἀλλὰ τὴν τῶν ἀσῖρολόγων περὶ τοὺς ἀσῖέρας πᾶσαν φαντασίαν [128] ἀτέχνως τεχνολογοῦντες, μεγάλης πλάνης ὑπόθεσιν ἐπεισάγοντες, ἐξελεγχθήσονται σὺν τῇ ἡμετέρᾳ ἐμμελείᾳ. Ἀντιπαραθήσω γὰρ τῇ προλελεγμένῃ τῶν ἀσῖρολόγων Χαλδαϊκῇ τέχνῃ ἔνια τῶν Περατικῶν συνταγμάτων, ἀφ' ὧν ὑπάρξει συγκρίναντας

patiuntur, compatiturque subter positis partibus caput, ita et terrenæ res compatiuntur iis quæ supra lunam sunt. Sed isti nonnihil inter se differunt et nec per omnia concordant, quippe qui non una eademque unitate conjungantur. Quum enim hanc astrorum compositionem et divergentiam, quæ venit a Chaldæis, usurpavissent ii quos ante diximus, sub falsa veritatis specie, tanquam doctrinam Christi hanc elucubrationem annuntiavere, prædicantes Æonum dissidium, bonasque Potestates ad malas defecisse et bonos consensisse cum pravis. Quæ, quum Toparchas et Proastios vocent, aliaque nomina complura effingant non ex suo penu, sed et quidquid astrologis de sideribus mentiri placuit in artem sine arte redigant, magni erroris ansam præbentes, recta jam ratione nostra diligentissime refutabuntur. Nam huic supradictæ chaldaicæ astrologorum arti nonnulla comparabimus ex iis quæ effinxere Peratici, ut perspicuum ex ea compa-

πάσχειν Schneidewinus; μέρη πάσχειν συμπάσχειν cod. Millerus; μέρη συμπάσχει Sextus. — 2. ὑπερσεληναίοις] ἐπουρανίοις Sextus. – Ἀλλὰ γάρ τις Schneidewinus; Ἄλλη γάρ τις cod. Millerus; ἀλλά τις Sextus et noster, pag. 54. — 3. ἀσυμπάθεια Sextus et noster, pag. 54, 4; συμπάθεια cod. Millerus. – ὡς ἂν μὴ Sextus et noster, pag. 54, 4; ὡς μὴ cod. Millerus. — 8. προσαγορεύουσι, καλοῦντες τοπάρχας cod. Millerus. corr. Schneidewinus. — 9. ἑαυτοῖς Millerus; ἑαυτοὺς cod. — 14. συγκρίναντας Millerus; συγκριναντες cod.

κατανοῆσαι ϖῶς οἱ Περατικοὶ λόγοι τῶν ἀσ|ρολόγων ὁμολογουμένως εἰσίν, οὐ Χρισ|οῦ.

14. Δοκεῖ οὖν ϖαρατάξαι μίαν τινὰ τῶν ϖαρ' αὐτοῖς δοξαζομένων βίβλων, ἐν ᾗ λέγει· «Ἐγὼ φωνὴ ἐξυπνισμοῦ ἐν τῷ αἰῶνι τῆς «νυκτός· λοιπὸν ἄρχομαι γυμνοῦν τὴν ἀπὸ τοῦ χάους δύναμιν. Ἡ «δύναμις τοῦ ἀβυσσικοῦ Θολοῦ, ἡ τὸν ϖηλὸν ἀναβασ|άζουσα τοῦ «ἀφθάρτου ἀχανοῦς διΰγρου, ἡ τοῦ σπάσματος ὅλη δύναμις ὑδατό- «χρους ἀεικίνητος, φέρουσα τὰ μένοντα, κατέχουσα τὰ τρέμοντα, «ἀπολύουσα τὰ ἐρχόμενα, κουφίζουσα τὰ σ|ένοντα, καθαιροῦσα τὰ «αὔξοντα, ϖισ|ὴ οἰκονόμος τοῦ ἴχνους τῶν ἀέρων, ἡ τὰ ἀνερευγό- «μενα ἀπὸ τῶν δώδεκα ὀφθαλμῶν Ἐντολῆς ἀπολαύουσα, σφραγῖδα

ratione fiat quomodo astrologorum, non Christi, sermones a Peraticis ficti sint.

14. Igitur operæ pretium videtur unum ex eorum celebratis libris evolvere, ubi hæc dicuntur : «Ego sum vox expergefactionis in ævo noctis; «jam denudare incipio eam quæ est a chao potestatem. Potestas hæc est imi «limi, quæ limum sursum portat incorrupti vasti uliginosi, tota convulsio- «nis potestas, cui aquæ color, quæ movetur semper, fert manentia, trementia «continet, euntia solvit, gementia sublevat, crescentia deprimit, aerum ves- «tigium fideliter distribuit, iis quæ eructantur e duodecim oculis Legis frui-

1. Περατικοὶ Schneid.; Περάται cod.; Περατῶν Mill. — 4. Hic novam et singularem cosmogoniam habemus quæ, ut manifesto apparet, chaldaice vel syriace scripta erat et in linguam græcam ad verbum translata. Sententiarum conformationes et figuræ aliquid chaldaicum simul et judaicum olent. In Babylonia quidem multi degebant Judæi, quorum plures orientis fabulas dogmatibus mosaicis miscebant. In hac forsitan officina esse effictam suspicor quam hic legimus cosmogoniam. — Verbis ἐγὼ φωνὴ vocem significari conjicio de qua dixit Moses et quæ uno verbo omnia creavit. (*Genes.* c. 1, v. 3, 6.) — 9. κουφίζουσα τὰ μένοντα cod. Mill. Schneid. quæ prorsus corrupta sunt. Vide supra φέρουσα τὰ μένοντα. Hic legendum est τὰ σ|ένοντα. In codd. σ| et μ facillime confunduntur. — 11. δώδεκα ὀφθαλμῶν Ἐντολῆς. Hi sunt, ni fallor, duodecim fontes Elim de quibus in libro Legis (*Exod.* xv, 27) dictum est; in hebraica enim lingua et in syriaca eodem verbo (עין) designantur ὀφθαλμός et ϖηγή; inde hanc cosmogoniam græce vertentis error qui ὀφθαλμῶν scripsit ubi ϖηγῶν scribere debuerat. Plurima autem commenta erant apud Judæos de his duodecim fontibus Elim. (Cf. Zohar. part. II, fol. 27, col. 106.) — 11 et p. 194, l. 1. σφραγ. δηλοῦσα. Signaculum monstrans, poetice pro «signa- «culo claudit;» sic legimus in lib. Job, IX, 7 : κατὰ δὲ ἀσ|ρων κατασφραγίζει, stel-

« δηλοῦσα πρὸς τὴν μετ' αὐτῆς οἰκονομοῦσαν τῶν ἐπιφερομένων
« ἀοράτων ὑδάτων δύναμιν, |ἣ| ἐκλήθη Θάλασσα. Ταύτην τὴν δύναμιν
« ἡ ἀγνωσία ἐκάλεσε Κρόνον, δεσμοῖς φρουρούμενον, ἐπεὶ ἔσφιγγε
« τὸ σύμπλεγμα τοῦ πυκνοῦ καὶ ὁμιχλώδους ἀδήλου σκοτεινοῦ Τάρ-
« τάρου. Ταύτης ἐγένοντο κατ' εἰκόνα Κηφεύς, Προμηθεύς, Ἰαπε-
« τός. Δύναμις πεπισ[ε]υμένη τὴν Θάλασσαν ἀῤῥενόθηλυς, ἣ τὸν
« ἀνατρέχοντα συριγμὸν ἀπὸ τῶν δώδεκα σ[τ]ομάτων τοῖς δώδεκα
« αὐλίσκοις ἁρμόζουσα διαχύνει λεπ[τ]ὴ οὖσα καὶ καθαιροῦσα τὴν
« κατέχουσαν λάβρον ἀναφοράν, καὶ σφραγίζει ἀτραπῶν [129] ὁδοὺς
« αὐτῆς, πρὸς τὸ μὴ πολεμῆσαι ἢ ἐναλλάξαι τὸ μηδέν. Αὐτῆς Συ-
« γάτηρ τυφωνικὴ πισ[τ]ὴ φύλαξ ὑδάτων παντοίων· ὄνομα αὐτῇ
« Χορζάρ· ταύτην ἡ ἀγνωσία ἐκάλεσε Ποσειδῶνα, οὗ κατ' εἰκόνα ἐγέ-
« νετο Γλαῦκος, Μελικέρτης, Ἴη, Νεβρόη. [Ὅδε] περιεσφαιρωκὼς τὴν
« δωδεκαγώνιον πυραμίδα, πύλην εἰς πυραμίδα σκοτίζων ποικίλαις

« tur, sigillumque monstrat distribuenti secum invisibiles quæ supra feruntur aquas potestati, quæ vocata est Thalassa. Vocata autem ea potentia ab ignorantibus est Cronos, ille compedibus vinctus, quia spissi et nebulosi et obscuri et tenebricosi Tartari complexum stringeret. Hujus ad similitudinem fuere Cepheus, Prometheus, Japetus. Potestas cui Thalassa credita est, masculo-feminea est, quæ sibilum a duodecim oribus ortum aptans duodecim tibiolis diffundit, et tenuis est et deprimit vehementem impetum maris et vias ejus obsignat ne bellum inferat aut quidquam commutet. Typhonica filia ejus fidelis omnigenarum aquarum custos est et nomen habuit Chorzar, ab ignorantibus Neptunus vocata, cujus ad similitudinem fuit Glaucus, Melicertes, Ie, Nebroe. Ille autem qui duodecim angulorum pyramide cir-

las claudit sub signaculo. — 1. *πρὸς τὴν μετ' αὐτῶν* cod. Mill. Lege *μετ' αὐτῆς*. — 2. *ἣ* supplevi quod prorsus deerat. – *Θάλασσα*. Schneidewinus in notis hæc ex Beroso affert : *Ἄρχειν δὲ τούτων πάντων γυναῖκα ἣ ὄνομα Ὁμόρκα· εἶναι δὲ τοῦτο Χαλδαϊστὶ μὲν Θαλάτθ, Ἑλληνιστὶ δὲ μεθερμηνεύεσθαι Θάλατ[τ]α.* Sed hæc Græculi Polyhistoris *παρανοθεύματα* sunt, ut recte censuit Scaligerus, et valde discrepant inter se nostri auctoris et falsi Berosi Cosmogoniæ. (Cf. Disquis. quam edidimus de auctoribus contra Apionem a Josepho allatis, Parisiis, 1844, p. 30-52.) — 4. *τῆς πυκνοῦ* cod. — 6. *ἣ τὸν* cod. — 8. *δαχύνει* cod. Mill. corr. — 10. *ἐναλλάξαι τὸ μὴ δι' αὐτῆς* cod. Mill. Schneid. Lege *τὸ μηδέν. Αὐτῆς*. — 13. *Ἴη* cod. ; *Ἰνώ* Mill. Schneidew. Sed infra Ino nominatur. – *Νεβρόη* cod. ; *Νεφέλη*? Mill. an Nebo? – Addidi *ὅδε*. — 14. *δωδεκαγόνιον* cod. a pr. m.

« χρόαις καὶ ἀπαρτίζων πᾶσαν τὴν νυκτόχρουν, τοῦτον ἡ ἀγνωσία
« ἐκάλεσε Κρόνον, οὗ λειτουργοὶ πέντε· πρῶτος Οὔ, δεύτερος Ἀοαί,
« τρίτος Οὐώ, τέταρτος Οὐωάϐ, πέμπτος . . . . . ἄλλοι πι-
« στοὶ οἰκονόμοι αὐτοῦ τῆς τοπαρχίας ἡμέρας καὶ νυκτὸς οἱ ἀνα-
« παυόμενοι ἐν τῇ ἐξουσίᾳ αὐτῶν. Τούτους ἡ ἀγνωσία ἐκάλεσε τοὺς
« πλανήτας ἀστέρας, ἐφ' ὧν ἡ φθαρτὴ γένεσις ἠώρηται. Ἀέρος ἀνά-
« τολῆς οἰκονόμος, Καρφακασημεοχείρ, Ἐκκαϐϐάκαρα· τούτους ἐκά-
« λεσεν ἡ ἀγνωσία Κουρῆτας· ἄρχων ἀνέμων τρίτος Ἀριήλ, οὗ κατ'
« εἰκόνα ἐγένετο Αἴολος, Βριάρης. Καὶ ἄρχων δωδεκαώρου νυκτε-
« ρινῆς Σοκλάν, ὃν ἐκάλεσεν ἡ ἀγνωσία Ὄσιριν· τούτου κατ' εἰκόνα
« ἐγένετο Ἄδμητος, Μήδεια, Ἕλλην, Αἴθουσα. Ἄρχων ἡμερινῆς δω-
« δεκαώρου Εὐνώ· οὗτος οἰκονόμος τῆς πρωτοκαμάρου ἀνατολῆς καὶ
« αἰθερίου, ὃν ἐκάλεσεν ἡ ἀγνωσία Ἶσιν. Τούτου σημεῖον τὸ κυνὸς
« ἄστρον, οὗ κατ' εἰκόνα ἐγένοντο Πτολεμαῖος ὁ Ἀρσινόης, Διδύμη,
« Κλεοπάτρα, Ὀλυμπιάς. Δύναμις Θεοῦ δεξιά, ἣν ἐκάλεσεν ἡ ἀγνω-

« cumdatus, portam in pyramidem variis coloribus obscurat totamque noc-
« ticolorem facit; nominatur et ab ignorantibus Cronos, cujus ministri quin-
« que : primus U, secundus Aoæ, tertius Uo, quartus Uoab, quintus.....
« alii fidi dispensatores Provinciæ diei et noctis qui quiescunt in potestate
« sua. Hi et ab ignorantibus vocati sunt errantia sidera, e quibus pendet
« corrupta generatio. Sideris ortus dispensator Corphacasemeocheir, Eccab-
« bacara, quibus ignorantes nomen dedere Curetas. Rex ventorum tertius
« Ariel, cujus ad similitudinem fuit Æolus, Briares. Rex duodecim nocturni
« temporis horarum Soclan, ab ignorantibus nominatus Osiris, cujus ad
« similitudinem fuit Admetus, Medea, Hellen, Æthusa. Rex duodecim diurni
« temporis horarum Euno, protocamari et ætherii dispensator ortus, nomi-
« natus ab ignorantibus Isis; signum hujus sidus Canis, cujus ad similitu-
« dinem fuere Ptolemæus, filius Arsinoes, Didyma, Cleopatra, Olympias.
« Dextra Dei potestas, ab ignorantibus vocata Rhea, cujus ad similitudinem

2. Κρόνον] Κόρην cod. Mill. Schneid. quod correxi. Vide infra : τὸ ὕδωρ τὸ περιεσφαιρωκὸς ἐν τοῖς Προαστείοις, λέγουσιν, ὁ Κρόνος. An pyramis duodecim angulorum quam efficit Cronos figura est anni et duodecim mensium? — 3. Hic lacuna Mill. — 6. αἰώρηται superposito ε primæ syllabæ cod.; ἠώρηται Mill. – Ἀέρος cod. Mill.; Ἀστέρος? Schneidew. — 13. ὃν Mill.; ὁ cod.

« σία Ῥέαν, οὗ κατ' εἰκόνα ἐγένοντο Ἄτλις, Μύγδων, Οἰνώνη. Δύ-
« ναμις ἀρισλερὰ τροφῆς ἐξουσιάζει, ἣν ἐκάλεσεν ἡ ἀγνωσία Δήμη-
« τραν, ὄνομα αὐτῇ Βένα· τούτου κατ' εἰκόνα ἐγένοντο Κελεός,
« Τριπλόλεμος, Μίσυρ, Πραξιδίκη. Δύναμις δεξιὰ ἐξουσιάζει καὶ-
« ρῶν [130]· τοῦτον ἡ ἀγνωσία ἐκάλεσε Μῆνα, οὗ κατ' εἰκόνα ἐγέ-
« νοντο Βουμέγας, Ὀσλάνης, Ἑρμῆς τρισμέγισλος, Κουρίτης,
« Πετόσιρις, Ζωδάριον, Βηρωσός, Ἀσλράμψουχος, Ζωρόασλρις.
« Δύναμις πυρὸς εὐώνυμος· τοῦτον ἡ ἀγνωσία ἐκάλεσεν Ἥφαισλον,
« οὗ κατ' εἰκόνα ἐγένοντο Ἐριχθόνιος, Ἀχιλλεύς, Καπανεύς, Φαέ-
« θων, Μελέαγρος, Τυδεύς, Ἐγκέλαδος, Ῥαφαήλ, Σουριήλ, Ὀμ-
« φάλη. Δυνάμεις τρεῖς μέσαι τοῦ ἀέρος κρεμάμεναι, αἰτίαι γενέ-
« σεως. Ταύτας ἡ ἀγνωσία ἐκάλεσε Μοίρας, ὧν κατ' εἰκόνα ἐγένοντο
« οἶκος Πριάμου, οἶκος Λαΐου, Ἰνώ, Αὐτονόη, Ἀγαυή, Ἀθάμας,
« Πρόκνη, Δαναΐδες, Πελιάδες. Δύναμις ἀρσενόθηλυς ἀεὶ νηπιά-
« ζουσα, ἀγήρατος, αἰτία κάλλους, ἡδονῆς, ἀκμῆς, ὀρέξεως, ἐπιθυ-
« μίας, ὃν ἐκάλεσεν ἡ ἀγνωσία Ἔρωτα, οὗ κατ' εἰκόνα ἐγένοντο

« fuere Attis, Mygdon, OEnone. Sinistra potestas victus facultatem habet; ab
« ignorantibus vocatur Ceres, et ei nomen est Bena : cujus ad similitudinem
« fuere Celeus, Triptolemus, Misyr, Praxidica. Dextra potestas temporum
« facultatem habet : ab ignorantibus vocata Mena ; cujus ad similitudinem
« fuere Bumegas, Ostanes, Mercurius Trismegistus, Curites, Petosiris, Zo-
« darium, Berosus, Astrampsuchus, Zoroastres. Læva potestas ignis : vocata
« est ab ignorantibus Vulcanus, cujus ad similitudinem fuere Erichthonius,
« Achilles, Capaneus, Phlegon, Meleager, Tydeus, Enceladus, Raphael, Su-
« riel, Omphale. Tres potestates medio in aere suspensæ, causæ sunt gene-
« rationis ; ab ignorantibus nominatæ Parcæ : quarum ad similitudinem fuere
« Priami domus, Laii domus, Ino, Autonoe, Agave, Athamas, Procne, Da-
« naides, Peliades. Potestas masculo-feminea, semper infans, senectutis expers,
« causa pulchritudinis, voluptatis, roboris, cupidinis, concupiscentiæ; vo-
« cata est ab ignorantibus Eros, cujus ad similitudinem fuêre Paris, Narcis-

1. Μυγδώνη cod. — 4. Ἀπραξία cod. Mill.; Πραξιδίκη? Schneid. — 4-5. ἐξουσιάζει καρπῶν cod. Lege καιρῶν. Menda ex τροφῆς quod supra legitur orta est. — 9-10. Φαέθων? Schneidew.; Φλέγων cod. Mill. — 10. τὰ δύηκεν, Κέλαδος cod. Mill.; Τυδεύς, Ἐγκέλαδος? Schneid. — 13. Ἀθαμάς cod.

«Ἥρις, Νάρκισσος, Γανυμήδης, Ἐνδυμίων, Τιθωνός, Ἰκάριος, «Λήδα, Ἀμυμώνη, Θέτις, Ἑσπερίδες, Ἰασίων, Λέανδρος, Ἡρώ.» Οὗτοι εἰσὶν οἱ Προάστειοι ἕως αἰθέρος· οὕτω γὰρ καὶ ἐπιγράφει τὸ βιβλίον.

15. Καταφανὴς σύμπασιν εὐκόλως γεγένηται ἡ τῶν Περατῶν αἵρεσις ἀπὸ τῆς τῶν ἀστρολόγων μεθηρμοσμένη τοῖς ὀνόμασι μόνοις. Τὸν δὲ αὐτὸν τρόπον περιέχει καὶ τὰ ἕτερα αὐτῶν βιβλία, εἴ τινι φίλον εἴη διὰ πάντων ἐλθεῖν. Πάντων γάρ, ὡς ἔφην, τῶν γεννητῶν τῆς γενέσεως αἴτια νομίζουσιν εἶναι τὰ ἀγέννητα καὶ τὰ ὑπερκείμενα, καὶ γεγονέναι κατὰ ἀπόῤῥοιαν τὸν κόσμον τὸν καθ' ἡμᾶς, ὃν εἰδικὸν ἐκεῖνοι καλοῦσι, καὶ τούτους πάντας ὁμοῦ τοὺς ἀστέρας τοὺς θεωρουμένους ἐν τῷ οὐρανῷ τῆς γενέσεως αἰτίους γεγονέναι τοῦδε τοῦ κόσμου, ἐναλλάξαντες αὐτῶν τὸ ὄνομα, ὡς ἀπὸ τῶν Προαστείων [131] ἔστι συγκρίναντας εὑρεῖν· δεύτερον δὲ δὴ κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον, ὡς γέγονεν ὁ κόσμος ἀπὸ τῆς ἀποῤῥοίας τῆς ἄνω, οὕτως τὰ ἐνθάδε ἀπὸ τῆς ἀποῤῥοίας τῶν ἀστέρων γένεσιν ἔχειν καὶ φθορὰν λέγουσι καὶ διοικεῖσθαι. Ἐπεὶ γοῦν οἱ ἀστρολόγοι ἴσασιν ὡρο-

«sus, Ganymedes, Endymion, Tithonus, Icarius, Leda, Amymone, Thetis, «Hesperides, Jason, Leander, Hero.» Hi sunt usque ad ætherem Proastii, qui titulus inscribitur libro.

15. Sic omnibus jam facile per ipsa sola nomina liquet peraticam hæresin ab astrologica haustam esse. Eodem cæteri quoque libri se modo habent, si cui libuerit omnes pervolvere. Omnibus enim, ut dixi, quæ sunt generata, esse arbitrantur generationis causas ea quæ ingenita et superposita sunt, et genitum per defluxionem esse hunc quem incolimus mundum, quem specialem vocant, et omnia illa quæ contemplamur in cœlo sidera causas fuisse cur generaretur hic mundus, mutato eorum nomine, ut videre licet ex Proastiis per comparationem; deinde, eo ipso modo quo a supernorum defluxione genitus mundus est, eodem et res terrenas a siderum defluxione habere generationem et interitum et gubernationem. Astro-

2. Ἰάσων cod. Mill. — 5. Καταφανῆ cod. corr. Mill. — 10. ἀπορίαν cod. — 11. εἰδικὸν] ἰδικὸν cod. Mill. Schneid. — 12. τοῦδε Schneid.; τοὺς δὲ cod. Mill. — 13. ἐναλλάξαντας cod. Millerus corr. Schneidewinus.

σκόπον καὶ μεσουράνημα, καὶ δύσιν καὶ ἀντιμεσουράνημα, καὶ τούτων τῶν ἄστρων ἄλλοτε ἄλλως κινουμένων διὰ τὴν στροφὴν ἀεὶ τοῦ παντὸς ἄλλοτε ἄλλα ἀποκλίματα εἶναι κατὰ κέντρον, καὶ κέντροις ἐπαναφορᾶς, ἀλληγοροῦντες τὴν διαταγὴν τῶν ἀστρολόγων τὸ μὲν κέντρον οἱονεὶ θεὸν καὶ μονάδα καὶ κύριον τῆς πάσης γενέσεως ὑποτυποῦσι, τὸ δὲ ἀπόκλιμα ἀριστερόν, τὴν δ' ἐπαναφορὰν δεξιόν. Ὅταν οὖν τοῖς γράμμασιν αὐτῶν ἐντυχών τις δύναμιν εὑρίσκῃ παρ' αὐτοῖς λεγομένην δεξιὰν ἢ ἀριστεράν, ἀνατρεχέτω ἐπὶ τὸ κέντρον καὶ τὸ ἀπόκλιμα καὶ τὴν ἐπαναφοράν, καὶ κατόψεται σαφῶς πᾶσαν αὐτῶν τὴν πραγματείαν ἀστρολογικὴν διδασκαλίαν καθεστῶσαν.

16. Καλοῦσι δὲ αὐτοὺς Περάτας, μηδὲν δύνασθαι νομίζοντες τῶν ἐν γενέσει καθεστηκότων διαφυγεῖν τὴν ἀπὸ τῆς γενέσεως τοῖς γεγεννημένοις ὡρισμένην μοῖραν. Εἰ γάρ τι, φησί, γεννητόν, ὅλως καὶ φθείρεται, καθάπερ καὶ Σιβύλλῃ δοκεῖ, μόνοι δέ, φησίν, ἡμεῖς

logi igitur quoniam horoscopum et medium cœli, occasum et partem medio cœli oppositam norunt, neque eos fugit, dum alias aliter, propter perpetuam universi mundi rotationem, moveantur sidera, alias alio tempore fieri declinationes secundum centrum, centrisque successiones. Peratæ horum astrologorum descriptione allegorice sumpta, centrum quidem ut deum et monadem et regem omnis generationis interpretantur, declinationem autem sinistram, et dextram successionem esse volunt. Si quis ergo, cui scripta eorum in manus inciderint, potestatem apud eos invenit dextram aut sinistram dictam, ad centrum et declinationem et successionem se convertat: sic illi manifestum jam fiet, totam eorum doctrinam ex astrologica disciplina constare.

16. Ideo vero sibi ipsi nomen Peratarum dant, quia sortem eorum quæ in generatione sunt, quæ generatis a generatione definita est, vitari non posse arbitrantur. Nam si quid generatum, omnino, ut ipsa quoque dixit

2. κινουμένων Mill.; γινομένων cod. — 3. κέντροις cod. Millerus; κέντρων? Schneid. — 6. ὑποτυποῦσι Schn.; ὑποτυποῦντες cod. Mill. — 9. ἀναφορὰν cod. Mill.; vide supra ἐπαναφοράν. — καὶ κατόψεται Schneid.; κατόψεται cod.; καὶ ὄψεται Mill. — 13-14. Conf. *Oracula Sibyllina*, ed. Friedlieb. Fragm. 2, vs. 1, p. 4 :

Εἰ δὲ γενητὸν ὅλως καὶ φθείρεται, οὐ δύνατ' ἀνδρὸς
Ἐκ μηρῶν μήτρας τε θεὸς τετυπωμένος εἶναι· κ. τ. λ.

14. δέ] δή susp. Mill.

οἱ τὴν ἀνάγκην τῆς γενέσεως ἐγνωκότες καὶ τὰς ὁδούς, δι' ὧν εἰσελήλυθεν ὁ ἄνθρωπος εἰς τὸν κόσμον, ἀκριβῶς δεδιδαγμένοι διελθεῖν καὶ περᾶσαι τὴν φθορὰν μόνοι δυνάμεθα. Ἔστι δὲ ἡ φθορά, φησί, τὸ ὕδωρ, οὐδὲ ἄλλῳ τινί, φησίν, ἐφθάρη τάχιον ὁ κόσμος ἢ ὕδατι. Τὸ δὲ ὕδωρ ἐστὶ τὸ περιεσφαιρωκὸς ἐν τοῖς Προαστείοις, λέγουσιν, ὁ Κρόνος· δύναμις γάρ, φησίν, ὑδατόχρους, ἥντινα δύναμιν[132], φησί, τουτέστι τὸν Κρόνον, οὐδεὶς τῶν ἐν γενέσει καθεστώτων διαφυγεῖν δύναται· πάσῃ γὰρ γενέσει πρὸς τὸ ὑποπεσεῖν τῇ φθορᾷ αἴτιος ἐφέστηκεν ὁ Κρόνος, καὶ οὐκ ἂν γένοιτο γένεσις ἐν ᾗ Κρόνος οὐκ ἐμποδίζει. Τοῦτό ἐστι, φησίν, ὃ καὶ οἱ ποιηταὶ λέγουσι τὸ καὶ τοὺς θεοὺς ἐκψοφοῦν·

> Ἴσθι γὰρ, φησί, τόδε γαῖα καὶ οὐρανὸς εὐρὺς ὑπερθεν
> καὶ τὸ κατειβόμενον Στυγὸς ὕδωρ, ὅστε μέγιστος
> ὅρκος δεινότατός τε πέλει μακάρεσσι θεοῖσιν.

Οὐ μόνον δὲ τοῦτο, φησίν, οἱ ποιηταὶ λέγουσιν, ἀλλ' ἤδη καὶ οἱ σοφώτατοι τῶν Ἑλλήνων, ὧν ἐστὶ καὶ Ἡράκλειτος εἷς, λέγων·

Sibylla, interit; nos soli, quibus nota generationis necessitas, et perspectæ sunt viæ per quas homo in mundum venit, permeare et transgredi interitum soli possumus. Interitus autem intelligitur aqua, qua nihil aliud citius perdiderit mundum. Aqua autem est id quod circumvolvitur in Proastiis, Cronus, ut dicunt; potestas hæc aquatico est colore, quam (Cronum nempe) neminem eorum qui consistunt in generatione vitare posse dicunt : nam causa semper Cronus est cur omnis intereat generatio, neque ulla generatio fit cujus non sit impedimentum Cronus. Hoc est quo ipsi quoque dei terrentur, ut poetæ canunt :

> Hoc scito tellusque ferax cœlumque profundum,
> Et Stygio stillans fluvius de gurgite magno
> Qui ligat ante omnes jurantia numina vinclo.

Nec tantum poetæ, sed jam Græcorum sapientissimi id dixerunt; inter

4. ἄλλῳ Mill.; ἄλλως cod. — 11. ἐκψοφοῦν] ἐκψοφέω, novum vocabulum, significat haud dubie *terreo*, nisi legendum ἐκφοβοῦν Millerus. — 12 sqq. Hom. *Od.* v, 184 sqq. : Ἴσθι νῦν τόδε κ. τ. λ. — 13. κατειβόμενον cod. — 16 et p. 200, l. 1. Ἡράκλειτος..... «ὕδωρ γενέσθαι.» Cf. J. Bernays. in *Ep. crit. ad Bunsenium*, l. I, p. 331, collato hoc Heracliteo fragmento 49 (ed. Schleiermacher, p. 117):

«ψυχῇσι γὰρ θάνατον ὕδωρ γενέσθαι.» Οὗτος, φησίν, ὁ θάνατος καταλαμβάνει τοὺς Αἰγυπλίους ἐν Ἐρυθρᾷ θαλάσσῃ μετὰ τῶν ἁρμάτων αὐτῶν. Πάντες δὲ οἱ ἀγνοοῦντες, φησίν, εἰσὶν Αἰγύπλιοι· καὶ τοῦτό ἐσλι, λέγουσι, τὸ ἐξελθεῖν ἐξ Αἰγύπλου, ἐκ τοῦ σώματος· Αἴγυπλον γὰρ εἶναι μικρὰν τὸ σῶμα νομίζουσι· καὶ περᾶσαι τὴν θάλασσαν τὴν Ἐρυθράν, τουτέσλι τῆς φθορᾶς τὸ ὕδωρ, ὅ ἐσλιν ὁ Κρόνος, καὶ γενέσθαι πέραν τῆς Ἐρυθρᾶς θαλάσσης, τουτέσλι τῆς γενέσεως, καὶ ἐλθεῖν εἰς τὴν ἔρημον, τουτέσλιν ἔξω γενέσεως γενέσθαι, ὅπου εἰσὶν ὁμοῦ πάντες οἱ θεοὶ τῆς ἀπωλείας καὶ ὁ Θεὸς τῆς σωτηρίας. Εἰσὶ δὲ, φησίν, οἱ θεοὶ τῆς ἀπωλείας οἱ ἀσλέρες οἱ τῆς μεταβλητῆς γενέσεως ἐπιφέροντες τοῖς γινομένοις τὴν ἀνάγκην. Τούτους, φησίν, ἐκάλεσε Μωϋσῆς ὄφεις τῆς ἐρήμου δάκνοντας καὶ διαφθείροντας τοὺς πεπερακέναι [133] νομίζοντας τὴν Ἐρυθρὰν θάλασσαν. Δακνομένοις οὖν, φησίν, ἐν τῇ ἐρήμῳ τοῖς υἱοῖς Ἰσραὴλ ἐπέδειξε Μωϋσῆς τὸν ἀληθινὸν ὄφιν τὸν τέλειον, εἰς ὃν οἱ πισλεύοντες οὐκ ἐδάκνοντο ἐν τῇ ἐρήμῳ, τουτέσλιν ὑπὸ τῶν Δυνάμεων. Οὐδεὶς

quos Heraclitus, «aquam ait fieri animabus mortem.» Hac periere morte in mari Rubro cum suis curribus Ægyptii: Ægyptii autem sunt omnes hæc ignorantes, et egreditur, inquiunt, ex Ægypto, qui ex corpore exit; nam parvam Ægyptum corpus esse; et Rubrum transire mare. hoc est aquam perditionis, quæ Cronus est; et transisse mare Rubrum, id est generationem, et in desertum, id est extra generationem pervenisse, ubi occurrunt una et perditionis dii omnes et salutis Deus. Perditionis autem dii astra sunt, a quibus imponitur iis quæ existunt necessitas generationis mutabilis. Hi appellati sunt a Mose serpentes deserti qui mordent et pessumdant omnes quicumque se mare Rubrum transgressos putant. Quum autem filios Israel in deserto momordissent, ostendit Moses verum ac perfectum serpentem, cui si quis haberet fidem, is in deserto non mordebatur, id est non petebatur a

Ψυχῆς θάνατος ὕδωρ γενέσθαι, ὕδατι δὲ θάνατος γῆν γενέσθαι· ἐκ γῆς δὲ ὕδωρ γίνεται, ἐξ ὕδατος δὲ ψυχή Schneidew.; *Ἡράκλειτος, «εἷς,» λέγων· «ψυχῆς εἰ γὰρ..... γενέσθαι»* cod. Mill. qui pro *εἰ γὰρ* susp. *εἰη ἂν*. — 4. *ἐσλι, λέγουσι* Mill.; *ἐπιλέγουσι* cod. — 5. *μικρὰν* suspectum est. — 14. *Δακνομένοις..... τοὺς υἱοὺς* cod. corr. Millerus. — 16. *ὑπὸ* Schneid.; *ἀπὸ* cod. Mill.

οὖν, φησίν, ὁ δυνάμενος σῶσαι καὶ ῥύσασθαι τοὺς ἐκπορευομένους ἐκ γῆς Αἰγύπλου, τουτέσλιν ἐκ σώματος καὶ ἐκ τοῦδε τοῦ κόσμου, εἰ μὴ μόνος ὁ τέλειος, ὁ πλήρης τῶν πληρῶν ὄφις. Ἐπὶ τοῦτον, φησίν, ὁ ἐλπίσας ὑπὸ τῶν ὄφεων τῆς ἐρήμου οὐ διαφθείρεται, τουτέσλι τῶν θεῶν τῆς γενέσεως. Γέγραπλαι, φησίν, ἐν βίβλῳ Μωσέως· οὗτος, φησίν, ὁ ὄφις ἐσλὶν ἡ δύναμις ἡ παρακολουθήσασα τῷ Μωσεῖ, ἡ ῥάβδος ἡ σλρεφομένη εἰς ὄφιν. Ἀνθεσλήκεισαν δέ, φησί, τῇ δυνάμει Μωσέως ἐν Αἰγύπλῳ τῶν μάγων οἱ ὄφεις, οἱ θεοὶ τῆς ἀπωλείας· ἀλλὰ πάντας αὐτοὺς ὑπέταξε καὶ διέφθειρεν ἡ ῥάβδος Μωσέως. Ὁ καθολικὸς ὄφις, φησίν, οὗτός ἐσλιν ὁ σοφὸς τῆς Εὔας λόγος. Τοῦτο, φησίν, ἐσλὶ μυσλήριον Ἐδέμ, τοῦτο ποταμὸς ἐξ Ἐδέμ, τοῦτο σημεῖον τὸ τεθὲν τῷ Κάϊν, ἵνα πᾶς ὁ εὑρίσκων αὐτὸν μὴ ἀποκτείνῃ. Οὗτος, φησίν, ἐσλὶ Κάϊν, οὗ τὴν θυσίαν οὐ προσεδέξατο ὁ θεὸς τοῦδε τοῦ κόσμου. Τὴν δὲ ἡμαγμένην προσήκατο τοῦ Ἄβελ· αἵμασι γὰρ χαίρει ὁ τοῦδε τοῦ κόσμου δεσπότης. Οὗτός ἐσλι, φησίν, ὁ ἐν ἐσχάταις ἡμέραις ἐν ἀνθρώπου μορφῇ φανεὶς ἐν τοῖς χρόνοις Ἡρώδου, γενόμενος κατ' εἰκόνα Ἰωσὴφ τοῦ πεπραμένου

Potestatibus. Nemo ergo potest exeuntes e terra Ægypto, id est e corpore et ex hoc mundo, servare et sanare, nisi unus perfectus ille plenusque inter plenos serpens. Qui speravit in hunc, non perdetur a serpentibus deserti, id est a generationis diis; etenim scriptum est in libro Mosis: Serpens est illa virtus comitata Mosem, in serpentem conversa virga. Nam virtuti Mosis in Ægypto obstiterant magorum serpentes, interitus dii: quos omnes Mosis virga subegit et perdidit. Serpens universalis, ait, est sapiens Evæ oratio. Hoc mysterium est Edem, ait, hoc amnis ex Edem, hoc signum impositum Caino ut ne quis ei obvius mortem inferret. Cainus, is est cujus sacrificium acceptum deus hujus mundi non habuit. Sed sacrificium Abelis ille deus accepit cruentatum: cruore quippe gaudet dominus hujus mundi. Hic est ille qui in ultimis diebus, Herodi temporibus, indutus humana forma, ad similitu-

3. *ὄφις* Mill.; *ὄφεις* cod. — 6 sqq. Cf. *Exod.* IV, 2-4, 17; c. VII, 9-13. — 8. *ἐν* om. cod. — 13. Conf. *Gen.* XV, 15: *καὶ ἔθετο Κύριος ὁ Θεὸς σημεῖον τῷ Κάϊν, τοῦ μὴ ἀνελεῖν αὐτὸν πάντα τὸν εὑρίσκοντα αὐτόν.* — *Φασίν* cod. Mill.; *φησίν* Schneid. — 13-15. Cf. *Gen.* IV, 8 sqq. — 17. *πεπραμένου* cod. corr. Millerus. Conf. *Gen.* XXXVII, 3-28.

ἐκ χειρὸς ἀδελφῶν, οὗ μόνου τὸ ἔνδυμα ἦν ποικίλον. Οὗτος ἐστί, φησίν, ὁ κατ' εἰκόνα Ἡσαῦ, οὗ καὶ μὴ παρόντος ἡ στολὴ εὐλόγηται, ὃς οὐκ ἐδέξατο, φησί, τὴν ἀμβλυωπὸν εὐλογίαν, ἀλλ' ἐπλούτησεν ἔξωθεν, οὐδὲν ἀπὸ τοῦ ἀμβλυωποῦντος λαβών, οὗ εἶδε τὸ πρόσωπον Ἰακὼβ[134], ὡς ἂν ἴδοι ἄνθρωπος πρόσωπον Θεοῦ. Περὶ τούτου, φησί, γέγραπται, « ὡς Νεβρὼδ γίγας κυνηγὸς ἔναντι Κυρίου. » Εἰσὶ δέ, φησί, τούτου ἀντίμιμοι πολλοί, τοσοῦτοι ὅσοι [ὄφεις] ὤφθησαν ἐν τῇ ἐρήμῳ τοῖς υἱοῖς Ἰσραὴλ δάκνοντες, ἀφ' ὧν ἐῤῥύσατο τοὺς δακνομένους ὁ τέλειος ἐκεῖνος, ὃν ἔστησε Μωϋσῆς. Τοῦτο ἐστί, φησί, τὸ εἰρημένον· « καὶ ὃν τρόπον ὕψωσε Μωϋσῆς τὸν ὄφιν ἐν τῇ ἐρήμῳ, « οὕτως ὑψωθῆναι δεῖ τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου. » Τούτου κατ' εἰκόνα γέγονεν ὁ ὄφις ἐν τῇ ἐρήμῳ χαλκοῦς, ὃν ἔστησε Μωϋσῆς. Τούτου, φησί, μόνου τὸ ὁμοίωμα ἐν τῷ οὐρανῷ διὰ παντὸς ἐστὶ φωτὶ ὁρώμενον. Οὗτος, φησίν, ἐστὶν ἡ μεγάλη ἀρχή, περὶ ἧς γέγραπται. Περὶ τούτου, φησίν, εἴρηται· « Ἐν ἀρχῇ ἦν ὁ Λόγος, καὶ ὁ Λόγος « ἦν πρὸς τὸν Θεόν, καὶ Θεὸς ἦν ὁ Λόγος. Οὗτος ἦν ἐν ἀρχῇ πρὸς

dinem Joseph quem sui vendidere fratres, cujus unius vestis varia erat, apparuit. Hic factus est ad similitudinem Esaü, cujus absentis benedicta est vestis, et qui non accepit benedictionem cæcam, sed extrinsecus dives factus est, nihil nactus a cæco patre, cujus vultum vidit Jacob, prout alicui Dei vultus visibilis esse potest. De quo scriptum est : « Ut Nebrod magnus venator « coram Domino. » Hunc et permulti imitati sunt, tot numero quot in deserto filiis Israel mordentes visi sunt serpentes, a quibus morsos perfectus ille a Mose constitutus serpens curavit. Hoc est quod dictum est : « Et quemad- « modum Moses exaltavit serpentem in deserto, ita exaltari oportet filium « hominis. » Hujus ad exemplar factus est in deserto æneus ille serpens quem constituit Moses. Hujus solius effigies in cœlo luce perpetua coruscat. Hic principium est magnum, de quo in Scripturis agitur. Dictum, ait, de hoc est : « In principio erat Verbum, et Verbum erat apud Deum, et Deus erat

1. μόνου cod.; μόνου Schn. — 3. ἀμβλυωπὸν, cf. *Gen.* XXVII, 1. — 4-5. Conf. *Gen.* XXXIII, 10 : Εἶδον τὸ πρόσωπόν σου, ὡς ἂν τις ἴδοι πρόσωπον Θεοῦ. — 6. *Gen.* X, 9. — 7. Addidi ὄφεις vocem necessariam ob ὁ τέλειος ἐκεῖνος. Sed forsitan in ὤφθησαν latet ὄφεις ἦσαν siquidem in unciali scriptura, confusis Ε et Θ, error erat facillimus. — 10. Ev. B. Joan. III. — 15-16 et p. 203, l. 1-2. Ev. B. Joan. I, 1-4.

« τὸν Θεόν, πάντα δι' αὐτοῦ ἐγένετο, καὶ χωρὶς αὐτοῦ ἐγένετο οὐδὲ « ἕν· ὃ γέγονεν ἐν αὐτῷ, ζωὴ ἐστιν. » Ἐν αὐτῷ δέ, φησίν, ἡ Εὔα γέγονεν, ἡ Εὔα ζωή. Αὕτη δέ, φησίν, ἐστὶν ἡ Εὔα, μήτηρ πάντων τῶν ζώντων, κοινὴ φύσις, τουτέστι θεῶν, ἀγγέλων, ἀθανάτων, θνητῶν, ἀλόγων, λογικῶν· ὁ γὰρ « πάντων, » φησίν, εἰπὼν, εἴρηκε πάντῃ· καὶ εἴ τινος, φησίν, οἱ ὀφθαλμοὶ μακάριοι, οὗτος ὄψεται ἀναβλέψας εἰς τὸν οὐρανὸν τοῦ Ὄφεως τὴν καλὴν εἰκόνα ἐν τῇ μεγάλῃ ἀρχῇ τοῦ οὐρανοῦ στρεφομένην καὶ γινομένην ἀρχὴν πάσης κινήσεως πᾶσι τοῖς γινομένοις, καὶ γνώσεται ὅτι χωρὶς αὐτοῦ [οὐδὲν] οὔτε τῶν οὐρανίων οὔτε τῶν ἐπιγείων οὔτε τῶν καταχθονίων συνέστηκεν· οὐ νύξ, οὐ σελήνη, οὐ καρποί, οὐ γένεσις, οὐ πλοῦτος, οὐχ ὁδοιπορία, οὐδ' ὅλως τι τῶν ὄντων ἐστὶ δίχα σημαίνοντος ἐκείνου. Ἐπὶ τούτου [135], φησίν, ἐστὶ τὸ μέγα θαῦμα ὁρώμενον ἐν τῷ οὐρανῷ τοῖς δυναμένοις ἰδεῖν. Κατὰ γάρ, φησί, ταύτην τὴν ἄκραν, αὐτοῦ τὴν κεφαλήν, ὅπερ πάντων ἀπιστότερον τοῖς οὐκ εἰδόσι,

« Verbum. Hoc erat in principio apud Deum. Omnia per ipsum facta sunt, et « sine ipso factum est nihil quod factum est; quod est in ipso, vita est. » In ipso Eva fuit, Eva quæ vita est. Eva autem eadem est quæ viventium omnium est genitrix, communis natura, hoc est deorum, angelorum, immortalium, mortalium, irrationalium, rationalium : « omnium » enim ubi dixit, generali modo dixit; et si cui beati oculi sunt, videbit is, sublatis in cœlum oculis, pulchram Serpentis effigiem in summo vertice cœli sese convertentem, et effectam omnibus quæ fiunt omnis motus principium, atque ipse comperiet nullam cœlestium aut terrestrium aut subterranearum rerum sine eo constitisse; constat enim nec noctem, nec lunam, nec fructus, nec generationem, nec divitias, nec migrationem, neque omnino ullam earum rerum quæ sunt, sine illo gubernatore fieri. In hoc est magnum illud miraculum in cœlo conspicuum iis qui visum habent. Nam circa hanc arcem, illius caput, quod ignaris horum maxime omnium citra fidem est,

2-15. Hæc deprompta esse suspicor ex Evangelio Evæ quod sacrum habebant gnostici. Conf. B. Epiph. *Hær.* XXVI, 2, et cod. Pseud. Epig. Vet. Testam. edit. a Fabric. p. 95-103. — 5-6. *εἴρηκε πάντων* cod. Schneid.; *εἴρηκε τούτων* susp. Mill.; lege *πάντῃ*. — 8. *ἀρχῇ*. Forsitan legendum est *ἄκρᾳ*. Vide infra, l. 14. — 9. *καὶ γνώσεται* Schneidew.; *γνώσετε* cod.; *γνώσεται* Mill.; *οὐδὲν* add. Mill.

« μίσγονται δύσις τε καὶ ἀνατολὴ ἀλλήλαις. » Τοῦτό ἐστι περὶ οὗ εἶπεν ἡ ἀγνωσία· « ἐν οὐρανῷ

« εἰλεῖται μέγα θαῦμα Δράκων δεινοῖο πελώρου. »

Ἑκατέρωθεν δὲ αὐτοῦ παρατέτακται Στέφανος καὶ Λύρα, καὶ κατ' αὐτὴν ἄνωθεν τὴν κεφαλὴν ἄκραν ἐλεεινὸς ἄνθρωπος, ὁ Ἐν γόνασιν ἐστὶν ὁρώμενος,

δεξιτεροῦ ποδὸς ἄκρον ἔχων σκολιοῖο Δράκοντος.

Κατὰ δὲ τὸν νῶτον τοῦ Ἐν γόνασιν ἐστὶν ἀτελὴς Ὄφις ἀμφοτέραις ταῖς χερσὶ κατεσφιγμένος ὑπὸ τοῦ Ὀφιούχου, καὶ κωλυόμενος ἐφάψασθαι τοῦ Στεφάνου παρακειμένου τῷ τελείῳ Ὄφει.

17. Αὕτη ἡ ποικίλος σοφία τῆς Περατικῆς αἱρέσεως, ἣν ἐξειπεῖν πᾶσαν δυσχερές, οὕτως οὖσαν σκολιὰν διὰ τὸ ἐκ τῆς ἀστρολογικῆς δοκεῖν συνεστάναι. Καθὸ οὖν δυνατὸν ἦν, δι' ὀλίγων πᾶσαν αὐτῆς τὴν δύναμιν ἐκτεθείμεθα. Ἵνα δὲ δι' ἐπιτομῆς τὴν πᾶσαν αὐτῶν γνώμην ἐκθώμεθα, δοκεῖ προσθεῖναι ταῦτα. Ἔστι κατ' αὐτοὺς τὸ

« miscentur et occasus et ortus invicem. » Id est de quo dixere ignorantes; « in cœlo

« Volvitur immensi facies horrenda Draconis. »

Hujus ab utraque parte Corona et Lyra positæ sunt, et ad ipsum caput summum miserabilis homo, dictus In genibus, apparet,

Extremoque pedi curvi Serpentis adhæret.

Ad tergum autem ejus qui In genibus est, Serpens imperfectus apparet, quem ambabus manibus Anguitenens constrictum tenet, et prohibet quin Coronam juxta perfectum Serpentem positam tangat.

17. Hæc est multiplex disciplina hæreseos Peraticæ; quam quidem totam evolvere arduum est, quippe quæ sit admodum intorta ac difficilis, quum ex astrologorum arte constare tota videatur. Quantum igitur potuimus, paucis exposuimus verbis totam ejus vim et sensum. Ut autem breviter universam doctrinam eorum explicemus, hæc addere operæ pretium erit. Univer-

1. Conf. Arat. v. 62, et supra. — 3. Conf. Arat. v. 46, et supra. — 7. Conf. Arat. v. 70, et supra. — 11. τῆς om. cod.

πᾶν Πατήρ, Υἱός, Ὕλη· τούτων τῶν τριῶν ἕκαστον ἀπείρους ἔχει δυνάμεις ἐν ἑαυτῷ. Καθέζεται οὖν μέσος τῆς Ὕλης καὶ τοῦ Πατρὸς ὁ Υἱός, ὁ Λόγος, ὁ Ὄφις ἀεὶ κινούμενος πρὸς ἀκίνητον τὸν Πατέρα καὶ κινουμένην τὴν Ὕλην, καὶ ποτὲ μὲν στρέφεται πρὸς τὸν Πατέρα, καὶ ἀναλαμβάνει τὰς δυνάμεις εἰς τὸ πρόσωπον ἑαυτοῦ, ἀναλαβὼν δὲ τὰς δυνάμεις στρέφεται πρὸς τὴν Ὕλην, καὶ ἡ Ὕλη ἄποιος οὖσα καὶ ἀσχημάτιστος ἐκτυποῦται [136] τὰς ἰδέας ἀπὸ τοῦ Υἱοῦ, ἃς ὁ Υἱὸς ἀπὸ τοῦ Πατρὸς ἐτυπώσατο. Ἐκτυποῦται δὲ ὁ μὲν Υἱὸς ἀπὸ τοῦ Πατρὸς ἀῤῥήτως καὶ ἀλάλως καὶ ἀμεταστάτως, οὕτως ὡς φησι Μωϋσῆς ἀπὸ τῶν ῥάβδων τῶν ἀπὸ τῶν ποτιστηρίων ῥερευκέναι τὰ χρώματα τῶν ἐγκεκισσημένων· ὁμοίως δ' αὖ καὶ ἀπὸ τοῦ Υἱοῦ ἐπὶ τὴν Ὕλην ῥερευκέναι τὰς δυνάμεις κατὰ τὸ ἐγκίσσημα τῆς δυνάμεως τῆς ἀπὸ τῶν ῥάβδων ἐπὶ τὰ ἐγκεκισσημένα· ἡ δὲ διαφορὰ τῶν χρωμάτων καὶ ἡ ἀνομοιότης ῥεύσασα ἀπὸ τῶν ῥάβδων διὰ τῶν ὑδάτων ἐπὶ τὰ πρόβατα διαφορὰ, φησί, γενέσεώς ἐστι φθαρτῆς καὶ ἀφθάρτου· μᾶλλον δὲ ὥσπερ ζωγραφῶν, ἀπὸ τῶν ζῴων μηδὲν ἀφαιρούμενος, τῇ γραφίδι πάσας ἐπὶ τὸν πίνακα μεταφέρει τὰς ἰδέας ἐγγράφων, οὕτως ὁ Υἱὸς τῇ δυνάμει τῇ ἑαυτοῦ ἀπὸ τοῦ Πατρὸς ἐπὶ τὴν Ὕλην τοὺς πατρικοὺς

sum secundum eos constat Patre, et Filio, et Materia : quorum trium unum quodque infinitas in se potestates continet. Sedet igitur medius inter Materiam et Patrem Filius, Verbum, Serpens, qui inter Patrem immotum et motam Materiam semper se movet, interdum ad Patrem convertitur et recipit in suam personam potestates, deinde vero, receptis in se potestatibus convertitur ad Materiam, quæ quidem, quum sine qualitate ulla et sine ulla forma sit, ideas effingit a Filio receptas, qui eas a Patre acceptas expressit. Exprimitur autem Filius a Patre, ineffabili quodam et immutabili modo, ut dicitur, apud Mosem, conceptorum fetuum colores a virgis quæ in canalibus erant effluxisse : et a Filio similiter ad Materiam potestates effluxisse dicunt, eo modo quo infundebatur potestas quæ a virgis ad conceptos fetus veniebat; discrimen autem et differentia colorum qui a virgis per aquas ad oves delapsi sunt, esse discrimen inter generationem corruptam et incorruptam; vel potius, tanquam pictor, ab animalibus etsi nihil auferat, omnes tamen formas in tabulam pingendo transfert, sic ad Materiam a Patre Filius vi propria

μεταφέρει χαρακτῆρας. Ἔστιν οὖν πάντα τὰ πατρικὰ ἐνθάδε καὶ οὐδὲν [ἔτι]. Εἰ γάρ τι, φησίν, ἐξισχύσει τῶν ἐνθάδε κατανοηθῆναι ὅτι ἐστὶ πατρικὸς χαρακτὴρ ἄνωθεν μετενηνεγμένος ἐνθάδε σωματοποιηθείς, ὥσπερ ἐγκισσήματι τῷ ἀπὸ τῆς ῥάβδου, λευκὸν γέγονεν, ὁμοούσιον τῷ πατρὶ τῷ ἐν τοῖς οὐρανοῖς ὅλως, καὶ ἐκεῖ ἀνέρχεται· ἐὰν δὲ μὴ τύχῃ τῆς διδασκαλίας ταύτης, μηδὲ τὴν ἀνάγκην τῆς γενέσεως ἐπιγνῷ, ὥσπερ ἔκτρωμα ὑπὸ νύκτα γεννώμενον ὑπὸ νύκτα ἀπολεῖται. Ὅταν οὖν, φησί, λέγῃ ὁ Σωτήρ· «Ὁ Πατὴρ ὑμῶν ὁ ἐν «τοῖς οὐρανοῖς,» ἐκεῖνον λέγει, ἀφ' οὗ ὁ Υἱὸς μεταλαβὼν τοὺς χαρακτῆρας μετενήνοχεν ἐνθάδε· ὅταν δὲ λέγῃ· «Ὁ ὑμέτερος πατὴρ «ἀπ' ἀρχῆς ἀνθρωποκτόνος ἐστί,» τὸν ἄρχοντα καὶ δημιουργὸν τῆς Ὕλης λέγει, ὃς ἀναλαβὼν τοὺς διαδοθέντας ἀπὸ τοῦ Υἱοῦ χαρακτῆρας [137] ἐγέννησεν ἐνθάδε, ὅς ἐστιν ἀπ' ἀρχῆς ἀνθρωποκτόνος· τὸ γὰρ ἔργον αὐτοῦ φθορὰν καὶ θάνατον ἐργάζεται. Οὐδεὶς οὖν, φησί, δύναται σωθῆναι δίχα τοῦ Υἱοῦ οὐδὲ ἀνελθεῖν, ὅς ἐστιν ὁ Ὄφις. Ὡς

paternas transfert notas. Hic igitur et omnia simul paterna sunt ac nihil ultra. Nam si cui terrestrium horum intellectum fuerit sese paternam notam esse delatam desuper et incarnatam, quasi fit a virga per infetationem, evadet ille album aliquid, natura omnino Patri cœlesti par, et rursus ad cœlum ascendet; quod si contra hæc disciplina eum fugerit, nec generationis necessitatem agnoverit, tum, ut abortivus, nocte natus, nocte peribit. Ergo quum dicit Salvator, «Pater vester qui est in cœlis,» illum dicit a quo desumptas notas huc transtulit Filius; ubi autem dicit, «Vester pater ab initio «homicida est,» dominum et opificem dicit Materiæ, qui traditas a Filio notas mutuatus in terris generavit, ab initio homicida; nam ille opere suo perniciem et mortem operatur. Nemo igitur salvus fieri nec in cœlum ascendere sine Filio potest: filius autem est Serpens. Nam ut paternas desuper

2. Addidi *ἔτι* quod prorsus exciderat. – *τις* cod. Mill. Schn. Lego *τι* ob *λευκὸν* quod sequitur. – *κατανοηθῆναι* Schn.; *καὶ ἐννοηθῆναι* cod.; *ὡς ἐννοηθῆναι* susp. Mill. — 3. *ἐστὶ* Schn.; *ἔσται* cod. Mill. — 4. *ἐγκισσήματι τῷ* Schn.; *ἐν κίσσημα τὶ τὸ* cod.; *ἐγκίσσημά τι τὸ* Mill. — 5. *ὅλος* cod. Mill.; *ὅλως* Schneid. – *καὶ ἐκεῖ ἀνέρχεται* Schneid.; *κατοικεῖ ἀνέρχεται* cod.; *κατ' οἰκείαν ἔρχεται* Mill. — 8. *λέγῃ* Mill.; *λέγει* cod. — 8-9. Cf. Ev. B. Matth. VII, 11; V, 48, alibi. — 10-11. Conf. Evang. B. Jo. VIII, 44 : *Ὑμεῖς ἐκ τοῦ πατρὸς τοῦ διαβόλου ἐστὲ καὶ τὰς ἐπιθυμίας τοῦ πατρὸς ὑμῶν θέλετε ποιεῖν· ἐκεῖνος ἀνθρωποκτόνος ἦν ἀπ' ἀρχῆς.* — 12. *ὃς* Mill.; *ὡς* cod. — 13. *ὅς* Mill.; *ὅ* cod. — 15. *δίχα* Schneidew.; *διὰ* cod. Mill.

γὰρ κατήνεγκεν ἄνωθεν τοὺς πατρικοὺς χαρακτῆρας, οὕτως πάλιν ἐντεῦθεν ἀναφέρει τοὺς ἐξυπνισμένους καὶ γεγονότας πατρικοὺς χαρακτῆρας ὑποσλάτους ἐκ τοῦ ἀνυποσλάτου ἐντεῦθεν ἐκεῖ μεταφέρων. Τοῦτ' ἐσλί, φησί, τὸ εἰρημένον· « Ἐγω εἰμὶ ἡ Θύρα. » Μεταφέρει δέ, φησί, ... καμμύουσιν ὀφθαλμοῦ βλεφάρον, ὥσπερ ὁ ἀνάφθας τὸ πῦρ πανταχόθεν εἰς ἑαυτὸν ἐπισπώμενος, μᾶλλον δὲ ὥσπερ ἡ ἡρακλεία λίθος τὸν σίδηρον, ἄλλο [δὲ] οὐδέν, ἢ ὥσπερ ἡ τοῦ Θαλασσίου ἱέρακος κερκὶς τὸ χρυσίον, ἕτερον δὲ οὐδὲν· ἢ ὥσπερ ἄγεται ὑπὸ τοῦ ἠλέκτρου τὸ ἄχυρον, οὕτω, φησίν, ὑπὸ τοῦ Ὄφεως ἄγεται πάλιν ἀπὸ τοῦ κόσμου τὸ ἐξεικονισμένον τέλειον γένος ὁμοούσιον, ἄλλο δὲ οὐδέν, καθὼς ὑπ' αὐτοῦ κατεπέμφθη. Πρὸς ταύτην τὴν ἀπόδειξιν φέρουσι τὴν τοῦ ἐγκεφάλου ἀνατομήν, αὐτὸν μὲν τὸν ἐγκέφαλον ἀπεικονίζοντες τῷ Πατρὶ διὰ τὸ ἀκίνητον, τὴν δὲ παρεγκεφαλίδα τῷ Υἱῷ διά τε τὸ κινεῖσθαι καὶ δρακοντοειδῆ ὑπάρχειν, ἣν ἀῤῥήτως καὶ ἀσημάντως ἐπισπᾶσθαι διὰ τοῦ κωναρίου

detulit notas, ita hinc rursus excitatas paternasque factas notas, et ex non substantiali effectas substantiales, hinc refert illuc, secundum quod dictum est : « Ego sum porta. » Transfert autem, ait..... ut ignem undique ad sese attrahit naphtha; sive potius ut magneticus lapis, exclusis cæteris, ferrum trahit; ut aurum, accipitris marini spina nec quidquam aliud; ut paleam electrum, sic Serpens trahit ex mundo effigiatum perfectumque et consubstantiale genus, neque aliud quidquam trahit quippe quod ab eo demissum est. Cui rei demonstrandæ cerebrum resectum adhibent, cerebrum ipsum dicentes, ut pote immotum, Patrem esse, Filiumque cerebellum, propterea quod et moveatur et Serpenti sit simile; quod etiam, ineffabili quodam et

2. ἐξυπνισμοὺς cod. — 4. Conf. Evang. B. Jo. x, 7. — 5. Homœoteleuton verbi φησί causa fuisse videtur cur intermedia exciderent. Schneidew. Locum fere similem invenimus lib. VIII, § 10; ibi enim legimus : συσλείλας ἑαυτὸν ὡς φῶς ὄψεως ὑπὸ τοῖς βλεφάροις συνεσλαλμένον ἐξικνεῖται μέχρις οὐρανοῦ. Inde conjicio totam sententiam sic restitui posse : μεταφέρει δέ, φησίν, [ὡς φῶς ὄψεως τοῖς] καμμύουσιν ὀφθαλμοῦ βλέφαρον [ἐξικνεῖται μέχρις οὐρανοῦ]. — 6. ἀνάφθας cod. Millerus qui addit in notis : Non mutavi in νάφθας. Nam notissimum omnibus studium Græcorum peregrina vocabula ad domestica etyma (ἀνάπλω) reducendi. — 9. ὑπὸ Schneidew.; ἀπὸ cod. Mill. — 11. ἄλλο Mill.; ἄλλοι cod. — 12-15 et p. 208, l. 1, conf. supra, p. 135.

φάσκουσι τὴν ἐκ καμαρίου ἀπορρέουσαν πνευματικὴν καὶ ζωογόνον οὐσίαν [138], ἣν ὑποδεξαμένη ἡ παρεγκεφαλίς, ὥσπερ ὁ Υἱός, ἀλάλως μεταδίδωσι τῇ Ὕλῃ τὰς ἰδέας, τουτέστιν ἐπὶ τὸν νωτιαῖον μυελὸν διαῤῥέει τὰ σπέρματα καὶ τὰ γένη τῶν γεννωμένων κατὰ σάρκα. Τούτῳ τῷ παραδείγματι χρώμενοι εὐφυῶς δοκοῦσι παρεισάγειν τὰ ἄῤῥητα αὐτῶν ἀλάλως παραδιδόμενα μυστήρια, ἃ ἐξειπεῖν ἡμῖν οὐ θέμις, ὅμως δὲ νοῆσαι διὰ τῶν εἰρημένων εὔκολον.

18. Ἀλλ' ἐπεὶ καὶ τὴν Περατικὴν αἵρεσιν νομίζω φανερῶς ἐκτεθεῖσθαι καὶ διὰ πολλῶν ἔκδηλον πεποιηκέναι διαλαθοῦσαν καὶ πάντα πᾶσι συντιθεμένην, ἀποκρύπτουσά τε τὸν ἴδιον ἰόν, δοκεῖ μηδὲν περαιτέρω τούτων κατηγορεῖν, ἱκανῶν ὄντων πρὸς κατηγορίαν αὐτῶν τῶν ὑπ' αὐτῶν δογματιζομένων.

arcano modo, per glandulam attrahere ad se defluentem e camario spiritualem vitalemque vim dictitant; qua accepta cerebellum ineffabiliter, sicut Filius, notas Materiæ tradit, id est ad medullam dorsalem semina et genera eorum quæ secundum carnem generantur transfluunt. Hoc adhibito exemplo credunt perite subintroducere ineffabilia mysteria sua, per silentium tradita, quæ expromere quidem nefas nobis; ex iis tamen quæ diximus ea intelligere jam facile sit.

18. Sed quoniam Peraticam quoque hæresim aperte exposuisse mihi videor et multis verbis fecisse conspicuam quæ vulgo latebat, et quæ miscuerat omnia omnibus et venenum ipsa suum abscondiderat, nunc in animo est ponere refutationi finem, nam satis per doctrinas suas ipsi refutantur.

1. καμαρίου Schneid.; μακαρίου cod. Conf. supra, p. 135, 4. — 4. γεννωμένων Schneidew.; γενομένων cod. Mill. — 7. ὅμως Schneidew. — 9. πολλῶν cod.; πολλοῖς susp. Mill. – διαλαθοῦσαν Schn.; ἀεὶ λαθοῦσαν cod.; ἕως ἄρτι λαθοῦσαν susp. Mill. — 10. πάντα πᾶσι Schneid.; παντάπασι cod. Mill.; forsan πᾶσιν ἐπιτιθεμένην, omnibus insidiantem. De Sethianis vide B. Iren. contra *Hæreses*, l. I, c. XXX; Tert. *Præscript.* c. XLVII; Theod. *Hæret. fabul.* l. I, c. XIV; ejusdem quæst. XLVII in Genesim; B. Epiphanii *Advers. Hæres.* c. XXVIII, XXXVII et XXXIX; B. Augustini *De Hæret.* c. XIX; Flavii Josephi *Antiq. Judaic.* lib. I, c. II; Nicet. *Thesauri* IV, cap. XII; Georg. Syncell. p. 10 e Parva Genesi; Michael Glyc. *Annalium* p. 121; ad *Chronicon* Alex. animadvers. Matthæi Baderi, p. 18; Suidas *in Seth; Auctor oper. imperf. in Matth. Hom.* 2; *Excerpta chronol.* Jo. Malalæ *præmissa*, p. 4. *De Astronomia* Setho tradita ab Angelo, quod spurium opus in Bibliotheca Vindobonensi exstabat, confer Lambecium, l. VII, p. 261.

γ'. Οἱ Σηθιανοί.

19. Ἴδωμεν οὖν τί λέγουσιν οἱ Σηθιανοί. Τούτοις δοκεῖ τῶν ὅλων εἶναι τρεῖς ἀρχὰς περιωρισμένας, ἑκάστην δὲ τῶν ἀρχῶν ἀπείρους ἔχειν δυνάμεις. Δυνάμεις δ' αὐτῶν λεγόντων λογιζέσθω ὁ ἀκούων τοῦτο αὐτοὺς λέγειν· πᾶν ὅ τι νοήσει ἐπινοεῖς ἢ καὶ παραλείπεις μὴ νοηθέν, τοῦτο ἑκάστη τῶν ἀρχῶν πέφυκε γενέσθαι, ὡς ἐν ἀνθρωπίνῃ ψυχῇ πᾶσα ἡτισοῦν διδασκομένη τέχνη· οἱονεί, φησί, γενήσεται τοῦτο τὸ παιδίον αὐλητής, ἐγχρονίσαν αὐλητῇ, ἢ γεωμέτρης γέωμετρῃ, γραμματικῷ γραμματικός, τέκτων τέκτονι, καὶ ταῖς ἄλλαις ἁπάσαις τέχναις ἐγγὺς γινομένῳ ὁμοίως συμβήσεται. Αἱ δὲ τῶν ἀρχῶν, φησίν, οὐσίαι φῶς καὶ σκότος· τούτων δέ ἐστιν ἐν μέσῳ πνεῦμα ἀκέραιον· τὸ δὲ πνεῦμα τὸ [139] τεταγμένον ἐν μέσῳ τοῦ σκότους, ὅπερ ἐστὶ κάτω, καὶ τοῦ φωτός, ὅπερ ἐστὶν ἄνω, οὐκ ἔστι πνεῦμα, ὡς ἀνέμου ῥιπὴ ἢ λεπτή τις αὔρα νοηθῆναι δυναμένη, ἀλλ'

III. SETHIANI.

19. Videamus igitur quid dicant Sethiani. His placet tria definita principia rerum omnium esse, et inesse in unoquoque principiorum potestates infinitas. Quasnam autem potestates hi significent, considerare potest qui eos audit sic loquentes : quidquid aut cognitione noveris aut etiam prætermiseris ignoratione, hoc ipsum principiorum unumquodque natura fieri potest, sicut apud homines quæcumque ars docetur : ut, verbi gratia, puer iste fiet tibicen, tibicinis artem per tempus edoctus, aut geometra geometræ, aut grammaticus grammatici, aut faber fabri, et cæteras pariter artes, si illis admotus fuerit, arripiet. Principia autem natura sua ex luce ac tenebris constant : quorum in medio spiritus est non mixtus : qui, tenebras inferiores inter et superiorem lucem medius, non vere spiritus est ut venti flamen vel aura quædam levis quam sentire possis, sed ut unguenti quidam odor thurisve mixti,

Cap. III, l. 1-2. Conf. lib. X, § 11. Eadem leguntur. — 3. Δυνάμεις... λογιζέσθω; Δύναται δὲ αὐτῶν λεγόντων λογίζεσθαι Bernaysius in *Ep. crit. ad Bunsenium*, p. 318. — 5. ἑκάστην cod.; ἑκάστη Mill. Bernaysius. Conf. lib. X, § 11. — 7. γενήσεται Mill.; γένηται cod.; γένοιτο Bern. — 9. γινόμενον cod. Mill. Schneid. Lege γινομένῳ. — 13. ἀνέμου ῥιπὴ Schn.; ἄνεμος ἢ ῥιπὴ cod. Mill.

οἱονεὶ μύρου τις ὀσμὴ ἢ θυμιάματος ἐκ συνθέσεως κατεσκευασμένου λεπτή, διοδεύουσα δύναμις ἀνεπινοήτῳ τινὶ καὶ κρείττονι ἢ λόγῳ ἔσλιν ἐξειπεῖν φορᾷ εὐωδίας. Ἐπειδὴ δὲ ἄνω ἐσλὶ τὸ φῶς καὶ κάτω [τὸ] σκότος, καὶ τούτων, ὡς ἔφην, (τοιοῦτον τρόπον) μέσον τὸ πνεῦμα, τὸ δὲ φῶς πέφυκε καθάπερ ἀκτὶς ἡλίου ἄνωθεν ἐλλάμπειν εἰς τὸ ὑποκείμενον σκότος, ἀνάπαλιν δὲ ἡ τοῦ πνεύματος εὐωδία μέσην ἔχουσα τάξιν ἐκτείνεται καὶ φέρεται πανταχῆ, ὡς ἐπὶ τῶν ἐν πυρὶ θυμιαμάτων τὴν εὐωδίαν πανταχῆ φερομένην ἐπεγνώκαμεν· τοιαύτης δὲ οὔσης τῆς δυνάμεως τῶν διηρημένων τριχῶς, τοῦ πνεύματος καὶ τοῦ φωτὸς ὁμοῦ ἡ δύναμίς ἐσλιν ἐν τῷ σκότει τῷ κάτωθεν αὐτῶν τεταγμένῳ. Τὸ δὲ σκότος ὕδωρ ἐσλὶ φοβερόν, εἰς ὃ κατέσπασλαι καὶ μετενήνεκται εἰς τὴν τοιαύτην φύσιν μετὰ τοῦ πνεύματος τὸ φῶς. Τὸ δὲ σκότος ἀσύνετον οὐκ ἐσλίν, ἀλλὰ φρόνιμον πάντελῶς, καὶ οἶδεν ὅτι, ἂν ἀπαρθῇ τὸ φῶς ἀπὸ τοῦ σκότους, μένει τὸ σκότος ἔρημον, ἀφανές, ἀλαμπές, ἀδύναμον, ἄπρακτον, ἀσθενές.

tenuis, nescio qua sensus incomprehensibili virtute et superante verbum odoris vi sese insinuans. Quum autem superior sit lux et inferiores tenebræ jaceant, mediumque, ut dixi, teneat spiritus; quumque lux natura sua subjacentibus tenebris tanquam solaris radius illuceat, et spiritus medius odorem partes per omnes diffusum expandat, quemadmodum thuris ignibus impositi odor partes per omnes sese diffundit; quum, inquam, ea sit principiorum trium virtus, spiritus ac lucis virtus in subjacentibus tenebris ponitur. Tenebræ autem sunt aqua terribilis, in quam detrahitur et in eamdem naturam mutatur cum spiritu lux. Tenebræ autem mente non carent, sed sunt admodum intelligentes, neque ignotum est iis sese manere, ablata luce, desertas, sine lumine, sine splendore, sine virtute, impotentes, invalidas. Unde tota

3. *φορᾷ εὐωδίας* Schneidew. ex lib. X, § 11, restituit; *εὐωδίᾳ* cod. Mill. – *Ἐπειδὴ δὲ* Schneid.; *Ἐπειδὴ* cod.; *Ἐπεὶ δὴ* Mill. – *τὸ* restit. Mill. — 4. *τρόπον* Schn.; *τρόπον ὃν* cod.; *τρόπον ὃν* Mill. Vel *τοιουτότροπον ὃν* legendum, vel delenda hæc verba. Cf. lib. X, § 11, ubi deleta sunt. — 5. *τὸ δὲ φῶς* Schneid.; *τὸ φῶς* Mill. – *ἀκτὶς ἡλίου* Schneidew. correx. ex lib. X, § 11; *δή τις ἡλίου* cod.; *δή τις ἥλιος* Mill. – *ἐλλάμπειν* Schneidew.; *ἐλλάμπει* Mill. — 6-7. Infra (lib. X, § 11) legitur: *πνεύματος εὐωδία φέρεται μέσην ἔχουσα τάξιν κ. τ. λ.* — 9. *διηρημένων* Schneid. corr. ex lib. X, loc. laud.; *εἰρημένων* cod. Mill. — 10. *τοῦ κάτωθεν* cod. correx. Mill. — 14. *οἶδεν* Mill.; *οὐδὲν* cod.

Διὸ πάσῃ φρονήσει καὶ συνέσει βιάζεται κατέχειν εἰς ἑαυτὸ τὴν λαμπηδόνα καὶ τὸν σπινθῆρα τοῦ φωτὸς μετὰ τῆς τοῦ πνεύματος εὐωδίας. Καὶ τούτων ἔστιν ἰδεῖν τῆς φύσεως εἰκόνα κατὰ πρόσωπον ἀνθρώπου, κόρην ὀφθαλμοῦ, σκοτεινὴν ἐκ τῶν ὑποκειμένων ὑδάτων, πεφωτισμένην πνεύματι. Ὡς οὖν ἀντιποιεῖται (140) τὸ σκότος τῆς λαμπηδόνος, ἵνα ἔχῃ τὸν σπινθῆρα δουλεύοντα καὶ βλέπῃ, οὕτως ἀντιποιεῖται τὸ φῶς καὶ τὸ πνεῦμα τῆς δυνάμεως τῆς ἑαυτῶν· καὶ σπεύδουσιν ἄραι καὶ ἀνακομίσασθαι πρὸς ἑαυτὰ τὰς μεμιγμένας αὐτῶν δυνάμεις εἰς τὸ ὑποκείμενον ὕδωρ σκοτεινὸν καὶ φοβερόν. Πᾶσαι δὲ αἱ δυνάμεις τῶν τριῶν ἀρχῶν οὖσαι κατ' ἀριθμὸν ἀπειράκις ἄπειροι, εἰσὶν ἑκάστη κατὰ τὴν οὐσίαν τὴν ἑαυτῆς φρόνιμοι καὶ νοεραί· ἀναρίθμητοι δὲ τὸ πλῆθος, φρόνιμοί τε οὖσαι καὶ νοεραί, ἐπειδὰν μένωσι κατ' αὐτάς, ἡσυχάζουσι πᾶσαι· ἐὰν δὲ πλησιάσῃ δύναμις δυνάμει, ἡ ἀνομοιότης τῆς παραθέσεως ἐργάζεται κίνησίν τινα καὶ ἐνέργειαν ἀπὸ τῆς κινήσεως μεμορφωμένην κατὰ τὴν συνδρομὴν τῆς παραθέσεως τῶν συνελθουσῶν δυνάμεων. Γίνεται γὰρ τῶν δυ-

mente et cogitatione nituntur ut in se splendorem scintillamque lucis cum suavi spiritus odoramento retineant. Talis naturæ similitudinem facies humana refert, in qua pupilla oculi cernitur, ex subjacentibus aquis obscura simul et illuminata spiritu. Quemadmodum ergo quærunt splendorem tenebræ, ut inservientem sibi scintillam habeant et cæcæ esse desinant, ita suas ipsorum virtutes lux et spiritus quærunt et conantur ut attollant et ad se recipiant mixtas in subjacentem aquam caliginosam ac formidandam. Omnes autem principiorum trium virtutes, quum sint numero innumerabiles, pro natura quæque sua, sensu ac mente præditæ sunt; quarum quum innumera sit multitudo et sensu veri ac mente præditæ sint, quamdiu in se remanent, quiescunt omnes; at, si accesserit virtuti virtus, ex eo quod juxtapositæ dissimiles sint, fit motus aliquis, et e motu actio, e concursu coeuntium virtutum orta. Eodem enim modo concurrunt virtutes quo figura sigilli, rebus impressa, simile sibi quidquid admotum est informat. Quum igitur infi-

1. εἰς ἑαυτὸν cod. corr. Mill. — 2. τὸν σπινθῆρα Schneidew. corr. ex loc. laud.; σπινθῆρα cod. corr. Mill. — 6. δουλεύονται cod. Mill. – βλέπει cod.; βλέπῃ Mill. — 8. ἑαυτὰς cod. Mill.; ἑαυτὰ Schneid. — 11-12. φρόνιμοι, νοεραί, ἀναρίθμητοι τὸ πλῆθος cod. Mill. corr. Schn. — 12. τε] δὲ cod. Mill. — 13. ἡσυχάζουσαι cod.

νάμεων ἡ συνδρομὴ οἱονεί τις τύπος σφραγῖδος κατὰ συνδρομὴν ἀποπληγεὶς παραπλησίως πρὸς τὸν ἐκτυποῦντα τὰς ἀναφερομένας οὐσίας. Ἐπεὶ οὖν ἄπειροι μὲν κατ' ἀριθμὸν τῶν τριῶν ἀρχῶν αἱ δυνάμεις, ἐκ δὲ τῶν ἀπείρων δυνάμεων ἄπειροι συνδρομαί, ἀναγκαίως γεγόνασιν ἀπείρων σφραγίδων εἰκόνες. Αὗται οὖν εἰσὶν αἱ εἰκόνες αἱ τῶν διαφόρων ζῴων ἰδέαι. Γέγονεν οὖν ἐκ πρώτης τῶν τριῶν ἀρχῶν συνδρομῆς μεγάλης μεγάλη τις ἰδέα σφραγῖδος, οὐρανὸς καὶ γῆ. Σχῆμα δὲ ἔχουσιν ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ μήτρᾳ παραπλήσιον τὸν ὀμφαλὸν ἐχούσῃ μέσον, καὶ εἰ, φησίν, ὑπὸ ὄψιν ἀγαγεῖν θέλει τις τὸ σχῆμα τοῦτο, ἔγκυον μήτραν ὁποίου βούλεται ζῴου τεχνικῶς ἐρευνησάτω, καὶ εὑρήσει τὸ ἐκτύπωμα τοῦ οὐρανοῦ καὶ τῆς γῆς καὶ τῶν ἐν μέσῳ πάντων ἀπαραλλάκτως ὑποκειμένων· γέγονε δὲ οὐρανοῦ καὶ γῆς τὸ σχῆμα τοιοῦτον οἱονεὶ μήτρᾳ παραπλήσιον κατὰ (141) τὴν πρώτην συνδρομήν. Ἐν δ' αὖ τῷ μέσῳ τοῦ οὐρανοῦ καὶ τῆς γῆς γεγόνασιν ἄπειροι δυνάμεων συνδρομαί· καὶ ἑκάστη συνδρομὴ οὐκ ἄλλο τι εἰργάσατο καὶ ἐξετύπωσεν ἢ σφραγῖδα οὐρανοῦ καὶ γῆς

nitæ numero sint trium principiorum virtutes, et ex infinitis infiniti concursus, infinitorum sigillorum necessario fiunt imagines : variorum animalium eæ formæ sunt. Facta est igitur e primo trium principiorum concursu sigilli magni magna forma quædam, cœlum scilicet et terra. Similis autem est cœli terræque forma utero, quo in medio cernitur umbilicus; qui hanc formam oculis videre suis voluerit, si gravidum cujuslibet animalis uterum sedulo inspexerit, ibi cœli terræque et eorum, quæ mediis in rebus incommutabiliter subjacent, reperiet formam : ita similem utero cœli terræque formam primus concursus effecit. Rursus cœli ac terræ in medio fuere infiniti virtutum concursus; quorum unusquisque nihil aliud fecit et formavit quam cœli ac terræ sigillum, utero consimile. Rursus et in terra sigillis ex

1. *οἱονεί* cod. Mill.; *οἷον εἰ* Bernays. — 2. *ἀποπληγεὶς* Schneid.; *ἀπὸ πληγῆς* cod. Mill.; *ἀποπλάσῃ* Bernaysius. Conf. infra, lib. X, loc. laud. — 7-8. *ἰδέα, σφραγὶς οὐρανοῦ καὶ γῆς* cod. Mill. correcta ex loc. laud. — 12. *ἀπαραλάκτως* cod. — *ὑποκειμένων* Schneidew.; *ὑποκείμενον* cod. Mill. Bern. — 13. *παραπλήσιον κατὰ* Schneidew.; *παραπλήσιον. Κατὰ* cod. Mill. — 14. *συνδρομήν. Ἐν* Schneidew.; *συνδρομὴν ἐν* cod. Mill. — *δ' αὖ τῷ μέσῳ τοῦ οὐρανοῦ καὶ τῆς γῆς* Bernaysius; *αὐτῷ μέσῳ τῷ οὐρανῷ καὶ τῇ γῇ* cod. Millerus.

παραπλήσιον μήτρᾳ. Ἐν αὐτῇ δὲ [τῇ γῇ] ἀνέφυσαν ἐκ τῶν ἀπείρων σφραγίδων διαφόρων ζῴων ἄπειρα πλήθη. Εἰς δὲ ταύτην πᾶσαν τὴν ὑπὸ τὸν οὐρανὸν ἐν τοῖς διαφόροις ζῴοις ἀπειρίαν κατέσπαρται καὶ καταμεμέρισται μετὰ τοῦ φωτὸς ἡ τοῦ πνεύματος ἄνωθεν εὐωδία. Γέγονεν οὖν ἐκ τοῦ ὕδατος πρωτόγονος ἀρχὴ ἄνεμος σφοδρὸς καὶ λάβρος καὶ πάσης γενέσεως αἴτιος. Βρασμὸν γάρ τινα ἐμποιῶν τοῖς ὕδασιν ἀπὸ τῶν ὑδάτων διεγείρει κύματα· ἡ δὲ τῶν κυμάτων κίνησις, οἱονεί τις οὖσα ὁρμὴ ἐγκύμων ἀ[ρχή ἐστι τοῦ] γεγονέναι τὸν ἄνθρωπον ἢ τὸν νοῦν, ὁπόταν ὑπὸ τῆς τοῦ πνεύματος ὁρμῆς ὀργήσασα ἐπείγηται. Ἐπὰν δὲ τοῦτο τὸ ὑπὸ τοῦ ἀνέμου κῦμα ἐκ τοῦ ὕδατος ἐγερθὲν καὶ ἔγκυμον εἰργασμένον [κατὰ] φύσιν γέννημα θηλείας εἰλήφῃ ἐν ἑαυτῷ, κατέχει τὸ κατεσπαρμένον φῶς ἄνωθεν μετὰ τῆς τοῦ πνεύματος εὐωδίας, τουτέστι νοῦν μεμορφωμένον ἐν τοῖς

infinitis infinitæ factæ sunt variorum animalium multitudines. Quam in infinitam variorum terrestrium animalium multitudinem cunctam dispersus et divisus desuper est simul cum luce suavis odor spiritus. Natum igitur ex aqua primogenitum principium, scilicet ventus vehemens et rapidus omnisque generationis causa. Nam, dum fervescere cogit aquas, ex aquis excitat fluctus : fluctuum (*κυμάτων*) autem motus, quasi uteri quidam impetus gravidus (*ἐγκύμων*) principium est ortus hominis aut mentis, quum spiritus impetu fecundus irruit. Quum vero hic fluctus, a vento ex aqua excitus et gravidus factus, femineam generandi vim receperit, infusam desuper cum spiritus odore lucem continet, mentem dico, variis speciebus informatam;

1. *αὐτῇ* cod. Mill.; *αὖ γῇ* Schneid. Legendum suspicor *αὐτῇ δὲ τῇ γῇ*. — 2. *πλήθη* Mill.; *πλεῖον* cod. — 2-3. *πᾶσαν τὴν* Bern.; *πᾶσαν ἡ* cod.; *πᾶσα ἡ* conj. Mill. — 3. *ἀπειρίαν* Bern. Schn.; *ἀπειρία* cod. Mill. — 7-8. *κίνησις* Schneid.; *γένεσις* cod. Mill. Bernays. Conf. infra, lib. X, § 11 : *ἐκ τῆς τῶν ὑδάτων κινήσεως*. — 8-9. Post *ὁρμὴ* quædam excidisse e tenore disputationis manifestum fit, idque confirmat Epitome iis quæ de serpentis sibilo apponit. Schneidew. Hæc sic legit Schneid. : *ὁρμὴ . . . ἐγκύμονα γεγονέναι τοῦ ἀνθρώπου ἢ τοῦ νοῦ*. Cod. et Mill. habent : *τὸν ἄνθρωπον ἢ τὸν βοῦν*. Excidisse quidem videntur plura, non autem post *ὁρμὴ* sed post *ἐγκύμονα* et sic legendum suspicor *ὁρμὴ ἐγκύμων ἀ[ρχή ἐστι τοῦ] γεγονέναι τὸν ἄνθρωπον ἢ τὸν νοῦν*. Vide infra, p. 215, 11, *ἡ ἀρχὴ τῆς γεννήσεως κ τ. λ.* — 9-10. *ὀργήσασα* Schn.; *ὁρμήσασα* cod. Mill. Conf. infra, lib. X, § 11. — 11. *ἔγκυμον εἰργασμένον* Schn.; *ἐγκύμονα ἐργασάμενον* cod. Mill. Bern. – *τὴν φύσιν* cod. Mill. Legendum *κατὰ φύσιν* vel *φύσει*. — 12. *εἰλήφῃ* Bern.; *εἰληφὸς* cod. Mill. – *κατέχει* Bern.; *καὶ ἔχον* cod. Mill. — 13. *τουτέστιν οὖν* cod. corr. Mill.

διαφόροις εἴδεσιν, ὁ ἐσλι τέλειος Θεός, ὃς ἐξ ἀγεννήτου φωτὸς ἄνωθεν καὶ πνεύματος κατενηνεγμένος εἰς ἀνθρωπίνην φύσιν, ὥσπερ εἰς ναόν, φορᾷ φύσεως καὶ ἀνέμου κινήματι, γεννηθεὶς ἐξ ὕδατος, συγκεκραμένος καὶ καταμεμιγμένος τοῖς σώμασιν οἱονεὶ ἅλας τῶν γενομένων ὑπάρχων καὶ φῶς τοῦ σκότους, ἀπὸ τῶν σωμάτων σπεύδων λυθῆναι καὶ μὴ δυνάμενος τὴν λύσιν εὑρεῖν καὶ τὴν διέξοδον ἑαυτοῦ· καταμέμικται γὰρ σπινθήρ[142] τις ἐλάχισλος ἀπ[ὸ τοῦ φωτὸς μετὰ τῆς] ὀσμῆς ἄνωθεν, ἀ[πὸ τοῦ πνεύματος, ἀκτίν]ος δίκην ἐν τὸ . . . . . λύσιν συγκρίτοις πολλῶν, ὡς, φησίν, ἐν τῷ ψαλμῷ λέγει· πᾶσα οὖν φροντὶς καὶ ἐπιμέλεια τοῦ φωτὸς ἄνωθεν ἐσλί, πῶς καὶ τίνα τρόπον ἀπὸ τοῦ θανάτου τοῦ πονηροῦ καὶ σκοτεινοῦ σώματος ἀπολυθείη ὁ νοῦς, ἀπὸ τοῦ πατρὸς τοῦ κάτωθεν,

hæc vero lux est perfectus Deus ab æterna luce in humanam naturam, tanquam in templum, naturæ vi et venti motu delapsus, natus ex aqua, conflatus commixtusque corporibus ut sal rerum tenebrarumque lux; qui neque e corporibus exsolvi, etiamsi velit, neque ullo modo egredi potest : inserta est enim illis parvula scintilla e perfecto decerpta lumine, cum odore superno spiritus veluti..... ut dicitur in psalmo : omnis igitur superni luminis cura et sollicitudo eo tendit, qua ratione et quo modo a morte pravi et tenebrosi corporis liberetur mens, ab illo in-

1. Θεὸς, ὃς Schneid.; Θεὸς cod. Mill. Bern. — 2. κατενηνεγμένον cod. corr. Mill. — 4. συγκεκραμένος Schneidew.; συγκεκρυμμένος cod. Mill.; συγκεκριμένος Bern. Conf. infra, p. 220, 13, 16; 222, 1, 2, 9. — ἅλας τῶν Bern.; ἀλάλων cod. Millerus. — 5. ὑπάρχον cod. Mill.; ὑπάρχων Schneid. — 5-6. σπεῦδον cod. corr. Mill. — 7 sqq. Hæc sic leguntur in cod. et apud Mill. et Schn.: σπινθήρ τις ἐλάχισλος ἀπ... ᾄσμα ἄνωθεν ἀ... νος δίκην ἐν το... λυσυγκρίτοις πολλῶν κ. τ. λ. Quæ sic restituenda esse suspicor: καταμέμικται γὰρ σπινθήρ τις ἐλάχισλος ἀπ[ὸ τοῦ φωτὸς μετὰ τῆς] ὀσμῆς ἄνωθεν ἀ[πὸ τοῦ πνεύματος, ἀκτίν]ος δίκην ἐν[τὸς λυτοῖς σύγκρισιν καὶ] λύσιν συγκρίτοις πολλῶν. — 9. Conf. lib. X, § 11. Ibi multa similia invenimus quibus quæ desunt possunt restitui. Hæc ibi leguntur : διὸ ἐξόα ἐκ τῆς τῶν ὑδάτων μίξεως κατὰ τὸν ψαλμῳδὸν ὡς λέγουσι. Πᾶσα οὖν ἡ φροντὶς τοῦ ἄνω φωτός ἐσλιν, ὅπως ῥύσηται κ. τ. λ. Inde jam certiores reddimur, ut notat Bernaysius, excidisse ante ὡς, φησὶν, ἐν τῷ ψαλμῷ λέγει, locum aliquem Davidicorum psalmorum in quo de clamore ex aquis sublato ageretur. Talis autem locus reperitur Psalm. XXIX, 3 : Φωνὴ Κυρίου ἐπὶ τῶν ὑδάτων, ὁ Θεὸς τῆς δόξης ἐβρόντησε, Κύριος ἐπὶ ὑδάτων πολλῶν. — 11. ἐσλὶ. Πῶς καὶ τίνα τρόπον Millerus. — 12. ἀπολυθείη Bernaysius; ἀπολυθεὶς cod. Millerus.

ὃς ἐστιν ὁ ἄνεμος ἐν βρασμῷ καὶ ταράχῳ ἐπεγείρας κύματα καὶ γεννήσας νοῦν τέλειον υἱὸν ἑαυτοῦ, οὐκ ὄντα ἴδιον ἑαυτοῦ κατ' οὐσίαν. Ἄνωθεν γὰρ ἦν ἀκτὶς ἀπὸ τοῦ τελείου φωτὸς ἐκείνου, ἐν τῷ σκοτεινῷ καὶ φοβερῷ καὶ πικρῷ καὶ μιαρῷ ὕδατι κεκρατημένος, ὅπερ ἐστὶ πνεῦμα φωτεινὸν ἐπιφερόμενον ἐπάνω τοῦ ὕδατος· ἐπεὶ οὖν [ἐγερθέντα ἐκ τῶν ὑδ]άτων κύματα [γέννημα θηλείας εἰλήφωσιν ἐν ἑαυτοῖς, κατέχουσιν ἐν τοῖς] διαφόροις [εἴδ]εσιν, ὥσπερ μήτρα τις, [τὸ φῶς] κατεσπαρμένον . . . . . ὡς ἐπὶ πάντων τῶν ζῴων θεωρεῖται. Ὁ δὲ ἄνεμος λάβρος ὁμοῦ καὶ σφοδρὸς φερόμενός ἐστι τῷ συρίγματι ὄφει παραπλήσιος. Πρῶτον οὖν ἀπὸ τοῦ ἀνέμου, τουτέστιν ἀπὸ τοῦ ὄφεως, ἡ ἀρχὴ τῆς γεννήσεως τὸν εἰρημένον τρόπον γέγονε, πάντων ὁμοῦ τὴν ἀρχὴν τῆς γεννήσεως εἰληφότων. Ἐπεὶ οὖν κατείληπται τὸ φῶς καὶ τὸ πνεῦμα εἰς τὴν ἀκάθαρτον, φησί, καὶ πολυπήμονα μήτραν ἄτακτον, εἴσω ὁ ὄφις εἰσερχόμε-

ferno patre, qui ventus est cujus impulsu ferbuerunt ac turbatæ sunt aquæ, quique mentem generavit perfectam suam prolem, non tamen consimili natura. Nam superne fuit radius a perfecta illa luce demissus et in obscura ac terribili et amara et fœda aqua vinctus, et ille est spiritus lucidus illatus super aquam; quum igitur fluctus aquarum motu excitatus femineam generandi vim receperit, continet, veluti matrix aliqua, in diversis speciebus infusam lucem..... sicut in omnibus animalibus observari potest. Ventus autem rapide ac vehementer se movens serpenti similis est sibilo. Ergo a vento, id est a serpente, eo quem supra diximus modo, exstitit generationis principium, tum quum simul omnia generari cœperunt. Ubi igitur in se recepit lucem ac spiritum impurus et infelix uterus ille incompositusque.

1. βρασμῷ Schneid.; βρόμῳ cod. Mill. Bern. Conf. infra, lib. X, § 11 : ἀνέμου ἐπεγείροντος βρασμὸν καὶ τάραχον. — 4. σκοτεινῷ Schneid.; σκολιῷ cod. Mill.; σκοτίῳ Bern. – κεκρατημένον cod. Mill. — 5. ὕδατος Bern.; φωτὸς cod. Mill. — 5 sqq. Hæc sic leguntur in cod. et apud Mill. et Schneid.: ἐπεὶ οὖν . . . . . ημάτων κύματα . . . . . διαφόροις γ . . . . . εσι μήτρα τίς . . . . . κατεσπαρμέν . . . . . ὡς ἐπὶ πάντων τῶν ζῴων θεωρεῖται. Quæ desunt supplevi ex eis quæ supra leguntur, p. 213, 10-14. — 9. σφοδρὸς Schneid.; φοβερὸς cod. Mill. Bern. — 10. συρίγματι Schneid.; σύρματι cod. Mill. Bern. Conf. infra, lib. X, § 11. Ibi legimus: τοῦτον δὲ ἐπιτελεῖν εἶδος συρίγματι ὄφεως παραπλήσιον. – παραπλήσιος. Πρῶτον οὖν Schneidew.; παραπλήσιος πλερωτός cod. Bern.; παραπλήσιος πλερωτῷ· ὡς conj. Mill. — 14. εἴσω Schneid.; εἰς ἣν cod. Mill. Bern.

νος, ὁ ἄνεμος τοῦ σκότους, ὁ πρωτόγονος τῶν ὑδάτων, γεννᾷ τὸν ἄνθρωπον, καὶ ἄλλο οὐδὲν εἶδος οὔτε ἀγαπᾷ οὔτε γνωρίζει ἡ ἀκάθαρτος μήτρα. Ὁμοιωθεὶς οὖν ὁ ἄνωθεν τοῦ φωτὸς τέλειος Λόγος τῷ θηρίῳ τῷ ὄφει, εἰσῆλθεν εἰς τὴν ἀκάθαρτον μήτραν, ἐξαπατήσας αὐτὴν τοῦ θηρίου τῷ ὁμοιώματι, ἵνα λύσῃ τὰ δεσμὰ τὰ περικείμενα τῷ τελείῳ νοῒ τῷ γεννωμένῳ ἐν ἀκαθαρσίᾳ μήτρας ὑπὸ τοῦ (143) πρωτοτόκου τοῦ ὕδατος, ὄφεως, ἀνέμου, θηρίου. Αὕτη, φησίν, ἐστὶν ἡ τοῦ δούλου μορφή, καὶ αὕτη ἡ ἀνάγκη τοῦ κατελθεῖν τὸν Λόγον τοῦ Θεοῦ εἰς μήτραν παρθένου. Ἀλλ' οὐκ ἔστι, φησίν, ἀρκετὸν τὸ εἰσεληλυθέναι τὸν τέλειον ἄνθρωπον, Λόγον, εἰς μήτραν παρθένου καὶ λῦσαι τὰς ὠδῖνας τὰς ἐν ἐκείνῳ τῷ σκότει· ἀλλὰ γὰρ μετὰ τὸ τὰ ἐν μήτρᾳ μυστήρια μυσαρὰ εἰσελθεῖν ἀπελούσατο καὶ ἔπιε τὸ ποτήριον ζῶντος ὕδατος ἀλλομένου, ὃ δεῖ πάντως πιεῖν τὸν μέλλοντα ἀποδιδύσκεσθαι τὴν δουλικὴν μορφὴν καὶ ἐπενδύσασθαι ἔνδυμα οὐράνιον.

20. Ταῦτά ἐστιν ἃ λέγουσιν, ὡς δι' ὀλίγου ἐστὶν εἰπεῖν, οἱ

tum intus ingressus serpens, tenebrarum ventus, primogenitus aquarum, gignit hominem, neque aliam ullam aut dilexit aut novit impurus ille uterus speciem. Perfectum igitur supernæ lucis Verbum, induta monstruosi serpentis specie, in uterum impurum bestiæ similitudine deceptum intravit, ut solveret vincula circumdata menti perfectæ, quæ nascitur in impuro utero, a primogenito aquæ : serpente, vento, bestia. Hæc est, inquit, illa servi forma, et hæc illa necessitas ut Dei Verbum in uterum virginis descenderet. Non autem satis est perfectum hominem, Verbum, in uterum virginis ingressum hos tenebrarum dolores ac luctus solvisse; sed, postquam ingressus est in impura uteri mysteria, ablutus est et poculum vivæ aquæ salientis bibit, quod debet omnino bibere quicumque formam servilem exuere et vestem cœlestem induere voluerit.

20. Hæc et talia jactitant, utquidem breviter dicere potuimus, sethianæ

4. εἰσῆλθεν Bern.; εἰσελθὼν cod. Mill. — 7. πρωτοτόκου τοῦ Bern.; πρωτοτόκου cod. Mill. – Hæc sic legit Schneidew.: ἀνέμου. Θηρίου αὐτὴ κ. τ. λ. — 8. ἡ τοῦ δούλου μορφή. Cf. B. Pauli ad Philipp. II, 7 : μορφὴν δούλου λαβών, et infra, l. X, § 11. — 11. λῦσαι τὰς ὠδῖνας. Conf. *Act. Ap.* II, 24. — 11-12. τὸ τὰ ἐν μήτρᾳ Schneid.; τὸ ἐν μήτρᾳ cod.; τὰ ἐν μήτρᾳ conj. Mill. — 12. εἰσελθεῖν cod. Schn.; ἐξελθὼν susp. Mill. — 13. Cf. Evang. B. Joan. IV, 7, 14. – πιεῖν Mill.; ποιεῖν cod.

προσλάται τῶν Σηθιανῶν λόγων. Ἔστι δὲ ὁ λόγος αὐτῶν συγκείμενος ἐκ φυσικῶν καὶ πρὸς ἕτερα εἰρημένων ῥημάτων, ἃ εἰς τὸν ἴδιον λόγον μετάγοντες διηγοῦνται καθάπερ εἴπομεν. Λέγουσι δὲ καὶ Μωσέα αὐτῶν συναίρεσθαι τῷ λόγῳ, ἐπὰν εἴπῃ «Σκότος καὶ γνόφος «καὶ θύελλα·» οὗτοι, φησίν, οἱ τρεῖς λόγοι· ἢ ὅταν εἴπῃ ἐν παραδείσῳ γεγονέναι τρεῖς, Ἀδάμ, Εὔαν, ὄφιν· ἢ ὅταν λέγῃ τρεῖς, Καΐν, Ἄβελ, Σήθ, καὶ πάλιν τρεῖς, Σήμ, Χάμ, Ἰάφεθ· ἢ ὅταν λέγῃ τρεῖς πατριάρχας, Ἀβραάμ, Ἰσαάκ, Ἰακώβ· ἢ ὅταν λέγῃ τρεῖς ἡμέρας πρὸ ἡλίου καὶ σελήνης γεγονέναι· ἢ ὅταν λέγῃ τρεῖς νόμους, ἀπαγορευτικόν, ἐφετικόν, διατιμητικόν. Ἀπαγορευτικὸς δέ ἐστι νόμος· «Ἀπὸ παντὸς ξύλου τοῦ ἐν τῷ παραδείσῳ βρώσει φαγῇ, «ἀπὸ δὲ τοῦ ξύλου τοῦ γινώσκειν καλὸν καὶ πονηρόν, οὐ μὴ φάγητε.» Ἐν δὲ τῷ λέγειν· «Ἔξελθε ἐκ τῆς γῆς σου καὶ ἐκ τῆς «συγγενείας σου καὶ δεῦρο εἰς γῆν, ἣν ἄν σοι δείξω,» ἐφετικός, φησίν, οὗτος ὁ νόμος· ἐλομένῳ γὰρ ἔστιν ἐξελθεῖν, μὴ[144] ἐλομένῳ δὲ μένειν. Διατιμητικὸς δὲ νόμος ἐστὶν ὁ λέγων· «Οὐ μοιχεύσεις, «οὐ φονεύσεις, οὐ κλέψεις·» διατετίμηται γὰρ ἑκάστου τῶν ἀδικη-

doctrinæ antistites. Horum autem disciplina constat e naturalibus atque alio spectantibus verbis, quæ in sua convertentes explicant sicut dictum est. Quin et a Mose contendunt confirmari doctrinam suam, quum dixerit, «Te«nebræ et caligo et turbo,» hæc, inquiunt, illa tria verba sunt, vel etiam quum dixerit fuisse in paradiso tres, Adam, Evam, Serpentem; vel tres nominaverit Cain, Abel, Seth, rursusque tres Sem, Cham, Japhet; patriarchas quoque tres, Abraham, Isaac, Jacob; tum dies ante solem et lunam tres; tum tres leges esse, qua prohibeatur, qua concedatur aliquid, qua puniatur. Prohibitoria autem lex hujusmodi: «Ab omni ligno quod est in paradiso come«dendo vesceris, a ligno autem cognoscendi boni et mali nolite comedere.» Lex vero hæc, «Egredere e terra tua et a cognatione tua, et huc in terram «quam ostendam tibi, veni,» hæc, inquam, lex est quæ concedit: nam et egredi volenti et manere nolenti licet. Jam hæ leges castigatoriæ, «Non mœ«chaberis, non occides, non furaberis,» nam sua cuique peccato pœna est.

1. προσλάται cod. corr. Schn.; πρωτοσλάται Mill. — 2. ἴδιον Schneid.; ἀΐδιον cod. Mill. — 11. φαγεῖν cod. Miller. Ex *Gen.* correx. Schneid. — 11-13. *Gen.* II, 16, 17. — 13-14. *Gen.* XII, 1. — 16-17. Conf. *Exod.* XX, 13, 15, et *Deut.* V, 17.

μάτων ζημία. Ἔστι δὲ αὐτοῖς ἡ πᾶσα διδασκαλία τοῦ λόγου ἀπὸ τῶν παλαιῶν θεολόγων, Μουσαίου καὶ Λίνου καὶ τοῦ τὰς τελετὰς μάλιστα καὶ τὰ μυστήρια καταδείξαντος Ὀρφέως. Ὁ γὰρ περὶ τῆς μήτρας αὐτῶν καὶ τοῦ Ὀρφέως λόγος, καὶ ὁ φαλλός, ὅπερ ἐστὶν ἀνδρεία, διαῤῥήδην οὕτως ἐστὶν ἐν τοῖς Βακχικοῖς τοῦ Ὀρφέως. Τετέλεσται δὲ ταῦτα καὶ παραδέδοται ἀνθρώποις πρὸ τῆς Κελεοῦ καὶ Τριπτολέμου καὶ Δήμητρος καὶ Κόρης καὶ Διονύσου ἐν Ἐλευσῖνι τελετῆς, ἐν Φλιοῦντι τῆς Ἀττικῆς. Πρὸ γὰρ τῶν Ἐλευσινίων μυστηρίων ἔστι [τὰ] ἐν τῇ Φλιοῦντι τῆς λεγομένης Μεγάλης ὄργια. Ἔστι δὲ παστὰς ἐν αὐτῇ, ἐπὶ δὲ τῆς παστάδος ἐγγέγραπται μέχρι σήμερον ἡ πάντων τῶν εἰρημένων λόγων ἰδέα. Πολλὰ μὲν οὖν ἐστὶ

Illi autem totam suam ab antiquis theologis, a Musæo, a Lino, ab Orpheo illo qui initiationes potissimum et mysteria docuit, disciplinam mutuati sunt. Nam et pariter Orpheus de utero locutus est, et de phallo, quo significatur virilitas, atque hæc omnia ad verbum in Bacchicis Orphei leguntur. Et antequam Celei et Triptolemi et Cereris et Proserpinæ et Bacchi initia Eleusine fierent, factæ sunt Phliunte in Attica initiationes et hominibus traditæ. Nam ante Eleusinia mysteria, Phliunte Magnæ vocatæ orgia celebrabantur. Phliunte porticus est, cui inscripta cernitur hodieque species omnium quæ dicta sunt. Multa depicta videntur in porticu illa,

1. ἀπὸ Schneid.; ὑπὸ cod. Mill. — 4. Cod. Mill. et Schneid habent : ὁ ὀμφαλός quod corrigendum esse censuit v. d. Guigniaut et legendum ὁ φαλλὸς. Recte eum censuisse vocabulum ἀνδρεία, quod sequitur, probat. — 5. De his vide commentariolum in *Nuntiis litterariis* Gottingensibus, 1852; *Nachrichten*, n. 7, p. 95-99, et in *Mnemosyne*, II, p. 383 sqq. et *Comment. de mysteriis Cereris et Proserpinæ*, a v. d. Guigniaut, p. 70-75. – ἀνδρεία cod. Mill.; ἁρμονία Schn. — 8. Φλιοῦντι τῆς Ἀττικῆς Schneidew.; Φλοιοῦντι τ. Ἀ. cod.; Φλυῆσιν vel Φλυῇ vel Φλυᾷ τ. Ἀ. olim Schneid. Conf. *Comment. de myster. Cereris et Proserpinæ*, a V. D. Guigniaut, p. 72; Φλυείᾳ τ. Ἀ. Brinkius coll. Harpocratione s. v.; Φλιοῦντι τῆς Ἀχαίας A. Meinekius, *Vindic. Strab.* p. 242. Conf. Pausan. I, xxxi, 4. — 9. Φλοιοῦντι cod.; τῆς λεγομένης Μεγάλης ὄργια Schneid.; λεγομένη μεγαληγορία cod.; λεγομένη μεγάλη ἑορτή susp. Mill.; ἔστιν τὰ Φλυῆσι λεγόμενα μεγάλα ὄργια olim Schneidew.; μεγάλα ὄργια Bunsenius, *Hippolytus and his age*, 2ª ed. London, 1854, I, p. 347; λεγόμενα μεγάλα vel Μεγάλης ὄργια R. Scottus; ἣν τὰ τῆς ἐν Φλυείᾳ λεγομένης μεγάλης (θεᾶς) ὄργια Brinkius; τὰ λεγόμενα Μεγάλης ὄργια A. Meinekius, loc. laud. Conf. Pausan. I, xxxi, 4. Schn. — 10. ἐγκέγραπται cod. — 10 sqq. Cf. v. d. Alf. Maury, *l. l.* IX, p. 149. — 11. ἡ πάντων Mill.; ἡ τὰ τῶν πάντων cod.

τὰ ἐπὶ τῆς πασλάδος ἐκείνης ἐγγεγραμμένα· περὶ ὧν καὶ Πλούταρχος ποιεῖται λόγους ἐν ταῖς πρὸς Ἐμπεδοκλέα δέκα βίβλοις· ἔσλι δ' ἐν τοῖς πυλεῶσι καὶ πρεσβύτης τις ἐγγεγραμμένος, πολιὸς, πλερωτὸς, ἐντεταμένην ἔχων τὴν αἰσχύνην, γυναῖκα ἀποφεύγουσαν διώκων κυανοειδῆ. Ἐπιγέγραπλαι δὲ ἐπὶ τοῦ πρεσβύτου· Φάος ῥυέντης, ἐπὶ δὲ τῆς γυναικός· περηφικόλα. Ἔοικε δὲ εἶναι κατὰ τὸν Σηθιανῶν λόγον ὁ Φάος ῥυέντης τὸ φῶς, τὸ δὲ σκοτεινὸν ὕδωρ ἡ Φικόλα, τὸ δὲ ἐν μέσῳ τούτων διάσλημα ἁρμονία (145) πνεύματος μεταξὺ τεταγμένου. Τὸ δὲ ὄνομα τοῦ Φάους ῥυέντου τὴν ῥύσιν ἄνωθεν τοῦ Φωτὸς, ὡς λέγουσι, δηλοῖ κάτω. Ὥσλε εὐλόγως ἄν τις εἴποι τοὺς Σηθιανοὺς ἐγγύς που τελεῖν παρ' αὐτοῖς τὰ τῆς Μεγάλης Φλυῆσιν ὄργια. Τῇ δὲ διαιρέσει τῇ τριχῇ μαρτυρεῖν ἔοικε καὶ ὁ ποιητὴς λέγων· « Τριχθὰ δὲ πάντα δέδασλαι, ἕκασλα δ' ἔμμορε τι-

de quibus et Plutarchus loquitur in decem contra Empedoclem libris; occurrit in pylonibus senex quidam inscriptus, canus, alatus, intenta habens pudenda, feminam quamdam cæruleam insectans fugientem. Leguntur autem hæc seni inscripta, *Φάος ῥυέντης*; jam feminæ, *περηφικόλα*. Significare autem videtur, secundum Sethianos, *Φᾶος ῥυέντης* lucem, *φικόλα* obscuram aquam, spatium vero quod his interjacet, videtur esse concentus ab interposito spiritu factus. Isto autem *Φάους ῥυέντου* nomine, ut dicunt, desuper in inferiora delapsa lux designatur. Unde jure contendi potest celebrari apud Sethianos Magnæ Matris Phlyasiorum orgia. Et divisioni trifariæ addere testimonium videtur his verbis poeta, « In tres partes omnia

2. *ταῖς* Millerus; *τοῖς* cod. Pro *πρὸς* dicere debebat *εἰς*, quod intelligitur ex Lampriæ catalogo (Fabric. *Bibl. Gr.* t. V, p. 160) qui habet *εἰς Ἐμπεδοκλέα περὶ τῆς ε'' οὐσίας βιβλία ε'* Mill. — 3. *δ' ἐν τοῖς* Mill.; *δὲ τοῖς* cod. — *πλείοσι* cod. Schn.; *πυλεῶσι* susp. Mill. — 3-4. *πλερωτὸς* Millerus; *πετρωτὸς* cod. — 5. *κυανοειδῆ* Schn.; *κυνοειδῆ* cod. Mill. — 6. *περηφικόλα* cod. Mill. Schn.; *Περσεφόνη Φλυά* Brink. — 7. *Φάος ῥυέντης* Schneid.; *Φάνης ῥυείς* Brinkius, *Coll. hymno Orphico*, V, 7: *πάντη δινηθεὶς πλερύγων ῥιπαῖς κατὰ κόσμον· || λαμπρὸν ἄγων Φάος ἀγνόν, ἀφ' οὗ σε Φάνητα κικλήσκω,* || *ἠδὲ Πρίηπον ἄνακτα.* Schneidew. — *τὸ δὲ σκοτεινὸν ὕδωρ* Schneid.; *τὸ σκοτεινόν· ὕδωρ δὲ* cod. Miller. — 8. *Φικόλα* cod.; *Περσεφόνη Φλυά* Brink. — 9. *Φάνητος ῥυέντος* Brink. — 10. *κάτω* cod.; *πρὸς τὸ κάτω* Brink. — 11-12. *τὰ τῆς Μεγάλης Φλυῆσιν ὄργια* Schneidew.; *τ. τ. μεγάλης Φλοιᾶς ἰονόργια* cod. Millerus qui susp. *συνόργια*; *τ. τ.* M. *Φλιασίας ὄργια* Buns. loc. laud.; *τ. τ.* M. *Φλιασίων ὄργια* vide Guigniaut, loc. laud., R. Scottus et Meinek.; *τὰ τῆς μεγάλης Θεᾶς Φλυᾶς Φλυῆσιν ὄργια* Brink. — 13. Hom. *Il.* XV, 189.

« μῆς· » τουτέστι τῶν τριχῆ διηρημένων ἕκαστον εἴληφε δύναμιν. Καὶ τὸ ὕδωρ δὲ τὸ ὑποκείμενον κάτω σκοτεινόν, ὅτι δέδυκε τὸ φῶς, καὶ ἀνακομίσασθαι καὶ λαβεῖν ἄνωθεν δεῖ τὸν κατενηνεγμένον σπινθῆρα ἀπ' αὐτοῦ, οὕτως ἐοίκασιν οἱ πάνσοφοι Σηθιανοὶ παρ' Ὁμήρου λαβόντες λέγειν·

> Ἴσλω γὰρ (φησί) τόδε γαῖα καὶ οὐρανὸς εὐρὺς ὑπερθεν,
> καὶ τὸ κατειβόμενον Στυγὸς ὕδωρ, ὅς τε μέγιστος
> ὅρκος δεινότατός τε πέλει μακάρεσσι θεοῖσι·

τουτέστιν ἀποτρόπαιόν τι καὶ φρικτὸν οἱ θεοὶ καθ' Ὅμηρον εἶναι τὸ ὕδωρ νομίζουσιν, ὅπερ ὁ λόγος τῶν Σηθιανῶν φοβερὸν εἶναι φησὶ τῷ νοΐ.

21. Ταῦτ' ἐστὶν ἃ λέγουσι καὶ τοιούτοις παραπλήσια ἐν ἀπείροις συγγράμμασι· πείθουσι δὲ ἐντυγχάνειν τῷ περὶ κράσεως καὶ μίξεως λόγῳ τοὺς μαθητευομένους, ὃς μεμελέτηται ἄλλοις τε πολλοῖς καὶ Ἀνδρονίκῳ τῷ περιπατητικῷ. Λέγουσιν οὖν οἱ Σηθιανοὶ τὸν περὶ κράσεως καὶ μίξεως λόγον συνεστάναι τῷδε τῷ τρόπῳ· τὴν ἀκτῖνα τὴν φωτεινὴν ἄνωθεν ἐγκεκρᾶσθαι, καὶ τὸν σπινθῆρα τὸν

« divisa sunt, nec suus cuique deficit honos; » id est, sua cuique trium partium contingit virtus. Jam quod debeat subjacens infra obscura et caliginosa aqua, quum in eam decidit lux, scintillam delatam ad se servare rursusque attollere, videntur isti doctissimi Sethiani hoc ab Homero deprompsisse :

> Hoc scito, tellusque ferax, cœlumque profundum,
> Et Stygio stillans fluvius de gurgite magno
> Qui ligat ante omnes jurantia numina vinclo,

id est, horribilem et fugiendam aquam esse Homerici dii putant, quæ quidem, apud Sethianos, animæ formidanda dicitur.

21. Hæc et alia istius modi in scriptis innumeris dictitant. Suis autem suadent discipulis ut hanc de conflatione et commixtione doctrinam legant, a multis quidem elaboratam, præsertim ab Andronico peripatetico. Hanc vero hoc modo Sethiani explicant : radium lucidum infusum atque immer-

2. ὅτι cod. Mill. Schneid. — 6-8. Hom. *Il.* XV, 36-38. — 10. φοβερὸς cod. — 11. τῷ νοΐ Schneidew.; τὸν οἱ cod. Mill. qui conjicit legendum esse στοιχεῖον. — 14. ὃς Mill.; ὡς cod. — πολλοῖς, ἀλλὰ cod. Mill. Schneid.

ἐλάχιστον ἐν τοῖς σκοτεινοῖς ὕδασι κάτω καταμεμῖχθαι λεπτῶς καὶ συνηνῶσθαι καὶ γεγονέναι ἐν ἑνὶ φυράματι, ὡς μίαν ὀσμὴν ἐκ πολλῶν καταμεμιγμένων ἐπὶ τοῦ πυρὸς θυμιαμάτων, καὶ δεῖ τὸν (146) ἐπιστήμονα, τῆς ὀσφρήσεως ἔχοντα κριτήριον εὐαγές, ἀπὸ τῆς μιᾶς τοῦ θυμιάματος ὀσμῆς διακρίνειν λεπτῶς ἕκαστον τῶν καταμεμιγμένων ἐπὶ τοῦ πυρὸς θυμιαμάτων, οἱονεὶ στύρακα καὶ σμύρναν καὶ λίβανον, ἢ εἴ τι ἄλλο εἴη μεμιγμένον. Χρῶνται καὶ ἑτέροις παραδείγμασι, λέγοντες καταμεμῖχθαι καὶ χρυσίῳ χαλκόν, καὶ τέχνη τις εὕρηται ἡ διακρίνουσα τὸν χαλκὸν ἀπὸ τοῦ χρυσίου. Ὁμοίως δὲ κἂν ἐν ἀργύρῳ κασσίτερος ἢ χαλκὸς ἤ τι τῶν ὁμογενῶν καταμεμιγμένον εὑρεθῇ, μίξεως τινὶ τέχνῃ κρείττονι καὶ ταῦτα διακρίνεται. Ἤδη δέ τις καὶ ὕδωρ μεμιγμένον οἴνῳ διακρίνει. Οὕτω, φασί, κἂν πάντα τὰ συγκεκραμένα διακρίνεται. Καὶ δὴ ἀπὸ τῶν ζῴων, φησί, καταμάνθανε. Τελευτήσαντος γὰρ τοῦ ζῴου ἕκαστα διακρίνεται, καὶ λυθέντος οὕτω τὸ ζῷον ἀφανίζεται. Τοῦτο ἐστὶ, φησὶ, τὸ εἰρημένον· «Οὐκ ἦλθον εἰρήνην βαλεῖν ἐπὶ τὴν γῆν, «ἀλλὰ μάχαιραν,» τουτέστι τὸ διχάσαι καὶ χωρίσαι τὰ συγκεκρα-

sum desuper esse, et scintillam in inferiores aquas obscurasque leviter esse delapsam, et adunatam et commixtam, sicut e multis commixtis in igne suffimentis unus fit odor, et si cui acutum et subtile narium judicium erit, is ab uno suffimenti odore singula quæque igni commixta suffimenta agnoscet, velut storacem et myrrham et libanum aut alia injecta ejusmodi. Aliis etiam exemplis usi, commixtum æs auro dicunt, et ars inventa est qua fit æris ab auro discrimen; jam si mixtum argento cassiterum est aut æs aut aliquid ejusdem generis, discernuntur hæc etiam arte quadam quæ mixturam superat; nonnulli adeo vino mixtam aquam discernunt; sic, inquiunt, possunt mixta omnia discerni. Quod et ab animalibus intelligere potes. Animalis enim mortui partes secernuntur, quo dissoluto evanescit animal, secundum dictum illud, «Non veni pacem mittere in terram, sed gla«dium,» id est ut commixta discernerem ac separarem. Discernuntur et

9. *χαλκός* cod. corr. Mill. — 12. *οἴνῳ διακρίνει* Schneidew.; *αἰνωδία κρήνη* cod. Mill. — 13. *κἂν* Schneid.; *καὶ κἂν* cod. Mill. — 15. Melius scribetur *λυθέν*. — 16-17. Conf. Evang. secund. B. Matth. X, 34 : *Μὴ νομίσητε ὅτι ἦλθον βαλεῖν εἰρήνην ἐπὶ τὴν γῆν· οὐκ ἦλθον βαλεῖν εἰρήνην, ἀλλὰ μάχαιραν.*

μένα. Διχάζεται γὰρ καὶ διακρίνεται ἕκαστα τῶν συγκεκραμένων οἰκείου χωρίου τυχόντα. Ὡς γάρ ἐστι χωρίον συγκράσεως τοῖς ζῴοις ἅπασιν ἕν, οὕτω καὶ τῆς διακρίσεως καθέστηκεν ἕν, ὃ οἶδεν οὐδείς, φησίν, ἢ μόνοι ἡμεῖς, οἱ ἀναγεννώμενοι πνευματικοὶ οὐ σαρκικοί, ὧν ἔστι τὸ πολίτευμα ἐν οὐρανοῖς ἄνω. Οὕτω παρεισδύοντες διαφθείρουσι τοὺς ἀκροωμένους, ὁτὲ μὲν ἀποχρώμενοι ῥητοῖς, εἰς ὃ θέλουσι συνάγοντες κακῶς τὰ καλῶς εἰρημένα, φωλεύουσί τε τὸ ἑαυτῶν ἀδίκημα διὰ παραβολῶν ὧν βούλονται. Πάντα οὖν, φησί, καθὼς εἴρηται, τὰ συγκεκραμένα[147] ἔχει χωρίον ἴδιον καὶ τρέχει πρὸς τὰ οἰκεῖα, ὡς σίδηρος πρὸς τὴν Ἡρακλείαν λίθον, καὶ τὸ ἄχυρον ἠλέκτρου πλησίον, καὶ τῷ κέντρῳ τοῦ θαλασσίου ἱέρακος [ἕλκεται] τὸ χρυσίον. Οὕτως ἡ τοῦ καταμεμιγμένου τῷ ὕδατι φωτὸς [ἀκτίς,] οἰκείου χωρίου ἐκ διδασκαλίας καὶ μαθήσεως μεταλαβοῦσα, σπεύδει πρὸς τὸν Λόγον τὸν ἄνωθεν ἐλθόντα ἐν εἰκόνι δουλικῇ, καὶ γίνεται μετὰ τοῦ Λόγου Λόγος ἐκεῖ ὅπου Λόγος ἐστί, μᾶλλον ἢ ὁ σίδηρος πρὸς τὴν Ἡρακλείαν λίθον. Καὶ ὅτι ταῦθ' οὕτως ἔχει, φησί, καὶ

separantur singula quæque commixta, ubi proprium suum locum obtinent. Sicut enim animalium omnium commixtioni unus est locus, ita quoque unus est dissolutionis locus, quem nemo novit, nisi nos, qui non ex carne, sed ex spiritu renati sumus, qui nostram in altissimo cœlo civitatem habemus. His artibus usi subrepunt isti, et, si quis eis aurem præbuerit, eum perdunt perfida verborum interpretatione, dum quæ bene sunt dicta ad pravum sensum suum detorquent, et flagitia sua comparationibus quibuscumque abscondunt. Suus cuique mixtarum rerum, ut jam dictum est, est locus, et omnes ad propria currunt, tanquam ferrum Herculeo occurrit lapidi, et palea electro, et aculeo marini accipitris aurum. Sic lucidus radius permixtus aquæ, suum e disciplina et scientia istorum adeptus locum, ad Verbum redire properat degressum desuper sub servi specie, Verbumque cum Verbo illic est ubi Verbum est firmius junctum quam ferrum Herculeo la-

1. *συγκεκραμμένα* cod.; *συγκεκραμμένων* cod. — 8. *οὖν* cod.; *ῥοῦν* Mill. — 9. *χωρίον* Schn. — 10. *σίδηρος πρὸς* Mill.; *σίδηρος* cod. — 11. *τῷ κέντρῳ*] supra, *ἡ κερκὶς*, p. 207-8. Schneid. — 11. *ἕλκεται* quod necessarium est supplevi. — 12-13. *ἀκτίς, οἰκείου* Schneidew.; *ἀκτὶς οἰκείου* cod.; *δύναμις οἰκείου* susp. Mill.

πάντα διακρίνεται ἐπὶ τῶν οἰκείων τόπων τὰ συγκεκραμένα, μάνθανε. Φρέαρ ἐστὶν ἐν Πέρσαις ἐν Ἄμπῃ πόλει παρὰ τὸν Τίγριν ποταμόν· ᾠκοδόμηται δὲ παρὰ τὸ φρέαρ ἄνω δεξαμενή τις ἔχουσα τρεῖς ἀφετηρίας ἀπ' αὐτῆς. Οὗ φρέατος ἀντλήσας κάδδῳ ἀνενέγκας τὸ ἀπὸ τοῦ φρέατος ἀντληθὲν ὅ τι ποτέ ἐστιν, ἔχεεν εἰς τὴν παρακειμένην δεξαμενήν· τὸ δὲ χυθὲν ἐλθὸν ἐπὶ τὰς ἀφετηρίας ἐν ἑνὶ σκεύει ἀναληφθὲν διακρίνεται. Καὶ ἐν μὲν πρώτῃ ἅλας πηγνύμενον δείκνυται, ἐν ἑτέρᾳ δὲ τῶν ἀφετηριῶν ἄσφαλτος, ἐν δὲ τῇ τρίτῃ ἔλαιον. Μέλαν δέ ἐστι τὸ ἔλαιον, ὡς, φησί, καὶ Ἡρόδοτος ἱστορεῖ, καὶ ὀσμὴν παρεχόμενον βαρεῖαν· ῥαδινάκην δὲ αὐτὸ οἱ Πέρσαι καλοῦσιν. Ἥρκει, φασὶν οἱ Σηθιανοί, πρὸς ἀπόδειξιν τοῦ προκειμένου ἡ τοῦ φρέατος ὁμοιότης πάντων μᾶλλον τῶν προειρημένων.

22. Ἱκανῶς δοκεῖ ἡμῖν σεσαφηνίσθαι ἡ τῶν Σηθιανῶν γνώμη. Εἰ δέ τις ὅλην τὴν κατ' αὐτοὺς πραγματείαν βούλεται μαθεῖν, ἐντυχέτω βιβλίῳ ἐπιγραφομένῳ « Παράφρασις Σήθ· » [148] πάντα γὰρ τὰ ἀπόῤῥητα αὐτῶν ἐκεῖ εὑρήσει ἐγκείμενα. Ἀλλ' ἐπεὶ τὰ κατὰ

pidi. Atque ita hæc se habere, et conflata omnia suis in locis discerni, discito. Apud Persas, in urbe Ampa, propter Tigrim fluvium, puteus est, et juxta puteum ædificatum receptaculum quod tria habet emissaria. Ex quo puteo ubi quis hauserat tuleratque sursum aliquid per cadum, quidquid id esset, fundebat in juxtapositum receptaculum: quod sic infusum, ubi in emissaria venit, vasculo uno receptum discernitur. In primo receptaculo concretum salem videas, in secundo asphaltum, in tertio oleum: nigrum hoc erat, ut etiam ab Herodoto narratur, et graveolens; quod rhadinace nomen apud Persas habet. Hanc solam putei similitudinem, magis quam omnia quæ supra dicta, sufficere contendunt Sethiani ad ipsorum doctrinam demonstrandam.

22. Satis mihi videor Sethianorum placita conspicua fecisse. Si cui totam istorum expositionem ediscere libet, legat librum qui inscriptus est *Paraphrasis Seth*, in quo omnia secreta eorum reperiet perscripta. Sed

1. *συγκεκριμένα* cod. Miller.; *συγκεκραμένα* Schneid. — 2. *Ἄμπῃ* Schneid.; *Ἄμῃ* cod. Mill. Conf. Herod. VI, xx. — 7. *ἐν μὲν πρώτῃ ἅλας* Schneid.; *ἓν μὲν ἅλας* cod. Mill. — 9. *ὅς φησι* cod. Conf. Herod. VI, cxix. — 14. *σεσαφηνεῖσθαι* cod.

τοὺς Σηθιανοὺς ἐξεθέμεθα, ἴδωμεν τίνα ἐστὶ καὶ τὰ Ἰουστίνῳ δοκοῦντα.

δ'. Ἰουστῖνος.

23. Ἰουστῖνος πάντη ἐναντίος τῇ τῶν ἁγίων γραφῶν γενόμενος διδαχῇ, προσέτι δὲ καὶ τῇ τῶν μακαρίων εὐαγγελιστῶν γραφῇ ἢ φωνῇ, ὡς ἐδίδασκεν ὁ Λόγος τοὺς μαθητὰς λέγων· «Εἰς ὁδὸν ἐθνῶν «μὴ ἀπέλθητε,» ὅπερ δηλοῖ μὴ προσέχειν τῇ τῶν ἐθνῶν ματαίᾳ διδασκαλίᾳ, οὗτος ἐπὶ τὰ ἐθνῶν τερατολογούμενα καὶ διδασκόμενα ἀναγαγεῖν πειρᾶται τοὺς ἀκροωμένους, αὐτολεξεὶ τὰ παρ' Ἕλλησι μυθευόμενα διηγούμενος, οὔτε πρότερον διδάξας οὔτε παραδοὺς τὸ τέλειον αὐτοῦ μυστήριον, εἰ μὴ ὅρκῳ δήσῃ τὸν πλανώμενον. Ἔπειτα τοὺς μύθους παρατίθησι ψυχαγωγίας χάριν, ὅπως οἱ ἐντυγχάνοντες τῇ τῶν βίβλων ἀναρίθμῳ φλυαρίᾳ παραμύθιον ἔχωσι τὰ μυθευόμενα (ὃν τρόπον εἴ τις ὁδὸν μακρὰν βαδίζων, παρατυχὼν καταλύματι ἀναπαύεσθαι δοκεῖ), καὶ οὕτως πάλιν ἐπὶ τὴν τῶν ἀναγνωσμάτων

expositis jam Sethianorum opinionibus, videamus et quæ Justino placuerint.

IV. JUSTINUS.

23. Justinus, contra id quod in sacris libris scriptum est, imo et contra beatorum evangelistarum scripta et sermonem quibus Verbum discipulos docebat his verbis, «in viam gentium ne abieritis» (id est ne quis inani gentium disciplinæ attendat aures), iste ad prodigia a gentibus tradita et enarrata discipulos suos reducere conatur Græcorumque fabulosa ad verbum expandit, nec vult alicui tradere perfectum suum mysterium, quin prius eum jurejurando alligaverit deceptum. Deinde fabulas auditoribus enarrat lenocinii causa, ut illi qui libros legunt infinita ineptia oppletos fabularum illecebris detineantur (haud secus ac viator, si longam ire viam coactus in diversorium inciderit quiescendo delectatur), atque ita rursus ad argumen-

Cap. IV, l. 3. De Justino nulla mentio est in ecclesiasticis Annalibus, neque nomen ejus profertur ab ullo auctore. Videtur autem Naassenis annumerandus esse; quos inter peculiarem sectam effinxit, placitis suis et nominibus ex cabbala Judæorum potius depromptis, quam ex Herodoto, ut noster insulse dixit. — 4. εὐαγγελιστῶν ἐγγράφῳ Schneidew.; εὐαγγελίων γραφῇ ἢ cod. Mill. — 5-6. Matth. x, 5. — 13. κατάλυμά τι cod. corr. Mill.

τραπέντες πολυμάθειαν μὴ μισήσωσιν, ἕως ἐπὶ τὸ ὑπ' αὐτοῦ τεχναζόμενον ἀνόμημα διὰ πλειόνων ἐξηχηθέντες ὁρμήσωσι τετυφωμένοι, οὓς φρικτοῖς καταδήσας πρότερον ὅρκοις μήτε ἐξειπεῖν μήτε ἀποσπῆναι ὁμολογεῖν ἀναγκάσας, οὕτω παραδίδωσι τὰ ὑπ' αὐτοῦ ἐφευρημένα μετὰ ἀσεβείας μυσπήρια, πῇ μέν, καθὰ προείπομεν, μύθοις Ἑλληνικοῖς χρησάμενος, πῇ δὲ παραπεποιημένοις βιβλίοις, κατά τι παρεμφαίνουσι ταῖς προειρημέναις αἱρέσεσιν. Οἱ πάντες γὰρ ἑνὶ πνεύματι συνωθούμενοι εἰς ἕνα βυθὸν ἁμάρας συνάγονται, ἄλλοι ἄλλως τὰ αὐτὰ διηγούμενοι καὶ μυθεύοντες· οὗτοι δὲ ἰδίως οἱ πάντες γνωστικοὺς ἑαυτοὺς [149] ἀποκαλοῦσι, [ὡσεὶ] τὴν θαυμασίαν γνῶσιν τοῦ τελείου καὶ ἀγαθοῦ μόνοι καταπεπωκότες.

24. Ὄμνυε δέ, φησὶν Ἰουστῖνος, εἰ γνῶναι θέλεις «ἃ ὀφθαλμὸς οὐκ εἶδε καὶ οὖς οὐκ ἤκουσεν, οὐδὲ ἐπὶ καρδίαν ἀνθρώπου «ἀνέβη,» τὸν ἐπάνω πάντων ἀγαθόν, τὸν ἀνώτερον, ἄῤῥητα φυλάξαι τὰ τῆς διδασκαλίας σιγώμενα· καὶ γὰρ καὶ ὁ πατὴρ ἡμῶν, ἰδὼν τὸν Ἀγαθὸν καὶ τελεσθεὶς παρ' αὐτῷ, τὰ τῆς σιγῆς ἄῤῥητα

tum conversi ne oderint diffusam doctrinam, donec ipsius delirium, quod sollerter exstruxit, per ambages excantati et demulsi, ultro amplectantur: quos horrendis juramentis obstrinxit prius, coegitque ut nec vulgarent aliquid, nec approbare desinerent; sic mysteria quæ ipse impie excogitavit, tradit, nunc, ut jam diximus, adhibens græcas fabulas, nunc fictitios libros qui aliqua ex parte supra dictas hæreses referunt. Omnes enim isti uno eodemque flatu compulsi in eumdem abyssum sentinæ simul deferuntur; eadem enim docent, et easdem fingunt fabulas alii aliter; et sese omnes proprio nomine gnosticos vocant, quippe qui perfecti et boni miram cognitionem soli imbiberint.

24. Jura, inquit Justinus, si tibi nosse in animo est «quæ oculus non «vidit nec auris audivit, quæque in cor hominis non ascenderunt,» eum dico qui bonus super omnia, qui omnibus superior est, jura te disciplinæ arcana silentio servaturum: nam et pater noster, quum vidisset eum qui Bonus est et apud eum initiatus esset, arcana tacuit, et juravit sicuti scrip-

2-3. τετυπωμένοι cod. corr. Mill. — 10. [ὡσεὶ] restitui quod forsitan confusum cum ultimis ἀποκαλοῦσι litteris exciderat. — 11. καταπεπλωκότες cod. corr. Mill. — 12. Hæc et sqq. e suo loco videntur transmutata. — 12-13. B. Pauli ad Cor. I, II, 9. — 14. Ἀγαθὸν Schneid.; ἀγαθῶν cod. Mill.

ἐφύλαξε, καὶ ὤμοσε καθὼς γέγραπται, « ὤμοσε Κύριος καὶ οὐ μετα-
« μεληθήσεται. » Ταῦτα τοίνυν οὕτω κατασφραγισάμενος πλείοσι μύ-
θοις ψυχαγωγεῖ διὰ πλειόνων (βιβλίων), καὶ οὕτως ἐπὶ τὸν Ἀγαθὸν
ἄγει, τελειῶν τοὺς μύστας τὰ ἄλαλα μυστήρια. Ἵνα δὲ μὴ διὰ πλειό-
νων ὀδεύσωμεν, ἐκ μιᾶς αὐτοῦ βίβλου τὰ ἄρρητα ἐπιδείξομεν, οὕσης
καθὼς νομίζει ἐνδόξου. Αὕτη δὲ ἐπιγράφεται Βαρούχ· ἐν ᾗ μίαν τῶν
πολλῶν μυθολογίαν ἐκτιθεμένην ὑπ' αὐτοῦ δηλώσομεν, οὖσαν παρὰ
Ἡροδότῳ, ἣν ὡς καινὴν τοῖς ἀκροαταῖς παραπλάσας διηγεῖται, ἐξ
αὐτῆς πᾶσαν σύστασιν τοῦ κατ' αὐτὸν διδασκαλείου ποιούμενος.

25. Ἡρόδοτος μὲν οὖν τὸν Ἡρακλέα φησὶν ἀπὸ τῆς Ἐρυθείας
τοῦ Γηρυόνου τὰς βοῦς ἄγοντα εἰς τὴν Σκυθίαν ἐλθεῖν, κεκμηκότα
δὲ ἀπὸ τῆς πορείας εἰς ἔρημόν τι χωρίον κατακλιθέντα κοιμηθῆναι
ὀλίγον· ὑπνώσαντος δὲ αὐτοῦ ἀφανῆ γενέσθαι τὸν ἵππον, ἐφ' οὗ
καθεζόμενος διώδευσε τὴν μακρὰν ὁδόν· περιεγερθεὶς δὲ ζήτησιν
ἐποιεῖτο ἐπὶ τῆς ἐρημίας πολλήν, εὑρεῖν πειρώμενος τὸν ἵππον.
Καὶ τοῦ μὲν ἵππου διαμαρτάνει, κόρην δέ τινα μιξοπάρθενον εὐ-

tum est : «Juravit Dominus, et non pœnitebit eum.» His igitur ita obsignatis, fabulis compluribus plures per libros allicit legentes et sic eos ducit ad eum qui Bonus est initiatque secretis mysteriis mystas. Sed, ne per plura vagemur, secreta ostendamus ex uno istius libro, quem quidem ipse existimat celebrem. Cui titulus Baruch, ex quo unam e multis quas enarrat iste eligamus fabulam, jam ab Herodoto antea narratam, quam tamen inde expressam velut novam legentibus affert, totum doctrinæ suæ ordinem ex ea provenire arbitratus.

25. Refert igitur Herodotus Herculem, quum ex Erythea Geryoni boves educeret, in Scythiam devenisse, ibique, itinere defatigatum, in deserto quodam loco quievisse paululum; dormiente autem eo, equum evanuisse quo vectus longam confecerat viam; experrectum deinde, undique lustravisse desertum si forte equum suum inveniret. Nec reperit equum, sed puel-

1-2. Ps. CIX, 4. — 3. (βιβλίων) abundare videtur et e sequente βίβλου natum. — τὸν Ἀγαθὸν Mill.; τῶν ἀγαθῶν cod. — 4. ἄλαλα Schneidew.; ἄλλα cod.; τ' ἄλλα conj. Mill. — δὲ Mill.; καὶ cod. — 8. καινὴν Schneid.; ξένην cod. Mill. — 9. διδασκαλίου cod. — 10. Ἐρυθρᾶς cod. Mill.; Ἐρυθείας Schneid. — 10 sqq. Cf. Herod. IV, VIII-X. — 16. τοῦ μὲν Schneid.; τῆς μὲν cod. Mill.

ρων ἐπὶ τῆς ἐρημίας ἐπηρώτα, εἰ εἴη [150] που τεθεαμένη τὸν ἵππον. Ἡ δὲ κόρη φησὶν εἰδέναι μέν, μη δείξειν δὲ πρότερον αὐτῷ, εἰ μὴ πρὸς μῖξιν φιλίας συνέλθῃ αὐτῇ ὁ Ἡρακλῆς. Ἦν δέ, φησὶν ὁ Ἡρόδοτος, τὰ ἄνω αὐτῆς μέχρι βουβῶνος παρθένου, πᾶν δὲ τὸ κάτω σῶμα μετὰ βουβῶνα φρικτόν τι θέαμα ἐχίδνης. Σπουδῇ δὲ τῆς περὶ τὸν ἵππον εὑρέσεως ὁ Ἡρακλῆς πείθεται τῷ θηρίῳ· ἔγνω γὰρ αὐτὴν καὶ ἐποίησεν ἐγκύμονα, καὶ προεῖπεν αὐτῇ μετὰ τὴν γνῶσιν, ὅτι ἔχει κατὰ γαστρὸς ἐξ αὐτοῦ τρεῖς ὁμοῦ παῖδας, οἵτινες ἔσονται ἐπιφανεῖς. Ἐκέλευσε δὲ αὐτοῖς γεννωμένοις ὀνόματα θεῖναι τὴν τεκοῦσαν, Ἀγάθυρσον, Γελωνὸν καὶ Σκύθην. Λαβὼν δὲ τούτου μισθὸν τὸν ἵππον παρὰ τῆς θηριώδους κόρης, ἀπηλλάττετο φέρων καὶ τὰς βοῦς. Μακρὸς δὲ ὁ μετὰ ταῦτα μῦθος Ἡροδότῳ, χαιρέτω δὲ τὸ νῦν. Τίνα δὲ τὰ Ἰουστίνῳ δοκοῦντα, μετάγοντι τὸν μῦθον εἰς τὴν τῶν ὅλων γέννησιν, ἡμεῖς διηγησόμεθα.

26. Οὗτος φησίν· Ἦσαν τρεῖς ἀρχαὶ τῶν ὅλων ἀγέννητοι, ἀῤῥενικαὶ δύο, θηλυκὴ μία. Τῶν δὲ ἀῤῥενικῶν ἡ μέν τις καλεῖται

lam in deserto vidit semivirginem, a qua percontatus est an forte equum viderit: respondit hæc se vidisse quidem, sed non prius monstraturam ei, quam secum in conjugium congressus esset Hercules. Erat autem, ait Herodotus, quoad superiora corporis, pube tenus virgo, quoad inferiora vipera quædam adspectu horribilis. Quum autem equum reperire valde cuperet Hercules, belluæ obtemperavit: cognovit eam, et gravidam fecit, et dixit ei, postquam eam cognoverat, conceptos ex se esse in ventre ejus tres una filios, aliquando celebres futuros: his a matre jussit dari nomina, ubi nati forent, Agathyrsum, Gelonum, et Scytham. Nactus hujus facinoris mercedem, equum scilicet, a puella bestiali, etiam cum bobus abiit. Longa post hæc apud Herodotum fabula producitur, sed abeat in præsens quo libuerit. Quænam autem Justinus hinc sibi placita finxerit hanc fabulam de generatione universorum interpretatus, jam exponemus.

26. Hic igitur enarrat: Fuere universorum tria principia ingenerata, mascula duo, unum femineum. Masculorum alterum vocatur Bonus, neque

11. ἀπηλάττετο cod. — 13. τὸ νῦν Mill.; τὸν νοῦν cod. – μετάγοντα cod. — 15 sqq. Conf. infra, l. X, § 15. — 16. εἰ cod.; ἡ Mill.

Ἀγαθός, αὐτὸ μόνον οὕτως λεγόμενος, προγνωστικὸς τῶν ὅλων. Ἡ δὲ ἑτέρα πατὴρ πάντων τῶν γεννητῶν, ἀπρόγνωστος [καὶ ἄγνωστος] καὶ ἀόρατος. Ἡ δὲ θήλεια ἀπρόγνωστος, ὀργίλη, δίγνωμος, δίσωμος, κατὰ πάντα τῇ κατὰ τὸν Ἡροδότου μῦθον ἐμφερής, μέχρι βουβῶνος παρθένος, ἔχιδνα δὲ τὰ κάτω, ὡς φησιν Ἰουστῖνος. Καλεῖται δὲ Ἐδὲμ αὕτη ἡ κόρη καὶ Ἰσραήλ. Αὗται, φησίν, αἱ ἀρχαὶ τῶν ὅλων, ῥίζαι καὶ πηγαί, ἀφ' ὧν τὰ πάντα ἐγένετο· ἄλλο δὲ ἦν οὐδέν. Ἰδὼν οὖν ὁ πατὴρ τὴν μιξοπάρθενον ἐκείνην ἀπρόγνωστος ὢν τὴν Ἐδὲμ, ἦλθεν εἰς ἐπιθυμίαν αὐτῆς· Ἐλωεὶμ δέ, φησίν, καλεῖται οὗτος [151] ὁ πατήρ· οὐδὲν δ' ἧττον ἐπεθύμησε καὶ ἡ Ἐδὲμ τοῦ Ἐλωείμ, καὶ συνήγαγεν αὐτοὺς ἡ ἐπιθυμία εἰς μίαν φιλίας εὔνοιαν. Γεννᾷ δὲ ἀπὸ τῆς συνόδου τῆς τοιαύτης ὁ πατὴρ ἐκ τῆς Ἐδὲμ ἑαυτῷ ἀγγέλους δώδεκα. Ὀνόματα δέ ἐστι τῶν πατρικῶν ἀγγέλων τάδε· Μιχαήλ, Ἀμήν, Βαρούχ, Γαβριήλ, Ἡσαδδαῖος..... Καὶ τῶν μητρικῶν ἀγγέλων, ὧν ἐποίησεν ἡ Ἐδέμ, ὁμοίως ὑποτέτακται τὰ ὀνόματα· ἔστι δὲ ταῦτα, Βάβελ, Ἀχαμῶθ, Νάας, Βήλ, Βελίας,

aliud quidquam habet hoc nomen, et præscit universa. Alterum genitorum omnium pater, qui nec præscit nec scit nec videt. Femineum autem improvidum, iracundum, bimens, bicorpor. Herodoteæ belluæ persimile, pube tenus virgo, vipera subter, ut ait Justinus. Nomina huic puellæ sunt Edem et Israel. Talia principia sunt universorum, radices et fontes, e quibus omnia genita sunt; neque aliud quidquam fuit. Improvidus igitur pater cui nomen datur Elohim, semivirginem Edem quum adspexisset, concupivit eam; concupivit etiam illum virgo Edem, et pari cupidine ambo in unum commercium amoris convenerunt. Gignit ex tali coitu pater ex Edem duodecim sibi angelos: paternis angelis hæc sunt nomina: Michael, Amen, Baruch, Gabriel, Esaddæus..... Et maternis angelis, quos tulit Edem, pariter ab illo subjecta sunt nomina: Babel, Achamoth, Naas, Bel, Belias, Satan,

2. πατὴρ Schneid.; μήτηρ cod. Mill. Cf. infra, lib. X, § 15. — 2-3. [καὶ ἄγνωστος.] Conf. lib. X, § 15. — 3. Θήλεια. Cf. lib. X, § 15; Θῆλυς cod. Millerus. — δίγνωμος. Conf. lib. X, § 15; ἀγνώμων cod. Millerus. — 4. πάντα. Conf. lib. X, § 15; ὄντα cod. Mill. — 10. δ' add. Mill. — 11-12. εὔνοιαν cod. Mill. Schn.; εὐνὴν R. Scottus. — 16. Βαβελαχαμῶς cod.; Βάβελ, Ἀχαμῶς Mill.

Σατάν, Σαήλ, Ἀδωναῖος, Καυΐθαν, Φαραώ, Καρκαμενώς, Λάθεν. Τούτων τῶν εἰκοσιτεσσάρων ἀγγέλων οἱ μὲν πατρικοὶ τῷ πατρὶ συναίρονται καὶ πάντα ποιοῦσι κατὰ τὸ θέλημα αὐτοῦ· οἱ δὲ μητρικοὶ τῇ μητρὶ Ἐδέμ· τούτων δὲ τῶν ἀγγέλων ὁμοῦ πάντων τὸ πλῆθος ὁ παράδεισος, φησίν, ἐστί, περὶ οὗ λέγει Μωσῆς· « Ἐφύ- « τευσεν ὁ Θεὸς παράδεισον ἐν Ἐδὲμ κατὰ ἀνατολάς, » τουτέστι κατὰ πρόσωπον τῆς Ἐδέμ, ἵνα βλέπῃ τὸν παράδεισον ἡ Ἐδέμ, τουτέστι τοὺς ἀγγέλους, διὰ παντός. Τούτου τοῦ παραδείσου ἀλληγορικῶς οἱ ἄγγελοι κέκληνται ξύλα, καὶ ἔστι τὸ ξύλον τῆς ζωῆς ὁ τρίτος τῶν πατρικῶν ἀγγέλων Βαρούχ, τὸ δὲ ξύλον τοῦ εἰδέναι γνῶσιν καλοῦ καὶ πονηροῦ ὁ τρίτος τῶν μητρικῶν ἀγγέλων, ὁ Νάας. Οὕτως γὰρ λέγει δεῖν τὰ Μωσέως ἑρμηνεύειν, λέγων· περιεσταλμένως αὐτὰ εἶπεν ὁ Μωϋσῆς διὰ τὸ μὴ πάντας χωρεῖν τὴν ἀλήθειαν. Γενομένου δέ, φησί, τοῦ παραδείσου ἐξ εὐαρεστήσεως κοινῆς Ἐλωεὶμ καὶ Ἐδέμ, οἱ τοῦ Ἐλωεὶμ ἄγγελοι λαβόντες ἀπὸ τῆς καλλίστης γῆς, τουτέστιν οὐκ ἀπὸ τοῦ θηριώδους μέρους τῆς Ἐδέμ, ἀλλὰ ἀπὸ τῶν ὑπὲρ βουβῶνα ἀνθρωποειδῶν καὶ ἡμέρων χωρίων [152] τῆς γῆς ποιοῦσι τὸν ἄνθρωπον. Ἐκ δὲ τῶν θηριωδῶν μερῶν, φησί, γίνονται τὰ θηρία

Sael, Adonæus, Cavithan, Pharao, Carcamenos, Lathen. E quibus viginti quatuor angelis paterni quidem patris comites sunt, et omnia quæcunque vult facessunt. Materni autem Edem matrem comitantur; quorum omnium angelorum multitudo paradisus vocatur, de quo Moses ait : « Plantavit Deus « paradisum in Edem Orientem versus, » id est versus faciem Edem, ut Edem paradisum, seu angelos, semper videat. Angeli allegorice vocantur hujus paradisi arbores; arbor vitæ est tertius paternorum angelorum Baruch; arbor scientiæ boni et mali tertius maternorum angelorum Naas. Sic interpretanda esse contendit quæ dixit Moses, quippe qui circumloquendo hæc dixerit, quia verum non intelligunt omnes. Quum autem ex communi Elohim et Edem amicitia paradisus factus est, angeli Elohim, desumentes e pulcherrima terra, hoc est non e bestiali, sed ex humana illa supra inguina Edem et cicuri parte, hominem fingunt. At e parte bestiali fieri dicit bestias

1. Καυΐθαν] Λευϊαθάν Schneid. – Φαραώθ cod. Mill. — 3. συναιροῦνται cod. — 5-6. *Gen.* II, 8. — 11. Οὕτος cod. Mill.; οὕτως Schneid. — 12. λέγει δεῖν Schneidew.; λέγεται cod. Mill. – περιεσταλμένος cod.

καὶ τὰ λοιπὰ ζῷα. Τὸν ἄνθρωπον οὖν ἐποίησαν σύμβολον τῆς ἑνότητος αὐτῶν καὶ εὐνοίας, καὶ κατατίθενται τὰς ἑαυτῶν δυνάμεις εἰς αὐτόν, Ἐδὲμ μὲν τὴν ψυχήν, Ἐλωεὶμ δὲ τὸ πνεῦμα. Καὶ γίνεται οἱονεὶ σφραγίς τις αὕτη καὶ φιλίας ὑπόμνημα καὶ σύμβολον αἰώνιον τοῦ γάμου τῆς Ἐδὲμ καὶ τοῦ Ἐλωεὶμ ἄνθρωπος, ὁ Ἀδάμ. Ὁμοίως δὲ καὶ ἡ Εὔα γέγονε, φησίν, ὥσπερ Μωσεῖ γέγραπται, εἰκὼν καὶ σύμβολον, σφραγὶς εἰς αἰῶνα φυλαχθησομένη τῆς Ἐδέμ· κατετέθη τε ὁμοίως καὶ ἐν τῇ Εὔᾳ τῇ εἰκόνι ψυχὴ μὲν ἀπὸ τῆς Ἐδέμ, πνεῦμα δὲ ἀπὸ τοῦ Ἐλωείμ. Καὶ ἐδόθησαν ἐντολαὶ αὐτοῖς· « Αὐξάνεσθε καὶ « πληθύνεσθε καὶ κατακληρονομήσατε τὴν γῆν, » τουτέστι τὴν Ἐδέμ, οὕτω γὰρ θέλει γεγράφθαι. Πᾶσαν γὰρ τὴν ἑαυτῆς δύναμιν οἱονεί τινα οὐσίαν ἐν γάμῳ ἡ Ἐδὲμ προσήνεγκε τῷ Ἐλωείμ. Ὅθεν, φησί, κατὰ μίμησιν ἐκείνου τοῦ πρώτου γάμου προῖκα προσφέρουσι μέχρι σήμερον αἱ γυναῖκες τοῖς ἀνδράσι, θείῳ τινὶ καὶ πατρικῷ νόμῳ πειθόμεναι τῷ γενομένῳ πρὸς Ἐλωεὶμ τῆς Ἐδέμ. Κτισθέντων δὲ πάντων, ὡς γέγραπται παρὰ τῷ Μωϋσῇ, οὐρανοῦ τε καὶ γῆς καὶ τῶν ἐν αὐτῇ, εἰς τέτταρας ἀρχὰς διηρέθησαν οἱ δώδεκα τῆς μη-

et animalia cætera. Finxerunt igitur hominem tanquam concordiæ et amicitiæ suæ signum, et donaverunt eum virtute quisque sua, Edem anima, Elohim spiritu. Atque ita existit ut quoddam sigillum et amoris monumentum et nuptiarum Edem et Elohim signum æternum homo qui est Adam. Similiter et Eva facta est, ut apud Mosem legitur, tanquam imago et signum, et æterno tempore duraturum sigillum illius Edem : similiter et deposita est in Eva, imagine (illius viri) ab Edem anima, spiritus ab Elohim. Et mandata data eis : « Crescite et multiplicamini, et sortimini ter- « ram, » id est Edem ; sic enim scriptum esse vult. Nam Edem virtutem omnem suam, ut aliquam nuptialem dotem, Elohim attulit. Unde, primas illas nuptias imitatæ, mulieres adhuc etiam dotem afferunt viris, divinæ et paternæ obsequentes legi quam sanxerunt Edem et Elohim. Postquam autem, ut scriptum est apud Mosem, cœlum et terra et omnia terrena creata fuerunt, divisi sunt in quatuor principia duodecim angeli matris

1. ἐποίησε cod. Mill. — 3. αὐτόν Mill. ; ἑαυτόν cod. — 7. φυλαχθησόμενος cod. corr. Mill. — 9-10. *Gen.* 1, 28. — 14. θείῳ τινὶ bis in cod. — 17. αὐτῇ R. Scottus ; ἀρχῇ cod. Mill.

τρὸς ἄγγελοι, καὶ καλεῖται τούτων ἕκασλον τεταρτημόριον ϖοταμός, Φεισὼν καὶ Γεὼν καὶ Τίγρις καὶ Εὐφράτης, ὡς, φησί, λέγει Μωϋσῆς· οὗτοι ἐμπεριέρχονται οἱ δώδεκα ἄγγελοι εἰς τέτλαρα μέρη συμπεριπεπλεγμένοι καὶ διέπουσι τὸν κόσμον, σατραπικήν τινα ἔχοντες κατὰ τοῦ κόσμου ϖαρὰ τῆς Ἐδὲμ ἐξουσίαν. Μένουσι δὲ οὐκ ἀεὶ ἐπὶ τῶν τόπων τῶν αὐτῶν, ἀλλ' οἱονεὶ ἐν χορῷ κυκλικῷ ἐμπεριέρχονται [153], ἀλλάσσοντες τόπον ἐκ τόπου καὶ ϖαραχωροῦντες ἐν χρόνοις καὶ διασλήμασι τοὺς τόπους [τοὺς] τεταγμένους ἑαυτοῖς. Ὅταν δὲ ἐπικρατῇ τῶν τόπων ὁ Φεισών, λιμός, σλενοχωρία, Θλῖψις ἐν ἐκείνῳ τῷ μέρει τῆς γῆς γίνεται· φειδωλὸν γὰρ τὸ ϖαράταγμα τῶν ἀγγέλων τούτων· ὁμοίως καὶ ἑκάσλου μέρους τῶν τεσσάρων, κατὰ τὴν ἑκάσλου δύναμιν καὶ φύσιν, κακοὶ καιροὶ καὶ νόσων σλάσεις. Καὶ τοῦτο εἰσαεὶ κατὰ τὴν ἐπικράτησιν τῶν τεταρτημορίων ὡσπερεὶ ϖοταμῶν ῥεῦμα κακίας κατὰ Θέλησιν τῆς Ἐδὲμ ἀδιαλείπλως τὸν κόσμον ϖεριέρχεται. Γέγονε δὲ ἡ τῆς κακίας ἀνάγκη ἐκ τοιαύτης τινὸς αἰτίας· κατασκευάσας καὶ δημιουργήσας Ἐλωεὶμ ἐκ κοινῆς

et nominatur unaquæque quarta pars fluvius, Phison et Geon et Tigris et Euphrates, ut Moses eos vocat; duodecim hi angeli circuitibus suis quatuor partes amplectuntur reguntque mundum, in eum potestatem ab Edem acceptam fere satrapicam tenentes. Non semper eumdem locum occupant, sed tanquam in choro circulari circumvagantur, mutantes ex loco locum et certis temporum intervallis sibi invicem assignata imperia cedentes. Ubi autem locis imperat Phison, fames, et angustiæ, et miseriæ in illa terræ parte oriuntur, nam parca et avara est horum angelorum cohors; pariter quatuor unicuique partium, pro vi et natura angelorum, mala tempora morbidi status afferuntur. Nec unquam hoc cessat, prout imperat una ex quatuor partibus, tanquam flumen malitiæ, ex voluntate Edem, orbem terrarum percurrere. Hæc autem causa est cur necessario malitia in mundo sit : quum paravisset et constituisset ex amicitia communi mundum Elohim,

3. *ἐμπεριέχονται* cod. Mill.; *ἐμπεριέρχονται* Schneid. — 4. *ἀσλραπικήν* cod. corr. Miller. — 6-7. *ἐμπεριέχονται* cod. Mill. — 8. *τεταγμένων* cod. corr. Miller.; [*τοὺς*] addidi. — 10. *ϖαράταγμα* vocabul. novum et hic forsan dubium. — 13. *ἐπικράτησιν* Mill.; *ἐπίκρασιν* cod. — *ὡσπερεὶ* Schneid.; *ὡς ϖερὶ* cod.; *ὥσπερ* Mill.

εὐαρεσ[ή]σεως τὸν κόσμον, ἀναβῆναι ἠθέλησεν εἰς τὰ ὑψηλὰ μέρη τοῦ οὐρανοῦ καὶ θεάσασθαι, μή τι γέγονε τῶν κατὰ τὴν κτίσιν ἐνδεῶς, συμπαραλαβὼν τοὺς ἰδίους ἀγγέλους μετ' αὐτοῦ, ἦν γὰρ ἀνωφερής, καταλιπὼν τὴν Ἐδὲμ κάτω, γῆ γὰρ οὖσα ἐπακολουθεῖν ἄνω τῷ συζύγῳ οὐκ ἠθέλησεν. Ἐλθὼν οὖν ὁ Ἐλωεὶμ ἐπὶ τὸ πέρας ἄνω τοῦ οὐρανοῦ, καὶ θεασάμενος φῶς κρεῖττον ὑπὲρ ὃ αὐτὸς ἐδημιούργησεν, εἶπεν· « Ἀνοίξατέ μοι πύλας, ἵνα εἰσελθὼν ἐξομολογή-« σωμαι τῷ Κυρίῳ· ἐδόκουν γὰρ ἐγὼ Κύριος εἶναι. » Φωνὴ [δ'] αὐτῷ ἀπὸ τοῦ φωτὸς ἐδόθη λέγουσα· « Αὕτη ἡ πύλη τοῦ Κυρίου, δίκαιοι « εἰσέρχονται δι' αὐτῆς· » καὶ ἀνεῴχθη παραχρῆμα ἡ πύλη, καὶ εἰσῆλθεν ὁ πατὴρ δίχα τῶν ἀγγέλων πρὸς τὸν Ἀγαθὸν καὶ εἶδεν « ἃ « ὀφθαλμὸς οὐκ εἶδε καὶ οὖς οὐκ ἤκουσε καὶ ἐπὶ καρδίαν ἀνθρώπου « οὐκ ἀνέβη. » Τότε λέγει αὐτῷ ὁ Ἀγαθός· « Κάθου ἐκ δεξιῶν μου. » Ὁ δὲ πατὴρ λέγει πρὸς τὸν Ἀγαθόν· « Ἔασόν με, Κύριε, κατασ[τ]ρέψαι τὸν κόσμον, ὃν (154) πεποίηκα· τὸ πνεῦμα γάρ μου ἐνδέδεται εἰς τοὺς « ἀνθρώπους, καὶ θέλω αὐτὸ ἀπολαβεῖν. » Τότε λέγει αὐτῷ ὁ Ἀγαθός· « Οὐδὲν δύνασαι κακοποιῆσαι παρ' ἐμοὶ γενόμενος, ἐκ κοινῆς

voluit rursus ascendere in excelsa cœli unde intueretur an opus suum aliqua parte deficeret, assumptisque angelis suis secum, sursum quo tendebat ferebatur; at infra relicta est Edem; nam, quum terra esset, ascendere cum conjuge noluit. Postquam igitur Elohim in altissimam cœli regionem pervenit, viditque lucem superiorem ea luce quam ipse fabricaverat: « Aperite « mihi portas, inquit, ut ingressus confitear Dominum; ipse enim arbitrabar « esse Dominus. » Et respondit ei vox a luce, « Hæc est porta Domini, justi « ingredientur per eam; » et extemplo porta patuit, et pater sine angelis intravit ad Bonum, et vidit « quæ oculus non vidit nec auris audivit, quæque « in cor hominis non ascenderunt. » Tum ei Bonus: « Sede, ait, ad dextram « meam. » Pater autem ad Bonum ait: « Sine, Domine, pervertam mundum, quem feci; nam spiritus meus illigatus est in homines, et volo eum « recipere. » Tum ei Bonus: « Nihil potes facere mali dum apud me es:

4. Ἐδὲμ κάτω, γῆ Schn.; Ἐδέμ, κατώγη cod.; Ἐδέμ, κατωφερὴς Mill. — οὖσαν cod. corr. Mill. — 7 sqq. Cf. Ps. CXVII, 19, 20. — 12-13. B. Pauli *Ep. I ad Cor.* II, 9. — 13. Ps. CIX, 1. — 15. τὸν κόσμον cod.; ἐς τὸν κόσμον conj. Mill. — 16. ἀνθρώπους legendum esse recte censuit Bern. p. 20; οὐρανούς, quod habent cod. Millerus, natum e τοὺς ἄνους pro ἀνθρώπους vulgari compendio.

« γὰρ εὐαρεσ[ήσεως ἐποιήσατε τὸν κόσμον σύ τε καὶ ἡ Ἐδέμ. Ἔασον
« οὖν τὴν Ἐδὲμ ἔχειν τὴν κτίσιν μέχρις οὗ βούλεται · σὺ δὲ μένε
« παρ' ἐμοί. » Τότε γνοῦσα ἡ Ἐδὲμ ὅτι καταλέλειπ[αι ὑπὸ τοῦ Ἐλωείμ,
λυπηθεῖσα παρέσ[ησεν αὐτῇ τοὺς ἰδίους ἀγγέλους καὶ εὐπρεπῶς ἐκό-
σμησεν ἑαυτήν, εἴ πως εἰς ἐπιθυμίαν ἐλθὼν ὁ Ἐλωεὶμ κατέλθῃ πρὸς
αὐτήν. Ὡς δὲ κρατηθεὶς τῷ Ἀγαθῷ ὁ Ἐλωεὶμ οὐκέτι κατῆλθε πρὸς
τὴν Ἐδέμ, προσέταξεν ἡ Ἐδὲμ τῇ Βάβελ, ἥτις ἐσ[ὶν Ἀφροδίτη,
μοιχείας καὶ χωρισμοὺς γάμων κατασκευάσαι ἐν ἀνθρώποις, ἵνα ὡς
αὐτὴ κεχώρισ[αι ἀπὸ τοῦ Ἐλωείμ, οὕτω καὶ τὸ [πνεῦμα] τοῦ Ἐλωεὶμ
τὸ ὂν ἐν τοῖς ἀνθρώποις τοῖς χωρισμοῖς τοῖς τοιούτοις βασανίζηται
λυπούμενον, καὶ πάσχῃ τὰ αὐτὰ ὁποῖα καὶ ἡ Ἐδὲμ καταλελειμμένη.
Καὶ δίδωσιν ἐξουσίαν ἡ Ἐδὲμ μεγάλην τῷ τρίτῳ ἀγγέλῳ αὐτῆς τῷ
Νάας, ἵνα πάσαις κολάσεσι κολάζῃ τὸ πνεῦμα τοῦ Ἐλωεὶμ τὸ ὂν
ἐν τοῖς ἀνθρώποις, ἵνα διὰ τοῦ πνεύματος ᾖ κολαζόμενος ὁ Ἐλωεὶμ
ὁ καταλιπὼν παρὰ τὰς συνθήκας τὰς γενομένας αὐτῶν τὴν σύζυγον.
Ἰδὼν ταῦτα ὁ πατὴρ Ἐλωεὶμ ἐκπέμπει τὸν Βαρούχ, τὸν τρίτον
ἄγγελον τῶν ἑαυτοῦ, εἰς βοήθειαν τῷ πνεύματι τῷ ὄντι ἐν τοῖς

« nam ex communi amicitia fecistis mundum tu et Edem; sine igitur Edem « creationem habeat quamdiu volet : tu vero apud me remane. » Tum ubi Edem se ab Elohim derelictam cognovit, confecta mœrore, arcessitis angelis suis, se decenter ornavit, si forte cupidine captus rursus Elohim ad ipsam descenderet. Sed, a Bono retentus Elohim, non amplius descendit ad Edem; quæ tum Babel, seu Veneri, mandavit ut adulteria inter homines misceret et sejungeret conjunctos matrimonio : ut, quemadmodum ipsa sejuncta ab Elohim erat, sic iisdem divortiis Elohim spiritus, qui est in hominibus, plecteretur et doleret, eademque sentiret mala quæ derelicta Edem. Et magnam potestatem dat Edem tertio suo angelo Naas, ut is Elohim spiritum, qui est in hominibus, omni pœna puniret, quo per spiritum puniretur Elohim iste qui, rupto mutuo fœdere, uxorem dereliquerat. Quo cognito pater Elohim, emittit Baruch, tertium suum angelum, ut spiritui qui in

2. *μέχρις οὗ* Schneidew.; *μέχρι* cod. Mill. — 6. *καὶ οὐκέτι* cod. corr. Mill. — 9. [*πνεῦμα*] supplevit Schneid. ex l. 13 infra. — 15. *αὐτῶν* Schn.; *αὐτῷ* cod. Mill.

ἀνθρώποις. Πάλιν ἐλθὼν οὖν ὁ Βαρουχ ἔστη ἐν μέσῳ τῶν ἀγγέλων τῆς Ἐδέμ, τουτέστιν ἐν μέσῳ τοῦ παραδείσου (παράδεισος γὰρ οἱ ἄγγελοι, ὧν μέσος ἔστη), καὶ παρήγγειλε τῷ ἀνθρώπῳ, «Ἀπὸ «παντὸς ξύλου τοῦ ἐν τῷ παραδείσῳ βρώσει φαγεῖν, ἀπὸ δὲ τοῦ «[ξύλου τοῦ] γινώσκειν τὸ καλὸν καὶ τὸ πονηρὸν [155] μὴ φαγεῖν,» ὅπερ ἐστὶν ὁ Νάας, τουτέστι τοῖς μὲν ἄλλοις ἀγγέλοις πείθεσθαι τοῖς ἔνδεκα τῆς Ἐδέμ, πάθη μὲν γὰρ ἔχουσιν οἱ ἔνδεκα, παρανομίαν δὲ οὐκ ἔχουσιν· ὁ δὲ Νάας παρανομίαν ἔσχε· προσῆλθε γὰρ τῇ Εὔᾳ ἐξαπατήσας αὐτὴν καὶ ἐμοίχευσεν αὐτήν, ὅπερ ἐστὶ παράνομον· προσῆλθε δὲ καὶ τῷ Ἀδὰμ καὶ ἔσχεν αὐτὸν ὡς παῖδα, ὅπερ ἐστὶ καὶ αὐτὸ παράνομον· ἔνθεν γέγονε μοιχεία καὶ ἀρσενοκοιτία. Ἀπὸ τότε ἐπεκράτησε τὰ κακὰ τοῖς ἀνθρώποις καὶ τὰ ἀγαθὰ ἐκ μιᾶς ἀρχῆς γενόμενα τῆς τοῦ πατρός. Ἀναβὰς γὰρ πρὸς τὸν Ἀγαθὸν ὁ πατὴρ ὁδὸν ἔδειξε τοῖς ἀναβαίνειν θέλουσιν· ἀποσὰς δὲ τῆς Ἐδὲμ ἀρχὴν κακῶν ἐποίησε τῷ πνεύματι τοῦ πατρὸς τῷ ἐν τοῖς ἀνθρώποις.

hominibus erat opem ferret. Redux igitur Baruch, in mediis angelis Edem stetit, id est in medio paradiso (paradisus enim angeli sunt, inter quos stetit medius), et præceptum homini dedit, dicens, «Ab omni ligno quod est in «paradiso comedendo vesceris; a ligno autem cognitionis boni et mali, noli «vesci,» quod lignum Naas est, hæc significans: undecim aliis Edem angelis obtemperare licet, qui cuncti cupiditates quasdam habent, at non injusti sunt; Naas vero fuit injustus qui accessit ad Evam, et decepit eam et adulterium cum ea patravit, quod injustum est; accessit etiam ad Adam, et eum ut pusionem habuit, quod non minus injustum est; unde coorta sunt adulteria et masculorum concubitus. Exinde dominata sunt apud homines et bona et mala ex eodem fonte, patris dico, orta. Nam, dum ad Bonum pater ascendit, ascendere volentibus monstravit viam; dum autem ab Edem discessit, fecit spiritui patris qui in hominibus est, malorum principium.

1. ἀνθρώποις. Πάλιν ἐλθὼν Schneid.; ἀνθρώποις πᾶσιν. Ἐλθὼν cod. Miller. — 4-5. *Gen.* II, 17-29 : ξύλου τοῦ supplevit Schn. — 10. παῖδα] an παιδικά? — 15. τῷ πνεύματι τοῦ πατρὸς τοῦ ἐν τοῖς οὐρανοῖς cod.; τῷ πνεύματι τ. πατρ. τοῦ ἐν τοῖς ἀνθρώποις susp. Mill.; τῷ πνεύματι τοῦ πατρ. τῷ ἐν τοῖς ἀνθρώποις Bern.; τῷ πνεύματι τῷ ἐν τοῖς ἀνθρώποις Schn. De οὐρανοῖς et ἀνθρώποις confusis vide supra.

Ἐπέμφθη οὖν ὁ Βαρουχ πρὸς τὸν Μωσέα, καὶ δι' αὐτοῦ ἐλάλησε τοῖς υἱοῖς Ἰσραήλ, ὅπως ἐπιστραφῶσι πρὸς τὸν Ἀγαθόν. Ὁ δὲ τρίτος ὁ [Νάας] διὰ τῆς ψυχῆς [τῆς] ἀπὸ τῆς Ἐδὲμ ἠκούσης εἰς τὸν Μωσέα, ὥσπερ καὶ εἰς πάντας ἀνθρώπους, τὰς ἐντολὰς τοῦ Βαρουχ ἐπεσκίασε καὶ τὰς ἰδίας ἐποίησεν ἀκούεσθαι· διὰ τοῦτο ἡ ψυχὴ κατὰ τοῦ πνεύματος τέτακται, καὶ τὸ πνεῦμα κατὰ τῆς ψυχῆς. Ἡ μὲν γὰρ ψυχή ἐστιν Ἐδέμ, τὸ δὲ πνεῦμα Ἐλωείμ, ἑκάτερα ὄντα ἐν πᾶσιν ἀνθρώποις καὶ θήλεσι καὶ ἄρρεσι. Πάλιν μετὰ ταῦτα ἐπέμφθη ἐπὶ τοὺς προφήτας ὁ Βαρούχ, ἵνα διὰ τῶν προφητῶν ἀκούσῃ τὸ πνεῦμα τὸ ἐν τοῖς ἀνθρώποις κατοικοῦν καὶ φύγῃ τὴν Ἐδὲμ καὶ τὴν πλάσιν τὴν πονηράν, ὥσπερ ἔφυγεν ὁ πατὴρ Ἐλωείμ· ὁμοίως καὶ (διὰ τῶν προφητῶν) τῇ αὐτῇ ἐπινοίᾳ ὁ Νάας διὰ τῆς ψυχῆς τῆς ἐνοικούσης ἐν τῷ ἀνθρώπῳ σὺν τῷ πνεύματι τοῦ πατρὸς ὑπέσυρε τοὺς προφήτας, καὶ ὑπεσύρησαν (156) πάντες, καὶ οὐκ ἠκολούθησαν τοῖς λόγοις τοῦ Βαρούχ, οὓς ἐνετείλατο Ἐλωείμ. Τὸ τελευταῖον ἐξ ἀκρο-

Missus igitur Baruch ad Mosem, per eum filiis Israel locutus est, ut se ad Bonum converterent. Sed tertius Naas, per animam quæ, nata ex Edem, in Mose, ut in omnibus hominibus, habitat, verba Baruch obscuravit et propria sua docuit : quapropter et animæ contra spiritum, et spiritus contra animam, certamen est. Nam Edem anima est, et Elohim spiritus, et uterque in omnibus hominibus, seu feminis, seu viris, inhabitat. Postea rursus missus est ad prophetas Baruch, ut spiritus qui in hominibus habitat per prophetas doceretur et Edem atque fictionem malam fugeret, sicut fugit pater Elohim; similiter et eadem mente Naas, per animam quæ in homine cum spiritu patris inhabitat, prophetas tentavit, qui supplantati cuncti mandatis quæ ab Elohim acceperat Baruch non obtemperaverunt. Pos-

2-3. Post verba τρίτος ὁ quædam excidisse videntur Schneid. Idem vocabulum *Edem* omissum male conjecit. Liquet enim Νάας hic esse restituendum. — 3. ἠκούσης Mill.; οἰκούσης cod.; η cum οι confusa a librario ob similitudinem soni. — 5-6. Conf. B. Pauli *Epist. ad Gal.* v, 17. — 10. ἀνθρώποις Bern.; οὐρανοῖς cod. Mill. — φύγῃ Schneidew.; φυγὸν cod. Mill. — 11-12. (διὰ τῶν προφητῶν) uncis inclusimus, quippe quæ sententiam turbent, fortasse male iterata ex superioribus Schn.; ἀψάμενος τῶν προφ. susp. Mill. — 12. ψυχῆς Schneid.; εὐχῆς cod. Mill. — 13. ὑπέσυρε Schn.; ἐπέσυρε cod.; ἐπεσύρετο susp. Mill. — 14. ὑπεσύρησαν Millerus; ἐπεσύρησαν cod. — 14-15. τοῖς λόγοις Mill.; οἱ λόγοι cod.

θυσίας προφήτην ἐπελέξατο Ἐλωεὶμ τὸν Ἡρακλέα καὶ ἔπεμψεν, ἵνα τοὺς δώδεκα ἀγγέλους τῆς Ἐδὲμ καταγωνίσηται καὶ ἐλευθερώσῃ τὸν πατέρα ἀπὸ τῶν δώδεκα ἀγγέλων τῆς κτίσεως τῶν πονηρῶν. Ταῦτά ἐστι τὰ δώδεκα ἆθλα τοῦ Ἡρακλέους, ἃ κατηγωνίσατο ὁ Ἡρακλῆς τῇ τάξει, ἀπὸ τοῦ πρώτου ἕως ἐσχάτου, λέοντα καὶ ὕδραν καὶ κάπρον καὶ τὰ ἑξῆς. Τῶν ἐθνῶν γὰρ εἶναι ταῦτα τὰ ὀνόματα, ἃ μετωνόμασται, φασίν, ἀπὸ τῆς ἐνεργείας τῶν μητρικῶν ἀγγέλων. Ὡς δ' ἐδόκει κατηγωνίσθαι, προσπλέκεται αὐτῷ ἡ Ὀμφάλη, ἥτις ἐστὶ Βάβελ ἢ Ἀφροδίτη, καὶ ὑποσύρει τὸν Ἡρακλέα καὶ ἀποδιδύσκει τὴν δύναμιν αὐτοῦ, τὰς ἐντολὰς τοῦ Βαρούχ, ἃς ἐνετείλατο Ἐλωείμ, καὶ μετενδιδύσκει τὴν ἰδίαν αὐτῆς στολήν, τουτέστι τὴν δύναμιν τῆς Ἐδὲμ τῆς κάτω δυνάμεως, καὶ οὕτως ἀτελὴς ἐγένετο τοῦ Ἡρακλέους ἡ προφητεία καὶ τὰ ἔργα αὐτοῦ. Τὸ δὲ τελευταῖον ἐν ταῖς ἡμέραις Ἡρώδου τοῦ βασιλέως πέμπεται ὁ Βαρούχ, καταπεμφθεὶς πάλιν ὑπὸ τοῦ Ἐλωείμ, καὶ ἐλθὼν εἰς Ναζαρὲτ εὗρε τὸν Ἰησοῦν, υἱὸν τοῦ Ἰωσὴφ καὶ Μαρίας, βόσκοντα πρόβατα, παιδάριον δυωδεκαετές, καὶ ἀναγγέλλει αὐτῷ ἀπ' ἀρχῆς πάντα ὅσα ἐγένετο ἀπὸ τῆς Ἐδὲμ καὶ τοῦ Ἐλωείμ, καὶ τὰ μετὰ ταῦτα ἐσόμενα, καὶ εἶπε·

tremo, e præputio delectus, missus ab Elohim Hercules propheta fuit, qui, devictis duodecim Edem angelis, a duodecim pravis creationis angelis patrem liberaturus erat. Hi sunt illi duodecim labores Herculei, quos omnes ordine, a primo ad ultimum, leonem et hydram et aprum et cætera continuo sustinuit. Gentium enim ea nomina vult esse a maternorum angelorum vi translata. Ubi devicisse omnia videbatur Hercules, allicit eum Omphale, quæ Babel aut Venus est, seductumque virtute, mandatis scilicet quæ Baruch ab Elohim acceperat, nudat, et sua ipsius rursus induit veste, scilicet Edem, inferioris potestatis, potestate; atque ita prophetia et opera Herculis imperfecta permansere. Postremo rursum Herodis temporibus Baruch ab Elohim mittitur, quumque venisset Nazareth, Jesum invenit, Joseph et Mariæ prolem, pascentem oves, duodecim annos natum, et docuit eum ab initio omnia quæcumque fecerant Edem et Elohim quæque posthac futura erant, et dixit: «Omnes ante te prophetæ seducti sunt. Fac igitur, Jesu,

9. ἢ Schneid.; ἡ cod. Mill. — 18. καὶ τὰ om cod. rest. Mill.

« Πάντες οἱ πρὸ σοῦ προφῆται ὑπεσύρησαν. Πειράθητι οὖν, Ἰησοῦ, « υἱὲ ἀνθρώπου, μὴ ὑποσυρῆναι, ἀλλὰ κήρυξον τοῦτον τὸν λόγον τοῖς « ἀνθρώποις καὶ ἀνάγγειλον αὐτοῖς τὰ περὶ τοῦ πατρὸς καὶ τὰ περὶ « τοῦ Ἀγαθοῦ, καὶ ἀνάβαινε πρὸς τὸν Ἀγαθὸν καὶ κάθου ἐκεῖ μετὰ τοῦ « πάντων ἡμῶν πατρὸς Ἐλωείμ. » Καὶ ὑπήκουσε τῷ ἀγγέλῳ (157) ὁ Ἰησοῦς εἰπών, ὅτι « Κύριε ποιήσω πάντα, » καὶ ἐκήρυξεν. Ὑποσῦραι οὖν ὁ Νάας καὶ τοῦτον ἠθέλησε [ὁ δὲ Ἰησοῦς οὐχ ὑπήκουσεν αὐτῷ] πιστὸς γὰρ ἔμεινε τῷ Βαρούχ. Ὀργισθεὶς οὖν ὁ Νάας, ὅτι αὐτὸν ὑποσῦραι οὐκ ἠδυνήθη, ἐποίησεν αὐτὸν σταυρωθῆναι. Ὁ δὲ καταλιπὼν τὸ σῶμα τῆς Ἐδὲμ πρὸς τὸ ξύλον, ἀνέβη πρὸς τὸν Ἀγαθόν. Εἰπὼν δὲ τῇ Ἐδέμ· « Γύναι, ἀπέχεις σου τὸν υἱόν, » τουτέστι τὸν ψυχικὸν ἄνθρωπον καὶ τὸν χοϊκόν, αὐτὸς δὲ εἰς χεῖρας παραθέμενος τὸ πνεῦμα τοῦ πατρός, ἀνῆλθε πρὸς τὸν Ἀγαθόν. Ὁ δὲ Ἀγαθός ἐστι Πρίαπος, ὁ πρίν τι εἶναι ποιήσας· διὰ τοῦτο καλεῖται Πρίαπος, ὅτι ἐπριοποίησε τὰ πάντα. Διὰ τοῦτο, φησίν, εἰς πάντα ναὸν ἵσταται, ὑπὸ πάσης τῆς κτίσεως τιμώμενος καὶ ἐν ταῖς ὁδοῖς βαστάζων τὰς ὀπώρας ἐπάνω αὐτοῦ, τουτέστι τοὺς καρποὺς τῆς κτίσεως, ὧν αἴτιος ἐγένετο,

« fili hominis, ut ne seducaris; sed hoc verbum hominibus prædica, et an-« nuntia eis quæ sunt patris et quæ Boni, et ascende ad Bonum, et sede « illic cum nostrum omnium patre Elohim. » Et jussum angeli peregit Jesus, dicens, « Domine, faciam omnia; » et prædicavit. Seducere illum etiam aggressus est Naas; [cui noluit obtemperare Jesus,] nam illius Baruch mandata fideliter exsequebatur. Ira igitur accensus Naas, quod eum seducere non posset, effecit ut is affigeretur cruci. Qui, relicto in cruce corpore Edem, ad Bonum ascendit. Quumque ad Edem sic locutus esset, « Mulier, filium « tuum tibi habes, » scilicet psychicum et choicum hominem, et ipse in manus patris commendavisset spiritum, ad Bonum ascendit redux. Bonus autem est Priapus, qui, antequam quidquam esset, creavit: quare Priapum nomen habet, quia omnia fecit prius (ἐπριοποίησε). Quare in omni templo erectus est, ab omni creatura colitur, et ipse in viis portat suspensos sibi autumnales fructus, quorum auctor fuit, quum creationem fecisset quæ prius

1. ἐπεσύρησαν cod. correxit Mill. — 7. Post ἠθέλησε Millerus conjicit addendum esse : ἀλλὰ Ἰησοῦς ἀκολουθῆσαι αὐτῷ οὐκ ἠθέλησε. — 11. Conf. Evangelium B. Joan. XIX, 26. — 16. ὁδοῖς] an τριόδοις?

ωριοποιήσας τὴν κτίσιν ωρότερον οὐκ οὖσαν. Ὅταν οὖν, φησίν, ἀκούσητε λεγόντων ἀνθρώπων, ὅτι κύκνος ἐπὶ τὴν Λήδαν ἦλθε καὶ ἐτεκνοποίησεν ἐξ αὐτῆς, ὁ κύκνος ἐστὶν ὁ Ἐλωείμ, καὶ ἡ Λήδα ἡ Ἐδέμ. Καὶ ὅταν λέγωσιν οἱ ἄνθρωποι, ὅτι ἀετὸς ἦλθεν ἐπὶ τὸν Γανυμήδην, ὁ ἀετός ἐστιν ὁ Νάας, ὁ δὲ Γανυμήδης ὁ Ἀδάμ· καὶ ὅταν λέγωσιν, ὅτι ὁ χρυσὸς ἦλθεν ἐπὶ τὴν Δανάην καὶ ἐπαιδοποίησεν ἐξ αὐτῆς, ὁ χρυσός ἐστιν ὁ Ἐλωείμ, Δανάη δὲ ἐστιν ἡ Ἐδέμ. Ὁμοίως δὲ [καὶ] κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον ωάντας τοὺς τοιούτους λόγους μύθοις ἐμφέροντας ωαρατιθέμενοι διδάσκουσιν. Ὅταν οὖν ωροφῆται λέγωσιν· «Ἄκουε οὐρανὲ καὶ ἐνωτίζου ἡ γῆ, Κύριος «ἐλάλησεν,» οὐρανὸν λέγει [158], φησί, τὸ ωνεῦμα τὸ ἐν τῷ ἀνθρώπῳ, τὸ τοῦ Ἐλωείμ, γῆν δὲ τὴν ψυχὴν τὴν ἐν τῷ ἀνθρώπῳ σὺν τῷ ωνεύματι, Κύριον δὲ τὸν Βαρούχ, Ἰσραὴλ δὲ τὴν Ἐδέμ. Ἐδὲμ γὰρ λέγεται καὶ Ἰσραὴλ ἡ σύζυγος τοῦ Ἐλωείμ. «Οὐκ ἔγνω με, φησίν, «Ἰσραήλ, εἰ γὰρ ἐγνώκει ὅτι ωρὸς τῷ Ἀγαθῷ εἰμί, οὐκ ἂν ἐκόλαζε «τὸ ωνεῦμα τὸ ἐν τοῖς ἀνθρώποις διὰ τὴν ωατρικὴν ἄγνοιαν.»

27. Ἐντεῦθεν... γέγραπται δὲ καὶ ὅρκος ἐν τῷ ωρώτῳ βιβλίῳ τῷ

non fuerat. Igitur ubi audietis dicentes cycnum ad Ledam venisse et genuisse ex ea, cycnus Elohim est, et Leda Edem. Et ubi aquilam venisse ad Ganymedem, aquila Naas est, et Ganymedes Adam; et ubi aurum ad Danaen venisse et genuisse ex ea, aurum Elohim est, Danae Edem. Hac ratione omnes fabulas interpretantur. Et ubi dicunt prophetæ, «Audi, cœlum, «et aurem intende, terra, Dominus locutus est,» cœlum hic dicitur, inquit, spiritus qui habitat in homine ab Elohim, terra autem anima quæ in homine cum spiritu habitat, Dominus Baruch, Israel Edem; nam Edem et Israel nominibus appellatur uxor illius Elohim. «Non me cognovit, ait, «Israel; quippe, si me apud Bonum esse cognovisset, non per patris igno«rantiam spiritum qui est in hominibus punivisset.»

27. Inde..... scriptum est etiam in libro primo cui titulus Baruch, jura-

1. ωρότερον Schneid.; ωρῶτον cod. Mill. — 9. μύθους ἐμφερεῖς ὄντας Schn.; μύθους ἐμφέροντας cod.; μύθοις ἐμφέροντας Mill. — 10. λέγουσιν cod. — 10-11. Conf. Is. 1, 2. — 12. ἀνθρώπῳ Schneid.; οὐρανῷ cod. Mill. — 14 sqq. Cf. Is. 1, 3; ἔγνω με Schneid.; ἐγνώκει cod. Mill. — 16. ἀνθρώποις Bern.; οὐρανοῖς cod. Mill. — 17. ἐντεῦθεν in cod. et in edit. Mill. claudit caput superius. Schneid. legit Ἐν-

ἐπιγραφομένῳ Βαρούχ, ὃν ὁρκίζουσι τοὺς κατακούειν μέλλοντας τούτων τῶν μυσηρίων καὶ τελεῖσθαι παρὰ τῷ Ἀγαθῷ· ὃν ὅρκον, φησίν, ὤμοσεν ὁ πατὴρ ἡμῶν Ἐλωεὶμ παρὰ τῷ Ἀγαθῷ γενόμενος, καὶ οὐ μετεμελήθη ὁμόσας, περὶ οὗ γέγραπται, φησίν, «Ὤμοσε «Κύριος καὶ οὐ μεταμεληθήσεται.» Ἔστι δὲ ὁ ὅρκος οὗτος. «Ὀμνύω «τὸν ἐπάνω πάντων, τὸν Ἀγαθὸν, τηρῆσαι τὰ μυστήρια ταῦτα καὶ «ἐξειπεῖν μηδενί, μηδὲ ἀνακάμψαι ἀπὸ τοῦ Ἀγαθοῦ ἐπὶ τὴν κτίσιν.» Ἐπειδὰν δὲ ὁμόσῃ τοῦτον τὸν ὅρκον, εἰσέρχεται πρὸς τὸν Ἀγαθὸν καὶ βλέπει, «ὅσα ὀφθαλμὸς οὐκ εἶδε καὶ οὖς οὐκ ἤκουσε καὶ ἐπὶ «καρδίαν ἀνθρώπου οὐκ ἀνέβη,» καὶ πίνει ἀπὸ τοῦ ζῶντος ὕδατος, ὅπερ ἐστὶ λουτρὸν αὐτοῖς, ὡς νομίζουσι, πηγὴ ζῶντος ὕδατος ἀλλομένου. Διακεχώρισται γάρ, φησίν, ἀνὰ μέσον ὕδατος καὶ ὕδατος, καὶ ἔστιν ὕδωρ τὸ ὑποκάτω τοῦ στερεώματος τῆς πονηρᾶς κτίσεως, ἐν ᾧ λούονται οἱ χοϊκοὶ καὶ ψυχικοὶ ἄνθρωποι· καὶ ὕδωρ ἐστὶν ὑπεράνω τοῦ στερεώματος τοῦ Ἀγαθοῦ ζῶν, ἐν ᾧ λούονται οἱ πνευμα-

mentum, quod jurare debent ii qui mysteria hæc audire et initiari volunt apud Bonum. Quod juramentum, ait, juravit pater noster Elohim, quum apud Bonum esset, et eum non pœnituit, secundum scriptum illud: «Juravit «Dominus, et non pœnitebit eum.» Sic ergo juratur: «Juro per eum qui «est super omnia, per Bonum, servaturum me hæc mysteria, nec ulli re-«velaturum, nec unquam a Bono ad creaturam deflexurum.» Quod ubi juravit, accedit ad Bonum et videt «quæ oculus non vidit nec audivit auris, «quæque in cor hominis non ascenderunt,» et bibit ex aqua viva, quam sibi lavacrum usurpant, quæ est aquæ salientis vivus fons. Discrimen enim ait esse inter aquam et aquam, et sub firmamento jacere pravæ creationis aquam, in qua lavantur choici et psychici homines; super firmamentum autem esse vivam aquam Boni, in qua lavantur quicumque vivunt e spi-

τεῦθεν γέγραπται δέ. Mill. suspicatur quædam excidisse post ἐντεῦθεν, quod verisimile est. Librarius enim mihi videtur sententiam omisisse cujus prima verba erant ἐντεῦθεν γέγραπται, et incautus ad sententiam aliam ivisse quæ hoc eodem vocabulo incipiebat: γέγραπται δὲ καὶ ὅρκος... Hoc fragmentum (§ 27) e loco suo forsitan commentatum est et reponendum inter §§ 23 et 24. — 3. ὤμοσεν Mill. ὠνόμασεν cod. — 4 sqq. Cf. Psalm. CIX, 4. — 5. οὗτος Schneid.; οὕτως cod. Mill. — 6. πάντων, τὸν Ἀγαθὸν Schneid.; πάντα τὸν Ἀγαθὸν pr. cod.; πάντων τῶν ἀγαθῶν corr. cod. Mill. — 9-10. Conf. B. Pauli *I Epist. ad Corinth.* II, 9. — 11-12. Cf. Evang. B. Joan. IV, 14. — 15. ὑπεράνω Mill.; ὑπὸ ἄνω cod.

τικοὶ [καὶ] ζῶντες ἄνθρωποι, ἐν ᾧ ἐλούσατο Ἐλωεὶμ καὶ λουσάμενος οὐ μετεμελήθη. Καὶ ὅταν λέγῃ, φησίν, ὁ προφήτης «λαβεῖν ἑαυ-«τῷ[159] γυναῖκα πορνείας, διότι πορνεύουσα ἐκπορνεύσει ἡ γῆ ἀπὸ «ὄπισθε τοῦ Κυρίου,» τουτέστιν ἡ Ἐδὲμ ἀπὸ τοῦ Ἐλωείμ, ἐν τούτοις, φησίν, ὁ προφήτης σαφῶς λαλεῖ τὸ ὅλον μυστήριον, καὶ οὐκ ἀκούεται διὰ τὴν κακίαν τοῦ Νάας. Κατὰ τὸν αὐτὸν ἐκεῖνον τρόπον καὶ τὰς ἄλλας λαλιὰς προφητικὰς ὁμοίως παράδουσι διὰ πλειόνων βιβλίων, ἔστι δὲ αὐτοῖς προηγουμένως βιβλίον ἐπιγραφόμενον Βαρούχ, ἐν ᾧ ὅλην τὴν τοῦ μύθου αὐτῶν διαγωγὴν ὁ ἐντυχὼν γνώσεται. Πολλαῖς μὲν οὖν αἱρέσεσιν ἐντυχών, ἀγαπητοί, οὐδενὶ τούτου κακῷ χείρονι ἐνέτυχον. Ἀληθῶς δέ, ὥσπερ λέγεται, κατὰ τὸν αὐτοῦ Ἡρακλέα δεῖ μιμησαμένους ἐκκαθᾶραι τὴν Αὐγείου κόπρον, μᾶλλον δὲ ἀμάραν, εἰς ἣν ἐμπεσόντες οἱ τούτου ἐχόμενοι οὐ πώποτε ἀποπλυθήσονται, ἀλλ' οὐδὲ ἀνακύψαι δυνήσονται.

28. Ἐπεὶ γοῦν καὶ τὰ Ἰουστίνου τοῦ ψευδογνωστικοῦ ἐπιχειρήματα ἐξεθέμεθα, δοκεῖ καὶ τὰς τῶν ἀκολούθων αἱρέσεων δόξας ἐν

ritu homines, in qua ablutus est Elohim. neque pœnituit eum quod ablutus esset. Et ubi propheta canit, «Sumere sibi mulierem scortum, quoniam «scortando divortium faciet terra a Domino,» id est Edem ab Elohim, his verbis evidenter a propheta significatur totum mysterium, quod non intelligitur ob malitiam Naas. Eodem isto modo cæteras etiam propheticas loquelas in compluribus libris a vero sensu detorquent, quorum præcipuus est qui inscribitur Baruch, ubi fabulæ ipsorum pertractationem cognoscet qui legerit. Quum permultæ mihi occurrerint hæreses, o carissimi, nulla mihi ista quidem pejor occurrit. Vere Herculem illius imitari oportet, et Augiæ expurgare, ut dicitur, stabulum, potiusve sentinam, in quam asseclæ ejus ubi inciderint non ablui, imo ne emergere quidem poterunt.

28. Quoniam quæ molitus est Justinus pseudognosticus evolvimus, operæ pretium erit similes hæreses in sequentibus libris evolvere, neque ullam

1. Addidi [καί]. — 2 sqq. Cf. Os. 1, 2. — 7. ἄλλας λαλιάς Schneid.; ἄλλας cod. Mill. — παράδουσι Schneid.; παραδιδοῦσι cod. Mill. — 9. ὁ ἐντυχὼν Miller.; ὁ εὖ τυχὼν cod. — 11. λέγεται Schneidew.; λέγει καὶ ὁ cod. Mill. qui καλὸς susp. pro κατὰ. — 13. ἀνεχόμενοι cod. Miller. — 14. ἀποπληθήσονται cod. corr. Mill.

ταῖς ἑξῆς βίβλοις ἐκθέσθαι, μηδένα δὲ καταλιπεῖν ἀνέλεγκτον αὐτῶν, τῶν ὑπ' αὐτῶν λεγομένων παρατιθεμένων, ὄντων ἱκανῶν πρὸς παραδειγματισμόν, εἰ καὶ μόνον ἐκρηθείη τὰ ἀπόκρυφα παρ' αὐτοῖς καὶ ἄρρητα, ἃ μόλις μετὰ πολλοῦ πόνου μυοῦνται οἱ ἄφρονες. Ἴδωμεν οὖν τί καὶ Σίμων λέγει.

earum dimittere irrefutatam; fiet autem refutatio ex patefactis eorum dictis, quæ sufficiant ad confutationem, dummodo abscondita et arcana eorum palam efferantur quæ non sine multo labore initiantur stulti. Nunc igitur quid Simoni etiam placuerit videamus.

1. ἀνέλεκτον cod. corr. Mill. — 2. ὑπ' αὐτῶν Mill.; ὑπ' αὐτὸν cod. — 3. ἐκκρι- θείη et αὐτῆς cod. corr. Mill. — 4. μύονται cod.

(160) ΒΙΒΛΙΟΝ ϛ'.

1. Τάδε ἔνεστιν ἐν τῇ ἕκτῃ τοῦ κατὰ πασῶν αἱρέσεων ἐλέγχου.

2. Τίνα τὰ Σίμωνι τετολμημένα, καὶ ὅτι ἐκ μαγικῶν καὶ ποιητικῶν τὸ δόγμα κρατύνει.

3. Τίνα ὁ Οὐαλεντῖνος δογματίζει, καὶ ὅτι ἐκ γραφῶν οὐ συνίσταται αὐτοῦ τὸ δόγμα, ἀλλὰ ἐκ τῶν Πλατωνικῶν καὶ Πυθαγορικῶν δογμάτων.

4. Καὶ τίνα τὰ Σεκούνδῳ καὶ Πτολεμαίῳ καὶ Ἡρακλέωνι δοκοῦντα, ὡς καὶ αὐτοὶ τοῖς αὐτοῖς, οἷς οἱ Ἕλληνες σοφοί, ἐχρήσαντο ἄλλοις ῥήμασι.

5. Τίνα τὰ Μάρκῳ καὶ Κολαρβάσῳ νομισθέντα, καὶ ὅτι τινὲς αὐτῶν μαγείαις καὶ ἀριθμοῖς Πυθαγορείοις προσέσχον.

6. Ὅσα μὲν οὖν ἐδόκει τοῖς ἀπὸ τοῦ ὄφεως τὰς ἀρχὰς παρειληφόσι καὶ κατὰ τελείωσιν τῶν χρόνων εἰς φανερὸν τὰς δόξας ἑκουσίως προενεγκαμένοις, ἐν τῇ πρὸ ταύτης βίβλῳ, οὔσῃ πέμπτῃ τοῦ Ἐλέγχου

LIBER VI.

1. Hæc in sexta omnium hæresium refutationis parte insunt.

2. Quænam Simon ausus sit, et quomodo ejus disciplina e magorum poetarumque disciplinis constet.

3. Quænam Valentinus doceat, et quomodo ejus doctrina non ex Scripturis sacris, sed e Platonicis et Pythagoricis placitis sit conflata.

4. Quænam Secundo et Ptolemæo et Heracleoni placuerint, quomodo ipsi eadem quæ Græci sapientes, aliis verbis, docuerint.

5. Quænam Marcus et Colarbasus statuerint et quomodo ex iis plures artibus magicis numerisque Pythagoreis se addixerint.

6. Quæ illi cogitaverint qui a serpente principia sua desumpserunt et progressu temporum suas doctrinas in lucem ultro protulerunt, in superiore libro, qui hæresium Refutationis quintus est, exposuimus. Nunc et eorum

8. ἄλλοις cod.; Schneidew. susp. ἀλλ' ἄλλοις. — 11. ἔσχον cod.; ἐνέσχον vel ἐσχόλαζον Miller.; προσέσχον Schneid. — 12. περειληφόσι cod. — 13. τελείωσιν Buns. *Hippol.* 2ª edit. I, 350; μείωσιν cod. Mill. – ἑκουσίως cod.; ἀνοσίως Buns. l. l. — 14. προενεγκαμένοις Schn.; προσενεγκαμένοις cod. Mill.

τῶν αἱρέσεων, ἐξεθέμην. Νυνὶ δὲ καὶ τῶν ἀκολούθων τὰς γνώμας οὐ [161] σιωπήσω, ἀλλ' οὐδὲ μίαν ἀνέλεγκτον καταλείψω, εἴγε δυνατὸν πάσας ἀπομνημονεῦσαι καὶ τὰ τούτων ἀπόῤῥητα ὄργια, ἃ δικαίως ὄργια κλητέον· οὐ γὰρ μακρὰν ἀπέχουσιν ὀργῆς τοιαῦτα τετολμηκότες, ἵνα καὶ τῇ ἐτυμολογίᾳ χρήσωμαι.

α'. Περὶ Σίμωνος.

7. Δοκεῖ οὖν καὶ τὰ Σίμωνος τοῦ Γιτληνοῦ, κώμης τῆς Σαμαρείας, νῦν ἐκθέσθαι, παρ' οὗ καὶ τοὺς ἀκολούθους δείξομεν ἀφορμὰς λαβόντας ἑτέροις ὀνόμασιν ὁμοια τετολμηκέναι. Οὗτος ὁ Σίμων μαγείας ἔμπειρος ὢν καὶ τὰ μὲν παίξας πολλοὺς κατὰ τὴν Θρασυμήδους τέχνην, ᾧ τρόπῳ ἄνωθεν ἐξεθέμεθα, τὰ δὲ καὶ διὰ δαιμόνων κακουργήσας, θεοποιῆσαι ἑαυτὸν ἐπεχείρησεν, ἄνθρωπος γόης καὶ μεσὶτὸς ἀπονοίας, ὃν ἐν ταῖς Πράξεσιν οἱ ἀπόστολοι ἤλεγξαν· οὗ

qui illos secuti sunt non dubitabo expromere sententias, neque unam irrefutatam dimittere in animo est, siquidem meminisse potuero omnium omniaque memoria repetere istorum arcana orgia, quæ jure quidem orgia dici possunt: nam haud procul absunt a furore (ὀργή) qui talia ausi sunt, ut etiam etymologia utar.

I. DE SIMONE.

7. Videtur igitur et Simonis Gitteni, ex vico qui est in Samaria, exponere placita, cujus discipulos ostendemus mutatis nominibus eadem ausos esse. Simon iste, magicarum artium peritus, quum aliquando multos Thrasymedis arte, qua ratione supra enarravimus, decepisset, aliquando et mala per dæmones opera patravisset, sese ipse facere deum tentavit, homo quidem præstigiator et demens, quem in Actis apostoli convicerunt. Quod

6 sqq. De Simone lege B. Iren. *Cont. hæres.* l. I, c. XIX, XX; Tert. *Præs.* c. XLVI; B. Epiph. *Hæres.* XXI; Theod. *Hæret. fab.* lib. I, c. I; B. August. *De Hæres.* c. I. Cf. B. Just. c. I, *Apol.* §§ 26, 66; B. Greg. Naz. *Or.* c. XLIV; Eus. *Histor. Eccles.* l. II, c. XIII. De eodem multa et partim incredibilia narraverunt *Clementinorum* et *Recognitionum* auctor et Abdias et Nicephorus. – Γιτληνοῦ Schneid.; Γειτληνοῦ cod. secunda manu. Mill.; Γειτλινοῦ pr. cod. Conf. Steph. Byz. et Io. Cleric. ad *Constit. apostol.* VI, 7. Schneidew. — 8-9. μαγείαν cod. corr. Mill. — 10. ᾧ τρόπῳ κ. τ. λ. Vide supra, lib. IV. — 12. Conf. Acta, VIII, 9 sqq.

πολλῷ σοφώτερον καὶ μετριώτερον Ἄψεθος ὁ Λίβυς ὀρεχθεὶς θεὸς νομισθῆναι ἐν Λιβύῃ ἐπεχείρησεν, οὗ τὸν μῦθον οὐ πολύ τι ἀπεμφαίνοντα τῆς Σίμωνος τοῦ ματαίου ἐπιθυμίας, δοκεῖ διηγήσασθαι ὄντα ἄξιον τῆς τούτου ἐπιχειρήσεως.

8. Ἄψεθος ὁ Λίβυς ἐπεθύμησε θεὸς γενέσθαι· ὡς δὲ πολυπραγμονῶν πάνυ ἀπετύγχανε τῆς ἐπιθυμίας, ἠθέλησε κἂν δοκεῖν γεγονέναι, καὶ ἔδοξέ γε ὡς ἀληθῶς χρόνῳ πλείονι γεγονέναι θεός. Ἔθυον γὰρ οἱ ἀνόητοι Λίβυες αὐτῷ ὡς θείᾳ τινὶ δυνάμει, νομίζοντες ἄνωθεν ἐξ οὐρανοῦ πεπιστευκέναι φωνῇ. Συναθροίσας γὰρ εἰς ἕνα καὶ τὸν αὐτὸν οἰκίσκον ὄρνιθας πλείστους ψιττακοὺς κατέκλεισεν· εἰσὶ δὲ πλεῖστοι κατὰ τὴν Λιβύην ψιττακοί, καὶ ἐναργῶς μιμούμενοι πάνυ τὴν ἀνθρωπίνην φωνήν. Οὗτος χρόνῳ διαθρέψας τοὺς ὄρνεις ἐδίδαξε [162] λέγειν· « Ἄψεθος θεός ἐστιν. » Ὡς δὲ ἤσκησαν οἱ ὄρνιθες χρόνῳ πολλῷ καὶ τοῦτο ἔλεγον, ὅπερ ᾤετο λεχθὲν θεὸν εἶναι ποιήσειν νομίζεσθαι τὸν Ἄψεθον, τότε ἀνοίξας τὸ οἴκημα

idem prudentius et moderatius in Libya tentavit, quum reputari cuperet deus, Apsethus Libys : cujus fabulam quæ haud longe abest a vano Simonis conatu, explanare libet illo haud indignam.

8. Apsethus Libys cupivit esse deus. Quum irriti ejus conatus viderentur, voluit saltem deus videri, et visus quidem est vere factus esse aliquando deus. Nam eum coluere Libyes insani, ut divinum aliquod numen, quum voci desuper e cœlo missæ credere arbitrarentur. Coegit enim in ædiculam unam aves permultas psittacos; plurimi autem in Libya psittaci inveniuntur et vocem humanam imitantur planissime. Hic aluit diu volucres docuitque dicere hoc : Apsethus deus est. Postquam per longissimum tempus edoctæ dixere volucres id quo dicto fore putabat Apsethus ut deus reputaretur, tum ædi-

5. Ἄψεθος ὁ Λίβυς] Conf. Apostolium, *Proverb.* s. v. Ψαφῶν Mill. Maximus Tyrius, *Diss.* XXXV, prorsus similia de Psaphone quodam Libye narrat, nisi quod ultima desiderantur. Maximum Tyrium exscripsit Apostolius, *Cent.* XVIII, XLVIII, p. 730, edit. *Leutsch*, qui similem narrationem affert de Hannone Carthaginiensi ex Æliano. V. *Hist.* XIV, XXX. Conf. etiam Justin. XXI, IV, et Plin. *Nat. Histor.* VIII, XVI. Schneidew. — 8. αὐτῷ ὡς Schneidew.; αὐτῷ cod. Mill. qui δυνάμει delet et θείᾳ τινὶ ad φωνῇ refert. Quem recte conjecisse forsan dixeris; nam apud Maximum Tyrium, unde hæc excerpta sunt, legimus : θείαν τινὰ νομίσαντες εἶναι φήμην, ἔθυον κ. τ. λ. — 14. ᾤετο Mill.; ᾤετο τὸ cod.

εἴασεν ἄλλον ἀλλαχόσε τοὺς ψιττακούς. Πετομένων δὲ τῶν ὀρνίθων ἐξῆλθεν ὁ φθόγγος εἰς πᾶσαν τὴν Λιβύην, καὶ τὰ ῥήματα αὐτῶν διῆλθε μέχρι τῆς Ἑλληνικῆς γῆς, καὶ οὕτως οἱ Λίβυες καταπλαγέντες ἐπὶ τῇ τῶν ὀρνίθων φωνῇ τό τε πραχθὲν ὑπὸ τοῦ Ἀψέθου πανούργευμα μὴ ἐννοήσαντες, θεὸν εἶχον τὸν Ἄψεθον. Τῶν δὲ Ἑλλήνων τις ἀκριβῶς ἐννοήσας τὸ σόφισμα τοῦ νενομισμένου θεοῦ διὰ τῶν αὐτῶν ἐκείνων ψιττακῶν οὐκ ἐλέγχει μόνον, ἀλλὰ καὶ ἀφανίζει τὸν ἀλαζόνα καὶ φορτικὸν ἐκεῖνον ἄνθρωπον. Μετεδίδαξε δὲ ὁ Ἕλλην καθείρξας πολλοὺς ἀπὸ τῶν ψιττακῶν λέγειν· « Ἄψεθος « ἡμᾶς κατακλείσας ἠνάγκασε λέγειν, Ἄψεθος θεός ἐστιν. » Ἀκούσαντες δὲ οἱ Λίβυες τῆς παλινῳδίας τῶν ψιττακῶν, πάντες ὁμοθυμαδὸν συνελθόντες κατέκαυσαν τὸν Ἄψεθον.

9. Οὕτως ἡγητέον Σίμωνα τὸν μάγον ἀπεικάζοντας τῷ Λίβυϊ τάχιον ἀνθρώπῳ γενομένῳ, [οὐ τῷ] ὄντως θεῷ. Εἰ δὲ ἔχει τὰ τῆς εἰκόνος ἀκριβῶς, καὶ πέπονθεν ὁ μάγος πάθος τι παραπλήσιον Ἀψέθῳ, ἐπιχειρήσωμεν μεταδιδάσκειν τοῦ Σίμωνος τοὺς ψιττακούς, ὅτι Χριστὸς οὐκ ἦν Σίμων ὁ ἑστώς, στάς, στησόμενος· ἀλλ' ἄνθρωπος

ficium reseravit et alium aliorsum dimisit psittacum. Quibus huc illuc volantibus, vox per totam Libyam ivit, et pervenere usque in Græciam eorum verba; atque ita Libyes voce avium attoniti, ignorantesque fraudem quam excogitaverat Apsethus, hunc pro deo coluerunt. At Græcus quidam homo, falsa istius novi dei arte perspecta, iisdem illis psittacis usus istum vanum et mendacem hominem confutavit, imo et omnino perdidit. Nam docuit multos in cavea inclusos psittacos e contrario dicere: « Apse« thus inclusos nos coegit dicere: Apsethus deus est. » Qua audita psittacorum palinodia, omnes una Libyes congressi Apsethum cremaverunt.

9. Sic existimandum est de Simone mago, ut comparemus eum huic Afro qui brevi homo visus est et non vero Deo. Si ea similitudo probatur, si idem mago atque Apsetho accidit, jam Simonis psittacos doceamus dicere, Christum non fuisse Simonem, qui stat, stetit, stabit; sed hominem ex

14. Cod. et Schneid. habent: *τάχιον ἀνθρώπῳ γενομένῳ οὕτως θεῷ*. Nisi amplior corruptela subest, legendum certe *τάχιον ἀνθρώπῳ γενομένῳ, οὐ τῷ ὄντως θεῷ*, facillime *οὐ τῷ* cum *ὄντως* confuso a librario et omisso.

ἦν ἐκ σπέρματος, γέννημα γυναικός, ἐξ αἱμάτων καὶ ἐπιθυμίας σαρκικῆς καθάπερ καὶ οἱ λοιποὶ γεγεννημένος· καὶ ὅτι ταῦθ' οὕτως ἔχει, προϊόντος τοῦ λόγου ῥαδίως ἐπιδείξομεν. Λέγει δὲ ὁ Σίμων, μεταφράζων τὸν νόμον [163] Μωϋσέως ἀνοήτως τε καὶ κακοτέχνως, Μωσέως γὰρ λέγοντος, «ὅτι ὁ Θεὸς πῦρ φλέγον ἐστὶ καὶ καταναλίσκον,» δεξάμενος τὸ λεχθὲν ὑπὸ Μωσέως οὐκ ὀρθῶς, πῦρ εἶναι τῶν ὅλων λέγει τὴν ἀρχήν, οὐ νοήσας τὸ εἰρημένον, ὅτι Θεὸς οὐ πῦρ, ἀλλὰ πῦρ φλέγον καὶ καταναλίσκον, οὐκ αὐτὸν διασπῶν μόνον τὸν νόμον Μωσέως, ἀλλὰ καὶ τὸν σκοτεινὸν Ἡράκλειτον συλαγωγῶν. Ἀπέραντον δὲ εἶναι δύναμιν ὁ Σίμων προσαγορεύει τῶν ὅλων τὴν ἀρχήν, λέγων οὕτως· «Τοῦτο τὸ γράμμα ἀποφάσεως «φωνῆς καὶ ὀνόματος ἐξ ἐπινοίας τῆς μεγάλης δυνάμεως τῆς ἀπε«ράντου. Διὸ ἔσται ἐσφραγισμένον, κεκρυμμένον, κεκαλυμμένον, «κείμενον ἐν τῷ οἰκητηρίῳ, οὗ ἡ ῥίζα τῶν ὅλων τεθεμελίωται.» Οἰκητήριον δὲ λέγει εἶναι τὸν ἄνθρωπον τοῦτον τὸν ἐξ αἱμάτων γεγεννημένον, καὶ κατοικεῖν ἐν αὐτῷ τὴν ἀπέραντον δύναμιν, ἣν ῥίζαν

semine natum, mulieris filium, ex sanguine et concupiscentia carnis generatum sicut et generantur cæteri omnes : quod ita se habere progrediente sermone facile probabimus. Dicit autem Simon, legem Mosis insipienter et insidiose interpretatus, hæc verba Mosis, «Deus ignis comburens et con«sumens est,» non vero sensu accipi ; nam significare ignem principium mundi esse, quum dicat contra Moses, quod Simo iste haud intellexit, non ignem, sed ignem comburentem et consumentem esse Deum ; atque ita non modo Mosis corrumpit legem, sed etiam obscurum Heraclitum furatur. Infinitam autem potestatem esse affirmat mundi principium, ubi dicit : «Hic «liber revelationis vocis et nominis ex intelligentia magnæ potestatis infi«nitæ. Quare obsignatum, absconditum, velatum erit, et jacebit in habita«culo, ubi fundata radix mundi est.» Habitaculum esse hunc hominem qui ex sanguine natus est, et in illo inhabitare infinitam potestatem, quæ sit

4. μεταφράζων Schneid.; μεταφράσσων cod.; μεταφράσων Mill. — 4 sqq. Cum his et sequentibus, confer quæ infra leguntur, lib. X, c. XII. — 5-6. Conf. *Deut.* IV, 24 : Ὅτι Κύριος ὁ Θεός σου πῦρ καταναλίσκον ἐστὶν αὐτός, Θεὸς ζηλωτής. — 12. Conf. infra, c. XII. — 12-13. τοῦ ἀπεράντου cod. corr. Mill.

εἶναι τῶν ὅλων φησίν. Ἔστι δὲ ἡ ἀπέραντος δύναμις, τὸ πῦρ, κατὰ τὸν Σίμωνα οὐδὲν ἁπλοῦν, καθάπερ οἱ πολλοὶ ἁπλᾶ λέγοντες εἶναι τὰ τέσσαρα στοιχεῖα καὶ τὸ πῦρ ἁπλοῦν εἶναι νενομίκασιν, ἀλλὰ γὰρ εἶναι τὴν τοῦ πυρὸς διπλῆν τινὰ τὴν φύσιν, καὶ τῆς διπλῆς ταύτης καλεῖ τὸ μέν τι κρυπτόν, τὸ δέ τι φανερόν· κεκρύφθαι δὲ τὰ κρυπτὰ ἐν τοῖς φανεροῖς τοῦ πυρός, καὶ τὰ φανερὰ τοῦ πυρὸς ὑπὸ τῶν κρυπτῶν γεγονέναι. Ἔστι δὲ τοῦτο, ὅπερ Ἀριστοτέλης δυνάμει καὶ ἐνεργείᾳ καλεῖ ἢ Πλάτων νοητὸν καὶ αἰσθητόν. Καὶ τὸ μὲν φανερὸν τοῦ πυρὸς πάντα ἔχει ἐν ἑαυτῷ ὅσα ἄν τις ἐπινοήσῃ ἢ καὶ λάθῃ παραλιπὼν τῶν ὁρατῶν· τὸ δὲ κρυπτὸν πᾶν (164) ὅ, τι ἐννοήσει τις νοητὸν καὶ πεφευγὸς τὴν αἴσθησιν ἢ καὶ παραλείπει μὴ διανοηθείς. Καθόλου δὲ ἔστιν εἰπεῖν, πάντων τῶν ὄντων αἰσθητῶν τε καὶ νοητῶν, ὧν ἐκεῖνος κρυφίων καὶ φανερῶν προσαγορεύει, ἔστι θησαυρὸς τὸ πῦρ τὸ ὑπερουράνιον, οἱονεὶ δένδρον μέγα, ὡς τὸ δι' ὀνείρου βλεπόμενον τῷ Ναβουχοδονόσορ, ἐξ οὗ πᾶσα σὰρξ τρέ-

mundi radix. Est autem infinita potestas ignis, qui, secundum Simonem, non simplex est, ut plerisque videtur esse sicut et cætera elementa, sed contra natura duplex, cujus alterum occultum, alterum apertum esse vult: quod ignis occultum est, in aperto occultari; quod autem apertum est ignis sub occulto jacere. Id est quod appellat *potentiam* et *actum* Aristoteles, aut Plato *intelligibile* et *sensibile*. Et apertum quod in igne est omnia continet in se quæcumque aut perspiciuntur aut etiam lateant omissa sed visibilia sunt; occultum autem complectitur quidquid intelligitur sed sensum effugit aut etiam non intellectum dimittitur. Uno autem verbo dici potest rerum omnium, seu visibilium, seu intelligibilium, quas occultas et apertas appellat iste, thesaurum esse supercœlestem, ut arborem illam magnam quæ visa somnianti Nabuchodonosor est, e qua omnis caro alitur. Et ad aperta

3 sqq. Ex hoc loco videtur Theodoretus quædam exscerpsisse; apud eum enim legimus (*Hæret. fab.* l. I, c. 1) : Ἄπειρόν τινα ὑπέθετο δύναμιν· ταύτην δὲ ῥίζωμα τῶν ὅλων ἐκάλεσεν, εἶναι δὲ αὐτὴν πῦρ ἔφησε, διπλῆν ἐνέργειαν ἔχον, τὴν μὲν φαινομένην, τὴν δὲ κεκρυμμένην. — 10. τῶν ὁρατῶν Miller. τὸν ἀόρατον cod. — 11. πεφευγός cod. – ἢ Schneid.; εἰ cod. Mill. — 12. ὄντων Miller.; ὅλων cod. — 13. κρυφίως καὶ φανερῶς cod. Mill. corr. Schneid. — 14. ὡς τὸ Mill.; ὡς cod. — 15. τὸν Ναβουχοδονόσορ cod. Conf. Daniel, IV, 6-9.

φεται. Καὶ τὸ μὲν φανερὸν εἶναι τοῦ πυρὸς νομίζει τὸ πρέμνον, τοὺς κλάδους, τὰ φύλλα, τὸν ἔξωθεν αὐτῷ περικείμενον φλοιόν. Ἅπαντα, φησί, ταῦτα τοῦ μεγάλου δένδρου ἀναφθέντα ἀπὸ τῆς παμφάγου τοῦ πυρὸς ἀφανίζεται φλογός. Ὁ δὲ καρπὸς τοῦ δένδρου ἐὰν ἐξεικονισθῇ καὶ τὴν ἑαυτοῦ μορφὴν ἀπολάβῃ, εἰς ἀποθήκην τίθεται, οὐκ εἰς τὸ πῦρ. Γέγονε μὲν γὰρ, φησίν, ὁ καρπός, ἵνα εἰς τὴν ἀποθήκην τεθῇ, τὸ δὲ ἄχυρον ἵνα παραδοθῇ τῷ πυρί, ὅπερ ἐστὶ πρέμνον, οὐκ αὐτοῦ χάριν ἀλλὰ τοῦ καρποῦ γεγενημένον.

10. Καὶ τοῦτό ἐστι, φησί, τὸ γεγραμμένον ἐν τῇ Γραφῇ· «Ὁ «γὰρ ἀμπελὼν Κυρίου Σαβαὼθ οἶκος τοῦ Ἰσραὴλ ἐστι, καὶ ἄνθρω- «πος τοῦ Ἰούδα νεόφυτον ἠγαπημένον.» Εἰ δὲ ἄνθρωπος τοῦ Ἰούδα νεόφυτον ἠγαπημένον, δέδεικται, φησίν, ὅτι ξύλον οὐκ ἄλλο τι ἀλλ' ἢ ἄνθρωπος ἐστίν. Ἀλλὰ περὶ τῆς ἐκκρίσεως αὐτοῦ καὶ διακρίσεως ἱκανῶς, φησίν, εἴρηκεν ἡ Γραφή, καὶ πρὸς διδασκαλίαν ἀρκεῖ τοῖς ἐξεικονισμένοις τὸ λεχθέν· «ὅτι πᾶσα σὰρξ χόρτος, καὶ πᾶσα «δόξα σαρκὸς ὡς ἄνθος χόρτου. Ἐξηράνθη ὁ χόρτος, καὶ τὸ ἄνθος «αὐτοῦ ἐξέπεσε· τὸ δὲ ῥῆμα Κυρίου μένει εἰς τὸν αἰῶνα.» Ῥῆμα δέ,

ignis refert ipse truncum, et ramos et folia et exteriorem corticem; omnia enim hæc in magna arbore edaci flamma consumuntur. Fructus autem arboris, ubi rite informatus est, non in ignem, sed in apothecam mittitur: ea enim fructus natura est, ut mittatur in apothecam, palea autem igni tradenda est, stirps, dico, non suimet sed fructus causa nata.

10. Et hoc illud est, ait quod in Scriptura legitur: «Vinea Domini «Sabaoth domus Israel est, et homo Juda germen delectabile.» Si homo Juda germen delectabile est, demonstratum est non aliud esse lignum nisi hominem. Sed satis dixisse de secretione et discretione ejus ait Scripturam, et ut doceatur qui jam informatus est sufficere dictum illud: «Omnis caro «fœnum, et omnis gloria carnis tanquam flos fœni. Exaruit fœnum et flos «ejus decidit; verbum autem Domini manet in æternum.» Hoc Domini ver-

2. τὸν Mill.; τῶν cod. – αὐτῷ Schneid.; αὐτῶν cod. Mill. — 5. ἀπολάβῃ Miller.; ἀπολαύῃ cod. — 6 sqq. Conf. Evang. B. Matth. III, 12; B. Luc. III, 17. — 8. γεγενημένον cod. secunda manu. — 10 sqq. Is. V, 7. — 15 sqq. Conf. B. Petri I, *Epist.* 1, 24: διότι πᾶσα σὰρξ χόρτος καὶ πᾶσα δόξα αὐτῆς ὡς ἄνθος χόρτου.

φησίν, ἐστὶ [165] Κυρίου τὸ ἐν στόματι γεννώμενον ῥῆμα καὶ λόγος, ἄλλη δὲ χωρίον γενέσεως οὐκ ἔστι.

11. Τοιούτου δὲ ὄντος, ὡς δι' ὀλίγων εἰπεῖν, κατὰ τὸν Σίμωνα τοῦ πυρὸς, καὶ πάντων τῶν ὄντων ὁρατῶν καὶ ἀοράτων, ὡσαύτως ἐνήχων καὶ ἀνήχων, ἀριθμητῶν καὶ ἀναρίθμων, ἐν τῇ Ἀποφάσει τῇ μεγάλῃ καλεῖ τέλειον νοερὸν ἕκαστον τῶν ἀπειράκις ἀπείρως ἐπινοηθῆναι δυναμένων καὶ λαλεῖν καὶ διανοεῖσθαι καὶ ἐνεργεῖν, οὕτως ὡς φησιν Ἐμπεδοκλῆς·

Γαίῃ μὲν γὰρ γαῖαν ὀπώπαμεν, ὕδατι δ' ὕδωρ,
αἰθέρι δ' αἰθέρα [δῖον], ἀτὰρ πυρὶ πῦρ ἀΐδηλον,
καὶ [στοργῇ] στοργὴν, νεῖκος δέ τε νείκεϊ λυγρῷ.

12. Πάντα γάρ, φησίν, ἐνόμιζε τὰ μέρη τοῦ πυρὸς τὰ ἀόρατα

bum generatum esse dicit sermonem in ore, quippe quum verbo et sermoni alius non sit generationis locus.

11. Talia quum sint, ut paucis dicam, secundum Simonem et ignis et omnia visibilia et invisibilia et similiter quæcumque audiuntur vel non audiuntur et quæ numerantur vel non numerantur, in sua magna Revelatione vocat perfectum intellectum omne quod potest in infinitum infinite et animo comprehendi et loqui et cogitari et agere, ut ait Empedocles;

terra quidem terram vidimus et aqua aquam,
æthere vero æthera divinum, et igne ignem edacem,
et amore amorem et jurgium jurgio exitiali.

12. Omnes enim partes, ut ait, invisibiles ignis existimavit intelligentiæ

2. ἄλλη δὲ Schneidew.; ἀλλ' ἢ cod.; ἄλλο δὲ sive οὗ vel ᾧ ἄλλο Millerus. — 3. ὀλίγον cod. corr. Mill. — 4. ὡσαύτως Schneid.; ὧν αὐτὸς cod. Mill. — 5. ἀνήχων Schneid.; ἤχων cod. Mill. – ἀριθμητῶν καὶ Schneidew.; καὶ ἀριθμητῶν cod. Mill. — 6. τέλειον νοερὸν Schneid.; τελείων νοερῶν cod. Mill. – οὕτως ὡς ἕκαστον cod. Miller. Schneidew.; οὕτως ὡς delenda utpote huc inserta incuria librarii qui bis scripsit quod infra et semel erat scribendum : οὕτως ὥς φησιν Ἐμπεδοκλῆς. — 9 sqq. Cf. Emped. ed. Karst. v. 321. — 10. δῖον om. cod. restit. Millerus. — 11. στοργῇ om. cod. restit. Millerus.

φρόνησιν ἔχειν καὶ νώματος αἶσαν. Γέγονεν οὖν ὁ κόσμος ὁ γεννητὸς ἀπὸ τοῦ ἀγεννήτου πυρός. Ἤρξατο δέ, φησί, γενέσθαι τοῦτον τὸν τρόπον, ἐξ ῥίζας τὰς πρώτας τῆς ἀρχῆς τῆς γεννήσεως λαβὼν ὁ γεννητὸς ἀπὸ τῆς ἀρχῆς τοῦ πυρὸς ἐκείνου · γεγονέναι δὲ τὰς ῥίζας φησὶ κατὰ συζυγίας ἀπὸ τοῦ πυρός, ἄσλινας ῥίζας καλεῖ Νοῦν καὶ Ἐπίνοιαν, Φωνὴν καὶ Ὄνομα, Λογισμὸν καὶ Ἐνθύμησιν · εἶναι δὲ ἐν ταῖς ἐξ ῥίζαις ταύταις πᾶσαν ὁμοῦ τὴν ἀπέραντον δύναμιν δυνάμει, οὐκ ἐνεργείᾳ. Ἥντινα ἀπέραντον δύναμιν φησὶ τὸν ἑσταῶτα, [στάντα,] στησόμενον. Ὃς ἐὰν μὲν ἐξεικονισθῇ, ὢν ἐν ταῖς ἐξ δυνάμεσιν, ἔσται οὐσίᾳ, δυνάμει, μεγέθει, ἀποτελέσματι [166], μία καὶ ἡ αὐτὴ τῇ ἀγεννήτῳ καὶ ἀπεράντῳ δυνάμει, καὶ οὐδὲν ὅλως ἔχουσα ἐνδεέστερον ἐκείνης τῆς ἀγεννήτου καὶ ἀπαραλλάκτου [καὶ] ἀπεράντου δυνάμεως. Ἐὰν δὲ μείνῃ τῇ δυνάμει μόνον ἐν ταῖς ἐξ δυνάμεσι καὶ μὴ ἐξεικονισθῇ, ἀφανίζεται, φησί, καὶ ἀπόλλυται οὕτως ὡς ἡ δύναμις ἡ γραμματική, ἢ γεωμετρικὴ ἐν ἀνθρώπου ψυχῇ.

et mentis esse consortes. Natus est igitur mundus æternus ab æterno igne. Cœpit autem fieri, ut ait, sex radices primas principii generationis assumens æternus ille mundus ex illius ignis principio. Natas autem affirmat per conjugationes fuisse has radices ex igne, quas quidem radices vocat Mentem et Cogitationem, Vocem et Nomen, Rationem et Conceptionem; inesse autem in istis sex radicibus omnem simul infinitam potestatem, virtute autem sola, non actu; quam quidem infinitam potestatem ait esse illum qui stetit, stat, stabit; qui, si imagine effingatur, in sex illis potestatibus apparebit essentia, virtute, magnitudine, effectu, una etiam (potestas) et similis illi æternæ et infinitæ potestati, neque ullo modo inferior illa æterna et immutabili et infinita potestate. Quod si maneat virtute tantum in sex potestatibus neque imagine effingatur, evanescit, ait, et perit sicut facultas grammaticæ vel geometricæ in hominis animo. Facultas enim adjuta arte

1. γνώμην ἴσην cod. Miller.; νώματος αἶσαν Schn. Cf. infra, l. VII, § 29, et Emped. ed. Karst. v. 313. — 1-2. ὁ γεννητὸς] legitur infra, lib. X, § 12 : ὁ κόσμος ἀγέννητος ἀπὸ τοῦ ἀγεννήτου πυρός. — 2 sqq. Cf. infra, lib. X, § 12, ubi plura ex hoc loco excerpta leguntur. — 9. [στάντα] quod deerat restitui. – Ὡς cod. Millerus. Legendum Ὃς. Conf. infra, lib. X, § 12. — 12. [καὶ] addidi.

Προσλαβοῦσα γὰρ ἡ δύναμις τέχνην, φῶς τῶν γινομένων γίνεται· μὴ προσλαβοῦσα δέ, ἀτεχνία καὶ σκότος, καὶ ὡς ὅτε οὐκ ἦν, ἀποθνήσκοντι τῷ ἀνθρώπῳ συνδιαφθείρεται.

13. Τῶν δὲ ἓξ δυνάμεων τούτων καὶ τῆς ἑβδόμης τῆς μετὰ τῶν ἓξ καλεῖ τὴν πρώτην συζυγίαν, Νοῦν καὶ Ἐπίνοιαν, Οὐρανὸν καὶ Γῆν· καὶ τὸν μὲν ἄρσενα ἄνωθεν ἐπιβλέπειν καὶ προνοεῖν τῆς συζύγου, τὴν δὲ Γῆν ὑποδέχεσθαι κάτω τοὺς ἀπὸ τοῦ Οὐρανοῦ νοεροὺς καταφερομένους τῇ Γῇ συγγενεῖς καρπούς. Διὰ τοῦτο, φησίν, ἀποβλέπων πολλάκις ὁ Λόγος πρὸς τὰ ἐκ Νοὸς καὶ Ἐπινοίας γεγεννημένα, τουτέστιν ἐξ Οὐρανοῦ καὶ Γῆς, λέγει, «ἄκουε, «Οὐρανέ, καὶ ἐνωτίζου, Γῆ, ὅτι Κύριος ἐλάλησεν. Υἱοὺς ἐγέν«νησα καὶ ὕψωσα, αὐτοὶ δέ με ἠθέτησαν.» Ὁ δὲ λέγων ταῦτα, φησίν, ἡ ἑβδόμη δύναμις ἐστὶν [ὁ] ἑστώς, στάς, στησόμενος· αὐτὸς γὰρ αἴτιος τούτων τῶν καλῶν ὧν ἐπῄνεσε Μωσῆς, καὶ εἶπε καλὰ λίαν. Ἡ δὲ Φωνὴ καὶ τὸ Ὄνομα, Ἥλιος καὶ Σελήνη. Ὁ δὲ Λο-

fit lumen omnium rerum; non adjuta vero, imperita et tenebrosa et, velut quum non erat, cum homine moriente perit.

13. Primam istarum potestatum sex et septimæ potestatis conjugationem vocat Mentem et Cogitationem, Cœlum et Terram, et masculum quidem dicit desuper inspicere et providere suæ conjugi; Terram autem accipere a Cœlo delatos spirituales et Terræ affines fructus. Quapropter, ait, aspiciens sæpe Verbum quæ genita sunt ex Mente et Cogitatione, id est e Cœlo et Terra, dicit: Audite, Cœli, et auribus percipe, Terra, quoniam Dominus locutus est: filios enutrivi et exaltavi, ipsi autem spreverunt me. Qui autem hæc dicit, ille est septima potestas, qui stat, stetit, stabit. Ille quidem est auctor omnium bonorum quæ laudavit Moyses, et dixit nimium bona. Vox autem et Nomen, Sol et Luna (secundas conjugationes efficient): Ratio-

2. ὅτι cod. corr. Mill. — 5. Hæ συζυγίαι sic componuntur:

1° Νοῦς καὶ Ἐπίνοια	1° Οὐρανὸς καὶ Γῆ
2° Φωνὴ καὶ Ὄνομα	2° Ἥλιος καὶ Σελήνη
3° Λογισμὸς καὶ Ἐνθύμησις	3° Ἀὴρ καὶ Ὕδωρ.

Νοῦς vero et Ἐπίνοια respondent Οὐρανῷ et Γῇ, Φωνὴ autem et Ὄνομα respondent Ἡλίῳ et Σελήνῃ, etc. — 10. Conf. Is. 1, 2. — 13. addidi [ὁ].

γισμὸς καὶ ἡ Ἐνθύμησις, Ἀὴρ καὶ Ὕδωρ. Ἐν δὲ τούτοις ἅπασιν ἐμμέμικται καὶ κέκραται, ὡς ἔφην, ἡ μεγάλη δύναμις ἡ ἀπέραντος, ὁ ἑσ⟨ὼς.

14. Μωσέως οὖν εἰρηκότος, « Ἓξ ἡμέραις ἐν αἷς ὁ Θεὸς[167] ἐποίησε « τὸν Οὐρανὸν καὶ τὴν Γῆν, καὶ τῇ ἑβδόμῃ κατέπαυσεν ἀπὸ πάντων « τῶν ἔργων αὐτοῦ, » τὸν εἰρημένον τόπον μετοικονομήσας ὁ Σίμων ἑαυτὸν Θεοποιεῖ. Ὅταν οὖν λέγωσιν ὅτι εἰσὶ τρεῖς ἡμέραι πρὸ Ἡλίου καὶ Σελήνης γεγενημέναι, αἰνίσσονται Νοῦν καὶ Ἐπίνοιαν, τουτέσ⟨ιν Οὐρανὸν καὶ Γῆν, καὶ τὴν ἑβδόμην δύναμιν τὴν ἀπέραντον. Αὗται γὰρ αἱ τρεῖς δυνάμεις εἰσὶ πρὸ πασῶν τῶν ἄλλων γενόμεναι. Ὅταν δὲ λέγωσι, « Πρὸ πάντων τῶν αἰώνων γεννᾷ με, » περὶ τῆς ἑβδόμης, φησί, δυνάμεως τὰ τοιαῦτα λέγεται εἶναι. Ἑβδόμη δὲ αὕτη δύναμις ἥτις ἦν δύναμις ὑπάρχουσα ἐν τῇ ἀπεράντῳ δυνάμει ἥτις γέγονε πρὸ πάντων τῶν αἰώνων, αὕτη ἐσ⟨ί, φησίν, ἡ ἑβδόμη δύναμις, περὶ ἧς λέγει Μωσῆς· « Καὶ πνεῦμα « Θεοῦ ἐπεφέρετο ἐπάνω τοῦ ὕδατος· » τουτέσ⟨ι, φησί, τὸ πνεῦμα τὸ πάντα ἔχον ἐν ἑαυτῷ, εἰκὼν τῆς ἀπεράντου δυνάμεως, περὶ ἧς ὁ

cinatio et Meditatio, Aer et Aqua (tertias conjugationes): et istis omnibus immixta et inserta est, ut dixi, illa summa et infinita potestas, scilicet ille qui stat.

14. Quum ergo Moyses dixerit, « Diebus sex Deus fecit Cœlum et Terram et « septimo die cessavit ab omnibus operibus suis, » Simon, hæc dicta memorato modo dilfingens, sese deum efficit. Quum igitur dicunt tres dies fuisse ante Solis et Lunæ creationem, affirmat designari Mentem et Cogitationem, id est Cœlum et Terram atque infinitam septimam potestatem. Hæ tres enim potestates natæ sunt ante omnes alias. Quando autem dicunt, « Ante omnia sæcula « gignit me, » hæc de septima potestate dici affirmat. Septima autem illa potestas quæ manebat in ea infinita potestate quæ nata est ante omnia sæcula, hæc eadem septima potestas est, ut ait, de qua dicit Moyses : « Et spiritus Dei « ferebatur super aquas. » Id est, ait, spiritus omnia in semetipso habens et imago infinitæ potestatis de qua Simon dicit : Imago speciei sempiternæ,

4-6. Conf. *Gen.* II, 2. — 11. Conf. *Lib. Ecclesiasticum*, XXIV, 14; *Prov.* VIII, 22. — 15-16. *Gen.* I, 2. — 17. πάντα ἔχειν ἐν ἑαυτῷ cod. corr. Mill.

Σίμων λέγει· « εἰκὼν ἐξ ἀφθάρτου μορφῆς, κοσμοῦσα μόνη πάντα. » Αὕτη γὰρ ἡ δύναμις ἡ ἐπιφερομένη ἐπάνω τοῦ ὕδατος ἐξ ἀφθάρτου, φησί, γεγενημένη μορφῆς, κοσμεῖ μόνη πάντα. Τοιαύτης οὖν τινὸς καὶ παραπλησίου τῆς κατασκευῆς τοῦ κόσμου γενομένης παρ' αὐτοῖς, ἔπλασε, φησίν, ὁ Θεὸς τὸν ἄνθρωπον, χοῦν ἀπὸ τῆς γῆς λαβών· ἔπλασε δὲ οὐχ ἁπλοῦν, ἀλλὰ διπλοῦν κατ' εἰκόνα καὶ καθ' ὁμοίωσιν. Εἰκὼν δέ ἐστι τὸ πνεῦμα τὸ ἐπιφερόμενον ἐπάνω τοῦ ὕδατος, ὃ ἐὰν μὴ ἐξεικονισθῇ μετὰ τοῦ κόσμου ἀπολεῖται, δυνάμει μεῖναν μόνον καὶ μὴ ἐνεργείᾳ γενόμενον. Τοῦτο ἐστί, φησί, τὸ εἰρημένον, « Ἵνα μὴ σὺν τῷ κόσμῳ κατακριθῶμεν. » Ἐὰν δὲ ἐξεικονισθῇ καὶ γένηται, ἀπὸ σιγμῆς ἀμερίστου, ὡς γέγραπται ἐν τῇ (168) Ἀποφάσει, τὸ μικρὸν μέγα γενήσεται. Τὸ δὲ μέγα ἔσται εἰς τὸν ἄπειρον αἰῶνα καὶ ἀπαράλλακτον, τὸ μηκέτι γινόμενον. Πῶς οὖν καὶ τίνα τρόπον, φησί, πλάσσει τὸν ἄνθρωπον ὁ Θεὸς ἐν παραδείσῳ; οὕτως γὰρ αὐτῷ δοκεῖ. Ἔστω, φησί, παράδεισος ἡ μήτρα, καὶ ὅτι τοῦτό ἐστιν ἀληθὲς ἡ Γραφὴ διδάξει ὅτε λέγει· « Ἐγώ εἰμι ὁ « πλάσσων σε ἐν μήτρᾳ μητρός σου. » Καὶ τοῦτο γὰρ οὕτω θέλει γε-

sola ordinans omnia. Istam enim potestatem quæ ferebatur super aquas e sempiterna specie natam dicit solam ordinare omnia. Tali igitur et suppari creatione mundi facta apud eos, Deus, ut Simon ait, creavit hominem pulverem e terra assumens. Illum autem fecit non simplicem sed duplicem secundum imaginem et similitudinem. Est autem imago spiritus qui ferebatur super aquas et qui, si in imaginem non affingatur, necesse est ut cum mundo pereat; virtute sola existit et non actu manifestatur. Quod quidem indicari dicit his verbis: « Ne cum mundo damnemur. » Si vero imagine effingatur et exoriatur, ab indivisibili puncto, sicut scriptum est in Revelatione, quod minimum est magnum evadet. Magnum autem erit in sæculum infinitum et immutabile, quod non amplius fit. Qui igitur et quo modo, ait, creat hominem Deus in paradiso? ita enim ei placet. Esto, ait, paradisus matrix, et hoc esse verum Scriptura docebit quando dicit: « Ego sum formans « te in utero matris tuæ. » Et illud hoc quidem modo vult scriptum fuisse.

5-7. Conf. *Gen.* II, 7 seq. — 7. τοῦ ἐπιφερομένου cod. — 10. B. Paul. I ad Corinth. XI, 32. — 13. ἀπαράλακτον cod. — 14. πλάσεις cod. corr. Millerus. — 17. πλάσων cod.

γράφθαι· τὸν παράδεισον, φησίν, ἀλληγορῶν ὁ Μωσῆς, τὴν μήτραν εἴρηκεν, εἴπερ δεῖ τῷ λόγῳ πιστεύειν. Εἰ δὲ πλάσσει ὁ Θεὸς ἐν μήτρᾳ μητρὸς τὸν ἄνθρωπον, τουτέστιν ἐν παραδείσῳ, ὡς ἔφην, ἔστω παράδεισος ἡ μήτρα, Ἐδὲμ δὲ τὸ χόριον· «Ποταμὸς ἐκπο-
5 «ρευόμενος ἐξ Ἐδὲμ ποτίζει τὸν παράδεισον,» ὁ ὀμφαλός· οὗτος, φησίν, ἀφορίζεται ὁ ὀμφαλὸς εἰς τέσσαρας ἀρχάς· ἑκατέρωθεν γὰρ τοῦ ὀμφαλοῦ δύο εἰσὶν ἀρτηρίαι παρατεταγμέναι, ὀχετοὶ πνεύματος, καὶ δύο φλέβες ὀχετοὶ αἵματος. Ἐπειδὰν δέ, φησίν, ἀπὸ τοῦ Ἐδὲμ χορίου ἐκπορευόμενος ὁ ὀμφαλὸς ἐμφυῇ τῷ γενομένῳ κατὰ τὸ
10 ἐπιγάστριον ὃ κοινῶς πάντες προσαγορεύουσιν ὀμφαλόν· αἵδε δύο φλέβες, δι' ὧν ῥεῖ καὶ φέρεται ἀπὸ τοῦ Ἐδὲμ τοῦ χορίου τὸ αἷμα κατὰ τὰς καλουμένας πύλας τοῦ ἥπατος, αἵτινες τὸ γεννώμενον τρέφουσιν· αἱ δὲ ἀρτηρίαι, ἃς ἔφημεν ὀχετοὺς εἶναι πνεύματος, ἑκατέρωθεν μεταλαβοῦσαι τὴν κύστιν κατὰ τὸ πλατὺ ὀστοῦν, πρὸς τὴν
15 μεγάλην συνάπτουσιν ἀρτηρίαν τὴν κατὰ ῥάχιν καλουμένην ἀορτήν, καὶ οὕτως διὰ τῶν παραθύρων ἐπὶ τὴν καρδίαν ὁδεῦσαν τὸ πνεῦμα,

Moyses, ut ait, per allegoriam locutus vocavit paradisum matricem si quidem verbo fides habenda sit. Si autem Deus format hominem in matrice matris, id est in paradiso, ut dixi, esto paradisus matrix et sint secundæ Eden. «Et fluvius egrediebatur ex Eden ad irrigandum paradisum;» fluvius iste umbilicus est : umbilicus sese dividit in quatuor principia. Nam ab utraque umbilici parte duæ arteriæ positæ sunt, canales spiritus, et duæ venæ canales sanguinis. Quando autem, ut dicit, ex secundis Eden egressa vasa umbilica inhærescunt infanti propter epigastrium, quod vulgo omnes vocant umbilicum, hæ duæ venæ, per quas manat et fertur sanguis ex secundis Eden usque ad portas jecoris, infantem alunt. Arteriæ vero, quas diximus canales esse spiritus, quum ex utraque parte adhæserint vesicæ circa magnum os, conveniunt ad magnam arteriam quæ propter spinam sita aorta vocatur, eaque via per portas in cor effluens spiritus, motum

4. χωρίον cod. Mill. Quod hic sensu caret. Lege χόριον. — 5. ποτίζειν cod. corr. Mill. — 9. χωρίου cod. Millerus. — 10. ἐπιγάστριον ὃν cod. Hic nonnulla excidisse putat Mill. Nihil crediderim excidisse, sed ὃν pro ὃ scriptum fuisse. — 11. χωρίου cod. Mill. — 13. Mirati quod arteriæ post mortem vacuæ essent censebant veteres venas esse canales sanguinis, arterias autem spiritus. — 14. λαβοῦσαι μὲν delendum esse suspicatur Miller. vel συλλαβοῦσαι legend. μεταλαβοῦσαι Scott.

κίνησιν ἐργάζεται τῶν ἐμβρύων. Πλατύνομενον γὰρ τὸ βρέφος ἐν τῷ παραδείσῳ, οὔτε τῷ στόματι τροφὴν [169] λαμβάνει, οὔτε ταῖς ῥισὶν ἀναπνέει· ἐν ὑγροῖς γὰρ ὑπάρχοντι αὐτῷ παρὰ πόδας ἦν ὁ θάνατος εἰ ἀνέπνευσεν· ἐπεσπάσατο γὰρ ἂν ἀπὸ τῶν ὑγρῶν καὶ ἐφθάρη. Ἀλλὰ γὰρ ὅλον περιέσφιγκται τῷ καλουμένῳ χιτῶνι ἀμνίῳ, τρέφεται δὲ δι' ὀμφαλοῦ, καὶ διὰ τῆς [ἀορτῆς τῆς] κατὰ ῥάχιν, ὡς ἔφην, τὴν τοῦ πνεύματος οὐσίαν λαμβάνει.

15. Ὁ οὖν ποταμός, φησίν, ὁ ἐκπορευόμενος ἐξ Ἐδὲμ εἰς τέσσαρας ἀφορίζεται ἀρχάς, ἤγουν τέσσαρας, τουτέστιν εἰς τέσσαρας αἰσθήσεις τοῦ γεννωμένου, ὅρασιν, ὄσφρησιν, γεῦσιν καὶ ἀφήν· ταύτας γὰρ ἔχει μόνας τὰς αἰσθήσεις ἐν τῷ παραδείσῳ πλασσόμενον τὸ παιδίον. Οὗτος, φησίν, ἐστὶν ὁ νόμος ὃν ἔθηκε Μωσῆς, καὶ πρὸς τοῦτον αὐτὸν τὸν νόμον γέγραπται τῶν βιβλίων ἕκαστον, ὡς [αἱ] ἐπιγραφαὶ δηλοῦσι. Τὸ πρῶτον βιβλίον, Γένεσις· ἤρκει, φησί, πρὸς γνῶσιν τῶν ὅλων ἡ ἐπιγραφὴ τοῦ βιβλίου. Αὕτη γάρ, φησίν, ἐστὶν ἡ γένεσις, ὅρασις εἰς ἣν ἀφορίζεται ποταμοῦ σχίσις ἡ μία· ἐθεάθη

efficit fœtus. Formatus enim fœtus in paradiso nec ore alimenta sumit neque naribus respirat. In humidis enim quum maneat, prompta foret mors, si respirasset; nam in sese attraheret ex humidis et periret. Atqui totus circumcinctus est tunica quæ vocatur *amnium* (membrana involvens fœtum); et per umbilicum nutritur et per magnam arteriam juxta spinam, ut dixi, vitam spiritus excipit.

15. Fluvius autem, dicit, ex Eden egressus partitur in quatuor principia, vel quatuor canales, hoc est quatuor sensus nascentis, scilicet visum, odoratum, gustum et tactum. Infans enim, quum formatur in paradiso, hos solos sensus habet. Hæc, ait, est lex quam posuit Moyses et secundum hanc ipsam legem scriptus est unusquisque librorum, ut inscriptiones demonstrant. Liber primus, *Genesis*, quæ quidem libri inscriptio, ut ait, sufficiebat ad universarum rerum cognitionem. Illa autem Genesis, ait, est visus ad quem pertinet una divisio fluvii; visu enim conspectus est mundus.

6. Restitui [ἀορτῆς τῆς] quæ exciderant. — 10. Post ὅρασιν cod. habet ἀκοὴν quod delendum Millerus recte censet, ut ex sequentibus liquido apparet. — 13. [αἱ] addidi.

γὰρ ὁ κόσμος ἐν ὁράσει. Ἐπιγραφὴ βιβλίου δευτέρου Ἔξοδος. Ἔδει γὰρ τὸ γεννηθέν, τὴν Ἐρυθρὰν διοδεῦσαν θάλασσαν, ἐλθεῖν ἐπὶ τὴν ἔρημον, (ἐρυθρὰν δὲ λέγει, φασί, τὸ αἷμα,) καὶ γεύσασθαι πικρὸν ὕδωρ. Πικρὸν γάρ, φησίν, ἐστὶ τὸ ὕδωρ τὸ μετὰ τὴν Ἐρυθρὰν θάλασσαν, ὅπερ ἐστὶν ὁδὸς τῆς κατὰ τὸν βίον γνώσεως, [διὰ] τῶν ἐπιπόνων ὁδευομένη καὶ πικρῶν. Στραφὲν δὲ ὑπὸ Μωσέως, τουτέστι τοῦ Λόγου, τὸ πικρὸν ἐκεῖνο γίνεται γλυκύ. Καὶ ὅτι ταῦθ' οὕτως ἔχει, κοινῇ πάντων ἐστὶν ἀκοῦσαι κατὰ τοὺς ποιητὰς λεγόντων·

> Ῥίζῃ μὲν μέλαν [ἔσκε], γάλακτι δὲ εἶκελον ἄνθος·
> (170) μῶλυ δέ μιν καλέουσι θεοί· χαλεπὸν δέ τ' ὀρύσσειν
> ἀνδράσι γε θνητοῖσι· θεοὶ δέ τε πάντα δύνανται.

16. Ἀρκεῖ, φησί, [τὸ] λεχθὲν ὑπὸ τῶν ἐθνῶν πρὸς ἐπίγνωσιν τῶν ὅλων τοῖς ἔχουσιν ἀκοὰς [τυγχάνειν ἀ]κοῆς· τούτου γάρ, φησίν, ὁ γευσάμενος τοῦ καρποῦ ὑπὸ τῆς Κίρκης οὐκ ἀπεθηριώθη μόνος, ἀλλὰ καὶ τοὺς ἤδη τεθηριωμένους, τῇ δυνάμει χρώμενος τοῦ

Inscriptio secundi libri *Exodus*. Oportebat natum, postquam Rubrum transivisset mare, venire in solitudinem, (Rubrum mare vocant sanguinem, ut ait Simon,) et gustare aquam amaram. Amaram aquam trans mare Rubrum dicit esse viam cognitionis vitæ per dura transeuntem et per amara. Mutata autem a Moyse, id est a Verbo, amara aqua fit dulcis, et quod ista ita sese habeant, communiter ab omnibus audiri potest qui dicunt secundum poetas:

> Radice quidem nigrum (erat), lacti autem similis flos;
> moly vero ipsum vocant dii, difficileque est effossu
> viris utique mortalibus; dii autem omnia possunt.

16. Sufficit, ait, ad cognitionem omnium rerum, quod quidem dictum est a gentibus ad eos qui aures habent ut audiant; qui gustavit enim hunc fructum non versus est in belluam a Circe, sed etiam eos qui jam belluæ

1. Αὖ γραφὴ cod.; Αὖ ἐπιγραφὴ Mill. — 5. [διὰ] addidi quod prorsus exciderat. — 6. πικρόν cod. corr. Millerus. — 10. Hom. *Od.* x, 304 sqq. ἔσκε quod deerat restituit Mill. — 12. δύνανταί τε cod. — 13. [τὸ] addidit Mill. — 14. Post ἀκοὰς lacuna est in cod. quam explevi. ἀκοὰς ὑπακοῆς conj. Mill.

τοιούτου καρποῦ, εἰς τὸν πρῶτον ἐκεῖνον τὸν ἴδιον αὐτῶν ἀνέπλασε καὶ ἀνετύπωσε καὶ ἀνεκαλέσατο χαρακτῆρα. Πιστὸς δὲ ἀνὴρ καὶ ἀγαπώμενος ὑπὸ τῆς Φαρμακίδος ἐκείνης, διὰ τὸν γαλακτώδη καὶ Θεῖον ἐκεῖνον καρπόν, φησίν, εὑρίσκεται. Λευϊτικὸν ὁμοίως τὸ τρίτον βιβλίον, ὅπερ ἐστὶν ἡ ὄσφρησις [ἢ] ἀναπνοή. Θυσιῶν γάρ ἐστι καὶ προσφορῶν ὅλον ἐκεῖνο τὸ βιβλίον. Ὅπου δέ ἐστι Θυσία, ὀσμή τις εὐωδίας ἀπὸ τῆς Θυσίας διὰ τῶν Θυμιαμάτων γίνεται· περὶ ἣν εὐωδίαν ὄσφρησιν εἶναι δ[εῖ κριτή]ριον. Ἀριθμοὶ τὸ τέταρτον τῶν βιβλίων γεῦσιν λέγει ὅπου λόγος ἐνεργεῖ. Διὰ γὰρ τοῦ λαλεῖν πάντα ἀριθμοῦ τάξει καλεῖται. Δευτερονόμιον δέ, φησίν, ἐστὶ πρὸς τὴν ἁφὴν τοῦ πεπλασμένου παιδίου γεγραμμένον. Ὥσπερ γὰρ ἡ ἁφὴ τὰ ὑπὸ τῶν ἄλλων αἰσθήσεων ὁραθέντα Θιγοῦσα ἀνακεφαλαιοῦται καὶ βεβαιοῖ, σκληρὸν ἢ Θερμὸν ἢ γλίσχρον [ἢ ψυχρὸν] δοκιμάσασα, οὕτως τὸ πέμπτον βιβλίον τοῦ νόμου, ἀνακεφαλαίωσις ἐστὶ τῶν πρὸ αὐτοῦ γραφέντων τεσσάρων. Πάντα οὖν, φησί, τὰ ἀγέννητα ἐστὶν ἐν ἡμῖν δυνάμει, οὐκ ἐνεργείᾳ, ὡς ἡ γραμματική, ἡ γεωμετρική. Ἐὰν οὖν τύχῃ τοῦ λόγου τοῦ προσήκοντος καὶ διδα-

effecti erant, per virtutem hujusce fructus, in pristinam et propriam eorum naturam restituit et refinxit et revocavit. Per hunc lacteum et divinum fructum, ait, invenitur fidelis vir et a saga illa dilectus est. Similiter et tertius liber, qui inscribitur *Leviticus*, odoratui vel respirationi respondet. Totus enim est de sacrificiis et oblationibus hic liber. Ubi autem est sacrificium, odor fragantiæ fit per suffimenta sacrificii et odoratus est qui judicium habet de hac fragrantia. Quartus liber *Numeri* inscribitur et respondet gustui ubi sermo operatur; nam quia hic liber omnia loquitur in numeri ordine, sic vocatur. *Deuteronomium* autem, ait, est ad tactum infantis creati scriptum. Nam quemadmodum tactus postquam tetigit quæ a sensibus aliis visa sunt, ea resumit et pro certis affirmat, vel durum, vel calidum, vel lubricum expertus, ita liber quintus compendium quatuor præcedentium est. Omnia igitur, ait, æterna, in nobis insunt virtute non actu, quasi grammatica vel geometria. Si conveniens sermo et doctrina adsint, et ama-

1. *ἀνέπλασε* Mill.; *ἐνέπλασε* cod. — 5. Fort. *ἡ ὄσφρησις καὶ* (sive *ἢ*) *ἀναπνοή* Mill. — 8. Mill. legit *δοκιμασ]ήριον* sed verbo caret sententia. Lege *δεῖ κριτήριον*. — 9. Post *λέγει* quædam videntur deesse. — 13. [*ἢ ψυχρὸν*] addendum. Vide infr. 273, 4.

σκαλίας, καὶ σ]ραφήσεται τὸ πικρὸν εἰς γλυκύ [171], τουτέσ]ιν αἱ ζιβύναι εἰς δρέπανα καὶ αἱ μάχαιραι εἰς ἄροτρα, οὐκ ἔσ]αι ἄχυρα καὶ ξύλα τὰ γεννώμενα πυρί, ἀλλὰ καρπὸς τέλειος ἐξεικονισμένος, ὡς ἔφην, ἴσος καὶ ὅμοιος τῇ ἀγεννήτῳ καὶ ἀπεράντῳ δυνάμει. Ἐὰν δὲ μείνῃ δένδρον μόνον, καρπὸν μὴ ποιοῦν ἐξεικονισμένον, ἀφανίζεται. Ἐγγὺς γάρ που, φησίν, ἡ ἀξίνη παρὰ τὰς ῥίζας τοῦ δένδρου· πᾶν δένδρον, φησί, μὴ ποιοῦν καρπὸν καλὸν ἐκκόπ]εται καὶ εἰς πῦρ βάλλεται.

17. Ἔσ]ιν οὖν κατὰ τὸν Σίμωνα τὸ μακάριον καὶ ἄφθαρτον ἐκεῖνο ἐν παντὶ κεκρυμμένον, δυνάμει, οὐκ ἐνεργείᾳ, ὅπερ ἐσ]ὶν ὁ ἑσ]ώς, σ]ὰς, σ]ησόμενος, ἑσ]ὼς ἄνω, ἐν τῇ ἀγεννήτῳ δυνάμει, σ]ὰς κάτω, ἐν τῇ ῥοῇ τῶν ὑδάτων ἐν εἰκόνι γεννηθείς, σ]ησόμενος ἄνω, παρὰ τὴν μακαρίαν ἀπέραντον δύναμιν ἐὰν ἐξεικονισθῇ. Τρεῖς γάρ, φησίν, εἰσὶν ἑσ]ῶτες, καὶ ἄνευ τοῦ τρεῖς εἶναι ἑσ]ῶτας Αἰῶνας, οὐ κοσμεῖται ὁ

rum convertetur in dulce, id est jacula in falces et enses in aratra, non evenient paleæ et ligna in ignem mittenda, sed fructus perfectus qui veluti typus appareat, sicut dixi, et similis potestati æternæ et infinitæ. Quod si arbor maneat sola, nec faciat fructum quasi typum apparentem, destruetur. Prope enim ait, adstat securis ad radices arboris. Omnis arbor, ait, non faciens fructum bonum cæditur et in ignem mittitur.

17. Illud igitur, secundum Simonem, quod est beatum et incorruptibile inest absconditum in omni re, virtute sola, non actu, quod est ille qui stetit, stat, stabit, qui stetit supra in increata potestate, qui stat infra in fluctu aquarum per imaginem generatus, qui stabit supra apud beatam æternam potestatem si imagine effingatur. Tres enim, ait, sunt qui steterunt, et nisi essent tres Æones qui steterunt, non ordinaretur increatus ille qui, secundum

1. Legendum esset *σ]ράφηται*. Sed quum noster sæpe utatur et subjunctivo et futuro tempore cum *ἵνα* et aliquando his diversis temporibus in eadem sententia, eum suspicor hac licentia usum esse cum *ἐάν*. — 2. Cf. Isaiam, II, 4. — 6. Conf. B. Matth. III, 10; B. Luc. III, 9. — 11. Legimus in B. Clementis *Recognit.* (l. II, § 7) : «Simon... jactantiæ et gloriæ cupidus ita ut excelsam virtutem quæ supra «creatorem Deum sit credi se velit et «Christum putari atque Stantem nomi«nari. Hac autem appellatione utitur «quasi qui neget posse se aliquando dis«solvi, asserens carnem suam ita divini«tatis suæ virtute compactam, ut possit «in æternum durare; hinc ergo Stans «appellatur, tanquam qui non possit ulla «corruptione decidere.»

ἀγέννητος ὁ κατ' αὐτοὺς ἐπὶ τοῦ ὕδατος φερόμενος, ὁ καθ' ὁμοίωσιν ἀναπεπλασμένος τέλειος ἐπ[ουράνιος], κατὰ δὲ μίαν ἐπίνοιαν ἐνδεέσ|τερος τῆς ἀγεννήτου δυνάμεως γενόμενος. Τουτέσ|τιν ὃ λέγουσιν· Ἐγὼ καὶ σύ, ἓν πρὸ ἐμοῦ σύ, τὸ μετὰ σέ, ἐγώ. Αὕτη, φησίν, ἐσ|τὶ δύναμις μία, διηρημένη ἄνω, κάτω, αὑτὴν γεννῶσα, αὑτὴν αὔξουσα, αὑτὴν ζητοῦσα, αὑτὴν εὑρίσκουσα, αὑτῆς μήτηρ οὖσα, αὑτῆς πατήρ, αὑτῆς ἀδελφή, αὑτῆς σύζυγος, αὑτῆς θυγάτηρ, αὑτῆς υἱός, μήτηρ, πατήρ, ἓν οὖσα ῥίζα τῶν ὅλων. Καὶ ὅτι, φησίν, ἀπὸ πυρὸς ἡ ἀρχὴ τῆς γενέσεως ἐσ|τὶ τῶν γεννωμένων, τοιοῦτον κατανόει τινὰ τρόπον. Πάντων ὅσων γένεσίς ἐσ|τιν, ἀπὸ πυρὸς ἡ ἀρχὴ τῆς ἐπιθυμίας τῆς γενέσεως γίνεται. Τοιγαροῦν, πυροῦσθαι τὸ [172] ἐπιθυμεῖν τῆς μεταβλητῆς γενέσεως ὀνομάζεται. Ἓν δὲ ὂν τὸ πῦρ σ|τροφὰς σ|τρέφεται δύο· σ|τρέφεται γάρ, φησίν, ἐν τῷ ἀνδρὶ τὸ αἷμα, καὶ θερμόν, καὶ ξανθόν, ὡς πῦρ τυπούμενον, εἰς σπέρμα· ἐν δὲ τῇ γυναικί, τὸ αὐτὸ τοῦτο αἷμα εἰς γάλα. Καὶ γίνεται ἡ τοῦ ἄῤῥενος τροπή, γένεσις· ἡ

eos, fertur super aquas, ad imaginem (entis æterni) formatus perfectus et cœlestis, sola autem cogitatione inferior illa increata potestate. Quod quidem est quod dicunt: Ego et tu, unum ante me tu es, post te ego sum. Illa, inquit, est potestas una, partita supra et infra, seipsam gignens, seipsam augens, seipsam quærens, seipsam inveniens, suiipsius mater, suiipsius pater, suiipsius soror, suiipsius conjux, suiipsius filia, suiipsius filius, mater, pater, unum, constituta radix universarum rerum. Et quod, ait, ex igne principium generationis omnium generatorum eveniat, talem fere cogita generationis modum. Omnium rerum quarum generatio est, principium concupiscentiæ generationis fit illis ex igne : itaque concupiscere generationem vocatur ignescere. Ignis quum sit unum, vertitur secundum conversiones duas; vertitur igitur, ait, in homine sanguis et calidus et flavus, quasi ignis figuratus, in semen; in femina autem sanguis idem vertitur in lac; et mutatus ille sanguis masculi fit principium generationis, in femina fit alimentum infanti

2. *ουράνιος* supp. Mill. — 3. *λέγουσιν ἐγὼ* cod. Mill. — 4. *τῷ μετὰ* cod. — 8. *ἐνοῦσα* cod.; *ἓν οὖσα* Mill. — 10. *ἐσ|τιν ἀπὸ πυρὸς* Mill. — 12-13. *ἐνδέον τὸ πῦρ τροφὰς τρεφεται· διὸ.....* cod. Millerus conj.: *ἐνθέον δὲ τὸ πῦρ σ|τροφῇ τρέφεται δᾳδός· σ|τρέφεται γὰρ...* Cf. infra, l. VII, § 17, ubi *ἐνδέον* in cod. leg. pro *ἓν δὲ ὄν*.

δὲ τῆς Ἑλλείας τροπή, τροφὴ τῷ γεννωμένῳ. Αὕτη, φησίν, ἐστὶν ἡ φλογίνη ῥομφαία ἡ στρεφομένη φυλάσσειν τὴν ὁδὸν τοῦ ξύλου τῆς ζωῆς. Στρέφεται γὰρ τὸ αἷμα εἰς σπέρμα καὶ γάλα, καὶ γίνεται ἡ δύναμις αὕτη μήτηρ καὶ πατὴρ τῶν γινομένων, καὶ αὔξησις τῶν τρεφομένων, ἀπροσδεής, αὐτάρκης. Φυλάσσεται δέ, φησί, τὸ ξύλον τῆς ζωῆς διὰ τῆς στρεφομένης φλογίνης ῥομφαίας, ὡς εἰρήκαμεν, ἡ δύναμις ἡ ἑβδόμη ἡ ἐξ αὐτῆς, ἡ πάντα ἔχουσα, ἡ ἐν ταῖς ἓξ κατακειμένη δυνάμεσιν. Ἐὰν γὰρ μὴ στρέφηται ἡ φλογίνη ῥομφαία, φθαρήσεται καὶ ἀπολεῖται τὸ καλὸν ἐκεῖνο ξύλον. Ἐὰν δὲ στρέφηται εἰς σπέρμα καὶ γάλα ὁ δυνάμει ἐν τούτοις κατακείμενος λόγος τοῦ προσήκοντος ὢν τόπου κύριος, ἐν ᾧ γεννᾶται λόγος ψυχῶν, ἀρξάμενος ἀπὸ σπινθῆρος ἐλαχίστου, παντελῶς μεγαλυνθήσεται καὶ αὐξήσει, καὶ ἔσται δύναμις ἀπέραντος, ἀπαράλλακτος αἰῶνι ἀπαραλλάκτῳ μηκέτι γινομένῳ εἰς τὸν ἀπέραντον αἰῶνα.

18. Γέγονεν οὖν ὁμολογουμένως κατὰ τοῦτον τὸν λόγον τοῖς ἀνοήτοις Σίμων θεός, ὥσπερ ὁ Λίβυς ἐκεῖνος ὁ καὶ Ἄψεθος, γεν-

nato. Quæ quidem conversio sanguinis, ut ait, est gladius flammeus ille versatilis ad custodiendam viam arboris vitæ. Vertitur enim sanguis in semen et lac, et fit potestas illa mater et pater natorum, alimentum crescentium, non indigens et sibi sufficiens. Custoditur, ait, lignum vitæ gladio flammeo versatili, ut diximus, et potestas illa septima ex illo est, quæ omnia continet et in sex potestatibus inest. Nam, si non vertetur gladius iste flammeus, pulchrum illud lignum destruetur et peribit. Si autem vertetur in semen et lac ratio illa quæ virtute residet in istis et occupat locum proprium, ubi nascitur ratio animarum, initium habens a minima scintilla, amplificabitur et augebitur et erit potestas infinita, immutabilis in sæculo immutabili quod non amplius fit per infinitum sæculum.

18. Secundum hunc sermonem congruenter dementibus factus est Simon deus similis illi Apsetho e Lybia, genitus et passibilis, quum maneat vir-

1. τροφὴ Mill.; τρυφὴ cod. — 1-2. Cf. *Gen.* III, 24. — 4. πατὴρ πατρὸς cod. πατρὸς delendum natum ex compendio præcedentis vocabuli. — 7. πάντας cod. — 8. στρέφεται cod. — 11. καὶ τόπου κυρίου, ἐν cod.; susp. Mill. τοῦ προσήκοντος ὢν τόπου κύριος ἐν. — 12. ἀρξάμενος ὤν, cod. Delendum ὤν quod librarius supra omisit et in hunc locum incaute transtulit.

νητὸς μὲν καὶ ϖαθητός, ὅταν ᾖ ἐν δυνάμει, ἀπαθὴς [δὲ ἐκ ϖαθητοῦ καὶ ἀγέννητος] ἐκ γεννητοῦ, ὅταν ἐξεικονισθῇ καὶ γενόμενος (173) τέλειος ἐξέλθῃ τῶν δυνάμεων τῶν ϖρώτων δύο, τουτέσ|ιν Οὐρανοῦ καὶ Γῆς. Λέγει γὰρ Σίμων διαῤῥήδην ϖερὶ τούτου ἐν τῇ Ἀποφάσει οὕτως· Ὑμῖν οὖν λέγω ἃ λέγω, καὶ γράφω ἃ γράφω. Τὸ γράμμα τοῦτο· δύο εἰσὶ ϖαραφυάδες τῶν ὅλων Αἰώνων, μήτε ἀρχὴν μήτε ϖέρας ἔχουσαι, ἀπὸ μιᾶς ῥίζης, ἥτις ἐσ|ὶ δύναμις, σιγή, ἀόρατος, ἀκατάληπ|ος· ὧν ἡ μία φαίνεται ἄνωθεν, ἥτις ἐσ|ὶ μεγάλη δύναμις, νοῦς τῶν ὅλων, διέπων τὰ ϖάντα, ἄρσην· ἡ δὲ ἑτέρα, κάτωθεν, Ἐπίνοια μεγάλη, Θήλεια, γεννῶσα τὰ ϖάντα. Ἔνθεν ἀλλήλοις ἀντισ|οιχοῦντες, συζυγίαν ἔχουσι, καὶ τὸ μέσον διάσ|ημα ἐμφαίνουσιν, ἀέρα ἀκατάληπ|ον, μήτε ἀρχὴν μήτε ϖέρας ἔχοντα. Ἐν δὲ τούτῳ ϖατὴρ ὁ βασ|άζων ϖάντα καὶ τρέφων τὰ ἀρχὴν καὶ ϖέρας ἔχοντα. Οὗτος ἐσ|ὶν ὁ ἑσ|ώς, σ|άς, σ|ησόμενος, ὢν ἀρσενόθηλυς δύναμις κατὰ τὴν ϖροϋπάρχουσαν δύναμιν ἀπέραντον, ἥτις οὔτ' ἀρχὴν οὔτε ϖέρας ἔχει, ἐν μονότητι οὖσα· ἀπὸ γὰρ ταύτης ϖροελθοῦσα ἡ ἐν μονότητι Ἐπίνοια ἐγένετο δύο. Κἀκεῖνος ἦν

tute, impassibilis autem ex passibili et increatus ex genito quum imagine effingatur quumque perfectus procedat ex duabus primis potestatibus, id est, e Cœlo et Terra. De hoc enim dixit Simon in Revelatione his ipsis verbis: Vobis igitur dico quæ dico et scribo quæ scribo. Scriptum hoc est: duæ sunt stirpes omnium Æonum, nec initium nec finem habentes, ab una radice, quæ est potestas, videlicet Silentium, quæ quidem invisibilis, incomprehensibilis. Ex istis duobus stirpibus una apparet supra, quæ est magna potestas, intelligentia universorum, administrans omnia et ipsa mascula; altera vero, infra, Cogitatio magna, feminea, gignens omnia. Inde ambæ sibi invicem respondentes conjugationem efficiunt et medium intervallum manifestant, æthera incomprehensibilem nec initium nec finem habentem. In hoc autem pater est qui omnia sustinet et nutrit ea quæ nec initium nec finem habent. Ille est qui stetit, stat, stabit, potestas mascula et feminea respondens potestati ante existenti et infinitæ, quæ nec initium nec finem habet, in unitate manens. Cogitatio enim quæ est in unitate ex illa egressa facta est

1. ὅτε ἂν cod. — 1-2. Uncis inclusa restitui, quæ prorsus exciderant. — 13. ϖατὴρ ὁ βασ|άζων ϖάντα καὶ τρέφοντα cod. corr. Mill. — 16. οὖσαν cod. Mill.

εἷς· ἔχων γὰρ ἐν ἑαυτῷ αὐτήν, ἣν μόνος, οὐ μέντοι πρῶτος, καίπερ προϋπάρχων, φανεὶς δὲ αὐτὸς ἀπὸ ἑαυτοῦ, ἐγένετο δεύτερος. Ἀλλ' οὐδὲ πατὴρ ἐκλήθη, πρὶν αὐτὴ αὐτὸν ὀνομάσειε πατέρα. Ὡς οὖν αὐτὸς ἑαυτὸν ὑπὸ ἑαυτοῦ προαγαγὼν ἐφανέρωσεν ἑαυτῷ τὴν ἰδίαν ἐπίνοιαν, οὕτως καὶ ἡ φανεῖσα ἐπίνοια οὐκ ἐποίησεν, ἀλλὰ ἰδοῦσα αὐτόν, ἐνέκρυψε τὸν πατέρα ἐν ἑαυτῇ, τουτέστι τὴν Δύναμιν, καὶ ἔστιν ἀρσενόθηλυς Δύναμις καὶ Ἐπίνοια, ὅθεν ἀλλήλοις ἀντιστοιχοῦσιν· οὐδὲν γὰρ διαφέρει Δύναμις Ἐπινοίας, ἓν ὄντες. Ἐκ μὲν τῶν ἄνω εὑρίσκεται[174] Δύναμις, ἐκ δὲ τῶν κάτω Ἐπίνοια. Ἔστιν οὖν οὕτως καὶ τὸ φανὲν ἀπ' αὐτῶν ἓν ὂν δύο εὑρίσκεσθαι, ἀρσενόθηλυς ἔχων τὴν Θήλειαν ἐν ἑαυτῷ. Οὗτος ἐστὶ Νοῦς ἐν Ἐπινοίᾳ· ἀχώριστοι [δ'] ἀπ' ἀλλήλων ἓν ὄντες, δύο εὑρίσκονται.

19. Ταῦτα μὲν οὖν ὁ Σίμων ἐφευρὼν οὐ μόνον τὰ Μωσέως κακοτεχνήσας εἰς ὃ ἐβούλετο μεθηρμήνευσεν, ἀλλὰ καὶ τὰ τῶν ποιητῶν.

duo. Erat autem unus ille pater. Habens enim illam in ipso erat solus, non quidem primus, quanquam ante existens, manifestatus autem ipse a semetipso factus est secundus. Sed pater non vocatus est antequam illa appellaverit eum patrem. Ut igitur ille seipsum a seipso educens manifestavit sibi propriam suam cogitationem, eodem modo illa manifestata non egit, sed visum illum abscondit patrem in seipsa, id est Potestatem, et est Potestas mascula et feminea et Cogitatio, et inde ambæ sibi invicem respondent: nam nihil differt Potestas a Cogitatione, quum sint unum. Ex illis enim quæ supra sunt invenitur Potestas, ex illis quæ infra Cogitatio. Contingit igitur hoc modo ut quod manifestatum ab eis dum unum est duplex inveniatur, masculum et femineum habens femineam potestatem in seipso. Ille est Intelligentia in Cogitatione; utraque non separanda unum efficiens duo invenitur.

19. Quum igitur hæc Simon invenisset, non solum verba Moysis pessima arte vertit ad propositum suum et male interpretatus est, sed etiam

2. αὐτῷ cod.; αὐτὸς Mill. — 5. ἐπίνοιαν cod. — 10. Φανὲν ἂν αὐτῶν cod. corr. Mill. — 11-12. ἀχώριστα ἀπ' ἀλλήλων cod.; δὲ addidit Mill.; ἃ χωριστὰ... ὄντες. Dunck. — 14. Conf. B. Epiph. *Hær.* XXI, 3, ubi eadem fusius exponuntur. Simo enim Notionem prædicavit illam esse quam Homerus Helenam vocavit, additque: ἀναγκάζεται αὐτὴν διαγράφειν Ὅμηρος ἐπὶ πύργου ἑστηκέναι καὶ διὰ λαμπάδος ὑποφαίνειν τοῖς Ἕλλησι..... καὶ τὸν παρ' Ὁμήρῳ δούριον

Καὶ γὰρ τὸν δούρειον ἵππον ἀλληγορεῖ, καὶ τὴν Ἑλένην ἅμα τῇ λαμπάδι, καὶ ἄλλα πλεῖστα, ὅσα μετα[γράφων εἰς] τὰ αὐτοῦ καὶ τῆς ἐπινοίας, πλείστους ἀπάγει. Εἶν[αι δ' ἔλεγε] ταύτην τὸ πρόβατον τὸ πεπλανημένον· ἥτις ἀεὶ καταγινομένη ἐν γυναιξὶν ἐτάρασσε τὰς ἐν κόσμῳ δυνάμεις διὰ τὸ ἀνυπέρβλητον αὐτῆς κάλλος. Ὅθεν καὶ ὁ Τρωϊκὸς πόλεμος δι' αὐτὴν γεγένηται. Ἐν γὰρ τῇ κατ' ἐκεῖνον καιρὸν γενομένῃ Ἑλένῃ ἐνῴκησεν αὕτη ἡ Ἐπίνοια, καὶ οὕτως πασῶν ἐπιδικαζομένων αὐτῆς τῶν ἐξουσιῶν, στάσις καὶ πόλεμος ἐπανέστη ἐν οἷς ἐφάνη ἔθνεσιν. Οὕτως γοῦν τὸν Στησίχορον διὰ τῶν ἐπῶν λοιδορήσαντα αὐτήν, τὰς ὄψεις τυφλωθῆναι· αὖθις δέ, μεταμεληθέντος αὐτοῦ καὶ γράψαντος τὰς Παλινῳδίας ἐν αἷς ὕμνησεν αὐτήν, ἀναβλέψαι· μετενσωματουμένην ὑπὸ τῶν ἀγγέλων καὶ τῶν κάτω ἐξουσιῶν, οἳ καὶ τὸν κόσμον, φησίν, ἐποίησαν,

quæ cecinerunt poetæ. In allegorias enim vertit narrationes de ligneo equo, de Helena ejusque lampade, et de multis aliis quæ suis rebus et placitis suæ cogitationis male detorta accommodans plures seducit. Hanc Helenam dicebat ovem esse quæ erravit. Quæ quidem semper vivens in mulieribus turbavit omnes mundi potestates eximia pulchritudine sua. Nam propter eam ante Trojam pugnatum est. In Helena enim quæ illo tempore erat habitavit ista (summa potestas quæ vocatur) Conceptio et sic omnibus contendentibus de ea potestatibus evenerunt contentio et bellum in quibus apparuit populis. [Sic certe Stesichorum qui per carmina ei maledixit orbatum oculis. Post deinde pœnitentem et scribentem eas quæ vocantur Palinodias et in quibus cecinit eam rursus vidisse.] Quum autem angeli et inferiores potestates quæ hunc mundum, ut ait Simon, creaverunt, efficerent ut trans-

ἵππον μεμηχανημένον ἔλεγε πάλιν ὁ γόης ὅτι ἀγυιιά ἐστι τῶν ἐθνῶν. — 2-3. Hæc sic edidit Mill. : ὅσα μεταγ[ίζων] εἰς τὰ αὐτοῦ καὶ τῆς ἐπινοίας. Πλείστους λέγει. Punctum delendum est, et pro λέγει lege ἀπάγει. Vide etiam supra, p. 120, l. 13 : μετάγειν τὸν νοῦν τῶν προσεχόντων. — 3-4. Uncis inclusa supplevi ex B. Epiph. apud quem legimus : Διὰ ταύτην, φησί, καταβέβηκα, τοῦτο γάρ ἐστι τὸ γεγραμμένον ἐν τῷ Εὐαγγελίῳ τὸ πρόβατον τὸ πεπλανημένον (*Hær.* XXI, 3). — 6-7. κατ' ἐκείνου καίρου cod. corr. Mill. — 7. γενομένου cod. — ἐν αὐτῇ cod. ; susp. perperam Mill. ἐναντία. — 9. Hæc et quæ sequuntur in veteri latina versione B. Irenæi, quæ sola superest, leguntur. Ex ea igitur deprompsimus quæ græcis verbis respondent, et in nostra latina versione uncis inclusimus, ut clarius appareant quæ sunt Irenæi.

ὕσ1ερον ἐπὶ τέγους ἐν Τύρῳ τῆς Φοινίκης πόλει σ1ῆναι, ἣν κατελθὼν εὗρεν. Ἐπὶ γὰρ τὴν ταύτης πρώτην ζήτησιν ἔφη παραγεγονέναι, ὅπως ῥύσηται αὐτὴν τῶν δεσμῶν, ἣν λυτρωσάμενος ἅμα ἑαυτῷ περιῆγε, φάσκων[175] τοῦτο εἶναι ἀπολωλὸς πρόβατον, ἑαυτὸν δὲ λέγων τὴν ὑπὲρ πάντα δύναμιν εἶναι. Ὁ δὲ ψυχρὸς ἐρασθεὶς τοῦ γυναίου τούτου, Ἑλένης καλουμένης, ὠνησάμενος εἶχε, καὶ τοὺς μαθητὰς αἰδούμενος, τοῦτον τὸν μῦθον ἔπλασεν. Οἱ δὲ αὖθις μιμηταὶ τοῦ πλάνου [τοῦ] καὶ Σίμωνος μάγου γινόμενοι, τὰ ὅμοια δρῶσιν, ἀλογίσ1ως φάσκοντες δεῖν μίγνυσθαι, λέγοντες· πᾶσα γῆ γῆ, καὶ οὐ διαφέρει που τις σπείρει, πλὴν ἵνα σπείρῃ· ἀλλὰ καὶ μακαρίζουσιν ἑαυτοὺς ἐπὶ τῇ [ἀδιαφόρῳ] μίξει, ταύτην εἶναι λέγοντες τὴν τελείαν ἀγάπην, καὶ τὸ «ἅγιον ἁγίων καὶ ἀλλήλους ἁγιάζετε·» οὐ γὰρ μὴ κρατεῖσθαι αὐτοὺς ἐπί τινι νομιζομένῳ κακῷ, λελύτρωνται γάρ. Τὴν δὲ Ἑλένην λυτρωσάμενος, οὕτως τοῖς ἀνθρώποις σωτηρίαν παρέσχε

migraret de corpore in corpus; postremo in fornice constitit Tyri in civitate Phœnices quo veniens invenit eam. Dicebat se primum advenisse ad quærendam eam ut liberaret eam a vinculis; quam quidem quum redemisset secum, circum duxit dicens hanc esse perditam ovem, se autem summam potestatem omnia regentem. Absurdus autem hic homo mulierculam illam, quæ Helena vocatur, amans emit et habuit eam et præ pudore discipulorum suorum hanc fabulam effinxit. Discipuli autem errores Simonis Magi secuti similia agunt, absurde dicentes oportere ut omnes conjungantur et omnem terram esse terram, nec interesse ubi quis seminat modo seminet, et beatos sese proclamant ob hanc commixtionem promiscuam quam dicunt esse perfectam dilectionem et illud esse «*Sanctum Sanctorum* et vos invicem «sanctificate.» Nec teneri sese ulla re quæ vulgo pro mala habetur, redempti enim sunt. «Ubi autem, ait, liberavit eam, tum hominibus salutem præstitit

1. *ἐπί τε τοὺς* cod. Mill. qui addit in notis totam hanc sententiam depravatione et lacuna laborare. Sed, mutata interpunctione, quæ in cod. et apud Mill. mendosa est, lege *ἐπὶ τέγους* pro *ἐπί τε τοὺς*, et jam omnia clara fiunt. — 2. Melius *εὑρεῖν*. — 5. *ψυχρὸς* Buns. legit *μιαρὸς*, oblitus *ψυχρὸν* aliquando pro absurdo poni; *ψυδρὸς* Rœp.; *ψευδόχρισ1ος* R. Scott. — 7-8. *τοῦ πλάνου καὶ Σίμωνος* cod. Mill. [*τοῦ*] addidi, quod exciderat. — 10. *ποῦ τι σπείρει* cod. corr. Mill. — 11. [*ἀδιαφόρῳ*] supplevi; Mill. conjecit *ξένῃ* quam vocem evanidam esse ait in cod. Ac sane, nihil enim istius vocis apparet. — 12. *ἅγιος ἁγίων . . . λλη. ος ἁγιασθήσεται* cod. Mill. corr. Bunsen. – *οὐ γὰρ* sqq. in his quoque aliquid corruptum.

διὰ τῆς ἰδίας ἐπιγνώσεως. Κακῶς γὰρ διοικούντων τῶν ἀγγέλων τὸν κόσμον, διὰ τὸ φιλαρχεῖν αὐτούς, εἰς ἐπανόρθωσιν ἐληλυθέναι αὐτὸν ἔφη μεταμορφούμενον καὶ ἐξομοιούμενον ταῖς ἀρχαῖς καὶ ταῖς ἐξουσίαις καὶ τοῖς ἀγγέλοις, ὡς καὶ ἄνθρωπον φαίνεσθαι αὐτόν, μὴ ὄντα ἄνθρωπον, καὶ πεπονθέναι δὲ ἐν τῇ Ἰουδαίᾳ δεδοκηκέναι καὶ μὴ πεπονθότα, ἀλλὰ φανέντα Ἰουδαίοις μὲν ὡς Υἱὸν, ἐν δὲ τῇ Σαμαρείᾳ ὡς Πατέρα, ἐν δὲ τοῖς λοιποῖς ἔθνεσιν ὡς Πνεῦμα ἅγιον. Ὑπομένειν δὲ αὐτὸν καλεῖσθαι οἵῳ ἂν ὀνόματι καλεῖν βούλωνται οἱ ἄνθρωποι· τοὺς δὲ προφήτας ἀπὸ τῶν κοσμοποιῶν ἀγγέλων ἐμπνευσθέντας εἰρηκέναι τὰς προφητείας. Διὸ μὴ φροντίζειν αὐτῶν τοὺς εἰς τὸν Σίμωνα καὶ τὴν Ἑλένην πεπιστευκότας, ἕως [τοῦ] νῦν πράσσειν ὅσα βούλονται ὡς ἐλευθέρους. Κατὰ γὰρ τὴν αὐτοῦ χάριν σώζεσθαι αὐτοὺς φάσκουσι. Μηδένα γὰρ εἶναι αἴτιον δίκης εἰ (176) πράξει τι κακόν· οὐ γάρ ἐστι φύσει κακὸν ἀλλὰ θέσει. Ἔθεντο

«per suam agnitionem. Quum enim male moderarentur angeli mundum «quoniam unusquisque eorum concupisceret principatum, ad emendatio-«nem venisse rerum et descendisse eum transfiguratum et assimilatum vir-«tutibus et potestatibus et angelis, ut et hominibus homo appareret ipse. «quum non esset homo, et passum esse in Judæa putatum, quum non esset «passus,» et apparuisse Judæis quasi Filium et Samaritanis quasi Patrem et cæteris gentibus quasi Spiritum sanctum. Et permisisse vocari se quocumque nomine eum vocare volunt homines. «Prophetas autem a mundi fabri-«catoribus angelis inspiratos dixisse prophetias» (ait) : quapropter nec ulterius curarent eos hi qui in eum et in Helenam spem habeant, et hodieque ut libere agant quæ velint. Secundum enim ipsius gratiam salvari homines dicunt. Et neminem fore reprehensibilem si faciet aliquid mali : non natura quidem sed lege imposita malum est quod malum vocatur. «Imposuerunt

5-6. καὶ δεδοκηκέναι μὴ πεπονθότα cod. Mill. quæ a librario doctrinæ hæreticorum ignaro proveniunt. Lege καὶ μὴ πεπονθότα. — 11. [τοῦ] addidi. — 12. τὰ σὰ βούλονται cod. pro ὅσα βούλονται. Cf. B. Irenæi latinam veterem versionem in qua hæc eadem legimus : «Quapropter «nec ulterius curarent eos hi qui in eum «et in Helenam ejus spem habeant et ut «liberos agere quæ velint.» — 13. Μηδὲν cod. Millerus; Μηδένα Bunsenius. — 13-14. εἰσπράξει cod. corr. Millerus. — 14. τις κακῶς cod. Mill. – φύσει κακὸς cod. Millerus.

γάρ, φησίν, οἱ ἄγγελοι οἱ τὸν κόσμον ποιήσαντες, ὅσα ἐβούλοντο· διὰ τῶν τοιούτων λόγων δουλοῦν νομίζοντες τοὺς αὐτῶν ἀκούοντας. Λύσιν δὲ αὔθις λέγουσι τοῦ κόσμου ἐπὶ λυτρώσει τῶν ἰδίων ἀνθρώπων.

20. Οἱ οὖν τούτου μαθηταὶ μαγείας ἐπιτελοῦσι καὶ ἐπαοιδάς· φίλτρα τε καὶ ἀγώγιμα καὶ τοὺς λεγομένους ὀνειροπόμπους δαίμονας ἐπιπέμπουσι πρὸς τὸ ταράσσειν οὓς βούλονται. Ἀλλὰ καὶ παρέδρους τοὺς λεγομένους ἀσκοῦσιν. Εἰκόνα τε τοῦ Σίμωνος ἔχουσιν εἰς Διὸς μορφὴν καὶ τῆς Ἑλένης ἐν μορφῇ Ἀθηνᾶς, καὶ ταύτας προσκυνοῦσι, τὸν μὲν καλοῦντες κύριον, τὴν δὲ κυρίαν. Εἰ δέ τις ὀνόματι καλέσει παρ' αὐτοῖς ἰδὼν τὰς εἰκόνας ἢ Σίμωνος ἢ Ἑλένης, ἀπόβλητος γίνεται, ὡς ἀγνοῶν τὰ μυστήρια. Οὗτος ὁ Σίμων πολλοὺς πλανῶν ἐν τῇ Σαμαρείᾳ μαγείαις, ὑπὸ τῶν ἀποστόλων

«enim leges quas volebant angeli qui fecerunt mundum;» per hujusmodi præcepta in servitutem deducentes suos discipulos. Solvi autem mundum dicunt ut liberentur ii qui sunt ejus.

20. Hujus igitur discipuli magicas præstigias et incantationes perficiunt et amatoria pocula et adlectantia et dæmones qui vocantur Oniropompi (somnia mittentes) mittunt ad vexandum eos quos volunt; præterea quos vocant «assessores spiritus» exercent. «Imaginem quoque Simonis habent «factam ad figuram Jovis et Helenæ in figuram Minervæ et has adorant,» illum quidem vocantes dominum, hanc autem dominam. Et si quis aspiciens imaginem Simonis vel Helenæ nomen pronuntiabit, ejicietur ut ignarus mysteriorum. Iste Simon quum multos seduxisset in Samaria, repre-

3. Φύσιν δὲ αὔθις λέγουσι τὸν κόσμον cod. Mill. quæ sensu carent. Versio B. Irenæi habet: «Quapropter et solvi mun«dum et liberari eos qui sunt ejus.» Inde facile est restituere Λύσιν τοῦ κόσμου vel Λύσειν τὸν κόσμον. Conf. de eodem loco Bunsen. *Hippol.* vol. I, p. 52, edit. 1852. — 5-12. Manifestum est hæc ab Origene non fuisse scripta. Ille enim in *Primo contra Celsum libro*, num. 57, ait in toto orbe non reperiri posse triginta Simonianos; additque: plures dixi quam revera sunt: Νυνὶ δὲ τοὺς πάντας ἐν τῇ οἰκουμένῃ οὐκ ἔσῃ Σιμωνιανοὺς εὑρεῖν τὸν ἀριθμὸν, οἶμαι, τριάκοντα. Καὶ τάχα πλείονας εἶπον τῶν ὄντων. Idem in *Sexto contra Celsum libro*, num. 11, affirmat nusquam gentium reperiri posse Simonianos: Οὐδαμοῦ γὰρ τῆς οἰκουμένης Σιμωνιανοί. At noster Φιλοσοφουμένων auctor hanc sectam florentem vidit, vel, ut rectius dicam, scripsit adversus eam quasi suis temporibus æqualem et vigentem.

ἠλέγχθη, καὶ ἐπάρατος γενόμενος καθὼς ἐν ταῖς Πράξεσι γέγραπται, ὕστερον ἀπευδοκήσας, ταὐτὰ ἐπεχείρησεν, ἕως καὶ τῆς Ῥώμης ἐπιδημήσας ἀντέπεσε τοῖς ἀποστόλοις· πρὸς ὃν πολλὰ Πέτρος ἀντικατέστη, μαγείαις πλανῶντα πολλούς. Οὗτος ἐπὶ τέλει ἐλθὼν ἐν τ....τη, ὑπὸ πλάτανον καθεζόμενος ἐδίδασκε. Καὶ δὴ λοιπὸν ἐγγὺς τοῦ ἐλέγχεσθαι γινόμενος διὰ τὸ ἐγχρονίζειν, ἔφη ὅτι εἰ χωσθείη ζῶν, ἀναστήσεται τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ. Καὶ δὴ τάφρον κελεύσας ὀρυγῆναι ὑπὸ τῶν μαθητῶν, ἐκέλευσε χωσθῆναι. Οἱ μὲν οὖν τὸ πρόσταχθὲν ἐποίησαν, ὁ δὲ ἀπέμεινεν ἕως νῦν· οὐ γὰρ ἦν ὁ Χριστός. Οὗτος δὴ καὶ ὁ κατὰ τὸν Σίμωνα μῦθος, ἀφ' οὗ Οὐαλεντῖνος τὰς ἀφορμὰς λαβών, ἄλλοις ὀνόμασι καλεῖ. Ὁ γὰρ Νοῦς[177] καὶ Ἀλήθεια καὶ Λόγος καὶ Ζωὴ καὶ Ἄνθρωπος καὶ Ἐκκλησία, οἱ Οὐαλεντίνου Αἰῶνες, ὁμολογουμένως εἰσὶν αἱ Σίμωνος ἓξ ῥίζαι, Νοῦς, Ἐπίνοια, Φωνή, Ὄνομα, Λογισμὸς καὶ Ἐνθύμησις. Ἀλλ' ἐπεὶ ἱκανῶς ἡμῖν δοκεῖ ἐκτεθεῖσθαι τὴν Σίμωνος μυθοποιΐαν, ἴδωμεν τί λέγει καὶ Οὐαλεντῖνος.

hensus est ab apostolis et maledictus sicut scriptum est in Actis, deinde, repudiata fide, eadem exercuit, donec Romam profectus conflixit cum apostolis. Quem multos magica arte decipientem sæpe Petrus impugnavit. Novissime venit..... et sub platano sedens, edocuit. Et tandem quum in eo esset ut convinceretur, quia diu in ea re perstabat, promisit, si vivus sepeliretur, se resurrecturum tertia die. Foveaque effossa a discipulis se jussit sepeliri; discipuli quod mandatum erat effecerunt; ille autem ibi mansit usque nunc. Non enim erat Christus. Hæc est Simonis mendax doctrina; a qua Valentinus profectus, eadem placita aliis nominibus decoravit. Nam Intelligentia et Veritas et Sermo et Vita et Homo et Ecclesia, qui sunt Valentini Æones, sunt Simonis sex principia, Intelligentia et Cogitatio, Vox et Nomen, Ratio et Conceptio. Sed quum videmur satis exposuisse Simonis fabularum farraginem, nunc audiamus quid dicat Valentinus.

2. ταῦτα cod. — 3. ἐπιδημήσας cod.; ἐπιδημῆσαι· ἀντέπεσε δέ conj. Mill. — 6. δὶς τὸ ἐγχρονίζειν cod. Mill. suspicatur διὰ τὸ. — 13. οἱ ῥίζαι cod. Mill.

β'. Περὶ Οὐαλεντίνου.

21. Ἔστι μὲν οὖν ἡ Οὐαλεντίνου αἵρεσις Πυθαγορικὴν ἔχουσα καὶ Πλατωνικὴν τὴν ὑπόθεσιν. Καὶ γὰρ Πλάτων ὅλως ἐν τῷ Τιμαίῳ τὸν Πυθαγόραν ἀπεμάξατο· τοιγαροῦν καὶ ὁ Τίμαιος αὐτός ἐστιν αὐτῷ Πυθαγόρειος ξένος. Διὸ δοκεῖ ὀλίγα τῆς Πυθαγορείου καὶ Πλατωνικῆς ὑπομνησθέντας ὑποθέσεως ἄρξασθαι καὶ τὰ Οὐαλεντίνου λέγειν. Εἰ γὰρ καὶ ἐν τοῖς πρότερον ὑφ' ἡμῶν πεπονημένοις ἔγκεινται καὶ τὰ Πυθαγόρᾳ καὶ Πλάτωνι δεδοκημένα, ἀλλά γε καὶ νῦν οὐκ ἀλόγως ὑπομνησθήσομαι δι' ἐπιτομῆς τὰ κορυφαιότατα τῶν αὐτοῖς ἀρεσκομένων, πρὸς τὸ εὐεπίγνωστα γενέσθαι τὰ Οὐαλεντίνῳ δόξαντα διὰ τῆς ἐγγίονος παραθέσεως καὶ ὁμοίας συγκρίσεως, τῶν μὲν πάλαι ἀπ' Αἰγυπτίων ταῦτα παραλαβόντων καὶ εἰς Ἕλληνας μεταδιδαξάντων, τοῦ δὲ παρὰ τούτων, ἔτι περὶ αὐτῶν διαψευσαμένου ἰδίαν τε δόξαν συστῆσαι πεπειραμένου, σπαράξαντος μὲν

II. DE VALENTINO.

21. Valentini igitur hæresis a Pythagoricis et Platonicis doctrinis principia ducit. Omnia enim a Pythagora Plato in Timæo mutuatus est. Quippe ipsi Timæus est Pythagoricus hospes. Itaque expedit primum nonnulla Pythagoræ et Platonis in memoriam revocare ac deinde Valentini doctrinam aggredi. Quanquam enim in illis quæ superius scripsi Pythagoræ Platonisque placita reperiantur, haud rationi repugnabit, si breviter etiam nunc in memoriam revocaverimus præcipua eorum placita, quo melius per propinquam collationem mutuamque æquiparationem appareant quæ Valentino placuerint. Quum enim Plato et Pythagoras hæc ab Ægyptiis antiquitus accepta Græcos docuissent, Valentinus autem ab istis mutuatus sit et supra eos mentitus et ut propriam suam doctrinam commendaret sit enixus, horum

Cap. I, l. 1. De Valentino lege B. Irenæi lib. I; Tertull. lib. *in Valent.* et lib. *Præs.* c. xxx; Clem. Alex. *Strom.* lib. IV, c. xiii, lib. VI, c. vi et passim; Theod. *Hæret. fab.* lib. I, c. vii; B. Epiph. *Hær.* xxxi; B. August. *Hær.* xi; Philastr. c. viii; Photius, cod. ccxxx. — 3. ἀπομάξατο cod. corr. Mill. — 12. ἔτι περὶ] ὅτι παρ' cod. — 13 et p. 269, 1-2. σπαράξαντα..... καλέσαντα... διορίσαντα cod. Mill. pro σπαράξαντος κ. τ. λ. ος finalis quomodo in α coalescat et palæographica ratione et exemplis docet Bastius, *Comment. Palæogr.* p. 773.

τὰ ἐκείνων ὀνόμασι καὶ ἀριθμοῖς, ἰδίως δὲ καλέσαντος καὶ μέτροις διορίσαντος, ὅπως αἵρεσιν Ἑλληνικὴν ποικίλην μέν, ἀσύστατον δέ, καὶ οὐκ ἀνήκουσαν Χριστῷ συστήσῃ.

22. Ἡ μὲν οὖν ἀρχὴ τῆς ὑποθέσεώς ἐστιν [ἡ] ἐν τῷ[178] Τιμαίῳ τῷ Πλάτωνος σοφία Αἰγυπτίων· ἐκεῖθεν γὰρ ὁ Σόλων τὴν ὅλην ὑπόθεσιν περὶ τῆς κόσμου γεννήσεως καὶ φθορᾶς, παλαιῷ τινὶ λόγῳ καὶ προφητικῷ, ὡς φησὶν ὁ Πλάτων, τοὺς Ἕλληνας ἐδίδαξε, παῖδας νέους ὄντας, καὶ πρεσβύτερον ἐπισταμένους μάθημα οὐδὲν θεολογούμενον. Ἵν' οὖν παρακολουθήσωμεν τοῖς λόγοις οἷς καταβέβληται Οὐαλεντῖνος, προεκθήσομαι νῦν τίνα ἐστὶν ἃ Πυθαγόρας ὁ Σάμιος μετὰ τῆς ὑμνουμένης ἐκείνης παρὰ τοῖς Ἕλλησι [σι]γῆς φιλοσοφεῖ· εἶθ' οὕτως ταῦτα ἀπὸ Πυθαγόρου λαβὼν καὶ Πλάτωνος Οὐαλεντῖνος σεμνολογῶν ἀνατίθησι Χριστῷ καὶ πρὸ τοῦ Χριστοῦ τῷ Πατρὶ τῶν ὅλων, καὶ Σιγῇ τῇ συνεζευγμένῃ τῷ Πατρί.

23. Πυθαγόρας τοίνυν ἀρχὴν τῶν ὅλων ἀγέννητον ἀπεφήνατο τὴν μονάδα, γεννητὴν δὲ τὴν δυάδα καὶ πάντας τοὺς ἄλλους ἀριθμούς. Καὶ τῆς μὲν δυάδος πατέρα φησὶν εἶναι τὴν μονάδα, πάν-

philosophorum placita numeris et titulis lacerans ea suis mensuris et nominibus decoravit et divisit ita ut græcam hæresim ingeniosam quidem, non firmam autem neque christianæ fidei congruentem conflaret.

22. Horum igitur principiorum fons, qui quidem in Platonis Timæo invenitur, est Ægyptiorum sapientia. Inde enim Solon cuncta de mundi ortu et excidio principia retulit et, antiquo quodam et prophetico sermone, ut Plato ait, Græcos adhuc pueros nec ullius hactenus theologicæ scientiæ gnaros edocuit. Ut autem prosequamur sermones quibus Valentinus innititur, primum exponam quæ Samius iste Pythagoras, cum hoc silentio tam inter Græcos celebrato, philosophans dicit, deinde ista etiam quæ a Pythagora et Platone accepta Valentinus magnifice loquens attribuit Christo et, ante Christum, Patri universorum, et Silentio conjuncto Patri.

23. Pythagoras autem omnium rerum principium docuit esse unitatem increatam, genitamque dyadem cæterosque omnes numeros. Dyadis addit

4. [ἡ] addidit Mill. — 5. Σολομῶν cod. Σόλων Mill. Cf. Tim. § 7, edit. Bekker. Lond. VII, p. 249. — 12. ἃ Πυθαγόρου cod. — 13. τοῦ Χριστῷ cod. corr. Mill.

τῶν δὲ τῶν γεννωμένων μητέρα δυάδα, γεννητὴν γεννητῶν. Καὶ Ζαράτας ὁ Πυθαγόρου διδάσκαλος ἐκάλει τὸ μὲν ἓν πατέρα, τὰ δὲ δύο, μητέρα. Γεγέννηται γὰρ ἐκ μὲν μονάδος δυὰς κατὰ τὸν Πυθαγόραν, καὶ ἔστιν ἡ μὲν μονάς, ἄρρεν καὶ πρώτη· ἡ δὲ δυάς, θῆλυ [καὶ δευτέρα]. Παρὰ τῆς δυάδος δὲ πάλιν, ὡς ὁ Πυθαγόρας λέγει, ἡ τριὰς καὶ οἱ ἐφεξῆς ἀριθμοὶ μέχρι τῶν δέκα. Τοῦτον γὰρ οἶδε μόνον τέλειον ἀριθμὸν Πυθαγόρας τὸν δέκα· τὸν γὰρ ἕνδεκα καὶ δώδεκα, προσθήκην καὶ ἐπαναποδισμὸν τῆς δεκάδος, οὐκ ἄλλου τινὸς ἀριθμοῦ γέννησιν. Τὸ προστιθέμενον πάντα τὰ σώματα στερεὰ ἐξ ἀσωμάτων γεννᾷ. Τῶν τε γὰρ σωμάτων καὶ ἀσωμάτων ὁμοῦ σημεῖον εἶναι φησὶ καὶ ἀρχὴν τὸ σημεῖον[179] ὃ ἔστιν ἀμερές· γίνεται δέ, φησίν, ἐκ σημείου γραμμή, καὶ ἐπιφάνεια δὲ ῥυεῖσα εἰς βάθος στερεὸν ὑφέστηκε, φησί, σῶμα. Ὅθεν καὶ ὅρκος τίς ἐστι τοῖς Πυθαγορικοῖς ἡ τῶν τεσσάρων στοιχείων συμφωνία. Ὀμνύουσι δ' οὕτως·

patrem esse unitatem; matrem autem procreatorum omnium dyadem, genitam, matrem genitorum. Zaratas quoque, Pythagoræ discipulus, unitatem patrem, dyadem autem matrem vocabat. Genita est ex unitate dyas, secundum Pythagoram. Ipsa autem unitas mascula est et prima; dyas autem feminea. Ex dyade, ut ait Pythagoras, trias aliique numeri in ordinem usque ad decem procreantur. Hunc enim solum Pythagoras, decem dico, perfectum numerum putat. Undecimum enim et duodecimum, decadis quidem additionem et iterationem, non cujusquam alius numeri creationem esse. Omnia solida corpora ex incorporeis quod est superadditum gignit. Corporum enim pariter et incorporeorum primum punctum et originem esse ait illud punctum quod est individuum. Ex isto autem puncto linea nascitur et planities, quæ in altitudinem provecta solidum, ut ait, corpus efficitur. Hinc apud Pythagoreos etiam jusjurandum aliquod est quatuor elementorum consociatio. Sic autem jurant :

7-13. Hæc dilucidare possunt quæ apud Diog. Laert de Pythagora legimus. Dicebat enim : Ἐκ τῶν ἀριθμῶν τὰ σημεῖα· ἐκ δὲ τούτων τὰς γραμμάς· ἐξ ὧν τὰ ἐπίπεδα σχήματα· ἐκ δὲ τῶν ἐπιπέδων τὰ στερεὰ σχήματα· ἐκ δὲ τούτων, τὰ στερεὰ σώματα, ὧν καὶ τὰ στοιχεῖα εἶναι τέτταρα, πῦρ, ὕδωρ, γῆν, ἀέρα. — 8-10. Hæc sic edidit Millerus : *οὐκ ἄλλου τινὸς ἀριθμοῦ γέννησιν τὸ προσιθέμενον πάντα τε σώματα στερεὰ ἐξ ἀσωμάτων γεννᾷ.* Addidit in notis : pro *τὸ προσιθέμενον* fort. *νομισθέον* vel potius *νομίζει μόνον*, mox lege *δὲ* pro *τέ*.

Ναὶ μὰ τὸν ἀμετέρᾳ κεφαλᾷ παραδόντα τετρακτύν,
πηγὴν ἀενάου φύσεως [ῥιζώματ'] ἔχουσαν.

Ἔστι δὲ ἡ τετρακτὺς τῶν φυσικῶν καὶ στερεῶν σωμάτων ἀρχή, ὡς ἡ μονὰς τῶν νοητῶν. Ὅτι δὲ καὶ ἡ τετρακτὺς γεννᾷ, φησί, τὸν τέλειον ἀριθμὸν ὡς ἐν τοῖς νοητοῖς [ἡ μονὰς] τὸν δέκα, διδάσκουσιν οὕτως. Εἰ [γὰρ] ἀρξάμενος ἀριθμεῖν λέγει τις ὅτι ἕν, καὶ ἐπιφέρει δύο, ἔπειτα ὁμοίως τρία, ἔσονται ταῦτα ἑξ· πρὸς δὲ τούτοις, ἔτι τέσσαρα, ἔσται ὁμοίως τὸ πᾶν δέκα. Τὸ γὰρ ἕν, δύο, τρία, τέσσαρα, γίνεται δέκα, ὁ τέλειος ἀριθμός. Οὕτως, φησί, κατὰ πάντα ἐμιμήσατο ἡ τετρακτὺς τὴν νοητὴν μονάδα, τέλειον ἀριθμὸν γενυῆσαι δυνηθεῖσαν.

24. Δύο οὖν κατὰ τὸν Πυθαγόραν εἰσὶ κόσμοι, εἷς μὲν νοητός, ὃς ἔχει τὴν μονάδα ἀρχήν, εἷς δὲ αἰσθητός· τοῦτο δέ ἐστι τετρακτὺς ἔχουσα ἰῶτα τὴν μίαν κεραίαν ἀριθμὸν τέλειον· καὶ ἔστι κατὰ τοὺς

Per eum qui nostro capiti tradidit quaternarium
fontem perennis naturæ radices habentem.

Quaternarius autem physicorum et solidorum corporum origo est, ut unitas spiritualium; et hoc modo docent perfectum numerum quaternario gigni ut denarium unitas gignit in spiritualibus : si quis enim numerare incipiens dicet unum, addetque duo, deinde similiter tria, sex efficientur. His autem quatuor addantur, summa erit decem. Unum enim et duo et tria et quatuor efficiunt decem, perfectum numerum. Ita, ait, in omni re, quaternarius imitatus est spiritualem unitatem quæ valuit perfectum numerum generare.

24. Duo sunt mundi apud Pythagoram, unus spiritualis qui principium habet unitatem, alter vero physicus, et ille est quaternarius habens iota, id est unam virgulam quæ quidem numerum perfectum designat. Itaque

1. ἀμάτερα κεφαλη (sic) cod. De his duobus versibus conf. Fab. in Sextum Empir. p. 332. Millerus. — 2. ῥιζώματ' supplev. Mill. — 5. ἐν τοῖς νοητοῖς τὸν δέκα cod. corr. Miller. — 9. γίνεται δὲ καὶ cod. unde rursus apparet hæc dictata fuisse, et a librario male audiente δὲ καὶ pro δέκα scriptum fuisse. — 9-11. Suidas in ἀριθμῷ dicit : Οἱ Πυθαγόρειοι πάντα ἀριθμὸν τετρακτὺν προσηγόρευον· ὁ δὴ ἀριθμὸς συμπληροῦται τοῖς δέκα. Ὁ δὲ δέκα, σύνθεσις τῶν τεσσάρων, καὶ διὰ τοῦτο ἀριθμὸν πάντα τετρακτὺν ἔλεγον.

Πυθαγορικοὺς τὸ ῑ, ἡ μία κεραία, πρώτη καὶ κυριωτάτη, καὶ τῶν νοητῶν οὐσία νοητῶς καὶ αἰσθητῶς λαμβανομένη· [ἥ] συμβεβηκότα γένη ἀσώματα ἐννέα ἃ χωρὶς εἶναι τῆς οὐσίας οὐ δύναται· ποιὸν καὶ ποσὸν καὶ πρός τι καὶ ποῦ καὶ πότε, καὶ κεῖσθαι καὶ ἔχειν καὶ ποιεῖν καὶ πάσχειν. Ἔστιν οὖν ἐννέα τὰ συμβεβηκότα τῇ οὐσίᾳ, οἷς ἀριθμουμένη συνέχει τὸν τέλειον ἀριθμὸν τὸν ι. Διόπερ διηρημένου[180] τοῦ παντός, ὡς εἴπομεν, εἰς νοητὸν καὶ αἰσθητὸν κόσμον, ἔχομεν καὶ ἡμεῖς ἀπὸ τοῦ νοητοῦ τὸν λόγον, ἵνα τῷ λόγῳ τὴν τῶν νοητῶν καὶ ἀσωμάτων καὶ θείων ἐποπτεύωμεν οὐσίαν. Αἰσθήσεις δέ, φησίν, ἔχομεν πέντε, ὄσφρησιν, ὅρασιν, ἀκοήν, γεῦσιν καὶ ἁφήν. Ἐν οἷς τῶν αἰσθητῶν ἐρχόμεθα εἰς γνῶσιν, καὶ οὕτω, φησίν, ἐστὶ διηρημένος [ὁ] αἰσθητὸς ἀπὸ τοῦ νοητοῦ κόσμου· καὶ ὅτι ἔχομεν γνώσεως ὄργανον πρὸς ἑκάτερον αὐτῶν, ἐντεῦθεν κατανοῶμεν. Οὐδέν, φησί, τῶν νοητῶν γνωστὸν ἡμῖν δύναται γενέσθαι δι' αἰσθησεως· ἐκεῖνο γὰρ οὔτε ὀφθαλμὸς εἶδεν, οὔτε οὖς ἤκουσεν, οὔτ' ἔγνω, φησί, τῶν ἄλλων αἰσθήσεων οἰαδητισοῦν. Οὐδ' αὖ πάλιν τῷ λόγῳ εἰς γνῶσιν τῶν αἰσθητῶν οὐχ οἷόν τε ἐλθεῖν τινός, ἀλλὰ δεῖ ὅτι

apud Pythagoreos ῑ hæc una lineola prima et principalis habetur, imo spiritualium indicat substantiam quæ intellectu et sensu percipitur. Cui conveniunt incorporea novem elementa quæ sine substantia existere non possunt, sunt autem : quale, quantum, ad quid, ubi, quando, esse, habere, agere, pati. Novem ergo sunt quæ substantiæ conveniunt quibus ipsa addita numerum ῑ (decem) complet; itaque divisis his omnibus, ut diximus, in spiritualem et physicum mundum, habemus et nos ex spirituali mundo rationem ut ratione spiritualium et incorporearum divinarumque rerum essentiam prorsus penetremus. Sensus, ait, quinque habemus, odoratum, visum, auditum, gustum et tactum : per hos ad cognitionem physicarum rerum pervenimus; et ita, ait, physicus a spirituali mundo distinguitur. Quum autem organum habeamus utrique serviens, hinc cognoscamus. Nihil, ait, spiritualium per sensum nobis notum esse potest; hæc enim neque oculus vidit, neque auris audivit, nec quivis ullus aliorum sensuum percepit. Nec, vice versa, per rationem ad cognitionem ullius sen-

2. [ἥ] addidit Miller. — 9. ἐπιπλεύωμεν cod. — 12. αἰσθητὸν cod. corr. Mill.

λευκόν ἐστιν ἰδεῖν, καὶ γεύσασθαι ὅτι γλυκύ, καὶ ὅτι δίκαιον ἢ ἄδικον ἀκούσαντας εἰδέναι· καὶ εἴ τι τῶν ὀσμῶν ἐστὶν εὐῶδες ἢ ἀηδές, ὀσφρήσεως ἔργον, οὐ λόγου. Ὡσαύτως δὲ ἔχει καὶ τὰ τῆς ἁφῆς· σκληρὸν γὰρ ἢ ἁπαλὸν ἢ θερμὸν ἢ ψυχρὸν οὐχ οἷόν τε ἐστὶν ἀκούσαντα εἰδέναι, ἀλλὰ γὰρ τῶν τοιούτων ἐστὶ κρίσις ἡ ἁφή. Τούτων οὕτως ὑφεστηκότων, ἡ διακόσμησις τῶν γεγονότων καὶ γινομένων ἀριθμητικῶς γινομένη θεωρεῖται· ὃν γὰρ τρόπον ἀπὸ μονάδος ἀρξάμενοι κατὰ προσθήκην μονάδων [ἢ δυάδων] ἢ τριάδων καὶ τῶν ἑξῆς ἀθροιζομένων ἀριθμῶν ἕν τι σύστημα ποιοῦμεν μέγιστον ἀριθμοῦ, εἶτα πάλιν ἀπὸ τοῦ κατὰ τὴν σύνθεσιν ἀθροισθέντος ἀναιρέσει τινὶ καὶ ἀναλογισμῷ λύσιν τῶν συνεστώτων ἀριθμητικῶς ἐργαζόμεθα, οὕτω φησὶ καὶ τὸν κόσμον ἀριθμητικῷ τινὶ καὶ μουσικῷ δεσμῷ δεδεμένον, ἐπιτάσει καὶ ἀνέσει καὶ προσθήκῃ [181] καὶ ἀφαιρέσει ἀεὶ καὶ διὰ παντὸς ἀδιάφθορον φυλαχθῆναι.

25. Τοιγαροῦν καὶ περὶ τῆς διαμονῆς τοῦ κόσμου ἀποφαίνονται τοιοῦτόν τινα τρόπον οἱ Πυθαγορικοί·

sationis pervenire valemus, sed oportet videre quod candidum est, et gustare quod suave, et comprehendere auditu quod æquum vel iniquum est. Porro utrum aliquid olens bene an male oleat, hoc odoratus, non rationis est dirimere. Hoc eodem pacto se habent quæ ad tactum pertinent. Quod enim durum vel molle vel calidum vel frigidum haud possibile est auditu cognoscere, sed horum judicium ad tactum defertur. His ita positis, omnium natarum nascentiumque rerum dispositio per numeros effici cernitur. Quo enim modo ab unitate incipientes per additionem unitatum, vel dyadum vel triadum, vel sequentium numerorum cumulationem, unum efficimus quoddam maximum numerorum systema, deinde vice versa ex cumulato per additionem numero, deductione quadam et computatione aggregatos numeros solvimus, sic, ait, mundus arithmetico et musicali quodam vinculo adstrictus, accessione et relaxatione, additis et abstractis, semper et ubique incorruptus servatus est.

25. His igitur sequentibus versibus manifestatur quodam modo Pythagoreorum sententia de hac mundi perennitate:

8. [ἢ δυάδων] quod prorsus deerat restitui.

ἦ γὰρ καὶ πάρος ἦν καὶ ἔσται· οὐδέ ποτ', οἴω,
τούτων ἀμφοτέρων κενὸς ἔσται ἄσβεστος αἰών.

Τίνων δὲ τούτων; τοῦ νείκους καὶ τῆς φιλίας. Ἀπεργάζεται δὲ αὐτοῖς ἡ φιλία ἄφθαρτον, ἀΐδιον τὸν κόσμον, ὡς ὑπονοοῦσιν· ἔστι γὰρ ἡ οὐσία καὶ ὁ κόσμος ἕν· τὸ δὲ νεῖκος διασπᾷ καὶ διαφέρει καὶ πολλὰ πειρᾶται καταδιαιροῦν τὸν κόσμον ποιεῖν· ὥσπερ εἴ τις ἀριθμητικῶς τὴν μυριάδα εἰς χιλιάδας καὶ ἑκατοντάδας καὶ δεκάδας καὶ δραχμὰς καὶ ὀβολοὺς καὶ κοδράντας μικροὺς κατακερματίσας τέμνει, οὕτω τὸ νεῖκος τὴν ὑσίαν τοῦ κόσμου, φησί, τέμνει εἰς ζῷα, φυτά, μέταλλα καὶ τὰ τούτοις παραπλήσια. Καὶ ἔστι τῆς γενέσεως τῶν γινομένων πάντων κατ' αὐτοὺς δημιουργὸς τὸ νεῖκος, ἡ δ' αὖ φιλία ἐπιτροπεύουσα καὶ προνοουμένη τοῦ παντός, ἵνα μένῃ. Καὶ εἰς τὸ ἓν [τὰ] διῃρημένα καὶ τοῦ παντὸς ἀπεσπασμένα συνάγουσα καὶ ἐξάγουσα τοῦ βίου, συνάγει καὶ προσλίθησι τῷ παντί, ἵνα μένῃ, καὶ ἔστιν ἕν. Οὐ παύσεται οὖν οὔτε τὸ νεῖκος τὸν κόσμον διαιροῦν οὔτε ἡ φιλία τὰ διῃρημένα τῷ κόσμῳ προσνέμουσα.

sane enim et antea erat, et erit; nunquam, ut puto,
his ambobus carebit inextinguibile ævum.

Quæ sunt autem duo hæc? discordia et amor. Amor incorruptum æternumque mundum, ut Pythagorei existimant, efficit. Sunt enim substantia et mundus unum. Discordia autem discerpit, distrahit et multa conatur mundum efficere dividens. Ut si quis per numeros myriada in millia, in centena, in decadas, drachmasque et obolos et quadrantes parvo secans diviserit, ita discordia mundi substantiam in animantia, germinantiaque et in metalla omniaque his propinqua, ut ait, dividit. Discordia secundum eos est artifex generationis omnium genitorum. Amor autem totum mundum tutatur et providet ut permaneat. Etenim quæ divisa sunt et abstracta ab universo hæc in unum colligens et e vita educens universo jungit et addit ut permaneat, et sic est unum. Nunquam igitur desinent aut discordia mundum dividere aut amor divisa mundo adstringere. Hæc est, ut

1. ἦ γὰρ..... οὐδέπω τοίω cod. Mill. suspic.: ἦ γὰρ κ. π. ἦν καὶ ἔσσεται. — κεινώσεται ἄσπετος αἰών. — 2. καινός cod. corr. Mill. — 6. καταδιαιροῦσα cod. Mill. Dunck. Lege καταδιαιροῦν. Sic l. 16. — 9. τὸν εἰκοσλὴν cod.; τὴν εἰκασλὴν Mill.; τὸ νεῖκος τὴν Rœper. — 10. μετ' ἄλλα cod. pro μέταλλα. — 13. [τὰ] addidit Millerus. — 14. συνάγει] Dunckerus legit συνάπλει.

Τοιαύτη τὶς ἐστίν, ὡς ἔοικε, κατὰ Πυθαγόραν ἡ τοῦ κόσμου διανομή. Λέγει δὲ Πυθαγόρας εἶναι ἀπορῥαγάδας τοῦ ἡλίου τοὺς ἀστέρας, καὶ τὰς ψυχὰς τῶν ζῴων ἀπὸ τῶν ἄστρων φέρεσθαι· εἶναι δὲ αὐτὰς θνητὰς μὲν ὅταν ὦσιν ἐν τῷ σώματι, οἱονεὶ ἐγκατορωρυγμένας ὡς ἐν[182] τάφῳ, ἀνίστασθαι δὲ καὶ γίνεσθαι ἀθανάτους, ὅταν τῶν σωμάτων ἀπολυθῶμεν. Ὅθεν ὁ Πλάτων ἐρωτηθεὶς ὑπό τινος τί ἐστι φιλοσοφία, ἔφη· χωρισμὸς ψυχῆς ἀπὸ σώματος.

26. Πυθαγόρας οὖν καὶ τούτων τῶν λόγων γενόμενος μαθητής, ἐν οἷς λέγει δι' αἰνιγμάτων (καὶ τοιούτων λόγων)· Ἐκ τῆς ἰδίης ἐὰν ἀποδημῇς, μὴ ἐπιστρέφου· εἰ δὲ μή, Ἐρινύες Δίκης ἐπίκουροί σε μετελεύσονται· ἰδίην καλεῖ τὸ σῶμα, Ἐρινύας δὲ τὰ πάθη. Ἐὰν οὖν,

videtur, ex Pythagoræ quidem sententia, mundi distributio. Asserit autem Pythagoras sidera esse solis fracturas et viventium animas ex astris deferri. Has autem mortales esse dicit, quamdiu sunt in corpore, et quasi in sepulcro conditas; resurgere autem et immortales esse, ubi corporis vinculis exsolvimur. Quare Plato, quum a quodam interrogaretur quid sit philosophia? Animæ, inquit, ex corpore migratio.

26. Pythagoras igitur talium doctrinarum factus discipulus eas expressit in ænigmatibus. Ex tuo dominio, ait, si migraveris, noli reverti. Si reverteris, Furiæ, quæ Justitiæ sunt auxiliatrices, te persequentur; dominium cor-

1. αὕτη cod. Mill. Dunck. Legendum τοιαύτη. — 2-6. Hic non videtur noster Pythagoræ assentiri. Verus autem Origenes de animæ ortu idem quod Pythagoras sentiebat. Beatus Hieronymus ad Marcellinam scribens (ep. 82) ait: «Super animæ «statu memini vestræ quæstiunculæ, imo «maxime ecclesiasticæ quæstionis, utrum «lapsa de cœlo sit, ut Pythagoras phi«losophus, omnesque Platonici et Origenes putant; an a propria Dei substan«tia, ut stoici, Manichæus et in Hispania «Priscilliani hæreses suspicantur.» — 4. ὅταν εἰσίν cod. corr. Mill. — 8. Rœp. legit Πυθαγόρου. Malim Πυθαγόρας, quod est in cod. Verba enim quæ sequuntur, ni fallor, Heraclitum olent et ab eo forsan a Pythagoricis fuerunt mutuata. Legimus apud Plutarchum (*De Exilio*, § 11) ἥλιος γὰρ οὐχ ὑπερβήσεται μέτρα, φησὶν ὁ Ἡράκλειτος, εἰ δὲ μή, Ἐρινύες μιν Δίκης ἐπίκουροι ἐξευρήσουσιν. In nostro quidem codice plura videntur turbata. Καὶ post λέγει delevi. Καὶ τοιούτων λόγων, quæ secundo loco posita sunt et uncis inclusa, forsan supra legenda sunt pro καὶ τούτων τῶν λόγων, ex quibus repetitis proveniunt. Totam sententiam sic restituam: Πυθαγόρας οὖν καὶ τοιούτων λόγων γινόμενος μαθητής, ἐν οἷς λέγει δι' αἰνιγμάτων· ἐκ τῆς κ. τ. λ. Animadverte infra ἀλλ' ἐπεὶ καὶ τὰ σκοτεινῶς ὑπὸ τοῦ Πυθαγόρου λεγόμενα. — 9. ἰδίας cod. Mill. Lege ἰδίης ob ἰδίην quod sequitur. — 11. καλῶν cod. Mill. Legendum καλεῖ quod sententiæ verbo carenti necessarium est.

φησίν, ἀποδημῇς, τουτέστιν ἐὰν ἐξέρχῃ ἐκ τοῦ σώματος, μὴ αὐτοῦ ἀντιποιοῦ· ἐὰν δὲ ἀντιποιήσῃ, πάλιν σε τὰ πάθη καθείρξουσιν εἰς σῶμα. Εἶναι γὰρ οὗτοι τῶν ψυχῶν μετενσωμάτωσιν νομίζουσιν, ὡς καὶ ὁ Ἐμπεδοκλῆς πυθαγορίζων λέγει. Δεῖ γάρ, φησί, τὰς φιλη-
5 δόνους ψυχάς, ὡς ὁ Πλάτων λέγει, ἐὰν ἐν ἀνθρώπου πάθει γενόμεναι μὴ φιλοσοφήσωσι, διὰ πάντων ζῴων ἐλθεῖν καὶ φυτῶν πάλιν εἰς ἀνθρώπινον σῶμα· καὶ ἐὰν μὲν φιλοσοφήσῃ, κατὰ τὸ αὐτὸ τρὶς εἰς τὴν τοῦ συννόμου ἄστρου φύσιν ἀνελθεῖν· ἐὰν δὲ μὴ φιλοσοφήσῃ, πάλιν ἐπὶ τὰ αὐτά. Δύνασθαι οὖν φησὶ ποτὲ τὴν ψυχὴν καὶ
10 ἀνητὴν γενέσθαι, ἐὰν ὑπὸ τῶν Ἐρινύων κρατῆται, τουτέστι τῶν παθῶν, καὶ ἀθάνατον, ἐὰν τὰς Ἐρινῦς ἐκφύγῃ, ἃ ἔστι πάθη.

27. Ἀλλ' ἐπεὶ καὶ τὰ σκοτεινῶς ὑπὸ τοῦ Πυθαγόρου λεγόμενα πρὸς τοὺς μαθητὰς δι' ὑποσυμβόλων ἀνηρήμεθα λέγειν, δοκεῖ καὶ τῶν ἑτέρων ὑπομνησθῆναι, διὰ τὸ καὶ τοὺς αἱρεσιάρχας τοιούτῳ
15 τινὶ τρόπῳ ἐπικεχειρηκέναι ὁμιλεῖν διὰ ὑποσυμβόλων, καὶ τοῦτο οὐκ ἰδίων, ἀλλὰ Πυθαγορείων πλεονεκτήσαντες λόγων. Διδάσκει οὖν

pus vocat, Furias autem malos affectus. Si ergo, ait, migraveris, id est ex corpore si egressus fueris, noli illud desiderare. Etenim, si rursus appetiveris, iterum te pravi affectus in corpus includent. Hi enim putant ex corporibus animas in alia corpora migrare, ut ipse Empedocles *pythagorisans* dicit. Necesse est, inquit, voluptarias animas, ut Plato ait, nisi dum in corpore versantur sapientiam adament, per omnia animalia et germinantia transire et iterum in humanum corpus regredi. Sin autem sapientiam adamaverint, necesse erit pari modo eas ad affinis sideris naturam ter extolli; si vero eam adamare desierint, rursus ad eadem descendere. Anima igitur, ait, potest aliquando mortalis fieri, quum Furiis subjicitur, id est suis pravis affectibus; immortalis autem, si Furias effugerit, id est pravos affectus.

27. Quoniam autem ea dicere suscepimus quæ Pythagoras obscure per symbolica discipulos docebat, oportet etiam de cæteris mentionem facere, propterea quod hæresium architecti tali quadam ratione conati sunt per symbolica colloqui, non autem propriis usi, sed iis quæ e Pythagoricis ser-

5. Conf. Plat. *Phæd.* t. I, p. 89, edit. Bekk. Londini, 1826 : ἔνθα καὶ εἰς θηρίου βίον ἀνθρωπίνη ψυχὴ ἀφικνεῖται, καὶ ἐκ θηρίου, ὅς ποτε ἄνθρωπος ἦν, πάλιν εἰς ἄνθρωπον. — 13. ἐνήρμεθα cod.; ἀνηρήμεθα Mill.

ὁ Πυθαγόρας τοὺς μαθητὰς λέγων· τὸν σἵρωματόδεσμον [183] δῆσον· ἐπεὶ οἱ ὁδοιπορεῖν μέλλοντες εἰς δέρμα δεσμοῦσι τὰ ἱμάτια αὐτῶν πρὸς ἑτοιμασίαν τῆς ὁδοῦ· οὕτως ἑτοίμους εἶναι θέλει τοὺς μαθητάς ὡς καθ' ἑκάστην σἵιγμὴν τοῦ θανάτου ἐφεστηκέναι μέλλοντος, μηδὲν ἔχοντας τῶν μαθητῶν ἐνδεές. Διόπερ ἐξ ἀνάγκης ἅμα τῷ ἡμέραν γενέσθαι ἐδίδασκε διακελεύεσθαι αὐτοῖς τοὺς Πυθαγορείους δεσμεύειν τὸν σἵρωματόδεσμον, τουτέστιν ἑτοίμους εἶναι πρὸς θάνατον. Πῦρ μαχαίρῃ μὴ σκάλευε, τὸν τεθυμωμένον ἄνθρωπον λέγων μὴ ἐρέθιζε· πυρὶ γὰρ ἔοικεν ὁ θυμούμενος, μαχαίρᾳ δὲ λόγος. Σάρον μὴ ὑπέρβαινε, μικροῦ πράγματος μὴ καταφρόνει. Φοίνικα ἐν οἰκίᾳ μὴ φύτευε, φιλονεικίαν ἐν οἰκίᾳ μὴ κατασκεύαζε· μάχης γὰρ καὶ διαφορᾶς ἐστὶν ὁ φοῖνιξ σημεῖον. Ἀπὸ δίφρου μὴ ἔσθιε, βάναυσον τέχνην μὴ μεταχειρίζου, ἵνα μὴ δουλεύσῃς τῷ σώματι ὄντι φθαρτῷ, ἀλλὰ ποιοῦ τὸν βίον ἀπὸ λόγων. Ἐνέσται γάρ σοι καὶ τρέφειν τὸ σῶμα καὶ τὴν ψυχὴν ποιεῖν κρείττονα. Ἀπὸ ὅλου ἄρτου μὴ ἀπό-

monibus acceperant. Suos igitur discipulos docet Pythagoras dicens: Saccum vinci; ut ii qui jamjam iter sunt facturi in saccum sua vestimenta illigant ad viæ apparatum, eodem modo discipulos suos paratos esse vult quasi mors improvisa singulis momentis eos correptura sit, nihil desiderantes eorum quæ per disciplinam cognosci possunt. Quapropter illucescente die docebat Pythagoreos se invicem hortari ut vincirent saccum, id est ut parati ad mortem forent. Ignem gladio ne moveas, dicens iracundum virum ne lacessas; igni enim iracundus homo similis est, gladius autem est sermo. Verriculum noli conculcare, (id est) parvam rem ne contemnas. Palmam in domo noli serere; jurgia in domo ne foveas; rixæ enim et dissensionis palma imago est. E sella noli comedere; sordidam artem noli exercere, ne corruptibili inservias corpori, sed potius sermonibus vitam sustentes. Tibi enim licebit et corpus alere et animam meliorem reddere. Ex integro pane nihil dentibus adimas; tua bona ne comminue; e

3. θέλειν cod. — 5. μαθητῶν cod. Mill. suspicatur: παθητῶν ἐν δέει. — 6. διακελεύεσθε cod. Quæ menda frequens est in cod. et videtur provenire ex librario male audiente, non ex legente. — 9. μάχαιρα cod. Mill.; μαχαίρᾳ Dunck. Cf. Plutarch. Sympos. VIII et Quæst. Rom. 112. — Ἄσαρον cod. Mill.; Σάρον Rœper. coll. Lobeck ad Phryn. p. 83. — 12. διαφθορᾶς cod. Mill. — 14. τῶν βίων ἀπόλογον cod. corr. Mill.

δακνε· τὰ ὑπάρχοντά σου μὴ μειοῦ, ἀλλὰ ἀπὸ τῆς προσόδου ζῆθι, φύλασσε δὲ τὴν οὐσίαν ὡς ἄρτον ὁλόκληρον. Κυάμους μὴ ἔσθιε· ἀρχὴν πόλεως μὴ ἀποδέχου· κυάμοις γὰρ ἐκληροῦντο τὰς ἀρχὰς κατ' ἐκεῖνον τὸν χρόνον.

28. Ταῦτα μὲν οὖν καὶ τὰ τοιαῦτα οἱ Πυθαγόρειοι λέγουσιν, οὓς μιμούμενοι οἱ αἱρετικοὶ μεγάλα νομίζονται τισὶ λέγειν. Δημιουργὸν δὲ εἶναι τῶν γενομένων πάντων φησὶν ὁ Πυθαγόρειος λόγος τὸν μέγαν γεωμέτρην καὶ ἀριθμητὴν ἥλιον, καὶ ἐσληρίχθαι τοῦτον ἐν ὅλῳ τῷ κόσμῳ, καθάπερ ἐν τοῖς σώμασι ψυχήν, ὡς φησιν ὁ (184) Πλάτων. Πῦρ γάρ ἐσλιν ἥλιος [ὡς] ψυχή· σῶμα δὲ γῆ. Χωρισθέντος δὲ πυρός, οὐδὲν ἄν ποτε ὁρατὸν γένοιτο οὐδὲ ἁπλῶν ἄνευ τινὸς σλερεοῦ· σλερεὸν δὲ οὐκ ἄνευ γῆς· ὅθεν ἐκ πυρὸς καὶ γῆς ἀέρα τε ὁ Θεὸς ἐν μέσῳ θέμενος τὸ τοῦ παντὸς ἐδημιούργησε σῶμα. Ἀριθμεῖ δέ, φησί, καὶ γεωμετρεῖ τὸν κόσμον ὁ ἥλιος τοιοῦτόν τινα τρόπον. Ὁ μὲν κόσμος ἐσλὶν ὁ αἰσθητὸς εἷς, περὶ οὗ λέγομεν τανῦν. Διήρηκε δ' αὐτὸν ἀριθμητικός τις ὢν καὶ γεωμέτρης εἰς μοίρας ιβ. Καὶ ἔσλι

fructu sume, sed pecuniæ caput serva quasi integrum panem. Ne fabis vescere; magistratum urbis ne assume; fabis enim in eo tempore utebantur ut sortirentur magistratus.

28. Hæc igitur et alia hujus modi Pythagorei dicunt, quos imitati hæretici quibusdam videntur sublimia dicere. Artificem autem omnium quæ fiunt Pythagoricus sermo dicit esse magnum geometram et calculatorem solem, et illum consistere in universo mundo velut in corporibus animam, ut ait Plato, ignis enim est sol ut anima; corpus autem terra. Quum deest ignis, nihil visibile esse potest, nec tangere quidquam possumus nisi sit solidum; nec solidum aliquid esse potest sine terra. Unde ex igne et terra Deus, aera in medio ponens, totius mundi corpus confinxit. Numerat autem sol, ait, et dimetitur mundum isto fere modo. Mundus autem est istud unum sensibile de quo nunc loquimur. Mundum igitur divisit sol, quum sit arithmeticus et geometra, in partes duodecim. Horum partium hæc sunt

3-4. κατ' ἐκείνων τῶν χρόνων cod. corr. Mill. — 7. τῶν λεγομένων cod. — 10. ἥλιος ψυχή· σῶμα σελήνη cod. Millerus conj. ἥλιος καὶ ψυχὴ vel ἡ ψυχή. Rœperus legit: ὡς ψυχή· σῶμα δὲ γῆ. — Χωρισθέντων cod.

ταῖς μοίραις ταύταις ὀνόματα, Κριός, Ταῦρος, Δίδυμοι, Καρκίνος, Λέων, Παρθένος, Ζυγός, Σκορπίος, Τοξότης, Αἰγόκερως, Ὑδροχόος, Ἰχθύες. Πάλιν τῶν δώδεκα μοιρῶν ἑκάστην διαιρεῖ εἰς μοίρας τριάκοντα, αἵτινες εἰσὶν ἡμέραι μηνός. Πάλιν αὖ τῶν τριάκοντα μοιρῶν ἑκάστην μοῖραν διαιρεῖ εἰς λεπτὰ ἑξήκοντα, καὶ τῶν λεπτῶν λεπτὰ καὶ ἔτι λεπτότερα. Καὶ τοῦτο ἀεὶ ποιῶν καὶ μὴ παυόμενος, ἀλλ' ἀθροίζων ἐκ μοιρῶν τούτων τῶν διηρημένων καὶ ποιῶν ἐνιαυτόν, καὶ αὖθις ἀναλύων καὶ διαιρῶν τὸ συγκείμενον, τὸν μέγαν ἀθάνατον ἀπεργάζεται κόσμον.

29. Τοιαύτη τις, ὡς ἐν κεφαλαίοις εἰπεῖν ἐπελθόντα, ἡ Πυθαγόρου καὶ Πλάτωνος συνέστηκε δόξα, ἀφ' ἧς Οὐαλεντῖνος, οὐκ ἀπὸ τῶν Εὐαγγελίων, τὴν αἵρεσιν τὴν ἑαυτοῦ συναγαγών, ὡς ἐπιδείξομεν, δικαίως Πυθαγορικὸς καὶ Πλατωνικός, οὐ Χριστιανός, [ἂν] λογισθείη. Οὐαλεντῖνος τοίνυν καὶ Ἡρακλέων καὶ Πτολεμαῖος καὶ πᾶσα ἡ τούτων σχολή, οἱ Πυθαγόρου καὶ Πλάτωνος μαθηταί, ἀκολουθήσαντες τοῖς καθηγησαμένοις, ἀριθμητικὴν τὴν [185] διδασκαλίαν τὴν ἑαυτῶν κατεβάλοντο. Καὶ γὰρ τούτοις ἔστιν ἀρχὴ τῶν πάντων Μονὰς ἀγέννη-

nomina : Aries, Taurus, Gemini, Cancer, Leo, Virgo, Libra, Scorpius, Sagittarius, Caper, Amphora, Pisces. Iterum duodecim partium quamque in triginta alias distribuit quæ sunt dies mensis. Iterum triginta harum partium quamque in sexaginta spatii particulas dividit et has rursus in alias minores hasque in magis exiguas; et illud semper faciens et nunquam cessans, sed istis divisis partibus ad cumulum ducens et perficiens annum et versa vice perfectum dissolvens et dividens magnum et immortalem sol perficit mundum.

29. Talis est, ut paucis et obiter dicam, Pythagoræ et Platonis doctrina, ex qua Valentinus, non ex Evangeliis, hausit suam hæresim, ut demonstrabimus; quapropter dignus est ut inter Platonicos et Pythagoricos non inter Christianos numeretur. Valentinus itaque et Heracleo et Ptolemæus et tota istorum schola, Pythagoræ Platonisque discipuli, magistris obsecuti, doctrinam suam constituerunt arithmeticam. His enim omnium principium est Unitas increata, incorruptibilis, incomprehensibilis, inintelligibilis, genitalis

1. δίδυμος cod. — 4. Πάλιν αὐτῶν cod. corr. Millerus. — 7. τοῦ τῶν cod.; τούτων μοιρῶν Millerus. — 8-9. τὸν μέγαν ἐνιαυτὸν ἀπεργάζεται κόσμου Rœperus. — 17. γὰρ τούτων cod.

τος, ἄφθαρτος, ἀκατάληπτος, ἀπερινόητος, γόνιμος, καὶ πάντων τῆς γενέσεως αἰτία τῶν γενομένων. Καλεῖται δὲ ὑπ' αὐτῶν ἡ προειρημένη Μονὰς Πατήρ. Διαφορὰ δέ τις εὑρίσκεται πολλὴ παρ' αὐτοῖς· οἱ μὲν γὰρ αὐτῶν, ἵν' ᾖ παντάπασι καθαρὸν τὸ δόγμα τοῦ Οὐαλεντίνου πυθαγορικόν, ἄθηλυν καὶ ἄζυγον, καὶ μόνον τὸν Πατέρα νομίζουσιν εἶναι· οἱ δὲ ἀδύνατον νομίζοντες δύνασθαι ἐξ ἄῤῥενος μόνου γένεσιν ὅλως τῶν γεγενημένων γενέσθαι τινός, καὶ τῷ Πατρὶ τῶν ὅλων, ἵνα γένηται πατήρ, Σιγὴν ἐξ ἀνάγκης συναριθμοῦσι τὴν σύζυγον. Ἀλλὰ περὶ μὲν Σιγῆς, πότερόν ποτε σύζυγός ἐστιν ἢ οὐκ ἔστιν, αὐτοὶ πρὸς ἑαυτοὺς τοῦτον ἐχέτωσαν τὸν ἀγῶνα. Τὰ δὲ νῦν αὐτοὶ ἡμεῖς φυλάττοντες τὴν Πυθαγόρειον ἀρχήν, μίαν οὖσαν καὶ ἄζυγον, ἄθηλυν, ἀπροσδεῆ, μνημονεύσαντες ὅσα ἐκεῖνοι διδάσκουσιν, ἐροῦμεν. Ὅλως, φησί, γεννητὸν οὐδέν, Πατὴρ δὲ ἦν μόνος ἀγέννητος, οὐ τόπον ἔχων, οὐ χρόνον, οὐ σύμβουλον, οὐκ ἄλλην τινὰ κατ' οὐδένα τῶν τρόπων νοηθῆναι δυναμένην οὐσίαν· ἀλλὰ ἦν μόνος ἠρεμῶν ὡς λέγουσι καὶ ἀναπαυόμενος αὐτὸς ἐν ἑαυτῷ μόνος. Ἐπεὶ δὲ ἦν γόνιμος, ἔδοξεν αὐτῷ ποτὲ τὸ κάλλιστον καὶ τελεώτατον

et ortus omnium quæ nascuntur causa ; vocatur autem ab istis supradicta Unitas Pater. Sed magnum invenitur inter eos dissidium. Horum enim alteri, ut servetur ex omni parte integra Valentini Pythagorica doctrina, existimant Patrem esse solum, sine sexu et conjugio; alteri autem putantes non ex solo mari ortorum omnium partum omnino effici posse, ipsi universorum Patri, ut genitor fiat, Silentium conjugem necessario attribuunt. De Silentio autem utrum sit conjux an non ipsi inter se decertanto. Nos autem Pythagoreum principium custodientes quod est unum, sine conjugio, sine sexu, sibique sufficiens, quid doceant magistri dicemus doctrinæ memores. Nihil omnino erat, ait Valentinus; Pater autem solus erat increatus non locum habens, non tempus, non consiliorum socium, neque aliam substantiam quæ mente ullo modo effingi possit : at solus erat, quietus ut dicunt et ipse in se ipso solus quiescens. Quum autem prolificus esset, visum est illi quod pulcherrimum et perfectissimum in se habet illud

5. ἄθηλυ cod. Mill. — 10. αὐτοῖς cod.; αὐτοὶ Mill. — 11. αὐτοῖς ἡμεῖς cod. corr. Mill. – οὐσίαν cod. Mill.; οὖσαν Duncker. — 12. ἄθηλυ cod. Mill. – ὡς ἐκεῖνοι cod. — 13. ἦν ὅλως Dunck.; ἐροῦμέν τε ὅλως cod. corr. Mill.

ὃ εἶχεν ἐν αὐτῷ γεννῆσαι καὶ προαγαγεῖν· φιλέρημος γὰρ οὐκ ἦν. Ἀγάπη γάρ, φησίν, ἦν ὅλος, ἡ δὲ ἀγάπη οὐκ ἔστιν ἀγάπη, ἐὰν μὴ ᾖ τὸ ἀγαπώμενον. Προέβαλεν οὖν καὶ ἐγέννησεν αὐτὸς ὁ Πατήρ, ὥσπερ ἦν μόνος, Νοῦν καὶ Ἀλήθειαν, τουτέστι δυάδα, ἥτις κυρία καὶ ἀρχὴ γέγονε καὶ [186] μήτηρ πάντων τῶν ἐντὸς Πληρώματος καταριθμουμένων Αἰώνων ὑπ' αὐτῶν. Προβληθεὶς δὲ ὁ Νοῦς καὶ ἡ Ἀλήθεια ἀπὸ τοῦ Πατρός, ἀπὸ γονίμου γόνιμος, προέβαλε καὶ αὐτὸς Λόγον καὶ Ζωήν, τὸν Πατέρα μιμούμενος· ὁ δὲ Λόγος καὶ ἡ Ζωὴ προβάλλουσιν Ἄνθρωπον καὶ Ἐκκλησίαν. Ὁ δὲ Νοῦς καὶ ἡ Ἀλήθεια, ἐπεὶ εἶδον τοῦ Λόγου καὶ τῆς Ζωῆς τὰ ἴδια γεννήματα γόνιμα γεγεννημένα, ηὐχαρίστησαν τῷ Πατρὶ τῶν ὅλων, καὶ προσφέρουσιν αὐτῷ τέλειον ἀριθμόν, Αἰῶνας δέκα. Τούτου γάρ, φησί, τελειότερον ἀριθμὸν ὁ Νοῦς καὶ ἡ Ἀλήθεια τῷ Πατρὶ προσενεγκεῖν οὐκ ἠδυνήθησαν. Ἔδει γὰρ τέλειον ὄντα τὸν Πατέρα ἀριθμῷ δοξάζεσθαι τελείῳ, τέλειος δέ ἐστιν ὁ δέκα, ὅτι πρῶτος τῶν κατὰ πλῆθος γενομένων οὗτος ἐστὶ τέλειος. Τελειότερος δὲ ὁ Πατήρ, ὅτι ἀγέννητος ὢν μόνος,

gignere et producere : non enim erat solitudinis amans. Caritas enim ille totus est; caritas autem non sane caritas est, nisi sit quod diligatur. Procreavit igitur et genuit ipse Pater, ut erat solus, Intellectum et Veritatem, id est dyada quæ domina et origo et mater fuit Æonum omnium qui intro in Pleromate numerantur ab eis. Procreatus igitur Intellectus cum Veritate a Patre, a genitali genitalis procreavit et ipse Verbum et Vitam, Patrem imitatus. Verbum autem et Vita procreant Hominem et Ecclesiam. Intellectus autem et Veritas, quum vidissent Verbi Vitæque proprios partus prolificos effectos esse, gratias egerunt omnium Patri et afferunt illi perfectum numerum, Æones decem. Hoc enim numero perfectiorem, ait, Intellectus et Veritas patri afferre non valuerant. Oportebat enim Patrem, qui perfectus est, perfecto numero honorari; perfectus autem numerus est decem, quia primus numerorum aggregatorum est perfectus. Perfectior autem

1. ὃν εἶχεν ἐν αὐτῷ cod. — 2. ὅλως cod. a prima m. — 3. ἦν cod.; ᾖ Mill. — αὐτὸς Mill.; αὐτὴν cod. — 4. Pro κυρία libenter legerim καὶ ῥίζα, collato loco sequentis paginæ l. 2; quanquam fateor rationem litterarum nimis esse diversam. — 5-6. καταριθμουμένων cod. — 12-13. ἀριθμοῦ cod.; ἀριθμὸν Millerus. — 16. τέλειος] τέλος Bunsenius et Bœttticher legunt (*Analect.* I, p. 80), sed male, ut ex sequenti τελειότερος liquet.

διὰ πρώτης τῆς μιᾶς συζυγίας τοῦ Νοῦ καὶ τῆς Ἀληθείας πάσας τὰς τῶν γενομένων προβαλεῖν εὐπόρησε ῥίζας.

30. Ἰδὼν οὖν καὶ αὐτὸς ὁ Λόγος καὶ ἡ Ζωὴ ὅτι ὁ Νοῦς καὶ ἡ Ἀλήθεια δεδόξακαν τὸν Πατέρα τῶν ὅλων ἐν ἀριθμῷ τελείῳ, δοξάσαι καὶ αὐτὸς ὁ Λόγος μετὰ τῆς Ζωῆς ἠθέλησε τὸν ἑαυτοῦ πατέρα καὶ τὴν μητέρα, τὸν Νοῦν καὶ τὴν Ἀλήθειαν. Ἐπεὶ δὲ γεννητὸς ἦν ὁ Νοῦς καὶ ἡ Ἀλήθεια, καὶ οὐκ εἶχε τὸ πατρικὸν τέλειον τὴν ἀγεννησίαν, οὐκέτι τελείῳ ἀριθμῷ ὁ Λόγος καὶ ἡ Ζωὴ δοξάζουσι τὸν ἑαυτῶν πατέρα τὸν Νοῦν, ἀλλὰ γὰρ ἀτελεῖ· δώδεκα γὰρ Αἰῶνας προσφέρουσιν ὁ Λόγος καὶ ἡ Ζωὴ τῷ Νοΐ καὶ τῇ Ἀληθείᾳ. Αὗται γὰρ πρῶται κατὰ Οὐαλεντῖνον ῥίζαι τῶν Αἰώνων γεγόνασι Νοῦς καὶ Ἀλήθεια, Λόγος καὶ Ζωή, Ἄνθρωπος καὶ Ἐκκλησία. Δώδεκα δὲ, οἱ τοῦ[187] Νοὸς καὶ τῆς Ἀληθείας δύο, καὶ δέκα δὲ οἱ τοῦ Λόγου καὶ τῆς Ζωῆς. Εἴκοσι καὶ ὀκτὼ οἱ πάντες. Οἷς [δὲ τοὺς δέκα] καλοῦσιν ὀνόματα ταῦτα, Βυθὸς καὶ Μίξις,

Pater, quia, quum solus sit increatus, per primum et unicum conjugium Intellectus et Veritatis, cunctas genitorum producere valuit radices.

30. Ut viderunt autem Verbum et Vita quomodo Intellectus et Veritas honoravissent Patrem omnium in numero perfecto, voluerunt et ipsi suum patrem et suam matrem Intellectum et Veritatem clarificare. Quum vero geniti essent Intellectus et Veritas nec haberent paternam perfectionem, scilicet ingenerationem, Verbum et Vita honoraverunt suum patrem Intellectum non jam perfecto numero sed imperfecto; duodecim enim Æonas Verbum et Vita proferunt Intellectui et Veritati. Nam sunt, secundum Valentinum, primæ Æonum radices Intellectus et Veritas, Verbum et Vita, Homo et Ecclesia. Duodecim autem Æones sunt duo qui procedunt ex Intellectu et Veritate et decem ex Verbo et Vita. Sunt omnes viginti et octo. Quibus autem nominibus vocent decem hæc sunt: Profundus et Mistio, Senii ex-

7. τὸν πατρικὸν cod. corr. Mill. — 8-9. Hæc Mill. sic edidit: τὸν Νοῦν. Ἀλλὰ γὰρ ἀνατελεῖ..... Bernays. proposuit ἀτελεῖ. — Αἰώνων cod. Mill. — προφέρουσιν cod. Mill. pro προσφέρουσιν. Vide supra τῷ Πατρὶ προσενεγκεῖν. — 13-14 et p. 283, l. 1 et 2. Hæc in cod. et apud Mill. sic leguntur: εἴκοσι καὶ ὀκτὼ οἱ πάντες, οἷς καλοῦσιν ὀνόματα ταῦτα, βυθὸς, καὶ μίξις ἀκήρατος, καὶ ἕνωσις αὐτοφυὴς καὶ ἡδονὴ ἀκίνητος, καὶ σύγκρισις μονογενὴς καὶ μακαρία. Conf. B. Iren. lib. I, c. 1, cujus e scriptura hunc locum emendavi. B. Iren. ἄλλους δέκα Αἰῶνας, ὧν τὰ ὀνόματα λέγουσι ταῦτα, Βυθὸς καὶ Μίξις, Ἀγήρατος καὶ Ἕνωσις, Αὐτοφυὴς καὶ Ἡδονή, Ἀκί-

Ἀγήρατος καὶ Ἕνωσις, Αὐτοφυὴς καὶ Ἡδονή, Ἀκίνητος καὶ Σύγκρασις, Μονογενὴς καὶ Μακαρία. Οὗτοι δέκα Αἰῶνες, οὓς τινὲς μὲν ὑπὸ τοῦ Νοῦ καὶ τῆς Ἀληθείας λέγουσι, τινὲς δὲ ὑπὸ τοῦ Λόγου καὶ τῆς Ζωῆς· ἕτεροι δὲ τοὺς δώδεκα, ὑπὸ τοῦ Ἀνθρώπου καὶ τῆς Ἐκκλησίας, ἕτεροι δὲ ὑπὸ τοῦ Λόγου καὶ τῆς Ζωῆς. Οἷς ταῦτα τὰ ὀνόματα χαρίζονται· Παράκλητος καὶ Πίστις, Πατρικὸς καὶ Ἐλπίς, Μητρικὸς καὶ Ἀγάπη, Ἀείνους καὶ Σύνεσις, Ἐκκλησιαστικὸς καὶ Μακαριστός, Θελητὸς καὶ Σοφία. Ἀπὸ δὲ τῶν δεκαδύο ὁ δωδέκατος καὶ νεώτατος πάντων τῶν εἰκοσιοκτὼ Αἰώνων, θῆλυς ὢν καὶ καλούμενος Σοφία, κατενόησε τὸ πλῆθος καὶ τὴν δύναμιν τῶν γεγεννηκότων Αἰώνων, καὶ ἀνέδραμεν εἰς τὸ βάθος τὸ τοῦ Πατρός· καὶ ἐνόησεν ὅτι οἱ μὲν ἄλλοι πάντες Αἰῶνες γεννητοὶ ὑπάρχοντες, κατὰ συζυγίαν γεννῶσιν, ὁ δὲ Πατὴρ μόνος ἄζυγος ἐγέννησεν. Ἠθέλησε μιμήσασθαι τὸν Πατέρα, καὶ ἐγέννησε καθ' ἑαυτὴν δίχα τοῦ συζύγου, ἵνα μηδὲν ᾖ ἔργον ὑποδεέστερον τοῦ Πατρὸς εἰργασμένη, ἀγνοοῦσα ὅτι ὁ μὲν ἀγέννητος ὑπάρχων

pers et Unio, Per-se-nascens et Voluptas, Immobilis et Temperatio et Unigenita et Beata. Hi autem sunt decem Æones, quos quidam ex Intellectu et Veritate procedere opinantur, nonnulli vero ex Verbo et Vita. Duodecim autem Æonas, alii ab Homine et Ecclesia, alii autem a Verbo et Vita procreatos esse dicunt, quibus autem nominibus donant eos hæc sunt : Paracletus et Fides, Paternus et Spes, Maternus et Charitas, Perpetuus et Comprehensio, Ecclesiasticus et Beatus, Voluntarius et Sapientia. Ex duodecim autem Æonum duodecimus, et ultimus ex vigenti octo Æonibus, qui femineum sexum habet et vocatur Sapientia, consideravit turbam et potestatem procreantium Æonum et conscendit in abyssum Patris et sensit alios omnes Æonas qui geniti fuerant per conjugium gignere, Patrem autem solum sine conjuge procreare. Patrem voluit imitari et genuit per seipsam sine conjuge, ut Patris opere nullo modo inferius opus perficeret. Nesciebat autem

νητος καὶ Σύγκρασις, Μονογενὴς καὶ Μακαρία. Οὗτοι δέκα Αἰῶνες, οὓς καὶ Φάσκουσιν ἐκ Λόγου καὶ Ζωῆς προβεβλῆσθαι..... — 2. οὗτοι δώδεκα cod. Miller. — 4. *ἕτεροι δὲ τοὺς δώδεκα* cod. Mill. — 6-8. Hæc in cod. et apud Mill. sic leguntur : *πατρικῶς καὶ ἐλπὶς μητρικῶς καὶ ἀγάπη αἰῶνος καὶ σύνεσις...* quem locum emendavi e scriptura B. Iren. (l. I, § 1) : *Οἷς ταῦτα τὰ ὀνόματα χαρίζονται· Παράκλητος καὶ Πίστις, Πατρικὸς καὶ Ἐλπίς, Μητρικὸς καὶ Ἀγάπη, Ἀείνους καὶ Σύνεσις, Ἐκκλησιαστικὸς καὶ Μακριότης, Θελητὸς καὶ Σοφία.*

ἀρχὴ τῶν ὅλων καὶ ῥίζα καὶ βάθος καὶ βυθός, δυνατῶς ἔχει γεννῆσαι μόνος. Γεννητὴ δὲ οὖσα ἡ Σοφία, καὶ μετὰ πλείονας γενομένη, τὴν τοῦ ἀγεννήτου δύναμιν οὐ δύναται ἔχειν. Ἐν μὲν γὰρ τῷ ἀγεννήτῳ, φησίν, ἔστι πάντα ὁμοῦ· ἐν δὲ τοῖς γεννητοῖς, τὸ μὲν θῆλυ ἔστιν οὐσίας προβλητικόν, τὸ δὲ ἄῤῥεν μορφωτικὸν τῆς ὑπὸ τοῦ θήλεως προβαλλομένης οὐσίας. Προέβαλεν οὖν ἡ Σοφία τοῦτο μόνον ὅπερ (188) ἠδύνατο, οὐσίαν ἄμορφον καὶ ἀκατασκεύαστον. Καὶ τοῦτο ἐστί, φησίν, ὃ λέγει Μωϋσῆς· « ἡ δὲ γῆ ἦν ἀόρατος καὶ ἀκατασκεύαστος. » Αὕτη ἐστί, φησίν, ἡ ἀγαθὴ ἡ ἐπουράνιος Ἱερουσαλήμ, εἰς ἣν ἐπηγγείλατο ὁ Θεὸς εἰσαγαγεῖν τοὺς υἱοὺς Ἰσραήλ, λέγων· « Εἰσάξω « ὑμᾶς εἰς γῆν ἀγαθὴν ῥέουσαν μέλι καὶ γάλα. »

31. Γενομένης οὖν ἐντὸς Πληρώματος ἀγνοίας κατὰ τὴν Σοφίαν, καὶ ἀμορφίας κατὰ τὸ γέννημα τῆς Σοφίας, θόρυβος ἐγένετο ἐν τῷ Πληρώματι. [Ἐφοβοῦντο γὰρ] οἱ Αἰῶνες οἰόμενοι ὅτι παραπλησίως

illum qui increatus et principium omnium est et radix et altitudo et abyssus, solum posse gignere sine conjuge. Sapientia autem, quum sit genita et post plures orta, Patris increati potestatem non potest habere. Etenim in increato, ait Valentinus, sunt omnia simul, in Æonibus autem qui geniti sunt femineum genus substantiam producit; masculum vero conformat substantiam a femineo procreatam. Produxit igitur Sapientia illud solum quod producere poterat, substantiam dico informem et inconditam. Et illud est, ait, quod dicit Moyses. Erat autem terra invisibilis et incondita. Hæc est, inquit, pulchra cœlestis Jerusalem in quam declaravit palam Deus se introducturum filios Israel, dicens : « Introducam vos in terram bonam « melle et lacte fluentem. »

31. Quum igitur subito intra Pleroma apparuissent ignorantia ob errorem Sapientiæ et deformitas ob ejusdem partum, tumultus ortus est in Pleromate. Timentes Æones ne pariter informes et imperfecti efficerentur Æo-

6. προσέβαλεν cod. Mill. Lege προέβαλεν. Conf. infra, p. 285, 7, 14. — 7. εὔμορφον καὶ εὐκατασκεύαστον cod. Mill. pro ἄμορφον καὶ ἀκατασκεύαστον. Conf. mox, γῆ ἀκατασκεύαστος, et infra, l. 13 : ἀμορφίας κατὰ τὸ γέννημα, et apud B. Epiphan. de eadem generatione scribentem : τεκεῖν οὐσίαν ἄμορφον. — 8. *Genes.* I, II. — 10-11. *Exod.* XXXIII, 3. — 14. οἱ Αἰῶνες οἱ γενόμενοι cod. Millerus conj. ἐφοβοῦντο γὰρ οἱ Αἰῶνες οἱ γεννώμενοι. Buns. legit οἰόμενοι. B. Iren. et B. Epiph. eadem tractantes scripserunt : φοβηθῆναι μηδὲ αὐτὸ (τὸ γέννημα τῆς Σοφίας) εἶναι τελείως ἔχον.

ἄμορφα καὶ ἀτελῆ γεννήσεται τῶν Αἰώνων τὰ γεννήματα, καὶ φθορά τις καταλήψεται οὐκ εἰς μακράν ποτε τοὺς Αἰῶνας· κατέφυγον οὖν πάντες οἱ Αἰῶνες ἐπὶ δέησιν τοῦ Πατρός, ἵνα λυπουμένην τὴν Σοφίαν ἀναπαύσῃ· ἔκλαιε γὰρ καὶ κατωδύρετο ἐπὶ τῷ γεγενημένῳ ὑπ' αὐτῆς Ἐκτρώματι· οὕτω γὰρ καλοῦσιν. Ἐλεήσας οὖν ὁ Πατὴρ τὰ δάκρυα τῆς Σοφίας καὶ προσδεξάμενος τῶν Αἰώνων τὴν δέησιν, ἐπιπροβαλεῖν κελεύει· οὐ γὰρ αὐτός, φησί, προέβαλεν, ἀλλὰ ὁ Νοῦς καὶ ἡ Ἀλήθεια, Χριστὸν καὶ Πνεῦμα ἅγιον, εἰς μόρφωσιν καὶ διαίρεσιν τοῦ Ἐκτρώματος καὶ παραμυθίαν καὶ διανάπαυσιν τῶν τῆς Σοφίας συνεργῶν. Καὶ γίνονται τριάκοντα Αἰῶνες μετὰ τοῦ Χριστοῦ καὶ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος. Τινὲς μὲν οὖν αὐτῶν ταύτην εἶναι θέλουσι τὴν τριακοντάδα τῶν Αἰώνων, τινὲς δὲ συνυπάρχειν τῷ Πατρὶ Σιγήν, καὶ σὺν αὐτοῖς καταριθμεῖσθαι τοὺς Αἰῶνας θέλουσιν. Ἐπιπροβληθεὶς οὖν ὁ Χριστὸς καὶ τὸ Ἅγιον Πνεῦμα ὑπὸ τοῦ Νοῦ καὶ τῆς Ἀληθείας, εὐθέως τὸ Ἔκτρωμα τὸ ἄμορφον τοῦτο τῆς Σοφίας μονογενὲς[189] καὶ δίχα συζύγου γεγεννημένον ἀποχωρίζει τῶν ὅλων Αἰώνων, ἵνα μὴ βλέποντες αὐτὸ ταράσσωνται διὰ

num partus et ne corruptio quædam post breve tempus destrueret ipsos Æones, confugerunt omnes ad supplicandum Patrem ut contristatam Sapientiam levaret; gemebat enim et lamentabatur ob editum a se *Abortivum Fœtum*, hoc nomine enim appellant Sapientiæ prolem. Miseratus igitur Pater lacrymas Sapientiæ et accipiens Æonum preces, denuo procreare jubet. Non enim ipse, ut ait Valentinus, procreavit, sed Intellectus et Veritas procrearunt Christum et Spiritum Sanctum ad conformationem et dispositionem Abortivi Fœtus et ad solatium Sapientiæ sedandosque ejus gemitus. Et facti sunt triginta Æones cum Christo et Sancto Spiritu. Quidam Valentini discipuli volunt istam esse triacontada Æonum, nonnulli autem Silentium conversari cum Patre et iis connumerari Æones volunt. Insuper procreatus igitur Christus cum Spiritu Sancto ab Intellectu et Veritate confestim Sapientiæ Abortivum Fœtum informem, unigenitum et absque conjugio procreatum segregat a cunctis Æonibus, ne videntes illum, ob deformitatem

4. ἔκλεαι γὰρ cod. — 13. εἰς γῆν cod. Mill. pro Σιγήν.

τὴν ἀμορφίαν οἱ τέλειοι Αἰῶνες. Ἵν' οὖν μηδ' ὅλως τοῖς Αἰῶσι τοῖς τελείοις καταφανῇ τοῦ Ἐκτρώματος ἡ ἀμορφία, πάλιν καὶ ὁ Πατὴρ ἐπιπροβάλλει Αἰῶνα ἕνα τὸν Σταυρόν, ὃς γεγεννημένος μέγας ὡς μεγάλου καὶ τελείου Πατρός, εἰς φρουρὰν καὶ χαράκωμα τῶν Αἰώνων προβεβλημένος, ὅρος γίνεται τοῦ Πληρώματος, ἔχων ἐντὸς ἑαυτοῦ πάντας ὁμοῦ τοὺς τριάκοντα Αἰῶνας· οὗτοι γάρ εἰσιν οἱ προβεβλημένοι. Καλεῖται δὲ Ὅρος μὲν οὗτος ὅτι ἀφορίζει ἀπὸ τοῦ Πληρώματος ἔξω τὸ ὑστέρημα· Μετοχεὺς δὲ ὅτι μετέχει καὶ τοῦ ὑστερήματος· Σταυρὸς δὲ ὅτι πέπηγεν ἀκλινῶς καὶ ἀμετανοήτως, ὡς μὴ δύνασθαι μηδὲν τοῦ ὑστερήματος καταγενέσθαι ἐγγὺς τῶν ἐντὸς Πληρώματος Αἰώνων. Ἔξω οὖν τοῦ Ὅρου, τοῦ Σταυροῦ, τοῦ Μετοχέως, ἐστὶν ἡ καλουμένη κατ' αὐτοὺς Ὀγδοάς, ἥτις ἐστὶν ἡ ἐκτὸς Πληρώματος Σοφία, ἣν ὁ Χριστὸς ἐπιπροβληθεὶς ἀπὸ τοῦ Νοῦ καὶ τῆς Ἀληθείας ἐμόρφωσε καὶ ἀπειργάσατο τέλειον Αἰῶνα οὐδενὸς τῶν ἐντὸς Πληρώματος χείρον[α δυνάμεν]ον γενέσθαι. Ἐπειδὴ δὲ

perturbentur perfecti Æones. Ut igitur perfectos Æonas lateret omnino Abortivi Fœtus deformitas, rursus etiam Pater procreat unum Æona, Crucem, qui magnus, ut a magno perfectoque Patre ad custodiam et vallum Æonum progenitus, terminus Pleromatis efficitur, habens una intra se ipsum omnes triginta Æonas. Isti enim sunt qui fuerunt procreati. Vocatur autem Æon iste Terminus, quia disterminat a Pleromate illud quod extra relictum est; Particeps etiam vocatur quia relictum illud contiguum habeat. Crux autem, quia fixus stetit, non inclinatus, immutabilis ita ut nihil imperfecti appropinquare posset Æones qui versabantur in Pleromate. Extra autem Terminum, Crucem, Participem, est vocata apud illos Ogdoas quæ est Sapientia extra Pleroma, quam Christus procreatus ab Intellectu et Veritate conformavit et confinxit Æona perfectum quique nullo Æonum intro in Pleromate inferior erat potestate. Quum autem confor-

3. *ἐπεὶ προβάλλει* cod. corr. Mill. — 8. *Μετοχεὺς*. Conf. Iren. I, 1, 2, et III, 1, ubi legitur *Μεταγωγεύς*. — 10. *καὶ γενέσθαι ἐγγὺς* cod. Mill. — 14. *οὐδενὶ* cod. Mill. — 15. *οὐδενὶ χείρονουν... ον γενέσθαι* cod. Miller. qui in notis addit : forte *Πληρώματος πρόχειρον δυνάμενον γενέσθαι*. Bunsenius legendum esse censet : *οὐδενὸς τῶν ἐντὸς Πληρώματος χείρον[α οὐδενὶ δ' ἀνισ]ον γενέσθαι*.

μεμόρφωτο ἡ Σοφία [ἡ] ἔξω, καὶ οὐχ οἷόν τε ἦν τὸν Χριστὸν καὶ τὸ Ἅγιον [Πνεῦμα] ἐκ τοῦ Νοὸς προβεβλημένα καὶ τῆς Ἀληθείας ἔξω τοῦ Πληρώματος μένειν, ἀνέδραμεν ἀπὸ τῆς μεμορφωμένης ὁ Χριστὸς καὶ τὸ Ἅγιον Πνεῦμα πρὸς τὸν Νοῦν καὶ τὴν Ἀλήθειαν ἐντὸς τοῦ Ὅρου, [ἵν'] ἦ μετὰ τῶν ἄλλων Αἰώνων δοξάζων τὸν Πατέρα.

32. Ἐπεὶ οὖν μία τις ἦν εἰρήνη καὶ συμφωνία πάντων τῶν ἐντὸς Πληρώματος Αἰώνων, ἔδοξεν αὐτοῖς μὴ μόνον[190] κατὰ συζυγίαν δεδοξακέναι τὸν υἱόν, δοξάσαι [δὲ] καὶ διὰ προσφορᾶς καρπῶν πρεπόντων τῷ Πατρί. Πάντες οὖν ηὐδόκησαν οἱ τριάκοντα Αἰῶνες ἕνα προβαλεῖν Αἰῶνα, κοινὸν τοῦ Πληρώματος καρπόν, ἵν' ἦ τῆς ἑνότητος αὐτῶν καὶ τῆς ὁμοφροσύνης καὶ εἰρήνης. Καὶ μόνος ὑπὸ πάντων Αἰώνων προβεβλημένος τῷ Πατρί, οὗτος ἐστὶν ὁ καλούμενος παρ' αὐτοῖς κοινὸς τοῦ Πληρώματος καρπός. Ταῦτα μὲν οὖν ἐντὸς Πληρώματος ἦν οὕτως. Καὶ προβέβλητο ὁ κοινὸς τοῦ Πληρώματος καρπός, ὁ Ἰησοῦς (τοῦτο γὰρ ὄνομα αὐτῷ), ὁ ἀρχιερεὺς ὁ μέγας. Ἡ δὲ

mata fuisset externa Sapientia, nec possibile esset Christum et Sanctum Spiritum ab Intellectu et Veritate procreatos extra Pleroma remanere, rursus a conformata Sapientia Christus et Sanctus Spiritus conscenderunt ad Intellectum et Veritatem intus Terminum ut cum aliis Æonibus Patrem glorificarent.

32. Quum igitur una quædam esset pax et concordia inter omnes Æonas qui in Pleromate versabantur, consilium inierunt glorificandi Filium non modo secundum conjugium, sed etiam per oblationem fructuum convenientium Patri. Omnes igitur triginta Æones statuerunt emittere unum Æona communem Pleromatis fructum, qui quidem foret fructus unitatis eorum et concordiæ et pacis. Solus ab omnibus Æonibus emissus et oblatus Patri vocatus est apud eos communis Pleromatis fructus. Ita sese res habebant in Pleromate. Et procreatus est communis Pleromatis fructus Jesus (hoc enim

1. Σοφία ἔξω cod. – οἷόν τε ἦν ἴσον cod. Mill. Delendum *ἴσον*. — 2. [Πνεῦμα] supplev. Millerus. — 5. Ὅρου ἡ cod. corr. Mill. — 9. [δὲ] addidit Mill. — 10. ηὐδόκησαν cod. corr. Mill. — 11. νεότητος cod. Mill.; ἑνότητος Bernays. — 12-13. Bernays. legit : εἰρήνης κοινωνός, ὑπὸ πάντων . . . τῷ Πατρὶ. Οὗτος κ. τ. λ.

ἔξω τοῦ Πληρώματος Σοφία ἐπιζητοῦσα τὸν Χριστὸν τὸν μεμορφωκότα καὶ τὸ Ἅγιον Πνεῦμα, ἐν φόβῳ μεγάλῳ κατέστη, ὅτι ἀπολεῖται κεχωρισμένου τοῦ μορφώσαντος αὐτὴν καὶ στηρίσαντος. Καὶ ἐλυπήθη καὶ ἐν ἀπορίᾳ ἐγένετο πολλῇ, λογιζομένη τίς ἦν ὁ μορφώσας, τί τὸ Ἅγιον Πνεῦμα, ποῦ ἀπῆλθε, τίς ὁ κωλύσας αὐτοὺς συμπαρεῖναι, τίς ἐφθόνησε τοῦ καλοῦ καὶ μακαρίου θεάματος ἐκείνου. Ἐπὶ τούτοις καθεστῶσα τοῖς πάθεσι τρέπεται ἐπὶ δέησιν καὶ ἱκετείαν τοῦ ἀπολιπόντος αὐτήν. Δεομένης οὖν αὐτῆς, κατηλέησεν ὁ Χριστὸς ὁ ἐντὸς Πληρώματος ὤν, καὶ οἱ ἄλλοι πάντες Αἰῶνες, καὶ ἐκπέμπουσιν ἔξω τοῦ Πληρώματος τὸν κοινὸν τοῦ Πληρώματος καρπόν, σύζυγον τῆς ἔξω Σοφίας, καὶ διορθωτὴν παθῶν ὧν ἔπαθεν ἐπιζητοῦσα τὸν Χριστόν. Γενόμενος οὖν ἔξω τοῦ Πληρώματος καρπός, καὶ εὑρὼν αὐτὴν ἐν πάθεσι τοῖς πρώτοις τέτρασι, καὶ φόβῳ καὶ λύπῃ καὶ ἀπορίᾳ καὶ δεήσει, διωρθώσατο τὰ πάθη αὐτῆς, διορθούμενος δὲ ἑώρα ὅτι ἀπολέσθαι αὐτὰ αἰώνια ὄντα καὶ τῆς Σοφίας ἴδια οὐ καλόν, οὔτε ἐν πάθεσιν εἶναι τὴν Σοφίαν τοιούτοις, ἐν

est nomen illius) pontifex magnus. Sapientia autem externa Christum suum et Spiritum Sanctum quærens terrore magno perculsa constitit, quia peritura est si sejungatur ab illo qui formavit et confirmavit eam. Et se ægritudini dedit et fuit in anxietate magna reputans quis ille esset qui ordinavit, quis Sanctus Spiritus, quo abiisset, quis impedivisset quominus juxta se una adessent, quis sibi invidisset pulchram et beatam illam visionem. His in ærumnis immersa convertitur ad preces et orat eum qui deseruerat ipsam. Precantem illam miserati sunt Christus qui versabatur in Pleromate et cæteri Æones et dimittunt extra Pleroma (Jesum) communem Pleromatis fructum, conjugem externæ Sapientiæ, reparatorem dolorum quos patiebatur quærendo Christum. Egressus igitur fructus ex Pleromate et nactus Sapientiam externam eamque afflictam quatuor primis doloribus, timore, mœrore, anxietate et supplicatione, sedavit dolores illius et quum sedaret vidit, si perirent ista æonia bona et Sapientiæ propria, multum mali in eo fore nec justum esse intellexit infantis doloribus Sapientiam remanere, sci-

7. ἐπεὶ τούτοις καθεσπῶσα cod. corr. Millerus. — 13. καὶ φόβῳ] Bunsenius delet καὶ. — 14. διορθώσατο cod.

φόβῳ καὶ λύπῃ [191], ἱκετείᾳ, ἀπορίᾳ. Ἐποίησεν οὖν, ὡς τηλικοῦτος Αἰὼν καὶ πάντὸς τοῦ Πληρώματος ἔκγονος, ἐκσῖῆναι τὰ πάθη ἀπ' αὐτῆς· καὶ ἐποίησεν αὐτὰ ὑποσῖάτους οὐσίας· καὶ τὸν μὲν φόβον ψυχικὴν ἐποίησεν οὐσίαν, τὴν δὲ λύπην ὑλικήν, τὴν δὲ ἀπορίαν δαιμόνων, τὴν δὲ ἐπισῖροφὴν καὶ δέησιν καὶ ἱκετείαν ὁδὸν ἐπὶ μετάνοιαν καὶ δύναμιν ψυχικῆς οὐσίας, ἥτις καλεῖται δεξιὰ ἢ Δημιουργός, ἀπὸ τοῦ φόβου· τουτέσῖιν ὃ λέγει, φησίν, ἡ Γραφή· Ἀρχὴ Σοφίας, φόβος Κυρίου. Αὕτη γὰρ ἀρχὴ τῶν τῆς Σοφίας παθῶν· ἐφοβήθη γάρ, εἶτα ἐλυπήθη, εἶτα ἠπόρησε· καὶ οὕτως ἐπὶ δέησιν καὶ ἱκετείαν κατέφυγεν. Ἔσῖι δὲ πυρώδης, φησίν, ἡ ψυχικὴ οὐσία, καλεῖται δὲ καὶ [ὑπερουράνιος] Τόπος ὑπ' αὐτῶν καὶ Ἑβδομάς, καὶ Παλαιὸς τῶν ἡμε-

licet in timore, in tristitia, supplicatione et consilii inopia. Effecit igitur maximus Æon (Jesus), qui est fructus omnis Pleromatis, ut dolores abessent ab ea. Istosque dolores convertit in essentias permanentes : ex timore quidem fecit essentiam animalem, et ex dolore materialem, et ex anxietate essentiam dæmonum. Et ex conversione et precibus et supplicatione fecit viam ad pœnitentiam et potestatem essentiæ animalis quæ vocatur dextera vel Demiurgus, quam quidem transformationem operatur timor. Hoc est quod dicit Scriptura, inquit : Initium Sapientiæ timor Domini. Hoc enim fuit principium dolorum Sapientiæ. Timuit et doluit et conflictata est ærumnis. Itaque ad preces et ad supplicationem confugit. Est autem ignea, ait, essentia animalis et vocatur Locus supercœlestis ab illis et Septenarius et Antiquus die-

3. ὑποσῖάτας cod. Mill.; ὑποσῖατικὰς Duncker.; ὑποσῖάτους Bunsen. quæ vera lectio est, facillime in codd. α et ου confusis. — 3-4. Cod. ψυχικὴν ἐποίησεν ἐπιθυμίαν pro οὐσίαν. Cf. Theod. *Hær.* c. VII : Ἐκ τῆς ἐπισῖροφῆς τὴν ψυχικὴν οὐσίαν λέγουσι γενέσθαι, et apud B. Iren. l. I, c. V : Ἐκ μὲν τοῦ Φόβου καὶ τῆς ἐπισῖροφῆς τὰ ψυχικὰ τὴν σύσῖασιν εἰληφέναι. — 4. τὴν δὲ ἀπορίαν δαιμόνων, «ex anxietate fecit «essentiam dæmonum.» B. Iren. eadem sic ait : ἐκ δὲ τῆς λύπης τὰ πνευματικὰ τῆς πονηρίας διδάσκουσι γεγονέναι· ὅθεν τὸν διάβολον γένεσιν ἐσχηκέναι. — 6. τὰ ψυχικά Valentinus vocat τὰ δεξιά, quæ autem sunt ἐκ τῆς ὕλης, et quæ ἐκ τοῦ πάθους, ἀρισῖερά. Conf. B. Iren. lib. I, c. V. Dicebat etiam Valentinus Demiurgum esse regem substantiæ ψυχικῆς, illumque ex ea formatum fuisse. Quapropter vocat eum δύναμιν τῆς ψυχικῆς οὐσίας..... δύναμις δεξιά. Conf. etiam Clem. Alex. *Hypot. excerpta e Theod.* § 43. — ὁ cod. Mill. pro ἡ. — 7. Conf. Psalm. CX, 10; Prov. I, 7. — 11. [ὑπερουράνιος] quod deerat supplevi. Conf. B. Iren. I, V, 4 : Τὸν Δημιουργὸν δὲ εἰς τὸν ὑπερουράνιον Τόπον, τουτέσῖιν ἐν τῇ Ἑβδομάδι.

ρῶν· καὶ ὅσα τοιαῦτα λέγουσι περὶ τούτου, ταῦτα εἶναι τοῦ ψυχικοῦ ὃν φησιν εἶναι τοῦ κόσμου Δημιουργόν· ἔστι δὲ πυρώδης. Λέγει, φησί, καὶ Μωϋσῆς· «Κύριος ὁ Θεός σου πῦρ ἐστι φλέγον καὶ κα-«ταναλίσκον.» Καὶ γὰρ τοῦτο οὕτως γεγράφθαι θέλει. Διπλῆ δέ τις ἐστί, φησίν, ἡ δύναμις τοῦ πυρός· ἔστι γὰρ πῦρ παμφάγον, κατασβεσθῆναι μὴ δυνάμενον. Κατὰ τοῦτο τοίνυν τὸ μέρος, θνητή τις ἐστὶν ἡ ψυχή, μεσότης τις οὖσα· ἔστι γὰρ Ἑβδομὰς καὶ Κατάπαυσις. Ὑποκάτω γάρ ἐστι τῆς Ὀγδοάδος, ὅπου ἐστὶν ἡ Σοφία, ἡμέρα [ἡ] μεμορφωμένη καὶ ὁ κοινὸς τοῦ Πληρώματος καρπός· ὑπεράνω δὲ τῆς ὕλης, ᾗ ἐστι Δημιουργός. Ἐὰν ἐξομοιωθῇ τοῖς ἄνω τῇ Ὀγδοάδι, ἀθάνατος ἐγένετο καὶ ἦλθεν εἰς τὴν Ὀγδοάδα, ἥτις ἐστί, φησίν, Ἱερουσαλὴμ ἐπουράνιος· ἐὰν δὲ ἐξομοιωθῇ τῇ ὕλῃ, τουτέστι τοῖς πάθεσι τοῖς ὑλικοῖς, φθαρτή ἐστι καὶ ἀπώλετο.

33. [192] Ὥσπερ οὖν τῆς ψυχικῆς οὐσίας ἡ πρώτη καὶ μεγίστη δύνα-

rum, et omnia similia quæ dicunt de illo, illa pertinere aiunt ad essentiam animalem quam profitentur esse Demiurgum mundi : et ille igneus est. Hæc enim, ait, sunt verba Moysis : «Dominus Deus tuus ignis ardens et con-«sumens.» Etenim illud sic scriptum esse contendit. Duplex autem quædam est, ait, virtus ignis : nam ignis et omnia devorat neque potest exstingui. Ex priori parte mortalis est essentia animalis, medium quodam modo locum tenens; est enim Septenaria et Quietudo. Nam est sub Ogdoade ubi habitat Sapientia, bene ordinata dies et fructus communis Pleromatis, et supra materiam est ubi regnat Demiurgus. Quod si consimilem sese effecerit eis qui sunt in Ogdoade, immortalis evasit et ivit in Ogdoadem quæ est cœlestis Jerusalem. Quod si autem materiæ sese similem affinxerit, id est materialibus illecebris indulserit, corrupta est et periit.

33. Ut igitur animalis essentiæ nata est prima et maxima potestas, imago

3. Conf. *Deut.* IX, 3. — 8-9. ἡμέρα μορφωμένη cod.; ἡ μεμορφωμένη R. Scott. — 13. ἔσται cod. Mill. — 14, et p. 191, 1-4. Hæc sic edidit Millerus : δύναμις γέγονεν * εἰκὼν διάβολος, ὁ ἄρχων τοῦ κόσμου τούτου· τῆς δὲ τῶν δαιμόνων οὐσίας ἥτις ἐστὶν ἐκ τῆς ἀπορίας ὁ Βεελζεβούλ, ἡ Σοφία ἄνωθεν ἀπὸ τῆς Ὀγδοάδος ἐνεργοῦσα, ἕως τῆς Ἑβδομάδος. Quæ exciderunt in hoc loco supplevi ex B. Irenæo. Dicit enim τὸν Δημιουργόν primam et maximam potestatem ex essentia animali creatam imaginem esse τοῦ μονογενοῦς υἱοῦ. Conf. B. Iren. lib. I, c. v. Addidi τῆς ὑλικῆς οὐσίας quæ in hoc loco respondet ψυχικῇ οὐσίᾳ de qua supra loquitur. Le-

μις γέγονεν εἰκὼν [τοῦ μονογενοῦς υἱοῦ, οὕτω τῆς ὑλικῆς οὐσίας δύναμις] διάβολος, ὁ ἄρχων τοῦ κόσμου τούτου, τῆς δὲ τῶν δαιμόνων οὐσίας, ἥτις ἐστὶν ἐκ τῆς ἀπορίας, ὁ Βεελζεβούδ· [ἔστι δ'] ἡ Σοφία ἄνωθεν ἀπὸ τῆς Ὀγδοάδος ἐνεργοῦσα ἕως τῆς Ἑβδομάδος. Οὐδὲν οἶδεν, λέγουσιν, ὁ Δημιουργὸς ὅλως, ἀλλ' ἔστιν ἄνους καὶ μωρὸς κατ' αὐτούς, καὶ τί πράσσει ἢ ἐργάζεται οὐκ οἶδεν. Ἀγνοοῦντι δὲ αὐτῷ ὅ τι δὴ ποιεῖ ἡ Σοφία ἐνήργησε πάντα καὶ ἐνίσχυσε· καὶ ἐκείνης ἐνεργούσης, αὐτὸς ᾤετο ἀφ' ἑαυτοῦ ποιεῖν τὴν κτίσιν τοῦ κόσμου· ὅθεν ἤρξατο λέγειν· «ἐγὼ ὁ Θεὸς, καὶ πλὴν ἐμοῦ ἄλλος «οὐκ ἔστιν.»

34. Ἔστιν οὖν ἡ κατὰ Οὐαλεντῖνον Τετρακτὺς

πηγή τις ἀενάου φύσεως ῥιζώματ' ἔχουσα

καὶ ἡ Σοφία, ἀφ' ἧς ἡ κτίσις ἡ ψυχικὴ καὶ ὑλικὴ συνέστηκε νῦν. Καλεῖται δὲ ἡ μὲν Σοφία πνεῦμα, ὁ δὲ Δημιουργὸς ψυχή, ὁ διάβο-

unigeniti filii, ita et diabolus, princeps hujus mundi, materialis essentiæ potestas est et Belzebud essentiæ dæmonum quæ emanat ex anxietate. Est autem Sapientia superne et operatur in loco medio ex Ogdoade usque ad Hebdomadem. Nihil omnino novit Demiurgus, aiunt; sed stultus est et obtusus, secundum eos, et quid faciat vel operetur nescit. Pro illo nesciente quid ageret Sapientia omnia operata est et corroboravit. Et dum illa operaretur, ipse credebat a semetipso effici structuram hujus mundi; unde cœpit dicere: «Ego Deus et præter me alius non est.»

34. Est igitur Valentini Quaternarius

fons aliquis perennis naturæ radices habens;

et Sapientia Potestas est a qua animalis et materialis creatio effecta est. Vocatur autem Sapientia spiritus, et Demiurgus anima (animalis substantia),

gimus in B. Iren. τὸν διάβολον ἐκ τῆς λύπης γεγονέναι, id est ἐξ οὐσίας ὑλικῆς, ut supra vidimus p. 289, n. 4. — 3. βεελζεβουλ cod. Δ et Λ confusis. — Addidi [ἔστι δ']. Conf. B. Iren: οἰκεῖν δὲ τὴν μητέρα (τὴν Σοφίαν) αὐτῶν εἰς τὸν ὑπερουράνιον Τόπον, τουτέστιν ἐν τῇ μεσότητι. Id est ἀπὸ τῆς Ὀγδοάδος ἕως τῆς Ἑβδομάδος. Demiurgus regnat super Hebdomadem, id est super septem cœlos. — 7. ὅτι δὲ cod. — 9-10. Conf. *Deut.* IV, 35; Is. XLV, 5. — 12. Ex Pythagor. *Carm. aur.* 48. πεγὴ τῆς cod. Millerus; πηγή τις Dunckerus.

λος δὲ ὁ ἄρχων τοῦ κόσμου, Βεελζεβοὺδ δ' ὁ τῶν δαιμόνων. Ταῦτά ἐστιν ἃ λέγουσιν· ἔτι [δὲ] πρὸς τούτοις, ἀριθμητικὴν ποιούμενοι τὴν πᾶσαν αὐτῶν διδασκαλίαν, ὡς προεῖπον [τοὺς] ἐντὸς Πληρώματος Αἰῶνας τριάκοντα, πάλιν ἐπιπροβεβληκέναι αὐτοῖς κατὰ ἀναλογίαν Αἰῶνας ἄλλους, ἵν' ᾖ τὸ Πλήρωμα ἐν ἀριθμῷ τελείῳ συνηθροισμένον. Ὡς γὰρ οἱ Πυθαγορικοὶ διεῖλον εἰς δώδεκα καὶ τριάκοντα καὶ ἑξήκοντα, καὶ λεπτὰ λεπτῶν εἰσὶν ἐκείνοις, δεδήλωται· οὕτως οὗτοι τὰ ἐντὸς Πληρώματος ὑποδιαιροῦσιν. Ὑποδιήρηται δὲ καὶ τὰ ἐν τῇ Ὀγδοάδι, καὶ προβεβήκασιν ἡ Σοφία, ἥτις ἐστὶ μήτηρ πάντων τῶν ζώντων κατ' αὐτούς, καὶ ὁ κοινὸς τοῦ Πληρώματος καρπὸς ὁ Λόγος, [καὶ] οἵτινες εἰσὶν ἄγγελοι [193] ἐπουράνιοι, πολιτευόμενοι ἐν Ἱερουσαλὴμ τῇ ἄνω, τῇ ἐν οὐρανοῖς· αὕτη γάρ ἐστιν Ἱερουσαλὴμ ἡ ἔξω

diabolus autem princeps hujus mundi, et Belzebud dæmonum princeps. Hæc sunt quæ isti docent; et præter hæc totam suam doctrinam arithmeticam efficientes, ut supra diximus, triginta qui sunt in Pleromate Æonas [dicunt] rursus sibi addidisse per analogiam triginta alios Æonas, ut Pleroma in perfecto numero conflaretur. Quomodo enim Pythagorei in duodecim et triginta et sexaginta partes diviserint, demonstratum est, et fuerunt illis particularum particulæ; eodem modo isti dividunt quæ sunt intra Pleroma. Subdivisa sunt etiam quæ sunt in Ogdoade et provenerunt Sapientia, quæ est, secundum eos, mater omnium animantium, et Verbum, quod est communis Pleromatis fructus, et cæteri Æones qui sunt angeli cœlestes, cives superioris urbis Jerusalem quæ est in cœlis: ipsa enim Sapientia

1. δ' Rœp. — 2. [δὲ] addid. Mill. — 3. Post προεῖπον Mill. addid. προβεβηκέναι quod prorsus inutile est. His male interpunctis, sententiam Mill. concludit post τριάκοντα. – [τοὺς] supplev. Rœp. — 4. ἐπιπροβεβληκέναι cod. Legend. ἐπιπροβεβληκέναι. — 10-11. [καὶ] supplevi. – ὁ Λόγος cod. Mill. Legit Dunck.: ὃ λόγους οἵτινες, et latine vertit «septuaginta logos qui sunt «angeli.» Legendum esse censeo quod in codice est: ὁ Λόγος. Nomen est fructus communis Pleromatis, ut ait B. Iren. (I, II, 6); adde, secundum Valentinum, λόγους superne descendisse et habitare cum animis in hominum corporibus (vide infra), angelos autem satellites esse Λόγου. Apud B. Iren. legimus: δορυφόρους τε αὐτῷ... ἀγγέλους συμπροβεβλῆσθαι, et apud Theodoretum qui e nostro videtur Valentini placita excerpsisse: προβάλλονται διὰ τούτων (Αἰώνων) τὸν Ἰησοῦν, τὸν Χριστὸν Λόγον· σὺν αὐτῷ δὲ τοὺς ἄλλους ἀγγέλους προεβάλοντο ὥστ' εἶναι δορυφόρους αὐτοῦ. Si quædam igitur sunt restituenda, legendum esse suspicarer: ὁ Λόγος [καὶ οἱ δορυφόροι αὐτοῦ] οἵτινες κ. τ. λ.

Σοφία, καὶ ὁ νυμφίος αὐτῆς ὁ κοινὸς τοῦ Πληρώματος καρπός. Προέβαλε [δὲ] καὶ ὁ Δημιουργὸς ψυχάς· αὕτη γὰρ οὐσία ψυχῶν, οὗτός ἐστι κατ' αὐτοὺς Ἀβραάμ, καὶ ταῦτα τοῦ Ἀβραὰμ τὰ τέκνα. Ἐκ τῆς ὑλικῆς οὐσίας οὖν καὶ διαβολικῆς ἐποίησεν ὁ Δημιουργὸς ταῖς ψυχαῖς τὰ σώματα. Τοῦτό ἐστι τὸ εἰρημένον· «Καὶ ἔπλασεν ὁ Θεὸς τὸν «ἄνθρωπον, χοῦν ἀπὸ τῆς γῆς λαβών, καὶ ἐνεφύσησεν εἰς τὸ πρόσω-«πον αὐτοῦ πνοὴν ζωῆς· καὶ ἐγένετο ὁ ἄνθρωπος εἰς ψυχὴν «ζῶσαν.» Οὗτός ἐστι κατ' αὐτοὺς ὁ ἔσω ἄνθρωπος ὁ ψυχικὸς ἐν τῷ σώματι κατοικῶν τῷ ὑλικῷ, ὅ ἐστιν ὑλικός, φθαρτός, τελέως ἐκ τῆς διαβολικῆς οὐσίας πεπλασμένος. Ἔστι δὲ οὗτος ὁ ὑλικὸς ἄνθρωπος οἱονεὶ (κατ' αὐτοὺς) πανδοχεῖον ἢ κατοικητήριον, ποτὲ μὲν ψυχῆς μόνης, ποτὲ δὲ ψυχῆς καὶ δαιμόνων, ποτὲ δὲ ψυχῆς καὶ λόγων, οἵτινές εἰσι λόγοι ἄνωθεν κατεσπαρμένοι ἀπὸ τοῦ κοινοῦ τοῦ Πληρώματος καρποῦ καὶ τῆς Σοφίας εἰς τοῦτον τὸν κόσμον, κατοικοῦντες ἐν [σώμα]τι χοϊκῷ μετὰ ψυχῆς, ὅταν δαίμονες μὴ συνοικῶσι τῇ ψυχῇ. Τοῦτο ἐστί, φησί, τὸ γεγραμμένον ἐν τῇ Γραφῇ· «Τούτου

externa est Jerusalem, et sponsus ejus est communis Pleromatis fructus. Emisit et Demiurgus animas. Illa autem substantia animarum est secundum eos in ipso Abraham, et animæ sunt filii Abraham. Ex materiali substantia et ex diabolica Demiurgus animis affinxit corpora. Quod quidem dictum est hisce verbis : «Formavit Deus hominem de limo terræ et inspi-«ravit in faciem ejus spiraculum vitæ et factus est homo in animam viven-«tem.» Hic est secundum illos animalis homo interior, in corpore materiali habitans. Materialis homo est mortalis et ex substantia diabolica plene formatus. Est autem iste materialis homo, secundum eos, quasi diversorium vel domicilium ubi aliquando habitat anima sola, aliquando anima et dæmones, aliquando anima et verba, quæ sunt verba ex fructu communi Pleromatis et ex Sapientia desuper immissa in hunc mundum et inhabitantia cum anima in corpore terreno, quando dæmones non cohabitant cum anima. Hoc est, ait Valentinus, quod scriptum est in sacra Scriptura. «Hujus rei

1. *κοινωνὸς* cod. Mill. — 2. [δὲ] addidi quod exciderat post *αλε*. — 5-8. *Gen.* II, 7. — 9. *τέλειος* cod.; *τελέως* Millerus, Bunsen.; *ἀτέλειος* Dunck. quod post *ὑλικός* et *φθαρτός* supervacuum esset. — 11. *κατ' αὐτοὺς* delendum, ut apparet ex loco quo intrusum est inepte. An *κατώγειον*? — 11-16. Cf. B. Epiph. *Hær.* XXXI, § 7. — 16, et p. 294, 1-6. Conf. B. Pauli ad Ephes. III, 14-18.

« χάριν κάμπτω τὰ γόνατά μου πρὸς τὸν Θεὸν καὶ Πατέρα καὶ Κύριον « τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἵνα δῴη ὑμῖν ὁ Θεὸς κατοικῆσαι « τὸν Χριστὸν εἰς τὸν ἔσω ἄνθρωπον, » τουτέστι τὸν ψυχικόν, οὐ τὸν σωματικόν, « ἵνα ἐξισχύσητε νοῆσαι τί τὸ βάθος, » ὅπερ ἐστὶν ὁ Πατὴρ τῶν ὅλων, « καὶ τί τὸ πλάτος, » ὅπερ ἐστὶν ὁ Σταυρός, ὁ ὅρος τοῦ Πληρώματος, « ἢ τί τὸ μῆκος, » τουτέστι τὸ Πλήρωμα τῶν Αἰώνων. Διὰ[194] τοῦτο [ὁ] ψυχικός, φησίν, ἄνθρωπος οὐ δέχεται τὰ τοῦ πνεύματος τοῦ Θεοῦ· μωρία γὰρ αὐτῷ ἐστί· μωρία δέ, φησίν, ἐστὶν ἡ δύναμις τοῦ Δημιουργοῦ· μωρὸς γὰρ ἦν καὶ ἄνους, καὶ ἐνόμιζεν αὐτὸς δημιουργεῖν τὸν κόσμον, ἀγνοῶν ὅτι πάντα ἡ Σοφία ἡ Μήτηρ ἡ Ὀγδοὰς ἐνεργεῖ αὐτῷ πρὸς τὴν κτίσιν τοῦ κόσμου οὐκ εἰδότι.

35. Πάντες οὖν οἱ προφῆται καὶ ὁ νόμος ἐλάλησαν ἀπὸ τοῦ Δημιουργοῦ, μωροῦ, λέγει, Θεοῦ, μωροὶ, οὐδὲν εἰδότες. Διὰ τοῦτο, φησί, λέγει ὁ Σωτήρ· « Πάντες οἱ πρὸ ἐμοῦ ἐληλυθότες κλέπται « καὶ λῃσταὶ εἰσί. » Καὶ ὁ Ἀπόστολος· « Τὸ μυστήριον ὃ ταῖς προ« τέραις γενεαῖς οὐκ ἐγνωρίσθη. » Οὐδεὶς γάρ, φησί, τῶν προφητῶν

« gratia flecto genua mea ad Deum et Patrem et Dominum Domini nostri « Jesu Christi, ut det vobis Deus inhabitare Christum in interiori homine, » id est in anima non in corpore hominis, « ut possitis comprehendere quid « sit profundum, » quod est Pater omnium, « quæ sit latitudo, » id est Crux vel terminus Pleromatis, « quæ sit longitudo, » id est Pleroma Æonum. Et propter illud, ait, « animalis homo non percipit ea quæ sunt spiritus « Dei : stultitia enim est illi. » Stultitia autem, inquit, est potestas Demiurgi : stultus enim erat et amens et opinabatur a semetipso formari mundum, dum Sapientia Mater et Ogdoas omnia operabatur, quod quidem nesciebat, pro illo ignaro ad constitutionem mundi.

35. Lex igitur et omnes prophetæ locuti sunt per Demiurgum, insanum quidem deum, ut dicit, insani ipsi, nihil scientes. Quamobrem affirmat Salvatorem dixisse : « Omnes, quotquot ante me venerunt, fures sunt et la« trones ; » et Apostolum : « Mysterium quod absconditum fuit a sæculis et « generationibus. » Nullus enim, ait, Prophetarum dixit de istis eorum quid-

2. ἡμῖν cod. — 7. Conf. B. Pauli I ad Corinth. II, 14. — 13 sqq. Conf. B. Epiphan. *Hær.* XXXI, § 22. — 14. B. Joan. X, 8. — 15-16. B. Pauli ad Coloss. I, 26.

εἴρηκε περὶ τούτων οὐδὲν ὧν ἡμεῖς λέγομεν· ἠγνοεῖτο γὰρ πάντα, ἅτε δὴ ἀπὸ μόνου τοῦ Δημιουργοῦ λελαλημένα. Ὅτε οὖν τέλος ἔλαβεν ἡ κτίσις, καὶ ἔδει λοιπὸν γενέσθαι τὴν ἀποκάλυψιν τῶν υἱῶν τοῦ Θεοῦ, τουτέστι τοῦ Δημιουργοῦ, τὴν ἐγκεκαλυμμένην, ἥν, φησίν, ἐγκεκάλυπτο ὁ ψυχικὸς ἄνθρωπος, καὶ εἶχε κάλυμμα ἐπὶ τὴν καρδίαν· ὁπότε οὖν ἔδει ἀρθῆναι τὸ κάλυμμα καὶ ὀφθῆναι ταῦτα τὰ μυστήρια, γεγέννηται ὁ Ἰησοῦς διὰ Μαρίας τῆς Παρθένου κατὰ τὸ εἰρημένον· «Πνεῦμα Ἅγιον ἐπελεύσεται ἐπὶ σέ·» Πνεῦμα ἐστὶν ἡ Σοφία· «καὶ δύναμις Ὑψίστου ἐπισκιάσει σοι·» Ὑψιστός ἐστιν ὁ Δημιουργός. «Διὸ τὸ γεννώμενον ἐκ σοῦ ἅγιον κληθήσεται.» Γεγένηται γὰρ οὐκ ἀπὸ Ὑψίστου μόνον, ὥσπερ οἱ κατὰ τὸν Ἀδὰμ κτισθέντες ἀπὸ μόνου ἐκτίσθησαν τοῦ Ὑψίστου, τουτέστι (τῆς Σοφίας καὶ) τοῦ Δημιουργοῦ. Ὁ δὲ Ἰησοῦς ὁ καινὸς[195] ἄνθρωπος, ἀπὸ Πνεύματος Ἁγίου [καὶ τοῦ Ὑψίστου], τουτέστι τῆς Σοφίας καὶ τοῦ Δημιουργοῦ, ἵνα τὴν μὲν πλάσιν καὶ κατασκευὴν τοῦ σώματος αὐτοῦ ὁ Δημιουργὸς καταρτίσῃ, τὴν δὲ οὐσίαν αὐτοῦ τὸ Πνεῦμα παράσχῃ

quam quæ nos dicimus. Omnia enim incognita erant utpote inde a solo dicta Demiurgo. Quum igitur ad finem adducta est creatio et oportuit fieri revelationem filiorum Dei, id est Demiurgi, usque adhuc obvelatam, qua quidem, inquit, obvelatus fuerat animalis homo velamen habens super cor: quum igitur oportuit velamen istud tolli et conspici mysteria, natus est Jesus ex Maria Virgine, ut dictum est: «Spiritus Sanctus superveniet «in te.» Spiritus est Sapientia. «Et virtus Altissimi obumbrabit tibi.» Altissimus est Demiurgus. «Itaque quod nascetur ex te sanctum vocabitur.» Natus est enim non ex solo Altissimo sicut filii Adam qui a solo Altissimo creati sunt. Jesus autem novus homo natus est e Spiritu Sancto et ex Altissimo, id est ex Sapientia et Demiurgo, hoc quidem pacto ut formam et membra corporis ejus Demiurgus fingeret, naturam vero Spiritus Sanctus

8. B. Luc. 1, 35. — 12-13. Uncis inclusi τῆς Σοφίας καὶ, quæ ex eisdem verbis infra repetitis proveniunt et sunt delenda. Male legunt Bernaysius et Bunsenius τοῦ Ὑψίστου [ἀλλ' ἀπὸ τοῦ Πνεύματος καὶ τοῦ Ὑψίστου] τουτέστι τῆς Σοφίας καὶ τοῦ Δημιουργοῦ κ. τ. λ. Scilicet non animadverterunt his additis in eodem loco eadem bis dici.

τὸ Ἅγιον, καὶ γένηται Λόγος ἐπουράνιος ἀπὸ τῆς Ὀγδοάδος γεννηθεὶς διὰ Μαρίας. Περὶ τούτου ζήτησις μεγάλη ἐστὶν αὐτοῖς, καὶ σχισμάτων καὶ διαφορᾶς ἀφορμή. Καὶ γέγονεν ἐντεῦθεν ἡ διδασκαλία αὐτῶν διηρημένη, καὶ καλεῖται ἡ μὲν ἀνατολική τις διδασκαλία κατ' αὐτούς, ἡ δὲ ἰταλιωτική. Οἱ μὲν ἀπὸ τῆς Ἰταλίας, ὧν ἐστὶν Ἡρακλέων καὶ Πτολεμαῖος, ψυχικόν φασι τὸ σῶμα τοῦ Ἰησοῦ γεγονέναι, καὶ διὰ τοῦτο ἐπὶ τοῦ βαπτίσματος τὸ Πνεῦμα ὡς περιστερὰ κατελήλυθε, τουτέστιν ὁ Λόγος ὁ τῆς μητρὸς ἄνωθεν τῆς Σοφίας, καὶ γέγωνε τῷ ψυχικῷ, καὶ ἐγήγερκεν αὐτὸν ἐκ νεκρῶν. Τοῦτο ἐστί, φησί, τὸ εἰρημένον· « Ὁ ἐγείρας Χριστὸν ἐκ νεκρῶν, ζωο-« ποιήσει καὶ τὰ θνητὰ σώματα ὑμῶν καὶ τὰ ψυχικά. » Ὁ χοῦς γὰρ ὑπὸ κατάραν ἐλήλυθε· « Γῆ γάρ, φησίν, εἶ καὶ εἰς γῆν ἀπελεύσῃ. » Οἱ δ' αὖ ἀπὸ τῆς ἀνατολῆς λέγουσιν, ὧν ἐστὶν Ἀξιόνικος καὶ Βαρδησιάνης, ὅτι πνευματικὸν ἦν τὸ σῶμα τοῦ Σωτῆρος· Πνεῦμα γὰρ

pararet et exiret Verbum cœleste ex Ogdoade, natum ex Maria. Hoc apud Valentinianos initium dedit magnæ quæstioni et disceptationibus et dissidiis. Inde enim scholæ eorum divisio : una vocatur apud eos orientalis, altera autem italica. Qui ex Italia sunt (quos inter Heracleon et Ptolemæus celebrantur) dicunt corpus Jesu natum fuisse psychicum (animale) et propterea in baptismate Spiritum ut columbam descendisse, qui quidem fuit Verbum matris cœlestis Sapientiæ. Quod Verbum clamavit psychico corpori et illud suscitavit ex mortuis, et illud est, ut aiunt, quod dictum est : « Qui resusci-« tavit Christum a mortuis vivificabit et mortalia corpora vestra et psychica. » Limus enim maledictioni devotus erat : « Terra es, et in terram reverteris. » Qui orientalis scholæ placita amplexi sunt, quos inter innotuerunt Axionicus et Bardesianes, dicunt spirituale fuisse corpus Redemptoris. Nam Spiritus

9. γέγονε cod. Mill. Legend. γέγωνε ob sequentia. — 10-11. B. Pauli ad Rom. VIII, 11. — 12. *Gen.* III, 19. — 13 sqq. Conf. excerpta ex Theodoto et ex vetustissimis Valentinianorum scholæ orientalis libris, apud Bunsenium (*Analecta Ante Nic.* I, p. 203-278). Axionici mentio est apud solum Tertullianum cujus cœvus erat. Antiochiæ autem claruit. Vide Tert. cont. Valent. c. IV. Ἀρδησιάνης cod. Mill.; Βαρδησιάνης Syrus Edessæ floruit circa annum 172. « Eum dicit Eusebius Valen-« tini hæresim primo secutum esse; cu-« jus quum errorem postea coarguisset et « commentitias fabulas confutasset, vide-« batur se ad meliorem sententiam trans-« tulisse. Sed veteres errores non penitus « eluerat. » (*Hist. eccles.* lib. IV, c. XXVIII.)

Ἅγιον ἦλθεν ἐπὶ τὴν Μαρίαν, τουτέστιν ἡ Σοφία καὶ ἡ δύναμις τοῦ Ὑψίστου ἡ δημιουργικὴ τέχνη, ἵνα διαπλασθῇ τὸ ὑπὸ τοῦ Πνεύματος τῇ Μαρίᾳ δοθέν.

36. Ταῦτα οὖν ἐκεῖνοι ζητείτωσαν κατ' αὐτοὺς καὶ εἴ τινι ἄλλῳ γέγηται φίλον ζητεῖν. Ἀλλ' ἔτι λέγει ὡς διώρθωτο μὲν τὰ κατὰ τοὺς Αἰῶνας ἔσω σφάλματα, διώρθωτο δὲ καὶ [τὰ] κατὰ τὴν Ὀγδοάδα τὴν ἔξω Σοφίαν, διώρθωτο δὲ καὶ [τὰ] κατὰ τὴν Ἑβδομάδα· ἐδιδάχθη γὰρ ὑπὸ τῆς Σοφίας ὁ Δημιουργός, ὅτι οὐκ ἔστιν αὐτὸς Θεὸς μόνος ὡς ἐνόμιζε, (196) καὶ πλὴν αὐτοῦ ἕτερος (οὐκ) ἔστιν· ἀλλ' ἔγνω διδαχθεὶς ὑπὸ τῆς Σοφίας τὸν κρείττονα· κατηχήθη γὰρ ὑπ' αὐτῆς, καὶ ἐμυήθη καὶ ἐδιδάχθη τὸ μέγα τοῦ Πατρὸς καὶ τῶν Αἰώνων μυστήριον, καὶ ἐξεῖπεν αὐτὸ οὐδενί, τουτέστιν, ὡς φησιν, ὃ λέγει πρὸς Μωϋσῆν, « Ἐγὼ ὁ « Θεὸς Ἀβραὰμ καὶ ὁ Θεὸς Ἰσαὰκ καὶ ὁ Θεὸς Ἰακώβ, καὶ τὸ ὄνομά « μου οὐκ ἀπήγγειλα αὐτοῖς, » τουτέστι τὸ μυστήριον οὐκ εἶπα, οὐδὲ ἐξηγησάμην τίς ἐστὶν ὁ Θεός, ἀλλ' ἐφύλαξα παρ' ἐμαυτῷ ἐν ἀποκρύφῳ τὸ μυστήριον ὃ ἤκουσα παρὰ τῆς Σοφίας. Ἔδει οὖν διορθωμένων τῶν ἄνω κατὰ τὴν αὐτὴν ἀκολουθίαν καὶ τὰ ἐνθάδε τυχεῖν

Sanctus supervenit in Mariam, id est Sapientia et virtus Altissimi, ars Demiurgi, ut formaretur quod a Spiritu Mariæ datum est.

36. Hæc igitur isti quærant inter se et si quis sit cui hæc quærere placeat. Addit etiam Valentinus quomodo emendati fuerint errores apud Æones qui intus sunt, et quomodo apud Ogdoadem, exteriorem Sapientiam, et quomodo apud Hebdomadem fuerint emendati. Demiurgus enim didicit a Sapientia se non esse solum Deum ut quidem existimaverat et præter illum alterum esse; at a Sapientia doctus cognovit fortiorem : nam a Sapientia institutus et initiatus est et edoctus magnum Patris et Æonum mysterium; quod ille nemini dixit; idque, ut ait Valentinus, confessus est ad Moysem : « Ego Deus Abraham et Deus Isaac et Deus Jacob et nomen meum non re- « velavi eis. » Id est mysterium non dixi, nec narravi quis sit Deus, sed in memetipso et in secreto custodivi mysterium quod a Sapientia didici. Oportuit igitur, emendatis omnibus quæ superna sunt, consequenti ratione ea

4. ζητήτωσαν cod. — 5. ἐπεὶ λέγει cod.; ἐπιλέγει conj. Mill.; ἔτι λέγει Bunsen. — 6-7. [τὰ] add. — 9. οὐκ delendum. — 10. κατήχθη cod. Mill.; κατηχήθη Bunsen.

διορθώσεως. Τούτου χάριν ἐγεννήθη Ἰησοῦς ὁ Σωτὴρ διὰ τῆς Μαρίας, ἵνα διορθώσηται [τὰ] ἐνθάδε ὥσπερ ὁ Χριστός, ὁ ἄνωθεν ἐπιπροβληθεὶς ὑπὸ τοῦ Νοὸς καὶ τῆς Ἀληθείας, διωρθώσατο τὰ πάθη τῆς ἔξω Σοφίας, τουτέστι τοῦ Ἐκτρώματος· καὶ πάλιν ὁ διὰ Μαρίας γεγεννημένος ὁ Σωτὴρ ἦλθε διορθώσασθαι τὰ πάθη τῆς ψυχῆς. Εἰσὶν οὖν [κατ' αὐτοὺς] τρεῖς Χριστοί, ὁ ἐπιπροβληθεὶς ὑπὸ τοῦ Νοὸς καὶ τῆς Ἀληθείας μετὰ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, καὶ ὁ κοινὸς τοῦ Πληρώματος καρπὸς ἰσόζυγος τῆς ἔξω Σοφίας, ἥτις καλεῖται καὶ αὐτὴ Πνεῦμα Ἅγιον ὑποδεέστερον τοῦ πρώτου· καὶ τρίτος ὁ διὰ Μαρίας γεννηθεὶς εἰς ἐπανόρθωσιν τῆς κτίσεως τῆς καθ' ἡμᾶς.

37. Διὰ πλειόνων νομίζω αὐτάρκως τὴν Οὐαλεντίνου αἵρεσιν Πυθαγόρειον οὖσαν ὑποτετυπῶσθαι· δοκεῖ δὲ καὶ δι' ἐλέγχων τὰ δοκοῦντα αὐτοῖς ἐκθέμενον παύσασθαι. Πλάτων τοίνυν περὶ τοῦ παντὸς ἐκτιθέμενος μυστήρια γράφει πρὸς Διονύσιον τοιοῦτον τινὰ τρόπον λέγων·[197] «Φραστέον δή σοι δι' αἰνιγμάτων, ἵν' ἄν τι ἡ δέλτος

quoque emendari quæ sunt in hoc orbe posita : quapropter natus est Jesus Salvator ex Maria, ut hæc inferiora emendaret sicut Christus qui ex Intelligentia et Veritate desuper projectus emicuit ut corrigeret quæ passa est externa Sapientia, id est Abortus : rursum autem Jesus ex Maria natus venit correctum culpas animæ. Sunt igitur secundum eos tres Christi : Primus qui ex Intelligentia et Veritate cum Sancto Spiritu exortus est; secundus communis ille Pleromatis fructus, æqualis externæ Sapientiæ, qui etiam vocatur Spiritus Sanctus, sed primo inferior; tertius qui natus est ex Maria ad emendationem hujus orbis nostri.

37. Jam arbitror pluribus argumentis et satis demonstravisse hæresim Valentini ex Pythagoricis disciplinis esse depromptam. Placet autem documentis demum allatis finem facere expositionis illorum dogmatum. Plato igitur de totius mundi natura exponens mysteria scribit ad Dionysium hoc fere tenore : «Dicendum igitur tibi per ænigmata, ut si quid huic tabellæ vel mari

2. [τὰ] addidit Buns. — 5. πλήθη cod. Mill. Legendum πάθη. Hæc fragmenta (§§ 36-37) videntur secunda manu addita fuisse. — 15. Plat. Epist. II, t. IX, p. 76, edit. Bekker. Londini, 1826. Cujus editionis versionem latinam hic exscripsi, quibusdam mutatis. – αἰνιγμάτων cod.; αἰνιγμῶν Plat. edit.

« ἢ πόντου [ἢ γῆς] ἐν πλυχαῖς πάθῃ, ὁ ἀναγνοὺς μὴ γνῷ· ὧδε γὰρ
« ἔχει· περὶ τὸν πάντων βασιλέα πάντα ἐστί, κἀκείνου ἕνεκα πάντα·
« κἀκεῖνος αἴτιος πάντων τῶν καλῶν. Δεύτερον περὶ τὰ δεύτερα, καὶ
« τρίτον περὶ τὰ τρίτα. Τοῦ δὲ βασιλέως πέρι, ὧν εἶπον οὐδέν ἐστι
« τοιοῦτον. Τὸ δὲ μετὰ τοῦτο ἡ ψυχὴ ἐπιζητεῖ μαθεῖν ὁποῖα ἄτλα
« ἐστί, βλέπουσα εἰς τὰ ἑαυτῆς συγγενῆ, ὧν οὐδὲν ἱκανῶς ἔχει. Τοῦτ'
« ἔστιν, ὦ παῖ Διονυσίου καὶ Δωρίδος, τὸ ἐρώτημα, ὃ πάντων αἴτιόν
« ἐστι κακῶν· μᾶλλον δὲ ἡ περὶ τούτου Φροντὶς ἐν τῇ ψυχῇ ἐγγιγνο-
« μένη, ἣν ἐὰν μή τις ἐξαιρεθῇ, τῆς ἀληθείας ὄντως οὐ μή ποτε τύχῃ.
« Ὃ δὲ θαυμαστὸν αὐτοῦ γέγονεν, [ἄκουσον]. Εἰσὶ γὰρ ἄνδρες ταῦτα
« ἀκηκοότες, μαθεῖν [μὲν δυνατοί], δυνατοὶ δὲ μνημονεῦσαι καὶ βασα-
« νίσαντες πάντη πάντως κρῖναι γέροντες ἤδη· οἳ φασι τὰ μὲν τότε
« πιστὰ εἶναι δόξαντα, νῦν ἄπιστα, τὰ δὲ τότε ἄπιστα, νῦν τοὐναν-
« τίον. Πρὸς ταῦτα οὖν σκοπῶν εὐλαβοῦ μή ποτε σοὶ μεταμελήσῃ

« vel terra contingat, qui eam legerit intelligere non valeat. Est autem ita :
« circa omnium regem cuncta sunt et ipsius gratia omnia ; ipse pulchrorum
« omnium causa. Circa secundum secunda : tertia circa tertium. Sed in rege
« ipso eorum quæ dixi nihil est tale. Postea autem animus affectat intelligere
« qualia illa sint, aspiciens in ea quæ sibi cognata sunt quorum nihil suffi-
« cienter se habet. Hæc tua interrogatio est, Dionysii et Doridis fili, quæ
« malorum omnium causa est. Immo vero magis hujus stimulus quidam
« animo nostro ingenitus ; quem nisi quis eruat veritatem certe non assequé-
« tur. Quod autem in hac re est mirabile id audi : sunt complures homines
« qui ista jam audiverant, pollentes acumine, pollentes memoria, in exami-
« nando et judicando sollertes, provecti jam ætate : hi affirmant quæ tunc cre-
« dibilia videbantur, nunc incredibilia ; quæ tunc incredibilia, ea nunc sibi
« contra videri. Hæc igitur intuens cave ne quando te pœniteat eorum quæ

1. [ἢ γῆς] add. Millerus ex Plat. — 2. πάντ' ἐστί, καὶ ἐκείνου Plat. — 3. καὶ ἐκεῖνο αἴτιον ἁπάντων Plat. – Δεύτερον δὲ περί Plat. — 4. περὶ ὧν cod. ; περὶ καὶ ὧν Plat. — 8. φροντὶς cod. ; ὠδὶς Plat. — 8-9. ἐνγινομένη cod. ; ἐγγιγνομένη Plat. — 9. εἰ μή τις ἐξαιρεθήσεται Plat. – τύχοι Plat. ; τύχῃ cod. Hic triginta et octo lineas prætermisit vel noster vel librarius. — 10. [ἄκουσον] ex Plat. restit. Mill. — 11. ἀκηκοότες καὶ πλείους Plat. – [μὲν δυνατοί] restit. Millerus ex Plat. — 11-12. βασανίσαι cod. — 12. κρίνει γέροντος cod. Hic rursus plura prætermissa in cod. quæ sunt in Plat.

« τῶνδε ἀναξίως ἐκπεσόντων. Διὰ τοῦτο ἐγὼ περὶ τούτων γέ|γραφα « οὐ|δέν, οὐδὲ ἔσ|τι Πλάτωνος σύγγραμμα οὐδέν, οὐδὲ ἔσ|ται πώποτε. « Τὰ δὲ νῦν λεγόμενα Σωκράτους ἐσ|τὶ καλοῦ καὶ νέου γεγονότος. » Τούτοις περιτυχὼν Οὐαλεντῖνος ὑπεσ|ήσατο τὸν πάντων βασιλέα, ὃν ἔφη Πλάτων οὗτος, Πατέρα καὶ Βυθὸν καὶ προαρχὴν τῶν ὅλων Αἰώνων. Δεύτερον [198] περὶ τὰ δεύτερα τοῦ Πλάτωνος εἰρηκότος, τὰ δεύτερα Οὐαλεντῖνος τὸ ἐντὸς ὅρου Πλήρωμα ὑπέθετο πάντας Αἰῶνας, καὶ τρίτον περὶ τὰ τρίτα τὴν ἔξω τοῦ ὅρου καὶ τοῦ Πληρώματος διαταγὴν συνέθηκε πᾶσαν· καὶ δεδήλωκεν αὐτὴν δι' ἐλαχίσ|σίων Οὐαλεντῖνος ἐν ψαλμῷ κάτωθεν ἀρξάμενος, οὐχ ὥσπερ ὁ Πλάτων ἄνωθεν, λέγων οὕτως·

Ἀέρος πάντα βλέπω κρεμάμενα,

« tibi indigne exciderunt. Quapropter nihil ego de istis scripsi unquam : « neque est Platonis perscriptum opus ullum neque erit. Quæ autem modo « dicuntur Socratis sunt dum juvenis esset et virtute clarus. » Hæc igitur reperiens Valentinus excogitavit omnium regem de quo Plato disseruit Patrem esse et Abyssum (Bython), et principium cunctorum Æonum. Quum autem dixisset Plato circa secundum secunda esse, supposuit Valentinus hæc secunda esse omnes Æones qui partem interiorem finis occupant, et circa tertium tertia esse partem exteriorem termini et totum Pleromatis ordinem. Hæc paucissimis quidem verbis exposuit Valentinus in Psalmo quodam, ab inferiori parte exorsus, non Platonis ad instar qui a superiori incipit. Dicit autem in hunc modum :

Ex aere omnia video pendere,

1. Post ἐκπεσόντων, apud Plat. legitur : μεγίσ|η δὲ φυλακὴ τὸ μὴ γράφειν, ἀλλ' ἐκμανθάνειν· οὐ γάρ ἐσ|τι τὰ γραφέντα μὴ οὐκ ἐκπεσεῖν. Ex hoc epistolæ exemplo liquidius apparet quantula fides nostro et auctoribus ab illo allatis adhibenda sit. — 5. καὶ πᾶσι γῆν τῶν ὅλων cod. Ex B. Epiph. et ex Theodor. liquet προαρχὴν hic restituendum. Apud B. Epiphan. legimus : Βυθὸν τοῦτον ἀρχὴν τῶν πάντων (t. II, lib. I), et infra : πατέρα καὶ ἀρχὴν τῶν πάντων, et apud Theod. : ὃν καὶ προαρχὴν καὶ προπατέρα καὶ Βυθὸν καλεῖ. Bernays. proposuerat Σιγὴν et Scottus πλάσ|ην. Sed omnium rerum quæ sunt in terra πλάσ|ης dici potest (πλάσ|ην γίνεσθαι καὶ γεννήτορα τῶν ἐπὶ τῆς γῆς); spiritualium autem entium, id est Αἰώνων, non dicitur πλάσ|ης. — 7. τοῦ ἐντὸς ὅρου τὸν ὅρον cod. Legendum est ut recte censet Buns. τὸ ἐντὸς ὅρου Πλήρωμα. — 12. Gnostici hymni fragmentum hic habemus, ut viderunt P. Bœtticher et Bunsenius. Primus versus in cod. et apud

πάντα δ' ὀχούμενα πνεύματι νοῦ,
σάρκα μὲν ἐκ ψυχῆς κρεμαμένην,
ψυχὴν δ' ἀέρος ἐξεχομένην,
ἀέρα δ' ἐξ αἴθρης κρεμάμενον,
ἐκ δὲ βυθοῦ καρποὺς φερομένους,
ἐκ μήτρας δὲ βρέφος φερόμενον.

Οὕτως ταῦτα νοῶν· σὰρξ ἐστὶν ἡ ὕλη κατ' αὐτούς, ἥτις κρέμαται ἐκ τῆς ψυχῆς τοῦ Δημιουργοῦ. Ψυχὴ δὲ ἀέρος ἐξέχεται, τουτέστιν ὁ Δημιουργὸς τοῦ πνεύματος ἔξω Πληρώματος. Ἀὴρ δὲ αἴθρης ἐξέχεται, τουτέστιν ἡ ἔξω Σοφία τοῦ ἐντὸς ὅρου καὶ πάντὸς Πληρώματος. Ἐκ δὲ Βυθοῦ καρποὶ φέρονται, ἡ ἐκ τοῦ Πατρὸς πᾶσα προβολὴ τῶν Αἰώνων γενομένη. Τὰ μὲν οὖν τῷ Οὐαλεντίνῳ δοκοῦντα ἱκανῶς λέλεκται· [λοῖπον δὲ] τὰ δόξαντα τοῖς [ἐκ τῆς αὐτοῦ] σχολῆς προκύψασιν ἐξειπεῖν, ἄλλου ἄλλως δογματίσαντος.

et spiritu omnia sustineri perspicio:
carnem quidem ex anima pendere,
animam vero ex aere emicare,
aera autem ex æthere pendere,
ex abysso fructus prolatos,
et ex matrice infantem prolatum.

Hæc ita intelligit: caro est materia secundum eos, quæ ex anima Demiurgi pendet. Anima ex aere emicat, id est Demiurgus spiritu exoritur extra Pleroma. Aer ex æthra exoritur, id est externa Sapientia ex interno fine et toto Pleromate exoritur. Fructus ex abysso prolati sunt, id est tota emanatio Æonum ex Patre nata. Hæc sunt igitur Valentini dogmata. Reliquum est autem ut exponamus placita eorum qui ex ejus schola prodierunt, alio aliter docente.

Mill. sic legitur: *θέρος πάντα κρεμάμενα πνεύματι βλέπω*; quæ sic correxit Buns.: *Αἴθρης πάντα βλέπω κρεμάμενα.* Jure censuit *πνεύματι* glossam esse, aut ex eis quæ sequuntur male huc translatum. Pro *θέρος* Scottus legit *ἀέρος*, Buns. *αἴθρης* et Dunck. *αἰθέρος*. — 3. *ψυχὴν δὲ ἀέρος ἐξειχουμένην* cod.; *ἐξοχουμένην* Miller.; *ἐξεχομένην* Bunsen. — 13-14. Hæc corrupta et turbata in cod. sic leguntur: *λέλεκται σχολῆς προκύψασιν ἐξειπεῖν ἄλλου ἄλλως δογματίσαντος τὰ δόξαντα αὐτοῖς.* Ultima verba e loco suo videntur commutata et supra reponenda. Post *λέλεκται* Bunsen. conjicit *μακρὸν δὲ τὰ δοκοῦντα τοῖς ἐκ τῆς κ. τ. λ.* Quæ parum apta videntur. Nam disserit noster de Valentini scholæ *successoribus*. Hoc enim nomine hæreticos vocat quos jam adduxit. Vide ad finem hujusce libri: *Μάρκος τε καὶ Κο-*

γ'. Περὶ Σεκούνδου καὶ Ἐπιφάνους.

38. Σεκοῦνδος μέν τις, κατὰ τὸ αὐτὸ ἅμα τῷ Πτολεμαίῳ γενόμενος οὗτος, λέγει τετράδα εἶναι δεξιὰν καὶ τετράδα ἀριστεράν, καὶ φῶς, καὶ σκότος· καὶ τὴν ἀποστᾶσαν δὲ καὶ ὑστερήσασαν Δύναμιν οὐκ ἀπὸ τῶν τριάκοντα Αἰώνων λέγει γεγενῆσθαι, ἀλλὰ ἀπὸ τῶν καρπῶν αὐτῶν. Ἄλλος δέ τις Ἐπιφάνης διδάσκαλος αὐτῶν οὕτως λέγει· « Ἦν ἡ πρώτη ἀρχὴ ἀνεννόητος, ἄῤῥητός τε καὶ ἀνωνόμα-« στος, » ἣν Μονότητα καλεῖ· ταύτῃ [199] [δὲ συνυπάρχ]ειν δύναμιν, ἣν ὀνομάζει Ἑνό[τητα]. Αὕτη ἡ Ἑνότης ἥ τε Μονότης προήκαντο μὴ προέμεναι ἀρχὴν ἐπὶ πάντων νοητῶν ἀγέννητόν τε καὶ ἀόρατον, ἣν [ὁ λόγος] Μονάδα καλεῖ. « Ταύτῃ τῇ δυνάμει συνυπάρχει δύναμις « ὁμοούσιος αὐτῇ, ἣν καὶ αὐτὴν ὀνομάζω τὸ Ἕν. Αὗται αἱ τέσσαρες « Δυνάμεις προήκαντο τὰς λοιπὰς τῶν Αἰώνων προβολάς. » Ἄλλοι δὲ

III. DE SECUNDO ET EPIPHANE.

38. Secundus quidam eodem tempore Ptolemæo æqualis dicit esse quaternionem dextrum et quaternionem sinistrum, et lumen et tenebras; et Potestatem quæ deficit et destituta est dicit non a triginta Æonibus esse ortam sed a fructibus eorum. Alius autem, Epiphanes quidam, magister eorum, ita disserit, « Erat primum principium incomprehensibile, inenarra-« bile et innominabile, » quod Solitatem vocat; cum hac Solitate virtus est quædam quam ipsam vocat Unitatem. Solitas et Unitas protulerunt, non proferendo ex se, initium omnium rerum intellectualium ingenitum et invisibile, quod Monas vocatur. « Cum hac porro Monade simul existit potestas « ejusdem cum ea essentiæ, quam et ipsam Unum voco. Hæ quatuor Potes-« tates reliquum Æonum gregem produxerunt. » Alii rursus ex ipsis primam

λάβρασος οἱ τῆς Οὐαλεντίνου Σχολῆς διάδοχοι. Inde legendum esse censeo λοιπὸν δὲ τὰ δόξαντα κ. τ. λ. — Cap. III, tit. De Secundo et Epiphane lege : B. Iren. lib. I, § 11; Theodor. *Hær. fab.* lib. I, §§ 5-9; B. Epiphan. XXXII, §§ 1, 3, 4; B. August. *Hær.* XI; Præd. § 12. — 1. Hæc de Secundo et Epiphane noster e B. Irenæi mutuatus est. — 2. οὗτως cod.; οὕτος Mill. — 5. Ἐπιφανὴς cod. Mill. — 7. ἣν Μονότατα καλεῖ cod. Uncis inclusa ex Iren. restit. Mill. — 8. ὀνομάζει cod. B. Iren. habet ὀνομάζω. – εἴ τε cod. pro ἥ τε. — 10. ἣν Μονάδα cod. B. Iren. habet: ἣν ὁ λόγος καλεῖ. Quod Tertullianus sic latine vertit : quod sermo vocat (cont. Val. 37). — 11. Hæc in codice turbata sunt. Mill. legit : ὁμοούσιος· αὕτη, ἣν καὶ αὐτὴν κ. τ. λ. quod non liquet. B. Iren. habet : ὁμοούσιος αὐτῇ, ἣν...

πάλιν αὐτῶν τὴν πρώτην καὶ ἀρχέγονον Ὀγδοάδα τούτοις τοῖς ὀνόμασιν ἐκάλεσαν· [πρῶτον Προαρχήν, ἔπειτα Ἀνεννόητον, τὴν δὲ τρίτην Ἄῤῥητον καὶ τὴν] τετάρτην Ἀόρατον. Καὶ ἐκ μὲν τῆς πρώτης Προαρχῆς προβεβλῆσθαι πρώτῳ καὶ πέμπτῳ τόπῳ Ἀρχήν· ἐκ δὲ τῆς Ἀνεννοήτου, δευτέρῳ καὶ ἕκτῳ [τόπῳ], Ἀκαταλήπτου· ἐκ δὲ τῆς Ἀῤῥήτου, τρίτῳ καὶ ἑβδόμῳ τόπῳ, Ἀνωνόμαστον· ἐκ δὲ τῆς Ἀοράτου, Ἀγέννητον. Πλήρωμα τῆς πρώτης Ὀγδοάδος. Ταύτας βούλονται τὰς δυνάμεις προϋπάρχειν τοῦ Βυθοῦ καὶ τῆς Σιγῆς. Ἄλλοι δὲ περὶ αὐτοῦ τοῦ Βυθοῦ διαφόρως ἐννοούμενοι, οἱ μὲν αὐτὸν ἄζυγον λέγουσι, μήτε ἄῤῥενα μήτε θῆλυν, ἄλλοι δὲ τὴν Σιγὴν θήλειαν αὐτῷ συμπαρεῖναι καὶ εἶναι ταύτην πρώτην συζυγίαν.

δ'. Περὶ τοῦ Πτολεμαίου.

39. Οἱ δὲ περὶ τὸν Πτολεμαῖον δύο συζύγους αὐτὸν ἔχειν λέ-

ac primigeniam Ogdoadem his nominibus appellandam dixerunt : Primum Principium (Proarchen), deinde Incomprehensibile; tertio Inenarrabile; quarto Invisibile : ex primo Primordio ortum esse primo et quinto loco Initium; ex Incomprehensibili secundo et sexto loco Indeprehensibile; ex Inenarrabili, tertio et septimo loco Innominabile; ex Invisibili denique Ingenitum. Pleroma primæ Ogdoadis. Atque has virtutes Bytho etiam et Sige (Abysso et Silentio) antiquiores esse volunt. Alii rursus de Bytho in diversas sententias eunt. Quos inter alii conjugis expertem esse dicunt, nec marem nec feminam; alii Sigen (Silentium) ei conjugem adjungunt, et hanc esse primam conjugationem.

IV. DE PTOLEMÆO.

39. Ptolemæus vero duas conjuges (Bython) habere dicit, quas et dis-

1. ἀρχαιόγονον cod.; B. Iren. ἀρχέγονον. — 1-3. τοῖς ὀνόμασιν ἐκάλεσαν τετάρτην ἀόρατον cod. Mill. Bunsenius recte conjecit hic plura deesse; quæ ex B. Irenæo restitui. — 8. τῆς γῆς cod. Mill. pro τῆς Σιγῆς. — 9. ἀδιαφόρως κινούμενοι cod. Miller. qui conj. διαφόρως μυούμενοι. Legendum suspicor ἐννοούμενοι. B. Iren. habet : πολλαὶ καὶ διάφοροι γνῶμαι. — Cap. IV, tit. De Ptolemæo conf. B. Iren. lib. I, c. XII; Tertull. *De Præs.* c. XLIX; Advers. Valent. c. VIII; B. Epiph. *Hær.* c. XXXIII, §§ 3-7; Theod. *Hæret. fab.* lib. I, c. VIII; Præd. c. II.

γουσιν, ἃς καὶ διαθέσεις καλοῦσιν, Ἔννοιαν καὶ Θέλησιν. Πρῶτον γὰρ ἐνενοήθη τι προβαλεῖν, ὡς φασιν, ἔπειτα ἠθέλησε. Διὸ καὶ τῶν δύο τούτων διαθέσεων καὶ δυνάμεων, τῆς τε Ἐννοίας καὶ τῆς Θελήσεως, ὥσπερ κραθεισῶν εἰς ἀλλήλας, ἡ προβολὴ τοῦ τε Μονογενοῦς καὶ τῆς Ἀληθείας κατὰ συζυγίαν ἐγένετο, οὕστινας τύπους καὶ εἰκόνας τῶν δύο διαθέσεων τοῦ Πατρὸς διελθεῖν ἐκ τῶν ἀοράτων ὁρατάς, τοῦ μὲν Θελήματος, τὸν Νοῦν, τῆς δὲ Ἐννοίας, τὴν Ἀλήθειαν· καὶ [200] διὰ τοῦτο τοῦ ἐπιγεννητοῦ Θελήματος ὁ ἄῤῥην εἰκών, τῆς δὲ ἀγεννήτου Ἐννοίας ὁ Θῆλυς, ἐπεὶ τὸ Θέλημα ὥσπερ δύναμις ἐγένετο τῆς Ἐννοίας. Ἐννοεῖν μὲν γὰρ ἀεὶ ἡ Ἔννοια τὴν προβολήν, οὐ μέντοι γε προβάλλειν αὐτὴ καθ' ἑαυτὴν ἠδύνατο ὅ ἐνενοεῖτο. Ὅτε δὲ ἡ τοῦ Θελήματος δύναμις [ἐπεγένετο], τότε [ὃ] ἐνενοεῖτο προβάλλει.

ε'. Περὶ Μάρκου.

40. Ἄλλος δέ τις διδάσκαλος αὐτῶν Μάρκος, μαγικῆς ἔμπειρος,

positiones vocat, Cogitationem et Voluntatem. Primum enim in animum induxit aliquid proferre, ut aiunt, deinde voluntas secuta est. Quare duabus hisce affectibus, vel virtutibus hoc est Cogitatione et Voluntate, velut inter se copulatis, Monogenis et Veritatis emissio per conjugationem facta est. Quos quidem visibiles duorum invisibilium Patris affectionum typos et imagines prodiisse, Voluntatis quidem Intelligentiam, Cogitationis autem Veritatem. Ac propterea adventitiæ Voluntatis masculus imago exstitit; increatæ autem Cogitationis, feminea. Voluntas quasi Cogitationis virtus effecta est. Cogitatio etenim productionem sibi semper proponere quidem, sed per semetipsam producere non poterat quæcumque sibi proponebat. Quum autem voluntatis facultas accessit, quod cogitabat in ortum producit.

V. DE MARCO.

40. Alius quidam magister eorum Marcus, magicæ artis peritus, tum ma-

3. διαθέσεως καὶ δυνάμεως cod. — 4. ὡς περικραθείς cod. — 5. ὅς τινας cod. Mill.; οὕς τινας B. Iren. — 8. ἀῤῥηνικός cod. Miller.; ἄῤῥην εἰκὼν B. Iren. — 9. ἐπὶ cod. Mill. — 10. Ἐννοεῖν cod. Mill.; Ἐνενόει B. Iren. — 11. αὐτὴν κατ' αὐτὴν cod. Miller.; αὐτὴ καθ' ἑαυτὴν B. Iren. — ἠδύνατο, ἀλλὰ ἐνενοεῖτο cod. Miller.; ἃ ἐνενοεῖτο B. Iren. — 12. [ἐπεγένετο] et [ὃ] restituta ex B. Iren. — Cap. v, tit. De Marco lege B. Iren. lib. I, c. XII-XVIII; Tertullianum, *De Præscript.* c. L; B. Epiph.

ἃ μὲν διὰ κυβείας αἰωρῶν, ἃ δὲ καὶ διὰ δαιμόνων, ἠπάτα πολλούς. Οὗτος ἔλεγεν ἐν αὐτῷ τὴν μεγίστην ἀπὸ τῶν ἀοράτων καὶ ἀκατονομάστων τόπων εἶναι δύναμιν. Καὶ δὴ πολλάκις λαμβάνων ποτήριον ὡς εὐχαριστῶν, καὶ ἐπὶ πλεῖον ἐκτείνων τὸν λόγον τῆς ἐπικλήσεως, πορφύρεον τὸ κέρασμα ἐποίει φαίνεσθαι, καί ποτε ἐρυθρόν, ὡς δοκεῖν τοὺς ἀπατωμένους χάριν τινὰ κατιέναι καὶ αἱματώδη δύναμιν παρέχειν τῷ πόματι. Ὁ δὲ πανοῦργος τότε μὲν πολλοὺς ἔλαθε, νυνὶ δὲ ἐλεγχόμενος παύσεται· Φάρμακον γάρ τι τοιαύτην δυνάμενον χροὰν παρασχεῖν λαθραίως ἐνιῶν τῷ κεράσματι, ἐπιπολὺ φλυαρῶν ἀνέμενεν, ὅπως τῆς ὑγρότητος μεταλαβὸν λυθῇ καὶ ἀναμιγὲν ἐπιχρωτίσῃ τὸ πόμα. Τὰ δὲ δυνάμενα τοῦτο παρασχεῖν Φάρμακα ἐν τῇ κατὰ μάγων βίβλῳ προείπομεν, ἐκθέμενοι ὡς πολλοὺς πλανῶντες ἀφανίζουσιν, οἷς εἰ φίλον περιεργότερον τῷ εἰρημένῳ προσεπισχεῖν, εἴσονται τὴν Μάρκου πλάνην.

gicis præstigiis, tum dæmonum auxilio, multos seduxit. Is dicebat sese vim maximam ab iis locis qui nec oculis cerni nec ullo nomine exprimi possunt consecutum. Sæpius poculum assumens et quasi vellet consecrare, invocationis verba in longius protendens, efficiebat ut mixtura purpurea appareret et aliquando rubicunda, quibus artificiis delusi crederent spectatores gratiam quamdam descendere et vim sanguineam communicare potioni. Tunc scelestus ille multos fallebat, sed jam non amplius poterit utpote convictus. Pigmentum quoddam enim, quo posset color talis præberi, secreto injiciens in mixturam et plura garriens, exspectabat donec pigmentum istud humorem accipiens solveretur et diffusum coloraret potionem. De his autem pigmentis quibus color infundi potest in superiori libro contra magos diximus, et monstravimus quomodo permulti in errorem inducantur; et isti, si quidem volent attentius iis quæ dicta sunt a nobis animum attendere, cognoscent Marci fraudes.

Hær. XXXIV; Theod. *Hæret. fabul.* lib. I, c. IX. Cf. etiam B. Aug. *Hær.* c. XIV; *Prædest.* c. XIV; B. Hieron. epist. XXIX. — 1. δώρων cod. Mill. Legendum suspicor αἰωρῶν, quod uncialibus litteris scriptum facillime confunditur cum δώρων. Sed forsitan δόλων, quo noster alluderet Marci artibus vertentis vinum in sanguinem. Lucas scripsit δολώσαντες τὸν οἶνον. Bunsenius legit δρῶν; Dunckerus ἐνεργῶν, quod noster infra usurpat, eadem repetens : ὅτε μὲν καὶ διὰ δαιμόνων ταῦτα ἐνεργῶν, ὅτε δὲ καὶ κυβεύων... p. 307, l. 10. — 9. λαθρέως cod. — 10. μεταβαλών cod. Mill. corr. — 11. ἐπιχωρίσῃ cod. Millerus corr.

41. Ὃς καὶ ποτήριον παρ' ἑτέρου κιρνῶν, ἐδίδου γυναικὶ εὐχαριστεῖν αὐτὸς παρεστώς, καὶ ἕτερον κρατῶν ἐκείνου μεῖζον κενὸν καὶ εὐχαριστησάσης τῆς ἀπατωμένης δεξάμενος [201] ἐπέχει εἰς τὸν μείζω, καὶ πολλάκις ἀντεπιχέων ἕτερον εἰς ἕτερον, ἐπέλεγεν οὕτως· « Ἡ « πρὸ τῶν ὅλων, [ἡ] ἀνεννόητος καὶ ἄῤῥητος χάρις πληρώσαι σου « τὸν ἔσω ἄνθρωπον, καὶ πληθύναι ἐν σοὶ τὴν γνῶσιν αὐτῆς, ἐγκατασπείρουσα τὸν κόκκον τοῦ σινάπεως εἰς τὴν ἀγαθὴν γῆν. » Καὶ τοιαῦτά τινα ἐπειπὼν καὶ ἐκστήσας τήν τε ἀπατωμένην καὶ τοὺς παρόντας, ὡς θαυματοποιὸς ἐνομίζετο, τοῦ μείζονος ποτηρίου πληρουμένου ἐκ τοῦ μικροτέρου, ὡς καὶ ὑπερχεῖσθαι πλεονάζον. Καὶ τούτου δὲ τὴν τέχνην ὁμοίως ἐν τῇ προειρημένῃ βίβλῳ ἐξεθέμεθα, δείξαντες πλεῖστα φάρμακα δυνάμενα αὔξησιν παρασχεῖν ἐπιμιγέντα οὕτως ὑγραῖς οὐσίαις, μάλιστα οἴνῳ κεκερασμένῳ, ὧν ἔν τι φάρμακον ἐν τῷ κενῷ ποτηρίῳ κρύβδην [ἔμπροσθεν ἐπιχρίσας], ὡς μηδὲν ἔχον δείξας, ἐπιχέων ἐκ [τοῦ ἑτέρου] καὶ ἐπαναχέων ἀναλυομένου τοῦ φαρμάκου ὑπὸ τῆς τοῦ ὑγροῦ μίξεως, ὄντος φυσώδους,

41. Ille autem, quum in unum poculum miscuisset, ex altero porrigebat mulieri ut consecraret; ipse astans et altero poculo assumpto priori majore sed vacuo, et ab illusa muliere consecratione patrata, minorem calicem accipiebat et in majorem infundebat et sæpius transfundens ex alio in alium, addebat hæc verba : Gratia ea, quæ supra omnia est cogitationemque omnem et sermonem excedit, interiorem hominem tuum impleat atque insperso in terram bonam sinapis grano cognitionem suam in te amplificet. Et alia hujus modi pronuntians stupefaciensque mulierem quam deludebat omnesque adstantes, miraculorum auctor æstimabatur, magno videlicet poculo ex minori usque adeo impleto ut redundaret. Artem autem ejus in supradicto libro exposuimus ubi ostendimus in pluribus pigmentis inesse vim augendi quum liquidis elementis et præsertim vino immiscentur. Pigmentum igitur quoddam vacuo clam (illinit) calici, et in eumdem quem prius veluti nihil continentem monstraverat, infundit ex altero calice transfunditque ita ut immergatur pigmentum; quod quum solutum est, mixtura

4-7. Eadem leguntur apud B. Iren. lib. I, c. VIII. — 5. Add. [ἡ] ex B. Iren. — 11. ὁμοίωσε τῇ cod. corr. Mill. — 11 sqq. Hæc desiderantur. — 14. κρύβδην ε... os..... χρισ..... ὡς cod.; ἔμπροσθεν ἐπιχρίσας conj. Mill. — 15. τοῦ ἑτέρου ὀλίγου conj. Mill. — 15-16. ἀναδυομένου cod.; ἀναλυομένου Rœperus.

ωλεονασμὸς τοῦ κεράσματος ἐγίνετο καὶ ἐπὶ τοσοῦτον ηὔξανεν, ἐς ὅσον ἐπαναχυνόμενον ἐκινεῖτο, τοιαύτης οὔσης τῆς τοῦ Φαρμάκου Φύσεως· ὃ εἰ ἀπόθοιτό τις ωληρωθέν, μετ' οὐ ωολὺ εἰς τὸ κατὰ Φύσιν μέτρον ωάλιν τραπήσεται, τῆς τοῦ Φαρμάκου δυνάμεως σβεσθείσης τῇ τοῦ ὑγροῦ ωαραμονῇ. Διὸ μετὰ σπουδῆς τοῖς ωαροῦσι ωροσεδίδου ωίνειν· οἱ δὲ ὡς Θεῖόν τι καὶ Θεῷ μεμελημένον Φρίσσοντες ἅμα καὶ σπεύδοντες ἔπινον.

42. Τοιαῦτα δὲ καὶ ἕτερα ἐπεχείρει ὁ ωλάνος ωοιεῖν· διὸ ὑπὸ τῶν ἀπατωμένων ἐδοξάζετο, καὶ ωοτὲ [μὲν] αὐτὸς ἐνομίζετο ωροφητεύειν, ωοτὲ δὲ καὶ ἑτέρους ἐποίει, ὅτε μὲν καὶ διὰ δαιμόνων ταῦτα ἐνεργῶν, ὅτε δὲ καὶ κυβεύων [202] ὡς ωροείπομεν. Πολλοὺς τοίνυν ἐξαφανίσας, καὶ ωολλοὺς τοιούτους μαθητὰς αὐτοῦ γενέσθαι ωροεβίβασεν, εὐκόλους μὲν εἶναι διδάξας ωρὸς τὸ ἁμαρτάνειν, ἀκινδύνους δὲ διὰ τὸ εἶναι τῆς τελείας δυνάμεως καὶ μετέχειν τῆς ἀνεννοήτου ἐξουσίας· οἷς καὶ μετὰ τὸ βάπτισμα ἕτερον ἐπαγγέλλονται, ὃ καλοῦσιν ἀπολύτρωσιν, καὶ ἐν τούτῳ ἀνασ1ρέφοντες κακῶς τοὺς αὐτοῖς ωαραμένοντας ἐπ' ἐλπίδι τῆς ἀπολυτρώσεως, [ὡς] δυναμένους

subito calicem implet et ita tumefactum augetur ut superfluat; ea enim pigmento vis inest. Si quis deponat poculum, dum plenum est, brevi suam propriam mensuram resumet, vis enim pigmenti permanente humore evanescit. Idcirco protinus adstantibus porrigit ut bibant. Qui quidem trementes et festinantes liquorem bibunt quasi divinum et Deo gratum.

42. Hæc igitur et alia præstigiator ille enixus est patrare. Quapropter ab illis quos illuserat pluris æstimabatur, et tum vaticinari credebatur, tum cæteris eamdem divinandi vim impertire, quod vel dæmonum opera efficiebat vel præstigiis ut supra diximus. Permultos seduxit et hos quidem discipulos ejus factos longius induxit docens eos pronos quidem esse ad peccandum, sed sine periculo, quod essent supernæ potestatis et participes substantiæ istius quæ mente percipi non potest. Quibus etiam post baptisma promittunt secundum baptisma quod redemptionem vocant et in illo prave versantes eos qui sibi adhærent, spe redemptionis illius, quasi possint post baptisma

6. *μεμελημένον* conj., *μεμελετημένον* cod. Mill. Duncker. — 9. [*μὲν*] addidit Mill. — 11. *ωολλάς* cod. — 12. *γενομένους* cod. Miller. Lege *γενέσθαι*. — 17. *ἀπολυτρώσεως δυναμένους* cod. Mill. Legendum *ὡς δυναμένους*. *ὡς* excidit ob ul-

μετὰ τὸ ἅπαξ βαπτισθέντας πάλιν τυχεῖν ἀφέσεως, διὰ τοῦ τοιούτου πανουργήματος συνέχειν δοκοῦσι τοὺς ἀκροατάς, οὓς ἐπὰν νομίσωσι δεδοκιμάσθαι καὶ δύνασθαι φυλάσσειν αὐτοῖς τὰ πιστά, τότε ἐπὶ τοῦτο ἄγουσι, μηδὲ τούτῳ μόνῳ ἀρκούμενοι, ἀλλὰ καὶ ἕτερόν τι ἐπαγγελλόμενοι, πρὸς τὸ συγκρατεῖν αὐτοὺς τῇ ἐλπίδι, ὅπως ἀχώριστοι ὦσι· λέγουσι γάρ τι φωνῇ ἀῤῥήτῳ, ἐπιτιθέντες χεῖρα τῷ τὴν ἀπολύτρωσιν λαβόντι, ὃ φάσκουσιν ἐξειπεῖν εὐκόλως μὴ δύνασθαι, εἰ μή τις εἴη ὑπερδόκιμος, ἢ ὅτε τελευτᾷ πρὸς τὸ οὗς ἐλθὼν λέγει ὁ ἐπίσκοπος. Καὶ τοῦτο δ' ἐ[στι] πανούργημα πρὸς τὸ ἀεὶ παραμένειν τοὺς μαθητὰς τῷ ἐπισκόπῳ, γλιχομένους μαθεῖν τὸ τί ποτε εἴη τοῦτο ἐπ' ἐσχάτων λεγόμενον, δι' οὗ [τῶν] τελείων ἔσται ὁ μανθάνων· ἃ τούτου χάριν ἐσιώπησα, μή ποτέ τις κακοηθίζεσθαί με αὐτοὺς νομίσῃ. Καὶ γὰρ οὐ τοῦτο ἡμῖν πρόκειται, ἀλλ' ἢ τὸ δεῖξαι ὅθεν τὰς ἀφορμὰς λαβόντες αὐτοῖς τὰ δόξαντα ἐνεστήσαντο.

43. Καὶ γὰρ καὶ ὁ μακάριος πρεσβύτερος Εἰρηναῖος, παῤῥησιαί-

denuo peccatorum remissionem assequi, et hujusce fraudis artificio arbitrantur auditores retinere. Quos quum existimant esse bene probatos et custodire posse quæcumque illis credita sunt, tunc ne hoc quidem solo contenti eo veniunt ut novum aliquid promittant, sic eos spe retenturi et impedituri ne discedant. Dicunt enim aliquid voce obscura simul imponentes manum super eum qui redemptionem assequitur, quod quidem repetere difficile esse prædicant, nisi quis maxime probatus sit vel morituro episcopus adveniens novissime in aures pronuntiet. Hanc fraudem machinantur ut discipuli episcopo semper adhæreant utpote gliscentes ediscere quid illud sit quod dicitur novissimum et quo tandem discipulus perfectis annumerabitur. Ob hanc causam ea prætermisi silentio ne quis forte credat eos a me derideri. Non hoc enim propositum nobis est, sed tantum ut ostenderemus unde isti principia hauserint et inde sua dogmata constituerint.

43. Beatus ille presbyter Irenæus, quum magna libertate loquendi eos

timas ἀπολυτρώσεως litteras; quæ menda frequens est in cod. — 1. βαπτισθέντας [πεσεῖν] male conj. Mill. – καὶ διὰ τοῦ cod. Mill.; διὰ τοῦ Rœper. — 9. ἐ[στι] addidi, quod prorsus exciderat. — 11. [τῶν] addidit Mill. — 12-13. κακοηθείζεσθαι cod.

τερον τῷ ἐλέγχῳ προσενεχθείς, τὰ τοιαῦτα λούσματα καὶ ἀπολυτρώσεις ἐξέθετο, ἀδρομερέστερον εἰπὼν ἃ πράσσουσιν οἱ ἐντυχόντες, [εἰ καὶ] τινὲς αὐτῶν ἤρνηνται [203] οὕτως παρειληφέναι, ἀεὶ ἀρνεῖσθαι μανθάνοντες· διὸ Φροντὶς ἡμῖν γεγένηται ἀκριβέστερον ἐπιζητῆσαι καὶ ἐνευρεῖν λεπτομερῶς, ἃ καὶ ἐν τῷ πρώτῳ λουτρῷ παραδιδόασι, τὸ τοιοῦτο καλοῦντες, καὶ ἐν τῷ δευτέρῳ, ὃ ἀπολύτρωσιν καλοῦσιν. Ἀλλ' οὐδὲ τὸ ἄρρητον αὐτῶν ἔλαθεν ἡμᾶς. Ταῦτα δὲ συγκεχωρήσθω Οὐαλεντίνῳ καὶ τῇ αὐτοῦ σχολῇ. Ὁ δὲ Μάρκος μιμούμενος τὸν διδάσκαλον, καὶ αὐτὸς ἀναπλάσσει ὅραμα, νομίζων οὕτως δοξασθήσεσθαι. Καὶ γὰρ Οὐαλεντῖνος φάσκει ἑαυτὸν ἑωρακέναι παῖδα νήπιον ἀρτιγέννητον, οὗ πυθόμενος ἐπιζητεῖ τίς ἂν εἴη. Ὁ δὲ ἀπεκρίνατο λέγων ἑαυτὸν εἶναι τὸν Λόγον· ἔπειτα προσθεὶς τραγικόν τινα μῦθον, ἐκ τούτου συνισᾶν βούλεται τὴν ἐπικεχειρημένην αὐτῷ αἵρεσιν. Τούτῳ τὰ ὅμοια τολμῶν ὁ Μάρκος λέγει ἐληλυθέναι πρὸς αὐτὸν σχήματι γυναικείῳ τὴν Τετράδα. Ἐπειδή, φησί, τὸ ἄρρεν αὐτῆς ὁ κόσμος φέρειν οὐκ ἠδύνατο, καὶ μηνῦσαι αὐτὴν ἥτις ἦν,

confutaret, hæc baptismata et redemptiones exposuit copiosius dicens ea quæ faciunt qui conversantur cum eis, etsi quidam eorum ea negant sic accepisse, qui quidem semper negare sunt edocti. Consilium igitur inivi diligenter requirendi et minuta quæque scrutando inveniendi quæ tradant in primo baptismate, ut illud quidem vocant, et in secundo quod appellant redemptionem. Sed ne illud quidem nos fugit quod inenarrabile habent. Hæc igitur Valentino et discipulis ejus condonemus. Marcus autem, magistrum suum æmulatus, finxit sibi visionem quamdam apparuisse, inde ratus famam sese consecuturum. Valentinus enim dixit sibi visum esse infantem recens natum, qui quidem interrogatus quis esset respondit et dixit se esse Verbum. Deinde affingens fabulam quamdam tragicam ex illa vult constituere quam molitus est hæresim. Huic similia ausus iste Marcus dicit ad sese muliebri specie Tetrada descendisse : quoniam, inquit, ejus masculinum mundus ferre non poterat, deinde se quænam esset aperuisse, universo-

3. [εἰ καὶ] add. Mill. — 11. ἄρτι γέννητον cod. – ἂν εἶναι cod. pro ἂν εἴη. Corr. Mill. — 14. Hæc et sqq. usque ad § 55, leguntur apud B. Iren. lib. I, c. XIV-XVII. Versionem Billii, nonnullis mutatis, exscripsi. — 16. αὐτὴ τί ἦν B. Iren.

καὶ τὴν τῶν πάντων γένεσιν, ἣν οὐδενὶ πώποτε οὔτε θεῶν οὔτε ἀνθρώπων ἀπεκάλυψε, τούτῳ μόνῳ διηγήσασθαι, οὕτως εἰποῦσαν· ὅτε τὸ πρῶτον, οὗ πατὴρ οὐδεὶς ἦν ὁ ἀνεννόητος καὶ ἀνούσιος, ὁ μήτε ἄῤῥεν, μήτε θῆλυ, ἠθέλησεν αὐτοῦ τὸ ἄῤῥητον ῥητὸν γενέσθαι καὶ τὸ ἀόρατον μορφωθῆναι, ἤνοιξε τὸ στόμα καὶ προήκατο Λόγον ὅμοιον αὑτῷ· ὃς παρασὰς ἐπέδειξεν αὐτῷ ὃ ἦν, αὐτὸς τοῦ ἀοράτου [204] μορφὴ φανείς. Ἡ δὲ ἐκφώνησις τοῦ ὀνόματος ἐγένετο τοιαύτη· ἐλάλησε λόγον τὸν πρῶτον τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ, ἥτις ἦν ἀρχὴ, καὶ ἦν ἡ συλλαβὴ αὐτοῦ στοιχείων τεσσάρων· ἔπειτα συνῆψε τὴν δευτέραν, καὶ ἦν καὶ αὐτὴ στοιχείων τεσσάρων. Ἐξῆς ἐλάλησε τὴν τρίτην, ἥτις ἦν στοιχείων δέκα, καὶ τὴν τετάρτην ἐλάλησε, καὶ ἦν καὶ αὐτὴ στοιχείων δώδεκα. Ἐγένετο οὖν τοῦ ὀνόματος ὅλου ἡ ἐκφώνησις στοιχείων μὲν τριάκοντα, συλλαβῶν δὲ τεσσάρων· ἕκαστον δὲ τῶν στοιχείων ἴδια γράμματα καὶ ἴδιον χαρακτῆρα καὶ ἰδίαν ἐκφώνησιν καὶ σχήματα καὶ εἰκόνας ἔχειν, καὶ μηθὲν αὐτῶν εἶναι,

rumque generationem quam nemini unquam neque deorum neque hominum patefecerat soli ipsi hisce verbis exposuisse. Quum primum ille cujus pater nemo est, qui neque cogitatione capi potest et naturæ omnis est expers, neque porro mas est aut femina, parturire cœpit, et voluit quod in se erat inexplicabile explicari, quod invisibile formari, os aperuit similemque sui Sermonem edidit. Qui quidem adstans ei quidnam esset ostendit, quum invisibilis illius velut effigies apparuisset. Enuntiatio autem nominis facta est talis : locutus est verbum primum nominis ejus : fuit id initium; et erat syllaba ejus litterarum quatuor; inde adjunxit secundam et fuit hæc quoque litterarum quatuor. Post locutus est et tertiam quæ fuit litterarum decem. Et eam quæ est quarta locutus est, quæ fuit et ipsa litterarum duodecim. Itaque totius nominis enuntiatio triginta litterarum exstitit ac quatuor syllabarum. Singula autem elementa peculiares litteras ac notas, peculiaremque pronuntiationem et figuras atque imagines habent, nec eorum quidquam est

2. εἰποῦσα cod. ex B. Iren. corr. — 3. ὁ πατὴρ αὐτοῦ ὁ cod. B. Iren. habet : ὤδινεν et vetus latina versio : *cujus pater nemo est*, id est, οὗ πατὴρ οὐδεὶς ἦν, quæ vera lectio videtur esse, οὐδεὶς ἦν et ὤδινεν confusis a librario. – ἀνενόητος cod. — 6. ὑπέδειξεν B. Iren. — 7. μορφῇ cod. — 9. ἐπισυνῆψε cod. — 10. ἑξῆς ἐλάλησε B. Iren. ; ἐξελάλησε cod. — 11. στοιχείω cod. – τὴν μετὰ ταῦτα ἐλάλησε B. Iren. — 13. μὲν restitutum ex B. Iren.

ὃ τὴν ἐκείνου καθορᾷ μορφήν, οὗπερ αὐτὸ στοιχεῖόν ἐστιν, οὐδὲ μὴν τὴν τοῦ πλησίον αὑτοῦ ἕκαστον ἐκφώνησιν γινώσκειν, ἀλλ' ὃ αὐτὸς ἐκφωνεῖ ὡς τὸ πᾶν ἐκφωνοῦντα, τὸ [ὅλον] ἡγεῖσθαι ὀνομάζειν αὐτόν· ἕκαστον γὰρ αὐτῶν μέρος ὂν τοῦ ὅλου, τὸν ἴδιον ἦχον ὡς τὸ πᾶν ὀνομάζειν καὶ μὴ παύσασθαι ἠχοῦντα, μέχρις ὅτου ἐπὶ τὸ ἔσχατον γράμμα τοῦ ἐσχάτου στοιχείου μονογλωτλήσαντα καταντῆσαι. Τότε δὲ τὴν ἀποκατάστασιν τῶν ὅλων ἔφη γενέσθαι, ὅταν τὰ πάντα κατελθόντα εἰς τὸ ἓν γράμμα, μίαν καὶ τὴν αὐτὴν ἐκφώνησιν ἠχήσῃ,[205] τῆς τε ἐκφωνήσεως εἰκόνα τὸ «ἀμήν,» ὁμοῦ λεγόντων ἡμῶν, ὑπέθετο εἶναι. Τοὺς δὲ [φθόγγους] ὑπάρχειν τοὺς μορφοῦντας τὸν ἀνούσιον καὶ ἀγέννητον Αἰῶνα, καὶ εἶναι τούτους μορφάς, ἃς ὁ Κύριος ἀγγέλους εἶρηκε, τὰς διηνεκῶς βλεπούσας τὸ πρόσωπον τοῦ Πατρός.

44. Τὰ δὲ ὀνόματα τῶν στοιχείων τὰ κοινὰ καὶ ῥητὰ Αἰῶνας καὶ Λόγους, καὶ Ῥίζας, καὶ Σπέρματα, καὶ Πληρώματα, καὶ Καρ-

quod illius cujus elementum est formam perspiciat. Jam neque ex iis elementi vicini enuntiationem novit; verum id quod enuntiat perinde esse arbitratur ac si totum enuntiaret. Nam quum quodlibet universi pars sit, sonum suum integrum sonum esse censet, nec sonare desinit, quousque ad extremam extremi elementi litteram singulariter sonans perveniat. Tunc autem omnium redintegrationem futuram dicebat quando omnia in unam litteram delabentia unam et eamdem consonationem sonuerint, cujus quidem enuntiationis imaginem esse *amen* illud quod nos una dicimus fingebat. Sonos autem eos esse qui Æonem substantiæ expertem atque ingenitum informant. Atque hos esse formas quas Dominus angelos appellavit, quæ Patris faciem perpetuo vident.

44. Communia porro et enarrabilia elementorum nomina Æonas et Sermones et Radices et Semina et Pleromata et Fructus nuncupavit. Singularia

1. ἐστί, τόνου δὲ μὴν cod.; ἐστιν, οὐδὲ μὴν B. Iren. — 2-3. ἄλλο μηδὲ ἐκφωνεῖν cod.; ἀλλὰ μηδὲ ἐκφωνεῖν Miller.; ἀλλ' ὃ αὐτὸς ἐκφωνεῖ B. Iren. — 3. ὅτι τὸ cod.; τὸ [ὅλον] B. Iren. — 6. μονογλωτλήσαντι cod.; μονογλωσσήσαντος B. Iren. edit. Legendum cum vet. interpr. μονογλωσσήσαντα. — 7. Τότε δὲ καὶ τὴν B. Iren. — 8-9. ἐκφώνησιν ἠχήσῃ, τήν τε ἐκφώνησιν ἠχήσῃ cod. — 9. ἱκανὰ cod. pro εἰκόνα a librario somniante confusum. — 10. [φθόγγους] omissum in cod. restit. ex B. Iren. — 12. τὰς δὲ διηνεκῶς B. Iren. — 14. ῥήματα cod. pro ῥητὰ.

ποὺς ὠνόμασε· τὰ δὲ καθ' ἕνα αὐτῶν, καὶ ἑκάστου ἴδια, ἐν τῷ ὀνόματι τῆς Ἐκ[κλησίας] ἐμπεριεχόμενα νοεῖσθαι [ἔφη]· ὧν στοιχείων τοῦ ἐσχάτου στοιχείου τὸ ὕστατον [γράμμα] φωνὴν προήκατο τὴν ἑαυτοῦ, οὗ ὁ ἦχος ἐξελθὼν εἰκόνας τῶν στοιχείων στοιχεῖα ἴδια ἐγέννησεν. Ἐξ ὧν τά τε ἐνταῦθα διακεκοσμῆσθαι φησί, καὶ τὰ πρὸ τούτων γεγενῆσθαι. Τὸ μέντοι γράμμα αὐτὸ οὗ ὁ ἦχος ἦν συνεπακολουθῶν τῷ ἤχῳ κάτω, ὑπὸ τῆς συλλαβῆς τῆς ἑαυτοῦ ἀνειλῆφθαι ἄνω λέγει εἰς ἀναπλήρωσιν τοῦ ὅλου· μεμενηκέναι δὲ εἰς τὰ κάτω τὸν ἦχον, ὥσπερ ἔξω ῥιφέντα. Τὸ δὲ στοιχεῖον αὐτό, ἀφ' οὗ τὸ γράμμα σὺν τῇ ἐκφωνήσει τῇ ἑαυτοῦ κατῆλθε κάτω [206], γραμμάτων φησὶν εἶναι τριάκοντα, καὶ ἓν ἕκαστον τῶν τριάκοντα γραμμάτων ἐν ἑαυτῷ ἔχειν ἕτερα γράμματα, δι' ὧν τὸ ὄνομα τοῦ γράμματος ὀνομάζεται. Καὶ μὴν πάλιν τὰ ἕτερα δι' ἄλλων ὀνομάζεσθαι γραμμάτων, καὶ τὰ ἄλλα δι' ἄλλων, ὥστε εἰς ἄπειρον ἐκπίπλειν τὸ πλῆθος, ἰδίᾳ τῶν γραμμάτων γραφέντων. Οὕτως δ' ἂν σαφέστερον μάθοι

autem et cujusque propria in Ecclesiæ nomine contineri atque intelligi ait. Quorum elementorum ultimi extrema littera vocem suam emisit, cujus vox ad elementorum imaginem egressa peculiaria elementa procreavit. Ex quibus et quæ sunt hic exornata dicit et ea, quæ sunt ante hæc, generata fuisse. Et quidem litteram ipsam cujus sonus sonum infra sequebatur, a syllaba sua in universi complementum sursum receptam esse affirmat. Cæterum sonum velut foras ejectum infra remansisse. At elementum ipsum a quo littera una cum sua pronuntiatione infra descendit triginta litterarum esse asserit, quarum etiam quælibet alias rursus litteras contineat quibus litteræ nomen exprimitur. Ac rursus aliam atque etiam per alias atque alias litteras appellari, ita ut litteræ in infinitum quemdam numerum excrescant numeratis litteris quæ in singulis elementis continentur. Sic autem

1. *τὰ καθ' ἑαυτῶν* cod.; *τὰ δὲ καθ' ἕνα αὐτῶν* B. Iren. — 2. *νοεῖσθαι τῶν στοιχείων· τοῦ...* cod. ex B. Iren. emendatum. — 3. *ὕστερον* cod. – [*γράμμα*] ex B. Iren. restitutum. — 4. *ἱκανὰ* cod.; *κατ' εἰκόνα* B. Iren. — 5. *κατακεκοσμῆσθαι* B. Iren.; *διακεκομεῖσθαι* cod. — 7. *καὶ τῷ* cod. pro *κάτω*. — 8. *τούτου ὅλου* cod.; *τοῦ ὅλου* B. Iren. — 10. *συνέσλη* cod.; *σὺν τῇ* B. Iren. — 11. Post *εἶναι τριάκοντα* cod. habet *γραμμάτων* quod recte censuit delendum Miller. — 13. *καὶ αὖ πάλιν* B. Iren. — 14. *ὡς εἰς* B. Iren. — 15. *διὰ τῶν γραμμάτων γραφέντος* cod.; recte conjecit Mill.: *ἰδίᾳ τῶν γραμμάτων γραφέντων*.

τις τὸ λεγόμενον. Τὸ δέλτα στοιχεῖον γράμματα ἔχει ἐν ἑαυτῷ πέντε, τὸ δέλτα, καὶ τὸ ἐψιλόν, καὶ τὸ λάμβδα, καὶ τὸ ταῦ, καὶ τὸ ἄλφα, καὶ αὐτὰ ταῦτα τὰ γράμματα δι' ἄλλων [γράφεται]. Εἰ οὖν ἡ πᾶσα ὑπόστασις τοῦ δέλτα εἰς ἄπειρον ἐκπίπτει, ἀεὶ ἄλλων ἄλλα γράμματα γεννώντων καὶ διαδεχομένων ἄλληλα, πόσῳ μᾶλλον ἐκείνου τοῦ στοιχείου μεῖζον εἶναι τὸν πόντον τῶν γραμμάτων; καὶ εἰ τὸ ἓν γράμμα ἄπειρον οὕτως, ὅρα ὅλου τοῦ ὀνόματος τὸν βυθὸν τῶν γραμμάτων, ἐξ ὧν τὸν Προπάτορα ἡ Μάρκου φιλοπονία, μᾶλλον δὲ ματαιοπονία βούλεται συνιστᾶν· διὸ καὶ τὸν Πατέρα ἐπιστάμενον τὸ ἀχώρητον αὐτοῦ δεδωκέναι τοῖς στοιχείοις, ἃ καὶ Αἰῶνας καλεῖ, ἑνὶ ἑκάστῳ αὐτῶν τὴν ἰδίαν ἐκφώνησιν ἐκβοᾶν, διὰ τὸ μὴ δύνασθαι ἕνα τὸ ὅλον ἐκφωνεῖν.

45. Ταῦτα δὲ σαφηνίσασαν αὐτῷ τὴν Τετρακτὺν εἰπεῖν[207]· Θέλω δέ σοι καὶ αὐτὴν ἐπιδεῖξαι τὴν Ἀλήθειαν· κατήγαγον γὰρ αὐτὴν ἐκ τῶν ὑπερθεν δωμάτων, ἵνα ἴδῃς αὐτὴν γυμνήν, καὶ καταμάθῃς

apertius id quod dico intelliges : elementum *delta* quinque litteras complectitur nimirum δ et ε et λ et τ et α, rursusque hæ litteræ aliis litteris perscribuntur. Si ergo tota elementi *delta* coagmentatio in infinitum cadit, aliis nimirum alia gignentibus atque inter se succedentibus, quanto illo elemento vastius litterarum pelagus erit? Jam si una littera usque adeo infinita est, animadvertas velim quæ in toto nomine sit litterarum profunditas ex quibus Marci ardens labor vel potius inanis labor Propatorem constare docuit. Qua etiam de causa Patrem, scientem se comprehendi non posse, hoc singulis elementis, quibus etiam Æonum nomen imponit, dedisse, ut propriam enuntiationem ederent, eo quod unum illud quod est universum enuntiare non possit.

45. His autem expositis Quaternitatem ipsi dixisse : Volo ipsam quoque Veritatem tibi spectandam proponere : ex superis quippe ædibus eam devexi ut nudam eam conspicias, ejusque pulchritudinem intelligas, atque

1. ἔχειν cod. Miller.; ἔχει B. Iren. — 2. τὸ ει cod.; τὸ ε Miller. — 3. [γράφεται] quod deerat in cod. ex B. Iren. restitutum. — 6. τὸν τόπον cod.; τὸν πόντον conjecit Dunckerus; τὸ πέλαγος B. Iren. — 10. ἐπιστάμενος cod. — 12. τὸ ὅλων cod. — 13. εἶπε cod. Miller.; εἶπαι Duncker. – B. Iren. edit. habet Θέαν pro Θέλω. — 15. δομάτων cod. Mill.; δωμάτων Duncker. – ἐσίδῃς B. Iren. – καταμάθοις B. Iren.

αὐτῆς τὸ κάλλος, ἀλλὰ καὶ ἀκούσῃς αὐτῆς λαλούσης, καὶ θαυμάσῃς τὸ φρόνημα αὐτῆς. Ὅρα οὖν κεφαλὴν ἄνω, τὸ ϖρῶτον ἄλφα ω, τράχηλον δὲ τὸ βψ, ὤμους [ἅμα χερσὶ] γχ, σἰήθη δέλτα φ, διάφραγμα ευ, κοιλίαν ζτ, αἰδοῖα ησ, μηροὺς θρ, γόνατα ιπ, κνήμας κο, σφυρὰ λξ, ϖόδας μν. Τουτέσλι τὸ σῶμα τῆς κατὰ τὸν Μάρκον Ἀληθείας· τοῦτο τὸ σχῆμα τοῦ σλοιχείου, οὗτος ὁ χαρακτὴρ τοῦ γράμματος. Καὶ καλεῖ τὸ σλοιχεῖον τοῦτο ἄνθρωπον· εἶναί τε ϖηγὴν φησι ϖαντὸς λόγου, καὶ ἀρχὴν ϖάσης φωνῆς, καὶ ϖαντὸς ἀῤῥήτου ῥῆσιν, καὶ τῆς σιωπωμένης Σιγῆς σλόμα. Καὶ τοῦτο τὸ σῶμα αὐτῆς· σὺ δὲ μετάρσιον ἐγείρας [τὸ] τῆς διανοίας νόημα, τὸν Αὐτογεννήτορα καὶ Προπάτορα Λόγον ἀπὸ σλομάτων Ἀληθείας ἄκουε.

46. Ταῦτα δὲ ταύτης εἰπούσης, ϖροσβλέψασαν αὐτῷ τὴν Ἀλήθειαν καὶ ἀνοίξασαν τὸ σλόμα λαλῆσαι λόγον· τὸν δὲ λόγον ὄνομα γενέσθαι, καὶ τὸ ὄνομα εἶναι τοῦτο, ὃ γινώσκομεν καὶ λαλοῦμεν,

adeo loquentem audias, ejusque prudentiam admireris. Vide igitur caput ejus sursum α et ω, collum β et ψ, humeros una cum manibus γχ, pectus δφ, diaphragma ευ, ventrem ζτ, verenda ησ, femora θρ, genua ιπ, tibias κο, crura λξ, pedes μν. Hoc nimirum est ex Marci sententia corpus Veritatis, hæc elementi figura, hic litteræ character; atque hoc elementum hominem vocat, esseque illud ait fontem omnis sermonis, atque initium omnis vocis et cujusque inenarrabilis narrationem et tacitæ Sigæ os. Hoc inquam est Veritatis corpus. Tu vero in altum sublata mentis intelligentia Genitorem qui se genuit et Primum Patrem, nempe Verbum, ex ore Veritatis audi.

46. Quam orationem quum illa habuisset, Veritatem, conjectis in eum oculis apertoque ore, locutam esse verbum ait, ac verbum nomen factum esse et

2. Post κεφαλὴν cod. habet φησὶν quod in edit. B. Iren. deest et hic delendum. — 3. [ἅμα χερσὶ] ex edit. B. Iren. restituta. – διάφραγμα B. Iren.; φράγμα cod. — 4. ε pro ευ cod. – βτ pro ζτ cod. – κσ pro ησ cod. — 5. τοῦτό ἐσλι B. Iren. – Μάρκον B. Iren.; μάγον cod. — 7-8. φήσει ϖαντὸς cod.; φησὶν αὐτὸ B. Iren. — 9. καὶ τοῦτο μὲν B. Iren. — 10. Hic spatium vacuum in cod. [τὸ] τῆς διανοίας νόημα restit. Mill. – γεννήτορα cod.; Αὐτογεννήτορα B. Iren. apud B. Epiph. Basileens. edit. — 11. Πατρόδορα B. Iren. apud B. Epiph., sed legendum videtur, ut in cod. nostro, Προπάτορα; apud Valentini enim discipulos Αὐτογεννήτωρ vocatur etiam Προπάτωρ. — 14. καὶ τὸ ὄνομα γενέσθαι B. Iren. edit.

Χρισ̀ὸν Ἰησοῦν, ὃ καὶ ὀνομάσασαν αὐτὴν ϖαραυτίκα σιωπῆσαι. Προσδοκῶντος [208] δὲ τοῦ Μάρκου ϖλεῖον αὐτὴν μέλλειν τι λέγειν, ϖάλιν ἡ Τετρακτὺς ϖαρελθοῦσα εἰς τὸ μέσον φησίν· ἦ εὐήθη ἡγήσω τὸν λόγον τοῦτον [ὃν] ἀπὸ σ̀ομάτων τῆς Ἀληθείας ἤκουσας; οὐ τοῦτο ὅπερ οἶδας καὶ δοκεῖς ἔχειν ϖάλαι ἐσ̀ι τοὔνομα· φωνὴν γὰρ ἔχεις μόνον αὐτοῦ, τὴν δὲ δύναμιν ἀγνοεῖς. Ἰησοῦς μὲν γάρ ἐσ̀ιν ἐπίσημον ὄνομα ἓξ ἔχον γράμματα, ὑπὸ ϖάντων τῶν τῆς κλήσεως ἐγκαλούμενον. Τὸ δὲ ϖαρὰ τοῖς (ϖέντε) Αἰῶσι τοῦ Πληρώματος ϖολυμερὲς τυγχάνον, ἄλλης ἐσ̀ὶ μορφῆς καὶ ἑτέρου τύπου, γινωσκόμενον ὑπ' ἐκείνων τῶν συγγενῶν [αὐτῷ], ὧν τὰ μεγέθη ϖαρ' αὐτῷ ἐσ̀ὶ διὰ ϖαντός.

47. Ταῦτα τὰ ϖαρ' ὑμῖν εἰκοσιτέσσαρα γράμματα ἀπορ̣ρ̣οίας γίνωσκε ὑπάρχειν τῶν τριῶν δυνάμεων [εἰκονικ]ὰς τῶν ἐμπεριεχουσῶν τὸ ὅλον καὶ [τὸν] τῶν ἄνω σ̀οιχείων ἀριθμόν· τὰ μὲν γὰρ

hoc esse nomen quod scimus et loquimur Christum Jesum; quod quum nominasset, statim conticuisse. Quum autem Marcus ab ea longiorem aliquam orationem exspectaret, Quaternitas rursus in medium progressa his verbis usa est: An vilem sermonem arbitratus es quem ex ore Veritatis accepisti? Atqui non hoc, quod cognovisti et tenere te censes dudum, est nomen. Vocem enim ipsius duntaxat habes; vim autem ignoras. Jesus etenim insigne nomen est constans sex litteris, quod ab omnibus qui vocati sunt invocatur. At illud quod est apud quinque Pleromatis Æonas, quum multis partibus constet, alterius formæ ac figuræ est, his demum cognitum qui cognatione ipsum attingunt, quorumque magnitudines apud eum semper sunt.

47. Intellige igitur has viginti quatuor litteras quæ apud vos sunt, velut rivos quosdam esse tres eas virtutes quibus universus superorum elemento-

1. ϖαρ' αὐτῇ καὶ B. Iren. quæ cum ϖαραυτίκα eumdem sonum habentia facillime a librario confusa sunt. — 2. ϖροσδοκοῦντος cod. — 3-4. εὐκαταφρόνητον edit. B. Iren.; Ἠπηθυήγησω cod.; ἦ ϖηλὸν Mill.; οὕτως εὐήθη ἡγήσω R. Scottus. — 4. [ὃν] add. Miller. — 5. δοκεῖς· ϖαλαιὸν ἐσ̀ιν ὄνομα ed. B. Iren.; τουτέσ̀ιν ὄνομα cod. Miller. — 7. B. Iren. edit. habet ἓξ ὧν pro ἔχον quod conjecerat Massuetus. — τῶν ex B. Iren. restitutum. — 8. ἐγκαλούμενα cod. Mill.; ἐγκαλούμενον Dunckerus; edit. B. Iren. habet γινωσκόμενον, quod ex sequenti sententia in hunc locum male translatum est. — ϖέντε Αἰῶσι cod.; ϖέντε apud B. Iren. deest et hic delendum. — 10. [αὐτῷ] supplevi. — 13. καὶ εἰκόνας Miller.; [εἰκονικ]ὰς B. Iren. — 14. ὅρον cod. Mill.; ὅλον B. Iren. – [τὸν] add. Mill.

ἄφωνα γράμματα ἐννέα νόμισον εἶναι τοῦ Πατρὸς καὶ τῆς Ἀληθείας, διὰ τὸ ἀφώνους αὐτοὺς εἶναι, τουτέστιν ἀῤῥήτους καὶ ἀνεκλαλήτους· τὰ δὲ ἡμίφωνα ὀκτὼ ὄντα, τοῦ Λόγου καὶ τῆς Ζωῆς, διὰ τὸ μέσα ὥσπερ ὑπάρχειν τῶν τε ἀφώνων καὶ τῶν φωνηέντων, καὶ ἀναδεδέχθαι τῶν μὲν ὕπερθεν τὴν ἀπόῤῥοιαν, τῶν δὲ ὑπ' αὐτὰ τὴν ἀναφοράν· τὰ δὲ (209) φωνήεντα, καὶ αὐτὰ ἑπτὰ ὄντα, τοῦ Ἀνθρώπου καὶ τῆς Ἐκκλησίας, ἐπεὶ καὶ τοῦ Ἀνθρώπου ἡ φωνὴ προελθοῦσα ἐμόρφωσε τὰ ὅλα· ὁ γὰρ ἦχος τῆς φωνῆς, μορφὴν αὐτοῖς περιεποίησεν. Ἔστιν οὖν ὁ μὲν Λόγος ἔχων καὶ ἡ Ζωὴ τὰ ὀκτώ, ὁ δὲ Ἄνθρωπος καὶ ἡ Ἐκκλησία τὰ ἑπτά, ὁ δὲ Πατὴρ καὶ ἡ Ἀλήθεια τὰ ἐννέα. Ἐπὶ δὲ τοῦ ὑστερήσαντος λόγου, ὁ ἀφεδρασθεὶς ἐν τῷ Πατρὶ κατῆλθεν ἐκπεμφθεὶς ἐπὶ τὸν ἀφ' οὗ ἐχωρίσθη, ἐπὶ διορθώσει τῶν πραχθέντων, ἵνα ἡ τῶν Πληρωμάτων ἑνότης ἐν τῷ ἀγαθῷ οὖσα, καρποφορῇ μίαν ἐν πᾶσι τὴν ἐκ πάντων δύναμιν. Καὶ οὕτως ὁ τῶν

rum numerus continetur adumbrantes. Sic enim existima : novem mutas litteras, Patris et Veritatis esse, quod videlicet muti ipsi sint, hoc est ejusmodi qui nullis verbis exprimi possint. Semivocales autem, quæ octo sunt, Verbi et Vitæ; quod inter mutas et vocales velut mediæ interjectæ sint, atque ut a superioribus defluant, ita vicissim inferiora ad eas referantur. Vocales vero, quæ ipsæ quoque septem sunt, Hominis et Ecclesiæ, quandoquidem etiam Hominis vox progressa omnia informavit. Vocis etenim sonus formam ipsis indidit. Habent igitur Verbum et Vita octo, Homo et Ecclesia septem, Pater et Veritas novem. Quoniam autem non satis constabat numerus, is qui in Patre insidebat descendit, ad eum videlicet a quo sejunctus fuerat idcirco missus, ut ea quæ facta erant emendarentur, ac Pleromatum unitas in bono constituta unam in omnibus, quæ ex omnibus manat, virtutem pro-

3. μέσα B. Iren.; μέσας cod. Millerus. — 4-5. ἀναδέχεσθαι edit. B. Iren. — 5. ἀπορίαν cod. – ὑπ' αὐτὰ cod. Mill.; ὑπὲρ αὐτὴν B. Iren.; ὑπένερθεν conjecit Massuetus. — 7. ἐπεὶ διὰ edit. B. Iren. — 9. Λόγος ὁ ἔχων καὶ ἡ Ζωὴ ἡ τὰ (pro ἤτα *octo*) cod. quæ ex B. Iren. correx. Miller. — 11. B. Iren. edit. habet ἐπειδὴ quod ob eumdem sonum cum ἐπὶ δὲ a librario confusum est. – ὑστερίσαντος cod. Defectus erat in computatione, quia non erant tres ogdoades. Quapropter unum ex numero novem deductum numero septem additur. — 12. πεμφθεὶς edit. B. Iren. – ἐχωρήθη cod. — 13. ἑνότης ἰσότητα ἔχουσα B. Iren. — 14. καρποφορεῖ cod.

ἐπὶ τὴν τῶν ὀκτὼ ἐκομίσατο δύναμιν, καὶ ἐγένοντο οἱ τρεῖς τόποι ὅμοιοι τοῖς ἀριθμοῖς, ὀγδοάδες ὄντες· οἵτινες τρεῖς ἐφ' ἑαυτοὺς ἐλθόντες, τὸν τῶν εἰκοσιτεσσάρων ἀνέδειξαν ἀριθμόν. Τὰ μέντοι τρία στοιχεῖα ([ἃ] φησιν αὐτὸς τῶν τριῶν ἐν συζυγίᾳ δυνάμεων ὑπάρχειν, ἃ ἐστιν ἓξ, ἀφ' ὧν ἀπερρύη τὰ εἰκοσιτέσσαρα στοιχεῖα) τετραπλασιασθέντα τῷ τῆς ἀῤῥήτου Τετράδος λόγῳ τὸν αὐτὸν αὐτοῖς ἀριθμὸν ποιεῖ, ἅπερ φησὶ τοῦ Ἀνονομάστου ὑπάρχειν. Φορεῖσθαι δὲ αὐτὰ ὑπὸ τῶν ἓξ δυνάμεων εἰς ὁμοιότητα τοῦ Ἀοράτου, ὧν στοιχείων εἰκόνας εἰκόνων [210] τὰ διπλᾶ γράμματα ὑπάρχειν, ἃ συναριθμούμενα τοῖς εἰκοσιτέσσαρσι στοιχείοις δυνάμει τῇ κατὰ ἀναλογίαν τὸν τῶν τριάκοντα ποιεῖται ἀριθμόν.

48. Τούτου τοῦ λόγου καὶ τῆς οἰκονομίας ταύτης καρπόν φησιν ἐν ὁμοιώματι εἰκόνος πεφηνέναι, ἐκεῖνον τὸν μετὰ τὰς ἓξ ἡμέρας τέταρτον ἀναβάντα εἰς τὸ ὄρος, καὶ γενόμενον ἕκτον τὸν καταβάντα

ferret. Atque ita septenarius numerus octonarii vim accepit, factique sunt tres loci numeris consimiles, quum sint ogdoades : qui quidem tres in se ducti quatuor et viginti efficiunt. Et quidem tria elementa (quæ ipse conjugii nexu cum tribus virtutibus devincta esse ait ac proinde sex sunt, e quibus viginti quatuor litteræ profluxerunt), per rationem Quaternitatis sermone omni præstantioris quadruplicata, eumdem cum ipsis numerum pariunt : quæ quidem illius esse ait qui appellationem omnem excedit. Ea porro ad Invisibilis similitudinem a sex virtutibus ferri. Atque horum elementorum imagines imaginum eas esse litteras dicit, quæ duplices sunt : quæ quidem si viginti quatuor litteris adjungantur, analogiæ vi tricenarium numerum edunt.

48. Hujus rationis et dispositionis fructum imaginis similitudine exstitisse ait eum, qui post sex dies quartus in montem ascendit, ac sextus

1. τῷ νοητῷ cod. pro τῶν ὀκτώ. Quæ menda palæographica ratione explicatur, in codd. η et κ sæpissime confusis. — 2. ἀφ' ἑαυτοὺς cod. — 3. ἀνεδέξαντο cod. ; ἀνέδειξαν B. Iren. — 4. [ἃ] quod vet. interpr. B. Iren. legebat, restit. Mill. — αὐτῶν cod. — 6. τῶν... λόγων cod. corr. Mill. — τοῖς ἀριθμὸν cod. ; αὐτοῖς B. Iren. — 8. τριῶν δυνάμεων B. Iren. — 8-9. εἰκόνες cod. Mill. — 9. εἰκόνων, ὧν ἓξ cod. ; εἰκόνων τὰ παρ' ἡμῖν διπλᾶ B. Iren. — 10. δύναμιν τὴν cod. ; δυνάμει τῶν κατὰ edit. B. Iren. Vetus interpres legerat δυνάμει τῇ. — 12. ἀναλογίας cod. pro οἰκονομίας quod est in edit. B. Iren. et infra, p. 318, l. 6.

καὶ κρατηθέντα ἐν τῇ Ἑβδομάδι, ἐπίσημον Ὀγδοάδα ὑπάρχοντα, καὶ ἔχοντα ἐν ἑαυτῷ τὸν ἀριθμὸν ἅπαντα τῶν στοιχείων, ὃν ἐφανέρωσεν, ἐλθόντος αὐτοῦ ἐπὶ τὸ βάπτισμα, ἡ τῆς περιστερᾶς κάθοδος, ἥτις ἐστὶν ω καὶ α δι' ἀριθμοῦ δηλουμένου ὀκτακοσίων ἑνός, καὶ διὰ τοῦτο Μωσέα ἐν τῇ ἕκτῃ ἡμέρᾳ λέγειν τὸν ἄνθρωπον γεγονέναι· κατὰ τὴν οἰκονομίαν δὲ τοῦ πάθους, ἐν τῇ ἕκτῃ τῶν ἡμερῶν, ἥτις ἐστὶν ἡ Παρασκευή, τὸν ἔσχατον ἄνθρωπον εἰς ἀναγέννησιν τοῦ πρώτου ἀνθρώπου πεφηνέναι. Ταύτης τῆς οἰκονομίας ἀρχὴν καὶ τέλος τὴν ἕκτην ὥραν εἶναι, ἐν ᾗ προσηλώθη τῷ ξύλῳ. Τὸν γὰρ τέλειον Νοῦν, ἐπισταμένον τὸν τῶν ἓξ ἀριθμὸν δύναμιν ποιήσεως καὶ ἀναγεννήσεως ἔχοντα, φανερῶσαι τοῖς υἱοῖς τοῦ Φωτὸς τὴν διὰ τοῦ Φανέντος ἐπισήμου εἰς τὴν δι' αὐτοῦ ἐπιγενομένην ἀναγέννησιν. Ἔνθεν καὶ τὰ διπλᾶ γράμματα [211] τὸν ἀριθμὸν ἐπίσημον ἔχειν φησίν. Ὁ γὰρ ἐπίσημος ἀριθμὸς συγκερασθεὶς τοῖς εἰκοσιτέσσαρσι στοιχείοις τὸ τριακονταγράμματον ὄνομα ἀπετέλεσε.

factus est qui descendit, atque in Hebdomade detentus est, quum insignis Ogdoas esset, atque omnem elementorum numerum in se contineret; quem manifestavit, quum ad baptismum ipse accessisset, columbæ descensus, quæ quidem est ω et α, cujus numerus est unum et octingenta; ob eamque causam dixisse Mosem sexto die conditum hominem fuisse; juxta dispositionem autem Passionis sexto die, quæ est Parasceve, ultimum hominem ad primi hominis regenerationem apparuisse. Cujus quidem dispositionis principium ac finem exstitisse sextam illam horam, in qua ligno affixus est. Perfectum enim *Nun*, quum senarium procreandi ac regenerandi facultate præditum esse perspectum haberet, regenerationem eam, quæ per eum, qui insignis apparuit, in hunc numerum contigit, filiis lucis declarasse. Unde etiam duplices litteras insignem numerum habere ait. Etenim insignis numerus viginti quatuor elementis adjunctus nomen triginta litterarum conficit.

2. *ὃν* omissum in edit. B. Iren. — 4. *ο καὶ ἄλφα* cod. – *ὁ γὰρ ἀριθμὸς αὐτῆς, μία καὶ ὀκτακόσιαι* B. Iren. edit. — 5. *εἰρηκέναι* pro *λέγειν* in edit. B. Iren. — 6. *κατὰ τὴν* scripsi; *καὶ τὴν* cod. – *τοῦ πάθους* omissa in edit. B. Iren. — 7. *ᾗ τὸν ἔσχατον* cod.; *ᾗ* delendum. Mill. — 8. *ἧς οἰκονομίας* B. Iren. pro *ταύτης τῆς κ. τ. λ.* — 10-11. *ἀριθμῶν, δύναμιν ποιῆσαι καὶ ἀναγεννῆσαι ὡς ἔχοντα* cod. quæ corr. Mill. — 12. *ἐπισήμως* cod.; *ἐπισήμου εἰς αὐτὸν ἀριθμὸν γενομένην* B. Iren. editio. — 13. *πράγματα* pro *γράμματα* cod.

49. Κέχρηται δὲ διακόνῳ τῷ τῶν ἑπτὰ ἀριθμῶν μεγέθει, ἵνα τῆς αὐτοβουλήτου [βουλῆς] φανερωθῇ ὁ καρπός. Τὸν μέντοι ἐπίσημον ἐπὶ τοῦ παρόντος, φησί, τὸν ἀπὸ τοῦ ἐπισήμου μορφωθέντα, νόησον, τὸν ὥσπερ μερισθέντα καὶ ἔξω μείναντα, ὃς τῇ ἑαυτοῦ δυνάμει τε καὶ φρονήσει, διὰ τῆς ἑαυτοῦ προβολῆς, τοῦτον τὸν τῶν ἑπτὰ δυνάμεων, μιμήσει τῆς Ἑβδομάδος δυνάμεως, ἐψύχωσε κόσμον, καὶ ψυχὴν ἔθετο εἶναι τοῦ ὁρωμένου παντός. Κέχρηται μὲν οὖν καὶ οὗτος τῷδε τῷ ἔργῳ, ὡς αὐθαιρέτως ὑπ' αὐτοῦ γενομένῳ· τάδε διακονεῖ μιμήματα ὄντα τῶν ἀμιμήτων τῆς ἐνθυμήσεως τῆς μητρός. Καὶ ὁ μὲν πρῶτος οὐρανὸς φθέγγεται τὸ ἄλφα, ὁ δὲ μετὰ τοῦτον τὸ ε̄, ὁ δὲ τρίτος τὸ ῆτα, ὁ δὲ τέταρτος καὶ ὁ μέσος τῶν ἑπτὰ τὴν τοῦ ἰῶτα δύναμιν, ὁ δὲ πέμπτος τὸ ο, ἕκτος δὲ τὸ υ, ἕβδομος δὲ καὶ τέταρτος ἀπὸ τοῦ μέσου τὸ ω. Αἵ τε δυνάμεις πᾶσαι

49. Ministra porro septem numerorum magnitudine usus est ut voluntarii consilii fructus eluceret. Jam vero insignem hunc numerum, inquit, eum intellige qui ab insigni formatus est, quique velut divisus foris mansit ac vi et prudentia sua per productionem quæ ex ipso exstitit, ad imitationem virtutis septenariæ, huic mundo septem virtutibus constanti vitam dedit, eumque ita comparavit, ut rerum omnium quæ sub oculos cadunt anima esset. Atque hic quidem hoc opere utitur, ut sponte ac libera voluntate a se confecto; illa autem subministrant quum rerum inimitabilium imitamenta sint, matris cogitationis. Ac primum quidem cœlum α sonat, proximum ε, tertium η, quartum ac medium vim vocalis ι enuntiat, quintum ο, sextum υ, septimum et quartum a medio ω exprimit. Atque hæ virtutes

2. [βουλῆς] quod deerat in cod. restit. Mill. ex B. Iren. – Post ἐπίσημον B. Iren. ed. habet τοῦτον ἀριθμόν. — 4. Post μερισθέντα edit. habet ἢ διχοτομηθέντα. – αὐτοῦ cod. — 5. Cod. post τοῦτον habet τὴν ζωὴν, quod Mill. conjicit ex margine illatum et pertinere fortasse ad ψυχὴν vocabulum infra positum. — 6. ἑπλαδυνάμου cod. Mill. Dunck. Legendum Ἑβδομάδος, quod est in edit. B. Iren. et apud Valentinianos nomen est crebro usurpatum septimæ cujusdam Potestatis. — 7. κέχριται cod. — 8. αὐτὸς B. Iren. – τῷδε ἔργῳ cod. – γενόμενα cod. Miller. ex B. Iren. corr. — 9. τὰ δι' εἰκόνων cod.; τάδε διακονεῖ B. Iren. – τὴν ἐνθύμησιν B. Iren. ed. — 10. φαίνεται pro φθέγγεται cod. ex B. Iren. corr. — 11. εἶ pro ε cod. — 12. ου pro ο cod. — 13. μέρους ap. B. Iren. pro μέσου. Post ω nonnulla hic sunt prætermissa quæ leguntur apud B. Iren.

εἰς ἓν συμπλακεῖσαι ἠχοῦσι καὶ δοξάζουσιν [212] ἐκεῖνον, ὑφ' οὗ προεβλήθησαν. Ἡ δὲ δόξα τῆς ἠχήσεως ἀνεπέμφθη πρὸς τὸν Προπάτορα. Ταύτης μέντοι τῆς δοξολογίας τὸν ἦχον εἰς τὴν γῆν φερόμενον φησὶ πλάσην γίνεσθαι καὶ γεννήτορα τῶν ἐπὶ τῆς γῆς. Τὴν δὲ ἀπόδειξιν ἀπὸ τῶν ἄρτι γεννωμένων βρεφῶν, ὧν ἡ ψυχή, ἅμα τῷ ἐκ μήτρας προελθεῖν, ἐπιβοᾷ ὁμοίως ἑνὸς ἑκάστου τῶν στοιχείων τούτων τὸν ἦχον. Καθὼς οὖν [αἱ] ἑπτά, φησί, δυνάμεις δοξάζουσι τὸν Λόγον, οὕτω καὶ ἡ ψυχὴ ἐν τοῖς βρέφεσι κλαίουσα· διὰ τοῦτο δὲ φησὶ καὶ τὸν Δαβὶδ εἰρηκέναι· «Ἐκ στόματος νη-
«πίων καὶ θηλαζόντων κατηρτίσω αἶνον.» Καὶ πάλιν· «Οἱ οὐρα-
«νοὶ διηγοῦνται δόξαν Θεοῦ.» Ἐπὰν δὲ ἐν πόνοις γένηται ἡ ψυχή, ἐπιβοᾷ οὐδὲν ἕτερον ἢ τὸ ω ἐφ' ᾧ ἀνιᾶται, ὅπως γνωρίσασα ἡ ἄνω ψυχὴ τὸ συγγενὲς αὐτῆς, βοηθὸν αὐτῇ καταπέμψῃ.

50. Καὶ περὶ τούτων μὲν οὕτως. Περὶ δὲ τῆς τῶν εἰκοσιτεσσά-

omnes simul inter se connexæ sonant, ac laudibus eum a quo productæ sunt efferunt. Gloria autem hujus soni ad Propatorem transmittitur. Hujus porro laudationis sonum in terram delatum, eorum quæ in terra sunt effectorem ac parentem esse ait. Hujus autem rei argumentum duci ab infantibus recens in lucem editis, quorum anima, statim atque ex vulva prodierunt, uniuscujusque horum elementorum sonum edit. Quemadmodum igitur, inquit ille, septem virtutes Verbum gloria afficiunt, sic etiam anima in infantibus plorans eum concelebrat. Atque hinc est quod David ait: «Ex «ore infantium ac lactantium perfecisti laudem;» et rursus, «Cœli enar-«rant gloriam Dei.» Hinc etiam fit, ut anima, quum in laboribus versatur, nihil aliud quam ω inclamet: nimirum ut illa anima quæ sursum est, agnoscens quod sibi cognatum est, opem ei mittat.

50. Atque hæc quidem talia sunt. De viginti et quatuor autem elemento-

1. εἰς ἀλλήλας B. Iren.; εἰς ἓν cod. — 2. τῆς ἠχῆς ἀναπέμπεται εἰς τὸν B. Iren. ed. — 5. τῶν δὲ cod. – ἠχὴ pro ἡ ψυχὴ B. Iren. edit. Vetus interpretatio legerat ἡ ψυχή. — 7. [αἱ] add. Mill. ex B. Iren. edit. — 8. Post κλαίουσα edit. habet: καὶ θρηνοῦσα Μάρκον, δοξάζει αὐτόν. — 9-10. Ps. VIII, 2. — 11. Hic plura noster prætermisit quæ sunt in edit. B. Iren. – ψυχὴ ὡς cod.; ὡς delet Millerus. — 12. ὀπίσω cod. Legendum ὅπως. B. Iren. edit. habet ἵνα. — 13. καταπέμψει cod. – Rursus hic noster plura prætermisit quæ leguntur in edit. B. Iren. I, § 9.

ρων στοιχείων γενέσεως οὕτως λέγει. Τῇ Μονότητι συνυπάρχειν Ἑνότητα, ἐξ ὧν δύο προβολαί, Μονάς τε καὶ τὸ Ἕν, δὶς δύο οὖσαι τέσσαρες ἐγένοντο· δὶς γὰρ [213] δύο τέσσαρες· καὶ πάλιν αἱ δύο καὶ τέσσαρες εἰς τὸ αὐτὸ συντεθεῖσαι, τὸν τῶν ἓξ ἐφανέρωσαν ἀριθμόν· οὗτοι δὲ οἱ ἓξ τετραπλασιασθέντες, τὰς εἰκοσιτέσσαρας. Καὶ ταῦτα μὲν τῆς πρώτης τετράδος ὀνόματα, ἅγια ἁγίων νοούμενα καὶ μὴ δυνάμενα λεχθῆναι, γινώσκεσθαι δὲ ὑπὸ μόνου τοῦ Υἱοῦ. Ταῦτα ὁ Πατὴρ οἶδε τίνα ἐστί. Τὰ μετὰ σιωπῆς καὶ μετὰ πίστεως ὀνομαζόμενα παρ' αὐτῷ ἐστὶ ταῦτα. Ἄῤῥητος καὶ Σιγή, Πατὴρ καὶ Ἀλήθεια. Ταύτης δὲ τῆς τετράδος ὁ σύμπας ἀριθμὸς ἐστὶ στοιχείων εἰκοσιτεσσάρων. Ὁ γὰρ Ἄῤῥητος ἔχει στοιχεῖα ἑπτά, ἡ Σιγὴ πέντε, καὶ ὁ Πατὴρ πέντε, καὶ ἡ Ἀλήθεια ἑπτά. Ὡσαύτως δὲ καὶ ἡ δευτέρα τετράς, Λόγος καὶ Ζωή, Ἄνθρωπος καὶ Ἐκκλησία, τὸν αὐτὸν ἀριθμὸν τῶν στοιχείων ἀνέδειξαν. Καὶ τὸ τοῦ Σωτῆρος

rum ortu sic exponit : Cum Solitate enim Unitatem simul existere, ex quibus duæ emissiones exstiterunt, Monas nimirum et Unum, quæ quidem inter se junctæ quatuor efficiunt. Bis enim duo sunt quatuor. Ac rursus duo et quatuor in unum junctæ senarium numerum declararunt. Senarius porro quater in se ductus viginti quatuor formas procreavit. Et hæc quidem quaternitatis nomina, quæ sancta sanctorum intelliguntur, nec ullis verbis exprimi possunt, sed a solo Filio cognoscuntur; quæ Pater scit quænam sint. Nomina autem quæ in silentio et cum fide usurpantur apud eum hæc sunt : Inenarrabilis et Silentium, Pater et Veritas. Hujus porro quaternarii numerus totus est quatuor et viginti litterarum. Nomen enim Inenarrabilis (Ἄῤῥητος) septem litteras in se complectitur, Silentium (Σιγή) quinque, Pater totidem, Veritas (Ἀλήθεια) septem. Eodem etiam modo secunda Quaternitas, Verbum et Vita, Homo et Ecclesia, parem elementorum numerum ostenderunt. Quin Salva-

2-3. *οὐσίαι* pro *οὖσαι* cod. ; *τὸ ἓν ἐπὶ δύο οὖσαι, τέσσαρα ἐγένοντο* B. Iren. ed. — 4. *συντεθῆσαι* cod. — 5. Post *εἰκοσιτέσσαρας* edit. B. Iren. habet *ἀπεκύησαν μορφάς*, quæ glossa esse videtur. — 6. *πρώτης* quod om. cod. Mill. ex B. Iren. restitutum. — 8. *δὲ* pro *οἶδε* cod. — 12. Nimirum Marcus scripserit Σειγή, inde quinque elementa numeravit. — *πέντε* om. edit. B. Iren. — Post *ἑπτά* edit. B. Iren. habet : *ἃ συντεθέντα ἐπὶ τὸ αὐτὸ, τὰ δὶς πέντε, καὶ δὶς ἑπτὰ, τὸν τῶν εἰκοσιτεσσάρων ἀριθμὸν ἀνεπλήρωσεν.*

ῥητὸν ὄνομα τουτέστι τὸ Ἰησοῦς, γραμμάτων ὑπάρχει ἕξ, τὸ δ' ἄῤ-
ῥητον αὐτοῦ, ἐπ' ἀριθμῷ τῶν κατὰ ἓν γραμμάτων, στοιχείων ἐστὶν
εἰκοσιτεσσάρων, υἱὸς δὲ Χριστὸς δώδεκα. Τὸ δὲ ἐν τῷ Χριστῷ ἄῤ-
ῥητον γραμμάτων τριάκοντα, καὶ αὐτὸ τοῖς ἐν αὐτῷ γράμμασι, κατὰ
ἓν [τῶν] στοιχείων ἀριθμουμένων. Τὸ γὰρ Χριστὸς ἔστι στοιχείων
ὀκτώ· τὸ μὲν γὰρ χεῖ [214] τριῶν, τὸ δὲ ρ δύο, καὶ τὸ εἶ δύο καὶ ι
τεσσάρων, τὸ σ πέντε καὶ τὸ τ τριῶν, τὸ δὲ οὖ δύο, καὶ τὸ σὰν
τριῶν. Οὕτως τὸ ἐν τῷ Χριστῷ ἄῤῥητον φάσκουσι στοιχείων τριά-
κοντα. Καὶ διὰ τοῦτο δὲ φασὶν αὐτὸν λέγειν· « Ἐγὼ τὸ ἄλφα καὶ
« τὸ ω, » ἐπιδεικνύντα τὴν περιστερὰν τοῦτον ἔχουσαν τὸν ἀριθμόν,
ὅ ἐστιν ὀκτακόσια ἕν.

51. Ὁ δὲ Ἰησοῦς ταύτην μὲν ἔχει τὴν ἄῤῥητον γένεσιν. Ἀπὸ γὰρ
τῆς μητρὸς τῶν ὅλων τῆς πρώτης τετράδος, ἐν θυγατρὸς τρόπῳ

toris quoque nomen quod in sermonem cadit, quod quidem Jesus (Ἰησοῦς) sex litterarum est; illud autem quod omnem sermonem superat, singulis litteris supputatis, viginti quatuor litterarum est, et Christus Filius Dei duodecim. Quod autem in Christo inenarrabile, litterarum triginta est, itidem litteris quæ in singulis elementis insunt numeratis. Christus enim octo elementis constat; χεῖ quidem tria continet et ῥῶ duo, et εἶ duo et *iota* quatuor et *sigma* quinque et *tau* tria, et *ou* duo et *san* tria. Sic nomen inenarrabile Christi dicunt triginta elementis constare. Atque hac ratione ipse se dicit α et ω, indicans περιστεράν, id est columbam, cujus numerus est unum et octingenta.

51. At vero Jesus inenarrabilem ortum hunc habet. Etenim ex prima illa rerum omnium parente quaternitate, secunda quaternitas filiæ instar pro-

1. *τουτέστι τὸν Ἰησοῦν* cod. pro *τὸ Ἰησοῦς* quæ ex hoc suo loco deturbata infra leguntur ante *στοιχείων*. – *ὑπάρχειν* cod. — 1-2. *τὸ δὲ ῥητὸν* cod.; *τὸ δ' ἄῤῥητον* B. Iren. Vide infra quomodo ineffabile nomen Christi Marcus effinxerit. Eodem modo litteras nominis *Ἰησοῦς* supputavit. — 2. *κατὰ ἐγγραμμάτων* cod. — 3. *Τῷ δὲ* cod. — 5. [*τῶν*] addidi. – *στοιχεῖον ἀριθμούμενον* cod. Miller. Hæc et sequentia usque ad *Καὶ διὰ*, l. 9, desunt in ed. B. Iren. — 6. *χρι* cod. pro *χεῖ*. — 7. *τὸ ν* cod. pro *τὸ σάν*. — 8. Cf. supra, p. 318, l. 15. — 9-10. *αὐτὸν α καὶ ω ἵνα τὴν περιστερὰν μηνύσῃ, τοῦτον ἔχοντος τὸν ἀριθμὸν τούτου τοῦ ὀρνέου*. Edit. B. Iren. — 11. *ὀκτακόσια ἕν*, vide supra, p. 318, l. 4 sqq. : π nota numeralis significat 80, ε 5, ρ 100, ι 10, σ 200, τ 300, ε 5, ρ 100, α 1. His additis fiunt 801. Additis autem α, id est unum, et ω id est 800, fiunt 801.

προῆλθεν ἡ δευτέρα τετράς, καὶ ἐγένετο ὀγδοάς, ἐξ ἧς προῆλθεν ἡ δεκάς· οὕτως ἐγένετο (ιη) δεκαοκτώ. Ἡ οὖν δεκὰς ἐπισυνελθοῦσα τῇ ὀγδοάδι, καὶ δεκαπλασίονα αὐτὴν ποιήσασα, τὸν τῶν ὀγδοήκοντα [προεβίβασεν ἀριθμόν· καὶ τὰ ὀγδοήκοντα] πάλιν δεκαπλασιάσασα, τὸν τῶν ὀκτακοσίων ἀριθμὸν ἐγέννησεν, ὥστε εἶναι τὸν ἅπαντα τῶν γραμμάτων ἀριθμὸν ἀπὸ ὀγδοάδος εἰς δεκάδα προελθόντα, η̄ καὶ π̄ καὶ ω̄, ὅ ἐστιν Ἰησοῦς· τὸ γὰρ Ἰησοῦς ὄνομα κατὰ τὸν ἐν τοῖς γράμμασιν ἀριθμόν, ἔστιν ὀκτακόσια ὀγδοηκονταοκτώ. Καὶ τὸ ἀλφάβητον δὲ τὸ Ἑλληνικὸν ἔχει μονάδας ὀκτὼ [καὶ δεκάδας [215] ὀκτώ], καὶ ἑκατοντάδας ὀκτώ, τὴν τῶν ὀκτακοσίων ὀγδοηκονταοκτὼ ψῆφον ἐπιδεικνύοντα, τουτέστι τὸν Ἰησοῦν ἐκ πάντων τῶν συνεστώτων ἀριθμῶν. Καὶ διὰ τοῦτο α καὶ ω ὀνομάζεσθαι αὐτόν, τὴν ἐκ πάντων γένεσιν σημαίνοντα.

52. Περὶ δὲ τῆς τούτου δημιουργίας οὕτως λέγει· Ἀπὸ τῆς τετράδος τῆς δευτέρας δυνάμεις ἀπορρύείσας δεδημιουργηκέναι τὸν ἐπὶ

cessit, atque ogdoas effecta est. Ex ea decas prodiit. Sicque decas et deinde octodecim exstitit. Decas porro cum ogdoade juncta, eamque decuplans, octogenarium numerum peperit, rursusque octogenarium in decem ducens octingentesimum numerum procreavit, ut sit universus litterarum numerus ab octonario in decadem progrediens octo et octoginta et octingenti, quod quidem est Ἰησοῦς : hoc enim nomen, si litterarum numerum incas, efficit octingenta et octoginta octo... Græcorum etiam alphabetum unitates octo, decurias octo totidemque centurias continet, quæ octingentorum octoginta octo numerum edunt, hoc est Ἰησοῦν ex omnibus numeris constantem; ob idque α et ω eum nuncupari, ut ipsius ex omnibus ortus significetur.

52. At vero de creatione ejus sic loquitur : Ex secunda quaternitate virtutes

1. προσῆλθεν cod. — 2. οὕτως ἐγένετο δεκὰς καὶ ὀγδοάς ed. B. Iren. – ἰῶτα εἶτα δεκαοκτώ cod. pro ἰῶτα ἦτα; δεκαοκτώ glossa est. Hæc Mill. sic edidit : δέκα εἶτα δεκαοκτώ. – ἔστη συνηλθοῦσα cod.; ἔστε pro ἐπὶ. — 4. Quæ uncis inclusa sunt ex ed. B. Iren. restit. — 4-5. δεκαπλασιάσαντα cod. — 5. ἐγέννησαν cod. — 6. ἀπὸ ὀγδοάδα cod. — 6-7. προσελθόντα cod. Mill. Vide supra προῆλθεν. — 7. Ante η̄ cod. habet εἶναι, quod delendum erat; ἦτα pro η̄ cod.; nonnulla ed. B. Iren. addit. Cf. l. I, c. xv, § 9. — 9 sqq. Cum his cf. quæ leguntur in *Corp. inscr. Græc.* n° 3544 et sqq. n° 5113, 5119, etc. — 9-10. Uncis inclusa addidit Mill. — 11. ἐπιδεικνύον Dunck. — 12. συνεστῶτα τῶν Dunck. – καὶ ω ex ed. B. Iren. restit. — 13. Hic nonnulla desunt quæ leguntur in ed. B. Iren. — 15. ἀπορυεῖσα δεδημιουργικέναι cod.

γῆς φανέντα Ἰησοῦν, καὶ τοῦ Λόγου τὸν τόπον ἀναπεπληρωκέναι τὸν ἄγγελον Γαβριήλ, τῆς δὲ Ζωῆς τὸ Ἅγιον Πνεῦμα, τοῦ δὲ Ἀνθρώπου τὴν τοῦ Ὑψίστου δύναμιν, τῆς δὲ Ἐκκλησίας τὴν Παρθένον. Οὕτως ὁ κατ' οἰκονομίαν διὰ τῆς Μαρίας γενεσιουργεῖται ϖαρ' αὐτῷ ἄνθρωπος. Ἐλθόντος δὲ αὐτοῦ εἰς τὸ ὕδωρ, κατελθεῖν εἰς αὐτόν, ὡς ϖερισϲεράν, τὸν ἀναβαίνοντα ἄνω, καὶ ϖληρῶσαι τὸν δωδέκατον ἀριθμόν· ἐν ᾧ ὑπάρχει τὸ σπέρμα τούτων, τῶν συγκατασπαρέντων αὐτῷ καὶ συγκαταβάντων καὶ συναναβάντων. Ταύτην δὲ τὴν δύναμιν τὴν καταβᾶσαν εἰς αὐτόν, φησίν, εἶναι τοῦ ϖληρώματος σπέρμα ἔχον ἐν ἑαυτῷ καὶ τὸν Πατέρα καὶ τὸν Υἱόν, τήν τε διὰ τούτων γινωσκομένην ἀνονόμασλον[216] δύναμιν τῆς Σιγῆς, καὶ τοὺς ἅπαντας Αἰῶνας. Καὶ τοῦτο εἶναι τὸ Πνεῦμα τὸ ἐν αὐτῷ, φωνῆσαν διὰ τοῦ ϲλόματος τοῦ Υἱοῦ, τὸ ὁμολογῆσαν ἑαυτὸ υἱὸν ἀνθρώπου, καὶ φανερῶσαν τὸν Πατέρα, κατελθὸν μέντοιγε εἰς τὸν Ἰησοῦν, ἡνῶσθαι αὐτῷ. Καθεῖλε μὲν τὸν Θάνατον, φασίν, ὁ ἐκ τῆς οἰκονομίας Σωτήρ,

emanantes Jesum eum qui in terra apparuit produxerunt; et quidem Verbi locum supplevisse angelum Gabriel; Vitæ, Spiritum Sanctum; Hominis, Altissimi virtutem; Ecclesiæ, Virginem. Sic nimirum apud eum is homo qui ex dispensatione exstitit per Mariam in ortum editus est. Quum autem ad aquam sese contulisset, in ipsum columbæ instar descendisse illum ait qui ad supera sese receperat, ac duodecimum numerum expleverat, in quo inerat semen eorum, qui una cum eo sati fuerant, simulque et descenderant et ascenderant. Hanc porro virtutem quæ descendit super eum Pleromatis semen esse dicit, habens Patrem et Filium in se, eamque quæ per eos agnoscitur innominabilis esse Silentii virtutem, cunctosque Æonas. Atque hunc esse Spiritum illum in eo manentem qui locutus est per os Filii seque hominis filium confessus est et Patrem patefecit; quique in Jesum descendit ipsique copulatus est. Ac mortem, inquit, de medio sustulit ille ex dispensatione

1. τοῦτον cod. pro τὸν τόπον. — 2. Conf. B. Luc. Evang. I, 26-38. — 3. τοῦ Υἱοῦ edit. pro τοῦ Ὑψίστου. – τὸν δὲ τῆς Ἐκκλησίας τόπον ἡ Παρθένος ἐπέδειξεν ed. B. Iren. — 4. αὐτῶν cod. Mill. Hic nonnulla prætermissa in cod. quæ sunt in ed. B. Iren. — 6. ϖληρώσαντα cod. Mill. Dunck. Legend. ϖληρῶσαι. — 9. σπέρμα, quod in cod. deest, ex ed. restitutum. — 12. καὶ τοῦτ' εἶναι τὸ Πνεῦμα τὸ λαλῆσαν διὰ τοῦ Ἰησοῦ ed. B. Iren. – ἔφασαν cod. pro φωνῆσαν. — 13. ἑαυτὸν cod. Millerus, Dunckerus, pro ἑαυτὸ. — 14-15. ἡνῶσθαι δ' αὐτῷ. Καὶ καθεῖλε ed. B. Iren. — 15. ὁ ἐκ οἰκονομίας cod.; ἐκ τῆς edit. B. Iren.

ἐγνώρισε δὲ τὸν Πατέρα Χριστὸν Ἰησοῦν. Εἶναι οὖν τὸν Ἰησοῦν ὄνομα μὲν τοῦ ἐκ τῆς οἰκονομίας Ἀνθρώπου λέγει, τεθεῖσθαι δὲ [εἰς] ἐξομοίωσιν καὶ μόρφωσιν τοῦ μέλλοντος εἰς αὐτὸν κατέρχεσθαι Ἀνθρώπου, ὃν χωρήσαντα αὐτὸν ἐσχηκέναι αὐτὸν τὸν Ἄνθρωπον, αὐτὸν τὸν Λόγον, αὐτὸν τὸν Πατέρα καὶ τὸν Ἄῤῥητον, καὶ τὴν Σιγὴν καὶ τὴν Ἀλήθειαν, καὶ Ἐκκλησίαν καὶ Ζωήν.

53. Ταῦτα μὲν οὖν πρόδηλα εἶναι πᾶσιν ἐλπίζω τοῖς ὑγιαίνοντα νοῦν κεκτημένοις ὄντα ἄκυρα καὶ μακρὰν τῆς κατὰ Θεοσέβειαν γνώσεως, ὄντα μέρη ἀστρολογικῆς ἐφευρέσεως καὶ ἀριθμητικῆς Πυθαγορείου, καθὼς οἱ φιλομαθεῖς εἴσεσθε, ἐν τοῖς προμεριμνηθεῖσιν ἡμῖν ἐκκειμένων τούτων τῶν δογμάτων. Ἵνα δὲ σαφέστερον τούτους ἐπιδείξωμεν οὐ Χριστοῦ μαθητάς, ἀλλὰ Πυθαγόρου, καὶ τῶν περὶ τὰ μετέωρα τῶν ἄστρων ἀπ[ει]λημμένων, ὅσα ἐπιτομῇ δυνατὸν ἔστιν ἐκθήσομαι. Λέγουσι [217] γὰρ ταῦτα ἐκ μονάδος καὶ δυάδος τὰ ὅλα συνεστάναι, καὶ ἀπὸ μὲν μονάδος ἕως τῶν τεσσάρων

Servator, Patrem autem Jesum Christum esse cognovit (spiritum); proinde Jesum nomen esse illius qui est ex dispensatione Homo docet; positum autem fuisse ad exprimendam Hominis illius qui in eum descensurus erat similitudinem ac formationem; quem quidem postquam excepit, simul habuit et ipsum Hominem et Verbum et Patrem et Inenarrabilem et Silentium, et Veritatem et Ecclesiam et Vitam.

53. Hæc quidem dogmata clarius liquido videbunt, ut spero, omnes qui mentem sanam habent et inania esse et vacua scientia quæ est secundum religionem, depromptaque ex astrologicis inventionibus et ex pythagorica numerorum arte, ut vos doctrinæ studiosi homines cognoscetis ex eorum placitis quæ memoravimus et exposuimus. Ut vero liquidius appareat eos non Christi discipulos esse sed Pythagoræ, ea quoque placita quæ de meteoris astrorum ab illo receperunt, quæ breviter exponi possunt, exponemus. Dicunt ex unitate et binario omnia coagmentata esse, quæ ab unitate usque

2. [εἰς] quod deest in cod. ex ed. restitutum. — 4. ὃν χωρίσαντα ἐσχηκέναι αὐτόν. Αὐτόν τε εἶναι τὸν Ἄνθρωπον cod. ex ed. emendata. — 10-11. προμεριμνησθεῖσιν cod. — 12. οὐχὶ μαθητάς cod. — 13. τῶν ἄστρων] Legendum forsitan τῶν ἀριθμῶν. Conf. sqq. Λέγουσι γὰρ ταῦτα ἐκ μονάδος κ. τ. λ. – Mill. conj. ἀπὸ τούτου εἰλημμένων. In hoc codicis loco duo vel tres litteræ tantum desunt. Legendum suspicor ἀπειλημμένων. – ἐπὶ τὸ μή cod. — 15. συνεστηκέναι ed. B. Iren.

ἀριθμοῦντες, οὕτως γεννῶσι τὴν δεκάδα. Πάλιν δ' αὖ [ἡ] δυὰς προελθοῦσα ἕως τοῦ ἐπισήμου, οἷον δύο καὶ τέσσαρα καὶ ἓξ τὴν δωδεκάδα ἀπέδειξε. Καὶ πάλιν ἀπὸ τῆς δυάδος [ὁμοίως] ἀριθμούντων ἡμῶν ἕως τῶν δέκα ἡ τριακοντάς ἀνεδείχθη, ἐν ᾗ ὀγδοὰς καὶ δεκὰς καὶ δωδεκάς. Τὴν οὖν δωδεκάδα διὰ τὸ ἐπίσημον ἐσχηκέναι συνεπακολουθῆσαν αὐτῇ τὸ ἐπίσημον πάθος [λέγουσι·] καὶ διὰ τοῦτο περὶ τὸν δωδέκατον ἀριθμὸν τοῦ σφάλματος γενομένου, τὸ πρόβατον ἀποσκιρτῆσαν πεπλανῆσθαι. Ὁμοίως δὲ καὶ ἐκ τῆς δεκάδος· καὶ ἐπὶ τούτῳ τὴν δραχμὴν λέγουσιν, ἣν ἀπολέσασα γυνὴ ἅψασα λύχνου ἐζήτει, τήν τε ἐπὶ ἑνὶ προβάτῳ ἀπώλειαν, καὶ τὴν τῶν ἐνενήκοντα ἐννέα συντιθέντες ἑαυτοῖς ἀριθμοὺς μυθεύουσιν ὡς τῶν ἕνδεκα ἐπισυμπλεκομένων τοῖς ἐννέα ποιεῖν τὸν τῶν ἐνενήκοντα ἐννέα ἀριθμόν, καὶ τούτου χάριν λέγεσθαι τὸ ἀμήν, περιέχον ἀριθμὸν ἐνενήκοντα

ad quaternarium numerantes, ad hunc modum decadem gignunt. Rursus autem dualitas ab ea progressa usque ad senarium, hoc est duo et quatuor et sex, duodecadem effecerunt. Ac rursus si a dualitate ad denarium usque numeremus, exstitit tricenarius in quo ogdoas et decas et duodecas continentur. Itaque duodecadem, quod asseclam senarium habuerit, senarii ratione passionem vocant, ob eamque causam, quia circa duodenarium numerum error contractus sit, ovem abscessisse atque aberrasse. Similiter etiam de decade loquuntur et de drachma quam mulier, postquam perdiderat, accensa lampade quæsivit; et eodem modo disserunt de perdita ove una parabolamque de nonaginta novem ovibus, numeris inter se conjunctis effutiunt dicentes undecim novies multiplicatum efficere nonaginta novem, cujus quidem numeri causa pronuntiari *amen* quod numerum nonaginta novem continet. Alium

1. Plura leguntur in ed. B. Iren. quæ noster omittit. [ἡ] additum ex ed. — 3. ἐπέδειξε cod. – [ὁμοίως] ex ed. additum. — 4-5. ἐν ᾗ ὀκτὼ, καὶ δέκα, καὶ δώδεκα edit. — 5-6. συνεπηκολούθησεν cod.; διὰ τὸ συνεπακολουθήσασαν ed. B. Iren. — 6. Post πάθος edit. habet λέγουσι. – Ad hæc dilucidanda Massuetus conjecit : a duodenario numero abstracto semel episemo, qui quidem in litterarum numerarium ordinem non venit, superesse undecim litteras duntaxat; hinc in duodecade πάθος, seu defectum unius litteræ. — 8. Subauditur σφάλμα γενέσθαι. B. Iren. ed. habet : τῷ αὐτῷ τρόπῳ καὶ ἀπὸ τῆς δωδεκάδος ἀπόσλασιν μίαν δύναμιν ἀπολωλέναι μαντεύονται καὶ ταύτην εἶναι τὴν γυναῖκα. — 8-9. τούτων cod.; ἐπὶ τούτῳ Mill. conj. — 9. δραγμὴν λέγουσιν, ἣν cod. — 11. ἑαυτοὺς cod. Mill.

ἐννέα· ἄλλον δὲ ἀριθμὸν οὕτω λέγουσι τὸ ἦτα στοιχεῖον σὺν τῷ ἐπισήμῳ ὀγδοάδα εἶναι ἀπὸ τοῦ ἄλφα [ἐν] ὀγδόῳ κείμενον τόπῳ, εἶτα πάλιν ἄνευ τοῦ ἐπισήμου ψηφίζοντες τὸν ἀριθμὸν αὐτῶν τῶν στοιχείων, καὶ συντιθέντες μέχρι τοῦ ἦτα, τὸν τριάκοντα ἀριθμὸν ἐπιδεικνύουσιν.[218] Ἀρξάμενος γάρ τις ἀπὸ τοῦ ἄλφα ἕως τοῦ ἦτα τὸν ἀριθμὸν τῶν στοιχείων, ὑπεξαιρούμενος τὸν ἐπίσημον, εὑρήσει [τὸν τῶν] τριάκοντα ἀριθμόν. Ἐπεὶ οὖν ἐκ τῶν τριῶν δυνάμεων ἥνωται ὁ τῶν τριάκοντα ἀριθμὸς [τρὶς] αὐτὸς γενόμενος τὰ ἐνενήκοντα ἐποίησε· τρὶς γὰρ τριάκοντα ἐνενήκοντα [καὶ αὐτὴ δὲ ἡ τριὰς ἐφ' ἑαυτῆς συντεθεῖσα ἐννέα ἐγέννησεν]. Οὕτως ἡ ὀγδοὰς τὸν τῶν ἐνενήκοντα ἐννέα ἀπεκύησεν ἀριθμόν, ἐκ πρώτης ὀγδοάδος καὶ δεκάδος καὶ δωδεκάδος, ἧς ποτὲ μὲν εἰς ὁλόκληρον συνάγοντες τὸν ἀριθμόν, ποιοῦσι τριακοντάδα, ποτὲ δὲ τὸν δωδέκατον ὑφαιροῦντες ψηφίζουσιν ἕνδεκα· ὁμοίως καὶ τὸν δέκατον ποιοῦσιν ἐννέα· ταῦτα δὲ ἐπισυμπλέκοντες καὶ δεκαπλασιάσαντες, ἀριθμὸν ἐπιτελοῦσι τῶν

vero numerum hoc modo esse volunt, nempe elementum η additum senario ogdoadem esse, utpote a prima littera octavo loco sitam : ac rursus postea absque senarii nota elementorum ipsorum numerum subducentes, eaque usque ad η copulantes, tricenarium edunt. Etenim qui ab α auspicatus in η desierit per elementorum numerum, dempta senarii nota, tricenarium numerum reperiet. Quoniam igitur tricenarius numerus ex tribus virtutibus compactus est, ter in se ductus nonaginta efficit. Ter enim triginta nonaginta sunt, et ipsa autem trias in se composita novem generavit. Sic ogdoas numerum nonaginta novem efficit ex prima ogdoade et ex decade et duodecade. Hos autem numeros aliquando in unum cogentes efficiunt tricenarium; aliquando duodecimum subducentes supputant undecim, et similiter decem convertunt in novem. Hæc vero multiplicantes et decuplantes faciunt

2. Edit. post εἶναι habet θέλουσιν. – [ἐν] addit. Mill. — 4. ἐπισυνθέντες edit. B. Iren. – τὴν τριακοντάδα edit. B. Iren. — 5-6. ἀπὸ τοῦ ἄλφα, καὶ τελευτῶν εἰς τὸ η, τῷ ἀριθμῷ τῶν σ. edit. B. Iren. — 6-7. [τὸν τῶν] ex edit. – Ib. Ad hæc explicanda plura addit Marcus quæ auctor noster omisit. — 8. Addidit [τρὶς] Mill.; τρεῖς αὐτός edit. B. Iren. — 9-10. Uncis inclusa, quæ huic loco necessaria videntur, addidi ex ed.

ἐνενήκοντα ἐννέα. Ἐπειδὴ δὲ ὁ δωδέκατος Αἰὼν καταλείψας [τοὺς ἄνω] ἕνδεκα καὶ ἀποσὰς κάτω ἐχώρησε, φάσκουσι κατάλληλον καὶ τοῦτο. Ὁ γὰρ τύπος τῶν γραμμάτων διδάσκει· ἑνδέκατον γὰρ τῶν γραμμάτων κεῖσθαι τὸ λ, ὃ ἐστὶν ἀριθμὸς τῶν τριάκοντα, κεῖσθαι [δ'] αὐτὸ κατ' εἰκόνα τῆς ἄνω οἰκονομίας, ἐπειδὴ ἀπὸ τοῦ ἄλφα, χωρὶς τοῦ ἐπισήμου, αὐτῶν τῶν γραμμάτων ὁ ἀριθμὸς ἕως τοῦ λ συντεθειμένος, [κατὰ] τὴν παραύξησιν τῶν γραμμάτων σὺν αὐτῷ τῷ λ τὸν ἐνενηκονταεννέα ποιεῖται ἀριθμόν. Ὅτι δὲ τὸ λ ἑνδεκάτῳ κείμενον [ἐν] τόπῳ, ἐπὶ τὴν τοῦ ὁμοίου αὐτῷ κατῆλθε ζήτησιν, ἵνα ἀναπληρώσῃ[219] τὸν δωδέκατον ἀριθμόν, καὶ εὑρὸν αὐτὸν ἐπληρώθη, φανερὸν εἶναι ἐξ αὐτοῦ τοῦ σχήματος τοῦ στοιχείου. Τὸ γὰρ λάμβδα ὥσπερ ἐπὶ τὴν τοῦ ὁμοίου αὐτῷ ζήτησιν παραγενόμενον, καὶ εὑρὸν ἀναρπάσαν τε, τὴν τοῦ δωδεκάτου ἀνεπλήρωσε χώραν τοῦ M στοιχείου, ἐκ δύο λάμβδα συγκειμένου· διὸ δὴ καὶ φυγεῖν αὐτοὺς διὰ τῆς γνώσεως τὴν τῶν ἐνενηκονταεννέα χώραν, τουτέστι τὸ ὑστέ-

numerum nonaginta novem. Quoniam vero duodecimus Æon postquam undecim sursum reliquit et abscedens deorsum venit, dicunt et illud litteris esse congruum. Quod quidem forma litterarum significat : undecimam enim litterarum esse λ, qui tricenarius numerus est, atque ad supernæ dispensationis imaginem collocatam esse, quandoquidem ab α, si senarii notam exceperis, litterarum numerus usque ad λ compositus, juxta earum incrementum adjuncta λ nonum ac nonagenarium numerum efficit. Quod autem λ, quæ ordine undecima est, ad æqualis suæ investigationem descenderit, ut duodenarium numerum absolveret, eoque invento expleta sit, perspicuum esse ex ipsa figura hujusce elementi. Lambda enim quum advenerit quasi ad investigationem alterius sibi æqualis, illudque invenerit et arripuerit, duodenarium numerum implevit locum tenens elementi M quod ex duobus Λ formatum est. Ex quo etiam effici ut ipsi nonagenarii noni locum, hoc est defectum, sinistræ manus typum per cognitionem fugiant, unum

1-2. [τοὺς ἄνω] addidi ex ed. — 4. Ed. B. Iren. habet κεῖται. Legisse videtur vetus interpres κεῖσθαι. — 5. [δ'] supplevit Mill. – καὶ κατ' εἰκόνα κεῖσθαι τῆς edit. B. Iren. — 7. συντιθέμενος, κατὰ τὴν ϖ. ed. 8. Ed. post λ habet τὸν τῶν. – ἐν δὲ- κάτῳ cod. Miller. ex edit. correctum. — 10. εὑρῶν cod. — 11. λάβδα cod. — 12-13. εὑρὸν, καὶ εἰς ἑαυτὸν ἁρπάσαν αὐτὸν, τὴν τοῦ ed. B. Iren.; καὶ ἀναρπάσαν Dunck. — 14. διὸ καὶ φεύγειν αὐτοῦ ed. B. Iren.

ρημα, τύπον ἀρισ|ερᾶς χειρός, μεταδιώκειν δὲ τὸ ἕν, ὃ ϖροσ|εθὲν τοῖς ἐνενηκονταεννέα, εἰς τὴν δεξιὰν αὐτοὺς χεῖρα μετεσκευάσθαι.

54. [Κατεσκευάσθαι δὲ] διὰ τῆς μητρὸς λέγουσι ϖρῶτον μὲν τὰ τέσσαρα σ|οιχεῖα, ἅ φησιν ϖῦρ, ὕδωρ, γῆν, ἀέρα, εἰκόνα ϖροβεβλῆσθαι τῆς ἄνω τετράδος· τάς τε ἐνεργείας αὐτῶν συναριθμοῦντες, οἷον θερμόν, ψυχρόν, ὑγρόν, ξηρόν, λέγουσιν ἀκριβῶς ἐξεικονίζειν τὴν ὀγδοάδα. Ἑξῆς ῑ δυνάμεις οὕτω καταριθμοῦσιν, ἑπ|τὰ σώματα κυκλοειδῆ, ἃ καὶ οὐρανοὺς καλοῦσιν· ἔπειτα τὸν ϖεριεκτικὸν αὐτῶν κύκλον, ὃν καὶ ὄγδοον οὐρανὸν ὀνομάζουσι· ϖρὸς δὲ τούτοις ἥλιόν τε καὶ σελήνην· καὶ ταῦτα ῑ ὄντα τὸν ἀριθμόν, εἰκόνας λέγουσιν εἶναι τῆς ἀοράτου δεκάδος τῆς ἀπὸ Λόγου καὶ Ζωῆς· τὴν δωδεκάδα [δὲ μηνύεσθαι] διὰ τοῦ Ζωδιακοῦ κύκλου καλουμένου.[220] Ταῦτα γὰρ δώδεκα ζῴδια φανερώτατα τὴν τοῦ Ἀνθρώπου καὶ τῆς Ἐκκλησίας ϑυγατέρα δωδεκάδα ἀποσκιάζειν λέγουσι. Καὶ ἐπεὶ ἀντεπεζεύχθη,

autem consectentur, quod quidem si ad nonaginta novem accesserit, ad dextram eos manum transferri dicunt.

54. Matre autem formata esse aiunt primum quatuor elementa, quæ ignem, aquam, terram, aerem, dicunt supernæ quaternitatis imaginem emissam fuisse : eorum autem operationes cum eis annumerantes, scilicet caliditatem, frigiditatem, siccitatem et humiditatem, affirmant imaginem ogdoadis plane exhibere : deinde virtutes decem ad hunc modum recensent : septem corpora orbiculari forma prædita quæ etiam cœlos appellant. Tum orbem eum cujus complexu illa continentur, quem item octavum cœlum nominant. Insuper solem et lunam. Hæc quæ decem numero sunt invisibilis illius decadis quæ a Verbo et Vita prodiit imagines esse contendunt. At vero duodecadem indicari addunt per eum orbem qui Zodiacus appellatur. Per duodecim enim signa duodecadem illam ex Homine et Ecclesia natam adumbrari dicunt. Et quoniam, inquiunt, velocissimæ universitatis

1. *ἀρισ|ερόν* cod. — 2. *αὐτοῦ* cod. Vetus interpr. legebat *αὐτοὺς*. – *μετασκευάσθαι* cod.; *μετέσ|ησε* ed. — 3. Hæc corrupta in cod. et apud Mill. correxi ex B. Iren. c. XVI, § 2, et c. XVIII, § 1. — 4. *Φασι* ed. B. Iren. — 5. *τοῖς δὲ ἐνεργείοις αὐτῷ* cod. – *συναριθμουμένας* B. Iren. — 7. *ἐξ ἧς* cod. ex ed. correctum. – *σωματικά* ed.; vet. interp. legebat *σώματα*. — 10. *ταῦτα μ̄ι ὄντα* cod. — 11-12. *Ζωῆς ϖροελθούσης· τὴν δὲ δωδεκάδα μηνύεσθαι* ed. B. Iren. — 12. *τοῦ καλουμένου κύκλου. Τὰ γὰρ* edit. — 14. *σκιαγραφεῖν* edit. – *ἀνεζεύχθη* cod. Legendum, ut in ed., *ἀντεπεζέυχθη*, quum infra habeamus *ἀντιταλαντεύων*.

φασί, τῇ τῶν ὅλων ἀνωφορᾷ, ὠκυτάτῃ ὑπαρχούσῃ, ὁ ὕπερθεν οὐρανός, ὁ πρὸς αὐτῷ τῷ κύτει βαρύνων καὶ ἀντιταλαντεύων τὴν ἐκείνων ὠκύτητα τῇ ἑαυτοῦ βραδυτῆτι, ὡς ἐν τριάκοντα ἔτεσι τὴν περίοδον ἀπὸ σημείου ἐπὶ σημεῖον ποιεῖσθαι, εἰκόνα λέγουσιν αὐτὸν τοῦ Ὅρου τοῦ τὴν τριακοντώνυμον μητέρα αὐτῶν περιέχοντος· τὴν σελήνην τε πάλιν τὸν οὐρανὸν ἐκπεριερχομένην ἐν τριάκοντα ἡμέραις, διὰ τῶν ἡμερῶν τὸν ἀριθμὸν τῶν Αἰώνων ἐκτυποῦσαν· καὶ τὸν ἥλιον δὲ ἐν δώδεκα μησὶν ἐκπεριερχόμενον καὶ τερματίζοντα τὴν κυκλικὴν αὐτοῦ ἀποκατάστασιν, τὴν δωδεκάδα φανεροῦν· καὶ αὐτὰς δὲ τὰς ἡμέρας δώδεκα ὡρῶν τὸ μέτρον ἐχούσας, τύπον τῆς κενῆς δωδεκάδος εἶναι· καὶ αὐτοῦ δὲ τοῦ Ζωδιακοῦ κύκλου τὴν περίμετρον εἶναι μοιρῶν τριακοσίων ἑξήκοντα, ἑκάστου ζῳδίου μοίρας ἔχειν τριάκοντα. Οὕτω δὴ καὶ διὰ τοῦ κύκλου τὴν εἰκόνα τῆς συναφείας τῆς δώδεκα πρὸς τριάκοντα τετηρῆσθαι λέγουσιν· ἔτι μὴν καὶ

desuper conversioni oppositum est, cæteris orbibus sublimius cœlum, quod propria mole gravans illorum celeritatem tarditate sua moderatur : ita ut ipsum trigesimo quoque anno conversionem suam a signo ad signum conficiat; que de causa Hori qui illorum matrem triginta nominibus præditam continet, figuram esse aiunt. Lunam rursus cœlum suum triginta diebus peragrantem, per hos dies numerum triginta Æonum expressisse. Quin solem quoque duodecim mensibus orbem suum obeuntem, circularemque suam in integrum restitutionem (ut ita dicam) terminantem, per duodecim menses duodecadem aperte demonstrare. Dies item qui duodecim horarum spatio definiuntur, inanis duodecadis figuram habere. Atque ipsius etiam Zodiaci ambitum esse trecentorum sexaginta graduum : quodlibet enim signum triginta gradus habere. Eodemque modo per circulum, conjunctionis illius quæ inter duodecim et triginta existit, imaginem servatam

1. ἀναφορᾷ cod.; φορὰν edit. Legendum ἀνωφορᾷ vel φορᾷ. — 1-2. οὗπερ ὁ χρόνος edit. — 3. ἐκείνων edit.; ἐκείνου cod. – ὥσπε αὐτὸν ἐν edit. — 6. ἐκπεριεχομένην cod. Mill. – ἐν deest in ed. B. Iren. — 7. τῶν τριάκοντα Αἰώνων ἐκτυποῦν ed. — 9. Edit. post ἀποκατάστασιν habet διὰ τῶν δώδεκα μηνῶν, τὴν δωδεκάτην φανεράν. Grabius legebat δωδεκάδα. — 10. Edit. φαεινῆς habet pro κενῆς. Vetus interpr. legebat οὐ φαεινῆς. — 11. Nonnulla addita sunt in edit. B. Iren. — 12. ἔχει edit. Vetus interpres legebat ἔχειν. — 14. τετηρῆσθαι edit.; μετρῆσθαι cod.

τὴν γῆν εἰς δώδεκα [221] κλίματα διηρῆσθαι φάσκοντες, καὶ καθ' ἓν ἕκαστον κλίμα, ἀνὰ μίαν δύναμιν ἐκ τῶν οὐρανῶν κατὰ κάθετον ὑποδεχομένην, καὶ ὁμοούσια τίκτουσαν τέκνα τῇ καταπεμπούσῃ κατὰ τὴν ἀπόῤῥοιαν δυνάμει, τύπον εἶναι τῆς ἄνω δωδεκάδος.

55. Πρὸς δὲ τούτοις θελήσαντά [φασι] τὸν Δημιουργὸν τῆς ἄνω ὀγδοάδος τὸ ἀπέραντον καὶ αἰώνιον καὶ ἀόριστον καὶ ἄχρονον μιμήσασθαι, καὶ μὴ δυνηθέντα τὸ μόνιμον αὐτῆς καὶ τὸ ἀΐδιον ἐκτυπῶσαι, διὰ τὸ καρπὸν αὐτὸν εἶναι ὑστερήματος, εἰς τοῦτο χρόνους καὶ καιρούς, ἀριθμούς τε πολυετεῖς πρὸς τὸ αἰώνιον αὐτῆς τεθεῖσθαι, οἰόμενον ἐν τῷ πλήθει τῶν χρόνων μιμήσασθαι αὐτῆς τὸ ἀπέραντον. Ἐνταῦθα δὲ λέγουσιν, ἐκφυγούσης αὐτὸν τῆς ἀληθείας, ἐπηκολουθηκέναι τὸ ψεῦδος· καὶ διὰ τοῦτο πληρωθέντων τῶν χρόνων, κατάλυσιν λαβεῖν αὐτοῦ τὸ ἔργον.

56. Ταῦτα μὲν οὖν οἱ ἀπὸ τῆς Οὐαλεντίνου σχολῆς περί τε τῆς

esse adstruunt. Quin ipsam quoque terram in duodecim climata divisam dicentes et in unoquoque climate unamquamque virtutem ex cœlis ad perpendiculum suscipere et similes generantem fœtus ei virtuti quæ demiserit distillationem, typum esse supernæ duodecadis.

55. Ad hæc Demiurgum aiunt, quum in animo haberet supernæ ogdoadis infinitatem, æternitatem, interminatamque ac temporis expertem naturam imitari, nec, quia ex defectu ortus erat, ipsius perfectionem et æternitatem exprimere potuisset, ob hanc rationem æternitatem ipsius in tempora et temporum articulos, ingentesque annorum numeros deposuisse, quod videlicet numerosa temporum copia infinitatem eam sese imitando consequi existimaret. Hic porro quum veritas ei velut de manibus elapsa esset, subsecutum fuisse mendacium dicunt : ob eamque causam expletis temporibus fore, ut opus ipsius intereat.

56. Hujusmodi sunt quæ Valentini discipuli de creatione et de mundo

1. Pro τὴν γῆν quod est in edit. cod. habet τὴν αὐτήν. – ἀνηρτῆσθαι cod.; διηρῆσθαι edit. — 2. ἀνὰ μίαν deest in edit. – καθ' ἕκαστον cod.; κάθετον edit. — 3. ἐοικότα edit.; καὶ ὁμοίωμα cod.; καθ' ὁμοίωμα Dunckerus. Legendum ὁμοούσια. — 4. κατὰ deest in edit. ubi ὑπόῤῥοιαν. – δύναμιν cod.; δυνάμει edit. — 5. [φασι] ex edit. addidi. — 7. ἄμωμον cod.; τὸ μόνιμον edit. — 8. τοῦτο deest in edit. — 10. γενόμενον μὲν οὖν cod.; οἰόμενον edit. – ἀόρατον cod.; ex edit. corr. — 11-12. ἐπικολουθηκέναι cod.

κτίσεως καὶ περὶ τοῦ παντὸς λέγουσιν, ἑκάστοτε καινότερα ἐπιγενῶντες, καὶ τοῦτο καρποφορίαν νομίζουσιν, εἴ τις μεῖζον ὁμοίως ἐφευρὼν τερατουργεῖν δόξει, καὶ ἐκ τῶν Γραφῶν ἕκαστα πρὸς τοὺς προειρημένους ἀριθμοὺς ἐφευρίσκοντες σύμφωνα κατηγοροῦσι Μωσέως[222] καὶ τῶν προφητῶν, φάσκοντες ἀλληγορικῶς αὐτοὺς τὰ μέτρα τῶν Αἰώνων λέγειν, ἃ παρατιθέναι μοι οὐκ ἔδοξεν ὄντα φλυαρὰ καὶ ἀσύστατα, ἤδη τοῦ μακαρίου πρεσβυτέρου Εἰρηναίου δεινῶς καὶ πεπονημένως τὰ δόγματα αὐτῶν διελέγξαντος, παρ' οὗ καὶ [τὰ] αὐτῶν ἐφευρήματα [εἰλήφαμεν] ἐπιδεικνύντες αὐτούς, [ἐκ τῆς] Πυθαγορείου φιλοσοφίας καὶ ἀστρολόγων περιεργίας ταῦτα σφετερισαμένους, ἐγκαλεῖν Χριστῷ, ὡς ταῦτα παραδεδωκότι. Ἀλλ' ἐπεὶ ἱκανῶς νομίζω καὶ τὰ τούτων φλυαρὰ δόγματα ἐκτεθεῖσθαι, σαφῶς τε ἐπιδεδεῖχθαι τίνων εἶεν μαθηταὶ Μάρκος τε καὶ Κολάρβασος, οἱ τῆς Οὐαλεντίνου σχολῆς διάδοχοι γενόμενοι, ἴδωμεν τί λέγει καὶ Βασιλείδης.

dicunt, semper inaniora gignentes, illudque lucro addunt si quis majora hujusmodi portenta excogitare et edere videbitur. Atque ex Scripturis cuncta ad numeros supra explicatos accommodantes similia dicunt de Mose pariter et prophetis, prætenduntque eos allegorice descripsisse Æonum modos. Quæ quidem apponere non libuit, quod inania et infirma sint; præterea placita eorum jam beatus Irenæus presbyter graviter et accurate confutavit. Ex quo illorum inventa selegimus et arguimus eos pythagoricæ philosophiæ et astrologicæ artis dogmata sua propria effecisse et eadem Christo attribuisse quasi ab illo tradita. Sed quum arbitror sufficienter eorum inepta placita exposita esse et perspicue demonstratum quorum sint discipuli Marcus et Colarbasus, qui scholæ Valentini successores fuerunt, videamus quid dicat Basilides.

1. κενώτερα cod. Mill. Lege καινότερα. — 2. μεῖζον ὁμοίως cod. Mill. qui ea in vitio cubare dicit. Bunsenius legit μείζονας Αἰῶνας. — 5. ἀληγορικῶς cod. — 6. ἔδοξε τὰ φλύαρα cod. — 8. πεπονημένος τά cod. Natum ex correcto πεπονημένως Millerus. — 8-9. Miller. conjicit : καὶ οὐκ αὐτῶν ἐφευρήματα ἐπιδεικνύντος, ἀλλ' ἐκ Πυθ. sed perperam, nam B. Iren. de Pythagora nullum verbum facit. — [τὰ]... [εἰλήφαμεν]... [ἐκ τῆς], quæ deerant, restitui; παρειλήφαμεν Dunck.; μετειλήφαμεν Bunsen. — 11. ὡς ταῦτα παραδεδωκέναι cod.; παραδεδωκότι Bunsen. R. Scottus. — 14. λέγειν cod. corr. Millerus.

ΒΙΒΛΙΟΝ Ζ'. (223)

1. Τάδε ἔνεσΊιν ἐν τῇ ἑβδόμῃ τοῦ κατὰ πασῶν αἱρέσεων Ἐλέγχου.

2. Τίς ἡ δόξα Βασιλείδου, καὶ ὅτι τοῖς ἈρισΊοτέλους δόγμασι καταπλαγείς, ἐξ αὐτῶν τὴν αἵρεσιν συνέσΊησε.

3. Καὶ τίνα Σατορνεῖλος λέγει ὁ Βασιλείδῃ συνακμάσας.

4. Πῶς δὲ Μένανδρος ἐπεβάλλετο εἰπεῖν ὑπὸ ἀγγέλων τὸν κόσμον γεγονέναι.

5. Τίς ἡ Μαρκίωνος ἀπόνοια, καὶ ὅτι τὸ δόγμα αὐτοῦ οὐ καινὸν οὐδὲ ἐξ ἁγίων Γραφῶν, ἀλλὰ Ἐμπεδοκλέους τυγχάνει.

6. Πῶς Καρποκράτης ματαιάζει, καὶ αὐτὸς ὑπὸ ἀγγέλων τὰ ὄντα φάσκων γεγενῆσθαι.

7. Ὅτι Κήρινθος μηδὲν ἐκ Γραφῶν, ἀλλ' ἐκ τῶν ΑἰγυπΊίοις δοξάντων, δόξαν συνεσΊήσατο.

LIBER VII.

1. Hæc insunt in septimo omnium hæresium refutationis libro.

2. Quæ fuerit Basilidis doctrina et quo modo Aristotelis dogmata valde miratus ex eis hæresim constituerit suam.

3. Quæ doceat Saturnilus qui eodem tempore quo Basilides floruit.

4. Quomodo Menander non dubitaverit dicere ab angelis hunc mundum conditum fuisse.

5. Quæ fuerit Marcionis amentia, et doctrinam illius nec novam esse, nec a sacris Scripturis depromptam, sed ex Empedocle.

6. Quomodo Carpocrates inania proferat dicendo ab angelis creata fuisse omnia quæ sunt.

7. Quo modo Cerinthus nihil ex Scripturis sed ex Ægyptiorum placitis doctrinam suam constituerit.

5. Σατρονεῖλος cod. – Βασιλείδης λέων ἀκμάσας. Legendum Βασιλείδῃ συνακμάσας. Vide infra, § 28 : Σατορνεῖλος δέ τις συνακμάσας τῷ Βασιλείδῃ. — 6. ἀνδρὸς pro Μένανδρος cod. – ἐπέβαλε τὸ cod.; ἐπέβαλε τῷ conj. Mill. — 8. αὐτὸ cod. — 12. ἐκγράφων cod. pro ἐκ Γραφῶν. — 13. συνεσΊήσαντο cod.

8. Τίνα τὰ τοῖς Ἐβιωναίοις δοκοῦντα, καὶ ὅτι ἤθεσιν Ἰουδαϊκοῖς μᾶλλον προσέχουσι.

9. [224] Πῶς καὶ ὁ Θεόδοτος πεπλάνηται, ἃ μὲν τῶν Ἐβιωναίων ἐρανισάμενος, [ἃ δὲ τῶν Γνωστικῶν].

10. Καὶ τίνα Κέρδωνι ἔδοξε, καὶ αὐτῷ τὰ Ἐμπεδοκλέους εἰπόντι καὶ κακῶς προβιβάσαντι τὸν Μαρκίωνα.

11. Καὶ πῶς Λουκιανὸς μαθητὴς γενόμενος Μαρκίωνος ἀπηρυθρίασε (μόνος) τὸν Θεὸν βλασφημῆσαι.

12. Οὗ καὶ Ἀπελλῆς γενόμενος μαθητὴς, οὐ τὰ αὐτὰ τῷ διδασκάλῳ ἐδογμάτισεν, ἀλλὰ ἐκ φυσικῶν δογμάτων κινηθεὶς τὴν οὐσίαν τοῦ παντὸς ὑπέθετο.

α'. Περὶ Βασιλείδου.

13. Πελάγει κλυδωνιζομένῳ ὑπὸ βίας ἀνέμων ἐοικότα ὁρῶντας

8. Quæ sint Ebionæorum dogmata et quomodo Judæorum moribus præ cæteris adhæreant.

9. Quomodo Theodotus erraverit tum ex placitis Ebionæorum collectis quum ex dogmatibus Gnosticorum suam hæresim constituens.

10. Quæ placuerint Cerdoni dogmata Empedoclis repetenti et Marcionem male producenti.

11. Quomodo Lucianus, Marcionis discipulus, non erubuerit et ipse Deum blasphemare.

12. Quem magistrum Apelles secutus non eadem tamen quæ didicit edocuit, sed ex physicis dogmatibus supposuit esse universi mundi substantiam.

I. BASILIDES.

13. Considerantes hæreticorum dogmata, quæ fluctibus Oceani violentia

3-4. E vocabulis ἃ μὲν liquet ἃ δὲ et cætera deesse. Conf. infra (c. xxxv), quæ noster de Theodoto scripsit : « τὸν δὲ « Χρισθὸν ἐκ τῆς τῶν Γνωστικῶν καὶ « Κηρίνθου καὶ Ἐβίωνος σχολῆς ἀποσπά- « σας... » inde quæ desunt restitui. Dunck. male legit τὰ δὲ τοῦ Κηρίνθου. Ebionæi enim, ut noster ait, cum Cerintho de Christo consentiunt (c. xxxiv). — 5. Σακέρδωνι cod. Mill. Conf. infra, c. xxxvii. — 8. μόνος cod. ; ὁμοίως Duncker. Sed forsitan μόνος natum ex terminatione vocabuli γενόμενος suprapositi et delendum. – ἐβλασφήμησεν cod. ; βλασφημῆσαι conj. Mill. — Cap. I, l. 12. ὁρῶντες cod.

τὰ τῶν αἱρετικῶν δόγματα, ἐχρῆν τοὺς ἀκροατὰς παραπλεῖν ἐπιζητοῦντας τὸν εὔδιον λιμένα· τὸ γὰρ τοιοῦτον πέλαγός ἐστι καὶ θηριῶδες καὶ δύσβατον, ὡς εἰπεῖν τὸ Σικελιωτικόν, ἐν ᾧ μυθεύεται Κύκλωψ, καὶ Χάρυβδις, καὶ Σκύλλα καὶ . . . . . τὸ Σειρήνων ὄρος· ὃ διαπλεῦσαι φάσκουσι τὸν Ὀδυσσέα Ἑλλήνων οἱ ποιηταί, πανούργως χρησάμενον τῇ τῶν παροξέων θηρῶν δεινότητι. Διάφορος γὰρ ἡ τούτων ὠμότης πρὸς τοὺς διαπλέοντας ἦν· αἱ δὲ Σειρῆνες λιγὺ ᾄδουσαι καὶ μουσικὸν ἠπάτων τοὺς παραπλέοντας, πείθουσαι ἡδείᾳ φωνῇ προσάγειν τοὺς ἀκροωμένους. Τοῦτο μαθόντα φασὶ τὸν Ὀδυσσέα κατακηρῶσαι τὰς ἀκοὰς τῶν ἑταίρων, ἑαυτὸν δὲ τῷ ξύλῳ προσδήσαντα παραπλεῦσαι ἀκινδύνως τὰς Σειρῆνας κατακούσαντα τῆς τούτων ᾠδῆς. Ὃ ποιῆσαι τοῖς ἐντυγχάνουσι συμβουλεύω, καὶ ἢ τὰ ὦτα κατακηρώσαντας δι' ἀσθένειαν διαπλεῦσαι τὰ τῶν αἱρέσεων [225] δόγματα, μηδὲ κατακούσαντας [τὰ] πείθειν εὐκόλως δυνάμενα πρὸς ἡδονήν, ὡς λιγυρὸν ᾆσμα Σειρήνων, ἢ ἑαυτὸν τῷ ξύλῳ

ventorum agitatis similia sunt, auditores oportebat præternavigare et serenum portum quærere. Illud enim mare est belluis refertum et vix pervium ac si dixeris Siculum, in quo effinguntur et Cyclops et Charybdis et Scylla et Sirenum collis. Quem præter Ulyssem navigavisse Græcorum poetæ dicunt et callide usum fuisse acerbarum harum ferarum industria. Insignis enim sæviebat crudelitas earum in perfretantes; sed Sirenes dulci modulamine canentes eos qui prætervehebantur decipiebant et persuadebant ut ad ipsarum vocem appropinquarent qui auscultabant. Ferunt Ulyssem, quum hæc cognovisset, cera aures sociorum obturasse et ipsum alligatum malo præter Sirenas tuto navigavisse earumque cantus audivisse. Eadem ut faciant lectores exhortor, scilicet ut aures suas cera obstruentes propter infirmitatem præternavigent hæreticorum dogmata nec audiant quæ allicere animum possent ad voluptatem veluti Sirenarum suavi cantu, vel ut alligati

4. Σκύλα cod. Inde nonnullæ litteræ evanidæ; α est ultima quæ legi potest. An nomen Collis Sirenum? vel forsitan legendum χορός pro ὄρος. — 6. πράξεων θηρῶν cod.; παραδόξων θηρῶν susp. Mill.; παραξένων θηρίων Dunck.; ἐμπλάσθων κηρῶν Rœper. Lego παροξέων, α et ο facillime confusis in codd. — 9. ἰδίᾳ cod. pro ἡδείᾳ, ob eumdem sonum a librario confusis. — 12. συμβουλὴ cod.; ἐμή suspic. Millerus. — 14. μὴ δὲ cod. — [τὰ] addidi.

Χριστοῦ προσδήσαντα, πιστῶς κατακούσαντα, μὴ ταραχθῆναι, πεποιθότα ᾧ προσέσφιγκται, καὶ ἑστηκέναι ὀρθῶς.

14. Ἐπειδὴ οὖν ἐν ταῖς πρὸ ταύτης βίβλοις ἐξ ἐκτεθείμεθα τὰ πρότερα, δοκεῖ νῦν τὰ Βασιλείδου μὴ σιωπᾷν, ὄντα Ἀριστοτέλους τοῦ Σταγειρίτου δόγματα, οὐ Χριστοῦ· ἀλλ' εἰ καὶ πρότερον ἔκκειται τὰ Ἀριστοτέλει δοκοῦντα, οὐδὲ νῦν ὀκνήσομεν προϋποθέσθαι ἐν συντόμῳ, πρὸς τὸ τοὺς ἐντυγχάνοντας διὰ τῆς τῶν ἔγγιον [ὄντ]ων ἀντιπαραθέσεως συνιδεῖν εὐκόλως τὰ ὑπὸ Βασιλείδου ὄντα Ἀριστοτελικὰ σοφισλεύματα.

15. Ἀριστοτέλης μὲν οὖν τὴν οὐσίαν διαιρεῖ τριχῶς· ἔστι γὰρ αὐτῆς τὸ μέν τι γένος, τὸ δέ τι εἶδος, ὡς ἐκεῖνος λέγει, τὸ δέ τι ἄτομον· ἄτομον δὲ οὐ διὰ σμικρότητα σώματος, ἀλλὰ φύσει τομὴν

ligno Christi cum fide audiant eum, nec commoveantur, fidentes illi cui adstricti stant recti.

14. Quum in sex prioribus libris priores hæreses exposuerimus, nunc oportet de Basilide dicere, cujus dogmata sunt Aristotelis Stagiritæ non Christi. Verum, etsi hujusce philosophi placita supra explicata sunt, ea nunc compendiose exponere non dubitabimus, ut lectores propius positarum comparatione doctrinarum facilius intelligant Basilidis sophismata ab Aristotele fuisse deprompta.

15. Aristoteles igitur substantiam tripliciter partitur. Est enim in illa et genus et species, ut ipse dicit, et individuum; individuum autem sic vocatur non propter corporis parvitatem, sed quod natura sua haud ullam sectio-

2. προσεσφίγγει cod.; προσέσφιγκται susp. Mill. – ἑστηκεν cod. Mill.; ἑστηκέναι Rœper. — 3. προταύταις cod. — 4-7. σιωπᾷν τὰ cod. Mill. pro σιωπᾷν ὄντα, finalibus litteris vocabuli σιωπᾷν cum primis vocabuli ὄντα a librario confusis, et item l. 7. ἔγγιων ὤν cod. Millerus pro ἔγγιον ὄντων. Miller. susp. ἐγγιζόντων; Dunck. τούτων ἔγγιον. — 8. ὑπὸ singulare, nisi excidit φλναρηθέντα vel aliud verbum. De Basilide lege: B. Iren. lib. I, c. XXIV; Clem. Alex. Strom. lib. III et VII; Tertull. *Præs.* XLVI; B. Epiph. *Hær.* XXIV; Theod. lib. I, c. IV; Euseb. *Hist. eccles.* lib. IV, c. VII; Phil. c. XXXII. Quæ noster de Basilide affert nova sunt, usque nunc omnino ignota et magni momenti. De his conf. Jacobii opusculum inscriptum, *Basilidis philosophi gnostici sententiæ* (Berolini, 1852); Uhlhornii libr. *das Basilidianische System mit besonderer Rücksicht auf die Angaben des Hippolytus dargestellt* (Göttingen, 1855). — 11. τὸ μὴν cod.

ἀναδέξασθαι μηδ' ἡντιναοῦν δυνάμενον· τὸ δὲ γένος ἐστὶν οἱονεὶ σωρός τις ἐκ πολλῶν καὶ διαφόρων καταμεμιγμένος σπερμάτων· ἀφ' οὗ γένους οἱονεί τινος σωροῦ πάντα τὰ τῶν γεγονότων εἴδη διακέκριται· καὶ ἔστι τὸ γένος [ἓν] ὂν πᾶσι τοῖς γεγενημένοις ἀρκοῦν. Ἵνα δὲ σαφὲς ἔσται τὸ λεγόμενον, δείξω διά του παραδείγματος δι' οὗ ἐπὶ τὴν ὅλην τοῦ Περιπάτου θεωρίαν ἀναδραμεῖν ἔσται.

16. Λέγομεν εἶναι ζῷον ἁπλῶς, οὐχὶ τὶ ζῷον· ἔστι δὲ τοῦτο τὸ ζῷον οὐ βοῦς, οὐχ ἵππος, οὐκ ἄνθρωπος, οὐ θεός, οὐκ ἄλλο τι τῶν ὁτιδήποτε ἔστι δηλοῦν, ἀλλὰ ἁπλῶς ζῷον· ἀπὸ τούτου τοῦ ζῴου αἱ πάντων τῶν κατὰ (226) μέρος ζῴων ἰδέαι τὴν ὑπόστασιν ἔχουσι. Καὶ ἔστι ὑπόστασις τοῖς ζῴοις τοῖς γεγενημένοις ἐν εἴδεσι τοῦτο τὸ ἀνείδεον ζῷον καὶ τῶν γεγενημένων οὐδέν. Ἔστι γὰρ ἄνθρωπος ζῷον ἀπ' ἐκείνου τοῦ ζῴου λαμβάνων τὴν ἀρχήν, καὶ ζῷον ἵππος ἀπ' ἐκείνου

nem admittere possit; genus est veluti acervus quidam ex omnibus variisque seminibus coactis effectus. Ex quo genere, veluti ex quodam acervo, omnes variæ species eorum quæ nata sunt discernuntur; et est genus unum illud omnibus generatis sufficiens. Ut autem liquidius appareat quod dicimus, utemur exemplo quo facile erit omnem Aristotelis speculationem perspicere.

16. Dicimus simpliciter animal esse, non quoddam animal. Est autem hoc animal, nec bos, nec equus, nec homo, nec deus, neć aliud quidquam est quod quoquomodo apparet, sed est animal simpliciter. Ex isto animali omnes omnium singularium animalium species substantiam habent, et inest in speciebus omnium animalium quæ creata sunt idem hoc animal specie carens et quod creatorum nihil est. Etenim animal est homo qui ab hoc eodem animali ducit originem, et animal est equus qui similiter ab hoc

1. ἥντινα οὖν cod. Mill. Duncк. – οἱωνεὶ cod. — 3. οἰωνεὶ cod. — 3-4. διακέκριται Rœper.; διάκεινται cod. Miller. — 4. τὸ... ὂν cod. Mill. qui notavit superesse vestigia vocum Θεὸς ὄν; at codice non bene inspecto; nam duo litteræ tantum desunt, quibus imposita erant, ut clare apparent, spiritus asper et gravis toni signum. Hinc ἓν restituendum conjeci; quod sententiæ aptum est. — 4-5. ἵνα ἔσται, jam notavimus futurum pro subjunctivo post ἵνα. — 5. διὰ τοῦ cod. Mill. — 9. ὅτι δήποτε cod. — 11. πᾶσις cod. superposito ο; βάσις Mill. conj.; ὑπόστασις Duncker. π confuso cum στ. – ἴδεσι cod. — 11-12. ἀνίδεον cod. De his conf. Porphyrii Isag. c. 11, et Arist. Cat. c. v. — 13. λαμβάνον Dunck.

τοῦ ζῴου λαμβάνων τὴν ἀρχήν· ὁ ἵππος καὶ βοῦς καὶ κύων καὶ τῶν ἄλλων ζῴων ἕκασ|ον ἀπὸ τοῦ ζῴου τοῦ ἁπλοῦ λαμβάνει τὴν ἀρχήν, ὃ ἐσ|ι τούτων οὐδὲ ἕν. (17.) Εἰ δὲ οὐκ ἔσ|ι τούτων οὐδὲ ἓν ἐκεῖνο τὸ ζῷον, ἐξ οὐκ ὄντων γέγονεν ἡ τῶν γεγενημένων κατὰ Ἀρισ|οτέλην ὑπόσ|ασις· [καὶ] γὰρ τὸ ζῷον, ὅθεν ταῦτα ἐλήφθη κατὰ μέρος, ἐσ|ὶν οὐδὲ ἕν. Οὐδὲ ἕν δὲ ὂν γέγονε τῶν ὄντων μία τις ἀρχή. Τίς δὲ ὁ ταύτην καταβεβλημένος (τὴν οὐσίαν) τῶν γεγονότων ὕσ|ερον ἀρχήν, ἐπὶ τὸν οἰκεῖον ἐρχόμενοι (τοιούτων) λόγον ἐροῦμεν.

18. Ἐπειδὴ ἐσ|ὶν ἡ οὐσία τριχῇ [διηρημένη], ὡς ἔφην, γένος, εἶδος, ἄτομον, καὶ ἐθέμεθα τὸ γένος εἶναι ζῷον, τὸν δὲ ἄνθρωπον εἶδος τῶν πολλῶν ζῴων ἤδη κεχωρισμένον, συγκεχυμένον δὲ ὅμως ἔτι καὶ μήπω μεμορφωμένον εἰς εἶδος οὐσίας ὑποσ|ατικῆς· ὀνόματι μορφώσας τὸν ἀπὸ τοῦ γένους ληφθέντα ἄνθρωπον, ὀνομάζω Σωκράτην, ἢ Διογένην, ἤ τι τῶν πολλῶν ὀνομάτων ἔν, καὶ ἐπειδὰν

animali originem ducit: equus et bos et canis et cætera singula animalia originem ducunt ab hoc animali quod omnium horum nullum est. (17) Quod si horum nullum sit istud animal, ex iis quæ non sunt provenit, secundum Aristotelem, omnium creatorum substantia. Etenim illud animal, unde hæc singula animalia proveniunt, nullum est; et, quum nullum sit, effectum est omnium quæ sunt unum principium. Quis autem hanc substantiam principium omnium postea creatorum posuerit, aggressi hanc propriam quæstionem dicemus.

18. Quum igitur tria sint in substantia, ut supra dixi, genus, species et individuum, quumque exposuerimus genus esse animal, hominem autem esse speciem, quum ab omnibus animalibus distinctus videatur, sed adhuc commixtus cæteris suæ speciei et nondum efformatus ut sit species singularis substantiæ, ego hunc hominem ex genere assumptum nomine quodam efformans voco eum Socratem vel Diogenem vel quolibet tam mul-

4-5. Hæc sic leguntur in cod. et apud Millerum: *κατὰ Ἀρισ|οτέλην ὑπόσ|ασις* γὰρ τὸ ζῷον ὅθεν ταῦτα ἐλήφθη. Κατὰ μέρος ἐσ|ὶν οὐδὲ ἓν, οὐδὲ ἕν, οὐδὲ ἐνδέον γεγονε, κ. τ. λ.* — 7. *τὴν οὐσίαν* de glossa illatum videtur et delendum. — 8. *τοιοῦτον* cod. Mill.; *τοιούτων* Dunck. Suspicor priorem librarium incaute scripsisse *τόπον* et punctis delevisse ut scriberet *λόγον*; deinde posteriorem legisse et scripsisse *τοιοῦτον* pro *τόπον*. — 9. [*διηρημένη*] rest. Dunck. Conf. infra, p. 340, l. 14. — 11. *ἔτι συγκεχυμένον* cod. — 12. *ὑποσ|ατῆς* cod. Mill. — 14. *καὶ* delet Rœper.

ὀνόματι καταλάβω τὸν ἄνθρωπον εἶδος γένους γεγενημένον, ἄτομον καλῶ τὴν τοιαύτην οὐσίαν. Ἐτμήθη γὰρ τὸ μὲν γένος εἰς εἶδος, τὸ δὲ εἶδος εἰς ἄτομον, τὸ δὲ ἄτομον ἐπειδὰν γένηται ὀνόματι κατειλημμένον, οὐχ οἷόν [τε] τμηθῆναι κατὰ φύσιν εἰς ἄλλο τι, ὡς ἐτέμομεν τῶν προλελεγμένων ἕκαστον.

Ταύτην Ἀριστοτέλης πρώτην καὶ μάλιστα [λεγομένην], καὶ κυριωτάτην [οὐσίαν καλεῖ], μήτε καθ'[227] ὑποκειμένου τινὸς λεγομένην, μήτε ἐν ὑποκειμένῳ οὖσαν· καθ' ὑποκειμένου [δὲ] λέγει, οἱονεὶ τὸ γένος ὅπερ ἔφη ζῷον κατὰ πάντων τῶν κατὰ μέρος ὑποκειμένων ζῴων οἱονεὶ βοός, ἵππου καὶ τῶν ἐφεξῆς, κοινῷ ὀνόματι λεγόμενον. Ἀληθὲς γάρ ἐστιν εἰπεῖν ὅτι ζῷον ἄνθρωπός ἐστι, καὶ ζῷον ἵππος, καὶ ζῷόν ἐστι βοῦς καὶ τῶν ἄλλων ἕκαστον· τουτέστι τὸ καθ' ὑποκειμένου, τὸ ἓν ὂν κατὰ πολλῶν καὶ διαφόρων τοῖς εἴδεσι δυνάμενον ὁμοίως λέ-

torum nominum; et quando istum hominem, inquam, speciem effectum ex genere, nomine comprehendi, talem substantiam esse individuum dico. Divisum est enim genus in speciem, species autem in individuum; individuum vero, postquam nomine comprehensum exstitit, non potest natura sua in aliud quodque dividi quomodo ea de quibus supra diximus.

Hanc Aristoteles vocat primam et præcipue nominatam, et maxime propriam substantiam quæ nec de subjecto affirmari potest nec in subjecto inest: de subjecto autem affirmari dicit velut affirmatur de genere quod tantum animalis nomine designat quum illud refert ad omnia singulatim animalia quæ existunt, ut quidem bovem, equum, et quæ subinde communi nomine appellantur. Verum enim est dicere hominem esse animal, et esse equum animal, et bovem et cæterorum unumquodque; illud est quod vocat de subjecto, scilicet hanc unam essentiam quæ eadem dici potest de multis

4. οἷον cod. restituit [τε] Mill. — 7. [οὐσίαν καλεῖ] quæ deerant in cod. restit. Miller. Restituendum etiam [λεγομένην] post μάλιστα (l. 6), hæc enim apud Aristotelem a quo mutuata sunt sic leguntur (Cat. c. v): Οὐσία δέ ἐστιν ἡ κυριώτατά τε καὶ πρώτως καὶ μάλιστα λεγομένη, ἣ μήτε καθ' ὑποκειμένου τινὸς λέγεται, μήτ' ἐν ὑποκειμένῳ τινί ἐστιν... Cf. etiam infra, p. 340, l. 15 : πρώτην cod.; πρώτως Aristot.; sed crebro in eodem legitur: πρῶται οὐσίαι. — 8. οἷον εἰ cod. Mill. — 9. ἔφην Rœperus; ἔφη cod. Mill. — 10. κοινῶν cod. – λεγομένων cod. Mill. — 12. τοῦ καθυποκειμένου cod. — 13. ἴδεσι cod.

γεσθαι. Οὐ γὰρ διαφέρει ἵππος ἀνθρώπου ἢ ζῷον, οὐδὲ βοῦς· ὅρος γὰρ ὁ τοῦ ζῴου πᾶσιν ἁρμόζει τοῖς ζῴοις ὁμοίως λεγομένοις. Τί γάρ ἐστι ζῷον; ἂν ὁριζώμεθα, πάντα τὰ ζῷα κοινὸς καταλήψεται ὅρος. Ζῷον γάρ ἐστιν οὐσία ἔμψυχος, αἰσθητική, οἷον βοῦς, ἄνθρωπος, ἵππος, τῶν ἄλλων ἕκαστον. Ἐν ὑποκειμένῳ δέ, φησίν, ἐστὶν ὃ ἔν τινι, μὴ ὡς μέρος, ὑπάρχον, ἀδύνατον χωρὶς εἶναι τοῦ ἐν ᾧ ἐστὶ τῶν συμβεβηκότων ἕκαστον τῇ οὐσίᾳ, ὃ καλεῖται ποιότης, καθὸ ποιοὶ τινὲς λεγόμεθα, οἷον λευκοί, γλαυκοί, μέλανες, δίκαιοι, ἄδικοι, σώφρονες, καὶ τὰ τούτων παραπλήσια. Τούτων δὲ ἓν αὐτὸ καθ' αὑτὸ οὐ δυνατόν ἐστι γενέσθαι, ἀλλὰ δεῖ ἔν τινι εἶναι. Εἰ δὲ οὔτε τὸ ζῷον ὃ κατὰ πάντων λέγω τῶν καθ' ἕκαστα ζῴων, οὔτε [τὰ] συμβεβηκότα ἃ ἐν πᾶσιν οἷς συμβέβηκεν εὑρίσκεται, δυνατὸν αὐτὰ καθ' αὑτὰ γενέσθαι, ἐκ τούτων δὲ συμπληροῦται τὰ ἄτομα τῶν οὐκ ὄντων, καὶ ἔστιν ἡ τριχῇ διῃρημένη οὐσία οὐκ ἐξ ἄλλων συνεστῶσα. Πρώτη ἄρα καὶ κυριωτάτη καὶ μάλιστα λεγομένη οὐσία

animalibus etsi specie differant. Non autem differt equus ab homine quatenus est animal, nec bos differt. Nam definitio animalis omnibus æque convenit animalibus. Quid enim est animal? Si definitionem statuamus, omnia animalia comprehendet communis definitio. Animal enim est substantia animata, sensibilis, quales sunt et bos et homo et equus et cæterorum unumquodque. In subjecto autem ait esse quod in aliquo inest, non ut pars ejus, et quod non potest existere sine illo in quo insunt omnia singulatim quæ substantiæ conveniunt, quæ quidem nomen habent qualitatis per quam quales quidam dicimur, scilicet albi, glauci, nigri, justi, injusti, prudentes et similibus aliis insignes. Istorum autem ne unum quidem per se potest existere, sed necesse est ut sit in aliquo. Quod si nec animal illud (essentia animalis), quod de omnibus singulatim animalibus dico, nec qualitates, quæ inveniuntur in omnibus quibus conveniunt, possunt existere per se, ex istis igitur quæ non sunt, complentur individua, et tripliciter divisa est substantia et ex aliis non est constituta. Prima igitur et maxime propria

1. οὐδὲ γὰρ cod. – ὁ δὲ βοῦς cod. — 2. ἁρμόζειν cod. – λεγόμενον cod. — 4. τοῦτο cod.; οἷον susp. Mill. — 6. ὑπάρχων cod. – ὅ ἐστι Rœp. pro ἐν ᾧ. — 10. αὐτὸ τῷ δυνατὸν cod. — 11. [τὰ] additum. — 13. ἐκ τῶν Dunck. — 14. καὶ ἔστιν cod. Miller.; καθέστηκεν Dunck. — 15. κυριωτάτη cod. Mill.; κυριώτατα Arist.

[εἰ] ἐκ τούτων ὑπάρχει, ἐξ οὐκ ὄντων κατὰ τὸν Ἀριστοτέλην ἐστίν.

(228) 19. Ἀλλὰ περὶ μὲν τῆς οὐσίας ἀρκέσει τὰ λεγόμενα νῦν. Οὐ μόνον δὲ ἡ οὐσία καλεῖται γένος, εἶδος, ἄτομον, ἀλλὰ καὶ ὕλη καὶ εἶδος καὶ στέρησις· διαφέρει δὲ οὐδὲν [καὶ] ἐν τούτοις μενούσης τῆς τομῆς. Τοιαύτης δὲ οὔσης τῆς οὐσίας, ἔστιν ἡ τοῦ κόσμου διαταγὴ γεγενημένη κατ' αὐτὸν τοιοῦτόν τινα τρόπον. Ὁ κόσμος ἔστι κατὰ Ἀριστοτέλην διηρημένος εἰς μέρη πλείονα καὶ [διάφορα· καὶ] ἔστι τοῦ κόσμου μέρος τοῦθ' ὅπερ ἐστὶν ἀπὸ τῆς γῆς μέχρι τῆς σελήνης, ἀπρονόητον, ἀκυβέρνητον, ἀρχόμενον μόνῃ τῇ φύσει τῇ ἑαυτοῦ· τὸ δὲ μετὰ τὴν σελήνην, ἐν πάσῃ τάξει καὶ προνοίᾳ καὶ κυβερνήσει τεταγμένον, μέχρι τῆς ἐπιφανείας τοῦ οὐρανοῦ. Ἡ δὲ ἐπιφάνεια πέμπτη τις οὖσα οὐσία, φυσικῶν ἀπηλλαγμένη στοιχείων πάντων, ἀφ' ὧν ὁ κόσμος τὴν σύστασιν ἔχει, καὶ ἔστιν αὕτη τις ἡ πέμπτη κατὰ τὸν Ἀριστοτέλην οὐσία, οἱονεὶ οὐσία τις ὑπερκόσμιος, καὶ γέγονεν αὐτῷ κατὰ τὴν διαίρεσιν τοῦ κόσμου ὁ τῆς φιλοσοφίας διη-

et præcipue nominata substantia ex istis provenit: est igitur ea ex non existentibus secundum Aristotelem.

19. Quæ dicimus de substantia nunc sufficient. Substantia autem non solum vocantur genus, species, individuum, sed etiam materia et forma et privatio; neque differt autem substantia in istis etsi maneat divisio. Sic autem constituta substantia, mundus ordinatus est hoc fere modo. Mundus, secundum Aristotelem, divisus est in partes plurimas et diversas. Pars mundi quæ patet a terra usque ad lunam est improvida et rectoris expers et soli naturæ suæ obedit. Pars autem illa quæ ultra lunam expanditur usque ad superficiem cœli est in omni ordine et cum providentia et gubernatione ordinata. Hæc vero superficies cœli est substantia quædam quinta ab omnibus physicis remota principiis quibus hic mundus constat, et est illa quinta secundum Aristotelem substantia veluti substantia quædam supermundana, secundum quas divisiones mundi etiam philosophica apud

1. [εἰ] add. Rœper. — 4. τὸ γένος cod. — 5. οὐ διαφέρει Rœper.; οὐδὲ ἐν cod. Mill. — 8. Uncis inclusa supplevit Mill. — 10. ἀρκούμενον cod. an ἀρχόμενον? Vide infra: φύσει διοικουμένων (p. 342, l. 2) et ὁ κόσμος..... φύσει κυβερνώμενος (p. 343, l. 6). — 12. τεταγμένη cod.

ρημένος λόγος. Φυσικὴ γάρ τις Ἀκρόασις αὐτῷ γέγονεν, ἐν ᾗ ποιῆται περὶ τῶν φύσει καὶ οὐ προνοίᾳ διοικουμένων ἀπὸ τῆς γῆς μέχρι τῆς σελήνης πραγμάτων. Γέγονε δὲ αὐτῷ καὶ Μετὰ τὰ φυσικὰ περὶ τῶν μετὰ σελήνην ἰδία τις ἄλλη οὕτως ἐπιγραφομένη πραγματεία λόγων· γέγονε δὲ αὐτῷ Περὶ Πέμπλης Οὐσίας ἴδιος λόγος, ὃς ἐστιν αὐτῷ Θεολογούμενος. Τοιαύτη τις καὶ ἡ διαίρεσις τῶν ὅλων, ὡς τύπῳ περιλαβεῖν [τὴν] κατὰ Ἀριστοτέλην Φιλοσοφίαν. Ὁ δὲ Περὶ Ψυχῆς αὐτῷ λόγος ἐστὶν ἀσαφής. Ἐν τρισὶ γὰρ συγγράμμασιν ὅλοις οὐκ ἔστιν εἰπεῖν σαφῶς ὅ τι φρονεῖ περὶ ψυχῆς [229] Ἀριστοτέλης· ὃν γὰρ ἀποδίδωσι τῆς ψυχῆς ὅρον ἔστιν εἰπεῖν ῥᾴδιον· τὸ δὲ ὑπὸ ὅρου δεδηλωμένον ἐστὶ δυσεύρετον. Ἔστι γάρ, φησί, ψυχὴ φυσικοῦ σώματος ὀργανικοῦ ἐντελέχεια· ἡ τίς ποτέ ἐστι, λόγων πάνυ πολλῶν δεῖται καὶ μεγάλης ζητήσεως. Ὁ δὲ Θεὸς ὁ πάντων τούτων τῶν ὄντων καλῶν αἴτιος, οὗτος τῆς ψυχῆς ἔστι καὶ

eum ratio distincta est. Edita est enim ab illo disquisitio inscripta Φυσικὴ Ἀκρόασις in qua disputatum est de omnibus quæ ordinantur natura, non providentia, ex iis quæ patent a terra usque ad lunam. Edidit etiam Aristoteles alium peculiarem tractatum de iis quæ ultra lunam sunt et cui titulus iste : Μετὰ τὰ Φυσικά. De quinta autem substantia peculiarem disquisitionem cui titulus : Περὶ Πέμπλης Οὐσίας edidit, quæ quidem est ejus theologia. Talis est distributio universorum ut summatim comprehendam Aristotelis philosophiam. Sermo autem illius περὶ ψυχῆς (de anima) est obscurus. In tribus enim totis libris non liquido dici potest quid Aristoteles de anima sentiat. Quam enim definitionem animæ dat, eam dicere facile est : quid autem hac definitione declaretur, est inventu difficile. Anima enim, ait, est corporis physici et organis instructi *entelechia;* qualis autem illa sit ut dicamus, opus est multis verbis et maxima inquisitione. Deum autem auctorem omnium entium bonorum et ipsum auctorem animæ difficilius est

1-2. ποιῆται cod. Mill. ; πεπόνηται Dunckerus. At apud Plat. et Plut. legitur ποιεῖν et ποιεῖσθαι περὶ cum hoc sensu : scribere, componere. — 7. [τὴν] addidi. — Φιλοσοφῆσαι cod. ; καὶ τῆς κατὰ Ἀ. Φιλοσοφίας Rœperus ; Φιλοσοφήσαντα conj. Mill. — 10. ἣν γὰρ cod. superscripto ὃν. Vide Arist. *De Anima*, l. II, c. 1, Miller. — 12. ἥτις cod. — 12-13. λέγων cod. pro λόγων πάνυ πολλῶν, quæ infra post ψυχῆς ἔστι in cod. posita huc Rœperus recte retrahit.

μακροτέρῳ τῷ θεωροῦντι γνωσθῆναι χαλεπώτερος. Ὁ δὲ ὅρος ὃν Ἀριστοτέλης ἀποδίδωσι περὶ τοῦ Θεοῦ, χαλεπὸς μὲν οὐκ ἔστι γνωσθῆναι, νοηθῆναι δέ ἐστιν ἀμήχανος. Νόησις γάρ, φησίν, ἔστι νοήσεως, ὅπερ ἔστι παντάπασιν οὐκ ὄν· ὁ δὲ κόσμος ἄφθαρτος, ἀΐδιος κατὰ Ἀριστοτέλην ἐστίν· οὐδὲν γὰρ ἔχει πλημμελὲς ἐν αὑτῷ, προ- 5
νοίᾳ καὶ φύσει κυβερνώμενος. Καταβέβληται δὲ Ἀριστοτέλης οὐ μόνον περὶ Φύσεως καὶ Κόσμου καὶ Προνοίας καὶ Θεοῦ λόγους, ἀλλὰ γὰρ γέγονεν αὐτῷ καὶ πραγματεία λόγων τις ἠθικῶν, ἐπιγράφει δὲ ταῦτα Ἠθικὰ βιβλία, δι' ὧν σπουδαῖον ἐκ φαύλου τὸ τῶν ἀκροωμένων ἦθος ἐργάζεται. Ἐὰν [οὖν] ὁ Βασιλείδης εὑρεθῇ μὴ τῇ δυνάμει μόνῃ ἀλλὰ 10
καὶ τοῖς λόγοις αὐτοῖς καὶ τοῖς ὀνόμασι τὰ τοῦ Ἀριστοτέλους δόγματα εἰς τὸν Εὐαγγελικὸν καὶ σωτήριον ἡμῶν λόγον μεθαρμοζόμενος, τί λείψει ἢ τὰ ἀλλότρια ἀποδόντας ἐπιδεικνύναι [230] αὐτοῖς τούτου μαθηταῖς, ὅτι ἐθνικοὺς ὄντας αὐτοὺς Χριστὸς οὐδὲν ὠφελήσει;

cognoscere quam multa alia, etiam ab illo qui prolixiori meditatione contemplatur. Definitionem vero Dei quam dat Aristoteles non arduum est cognoscere; arduum autem est eam intelligere. Conceptio enim est, ait, conceptionis; quod est prorsus et omnino non ens; mundus autem secundum Aristotelem est incorruptibilis et æternus. Nihil enim in se habet inconcinnum, quippe a providentia et natura est gubernatus. Composuit Aristoteles non solum de Natura et de Mundo et de Providentia et de Deo disquisitiones, sed etiam edidit tractatum quemdam de moribus cui titulus est Ἠθικὰ βιβλία, quo libro ex pravis efficit ut sint probi auditorum mores. Quod si igitur Basilidem inveniamus non tantum sensu sed ipsis verbis et nominibus transtulisse Aristotelis dogmata in Evangelicum hunc librum qui salus nostra est, quid deerit nisi ut aliena suo auctori reddentes ostendamus istius hominis discipulis Christum eis, quod ethnici sint, non esse profuturum?

1. μακροτέρῳ λόγῳ cod.; λόγῳ delend. — 1-7. *De Mundo liber*, de quo Fabric. t. III, p. 232. Inter Aristotelis scripta deperdita non memoratur tractatus *De Provid.* Fabr. t. III, p. 404. Mill. — 6-7. *Physicæ auscult.* lib. VIII; cf. Fabr. *Bibl. gr.* t. III, p. 225, Mill. — 7 sqq. An Θεολογούμενα de quo Fabr. t. III, p. 394? Mill. — 8. ἐπίγραφε cod. Tria sunt opera quæ eumdem referunt titulum: *Ethicor. ad Nicomach.* l. X, Fabr. t. III, p. 262; *Magnorum Moralium* l. II, Fabr. t. III, p. 268, et *Moralium ad Eudemum* l. VII, Fabr. t. III, p. 269, Mill. — 10. [οὖν] restit. Mill. — 13. λήψει cod. Post ἀλλότρια forsitan addendum ᾧ προσήκει. — ἐπιδεικνῦν αὐτοῖς cod. pro ἐπιδεικνύναι τοῖς, ultimis litteris unius vocis cum primis alterius confusis.

20. Βασιλείδης τοίνυν καὶ Ἰσίδωρος, ὁ Βασιλείδου παῖς γνήσιος καὶ μαθητής, φασὶν εἰρηκέναι Ματθίαν αὐτοῖς λόγους ἀποκρύφους, οὓς ἤκουσε παρὰ τοῦ Σωτῆρος κατ' ἰδίαν διδαχθείς. Ἴδωμεν οὖν πῶς καταφανῶς Βασιλείδης ὁμοῦ καὶ Ἰσίδωρος καὶ πᾶς ὁ τούτων χορὸς οὐχ ἁπλῶς καταψεύδεται μόνου Ματθίου, ἀλλὰ γὰρ καὶ τοῦ Σωτῆρος αὐτοῦ. Ἦν, φησίν, ὅτε ἦν οὐδέν, ἀλλ' οὐδὲ τὸ οὐδὲν ἦν τι τῶν ὄντων, ἀλλὰ ψιλῶς καὶ ἀνυπονοήτως δίχα παντὸς σοφίσματος ἦν ὅλως οὐδὲ ἕν. Ὅταν δὲ λέγω, φησί, τὸ ἦν, οὐχ ὅτι ἦν λέγω, ἀλλ' ἵνα σημάνω τοῦτο ὅπερ βούλομαι δεῖξαι. Λέγω, φησίν, ὅτι ἦν ὅλως οὐδέν. Ἔστι γάρ, φησίν, ἐκεῖνο οὐχ ἁπλῶς ἄῤῥητον [ὃ] ὀνομάζεται· ἄῤῥητον γοῦν αὐτὸ καλοῦμεν, ἐκεῖνο δὲ οὐδὲ ἄῤῥητον· καὶ γὰρ τὸ οὐδ' ἄῤῥητον, οὐκ ἄῤῥητον ὀνομάζεται, ἀλλὰ ἔστι, φησίν, ὑπεράνω παντὸς ὀνόματος ὀνομαζομένου. Οὐδὲν γὰρ τῷ κόσμῳ, φησίν, ἐξαρκεῖ τὰ ὀνόματα, οὕτως ἐστὶ πολυσχιδής, ἀλλὰ ἐπιλέλοιπε· καὶ οὐ δέχομαι, φησί, κατὰ πάντων εὑρεῖν κυρίως ὀνόματα, ἀλλὰ

20. Basilides igitur et Isidorus, Basilidis genuinus filius et discipulus, aiunt Matthiam ipsis dedisse sermones apocryphos quos dicentem Salvatorem audiverat, ab illo privatim edoctus. Videamus igitur quam evidenter Basilides et Isidorus et omnis eorum chorus mendacia proferant non solum in Matthiam sed etiam in Salvatorem ipsum. Erat, ait, quum nihil erat, sed ne hoc nihil quidem erat quidquam eorum quæ sunt, sed, ut loquar nude et plane et sine omni sophismate, erat omnino nihil. Quum autem dico *erat*, non fuisse dico, sed hoc modo loquor ut ostendam quod volo ostendere. Dico, ait, *erat omnino nihil*. Id autem, ait, non est simpliciter ineffabile quod dicitur. Ineffabile certe hoc vocamus (quod nihil omnino erat), illud vero (de quo supra diximus *erat quum nihil erat*) ne est quidem ineffabile. Quod non ineffabile quidem est non vocatur ineffabile, sed est, ait, supra omne nomen quod nominari potest. Mundo autem nomina non sufficiunt, quod nimium divisus est, sed deficiunt. Non suscipio munus propria nomina

2. *φησὶν* cod. – *Ματθίαν* cod.; *Ματθαῖον* Mill. Apocryphus liber cui noster alludit non Matthæo apostolo sed Matthiæ adscriptus est. Hæc et sqq. (§§ 20-27) recensuit Buns. in *Anal. Anten.* I, p. 57 sqq. — 6. *φησὶ τότε* cod. pro *φησίν, ὅτε*, corr. Miller. — 8. *δὲ λέγη* cod. Miller. pro *δὲ λέγω*. – *οὐκ* cod. Miller. — 9. *σημανῶ*? Rœper. — 10. *ἄῤῥητον ὀνομάζεται* cod. Mill.; *ὃ* addunt Buns. Bern. — 12. *οὐδ'* Dunck. — 15. *οὐκ ἐνδέχεται* conj. Rœp. pro *οὐ δέχομαι*.

δεῖ τῇ διανοίᾳ, οὐ τοῖς ὀνόμασι, τῶν ὀνομαζομένων τὰς ἰδιότητας ἀῤῥήτως ἐκλαμβάνειν. Ἡ γὰρ ὁμωνυμία ταραχὴν ἐμπεποίηκε καὶ πλάνην τῶν πραγμάτων τοῖς ἀκροωμένοις. Τοῦτο πρῶτον σφετέρισμα καὶ κλέμμα τοῦ Περιπάτου λαβόντες, ἀπατῶσι τὴν ἄνοιαν τῶν συναγελαζομένων ἅμα αὐτοῖς· πολλαῖς γὰρ γενεαῖς Ἀρισ- 5
τέλης Βασιλείδου γεγενημένος πρῶτος, τὸν περὶ τῶν ὁμωνύμων ἐν ταῖς Κατηγορίαις [231] καταβέβληται λόγον, ὃν ὡς ἴδιον οὗτοι καὶ καινόν τινα ἐκ τῶν Ματθίου λόγων κρυφίων ἐνδιασαφοῦσιν.

21. Ἐπεὶ οὐδὲν [ἦν] οὐχ ὕλη, οὐκ οὐσία, οὐκ ἀνούσιον, οὐχ ἁπλοῦν, οὐ σύνθετον, [οὐ νοητὸν,] οὐκ ἀνόητον, [οὐκ αἰσθητὸν,] οὐκ 10
ἀναίσθητον, οὐκ ἄνθρωπος, οὐκ ἄγγελος, οὐ Θεός, οὐδὲ ὅλως τι τῶν ὀνομαζομένων, ἢ δι' αἰσθήσεως λαμβανομένων, ἢ νοητῶν πραγμάτων,

omnium inveniendi, sed necesse est mente, non nominibus, nominatorum individualitates ineffabiliter concipere. Communitas enim nominum caliginem offundit et audientes efficit ut de rebus errent. Hoc primum usurpaverunt et furati sunt a Peripato Basilidis et Isidori discipuli, sicque decipiunt amentes eos qui una cum ipsis vivunt. Multis enim sæculis ante Basilidem natus Aristoteles prior de communitate nominum in Categoriis sermonem composuit, quem ut proprium et novum quemdam ex Matthiæ occultis sermonibus isti præferunt.

21. Quum igitur nihil esset, nec materia, nec substantia, nec illud cui substantia deest, nec simplex, nec compositum, [nec conceptum,] nec inconceptum, [nec sensibile,] nec insensibile, nec homo, nec angelus, nec Deus, nec omnino quidquam eorum quæ nominantur, vel sensu comprehenduntur,

1. δὴ cod. pro δεῖ. – αὐτοῖς ὀνόματα Mill. Dunck. Litteræ vix apparent in codice, quo tamen bene inspecto legitur οὐ τοῖς ὀνόμασι, quod etiam legunt Buns. Bern. — 2. In ἐκλαμβάνειν extremam litteram delere voluisse videtur librarius. Miller. – ἐκπεποίηκε. — 6. πρῶτος cod. Mill. Bunsen.; πρότερος Dunck. At apud posteriores πρῶτος pro πρότερος usurpatur, ut notant lexicographi et exemplis confirmant. — 8. ἐκ τῶν Buns.; καὶ τῶν cod. – κρύφιον τινὰ cod.; κρυφίων Buns.; κρύφιόν τινα ἔννοιαν conjecit Millerus; κρυφίων τινὰ ἕνα διασαφ. Dunckerus. — 9. [ἦν] supplev. Buns. Bern.; οὖν οὐδὲν ἦν Duncker. — 10. οὐκ ἀσύνθετον cod. Legendum σύνθετον, utpote voci ἁπλοῦν oppositum. – οὐ νοητὸν οὐκ ἀναίσθητον Buns.; οὐ νοητόν, οὐκ αἰσθητόν susp. Jacobius. Uncis inclusa supplevi, quæ etiam conjecit Uhlhornius. Ut supra ἀνούσιον vocabulo οὐσία opponitur et ἁπλοῦν voci σύνθετον, sic νοητόν opponendum est vocabulo ἀνόητον κ. τ. λ.

ἀλλ' οὕτω καὶ ἔτι λεπτοτέρως πάντων ἁπλῶς περιγεγραμμένων, [ὁ] οὐκ ὢν Θεὸς (ὃν Ἀριστοτέλης καλεῖ νόησιν νοήσεως, οὗτοι δὲ οὐκ ὄντα), ἀνοήτως, ἀναισθήτως, ἀβούλως, ἀπροαιρέτως, ἀπαθῶς, ἀνεπιθυμήτως [τὸν] κόσμον ἠθέλησε ποιῆσαι. Τὸ δὲ ἠθέλησε λέγω, φησί, σημασίας χάριν, ἀθελήτως καὶ ἀνοήτως καὶ ἀναισθήτως· κόσμον δὲ οὐ τὸν κατὰ πλάτος καὶ διαίρεσιν γεγενημένον ὕστερον καὶ διεστῶτα, ἀλλὰ γὰρ σπέρμα κόσμου. Τὸ δὲ σπέρμα τοῦ κόσμου πάντα εἶχεν ἐν ἑαυτῷ, ὡς ὁ τοῦ σινάπεως κόκκος ἐν ἐλαχίστῳ συλλαβὼν ἔχει πάντα ὁμοῦ, τὰς ῥίζας, τὸ πρέμνον, τοὺς κλάδους, τὰ φύλλα τὰ ἀνεξαρίθμητα, [καὶ] μετὰ τῶν κόκκων [τὰ ἀπ]ὸ τοῦ φυτοῦ γεννώμενα σπέρματα, πάλιν ἄλλων καὶ ἄλλων πολλάκις φυτῶν κεχυμένων· οὕτως [ὁ] οὐκ ὢν Θεὸς ἐποίησε [τὸν] κόσμον, ἐξ οὐκ ὄντων, καταβαλόμενος καὶ ὑποστήσας σπέρμα τι ἓν ἔχον πᾶσαν ἐν ἑαυτῷ

vel earum rerum quæ mente concipiuntur, sed ita, atque etiam magis minutatim, rebus omnino omnibus deletis et remotis, Deus non ens (quem Aristoteles vocat conceptionem conceptionis, isti autem Basilidiani eum qui non est), sine conceptione, sine sensu, sine consilio, sine proposito, sine affectu, sine desiderio, mundum voluit creare. Voluisse dico, ait, ut accuratius significem sine voluntate sine conceptione et sine sensu. Non autem hunc mundum qui in magnitudine et divisione factus est et posterius distinctus est, sed semen mundi creavit. Semen autem mundi omnia habebat in se ipso veluti sinapis granum in minimo volumine collecta continet omnia et radices et stirpem et ramos et folia innumera, post ea nova semina ex stirpe nata et omnia illa cumulata quæ stirpes aliæ ex aliis rursus et sæpius producere possunt. Sic Deus non ens effecit mundum ex iis quæ non sunt ponens et

1. λεπτομερῶς cod. Mill.; λεπτοτέρως Rœper. Uhlhorn. μ et τ confusis; λεπτομεροτέρως Buns. Bern.; λεπτομερεστέρως Dunck. – [ὁ] restit. Rœp. — 2. οὗτοι cod.; οὗτος conj. Mill. — 4. [τὸν] addidi. — 9. πάσας ὁμοῦ τὰς ῥίζας cod. Miller. Buns. Lego cum Dunckero πάντα ὁμοῦ, κ. τ. λ. — 10. ἀνεξαρίθμητα, μετὰ τὸν κόκκον cod. Mill. Bunsen.; ἀνεξαρίθμητα τῶν κόκκων Dunck. μετὰ deleto. εἶτα τὸν καρπὸν Rœper. Malim καὶ μετὰ τῶν κόκκων. Mendæ ejusmodi frequentes sunt in cod. – Lacuna in cod. Uncis inclusa suppl. Miller. καὶ τὰ ἀπὸ Rœper. — 11-12. κεχυμένα cod.; κεκρυμμένα Bunsen. Bernays. — 12. Post κόσμον cod. habet οὐκ ὢν quæ delenda sunt utpote jam supra scripta et hic incuriose repetita. Jacob. legit οὐκ ὄντα. – [ὁ] et [τὸν] addidi. — 13. καταβαλλόμενος cod. Millerus, Bunsenius. – σπέρματι cod. Millerus.

τὴν τοῦ κόσμου πανσπερμίαν. Ἵνα δὲ καταφανέστερον ποιήσω τοῦτο ὅπερ ἐκεῖνοι λέγουσι, καθάπερ ὠὸν ὄρνιθος εὐποικίλου τινὸς καὶ πολυχρωμάτου, οἱονεὶ τοῦ ταῶνος ἢ ἄλλου τινὸς ἔτι μᾶλλον πολυμόρφου καὶ πολυχρωμάτου, ἐν ὃν ὅμως ἔχει ἐν ἑαυτῷ πολλὰς οὐσιῶν πολυμόρφων [232] καὶ πολυχρωμάτων καὶ πολυσυστάτων ἰδέας, οὕτως ἔχει τὸ καταβληθέν, φησίν, ὑπὸ τοῦ οὐκ ὄντος Θεοῦ οὐκ ὂν σπέρμα τοῦ κόσμου, πολύμορφον ὁμοῦ καὶ πολυούσιον.

22. Πάντα οὖν ὅσα ἐστὶν εἰπεῖν, καὶ ἔτι μὴ εὑρόντα παραλιπεῖν, ὅσα τῷ μέλλοντι κόσμῳ γενέσθαι ἀπὸ τοῦ σπέρματος ἔμελλεν ἁρμόζειν ἀναγκαίως καιροῖς ἰδίοις κατὰ προσθήκην αὐξανομένῳ ὡς ὑπὸ τηλικούτου καὶ τοιούτου Θεοῦ, ὁποῖον οὐκ εἰπεῖν, οὐδὲ νοῆσαι δυνατὴ γέγονε χωρῆσαι ἡ κτίσις, ἀεὶ ἐνυπῆρχε τεθησαυρισμένα τῷ σπέρματι, καθάπερ νεογενεῖ παιδίῳ ὀδόντας ὕστερον ὁρῶμεν, καὶ

constituens semen quoddam in quo omnia semina mundi inerant. Ut autem liquidius appareat quod isti hæretici dicunt, addunt hoc semen mundi fuisse simile ovo alicujus avis multiformis et variis coloribus pictæ, veluti pavonis vel alius cujusdam avis magis multiformis et coloribus magis variis insignis, quod quidem ovum unum est et continet in seipso omnes species substantiarum forma et coloribus et conformatione variarum; haud aliter est illud quod a principio constitutum est, ait Basilides, ab illo non ente Deo, hoc non ens semen mundi multiforme et simul multis substantiis refertum.

22. Omnia igitur quæcumque dici possunt vel etiam nondum inventa omitti, quæcumque mundo e semine generando necesse erat ut convenirent temporibus propriis, per additionem augescenti, utpote a tanto et tali Deo quem quidem nec dicere nec conceptione comprehendere creatio poterat, hæc omnia ab æterno inerant thesaurisata in semine, quemadmodum in puero recens nato videmus crescentia et dentes et paternam substantiam

1. Hic rursus habemus ἵνα cum futuro. — 2. ᾠὸν cod. – ἐκ ποικίλλου cod.; εὐποικίλου Dunck.; ἐκποικιλλομένου Buns. Bern. — 4. ὅμως Mill. Buns.; οὕτως cod. — 7. Post σπέρμα Uhlhornius inserit πανσπερμίαν. — 9. ὅσα delent ante τῷ Buns. Bern. – γινήσεσθαι Rœp. — 10. ἁρμόζει susp. Miller. – ἀναγκαίοις καιροῖς ἰδίους cod.; ἀναγκαίως καιροῖς ἰδίοις Mill. Buns. Bern. – αὐξανομένου cod. Mill.; αὐξανομένῳ Buns. Bern. Conf. infra (p. 348, l. 1), quod huic vocab. respondet, παραυξανομένῳ. Dunckerus legit αὐξανόμενα quod conj. Mill. — 11. οὐ νοῆσαι cod. Miller.; οὐδὲ νοήσει Bern. Buns. — 12. ἀεὶ Buns. Bern.; καὶ cod. Mill.

πατρικὴν προσγενέσθαι οὐσίας καὶ φρένας, καὶ ὅσα παραυξανομένῳ ἐκ νέου κατὰ μικρὸν ἀνθρώπῳ, ἃ μὴ πρότερον ἦν, γίνεται. Ἐπεὶ δὲ ἦν ἄπορον εἰπεῖν προβολήν τινα τοῦ μὴ ὄντος Θεοῦ γεγονέναι τι οὐκ ὄν (φεύγει γὰρ πάνυ καὶ δέδοικε τὰς κατὰ προβολὴν τῶν γεγονότων οὐσίας ὁ Βασιλείδης· ποίας γὰρ προβολῆς χρεία, ἢ ποίας ὕλης ὑπόθεσις, ἵνα κόσμον Θεὸς ἐργάσηται, καθάπερ ὁ ἀράχνης τὰ μηρύματα, ἢ ἔνητὸς ἄνθρωπος χαλκόν, ἢ ξύλον, ἤ τι τῶν τῆς ὕλης μερῶν ἐργαζόμενος λαμβάνει;) ἀλλά· εἶπε, φησί, καὶ ἐγένετο, καὶ τοῦτό ἐστιν, ὡς λέγουσιν οἱ ἄνδρες οὗτοι, τὸ λεχθὲν ὑπὸ Μωσέως, «Γενηθήτω φῶς, καὶ ἐγένετο φῶς.» Πόθεν, φησί, γέγονε τὸ φῶς; ἐξ οὐδενός· οὐ γὰρ γέγραπται, φησί, πόθεν, ἀλλ' αὐτὸ μόνον ἐκ τῆς φωνῆς τοῦ λέγοντος· ὁ δὲ λέγων, φησίν, οὐκ ἦν, οὐδὲ τὸ λεγόμενον ἦν. Γέγονε, φησίν, ἐξ οὐκ ὄντων τὸ σπέρμα τοῦ κόσμου, ὁ λόγος ὁ λεχθεὶς Γενηθήτω φῶς, καὶ τοῦτο, φησίν, ἔστι τὸ λεγόμενον ἐν τοῖς Εὐαγγελίοις· «Ἦν τὸ φῶς τὸ ἀληθινόν, ὃ φωτίζει

et animos et quæcumque, ante non existentia, apparent in homine ab infantia paulatim crescente. Quod autem absurdum esset dicere emissionem quamdam fuisse aliquid non ens ex Deo non ente (timet enim admodum et reformidat Basilides has substantias generatorum per emissionem; quid opus est enim emissione aliqua, vel aliqua materia supposita ut Deus fabricet mundum veluti aranea filum orditur, aut mortalis homo æs lignumve aut aliquam partem materiæ assumptam excudit?), certe : Dixit, ait Basilides, et factum est; et illud est quod isti hæretici affirmant a Moyse dictum fuisse : «Fiat lux et facta est lux.» Unde, ait Basilides, facta est lux? ex nihilo; non enim scriptum est, inquit, unde, sed illud tantum, ex voce dicentis. Qui loquitur, addit, non erat, nec erat illud quod posthac creatum fuit. Factum est, ait, ex iis quæ non sunt semen mundi, scilicet verbum hoc pronuntiatum, Fiat lux, et illud esse dicit quod scriptum est in Evangeliis :

1. προσγενέσθαι οὐσίαν Buns. Bern.; προσγένεσιν οὐσίας cod. Millerus. – παραυξανομένου cod. — 6. ὑλικῆς ὑποθέσεως Buns. Bern. — 9. ὃ λέγουσιν cod. Millerus. Legendum ὡς quod etiam legit Dunck.; om. Buns. — 10. *Gen.* c. 1, 3. — 12-13. λεγόμενον Rœp.; γενόμενον cod. Mill. — 14. λόγος ἐλεχθεὶς cod. — 15, et p. 349, 1. B. Joan. c. 1, 9.

« πάντα ἄνθρωπον ἐρχόμενον εἰς τὸν κόσμον. » [233] Λαμβάνει τὰς ἀρχὰς ἀπὸ τοῦ σπέρματος ἐκείνου καὶ φωτίζεται. Τοῦτό ἐστι τὸ σπέρμα, ὃ ἔχει ἐν ἑαυτῷ πᾶσαν τὴν πανσπερμίαν, ὅ φησιν Ἀριστοτέλης γένος εἶναι, εἰς ἀπείρους τεμνόμενον ἰδέας, ὡς τέμνομεν ἀπὸ τοῦ ζῴου βοῦν, ἵππον, ἄνθρωπον, ὅπερ ἐστὶν οὐκ ὄν. « Ὑποκειμένου τοί- « νυν τοῦ κοσμικοῦ σπέρματος » ἐκεῖνοι λέγουσιν· ὅ τι [δ']ἂν λέγω, φησίν, μετὰ ταῦτα γεγονέναι, μὴ ἐπιζήτει πόθεν. Εἶχε γὰρ πάντα τὰ σπέρματα ἐν ἑαυτῷ τεθησαυρισμένα καὶ κατακείμενα, οἷον οὐκ ὄν[τα] ὑπὸ τοῦ οὐκ ὄντος Θεοῦ γενέσθαι προβεβουλευμένα. Ἴδωμεν οὖν τί λέγουσι πρῶτον ἢ τί δεύτερον ἢ τί τρίτον, (τὸ) ἀπὸ τοῦ σπέρματος τοῦ κοσμικοῦ γεγενημένον. Ἦν, φησίν, ἐν αὐτῷ τῷ σπέρματι Υἱότης, τριμερὴς κατὰ πάντα, τῷ οὐκ ὄντι Θεῷ ὁμοούσιος, γενητὴ ἐξ οὐκ ὄντων. Ταύτης τῆς Υἱότητος τῆς τριχῆ διηρημένης τὸ μέν τι ἦν λεπτομερές, [τὸ δὲ παχυμερές,] τὸ δὲ ἀποκαθάρσεως δεόμενον. Τὸ μὲν οὖν λεπτομερὲς εὐθέως πρῶτον ἅμα τῷ γενέσθαι

« Erat lux vera illuminans omnem hominem venientem in hunc mundum. » Ducit originem suam ab hoc semine et illuminatur. Illud est semen quod habet in seipso omnia semina mundi et quod quidem Aristoteles dicit esse genus in infinitas species divisum, ut ex essentia animali, quod ens non est, sejungimus bovem, equum, hominem. Substrato igitur mundano semine, dicunt isti : quidquid dixero, ait Basilides, postea productum esse, noli inquirere unde. Semen enim non ens habebat in seipso omnia semina thesaurisata et inclusa, quæ quidem procreandi consilium iniverat Deus non ens. Videamus igitur quid primum, vel secundum, vel tertium, ab isto semine mundano sit procreatum. Erat, ait Basilides, in ipso semine Filietas tripartita in omnibus, Deo non enti consubstantialis et ex iis quæ non sunt genita. Hac Filietate in tres partes divisa, alia pars erat exilis, alia autem crassa, et alia cui opus erat expurgatione. Ea autem quæ exilis erat simul

6. ἐκεῖνοι λέγουσιν] forsitan delenda. — ὅτι cod. — 8-9. οὐκ ὄν cod. Mill. pro ὄντα. Conf. infra, lib. X, c. XIV, ubi eadem repetita sic leguntur : οὐκ ὄντα ὑπὸ τοῦ οὐκ ὄντος Θεοῦ γενέσθαι προβεβουλευμένα. — 9. οὐκ secunda manus delevit in cod. — 10. ὃ cod. pro τὸ. Corr. Dunck. ὅ delendum, vel addendum λέγουσιν. Forsitan huc referenda ἐκεῖνοι λέγουσιν quæ supra male intrusa esse videntur. — 11. ἑαυτῷ cod. pro αὐτῷ. — 12. Θεομοούσιος cod. Conf. infra, lib. X, c. XIV. — 14. [τὸ δὲ παχυμερὲς] restituta ex lib. X, c. XIV.

τοῦ σπέρματος τὴν πρώτην καταβολὴν ὑπὸ τοῦ οὐκ ὄντος διέσφυξε καὶ ἀνῆλθε καὶ ἀνέδραμε κάτωθεν ἄνω, ποιητικῷ τινὶ χρησάμενον τάχει

. . . . . ὡσεὶ πτερὸν ἢ νόημα·

καὶ ἐγένετο, φησί, πρὸς τὸν οὐκ ὄντα. Ἐκείνου γάρ, δι' ὑπερβολὴν κάλλους καὶ ὡραιότητος, πᾶσα φύσις ὀρέγεται, ἄλλη δὲ ἄλλως. Ἡ δὲ παχυμερεστέρα ἔτι μένουσα ἐν τῷ σπέρματι, μιμητική τις οὖσα, ἀναδραμεῖν μὲν οὐκ ἠδυνήθη, πολὺ γὰρ ἐνδεεστέρα τῆς λεπτομερείας ἧς εἶχεν ἡ δι' αὐτῆς υἱότης ἀναδραμοῦσα, ἀπελείπετο. Ἐπλέρωσεν οὖν αὐτὴν ἡ Υἱότης ἡ παχυμερεστέρα τοιούτῳ τινὶ πτερῷ, ὁποίῳ διδάσκαλος ὁ Πλάτων Ἀριστοτέλους ἐν Φαίδρῳ τὴν ψυχὴν πτεροῖ, [234] καὶ καλεῖ τὸ τοιοῦτο Βασιλείδης οὐ πτερόν, ἀλλὰ Πνεῦμα Ἅγιον, ὃ εὐεργετεῖ ἡ Υἱότης ἐνδυσαμένη καὶ εὐεργετεῖται. Εὐεργετεῖ μέν, ὅτι καθάπερ ὄρνιθος πτερὸν αὐτὸ καθ' αὑτὸ τοῦ ὄρνιθος ἀπηλλαγμένον οὐκ ἂν γένοιτό ποτε ὑψηλὸν οὐδὲ μετάρσιον, οὐδ' αὖ ὄρνις

atque evasit prima seminis emissio, ab illo non ente effugit et exsiliit et ab imo sursum cucurrit velocitate quadam poetica usa

veluti penna vel cogitatio.

Et fuit, ait Basilides, juxta eum non entem. Hunc enim propter excellentiam pulchritudinis et majestatis ejus omnis creatura concupiscit, sed alia aliter. Ea autem quæ crassa erat, in semine manens et imitandi quidem cupida, non potuit sursum currere: exilitate enim carebat qua prima Filietas prædita per se ipsam sursum extolli potuit, et ideo derelinquebatur. Sese autem erexit ea quæ crassior erat, ala quadam utens, quemadmodum Plato, Aristotelis magister, in Phædone animæ alas addit; non autem hanc (aligeram vim) alam vocat Basilides, sed Spiritum Sanctum, quem Filietas induta bene agit et bene habetur. Bene quidem agit, nam quemadmodum avis ala per se ipsam, ab ave scilicet separata, non posset alta nec sublimis fieri, nec avis

2. χρησάμενος cod. Mill. — 4. Hom. *Od.* VII, 36. – ἢ ἐνόημα cod. — 8-9. λεπτομερίας cod. — 9. ἀναδραμοῦσα| ἀναδραμοῦσα δὲ Buns. Bern. — 11. ᾧ cod.; ὃ Mill. Buns.; ὧν Dunck. – Φαίδωνι cod. Mill. pro Φαίδρῳ. Cf. Plat. t. I, p. 75 sqq. ed. Bekker. Londini, 1826. — 13. ἐθεργετεῖται cod.

ἀπολελυμένος τοῦ πλεροῦ οὐκ ἄν ποτε γένοιτο ὑψηλὸς οὐδὲ μετάρσιος· τοιοῦτόν τινα τὸν λόγον ἔσχεν ἡ Υἱότης πρὸς τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον, καὶ τὸ Πνεῦμα πρὸς τὴν Υἱότητα. Ἀναφερομένη γὰρ ἀπὸ τοῦ Πνεύματος ἡ Υἱότης ὡς ὑπὸ πλεροῦ, ἀναφέρει τὸ πλερόν, τουτέστι τὸ Πνεῦμα, καὶ πλησίον γενομένη τῆς λεπλομεροῦς Υἱότητος καὶ τοῦ Θεοῦ τοῦ οὐκ ὄντος καὶ δημιουργήσαντος ἐξ οὐκ ὄντων. Ἔχειν μὲν αὐτὸ μετ' αὐτῆς οὐκ ἠδύνατο· ἦν γὰρ οὐχ ὁμοούσιον· οὐδὲ φύσιν εἶχε μετὰ τῆς Υἱότητος· ἀλλὰ ὥσπερ ἔστι παρὰ φύσιν καὶ ὀλέθριος τοῖς ἰχθύσιν ἀὴρ καθαρὸς καὶ ξηρός, οὕτω τῷ Πνεύματι τῷ Ἁγίῳ ἦν παρὰ φύσιν ἐκεῖνο τὸ ἀῤῥήτων ἀῤῥητότερον καὶ πάντων ἀνώτερον ὀνομάτων τοῦ οὐκ ὄντος ὁμοῦ Θεοῦ χωρίον καὶ τῆς Υἱότητος. Κατέλιπεν οὖν αὐτὸ πλησίον ἡ Υἱότης ἐκείνου τοῦ μακαρίου καὶ νοηθῆναι μὴ δυναμένου μηδὲ χαρακτηρισθῆναι τινὶ λόγῳ χωρίου, οὐ παντάπασιν ἔρημον, οὐδὲ ἀπηλλαγμένον τῆς Υἱότητος, ἀλλὰ γὰρ ὥσπερ εἰς ἄγγος ἐμβληθὲν μύρον εὐωδέστατον, εἰ καὶ

sine ala fieri posset alta vel sublimis, hoc eodem modo Filietas sese habet adversus Spiritum Sanctum et Spiritus Sanctus adversus Filietatem. Sublata igitur Filietas a Spiritu veluti ala, tollit alam quoque id est Spiritum, et appropinquat ad exilem illam Filietatem et ad Deum non entem qui omnia condidit ex iis quæ non sunt. Manere autem cum ea Spiritus non potuit; non enim erat (Deo) consubstantialis, nec in sua natura eamdem substantiam habebat quam Filietas. Sed quemadmodum piscibus exitialis est et contra eorum naturam aer purus et siccus, sic Spiritus Sancti naturæ non apta erat sedes ineffabilium ipsa ineffabilior et sublimium omnium nominum non entis Dei et (exilis) Filietatis. Dereliquit igitur Spiritum Filietas (crassior) prope beatam illam sedem quæ nec concipi potest nec ullo verbo exprimi. Non autem omnino solum reliquit nec Filietate orbatum; sed quemadmodum, injecto in vas quoddam unguento bene olente, si cum maxima cura evacuatum

3. *ἀπὸ* cod. Mill. Buns.; *ὑπὸ* Dunck. — 6. *οἰκοῦντος* cod. Legendum *οὐκ ὄντος* quod etiam legit Dunck. *διοικοῦντος* conj. Mill. Sed conf. supra, § 22. — 8. *οὐς δὲ* cod.; *οὐσίας δὲ* Mill. Jac. Legendum *οὐδὲ*. Hæc male interpuncta in cod. et apud Mill. — *αὐτῆς* Bunsen. pro *μετὰ*. — 10. *ἀῤῥητον* cod. Mill. correxit Jacobius. — 11. *Θεοχωρίον* cod. — 12. *Υἱότητος ἐκείνου* cod. Miller. — 13. *μὴ μὴ δὲ* cod. pro *μηδὲ*. — 15. *μῦρον* cod.

ὅτι μάλισϛα ἐπιμελῶς ἐκκενωθείη, ὁμως ὀσμή τις ἔτι μένει τοῦ μύρου καὶ καταλείπεται, κἂν ᾖ κεχωρισμένου τοῦ ἀγγείου, καὶ μύρου ὀσμὴν τὸ ἀγγεῖον [ἔχει], εἰ καὶ μὴ μύρον, οὕτως τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον μεμένηκε τῆς [235] Ὑιότητος ἄμοιρον καὶ ἀπηλλαγμένον· ἔχει δὲ ἐν ἑαυτῷ μύρου ϖαραπλησίως τὴν δύναμιν, [τῆς Ὑιότητος] ὀσμήν, καὶ τοῦτό ἐϛι τὸ λεγόμενον· Ὡς μύρον ἐπὶ κεφαλῆς τὸ καταβαῖνον ἐπὶ τὸν ϖώγωνα τοῦ Ἀαρών, ἡ ἀπὸ τοῦ Πνεύματος τοῦ Ἁγίου φερομένη ὀσμὴ ἄνωθεν κάτω, μέχρι τῆς ἀμορφίας καὶ τοῦ διασϛήματος τοῦ καθ' ἡμᾶς, ὅθεν ἤρξατο ἀνελθεῖν ἡ Ὑιότης οἱονεὶ ἐπὶ ϖλερύγων ἀετοῦ, φησί, καὶ τῶν μεταφρένων ἐνεχθεῖσα. Σπεύδει γάρ, φησί, ϖάντα κάτωθεν ἄνω, ἀπὸ τῶν χειρόνων ἐπὶ τὰ κρείϛϛονα. Οὐδὲν δὲ οὕτως ἀκίνητόν ἐϛι τῶν [ἐν] τοῖς κρείϛϛοσιν, ἵνα μὴ κατέλθῃ κάτω. Ἡ δὲ τρίτη Ὑιότης, φησίν, ἡ ἀποκαθάρσεως δεομένη, ἐμμεμένηκε τῷ μεγάλῳ τῆς ϖανσπερμίας σωρῷ εὐεργετοῦσα καὶ εὐεργετουμένη. Τίνα δὲ τὸν τρόπον εὐεργετεῖται καὶ εὐεργετεῖ, ὕϛερον ἐροῦμεν κατὰ τὸν οἰκεῖον αὐτοῦ γενόμενοι λόγον.

fuerit vas, remanet tamen odor unguenti, et etiamsi unguentum procul remotum fuerit a vase, odor superest et unguenti odorem vas servat, non autem unguentum: sic Spiritus Sanctus habitavit a Filietate sejunctus et remotus; habet autem in seipso quasi vim unguenti scilicet Filietatis odorem, et illud est quod dicitur: Velut unguentum in capite descendens in barbam Aaron; hic est odor a Spiritu Sancto desuper illatus infra usque ad deformia spatia ubi sumus et unde cœpit ascendere Filietas veluti (ut ait Basilides) aquilæ alis et tergo sublata. Cupiunt enim, inquit, omnia infima extolli a pejoribus ad meliora, et inter meliora omnia moventur ne descendant infra. Tertia vero Filietas, cui expurgatione opus est, mansit in magno omnium seminum acervo bene agens et bene habita. Quomodo autem bene habita fuerit et bene egerit posterius dicam quum hanc peculiarem quæstionem aggressus fuero.

3. [ἔχει] omissum in cod. conj. Mill. — 5. *τῆς Ὑιότητος* recte legunt Uhlhorn. Dunck. Quod omittunt et *ὀσμῆς* legunt Mill. Bunsen. Jacob. Conf. infra, p. 353, l. 7-8 : *τῆς Ὑιότητος ἔχει μένουσαν ἐν ἑαυτῷ τὴν ὀσμήν.* — 6-7. Psalm. CXXXII, 2. — 12. *ἀκίνητον* Bunsenius; *ἀνόητον* cod. Millerus. — [ἐν] addid. Millerus. — 13. *ἐμμεμένηκε* Rœper.; *μεμένηκε* cod. Mill. Bunsen.

23. Ἐπεὶ οὖν γέγονε πρώτη καὶ δευτέρα ἀναδρομὴ τῆς Υἱότητος, καὶ μεμένηκεν αὐτοῦ τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον τὸν εἰρημένον τρόπον, στερεωμάτων ὑπερκοσμίων καὶ τοῦ κόσμου μεταξὺ τεταγμένον· — διήρηται γὰρ ὑπὸ Βασιλείδου τὰ ὄντα εἰς δύο τὰς προεχεῖς καὶ πρώτας διαιρέσεις, καὶ καλεῖται κατ' αὐτὸν τὸ μέν τι κόσμος, τὸ δέ τι ὑπερκόσμια, τὸ δὲ μεταξὺ τοῦ κόσμου καὶ τῶν ὑπερκοσμίων Μεθόριον Πνεῦμα, τοῦτο ὅπερ ἐστὶ καὶ Ἅγιον καὶ τῆς Υἱότητος ἔχει μένουσαν ἐν ἑαυτῷ τὴν ὀσμήν· — ὄντος οὖν τοῦ στερεώματος ὅ ἐστιν ὑπεράνω τοῦ οὐρανοῦ, διέσφυξε καὶ ἐγεννήθη ἀπὸ τοῦ κοσμικοῦ σπέρματος καὶ τῆς πανσπερμίας τοῦ σωροῦ ὁ μέγας Ἄρχων, ἡ κεφαλὴ τοῦ κόσμου, κάλλος τι καὶ μέγεθος καὶ δύναμιν λαληθῆναι μὴ δυναμένη. Ἀῤῥήτων γάρ, [236] φησίν, ἐστὶν ἀῤῥητότερος καὶ δυνατῶν δυνατώτερος καὶ σοφῶν σοφώτερος, καὶ ὅ,τι ἂν εἴπῃς πάντων τῶν καλῶν κρείττων· οὗτος γεννηθεὶς ἐπῆρεν ἑαυτόν, μετεώρισε, καὶ ἠνέχθη ὅλος ἄνω μέχρι τοῦ στερεώματος, ἔστη δέ, [τῆς] ἀναδρομῆς καὶ

23. Quum igitur effecta fuisset prima et secunda ascensio Filietatis et permansisset illic Spiritus Sanctus, quo modo diximus, ordinatus firmamenta inter supermundana et mundum; — divisa enim sunt a Basilide entia in duas cohærentes et principes divisiones quarum alia vocatur mundus, alia supermundana, tertia inter mundana et supermundana Confinium appellatur Spiritus, hic ipse qui sanctus est et habet in seipso manentem Filietatis odorem); — existente autem firmamento quod cœlo est superius, palpitavit et genitus est ex semine mundano et ex omnium seminum acervo magnus Archon, caput mundi, pulchritudo quædam et magnitudo et potestas ineffabilis. Ineffabilibus enim, ait Basilides, est ineffabilior et potentibus potentior et sapientibus sapientior et omnibus quæcumque bona dicere posses melior. Ille genitus sese erexit et sublimis ascendit et totus sublatus est usque firma-

2. αὐτὸ suspic. Uhlh. – τῶν τὸν Uhlh. — 2-3. στερεωμένων cod. Uhlh.; στερέωμα τῶν Dunck. Legendum cum Mill. et Buns. στερεωμάτων ut ex sqq. liquet. — 4. προσχεῖς cod. Bunsen.; προεχεῖς conj. Mill. — 6-7. Μενθόριον cod. — 8. ἐντὸς Buns. Bern. pro ὄντος. — 9. ἐγενήθη cod. — 11. λυθῆναι cod. Mill. Dunck. pro λαληθῆναι quod sqq. postulant. Conf. etiam lib. X, c. XIV, ubi eadem repetita sic leguntur : ἡ κεφαλὴ τοῦ κόσμου κάλλει καὶ μεγέθει ἀνεκλαλήτῳ. — 12. ἀῤῥητον cod. — 14-15. καὶ μετεώρισε susp. Mill.; μετεωρίσας καὶ ἐνεχθείς Uhlh. — 15. στερεώματος ἔστη τῆς δὲ cod. Mill. corr. Bunsen.

τοῦ ὑψώματος τὸ σλερέωμα τέλος εἶναι νομίσας, καὶ μηδὲ εἶναι μετὰ ταῦτα ὅλως μηδὲν ἐπινοήσας, ἐγένετο μὲν ὑποκειμένων πάντων ὅσα ἦν λοιπὸν κοσμικά, σοφώτερος, δυνατώτερος, ἐκπρεπέσλερος, φωτεινότερος, πᾶν ὅ,τι ἂν εἴπῃς καλὸν διαφέρον, χωρὶς μόνης τῆς ὑπολελειμμένης Υἰότητος ἔτι ἐν τῇ πανσπερμίᾳ· ἠγνόει γὰρ ὅτι ἐσλὶν αὐτοῦ σοφωτέρα καὶ δυνατωτέρα καὶ κρείτλων. Νομίσας οὖν αὐτὸς εἶναι κύριος καὶ δεσπότης καὶ σοφὸς ἀρχιτέκτων, τρέπεται εἰς τὴν καθ' ἕκασλα κτίσιν τοῦ κόσμου. Καὶ πρῶτον μὲν ἠξίωσε μὴ εἶναι μόνος, ἀλλὰ ἐποίησεν ἑαυτῷ καὶ ἐγέννησεν ἐκ τῶν ὑποκειμένων υἱὸν ἑαυτοῦ πολὺ κρείτλονα καὶ σοφώτερον. Ταῦτα γὰρ ἦν πάντα προβεβουλευμένος ὁ οὐκ ὢν Θεός, ὅτε τὴν πανσπερμίαν κατέβαλεν. Ἰδὼν οὖν τὸν υἱὸν ἐθαύμασε καὶ ἠγάπησε καὶ κατεπλάγη· τοιοῦτον γάρ τι κάλλος ἐφαίνετο υἱοῦ τῷ μεγάλῳ Ἄρχοντι· καὶ ἐκάθισεν αὐτὸν ἐκ δεξιῶν ὁ Ἄρχων. Αὕτη ἐσλὶν ἡ ὑπ' αὐτοῦ Ὀγδοὰς λεγομένη, ὅπου ἐσλὶν ὁ μέγας Ἄρχων καθήμενος. Πᾶσαν οὖν τὴν ἐπουράνιον κτίσιν, τουτέσλι τὴν αἰθέριον, αὐτὸς εἰργάσατο ὁ δημιουργὸς ὁ μέ-

mentum : stetit autem ibi existimans firmamentum esse finem ascensionis et sublimitatis neque quidquam ultra superesse, et factus est omnibus subjectis, quæcumque mundana sunt, sapientior, potentior, decentior, splendidior et omnia quæ diceres pulchritudine præstantia, præter unam illam Filietatem in seminum universitate adhuc derelictam. Ignorabat enim eam se ipso esse sapientiorem et potentiorem et meliorem. Existimans autem se esse dominum et regem et sapientem opificem, vertitur ad mundi per singula creationem, et primum noluit vivere solus, sed effecit sibi et procreavit ex subjectis filium se multo meliorem et sapientiorem : hæc enim omnia prius constituerat Deus non ens quum universitatem seminum emitteret. Videns igitur filium miratus est et amavit et obstupuit : tanta pulchritudo filii magno Principi videbatur : et statuit eum a dextris suis Princeps. Hic locus ubi magnus Princeps sedet a Basilide dictus est Ogdoas. Omnem igitur creationem cœlestem, id est ætheream, effecit opifex ille magnus et sa-

2. Post μηδὲν cod. habet εἶναι. — 4-5. μόνης τῆς ὑπολελυμμένης cod. — 5. ἔσλιν νῦν τοῦ cod. — 6. κρείτλων cod.; κρείτλω Mill. Buns. — 10. υἱῶν cod. — 13. ἐφαίνετο Buns.; ἐγένετο cod. — 14. κατ' αὐτοῦ cod. pro ὑπ' αὐτοῦ; κατ' αὐτὸν suspic. Millerus, Bunsenius; κατ' αὐτοὺς Dunckerus.

γας σοφός· ἐνήργει δὲ αὐτῷ καὶ ὑπετίθετο ὁ υἱὸς ὁ τούτου γενόμενος, ὢν αὐτοῦ τοῦ δημιουργοῦ πολὺ σοφώτερος.

24. Αὕτη ἐστὶν ἡ κατὰ Ἀριστοτέλην σώματος φυσικοῦ [237] ὀργανικοῦ ἐντελέχεια, ψυχὴ ἐνεργοῦσα τῷ σώματι, ἧς δίχα τὸ σῶμα ἐργάζεσθαι οὐδὲν δύναται, μεῖζόν[τι] καὶ ἐπιφανέστερον καὶ δυνατώτερον καὶ σοφώτερον τοῦ σώματος. Ὃν λόγον οὖν Ἀριστοτέλης ἀποδέδωκε περὶ τῆς ψυχῆς καὶ τοῦ σώματος πρότερος, Βασιλείδης περὶ τοῦ μεγάλου Ἄρχοντος καὶ τοῦ κατ' αὐτὸν υἱοῦ διασαφεῖ. Τόν τε γὰρ υἱὸν ὁ Ἄρχων, κατὰ Βασιλείδην, γεγέννηκε, τήν τε ψυχὴν ἔργον καὶ ἀποτέλεσμα φησὶν εἶναι ὁ Ἀριστοτέλης φυσικοῦ σώματος ὀργανικοῦ ἐντελέχειαν. Ὡς οὖν ἡ ἐντελέχεια διοικεῖ τὸ σῶμα, οὕτως ὁ υἱὸς διοικεῖ, κατὰ Βασιλείδην, τὸν ἀῤῥήτων ἀῤῥητότερον Θεόν. Πάντα οὖν ἔσῖι προνοούμενα καὶ διοικούμενα ὑπὸ τῆς μεγαλειότητος τοῦ Ἄρχοντος τοῦ μεγάλου τὰ αἰθέρια ἄτινα μέχρι σελήνης ἐσῖίν· ἐκεῖθεν γὰρ ἀὴρ αἰθέρος διακρίνεται. Κεκοσμημένων οὖν πάντων τῶν αἰθερίων, πάλιν ἀπὸ τῆς πανσπερμίας ἄλλος Ἄρχων ἀνέβη, μείζων

piens. In opere autem adjuvit eum et sustinuit filius ejus opifice ipso multo sapientior.

24. Hæc est, secundum Aristotelem, physici corporis organis instructi entelechia, anima in corpore agens, sine qua corpus nihil efficere potest, majus aliquid et manifestius et potentius et sapientius corpore. Sic quæ Aristoteles prior docuit de anima et de corpore, eadem Basilides de magno Archonte et de filio ejus protulit. Filium enim Archon, secundum Basilidem, genuit; animam autem opus et effectum Aristoteles ait esse physici corporis organis instructi entelechiam. Quemadmodum igitur entelechia regit corpus, eodem modo filius regit, secundum Basilidem, ineffabilium ineffabiliorem Deum. Majestate Principis magni omnia sunt provisa et ordinata quæ quidem ætherea expanduntur usque ad lunam; inde enim aer ab æthere discernitur. Ordinatis igitur omnibus æthereis, rursus ex universitate semi-

5. [τι] addidi. — 6. Post σοφώτερον cod. habet τῆς ψυχῆς, quod sensu caret. Legendum τοῦ σώματος, quod etiam vidit Dunck. — 9. γεγέννηκε cod. – τῆς τε ψυχῆς Buns. — 10. ὡς φησὶν cod. Mill. corr. Buns. — 13. μεγάλης cod.; μεγαλειότητος conj. Miller. Bunsen. — 15. αἰθέριος cod. Mill. Buns. – Κεκοσμιμένων cod.

μὲν πάντων τῶν ὑποκειμένων, χωρὶς μέντοι τῆς καταλελειμμένης Υἱότητος, πολὺ δὲ ὑποδεέστερος τοῦ πρώτου Ἄρχοντος. Ἔστι δὲ καὶ οὗτος ῥητὸς ὑπ' αὐτῶν λεγόμενος. Καὶ καλεῖται ὁ τόπος οὗτος Ἑβδομάς, καὶ πάντων τῶν ὑποκειμένων οὗτός ἐστι διοικητὴς καὶ δημιουργός, ποιήσας καὶ αὐτὸς ἑαυτῷ υἱὸν ἐκ τῆς πανσπερμίας, ἑαυτοῦ φρονιμώτερον καὶ σοφώτερον, παραπλησίως τοῖς ἐπὶ τοῦ πρώτου λελεγμένοις. Τὸ δὲ ἐν τῷ διασήματι τούτῳ, ὁ σωρὸς αὐτὸς ἐστί, φησί, καὶ ἡ πανσπερμία, καὶ γίνεται κατὰ φύσιν τὰ γινόμενα ὡς φθάσαντα τεχθῆναι ὑπὸ τοῦ τὰ μέλλοντα γενέσθαι ὅτε δεῖ καὶ οἷα δεῖ καὶ ὡς δεῖ λελογισμένου. Καὶ τούτων ἔστιν ἐπιστάτης ἢ Φροντιστὴς ἢ δημιουργὸς οὐδείς· ἀρκεῖ γὰρ αὐτοῖς ὁ λογισμὸς ἐκεῖνος ὃν [ὁ] Οὐκ Ὤν, ὅτε ἐποίει, ἐλογίζετο.

(238) 25. Ἐπεὶ οὖν τετέλεσται κατ' αὐτοὺς ὁ κόσμος ὅλος καὶ τὰ ὑπερκόσμια, καὶ ἔστιν ἐνδεὲς οὐδέν, λείπεται δὴ ἐν τῇ πανσπερμίᾳ ἡ

num alius Princeps exortus est major omnibus subjectis, præter Filietatem derelictam, sed multo inferior primo Principe. Et vocatur ille quoque ab istis *effabilis*, et sedes ejus Hebdomas et omnium subjectorum hic est ordinator et opifex, efficiens et ille sibi ex universitate seminum filium seipso prudentiorem et sapientiorem, quemadmodum de primo diximus; in hoc autem nostro spatio est acervus, ut ait Basilides, et seminum universitas, et existunt omnia secundum naturam entia, velut properantia nasci ab illo qui de genituris computavit quando et qualia et quomodo deberent nasci. Horum nemo est præfectus vel curator vel opifex; sufficit enim illis cogitatio qua Non Ens computabat quum operaretur.

25. Quum autem absoluta sunt, secundum hæreticos istos, et mundus universus et supermundana, ac nihil deest, manet adhuc in universitate

1. μέντοι cod. Mill.; μὲν Bunsen. — 3. οὗτος καὶ ὁ ῥητὸς Bunsen.; ἀῤῥητος cod. Mill. Dunck. at conf. infra, p. 358, l. 2. — 5-6. Post πανσπερμίας cod. habet καὶ αὐτὸς, quæ male sunt repetita et delenda. Buns. conjecit: καὶ αὐτὸν ἑαυτοῦ. — 9. φθάσαν cod. R. Scott. delet τεχθῆναι et legit λεχθῆναι. Rœper. conj.: φθάσαν, ἐλέχθη, γενήσεσθαι; Bunsen.: ἔφθασε, γίνεσθαι; Uhlh. autem: φθάσαντα, λέγεσθαι. — 9-10. δεῖ καὶ οἷα Buns.; δικαιοῖ ἃ cod. Millerus. Conf. Scott. *Theol. crit.* Lond. 1852, part. IV. — 10. λελογισμένῳ cod. Mill.; λελογισμένου Dunck. — 12. [ὁ] add. Jacob. — 14. δὲ cod.; δὴ conj. Mill.

Υἱότης ἡ τρίτη ἡ καταλελειμμένη [πρὸς τὸ] εὐεργετεῖν καὶ εὐεργετεῖσθαι ἐν τῷ σπέρματι, καὶ δεῖ τὴν ὑπολελειμμένην Υἱότητα ἀποκαλυφθῆναι καὶ ἀποκατασταθῆναι ἄνω ἐκεῖ ὑπὲρ τὸ Μεθόριον Πνεῦμα πρὸς τὴν Υἱότητα τὴν λεπτομερῆ καὶ [τὴν] μιμητικήν, καὶ τὸν Οὐκ Ὄντα, ὡς γέγραπται, φησί, « Καὶ ἡ κτίσις αὐτὴ συστενάζει καὶ συνωδίνει « τὴν ἀποκάλυψιν τῶν υἱῶν τοῦ Θεοῦ ἐκδεχομένη. » Υἱοὶ δέ, φησίν, ἐσμὲν ἡμεῖς οἱ πνευματικοὶ ἐνθάδε καταλελειμμένοι [πρὸς τὸ] διακοσμῆσαι καὶ διατυπῶσαι καὶ διορθώσασθαι καὶ τελειῶσαι τὰς ψυχὰς κατὰ φύσιν ἐχούσας μένειν ἐν τούτῳ τῷ διαστήματι. « Μέ« χρι μὲν οὖν Μωσέως ἀπὸ Ἀδὰμ ἐβασίλευσεν ἡ ἁμαρτία, » καθὼς γέγραπται· ἐβασίλευσε γὰρ ὁ μέγας Ἄρχων ὁ ἔχων τὸ τέλος αὐτοῦ μέχρι στερεώματος, νομίζων αὐτὸς εἶναι Θεὸς μόνος, καὶ ὑπὲρ αὐτὸν εἶναι μηδέν· πάντα γὰρ ἦν φυλασσόμενα ἀποκρύφῳ σιωπῇ. Τοῦτο, φησίν, ἐστὶ τὸ μυστήριον ὃ ταῖς προτέραις γενεαῖς οὐκ ἐγνωρίσθη, ἀλλὰ ἦν ἐν ἐκείνοις τοῖς χρόνοις βασιλεὺς καὶ κύριος, ὡς ἐδόκει, τῶν ὅλων ὁ μέγας Ἄρχων, ἡ Ὀγδοάς. Ἦν δὲ καὶ τούτου

seminum Filietas illa tertia quæ quidem derelicta est ut bene ageret et bene haberetur in semine, et necesse est ut hæc Filietas derelicta manifestetur et sursum sublata constituatur super Confinium Spiritus juxta Filietatem exilem et Filietatem imitandi peritam et Deum non entem. Sic enim scriptum est, ait Basilides : « Omnis creatura ingemiscit et parturit revelationem « filiorum Dei exspectans. » Filii autem spirituales sumus, inquit, hic derelicti ut ordinentur et informentur corriganturque et ad finem ducantur perfectum animæ quæ natura sua coguntur in hac terra morari. « Ab Adam « usque ad Moysem regnavit peccatum. » Sic scriptum est. Regnavit enim magnus Archon fines imperii sui extendens usque ad firmamentum, ratusque se unum esse Deum et super ipsum esse nihil; omnia enim servata erant silentio secreto. Illud est, ait Basilides, mysterium quod prioribus generationibus absconditum fuit; sed his temporibus erat rex et dominus, ut videbatur, universorum magnus Archon Ogdoas. Hebdomas autem erat

1-2. ἐθεργετεῖσθαι cod.; υ et θ sæpissime confusis. — 2. δεῖ Bunsen.; δὴ cod. Mill. — 4. [τὴν] addidi. — 5 sqq. Conf. B. Pauli *Epist. ad Rom.* VIII, 22. — 7. [πρὸς τὸ] addidi. Cf. infra, p. 366, l. 11, 17. — 9. κατὰ cod. Mill.; κάτω Dunck.; τὰς Buns. — 9-10. Conf. B. Pauli *Epist. ad Rom.* V, 13, 14.

τοῦ διασ|ήματος βασιλεὺς καὶ κύριος ἡ Ἑβδομάς, καὶ ἔσ|τιν ἡ μὲν Ὀγδοὰς ἄ|ρρητος, ῥητὸς δὲ ἡ Ἑβδομάς. Οὗτος ἐσ|τί, φησίν, ὁ τῆς Ἑβδομάδος Ἄρχων ὁ λαλήσας τῷ Μωϋσῇ καὶ εἰπών, « Ἐγὼ ὁ Θεὸς Ἀβραὰμ « καὶ Ἰσαὰκ καὶ Ἰακώβ, καὶ τὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ οὐκ ἐδήλωσα αὐ- « τοῖς » (οὕτως γὰρ θέλουσι γεγράφθαι), τουτέσ|τι τοῦ ἀ|ρρήτου τῆς Ὀγδοάδος, Ἄρχοντος, Θεοῦ. Πάντες οὖν οἱ προφῆται οἱ πρὸ τοῦ Σωτῆρος, φησίν, ἐκεῖθεν ἐλάλησαν. Ἐπεὶ οὖν ἔδει ἀποκαλυφθῆναι, φησίν, ἡμᾶς τὰ τέκνα τοῦ Θεοῦ [239] περὶ ὧν ἐσ|τέναξε, φησίν, ἡ κτίσις καὶ ὤδινεν, ἀπεκδεχομένη τὴν ἀποκάλυψιν, ἦλθε τὸ Εὐαγγέλιον εἰς τὸν κόσμον, καὶ διῆλθε διὰ πάσης Ἀρχῆς καὶ Ἐξουσίας [καὶ] Κυριότητος, [καὶ] παντὸς ὀνόματος ὀνομαζομένου· ἦλθε δὲ ὄντως καίπερ οὐδὲν κατῆλθεν ἄνωθεν, οὐδὲ ἐξέσ|η ἡ μακαρία Υἱότης ἐκείνου τοῦ ἀπερινοήτου καὶ μακαρίου οὐκ ὄντος Θεοῦ. Ἀλλὰ γὰρ καθάπερ ὁ νάφθας ὁ ἰνδικός, ἀφθεὶς μόνον ἀπὸ πάνυ πολλοῦ διασ|ήματος, συνάπ|ει πῦρ, οὕτω κάτωθεν ἀπὸ τῆς ἀμορφίας τοῦ σωροῦ διήκουσιν αἱ δυνάμεις μέχρις ἄνω τῆς Υἱότητος. Ἄπ|ει μὲν γὰρ καὶ λαμ-

hujusce spatii nostri rex et dominus, et Ogdoas ineffabilis est, Hebdomas autem effabilis. Ille est, inquit, Hebdomadis Archon qui locutus est ad Moysem dicens: «Ego Deus Abraham et Isaac et Jacob et nomen Dei non re- «velavi eis» (his enim verbis scriptum fuisse isti volunt), nimirum hujusce ineffabilis Ogdoadis, Archontis, Dei. Omnes igitur prophetæ qui ante Christum degerunt, ait Basilides, per Deum Ogdoadem locuti sunt. Quum autem necesse esset, ait, ut nos pueri Dei manifestaremur, quorum quidem manifestationem exspectans omnis creatura ingemiscebat et parturiebat, ivit Evangelium in hunc mundum et transivit per omnem Potestatem et Virtutem et Dominationem et omne nomen quod nominari potest. (Venit autem revera, etsi nihil descendit desuper nec secessit beata Filietas ab illo incomprehensibili, beato, non ente Deo.) Sed enim veluti naphthas indicus modo accensus ex longissimo intervallo, tamen concipit ignem, sic ex inferiori deformique seminum acervo ascenderunt potestates usque ad Filieta-

2. ῥητὸς Buns.; ῥητὸν cod. Mill. — 3 sqq. Conf. *Exod.* VI, 2, 3. — 10 sqq. Conf. B. Pauli *Epist. ad Ephes.* I, 21. — 11. [καὶ] conj. Miller. — ὄντως Uhlhorn.; οὕτως cod. Millerus. — 14. ἀφθεὶς cod. Dunck.; ἁφθεὶς conj. Mill. Quod ex sqq. vera lectio videtur. — 15-16. διήκησιν cod. — 16. ἄνω μέχρι Jac.

βάνει τὰ νοήματα κατὰ τὸν νάφθαν τὸν ἰνδικόν, οἷον νάφθας τις ὢν ὁ τοῦ μεγάλου τῆς Ὀγδοάδος Ἄρχοντος υἱός, ἀπὸ τῆς μετὰ τὸ Μεθόριον μακαρίας Υἱότητος. Ἡ γὰρ ἐν μέσῳ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος ἐν τῷ Μεθορίῳ τῆς Υἱότητος δύναμις ῥέοντα καὶ φερόμενα τὰ νοήματα τῆς υἱότητος μεταδίδωσι τῷ υἱῷ τοῦ μεγάλου Ἄρχοντος.

26. Ἦλθεν οὖν τὸ Εὐαγγέλιον πρῶτον ἀπὸ τῆς Υἱότητος, φησί, διὰ τοῦ παρακαθημένου τῷ Ἄρχοντι υἱοῦ πρὸς τὸν Ἄρχοντα, καὶ ἔμαθεν ὁ Ἄρχων ὅτι οὐκ ἦν Θεὸς τῶν ὅλων, ἀλλ' ἦν γεννητὸς καὶ ἔχων ὑπεράνω τὸν τοῦ ἀῤῥήτου καὶ ἀκατονομάστου Οὐκ Ὄντος καὶ τῆς Υἱότητος κατακείμενον Θησαυρόν, καὶ ἐπέστρεψε καὶ ἐφοβήθη, συνιεὶς ἐν οἵᾳ ἦν ἀγνοίᾳ, τοῦτο ἐστί, φησί, τὸ εἰρημένον, «Ἀρχὴ «σοφίας φόβος Κυρίου.» Ἤρξατο γὰρ σοφίζεσθαι κατηχούμενος ὑπὸ τοῦ παρακαθημένου Χριστοῦ, διδασκόμενος τίς ἐστιν ὁ Οὐκ Ὤν, τίς ἡ Υἱότης, τί τὸ Ἅγιον Πνεῦμα, τίς ἡ τῶν ὅλων κατασκευή, πρὸς ταῦτα ἀποκατασταθήσεται· [240] αὕτη ἐστὶν ἡ σοφία [ἡ] ἐν μυστηρίῳ λεγο-

tem. Naphthæ enim similis filius magni Archontis Ogdoadis, eodem modo quo naphthas, accendit conceptiones et recipit ex beata Filietate quæ sita est ultra Confinium Spiritus. Nam et in medio hoc Confinio Sancti Spiritus potestas fluentes et volantes Filietatis conceptiones filio magni Principis impertitur.

26. Evangelium igitur a Filietate, ut ait Basilides, primo ivit ad Archontem Ogdoadem per filium ejus sedentem a latere patris et cognovit Archon se non esse Deum universorum, sed genitum fuisse et supra se habere illum ineffabilis et qui nominari non potest Non Entis et Filietatis depositum thesaurum, animum advertit et timuit, intelligens in qua esset ignorantia. Hoc est, inquit, quod dictum est in Scriptura : «Initium sapientiæ timor Domini.» Incepit igitur recta sapere, eruditus a Christo assidente, et discebat quis esset ille Non Ens, quæ Filietas, quis Spiritus Sanctus, qui universorum apparatus et quid de his universis futurum sit. Hæc est sapientia quæ

1. ἄφθαν cod. – ἄφθας cod.; νάφθας Mill. Buns.; ἀνάφθας conj. Scott. — 4. φερόμενα Mill.; φερόμενον cod. — 7. τὸ πρὸς cod. Mill. — 9. τὸν ὑπὲρ ἄνω τοῦ cod.; τὸν ὑπεράνω τὸν τοῦ Bunsen.; τὸν ὑπεράνω τοῦ Millerus; ὑπεράνω τὸν τοῦ Uhlhorn.; ὑπεράνω ἑαυτοῦ τὸν τοῦ Rœp. – κατονομάστου cod. corr. Mill. — 11-12. *Prov.* I, 7. Cf. Clem. *Strom.* II, VIII, 36, ubi eadem verba a Basilidianis fusius explicantur. — 14. τίς ὁ τῶν cod. – πρὸς] Buns. conj. πῶς. — 15. [ἡ] addidi.

μένη, περὶ ἧς, φησίν, ἡ Γραφὴ λέγει· «Οὐκ ἐν διδακτοῖς ἀνθρω-«πίνης σοφίας λόγοις, ἀλλ' ἐν διδακτοῖς Πνεύματος.» Κατηχηθεὶς οὖν, φησίν, ὁ Ἄρχων καὶ διδαχθεὶς καὶ φοβηθείς, ἐξωμολογήσατο περὶ ἁμαρτίας ἧς ἐποίησε μεγαλύνων ἑαυτόν. Τοῦτο ἐστί, φησί, τὸ εἰρημένον· «Τὴν ἁμαρτίαν μου ἐγνώρισα, καὶ τὴν ἀνομίαν μου ἐγὼ «γινώσκω· ὑπὲρ ταύτης ἐξομολογήσομαι εἰς τὸν αἰῶνα.» Ἐπεὶ οὖν κατήχητο μὲν ὁ μέγας Ἄρχων, κατήχητο δὲ καὶ ἐδεδίδακτο πᾶσα ἡ τῆς Ὀγδοάδος κτίσις καὶ ἐγνωρίσθη τοῖς ἐπουρανίοις τὸ μυστήριον, ἔδει λοιπὸν καὶ ἐπὶ τὴν Ἑβδομάδα ἐλθεῖν τὸ Εὐαγγέλιον, ἵνα καὶ ὁ τῆς Ἑβδομάδος παραπλησίως Ἄρχων διδαχθῇ καὶ εὐαγγελισθήσεται. Ἐπέλαμψεν ὁ υἱὸς τοῦ μεγάλου Ἄρχοντος τῷ υἱῷ τοῦ Ἄρχοντος τῆς Ἑβδομάδος, τὸ φῶς ὃ εἶχεν ἅψας αὐτὸς ἄνωθεν ἀπὸ τῆς Υἱότητος, καὶ ἐφωτίσθη ὁ υἱὸς τοῦ Ἄρχοντος τῆς Ἑβδομάδος, καὶ εὐηγγελίσατο τὸ Εὐαγγέλιον τῷ Ἄρχοντι τῆς Ἑβδομάδος, καὶ ὁμοίως κατὰ τὸν πρῶ-τον λόγον καὶ αὐτὸς ἐφοβήθη καὶ ἐξωμολογήσατο. Ἐπεὶ οὖν καὶ τὰ

in mysterio abscondita dicitur et de qua Scriptura dicit : «Non in doctis hu-«manæ sapientiæ verbis sed in doctrina Spiritus.» Eruditus igitur Archon Ogdoadis, ut ait Basilides, et doctus et timore perculsus confessus est peccatum quod patrarat seipsum extollendo. Illud est, ait hæreticus noster, quod dicitur in Scriptura : «Delictum meum cognovi et injustitiam meam «ego cognosco et de ea confitebor in sæculum.» Quum autem magnus Ogdoadis Archon fuisset eruditus et omnis Ogdoadis creatura fuisset similiter erudita et edocta et revelatum esset cœlestibus mysterium, necesse erat Evangelium ad Hebdomadem quoque ire, ut Hebdomadis Princeps pariter edoceretur et evangelizaretur. Filius igitur magni Archontis Ogdoadis illuxit filio Archontis Hebdomadis, lumine quod habebat accenso a Filietate, et illuminatus est filius Principis Hebdomadis et evangelizatum est Evangelium Archonti Hebdomadis, et similiter iis quæ supra diximus et ipse timuit et confessus est. Quum igitur omnia in Hebdomade illuminata fuissent et

1-2. B. Pauli I *Epist. ad Cor.* II, 13. — 3 et 15. *ἐξομολογήσατο* cod. — 5-6. Psalm. XXXI, 5, et 11, 11. — 9. *εὐδομάδα* cod. υ et θ confusis, quæ menda frequentissima est in cod. — 10. *εὐαγγελισθήσεται* cod. Legunt Miller. et Bunsen : *εὐαγγελισθήσηται*. Jam notavimus in eadem sententia subjunctivum semel et futurum post *ἵνα*. — 12. *αὐτοὺς* cod. ; *αὐτὸς* Millerus.

ἐν τῇ Ἑβδομάδι πάντα πεφώτισται καὶ διήγγελτο τὸ Εὐαγγέλιον αὐτοῖς (κτίσεις γάρ εἰσι κατ' αὐτὰ τὰ διαστήματα κατ' αὐτοὺς ἄπειροι καὶ Ἀρχαὶ καὶ Δυνάμεις καὶ Ἐξουσίαι, περὶ ὧν μακρός ἐστι κατ' αὐτοὺς πάνυ λόγος λεγόμενος διὰ πολλῶν, ἔνθα καὶ τριακοσίους ἑξήκοντα πέντε οὐρανοὺς φάσκουσι, καὶ τὸν μέγαν ἄρχοντα αὐτῶν εἶναι τὸν Ἀβρασάξ, διὰ τὸ περιέχειν τὸ ὄνομα αὐτοῦ ψῆφον τξε, ὥστε τοῦ ὀνόματος τὴν ψῆφον περιέχειν πάντα, καὶ διὰ τούτων τὸν ἐνιαυτὸν τοσαύταις ἡμέραις συνεστάναι)· (241) ἀλλ' ἐπεί, φησί, ταῦθ' οὕτως ἐγένετο, ἔδει λοιπὸν καὶ τὴν ἀμορφίαν [τὴν] καθ' ἡμᾶς φωτισθῆναι, καὶ τῇ Υἱότητι τῇ ἐν τῇ ἀμορφίᾳ καταλελειμμένῃ οἱονεὶ ἐκτρώματι ἀποκαλυφθῆναι τὸ μυστήριον, ὃ ταῖς προτέραις γενεαῖς οὐκ ἐγνωρίσθη, καθὼς γέγραπται, φησί, «Κατὰ ἀποκάλυψιν ἐγνωρίσθη «μοι τὸ μυστήριον,» καὶ «Ἤκουσα ἄρρητα ῥήματα, ἃ οὐκ ἔξὸν ἀν«θρώπῳ εἰπεῖν.» Κατῆλθεν ἀπὸ τῆς Ἑβδομάδος τὸ φῶς, τὸ κατελ-

nuntiatum eis fuisset Evangelium (creaturæ enim sunt secundum ipsa intervalla, ut isti hæretici docent, infinitæ, et Principalitates et Virtutes et Potestates de quibus longissimus apud eos et multus est sermo, in quo trecentos et sexaginta quinque cœlos esse affirmant et magnum illorum principem esse Abrasax, quod nomen istud numerum 365 contineat, ac si nominis numerus contineret omnia et propterea annus totidem diebus constaret); sed quum hæc omnia, ait Basilides, ita facta fuissent (scilicet illuminatio Hebdomadis et Evangelii manifestatio) necesse erat postremo ut deformes nostræ sedes illuminarentur et Filietati in his deformibus spatiis derelictæ velut fœtui abortivo sacramentum revelaretur quod prioribus generationibus ignotum fuerat, ut Scriptura, secundum Basilidem, dicit: «Secundum «revelationem notum mihi factum est sacramentum;» et «Audivi arcana «verba quæ non licet homini loqui.» Lumen igitur quod descenderat desu-

2. Pro *κατ' αὐτὰ τὰ* forsitan legendum *κατὰ τὰ*. — 3. *καὶ κατ'* cod. Delendum *καὶ* Mill. — 4. Post *αὐτοὺς* Uhlhorn. excidisse censet *τοὺς τόπους τῶν ἀρχόντων* vel aliquid simile. — 6. *Ἀβρασὰξ*] de hoc vocabulo cf. Bausob. *Histor. Man.* lib. II, p. 51, et Jo. Bapt. Passeri, *Diss. de gemmis Basilidianis*. — 7. *ὥστε* Dunck.; *ὡς δὴ* cod. Mill. Buns. – *διὰ τοῦτον* Bunsen.; *διὰ τούτων* cod. Mill.; *διὰ τοῦτο* Dunck. — 9. *ἀμορφίαν* [*τὴν*] conj. Rœp. — 12. B. Pauli *Epist. ad Ephes.* III, 3. 5. — 13. II *ad Cor.* XII, 4. — 14. *οὖν* add. Dunck. post *κατῆλθεν*.

θὸν ἀπὸ τῆς Ὀγδοάδος ἄνωθεν τῷ υἱῷ τῆς Ἑβδομάδος, ἐπὶ τὸν Ἰησοῦν τὸν υἱὸν τῆς Μαρίας, καὶ ἐφωτίσθη συνεξαφθεὶς τῷ φωτὶ τῷ λάμψαντι εἰς αὐτόν. Τοῦτο ἐστί, φησί, τὸ εἰρημένον, «Πνεῦμα Ἅγιον «ἐπελεύσεται ἐπὶ σέ,» τὸ ἀπὸ τῆς Υἱότητος διὰ τοῦ Μεθορίου Πνεύματος ἐπὶ τὴν Ὀγδοάδα καὶ τὴν Ἑβδομάδα διελθὸν μέχρι τῆς Μαρίας, «καὶ δύναμις Ὑψίστου ἐπισκιάσει σοι,» ἡ δύναμις τῆς χρίσεως [ἡ] ἀπὸ τῆς ἀκρωρείας ἄνωθεν τοῦ δημιουργοῦ μέχρι τῆς κτίσεως, ὅ ἐστι τοῦ υἱοῦ· μέχρι δὲ ἐκείνου φησὶ συνεστηκέναι τὸν κόσμον οὕτως, μέχρις οὗ πᾶσα ἡ Υἱότης ἡ καταλελειμμένη εἰς τὸ εὐεργετεῖν τὰς ψυχὰς ἐν ἀμορφίᾳ, καὶ εὐεργετεῖσθαι, διαμορφουμένη κατακολουθήσῃ τῷ Ἰησοῦ, καὶ ἀναδράμῃ καὶ ἔλθῃ ἀποκαθαρισθεῖσα· καὶ γίνεται λεπτομερεστάτη, ὡς δύνασθαι δι' αὐτῆς ἀναδραμεῖν ὥσπερ ἡ ὠρώτη. Πᾶσαν γὰρ ἔχει τὴν δύναμιν συνεστηριγμένην φυσικῶς τῷ φωτὶ τῷ λάμψαντι ἄνωθεν κάτω.

27. Ὅταν οὖν ἔλθῃ, φησί, πᾶσα Υἱότης καὶ ἔσται ὑπὲρ τὸ Μεθόριον τὸ Πνεῦμα, τότε ἐλεηθήσεται ἡ κτίσις· στένει γὰρ μέχρι

per ex Ogdoade in filium Hebdomadis, ex Hebdomade descendit in Jesum filium Mariæ, et illuminatus est irradiatus luce fulgenti super eum. Illud est, ait Basilides, quod dictum est in Scriptura, «Spiritus Sanctus descendet «super te.» Spiritus quidem qui a Filietate per Confinium transiens et per Ogdoadem et per Hebdomadem descendit super Mariam: «et virtus Altis«simi obumbrabit tibi,» quæ quidem virtus unctionis a summo cacumine opificis magni, usque ad creationem, id est filium, descendit. Mundum autem ait sic constitisse usque dum tota Filietas, hic derelicta ut benefaceret animis in deformitate viventibus et ut bene haberetur ab eis, transformata sequeretur Jesum et sursum curreret et abiret emundata. Et evadit maxime exilis, ita ut sursum tolli possit veluti prima Filietas. Omnem enim potestatem naturaliter fundatam habet in lumine quod desuper illuminat inferiora.

27. Quum igitur iverit, ait, omnis Filietas et superaverit Confinium Spiritus, tunc misericordiam inveniet creatura, luget enim usque adhuc et

3 sqq. *Ev. sec. Luc.* 1, 35. — 6. *ἐπισκειάσει* cod. – *κρίσεως* cod. Mill.; *ὀγδοάδος* susp. Rœp. lege *χρίσεως*. – [ἡ] addidi. — 7. *διὰ* add. Dunck. post *ἄνωθεν*. — 9. *μέχρι σου* cod. — 16 et p. 363, l. 1-2. Cf. B. Pauli *Epist. ad Rom.* VIII, 19, 22.

τοῦ νῦν καὶ βασανίζεται, καὶ μένει τὴν ἀποκάλυψιν τῶν υἱῶν τοῦ Θεοῦ, ἵνα πάντες ἀνέλθωσιν [242] ἐντεῦθεν οἱ τῆς Υἱότητος ἄνθρωποι. Ἐπειδὰν γένηται τοῦτο, ἐπάξει, φησίν, ὁ Θεὸς ἐπὶ τὸν κόσμον ὅλον τὴν μεγάλην ἄγνοιαν, ἵνα μένῃ πάντα κατὰ φύσιν, καὶ μηδὲν μηδενὸς τῶν παρὰ φύσιν ἐπιθυ[μήσῃ]. Ἀλλὰ γὰρ πᾶσαι αἱ ψυχαὶ τούτου τοῦ διασ[ή]ματος, ὅσαι φύσιν ἔχουσιν ἐν τούτῳ ἀθάνατοι διαμένειν μόνῳ, μενοῦσιν οὐδὲν ἐπισ[ά]μεναι τούτου τοῦ διασ[ή]ματος διάφορον οὐδὲ βέλτιον· οὐδὲ ἀκοή τις ἔσ[ε]ται τῶν ὑπερκειμένων ἐν τοῖς ὑποκειμένοις, οὐδὲ γνῶσις, ἵνα μὴ τῶν ἀδυνάτων αἱ ὑποκείμεναι ψυχαὶ ὀρεγόμεναι βασανίζωνται, καθάπερ ἰχθῦς ἐπιθυμήσας ἐν τοῖς ὄρεσι μετὰ τῶν προβάτων νέμεσθαι· ἐγένετο [γὰρ] ἄν, φησίν, αὐτοῖς ἡ τοιαύτη ἐπιθυμία φθορά. Ἔσ[ε]τιν οὖν, φησίν, ἄφθαρτα πάντα τὰ κατὰ χώραν μένοντα· φθαρτὰ δέ, ἐὰν ἐκ τῶν κατὰ φύσιν ὑπερπηδᾶν καὶ ὑπερβαίνειν βούλοιντο. Οὕτως οὐδὲν ὁ Ἄρχων τῆς Ἑβδομάδος γνώσεται τῶν ὑπερκειμένων· καταλήψεται γὰρ καὶ τοῦτον ἡ

torquetur et exspectat revelationem filiorum Dei, ut omnes Filietatis homines hinc sursum ascendant. Quum id factum fuerit, ait Basilides, Deus summam ignorantiam super universum mundum adducet, ut omnia secundum naturam suam maneant neque quidquam contra naturam suam concupiscat. Etenim omnes animæ hujusce spatii quæ in hoc uno loco debent natura sua immortales permanere, manebunt nihil scientes quod differat ab hoc eodem loco vel melius sit; nec fama ulla erit nec cognitio eorum quæ superna sunt in his locis infra positis, ne animæ infra positæ appetant quæ non possunt attingere et inde crucientur, veluti piscis qui in montibus pascere cum pecoribus concupisceret; talia enim appetendo, ait Basilides, perirent. Immortalia enim sunt, inquit, omnia quæ in suo loco manent; mortalia autem essent, si quæ secundum naturam sunt transilire vellent et transgredi. Itaque nihil ex supernis cognoscet Hebdomadis Archon; invadet enim ipsum

3. *οὖν* add. Duncker. post *ἐπειδὰν*. – *ἐπαύξει* cod. – *φησὶν ὁ Θεὸς, ἐπὶ* Miller. — 4. *ἵνα μὴ* cod.; *ἢ* Miller.; *μένῃ* Bern. Bunsen. Uhlh. — 5. Uncis inclusa suppl. Mill. — 7. *μενοῦσιν* Rœp. Buns.; *μένουσιν* cod. Mill. – *εἰσ[ά]μεναι. Τούτου* cod.; *ἐπισ[ά]μεναι. Τούτου* Mill. — 8. *διάφορα* cod. Mill. – *οὐδὲ βέλτιον* R. Scott. Buns.; *οὐ βέλτιον* cod. Miller.; *οὐ γὰρ βέλτιον* Rœp. — 9. *ἀποκειμένοις* cod. — 10. *βασανίζονται* cod. — 11. [*γὰρ*] add. Mill. Buns. post *ἐγένετο*. — 13. *κατὰ χώραν*. Cf. infra, *οἰκείῳ τόπῳ* Buns. — 14. *οὐδὲ* cod. Rœp. qui post *γνώσεται* (l. 15) add. *τι*.

μεγάλη ἄγνοια, ἵνα ἀποστῇ ἀπ' αὐτοῦ λύπη καὶ ὀδύνη καὶ στεναγμός· ἐπιθυμήσει γὰρ οὐδενὸς τῶν ἀδυνάτων οὐδὲ λυπηθήσεται. Καταλήψεται δὲ ὁμοίως καὶ τὸν μέγαν Ἄρχοντα τῆς Ὀγδοάδος ἡ ἄγνοια αὕτη, καὶ πάσας τὰς ὑποκειμένας αὐτῷ κτίσεις παραπλησίως, ἵνα μηδὲν κατὰ μηδὲν ὀρέγηται τῶν παρὰ φύσιν τινός, μηδὲ ὀδύνηται, καὶ οὕτως ἡ ἀποκατάστασις ἔσται πάντων κατὰ φύσιν τεθεμελιωμένων μὲν ἐν τῷ σπέρματι τῶν ὅλων ἐν ἀρχῇ, ἀποκατασταμένων δὲ καιροῖς ἰδίοις. Ὅτι δέ, φησίν, ἕκαστον ἰδίους ἔχει καιρούς, ἱκανὸς ὁ Σωτὴρ λέγων, « Οὔπω ἥκει ἡ ὥρα[243] μου, » καὶ οἱ μάγοι τὸν ἀστέρα τεθεαμένοι· ἦν γάρ, φησί, καὶ αὐτὸς ὑπὸ γένεσιν ἀστέρων, καὶ ὡρῶν ἀποκατάστασιν ἐν τῷ μεγάλῳ προλελογισμένος σωρῷ. Οὗτος ἐστὶν ὁ κατ' αὐτοὺς νενοημένος ἔσω ἄνθρωπος πνευματικὸς ἐν τῷ ψυχικῷ (ὃ ἐστὶν Υἱότης ἐνταῦθα ἀπολιποῦσα τὴν ψυχὴν, οὐ θνητὴν ἀλλὰ αὐτοῦ μένουσαν κατὰ φύσιν, ὥσπερ ἄνω λέλοιπεν ἡ

quoque magna illa ignorantia ut amoveantur ab illo et luctus et dolor et gemitus. Nihil enim ex iis quæ comprehendere non potest concupiscet nec dolore afficietur. Invadet etiam magnum Ogdoadis Archontem eadem ignorantia et similiter omnes creaturas illi subjectas, ut nulla re omnino contra naturam appetita non occurrat dolor, ac sic restituantur in pristinum statum et secundum uniuscujusque naturam quæ in universorum semine in principio constituta erant et restituantur temporibus propriis. Quod autem, ut ait hæreticus, unicuique sua tempora sint, satis probat quod dicit Salvator. « Non-« dum venit hora mea ; » et probat stella a magis visa. Nam, ut ait Basilides, ipse Jesus erat, sub genituram astrorum et plenæ revolutionis horarum in magno acervo, ratione præconceptus. Ille quidem est, secundum Basilidis discipulos, conceptus in animali interior et spiritualis homo (scilicet Filietas quæ dereliquit illic animam, non ut obeat sed ut maneat secundum naturam, veluti prima Filietas sursum reliquit Spiritum Sanctum qui Confinium

5. μηδένα cod. Mill. – κατὰ pro παρὰ cod. Vide supra, p. 363, l. 5. — 7. ἀποκατασταθησομένων Rœper.; ἀποκατασταμένων cod. Mill. Buns. — 8. καιρός cod. — 8-9. ἱκανῶς cod.; μάρτυς ἱκανὸς Buns. — 9. Evang. B. Joan. II, 4. — 9-10. Evang. B. Matth. II, 1, 2. — 10. ἐπὶ γένεσιν δι' ἀστέρων Bunsen.; κατὰ γένεσιν ὑπ' Jacob. — 11. σωρῷ cod.; σάρῳ Mill. Cf. supra, p. 353, l. 10. — 14. ὥσπερ] καίπερ cod. Mill. Buns.; καθάπερ Jacob.; ἤπερ Duncker. – λελυπεν cod.

πρώτη Υἱότης τὸ Ἅγιον Πνεῦμα τὸ Μεθόριον ἐν οἰκείῳ τόπῳ), ἰδίαν τότε περιβεβλημένος ψυχήν.

Ἵνα δὲ μηδὲν τῶν κατ' αὐτοὺς παραλείπωμεν, ὅσα καὶ περὶ Εὐαγγελίου λέγουσιν ἐκθήσομαι. Εὐαγγέλιον ἐστὶ κατ' αὐτοὺς ἡ τῶν ὑπερκοσμίων γνῶσις ὡς δεδήλωται, ἣν ὁ μέγας Ἄρχων οὐκ ἠπίστατο. Ὡς οὖν ἐδηλώθη αὐτῷ ὅτι καὶ τὸ Πνεῦμα Ἅγιον ἐστί, τουτέστι τὸ Μεθόριον, καὶ ἡ Υἱότης, καὶ Θεὸς ὁ τούτων αἴτιος πάντων ὁ οὐκ ὤν, ἐχάρη ἐπὶ τοῖς λεχθεῖσι καὶ ἠγαλλιάσατο, τουτέστι κατ' αὐτοὺς τὸ Εὐαγγέλιον. Ὁ δὲ Ἰησοῦς γεγένηται κατ' αὐτοὺς ὡς προειρήκαμεν. Γεγενημένης δὲ τῆς γενέσεως τῆς προδεδηλωμένης, γέγονε πάντα ὁμοίως κατ' αὐτοὺς τὰ περὶ τοῦ Σωτῆρος, ὡς ἐν τοῖς Εὐαγγελίοις γέγραπται. Γέγονε δὲ ταῦτα, φησίν, ἵνα ἀπαρχὴ τῆς φυλοκρινήσεως γένηται τῶν συγκεχυμένων ὁ Ἰησοῦς. Ἐπεὶ γάρ ἐστιν ὁ κόσμος διηρημένος εἰς Ὀγδοάδα, ἥτις ἐστὶν ἡ κεφαλὴ τοῦ παντὸς κόσμου (κεφαλὴ δὲ τοῦ παντὸς κόσμου) ὁ μέγας Ἄρχων, καὶ εἰς Ἑβδομάδα, ἥτις ἐστὶν ἡ κεφαλὴ τῆς Ἑβδομάδος, ὁ δημιουργὸς

factus est in suo proprio loco), qui propriam animam tunc indutus est.

Ne autem quidquam de Basilide silentio prætermittam, quæ de Evangelio discipuli ejus docent exponam. Evangelium est, ut dicunt, supernarum rerum cognitio, sicut manifestatum est, cujus magnus Archon fuerat ignarus. Quum igitur ei revelatum fuisset esse Spiritum Sanctum, id est Confinium, et Filietatem et Deum non entem omnium auctorem, gavisus est de dictis et exsultavit; hoc est secundum eos Evangelium. Jesus autem natus est, secundum eosdem hæreticos, ut supra diximus. Effecta generatione antea explicata, omnia quæ ad Salvatorem pertinent absoluta fuisse isti dicunt, quo modo narratum est in Scriptura. Hæc autem omnia sunt facta ut, quum quæque confusa discernerentur, hujusce discriminis initium fieret Jesus. Quum enim divisus sit mundus in Ogdoadem, quæ est caput universi mundi (caput autem universi mundi) et summus Archon, et in Hebdomadem, quæ est caput Hebdomadis vel omnium infra jacentium opifex, et in spa-

4. αὐτοῦ cod. Mill. Buns. Lege αὐτοὺς. — 8. ἠγαλλιάσατο cod. — 12. ἀπαρχὴ Bernays.; ἀπ' ἀρχῆς cod. Miller. — 13. φυλοκρίνης ἕως cod. Conf. Clem. Alex. *Strom.* II, VIII, 36 : ἀρχὴν τῆς σοφίας φυλοκρινητικῆς. — 15. Uncis inclusa delenda sunt, utpote male repetita.

τῶν ὑποκειμένων, καὶ εἰς τοῦτο τὸ διάστημα τὸ καθ' ἡμᾶς, ὅπου ἐστὶν ἡ ἀμορφία, ἀναγκαῖον ἦν τὰ συγκεχυμένα φυλοκρινηθῆναι διὰ τῆς τοῦ Ἰησοῦ διαιρέσεως. Ἔπαθεν οὖν τοῦτο ὅπερ ἦν (244) αὐτοῦ σωματικὸν μέρος, ὃ ἦν τῆς ἀμορφίας καὶ ἀπεκατέστη εἰς τὴν ἀμορφίαν. Ἀνέστη δὲ τοῦτο ὅπερ ἦν ψυχικὸν αὐτοῦ μέρος, ὅπερ ἦν τῆς Ἑβδομάδος, καὶ ἀπεκατέστη εἰς τὴν Ἑβδομάδα· ἀνέστησε δὲ τοῦτο ὅπερ ἦν τῆς ἀκρωρείας οἰκεῖον τοῦ μεγάλου Ἄρχοντος, καὶ ἔμεινε παρὰ τὸν Ἄρχοντα τὸν μέγαν· ἀνήνεγκε δὲ μέχρις ἄνω τοῦτο, ὅπερ ἦν τοῦ Μεθορίου Πνεύματος, καὶ ἔμεινεν ἐν τῷ Μεθορίῳ Πνεύματι. Ἀπεκαθάρθη δὲ ἡ Υἱότης ἡ τρίτη δι' αὐτοῦ ἡ ἐγκαταλελειμμένη πρὸς τὸ εὐεργετεῖν καὶ εὐεργετεῖσθαι, καὶ ἀνῆλθε πρὸς τὴν μακαρίαν Υἱότητα διὰ πάντων τούτων διελθοῦσα. Ὅλη γὰρ αὐτῶν ἡ ὑπόθεσις, σύγχυσις οἱονεὶ πανσπερμίας καὶ φυλοκρίνησις καὶ ἀποκατάστασις τῶν συγκεχυμένων εἰς τὰ οἰκεῖα. Τῆς οὖν φυλοκρινήσεως ἀπαρχὴ γέγονεν ὁ Ἰησοῦς, καὶ τὸ πάθος οὐκ ἄλλου τινὸς χάριν γέγονεν [ἢ] ὑπὲρ τοῦ φυλοκρινηθῆναι τὰ συγκεχυμένα. Τούτῳ γὰρ τῷ τρόπῳ φησὶν ὅλην τὴν Υἱότητα τὴν καταλελειμμένην ἐν τῇ ἀμορφίᾳ πρὸς

tium nostrum ubi materia informis est, necesse erat ut confusa discernerentur per divisionem Jesu. Hanc igitur divisionem passa est quæ in illo pars corporalis inerat, quæ quidem ex materia informi exorta ad materiam informem restituta est. Ascendit superius quæ in Jesu pars spiritualis erat et ex Hebdomade exorta ad Hebdomadem restituta est. Resuscitavit autem eam partem quæ ad summam magni Archontis sedem pertinebat, et juxta magnum Archontem mansit. Sustulit sursum etiam quod ex Confinio Spiritu provenerat, et in Confinio mansit. Filietas autem tertia, quæ derelicta fuerat ut bene ageret et bene haberetur, purificata est per Jesum et superius ascendit ad beatam Filietatem omnibus his diversis sedibus trajectis. Totum enim eorum argumentum est confusio universorum seminum et discretio et restitutio omnium quæ confusa erant in pristinum et proprium statum. Hujusce autem discriminis Jesus initium fuit, ac passus est ob nullam aliam causam nisi ut prius confusa jam discernerentur. Sic ait totam Filietatem, derelictam

2. *Φυλοκριθῆναι* cod. Bunsen. — 13. *σύγχησις* cod. — 15-16. *ἢ ὑπὸ* Miller. Bunsen.; [*ἢ*] Jacob. Rœperus. Legendum *ὑπέρ*. — 16. *Φυλοκριθῆναι* Bunsenius. — 17. *καταλελεγμένην* cod. Bunsen. corr. Millerus.

τὸ εὐεργετεῖν καὶ εὐεργετεῖσθαι διαφυλοκρινηθῆναι, ᾧ τρόπῳ καὶ ὁ Ἰησοῦς ᾠφυλοκρίνηται. Ταῦτα μὲν οὖν ἐστιν ἃ καὶ Βασιλείδης μυθεύει σχολάσας κατὰ τὴν Αἴγυπτον, καὶ ᾠαρ' αὐτῶν τὴν τοσαύτην σοφίαν διδαχθεὶς ἐκαρποφόρησε τοιούτους καρπούς.

ϛ'. Σατορνεῖλος.

28. Σατορνεῖλος δέ τις συνακμάσας τῷ Βασιλείδῃ κατὰ τὸν αὐτὸν χρόνον, διατρίψας δὲ ἐν Ἀντιοχείᾳ τῆς Συρίας, ἐδογμάτισε τοιαῦτα ὁποῖα καὶ Μένανδρος. Λέγει δὲ ἕνα Πατέρα ἄγνωστον τοῖς ᾶσιν ὑπάρχειν, τὸν ᾠοιήσαντα Ἀγγέλους, Ἀρχαγγέλους, Δυνάμεις, Ἐξουσίας. Ἀπὸ δὲ ἑπτά τινων ἀγγέλων τὸν κόσμον γεγενῆσθαι καὶ ᾶντα τὰ ἐν αὐτῷ, καὶ τὸν ἄνθρωπον δὲ ἀγγέλων [245] εἶναι ᾠοίημα, ἄνωθεν ἀπὸ τῆς αὐθεντίας φαινῆς εἰκόνος ἐπιφανείσης,

in informi materia ut bene ageret et bene haberetur, discretam fuisse eodem modo quo Jesus discretus est. Hæ quidem sunt fabulæ quas Basilides, postquam in Ægypto mansisset, commentus est, et apud Ægyptios hanc summam sapientiam edoctus fructus tales protulit.

II. SATURNILUS.

28. Saturnilus, qui floruit eodem tempore quo Basilides et Antiochiæ in urbe Syriæ commoratus est, eadem docuit quæ Menander. Dicit esse «unum «Patrem incognitum omnibus, qui fecit Angelos, Archangelos, Virtutes, Po«testates. A septem autem quibusdam angelis mundum factum et omnia quæ «in eo; et hominem esse angelorum creationem desursum a summa potestate «lucida imagine apparente, quam quum tenere non potuissent, inquit Satur-

1. διαφυλοκρινηθῆναι Mill.; διαφυλοκριθῆναι cod. Buns.; δεῖν φυλοκρινηθῆναι Dunck. — 3. τὴν Αἴγυπτον] Bernays. et Buns. male legunt τὸν Περίπατον. Apud Eusebium enim legimus de Saturnilo et Basilide : ὁ μὲν κατὰ Συρίαν, ὁ δὲ κατ' Αἴγυπτον συνεστήσαντο θεομισῶν αἱρέσεων διδασκαλεῖα (*Hist. eccl.* IV, c. VII) quæ etiam notat Dunck. — Cap. II, tit. De Saturnilo lege B. Iren. lib. I, c. XXIV; Tertull. *Præs.* XLVI; B. Epiph. *Hær.* XXIII; Theod. *Hær. fab.* l. I, c. III; B. Aug. *Hær.* III; Eus. *Hist. eccles.* lib. IV, c. VII. — 5. Σατορνῖλος B. Epiph. Theod.; Σατορνῖνος Euseb. – Basilides et Saturnilus a B. Epiph. vocantur συσχολασταί. — 5 sqq. Hic habemus ipsa græca verba B. Irenæi, ut liquet ex veteri latina versione, quæ sola supererat. Theodoretus ab Irenæo vel a nostro, Epiphanius autem ab Irenæo sua mutuati sunt. — 8. τοῦτον ᾠοιήσαντα cod. — 11. φωνῆς cod. Mill. pro φαινῆς.

ἦν κατασχεῖν μὴ δυνηθέντες διὰ τὸ παραχρῆμα, φησίν, ἀναδραμεῖν ἄνω, ἐκέλευσαν ἑαυτοῖς λέγοντες, « Ποιήσωμεν ἄνθρωπον κατ' « εἰκόνα καὶ καθ' ὁμοίωσιν · » οὗ γενομένου, φησίν, καὶ [μὴ] δυναμένου ἀνορθοῦσθαι τοῦ πλάσματος διὰ τὸ ἀδρανὲς τῶν ἀγγέλων, ἀλλὰ ὡς σκώληκος σκαρίζοντος, οἰκτείρασα αὐτὸν ἡ ἄνω Δύναμις, διὰ τὸ ἐν ὁμοιώματι αὐτῆς γεγονέναι, ἔπεμψε σπινθῆρα ζωῆς, ὃς διήγειρε τὸν ἄνθρωπον καὶ ζῆν ἐποίησε. Τοῦτον οὖν τὸν σπινθῆρα τῆς ζωῆς μετὰ τὴν τελευτὴν ἀνατρέχειν πρὸς τὰ ὁμόφυλα λέγει, καὶ τὰ λοιπά, ἐξ ὧν ἐγένετο, εἰς ἐκεῖνα ἀναλύεσθαι. Τὸν δὲ Πατέρα ἀγέννητον ὑπέθετο καὶ ἀσώματον καὶ ἀνείδεον · δοκήσει δὲ ἐπιπεφηνέναι ἄνθρωπον, καὶ τὸν τῶν Ἰουδαίων Θεὸν ἕνα τῶν ἀγγέλων εἶναι φησί, καὶ διὰ τὸ βούλεσθαι τὸν Πατέρα καταλῦσαι πάντας τοὺς ἄρχοντας · παραγενέσθαι τὸν Χριστὸν ἐπὶ καταλύσει τοῦ τῶν Ἰουδαίων Θεοῦ, καὶ ἐπὶ σωτηρίᾳ τῶν πειθομένων αὐτῷ · εἶναι δὲ τούτους ἔχοντας τὸν σπινθῆρα τῆς ζωῆς ἐν αὐτοῖς. Δύο γὰρ γένη

« nilus, eo quod statim recurrerit sursum, adhortati sunt semetipsos dicen-
« tes : Faciamus hominem ad imaginem et similitudinem. Qui quum factus
« esset et non potuisset erigi plasma propter imbecillitatem angelorum, sed
« quasi vermiculus scarizaret, miserantem ejus desuper Virtutem, quoniam
« in similitudinem ejus esset factus, emisisse scintillam vitæ, quæ erexit ho-
« minem et vivere fecit. Hanc igitur scintillam vitæ post defunctionem re-
« currere ad ea quæ sunt ejusdem generis dicit, et reliqua, ex quibus facta
« sunt, in illa resolvi. Salvatorem autem innatum demonstravit et incorpo-
« ralem et sine figura : specie visum hominem et Judæorum Deum unum ex
« angelis esse dixit. Et propter hoc addit quod Pater ejus voluerit dissolvere
« omnes principes ; advenisse Christum ad destructionem Judæorum Dei,
« et ad salutem credentium ei ; esse autem hos qui habent in ipsis scin-

Vetus interpretatio habet : « Desursum a « summa potestate lucida imagine appa- « rente. » Dunckerus legit *Φωτεινῆς*. — 1. *ἦν* cod. — 2. *ἄνω* Rœp. ; *ἄνωθεν* cod. Mill. — 2-3. Cf. *Gen.* 1, 26. — 3. [*μὴ*] add. Mill. — 6. *πέμψαι* cod. — 9-10. *Πατέρα ἀγένητον* cod. Mill. pro *Σωτῆρα ἀγέννητον*. Vetus interpret. habet : « Sal- « vatorem autem innatum, » et Theod. : *τὸν δὲ Σωτῆρα... ἀγέννητον... ἀσώματον*. — 12. *διὰ τοῦτο* cod. Millerus. — 15. *τούτους τοὺς* Dunckerus. B. Epiph. habet etiam : *τούτους ἔχοντας τὸν σπινθῆρα...*

τῶν ἀνθρώπων ὑπὸ τῶν ἀγγέλων πεπλάσθαι ἔφη, τὸν μὲν πονηρόν, τὸν δὲ ἀγαθόν, καὶ ἐπειδὴ οἱ δαίμονες τοῖς πονηροῖς ἐβοήθουν, ἐληλυθέναι τὸν Σωτῆρα ἐπὶ καταλύσει τῶν φαύλων ἀνθρώπων καὶ δαιμόνων, ἐπὶ σωτηρίᾳ δὲ τῶν ἀγαθῶν. Τὸ δὲ γαμεῖν καὶ γεννᾶν ἀπὸ τοῦ Σατανᾶ φησὶν εἶναι. Οἱ πλείους δὲ τῶν ἀπ' ἐκείνου καὶ ἐμψύχων ἀπέχονται, διὰ τῆς προσποιήτου ταύτης ἐγκρατείας [ἐπαγαγόμενοι πολλούς]. Τὰς δὲ προφητείας, ἃς μὲν ἀπὸ τῶν κοσμοποιῶν ἀγγέλων λελαλῆσθαι, ἃς [246] δὲ ἀπὸ τοῦ Σατανᾶ, ὃν καὶ αὐτὸν ἄγγελον ἀντιπράτ|οντα τοῖς κοσμοποιοῖς ὑπέθετο, μάλισ|α δὲ τῷ τῶν Ἰουδαίων Θεῷ. Ταῦτα μὲν οὖν ὁ Σατορνεῖλος.

γ'. Περὶ Μαρκίωνος.

29. Μαρκίων δὲ ὁ Ποντικὸς, πολὺ τούτων μανικώτερος, τὰ πολλὰ

«tillam vitæ. Duo enim genera hominum plasmata esse ab angelis dixit «(Saturnilus), alterum quidem nequam, alterum autem bonum. Et quo«niam dæmones pessimos adjuvarent, venisse Salvatorem ad dissolutionem «malorum hominum et dæmonum, ad salutem autem bonorum. Nubere «autem et generare a Satana dicunt esse.» Multi autem ex istius discipulis animalibus abstinent per fictam hujusmodi continentiam seducentes multos. Prophetias autem, quasdam quidem ab iis angelis qui mundum fabricaverunt esse dictas, quasdam autem a Satana, quem et ipsum angelum statuit esse et adversarium mundi fabricatoribus, maxime autem Judæorum Deo. Hæc docuit Saturnilus.

III. DE MARCIONE.

29. Marcion Ponticus, multo illis vesanior, opiniones plurimorum mittens

1 sqq. τὸ μὲν... τὸ δὲ Dunck. Apud Theod. legimus : δύο τῶν ἀνθρώπων..... διαφοράς, καὶ τοὺς μὲν... τοὺς δὲ... et apud B. Epiph. : δύο πεπλάσθαι ἀνθρώπους, ἕνα ἀγαθὸν καὶ ἕνα φαῦλον. — 3. ἐπικαταλύσει cod. — 4. γενᾶν cod. — 5. πλείους τε cod. — 6-7. Uncis inclusa supplevi e B. Epiphan. apud quem legimus : οἱ πλείους αὐτῶν ἐμψύχων ἀπέχονται, ὅπως... τινας ἐπαγάγωνται εἰς τὴν αὐτῶν ἀπάτην. — 9. κοσμικοῖς cod. Mill. Legendum κοσμοποιοῖς. – ὑπέθεντο cod. Mill.; φάσκει B. Epiphan. Vetus versio habet : «Adversarium mundi fabricatoribus os«tendit.» — 10. τὸν... Θεόν cod. Mill. corr. ex interpret. latina et e Theod. — Cap. III, tit. De Marcione lege B. Iren. I, XXVII; Tertull. *Adv. Marc.* et *Præscr.* XXX;

τῶν πλειόνων παραπεμψάμενος ἐπὶ τὸ ἀναιδέστερον ὁρμήσας, δύο ἀρχὰς τοῦ παντὸς ὑπέθετο, ἀγαθόν τινα λέγων καὶ τὸν ἕτερον πονηρόν· καὶ αὐτὸς δὲ νομίζων καινόν τι παρεισαγαγεῖν σχολὴν ἐσκεύασεν ἀπονοίας γέμουσαν καὶ κυνικοῦ βίου, ὧν τις μάχλος· οὗτος νομίζων λήσεσθαι τοὺς πολλοὺς ὅτι μὴ Χριστοῦ τυγχάνοι μαθητής, ἀλλ' Ἐμπεδοκλέους πολὺ αὐτοῦ προγενεστέρου τυγχάνοντος, ταὐτὰ ὁρίσας ἐδογμάτισε, δύο εἶναι τὰ τοῦ παντὸς αἴτια, Νεῖκος καὶ Φιλίαν. Τί γὰρ φησὶν ὁ Ἐμπεδοκλῆς περὶ τῆς τοῦ κόσμου διαγωγῆς; Εἰ καὶ προείπομεν, ἀλλά γε καὶ νῦν πρὸς τὸ ἀντιπαρατεθεῖναι τῇ τοῦ κλεψιλόγου αἱρέσει, οὐ σιωπήσομαι. Οὗτος φησὶν εἶναι τὰ πάντα στοιχεῖα, ἐξ ὧν ὁ κόσμος συνέστηκε καὶ ἔστιν, ἕξ, δύο μὲν ὑλικά, Γῆν καὶ Ὕδωρ, δύο δὲ ὄργανα, οἷς τὰ ὑλικὰ κοσμεῖται καὶ μεταβάλλεται, Πῦρ καὶ Ἀέρα, δύο δὲ τὰ ἐργαζόμενα τοῖς ὀργάνοις τὴν ὕλην καὶ δημιουργοῦντα, Νεῖκος καὶ Φιλίαν, λέγων ὧδέ πως·

et in majorem impudentiam irruens, duo principia universi mundi supposuit, unum bonum esse dicens, alterum autem malum. Ipse quoque ratus se aliquid novi introducere, scholam formavit plenam amentiæ et cynici cultus, ut qui lascivus erat. Et ipse arbitratus est homines ignoraturos esse illum non esse Christi discipulum sed Empedoclis, qui ipsius temporibus multo erat antiquior. Hæc statuens docuit duo esse principia universi mundi, Discordiam et Amicitiam. Quid enim dicit Empedocles de mundi productione? Etsi jam ea supra exposuimus, non prætermittemus nunc ut possimus eadem conferre cum hæresi istius furis doctrinarum. Empedocles ait esse sex omnia elementa ex quibus mundus constitutus est et existit : duo quidem materialia, Terram et Aquam ; duo instrumenta, quibus materialia elementa ordinantur et moventur, Ignem et Aera ; duo autem quæ instrumentis elaborant materiam eamque condunt, Discordiam et Amicitiam ; quæ omnia expressit hisce verbis :

B. Epiph. *Hær.* XLII ; Theod. *Hær. fab.* I, XXIV ; Eus. *Hist. eccl.* V, XIII, XVI ; B. Aug. *Hær.* XXII ; Philost. XLV ; Esnig, *Lib. de hær.* — *h.* γέμουσα cod. — μάχιμος cod. ; μάχλος conj. Mill. an μανικός? Duncker. at supra μανικώτερος legitur. R. Scotto videtur hoc vocabulum glossa esse. — ὅτι cod. pro οὗτος, corr. Mill. — 6. αὐτῷ cod. Mill. Legendum αὐτοῦ. At forsan αὐτῷ latinismus. — 7. ταῦτα cod. Mill.

Τέσσαρα τῶν πάντων ῥιζώματα πρῶτον ἄκουε·
Ζεὺς [ἀργής], Ἥρη τε φερέσβιος, ἠδ' Ἀϊδωνεύς,
Νῆστις γ' ἡ δακρύοις τέγγει κρούνωμα βρότειον.

Ζεύς ἐστι τὸ πῦρ, Ἥρη δὲ φερέσβιος, ἡ γῆ ἡ φέρουσα[247] τοὺς πρὸς τὸν βίον καρπούς· Ἀϊδωνεὺς δέ, ὁ ἀήρ, ὅτι πάντα δι' αὐτοῦ βλέποντες, μόνον αὐτὸν οὐ καθορῶμεν· Νῆστις δὲ τὸ ὕδωρ, μόνον γὰρ τοῦτο ὄχημα τροφῆς αἴτιον γινόμενον πᾶσι τοῖς τρεφομένοις, αὐτὸ καθ' αὑτὸ τρέφειν οὐ δυνάμενον τὰ τρεφόμενα. Εἰ γὰρ ἔτρεφε, φησίν, οὐκ ἄν ποτε λιμῷ κατελήφθη τὰ ζῷα, ὕδατος ἐν τῷ κόσμῳ πλεονάζοντος ἀεί· διὰ τοῦτο Νῆστιν καλεῖ τὸ ὕδωρ, ὅτι τροφῆς αἴτιον γινόμενον, τρέφειν οὐκ εὐτονεῖ τὰ τρεφόμενα. Ταῦτα μὲν οὖν ἐστίν, ὡς τύπῳ περιλαβεῖν, τοῦ κόσμου τὰ συνέχοντα τὴν ὅλην ὑπόθεσιν, Ὕδωρ καὶ Γῆ ἐξ ὧν τὰ γινόμενα, Πῦρ καὶ Πνεῦμα τὰ ὄργανα καὶ τὰ δραστήρια, Νεῖκος δὲ καὶ Φιλία τὰ δημιουργοῦντα

Quæ sint quatuor omnium radices audi;
Jupiter splendens et Juno vitalis atque Dis
et Nestis quæ lacrymis humanam scaturiginem humectat.

Jupiter est ignis, Juno vitalis est terra quæ fert fructus vitæ; Dis est aer, quod omnia per ipsum videntes ipsum solum non videamus. Nestis (jejunium) est aqua, quia solum vehiculum alimenti omnibus causa est nutritionis neque potest per seipsum nutrire quæ nutriuntur. Quod si nutriret, ait Empedocles, nunquam fame perirent animalia, aqua enim mundus semper abundat. Quapropter Nestim (jejunium) vocat aquam, quod causa sit nutritionis, neque tamen valeat ea quæ aluntur nutrire. Sunt igitur ista, ut verbo complectar, quæ efficiunt omnem constitutionem mundi, Aqua et Terra ex quibus omnia quæ sunt proveniunt, et Ignis et Aer qui sunt instrumenta et agunt, et Discordia et Amicitia quæ omnia formant artificiose. Amicitia

1. De Empedoclis versibus a nostro servatis lege Schneidew. *Disquisitionem*, *Philol.* t. VI, p. 155 sqq.; Stein. *Fragmenta Emped.*; Brink. *Philol.* VI, p. 730 sqq.; Th. Bergk in *Jahnii nov. Annal. Philol.* a. 1853, t. LXVIII, p. 21 sqq.; A. Mullach. in *Quæst. Emped. spec. secundo*, Berolini, 1853. — 1-3. Hi versus Emped. 55-57 sunt edit. Karsten, et 33-35 edit. Stein. Iidem repetuntur infra, lib. X, § 7, nonnullis mutatis. — 2. ἀργής om. cod. — ἡ δὲ Ἀϊδ. cod. — 3. κρουνῷ μακρόγιον cod.; infra, l. X, c. VII, eodem versu redeunte legimus κρουνῷ μαβρότειον pro κρούνωμα βρότειον. — 5-6. βλέποτες cod. — 8. καθ' αὐτὸ (sic) cod.

τεχνικῶς. Καὶ ἡ μὲν Φιλία εἰρήνη τίς ἐστι καὶ ὁμόνοια καὶ στοργή, ἕνα τέλειον [καὶ] κατηρτισμένον εἶναι προαιρουμένη τὸν κόσμον· τὸ δὲ Νεῖκος ἀεὶ διασπᾷ τὸν ἕνα καὶ κατακερματίζει ἢ ἀπεργάζεται ἐξ ἑνὸς πολλά. Ἔστι μὲν οὖν τὸ μὲν Νεῖκος αἴτιον τῆς κτίσεως πάσης, ὃ φησὶν οὐλόμενον εἶναι, τουτέστιν ὀλέθριον· μέλει γὰρ αὐτῷ ὅπως διὰ παντὸς αἰῶνος ἡ κτίσις αὕτη συνεστήκῃ· καὶ ἔστι πάντων τῶν γεγονότων τῆς γενέσεως δημιουργὸς καὶ ποιητὴς τὸ Νεῖκος τὸ ὀλέθριον· τῆς δὲ ἐκ τοῦ κόσμου τῶν γεγονότων ἐξαγωγῆς καὶ μεταβολῆς καὶ εἰς τὸ ἓν ἀποκαταστάσεως, ἡ Φιλία. Περὶ ὧν ὁ Ἐμπεδοκλῆς [φησιν] ὅτι ἔστιν ἀθάνατα δύο καὶ ἀγένητα, καὶ ἀρχὴν τοῦ γενέσθαι μηδέποτε εἰληφότα· ἀλλὰ λέγει τοιοῦτόν τινα τρόπον·

(248) ἦ γὰρ καὶ πάρος ἦν τε καὶ ἔσσεται, οὐδέποτ', οἴω,
τούτων ἀμφοτέρων κενιώσεται ἄσπετος αἰών.

est pax quædam et concordia et ingenita caritas quæ enititur mundus ut sit unus perfectus et consummatus. Discordia autem distrahit et in minutas partes dividit et ex uno efficit multa. Discordia enim, quam ait Empedocles esse *οὐλομένον*, id est exitialem, est causa omnis constitutionis mundi. Illi enim curæ est ut per omne ævum constitutio illa permaneat. Et est omnium genitorum generationis fabricator et auctor ista Discordia perniciosa. Amicitia vero efficit ut omnes geniti educantur e mundo et convertantur et rursus in unum restituantur. Quod autem illæ duo sint immortales et increatæ et existendi nunquam initium habuerint fere his verbis expressit Empedocles :

profecto enim et ante erat et erit; nunquam, puto,
istis ambobus carebit inextinguibile ævum.

2. *κατειρτισμένον* cod. corr. Mill. et add. *καὶ*. — 6. *αὐτὴ συνέστηκε* cod. Mill. — 9. *τὸν ἕνα* cod. Legendum *τὸ ἕν*. Conf. infra, p. 373, l. 8 : *ἐκ πολλῶν..... τὸ ἕν*. — 10. *φησιν* restitui quod deerat ut *ἀλλὰ* videtur indicare. Conf. etiam supra, p. 370, l. 10 sqq. : *οὗτος φησὶν κ. τ. λ.* — 11. *ἀλλὰ* delendum censet Millerus; *ἀλλαχοῦ* Dunckerus; *ἄλλῃ τε* Rœperus. – *καὶ τοῦτον τὸν* Rœp. pro *τοιοῦτόν τινα*. Conf. supra, p. 274, l. 1-2. — 12. *εἰ* cod. Miller. pro *ἦ*. – *τε* om. cod. Miller. – *ἔσται* cod. – *οὐδέπω τοίω* cod. — 13. *κενώσεται* cod. corr. Millerus; *κενεώσεται* Dunckerus; *κεκενώσεται* Sauppius. – *ἄσβεστος* cod. Legendum *ἄσπετος* quod Empedoclis vera esse lectio videtur. Nostrum autem *ἄσβεστος* scripsisse arbitror, et, ob accentum, veluti dactylum scandisse.

Τίνων τούτων; τοῦ Νείκους καὶ τῆς Φιλίας· οὐ γὰρ ἤρξαντο γενέσθαι, ἀλλὰ προῆσαν καὶ ἔσονται ἀεί, διὰ τὴν ἀγεννησίαν φθορὰν ὑπομεῖναι μὴ δυνάμενα. Τὸ δὲ Πῦρ [καὶ τὸ Ὕδωρ] καὶ ἡ Γῆ καὶ ὁ Ἀὴρ θνήσκοντα καὶ ἀναβιοῦντα. Ὅταν μὲν γὰρ ἀποθάνῃ ταῦτα ὑπὸ τοῦ Νείκους γινόμενα, παραλαμβάνουσα αὐτὰ ἡ Φιλία προσάγει καὶ προσλίθησι καὶ προσοικειοῖ τῷ Παντί, ἵνα μένῃ τὸ Πᾶν ἓν ὑπὸ τῆς Φιλίας ἀεὶ διακοσμούμενον μονοτρόπως καὶ μονοειδῶς. Ὅταν δὲ ἡ Φιλία ἐκ πολλῶν ποιήσῃ τὸ ἕν καὶ τὰ διεσπασμένα προσοικονομήσῃ τῷ ἑνί, πάλιν τὸ Νεῖκος ἀπὸ τοῦ ἑνὸς ἀποσπᾷ καὶ ποιεῖ πολλά, τουτέστι Πῦρ, Ὕδωρ, Γῆν, Ἀέρα, τὰ ἐκ τούτων γεννώμενα ζῷα καὶ φυτὰ καὶ ὅσα μέρη τοῦ κόσμου κατανοοῦμεν. Καὶ περὶ μὲν τῆς τοῦ κόσμου ἰδέας ὁποία τίς ἐστιν ὑπὸ τῆς Φιλίας κοσμουμένη, λέγει τοιοῦτόν τινα τρόπον·

οὐ γὰρ ἀπὸ νώτοιο δύο κλάδοι ἀΐσσονται,

Quæ sunt hæ duo? Discordia et Amicitia. Non enim inceperunt esse, sed ante fuerunt et erunt semper, quia non possunt, utpote ingenita, subire corruptionem. Ignis autem et Aqua et Terra et Aer moriuntur et reviviscunt. Quum quidem perierint quæ ex Discordia nascuntur, assumpta ea Amicitia adducit et apponit et adjungit Universo ut unum maneat Universum illud quod Amicitia semper coordinat uno modo et una forma. Quum vero Amicitia ex multis effecerit unum et divisa adjunxerit Universo uni, rursus Discordia ex uno distrahit et facit multa, id est, Ignem, Aquam, Terram, Aera, et quæ ex istis proveniunt animalia et plantas et quascumque mundi partes observamus. Et quæ sit hujus mundi species quam instruit Amicitia, Empedocles dicit his fere verbis :

neque ei e dorso duo eminent rami,

1. ἤρξατο cod. — 3. [καὶ τὸ ὕδωρ] restituenda. Conf. infra, l. 10. — 4. θνήσκουσι καὶ ἀναβιοῦσι conj. Saupp. — 7. διὰ κοσμομούμενον cod. corr. Mill. — 8. ποιήσει cod. corr. Mill. — 8-9. προσοικονομήσει cod.; προσοικειώσῃ Rœper. Duncker. — 10. καὶ τὰ conj. Saupp. — 12. κοσμομουμένη λέγει, λέγει (sic) cod. — 14. Emped. vss. 360-362, ed. Karst. Cod. habet : οὐ γὰρ ἀπὸ νότοιο δύο κλάδοι ἀΐσονται. Stein. legit : οὐ μὲν ἀπαὶ νώτοιο δύο κλάδοι ἀΐσσονται.

οὐ πόδες, οὐ θοὰ γοῦν', οὐ μήδεα λαχνήεντα,
ἀλλὰ σφαῖρος ἔην καὶ [πάντ'] ἴσος ἐσ[ὶν ἑαυτῷ.

Τοιοῦτόν τι καὶ κάλλισ[τον εἶδος τοῦ κόσμου ἡ Φιλία ἐκ πολλῶν ἓν ἀπεργάζεται· τὸ δὲ Νεῖκος τὸ τῆς τῶν κατὰ μέρος διακοσμήσεως αἴτιον ἐξ ἑνὸς ἐκείνου ἀποσπᾷ [249] καὶ ἀπεργάζεται πολλά. Καὶ τοῦτο ἐσ[ὶν ὃ λέγει περὶ τῆς ἑαυτοῦ γεννήσεως ὁ Ἐμπεδοκλῆς,

τῶν καὶ ἐγὼ νῦν εἰμὶ φυγὰς θεόθεν καὶ ἀλήτης,

τουτέσ[ι θεὸν καλῶν τὸ ἓν καὶ τὴν ἐκείνου ἑνότητα ἐν ᾧ ἦν πρ[ὶν ὑπὸ τοῦ Νείκους ἀποσπασθῆναι καὶ γενέσθαι ἐν τοῖς πολλοῖς τούτοις τοῖς κατὰ τὴν τοῦ Νείκους διακόσμησιν. Νεῖκος γάρ φησι μαινόμενον καὶ τεταραγμένον καὶ ἄσ[ατον τὸν δημιουργόν, τόδε τοῦ

non pedes, non agilia genua, non inguina genitalia,
at rotundus erat et ex omni parte sibimet æqualis.

Simile aliquid operatur Amicitia et pulcherrimam formam mundi ex multis unam efficit. Discordia autem, quæ causa est dispositionis omnium partium mundi, ex uno isto abstrahit et efficit multa. Hoc est quod dicit Empedocles de sua generatione,

quorum nunc ego sum cœlitus exsul et profugus,

vocans divinum hoc unum et hanc unitatem in qua erat antequam Discordia abstraheretur et existeret in multis his rebus quas disponit Discordia. Dicit enim Empedocles Discordiam furentem et turbulentam et mobilem de-

1. Cod. habet: *γούνατ', οὐ μήδεα γενήεντα*. Quæ ex edit. correcta sunt. — 2. Cod. habet: *καὶ ἴσος ἐσ[ὶν αὐτῷ* quæ Millerus notat sic emendanda: *ἀλλὰ σφαῖρος ἔην καὶ πάντ' ἴσος ἐσ[ὶν ἑαυτῷ*. In voce *ἴσος* semper primam corripit Emped. Cf. vss. 107 et 205, ed. Karsten. At Rœperus: Si vere, videndum an pro *ἐσ[ὶν* substituas *ἔσκεν*, ac si Empedocles *ἴσος* dixerit pro *ἶσος*, ut Karstenius vult, an in *καὶ* lateat *πάντη δ'* (de *ἑαυτῷ* enim nihil dubium); ipsum versum autem Hippolytus aliunde assuerit. — 7. Vs. 7, ed. Karst.; vs. 381, ed. Stein.; *νῦν* additum ex aliis fontibus. — 10-11. Cf. vs. Emped. 383, Stein.; 8, Karst. *Νείκη γὰρ, φησὶ, μαινόμενον καὶ* cod. Mill. Forsan *Νείκει, η* et *ει* sæpe confusis. Malim *Νεῖκος*. Dunckerus legit: *Νείκεϊ γάρ, φησί, μαινομένῳ [πίσυνος, Νεῖκος μαινόμενον] τεταραγμένον*. Mullachius autem: *Νεῖκος γάρ φησι μαινόμενον καὶ*. — 11. *καὶ* delendum. — *τεταγμένον* cod.; *τεταραγμένον* Miller. — *τόδε* cod.; *τόνδε* Miller.; *τοῦδε* Rœperus.

κόσμου [Νεῖκος] ὁ Ἐμπεδοκλῆς ἀποκαλῶν· αὕτη γὰρ ἐστὶν ἡ καταδίκη καὶ ἀνάγκη τῶν ψυχῶν, ὧν ἀποσπᾷ τὸ Νεῖκος ἀπὸ τοῦ ἑνὸς καὶ δημιουργεῖ καὶ ἐργάζεται, ὃ λέγει τοιοῦτόν τινα τρόπον·

ὃς καὶ ἐπίορκον ἁμαρτήσας ἐπομώσει,
δαιμόνιοί τε μακραίωνος λελάχασι βίοιο·

δαίμονας τὰς ψυχὰς λέγων μακραίωνας, ὅτι εἰσὶν ἀθάνατοι καὶ μακροὺς ζῶσιν αἰῶνας·

τρὶς μὲν μυρίας ὥρας ἀπὸ μακάρων ἀλάλησθαι·

μακαρίους καλῶν τοὺς συνηγμένους ὑπὸ τῆς Φιλίας ἀπὸ τῶν πολλῶν εἰς τὴν ἑνότητα τοῦ κόσμου τοῦ νοητοῦ. Τούτους οὖν φησὶν ἀλάλησθαι καὶ

miurgum esse, Discordiam vocans conditorem hujus mundi. Hæc est etiam condemnatio et pœna animarum quas abstrahit Discordia ex unitate et condit et elaborat, quæ quidem fere his verbis expressit Empedocles.

qui et peccavit et pejerabit,
et dæmones qui longævam sortiti sunt vitam;

dicens dæmones animas longævas, quod sint immortales et per longa vivant sæcula,

ter dena horarum millia procul a beatis errare;

beatos vocat quos Amicitia ex multis efficit ut sint in unitate mundi spiritualis. Hos igitur dæmones ait errare et

1. [Νεῖκος] addidi quod deesse τόδε indicat. — 3. λέγων cod. Mill.; ὁ λέγει Saupp. — 4-5. Emped. vs. 4, ed. Karst.; vss. 372-373, edit. Stein. Schneid. sic legit, priorem versum Empedoclis apponens: εὔτέ τις ἀμπλακίῃσι φρενῶν ῥίλα γυῖα μιήνῃ ‖ αἵμασιν, ἢ ἐπίορκον ἁμαρτήσας ἐπομόσσῃ. Steinius autem: εὔτέ τις ἀμπλακίῃσι φόνῳ ῥίλα γυῖα μιήνῃ ‖ αἵματος ἢ ἐπίορκον ἁμαρτήσας ἐπομόσσῃ. Hos versus Origenes adducit, *Cont. Cels.* VIII, 53. — 5. Mullachius legit: δαίμων, οἵτε βίοιο λελόγχασι μακραίωνος. Steinius autem: δαίμονες οἵτε μακραίωνος λελάχασι βίοιο. Millerus legit λελάχωσι, Schneid. autem λελάχασι. Conf. *Philol.* I, p. 162-163; βίοις cod. — 6. μακρεῶνας cod. — 8. Emped. v. 5, Karst.; vs. 374, Stein. qui legit τρὶς μιν. – ἀλάλησθε cod. — 9. μακαρίας cod. Mill. pro μακαρίους, α et ου confusis; μάκαρας Duncker. – ἀπὸ τῆς cod. pro ὑπὸ τῆς.

φυομένους πάντοῖα, διὰ χρόνου, εἴδεα θνητῶν
ἀργαλέας βιότοιο μεταλλάσσοντα κελεύθους.

Ἀργαλέας κελεύθους φησὶν εἶναι τῶν ψυχῶν τὰς εἰς τὰ σώματα μεταβολὰς καὶ μετακοσμήσεις. Τοῦτ' ἐστὶν ὃ λέγει·

ἀργαλέας βιότοιο μεταλλάσσοντα κελεύθους·

(250) *μεταλλάσσουσι γὰρ αἱ ψυχαὶ σῶμα ἐκ σώματος, ὑπὸ τοῦ Νείκους μεταβαλλόμεναι καὶ κολαζόμεναι, καὶ οὐκ ἐώμεναι μένειν εἰς τὸ ἕν, ἀλλὰ κολάζεσθαι ἐν πάσαις κολάσεσιν ὑπὸ τοῦ Νείκους* [*τὰς ψυχάς, μεταβαλλομένας σῶμα ἐκ σώματος,*]

Αἰθέριόν γε (φησί) μένος ψυχὰς πόντονδε διώκει·
πόντος δ' ἐς χθονὸς οὖδας ἀνέπλυσε, γαῖα δ' ἐς αὐγὰς
ἠελίου φαέθοντος, ὁ δ' αἰθέρος ἔμβαλε δίναις·
ἄλλος δ' ἐξ ἄλλου δέχεται, σὶυγέουσι δὲ πάντες.

indutos omnes, per tempus, formas mortalium
laboriosas vitæ mutantes vias.

Laboriosas vias ait esse animarum in corpora transmigrationes et transmutationes. Illud est quod dicit :

laboriosas vitæ mutantes vias.

Mutant enim animæ corpus transeuntes ex corpore in corpus; eas Discordia transmutat et torquet et non sinit permanere in unitate. Sed eas Discordia castigatas subire omnes pœnas et transire ex corpore in corpus dicit Empedocles his verbis :

Namque animas ætherea vis adigit in pontum,
pontus in terræ solum exspuit, terra in flammas
solis splendidi, hic ætheris immittit vorticibus;
alius ex alio excipit, abhorrent vero omnes.

1. Emped. vs. 6, Karst. qui legit *γεινόμενον πάντοῖα διὰ χρεῶ εἴδεα θνητῶν*. Vss. 375-376, Stein. qui legit : *φυόμενον κ. τ. λ.* – *χρόνον* cod. Mill.; *χρεώ* edd. – *ἴδεα* cod. — 3. *τὰς σώματα* cod. — 4. *μετὰ κοσμίσεις* cod. — 8-9. Uncis inclusa suspicor glossam esse et ex margine in textum irrepsisse. — 10. Vss. Emp. 16-19 ed. Karst.; vss. 377-380 ed. Stein. Ambo legunt : *Αἰθέριον μὲν γάρ σφε μένος πόντονδε διώκει.* Cod. habet : *πόντον δέε χθονὸς διώκει.* — 11. *δεε* (una littera exesa) *χθονὸς* cod. – *οὖδας* cod. – *ἀπέπλυσε* cod. Mill.; *ἀνέπλυσε* Karst. – *γέα δ' εἰς* cod. — 12. Pro *φαέθοντος* Karst. et Stein. legunt *ἀκάμαντος* ex Plutarcho.

Αὕτη ἐστὶν ἡ κόλασις ἣν κολάζει ὁ Δημιουργὸς, καθάπερ χαλκεύς τις μετακοσμῶν σίδηρον καὶ ἐκ πυρὸς εἰς ὕδωρ μεταβάπτων· πῦρ γάρ ἐστιν ὁ αἰθήρ, ὅθεν εἰς πόντον μεταβάλλει τὰς ψυχὰς ὁ Δημιουργός, χθὼν δὲ ἡ γῆ· ὅθεν φησὶν ἐξ ὕδατος εἰς γῆν, ἐκ γῆς δὲ εἰς τὸν ἀέρα, τουτέστιν ὃ λέγει·

γαῖα δ' ἐς αὐγὰς
ἠελίου βαέθοντος, ὁ δ' αἰθέρος ἔμβαλε δίναις·
ἄλλος [δ'] ἐξ ἄλλου δέχεται, στυγέουσι δὲ πάντες.

Μισουμένας οὖν τὰς ψυχὰς καὶ βασανιζομένας καὶ κολαζομένας ἐν τῷδε τῷ κόσμῳ, κατὰ τὸν Ἐμπεδοκλέα, συνάγει ἡ Φιλία, ἀγαθή τις οὖσα καὶ κατοικτείρουσα τὸν στεναγμὸν αὐτῶν καὶ τὴν ἄτακτον καὶ πονηρὰν τοῦ Νείκους τοῦ μαινομένου κατασκευήν, καὶ ἐξάγειν κατ' ὀλίγον ἐκ τοῦ κόσμου καὶ προσοικειοῦν τῷ ἑνὶ σπεύδουσα καὶ κοπιῶσα, ὅπως τὰ πάντα εἰς τὴν ἑνότητα καταντήσῃ ὑπ' αὐτῆς ἀγόμενα. Διὰ τὴν τοιαύτην οὖν τοῦ ὀλεθρίου Νείκους διακόσμησιν τοῦδε τοῦ μεμερισμένου κόσμου, πάντων ἐμψύχων ὁ Ἐμπεδοκλῆς τοὺς (251)

Hæc est castigatio qua animas castigat Demiurgus, veluti ærarius faber qui transformat ferrum et ex igne in aquam injicit. Ignis enim est æther unde in pontum transmittit animas Demiurgus; humus autem est terra; inde ait Empedocles (animas transmitti) ex aqua in terram, ex terra in aera; hoc est enim quod dicit hoc modo :

terra in flammas
solis splendidi, hic ætheris immittit vorticibus;
alius ex alio excipit, abhorrent vero omnes.

Animas igitur odio habitas et cruciatas et castigatas in hoc mundo, secundum Empedoclem, cogit Amicitia, quæ bona est et miseratur gemitum earum necnon omnia inordinata et scelesta quæ instruit Discordia furens; incumbit et enititur ut educat eas brevi tempore ex mundo et adjungat illi uni, ut hoc modo omnia in unitate ab illa (Amicitia) acta constituantur. Propter hanc igitur ab exitiali Discordia patratam dispositionem mundi minutatim divisi, jubet Empedocles discipulos suos abstinere omnibus quæ vitam ha-

6. εἰς cod. — 7. ὁδ' αἰθέρος ἔμβαλλε cod. — 8. [δ'] ἐξ] ἐξ cod. Mill.

ἑαυτοῦ μαθητὰς ἀπέχεσθαι παρακαλεῖ. Εἶναι γάρ φησι τὰ σώματα τῶν ζῴων τὰ ἐσθιόμενα ψυχῶν κεκολασμένων οἰκητήρια· καὶ ἐγκρατεῖς εἶναι τοὺς τῶν τοιούτων λόγων ἀκροωμένους τῆς πρὸς γυναῖκα ὁμιλίας διδάσκει, ἵνα μὴ συνεργάζωνται καὶ συνεπιλαμβάνωνται τῶν ἔργων, ὧν δημιουργεῖ τὸ Νεῖκος, τὸ τῆς Φιλίας ἔργον λύον ἀεὶ καὶ διασπῶν. Τοῦτον εἶναι φησὶν ὁ Ἐμπεδοκλῆς νόμον μέγιστον τῆς τοῦ Παντὸς διοικήσεως, λέγων ὧδέ πως·

> Ἔστιν ἀνάγκης χρῆμα, θεῶν ψήφισμα παλαιόν,
> ἄϊδιον, πλατέεσσι κατεσφρηγισμένον ὅρκοις·

ἀνάγκην καλῶν τὴν ἐξ ἑνὸς εἰς πολλὰ κατὰ τὸ Νεῖκος καὶ ἐκ πολλῶν εἰς ἓν κατὰ τὴν Φιλίαν μεταβολήν. Θεοὺς δέ, ὡς ἔφην, τέσσαρας μὲν θνητούς, Πῦρ, Ὕδωρ, Γῆν, Ἀέρα· δύο δὲ ἀθανάτους, ἀγεννήτους, πολεμίους ἑαυτοῖς διὰ παντός, τὸ Νεῖκος καὶ τὴν Φιλίαν· καὶ τὸ μὲν Νεῖκος ἀδικεῖν διὰ παντὸς καὶ πλεονεκτεῖν καὶ ἀποσπᾶν τὰ τῆς Φιλίας, καὶ ἑαυτῷ προσνέμειν· τὴν δὲ Φιλίαν ἀεὶ

buerunt. Ait enim corpora animalium quæ manducantur esse animarum castigatarum domicilia, et addit iis qui audiunt hæc verba esse abstinendum commercio cum muliere, ne cooperentur neque una ministrent operibus quæ efficit Discordia, Amicitiæ opus semper dirimens et distrahens. Illam esse legem maximam ordinis universi mundi ait Empedocles hoc fere modo :

> Est necessitas aliqua, deorum decretum antiquum,
> æternum, longis obsignatum jurejurandis.

Necessitatem vocat hanc ex uno in multa transmutationem per Discordiam et ex multis in unum per Amicitiam. Deos ait esse quatuor quidem mortales, Ignem, Aquam, Terram, Aerem; duos autem immortales et increatos et sibi invicem semper adversantes, Discordiam et Amicitiam, et Discordiam semper offendere et invadere et abstrahere quæ sunt Amicitiæ et sibi adjun-

4. ὁμιλήσας cod. – διδάσκειν cod. – συνεργάζονται cod. — 4-5. συνεπιλαμβάνονται cod. — 8-9. Emped. ed. Karst. vss. 1-2, ed. Stein. 369-370. — 8. ἔστι τί ἀνάγκη cod. — 9. πλατέεσι κατεσφραγισμένον cod.

καὶ διὰ παντὸς ἀγαθήν τινα οὖσαν, καὶ τῆς ἑνότητος ἐπιμελουμένην, τὰ ἀπεσπασμένα τοῦ Παντὸς καὶ βεβασανισμένα καὶ κεκολασμένα ἐν τῇ κτίσει ὑπὸ τοῦ Δημιουργοῦ ἀνακαλεῖσθαι καὶ προσάγειν καὶ ἓν ποιεῖν. Τοιαύτη τις ἡ κατὰ τὸν Ἐμπεδοκλέα ἡμῖν τοῦ κόσμου γένεσις καὶ φθορὰ καὶ σύστασις ἐξ ἀγαθοῦ καὶ κακοῦ συνεστῶσα φιλοσοφεῖται· εἶναι δέ φησι καὶ νοητὴν τρίτην τινὰ δύναμιν, ἣν καὶ ἐκ τούτων ἐπινοεῖσθαι δύνασθαι, λέγων ὧδέ πως (252)·

Εἰ γὰρ κέν σφ' ἀδινῇσιν ὑπὸ πραπίδεσσιν ἐρείσσας
εὐμενέως καθαρῇσιν ἐποπτεύῃς μελέτῃσιν,
ταῦτα δέ σοι μάλα πάντα δι' αἰῶνος παρέσονται,
ἄλλα τε πόλλ' ἀπὸ τῶνδε κατ[έρχεται]· αὐτὰ γὰρ αὔξει
ταῦτ' εἰς ἦθος ἕκαστον, ὅπῃ φύσις ἐστὶν ἑκάστῳ.
Εἰ δὲ σύ τ' ἀλλοίων ἐπορέξεαι οἷα κατ' ἄνδρας,

gere, Amicitiam vero, quæ semper et continuo bona est et unitati prospicit, extracta ab Universo et cruciata et castigata in creatione a Demiurgo revocare et adducere et cogere in unum. Hæc est philosophia Empedoclis de mundi generatione et destructione et conditione ex bono et malo constituta. Et esse ait intelligibilem tertiam quamdam potestatem, quam ex istis intelligi posse asserit hoc fere modo locutus :

Si enim ea curiosæ menti subjecta
cum amore per puras meditationes intuearis,
tum cuncta hæc in æternum aderunt tibi,
et alia multa ex eis advenient; ipsa enim augebunt
hæc (ducentia) in cujusque habitum, ut habitus cuique natura est.
Sin autem diversa concupiscas qualia apud homines

4. ἐμποιεῖν cod.; ἐνοποιεῖν susp. Mill. — 6. καινὸν τὴν τρ. cod. — 7. ἦν cod. — 8. κὲν Mill. Schneid.; καὶ ἐν cod. – σφαδίνησιν cod.; σφαδανῇσιν susp. Mill.; σφ' ἀδινῇσιν Schneid. – πραπίδεσιν cod. Mill. corr. Schneid. — 8 sqq. Hos Empedoclis versus, qui desunt in edit., Schneidewinus corrigere et restituere tentavit. (Cf. *Philol.* VI, 166.) Quem, paucis mutatis, secutus est Steinius, vs. 222 sqq. — 9. ἐμμενέως Rœperus. – ἐποπτεύσης Schneid.; ἐποπτεύεις cod. — 10. μᾶλλα cod. — 11. κατ[έρχεται] rest. Mill.; κατάσσεται Schneid.; τῶν κεκτήσεαι Stein.; τῶνδε κατόψεαι Bergk. (Jahn. *Nov. ann. philol.* an. 1853, p. 25.) – αὔξει] Miller. susp. ἤξει. — 12. ἦθος conj. Mill.; ἔθος cod. — 13. εἰ δὲ σὺ τάλλ' οἷῶν ἐπιρέξεις cod. corr. Schneid.; τ' ἄλλ' οἷων ἐπιδέρκεαι Bergk.

μυρία δειλὰ πέλοντο, τά τ' ἀμβλύνουσι μερίμνας,
μή σ' ἄφαρ ἐκλείψουσι, περιπλομένοιο χρόνοιο,
σῶν αὐτῶν ποθέοντα φίλην ἐπὶ γένναν ἱκέσθαι.
Πάντα γὰρ ἴσθι φρόνησιν ἔχειν καὶ νώματος αἶσαν.

30. Ἐπειδὰν οὖν Μαρκίων ἢ τῶν ἐκείνου κυνῶν τις ὑλακτῇ κατὰ τοῦ Δημιουργοῦ, τοὺς ἐκ τῆς ἀντιπαραθέσεως ἀγαθοῦ καὶ κακοῦ προφέρων λόγους, δεῖ αὐτοῖς λέγειν ὅτι τούτους οὔτε Παῦλος ὁ ἀπόστολος, οὔτε Μάρκος ὁ κολοβοδάκτυλος ἀνήγγειλαν (τούτων γὰρ οὐδὲν ἐν τῷ [κατὰ] Μάρκον Εὐαγγελίῳ γέγραπται), ἀλλὰ Ἐμπεδοκλῆς Μέτωνος Ἀκραγαντῖνος, ὃν συλαγωγῶν μέχρι νῦν λανθάνειν ὑπελάμβανε τὴν διαταγὴν πάσης τῆς κατ' αὐτὸν αἱρέσεως ἀπὸ τῆς Σικελίας εἰς τοὺς εὐαγγελικοὺς λόγους μεταφέρων αὐταῖς λέξεσι.

innumera misera sunt et quæ mentis hebetant curam,
cave a te statim ne pura omnia effugiant, volventibus annis,
ipsa sponte expetentia ad dilectum suum genus pergere.
Omnia enim scias sapientiæ et mentis esse consortia.

30. Quando igitur Marcion vel unus e canibus istius latrabit contra Demiurgum, ex comparatione boni et mali proferens sermones, oportet ipsis demonstrare non a Paulo apostolo nec a Marco truncati digiti eos annuntiatos fuisse. Nihil enim horum in Evangelio secundum Marcum scriptum est. Sed Empedocles Metonis Agrigentinus (hæc annuntiavit) quem Marcion suffuratus opinatus est usque nunc celari totam hanc hæresim ab eo constitutam fuisse, dum ex Sicilia in evangelicos sermones philosophi pla-

1. δῆλα cod.; δειλὰ Schneidew.; δεινὰ Meinek. (Conf. *Diar. Marburg.* an. 1852, p. 376.) – πέλονται cod. Miller. Stein.; πέλοντο Rœp.; πέλει τὰ Meinek.; ἀπάλαμνα Schneid. – μέριμναι cod. — 2. σῆς ἄφαρ cod.; Ἴσ' ἄφαρ Schneid.; ἦ σ' ἄφαρ Meinekius. – περιπλομένοις cod. Conf. Emped. edit. Karsten. versus 116-138. — 3. γέναν cod. — 4. γνωματοσισον cod.; γνώματος ἰσχύν conj. Miller.; conf. Emped. edit. Karsten. vs. 313, νώματος αἶσαν. — 6. καλοῦ cod. Miller. pro κακοῦ. Conf. infra, l. 49. — 8. κολοβοδάκτυλος. Bunsen. male legit : καλῶν λόγων διδάσκαλος. Cf. quæ de hoc loco disputantur in *The journal of classical and sacred philol.* Cambridge, march 1855, p. 87. Cujus eruditæ inquisitionis auctor præfatione utitur quæ Hieronymo adscribitur ad Evang. Marci in cod. Amiatino; in qua mentio est B. Marcum *sibi pollicem amputavisse ut sacerdotio reprobus haberetur;* inde conjicias hoc nomine κολοβοδάκτυλος evangelistam vocatum esse. — 9. οὐδὲ cod. – [κατὰ] restit. Mill. — 10. Μιῶνος cod.

Φέρε γάρ, ὦ Μαρκίων, καθάπερ τὴν ἀντιπαράθεσιν ϖεποίηκας ἀγαθοῦ καὶ κακοῦ, ἀντιπαραθῶ κἀγὼ σήμερον κατακολουθῶν τοῖς σοῖς, ὡς ὑπολαμβάνεις, δόγμασι. Δημιουργὸν φῂς εἶναι τοῦ κόσμου ϖονηρόν· εἶτα οὐκ ἐγκαλύπῃ τοὺς Ἐμπεδοκλέους λόγους τὴν Ἐκκλησίαν κατηχῶν; Ἀγαθὸν φῂς εἶναι Θεὸν καταλύοντα τὰ τοῦ (253) Δημιουργοῦ ϖοιήματα· εἶτ' οὐ καταφανῶς τὴν Ἐμπεδοκλέους Φιλίαν εὐαγγελίζῃ τοῖς ἀκροωμένοις τὸν ἀγαθόν; κωλύεις γαμεῖν, τεκνοῦν, ἀπέχεσθαι βρωμάτων ὧν ὁ Θεὸς ἔκτισεν εἰς μετάληψιν τοῖς ϖιστοῖς καὶ ἐπεγνωκόσι τὴν ἀλήθειαν, τοὺς Ἐμπεδοκλέους λανθάνεις διδάσκων καθαρμούς· ἑπόμενος γὰρ ὡς ἀληθῶς κατὰ ϖάντα τούτῳ τὰ βρώματα ϖαραιτεῖσθαι τοὺς ἑαυτοῦ μαθητὰς διδάσκεις, ἵνα μὴ φάγωσι σῶμα τι σλέγανον ψυχῆς ὑπὸ τοῦ Δημιουργοῦ κεκολασμένης· λύεις τοὺς ὑπὸ τοῦ Θεοῦ συνηρμοσμένους γάμους τοῖς Ἐμπεδοκλέους ἀκολουθῶν δόγμασιν, ἵνα σοι φυλαχθῇ τὸ τῆς Φιλίας ἔργον ἓν ἀδιαίρετον. Διαιρεῖ γὰρ ὁ γάμος κατὰ Ἐμπεδοκλέα τὸ ἓν καὶ ϖοιεῖ ϖολλά, καθὼς ἀπεδείξαμεν.

cita transferret, ipsius verbis usus. Age, Marcio, quemadmodum comparationem effecisti boni et mali, comparabo et ego hodie insistens tuis, ut tu putas, dogmatibus. Demiurgum dicis esse mundi malum; nonne te pudet Empedoclis sermones Ecclesiæ insonare? Bonum dicis esse deum dirimentem opera Demiurgi; nonne igitur manifesto Empedoclis Amicitiam evangelizas fidelibus tanquam bonum Deum? Vetas nubere, gignere; jubes abstinere escis quas condidit Deus et assumendas tradidit fidelibus et iis qui cognoverunt veritatem, hoc modo Empedoclis edocens piacula. Verum enim vero istum secutus in omnibus doces quasdam escas discipulis tuis vetari ne manducent corpus quoddam operiens animam a Demiurgo castigatam. Dirimis connubia quæ junxit Deus, sic insistens Empedoclis dogmatibus ut tibi opus Amicitiæ maneat incolume unum et indivisibile. Dividit enim connubium, secundum Empedoclem, quod unum est et multiplicat, ut demonstravimus.

4. *ἐγκαταλύπῃ* cod. — 6. *εἶτ' οὐ* Duncker.; *εἰ τοῦ* cod.; *εἶτα* Mill. — 7. *εὐαγγελήζῃ* cod. — 7-8. Cf. B. Paul. I, *Epist. ad Tim.* IV, 3. — 12. *τι λείψανον* cod. Mill. Legendum suspicor *σλέγανον*. Vide supra, p. 378, l. 2 : *οἰκητήριον* eumdem sensum habet. — 12-13. *καὶ κολασμένης* cod.

31. Ἡ μὲν οὖν πρώτη καὶ καθαριωτάτη Μαρκίωνος αἵρεσις, ἐξ ἀγαθοῦ καὶ κακοῦ τὴν σύσλασιν ἔχουσα, Ἐμπεδοκλέους ἡμῖν εἶναι πεφανέρωται. Ἐπεὶ δὲ ἐν τοῖς καθ' ἡμᾶς χρόνοις νῦν καινότερόν τι ἐπεχείρησε Μαρκιωνίσλης τις Πρέπων Ἀσσύριος πρὸς Βαρδησιάνην τὸν Ἀρμένιον ἐγγράφως ποιήσας λόγους περὶ τῆς αἱρέσεως, οὐδὲ τοῦτο σιωπήσομαι. Τρίτην φάσκων δίκαιον εἶναι ἀρχὴν καὶ μέσην ἀγαθοῦ καὶ κακοῦ τεταγμένην, οὐδ' οὕτως δὴ ὁ Πρέπων τῆς Ἐμπεδοκλέους διαφυγεῖν ἴσχυσε δόξης. Κόσμον γὰρ φησὶν εἶναι ὁ Ἐμπεδοκλῆς τὸν ὑπὸ τοῦ Νείκους διοικούμενον τοῦ πονηροῦ, καὶ ἕτερον νοητὸν τὸν ὑπὸ τῆς Φιλίας, καὶ εἶναι ταύτας τὰς διαφερούσας ἀρχὰς δύο ἀγαθοῦ καὶ κακοῦ, μέσον δὲ εἶναι τῶν διαφόρων ἀρχῶν Δίκαιον Λόγον, καθ' ὃν συγκρίνεται τὰ διῃρημένα ὑπὸ τοῦ Νείκους, καὶ προσαρμόζεται κατὰ τὴν Φιλίαν τῷ ἑνί. Τοῦτον δὲ αὐτὸν [254] τὸν Δίκαιον Λόγον, τὸν τῇ Φιλίᾳ συναγωνιζόμενον, Μοῦσαν

31. Prima igitur et purissima Marcionis hæresis ex boni et mali principiis suam constitutionem ducere ab Empedocle a nobis manifesto demonstrata est. Quum autem, in istis nostris temporibus, aliquid magis novum aggressus marcionista quidam, nomine Prepon, gente Assyrius, libro ad Bardesianem Armenium scripto, enixus sit sermones de hac hæresi facere, non illud silentio prætermittam. Quum affirmat Justitiam esse tertium principium et medium esse inter bonum et malum constitutum, non potest iste Prepon culpa absolvi docendi disciplinam Empedoclis. Ait enim Empedocles mundum unum esse a Discordia mala gubernatum et alterum esse spirituale m ab Amicitia ordinatum et esse adversantia duo principia boni et mali et medium esse adversantium principiorum Justum Verbum quo regente conjunguntur quæ divisa sunt a Discordia et secundum Amicitiam adaptantur unitati. Hoc idem Justum Verbum, Amicitiæ commilitonem, Empe-

3. *ἐπὶ δὲ* cod. – *κενώτερόν* cod. — 4. *Μαρκίων νῆσλίς τις* cod. Mill. pro *Μαρκιωνισλής τις*. – *Ἀσύριος* cod. De Preponte mentio est apud solum Theod. *Hær. fab.* I, c. xxv. — 4-5. Prima littera nominis *Βαρδ.* exesa. Mill. — 5. *ποιήσασθαι* cod. Miller.; *ποιήσας* R. Scottus. — 7. *οὕτος* cod. Mill.; *οὕτως* Duncker. – *δὲ* cod.; *δὴ* Millerus. — 8. Hæc forsitan corrupta et legendum : *διαφυγεῖν τὰς δόξας* vel *ἀποφυγεῖν τῆς δόξης*. — 14. *συναγονιζόμενον* cod.

ὁ Ἐμπεδοκλῆς προσαγορεύων, αὐτὸς αὑτῷ συναγωνίζεσθαι παρακαλεῖ, λέγων ὧδέ πως·

εἰ γὰρ ἐφημερίων ἔνεκεν τινός, ἄμβροτε Μοῦσα,
[ἤδεαι] ἡμετέρας μελέτας διὰ φροντίδος ἐλθεῖν,
εὐχομένῳ νῦν αὖτε παρίσλασο, Καλλιόπεια,
ἀμφὶ θεῶν μακάρων ἀγαθὸν Λόγον ἐμφαίνοντι.

Τούτοις κατακολουθῶν Μαρκίων τὴν γένεσιν τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν παντάπασι παρῃτήσατο, ἄτοπον εἶναι νομίζων ὑπόπλασμα τοῦ ὀλεθρίου τούτου Νείκους γεγονέναι τὸν Λόγον τὸν τῇ Φιλίᾳ συναγωνιζόμενον, τουτέστι τῷ ἀγαθῷ, ἀλλὰ χωρὶς γενέσεως ἔτει πεντεκαιδεκάτῳ τῆς ἡγεμονίας Τιβερίου Καίσαρος κατεληλυθότα αὐτὸν ἄνωθεν, μέσον ὄντα κακοῦ καὶ ἀγαθοῦ, διδάσκειν ἐν ταῖς συναγω-

docles Musam invocans precatur, ut sibimet ipsi auxilium afferat, hunc in modum dicens:

si uni mortalium favens, cœlestis Musa,
(gaudes) meditationes nostras prospicere,
precanti nunc rursus adesto, Calliope,
mihi de diis beatis bonum Verbum manifestanti.

Hæc secutus Marcion generationem Salvatoris nostri omnino repudiavit, absurdum esse arbitratus creaturam scelestæ hujusce Discordiæ natum esse Verbum quod una cum Amicitia certat, id est cum bono, sed dixit quintodecimo anno imperii Tiberii Cæsaris sine generatione Verbum descendisse desuper, et quum medium esset inter bonum et malum, docuisse in

3 sqq. Hos versus, qui ex nostro demum innotuerant, Schneid. et Bergkius redintegrare tentaverunt. (Conf. *Philol.* VI, 167; Jahnii *Nov. ann. philol.* a. 1853, p. 26.) — 3. εἰκάραι φημερίων cod. corr. Mill. – ἕνεκεν τινός cod.; ἔμελεν (scilicet σοι) τινός suspic. Miller.; ἕνεκέν τί σοι Schneid. Stein. — 4. [ἤδεαι] supplevi. – ἡμετέρης ἔμελεν μελέτας Schneid. Stein.; ἡμετέρας μελέτας ἀδινῆς (s. καθαρῆς) διὰ φροντίδος ἐλθεῖν ‖ [εὐμενέως..... τὸ πάρος ποτ' ἔδωκας] ‖ εὐχομένῳ Bergk. — 5. εὐχομένων cod.; εὐχομένῳ Schneid. Steinius. — 6. μακαρίων cod.; μακάρων Millerus. – καθαρὸν Λόγον Schneidew. Stein. – ἀμφαίνοντι Schneid. — 8. ὑπὸ τὸ πλάσμα cod. Miller. Duncker. Lege ὑπόπλασμα. — 9. τὰ τοῦ cod. pro τούτου. — 10-11. πέντε καὶ δεκάτῳ cod. — 11. Τηβερίου cod. — 11 sqq. Contra hos errores scripsit Tertullianus libr. *De carne Christi.*

γαῖς. Εἰ γὰρ μεσίτης ἐστίν, ἀπήλλακται, φησί, πάσης τῆς τοῦ κακοῦ φύσεως· κακὸς δ' ἐστίν, ὡς λέγει, ὁ Δημιουργὸς καὶ τούτου τὰ ποιήματα. Διὰ τοῦτο ἀγέννητος κατῆλθεν ὁ Ἰησοῦς, φησίν, ἵνα ᾖ πάσης ἀπηλλαγμένος κακίας. Ἀπήλλακται δέ, φησί, καὶ τῆς τοῦ ἀγαθοῦ φύσεως, ἵνα ᾖ μεσίτης, ὥς φησιν ὁ Παῦλος, καὶ ὡς αὐτὸς ὁμολογεῖ· «Τί με λέγετε ἀγαθόν; εἷς ἔστιν ἀγαθός.» Ταῦτα μὲν οὖν τὰ Μαρκίωνι δόξαντα, δι' ὧν ἐπλάνησε πολλοὺς τοῖς Ἐμπεδοκλέους λόγοις χρησάμενος, καὶ τὴν ὑπ' ἐκείνου ἐφηυρημένην φιλοσοφίαν ἰδίᾳ δόξῃ μετάγων, αἵρεσιν ἄθεον συνεστήσατο, ἣν ἱκανῶς ἠλέγχθαι ὑφ' ἡμῶν νομίζω, μηθέν τε καταλελεῖφθαι [255] ὧν κλεψιλογήσαντες παρ' Ἑλλήνων, τοὺς Χριστοῦ μαθητὰς ἐπηρεάζουσιν, ὡς τούτων αὐτοῖς γενομένους διδασκάλους. Ἀλλ' ἐπεὶ καὶ τὰ τούτου ἱκανῶς ἡμῖν δοκεῖ ἐκτεθεῖσθαι, ἴδωμεν τί λέγει Καρποκράτης.

synagogis. Si enim mediator est, inquit, immunis est naturæ mali. Malus autem est, ut ait, Demiurgus et mala opera ejus. Quapropter ingenitus venit Jesus ut esset omnino immunis malitiæ. At immunis etiam est, ait, naturæ boni ut sit mediator, sicut dixit Paulus et ut ipse his verbis confessus est: «Quid me dicitis bonum? unus est bonus.» Hæc sunt igitur Marcionis placita, quibus decepit multos, Empedoclis sermonibus usus et inventam ab isto philosophiam suæ doctrinæ accommodans, hæresim impiam constituit, quam satis refutatam esse a nobis arbitramur neque existimamus prætermisisse nos quidquam doctrinarum quibus subreptis apud Græcos Marcionistæ vexant Christi discipulos, quasi ipsi talia eos docerent. Sed quoniam jam videmur satis hæc exposuisse, videamus quid dicat Carpocrates.

1. μεσότης cod. Millerus; μέσος τις Duncker. Bunsenius recte legit μεσίτης, coll. *Epist. ad Gall.* III, 19. Addit autem in notis (*Anal. ante-Nicena*, I, p. 99): «Nemo unquam Marcionem accusavit «apostoli verba corrupisse.» At lege B. Epiphanium, qui hunc hæreticum arguit multis in locis verba apostoli, etiam epistolas integras, corrupisse (*Hær.* XLII). — 3. ἀγένητος cod. — 5. ἡ μεσότης cod.; ἢ μεσότης Mill.; ἢ μέσος τις Duncker.; ἢ μεσίτης Buns. Rœp. quod confirmatur his verbis: ὥς φησιν ὁ Παῦλος. Cf. B. Ev. sec. Luc. XVIII, 19. Hoc solum Evangelium, pluribus autem mutatis, genuinum et sacrum Marcion habebat. — 6. εἰ cod. pro εἷς. — 10. ἤλεγκεν cod.

δ'. Καρποκράτης.

32. Καρποκράτης τὸν μὲν κόσμον καὶ τὰ ἐν αὐτῷ ὑπὸ ἀγγέλων πολὺ ὑποβεβηκότων τοῦ ἀγενήτου Πατρὸς γεγενῆσθαι λέγει, τὸν δὲ Ἰησοῦν ἐξ Ἰωσὴφ γεγεννῆσθαι, καὶ ὅμοιον τοῖς ἀνθρώποις γεγονότα, δικαιότερον τῶν λοιπῶν γενέσθαι, τὴν δὲ ψυχὴν αὐτοῦ, εὔτονον καὶ καθαρὰν γεγονυῖαν, διαμνημονεῦσαι τὰ ὁρώμενα αὐτῇ ἐν τῇ μετὰ τοῦ ἀγενήτου Θεοῦ περιφορᾷ, καὶ διὰ τοῦτο ὑπ' ἐκείνου αὐτῇ καταπεμφθῆναι δύναμιν, ὅπως τοὺς κοσμοποιοὺς ἐκφυγεῖν δι' αὐτῆς δυνηθῇ· ἣν καὶ διὰ πάντων χωρήσασαν ἐν πᾶσί τε ἐλευθερωθεῖσαν ἀνεληλυθέναι πρὸς αὐτόν, [καὶ ὁμοίως τὰς ψυχὰς] τὰ ὅμοια αὐτῆς ἀσπαζομένας. Τὴν δὲ τοῦ Ἰησοῦ λέγουσι ψυχὴν ἐννόμως ἠσκημένην ἐν Ἰουδαϊκοῖς ἔθεσι, καταφρονῆσαι αὐτῶν, καὶ διὰ τοῦτο δυνάμεις εἰληφέναι, δι' ὧν κατήργησε τὰ ἐπὶ κολάσει πάθη

IV. DE CARPOCRATE.

32. Carpocrates mundum quidem et ea quæ in eo sunt ab angelis multo inferioribus ingenito Patre factum esse dicit; Jesum autem e Joseph natum, et, quum similis cæteris hominibus esset, præ cæteris magis justum fuisse, et animam ejus firmam et mundam fuisse et memorem eorum quæ visa fuerant sibi in circumlatione cum ingenito Deo; et propter hoc ab illo missam esse ei virtutem, uti mundi fabricatores effugere posset; quæ per omnes transgressa et in omnibus liberata rursus ascendit ad Deum, et pariter cum eo omnis anima quæ amplexa est ei similia. Jesu autem dicunt animam, in Judæorum consuetudinibus secundum legem institutam, contempsisse eas, et propter hoc virtutes accepisse, quibus adjuvantibus hanc

Cap. IV, tit. De Carpocrate lege B. Iren. *Cont. hær.* I, XXIV; Tertull. *De anima*, c. XXIII, XXIV, XXXV; *Præscript.* c. XLVIII; Euseb. *Hist. eccl.* IV, VII; B. Epiph. *Hær.* XXVII, § 2; Theod. *Fab. hær.* I, V; B. Aug. *Hær.* c. VII; *Præd.* c. VII. Hæc et sequentia de Carpocrate noster mutuatus est ab Irenæo, ut liquido apparet ex veteri latina versione quæ sola supererat. — 3. *γεγενῆσθαι* cod. Miller. — 5. *ὁρατὰ μὲν* cod. Miller. Legendum *ὁρώμενα*. — 7. *αὐτῷ* Mill. In cod. ultima littera exesa. Legendum *αὐτῇ*. — 9. *ἐληλυθέναι* cod. Mill. Lege *ἀνεληλυθέναι*. B. Epiph. qui eadem refert, habet *ἀνέλθῃ*, et in veteri versione legitur *ascenderet*. – Uncis inclusa supplevi ex B. Epiph. et ex latina versione B. Ir. in qua: «Et eas quæ similia ei amplecterentur si«militer.» Et B. Epiph. habet: *καὶ τὰς ὁμοίας αὐτῇ ψυχὰς τὰ ἴσα αὐτῇ ἀσπασαμένας*. — 12. *ἐπιτετελεκέναι* cod. Miller. an *ἐπιλελῃθέναι*? Legit vetus interpres et

προσόντα τοῖς ἀνθρώποις. Τὴν οὖν ὁμοίως ἐκείνῃ τῇ τοῦ Χριστοῦ ψυχῇ δυναμένην καταφρονῆσαι τῶν κοσμοποιῶν ἀρχόντων, ὁμοίως λαμβάνειν δύναμιν πρὸς τὸ πρᾶξαι τὰ ὅμοια· διὸ καὶ εἰς τοῦτο τὸ τῦφος κατεληλύθασιν ὥστε τοὺς μὲν ὁμοίους αὐτῷ εἶναι λέγουσι τῷ Ἰησοῦ, τοὺς δὲ καί τι δυνατωτέρους, τινὰς δὲ καὶ διαφορωτέρους τῶν ἐκείνου μαθητῶν, οἷον Πέτρου καὶ Παύλου καὶ τῶν λοιπῶν ἀποστόλων· τούτους δὲ κατὰ μηδὲν ἀπολείπεσθαι τοῦ Ἰησοῦ. Τὰς δὲ ψυχὰς αὐτῶν ἐκ τῆς ὑπερκειμένης ἐξουσίας παρούσας, καὶ διὰ τοῦτο ὡσαύτως καταφρονούσας τῶν κοσμοποιῶν, [236] τῆς αὐτῆς ἠξιῶσθαι δυνάμεως, καὶ αὖθις εἰς τὸ αὐτὸ χωρῆσαι. Εἰ δέ τις ἐκείνου πλέον καταφρονήσειεν τῶν ἐνταῦθα, δύνασθαι διαφορώτερον αὐτοῦ ὑπάρχειν.

Τέχνας οὖν μαγικὰς ἐξεργάζονται καὶ ἐπαοιδάς, φίλτρα τε

animam coercuisse pravos appetitus qui insunt in hominibus ad castigandos eos. Addunt animam quæ, similis animæ Jesu, possit contemnere principes fabricatores mundi, eam similiter accipere virtutem ad efficiendum similia. Quapropter ad tantam superbiam devenerunt, ut quidam similes se esse dicant Jesu, et quidam illo etiam potentiores et alii sese profiteantur præstantiores esse discipulis ejus, scilicet Petro et Paulo et cæteris apostolis; hos autem nullo modo Jesu inferiores fuisse. Animas enim ipsorum ex superna potestate devenisse et ideo similiter contemnentes mundi fabricatores eadem dignas habitas esse virtute et rursus in idem abire. Si quis autem plus quam ille contempserit terrena hæc, posse præstantiorem illo fieri.

Artes igitur magicas operantur et incantationes, philtra quoque et adlec-

vertit *accepisse*. B. Epiphan. habet εἰληφέναι. — 4. κατεληλύθασιν] B. Epiphan. habet ἐληλακότες. – αὐτοὺς μὲν cod. Mill. pro τοὺς μὲν. – ὁμοίως cod. — 5. καὶ ἔτι cod. correxi ex lat. vers. in qua legitur *secundum aliquid*. — 7. μηδένα cod. Millerus; μηδὲν B. Epiphan. — 8. τῆς ὑπερκειμένης ἐξουσίας glossa est quæ ex margine in textum irrepsit. B. Irenæus prorsus scripsit τῆς αὐτῆς περιφορᾶς, quæ legimus apud B. Epiph. Vetus versio habet: *ex eadem circumlatione*. — 8. καὶ διὰ] καὶ delendum videtur. — 9. καταφρονεῖν cod. ex vers. correctum. Conf. Tertull. *De anima*, XXIII. Ante τῆς αὐτῆς cod. habet διὰ. — 13. ἐξεργαζόμενον cod.; ἐξεργαζόμενοι Millerus. Vetus interpr.: *operantur*.

καὶ χαριτήσια, παρέδρους τε καὶ ὀνειροπομποὺς καὶ τὰ λοιπὰ κακουργήματα, φάσκοντες ἐξουσίαν ἔχειν πρὸς τὸ κυριεύειν ἤδη τῶν ἀρχόντων καὶ ποιητῶν τοῦδε τοῦ κόσμου, οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ τῶν ἐν αὐτῷ ποιημάτων ἁπάντων, οἵτινες καὶ αὐτοὶ εἰς διαβολὴν τοῦ θείου τῆς Ἐκκλησίας ὀνόματος πρὸς τὰ ἔθνη ὑπὸ τοῦ Σατανᾶ προεβλήθησαν, ἵνα κατ' ἄλλον καὶ ἄλλον τρόπον τὰ ἐκείνων ἀκούοντες ἄνθρωποι, καὶ δοκοῦντες ἡμᾶς πάντας τοιούτους ὑπάρχειν, ἀποστρέφωσι τὰς ἀκοὰς αὐτῶν ἀπὸ τοῦ τῆς ἀληθείας κηρύγματος, [ἢ καὶ] βλέποντες τὰ ἐκείνων ἅπαντα ἡμᾶς βλασφημῶσιν.

Εἰς τοσοῦτον δὲ μετενσωματοῦσθαι φάσκουσι τὰς ψυχάς, ὅσον πάντα τὰ ἁμαρτήματα πληρώσωσιν· ὅταν δὲ μηδὲν λείπῃ, τότε ἐλευθερωθεῖσαν ἀπαλλαγῆναι πρὸς ἐκεῖνον τὸν ὑπεράνω τῶν κοσμοποιῶν ἀγγέλων Θεόν, καὶ οὕτως σωθήσεσθαι πάσας τὰς ψυχάς. Εἴ τινες δὲ φθάσασαι ἐν μιᾷ παρουσίᾳ ἀναμιγῆναι πάσαις ἁμαρτίαις οὐκέτι μετενσωματοῦνται, ἀλλὰ πάντα ὁμοῦ ἀποδοῦσαι τὰ ὀφλή-

tantia et spiritus auxiliatores advocant et eos qui mittunt somnia et maleficia cætera efficiunt, dicentes se potestatem accepisse ad dominandum principes et fabricatores hujusce mundi, et non solum eos sed etiam omnia ea quæ in mundo ab illis sunt facta, qui et ipsi ad obtrectandum divinum Ecclesiæ nomen ad gentes a Satana præmissi sunt, uti homines audientes alii alio modo quæ ad eos pertinent et existimantes nos omnes illis similes esse avertant aures suas a præconio veritatis aut videntes eorum opera nobis maledicant.

Dicunt autem animas in corpora migrare donec perfecerint omnia peccata; quum vero nihil iniqui remanserit (quod non patraverint), tunc liberatas dimitti ad illum cœlestem Deum angelorum mundi fabricatorum, et hoc modo salvas fore omnes animas. Si vero quædam animæ in prima migratione properanter indulserint omnibus vitiis, nondum necesse erit eas in corpora migrare, sed debitis absolutis omnibus liberabuntur pœna in

1. χαριτήσια cod. — 3. Vetus interpres legit *οὐ μόνον ἀλλὰ καὶ*. — 8. [ἢ καὶ] restitui ex versione quæ habet : *aut et videntes quæ sunt illorum*. — 9. ἅπαντας cod. Miller. – βλασφημοῦσιν cod. — 10. ἕως ἂν pro ὅσον Sauppius. — 13. εἰ delet Dunck. — 14. Buns. legit ἀνεμίγησαν. (*Hipp. and his age*, 1854, I, p. 372.)

ματα, ἐλευθερωθήσονται τοῦ μηκέτι γενέσθαι ἐν σώματι. Τούτων τινὲς καὶ καυτηριάζουσι τοὺς ἰδίους μαθητὰς ἐν τοῖς ὀπίσω μέρεσι τοῦ λοβοῦ τοῦ δεξιοῦ ὠτός. Καὶ εἰκόνας δὲ κατασκευάζουσι τοῦ Χρισ[τ]οῦ λέγοντες ὑπὸ Πιλάτου τῷ καιρῷ ἐκείνῳ γενέσθαι.

ε'. Κήρινθος.

33. Κήρινθος δέ τις, αὐτὸς Αἰγυπτίων παιδείᾳ ἀσκηθεὶς ἔλεγεν οὐχ ὑπὸ τοῦ πρώτου [Θεοῦ] γεγονέναι τὸν κόσμον, [257] ἀλλ' ὑπὸ δυνάμεως τινὸς κεχωρισμένης τῆς ὑπὲρ τὰ ὅλα ἐξουσίας καὶ ἀγνοούσης τὸν ὑπὲρ πάντα Θεόν· τὸν δὲ Ἰησοῦν ὑπέθετο μὴ ἐκ παρθένου γεγενῆσθαι, γεγονέναι δὲ αὐτὸν ἐξ Ἰωσὴφ καὶ Μαρίας υἱὸν ὁμοίως τοῖς λοιποῖς ἅπασιν ἀνθρώποις, καὶ δικαιότερον γεγονέναι καὶ σοφώ-

corpore ulterius vivendi. Horum hæreticorum quidam signant discipulos suos cauterizantes eos in posteriori et ima parte dextræ auris. Et effingunt imagines Christi dicentes eas exstitisse quo tempore apud homines degebat, et a Pilato effictas.

V. DE CERINTHO.

33. Cerinthus autem quidam et ipse Ægyptiorum disciplina instructus dixit non a primo Deo mundum esse factum sed a Virtute quadam multum distante ab ea Potestate quæ est super universa et ignorante eum qui est super omnia Deum. Jesum autem opinatus est non ex virgine natum, sed ex Joseph et Maria provenisse filium similiter ut cæteri homines nascun-

3-4. Apud. B. Epiph. legimus : ἔχουσι δὲ εἰκόνας ἐνζωγράφους διὰ χρωμάτων, τινὲς δὲ ἐκ χρυσοῦ καὶ ἀργύρου καὶ λοιπῆς ὕλης, ἅτινα ἐκτυπώματά φασιν εἶναι τοῦ Ἰησοῦ, καὶ ταῦτα ὑπὸ Ποντίου Πιλάτου γεγενῆσθαι. — Cap. v, tit. De Cerintho lege B. Iren. *Cont. hær.* I, c. xxv; III, c. II, III; Tertull. *Præscr.* c. xlviii; Eus. *Hist. eccl.* III, c. xxviii; VII, c. xxv; B. Epiph. *Hær.* xxviii; Theod. *Hær. fab.* II, c. III; B. Aug. *Hær.* c. viii; *Prædest.* c. viii; B. Hier. ep. lxxxix. – Hæc et sqq. noster mutuatus est ab Irenæo (*Cont. hær.* l. I, c. xxvi). Eadem infra repetuntur l. X, § 21. Conf. etiam Theodoretum, qui videtur ex eodem fonte sua deprompsisse. — 5. καὶ add. Mill. ante αὐτὸς, quod noster prorsus non scripserat. Conf. infra, l. X, § 21 : Κήρινθος δέ, ὁ ἐν τῇ Αἰγύπτῳ ἀσκηθεὶς αὐτὸς... — 6. [Θεοῦ] restituendum. Conf. infra, l. X, § 21. — 7. Post κεχωρισμένης forsitan addendum καὶ ἀπεχούσης. In vers. legitur *separata et distante.* — 9. οἷον cod. Miller. pro υἱὸν. — 10. Post γεγονέναι interpres legebat καὶ φρονιμώτερον καὶ σοφώτερον.

τερον. Καὶ μετὰ τὸ βάπτισμα κατελθεῖν εἰς αὐτὸν ἀπὸ τῆς ὑπὲρ τὰ ὅλα αὐθεντίας τὸν Χριστόν, ἐν εἴδει περιστερᾶς. Καὶ τότε κηρῦξαι τὸν ἄγνωστον Πατέρα, καὶ δυνάμεις ἐπιτελέσαι· πρὸς δὲ τῷ τέλει, ἀποπτῆναι τὸν Χριστὸν ἀπὸ τοῦ Ἰησοῦ, καὶ τὸν Ἰησοῦν παθεῖν καὶ ἐγηγέρθαι, τὸν δὲ Χριστὸν ἀπαθῆ διαμεμενηκέναι πνευματικὸν ὑπάρχοντα.

ς'. Ἐβιωναῖοι.

34. Ἐβιωναῖοι δὲ ὁμολογοῦσι τὸν κόσμον ὑπὸ τοῦ ὄντος Θεοῦ γεγονέναι· τὰ δὲ περὶ τὸν Χριστὸν ὁμοίως τῷ Κηρίνθῳ καὶ Καρποκράτει μυθεύουσιν. Ἔθεσιν Ἰουδαϊκοῖς ζῶσι, κατὰ νόμον φάσκοντες δικαιοῦσθαι, καὶ τὸν Ἰησοῦν λέγοντες δεδικαιῶσθαι ποιήσαντα τὸν νόμον· διὸ καὶ Χριστὸν αὐτὸν τοῦ Θεοῦ ὠνομάσθαι καὶ Ἰησοῦν, ἐπεὶ μηδεὶς αὐτῶν ἐτέλεσε τὸν νόμον· εἰ γὰρ καὶ ἕτερός τις πε-

tur, et eis fuisse justitia et sapientia præstantiorem. Addunt, post baptisma, in eum ab ea Potestate quæ est super omnia descendisse Christum sub figura columbæ, et tunc annuntiasse incognitum Patrem et virtutes perfecisse, in fine autem evolavisse iterum Christum e Jesu et Jesum passum esse et resurrexisse : Christum autem impassibilem, quod esset spiritualis, perstitisse.

VI. DE EBIONÆIS.

34. Ebionæi consentiunt quidem mundum a Deo qui vere est factum esse; ea autem quæ ad Christum pertinent similiter ut Cerinthus et Carpocrates opinantur. Judæorum more vivunt, dicentes per legem animas justificari, adduntque Jesum, quum legem servaverit, fuisse justificatum; quapropter Christum Dei appellatum esse et Jesum, quum nemo esset inter homines qui legem servavisset. Quod, si quis alius omnia servavisset quæ in

1. τὸν cod. Mill. pro ἀπὸ. Correctum ex B. Iren. τὸν ἐκ Scott. — 3. γνωστὸν cod. Mill. pro ἄγνωστον quod legit vet. interpr. — 4. ἀποστῆναι cod. Mill. pro ἀποπτῆναι. In versione legitur *revolasse*. — Χριστοῦ cod. Mill. pro Ἰησοῦ. — 5. πατρικὸν cod. Mill. pro πνευματικὸν. In versione *spiritualem*. — Cap. VI, tit. De Ebionæis lege B. Ir. I, c. XXVI; Tert. *Præscr.* c. XLVIII; Orig. cont. Cels. II, c. 1 et passim; Eus. *Hist. eccl.* III, c. XXVII; B. Epiphan. *Hær.* XXX; Theod. *Hær. fab.* II, c. II. — 10. δικαιοῦσθε cod. — δὲ δικαιῶσθαι cod. — 11. Bunsen. legit : Χριστὸν τὸν τοῦ Θεοῦ ὠνομάσθαι Ἰησοῦν. — 12. μηδεὶς τῶν cod.; αὐτῶν Millerus; ἄλλων supp. R. Scott.; ἑτέρων Dunck.; τῶν πρὸ αὐτῶν Bunsenius.

ποιήκει τὰ ἐν νόμῳ προσλεταγμένα, ἦν ἂν ἐκεῖνος ὁ Χρισλός. Δύνασθαι δὲ καὶ ἑαυτοὺς ὁμοίως ποιήσαντας, Χρισλοὺς γενέσθαι· καὶ γὰρ καὶ αὐτὸν ὁμοίως ἄνθρωπον εἶναι πᾶσι λέγουσιν.

ζ'. Θεόδοτος ὁ Βυζάντιος.

35. Θεόδοτος δέ τις ἦν Βυζάντιος, [ὃς] εἰσήγαγεν αἵρεσιν καινήν, φάσκων τὰ μὲν περὶ τῆς τοῦ παντὸς ἀρχῆς σύμφωνα ἐκ μέρους τοῖς τῆς ἀληθοῦς Ἐκκλησίας, ὑπὸ τοῦ Θεοῦ πάντα ὁμολογῶν γεγονέναι, τὸν δὲ Χρισλὸν ἐκ τῆς τῶν γνωσλικῶν καὶ Κηρίνθου καὶ (258) Ἐβίωνος σχολῆς ἀποσπάσας φάσκει τοιούτῳ τινὶ τρόπῳ πεφηνέναι· καὶ τὸν μὲν Ἰησοῦν εἶναι ἄνθρωπον ἐκ παρθένου γεγενημένον, κατὰ βουλὴν τοῦ Πατρός, βιώσαντα δὲ κοινῶς πᾶσιν ἀνθρώποις καὶ εὐσεβέσλατον γεγονότα, ὕσλερον ἐπὶ τοῦ βαπλίσματος ἐπὶ τῷ Ἰορδάνῃ κεχωρηκέναι τὸν Χρισλὸν ἄνωθεν κατεληλυθότα ἐν εἴδει πε-

lege præscripta sunt, ille fuisset Christus. Posse enim ipsos similiter observando legem Christos fieri; nam et illum hominem esse similem omnibus dicunt.

VII. DE THEODOTO BYZANTINO.

35. Theodotus quidam erat Byzantinus, qui introduxit hæresim novam, docens de principio omnium rerum quæ ex parte similia sunt iis quæ in vera Ecclesia docentur; fatebatur enim omnia a Deo creata fuisse; Christum autem suum e Gnosticorum et Cerinthi et Ebionis doctrinis mutuatus, dicit apparuisse hoc modo: Jesum esse hominem ex virgine natum, secundum voluntatem Patris vixisse cum cæteris hominibus et fuisse maxime religiosum, postremo, quum baptizaretur in Jordane, in se recepisse Christum sub

Cap. VII, tit. De Theodoto lege Tertull. *Præscr.* c. LIII; Eus. *Hist. eccl.* V, c. XXVIII; B. Epiph. *Hær.* c. LIV; Theod. *Hær. fab.* II, c. V. — 4. ὧν Duncker. pro ἦν. – [ὃς] restitui, confusum a librario cum finalibus litteris vocabuli Βύζαντιος et omissum. – εἰσήγαγε δ' conj. Miller. — 4-5. κενήν cod. — 5. τὰ περὶ μὲν cod. Miller. — 9 sqq. De Theodoto Timotheus Presbyter ait (*Cotel.* III, p. 389): Τοῦτον τὸν Θεόδοτόν φασιν τῆς τοῦ Σαμοσατέως αἱρέσεως ἀρχηγὸν καὶ πατέρα γενέσθαι, πρῶτον εἰπόντα τὸν Χρισλὸν ψιλὸν ἄνθρωπον.

ρισ7ερᾶς, ὅθεν οὐ πρότερον τὰς δυνάμεις ἐν αὐτῷ ἐνηργηκέναι, ἢ ὅτε κατελθὸν ἀνεδείχθη ἐν αὐτῷ τὸ Πνεῦμα, ὃ εἶναι τὸν Χρισ7ὸν προσαγορεύει. Θεὸν δὲ οὐδὲ τότε οὗτοι γεγονέναι αὐτὸν θέλουσιν ἐπὶ τῇ καθόδῳ τοῦ Πνεύματος· ἕτεροι δὲ μετὰ τὴν ἐκ νεκρῶν ἀνάσ7ασιν.

η'. Ἄλλος Θεόδοτος.

36. Διαφόρων δὲ γενομένων ἐν αὐτοῖς ζητήσεων, ἐπεχείρησέ τις καὶ αὐτὸς Θεόδοτος καλούμενος, τραπεζίτης τὴν τέχνην, λέγειν δύναμιν τινὰ τὸν Μελχισεδὲκ εἶναι μεγίσ7ην, καὶ τοῦτον εἶναι μείζονα τοῦ Χρισ7οῦ· οὗ κατ' εἰκόνα φάσκουσι τὸν Χρισ7ὸν τυγχάνειν, καὶ αὐτοὶ ὁμοίως τοῖς προειρημένοις Θεοδοτιανοῖς ἄνθρωπον εἶναι λέγουσι τὸν Ἰησοῦν, καὶ κατὰ τὸν αὐτὸν λόγον τὸν Χρισ7ὸν εἰς αὐτὸν κατεληλυθέναι.

Γνωσ7ικῶν δὲ διάφοροι [αἱ] γνῶμαι, ὧν οὐκ ἄξιον καταριθμεῖν

figura columbæ superne advenientem, quapropter non prius Potestates operam suam in illo impendisse (ut operaretur miracula), quam visus fuerit descendens super illum Spiritus, quem Christum esse Theodotus declarat. Isti autem hæretici non tunc volunt eum factum esse Deum in adventu Sancti Spiritus; alii tamen post resurrectionem e mortuis (opinantur illum fuisse Deum).

VIII. ALIUS THEODOTUS.

36. Quum sic discreparent in inquisitionibus suis hæretici, ausus est homo quidam, Theodotus et ipse nomine et nummularius, dicere Potestatem quamdam penes Melchisedech maximam esse et majorem esse Christo. Cujus ad imaginem factum Christum fuisse contendunt hujusce Theodoti discipuli, et ipsi in sententiam euntes supradictorum Theodotianorum addunt hominem esse Jesum, jam secundum eamdem doctrinam Christum super eum descendisse.

Gnosticorum autem variæ sunt doctrinæ, quarum dedignatus sum enu-

1-2. ἢ ὥσ7ε cod. pro ἢ ὅτε corr. Mill. — 3. οὐδέποτε τοῦτον cod. Mill. – αὐτὸν cod.; οὗτοι conj. Mill. — Cap. VIII, tit. De hoc Theodoreto et de Melchesedechianis, cf. Tertull. *Præscr.* c. LIII; B. Epiph. *Hær.* c. LV; Theod. *Hæret. fab.* II, c. VI. — 6. προχείρησε cod. — 13. [αἱ] addidi. – Mill. conj. εἰσὶ γνῶμαι.

τὰς φλυάρους δόξας ἐκρίναμεν οὔσας πολλῆς ἀλογίας τε καὶ βλασφημίας γεμούσας, ὧν πάνυ σεμνότεροι περὶ τὸ θεῖον οἱ φιλοσοφήσαντες ἀφ' Ἑλλήνων ἠλέγχθησαν. Πολλῆς δὲ τούτων συσλάσεως κακῶν αἴτιος γεγένηται Νικόλαος, εἷς τῶν ἐπὶ εἰς διακονίαν ὑπὸ τῶν ἀποσλόλων κατασλαθείς, ὃς ἀποσλὰς τῆς κατ' εὐθεῖαν διδασκαλίας, ἐδίδασκεν ἀδιαφορίαν βίου τε καὶ βρώσεως, οὗ τοὺς μαθητὰς ἐννεβρίζοντας τὸ Ἅγιον Πνεῦμα διὰ τῆς Ἀποκαλύψεως Ἰωάννης ἤλεγχε πορνεύοντας καὶ εἰδωλόθυτα ἐσθίοντας [250].

Θ'. Κέρδων καὶ Λουκιανός.

37. Κέρδων δέ τις καὶ αὐτὸς ἀφορμὰς ὁμοίως παρὰ τούτων λαβὼν καὶ Σίμωνος, λέγει τὸν ὑπὸ Μωσέως καὶ προφητῶν Θεὸν κεκηρυγμένον μὴ εἶναι πατέρα Ἰησοῦ Χρισοῦ. Τοῦτον μὲν γὰρ ἐγνῶ-

merare sententias nugaces absurdasque et blasphemiis refertas; præ quibus quidem philosophorum græcorum discipuli de Deo disserentes dignius sese habuerunt. Magnæ vero malorum conspirationis auctor fuit Nicolaus, unus e septem diaconis quem apostoli constituere, qui discedens a vera disciplina edocuit indifferentiam vitæ et cibi. Cujus discipuli quum Spiritui Sancto injuriam facerent, confutavit eos Joannes per Apocalypsim, et coarguit fornicantes et idolis oblata manducantes.

IX. CERDON ET LUCIANUS.

37. Quidam autem Cerdon originem similiter ducens ab istis et a Simone, dicit illum Deum a Moyse et a prophetis nuntiatum non esse patrem Jesu

1. πολλῆς ἀλογίας Rœp.; πολλὰς ἀλόγους cod. Mill. — 2. σεμνότερον cod. — πρὸς legit Bunsen. pro περὶ. — 3. ἠλέγχθησαν Rœp.; ἠνέχθησαν cod. Mill. — τούτων] αὐτῶν cod.; αὖ τῶν Bunsen.; αὐτοῖς Dunck. — 4. De Nicolao, conf. B. Iren. I, c. XXVI, Tert. *Præscr.* c. XLVI; B. Epiphan. *Hær.* c. XXV; Euseb. *Hist. eccl.* III, c. XXIX; Theod. *Hær. fab.* I, c. XV; B. Aug. *Hær.* c. V. — 6. γνώσεως cod. Legendum βρώσεως quod etiam Buns. conj. (*Hipp. and his age*, p. 378). Conf. infra, l. VIII, § 20 : διὰ βρωμάτων δοξάζειν; B. Iren. habet : «Nullam differentiam esse docentes in mœchando et idolothyton edere.» — 7. ἐννεβρίζον τὸ cod. — Ἰωάννου cod. B. Jo. *Apoc.* II, 6. — CAP. IX, tit. De Cerdone lege B. Iren. I, c. XXVII; Eus. *Hist. eccl.* IV, c. II, ubi leguntur ipsa græca verba Irenæi; B. Epiphan. c. XLI; Theod. *Hær. fab.* I, c. XXIV; Philas. c. XLIV. De Luciano lege Tertull. *Præscr.* c. LI; contra eum idem scripsit lib. *De anima*; B. Epiph. *Hær.* c. XLIII. — 9 sqq. Noster rursus Irenæum exscripsit, nonnullis mutatis.

σθαι, τὸν δὲ τοῦ Χρισ̈τοῦ πατέρα εἶναι ἄγνωσ̈τον· καὶ τὸν μὲν εἶναι δίκαιον, τὸν δὲ ἀγαθόν. Τούτου δὲ τὸ δόγμα ἐκράτυνε Μαρκίων, τάς τε Ἀντιπαραθέσεις ἐπιχειρήσας, καὶ ὅσα αὐτῷ ἔδοξεν εἰς τὸν τῶν ἁπάντων δημιουργὸν δυσφημήσας. Ὁμοίως τε καὶ Λουκιανὸς ὁ τούτου μαθητής.

ι'. Ἀπελλῆς.

38. Ἀπελλῆς δὲ ἐκ τούτων γενόμενος οὕτως λέγει· εἶναί τινὰ Θεὸν ἀγαθόν, καθὼς καὶ Μαρκίων ὑπέθετο· τὸν δὲ πάντα κτίσαντα εἶναι δίκαιον, ὃς τὰ γενόμενα ἐδημιούργησε, καὶ τρίτον τὸν Μωσεῖ λαλήσαντα, πύρινον δὲ τοῦτον εἶναι· εἶναι δὲ καὶ τέταρτον ἕτερον, κακῶν αἴτιον. Τούτους δὲ ἀγγέλους ὀνομάζει, νόμον δὲ καὶ προφήτας δυσφημεῖ, ἀνθρώπινα καὶ ψευδῆ φάσκων εἶναι τὰ γεγραμμένα· τῶν δὲ Εὐαγγελίων ἢ τοῦ ἀποσ̈τόλου τὰ ἀρέσκοντα αὐτῷ αἱρεῖται. Φιλουμένης δέ τινος λόγοις προσέχει ὡς προφήτιδος Φανερώσεσι.

Christi, illum enim cognosci, hunc autem esse ignotum, et alterum quidem justum, alterum autem bonum esse. Cujus doctrinam confirmavit Marcion aggressus opus cui titulus est *Antitheses*, et impia omnia quæ illi in mentem venerunt contra omnium rerum creatorem deblaterans. Similiter egit et Lucianus, ejus discipulus.

X. APELLES.

38. Apelles autem ex istis ortus sic loquitur : esse quemdam Deum bonum, ut Marcion opinatus est; illum autem omnia constituentem esse justum, qui quidem omnia creata coordinavit; et tertium qui ad Moysem locutus est, illumque esse igneum, esse autem et quartum alium, malorum auctorem. Hos angelos vocat; legem et prophetas obtrectat, humana esse et fallacia dicens quæ in Scripturis continentur; ex Evangeliis autem et ex B. Pauli epistolis quæ sibi placent excerpit. Philumenæ cujusdam sermonibus veluti

3. Ἀντιπαραθέσεις. Legendum conjicio Ἀντιθέσεις, quo titulo inscriptus est liber quem Marcio effinxerat de locis Veteris et Novi Testamenti inter se discrepantibus. — 4. δυσφημίσας cod. — Cap. x, tit. De Apelle lege Tertull. *Præscr.* VI, c. xxx, li; Euseb. *Hist. eccl.* V, c. xiii; B. Epiph. *Hær.* c. xliv; Theod. *Hær. fab.* I, c. xxv; B. Aug. *Hær.* c. xxiv; B. Ambr. *Parad.* c. v. — 6. Ἀπελῆς cod. — 13. Φανερῶς cod. Correxi ex Tertull. *Præscr.* c. xxx, et ex hujus operis lib. X, c. xx; titulus erat libri quem scripserat Apelles.

Τὸν δὲ Χριστὸν ἐκ τῆς ὑπερθεν δυνάμεως κατεληλυθέναι, τουτέστι τοῦ ἀγαθοῦ, κἀκείνου αὐτὸν εἶναι υἱόν, τοῦτον δὲ οὐκ ἐκ παρθένου γεγενῆσθαι, οὐδὲ ἄσαρκον εἶναι [τὸν] φανέντα λέγει, ἀλλ' ἐκ τῆς τοῦ παντὸς οὐσίας μεταλαβόντα μερῶν, σῶμα πεποιηκέναι, τουτέστι θερμοῦ καὶ ψυχροῦ καὶ ὑγροῦ καὶ ξηροῦ, καὶ ἐν τούτῳ τῷ σώματι λαθόντα τὰς κοσμικὰς ἐξουσίας βεβιωκέναι ὃν ἐβίωσε χρόνον ἐν κόσμῳ· αὖθις δὲ ὑπὸ Ἰουδαίων ἀνασκολοπισθέντα θανεῖν, καὶ μετὰ τρεῖς ἡμέρας ἐγερθέντα φανῆναι τοῖς μαθηταῖς, δείξαντα τοὺς τύπους τῶν ἥλων καὶ τῆς [260] πλευρᾶς, πείθοντα ὅτι αὐτὸς εἴη καὶ οὐ φάντασμα, ἀλλὰ ἔνσαρκος ἦν. Σάρκα, φησί, δείξας ἀπέδωκε γῇ, ἐξ ἧσπερ ἦν οὐσίας, μηδὲν ἀλλότριον πλεονεκτῶν, ἀλλὰ πρὸς καιρὸν χρησάμενος· ἑκάστοις τὰ ἴδια ἀπέδωκε, λύσας πάλιν τὸν δεσμὸν τοῦ σώματος, θερμῷ τὸ θερμόν, ψυχρῷ τὸ ψυχρόν, ὑγρῷ τὸ ὑγρόν, ξηρῷ τὸ ξηρόν, καὶ οὕτως ἐπορεύθη πρὸς τὸν ἀγαθὸν πατέρα, καταλιπὼν τὸ τῆς ζωῆς σπέρμα εἰς τὸν κόσμον διὰ τῶν μαθητῶν τοῖς πιστεύουσι.

prophetissæ Manifestationibus studiose incumbit. Christum autem ex superna Potestate descendisse, id est ex bono Deo, et hujusce esse filium, non autem ex virgine natum, nec tamen carnis expertem apparuisse dicit, sed assumpsisse diversas universi mundi partes, scilicet aliquid calidum et frigidum et humidum et siccum, et finxisse corpus atque in hoc corpore potestates hujus mundi recipientem vixisse quod tempus degit in hoc mundo; inde a Judæis crucifixum, mortuum esse sed post tres dies resurrexisse et apparuisse discipulis ostendentem signa clavorum et vulnus lateris et eis persuasisse seipsum vere adesse ac non phantasma sed in carne adesse. Carnem, ait, quum ostendisset, reddidit terræ ex qua substantia erat, nihil alienum appetens et corpore solum in tempus idoneum usus. Soluto vinculo corporis quibusque elementis sua reddidit, calido calidum, frigido frigidum, humido humidum, sicco siccum, et ita vadit ad bonum patrem suum ac reliquit pro mundi salute semen vitæ quod omnibus credentibus discipuli essent illaturi.

3. [τὸν] addid. Dunckerus. — 6. λαθόντα cod.; λαβόντα Miller. Conf. supra, p. 385, l. 12. — 11. ἀλτρίον cod. pro ἀλλότριον.

39. Δοκεῖ ἡμῖν καὶ ταῦτα ἱκανῶς ἐκτεθεῖσθαι· ἀλλ' ἐπεὶ μηδὲν παραλιπεῖν ἀνέλεγκτον ἐκρίναμεν τῶν ὑπό τινων δεδογματισμένων, ἴδωμεν τί καὶ τὸ τοῖς Δοκήταις ἐπινενοημένον.

39. Videmur hæc etiam satis exposuisse. Sed quoniam censuimus nihil sine refutatione a nobis prætermittendum ex his quæ docuerunt hæretici, videamus nunc quæ excogitaverint Docetæ.

3. τὸ τῆς cod.

(261) ΒΙΒΛΙΟΝ Η'.

1. Τάδε ἔνεστιν ἐν τῇ ὀγδόῃ τοῦ κατὰ πασῶν αἱρέσεων Ἐλέγχου.

2. Τίνα τοῖς Δοκήταις τὰ δοκοῦντα, καὶ ὅτι ἐκ φυσικῆς φιλοσοφίας ἃ λέγουσιν ἐδογμάτισαν.

3. Πῶς ὁ Μονόϊμος ληρεῖ ποιηταῖς καὶ γεωμέτραις καὶ ἀριθμητικοῖς προσέχων.

4. Πῶς Τατιανὸς γεγένηται ἐκ τῶν Οὐαλεντιανοῦ καὶ Μαρκίωνος δοξῶν [τὰς] ἑαυτοῦ συνιστῶν. Ὁ δὲ Ἑρμογένης τοῖς Σωκράτους δόγμασι κέχρηται, οὐ τοῖς Χριστοῦ.

5. Πῶς πλανῶνται οἱ τὸ Πάσχα τῇ τεσσαρεσκαιδεκάτῃ ἐπιτελεῖν φιλονεικοῦντες.

6. Τίς ἡ πλάνη τῶν Φρυγῶν, νομιζόντων Μοντανὸν καὶ Πρισκίλλαν καὶ Μαξιμίλλαν προφήτας.

LIBER VIII.

1. Hæc insunt in octavo omnium hæresium Refutationis libro:

2. Quæ sint Docetarum placita et quomodo ea quæ docent ex philosophia physica deprompserint.

3. Quæ inepta Monoimus effutiat poetis et geometris et mathematicis addictus.

4. Quomodo Tatianus hæreticus ortus sit ex scholis Valentini et Marcionis, ex eorum doctrina suam constituens. Quomodo Hermogenes Socratis dogmatibus usus sit, non doctrina Christi.

5. Quomodo errent illi qui contendunt oportere solennitatem Paschæ quarto decimo die lunæ celebrari.

6. Qualis sit error Cataphrygum existimantium Montanum et Priscillam et Maximillam prophetas esse.

4. *ὁ μὲν* Νόϊμος cod. pro Μονόϊμος. — *ληροῖ* cod. Mill. — 6. Mill. conj. *αἱρετικὸς γεγένηται.* — 7. *δόξας ἑαυτὸν συνιστᾶν* cod.; *δόξας ἑαυτῷ συνιστῶν* conj. Miller.; *δοξῶν τὰς ἑαυτοῦ συνιστῶν* Roeperus.

7. Τίς ἡ τῶν Ἐγκρατιτῶν κενοδοξία, καὶ ὅτι οὐκ ἐξ Ἁγίων Γραφῶν τὰ δόγματα αὐτῶν συνέστηκεν, ἀλλ' ἐξ αὐτῶν καὶ ἐκ τῶν παρ' Ἰνδοῖς Γυμνοσοφιστῶν.

α'. Οἱ Δοκηταί.

8. Ἐπεὶ οἱ πολλοὶ τῇ τοῦ Κυρίου συμβουλίᾳ μὴ χρώμενοι, τὴν δοκὸν ἐν τῷ ὀφθαλμῷ ἔχοντες, ὁρᾶν ἐπαγγέλλονται[262] τυφλώττοντες, δοκεῖ ἡμῖν μηδὲ τὰ τούτων δόγματα σιωπᾶν, ὅπως κἂν διὰ τοῦ ὑφ' ἡμῶν γινομένου ἐλέγχου πρὸς αὐτῶν αἰδεσθέντες ἐπιγνῶσι πῶς συνεβούλευσεν ὁ Σωτὴρ ἐξαιρεῖν τὴν δοκὸν πρῶτον, εἶτα διαβλέπειν τὸ κάρφος τὸ ἐν τῷ ὀφθαλμῷ τοῦ ἀδελφοῦ. Αὐτάρκως οὖν καὶ ἱκανῶς ἐκθέμενοι τὰ τῶν πλειόνων ἐν ταῖς πρὸ ταύτης βίβλοις ἑπτά, νῦν τὰ ἀκόλουθα οὐ σιωπήσομεν, τὸ ἄφθονον τῆς χάριτος τοῦ Ἁγίου Πνεύματος ἐπιδεικνύντες, καὶ αὐτοὺς τῷ δοκεῖν ἀσφάλειαν λόγων

7. Quæ sit Encratitarum vana doctrina, et quomodo dogmata sua non ex Scriptura mutuati constituerint, sed ex ipsis et e Gymnosophistis apud Indos.

I. DE DOCETIS.

8. Quum multi consilio Domini non obtemperantes et trabem in oculo suo habentes profiteantur se videre dum cæcutiant, nobis videntur dogmata eorum non esse silentio prætermittenda, ita ut a nobis confutati pudore afficiantur et ideo agnoscant quod suasit Salvator noster, scilicet primum extrahere trabem et deinde inspicere paleam in oculo fratris. Satis igitur et abunde expositis plurimorum dogmatibus in septem quæ præcedunt libris, nunc de consequentibus non silebimus, ostendentes plenitudinem charitatis Spiritus Sancti, et arguemus eos videri solummodo veram doctri-

1. Ἐγκρατητῶν cod. Miller. – Post ὅτι cod. habet ἐξ αὐτῶν καὶ, quæ delenda censet Mill.; at e suo loco deturbata reposui post ἀλλὰ. — Cap. I, tit. De Docetis, cf. B. Iren. *Cont. hær.* V, c. I; Theod. *Hær. fab.* V, c. XII; Clem. Alex. *Strom.* III, qui Julium Cassianum tradit, Valentini discipulum, principem Docitarum fuisse. — 5. ἐπαγγέλονται cod. — 5 sqq. Conf. Ev. sec. Matth. VII, 3, 4; Ev. sec. Luc. VI, 41, 42. — 12. τοὺς cod. Millerus pro αὐτοὺς.

κεκτῆσθαι ἐλέγξομεν, οἳ ἑαυτοὺς Δοκητὰς ἀπεκάλεσαν δογματίζοντες ταῦτα· Θεὸν εἶναι τὸν πρῶτον, οἱονεὶ σπέρμα συκῆς μεγέθει μὲν ἐλάχιστον παντελῶς, δυνάμει δὲ ἄπειρον, μέγεθος ἀνήριθμον ἐν πλήθει, πρὸς γένεσιν ἀπροσδεές, φοβουμένων καταφυγή, γυμνῶν σκέπη, αἰσχύνης ἐπικάλυμμα, ζητούμενος καρπός, ἐφ' ὃν ἦλθεν ὁ ζητῶν, φησί, τρὶς καὶ οὐχ εὗρε, διὸ κατηράσατο, φησί, τῇ συκῇ, ὅτι τὸν γλυκὺν ἐκεῖνον καρπὸν οὐχ εὗρεν ἐν αὐτῇ, καρπὸν ζητούμενον. Τοιούτου δὲ ὄντος ὡς εἰπεῖν τύπῳ καὶ τηλικούτου, μικροῦ καὶ ἀμεγέθους, κατ' ἐκείνους τοῦ Θεοῦ γέγονεν ὁ κόσμος, ὡς ἐκείνοις δοκεῖ, τοιοῦτον τινὰ τρόπον· ἁπαλῶν γενομένων τῶν κλάδων τῆς συκῆς, προῆλθε φύλλα, ὥσπερ ἐσθὶν ὁρώμενον, ἑπομένως δὲ ὁ καρπός, ἐν ᾧ τὸ ἄπειρον καὶ τὸ ἀνεξαρίθμητον θησαυριζόμενον φυλάσσεται σπέρμα συκῆς. Τρία οὖν εἶναι δοκοῦμεν τὰ πρώτως

nam possidere qui seipsos Docetas vocant edocentque ista, nempe : Deum esse principium et similem semini fici, quod omnino minimum est, si magnitudinem ejus inspicias, et, si virtutem, maximum est, sed cujus magnitudo immensa apparet in multitudine, et quod ad generationem nihilo indiget et est metuentibus refugium et nudis tegumentum et pudori velamen, et fructus quæsitus ad quem venit ter dominus ad quærendum fructum, ut dictum est, et non invenit, et ideo, ut dictum est, maledixit fico quod dulcem illum fructum non invenerit in ea, fructum quidem quæsitum. A Deo tali, ut brevi complectar, et tantillo, id est parvo et sine magnitudine, secundum eos mundus ortus est, et, ut illis videtur, hoc fere modo : mollibus factis fici ramis, provenerunt folia, ut cernitur, et deinde fructus, in quo infinitum et innumerabile thesaurisatur et servatur fici semen. Tria igitur esse cen-

1. Post *κεκτῆσθαι* excidisse *οἰομένους* conj. Miller. – *οἳς* cod. pro *οἵ*. — 2. *τὸ πρῶτον* conj. Millerus; at infra legimus eadem repetita *εἶναι τὸν πρῶτον Θεόν* (lib. X, c. XVI). – *οἱονεὶ* cod. — 3. *δυνάμει δὲ ταπεινόν* cod. Miller. Legendum *ἄπειρον* pro *ταπεινὸν*. Duncker. legit *δυνάμει δὲ ἄπειρον, ταπεινὸν μέγεθος*. At noster jam dixit *μεγέθει ἐλάχιστον*. Non prorsus addiderit *ταπεινὸν μέγεθος*. — 4-5. *καταφυγήν – σκέπην* Sauppius; *ἐπικάλυμα* cod.; *ζητούμενον καρπόν* Sauppius. — 6. Pro *τρὶς* Rœp. legit *κύριος*. At legimus in Ev. sec. Luc. : « Ecce anni tres « sunt ex quo venio quærens fructum » (XII, 7). — 6 sqq. Ev. sec. Matth. XXI, 19-20; Ev. sec. Luc. XIII, 6-7; Ev. sec. Marc. XI, 13, 14, 20, 21. — 7-8. *καρπὸν ζητούμενον*.] Miller. legit *ζητούμενον* vel *τὸν ζητούμενον*, quæ delet Sauppius. — 8-9. *τόπῳ* et *καὶ μεγέθους* cod. — 9-10. *κατ' ἐκείνους* vel *ὡς ἐκείνοις δοκεῖ* delenda.

ὑπὸ τοῦ σπέρματος γενόμενα τοῦ συκίνου, πρέμνον, ὅπερ ἐστὶν ἡ συκῆ, φύλλα καὶ καρπὸς τὸ σῦκον, ὡς προειρήκαμεν. Οὕτως, φησί, τρεῖς γεγόνασιν Αἰῶνες, ἀπὸ τῆς πρώτης[263] ἀρχῆς τῶν ὅλων ἀρχαί· καὶ τοῦτο, φησίν, οὐκ ἐσιώπησεν οὐδὲ Μωϋσῆς λέγων, ὅτι οἱ λόγοι τοῦ Θεοῦ τρεῖς εἰσίν, « σκότος, γνόφος, θύελλα, καὶ οὐ προσέ- « θηκεν. » Οὐδὲν γάρ, φησίν, ὁ Θεὸς τοῖς τρισὶ προσέθηκεν Αἰῶσιν, ἀλλ' αὐτοὶ πάντα τοῖς γενητοῖς πᾶσιν ἐπήρκεσαν καὶ ἐπαρκοῦσι. Μένει δὲ ὁ Θεὸς αὐτὸς καθ' ἑαυτὸν πολὺ τῶν τριῶν Αἰώνων κεχωρισμένος. Τούτων, φησί, τῶν Αἰώνων ἀρχὴν γενέσεως λαβών, ὡς λέλεκται, [ἕκαστος] κατ' ὀλίγον ηὔξησε καὶ ἐμεγαλύνθη καὶ ἐγένετο τέλειος. Τὸ δὲ τέλειον εἶναι δοκοῦσιν ἀριθμούμενον δέκα. Ἴσων οὖν γεγονότων ἀριθμῷ καὶ τελειότητι τῶν Αἰώνων, ὡς ἐκεῖνοι δοκοῦσι, τριάκοντα γεγόνασιν αἰῶνες οἱ πάντες, ἕκαστος αὐτῶν ἐν δεκάδι πληρούμενος. Εἰσὶ δὲ ἀλλήλων διαίρετοι καὶ τιμὴν ἔχοντες οἱ τρεῖς πρὸς ἑαυτοὺς μίαν, θέσει μόνῃ διαφέροντες, ὅτι τὸ μὲν ἔστι πρῶτον, τὸ δὲ δεύτερον, τὸ δὲ τούτων τρίτον. Ἡ δὲ θέσις αὐτοῖς διά-

semus (aiunt) ex semine fici producta primitus : stirpem, quæ est ficus, folia et fructus fici, ut supra diximus. Ita, inquit (Doceta scriptor), tres nati sunt Æones, ex primo principio universorum principia. Et istud, ait, neque Moyses silentio prætermisit dicens verba Dei tria esse : « Caliginem, « nubem et procellam, et nihil addidisse. » Nihil, inquit, Deus his tribus addidit Æonibus, at illi omnia omnibus qui nascuntur suppeditaverunt et suppeditant. Manet autem Deus ipse in seipso a tribus Æonibus maxime distans. Horum, addit, Æonum principio generationis assumpto, ut jam dictum est, quisque paulatim crevit et auctus est et evasit perfectus. Perfectum autem esse existimant Docetæ in numero decem. Quum igitur creati Æones æquales sint numero et perfectione, ut isti hæretici existimant, triginta effecti sunt Æones omnes, quorum quisque in decade consummatus est. Sunt autem a se invicem discreti et tres unum eumdem honorem retinent, loco tantum differentes, quod alius primus sit, alius autem secundus et alius

2. *οὕτος* cod. ; *οὗτοι* R. Scottus conjicit. — 5. *Deuter.* v, 22. — *θύελα* cod. — 10. Ante *κατ' ὀλίγον* Dunckerus inserendum *ἕκαστος* recte conjicit. — 12. *ἀριθμῶν* cod. — 14. *διαιρετικοὶ* cod. corr. Millerus.

φορὰν δυνάμεως παρέσχεν· ὁ μὲν γὰρ ἔγγιστα τῷ πρώτῳ Θεῷ, τῷ οἱονεὶ σπέρματι, θέσεως τυχὼν τῶν ἄλλων γονιμωτέραν ἔσχε δύναμιν, δεκάκις αὐτὸς αὑτὸν μεγέθει μετρήσας ὁ ἀμέτρητος· ὁ δὲ τῇ θέσει τοῦ πρώτου γενόμενος δεύτερος, ἑξάκις [αὐτὸς] αὑτὸν κατέλαβεν ὁ ἀκατάληπτος· ὁ δὲ ἤδη τρίτος τῇ θέσει, εἰς ἄπειρον διάστημα διὰ τὴν αὔξησιν τῶν ἀδελφῶν γενόμενος, τρὶς νοήσας ἑαυτόν, οἱονεὶ δεσμόν τινα τῆς ἑνότητος αὐτὸν ἔδησεν αἰώνιον.

9. Καὶ τοῦτο εἶναι δοκοῦσιν οὗτοι τὸ λελεγμένον ὑπὸ τοῦ Σωτῆρος· «Ἐξῆλθεν ὁ σπείρων τοῦ σπεῖραι, καὶ [τὸ] πεσὸν εἰς τὴν γῆν «καλὴν καὶ ἀγαθήν, ἐποίει ὃ μὲν ἑκατόν, ὃ δὲ ἑξήκοντα, ὃ δὲ τριά«κοντα.» Καὶ διὰ τοῦτο [264] εἴρηκε, φησίν, «Ὁ ἔχων ὦτα ἀκούειν «ἀκουέτω,» ὅτι ταῦτα οὐκ ἔστι πάντων ἀκούσματα. Οὗτοι πάντες οἱ Αἰῶνες οἵ τε τρεῖς καὶ οἱ ἀπ' αὐτῶν ἀπειράκις ἄπειροι πάντες, εἰσὶν Αἰῶνες ἀρσενοθήλυες. Αὐξηθέντες οὖν καὶ μεγαλυνθέντες καὶ γενόμενοι οὗτοι πάντες ἐξ ἑνὸς ἐκείνου τοῦ πρώτου σπέρματος τῆς

tertius. Illis vero locus diversam virtutem præbuit. Ille enim qui propiorem ad primum Deum nactus est locum, habuit virtutem magis prolificam quam cæteri, et quum esset immensus seipsum decies magnitudine mensus est. Ille autem qui secundum, post primum, locum obtinuit sexies seipsum comprehendit, quum ipse comprehendi non posset. Denique qui tertius erat loco, propter amplificationem fratrum, infinito intervallo distitit, et ter concipiens seipsum, quasi vinculo quodam unitatis se ligavit æternum.

9. Atque illud esse arbitrantur iidem hæretici quod dictum fuit a Salvatore: «Exivit seminans seminare... et cadens semen in terram pulchram et «bonam fecit aliud centum, et aliud sexaginta, et aliud triginta.» Quapropter addidit, ut ait hæreticus ille, «Qui habet aures audiendi audiat:» ista enim non omnes possunt audire. Isti omnes Æones et qui tres sunt et qui infinite infiniti procedunt ab istis, sunt omnes masculi simul et feminei. Aucti igitur et amplificati et egressi omnes ex uno illo primo semine con-

2. θέσεως, τυχὸν cod. Millerus. — 3. αὐτὸν cod. Mill. — 4 et 7. αὐτὸν cod. Millerus. — 9. [τὸ] restit. Dunckerus. — 9 sqq. Conf. Evang. sec. Matth. XIII, 3, 8; Evang. sec. Marc. IV, 3, 8; Evangel. sec. Luc. VIII, 5, 8. — 12. πάντως cod. — 15. An τέλειοι γενόμενοι? Dunckerus.

συμφωνίας αὐτῶν καὶ τῆς ἑνότητος καὶ πάντες εἰς ἕνα ὁμοῦ γενόμενοι Αἰῶνα, τὸν μέσον αὐτῶν γέννημα κοινὸν οἱ πάντες ἐγέννησαν ἐκ Παρθένου μιᾶς Μαρίας, τῶν ἐν μεσότητι Σωτῆρα πάντων, ἰσοδύναμον κατὰ πάντα τῷ σπέρματι τῷ συκίνῳ, πλὴν ὅτι γεννητὸς οὗτος· τὸ δὲ πρῶτον σπέρμα ἐκεῖνο ὅθεν γέγονεν ἡ συκῆ ἐστὶν ἀγέννητον· κεκοσμημένων οὖν τῶν τριῶν Αἰώνων ἐκείνων πανάρετος καὶ πανάγιος, ὡς δοκοῦσιν οὗτοι διδάσκοντες, καὶ τοῦ παιδὸς ἐκείνου τοῦ μονογενοῦς (γέγονε γὰρ μόνος τοῖς ἀπείροις Αἰῶσιν ἐκ τριγενοῦς· τρεῖς γὰρ αὐτὸν ἐγέννησαν ὁμοφρονοῦντες Αἰῶνες ἀμέτρητοι)· κεκόσμητο μὲν ἀνενδεὴς πᾶσα ἡ νοητὴ φύσις, φῶς δὲ ἦν ἅπαντα ἐκεῖνα τὰ νοητὰ καὶ αἰώνια, φῶς δὲ οὐκ ἄμορφον οὐδὲ ἀργόν, οὐδὲ οἱονεί τινος ἐπιποιοῦντος δεόμενον, ἀλλὰ ἔχον ἐν ἑαυτῷ, κατὰ τὸ πλῆθος τῶν ἀπειράκις ἀπείρων, κατὰ τὸ παράδειγμα τῆς συκῆς, ἀπείρους ἰδέας ζῴων τῶν ἐκεῖ πολυποικίλων, κατέλαμψεν

cordiæ et unitatis eorum, et in unum Æonem simul coacti genuerunt omnes communem fructum, mediatorem, scilicet ex una Virgine Maria, qui quidem omnium eorum quæ in medietate sunt effectus est Salvator, æqualis potestate in omnibus semini fici, nisi quod hic generatus, illud autem primum semen ex quo nata est ficus, increatum est. Coordinatis igitur tribus Æonibus istis cum multa virtute et sanctitate, ut doctores isti opinantur, et filio isto unigenito (natus est enim solus infinitis Æonibus ex triplici generatione; tres enim immensi Æones genuerunt eum unanimi); ordinata est nihilo indigens natura omnis spiritualis et omnia illa spiritualia et æterna erant lumen. Lumen autem non informe nec rude nec indigens, ut ita dicam, aliquo informatore, continebat in seipso (si spectes infinitam infinitorum multitudinem ad exemplum fici) infinitas ideas animantium variorum

1. *οἱ πάντες* cod. Mill. Dunck. Legendum *καὶ πάντες*. — 2. *γέννημα* cod. – *ἐγέννησαν* cod. — 3. *Μαρίας* in cod. et Miller. post *μεσότητι* legitur. Quod recte censuit R. Scottus e suo loco deturbatum. Delendum male conj. Sauppius. Suspicor *μιᾶς* pro *Μαρίας* a librario priore scriptum et posterius *Μαρίας* in margine additum inde in textum irrepsisse. Conf. infra, X, § 16 : *γεννῆσαι ἐκ παρθένου Μαρίας Σωτῆρα τῶν πάντων*. – *τὸν* cod. Mill. — 4. *γενητὸς* cod. — 6. *ἀγένητον* cod. – *καικεκοσμιμένων* cod.; *κεκοσμημένων* Mill.; *κατακεκοσμημένων* R. Scott. — 7. *διδάσκοντες* corruptum suspicor. — 10. *ἀμέτριτοι* cod. — 13. *καὶ κατὰ τὸ παρ...* susp. Mill.

ἄνωθεν εἰς τὸ ὑποκείμενον χάος. Τὸ δὲ φωτισθὲν ὁμοῦ καὶ μορφωθὲν ἐκείναις ἄνωθεν ταῖς ϖολυποικίλοις ἰδέαις, ϖῆξιν ἔλαβε καὶ ἀνεδέξατο τὰς ἰδέας τὰς ἄνωθεν ἁπάσας ἀπὸ τοῦ τρίτου Αἰῶνος τοῦ τριπλασιάσαντος ἑαυτόν. Ὁ δὲ Αἰὼν οὗτος ὁ τρίτος τοὺς χαρακτῆρας βλέπων ϖάντας ἀθρόως τοὺς ἑαυτοῦ εἰς τὸ ὑποκείμενον κάτω σκότος κατειλημμένους, τήν τε δύναμιν τοῦ σκότους οὐκ ἀγνοῶν[265] καὶ τὸ ἀφελὲς τοῦ φωτὸς ὁμοῦ καὶ ἄφθονον, οὐκ εἴασεν ἐπὶ ϖολὺ τοὺς φωτεινοὺς χαρακτῆρας ἄνωθεν ὑπὸ τοῦ σκότους κάτω κατασπασθῆναι· ἀλλὰ γὰρ ὑπέταξε τοῖς Αἰῶσι. Στερεώσας οὖν κάτωθεν, «καὶ διεχώρισεν ἀνὰ μέσον τοῦ σκότους καὶ ἀνὰ μέσον τοῦ φωτός. «Καὶ ἐκάλεσε τὸ φῶς ἡμέραν ὃ ἦν ὑπεράνω τοῦ σ⟨τ⟩ερεώματος, καὶ «τὸ σκότος ἐκάλεσε νύκτα.» Πασῶν οὖν, ὡς ἔφην, τῶν ἀπείρων τοῦ τρίτου Αἰῶνος ἰδεῶν ἀπειλημμένων ἐν τούτῳ τῷ κατωτάτῳ σκότῳ, καὶ αὐτοῦ τοῦ τοιούτου Αἰῶνος ἀναπεσφράγισ⟨θ⟩αι μετὰ τῶν λοιπῶν τὸ ἐκτύπωμα, ϖῦρ ζῶν ἀπὸ φωτὸς γενόμενον, ὅθεν ὁ μέγας Ἄρχων ἐγένετο, ϖερὶ οὗ λέγει Μωϋσῆς· «Ἐν ἀρχῇ ἐποίησεν ὁ Θεὸς

quæ hic sunt, et desuper illuminavit chaos infra jacens. Illud autem illuminatum simul et formatum istis supernis et diversis ideis accepit soliditatem et suscepit simul ideas supernas omnes ex tertio Æone qui triplicem sese formaverat. Æon ille tertius typos videns universos suos in caligine infra jacente deprehensos nec virtutem caliginis ignorans et simplicitatem luminis simul et liberalitatem, non permisit diu lucidos supernosque typos caligine inferiori detrahi, sed subdidit Æonibus. Firmamentum igitur quum ab imo confirmasset, «divisit per medium tenebras et per medium lucem, et vocavit «diem lucem illam quæ erat supra firmamentum et caliginem vocavit noc«tem.» Omnibus igitur, ut dixi, infinitis tertii Æonis ideis deprehensis in ista infima caligine, etiam ipsius illius Æonis, processit ex lumine et cum cæteris informata est effigies, ignis vivens e luce natus : unde natus est magnus ille Demiurgus de quo dixit Moyses : «In principio creavit Deus cœlum et

4. αὐτὸν cod. Miller. Infra legitur (X, § 16) : ὁ ἑαυτὸν τριπλασιάσας. — 7. ἀσφαλὲς cod. Mill. corr. Bern. Cf. infra, l. l. : τοῦ φωτὸς ἀφελότητα. — 9. σ⟨τ⟩ερέωμα add. Bern. post Αἰῶσι. — 10. διεχώρησεν cod. — 10 sqq. Conf. *Gen.* 1, 4, 5, 7. — 12. ϖάντων cod. Miller. Infra, loc. laud. : ϖασῶν οὖν τῶν ἰδεῶν... — 13. κατωτάτῳ] sic codex præter morem pro meliori κατωτάτω. — 16 et p. 403, l. 1. *Gen.* 1, 1.

« τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν. » Τοῦτον λέγει Μωϋσῆς πύρινον Θεὸν ἀπὸ τοῦ βάτου λαλήσαντα, τουτέστιν ἀπὸ τοῦ σκοτεινοῦ ἀέρος· (βάτος γάρ ἐστι πᾶς ὁ σκότει ὑποκείμενος ἀήρ)· βάτον δέ, φησίν, εἴρηκε Μωϋσῆς, ὅτι ἄνωθεν κάτω πᾶσαι διέβησαν τοῦ φωτὸς αἱ ἰδέαι, βατὸν ἔχουσαι τὸν ἀέρα· οὐδὲν δὲ ἧττον καὶ ἡμῖν ὁ λόγος ἀπὸ τοῦ βάτου γνωρίζεται· φωνὴ γάρ ἐστι σημαντικὴ τοῦ λόγου πλησσόμενος ἀήρ, οὗ δίχα λόγος ἀνθρώπινος οὐ γνωρίζεται. Οὐ μόνον δὲ ὁ λόγος ἡμῖν ἀπὸ τοῦ βάτου, τουτέστιν ἀέρος, νομοθετεῖ καὶ συμπολιτεύεται, ἀλλὰ γὰρ καὶ ὀσμαὶ καὶ χρώματα διὰ τοῦ ἀέρος ἡμῖν τὰς δυνάμεις τὰς ἑαυτῶν ἐμφανίζουσιν.

10. Οὗτος οὖν ὁ πυροειδὴς Θεὸς ὁ πῦρ ἀπὸ φωτὸς γενόμενος πεποίηκε τὸν κόσμον οὕτως, ὡς φησὶ Μωϋσῆς, αὐτὸς ὢν ἀνυπόστατος, σκότος ἔχων τὴν οὐσίαν, ἐνυβρίζων ἀεὶ τοῖς κατειλημμένοις ἄνωθεν κάτω τοῦ [266] φωτὸς αἰωνίοις χαρακτῆρσι. Μέχρι μὲν οὖν τῆς τοῦ Σωτῆρος φανερώσεως, ὑπὸ τοῦ Θεοῦ τοῦ φωτὸς τοῦ πυρώδους τοῦ Δημιουργοῦ πολλή τις ἦν πλάνη τῶν ψυχῶν· ψυχαὶ γὰρ αἱ ἰδέαι καλοῦνται, ὅτι ἀποψυγεῖσαι τῶν ἄνω ἐν σκότει διατελοῦσι,

« terram. » Illum vocat Moyses igneum Deum qui ex rubo (ἀπὸ τοῦ βάτου) locutus est, id est ex aere tenebroso. Βάτος enim est aer qui sub tenebras jacet, ac βάτον dixit Moyses, ut ait hæreticus, quod omnes species lucis ibant desuper deorsum, viam habentes aera. Nihilominus et nobis sermo a rubo innotescit. Vox enim quæ indicat sermonem est verberatus aer sine quo sermo hominis non innotescit. Non solum autem sermo a rubo, id est ex aere, leges et respublicas instruit, sed et odores et colores per aera nobis virtutes suas manifestant.

10. Ignitus igitur ille Deus, ignis scilicet ex lumine factus, fecit mundum eo modo quem dicit Moyses, Deus quidem non subsistens, cui caligo substantia est et qui semper æternos supernosque luminis typos infra deprehensos contumeliis afficit. Usque igitur ad manifestationem Salvatoris, Deus ex lumine egressus scilicet ignitus ille Demiurgus causa erat cur multum errarent animæ. Animæ (ψυχαί) enim ideæ vocantur, quod refrigeratæ (ἀποψυχεῖσαι) de supernis regionibus in caligine permanent transmi-

1-2. *Exod.* III, 2. — 2. Ludit in verbali βατόν Mill.; πάτον audiendum esse censet Rœper. — 11. Vox Θεὸς exesa in cod. sed compendii reliquiæ apparent.

μεταβαλλόμεναι ἐκ σωμάτων εἰς σώματα ὑπὸ τοῦ Δημιουργοῦ φρουρούμενα. Ὅτι δὲ τοῦθ' οὕτως ἔχει, φησίν, ἔνεστι καὶ ἐκ τοῦ Ἰὼβ κατανοῆσαι λέγοντος· «Καὶ ἐγὼ πλανῆτις καὶ τόπον ἐκ τόπων «μεταβαίνουσα, καὶ οἰκίαν ἐξ οἰκίας.» Καὶ τοῦ Σωτῆρος λέγοντος, «Καὶ εἰ θέλετε δέξασθαι, αὐτός ἐστιν Ἠλίας ὁ μέλλων ἔρχεσθαι. «Ὁ ἔχων ὦτα ἀκούειν ἀκουέτω.» Ἀπὸ δὲ τοῦ Σωτῆρος μετενσωμάτωσις πέπαυται· πίστις δὲ κηρύσσεται εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν. Τοιοῦτόν τινα τρόπον ὁ μονογενὴς υἱὸς ἐκεῖνος, ὁ τῶν Αἰώνων ἄνωθεν τὰς ἰδέας βλέπων τὰς ἄνωθεν μεταβαλλομένας ἐν τοῖς σκοτεινοῖς σώμασι, ῥύσασθαι κατελθὼν ἠθέλησεν. Εἰδὼς δὲ ὅτι τὸ πλήρωμα τῶν ὅλων Αἰώνων οὐδὲ οἱ Αἰῶνες ἀθρόον ἰδεῖν ὑπομένουσιν, ἀλλὰ καταπλαγέντες οἱ φθαρτοὶ φθορὰν ὑπομενοῦσι, μεγέθει καὶ δόξῃ δυνάμεως κατειλημμένοι, συστείλας ἑαυτὸν ὡς ἀστραπὴν μεγίστην ἐν ἐλαχίστῳ σώματι, μᾶλλον δὲ ὡς φῶς ὄψεως ὑπὸ τοῖς βλεφάροις συνεσταλμένον, ἐξικνεῖται μέχρις οὐρανοῦ καὶ τῶν ἀστέρων ἐπιφαυσάντων, ἐκεῖ πάλιν ἑαυτὸν συστέλλει ὑπὸ τοῖς βλεφάροις

grantes e corporibus in corpora quæ custodiuntur a Demiurgo. Ita autem res sese habere, ait Doceta, in promptu est intelligere ex his verbis Job: «Et ego erronea transiens e loco in locum, et e domo in domum;» et ex his verbis Salvatoris: «Et si vultis recipere, ipse est Elias qui ventu«rus est. Qui habet aures audiendi audiat.» Salvator autem causa est cur migratio animarum cessaverit et fides annuntietur in remissionem peccatorum. Hoc quidem modo unigenitus filius ille videns Æonum supernas ideas transmissas per corpora caliginosa, voluit descendere et redimere eas. Quum sciret Æones non sustinere visum densati Pleromatis omnium Æonum, et timere eos ne corruptibiles ipsi aliquid damni sustinerent magnitudine et gloria potestatis subacti, seipsum contraxit quasi fulgur maximum in minimo corpore, vel potius quasi lumen oculi sub palpebris contractum, et vadit usque ad cœlum et ad astra fulgentia; ibi rursus seipsum contrahit

2. ἔνεστι cod. — 3-4. πλανήτης cod. corr. Mill. De uxore Job hæc scripta sunt et ex lib. apocr. addita libro Job. II, 9. Eadem leguntur apud B. Chrysost. *Hom. de statuis.* — 5-6. Matth. XI, 14-15. — 11. οἱ ἀθρόον cod.; οἱ delendum Miller. — 12. ὑπομένουσι cod. Mill. Dunck. — 16. ἐπιψαυσάντων cod.; ἐπιφαυσάντων Mill.; ἐπιψαύσας τῶν Dunck.

τῆς ὄψεως ὅτε βούλεται, καὶ ταὐτὸ ποιοῦν τὸ φῶς τῆς ὄψεως, καὶ πανταχῆ γινόμενον καὶ πάντα ἡμῖν ἐστιν ἀφανές, μόνον δὲ ὁρῶμεν ἡμεῖς ὄψεως βλέφαρα, κανθοὺς λευκούς, ὑμένα εὐρὺν πολύπλυχον πολυκτηδόνα, χιτῶνα κερατοειδῆ (267), ὑπὸ δὲ τοῦτον κόρην ῥαγοειδῆ, ἀμφιβληστροειδῆ, δισκοειδῆ, καὶ εἴ τινες ἄλλοι τοῦ φωτὸς τῆς ὄψεως εἰσὶ χιτῶνες, οὓς ἐστολισμένη κέκρυπται. Οὕτως, φησίν, ὁ μονογενὴς παῖς ἄνωθεν αἰώνιος ἐπενδυσάμενος [ἰδέαν] κατὰ ἕνα ἕκαστον τῶν τριῶν Αἰώνων Αἰῶνα, καὶ γενόμενος ἐν τριακοντάδι Αἰώνων, εἰσῆλθεν εἰς τὸν (δέκατον) κόσμον τηλικοῦτος ὤν, ἡλίκον εἴπομεν, ἀφανής, ἄγνωστος, ἄδοξος, ἀπιστούμενος· ἵν' οὖν, φασὶν οἱ Δοκῆται, καὶ τὸ σκότος ἐπενδύσηται τὸ ἐξώτερον τὴν σάρκα, (φησίν,) ἄγγελος συνοδεύσας αὐτῷ ἄνωθεν, τὴν Μαριὰμ εὐηγγελίσατο, (φησίν,) ὡς γέγραπται, [καὶ] ἐγεννήθη τὸ ἐξ αὐτῆς ὡς γέ

quum vult sub palpebris visus, et lumen visus illud agens et ubique præsens et omnia tiens nobis est invisibile; solum autem videmus palpebras visus, albos angulos oculi, pelliculam amplam multipliciter plicatam, maxime virgatam, quæ tunicam habet specie cornutam et sub ea pupillam habentem speciem racemi et retis et disci, aliasque tunicas luminis oculi, si quæ sunt, quibus obvolutus absconditur. Hoc modo, ait auctor noster, unigenitus ille et æternus filius desuper induit ideam unam uniuscujusque Æonis trium Æonum, et quum esset in triacontade Æonum, ivit in (decimum) mundum tantulus quantulum diximus, invisibilis, ignotus, inglorius, et non creditus. Ut igitur, aiunt Docetæ, indueret caliginem exteriorem, id est carnem, angelus comitatus eum desuper Mariæ annuntiavit, ut scriptum est; et illud

1. τοῦτο cod. Miller. — 3. ὑμένας ῥὶν cod.; ὑμένα σάρκινον Rœp.; ὑμένα εὐρὺν conj. Mill. — 4. πολυκτηνον cod. eadem manu mutatum in πολυκτηνδόνα. Mill. — 7-8. [ἰδέαν] supplevi (cf. inf. p. 406, l. 13) et legi τῶν τριῶν Ἀιώνων pro τοῦ τρίτου Αἰῶνες quæ habent cod. Millerus. Legit Dunck.: τοῦ τρίτου Αἰῶνος. At tres Æones sunt, ut placet Docetis, et quisque eorum decade evasit perfectus, quum quisque decem Æonas protulit. Inde triginta exstiterunt. Horum omnium speciem indutus est unigenitus filius. Vide infra, ἀπὸ τῶν τριάκοντα οὖν Αἰώνων τριάκοντα ἰδέας ἐνεδύσατο. Itaque addit Docetа: γενόμενος ἐν τριακοντάδι Αἰώνων. — 9. (δέκατον) delendum. Dunckerus legit τόνδε τὸν. At suspicor hic excidisse indicationem temporis quo filius unigenitus venit in mundum. An, ut supra, πεντεκαιδεκάτῳ ἔτει τῆς ἡγεμονίας Τιβερίου Καίσαρος? lib. VII, § 31. — 12. (φησίν) delendum. Hæc et sequentia ex Docetarum quodam libro videntur excerpta. — 13. [καὶ] addidi. – ἐγενήθη cod.

γραπται. Γεννηθὲν δὲ ἐνεδύσατο αὐτὸ ἄνωθεν ἐλθών, καὶ πάντα ἐποίησεν οὕτως, ὡς ἐν τοῖς Εὐαγγελίοις γέγραπται, ἐλούσατο εἰς τὸν Ἰορδάνην, ἐλούσατο δὲ τύπον καὶ σφράγισμα λαβὼν ἐν τῷ ὕδατι τοῦ γεγεννημένου σώματος ἀπὸ τῆς Παρθένου, ἵν' ὅταν ὁ ἄρχων κατακρίνῃ τὸ ἴδιον πλάσμα θανάτῳ, τῷ σταυρῷ, ἡ ψυχὴ ἐκείνη ἐν τῷ σώματι τραφεῖσα, ἀπεκδυσαμένη τὸ σῶμα καὶ προσηλώσασα πρὸς τὸ ξύλον, καὶ θριαμβεύσασα δι' αὐτοῦ τὰς ἀρχὰς καὶ τὰς ἐξουσίας μὴ εὑρεθῇ γυμνή, ἀλλ' ἐνδύσηται τὸ ἐν τῷ ὕδατι, ὅτε ἐβαπτίζετο, ἀντὶ τῆς σαρκὸς ἐκείνης ἐκτετυπωμένον σῶμα. Τοῦτο ἔστι, φησίν, ὃ λέγει ὁ Σωτήρ· «Ἐὰν μή τις γεννηθῇ ἐξ ὕδατος καὶ πνεύ-«ματος, οὐκ εἰσελεύσεται εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν· ὅτι τὸ «γεγεννημένον ἐκ τῆς σαρκὸς σάρξ ἐστιν.» Ἀπὸ τῶν τριάκοντα οὖν Αἰώνων, τριάκοντα ἰδέας ἐνεδύσατο· διὰ τοῦτο ἐπὶ τριάκοντα ἔτη γέγονεν ἐπὶ τῆς γῆς ὁ αἰώνιος ἐκεῖνος, ἑκάστου Αἰῶνος ἰδίᾳ ἐνιαυτῷ φανερουμένου [268]. Εἰσὶ δὲ καὶ ἀπὸ ἑκάστου τῶν τριάκοντα Αἰώ-

natum est ex ea, ut scriptum est. Quod igitur natum erat filius unigenitus desuper veniens induit, et cuncta fecit, ut in Evangeliis scriptum est : baptizatus est in Jordane et, quum baptizaretur, imaginem et signum assumpsit in aqua corporis quod natum erat ex Virgine; hocque fecit ne, quum princeps hujus mundi damnaret morte, morte quidem crucis, figmentum istud carnale quod ipse finxerat, simul anima quæ nutrita fuerat in corpore exueret corpus et clavis affigeret ligno et per illud triumpharet de potestatibus et virtutibus, tunc ne ipsa inveniretur nuda, sed indueret illam imaginem corporis quam loco hujusce carnis expresserat in aqua quum baptizaretur. Illud est, ait Doceta, quod dicit Salvator : «Nisi quis renatus fuerit ex aqua et «Spiritu Sancto, non potest introire in regnum cœlorum. Quod natum est «e carne caro est.» Ex triginta igitur Æonibus triginta ideas induit; quapropter triginta annos vixit in hoc mundo æternus ille unigenitus filius, unoquoque Æone suo anno privatim manifestato; et animæ sunt omnes istæ ideæ ex unoquoque triginta Æonum deprehensæ et unaquæque harum ani-

4. γεγεννημένου cod. — 5. αὐτὴ ἐκείνη cod. Mill.; ψυχὴ ἐκείνη Dunck. Suspicor hic plura deesse. — 5 sqq. Conf. B. Paul. *Ep. ad Col.* II, 11, 14, 15. — 7. Θριαμβεύσας cod. — 9 sqq. Evang. sec. Joan. III, 5, 6. — 14. ἐνὶ αὐτῷ cod. Mill. qui susp. ἑνὶ αὐτῶν (sc. τῶν ἐτῶν); ἐνιαυτὸν R. Scott.; ἐνιαυτῷ Rœp. Scott. — 15. Φανερούμενος cod. Rœper.; φανερουμένου Mill. R. Scott. – Εἴη cod. Mill. pro Εἰσὶ.

νων ἅπασαι ἰδέαι κατειλημμέναι ψυχαί, καὶ Φύσιν ἔχει τούτων ἑκάστη νοεῖν τὸν κατὰ Φύσιν Ἰησοῦν, ὃν ἐκεῖνος ὁ μονογενὴς ὁ αἰώνιος ἀπὸ τῶν αἰωνίων τόπων ἐνεδύσατο. Εἰσὶ δὲ οὗτοι διάφοροι· διὰ τοῦτο τοσαῦται αἱρέσεις ζητοῦσι τὸν Ἰησοῦν περιμαχήτως, καὶ ἔστι πάσαις οἰκεῖος αὐταῖς, ἄλλῃ δὲ ἄλλος ὁρώμενος ἀπ' ἄλλου τόπου ἐφ' ὃν ἑκάστη φέρεται, φησίν, καὶ σπεύδει δοκοῦσα τοῦτον εἶναι μόνον, ὅς ἐστιν αὐτῆς συγγενὴς ἴδιος καὶ πολίτης, ὃν ἰδοῦσα πρῶτον ἴδιον ἐγνώρισεν ὡς ἀδελφόν, τοὺς δὲ ἄλλους νόθους. Οἱ μὲν οὖν ἐκ τῶν ὑποκάτω τόπων τὴν Φύσιν ἔχοντες, τὰς ὑπὲρ αὐτοὺς ἰδέας τοῦ Σωτῆρος ἰδεῖν οὐ δύνανται· οἱ δὲ ἄνωθεν, φησίν, ἀπὸ τῆς Δεκάδος τῆς μέσης καὶ τῆς Ὀγδοάδος τῆς ἀρίστης, ὅθεν ἐσμὲν ἡμεῖς, λέγουσιν, οὐκ ἐκ μέρους, ἀλλ' ὅλον αὐτοὶ τὸν Ἰησοῦν τὸν Σωτῆρα ἴσασι, καὶ εἰσὶν ἄνωθεν τέλειοι μόνοι, οἱ δὲ ἄλλοι πάντες ἐκ μέρους.

marum naturam habet quæ intelligere possit Jesum, qui est secundum naturam ipsius; quem quidem Jesum unigenitus æternusque filius ex locis æternis induit. Loci autem isti diversi sunt. Inde tot hæreses inter se certantes Jesum quærunt, omnibusque istis suus est proprius Jesus, diverso modo visus propter diversum locum ad quem unaquæque fertur, ut ait Doceta, ad quem fertur eumque diligit existimans illum solum esse Jesum quem affinem suum et civem esse censet, et quem proprium ubi primo vidisset agnovit quasi fratrem, cæteros autem ut spurios repudiavit. Illi igitur qui ex inferioribus locis naturam habent superiores ideas Salvatoris videre non possunt. Qui vero sunt desuper, inquit Doceta, scilicet ex Decade media et ex Ogdoade optima unde sumus et nos, aiunt isti, non ex parte sed totum Jesum Salvatorem cognoscunt et sunt desuper soli perfecti, cæteri omnes ex parte perfecti sunt.

1. ἅπασα ἰδέα cod. Mill.; ἅπασαι ἰδέαι. sicut nos Dunck.; ἐν ἁπάσῃ ἰδέᾳ Rœp. — 1-2. ἑκάστην ὃ ἦν cod. pro ἑκάστη νοεῖν, ει et η sæpissime confusis in codd. Rœperus legit φησίν, ἔχει τούτων ἑκάστη νόημα. At, ut Docetis placet, plures sunt Jesus et plures animæ Unigeniti et quæque anima suum Jesum cognoscit, secundum ipsius naturam. — 5. ἄλλως pr. cod. — τύπου cod. Mill. Lege ut supra et infra τόπου, sic etiam legunt Rœper. Scottus Dunck. Vide infra, ἀπὸ τῆς Δεκάδος τῆς μέσης καὶ τῆς Ὀγδοάδος ὅθεν ἐσμὲν ἡμεῖς. — 6. ἕκαστα cod. — 7. πρῶτος cod. — 8. ἐγνωρισμένως cod. Miller.; ἐγνώρισε μὲν ὡς Dunck.

11. Ταῦτα μὲν οὖν αὐτάρκη νομίζω εἶναι τοῖς εὖ πεφρονηκόσι πρὸς ἐπίγνωσιν τῆς τῶν Δοκητῶν πολυπλόκου καὶ ἀσυσ[τ]άτου αἱρέσεως· οἳ περὶ ὕλης μὲν ἀβάτου καὶ ἀκαταλήπ[τ]ου λόγους ἐπικεχειρημένους ποιήσαντες, Δοκήτας ἑαυτοὺς προσηγόρευσαν. Ὧν οὐ τῷ δοκεῖν εἶναι τινὰς κατανοοῦμεν ματαΐζοντας, ἀλλὰ τὴν ἐκ τοσαύτης ὕλης δοκὸν ἐν ὀφθαλμῷ φερομένην διελέγχομεν, εἴ πως διαβλέψαι δυνηθῶσιν· εἰ δ' οὐκ ἄν, τὸ μὴ ἑτέρους τυφλῶσαι. Ὧν τὸ δόγμα παλαιοὶ Ἑλλήνων σοφισ[τ]αὶ προεσοφίσαντο κατὰ πολλά, ὡς ἔσ[τ]ιν ἐπιγνῶναι τοὺς ἐντυγχάνοντας. [269] Ταῦτα μὲν οὖν τοῖς Δοκηταῖς τὰ δόξαντα. Τίνα δὲ καὶ Μονοΐμῳ δοκεῖ οὐ σιωπήσομεν.

6'. Μονόϊμος.

12. Μονόϊμος ὁ Ἄραψ μακρὰν τῆς τοῦ μεγαλοφώνου ποιητοῦ δόξης γεγένηται, τοιοῦτον τινὰ τὸν ἄνθρωπον νομίσας, ὁποῖον ὁ ποιητὴς τὸν Ὠκεανόν, οὕτω πως λέγων,

11. Hæc equidem sufficere arbitror illis qui sapiunt ad cognoscendam hanc implicatam et absurdam Docetarum hæresim. Qui de hac inextricabili et incomprehensibili materia artificiose tractaverunt in suis sermonibus Docetas semetipsos vocaverunt. Quorum quidem nonnullos non specie tantum sed vere insanire censemus; et demonstravimus ex hac ipsa materia trabem in oculo eorum inesse ut videre possint, si forte possunt, et certe non cæteros obcæcare. Quorum placita veteres Græcorum sophistæ magna ex parte prius commenti sunt, ut intelligere possunt lectores. Illa igitur sunt Docetarum dogmata. Quæ vero placita sint Monoimi silentio non prætermittemus.

II. MONOIMUS.

12. Monoimus Arabs a poeta sublimi voce prædito longe abest. Talem enim hominem excogitavit qualem poeta Oceanum his verbis dicens:

2. πολυπλόκων pr. cod. — 3. πολλῆς cod. susp. Mill. ἀπὸ δόξης. Legendum περὶ ὕλης. Conf. infra, ἐκ τοσαύτης ὕλης. Sicut nos legit Dunck. — 4-5. τὸ δοκεῖν cod. Mill. Dunck. lege τῷ δοκεῖν. Noster in verbo δοκεῖν Docetas ludit. — 5. κατονομάζομεν? Dunck. – ματαΐζοντας cod. – τοιαύτης conj. Saupp. — 7. εἰδοῦκαν το- μηεντέρους cod. pro εἰ δ' οὐκ ἄν, τὸ μὴ ἑτέρους. Mill. conj. εἰ δὲ μὴ, οὐκ ἂν τοὺς ἡμετέρους τυφλώσαιεν. Rœper. legit: εἰ δ' οὐκ, ἀλλὰ μὴ ἑτέρους τυφλῶσαι. Sicuti nos legit R. Scott. — 8. πάλαι οἱ Dunck. – καὶ τὰ cod. Millerus; κατὰ R. Scottus. — Cap. II, tit. De Monoïmo nemo veterum ullum verbum fecit præter unum

Ὠκεανὸς γένεσίς τε θεῶν γένεσίς τ' ἀνθρώπων.

Ταῦτα ἄλλοις λόγοις μετασῄσας λέγει ἄνθρωπον εἶναι τὸ Πᾶν [ὅ] *ἐστιν ἀρχὴ τῶν ὅλων, ἀγέννητον, ἄφθαρτον, ἄϊδιον, καὶ υἱὸν ἀνθρώπου τοῦ προειρημένου, γεννητὸν καὶ παθητόν, ἀχρόνως γενόμενον, ἀβουλήτως, ἀπροορίστως.* Τοιαύτη *γάρ, φησίν, ἡ δύναμις ἐκείνου τοῦ ἀνθρώπου.* Οὕτως *ὄντος αὐτοῦ, τῇ δυνάμει γενέσθαι τὸν υἱὸν λογισμοῦ καὶ βουλήσεως τάχιον.* Καὶ τοῦτο *ἔστι, φησί, τὸ εἰρημένον ἐν ταῖς* Γραφαῖς· *«ἦν καὶ ἐγένετο,» ὅπερ ἐστίν· ἦν ἄνθρωπος, καὶ ἐγένετο υἱὸς αὐτοῦ, ὡς* [ἄν] *τις εἴποι, ἦν πῦρ καὶ ἐγένετο φῶς, ἀχρόνως καὶ ἀβουλήτως καὶ ἀπροορίστως ἅμα τῷ εἶναι τὸ πῦρ.* Ὁ δὲ *ἄνθρωπος οὗτος μία μονάς ἐστιν ἀσύνθετος, ἀδιαίρετος, συνθετή, διαιρετή, πάντα φίλη, πάντα εἰρηνική, πάντα μαχίμη, πάντα πρὸς ἑαυτὴν πολέμιος, ἀνόμοιος, ὁμοία, οἱονεί τις ἁρμονία μουσικὴ πάντα ἔχουσα ἐν ἑαυτῇ ὅσα ἄν τις εἴπῃ καὶ πα-*

Oceanus principium est deorum et principium hominum.

Eadem aliis verbis transferens dicit hominum esse illud Universum, principium omnium, increatum, incorruptibilem, perpetuum, et simul filium hominis supradicti et natum, passibilem et effectum ex tempore, inconsulto, sine prævia definitione. Talis enim est, ait, virtus istius hominis; et quum talis sit, ejus virtute nascitur filius citius ratiocinatione et consilio. Et illud est, ait, quod dicitur in Scriptura : Erat et factus est; quod quidem significat : Erat homo et factus est ejus filius; quasi quis diceret : Erat ignis et factum est lumen, quod ex tempore, inconsulto, sine prævia definitione apparet simul cum igne. Homo autem ille una monas est compositionis et divisionis expers et earumdem particeps, in omnibus amabilis, in omnibus pacem afferens, in omnibus pugnax, in omnibus contra se hostilis, dissimilis, similis, veluti harmonia quædam musica in semetipsa habens

Theodoretum, qui quidem tantum ait illum ex arithmetica scientia suam doctrinam effinxisse. (*Hær. fab.* I, XVIII.) — 1. Cf. Hom. *Il.* XIV, 201, 246. — 2. [ὅ] restit. Mill. — 3. *ἀγένητον*. — 4. *γενητὸν* cod. Mill. — 5. *ἀβασιλεύτως* cod. pro *ἀβουλήτως* corr. Mill. Conf. infra, l. 59. — 7-8. Joann. Ev. initio. — 8. *ἐστὶν ὃ ἦν* cod. Miller. corr. Rœper. — 9. [ἄν] restituendum. — 11 sqq. Genere masculo et femineo indiscriminatim noster utitur quod hominem Monadem dicat et simul esse universum atque omnia ei inesse. — 12. *εἰρηνικὴ* cod. — 14. *ὡς ἄν* cod.

ραλείπη μὴ νοήσας, πάντα ἀναδεικνύουσα, πάντα γεννῶσα. Αὕτη μήτηρ, αὕτη πατήρ, τὰ δύο ἀθάνατα ὀνόματα. Ὑποδείγματος δὲ χάριν τοῦ τελείου ἀνθρώπου κατανόει, φησί, μεγίστην εἰκόνα ἰῶτα ἕν, τὴν μίαν κεραίαν ἥτις ἐστὶ κεραία μία, ἀσύνθετος, ἁπλῆ, μονὰς εἰλικρινὴς ἐξ οὐδενὸς ὅλως τὴν σύνθεσιν ἔχουσα, συνθετή, πολυειδής, πολυσχιδής, πολυμερής. Ἡ ἀμερὴς [270] ἐκείνη μία, φησίν, ἔστιν ἡ πολυπρόσωπος καὶ μυριόμματος καὶ μυριώνυμος μία τοῦ ῑ κεραία, ἥτις ἐστὶν εἰκὼν τοῦ τελείου ἀνθρώπου ἐκείνου τοῦ ἀοράτου.

13. Ἔστιν οὖν, φησίν, ἡ μονὰς ἡ μία κεραία καὶ δεκάς· δυνάμει γὰρ αὐτῇ τῆς τοῦ ῑ μιᾶς κεραίας [γίνονται] καὶ δυὰς καὶ τριὰς καὶ τετρὰς καὶ πεντὰς καὶ ἑξὰς καὶ ἑπτὰς καὶ ὀγδοὰς καὶ ἐννεὰς μέχρι τῶν δέκα. Οὗτοι, γάρ, φησίν, εἰσὶν οἱ πολυσχιδεῖς ἀριθμοὶ ἐν ἐκείνῃ κατοικοῦντες τῇ ἁπλῇ καὶ ἀσυνθέτῳ τοῦ ἰῶτα κεραίᾳ μιᾷ. Καὶ τοῦτο

omnia quæcumque quis diceret et omitteret non cogitans, omnia monstrans, omnia gignens. Ipsa mater, ipsa pater, duo nomina immortalia. Exempli vero causa, istius perfecti hominis concipe, ait, maximam imaginem iota unum, scilicet unum apicem qui est duntaxat apex unus, compositionis expers, simplex, monas pura, ex nihilo omnem compositionem suam habens, compositus, multiformis, multiplex, multifarius. Ille sine partibus et unus, ait, est hic multiplicem aspectum habens et multos oculos et infinita nomina apex unus hujusce iota, qui est imago perfecti et invisibilis hominis.

13. Hic unus apex, ait, efficit unitatem et denarium numerum. Ipsa enim virtute hujusce iota apicis efficiuntur dualitas et ternio et quaternarius numerus et quinarius et senarius et septenarius et octonarius et nonarius usque ad decem. Isti enim sunt, ait, multiplices numeri, qui in simplici et incomposito apice uno hujusce iota insunt. Et illud est quod

6. πολυσχεδὴς cod. Mill. – πολυμερὴς ἡ ἀμερής. Ἐκείνη cod. Mill. Sicut nos legit Dunckerus. — 10-11. δύναμις γὰρ αὐτῇ τὸ ι cod.; αὕτη τῷ ῑ? Dunck.; αὕτη τοῦ ῑ conj. Saupp. Hic iota est nota numeralis quæ lineola superne insignita significat decem. Eadem lineola superaddita novem primis numeralibus litteris (α′, β′, γ′, δ′, ε′, ϛ′, ζ′, η′, ϑ′) monadas indicat, nempe dyadem, tetradem, etc. — 11. [γίνονται] addidi, quod videtur excidisse. — 12. ἑνὰς cod. pro ἐννεάς. — 14. μία cod.

ἐστὶ τὸ εἰρημένον, «Ὅτι πᾶν τὸ πλήρωμα ηὐδόκησε κατοικῆσαι ἐν «τῷ υἱῷ τοῦ ἀνθρώπου σωματικῶς·» αἱ γὰρ τοιαῦται τῶν ἀριθμῶν συνθέσεις ἐξ ἁπλῆς καὶ ἀσυνθέτου τῆς μιᾶς κεραίας τοῦ ἰῶτα, σωματικαὶ γεγόνασι, φησίν, ὑποσιάσεις. Γέγονεν οὖν, φησίν, ἀπὸ τοῦ τελείου ἀνθρώπου ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου, ὃν ἔγνωκεν οὐδείς· φαντάζεται δέ, φησίν, ὡς γέννημα θηλείας ἡ κτίσις πᾶσα τὸν υἱὸν ἀγνοοῦσα· οὗ υἱοῦ ἀκτῖνες ἀμυδραὶ πάνυ ἐμπελάζουσαι τῷδε τῷ κόσμῳ συνέχουσι καὶ συγκρατοῦσι τὴν μεταβολήν, τὴν γένεσιν. Τὸ δὲ κάλλος ἐκείνου τοῦ υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου μέχρι νῦν πᾶσιν ἐστὶν ἀκατάληπτον ἀνθρώποις, ὅσοι περὶ τὸ γέννημα τῆς θηλείας εἰσὶ πεπλανημένοι. Γέγονεν οὖν, φησίν, ἀπὸ τοῦ ἀνθρώπου ἐκείνου οὐδὲν τῶν ἐνθάδε, οὐδὲ ἔσται πώποτε· τὰ δὲ γεγονότα πάντα οὐκ ἀπὸ ὅλου ἀλλὰ ἀπὸ μέρους τινὸς γέγονε τοῦ υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου. Ἔστι γάρ, φησίν, ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἰῶτα ἕν, μία κεραία, ῥυεῖσα ἄνωθεν, πλήρης, ἀποπληροῦσα πάντας, ἔχουσα ἐν ἑαυτῇ ὅσα καὶ ὁ ἄνθρωπος ἔχει ὁ πατὴρ τοῦ υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου.

dictum est: «Quia complacuit omnem plenitudinem inhabitare in filio ho-«minis corporaliter.» Istæ enim numerorum compositiones ex simplici et incomposito apice uno hujusce iota corporales factæ sunt, ut ait, naturæ. Natus est igitur, ait, ex perfecto homine filius hominis quem nemo novit. Imaginatur autem eum, ait, quasi fœtum mulieris omnis creatura filium ignorans; cujus radii subobscuri appropinquantes inhærent huic mundo et dominantur mutationem, id est generationem. Pulchritudo autem istius filii hominis usque ad hanc diem est incomprehensibilis omnibus hominibus quicumque circa generationem mulieris erraverunt. Natum est igitur ex homine isto nihil eorum quæ hic sunt, nec nascetur unquam. Nata autem omnia non ex toto, sed ex quadam parte filii hominis. Est enim, ait, filius hominis hoc iota unum unus apex, defluens desuper, qui plenus, complens omnes, habet in seipso quæcumque habet ille homo pater filii hominis.

1. παντὸς cod. pro πᾶν τὸ. — 1-2. B. Pauli *Ep. ad Col.* 1, 19 et 11. – ἐπὶ τῶν υἱὸν cod. Miller. Restitui ἐν τῷ υἱῷ quæ leguntur in utroque loco epistolæ et infra, lib. X, c. x. — 6. εἰς cod. Millerus; ὡς Duncker. – γένημα cod. — 7. καί τινες cod. pro ἀκτῖνες corr. Mill. — 15. πλήρεις cod.; πλήρης conj. Mill. An πληρώσεις ἀποπληροῦσα πάσας?

14. Γέγονεν οὖν κόσμος, ὡς φησι Μωϋσῆς, ἐν ἓξ ἡμέραις[271], τουτέστιν ἐν ἓξ δυνάμεσι ταῖς ἐν τῇ μιᾷ κεραίᾳ τοῦ ἰῶτα· ἑβδόμη κατάπαυσις καὶ σάββατον ἀπὸ τῆς ἑβδομάδος γέγονε τῆς ἐπὶ γῆς καὶ ὕδατος καὶ πυρὸς καὶ ἀέρος, ἐξ ὧν ὁ κόσμος ἀπὸ τῆς κεραίας γέγονε τῆς μιᾶς. Οἵ τε γὰρ κύβοι καὶ τὰ ὀκτάεδρα καὶ [αἱ] πυραμίδες, καὶ πάντα τὰ τούτοις παραπλήσια σχήματα, ἐξ ὧν συνέστηκε πῦρ, ἀήρ, ὕδωρ, γῆ, ἀπὸ τῶν ἀριθμῶν γεγόνασι τῶν κατειλημμένων ἐν ἐκείνῃ τῇ ἁπλῇ τοῦ ἰῶτα κεραίᾳ, ἥτις ἐστὶν υἱὸς ἀνθρώπου τελείου τέλειος. Ὅταν οὖν, φησίν, ῥάβδον λέγῃ Μωϋσῆς στρεφομένην ποικίλως εἰς τὰ πάθη τὰ κατὰ τὴν Αἴγυπτον, ἄτινα, φησίν, ἐστὶ τῆς κτίσεως ἀλληγορούμενα σύμβολα, οὐκ εἰς πλείονα πάθη τῶν δέκα σχηματίζει τὴν ῥάβδον, ἥτις ἐστὶν [ἡ τοῦ] ῑ μία κεραία, διπλῆ, ποικίλη. Αὕτη, φησίν, ἐστὶν ἡ δεκάπληγος ἡ κοσμικὴ κτίσις· πάντα γὰρ πλησσόμενα γεννᾶται καὶ καρποφορεῖ καθάπερ αἱ ἄμ-

14. Creatus est mundus, ut ait Moyses, in sex diebus, id est in sex potestatibus quæ in hoc uno apice tota continentur. Septima autem cessatio proveniunt et Sabbatum ab hebdomade quæ erat super terram, aquam, ignem et aera, quibus mundus compositus ex hoc uno apice provenit. Nam et cubi et octaedra et pyramides omnesque istis similes figuræ ex quibus sunt constituta ignis, aer, aqua, terra, provenerunt e numeris comprehensis in illo simplici apice qui est filius perfectus perfecti hominis. Quum igitur dicit Moyses virgam varie conversam fuisse in plagas quæ afflixerunt Ægyptios, quæ sunt, ut ait Monoimus, creationis allegorica symbola, non plures indicantur quam decem plagæ per figuram virgæ, quæ est istius iota apex unus, simul duplex et varius. Harum decem plagarum series, ait Monoimus, est creatio mundi. Omnia enim percussa gignunt et ferunt fructum sicut

3. *σαββάτου* cod. – *ἐκεῖ* cod. Mill. Legendum *ἐπὶ*. Aliquid hic excidisse censet Dunckerus. — 5. [*αἱ*] om. cod. Mill. Cf. infra, loc. laud. — 5 sqq. Conf. infra, lib. X, § 17. — 9. *ῥάυδον* cod. *υ* et *β* confusis. Conf. *Exod.* VII. — 11. *ἀληγόρου* cod. corr. Mill. – *δώδεκα* cod. Mill. pro *δέκα*. Videtur Monoimus docuisse decem plagas Ægypti esse symbola creationis, quod omnes istæ plagæ essent variæ transformationes, virgæ in serpentem, aquæ in sanguinem, fœni in locustas. Veteres philosophos a longe secutus existimabat creationem esse novam elementorum dispositionem. Cf. infra, l. 53 sqq. — 12. *σχηματίζη τὴν ῥάυδον* cod. – Addidi [*ἡ τοῦ*] quæ prorsus deerant. – Vel delendum *ῑ* et legendum *ἡ μία κεραία*. — 14. *πλεισσόμενα* cod.

πελοι. Ἄνθρωπος ἐξ ἀνθρώπου ἐξέσσυται, φησί, καὶ ἀποσπᾶται πληγῇ τινι μεριζόμενος, ἵνα γένηται καὶ εἴπῃ νόμον ὃν ἔθηκε Μωϋσῆς παρὰ Θεοῦ λαβών. Κατὰ τὴν κεραίαν ἐκείνην τὴν μίαν ὁ νόμος ἐστίν, ἡ δεκάλογος ἀλληγοροῦσα τὰ θεῖα τῶν λόγων μυστήρια. Πᾶσα γάρ, φησίν, ἡ γνῶσις τῶν ὅλων δεκάπληγός ἐστι καὶ δεκάλογος, ἣν οἶδεν οὐδεὶς τῶν περὶ τὸ γέννημα τῆς θηλείας πεπλανημένων. Κἂν εἴπῃς πεντάτευχον ὅλον τὸν νόμον, ἔστιν ἀπὸ τῆς πεντάδος τῆς ἐν τῇ μιᾷ κατειλημμένης κεραίᾳ. Τὸ δὲ ὅλον ἐστί, φησί, τοῖς μὴ πεπηρωμένοις παντελῶς τὴν διάνοιαν μυστήριον, καινὴ καὶ μὴ παλαιουμένη ἑορτή, νόμιμος, αἰώνιος, εἰς τὰς γενεὰς ἡμῶν Κυρίου τοῦ Θεοῦ Πάσχα διατηρούμενον τοῖς δυναμένοις βλέπειν, ἐναρχομένης [272] τῆς [τεσσαρεσκαι]δεκάτης, ἥτις ἐστὶν ἀρχὴ δεκάδος ἀφ' ἧς, φησίν, ἀριθμοῦσιν. Ἡ γὰρ μονὰς ἕως τῆς τεσσαρεσκαιδεκάτης ἐστὶ τὸ

vites. Homo ex homine excussus est, ait, et abstractus est plaga quadam divisus, ita ut existat et dicat legem quam posuit Moyses a Deo receptam. Secundum hunc unum apicem lex est series decem præceptorum allegorice præferens divina præceptorum mysteria. Nam, ut ait Monoimus, tota cognitio universorum est series decem plagarum et series decem præceptorum, quam quidem novit nemo eorum qui circa generationem mulieris erraverunt. Quod si dicas in quinque libris Moysis contineri omnem legem, illa lex etiam procedit ex quinario numero comprehenso in uno apice. Hoc autem universum illis qui intellectum non omnino mancum habent est mysterium, festum quidem novum et nunquam antiquum, legale et æternum, in generationes generationum nostrarum Pascham Domini Dei servatam ab illis qui possunt videre, incipiente quartadecima die, qua incipiente incipit et decas unde fit numeratio, ut ait Monoimus. Monas enim quæ

1. ἐξέσυται cod. Mill.; ἐξέσσυται Rœperus qui hæc Democriti verba affert : ἐξέσσυται γὰρ ἄνθρωπος ἐξ ἀνθρώπου. (Cf. Stob. *Floril.* VI, 57; Mullach. *Fragm. Democr.* III, p. 174.) Conf. etiam quæ Plato de primi hominis natura scripsit in *Symposio*, ubi vult eum primum ἀνδρόγυνον fuisse ac deinde in duas partes divisum, quorum una virum altera feminam fecerit. — 2. εἴπῃ corruptum suspicor. — 3. τὴν μίαν in cod. e suo loco deturbata leguntur post νόμος ἐστὶ. — 9. πεπληρωμένοις cod. Mill. Dunck. — 9 sqq. Conf. *Exod.* XII. — 12. [τεσσαρεσκαι] supplevi quod prorsus exciderat. Vide sequentia. – εἴτις cod. pro ἥτις. — 13. Monadem extendi dicit usque ad quatuordecimum numerum, quod quatuordecim

κεφάλαιον τῆς μιᾶς [κεραίας] τοῦ τελείου ἀριθμοῦ. Τό τε γὰρ ἕν, δύο, τρία, τέσσαρα, γίνεται δέκα, ὅπερ ἐστὶν ἡ μία κεραία. Ἀπὸ δὲ τῆς τεσσαρεσκαιδεκάτης φησὶν ἕως μιᾶς καὶ εἰκάδος ἑβδομάδα ὑπάρχουσαν ἐν τῇ μιᾷ κεραίᾳ, τοῦ κόσμου τὴν κτίσιν ἄζυμον ἐν τούτοις ἅπασιν. Τί γὰρ δεηθείη, φησίν, ἡ μία κεραία οὐσίας τινὸς οἱονεὶ ζύμης ἔξωθεν εἰς τὸ Πάσχα τοῦ Κυρίου, τὴν αἰώνιον ἑορτὴν ἥτις ἐστὶν εἰς τὰς γενεὰς δεδομένη; ὅλος γὰρ ὁ κόσμος καὶ πάντα [τὰ] τῆς κτίσεως αἴτια, Πάσχα ἐστὶν ἑορτὴ Κυρίου· χαίρει γὰρ ὁ Θεὸς τῆς κτίσεως τῇ μεταβολῇ, ἥτις ὑπὸ τῶν δέκα πληγῶν τῆς κεραίας ἐνεργεῖται τῆς μιᾶς, ἥτις ἐστὶ Μωσέως ῥάβδος ὑπὸ τοῦ Θεοῦ δεδομένη, ἥτις Αἰγυπτίους πλήσσει, μεταβάλλει τὰ σώματα, καθάπερ τὴν χεῖρα Μωσέως, τὸ ὕδωρ εἰς αἷμα· καὶ τὰ λοιπὰ τούτοις παραπλησίως [ὡς] ἀκρίδας, ὅπερ ἐστὶ χόρτος εἰς σάρκα, τῶν στοιχείων μεταβολὴν λέγει· «πᾶσα γὰρ σὰρξ χόρτος,» φησίν.

usque ad quartumdecimum numerum extenditur est caput istius unius apicis perfecti numeri, nam et unum et duo et tres et quatuor efficiunt decem in quo numero inest hic unus apex. Ex quatuordecim autem usque ad viginti et unum ait hebdomadem inesse in illo uno apice, in omnibus istis creaturam sine fermento mundi. Non enim egeret, ait, hic unus apex substantia quadam veluti fermento ad Pascham Domini festum æternum quod in generationes generationum fuit datum : nam et universus mundus et omnes creationis causæ sunt Pascha, festum Domini. Deus enim gaudet in transmutatione effecta per creationem, quæ quidem producitur decem elementis apicis unius, qui est virga Moysis a Deo data et quæ percutit Ægyptios et transformat corpora, videlicet manum Moysis, et aquam in sanguinem ; et cætera istis similia, locustas quoque, id est fœnum in carnem, elementorum transmutationem dicit : « Omnis enim caro fœnum, » ait. Ni-

et inferiores numeri notentur littera *iota* quæ unitatem simul et decadem designat. Sic 12 indicatur per litteras ΔII, 13 ΔIII et 14 ΔIIII. — 1. [κεραίας] suppl. Mill. — 3 sqq. Conf. *Exod.* XII, 18, 19. — 8. [τὰ] add. Saupp. — 9. πληγῶν Rœp.; αὐλιτῶν cod.; ὑλῶν conj. Mill. — 11. ἥ τῆς cod. Dunck. pro ἥτις ob eumdum sonum confuso cum ἡ τοῖς; ἣν τοῖς Miller. conj. — Αἰγυπτίοις cod. Mill. — πλήσσειν, μετάβαλλειν cod. Dunck.; πλήξει conj. Miller. Legendum πλήσσει, μεταβάλλει. Hujusmodi mendas jam sæpe notavimus. — 13. [ὡς] ob finales litteras παραπλησίως exciderat. — 13-14. εἰς σάρκα in cod. leguntur post στοιχείων. Referenda post χόρτος, ut probant sequentia : πᾶσα γὰρ σὰρξ χόρτος. — 14. Is. XL, 6.

Οὐδὲν δὲ ἧττον καὶ τὸν ὅλον νόμον οἱ ἄνδρες οὗτοι τοιοῦτόν τινα τρόπον ἐκδέχονται, τάχα ϖου κατακολουθήσαντες, ὡς ἐγὼ δοκῶ, Ἑλλήνων τοῖς λέγουσιν οὐσίαν εἶναι καὶ ϖοιὸν καὶ ϖοσὸν καὶ ϖρός τι καὶ ϖοῦ καὶ ϖότε καὶ κεῖσθαι καὶ ϖοιεῖν καὶ ἔχειν καὶ ϖάσχειν.

15. Τοιγαροῦν Μονόϊμος αὐτὸς ἐν τῇ ϖρὸς Θεόφρασ⟨τ⟩ον ἐπισ⟨τ⟩ολῇ διαῤῥήδην λέγει· «Καταλιπὼν ζητεῖν Θεὸν καὶ κτίσιν, καὶ τὰ «τούτοις ϖαραπλήσια, ζήτησον αὐτὸν ἀπὸ σεαυτοῦ, καὶ μάθε τίς «ἐσ⟨τ⟩ιν ὁ ϖάντα ἀπαξαπλῶς ἐν σοὶ [273] ἐξιδιοποιούμενος, καὶ λέγων, «ὁ Θεός μου ὁ νοῦς μου, ἡ διάνοιά μου, ἡ ψυχή μου, τὸ σῶμά μου· «καὶ μάθε ϖόθεν ἐσ⟨τ⟩ὶ τὸ λυπεῖσθαι καὶ τὸ χαίρειν καὶ τὸ ἀγαπᾶν καὶ «τὸ μισεῖν καὶ τὸ γρηγορεῖν μὴ ϑέλοντα, καὶ τὸ νυσ⟨τ⟩άζειν μὴ ϑέλοντα, καὶ τὸ ὀργίζεσθαι μὴ ϑέλοντα, καὶ τὸ φιλεῖν μὴ ϑέλοντα· «καὶ ἂν ταῦτα, φησίν, ἐπιζητήσῃς ἀκριβῶς, εὑρήσεις αὐτὸν ἐν «σεαυτῷ ἓν καὶ ϖολλὰ κατὰ τὴν κεραίαν ἐκείνην, ἀφ' ἑαυτοῦ τὴν «διέξοδον εὑρών.» Ταῦτα μὲν οὖν ἐκεῖνοι, οἷς οὐκ ἀνάγκην ἔχομεν τὰ ϖαρ' Ἕλλησι ϖρομεμεριμνημένα ϖαρατιθέναι, οὗσι ϖροδήλοις

hilominus omnem legem isti homines hoc modo excipiunt, secuti fere, ut equidem arbitror, philosophos græcos qui dicunt substantiam esse et quale et quantum et ad quid et ubi et quando et jacere et facere et habere et pati.

15. Itaque Monoimus ipse in epistola ad Theophrastum expressis verbis dicit: «Mitte inquisitionem de Deo, de mundo et de omnibus ejusdem mo- «menti, et quære eum a te ipso et disce quis sit ille in te ipso sibi propria «omnia efficiens et dicens: Deus meus est mens mea, cogitatio mea, anima «mea, corpus meum; et disce unde proveniant luctus et gaudium et amor «et odium et vigilia nolentis, somnus nolentis et ira nolentis et nolentis be- «nignitas. Quod si hæc omnia inquiras diligenter, ait Monoimus, invenies «eum in te ipso esse et unum et multa secundum illum apicem et per te «ipsum invenies viam ad omnia.» Hæc quidem illi docent, quæ apponere non necesse esse arbitramur eadem quæ apud Græcos jam pridem indagata

3. ϖόσον cod. — 8. ἑαυτοῦ cod. Mill. Lege σεαυτοῦ ut infra, lib. X, § 17 : ἐν σεαυτῷ ζήτησον. — 15. ἑαυτῷ. Legendum σεαυτῷ quod etiam conj. Dunckerus. — 16. εὑρών cod. Millerus; εὑρόντα Dunckerus.

τοῖς ὑπ' αὐτῶν λεγομένοις τὴν σύσ|ασιν ἔχειν ἐκ γεωμετρικῆς τέχνης καὶ ἀριθμητικῆς, ἣν γενναιότερον οἱ Πυθαγόρου μαθηταὶ διέθεντο, καθὼς ἔσ|ι τοῖς ἐντυγχάνουσιν ἐπιγνῶναι ἐν τοῖς τόποις οἷς προδιηγησάμεθα περὶ πάσης σοφίας Ἑλλήνων. Ἀλλ' ἐπεὶ κατὰ Μονοΐμου αὐτάρκως διελήλεκται, ἴδωμεν τίνα καὶ οἱ λοιποὶ τεχνάζονται, ἑαυτοῖς βουλόμενοι ὄνομα μάταιον ὑφοῦν.

γ'. Τατιανός.

16. Τατιανὸς δὲ καὶ αὐτὸς γενόμενος μαθητὴς Ἰουσ|ίνου τοῦ μάρτυρος, οὐχ ὅμοια τῷ διδασκάλῳ ἐφρόνησεν, ἀλλὰ καινά τινα ἐπιχειρήσας, ἔφη Αἰῶνάς τινας ἀοράτους ὁμοίως τοῖς ἀπὸ Οὐαλεντίνου μυθολογήσας. Γάμον δὲ φθορὰν εἶναι παραπλησίως Μαρκίωνι λέγει. Τὸν δὲ Ἀδὰμ φάσκει μὴ σώζεσθαι, διὰ τὸ ἀρχηγὸν παρακοῆς γεγονέναι. Καὶ ταῦτα μὲν Τατιανός.

sunt, quum manifestum sit ipsis hæreticorum verbis unde omnem doctrinam receperint suam, nempe ex geometrica arte et arithmetica, quam dignius Pythagoræ discipuli exposuerunt, ut lectores facile intelligere possunt in illis locis ubi disseruimus de universa Græcorum sapientia. Sed quum jam sufficienter disputatum sit adversus Monoimum, videamus quæ machinentur cæteri, sibi vanum nomen erigere conati.

III. TATIANUS.

16. Tatianus, discipulus Justini martyris, non eadem professus est quæ magister docuit, sed nova quædam aggressus ait Æonas quosdam invisibiles esse, fabulasque similes eis quæ a Valentino narratæ sunt commentus est. Connubium esse corruptionem, similiter ac Marcion, dicit. Adam autem affirmat nunquam salvum fore quod primus non obediendi exemplum dederit. Hæc igitur docet Tatianus.

1. ἔχει cod. Mill.; οἵαν add. Mill. ante τὴν. Legit ἔχειν Rœper. — Cap. III, tit. De Tatiano lege Orationem quam scripsit adversus Græcos; B. Iren. l. I, c. XXX, XXXI; Euseb. *Hist. eccles.* lib. IV, c. XVI; lib. V, c. XIII; Hier. *Vir. illust.* c. XXIX; B. Epiph. *Hær.* XLVI; Theod. *Hær. fab.* lib. I, c. XX. Hæc a B. Irenæo noster mutuatus est. — 9. παρὰ τοὺς cod. Miller. pro ἀοράτους, correxi ex B. Iren. — 10. μυθολογήσασι cod. Mill. corr. ex B. Iren. Millerus conjicit μυθολογήσαντας.

δ'. Ἑρμογένης.

17. Ἑρμογένης δέ τις καὶ αὐτὸς νομίσας τι καινὸν φρονεῖν, ἔφη τὸν Θεὸν ἐξ ὕλης συγχρόνου καὶ ἀγεννήτου πάντα πεποιηκέναι. Ἀδυνάτως γὰρ ἔχειν τὸν Θεὸν μὴ οὐκ ἐξ ὄντων τὰ γινόμενα ποιεῖν. Εἶναι δὲ τὸν Θεὸν ἀεὶ κύριον καὶ ἀεὶ ποιητήν, τὴν δὲ ὕλην ἀεὶ δούλην καὶ [274] γινομένην· οὐ πᾶσαν δέ, ἀεὶ γὰρ ἀγρίως καὶ ἀτάκτως φερομένην, ἐκόσμησε τούτῳ τῷ λόγῳ· δίκην χωνεύματος ὑποκαιομένου βράζουσαν ἰδὼν, ἐχώρισε κατὰ μέρος· καὶ τὸ μὲν ἐκ τοῦ παντὸς λαβὼν ἡμέρωσε, τὸ δὲ εἴασεν ἀτάκτως φέρεσθαι, καὶ τὸ ἡμερωθὲν τοῦτο εἶναι κόσμον λέγει· τὸ δὲ ἄγριον μένειν καὶ ὕλην καλεῖσθαι ἄκοσμον. Ταύτην οὐσίαν εἶναι τῶν ἁπάντων λέγει, ὡς

IV. HERMOGENES.

17. Hermogenes quidam, quum aliquid et ipse novum excogitandi consilium iniverit, dixit Deum ex materia coæterna et increata omnia fecisse: impossibile enim esse censebat Deum ex iis quæ non sunt efficere quæ sunt. Esse autem Deum semper dominum et semper creatorem, materiam autem semper ancillam et creatam; non universam autem ordinavit, nam inculte et inordinate ab æterno ferebatur. Ordinavit autem hoc modo: Videns materiam æstuantem cujusdam instar metalli ebullientis divisit illam, eamque partem quam ex universo assumpsit, placavit, alteram vero partem inordinate ferri permisit. Placatam illam partem esse mundum dicit; alteram manere incultam et inconditam materiam vocari. Hanc vero esse substan-

Cap. IV, tit. De Hermogene lege Tertull. *Præscr.* c. VIII, XXX; lib. in Hermog.; Orig. Περὶ ἀρχ. I, 2; Euseb. *De Præp.* lib. VII, c. VIII, IX; B. Aug. *Hær.* c. LIX; Theod. *Hær. fab.* I, c. XIX; B. Greg. Nyss. *De Hom.* §§ 24, 25; Philast. *Hær.* LV. — 2. ἀγενήτου cod. — 5. ἀεὶ γὰρ ἀγρίως. Forsan legendum ἅτε ἀγρίως. — 6. In cod. quem inspexi legitur χ... τος, quatuor vel quinque litteris evanidis. χωνεύματος conj. Mill. At conf. hæc Tertulliani verba contra Hermogenem: «Inconditus «et confusus et turbulentus fuit materiæ «motus. Sic enim et ollæ undique ebul«lientis similitudinem apponis.» (*Contra Hermog.* c. XLI.) Inde forsitan χωρήματος quod receptaculum et alveum significat hic restituendum. — 7. ἐχώρησε cod. Mill. Malim cum Duncker. ἐχώρισε. Cf. Tert.: «Nec tota materia fabricatur sed partes «ejus.» (*Contra Hermogenem*, c. XXXVIII.) «Non, inquis, pertransiens illam Deus fa«cit mundum, sed solummodo apparens «et appropinquans ei, sicut facit decor so«lummodo apparens et magnes lapis so«lummodo appropinquans.» (C. XLIV.)

καινὸν φέρων δόγμα τοῖς αὐτοῦ μαθηταῖς· οὐκ ἐνενόει δὲ ὅτι Σωκρατικὸς ὁ μῦθος οὗτος τυγχάνει, ὑπὸ Πλάτωνος ἐξειργασμένος βέλτιον ἢ ὑπὸ Ἑρμογένους. Τὸν δὲ Χριστὸν υἱὸν εἶναι ὁμολογεῖ τοῦ τὰ πάντα κτίσαντος Θεοῦ, καὶ αὐτὸν ἐκ Παρθένου γεγενῆσθαι καὶ Πνεύματος συνομολογεῖ, κατὰ τὴν τῶν Εὐαγγελίων φωνήν, ὃν μετὰ τὸ πάθος ἐγερθέντα ἐν σώματι πεφηνέναι τοῖς μαθηταῖς, καὶ ἀνερχόμενον εἰς τοὺς οὐρανούς, ἐν τῷ ἡλίῳ τὸ σῶμα καταλελοιπέναι, αὐτὸν δὲ πρὸς τὸν Πατέρα πεπορεῦσθαι. Μαρτυρίᾳ δὲ χρῆται νομίζων ὑπὸ τοῦ ῥητοῦ συνηγορεῖσθαι οὗπερ ὁ ψαλμῳδὸς Δαβὶδ λέγει· « Ἐν « τῷ ἡλίῳ ἔθετο τὸ σκήνωμα αὐτοῦ, καὶ αὐτὸς ὡς νυμφίος ἐκπο« ρευόμενος ἐκ παστοῦ αὐτοῦ, ἀγαλλιάσεται ὡς γίγας δραμεῖν ὁδόν. » Ταῦτα μὲν οὖν καὶ Ἑρμογένης ἐπεχείρει.

ε'. Περὶ τῶν Τεσσαρεσκαιδεκατιτῶν.

18. Ἕτεροι δέ τινες φιλόνεικοι τὴν φύσιν, ἰδιῶται τὴν γνῶσιν,

tiam universorum ait; quam quidem doctrinam quasi novam docet discipulos suos, nec reputat hanc eamdem fabulam Socraticam esse et a Platone melius tractatam quam ab Hermogene. Christum confitetur filium esse Dei qui omnia condidit et ex Virgine natum et ex Spiritu Sancto, ut narrat Evangelium, quem etiam post mortem resurrexisse et in corpore apparuisse discipulis suis, et mox ascendentem in cœlum reliquisse in sole corpus suum, ipsum autem ad Patrem ivisse. Argumento autem utitur quo existimat opinionem suam firmare, nempe his verbis quæ David, Psalmorum auctor, profert: « In sole posuit tabernaculum suum et ipse tanquam sponsus pro« cedens de thalamo suo exsultavit ut gigas ad currendam viam. » Hæc igitur machinatus est Hermogenes.

V. DE QUARTADECIMANIS.

18. Alii contentiosi natura, imperiti scientia, pugnaciores indole, sta-

1. κενὸν cod. — 4. αὐτὸν] Mill. habet ὅτι et addit in notis : « ὅτι magna ex parte « exesum sed apparet hoc fuisse. » At codicem inspicienti mihi omnes litteræ evanidæ videntur præter unum τ quod in media lacuna apparet. — 5. μὲν ὁμολογεῖ cod.; συνομολογεῖ Mill. — 6. πεφηκέναι cod. — 7. καταλελυπέναι cod. — 8. χρᾶται cod. Mill. — 9-11. Psalm. XVIII, 6. — Cap. v, tit. De Quartadecimanis lege Euseb. *Hist. eccles.* lib. V, c. XXII, XXV; B. Epiph. *Hær.* L; Theod. *Hær. fab.* lib. III, c. IV.

μαχιμώτεροι τὸν τρόπον, συνισλάνουσι δεῖν τὸ Πάσχα τῇ τεσσαρεσκαιδεκάτῃ τοῦ πρώτου μηνὸς φυλάσσειν[275] κατὰ τὴν τοῦ νόμου διαταγήν, ἐν ᾗ ἂν ἡμέρᾳ ἐμπέσῃ, ὑφορώμενοι τὸ γεγραμμένον ἐν νόμῳ, ἐπικατάρατον ἔσεσθαι τὸν μὴ φυλάξαντα οὕτως ὡς διασλέλλεται· οὐ προσέχοντες ὅτι Ἰουδαίοις ἐνομοθετεῖτο τοῖς μέλλουσι τὸ ἀληθινὸν Πάσχα ἀναιρεῖν, τὸ εἰς ἔθνη χωρῆσαν, καὶ πίσλει νοούμενον, οὐ γράμματι συντηρούμενον. Οἳ μιᾷ ταύτῃ προσέχοντες ἐντολῇ, οὐκ ἀφορῶσιν εἰς τὸ εἰρημένον ὑπὸ τοῦ ἀποσλόλου, ὅτι « διαμαρτύρομαι πανλὶ περιτεμνομένῳ ὅτι ὀφειλέτης ἐσλὶ τοῦ πάντα τὸν νόμον ποιῆσαι. » Ἐν δὲ τοῖς ἑτέροις οὗτοι συμφωνοῦσι πρὸς πάντα τὰ τῇ Ἐκκλησίᾳ ὑπὸ τῶν ἀποσλόλων παραδεδομένα.

ς'. Φρύγες.

19. Ἕτεροι δὲ καὶ αὐτοὶ αἱρετικώτεροι τὴν φύσιν, Φρύγες τὸ γένος, προληφθέντες ὑπὸ γυναίων ἠπάτηνται Πρισκίλλης τινὸς

tuunt necesse esse ut Pascha die quartadecima primi mensis servetur secundum constitutionem legis, quacumque die hebdomadis incidat, illud solum advertentes quod scriptum est in lege, illum maledictum fore qui non custodiet præcepta quo modo præceptum est. Non animadvertunt Judæis legem datam fuisse qui occisuri erant verum Pascha, quod nunc ad gentes latum est et fide concipitur, non littera servatur : qui quidem hoc unum mandatum attendentes non respiciunt quod dictum est ab apostolo : « Testificor omni homini circumcidenti se quoniam debitor est universæ legis faciendæ. » In cæteris assentientes profitentur ea quæ Ecclesiæ ab apostolis tradita sunt.

VI. PHRYGES.

19. Alii et isti magis ad errorem indole proni, Phryges gente, seducti et decepti sunt a mulieribus, Priscilla quadam et Maximilla nomine, quas

1. *συσλαίνουσι* cod. — 3. *ὑφορούμενοι* cod. — *νόμῳ ὡς* cod. Mill. ; *ὡς* e suo loco deturbatum post *οὕτως* erat referendum. — 6. *χωρήσαν* cod. ; *χωρῆσον* susp. Mill. — 7. *νῦν τηρούμενον* cod. Mill. Dunckerus. — 8 sqq. B. Pauli *Ep. ad Gal.* v, 3. — Cap. VI. De Phrygibus lege Eus. *Hist. eccl.* lib. IV, c. XXVII ; lib. V, c. XVI, XVIII ; B. Epiph. *Hær.* XLVIII ; Theod. *Hær. fab.* lib. III, c. II ; B. Aug. *Hær.* c. XXVI ; Philastr. c. XLIX. Hæretici isti dicti sunt Montanistæ a Montano eorum duce, Phryges

καὶ Μαξιμίλλης καλουμένων, ἃς προφήτιδας νομίζουσιν. Ἐν ταύταις τὸ Παράκλητον Πνεῦμα κεχωρηκέναι λέγοντες, καί τινα πρὸ αὐτῶν Μοντανὸν ὁμοίως δοξάζουσιν ὡς προφήτην· ὧν βίβλους ἀπείρους ἔχοντες πλανῶνται, μήτε τὰ ὑπ' αὐτῶν λελαλημένα λόγῳ κρίναντες, μήτε τοῖς κρῖναι δυναμένοις προσέχοντες, ἀλλ' ἀκρίτως τῇ πρὸς αὐτοὺς πίστει προσφέρονται, πλεῖόν τι δι' αὐτῶν φάσκοντες μεμαθηκέναι ἢ ἐκ νόμου καὶ προφητῶν καὶ τῶν Εὐαγγελίων. Ὑπὲρ δὲ ἀποστόλους καὶ πᾶν χάρισμα ταῦτα τὰ γύναια δοξάζουσιν, ὡς τολμᾶν πλεῖόν τι Χριστοῦ ἐν τούτοις λέγειν τινὰς αὐτῶν γεγονέναι. Οὗτοι τὸν μὲν πατέρα τῶν ὅλων Θεὸν καὶ πάντων κτίστην ὁμοίως τῇ Ἐκκλησίᾳ ὁμολογοῦσι, καὶ ὅσα τὸ Εὐαγγέλιον περὶ τοῦ Χριστοῦ μαρτυρεῖ· καινίζουσι δὲ νηστείας καὶ ἑορτὰς καὶ ξηροφαγίας[276] καὶ ῥαφανοφαγίας, φάσκοντες ὑπὸ τῶν γυναίων δεδιδάχθαι. Τινὲς δὲ αὐτῶν τῇ τῶν Νοητιανῶν αἱρέσει συντιθέμενοι τὸν Πατέρα αὐτὸν εἶναι τὸν Υἱὸν λέγουσι, καὶ τοῦτον ὑπὸ γένεσιν καὶ πάθος καὶ θάνατον ἐληλυθέναι. Περὶ τούτων αὖθις λεπτομερέστερον ἐκθήσο-

prophetissas existimaverunt. In illis Spiritum Paracletum inhabitavisse dicunt et ante eas Montanum quemdam similiter glorificant veluti prophetam. Quorum libros infinitos legentes errant, nec ea quæ isti garriverunt ratione dijudicant, nec eos curant qui dijudicare possunt; sed inconsulte cæca fide ad eos efferuntur et plus seipsos didicisse aiunt ab istis quam ex lege et prophetis et Evangeliis. Apostolis autem et omnibus spiritualibus donis hæc muliebria deliramenta præponunt, ita ut quidam eorum audeant dicere in istis aliquid majus quam in Christo fuisse. Confitentur quidem una cum Ecclesia patrem universorum Deum et omnium rerum artificem et quæcumque Evangelium de Christo testificatur. Nova vero instaurant jejunia et festa, novaque imponunt præcepta de comedendis siccis cibis et radicibus, dicuntque ea mulieres istas docuisse. Quidam eorum, hæreticis Noetianis assentientes, Patrem ipsum Filium esse dicunt, et eum, post nativitatem, passionem et mortem obivisse. Eorum doctrinam accuratius per singula rursus expo-

et Cataphryges a Phrygia, quam dogmatibus suis infestaverunt, Pepuziani a vico in Phrygia sic nuncupato, Priscilliani a Priscilla eorum prophetissa, et Quintilliani a Quintilla. — 6. Cod. post φάσκοντες habet ὡς quod delendum recte censet Millerus. — 12. τε cod. pro δὲ. Corrigit Millerus.

μαι· πολλοῖς γὰρ ἀφορμὴ κακῶν γεγένηται ἡ τούτων αἵρεσις. Ἱκανὰ μὲν οὖν καὶ τὰ περὶ τούτων εἰρημένα κρίνομεν, δι' ὀλίγων τὰ πολλὰ φλύαρα αὐτῶν βιβλία τε καὶ ἐπιχειρήματα πᾶσιν ἐπιδείξαντες ἀσθενῆ ὄντα καὶ μηδενὸς λόγου ἄξια, οἷς οὐ χρὴ προσέχειν τοὺς ὑγιαίνοντα νοῦν κεκτημένους.

ζ'. Ἐγκρατῖται.

20. Ἕτεροι δὲ ἑαυτοὺς ἀποκαλοῦντες Ἐγκρατίτας, τὰ μὲν περὶ τοῦ Θεοῦ καὶ τοῦ Χριστοῦ ὁμοίως καὶ τῇ Ἐκκλησίᾳ ὁμολογοῦσι· περὶ δὲ πολιτείαν πεφυσιωμένοι ἀναστρέφονται, ἑαυτοὺς διὰ βρωμάτων δοξάζειν νομίζοντες ἀπεχόμενοι ἐμψύχων, ὑδροποτοῦντες καὶ γαμεῖν κωλύοντες, καὶ τῷ λοιπῷ βίῳ καταξήρως προσέχοντες, μᾶλλον κυνικοὶ ἢ χριστιανοὶ οἱ τοιοῦτοι κρινόμενοι, οὐ προσέχοντες τοῖς διὰ τοῦ ἀποστόλου Παύλου εἰς αὐτοὺς προειρημένοις, ὃς προφητεύων τὰ μέλλοντα ὑπό τινων μάτην καινίζεσθαι οὕτως ἔφη· « Τὸ

nam; namque hæc hæresis pluribus fuit principium malorum. Quæ de istis dicta sunt nobis sufficere videntur, quum breviter omnibus demonstraverimus nugaces esse multos eorum libros et infirma eorum ratiocinia et minimi pretii, quibusque studere eos non oportet qui sana mente pollent.

VII. ENCRATITÆ.

20. Alii, qui sibi nomen indiderunt Encratitas, de Deo et de Christo quæ tradita sunt ab Ecclesia una cum ea confitentur. Verum quod ad eorum rationem vitæ attinet, superbia elati conversantur. Etenim se victu glorificare existimant abstinentes animalibus, solam aquam bibentes, nubere vetantes, et in reliqua vita peraridam temperantiam exhibentes, magis cynici quam christiani perhibiti, non attendunt quæ prius dicta sunt ad ipsos ab apostolo Paulo, quum prænuntians futura dixit his verbis quosdam nova

4-5. *τοῖς..... κεκτημένος* cod. — Cap. VII, tit. Hæc noster rursus videtur aliunde mutuatus male consarcinavisse. Ex Tatiano enim, de quo supra brevissimam mentionem facit, Encratitæ prognati erant, ut docent B. Irenæus, Eusebius, B. Hieronymus, Theodoretus, plerique alii. Unus Epiphanius seorsum a Tatianis de Encratitis dicit, et hos ait omnia a Tatiano accepta sectatos, sed in deteriora esse prolapsos. — 9. *ὑδρωποτοῦντες* cod. — 12-13. *προφητεύον* cod.

«δὲ Πνεῦμα ῥητῶς λέγει· ἐν ὑστέροις καιροῖς ἀποστήσονταί τινες «τῆς ὑγιαινούσης διδασκαλίας, προσέχοντες πνεύμασι πλάνοις καὶ «διδασκαλίαις δαιμονίων, ἐν ὑποκρίσει ψευδολόγων, κεκαυτηρια- «σμένων τὴν ἰδίαν συνείδησιν, κωλυόντων γαμεῖν, ἀπέχεσθαι «βρωμάτων, ἃ ὁ Θεὸς ἔκτισεν εἰς μετάληψιν μετὰ εὐχαριστίας «τοῖς πιστοῖς καὶ ἐπεγνωκόσι τὴν ἀλήθειαν, ὅτι πᾶν κτίσμα Θεοῦ «καλόν, καὶ οὐδὲν ἀπόβλητον μετὰ εὐχαριστίας λαμβανόμενον. «Ἁγιάζεται [277] γὰρ διὰ λόγου Θεοῦ καὶ ἐντεύξεως.» Ἱκανὴ μὲν οὖν αὕτη ἡ φωνὴ τοῦ μακαρίου Παύλου πρὸς ἔλεγχον τῶν οὕτως βιούντων καὶ σεμνυνομένων δικαίων εἰς τὸ δεῖξαι ὅτι καὶ τοῦτο αἵρεσις. Εἰ δὲ καὶ ἕτεραί τινες αἱρέσεις ὠνομάζοντο Καϊνῶν, Ὀφιτῶν ἢ Νοαχιτῶν καὶ ἑτέρων τοιούτων, οὐκ ἀναγκαῖον ἡγημαι τὰ ὑπ' αὐτῶν λεγόμενα ἢ γινόμενα ἐκθέσθαι, ἵνα μὴ κἂν ἐν τούτῳ τινὰς αὐτοὺς ἢ λόγου ἀξίους ἡγῶνται. Ἀλλ' ἐπεὶ καὶ τὰ περὶ τούτων

ausuros esse: «Spiritus autem manifeste dicit: In novissimis temporibus «discedent quidam a sana disciplina, attendentes spiritibus erroris et doc- «trinis dæmoniorum, in hypocrisi loquentium mendacium, et cauteriatam «habentium suam conscientiam, prohibentium nubere, abstinere a cibis «quos Deus creavit percipiendos cum gratiarum actione fidelibus et iis qui «cognoverunt veritatem. Quia omnis creatura Dei bona est et nihil rejicien- «dum quod cum gratiarum actione percipitur: sanctificatur enim per ver- «bum Dei et orationem.» Hæc sufficit vox beati Pauli ad confutandum eos qui sic vivunt et sese ut justos glorificant, necnon ad demonstrandum disciplinam eorum esse hæresim. Quod si aliæ nominentur hæreses, scilicet Caianorum et Ophitarum et Noachitarum aliorumque similium, non necesse esse arbitrati sumus quæ dicta sunt ab eis vel facta exponere, ne sese existiment aliquid refutationis dignos. Sed quum de omnibus istis hæreticis hæc suffi-

1. ὅτι ἐν B. Paulus. — 1 sqq. B. Pauli *I epist. ad Tim.* IV, 1-5. — 2. Pro διδασκαλίας legitur πίστεως in epist. — 9. προσελλέγχον cod. — 11. ὀνομάζοντο cod. — 11-12. Ὀφιτῶν. Hic rursus dijudicare promptum est qua ratione noster compilationem hanc texuerit. Qui de Naassenis fusius disseruit, nunc de Ophianis nullum verbum se dicturum declarat quum eosdem fuisse Naassenos et Ophitas constet. Naas hebraice significat *serpentem*, et ὄφις, unde ophitæ, eumdem sensum græce habet. — 12. Νοχαϊτῶν cod. — 13. ἐν delendum. — 14. αὐτοὺς et ἡγίωμαι cod.; ἡγῶνται Mill.; τινὸς... ἡγῶμαι Sauppius; τινὲς..... αὐτοὺς.....

αὐτάρκη δοκεῖ εἶναι, παρέλθωμεν ἐπὶ τὴν πᾶσι τῶν κακῶν αἰτίαν αἵρεσιν Νοητιανῶν, τήν τε ῥίζαν αὐτῆς ἀναπλύξαντες, καὶ τὸν ἐνδομυχοῦντα ἰὸν φανερὸν ἐλέγξαντες, παύσωμεν τῆς τοιαύτης πλάνης τοὺς ἀπαγομένους ὑπὸ πνεύματος βιαίου, δίκην χειμάῤῥου.

cere videantur, transeamus ad hæresim Noetianorum, multis quidem causam malorum, ac, postquam originem ejus explicaverimus, manifestoque monstraverimus venenum quod intus celatum continet, revocabimus ab hoc errore eos qui abducti sunt a violento spiritu, veluti torrente.

ἠγῶνται Bunsenius. (*Hipp. and his age*, 2ª edit. t. I, p. 385, not.) — 2-3. ἐνδύνοντα οἱονεὶ cod. Lege ἐνδομυχοῦντα ἰὸν. Conf. infra, ἐνδομυχοῦντα αὐτῷ ἰόν (p. 436, l. 6). Vel forsan ἔνδον ὄντα ἰόν. — 4. ἐπαγομένους cod. Duncker.; ἀπαγομένους Miller. – χειμάρου cod.

[278] ΒΙΒΛΙΟΝ Θ'.

1. Τάδε ἔνεστιν ἐν τῇ ἐννάτῃ τοῦ κατὰ πασῶν αἱρέσεων Ἐλέγχου.

2. Τίς ἡ Νοητοῦ βλάσφημος ἀφροσύνη, καὶ ὅτι δόγμασιν Ἡρακλείτου τοῦ Σκοτεινοῦ προσέσχεν, οὐ τοῖς Χριστοῦ.

3. Καὶ πῶς Κάλλιστος, μίξας τὴν Κλεομένους μαθητοῦ Νοητοῦ καὶ Θεοδότου αἵρεσιν, ἑτέραν καινοτέραν αἵρεσιν συνέστησε, καὶ τίς ὁ τούτου βίος.

4. Τίς ἡ καινὴ ἐπιδημία τοῦ ξένου δαίμονος Ἠλχασαΐ καὶ ὅτι σκέπη τῶν ἰδίων σφαλμάτων τὸ δοκεῖν προσέχειν νόμῳ, τῷ δὲ ὄντι γνωστικοῖς δόγμασιν ἢ καὶ ἀστρολογικοῖς καὶ μαγείαις πρόσκειται.

5. Τίνα Ἰουδαίοις ἔθη, καὶ πόσαι τούτων διαφοραί.

6. Πολλοῦ τοίνυν τοῦ περὶ πασῶν αἱρέσεων γενομένου ἡμῖν ἀγῶνος, μηθέν τι ἀνεξέλεγκτον καταλιποῦσι, περιλείπεται νῦν ὁ

LIBER IX.

1. Hæc insunt in nono omnium hæresium Refutationis libro.

2. Quæ fuerit Noeti maledica dementia et quomodo obscuri Heracliti placitis adhæserit, non Christi dogmatibus.

3. Et quomodo Callistus, commixta Cleomenis, discipuli Noeti, hæresi et Theodoti, aliam recentiorem hæresim constituerit, et qualis fuerit ejus vita.

4. Quinam fuerit recens adventus peregrini cujusdam dæmonis Elchasai, et quomodo tegat suos proprios errores fingens se legi mosaicæ animum adhibere, dum reipsa gnosticis dogmatibus vel astrologicis et magicis incumbit.

5. Quæ fuerint Judæorum instituta et quot apud eos sectæ.

6. Magnum igitur adversus omnes hæreses certamen certavimus, nullamque non refutatam reliquimus; nunc restat ut maximum certamen ineamus.

. Ἐλλέγχου cod. — 7. κενὴ cod. Miller. pro καινὴ. — 8. Forsitan legendum οκέπη... τῷ δοκεῖν προσέχει. — 8. τῷ δέοντι cod. Mill. — 9. κἂν γνωστικοῖς... προσκέηται conj. Mill. – μαγίαις cod. — 10. Τίνα τὰ cod. Ἰουδαίων susp. Mill. sive τὰ delendum censet.; τὰ παρὰ susp. Saupp. — 11. De sequentibus §§ 6-12, conf. Bunsen. (*Anal. ante-Nicena* t. 1, p. 363 sqq.) et Christ. Wordsw. (*S. Hipp. and the church of Rome*, p. 224-274) qui ea recensuerunt. – πολλοὶ τοίνυν cod. — 12. μηθέν τε cod. Mill.; μηθὲν δὲ Buns.; μηθέν τι Rœper.

μέγιστος ἀγών, ἐκδιηγήσασθαι καὶ διελέγξαι[279] τὰς ἐφ' ἡμῖν ἐπανασπάσας αἱρέσεις, δι' ὧν τινὲς ἀμαθεῖς καὶ τολμηροὶ διασκεδαννύειν ἐπεχείρησαν τὴν Ἐκκλησίαν, μέγιστον τάραχον κατὰ πάντα τὸν κόσμον ἐν πᾶσι τοῖς πιστοῖς ἐμβάλλοντες. Δοκεῖ γὰρ ἐπὶ τὴν ἀρχηγὸν τῶν κακῶν γενομένην γνώμην ὁρμήσαντας διελέγξαι τίνες αἱ ταύτης ἀρχαί, ὅπως εὔγνωστοι αἱ ἐκφυάδες αὐτῆς ἅπασι γενόμεναι καταφρονηθῶσι.

α'. Περὶ Νοητοῦ.

7. Γεγένηταί τις ὀνόματι Νοητός, τῷ γένει Σμυρναῖος. Οὗτος εἰσηγήσατο αἵρεσιν ἐκ τῶν Ἡρακλείτου δογμάτων, οὗ διάκονος καὶ μαθητὴς γίνεται Ἐπίγονός τις τοὔνομα, ὃς τῇ Ῥώμῃ ἐπιδημήσας ἐπέσπειρε τὴν ἄθεον γνώμην. Ὧ μαθητεύσας Κλεομένης, καὶ βίῳ καὶ τρόπῳ ἀλλότριος τῆς Ἐκκλησίας, ἐκράτυνε τὸ δόγμα, κατ' ἐκεῖνο καιροῦ Ζεφυρίνου διέπειν νομίζοντος τὴν Ἐκκλησίαν, ἀνδρὸς

Oportet et explicare et confutare hæreses quæ nostris temporibus innotuerunt, et quibus indocti et audaces quidam homines disturbare ausi sunt Ecclesiam, maximumque tumultum per universum orbem in omnium fidelium mentes injecerunt. Videtur nobis igitur doctrinam eam, quæ malorum prima causa fuit, aggredi, et demonstrare quæ fuerint ejus principia, quo dogmata inde exorta penitus noscantur contemnanturque ab omnibus.

I. DE NOETO.

7. Exstitit vir quidam nomine Noetus, Smyrnæ natus, qui ex Heracliti placitis suam hæresim conflavit; illi fuit diaconus simul et discipulus Epigonus quidam qui, quum Romam ivisset, impias ibi doctrinas profudit. Quas auditor ejus Cleomenes, ab Ecclesia moribus et tota vita alienissimus, etiam corroboravit. Id autem temporis, Zephyrinus, stolidus vir atque rapax,

2. διασκεδανοίην cod. — 4. ἐν videtur delendum, quod suspicor natum esse ex finalibus litteris vocis κόσμον. – πᾶσις (parvo *o* posito super *ι*) πιστοῖς cod. – ἐπεὶ Bunsenius. — Cap. 1, l. 8 sqq. De Noeto lege B. Hipp. op. p. 235 sqq. (edit. Fabric. 1716); Theod. *Fab. hær.* III, III; B. Epiph. *Hær.* LVII; Philastr. *Hæret.* LIV. De Epigono et Cleomene unus Theodoretus mentionem fecit, qui videtur etiam a nostro sua deprompsisse; ait enim: ὁ δὲ Νοητὸς Σμυρναῖος μὲν ἦν τὸ γένος· ἀνενεώσατο δὲ τὴν αἵρεσιν ἣν Ἐπίγονος μέν τις οὕτω καλούμενος ἀπεκύησε πρῶτος, Κλεομένης δὲ παραλαβὼν ἐβεβαίωσε. — 10. τῇ Ῥώμην cod.

ἰδιώτου καὶ αἰσχροκερδοῦς· [ὃς] τῷ κέρδει προσφερομένῳ πειθόμενος, συνεχώρει τοῖς προσιοῦσι τῷ Κλεομένει μαθητεύεσθαι, καὶ αὐτὸς ὑποσυρόμενος τῷ χρόνῳ ἐπὶ τὰ αὐτὰ ὥρμητο, συμβούλου καὶ συναγωνιστοῦ τῶν κακῶν ὄντος αὐτῷ Καλλίστου, οὗ τὸν βίον καὶ τὴν ἐφευρεθεῖσαν αἵρεσιν μετ' οὐ πολὺ ἐκθήσομαι. Τούτων κατὰ διαδοχὴν διέμεινε τὸ διδασκαλεῖον κρατυνόμενον καὶ ἐπαῦξον διὰ τὸ συναίρεσθαι αὐτοῖς τὸν Ζεφυρῖνον καὶ τὸν Κάλλιστον, καίτοι ἡμῶν μηδέποτε συγχωρησάντων, ἀλλὰ πλειστάκις ἀντικαθεστώτων πρὸς αὐτοὺς, καὶ διελεγξάντων, καὶ ἄκοντας βιασαμένων τὴν ἀλήθειαν ὁμολογεῖν· οἱ πρὸς μὲν ὥραν αἰδούμενοι, καὶ ὑπὸ τῆς ἀληθείας συναγόμενοι ὡμολόγουν, μετ' οὐ πολὺ δὲ ἐπὶ τὸν αὐτὸν βόρβορον ἀνεκυλίοντο.

8. (280) Ἀλλ' ἐπεὶ τῆς γενεαλογίας αὐτῶν τὴν διαδοχὴν ἐπεδείξαμεν, δοκεῖ λοιπὸν καὶ τῶν δογμάτων τὴν κακοδιδασκαλίαν ἐκθέσθαι, πρότερον τὰ Ἡρακλείτῳ τῷ Σκοτεινῷ δόξαντα παραθεμένους, ἔπειτα καὶ τὰ τούτων μέρη Ἡρακλείτεια ὄντα φανερῶσαι, ἃ τυχὸν

Ecclesiam gubernare sibi videbatur. Qui oblato lucro corruptus, petentibus licentiam dabat ut Cleomenem audirent; ipseque eadem placita, lapso aliquo tempore, prosecutus est, una cum suasore et conscio scelerum Callisto, cujus vitam et detectam hæresim mox exponemus. Per horum successionem schola perstitit, imo fulta est atque aucta, quum faverent illis Zephyrinus atque Callistus. Nos autem nunquam comprobavimus; sæpissime vero iis adversati sumus, impugnavimus eos, invitosque coegimus veritatem confiteri. Illi ad tempus erubescebant, et vi veritatis coacti confitebantur; at post paulo in idem lutum sese iterum volutabant.

8. Quoniam autem stirpis istius hæreticorum genealogiam monstravimus, superest ut pravam eorum placitorum institutionem exponamus, Heracliti Tenebrosi primum placitis explicatis, atque dein necesse est ostenda-

1. [ὃς] add. Miller.; οἱ Bunsen. — 2. Κλεομένῃ cod. — 3. ὡρμᾶτο Wordsw. — συμβόλου in cod. prima manus. — 4. συναναγωνιστοῦ Bunsen. — 7. συναιρεῖσθαι cod. Mill. corr. Wordsw. — 8. ἀντικαθεστότων cod. — 9. διελλεγξάντων cod. — 11-12. Videtur alludere his B. Petri verbis: ὗς λουσαμένη εἰς κυλισμὸν βορβόρου. (*II epist.* II, 22.) — 15. παραθειμένους Buns. — 16. ἐπεὶ καὶ τὰ cod. corr. Mill. — τυχόντες cod. Mill. Buns. Dunck. Lege τυχόν.

οἱ νῦν προσλάται τῆς αἱρέσεως οὐκ ἴσασιν ὄντα τοῦ Σκοτεινοῦ, νομίζοντες εἶναι Χρισλοῦ· οἷς εἰ ἐνέτυχον, κἂν οὕτω δυσωπηθέντες παύσονται τῆς ἀθέου δυσφημίας. Ἀλλ' εἰ καὶ πρότερον ἔκκειται ὑφ' ἡμῶν ἐν τοῖς Φιλοσοφουμένοις ἡ δόξα Ἡρακλείτου, ἀλλά γε δοκεῖ προσαναπαραχθῆναι καὶ νῦν, ὅπως διὰ τοῦ ἐγγίονος ἐλέγχου φανερῶς διδαχθῶσιν οἱ τούτου νομίζοντες Χρισλοῦ εἶναι μαθητάς, οὐκ ὄντας, ἀλλὰ τοῦ Σκοτεινοῦ.

9. Ἡράκλειτος μὲν οὖν φησὶν [ἓν] εἶναι τὸ πᾶν, διαιρετόν, ἀδιαίρετον, γενητόν, ἀγένητον, θνητόν, ἀθάνατον, λόγον αἰῶνα, πατέρα υἱόν, Θεὸν δίκαιον. «Οὐκ ἐμοῦ, ἀλλὰ τοῦ λόγου ἀκούσαντας «ὁμολογέειν σοφόν ἐσλιν ἓν πάντα εἶναι,» ὁ Ἡράκλειτος φησί, καὶ ὅτι τοῦτο οὐκ ἴσασι πάντες οὐδὲ ὁμολογοῦσιν, ἐπιμέμφεται ὧδέ πως· «Οὐ ξυνίασιν ὅκως διαφερόμενον ἑωϋτῷ ὁμολογέει· παλίν-

mus partes ad Heraclitum referendas quæ quidem, qui nunc huic hæresi præsunt, nesciunt fortasse Tenebrosi esse, putant autem esse Christi. Hæc si legerint, forsan erubescentes impiis sermonibus absistent. Etsi autem prius in Philosophumenis doctrina Heracliti exposita est, videtur tamen hanc etiam nunc repetere, ut per propinquius (utpote juxta positorum) examen illi qui se Christi sectatores esse arbitrantur, se non Christi, sed Tenebrosi discipulos esse plane discant.

9. Asserit igitur Heraclitus unum esse omnia, divisibilia et indivisibilia, creata et increata, mortalia et immortalia, rationem æternitatem, patrem filium, Deum justitiam. «Expedit, ait Heraclitus, audientes non memetipsum, «sed rationem, confiteri omnia unum esse.» Quod autem omnes illud neque norunt neque confitentur, his verbis eos increpat : «Non valent intelligere «quomodo quæ sunt contraria sibi consentiant; est inversa quidem harmo-

1. εἴσασιν cod. — 3. παύσαιντό τι conj. Wordsw. — 4. Φιλοσοφουμένους cod. Cf. lib. I, c. IV. — 5. πρὸς ἀνπαραχθῆναι cod.; προσαντιπαραταχθῆναι? Dunck. – ἀγγίονος ἐλλέγχου cod. — 8. [ἓν] restituendum. Vide sqq. : ἓν πάντα εἰδέναι. Conf. etiam hæc Heracliti verba apud Stobæum : Ἓκ πάντων ἓν καὶ ἐξ ἑνὸς πάντα. (*Eclog. Phys.* I, XLII.) — 8 sqq. Conf. J. Bernaysii *Epist. crit. ad Buns.* (*Anal. ante-Nic.* t. III, p. 331 sqq.), et ejusdem *Neue Bruchstücke des Heraklit von Ephesus*, in *Rhein. Mus. für Phil. Neue Folge*, 9ter Jahrgang, 1853, p. 241 sqq. — 10. λόγου Bern. Buns.; δόγματος cod. Mill. — 11. ὁμολογέειν Bern.; ὁμολογεῖν cod. Mill. Conf. sqq. – ἐν cod. – εἰδέναι cod.; εἶναι Millerus. — 12. εἴσασιν cod. corr. Mill. — 13. ὁμολογέειν cod. corr. Miller. — 13 et p. 428, l. 1. παλίντονος conj.

«τροπος ἁρμονίη ὅκως περ τόξου καὶ λύρης.» Ὅτι δὲ λόγος ἐστὶν ἀεὶ τὸ πᾶν καὶ διὰ παντὸς ὤν, οὕτως λέγει· «Τοῦ δὲ λόγου τοῦδε «ἐόντος ἀεὶ ἀξύνετοι γίνονται ἄνθρωποι, καὶ πρόσθεν ἢ ἀκοῦσαι «καὶ ἀκούσαντες τὸ πρῶτον· γινομένων γὰρ πάντων κατὰ τὸν «λόγον τόνδε ἀπείροισιν [281] ἐοίκασι πειρεώμενοι καὶ ἐπέων καὶ «ἔργων τοιουτέων ὁκοῖα ἐγὼ διηγεῦμαι, διαιρέων κατὰ φύσιν καὶ «φράζων ὅκως ἔχει.» Ὅτι δέ ἐστι παῖς τὸ πᾶν καὶ δι' αἰῶνος αἰώνιος βασιλεὺς τῶν ὅλων οὕτως λέγει· «Αἰὼν παῖς ἐστὶ παίζων, «πεττεύων· παιδὸς ἡ βασιληΐη.» Ὅτι δέ ἐστιν ὁ πατὴρ πάντων τῶν γεγονότων γενητὸς ἀγένητος, κτίσις δημιουργός, ἐκείνου λέγοντος ἀκούωμεν· «Πόλεμος πάντων μὲν πατήρ ἐστι, πάντων δὲ

«nia, quasi arcus atque lyræ.» Sic autem affirmat rationem semper et universum esse et per omnia diffundi: «Semper existentem hanc rationem «homines non intelligunt, vel priusquam audierunt, vel quum primum au«diverunt. Etenim quamvis omnia secundum eam rationem facta fuerint, «illam ignorare videntur, quanquam experti verborum et operum istorum «quæ nunc attingo, ex suapte natura singula discernens et ostendens verbis «qualiter se habeant.» Puerum autem universum esse et per omnia sæcula æternum esse regem omnium his asserit verbis: «Æternitas puer est ludens, «tesseras jaciens, regnum est pueri.» Audiamus eum dicentem patrem creatarum rerum omnium creatum et increatum conditoremque esse et creaturam:

Miller. ex his Plut. (*De Iside et Osiride* p. 369, A): Παλίντονος γὰρ ἁρμονίη κόσμου ὥσπερ λύρης καὶ τόξου, καθ' Ἡράκλειτον. Leguntur etiam hæc Heracliti verba apud Stob. l. l.: Τὴν τῶν ὅλων σύστασιν διὰ τῆς τῶν ἐναντιωτάτων κράσεως ἀρχῶν μία διεκόσμησεν ἁρμονία. Conf. Schleiermach. *De Heraclito*, in *Mus. Antiq. Stud.* t. I, p. 408. — 2-3. τοῦδε ἐόντος] τοῦ δέοντος cod. Miller. Cum his et sqq. conf. Arist. *Rhet.* lib. III, c. v, et Sext. Emp. *Adv. Math.* lib. VII, ubi tota hæc sententia exscripta est. — 3. ξετοὶ cod. pro ἀξύνετοι. — 4. ἀκούσαντας cod. — γινόμενον cod. — 5. ἀπείροισιν Bernays. Buns.; ἄπειροι εἰσὶν cod. Mill. Cf. Clem. Alex. *Strom.* V, 718, edit. Potter. ubi eadem leguntur, at κωφοῖς ἐοίκασι pro ἀπείροισιν ἐοίκασι. — πειρώμενοι cod. Miller. Dunck. — 6. ὁποῖα cod. — διήγευμαι, διερέων cod. — 7. ὅπως cod. — 8-9. Cf. Lucian. in *Vit. Auct.* ubi Heraclitus interroganti quidnam esset Ævum respondet: παῖς παίζων, πεσσεύων. Cf. etiam Bern. in *Rhen. Mus.* VII, p. 108 sqq. — 9. Post ἐστὶν Mill. addit ὁ πόλεμος. — 10. γενητῶν cod. Mill. pro γενητός. Cf. Bern. *Ep. crit.* (*Anal. ante-Nic.* t. III, p. 333.) — 11. ἀκούομεν cod.

« βασιλεύς, καὶ τοὺς μὲν θεοὺς ἔδειξε, τοὺς δὲ ἀνθρώπους τοὺς « μὲν δούλους ἐποίησε τοὺς δὲ ἐλευθέρους. » Ὅτι δέ ἐσ|ιν « ... ἁρ- « μονίη ὅκως ϖερ τόξου καὶ λύρης..... » Ὅτι δέ ἐσ|ιν [κρείτ|ων] ἀφανὴς ὁ ἀόρατος ἄγνωσ|ος ἀνθρώποις ἐν τούτοις λέγει· « Ἁρμονίη « ἀφανὴς φανερῆς κρείτ|ων. » Ἐπαινεῖ [δὲ] καὶ ϖροθαυμάζει ϖρὸ τοῦ γινωσκομένου τὸ ἄγνωσ|ον αὐτοῦ καὶ ἀόρατον τῆς δυνάμεως. Ὅτι δέ ἐσ|ιν ὁρατὸς ἀνθρώποις καὶ οὐκ ἀνεξεύρετος, ἐν τούτοις λέγει· « Ὅσων ὄψις, ἀκοή, μάθησις, ταῦτα ἐγὼ ϖροτιμέω, » φησί, τουτέσ|ι τὰ ὁρατὰ τῶν ἀοράτων. Ἀϖὸ τῶν τοιούτων [τὸν] αὐτοῦ λόγον κατανοεῖν ῥᾴδιον· ἐξηϖάτηνται, φησίν, οἱ ἄνθρωποι ϖρὸς τὴν γνῶσιν τῶν φανερῶν ϖαραϖλησίως Ὁμήρῳ, ὃς ἐγένετο τῶν Ἑλλήνων σοφώτερος ϖάντων. Ἐκεῖνόν τε γὰρ ϖαῖδες φθεῖρας κατακτείνοντες ἐξηϖάτησαν εἰϖόντες· Ὅσα εἴδομεν καὶ κατελάβομεν,

« Duellum est pater omnium, omnium rex; deos alios ostendit, alios homi- « nes, hos quidem servos, illos autem liberos effecit... » Esse quoque harmoniam quasi arcus atque lyræ... et quod melior sit obscura, invisibilis, hominibus ignota, hisce expromit verbis : « Harmonia invisibilis quam visi- « bilis potior est. » Prædicat et demiratur potius in ejus potentia quod ignotum et invisibile est quam illud quod visibile est et innotescit. Eam autem asserit isto modo visibilem esse hominibus nec eos quærentes fallere : « Quæ- « cumque visus, auditus, intellectus capere possunt, ea aliis, ait, antefero, » id est invisibilibus visibilia antefero. Ex talibus dictis facile est sensum Heracliti intelligere. Homines, ait, quoad ad rerum cognitionem decipiuntur instar Homeri, qui fuit Græcis cæteris sapientior. Hunc enim pueri, quum pediculos necavissent, his verbis deceperunt : « Quæ vidimus et comprehen-

1. *ἀνέδειξε* conj. Rœper. De hoc loco conf. Schleierm. l. l.; Bern. *Rhen. Mus.* IX, p. 258. — 2. Post *ἐσ|ιν* forsitan legendum *κόσμου* ut apud Plut. *De Iside et Osiride* l. l. Eorum quæ hic excideruntsensum forsitan invenies in Heracliti fragmento quod servavit Stobæus *Eclog. phys.* I, XLII. — 3. Post *ἐσ|ιν* vocula in cod. exesa. Restituend. *κρείτ|ων*. Vide sqq. Cum his cf. Plutarch. *De Procreat. animæ* sec. Timæum, c. XXVII. — 5. [*δὲ*] addidi. — 6. *ϖρὸ τοῦ ἀοράτου τὸ* ante *ἀόρατον* excidisse suspicor. — 7. *κρείτ|ων* supplendum esse conjicio post *ὁρατός*. — *ἂν ἐξευρετός* cod. — 8. *Ὅσον* cod. — 9. *τὰ ὁρατὰ*] Hic aliquid deesse susp. Buns. Bern. — 9-10. Ante *Ἀϖὸ* aliquid excidisse conj. Miller. Nihil prorsus excidit. At *τὸν* adde et lege *λόγον*; *λόγων* cod. Mill. et cæteri. Id est quod infra legitur : *ἐν ἴσῃ μοίρᾳ τίθεται καὶ τιμᾷ τὰ ἐμφανῆ τοῖς ἀφανέσιν*.

ταῦτα ἀπελίπομεν, ὅσα δὲ οὔτε εἴδομεν οὔτ' ἐλάβομεν, ταῦτα φέρομεν.

10. Οὕτως Ἡράκλειτος ἐν ἴσῃ μοίρᾳ τίθεται καὶ τιμᾷ τὰ ἐμφανῆ τοῖς ἀφανέσιν, ὡς ἕν τι τὸ ἐμφανὲς καὶ [282] τὸ ἀφανὲς ὁμολογουμένως ὑπάρχον. «Ἔστι γάρ, φησίν, ἁρμονίη ἀφανὴς φανερῆς κρείττων.» Καὶ «ὅσων ὄψις, ἀκοή, μάθησις (τουτέστι τὰ ὄργανα), ταῦτα, «φησίν, ἐγὼ προτιμέω,» οὐ τὰ ἀφανῆ προτιμήσας. Τοιγαροῦν οὐδὲ σκότος οὐδὲ φῶς, οὐδὲ πονηρὸν οὐδὲ ἀγαθὸν ἕτερον φησὶν εἶναι ὁ Ἡράκλειτος, ἀλλὰ ἓν καὶ τὸ αὐτό. Ἐπιτιμᾷ γοῦν Ἡσιόδῳ ὅτι ἡμέραν καὶ νύκτα [οὐκ] οἶδεν. Ἡμέρα γάρ, φησί, καὶ νὺξ ἔστιν ἕν, λέγων ὧδέ πως· «Διδάσκαλος δὲ πλείστων Ἡσίοδος· τοῦτον ἐπίστανται «πλεῖστα εἰδέναι, ὅστις ἡμέρην καὶ εὐφρόνην οὐκ ἐγίνωσκεν. Ἔστι «γὰρ ἕν.» Καὶ ἀγαθὸν καὶ κακόν· «Οἱ γοῦν ἰατροί, φησὶν ὁ Ἡράκλειτος, τέμνοντες, καίοντες, πάντη βασανίζοντες κακῶς τοὺς ἀῤῥωστοῦντας, ἐπαιτέονται μηδὲν ἄξιον μισθὸν λαμβάνειν παρὰ τῶν

«dimus, hæc amisimus; quæ autem neque vidimus neque prensavimus, «illa gestamus.»

10. Sic Heraclitus visibilia et invisibilia in eodem loco et honore ponit, quasi quod visibile est et quod invisibile manifesto unum essent. «Est enim, «ait, harmonia invisibilis potior quam visibilis.» Et istud: «Quæcumque vi«sus, auditus, intellectus (id est organa), capere possunt, ego aliis antefero,» invisibilia jam non potiora existimans. Itaque Heraclitus asserit nec tenebras neque lucem, nec bonum neque malum, diversa esse, sed unum et idem esse. Hesiodum igitur vituperat quod diem et noctem non noverit. «Dies, «ait, et nox unum sunt,» atque tali modo loquitur: «Plurima Hesiodus «edocuit: plurima eum novisse persuasum habent, qui neque diem per«novit neque noctem; unum est enim.» Et bonum atque malum: «Medici «enim, ait Heraclitus, amputantes, urentes, omni modo invalidos male tor«quentes, conqueruntur quod dignum mercede nihil accipiant, talia in ægros

1. ἀπολείπομεν cod. Mill. Dunck. Lege ἀπελίπομεν. — 5. Τίς γὰρ cod. pro Ἔστι γὰρ corr. Mill.; Τί γὰρ Bern. Bunsen. – ἁρμονία ἡ cod. corr. Mill. — 6. ὅσον cod. — 7. Post προτιμήσας interrogationis signum apud Bern. et Buns. — 10. [οὐκ] restituend. Cf. infra, l. 12, οὐκ ἐγίνωσκεν. — 12. εὐφροσύνην cod. — 12-13. Ἔστι γὰρ ἓν καὶ ἀγαθὸν καὶ κακόν cod. Miller. corr. Bern. — 15. ἐπαιτιῶνται cod. Mill. corr. Bern. – ἄξιον μισθῶν cod. Miller.; ἄξιοι μισθὸν Wordsw.; ἄξιοι μισθῶν Bern.

ἀῤῥωσΙούντων, ταῦτα ἐργαζόμενοι τὰ ἀγαθὰ [κατὰ] τὰς νόσους. « Καὶ « εὐθὺ δέ, φησί, καὶ σΙρεβλόν, τὸ αὐτό ἐσΙι. Γναφέων, φησίν, ὁδὸς « εὐθεῖα καὶ σκολιή· ἡ τοῦ ὀργάνου τοῦ καλουμένου κοχλίου ἐν τῷ « γναφείῳ περισΙροφὴ εὐθεῖα καὶ σκολιή· ἄνω γὰρ ὁμοῦ καὶ κύκλῳ « περιέρχεται· μία ἐσΙί, φησί, καὶ ἡ αὐτή. » Καὶ τὸ ἄνω καὶ τὸ κάτω ἕν ἐσΙι καὶ τὸ αὐτό· « ὁδὸς ἄνω κάτω, μίη καὶ ὠϋτή. » Καὶ τὸ μιαρόν φησι καὶ τὸ καθαρὸν ἓν καὶ ταυτὸν εἶναι, καὶ τὸ πότιμον καὶ τὸ ἄποτον ἓν καὶ ταὐτὸν εἶναι· « Θάλασσα, φησίν, ὕδωρ καθαρώτατον « καὶ μιαρώτατον, ἰχθῦσι μὲν πότιμον καὶ σωτήριον, ἀνθρώποις δὲ « ἄποτον καὶ ὀλέθριον. » Λέγει δὲ ὁμολογουμένως τὸ ἀθάνατον εἶναι θνητὸν καὶ τὸ θνητὸν ἀθάνατον διὰ τῶν τοιούτων λόγων· « Ἀθά- « νατοι θνητοί, θνητοὶ ἀθάνατοι, ζῶντες τὸν ἐκείνων θάνατον, « τὸν δὲ ἐκείνων βίον τεθνεῶτες. » Λέγει δὲ (283) καὶ σαρκὸς ἀνάσΙα- σιν ταύτης φανερᾶς ἐν ᾗ γεγενήμεθα. Καὶ τὸν Θεὸν οἶδε ταύτης τῆς

« quasi bona conferentes. » Rectum, adjicit, et curvum idem sunt. « Fullo- « num, ait, via recta est simul et curva : itemque instrumenti quam *cochleam* « vocant revolutio recta simul est et curva : assurgit enim simul et circumdu- « citur; una est, ait, et eadem; » et, adjicit, sursum atque deorsum unum esse et idem, et via modo altior modo depressior una et eadem est : item quod purum est et quod impurum, quod potabile est et quod non potabile, unum et idem esse affirmat. « Maris, ait, unda purissima est et sordidis- « sima, piscibus quidem potulenta et salubris, hominibus vero impotabilis « et noxia. » Quod etiam immortale est mortale esse et quod mortale est im- mortale esse per istiusmodi verba confirmat : « Immortales mortales sunt, « mortalesque sunt immortales, quando vitam alii morte sumant, alii vero « vita mortem. » Annuntiat quoque resurrectionem carnis hujus visibilis in qua nati sumus, et novit Deum futurum esse resurrectionis hujus auctorem,

1. *καὶ* cod. pro *κατὰ... τἀγαθά καὶ* [*τὰ κακὰ*] susp. Saupp. – *κατὰ* corr. Wordsw. — 2 et 4. *γραφέων* cod. Mill.; *γναφέων* Bern. Dunck.; *γραφείῳ* cod. Mill.; *γναφείῳ* Bernays. Bunsen. — 5. *περιέχεται* cod. Miller.; *περιέλκεται* Bern. Bunsen.; *περιέρχεται* Rœper. Eamdem mendam supra notavimus. — 6. Hæc male interpuncta apud Millerum, qui etiam addit *καὶ* post *ὁδὸς ἄνω*. – *μία* cod. Miller.; *μίη* Bern. Cf. Diog. Laert. IX, VIII, qui Heraclitum ait omnia mutatione fieri docuisse, et vocavisse hanc *μεταβολὴν ὁδὸν ἄνω καὶ κάτω*.

ἀνασλάσεως αἴτιον οὕτως λέγων· «Ἔνθαδε ἔοντας ἐπανίσλασθαι καὶ «φύλακας γίνεσθαι ἐγερτὶ ζώντων καὶ νεκρῶν.» Λέγει δὲ καὶ τοῦ κόσμου κρίσιν καὶ πάντων τῶν ἐν αὐτῷ διὰ πυρὸς γίνεσθαι, λέγων οὕτως· «Τὰ δὲ πάντα οἰακίζει κεραυνός,» τουτέστι κατευθύνει· κεραυνὸν τὸ πῦρ λέγων τὸ αἰώνιον. Λέγει δὲ καὶ φρόνιμον τοῦτο εἶναι τὸ πῦρ καὶ τῆς διοικήσεως τῶν ὅλων αἴτιον· καλεῖ δὲ αὐτὸ χρησμοσύνην καὶ κόρον. Χρησμοσύνη δέ ἐστιν ἡ διακόσμησις κατ' αὐτόν, ἡ δὲ ἐκπύρωσις κόρος· «Πάντα γάρ, φησί, τὸ πῦρ ἐπελθὸν «κρινεῖ καὶ καταλήψεται.» Ἐν δὲ τούτῳ τῷ κεφαλαίῳ «πάντα «ὁμοῦ» τὸν ἴδιον νοῦν ἐξέθετο· ἅμα δὲ καὶ τὸν τῆς Νοητοῦ αἱρέσεως δι' ὀλίγων ἐπέδειξα οὐκ ὄντα Χριστοῦ, ἀλλὰ Ἡρακλείτου μαθητήν. Τὸν γὰρ ποιητὸν κόσμον αὐτὸν δημιουργὸν καὶ ποιητὴν ἑαυτοῦ γινόμενον οὕτω λέγει· «Ὁ Θεὸς ἡμέρη, εὐφρόνη, χειμών, «θέρος, πόλεμος, εἰρήνη, κόρος, λιμός.» Τἀναντία ἅπαντα· οὗτος ὁ νοῦς. «Ἀλλοιοῦται δὲ ὅκως περ ὁκόταν συμμιγῇ [θύωμα] θυώ-

his quidem verbis: «Eos qui hic sunt dabit surgere et vigilanter custodes «fieri viventium et mortuorum.» Nuntiat etiam mundi et omnium quæ sunt in eo judicium per ignem fieri: quod his exprimit verbis: «Universa fulmen «gubernat,» id est corrigit; nempe fulmen vocans ignem æternum; adjicit autem ignem sapere et universi orbis ordinem constituisse; hoc ab eo inopia simul et expletio nuncupatur. Inopia quidem secundum eum est mundi distributio, conflagratio autem expletio. «Ignis enim, ait, superveniens «erit judex et consumptor omnium.» In hoc autem capitali verbo, «omnia «simul,» proprium animi sensum exhibuit; hoc autem ipso paucis demonstravi Noetianæ hæreseos sensum non Christi sed Heracliti esse discipulum. Creatum enim mundum sui ipsius demiurgum et conditorem fuisse ita declarat: «Deus est, ait, dies, nox, hyems, æstas, bellum, pax, ex«pletio, esuries,» omnia inter se pugnantia. Hic est sensus: «Immuta«tur vero, veluti quum thuribus thus commiscetur; nuncupatur secundum

1. Ἔνθα δ' ἔοντι cod.; Ἔνθαδε ἐόντας Bern.; ἔνθα Θεὸν δεῖ Saupp. — 2. φύλακα Saupp. – ἐγερτὶ ζώντων Bern. Bunsen.; ἐγερτιζόντων cod. Mill. — 3. Cf. Clem. Alex. p. 235 (edit. Potter): Οἶδεν Ἡράκλειτος διὰ πυρὸς κάθαρσιν τῶν κακῶς βεβιωκότων. — 6. καλεῖς cod. — 11. ἐπέδειξε Bern. — 12. πρῶτον cod. Mill. pro ποιητὸν, corr. Bern. — 15. ὁπόταν cod. – [θύωμα] add. Bern. Buns.; συμμιγέα θυώμα[τα διαφόροις ὀνόμα]σιν conj. R. Scottus.

«μασιν· [ὃ] ὀνομάζεται καθ' ἡδονὴν ἑκάστου.» Φανερὸν δὲ πᾶσι τοὺς νοητοὺς Νοητοῦ διαδόχους καὶ τῆς αἱρέσεως προστάτας, εἰ καὶ Ἡρακλείτου λέγοις ἂν αὐτοὺς μὴ γεγονέναι ἀκροατάς, ἀλλά γε τὰ Νοητῷ δόξαντα αἱρουμένους ἀναφανδόν, ταὐτὰ ὁμολογεῖν. Λέγουσι γὰρ οὕτως· ἕνα καὶ τὸν αὐτὸν Θεὸν εἶναι πάντων δημιουργὸν καὶ πατέρα, εὐδοκήσαντα δὲ πεφηνέναι τοῖς ἀρχῆθεν δικαίοις ὄντα ἀόρατον. Ὅτε μὲν γὰρ οὐχ ὁρᾶται ἐστὶν ἀόρατος, [ὅτε δὲ ὁρᾶται ὁρατός·] ἀχώρητος δὲ ὅτε μὴ χωρεῖσθαι θέλει, χωρητὸς [284] δὲ ὅτε χωρεῖται. Οὕτως κατὰ τὸν αὐτὸν λόγον ἀκράτητος [καὶ κρατητός,] ἀγέννητος [καὶ γεννητός,] ἀθάνατος καὶ θνητός. Πῶς οὐχ Ἡρακλείτου οἱ τοιοῦτοι δειχθήσονται μαθηταί; μὴ αὐτῇ τῇ λέξει διαφθάσας ἐφιλοσόφησεν ὁ Σκοτεινός; Ὅτι δὲ καὶ τὸν αὐτὸν υἱὸν εἶναι λέγει καὶ πατέρα οὐδεὶς ἀγνοεῖ. Λέγει δὲ οὕτως. Ὅτε μὲν οὖν μὴ γεγένητο ὁ πατήρ, δικαίως πατὴρ προσηγόρευτο. Ὅτε δὲ ηὐδόκησεν γένεσιν

«libidinem uniuscujusque.» Omnibus autem perspicuum est Noeti sectatores et istius hæreseos principes, etsi Heracliti neges eos fuisse discipulos, eadem tamen sentire, quando Noeti placita palam admiserint. Dicunt enim unum et eumdem Deum esse rerum omnium demiurgum et patrem, cui invisibili visum est antiquis viris justis manifestum semetipsum dare. Invisibilis est igitur quando non apparet; quando autem apparet, visibilis; inintelligibilis quando intelligi non vult; intelligibilis quando intelligitur. Ita ex eadem ratione, Deus fit prehensibilis et non prehensibilis, increatus creatusque, æternus et mortalis. Quomodo tales viri Heracliti discipuli non videbuntur esse? Nonne iisdem etiam verbis antea Tenebrosus ille philosophavit? Eumdem esse filium patremque istum asseveravisse nemo nescit. Talia autem loquitur: «Quando pater genitus non erat, pater jure appel«latus est; ubi autem visum est illi semetipsum generationi subjicere, genitus

1. [ὁ] addidi. – *οἰνομέλι* pro *ὀνομάζεται* conj. Rœp.; *ὃ νομίζεται* Word. — 3. *λέγοισαν ἑαυτοὺς* cod. Mill. corr. Bern. – *τῷ* cod. pro *τὰ*. — 4. *ταῦτα* cod. Mill.; *ταὐτὰ* Bern. Buns. — 6. *πεφηκέναι* cod. — 7. *ἦν* cod. pro *ἐστὶν*. – [*ὅτε δὲ ὁρᾶται ὁρατός*] deerant. Cf. infra, lib. X, § 27. Quæ etiam vidit Dunck. — 9. *ἀκράτητος* bis in cod. Secundum delet Mill. Lege cum Bern. *ἀκράτητος* [*καὶ κρατητός*]. — 10. [*καὶ γεννητός*] restit. Bern. Cf. infra, l. X, § 27. — 11. *μηδὲ λέξει* (sic) cod.; *λεξείδια φθάσας* Rœp.; *μὴ* corruptum. — 13. *γένητο* cod.

ὑπομεῖναι, γεννηθεὶς ὁ υἱὸς ἐγένετο αὐτὸς ἑαυτοῦ, οὐχ ἑτέρου. Οὕτως γὰρ δοκεῖ μοναρχίαν συνισῶν, ἓν καὶ τὸ αὐτὸ φάσκων ὑπάρχειν πατέρα καὶ υἱόν καλούμενον, οὐχ ἕτερον ἐξ ἑτέρου, ἀλλ' αὐτὸν ἐξ ἑαυτοῦ, ὀνόματι μὲν πατέρα καὶ υἱὸν καλούμενον κατὰ χρόνων τροπήν, ἕνα δὲ εἶναι τοῦτον τὸν φανέντα, καὶ γένεσιν ἐκ παρθένου ὑπομείναντα, καὶ ἐν ἀνθρώποις ἄνθρωπον ἀνασταφέντα, υἱὸν μὲν ἑαυτὸν τοῖς ὁρῶσιν ὁμολογοῦντα διὰ τὴν γενομένην γένεσιν, πατέρα δὲ εἶναι καὶ τοῖς χωροῦσιν μὴ ἀποκρύψαντα. Τοῦτον παθεῖν ξύλῳ προσπαγέντα καὶ ἑαυτῷ τὸ πνεῦμα παραδόντα, ἀποθανόντα καὶ μὴ ἀποθανόντα, καὶ ἑαυτὸν τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ ἀναστήσαντα, τὸν ἐν μνημείῳ ταφέντα καὶ λόγχῃ τρωθέντα, καὶ ἥλοις καταπαγέντα· τοῦτον τὸν τῶν ὅλων Θεὸν καὶ πατέρα εἶναι λέγει Κλεομένης καὶ ὁ τούτου χορός, Ἡρακλείτειον σκότος ἐπεισάγοντες πολλοῖς.

β'. Περὶ Καλλίστου.

11. Ταύτην τὴν αἵρεσιν ἐκράτυνε Κάλλιστος, ἀνὴρ ἐν κακίᾳ πανοῦργος καὶ ποικίλος πρὸς πλάνην, θηρώμενος τὸν τῆς ἐπισκο-

"factus est suimetipsius filius, non cujusquam alterius." Monarchiam sic videtur constituere, unum et idem dicens patrem esse atque filium, non alterum ex altero procedentem, sed ipsum e semetipso, patrem autem filiumque ex temporum successione nuncupatum. Unum autem illum esse qui mundo apparuit, qui ex virgine ortum subiit, et homo degens inter homines, videntibus se filium esse confitebatur suam propter generationem, iis autem qui intelligebant se patrem esse non celabat. Eumdem quoque passum esse, cruci affixum, spiritumque ipsum sibi ipsi reddidisse, et mortuum fuisse non mortuum et tertia die suscitavisse se ipsum, in monumento sepultum, lancea vulneratum, clavisque perforatum; eum esse Deum atque patrem omnium rerum docet Cleomenes ejusque chorus, Heracliti tenebris plurimos inficientes.

II. DE CALLISTO.

11. Hanc hæresim fulciebat Callistus, vir in omni scelere exercitatissimus, versutissimus ad mendacium, qui episcopalem sedem ambiebat.

1. γεννηθεὶς cod. — 4. Conf. Theod. *Hær. fab.* lib. III, c. III : τοῦτον καὶ υἱὸν ὀνομάζουσι καὶ πατέρα πρὸς τὰς χρείας τοῦτο κἀκεῖνο καλούμενον. — 6. ἀνασταφέντα cod. — 8-9. τοῦτον πάθει, ξύλου προσπαγέντα cod. corr. Wordsw. — 15. ποικῖλος cod. – θηρόμενος cod. An πρὸς πλάνην θηρώμενος?

πῆς Θρόνον. Τὸν [δὲ] Ζεφυρῖνον, ἄνδρα ἰδιώτην καὶ ἀγράμματον καὶ ἄπειρον τῶν ἐκκλησιαστικῶν ὅρων, ὃν πείθων δωρήμασι καὶ ἀπαιτήσεσιν ἀπειρημέναις ἦγεν εἰς ὃ ἐβούλετο, ὄντα δωροληπτην καὶ φιλάργυρον, (285) ἔπειθεν ἀεὶ στάσεις ἐμβαλεῖν ἀναμέσον τῶν ἀδελφῶν, αὐτὸς τὰ ἀμφότερα μέρη ὕστερον κερκωπείοις λόγοις πρὸς ἑαυτοῦ φιλίαν κατασκευάζων· καὶ τοῖς μὲν ἀληθειαν φρονοῦσι ποτὲ κατ' ἰδίαν λέγων τὰ ὅμοια φρονεῖν ἠπάτα· πάλιν δ' αὖ τοῖς τὰ Σαβελλίου ὁμοίως, ὃν καὶ αὐτὸν ἐξέστησε δυνάμενος κατορθοῦν. Ἐν γὰρ τῷ ὑφ' ἡμῶν παραινεῖσθαι οὐκ ἐσκληρύνετο· ἡνίκα δὲ σὺν τῷ Καλλίστῳ ἐμόναζεν, ὑπ' αὐτοῦ ἀνεσείετο πρὸς τὸ δόγμα τὸ Κλεομένους ῥέπειν, φάσκοντος τὰ ὅμοια φρονεῖν. Ὁ δὲ τότε μὲν τὴν πανουργίαν αὐτοῦ οὐκ ἐνόει, αὖθις δὲ ἔγνω, ὡς διηγήσομαι μετ' οὐ πολύ. Αὐτὸν δὲ τὸν Ζεφυρῖνον προάγων δημοσίᾳ ἔπειθε λέγειν· Ἐγὼ οἶδα ἕνα Θεὸν Χριστὸν Ἰησοῦν, καὶ πλὴν αὐτοῦ ἕτερον οὐδένα

Zephyrinum autem, stultum illitteratumque, regularumque Ecclesiæ rudem, quem donis ducens et pro illis vetita ab eo postulans ad illud egit quod ipse volebat. Quippe venalem et pecuniæ avidum permovebat ut dissidia inter fratres semper foveret, dum ipse inde sibi ambarum partium gratiam subdolis sermonibus conciliabat; jam iis qui vera sentiebant singulis dicebat se consona fidei credere et illis fucum faciebat, ac rursus iis similiter qui Sabellii placita tenebant; et eum ipsum decipiebat quem ad recta convertere potuerat. Admonitus enim a me non repugnabat; sed, ubi solus cum Callisto versabatur, excitabatur ab eo ut ad Cleomenis placita relaberetur dicente se fidei similia credere. Istius autem nequitiam tunc non intelligebat, quam postea novit, ut mox exponam. Zephyrinum ipsum stimulans, adducebat ut coram omnibus diceret : Ego novi Deum unum Jesum Christum et præter illum neminem alium genitum atque passibilem.

1. [δὲ] addidi. – Οὗτος τὸν Ζεφυρῖνον Rœp. — 2. δόγμασι cod. Mill. Legendum δωρήμασι. Vide infra; δωροληπτην. Quod etiam legunt Rœper. Bern. — 3. ἀπαντήσεσιν Bern. Pro ἀπειρημέναις Rœp. susp. ἀτεράμνοις et ἀπειρεσίοις; at male. – ὃ βούλετο cod. — 4. ἀναμέσων cod. — 5. κερκώποις cod. — 6. ἑαυτοὺς φιλίαν cod. – μὲν ἐν ἀληθείᾳ conj. Miller. Post ἀληθειαν cod. habet λέγων ὅμοια, quæ hic delenda sunt utpote cum sqq. λέγων τὰ ὅμοια φρονεῖν a librario confusa et repetita. — 7. καθ' ἡδίαν cod.; κατ' ἰδίαν Mill. Cf. Buns. *Hipp. and his age*, t. I, p. 393. κατ' ἰδέαν Wordsw. – αὖ τοῖς Bunsen.; αὐτοῖς cod. Mill. — 8. δυνάμενος Miller. Bunsen.; δυνάμενον cod. — 11. ῥαπεῖν cod.; ῥέπειν conj. Mill.

γενητὸν καὶ παθητόν. Ποτὲ δὲ λέγων· Οὐχ ὁ Πατὴρ ἀπέθανεν, ἀλλὰ ὁ Υἱός, οὕτως ἄπαυστον τὴν στάσιν ἐν τῷ λαῷ διετήρησεν. Οὗ τὰ νοήματα γνόντες ἡμεῖς οὐ συνεχωροῦμεν, ἐλέγχοντες καὶ ἀντικαθιστάμενοι ὑπὲρ τῆς ἀληθείας· ὃς εἰς ἀπόνοιαν χωρῶν διὰ τὸ πάντας αὐτοῦ τῇ ὑποκρίσει συντρέχειν, ἡμᾶς δὲ οὔ, ἀπεκάλει ἡμᾶς διθέους, ἐξεμῶν παρὰ βίαν τὸν ἐνδομυχοῦντα αὐτῷ ἰόν. Τούτου τὸν βίον δοκεῖ ἡμῖν ἀγαπητὸν ἐκθέσθαι, ἐπεὶ κατὰ τὸν αὐτὸν χρόνον ἡμῖν ἐγεγόνει, ὅπως διὰ τοῦ φανῆναι τοῦ τοιούτου τὴν ἀνασπροφήν, εὐεπίγνωστος καὶ ταχεῖα τοῖς νοῦν ἔχουσιν εὐθὺς γένηται ἡ διὰ τούτου ἐπικεχειρημένη αἵρεσις. Οὗτος ἐμαρτύρησεν ἐπὶ Φουσκιανοῦ ἐπάρχου ὄντος Ῥώμης· ὁ δὲ τρόπος τῆς αὐτοῦ μαρτυρίας τοιόσδε ἦν.

12.(286) Οἰκέτης ἐτύγχανε Καρποφόρου τινὸς ἀνδρὸς πιστοῦ ὄντος ἐκ τῆς Καίσαρος οἰκίας. Τούτῳ ὁ Καρποφόρος, ἅτε δὴ ὡς πιστῷ, χρῆμα οὐκ ὀλίγον κατεπίστευσεν, ἐπαγγειλαμένῳ κέρδος προσοίσειν ἐκ πραγματείας τραπεζιτικῆς· ὃς λαβὼν τράπεζαν ἐπεχείρησεν ἐν τῇ λεγομένῃ Πισκινῇ πουπλικῇ, ᾧ οὐκ ὀλίγαι παραθῆκαι τῷ [τότε]

Quum autem aliquando adjiceret : Non Pater, sed Filius mortuus est, infinita in populo dissidia continuabat. Quas ubi sententias cognovimus, refutavimus et adversati sumus, pro vero decertantes, nedum assentiremus. Qui furore insaniens, quia simulatæ ejus virtuti omnes, exceptis nobis, adhærebant, nos διθέους nominabat, evomens violenter conditum intus venenum. Hujus autem vitam, quum nostri coævus exstiterit, optimum videtur exponere, ut ejus vivendi genere cognito, mentis sanæ hominibus jamjam appareat quam molitus sit hæresim. Præfecto Romæ Fusciano fidem confessus est; at istud fuit martyrii genus :

12. Servus erat Callistus cujusdam Carpophori christiani, uniusque de domo Cæsaris. Illi Carpophorus, utpote christiano, summam pecuniæ haud parvam credidit promittenti ex mensaria negotiatione illi lucrum reddere. Acceptam mensam Callistus in eo loco posuit quem vocant *Piscinam publi-*

3. ἐλλέγχοντες cod. — 6. παραβίαν cod. – ἐνδομοιχοῦντα cod. — 9. ταχεῖα cod. Mill.; τάχα Wordsw. Buns. Forsitan ταχεῖα latinismus, pro *in promptu*. – εὐθὺς cod.; εὐθὺς Mill.; εὐήθης Wordsw. Buns. — 9-10. ἐπικεχειρημέναι cod. — 14. ἐπαγγειλάμενος cod. Miller.; ἐπαγγειλαμένῳ conj. Wordsw. — 16. Piscina publica, una ex XIV regionibus Urbis, in qua argentariorum erant tabernæ, Buns. – [τότε] addidi.

χρόνῳ ἐπισ|ευθησαν ὑπὸ χηρῶν καὶ ἀδελφῶν προσχήματι τοῦ Καρποφόρου. Ὁ δὲ ἐξαφανίσας τὰ πάντα ἠπόρει. Οὗ ταῦτα πράξαντος, οὐκ ἔλιπεν ὃς ἀπαγγείλῃ τῷ Καρποφόρῳ· ὁ δὲ ἔφη ἀπαιτεῖν λόγους παρ' αὐτοῦ. Ταῦτα συνιδὼν ὁ Κάλλισ|ος καὶ τὸν παρὰ τοῦ δεσπότου κίνδυνον ὑφορώμενος, ἀπέδρα τὴν φυγὴν κατὰ Θάλασσαν ποιούμενος· ὃς εὑρὼν πλοῖον ἐν τῷ Πόρτῳ ἕτοιμον πρὸς ἀναγωγήν, ὅπου ἐτύγχανε πλέον, ἀνέβη πλευσόμενος. Ἀλλ' οὐδὲ οὕτως λαθεῖν δεδύνηται· οὐ γὰρ ἔλιπεν ὃς ἀπαγγείλῃ τῷ Καρποφόρῳ τὸ γεγενημένον. Ὁ δὲ ἐπισ|ὰς κατὰ τὸν λιμένα, ἐπειρᾶτο ἐπὶ τὸ πλοῖον ὁρμᾶν κατὰ [τὰ] μεμηνυμένα. Τοῦτο δὲ ἦν ἐσ|ὸς ἐν μέσῳ τῷ λιμένι, τοῦ δὲ πορθμέως βραδύνοντος, ἰδὼν πόρρωθεν ὁ Κάλλισ|ος τὸν δεσπότην, ὢν ἐν τῷ πλοίῳ καὶ γνοὺς ἑαυτὸν συνειλῆφθαι, ἠφείδησε τοῦ ζῆν, καὶ ἔσχατα ταῦτα λογισάμενος ἔρριψεν ἑαυτὸν εἰς τὴν Θάλασσαν. Οἱ δὲ ναῦται καταπηδήσαντες εἰς τὰ σκάφη ἄκοντα αὐτὸν ἀνείλοντο·

cam; lapso aliquo tempore, visoque nomine Carpophori, magna pecunia deposita illi credita est a viduis et fidelibus. Qui quum profligasset omnia, in angustiis erat. Talia ab isto patrata non defuit qui Carpophoro nuntiaret; ille autem ab eo rationem sese exacturum dixit. Quod quum Callistus intellexisset, suspicans sibi grande periculum ab hero fore, fugam ad mare molitus est; quum autem in Portu Ostiensi navim invenisset jamjam solvendam, conscendit eam, quocumque vela navis faceret ipse navigaturus. Sed ne sic quidem latere potuit: non defuit enim qui Carpophoro actam rem denuntiaret. Ille profectus ad maritimum littus, secundum ea quæ ipsi delata fuerant, statuit ipse eamdem navim conscendere, quæ adhuc stabat in medio portu. Quum autem navarchus moram traheret, Callistus, de nave herum eminus prospiciens, sentiensque se jamjam comprehensum iri, servandæ vitæ in supremo illo discrimine parum curiosus, dejecit semetipsum in mare. At nautæ in scaphas desilientes invitum

2. *ἐξαφανήσας* cod. — 3. *ἔλειπεν* cod. corrigit Millerus; *οὐκ ἔλιπεν* bis infra. Flagrans latinismus, qui bis recurrit in proxime sequentibus. Bunsen. — 3 et 8. *ἀπαγγείλειε* dicendum erat. — 3. *ἀπαιτεῖν ἂν* conjic. Wordsw. — 6. *ὅποι* Reperus pro *ὅπου*. — 7. *πλέων* cod. Mill. Bunsenius; *πλέον* Reperus. — 10. [*τὰ*] add. Wordsw. Syllabæ *μην* exesæ tenuia vestigia supersunt. — 11. *πόρρωθεν* cod. — 12. *συνηλεῖφθαι* cod. Millerus corr. Wordsw.

τῶν ἀπὸ τῆς γῆς μεγάλα βοώντων, καὶ οὕτως τῷ δεσπότῃ παραδοθεὶς ἐπανήχθη εἰς τὴν Ῥώμην· ὃν ὁ δεσπότης εἰς φίσλρινον κατέθετο. Χρόνου δὲ διελθόντος, ὡς συμβαίνει γίνεσθαι, προσελθόντες ἀδελφοὶ παρεκάλουν τὸν Καρποφόρον ὅπως ἐξαγάγῃ τῆς κολάσεως τὸν δραπέτην, φάσκοντες αὐτὸν ὁμολογεῖν ἔχειν παρά τισι χρῆμα ἀποκείμενον. Ὁ δὲ Καρποφόρος,[257] ὡς εὐλαβής, τοῦ μὲν ἰδίου ἔλεγεν ἀφειδεῖν, τῶν δὲ παραθηκῶν φροντίζειν· πολλοὶ γὰρ αὐτῷ ἀπεκλαίοντο λέγοντες, ὅτι τῷ αὐτοῦ προσχήματι ἐπίστευσαν τῷ Καλλίστῳ ἃ πεπιστεύκεισαν· καὶ πεισθεὶς ἐκέλευσεν ἐξαγαγεῖν αὐτόν. Ὁ δὲ μηδὲν ἔχων ἀποδιδόναι, καὶ πάλιν ἀποδιδράσκειν μὴ δυνάμενος διὰ τὸ φρουρεῖσθαι, τέχνην ϑανάτου ἐπενόησε· καὶ σαββάτῳ σκηψάμενος ἀπιέναι ὡς ἐπὶ χρεώστας, ὥρμησεν ἐπὶ τὴν συναγωγὴν τῶν Ἰουδαίων συνηγμένων, καὶ στὰς κατεστασίαζεν αὐτῶν. Οἱ δὲ κατασταστασθέντες ὑπ' αὐτοῦ, ἐνυβρίσαντες αὐτὸν καὶ πληγὰς ἐμφορήσαντες, ἔσυρον ἐπὶ τὸν Φουσκιανὸν ἔπαρχον ὄντα τῆς πόλεως. Ἀπεκρίναντο δὲ τάδε· Ῥωμαῖοι συνεχώρησαν ἡμῖν τοὺς πατρῴους νόμους δημοσίᾳ ἀναγινώσκειν· οὗτος δὲ ἐπεισελθὼν ἐκώ-

illum retraxere, dum ii qui in littore stabant magnos clamores ederent; ipse hero suo traditus est, a quo Romam reductus ad molam damnatus est. Elapso aliquo temporis spatio, fratres convenientes ut fieri solet, Carpophorum exoraverunt ut pœna servum suum exsolveret, dicentes confiteri eum a quibusdam sibi pecuniæ summam commissam fuisse. Carpophorus, quum pius esset, peculiarem fortunam parum curare se affirmavit, creditas autem pecunias plurimum. Multi enim apud illum conquerebantur dicentes se per nomen ejus allectos Callisto credidisse ea quæ crediderant. Victus tandem precibus jussit servum dimitti. At ille, quum nil haberet unde solveret, neque fugere iterum posset ob custodiam, rationem moriendi commentus est. Die igitur Sabbati, simulans se exire ad debitores, cucurrit ad synagogam Judæorum ubi congregati erant, et adstans cœpit turbare illos. Qui ab eo turbati, contumeliis et plagis confectum ad Fuscianum præfectum urbis traxere. Hanc autem accusationem intentaverunt : «Romani «concessere nobis patrias leges publice legere : iste autem adveniens, impe-

1. οὗτος cod. Mill. corr. Bunsen. — 8. τῷ αὐτῷ cod. — 11. φθορεῖσθαι cod. — 12. σκεψάμενος cod.

λυε κατασιασάζων ἡμῶν, φάσκων εἶναι χρισιανός. Τοῦ δὲ Φουσκιανοῦ πρὸ βήματος τυγχάνοντος, καὶ τοῖς ὑπ' Ἰουδαίων λεγομένοις κατὰ τοῦ Καλλίστου ἀγανακτοῦντος, οὐκ ἔλιπεν ὁ ἀπαγγείλας τῷ Καρποφόρῳ τὰ πρασσόμενα. Ὁ δὲ σπεύσας ἐπὶ τὸ βῆμα τοῦ ἐπάρχου ἐβόα· Δέομαι, κύριε Φουσκιανέ, μὴ σὺ αὐτῷ πίσιευε, οὐ γάρ ἐσιι χρισιανός, ἀφορμὴν δὲ ζητεῖ θανάτου χρήματά μου πολλὰ ἀφανίσας, ὡς ἀποδείξω. Τῶν δὲ Ἰουδαίων ὑποβολὴν τοῦτο νομισάντων, ὡς ζητοῦντος τοῦ Καρποφόρου ταύτῃ τῇ προφάσει ἐξελέσθαι αὐτόν, μᾶλλον ἐπιφθόνως κατεβόων τοῦ ἐπάρχου. Ὁ δὲ κινηθεὶς ὑπ' αὐτῶν, μασιγώσας αὐτόν, ἔδωκεν εἰς μέταλλον Σαρδονίας. Μετὰ χρόνον δὲ ἑτέρων ἐκεῖ ὄντων μαρτύρων, θελήσασα ἡ Μαρκία ἔργον τι ἀγαθὸν ἐργάσασθαι, οὖσα φιλόθεος παλλακὴ

«dire vult, perturbationem injicit, jactans se esse christianum.» Dum autem Fuscianus in tribunali sederet, atque ob expromptas a Judæis in Callistum accusationes irasceretur, fuit qui rei Carpophoro nuntium daret. Hic igitur properans ad tribunal præfecti clamabat : Obsecro te, domine Fusciane, isti ne crede : non enim christianus est; occasionem autem mortis aucupatur, quia magnas meas pecuniæ summas profligavit, ut ego ostendam. Rati autem Judæi effugium illud esse a Carpophoro allatum ut servum suum morti eriperet, multo etiam majori fervore præfectum obsecrabant. Ille ab eis commotus, verberibus Callistum cædi jussit, tradiditque ad Sardiniæ metalla mittendum. Tempore autem elapso, quum in insula martyres alii essent, Marcia, Commodi pellex, Dei amans, quum statuisset aliquid boni

1-2. Φοσκιανοῦ cod. — 1 sqq. De Judæis Romæ incolis ibi sacra patria colentibus conf. Joseph. *Antiq.* lib. XIX, § 10; Lampr. *Elag.* III; *Alex. Sev.* XXII. — 3. ἐπαγγείλας cod. Mill. Buns.; ἀπαγγείλας Rœp. — 5. ἑαυτῷ cod. — 10 sqq. Fodinis ferri celebrem fuisse Sardiniam satis notum ex Rutilii Itinerario, lib. I : «Quæ de Sardoo cespite massa fluit.» Hinc hodie «Ferraria» urbs Sardiniæ de qua Cluverius II, c. XI. Sardiniam pestifero aere infamem fuisse tradit Claudianus, B. Gild. v. 514, monente Cluverio. Huc martyres fuerunt deportati. Wordsw. — 12. παλακὴ cod. De Marcia Dio Cassius, LXXII, IV: ἱσιορεῖται δὲ αὕτη πολλά τε ὑπὲρ τῶν χρισιανῶν σπουδάσαι καὶ πολλὰ αὐτοὺς εὐεργετηκέναι ἅτε καὶ παρὰ Κομμόδῳ πᾶν δυναμένη. Wordsw. Marciam, Commodi imperatoris concubinam, deinde interfectricem, ab Hippolyto vocari φιλόθεον fortasse mireris : sed hoc, ut opinor, et uti jam docuit censor Arnoldianus (p. 591), εἰρωνικῶς scripsit noster. Quo, quæris, animo? eodem fortasse quo Carpophorum pium hominem

Κομόδου, προσκαλεσαμένη τὸν μακάριον[288] Οὐίκτορα, ὄντα ἐπίσκοπον τῆς Ἐκκλησίας κατ' ἐκεῖνο καιροῦ, ἐπηρώτα τίνες εἶεν ἐν Σαρδονίᾳ μάρτυρες. Ὁ δὲ πάντων ἀναδοὺς τὰ ὀνόματα, τὸ τοῦ Καλλίστου οὐκ ἔδωκεν, εἰδὼς τὰ τετολμημένα παρ' αὐτοῦ. Τυχοῦσα οὖν τῆς ἀξιώσεως ἡ Μαρκία παρὰ τοῦ Κομόδου, δίδωσι τὴν ἀπολυσίμην ἐπιστολὴν Ὑακίνθῳ τινὶ σπάδοντι πρεσβυτέρῳ, ὃς λαβὼν διέπλευσεν εἰς τὴν Σαρδονίαν, καὶ ἀποδοὺς τῷ κατ' ἐκεῖνο καιροῦ τῆς χώρας ἐπιτροπεύοντι, ἀπέλυσε τοὺς μάρτυρας, πλὴν τοῦ Καλλίστου. Ὁ δὲ γονυπετῶν καὶ δακρύων ἱκέτευε καὶ αὐτὸς τυχεῖν ἀπολύσεως. Δυσωπηθεὶς οὖν ὁ Ὑάκινθος ἀξιοῖ τὸν ἐπίτροπον Φάσκων Ῥρέψας εἶναι Μαρκίας, τασσόμενος αὐτῷ τὸ ἀκίνδυνον. Ὁ δὲ πεισθεὶς ἀπέλυσε καὶ τὸν Κάλλιστον· οὗ παραγενομένου ὁ Οὐίκτωρ πάνυ ἤχθετο ἐπὶ τῷ γεγονότι· ἀλλ' ἐπεὶ εὔσπλαγχνος ἦν, ἡσύχασε·

facere, arcessitum beatum Victorem, Ecclesiæ id temporis episcopum, interrogavit quinam essent in Sardinia martyres. Cunctorum ille quum proferret nomina, siluit tamen Callisti nomen, cujus ausa noverat. Marcia autem, gratia a Commodo impetrata, liberatrices litteras seniori cuidam eunucho, Hyacintho nomine, credidit. Quibus acceptis, in Sardiniam navigavit, traditisque litteris ei qui id temporis provinciam administrabat, cunctos martyres, excepto Callisto, pœna exsolvit. Callistus autem ad genua ejus procumbens et lacrymas fundens exoravit ut et ipse libertate donaretur. Cujus precibus motus a provinciæ rectore Hyacinthus veniam rogat, dicens a se Marciam educatam esse, neque rem ei periculosam fore. Ille consiliis parens Callistum cum cæteris dimisit. Quo Romam regresso, eventum Victor ægerrime tulit; at, quum misericors esset, conticuit. Attamen, ut probra

sed tamen fœneratorem, et Hyacinthum presbyterum sed tamen spadonem, dixisse videtur, ut Ecclesiæ disciplinam tum temporis nutantem tacite notaret. Wordsw. Cf. *Mémoire sur Marcia*, par M. Ch. Lenormant, 1858. — 4. τολμημένα cod. — 5-6. ἀπολυσίμην cod. Millerus, Buns. Wordsw.; ἀπολύσιμον Dunck. — 9-10. ἀπολύσεως post ἐπίτροπον supplevit Bunsen. at perperam. — 11. Ῥρέψας vitiosam lectionem conj. Mill.; Ῥρέψας *altor* ut Φύσας *genitor* Rœperus. Quocum consentiunt R. Scott. Duncker. Hic Ῥρέψας pro τροφεύς ut Ῥρέψας αὐτῶν in cippo sepulcrali apud Schæfer ad *Greg. Corinth.* p. 614. Wordsw. – τὸ τασσόμενον, αὐτῷ δὲ εἶναι ἀκίνδυνον Buns. primum conj.; deinde πραξομένης vel ταξομένης αὐτῷ τὸ ἀκίνδυνον. Forsitan legendum συντασσόμενος.

φυλασσόμενος δὲ τὸ ὑπὸ πολλῶν ὄνειδος (οὐ γὰρ ἦν μακρὰν τὰ ὑπ' αὐτοῦ τετολμημένα), ἔτι δὲ καὶ τοῦ Καρποφόρου ἀντιπίπτοντος, πέμπει αὐτὸν καταμένειν ἐν Ἀνθείῳ, ὁρίσας αὐτῷ μηνιαῖόν τι εἰς τροφάς· μεθ' οὗ κοίμησιν Ζεφυρῖνος, συναράμενον αὐτὸν σχὼν πρὸς τὴν κατάσταsιν τοῦ κλήρου, ἐτίμησε τῷ ἰδίῳ κακῷ, καὶ τοῦτον μεταγαγὼν ἀπὸ τοῦ Ἀνθείου εἰς τὸ κοιμητήριον κατέστησεν. Ὦ ἀεὶ συνὼν καί, καθὼς ἔφθασας προεῖπον, ὑποκρίσει αὐτὸν θεραπεύων ἐξηφάνισε μήτε κρῖναι τὰ λεγόμενα δυνάμενον μήτε νοοῦντα τὴν τοῦ Καλλίστου ἐπιβουλὴν πάντα αὐτῷ πρὸς ἃ ἤδετο ὁμιλοῦντος. Οὕτω μετὰ τὴν τοῦ Ζεφυρίνου τελευτήν, νομίζων τετυχηκέναι [289] οὗ ἐθηρᾶτο, τὸν Σαβέλλιον ἀπέωσεν ὡς μὴ φρονοῦντα ὀρθῶς, δεδοικὼς ἐμὲ καὶ νομίζων οὕτω δύνασθαι ἀποτρίψασθαι τὴν πρὸς τὰς Ἐκκλησίας κατηγορίαν, ὡς μὴ ἀλλοτρίως φρονῶν. Ἦν οὖν γόης καὶ πανοῦργος καὶ ἐπὶ χρόνῳ συνήρπασε πολλούς. Ἔχων δὲ καὶ τὸν ἰὸν ἐγκείμε-

multorum effugeret (non multum enim præterfluerat tempus ex quo facinora Callistus patraverat), semperque conquerenti Carpophoro satisfaceret, jussit ut Antium peteret, certa ad victum pecuniæ summa in menses singulos adscripta. Post autem Victoris mortem, Zephyrinus Callistum sibi socium elegit ad res cleri gubernandas et proprio sui ipsius damno hoc honore eum affecit; Antio remeare jussit et ad cœmeterii custodiam apposuit. Callistus quum semper Zephyrino adesset, eique, ut jam ante dixi, subdole serviret, ita eum ad nihilum redegit, ut ea quæ dicebat non jam ponderaret senex neque consilia perspiceret Callisti, omnia ad oblectationem ipsius annuentis. Itaque post mortem Zephyrini, ratus sibi id contigisse quod aucupatus fuerat, Sabellium utpote a vera fide abhorrentem extrusit, revera formidans me, et sperans ita accusationem apud Ecclesias sese abstergere posse quasi non aliena sentiret. Fraudulentus homo iste erat scelerumque omnium artifex, et facto tempore plurimos decepit. Quum autem inclu-

1. *τὸν... ὄνειδον* cod. Miller. — 3-4. *ἐκτρόφῖς* cod. prima manus; *ἐκτροφάς* secunda manus. Miller. Bunsen.; *ἐκτροφῆς* Dunck. Lege *εἰς τροφάς*, *ἐκ* et *εἰς* confusis. — 4. *κύμεσιν* cod. — *σ..ἀράμενον* cod. duabus litteris exesis; *συναράμενον* Miller.; *συναράμενον... ἀρηγόν* socium Bunsen. — 5. Pro *κατάσταsιν* Wordsw. conj. *κατάσχεσιν*, et Saupp. *κατασταsίασιν*. De cœmeterio Callisti in via Appia, cf. Aringhi *Roma subterr.* III, c. XI; Ruggieri, p. 397; J. Spencer Northcote, *The Roman catacombs*, c. V. — 8. *ἐξεφάνισε* cod. Mill. Buns.; *ἐξηφάνισε* Rœp.

νον ἐν τῇ καρδίᾳ, καὶ εὐθέος μηδὲν Φρονῶν, ἅμα δὲ καὶ αἰδούμενος τὰ ἀληθῆ λέγειν, διὰ τὸ δημοσίᾳ ἡμῖν ὀνειδίζοντα εἰπεῖν· Δίθεοι ἐσλέ, ἀλλὰ καὶ διὰ τὸ ὑπὸ τοῦ Σαβελλίου συχνῶς κατηγορεῖσθαι ὡς παραβάντα τὴν πρώτην πίστιν, ἐφεῦρεν αἵρεσιν τοιάνδε, λέγων τὸν Λόγον αὐτὸν εἶναι Υἱόν, αὐτὸν καὶ Πατέρα, ὀνόματι μὲν καλούμενον, ἓν δὲ ὄντα Πνεῦμα ἀδιαίρετον· οὐκ ἄλλο εἶναι Πατέρα, ἄλλο δὲ Υἱόν, ἓν δὲ καὶ τὸ αὐτὸ ὑπάρχειν, καὶ τὰ πάντα γέμειν τοῦ Θείου Πνεύματος τά τε ἄνω καὶ κάτω, καὶ εἶναι τὸ ἐν τῇ Παρθένῳ σαρκωθὲν Πνεῦμα οὐχ ἕτερον παρὰ τὸν Πατέρα, ἀλλὰ ἓν καὶ τὸ αὐτό. Καὶ τοῦτο εἶναι τὸ εἰρημένον· «Οὐ πιστεύεις ὅτι ἐγὼ ἐν «τῷ Πατρί, καὶ ὁ Πατὴρ ἐν ἐμοί;» Τὸ μὲν γὰρ βλεπόμενον, ὅπερ ἐσλὶν ἄνθρωπος, τοῦτο εἶναι τὸν Υἱόν, τὸ δὲ ἐν τῷ Υἱῷ χωρηθὲν Πνεῦμα τοῦτο εἶναι τὸν Πατέρα· οὐ γάρ, φησίν, ἐρῶ δύο Θεούς,

sum in corde virus gerens, nihil recte sentiens, et vera dicere reveritus, coram omnibus contumeliose nobis dixisset, Δίθεοι estis, atque etiam quum indesinenter Sabellius eum insequeretur tanquam priscam fidem violavisset, hanc hæresim novam excudit : Verbum scilicet esse ipsum Filium, eumdemque Patrem nuncupatum, unum autem esse Spiritum indivisum ; non aliud Patrem esse, aliud Filium, sed unum idemque esse ; omnia Spiritu divino in cœlo et in terris abundare, Spiritumque illum in utero Virginis incarnatum non alium esse ac Patrem, sed unum et idem esse. Illud enim significare quod dictum est : «Nonne credis quia sum in Patre et Pater in «me est?» Visibilem enim partem, quæ homo est, hanc esse Filium ; inclusum autem in Filio Spiritum Patrem esse : «Non enim, ait, dicam duos

1. *εὐθέως* cod. Miller. Bunsen. ; *εὐθέος* R. Scottus. Cum his conf. Orig. Lib. in Epist. ad Tit. : «Ne illos quidem sine pe«riculo esse Ecclesiæ sociari... qui super«stitiose magis quam religiose, uti ne vi«deantur duos deos dicere, neque rursum «negare Salvatoris deitatem, unam eam«demque subsistentiam Patris ac Filii as«severant, id est, duo quidem nomina «secundum diversitatem causarum reci«pientem, unam tamen *ὑπόστασιν* sub«sistere, id est, unam personam duobus «nominibus subjacentem, qui latine Pa«tripassiani appellantur.» — 4. *παραβάντος* cod. Mill. corr. Wordsw. *os* et *α* facillime confusis in codd. ut jam notavimus. — 6. Hic aliquid excidisse conj. Mill. *ἄλλο καλούμενον* susp. Wordsw. — *ὂν τὸ* cod. ; *ὄντα* Buns. Quæ sola sincera lectio est. — *οὐκ ἄλο* cod. — 7. *γεμεῖν* cod. — 10-11. Conf. Evang. sec. B. Joan. XIV, 11.

Πατέρα καὶ Υἱόν, ἀλλ' ἕνα. Ὁ γὰρ ἐν αὐτῷ γενόμενος Πατήρ, προσλαβόμενος τὴν σάρκα ἐθεοποίησεν ἑνώσας ἑαυτῷ, καὶ ἐποίησεν ἕν, ὡς καλεῖσθαι Πατέρα καὶ Υἱόν, ἕνα Θεόν, καὶ τοῦτο ἓν ὂν πρόσωπον μὴ δύνασθαι εἶναι δύο, καὶ οὕτως τὸν Πατέρα συμπεπονθέναι τῷ Υἱῷ· οὐ γὰρ θέλει λέγειν τὸν Πατέρα πεπονθέναι καὶ ἓν εἶναι πρόσωπον [οὕτω πως ἐλπίζων] ἐκφυγεῖν τὴν εἰς τὸν Πατέρα βλασφημίαν, ὁ ἀνόητος καὶ ποικίλος, (290) ὁ ἄνω κάτω σκεδάζων βλασφημίας, ἵνα μόνον [οὐ] κατὰ τῆς ἀληθείας λέγειν δοκῇ, ποτὲ μὲν εἰς τὸ Σαβελλίου δόγμα ἐμπίπλων, ποτὲ δὲ εἰς τὸ Θεοδότου οὐκ αἰδεῖται. Τοιαῦτα ὁ γόης τολμήσας, συνεστήσατο διδασκαλεῖον κατὰ τῆς Ἐκκλησίας οὕτως διδάξας, καὶ πρῶτος τὰ πρὸς τὰς ἡδονὰς τοῖς ἀνθρώποις συγχωρεῖν ἐπενόησε, λέγων πᾶσιν ὑπ' αὐτοῦ ἀφίεσθαι ἁμαρτίας. Ὁ γὰρ παρ' ἑτέρῳ τινὶ συναγόμενος καὶ λεγόμενος χριστιανὸς ὅ τι ἂν ἁμάρτῃ, φασίν, οὐ λογίζεται αὐτῷ ἡ ἁμαρτία, εἰ προσδράμοι τῇ τοῦ Καλλίστου σχολῇ· οὗ τῷ ὄρῳ ἀρεσκόμενοι πολλοὶ συνείδησιν πεπληγότες, ἅμα τε καὶ ὑπὸ πολλῶν αἱρέσεων ἀπο-

«esse deos, Patrem et Filium, sed unum dicam.» In Filio enim moratus Pater, susceptam a se carnem divinam effecit unamque, ita ut Pater Filiusque vocaretur unus Deus, qui, quum una persona sit, duplex esse non potest; et eo sensu dicitur Pater esse passus una cum Filio. Asseverare enim non audet passum esse Patrem cum Filio, unamque esse personam, eo modo sperans blasphemias in Patrem effugere; demens ille et sceleris artifex, blasphemias supra et infra dispergens, dummodo non videatur contra veritatem loqui, minime eum pudet in errores Sabellii modo, modo Theodoti incidere. Quum talia deceptor iste ausus esset, scholam instituit adversus Ecclesiam, ut ita docéret; hominumque pravis cupiditatibus indulgere primus molitus est, dicens a se peccata omnibus remitti. Quicumque enim christianus dictus, ab alio fuerat seductus, et scelus aliquod commiserat, non reddebat rationem de peccato, modo ad scholam Callisti confugisset. Cujus definitione gaudentes multi, conscientia cruciati, iidemque ab hæ-

4. συνπεπονθέναι cod. — 6. Uncis inclusa supplevit Bunsenius, quæ forsan delenda sunt, et legendum ἐκφυγών. — 7. σχεδιάζων cod. Mill.; σκεδάζων R. Scott. Buns. — 8. [οὐ] restitui. — 12. συγχαρεῖν cod. — 14. εἴ τι cod.; Mill. conj. ὅ τι.

ἐληθέντες, τινὲς δὲ καὶ ἐπὶ καταγνώσει ἔκβλητοι τῆς Ἐκκλησίας ὑφ' ἡμῶν γενόμενοι, προσχωρήσαντες αὐτοῖς, ἐπλήθυναν τὸ διδασκαλεῖον αὐτοῦ. Οὗτος ἐδογμάτισεν ὅπως εἰ ἐπίσκοπος ἁμάρτοι τι, εἰ καὶ πρὸς θάνατον, μὴ δεῖν κατατίθεσθαι. Ἐπὶ τούτου ἤρξαντο ἐπίσκοποι καὶ πρεσβύτεροι καὶ διάκονοι δίγαμοι καὶ τρίγαμοι καθίσλασθαι εἰς κλήρους. Εἰ δὲ καί τις ἐν κλήρῳ ὢν γαμοίη, μένειν τὸν τοιοῦτον ἐν τῷ κλήρῳ ὡς μὴ ἡμαρτηκότα· ἐπὶ τούτῳ φάσκων εἰρῆσθαι τὸ ὑπὸ τοῦ ἀποσ'όλου ῥηθέν, «Σὺ τίς εἶ ὁ κρίνων ἀλλότριον «οἰκέτην;» Ἀλλὰ καὶ παραβολὴν τῶν ζιζανίων πρὸς τοῦτο ἔφη λέγεσθαι· «Ἄφετε τὰ ζιζάνια συναύξειν τῷ σίτῳ,» τουτέσ'ιν ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ τοὺς ἁμαρτάνοντας. Ἀλλὰ καὶ τὴν κιβωτὸν τοῦ Νῶε εἰς ὁμοίωμα Ἐκκλησίας ἔφη γεγονέναι, ἐν ᾗ καὶ κύνες καὶ λύκοι καὶ κόρακες, καὶ πάντα τὰ καθαρὰ καὶ ἀκάθαρτα· οὕτω φάσκων δεῖν εἶναι ἐν Ἐκκλησίᾳ ὁμοίως· καὶ ὅσα [201] πρὸς τοῦτο δυνατὸς ἦν συνάγειν οὕτως ἡρμήνευσεν· οὗ οἱ ἀκροαταὶ ἡσθέντες τοῖς δόγμασι διαμένουσιν ἐμπαίζοντες ἑαυτοῖς τε καὶ πολλοῖς, ὧν τῷ διδασκαλείῳ

resibus repudiati, imo nonnulli Ecclesia a nobis facto judicio ejecti, accedentes discipulis ejus, scholam illius compleverunt. Inter credenda iste constituit non deponendum episcopum esse quum peccaverit, vel si capitale flagitium admiserit. Vigente eo, episcopi sacerdotesque et diaconi, post duas tresve nuptias, inter clericos locum obtinere cœperunt. Quin etiam, si quis ex clericis uxorem duceret, in ordine manere eum jubebat, quasi flagitii nihil admisisset. Quo referendum aiebat apostoli verbum : «Tu quis es qui «judices servum alienum?» Atque etiam lolii parabolam, «Sinite zizania «crescere cum tritico,» id est, sinite peccatores in Ecclesia manere. Dicebat etiam Ecclesiæ instar arcam Noe fuisse, qua canes, lupi, corvi, aliaque omnia pura et impura animantia comprehendebantur; oportere autem item esse de Ecclesia. Quæcumque demum valebat ad hoc docendum congerere, eo modo interpretabatur; auditoresque placitis illius allecti, etiam nunc illa tenent, semetipsos illudentes aliosque plurimos quorum turbæ ad ejus scho-

1. ἔκκλητοι cod. — 6. ὢν γνώμη cod. — 8-9. Conf. B. Pauli ad Rom. XIV, 4. — 9. πρὸς τούτῳ cod. Bunsen.; πρὸς τοῦτο Mill. — 10. Cf. Evang. sec. Matth. XIII, 29. — 16. ἐμπέζοντες cod. – διδασκαλείων cod.

συῤῥέουσιν ὄχλοι. Διὸ καὶ πληθύνονται, γαυριώμενοι ἐπὶ ὄχλοις διὰ τὰς ἡδονὰς, ἃς οὐ συνεχώρησεν ὁ Χριστός· οὗ καταφρονήσαντες οὐδένα ἁμαρτεῖν κωλύουσι, φάσκοντες αὐτοὶ ἀφιέναι τοῖς εὐδοκοῦσι· καὶ γὰρ καὶ γυναιξὶν ἐπέτρεψεν, εἰ ἄνανδροι εἶεν καὶ ἡλικίᾳ τινὸς καίοιντο ἀναξίου τῆς ἑαυτῶν ἀξίας ἣν μὴ βούλοιντο καθαιρεῖν διὰ τοῦτο, νομίμως γαμηθῆναι ἔχειν ἕνι ὃν ἂν αἱρήσωνται σύγκοιτον, εἴτε οἰκέτην, εἴτε ἐλεύθερον, καὶ τοῦτον κρίνειν ἀντὶ ἀνδρὸς μὴ νόμῳ γεγαμημένην. Ἔνθεν ἤρξαντο ἐπιχειρεῖν πισταὶ λεγόμεναι ἀτοκίοις φαρμάκοις καὶ τῷ περιδεσμεῖσθαι πρὸς τὸ τὰ συλλαμβανόμενα καταβάλλειν, διὰ τὸ μήτε ἐκ δούλου βούλεσθαι ἔχειν τέκνον μήτε ἐξ εὐτελοῦς, διὰ τὴν συγγένειαν καὶ ὑπέρογκον οὐσίαν. Ὁρᾶτε εἰς ὅσην ἀσέβειαν ἐχώρησεν ὁ ἄνομος μοιχείαν καὶ φόνον ἐν τῷ

lam certatim currunt. Itaque crescunt et numero gloriantur voluptatibus aucto quibus Christus interdixerat. Quem ipsum contemnentes neminem a peccato prohibent, dicentes posse seipsos peccata remittere bene credentibus. Quin etiam feminis concessit, si quæ innuptæ erant, et flore juvenis ardescebant ipsarum loco indigni et dignitate quam pessumdare nolebant, idcirco, inquam, concessit licitum esse ut nuberent uni illi quem maritum optaverint, seu mancipium esset, seu liber, et eumdem pro vero marito habere cui vel invita lege nupserint. Exinde cœperunt mulieres fideles nuncupatæ uti medicamentis partum impedientibus et fasciis ut conceptum fœtum ejicerent, quum nollent vel ex servo, vel ex humilis loci viro, ob suos propinquos et immensas fortunas, genitum fructum parturire. Videtis in quantam impietatem vir iste nequam processerit, mœchiam una cum cæde edo-

3. *οὐδένα* Buns.; *οὐδὲν* cod. Miller. — *αὐτῷ* cod.; *αὐτὸν* Miller.; *αὐτοὺς* Bunsen. — 4 sqq. *εἰ ἄνανδροι εἶεν καὶ ἡλικίᾳ τε τε καίοντα ἐναξία ἡ ἑαυτῶν ἀξίαν ἣν μὴ βούλοιντο καθαίρειν. Διὰ τοῦτο νομίμως γαμηθῆναι ἔχει ἕνα* cod. quæ corrigere plures tentaverunt. Legi ut Rœperus. Millerus autem conjecit : *ἐπέτρεψεν* (*ἁμαρτεῖν*)... *ἡλικίᾳ καίοιντο αἱ ἐν ἀξίᾳ, τὴν ἑαυτῶν ἣν* (sive *εἰ*) *κ. τ. λ.* Bunsenius legit : *καὶ ἡλικίᾳ γε ἐκκαίοιντο* (*ἀνάξιαι αἱ ἑαυτῶν ἀξίαν μὴ βούλοιντο καθαιρεῖν*), *διὰ... ἐνὶ κ. τ. λ.* Wordsworthius autem : *καὶ ἡλικιώτῃ καίοιντο ἀναξίῳ, ἣ ἑαυτῶν ἀξίαν μὴ βούλοιντο καθαιρεῖν, διὰ τοῦτο νομίμως ἐκείνῳ ὃ κ. τ. λ.* Doellingerus in libro *Hippol. und Kallistus : καὶ ἡλικίᾳ καίονται* (vel *καίοιντο*), *ἀναξία, τὴν ἑαυτῶν ἀξίαν ἣν μὴ βούλοιντο καθαίρειν. Διὰ τοῦτο κ. τ. λ.* — 8. *ἤρξατο* cod. — 9. *ἀτοκίᾳ περιδεσμεῖσθαι καὶ φαρμάκοις* cod. Miller.; *ἀτοκίοις φαρμάκοις καὶ τῷ περιδεσμεῖσθαι* Bunsen.; *ἐπ' ἀτοκίᾳ περιδεσμεῖσθαι καὶ φαρμακεύεσθαι* Rœper.

αὐτῷ διδάσκων! Καὶ ἐπὶ τούτοις τοῖς τολμήμασιν ἑαυτοὺς οἱ ἀπηρυθριασμένοι καθολικὴν Ἐκκλησίαν ἀποκαλεῖν ἐπιχειροῦσι, καί τινες νομίζοντες εὖ πράττειν συντρέχουσιν αὐτοῖς. Ἐπὶ τούτου πρώτως τετόλμηται δεύτερον αὐτοῖς βάπτισμα. Ταῦτα μὲν οὖν ὁ Θαυμασιώτατος Κάλλιστος συνεστήσατο, οὗ διαμένει τὸ διδασκαλεῖον φυλάσσον τὰ ἔθη καὶ τὴν παράδοσιν, μὴ διακρῖνον τίσι δεῖ κοινωνεῖν, πᾶσιν ἀκρίτως προσφέρων τὴν κοινωνίαν· ἀφ' οὗ καὶ τὴν τοῦ ὀνόματος μετέσχον ἐπίκλησιν καλεῖσθαι [292] διὰ τὸν πρωτοστατήσαντα τῶν τοιούτων ἔργων Κάλλιστον, Καλλιστιανοί.

γ'. Περὶ Ἐλκεσαίων.

13. Τούτου κατὰ πάντα τὸν κόσμον διηχηθείσης τῆς διδασκαλίας, ἐνιδὼν τὴν πραγματείαν ἀνὴρ δόλιος καὶ ἀπονοίας γέμων,

cens! Post tales ausus, semetipsos impudentes catholicam Ecclesiam nuncupare aggrediuntur, et nonnulli credentes recte facere illos subsequuntur. Eo quoque pontifice sunt primum ausi secundo baptismate baptizare. Talia peregit admirabilis iste Callistus, cujus perstat schola, mores magistri servans et tradita omnia, neque discernens quibuscum sit communicandum, at cunctis temere offerens communionem. Ab isto quoque cognomen sectatores mutuati sunt, et de primo talium facinorum auctore Callisto, Callistiani vocati sunt.

III. DE ELCHASAITIS.

13. Hujus doctrina quum per universum orbem sparsa esset, rem actam inspiciens vir vaferrimus et impudentia affluens, nomine Alcibiades, Apa-

1. τολμήσασιν cod. — 1-2. ἀπερυθριασμένοι cod. Conf. Tertull. *De Pudicitia*, c. 1. Pontifex Maximus, episcopus episcoporum, dicit: «Ego et mœchiæ et «fornicationis delicta pœnitentia functis «dimitto.» — 3. τούτοις Rœper. pro αὐτοῖς. — 4. τετόλμηται] litteræ ὁλμ exesæ in cod. Mill. – βάπτησμα cod. — 7. Mill. conj. πᾶσι δ' ἀκρίτως. — Cap. III, tit. De Elcesæis lege et cum nostro conf. Euseb. *Hist. eccl.* lib. VI, c. XXXVIII; B. Epiphan. *Hær.* XIX; Theod. *Hær. fab.* II, c. VII, et quæ de hoc loco erudite disquisivit D. Chwolsohn in libro *Die Ssabier und der Ssabismus*, Band I, p. 114-116; conf. etiam A. Ritschl, in *Zeitschrift für die historische Theologie*, herausgegeben von Dr Christ. Wilh. Niedner. Jahrgang 1853, Heft 4, p. 573 sqq., et *Historiam Romanæ Ecclesiæ sub SS. PP. Victore, Zephyrino et Callisto*, quam edidi, Parisiis, an. 1858, p. 103-105.

Ἀλκιβιάδης τις καλούμενος, οἰκῶν ἐν Ἀπαμείᾳ τῆς Συρίας, γοργότερον ἑαυτὸν καὶ εὐφυέστερον ἐν κυβείαις κρίνας τοῦ Καλλίστου, ἐπῆλθε τῇ Ῥώμῃ φέρων βίβλον τινά, φάσκων ταύτην ἀπὸ Σηρῶν τῆς Παρθίας ϖαρειληφέναι τινὰ ἄνδρα δίκαιον Ἠλχασαΐ, ἣν ϖαρέδωκε τινὶ λεγομένῳ Σοβιαΐ χρηματισθεῖσαν ὑπὸ ἀγγέλου, οὗ τὸ ὕψος σχοίνων κδ ὃ γίνεται μίλια ζς· τὸ δὲ ϖλάτος αὐτοῦ σχοίνων δ, καὶ ἀπὸ ὤμου εἰς ὦμον σχοίνων ς· τὰ δὲ ἴχνη τῶν ϖοδῶν αὐτοῦ ἐπὶ μῆκος σχοίνων γ ἡμίσους· ἃ γίνεται μίλια δεκατέσσαρα· τὸ δὲ ϖλάτος σχοίνου ἑνὸς ἡμίσους, τὸ δὲ ὕψος ἡμισχοινίου. Εἶναι δὲ σὺν αὐτῷ καὶ Ϟηλειαν, ἧς τὰ μέτρα κατὰ τὰ ϖροειρημένα εἶναι λέγει· καὶ τὸν μὲν ἄρσενα Υἱὸν εἶναι τοῦ Θεοῦ, τὴν δὲ Ϟηλειαν καλεῖσθαι Ἅγιον Πνεῦμα. Ταῦτα τερατολογῶν, νομίζει ταράσσειν τοὺς μωρούς, λέγων λόγον τοῦτον· εὐηγγελίσθαι τοῖς ἀνθρώποις καινὴν ἄφεσιν ἁμαρτιῶν, ἐπὶ Τραϊανοῦ βασιλείας τρίτῳ· καὶ βάπτισμα ὁρίζει, ὃ καὶ αὐτὸ διηγήσομαι, φάσκων τοὺς ἐν ϖάσῃ

meæ in urbe Syriæ habitans, quum Callisto ipso subtiliorem se et ad verborum præstigias aptiorem existimaret, Romam devenit, quemdam librum afferens; dicebat autem eum a Seribus de Parthica regione allatum a sapiente viro, Elchasai nomine, eumdemque Sobiæ cuidam transmissum ab angelo revelatum fuisse. Angelus autem ille altus erat viginti quatuor schœnos, quod efficit viginti quatuor milliaria; latitudo autem ejus quatuor; sex denique ab humero ad humerum schœni erant. Vestigia autem pedum illius in longitudinem trium schœnorum et dimidii, quæ efficiunt milliaria quatuordecim; latitudo vero unius schœni et dimidii et altitudo dimidiati schœni. Erat cum eo femina cujus mensura corporis mensuræ illius apte congruebat; mas quidem Filius Dei erat, femina autem vocabatur Spiritus Sanctus. Portentosa illa temere effutiens, videbatur sibi ignaris fucum facere : affirmabat enim Elchasai hominibus novam peccatorum remissionem revelavisse, tertium annum Trajano imperante, et baptismum præscripsisse, de quo ipso mox loquar. Dicebat igitur homines omni libidine, corruptioneque et

1. Ἀλκηβιάδης cod. — 3. ἀποσηρῶν cod. — 4. Ἠλχασαΐ, de hoc nomine cf. Chwolsohn l. l. — 6. σχοινίων cod. Mill. Buns.; σχοίνων Rœp. — 9. ἡμισχοίνου cod. Mill. Buns. corr. Rœper. — 13. λέγων, λέγων cod.; λέγων Mill. Bunsen.; λέγων λόγον R. Scott. — 15. αὐτῷ cod. corr. Mill.

ἀσελγείᾳ καὶ μιασμῷ καὶ ἀνομήμασιν ἐμφυρέντας, εἴ τις πιστὸς εἴη, ἐπιστρέψαντα καὶ τῆς βίβλου κατακούσαντα καὶ πιστεύσαντα, ὁρίζει βαπτίσματι λαμβάνειν ἄφεσιν ἁμαρτιῶν. Ταῦτα δὲ ἐτόλμησε τεχνάσαι τὰ πανουργήματα ἀπὸ τοῦ προειρημένου δόγματος ἀφορμὴν λαβών, οὗ παρεστήσατο Κάλλιστος. Ἰδομένους[293] γὰρ κατανοήσας πολλοὺς ἐπὶ τοιαύτῃ ἐπαγγελίᾳ εὐκαίρως ἐνόμισεν ἐπιχειρεῖν. Καὶ τούτῳ δὲ ἡμεῖς ἀντιστάντες, οὐκ εἰάσαμεν ἐπιπολὺ πλανηθῆναι πολλούς, ἐλέγξαντες εἶναι τοῦτο πνεύματος νόθου ἐνέργειαν καὶ ἐπίνοιαν πεφυσιωμένης καρδίας· καὶ τοῦτον λύκου δίκην ἐπεγηγερμένον πλανωμένοις προβάτοις πολλοῖς [ἀ] ἀποπλανῶν διεσκόρπισεν ὁ Κάλλιστος. Ἀλλ' ἐπεὶ ἠρξάμεθα, καὶ τὰ τούτου δόγματα οὐ σιωπήσομεν· εἰς φανερόν τε ἀγαγόντες πρότερον τὸν βίον, καὶ δείξαντες τὴν νομιζομένην ἄσκησιν προσποιητὴν ὑπάρχουσαν, αὖθις καὶ τῶν ῥητῶν κεφάλαια παραθήσομαι, ἵνα τοῖς αὐτοῦ ἐγγρά-

nequitia inquinatos, si modo quis sit fidelis, hominem animum attendentem et audito libro credentem, per hoc baptisma peccatorum remissionem accepturum. Hæc ausus est patrare facinora, initium capiens a supradictis doctrinis quas Callistus prius conflaverat. Allectos enim evangelio tali plurimos quum animadverteret, speravit se feliciter conatus effecturum. Nos autem adversus istum restitimus, nec amplius errare multos sivimus, eosque certiores fecimus illud spurii dæmonis opus esse et tumentis superbia cordis inventum, hominemque istum more lupi irruisse in vagantes oves quas aberrans Callistus disperserat. At quandoquidem de homine isto dicere incepimus, ejus dogmata silentio non præteribimus, sed in lucem proferemus ejus vitam et postquam eum simulationis in cultu et ratione vitæ arguerimus,

1. ἀσεγείᾳ cod. – Vocis πιστὸς litteræ στο exesæ in cod. Mill. qui addit τις; εἴ τις πιστὸς εἴη Saupp.; ὡς πιστοὺς εἶναι, καὶ Bunsen. — 2. ἐπιστέψαντα cod. corr. Mill.; ἐπιστρέψαντας..... κατακούσαντας ..... πιστεύσαντας Ritschl. l. l. – ἀκούσαντα Buns. — 3. ἄφεσιν bis in cod. — 5. παρεστήσατο cod. Miller.; προεστήσατο Bunsen. qui non vidit genitivum οὗ ob attractionem hic sinceram esse lectionem. — 6. ἐνόμησεν cod. — 7-8. Pro πλανηθῆναι Wordsw. conjic. πλατυνθῆναι, id est *late diffundi*; at male; non dici potest πλατυνθῆναι πολλούς. — 8. ἐλλέγξαντες cod. — 10. [ἀ] addidit Mill. delet Buns. — 12. φανερὸν τί cod. corr. Miller.; φανερὸν δὲ Sauppius. — 13. δείξαντες καὶ cod. Buns. corr. Mill.

φοις ὁ ἐντυγχάνων ἐνατενίσας ἐπιγνοίη τίς καὶ ὁποία εἴη ἡ τούτῳ τετολμημένη αἵρεσις.

14. Οὗτος νόμου πολιτείαν προβάλλεται δελεάσματος δίκην, φάσκων δεῖν περιτέμνεσθαι καὶ κατὰ νόμον ζῆν τοὺς πεπισ|ευκότας, ἀποσπῶν τινὰ τῶν προειρημένων αἱρέσεων. Τὸν Χρισ|ὸν δὲ λέγει ἄνθρωπον κοινῶς πᾶσι γεγονέναι· τοῦτον δὲ οὐ νῦν πρώτως ἐκ παρθένου γεγεννῆσθαι, ἀλλὰ καὶ πρότερον, καὶ αὖθις πολλάκις γενηθέντα καὶ γεννώμενον, πεφηνέναι καὶ φύεσθαι, ἀλλάσσοντα γενέσεις καὶ μετενσωματούμενον, ἐκείνῳ τῷ Πυθαγορείῳ δόγματι χρώμενος· τοσοῦτον δὲ πεφυσίωνται, ὡς καὶ προγνωσ|ικοὺς ἑαυτοὺς λέγειν, δηλονότι μέτροις καὶ ἀριθμοῖς τῆς προειρημένης Πυθαγορείου τέχνης ἀφορμαῖς χρωμένους. Οὗτοι καὶ μαθηματικοῖς καὶ ἀσ|ρολογικοῖς καὶ μαγικοῖς προσέχουσιν ὡς ἀληθέσι, καὶ τούτοις χρώμενοι παράσσουσι τοὺς ἄφρονας, [ὡς] νομίζειν αὐτοὺς λόγου δυνατοῦ μετέχειν· ἐπαοιδάς τε καὶ [294] ἐπιλόγους τινὰς διδάσκουσι πρός τε κυνοδήκτους καὶ δαιμονιῶντας καὶ ἑτέραις νόσοις κατεχο-

rursus præcipua ejus verba exponemus, ut lector cognoscat quæ et qualis sit hæresis quam conflare ausus est.

14. Judæorum legi congruam rationem vitæ posuit, ut discipulos allicere t, dictitans necesse esse fideles circumcidantur et secundum legem vivant, nonnulla quidem mutuatus ex hæresibus de quibus supra diximus, Christum autem ait natum esse eodem modo quo omnes homines. Sed Pythagorica illa doctrina usus, illum affirmat non nunc primum ex Virgine natum, sed prius et sæpissime genitum et nascentem apparuisse et exstare permutantem generationes et migrantem ex corpore in corpus. Tanta superbia extolluntur, ut sese futuri præscios dicant; quapropter mensuras et numeros usurpant, Pythagoricæ disciplinæ institutis usi. Iidem dogmatibus mathematicis et astrologicis et magicis sese addicunt quasi veræ doctrinæ, quibus artibus insipientium mentem ita turbant, ut illis videantur rationis præpotentis esse participes. Incantationes etiam et formulas quasdam docent in eorum usum qui a cane morsi sunt, vel a dæmone vexantur, vel aliis morbis laborant.

7. γεγενῆσθαι cod. — 11. δῆλον cod.; δηλονότι Mill. — 12. ἀφορμὰς cod. corr. Mill. — 14. [ὡς] add. Mill.

μένους, ὧν οὐδὲ ταῦτα σιωπήσομεν. Ἱκανῶς οὖν τὰς ἀρχὰς αὐτῶν διηγησάμενος τάς τε αἰτίας τῶν τολμημάτων, παρελεύσομαι ἐπιδιηγησάμενος τὰ ἔγγραφα, δι' ὧν εἴσονται οἱ ἐντυγχάνοντες τόν τε λῆρον καὶ τὰ ἄθεα αὐτῶν ἐπιχειρήματα.

15. Τὸ μὲν οὖν βάπτισμα τοῖς ἀπ' αὐτ[οῦ κατηχουμ]ένοις, οὕτως παραδίδωσι, τοιάδε λέγων τοῖς ἀπατωμένοις. Εἴ τις οὖν τέκνῳ ἐπλησίασεν, ἢ οἰῳδήποτε ζῴῳ, ἢ ἄρρενι, ἢ ἀδελφῇ, ἢ θυγατρί, ἢ ἐμοίχευσεν ἢ ἐπόρνευσε, καὶ θέλει ἄφεσιν λαβεῖν τῶν ἁμαρτιῶν, ἀφ' οὗ ἂν ἀκούσῃ τῆς βίβλου ταύτης, βαπτισάσθω ἐκ δευτέρου ἐν ὀνόματι τοῦ μεγάλου καὶ ὑψίστου Θεοῦ, καὶ ἐν ὀνόματι υἱοῦ αὐτοῦ μεγάλου βασιλέως, [καὶ] καθαρισάτω καὶ ἁγνευσάτω καὶ ἐπιμαρτυρησάσθω αὐτῷ τοὺς ἑπτὰ μάρτυρας γεγραμμένους ἐν τῇ βίβλῳ ταύτῃ, τὸν οὐρανὸν καὶ τὸ ὕδωρ, καὶ τὰ πνεύματα τὰ ἅγια, καὶ τοὺς ἀγγέλους τῆς προσευχῆς, καὶ τὸ ἔλαιον, καὶ τὸ ἅλας, καὶ τὴν γῆν. (Ταῦτα τὰ θαυμάσια μυστήρια τοῦ Ἠλχασαὶ τὰ ἀπόῤῥητα καὶ μεγάλα, ἃ

quas quidem non silebimus. Sufficienter igitur initiis eorum expositis et causis audacium incœptorum, ulterius progrediar postquam dixero quæ scripta sunt ab iis, quo lectores nostri ineptias et impia eorum incœpta cognoscant.

15. Baptisma discipulis quos [Alcibiades] informat hoc modo confert, deceptis dicens hæc verba : Si quis ad pueros appropinquaverit, vel cum quolibet animali, vel cum masculo, vel sorore, vel filiæ, vel mœchatus aut scortatus fuerit et remissionem peccatorum velit accipere, statim ac hunc librum legerit, baptizetur denuo in nomine magni et summi Dei et in nomine filii ejus magni regis, mundetur, et castus efficiatur et vocet testes septem qui scripti sunt in hoc libro, cœlum et aquam et spiritus sanctos et angelos precationis et oleum et sal et terram. (Hæc sunt mirabilia mysteria Elchasai

2-3. *ἐπιδιηγησόμενος* Dunckerus. — 5. Uncis inclusa supplevi. R. Scottus legit *ὑπ' αὐτοῦ ἀπαγομένοις*. — 6-7. *τέκνα* cod.; *τεκνίῳ* Mill.; *τέκνῳ* Rœp.; R. Scott. legit : *εἴ τις οὖν, τέκνα, ἐπλησίασεν οἰῳδήποτε. – πλησιάσει* cod. Mill.; *ἐπλησίασεν* Rœp. — 8-9. *ἀφ' ἧς* cod. Mill.; *ἀφ' οὗ* Rœper. R. Scott. — 11. [*καὶ*] addidit Dunck. — 12 sqq. Cum his cf. B. Epiph. *Hær.* XIX, 1, et doctissimi Reuvensii litteras ad Letronnium scriptas in quibus magicas affert quasdam formulas quæ ab Elchasaitis fuerant usurpatæ. (*Lettres sur les papyrus bilingues et grecs*, p. 25.)

παραδίδωσι τοῖς ἀξίοις μαθηταῖς.) Οἷς οὐκ ἀρκεῖται ὁ ἄνομος, ἀλλ' ἐπὶ δύο καὶ τριῶν μαρτύρων ἐνσφραγίζει τὰ ἑαυτοῦ κακά, πάλιν οὕτως λέγων· Πάλιν λέγω, ὦ μοιχοὶ καὶ μοιχαλίδες καὶ ψευδοπροφῆται, ἐὰν θέλητε ἐπιστρέψαι ἵνα ἀφεθήσωνται ὑμῖν αἱ ἁμαρτίαι, καὶ ὑμῖν εἰρήνη καὶ μέρος μετὰ τῶν δικαίων, ἀφ' οὗ ἂν ἀκούσητε τῆς βίβλου ταύτης καὶ βαπτισθῆτε ἐκ δευτέρου σὺν τοῖς ἐνδύμασιν. Ἀλλ' ἐπεὶ ἐπαοιδαῖς τούτους εἴπομεν χρῆσθαι ἐπί τε κυνοδήκτων καὶ ἑτέρων, δείξομεν. Λέγει δὲ οὕτως. Ἂν τιν' ἄνδρα ἢ γυναῖκα ἢ νεώτερον [295] ἢ νεωτέραν κύων λυσσῶν καὶ μαινόμενος, ἐν ᾧ ἐστι πνεῦμα διαφθορᾶς, δάκῃ ἢ περισχίσῃ ἢ προσψαύσῃ, ἐν αὐτῇ τῇ ὥρᾳ δραμέτω σὺν παντὶ τῷ φορέματι, καὶ καταβὰς εἰς ποταμὸν ἢ εἰς πηγὴν ὅπου ἐὰν ᾖ τόπος βαθύς, βαπτισάσθω [σὺν] παντὶ τῷ φορέματι αὐτοῦ καὶ προσδεξάσθω τῷ μεγάλῳ καὶ ὑψίστῳ Θεῷ ἐν καρδίας πίστει, καὶ τότε ἐπιμαρτυρησάσθω τοὺς ἑπτὰ μάρτυρας τοὺς γεγραμμένους ἐν τῇ βίβλῳ ταύτῃ. Ἰδοὺ μαρτύρομαι τὸν οὐρανὸν καὶ

ineffabilia quidem et magna quæ tradunt bene merentibus discipulis.) Quæ non sufficiunt homini iniquo; sed rursus coram duobus vel tribus testibus obsignat sua peccata, hæc verba repetens: Iterum dico, mœchi et mœchæ et pseudoprophetæ, quod si velitis converti ut remittantur vobis peccata, et vobis pax detur ac portio cum justis, statim atque audiveritis verba hujusce libri baptizemini denuo cum vestimentis. At quandoquidem diximus hæreticos istos uti incantationibus ad medendum eis qui morsi sunt a cane et cæteris morbis, eas exponemus. Sic autem affatur Elchasai discipulus: Si quem hominem vel mulierem vel adolescentem vel adolescentulam canis rabidus et furens, cui spiritus destructionis inest, momorderit vel diciderit vel attigerit, hac ipsa hora qui læsus est currat cum omnibus vestimentis suis et immersus in fluvium vel in fontem, ubi aqua alta est, baptizetur cum omnibus vestimentis suis et sese præstet magno et summo Deo in fide cordis sui et testetur testes septem qui inscripti sunt in hoc libro:

6. Pro ἐνδύμασιν Ritschl conjicit λύμασιν. — 8. Ἂν τινῶν cod.; ἄν τιν' ἄνδρα susp. Miller.; ὄντιν' οὖν R. Scott. — 10. Cod. habet περι...ίσῃ cum parvo ductu qui videtur ultima pars litteræ χ. Miller.; περισχάσῃ Rœp. — 12. [σὺν] omiss. in cod. Conf. p. seq. l. 5. Adde σὺν. — 13. προσδεξάσθω cod. Lege προσδειξάσθω; Mill. et Dunck. habent προσευξάσθω. — 14. ἐπιμαρτυρήσθω cod.

τὸ ὕδωρ, καὶ τὰ πνεύματα τὰ ἅγια, καὶ τοὺς ἀγγέλους τῆς προσευχῆς, καὶ τὸ ἔλαιον, καὶ τὸ ἅλας, καὶ τὴν γῆν. Τούτους τοὺς ἑπτὰ μάρτυρας μαρτύρομαι ὅτι οὐκέτι ἁμαρτήσω, οὐ μοιχεύσω, οὐ κλέψω, οὐκ ἀδικήσω, οὐ πλεονεκτήσω, οὐ μισήσω, οὐκ ἀθετήσω, οὐδὲ ἐν πᾶσι πονηροῖς εὐδοκήσω. Ταῦτα οὖν εἰπὼν βαπτισάσθω σὺν παντὶ τῷ φορέματι αὐτοῦ, ἐν ὀνόματι τοῦ μεγάλου καὶ ὑψίστου Θεοῦ.

16. Ἕτερα δὲ πλεῖστα φλυαρεῖ, ταὐτὰ καὶ ἐπὶ φθισικοῖς ἐπιλέγειν διδάσκων, καὶ βαπτίζεσθαι ἐν ψυχρῷ, τεσσαρακοντάκις ἐπὶ ἡμέρας ἑπτά· ὁμοίως καὶ πρὸς δαιμονῶντας. Ὦ σοφίας ἀμιμήτου καὶ ἐπαοιδῶν δυνάμεων μεμεστωμένων! Τίς οὐκ ἐκπλαγήσεται τῇ τοιαύτῃ καὶ τοσαύτῃ δυνάμει τῶν λόγων; Ἀλλ' ἐπειδὴ καὶ ἀστρολογικῇ πλάνῃ κεχρῆσθαι αὐτοὺς ἔφημεν, ἐξ αὐτῶν δείξομεν· φησὶ γὰρ οὕτως· εἰσὶν ἀστέρες πονηροὶ τῆς ἀσεβείας. Τοῦτο νῦν ὑμῖν εἴρηται, εὐσεβεῖς καὶ μαθηταί, φυλάσσεσθε ἀπὸ τῶν ἡμερῶν τῆς

ecce testor cœlum et aquam, et sanctos spiritus, et angelos precationis, et oleum, et sal, et terram. Hos septem testes testor quod deinceps non sim peccaturus, nec mœchaturus, nec furaturus, nec injuriam illaturus nec nimia appetiturus nec odio quemquam prosecuturus, nec fœdera perfide fracturus, nec in ullo malo mihi sim placiturus. Hæc locutus baptizetur cum omnibus vestimentis suis in nomine magni et summi Dei.

16. Plura alia et inepta effutit et eos qui phthisi laborant docet recitare ea et baptizari in frigida aqua quadragies per septem dies, similiter et eos qui dæmone vexantur. O sapientiam inimitabilem et carmina præpotentia! quis non miretur talem et tantam verborum virtutem! At quum dixerimus etiam astrologicis erroribus eos adhærere, ex ipsis ostendemus. Sic enim loquitur : Sunt astra mala impietatis. Hoc nunc vobis dictum est, vos pii

1. In cod. voc. *πνεύματα* lacuna absorptum. Mill. — 6. *Φερέματι* cod. Supra bis legitur *Φορέματι* quod, quum ducitur ex *Φορέω*, corruptum videtur esse et legendum *Φορήματι*. Sic *Φίλημα* ex *Φιλέω* et cætera eodem modo deducta. At, quum hæc vox *Φορέμα* et ipsa serius in usum venerit, non correxi. — 8. *ταὐτὰ* Rœper.; *ταῦτα* cod. Millerus. – *Φθητικοῖς* cod. — 10. *ἐπὶ δαιμονῶντας* cod.; *δαιμονῶσι* conjicit Millerus vel delendum *ἐπὶ*; *πρὸς δαιμονῶντας* Rœperus; *ἔτι* pro *ἐπὶ* Dunckerus. — 11. *δυνάμεως* conjicit Millerus. — 13. *ἐξ αὐτῶν* cod. Millerus; *ἑαυτῆς* Rœperus. — 14. *ἡμῖν* cod. correxit Millerus. — 15 et p. 453, l. 1. *ἀπὸ τῆς*

ἐξουσίας αὐτῶν [296] καὶ μὴ ποιεῖτε τὴν καταρχὴν τῶν ἔργων ἐν ταῖς ἡμέραις αὐτῶν, καὶ μὴ βαπτίζετε ἄνδρα ἢ γυναῖκα ἐν ταῖς ἡμέραις τῆς ἐξουσίας αὐτῶν, ὁπόταν διαπορεύηται ἐξ αὐτῶν ἡ σελήνη καὶ συνοδεύῃ αὐτοῖς. Αὐτὴν τὴν ἡμέραν φυλάσσεσθε ἕως οὗ ἐκπορεύεται ἀπ' αὐτῶν, καὶ τότε βαπτίζετε καὶ ἐνάρχεσθε ἐν πάσῃ ἀρχῇ τῶν ἔργων ὑμῶν. Ἔτι δὲ τιμήσατε τὴν ἡμέραν τοῦ σαββάτου, ἐπειδὴ ἔστιν ἡμέρα μία ἐξ αὐτῶν. Ἀλλὰ καὶ τὴν τρίτην σαββάτου φυλάσσεσθε μὴ κατάρχεσθαι, ἐπειδὴ πάλιν πληρουμένων τριῶν ἐτῶν Τραιανοῦ Καίσαρος, ἀφότε ὑπέταξεν ἑαυτοῦ τῇ ἐξουσίᾳ τοὺς Πάρθους, ὅτε ἐπληρώθη τρία ἔτη, ἀγρίζεται ὁ πόλεμος μεταξὺ τῶν ἀγγέλων τῆς ἀσεβείας τῶν Ἄρκτων, διὰ τοῦτο ταράσσονται πᾶσαι βασιλεῖαι τῆς ἀσεβείας.

17. Ταῦτα τοίνυν τὰ μεγάλα καὶ ἀπόῤῥητα μυστήρια ἄλογον ἡγούμενος καταπατεῖσθαι ἢ εἰς πολλοὺς παραδίδοσθαι, συμβου-

et discipuli, cavete a diebus quibus hæc astra dominantur neve faciatis initium operum vestrorum his diebus neve baptizetis hominem vel mulierem diebus quibus dominantur hæc eadem astra, quando luna emergit ex his astris vel cum eis progreditur. Ipsum diem observate ex quo luna his constellationibus egressa fuerit et tunc baptizate et incipite omnia opera vestra. Timete etiam diem sabbati, quod ex istis una sit; et tertia quoque die sabbati cavete ne incipiatis opus; etenim tribus annis Trajani Cæsaris absolutis, ex quo subegit Parthos suæ dominationi, completis his tribus annis, sævit bellum inter angelos impietatis Ursorum, quapropter turbantur omnia regna impietatis.

17. Quod igitur hæc magna et ineffabilia mysteria æstimaret esse iniquum conculcari et vulgo tradi, hortatur ut veluti pretiosæ margaritæ custo-

ἐξουσίας τῶν ἡμερῶν ἀρχῆς cod. Millerus, Dunckerus. Delendum ἀρχῆς quæ glossa ἐξουσίας irrepsit in textum et legendum : ἀπὸ τῶν ἡμερῶν τῆς ἐξουσίας αὐτῶν. Vide infra : ἐν ταῖς ἡμέραις τῆς ἐξουσίας αὐτῶν. — 1. ποιῆτε cod. Millerus. Legendum cum Dunckero ποιεῖτε. — 3. διαπορεύεται cod. – Litterarum ἐξ αὐ vestigia tantum supersunt in cod. Miller. — 7-8. πύλας ἔσεσθαι cod. pro Φυλάσσεσθε correxit Millerus. — 8. κατάρχεσθε cod. sæpe αι et ε confusis. — 9-10. ὑπέταξε ἐκ τοῦ τῆς ἐξουσίας τοῦ Πάρθου cod. Legi cum Rœpero : ὑπέταξεν ἑαυτοῦ τῇ ἐξουσίᾳ τοὺς Πάρθους. Millerus conjicit : ὑπέταξεν ἕκτου [καὶ δεκάτου] τῆς ἐξουσίας τὸν Πάρθον. — 10. ἀγγρίζεται cod.

λεύει ὡς πολυτελεῖς μαργαρίτας φυλάσσειν οὕτω λέγων· Τοῦτον δὲ τὸν λόγον μὴ ἀναγινώσκετε πᾶσιν ἀνθρώποις, καὶ ταύτας τὰς ἐντολὰς φυλάξατε ἐπιμελῶς, ὅτι οὐ πάντες ἄνδρες πιστοὶ οὐδὲ πᾶσαι γυναῖκες ὀρθαί· ταῦτα δὲ οὐδὲ Αἰγυπτίων σοφοὶ ἐν ἀδύτοις ἐχώρησαν, οὐδὲ ὁ σοφὸς Ἑλλήνων Πυθαγόρας ἐχώρησεν. Εἰ γὰρ τετυχήκει κατ' ἐκεῖνο καιροῦ Ἠλχασαΐ, τίς ἀνάγκη Πυθαγόραν ἢ Θαλῆν, ἢ Σόλωνα, ἢ τὸν σοφὸν Πλάτωνα, ἢ καὶ τοὺς λοιποὺς Ἑλλήνων σοφοὺς, μαθητεύειν Αἰγυπτίων ἱερεῦσιν, ἔχοντας τὴν τοιαύτην καὶ τοσαύτην σοφίαν παρὰ Ἀλκιβιάδῃ, ἅτε τῷ θαυμασιωτάτῳ ἑρμηνεῖ τοῦ δυσλήνου Ἠλχασαΐ? Δοκεῖ [297] τοίνυν ἱκανὰ εἶναι πρὸς ἐπίγνωσιν τὰ εἰρημένα τῆς τούτων μανίας τοῖς ὑγιαίνοντα νοῦν κεκτημένοις· διὸ πλείοσι ῥητοῖς οὐκ ἔδοξε χρῆσθαι, οὗσι πλείστοις καὶ καταγελάστοις. Ἀλλ' ἐπεὶ μηδὲ ταῦτα παραλείπομεν τὰ ἐφ' ἡμῶν ἐπεγηγερμένα τά τε πρὸ ἡμῶν οὐκ ἐσιωπήσαμεν, δοκεῖ, ἵνα διὰ πάντων ὦμεν πεπορευμένοι [καὶ] μηδὲν ἀνεκδιήγητον καταλείπωμεν, εἰπεῖν τίνα καὶ τῶν Ἰουδαίων [ἔθη], καὶ τίνες αἱ ἐν τούτοις διαφο-

diantur, hæc affatus : Hoc verbum nolite legere omnibus hominibus et hæc mandata servate diligenter, quod non omnes homines sint fideles nec omnes mulieres rectæ. Quæ quidem nec Ægyptiorum philosophi in secretioribus doctrinis comprehenderunt, nec inter Græcos philosophus Pythagoras comprehendit. Quod si igitur tunc temporis occurrisset Elchasai, quid necesse esset Pythagoras vel Thales, vel Solon, vel sapiens Plato, vel cæteri Græcorum philosophi, sese ut discipulos addicerent Ægyptiorum sacerdotibus, qui talem et tantam sapientiam haberent apud Alcibiadem interpretem maxime mirabilem istius miseri Elchasai? Quæ igitur dicta sunt sufficere videntur ut qui mente sana sunt istorum insaniam cognoscant. Itaque non opus esse censeo ampliorem de dictis eorum mentionem facere, quum jam sint citata et plurima et ridicula. Quum autem nec omittamus hæreses quæ nostris temporibus excitatæ sunt nec eas quæ ante nos exstiterunt, nunc nobis videtur, ut omnia a nobis sint perlustrata, nihil silentio prætermissum, nonnulla dicere de Judæis, et quæ sint apud illos dissidia exponere. Hæc adhuc desi-

1. Conf. Evang. sec. Matth. VII, 6. — 6. Ἠλχασαΐ τις, ἀνάρχη cod. Mill. Sicuti nos Rœper. et Dunck. — 8. ἔχουσι cod. Miller. Dunck. — 15. [καὶ] add. Millerus. — καταλείπομεν cod. — 16. [ἔθη] restituendum. Conf. supra, p. 424, l. 11.

ραί· ἔτι γὰρ ταῦτα νομίζω παραλείπεσθαι, ἃ μηδὲ αὐτὰ σιωπήσας ἐπὶ τὴν ἀπόδειξιν τοῦ περὶ ἀληθείας Λόγου χωρήσω, ὅπως μετὰ τὸν πολὺν ἀγῶνα τοῦ κατὰ πασῶν αἱρέσεων λόγου, ἐπὶ [τὸν] τῆς βασιλείας στέφανον ὁρμήσαντες εὐσεβῶς, τὰ ἀληθῆ πιστεύοντες μὴ ταρασσώμεθα.

δ'. Ἰουδαῖοι.

18. Ἰουδαίων μὲν ἀρχῆθεν ἓν ἦν ἔθνος· εἷς γὰρ ὁ τούτοις δοθεὶς παρὰ Θεοῦ διδάσκαλος Μωσῆς καὶ εἷς ὁ διὰ τούτου νόμος· μία δὲ ἔρημος χώρα, καὶ ἓν ὄρος τὸ Σινᾶ· εἷς γὰρ ὁ τούτοις νομοθετήσας Θεός. Αὖθις δὲ διαβάντες τὸν Ἰορδάνην ποταμόν, καὶ τὴν δορύκτητον γῆν κληρονομήσαντες διαφόρως τὸν τοῦ Θεοῦ νόμον διέσπασαν, ἄλλος ἄλλως ἐπινοῶν τὰ εἰρημένα, καὶ οὕτως διδασκάλους ἑαυτοῖς ἐπεγείραντες, δόξας αἱρέσεων ἐφευρόντες, εἰς μερισμὸν ἐχώρησαν, ὧν τὴν διαφορὰν ἐκθήσομαι· εἰ δὲ καὶ εἰς πλεῖστα μέρη διεσπάσθησαν τῷ μακρῷ χρόνῳ, ἀλλά γε τὰ κεφαλαιωδέστερα αὐτῶν ἐκθήσομαι, δι' ὧν καὶ τὰ λοιπὰ οἱ φιλομαθεῖς εἴσονται εὐκό-

derari puto; quibus expositis ad ea pergam quæ de veritate revelavit Verbum, ut postquam multo sermone contra omnes hæreses certatum sit, ad cœlestis regni coronam nostris animis pie conversis, vera credentes non turbemur.

IV. JUDÆI.

18. Judæorum gens ab initio una erat. Unus enim eis datus est a Deo institutor Moyses et per hunc una lex. Unum quoque desertum et mons unus Sina; et unus eorum legislator Deus. At postquam trajecerunt flumen Jordanem et terram ferro quæsitam sortiti sunt, diverse legem Dei discerpserunt, alio aliter commentante quæ dicta erant, et ita sibi institutores suscitantes et hæretica dogmata excogitantes in varias partes iverunt; in quibus autem differant exponemus. Quod si longo tempore in plurimas partes Judæi divisi fuerunt, præcipua eorum discrimina exponemus quibus

2. χωρῆσα cod. — 3. [τὸν] add. Mill. — 4. Vox εὐσεβῶς in cod. evanida. Mill. — πιστεύωντες cod. — Cap. IV, l. 6. ἔθος legit Dunck. pro ἔθνος, perperam; ἔθνος enim accipitur pro ordine et genere hominum. Conf. etiam sqq. εἷς ὁ νόμος.

λως. Τρία γὰρ παρ' αὐτοῖς εἴδη διαιρεῖται, καὶ τοῦ μὲν αἱρετισταὶ εἰσὶ Φαρισαῖοι, τοῦ δὲ Σαδδουκαῖοι, ἕτεροι δὲ Ἐσσηνοί. Οὗτοι τὸν βίον σεμνότερον ἀσκοῦσι, φιλάλληλοι [298] ὄντες καὶ ἐγκρατεῖς, πάσης τε ἐπιθυμίας ἔργον ἀποστρέφονται, ἀπεχθῶς καὶ πρὸς [τὸ] τὰ τοιαῦτα ἀκοῦσαι ἔχοντες, γάμον τε ἀπαγορεύουσι, τοὺς δὲ ἀλλοτρίους παῖδας ἀναλαμβάνοντες τεκνοποιοῦνται καὶ πρὸς τὰ ἴδια ἔθη ἄγουσιν, οὕτως ἀνατρέφοντες καὶ ἐπὶ τοῖς μαθήμασι προβιβάζοντες, οὐ τὸ γαμεῖν κωλύοντες, ἀλλ' αὐτοὶ γάμου ἀπεχόμενοι. Γυναῖκας δέ, εἰ καὶ τῇ αὐτῇ προαιρέσει βούλοιντο προσέχειν, οὐ προσδέχονται, κατὰ μηδένα τρόπον γυναιξὶ πιστεύοντες.

19. Καταφρονοῦσι δὲ πλούτου, καὶ τὸ πρὸς τοὺς δεομένους κοινωνεῖν οὐκ ἀποστρέφονται, ἀλλ' οὐδέ τις παρ' αὐτοῖς ὑπὲρ τὸν ἕτερον πλουτεῖ. Νόμος γὰρ παρ' αὐτοῖς τὸν προσιόντα τῇ αἱρέσει τὰ ὑπάρχοντα πωλοῦντα τῷ κοινῷ προσφέρειν, ἃ ὑποδεχόμενος

cætera facile intelligent qui cupidi sunt discendi. Tria igitur hominum genera apud eos distinguuntur; et alius quidem generis asseclæ sunt Pharisæi, alius Sadducæi, alius vero Essenii. Hi vitam severiorem exercent, mutuo sese amore complectentes et sibi imperantes, ab omnibus concupiscentiæ actis abhorrent; talia etiam audire illis invisum est. Nuptias vetant, alienosque liberos suscipientes pro suis reputant suisque moribus informant. Sic autem eos instituunt et ad disciplinas suas capessendas instruunt, non vetantes nubere, sed ipsi a nuptiis abstinentes. Mulieres autem, etsi hoc idem consilium inire vellent, non admittunt, nullo modo mulieribus confisi.

19. Quin et divitias contemnunt et cum egentibus sua impertiri non recusant, nec quisquam apud eos plura aliis possidet. Lege sancitur apud eos ut qui isti sectæ sese addicere velint bona sua vendant argentumque soda-

1 sqq. Cum his et sqq. conf. Joseph. *De bello Judaico*, II, VIII. — 2. Ἐσσηνοί ubique in cod. — 4. [τὸ] add. Miller. — 6. τέκνα ποιοῦνται Duncker. At τεκνοποιοῦμαι et παιδοποιοῦμαι habet Xenophon. – Josephus l. l. habet : γάμου μὲν ὑπεροψία παρ' αὐτοῖς, τοὺς δ' ἀλλοτρίους παῖδας ἐκλαμβάνοντες ἁπαλοὺς ἔτι πρὸς τὰ μαθήματα, συγγενεῖς ἡγοῦνται, καὶ τοῖς ἤθεσι τοῖς ἑαυτῶν ἐκτυποῦσι. — 8. Josephus : τὸν μὲν γάμον... οὐκ ἀναιροῦντες, τὰς δὲ τῶν γυναικῶν ἀσελγείας φυλασσόμενοι. — 11. Jos. : Καταφρονηταὶ δὲ πλούτου, καὶ θαυμάσιον παρ' αὐτοῖς τὸ κοινωνητικόν.

[ὁ] ἄρχων διανέμει ἅπασι πρὸς τὰ δέοντα. Οὕτως οὐδεὶς ἐνδεὴς παρ' αὐτοῖς. Ἐλαίῳ δὲ οὐ χρῶνται, μολυσμὸν ἡγούμενοι τὸ ἀλείφεσθαι. Χειροτονοῦνται δὲ οἱ ἐπιμεληταὶ οἱ πάντων κοινῶν φροντίζοντες, πάντες δὲ ἀεὶ λευχειμονοῦσι.

20. Μία δὲ αὐτῶν οὐκ ἔστι πόλις, ἀλλ' ἐν ἑκάστῃ μετοικοῦσι πολλοί. Καὶ εἴ τις ἀπὸ ξένης παρῇ τῶν αἱρετιστῶν, πάντα αὐτῷ κοινὰ ἡγοῦνται, καὶ οὓς οὐ πρότερον [299] ἤδεσαν, ὡς οἰκείους καὶ συνήθεις προσδέχονται. Περιΐασι δὲ τὴν πατρῴαν γῆν ἑκασταχόσε ἀποδημοῦντες, μηδὲν φέροντες πλὴν ὅπλου. Ἔχουσι δὲ καὶ κατὰ πόλεις πανδοκεῖα, ὃς τὰ συναγόμενα εἰς τοῦτο ἀναλίσκει, ἐσθῆτα καὶ τροφὰς αὐτοῖς παρασκευάζων. Κατασταλὴ δὲ αὐτῶν καὶ σχῆμα κόσμιον. Χιτῶνας δὲ δύο ἢ διπλᾶς ὑποδέσεις οὐ κτῶνται· ἐπὰν δὲ τὰ παρόντα παλαιωθῇ, τότε ἕτερα προσίενται. Οὐδὲν δὲ ὅλως οὔτε ἀγοράζουσιν οὔτε πωλοῦσιν· ὃ δ' ἂν ἔχῃ τις τῷ μὴ ἔχοντι δούς, ὃ οὐκ ἔχει λαμβάνει.

litio conferant, quo accepto præses omnibus dividit ad necessaria vitæ. Sic apud eos nemo egenus est. Oleo autem non utuntur, ungi inquinamentum esse æstimantes. Designatos habent communium rerum procuratores; omnes autem candida veste amiciuntur.

20. Illis non est una civitas, sed domicilia habent multi in singulis. Et si quis hujusce sectæ aliunde advenerit, illi omnia communia esse cum semetipsis autumant, et quos prius minime noverant, veluti propinquos et familiares excipiunt. Circumeunt patriam terram quum peregre proficiscuntur, nihil ferentes præter arma. Habent autem in singulis civitatibus præsidem, cujus officium est impendere collecta ut illis vestes et cibos suppeditet. Amictus autem eorum et cultus corporis modestus. Nec duas tunicas nec duplices calceos possident. Quum hæc sunt vetustate detrita, tunc alia assumunt; nihil omnino inter se emunt nec vendunt; quod quis habet non habenti largitur ac vicissim quod non habet accipit.

1. [ὁ] add. Mill. — 2. ἀλείψεσθαι cod. — 3. Jos. : χειροτονητοὶ δὲ οἱ τῶν κοινῶν ἐπιμεληταί, καὶ ἀδιαίρετοι πρὸς ἅπαντων εἰς τὰς χρείας ἕκαστοι. – κοινῶν φροντίζοντες, supersunt in cod. litteræ κοινω ...ζοντες cum obscuris vestigiis litterarum υτ et accentu. Mill. — 7. Jos. : καὶ πρὸς οὓς οὐ πρότερον εἶδον εἰσίασιν ὡς συνηθεστάτους. – εἴδεσαν cod. — 8. ἕκαστός τε cod.; ἕκαστός τις Mill.; ἑκάστοτε Dunck. Mallem ἑκασταχόσε. — 9. Jos. : διὰ δὲ τοῦς ληστὰς ἔνοπλοι.

21. Παραμένουσι δὲ εὐτάκτως καὶ ἐπιμόνως εὐχόμενοι ἕωθεν, μηδὲν πρότερον φθεγξάμενοι εἰ μὴ τὸν Θεὸν ὑμνήσωσι· καὶ οὕτω προελθόντες ἕκαστοι ἐφ' ὃ βούλονται πράτλουσι, καὶ ἕως ὥρας πέμπτης πράξαντες ἐπανίασιν. Ἔπειτα πάλιν συνελθόντες εἰς ἕνα τόπον περιζώμασί τε λινοῖς περιζωσάμενοι πρὸς τὸ καλύψασθαι τὴν αἰσχύνην, οὕτως ὕδατι ψυχρῷ ἀπολούονται, καὶ μετὰ τὸ οὕτως ἁγνίσασθαι, εἰς ἓν οἴκημα συνίασιν (οὐδεὶς δὲ ἑτεροδόξῳ σύνεισιν ἐν τῷ οἴκῳ), καὶ περὶ ἀρισλοποιΐαν χωροῦσι. Καθισάντων δὲ κατὰ τάξιν μεθ' ἡσυχίας προσφέρονται ἄρτον, ἔπειτα ἕν τι προσφάγιον, ἐξ οὗ ἑκάστῳ τὸ αὐταρκες μέρος. Οὐ πρότερον δὲ γεύεταί τις αὐτῶν, εἰ μὴ ἐπεύξεται εὐλογῶν ὁ ἱερεύς. Μετὰ δὲ τὸ ἄρισλον ἐπευξαμένου πάλιν, ἀρχόμενοί τε καὶ πάλιν παυόμενοι ὑμνοῦσι τὸν Θεόν. Ἔπειτα τὰς ἐσθῆτας, ἃς [300] ἔνδον συνεσλιώμενοι ἀμφιέννυνται, ἀποθέμενοι ὡς ἱερᾶς, εἰσὶ δὲ λιναῖ, τὰς ἐν τῇ προόδῳ πάλιν ἀνα-

21. Manent autem composite et constanter orantes a prima luce, nec ullum verbum proferunt antequam hymnum Deo dixerint, illoque dicto egressi, operam quam quisque velit navant, in qua postquam usque ad quintam horam versati sunt, quiescunt; jam denuo in unum locum simul convenientes, et velaminibus lineis præcincti ad tegendum quod pudendum est, corpus frigida aqua abluunt, et, hac lustratione peracta, in unum conclave (quo alius sectæ nemini pedem inferre licet) una omnes conveniunt et ad prandium sumendum accedunt; ubi ordine ac placide consederint, panes apponuntur et pulmentarium quoddam ex quo pars sufficiens cuique datur. Nemo autem eorum quidquam gustat antequam sacerdos benedixerit et preces adhibuerit. Prandio autem absoluto iterum precatur; et, quum edere incipiunt et desinunt, hymnum Deo dicunt. Deinde vestibus quas induti una comederunt, quasi sacris depositis, sunt enim lineæ, et illas quæ in

1. ἀτάκτως cod.; εὐτάκτως Mill. Conf. infra, l. 8-9, κατὰ τάξιν. Forsan ἀταράκτως? — 5 sqq. Jos.: ζωσάμενοί τε σκεπάσμασι λινοῖς, οὕτως ἀπολούονται τὸ σῶμα ψυχροῖς ὕδασι· καὶ μετὰ ταύτην τὴν ἁγνείαν, εἰς ἴδιον οἴκημα συνίασιν. — 8. Καθησάντων (sic) cod. — 9. Jos.: ὁ μὲν σιτοποιὸς ἐν τάξει παρατίθησιν ἄρτους, ὁ δὲ μάγειρος ἓν ἀγγεῖον ἐξ ἑνὸς ἑδέσματος ἑκάστῳ παρατίθησι. — 11. εἰμὶ cod. corr. Millerus. — δὲ καὶ cod. corr. Millerus. — 12. παδόμενοι cod. — 13. ἀμφιέννυνται cod. — 14. λίναι cod.; Jos. λινέαι.

λαμβάνοντες, ἐπὶ τὰ φίλα ἔργα ὁρμῶσιν ἕως δείλης. Δειπνοῦσι δὲ ὁμοίως τοῖς προειρημένοις πάντα ποιήσαντες. Οὐδεὶς δὲ πώποτε κραυγάσει, ἤ τις ἑτέρα θορυβώδης ἀκουσθήσεται φωνή, ἠρέμα δὲ ἕκασλοι λαλοῦντες, εὐσχημόνως ἕτερος τῷ ἑτέρῳ τὴν ὁμιλίαν συγχωρεῖ, ὡς τοῖς ἔξωθεν μυσλήριόν τι καταφαίνεσθαι τὴν τῶν ἔνδον σιωπήν. Νήφουσι δὲ πάντοτε πάντα μέτρῳ καὶ ἐσθίοντες καὶ πίνοντες.

22. Πάντες μὲν οὖν τῷ προεσλῶτι προσέχουσι, καὶ ὅσ' ἂν κελεύσῃ ὡς νόμῳ πείθονται. Ἐσπουδάκασι γὰρ πρὸς τὸ ἐλεεῖν καὶ βοηθεῖν τοῖς καταπονουμένοις. Πρὸ δὲ πάντων ὀργῆς ἀπέχουσι καὶ θυμοῦ καὶ πάντων τῶν ὁμοίων, ἐπίβουλα ταῦτα τοῦ ἀνθρώπου κρίνοντες. Οὐδεὶς δὲ ὄμνυσι παρ' αὐτοῖς, ὅσα δ' ἄν τις εἴπῃ, τοῦτο ὅρκου ἰσχυρότερον κρίνεται. Εἰ δὲ ὁμόσει τις, καταγινώσκεται ὡς μὴ πισλευθεὶς [δίχα Θεοῦ]. Σπουδάζουσι δὲ περὶ τὰς τοῦ νόμου ἀναγνώσεις καὶ προφητῶν, ἔτι δὲ καὶ εἴ τι σύνταγμα εἴη πισλῶν.

vestibulo erant resumentes ad opera sua vadunt usque ad crepusculum. Cœnam sumunt eodem supradicto ritu quæque facientes. Nec ullus unquam inter eos clamor audietur nec tumultuosa vox, sed placide loquentes alii aliis dicendi vices decenter concedunt. Illis qui foris sunt mysterii instar videtur silentium eorum qui intus sunt. Sobrietate perpetua excellunt, sibi cibum et potionem metientes.

22. Omnes præsidi studiose obtemperant et quodcumque mandat quasi legem exsequuntur. Student misereri eorum qui malis afficiuntur et eos juvare. Ira et violentia animi præsertim abstinent, eas esse insidias hominis arbitrati. Nemo apud eos jusjurandum profert; quidquid ab ipsis dictum est juramento firmius existimatur. Quod si quis juraverit, eum damnatum dicunt, quasi cui absque Deo nequaquam credatur. Toti incumbunt legendo legem et prophetas et si quid aliud volumen est ad usum fidelium. Studio-

3. ἀκολουθήσεται cod. corr. Miller. — 4. Joseph. : τὰς δὲ λαλιὰς ἐν τάξει παραχωροῦσιν ἀλλήλοις. — 4-5. συνεχώρει cod. — 8-9. ὅσα κελεύσει cod.; ὅσ' ἂν κελεύσῃ susp. Mill. Conf. infra, ὅσα δ' ἄν τις εἴπῃ. — 13. ὠμόσει cod. — 14. [δίχα Θεοῦ] restit. ex Jos. — 14-15. Josephus : Σπουδάζουσι δὲ ἐκτόπως περὶ τὰ τῶν παλαιῶν συγγράμματα, μάλισλα τὰ πρὸς ὠφέλειαν ψυχῆς καὶ σώματος ἐκλέγοντες.

Πάνυ δὲ περιέργως ἔχουσι περὶ βοτάνας καὶ λίθους, περιεργότεροι ὄντες πρὸς τὰς τούτων ἐνεργείας, φάσκοντες μὴ μάτην ταῦτα γεγονέναι.

23. Τοῖς δὲ βουλομένοις τῇ αἱρέσει μαθητεύειν οὐκ εὐθέως τὰς παραδόσεις ποιοῦνται, εἰ μὴ πρότερον δοκιμάσωσιν. Ἐπ' ἐνιαυτὸν δὲ τὰς ὁμοίας τροφὰς παρατιθέασιν ἔξω τῆς ἑαυτῶν συνόδου οὖσιν ἐν ἑτέρῳ οἴκῳ, ἀξινάριόν τε [301] καὶ τὸ λινοῦν περίζωμα καὶ λευκὴν ἐσθῆτα δόντες. Ἐπειδὰν τούτῳ τῷ χρόνῳ πεῖραν ἐγκρατείας δῷ, πρόσεισιν ἐγγίον τῇ διαίτῃ, καὶ καθαρτέρως ἀπολούεται ἢ τὸ πρότερον· οὐδέπω δὲ σὺν αὐτοῖς τροφῆς μεταλαμβάνει· μετὰ γὰρ τὸ δεῖξαι εἰ ἐγκρατεύεσθαι δύναται, ἐπὶ ἔτη ἄλλα δύο δοκιμάζεται τοῦ τοιούτου τὸ ἦθος, καὶ φανεὶς ἄξιος, οὕτως εἰς αὐτοὺς κρίνεται. Πρὶν δὲ αὐτοῖς συνεσθιαθῇ, ὅρκοις φρικτοῖς ὁρκίζεται, πρῶτον μὲν εὐσεβήσειν τὸ Θεῖον, ἔπειτα τὰ πρὸς ἀνθρώπους δίκαια φυλάξειν καὶ κατὰ μηδένα τρόπον ἀδικήσειν τινά, μηδένα δὲ μήτε ἀδικοῦντα

sissime inquirunt herbarum et lapidum naturam, curiosius eorum virtutes investigantes; hæc enim non incassum creata fuisse dicunt.

23. Qui hujus sectæ studio tenentur non docentur antequam probati sint. Sed annum integrum manent in alia domo, et cœtu exclusis idem vitæ genus præscribunt dolabella et lineo cingulo et veste candida cuique traditis. Postquam vero hoc temporis intervallo continentiæ suæ documenta dederit propius ad instituti communionem accedit et aquis purioribus quam ante lustrari incipit. Nondum tamen ad convictum admittitur. Postquam autem temperantiam suam palam fecerit (nam ea in re per duos ulterius annos mores ejus explorant), si dignus apparuerit, in consortium admittitur. Priusquam vero communem cibum attingat horrendis juramentis sese adstringit: primum quidem se pie culturum Deum, deinde jus servaturum cum hominibus, neque ullo modo læsurum quemquam, neque odio

4. τοῖς pro τὰς cod. — 6. συνόδου in cod. vestigia tenuissima. Mill. — 9. ἐγγίῳ cod. cum ι subscripto; corr. Mill.–καθαρωτέρων Joseph. Porphyrus, qui Josephum exscripsit, καθαρώτερον. Mill. – καθαρωτέρως ἀπολαύεται cod. Mill. — 10. Jos.: παραλαμβάνεται δὲ εἰς τὰς συμβιώσεις οὐδέπω. – οὐδυνέω cod. pro οὐδέπω. — 12. τοιούτου γάρ. Delevit γάρ Miller. – Josephus: οὕτως εἰς τὸν ὅμιλον ἐγκρίνεται. — 13. Jos.: ὅρκους αὐτοῖς ὀμνυσι φρικώδεις Mill. — 15 et p. 461, l. 1 sqq. Hæc et sequentia quæ ad Essenios, Pharisæos et Sadducæos attinent, ab ipso Josepho

μήτε ἐχθρὸν μισήσειν, προσεύχεσθαι δὲ ὑπὲρ αὐτῶν, συναγωνίζεσθαι τοῖς δικαίοις, τὸ πιστὸν πᾶσι παρέξειν, μάλιστα τοῖς κρατοῦσι, μηδὲ ἀπειθήσειν· οὐ γὰρ δίχα Θεοῦ συμβαίνει τινὶ τὸ ἄρχειν· κἂν αὐτὸς ἄρχῃ, μηδέποτε ὑπερηφανεύσασθαι ἐν ἐξουσίᾳ, ἢ τινὶ κόσμῳ πλεῖον τοῦ ἔθους χρήσασθαι· φιλαλήθη δὲ εἶναι, τὸν δὲ ψευδόμενον 5

quemquam prosecuturum, nec injustum nec infensum virum, sed pro eis preces Deo oblaturum et justis adjutorem fore; fidem se semper omnibus servaturum maximeque eis qui imperant et eis obtemperaturum, quod nemini sine Deo obveniat imperandi potestas; quod si ipse fuerit imperium adeptus, non superbe usurum potestate; nec ornatum quemdam præter solitos assumpturum; vera amaturum; propositumque habere mentientem

non videntur esse mutuata, sed a quodam primi sæculi Christiano scriptore, cui jam ipse Josephus materiam præbuerat. Ille autem quum annales Josephi compilaret, id maxime videtur sibi proposuisse, ut Essenii virtutum omnium exemplaria esse viderentur, ideoque, si quo loco Josephus eos ut hæreticos notavisset, id omitteret. Cujus rei hæc sint argumenta. Auctor est Josephus lege quadam peculiari Essenios omni odio invehi debere in homines vel sibi infensos, vel injustos; quod certe consentaneum Mosaicis legibus quibus par pari referri, oculum pro oculo, et dentem pro dente jubetur. Quod quamvis perspicue dictum, in contrariam partem ab auctore Φιλοσοφουμένων vertitur, quum affirmat legem esse apud Essenios: «μηδένα δὲ μήτε ἀδικοῦντα, μήτε ἐχθρὸν μισήσειν, προσεύχεσθαι δὲ ὑπὲρ αὐτῶν.» Eosdem carnis ressurrectionem negare scribit alio loco Josephus; scriptor vero noster: «ὁμολογοῦσι γὰρ καὶ τὴν σάρκα ἀνασταθήσεσθαι καὶ ἔσεσθαι ἀθάνατον.» Noster autem quum eo totus incumbat, ut Essenios probet a vera Christi religione esse alienos, ea quæ istorum errores demonstrant inquirere et explicare debuisset. Ergo, si Josephi librum ipsum in manu habuisset, reperta ibidem Esseniani erroris argumenta quis credat eum de industria mutavisse? Cur, neglectis erroribus quos investigandos sibi sumpserat, sinceram veræ fidei confessionem Esseniis tribuisset? Unde liquet non ex Josephi libris ipsis deprompta fuisse ea quæ de Esseniis scripsit noster, sed e christiani cujusdam operibus qui eorum fidem ut veritati propiorem effingere tentaverat. Adde quod alio omnino modo quam in cæteris codicis partibus noster hic rem suam egit. Nullibi enim, quod excerpit, mutare curat. At Josephi compilator, de quo agimus, servatis sententiis et sententiarum ordine, verba tamen et sententias mutat; vocabulis etiam nonnullis recentioris notæ utitur. — 1-2. Jos.: μισήσειν δὲ ἀεὶ τοὺς ἀδίκους καὶ συναγωνιεῖσθαι (Porph. συναγωνίζεσθαι, Euseb. συναδικεῖσθαι) τοῖς δικαίοις. Miller. – Post συναγωνίζεσθαι cod. habet αὐτῶν, quod e superiori αὐτῶν natum et delendum est. — 3. μηδὲ ἀπειθήσειν quæ in cod. et ap. Mill. infra leguntur post ἐξουσίᾳ huc retuli. – συμβαίνειν cod. Mill. — 4. Jos.: μηδὲ ποτὲ ἐξυβρίζειν εἰς τὴν ἐξουσίαν. – ὑπερηφανεύσεσθαι. — 5. χρήσεσθαι R. Scottus.

ἐλέγχειν, μηδὲ κλέπτειν, μηδὲ συνείδησιν ἐπὶ ἀνόμῳ κέρδει μολύνειν, μηδὲν ἀποκρύπτειν τοὺς συναιρεσιώτας· ἑτέροις δὲ μηδὲν ἐξειπεῖν, κἂν μέχρι θανάτου τις βιάζηται. Πρὸς τούτοις ὄμνυσι μηδενὶ μεταδοῦναι τῶν δογμάτων ἑτέρως ἢ ὡς αὐτὸς μετέλαβε. (302) Τοιούτοις οὖν ὅρκοις δεσμεύουσι τοὺς προσερχομένους.

24. Εἰ δέ τις ἐν ἁμαρτήματι τιν[ὶ καταγνωσθ]ῇ, ἀποβάλλεται τοῦ τάγματος· ὁ δὲ ἀποβληθεὶς δεινῷ μόρῳ ἔσθ' ὅτε διαφθείρεται. Τοῖς γὰρ ὅρκοις καὶ τοῖς ἔθεσιν ἐνδεδεμένος οὐδὲ τῆς παρὰ τοῖς ἄλλοις τροφῆς δύναται μεταλαμβάνειν. Ἔσθ' ὅτε οὖν τὸ σῶμα λιμῷ διαφθείρουσιν· ὅθεν ἐν ἐσχάτοις ποτὲ ἐλεοῦσι πολλοὺς ἤδη ἐκλείποντας, ἱκανὴν αὐτοῖς [τὴν] μέχρι θανάτου ἐπιτιμίαν ἡγούμενοι.

25. Περὶ δὲ τὰς κρίσεις ἀκριβέστατοι καὶ δίκαιοι· δικάζουσι δὲ συνελθόντες οὐκ ἐλάττους τῶν ἑκατόν, τὸ δὲ ὁρισθὲν ὑπ' αὐτῶν ἀκί-

redarguere, non furari, nec conscientiam propter iniquum quæstum contaminare, nihil sodalibus abscondere neque quidquam aliis indicare, nec si usque ad mortem cogeretur. Præterea jurat quisque nemini se aliter dogmata traditurum atque ipse acceperit. Talibus juramentis obstringunt eos qui ut recipiantur adveniunt.

24. Si quis criminis alicujus reus deprehenditur eorum ex ordine ejicitur. Qui autem ejectus est aliquando mortem diram obit. Nam juramentis et ritibus obligatus ne aliorum quidem escis uti potest. Unde evenit ut interdum fame intereant. Quamobrem ipsi miserati sunt plurimos extrema jam patientes, pro peccatis satis pœnarum, quod ad mortem accesserint, dedisse arbitrati.

25. Judicia autem accuratissime exercent et juste, et judicant quidem centeni ad minimum congregati. Quod vero ab iis semel decretum fuerit

4. Porphyr. et Euseb. παρέλαβεν. Josephus addit: ἀφέξεσθαι δὲ λῃστείας, καὶ συντηρήσειν ὁμοίως τά τε τῆς αἱρέσεως αὐτῶν βιβλία, καὶ τὰ τῶν ἀγγέλων ὀνόματα. — 6. Litteras uncis inclusas supplevit Miller. — 6-7. Josephus: ἐκβάλλουσι τοῦ τάγματος. — 7. Cod. habet τοῦ δόγματος pro τάγματος. – Joseph.: ἐκκριθείς, οἰκτίσῳ πολλάκις μόρῳ διαζειρεται. — 8. Vox οὐδὲ pæne tota periit. Millerus. — 10. Cod. ....εν pro ὅθεν, cui voci duæ litteræ desunt. Deinde cod. ἐλεῶσι pro ἐλεοῦσι; corr. Mill. — 11. αὐτῷ ἱκανὴν cod. Lege ἱκανὴν αὐτοῖς τὴν; Jos.: ἱκανὴν ἐπὶ τοῖς ἁμαρτήμασιν αὐτῶν τὴν μέχρι θανάτου βάσανον ἡγούμενοι. — 13. Cod. ἀπ' αὐτῶν pro ὑπ' αὐτῶν corr. Millerus.

νητον. Τιμῶσι δὲ τὸν νομοθέτην [μάλισ]α μετὰ τὸν Θεόν, καὶ εἴ τις εἰς τοῦτον βλασφημήσειε, κολάζεται. Τοῖς δὲ ἄρχουσι καὶ πρεσβυτέροις ὑπακούειν διδάσκονται· εἰ δὲ ἐπὶ τὸ αὐτὸ δέκα καθέζονται, οὐ λαλήσει εἷς, εἰ μὴ τοῖς ἐννέα δόξει. Καὶ τὸ πλύσαι δὲ εἰς μέσον καὶ τὸ δεξιὸν μέρος φυλάττονται· τὸ δὲ τῷ σαββάτῳ ἀπέχεσθαι ἔργου φροντίζουσι μᾶλλον πάντων Ἰουδαίων. Οὐ μόνον γὰρ τροφὰς αὐτοῖς παρασκευάζονται [πρὸ] μιᾶς ἡμέρας, πρὸς τὸ μὴ πῦρ ἅπλειν, ἀλλ' οὐδὲ σκεῦος μετατιθέασιν οὐδὲ ἀποπατίζουσι. Τινὲς δὲ οὐδὲ κλινιδίου χωρίζονται. Ταῖς δὲ ἄλλαις ἡμέραις, ἐπὰν [303] ἀποπατίσαι θέλοιεν, βόθρον ὀρύξαντες σκαλιδίῳ (τοιοῦτον γάρ ἐστι τὸ ἀξινάριον ὃ τοῖς προσιοῦσι μαθητεύεσθαι πρώτως διδόασι), καὶ περικαλύψαντες τὸ ἱμάτιον ἰζάνουσι, φάσκοντες μὴ δεῖν ὑβρίζειν τὰς αὐγάς, ἔπειτα τὴν ἀνασκαφεῖσαν γῆν ἐπεμβάλλουσιν εἰς τὸν βόθρον, καὶ τοῦτο ποιοῦσιν ἐκλε[γό]μενοι [τοὺς] ἐρημοτέρους τόπους. Ἐπὰν

fixum manet et immobile. Legislatorem venerantur maxime post Deum et mulctatur quicumque ei maledixerit. Præsidibus et senioribus obtemperare docentur; quum vero decem consederint, nullus loquitur nisi novem assenserint. Cavent etiam in medium eorum vel in dexteram partem exspuere; et sabbatis manum operi admovere fugiunt maxime omnium Judæorum. Nam non solum pridie ejus diei cibum sibi præparant, ut sabbato ignem non accendant, sed neque vas ullum loco movent nec alvum exonerant. Quidam neque e lectulo egrediuntur. Aliis autem diebus, quum alvum exonerare volunt, scrobem ad unius pedis altitudinem sarculo excavantes (datur enim ejusmodi securicula iis qui recens admissi sunt) circumtegunt eam amiculo ne, ut dicunt, Dei radiis injuriam faciant, deinde effossam terram in scrobem retrahunt, idque faciunt loca secretiora de-

1. [μάλισ]α] addidi quod est in Jos. — 2. βλασφημήσει cod. corr. Miller. — 5 sqq. Joseph.: καὶ ταῖς ἑβδομάσιν ἔργων ἐφάπτεσθαι, διαφορώτατα Ἰουδαίων ἁπάντων. — 7. [πρὸ] add. quod deerat; Jos.: πρὸ μιᾶς ἡμέρας. — Joseph.: ὡς μηδὲ πῦρ ἐναύοιεν. — 8. ἀποπατίζειν recentior forma est quæ deest in lexicis. Jos. habet ἀποπατεῖν. — 9-10. Ἐπὰν..... θέλοιεν, hæc non habet Joseph. Malim ἀποπατῆσαι quam ἀποπατίσαι. Mill. — 11-12. Joseph.: περικαλύψαντες ἱματίῳ. — 13. Joseph.: τὴν ἀνορυχθεῖσαν γῆν ἐφέλκουσιν εἰς τὸν βόθρον. — 14 et p. 464, l. 1-3. Uncis inclusa prorsus ablata sunt in codice. Millerus.

δὲ τοῦτ[ο ποιήσωσ]ιν, εὐθὺς ἀπολούονται ὡς μιαινούσης τῆς ἐκκρίσεως.

26. Διήρηνται δὲ [κα]τὰ [χρ]όνον καὶ οὐχ ὁμοίως τὴν ἄσκησιν φυλάτ[ουσιν, εἰς τέσσαρα μέρη διαχωρισθέντες. Ἕτεροι γὰρ αὐτῶν τὰ ὑπὲρ τὸ δέον ἀσκοῦσιν, ὡς μηδὲ νόμισμα βασ[άζειν, λέγοντες μὴ δεῖν εἰκόνα ἢ φέρειν, ἢ ὁρᾶν, ἢ ποιεῖν. Διὸ οὐδὲ εἰς πόλιν τις αὐτῶν εἰσπορεύεται, ἵνα μὴ διὰ πύλης εἰσέλθῃ, ἐφ' ᾗ ἀνδριάντες ἔπεισιν, ἀθέμιτον τοῦτο ἡγούμενοι τὸ ὑπὸ εἰκόνας παρελθεῖν. Ἕτεροι δὲ ἐπὰν ἀκούσωσι τινὸς περὶ Θεοῦ διαλεγομένου καὶ τῶν τούτου νόμων, εἰ ἀπερίτμητος εἴη, παραφυλάξαντες τὸν τοιοῦτον ἐν τόπῳ τινὶ μόνον, φονεύειν ἀπειλοῦσι εἰ μὴ περιτμηθείη· ὃς εἰ μὴ βούλοιτο πείθεσθαι, οὐ φείδεται, ἀλλὰ καὶ σφάζει. Ὅθεν ἐκ τοῦ συμβαίνοντος τὸ ὄνομα προσέλαβον, Ζηλωταὶ καλούμενοι, ὑπό τινων δὲ Σικάριοι. Ἕτεροι δὲ αὐτῶν οὐδένα κύριον ὀνομάζουσι πλὴν τὸν Θεόν, εἰ καὶ αἰκίζοιτό τις ἢ καὶ ἀναιροῖτο. Τοσοῦτον δὲ οἱ μετέπειτα τῇ ἀσκήσει [304] ἐλάτ[ους γεγένηνται, ὥσ]ε τοὺς τοῖς ἀρχαίοις

ligentes; quo effecto statim abluuntur haud secus ac si excretione polluti fuissent.

26. Discreti sunt ratione temporis quo se in hac disciplina exercuerunt, quam non eodem modo custodiunt, in quatuor classes divisi. Alii quidem ultra quod est mandatum religiosi sunt, ita ut ne numisma quidem ferant; dicunt enim non licitum esse imaginem ferre, nec videre, nec fingere. Itaque nemo eorum civitatem ingredietur ne transeant per portas quibus statuæ impositæ sunt, nefas esse arbitrati sub statuas ire. Alii autem, si quemdam incircumcisum audiverint de Deo ejusque legibus loquentem, eum observabunt, eique soli deprehenso in quodam loco minabuntur mortem nisi circumcidatur. Quod si obtemperare nolit, non ignoscent atque eum jugulant. Inde nomen assumpserunt, vocati *Zelotæ*, a quibusdam autem *Sicarii*. Alii neminem dominum appellant præter Deum, nec si verberibus aut morte cogantur. Posteriores autem huic sectæ adscripti adeo inferiores disciplina æstimantur, ut eos non attingere velint qui priscos usus custodiunt; quos

1. ὡς μὴ αἰνούσης cod. — 4. Sequentia non habet Josephus. — 7. ἐφ' ἥν cod. — 10. παραφυλάξας cod. pro παραφυλάξαντες. — 11. ἀπειλεῖ pro ἀπειλοῦσι. — εἰμὶ cod. pro εἰ μὴ.

ἔθεσιν ἐμμένοντας μηδὲ προσψαύειν αὐτῶν· ὧν εἰ ψαύσαιεν, εὐθέως ἀπολούονται, ὡς τινος ἀλλοφύλου ψαύσαντες. Εἰσὶ δὲ καὶ μακρόβιοι οἱ πλεῖστοι, ὥστε καὶ πλέον ἑκατὸν ἔτεσι ζῆν. Φασὶν οὖν εἶναι αἴτιον τό τε τῆς ἄκρας θεοσεβείας, καὶ τὸ καταγνωσθῆναι [τοῦ] ἀμέτρως προσφέρεσθαι, ἐγκρατισταὶς εἶναι καὶ ἀοργήτους· θανάτου δὲ καταφρονοῦσι χαίροντες, ἡνίκα μετὰ συνειδήσεως ἀγαθῆς τελευτῶσιν. Εἰ δὲ καὶ αἰκίζοιτό τις τοὺς τοιούτους, ἵνα ἢ τὸν νόμον δυσφημήσῃ, ἢ εἰδωλόθυτον φάγῃ, οὐ π[οι]ήσει, ὑπομένων θανεῖν καὶ βασάνους βασάσαι, ἵνα τὸ συνειδὸς μὴ παρέλθῃ.

27. Ἔῤῥωται δὲ παρ' αὐτοῖς καὶ ὁ τῆς ἀνασταίσεως λόγος· ὁμολογοῦσι γὰρ καὶ τὴν σάρκα ἀνασταθήσεσθαι καὶ ἔσεσθαι ἀθάνατον, ὃν τρόπον ἤδη ἀθάνατός ἐστιν ἡ ψυχή· ἣν χωρισθεῖσαν νῦν ἔστιν εἰς ἕνα χῶρον εὔπνουν καὶ φωτεινὸν ἀναπαύεσθαι ἕως κρίσεως, ὃν χῶρον Ἕλληνες ἀκούσαντες Μακάρων νήσους ὠνόμασαν. Ἀλλὰ καὶ ἕτερα τούτων δόγματα πολλοὶ τῶν Ἑλλήνων σφετερισάμενοι, ἰδίας

si tetigerint, statim ablutione utentur tanquam alienigenam tetigerint. Sunt longævi quidem plurimi ita ut ultra centesimum annum extendant ætatem. Cujus rei causam eam esse dicunt quod summa pietate Deum colant, intemperantiam cibi damnent et continentes sint et iræ expertes. Mortem vero læti contemnunt quod cum bona conscientia obeant. Quod si quis tales viros cruciabit, ut vel legi maledicant, vel idolis oblata manducent, non obtemperabunt, sed mortem et cruciatus patientur, ut conscientia non transgrediatur quæ mandata sunt a Deo.

27. Valuit etiam apud eos resurrectionis opinio. Confitentur carnem resurrecturam et immortalem fore eodem modo quo nunc anima immortalis est. Anima autem, quum nunc a corpore sejuncta est, in loco fulgido, ubi dulces zephyri spirant, requiescit usque ad judicium; quem locum Græci auditu sibi cognitum beatorum insulas vocaverunt. Sed alia quoque hujusce

1. *πρὸς ψάθειν* cod.; *ψαύσαιεν* Saupp.; *ψαύσοιεν* cod. Mill. — 2. Hæc leguntur apud Jos. — 3. *ἑκτόν* cod. — 4. *καὶ τῷ* cod. Mill. Dunck. — *καταγνωσθὴ* cod. Ex Josepho conjicio : *φασὶν τούτου εἶναι αἴτιον κ. τ. λ.* ut correxi. — 5. [*τοῦ*] addidi. — 8. *ποιήσει*] in cod. *π..ήσει*, duabus litteris ablatis. Mill. conj. *πονήσει*. — 12. *ἔστιν* cod. Miller.; *φασὶν* Dunck. At *ἔστιν ἀναπαύεσθαι* sincerum est. Vide infra *ἐστὶ καταλαβεῖν*, p. 480.

δόξας συνεσπήσαντο. Ἔστι γὰρ ἡ κατὰ τούτους ἄσκησις περὶ τὸ Θεῖον ἀρχαιοτέρα πάντων ἐθνῶν, ὡς δείκνυσθαι πάντας τοὺς περὶ Θεοῦ εἰπεῖν τετολμηκότας, ἢ περὶ τῆς τῶν ὄντων δημιουργίας, μὴ ἑτέρωθεν παρειληφέναι τὰς ἀρχὰς ἢ ἀπὸ τῆς Ἰουδαϊκῆς νομοθεσίας· ὧν μάλιστα Πυθαγόρας καὶ οἱ ἀπὸ τῆς Στοᾶς παρ' Αἰγυπτίοις τούτοις μαθητευθέντες παρέλαβον. Λέγουσι δὲ καὶ κρίσιν ἔσεσθαι καὶ τοῦ παντὸς ἐκπύρωσιν, καὶ τοὺς ἀδίκους κολασθήσεσθαι εἰσαεί. (305) Ἀσκεῖται δὲ ἐν αὐτοῖς τὸ προφητεύειν καὶ προλέγειν τὰ ἐσόμενα.

28. Ἔστι μὲν οὖν καὶ ἕτερον Ἐσσηνῶν τάγμα, τοῖς μὲν αὐτοῖς ἤθεσι καὶ διαίτῃ χρώμενοι, ἐνὶ δὲ τούτων ἐνδιαλλάττουσι τῷ γαμεῖν, δεινόν τι λέγοντες δρᾶν τοὺς ἀ[πο]ποιήσαντας γάμου· πρὸς τὴν ἀναίρεσιν τοῦ βίου γίνεσθαι τοῦτο, καὶ μὴ δεῖν ἐκκόπτειν τὴν τῶν τέκνων διαδοχὴν φάσκοντες, ὡς εἰ πάντες τοῦτο φρονήσειαν, ἐκκοπήσεσθαι ῥᾳδίως τὸ πᾶν γένος ἀνθρώπων. Δοκιμάζουσι μέντοι τριετίᾳ τὰς γαμετάς· ἐπὰν δὲ τρὶς καθαρθῶσιν, εἰς [πεῖρα]ν τοῦ δύνασθαι

sectæ dogmata nonnulli Græci furati suas constituerunt doctrinas. Est enim illorum disciplina de rebus divinis antiquior quam omnium gentium, ita ut promptum sit demonstrare omnes homines, qui de Deo ausi sunt dicere vel de universorum creatione, principia mutuatos esse ex Judæorum legibus, non aliunde. Quos inter præcipue Pythagoras et stoici, in Ægypto horum (Judæorum) facti discipuli, multa assumpserunt. Dicunt autem et judicium fore et universi mundi combustionem, et injustos homines supplicia passuros æterna. Sunt autem inter eos qui futura prænoscere et prædicere student.

28. Est et alius Essenorum ordo qui iisdem moribus et ratione vitæ utuntur, sed una re discrepant quod nubent, veluti diri facinoris arguentes eos qui nuptias repudiant. Illud enim aiunt ad destructionem vitæ adhiberi et nefas esse successionem puerorum intercidere, et, si omnes in eamdem sententiam iverint, facile excisum iri omne humanum genus. Verumtamen sponsas per triennium probant; quum autem ter purificatæ fuerint, ad ex-

3. τῆς περὶ cod. Mill. Lege περὶ τῆς. — 11. ἐνδιαλάττουσι cod. — 12. λέγοντος cod. — ἀ[πο]ποιήσαντες litteris πο prorsus ablatis Mill. — 16. Uncis inclusa suppleta ex Josepho.

τίκτειν, οὕτως ἄγονται. Ταῖς ἐγκύμοσιν οὐχ ὁμιλοῦσιν, ἐπιδεικνύμενοι τὸ μὴ δι' ἡδονὴν γαμεῖν, ἀλλὰ διὰ τέκνων χρείαν. Ὁμοίως δὲ καὶ αἱ γυναῖκες ἀπολούονται καὶ αὐταὶ ἐπένδυμα ἐνδυόμεναι λινοῦν, ὃν τρόπον οἱ ἄνδρες τὰ περιζώματα. Ταῦτα μὲν οὖν [τὰ] κατὰ Ἐσσηνούς.

Ἕτεροι δὲ καὶ αὐτοὶ τῶν Ἰουδαίων ἐθῶν ἀσκηταὶ καὶ κατὰ γένος καὶ κατὰ νόμους Φαρισαῖοι καλούμενοι, ὧν τὸ μὲν πλεῖστον μέρος ἐστὶ κατὰ πάντα τόπον, πάντων μὲν Ἰουδαίων καλουμένων, διὰ δὲ τὰς ἰδίως δοξαζομένας γνώμας ὀνόμασι κυρίοις ἐπικαλουμένων. Οὗτοι μὲν οὖν τὴν ἀρχαίαν παράδοσιν διακρατοῦντες, ἐπὶ τοῖς κατὰ νόμον καθαροῖς καὶ μὴ καθαροῖς ἐπιεικῶς ἐξετάζοντες διαμένουσι· τά τε τοῦ νόμου ἑρμηνεύουσι, διδασκάλους εἰς ταῦτα προβιβάζοντες. Οὗτοι εἱμαρμένην εἶναι λέγουσι, καὶ τινὰ μὲν κατ' ἐξουσίαν εἶναι, τινὰ δὲ κατὰ τὴν (306) εἱμαρμένην, ὡς τινὰ μὲν ἐφ' ἡμῖν, τινὰ δὲ τῆς εἱμαρμένης· Θεὸν δὲ πάντων εἶναι αἴτιον, καὶ μηδὲν ἄνευ θελήματος αὐτοῦ διοικεῖσθαι ἢ συμβαίνειν. Οὗτοι καὶ σαρκὸς ἀνάστασιν ὁμολογοῦσι καὶ ψυχὴν ἀθάνατον, καὶ κρίσιν ἐσομένην

plorandum possintne parere, ita eas in uxores ducunt. At cum gravidis non coeunt, hoc ipso ostendentes se nuptias, non voluptatis ergo sed liberorum inopia, fecisse. Feminæ autem abluuntur indusiis circumamictæ, quemadmodum viri quum subligacula induerint. Talia sunt Essenorum instituta.

Alii et ipsi Judaicorum morum studiosi, propter genus et leges Pharisæorum nomen habent, quorum numerus maximus est in omni loco; Judæi quidem omnes vocati sunt, sed propter opiniones quasdam peculiares propriis nominibus sunt cognominati. Qui etiam, dum antiquam traditionem diligenter servant, non cessant studiose inquirere quæ pura et impura secundum legem sunt. Leges interpretantur et ad eas interpretandas præceptores informant. Iidem fatum esse dicunt et quædam potestate nostra fieri, quædam autem fato, ita ut quædam penes nos sint, quædam autem ex fato proveniant, Deum autem universorum effectorem esse et nihil sine voluntate ejus aut ordinari aut evenire. Confitentur et ipsi esse resurrectionem carnis et animam immortalem et judicium futurum et combustionem mundi

3. ἐπ' ἕνα cod. pro ἐπένδυμα. — 4. [τὰ] add. Dunck. — 5. ἐθῶν Mill. pro ἐθνῶν quod est in cod. — 8. καιρίοις cod. — 10. ἐπιεικὸς cod. corr. Mill.; ἐπὶ νεῖκος Dunck.

καὶ ἐκπύρωσιν, καὶ δικαίους μὲν ἀφθάρτους ἔσεσθαι, ἀδίκους δὲ εἰσαεὶ κολασθήσεσθαι ἐν πυρὶ ἀσβέστῳ. Ταῦτα μὲν οὖν καὶ Φαρισαῖοι.

29. Σαδδουκαῖοι δὲ τὴν μὲν εἱμαρμένην ἀναιροῦσι, [καὶ] τὸ[ν Θεὸν] μηδέν τι κακὸν δρᾶν ἢ ἐφορᾶν ὁμολογοῦσιν, εἶναι δὲ ἀνθρώπων ἐξουσίαν τὸ αἱρεῖσθαι τὸ ἀγαθὸν ἢ κακόν. Ἀνάστασιν δὲ ἀρνοῦνται οὐ μόνον σαρκός, ἀλλὰ καὶ ψυχὴν μὴ διαμένειν νομίζουσι· [ταύτῃ δὲ] εἶναι μόνον τὸ ζῆν, καὶ τοῦτο δὲ εἶναι οὗ χάριν ἐγένετο ἄνθρωπος· ἐνὶ δέ τῳ πληροῦσθαι τὸν τῆς ἀναστάσεως λόγον, ἐν τῷ καταλείψαντας ἐπὶ γῆς τὰ τέκνα τελευτᾶν· μετὰ δὲ θάνατον μηδὲν ἐλπίζειν παθεῖν ἢ κακὸν ἢ ἀγαθόν. Λύσιν γὰρ ἔσεσθαι καὶ ψυχῆς καὶ σώματος καὶ εἰς τὸ μὴ εἶναι χωρεῖν τὸν ἄνθρωπον, καθ' ὃ καὶ τὰ λοιπὰ ζῷα· ὅ,τι δ' ἂν δράσῃ ἄνθρωπος ἐν τῷ βίῳ κακὸν καὶ διαλλαχθῇ, κεκέρδηκε τὴν ὑπὸ ἀνθρώπων διαφυγὼν κόλασιν· ὅ,τι δ' ἂν κτήσηται καὶ πλουτήσας δοξασθῇ, τοῦτο κεκέρ-

et justos immortalitatem consecuturos, injustos autem æterna supplicia passuros in igne inextinguibili. Hæc quidem docent Pharisæi.

29. Sadducæi vero fatum tollunt et Deum affirmant nihil mali efficere aut intueri, et esse potestatis hominum eligere bonum vel malum. Resurrectionem carnis non solum negant, sed etiam censent animam non permanere posse immortalem. Animam autem existimant nihil aliud esse præter vivere, et eamdem esse causam cur existat homo; addunt una aliqua conditione resurrectionis doctrinam adimpleri, videlicet ab eis qui moriendo liberos hic relinquunt; post mortem vero nullam spem esse sentiendi aliquid boni aut mali; dissolutionem enim fore et animæ et corporis et in nihilum iturum esse hominem, quemadmodum cætera animalia. Quod si quis, dum vivit, alicui malum fecerit et reconciliatus fuerit, illud lucrifecit, pœna vitata qua eum mulctavissent homines. Quod si quis opes compara-

4-5. Uncis inclusa restituta ex Joseph. Miller. — 5-6. ἐξ ἀνθρώπων cod. Miller. Dunck. ἐξ delendum. — 6. ἐξουσίας Dunck. — Mill. legit τοῦ αἱρεῖσθαι. — 8. ταύτην δὲ Mill.; in cod. exesa; ταύτῃ δὲ R. Scottus. — 9. ἐν δὲ τῷ cod.; ἐνὶ δέ τῳ Mill.; ἐν δὲ τούτῳ R. Scott. — 14. Post κακὸν cod. habet ἄνθρωπος. Mill. conj. ἄνθρωπον, quod male repetitum est et delendum. ἀνθρώποις ἂν Sauppius; ἀνθρώποις κἂν Dunck. – διαλαχθῆ cod. – διὰ φυγῶν cod.

δηκε· μέλειν δὲ Θεῷ μηδὲν τῶν κατὰ ἕνα. Καὶ οἱ μὲν Φαρισαῖοι φιλάλληλοι, οἱ δὲ Σαδδουκαῖοι φίλαυτοι. Αὕτη ἡ αἵρεσις περὶ τὴν Σαμάρειαν μᾶλλον ἐκρατύνθη. Καὶ αὐτοὶ δὲ τοῖς τοῦ νόμου ἔθεσι προσέχουσι, λέγοντες δεῖν οὕτω ζῆν ἵνα καλῶς βιώσῃ καὶ [307] τέκνα ἐπὶ γῆς καταλείπῃ. Προφήταις δὲ οὐ προσέχουσιν, ἀλλ' οὐδὲ ἑτέροις τισὶ σοφοῖς, πλὴν μόνῳ τῷ διὰ Μωσέως νόμῳ, μηδὲν ἑρμηνεύοντες. Ταῦτα μὲν οὖν ἃ καὶ οἱ Σαδδουκαῖοι αἱρετίζουσιν.

30. Ἐπεὶ τοίνυν καὶ τὰς παρὰ Ἰουδαίοις διαφορὰς ἐκτεθείμεθα, εὔλογον δοκεῖ καὶ τὴν ἄσκησιν τῆς τούτων θεοσεβείας μὴ παρασιωπᾶν. Ἔστι μὲν οὖν ἡ κατὰ πάντας Ἰουδαίους κατὰ τὴν θεοσέβειαν πραγματεία τετραχῆ, θεολογική, φυσική, ἠθική, ἱερουργική. Καὶ τὸν μὲν Θεὸν ἕνα εἶναι λέγουσι δημιουργόν τε τοῦ παντὸς καὶ [καλὰ] ποιήσαντα πάντα οὐ πρότερον ὄ[ντα], οὐδὲ ἔκ τινος ὑποκειμένης συγχρόνου οὐσίας, ἀ[λλὰ θ]ελήσαντα καὶ κτίσαντα. Εἶναί τε ἀγγέλους καὶ τούτους γενομένους πρὸς λειτουργίαν τῆς κτίσεως,

verit et dives æstimatus fuerit, hoc quoque lucrifecit; nihil autem singulorum istorum curæ esse Deo. Dum Pharisæi sese mutuo amore complectuntur, Sadducæi neminem præter seipsos amant. Hæc secta apud Samaritanos maxime valuit. Iidem legis Mosaicæ institutis adhærent, dicentes sic vivere oportere ut vitam pulchram agant et liberos hic relinquant. Prophetarum libros non curant nec aliorum quorumdam sapientium, sed soli legi Moysis animum adhibent, nihil autem interpretantes. Hæc sunt quæ Sadducæi sectantur.

30. Quum igitur exposuerimus quæ sint apud Judæos discrimina, decet, ut nobis videtur, non omittere quomodo iidem pietatem in Deum exerceant. Est autem secundum omnes Judæos de religione tractatus in quatuor partes divisus, Theologicam dico, Physicam, Moralem, Hierurgicam (de sacris cærimoniis). Deum unum esse dicunt et creatorem universi mundi et pulchra fecisse omnia quæ ante non erant, nec ea formavit ex substantia quadam substrata et sibi coæva, sed voluit et creavit; et esse angelos ad mini-

1. μέλλειν cod. — 8. ἐκτεθήμεθα cod. — 13. [καλὰ] κ... cod.; καὶ bis exaratum conj. Mill.; κόσμον Rœp.; κτίσιν R. Scottus; κύριον Dunck. At quum de Judæis hic agatur, conf. *Genesim*, ubi Deus dicitur omnia quæ fecit vidisse esse bona. — 13-14. Uncis inclusa supplevit Millerus.

ἀλλὰ καὶ πνεῦμα ἐξουσιαστικὸν πρὸς δόξαν καὶ αἶνον Θεῷ ἀεὶ παραμένοντα· πάντα δὲ ἐν τῇ κτίσει αἴσθησιν ἔχειν καὶ μηδὲν εἶναι ἄψυχον. Ἤθους τε ἀντιποιοῦνται σεμνοῦ καὶ σώφρονος βίου, καθὼς ἔστιν ἐκ τῶν νόμων ἐπιγνῶναι. Ταῦτα δὲ πάλαι ἀκριβαζόμενα ἦν παρὰ τοῖς ἀρχῆθεν Θεόκτιστον νόμον παρειληφόσιν, ὡς τὸν ἐντυγχάνοντα καταπλαγῆναι ἐπὶ τοσαύτῃ σωφροσύνῃ καὶ ἐπιμελείᾳ τοῦ περὶ τὸν ἄνθρωπον νομοθετουμένου ἤθους. Ἱερουργικὴ δὲ λειτουργία ἄκρως ἐξήσκητο παρ' αὐτοῖς εὐσχημόνως πρὸς τὸ Θεῖον προσφερομένη, καθὼς τοῖς βουλομένοις ῥᾴδιόν ἐστιν ἐντυχοῦσι τῇ περὶ τούτων ἐξαγορευούσῃ βίβλῳ μαθεῖν, ὡς σεμνῶς καὶ ὁσίως τῷ Θεῷ ἀπαρχόμενοι τῶν παρ' αὐτοῦ δεδωρημένων εἰς χρῆσιν καὶ ἀπόλαυσιν ἀνθρώπων, κελευόμενοι εὐτάκτως καὶ παραμόνως ἐλειτούργουν. Τούτων δέ τινα οἱ Σαδδουκαῖοι ἀπαγορεύουσιν· οὐ γὰρ βούλονται ἀγγέλους ἢ [308] πνεύματα ὑπάρχειν. Οἱ δὲ πάντες ὁμοίως Χριστὸν προσδέχονται, τοῦ μὲν νόμου καὶ τῶν προφητῶν παρεσόμενον

sterium mundi natos, etiam spiritum principalem Deo semper assistentem ad gloriam et laudem ejus; et omnia quæ in creatura sunt sensum habere et nihil esse inanimatum. Rationem vitæ honestæ et bene moratæ capessunt, ut ex eorum legibus cognosci potest. Hæc autem olim erant diligenter curata apud eos qui a principio legem divinam acceperunt, ita ut qui in hunc legis librum incidet miretur tantam temperantiam tantamque curam in moribus hominum vitæ præscriptis. Ritus sacri ad res divinas decenter adhibiti egregie absolvebantur apud eos, quod qui volunt intelligere, ipsis promptum erit ex libro de his sacris ritibus percipere cum quanta veneratione quantaque pietate primitias Deo offerant omnium rerum, quas ipse dedit ut eis homines uterentur et fruerentur, quantoque ordine et quanta constantia ritus sacros jussi absolvant. Horum autem quædam Sadducæi negant. Nolunt enim angelos et spiritus existere. Omnes vero similiter Christum exspectant, illius quidem adventu a prophetis et lege prædicto. Quum

1-2. παραμένον· τὰ Duncker. — 5. παρὰ τοῖς ἀρχῆθεν νεοστὶ τὸν cod. Millerus; παρ' αὐτοῖς, ἀρχῆθεν, οὐ νεωστὶ τὸν Saupp. Dunck. At πάλαι, ἀρχῆθεν et οὐ νεωστὶ idem significant. Suspicor librarium male legisse in codice νεοστὶτὸν pro Θεόκτιστον. Mill. conjicit ἐν ὄρει latere in νεοστί. — 13. βούλοινται cod. — 15. τὸν παρεσόμενον Saupp.

προκηρυξάντων, τῶν δὲ Ἰουδαίων τὸν καιρὸν τῆς παρουσίας μὴ ἐπιγνόντων, [ὥσ]ε ἐπιμένειν τὴν ὑπόνοιαν τοῦ δοκεῖν μὴ τὰ εἰ[ρημένα] περὶ τῆς παρουσίας τετελέσθαι, προσδοκᾶν δὲ ἤδη Χρισ]ὸν παρεσόμενον διὰ τὸ παρόντα μὴ ἐπεγνωκέναι· καὶ τὰ σύμβολα τῶν καιρῶν τοῦ ἤδη παραγεγονέναι ὁρῶντας ταράτ]εσθαι, αἰδεῖσθαί τε ὁμολογεῖν ἐληλυθέναι, ἐπεὶ αὐτόχειρες αὐτοῦ γεγένηνται, ἀγανακτοῦντες ἐλεγχόμενοι ὑπ' αὐτοῦ ὅτι τοῖς νόμοις μὴ ὑπήκουσαν. Καὶ τὸν μὲν οὕτως ἀποσ]αλέντα ὑπὸ τοῦ Θεοῦ Χρισ]ὸν οὐκ εἶναι τοῦτον λέγουσιν· ἐλεύσεσθαι δὲ ἕτερον, τὸν οὐκ ὄντα, οἵσοντα μὲν σύμβολα ἐκ μέρους, ὅσα ὁ νόμος καὶ οἱ προφῆται προέφηναν, ὁμολογοῦσι· τινὰ δὲ καὶ πλανώμενοι νομίζουσι· γένεσιν μὲν γὰρ αὐτοῦ ἐσομένην λέγουσιν ἐκ γένους Δαβίδ, ἀλλ' οὐκ ἐκ Παρθένου καὶ Ἁγίου Πνεύματος, ἀλλ' ἐκ γυναικὸς καὶ ἀνδρὸς ὡς πᾶσι νόμος γεννᾶσθαι ἐκ σπέρματος, φάσκοντες τοῦτον ἐσόμενον βασιλέα ἐπ' αὐτούς, ἄνδρα πολεμισ]ὴν καὶ δυνατόν, ὃς ἐπισυνάξας τὸ πᾶν ἔθνος Ἰουδαίων, πάντα τὰ ἔθνη πολεμήσας, ἀνασ]ήσει αὐτοῖς τὴν Ἱερουσαλὴμ πό-

autem tempus adventus ejus Judæi non agnovissent, mansit apud eos opinio nondum fuisse absoluta quæ dicta sunt de adventu ejus, exspectantque Christum jamjam venturum, quia præsentem non agnoverunt. Signa vero temporum apparitionis ejus videntes conturbantur, erubescuntque fateri eum jam venisse, quod ipsi manibus suis illum occiderint, indignantes sese argui ab eo quod legum mandatis non obedirent. Illum igitur qui a Deo missus est Christum esse negant. Alium vero venturum, qui nondum existat dicunt et hunc allaturum quædam signa prædicta a prophetis et lege; quædam vero alia errabundi fingunt. Etenim oriturum esse aiunt ex genere David non autem ex Virgine et Spiritu Sancto, sed ex muliere et homine, quemadmodum omnes ex semine nascuntur. Eumdem dicunt futurum esse regem super ipsos, virum bellatorem et potentem, qui, coacta tota Judæorum natione, et universis gentibus debellatis, restituet civitatem regiam

1. προκηρυξάντων. Τῶν δὲ cod. Mill. — 1-2. Post ἐπιγνόντων Rœperus legit ἐγένετο. — 2. [ὥσ]ε cod. et Mill. om. — Syllabæ ρημένα ablatæ in cod. — 6. Scripsimus ἐληλυθέναι; initio lacunæ ἐ, in fine αι et paulo ante accentus conspicitur. Mill. — ἐπὶ cod. — 9. εἰς ὄντα cod. Mill.; εἰς ὂν τὰ Dunck. Lege οἴσοντα. — 11. πλανώμενον cod. — 13. πᾶσιν ὅρος γεννᾶσθαι cod. Mill. Dunck. in codd. μ et ρ facillime confunduntur. – γενᾶσθαι cod.

λιν βασιλίδα, εἰς ἣν ἐπισυνάξει ἅπαν τὸ ἔθνος, καὶ πάλιν ἐπὶ τὰ ἀρχαῖα ἔθη ἀποκατασ[τ]ήσει, βασιλεῦον καὶ ἱερατεῦον καὶ κατοικοῦν ἐν πεποιθήσει ἐν χρόνοις ἱκανοῖς· ἔπειτα ἐπανασ[τ]ῆναι κατ' αὐτῶν πόλεμον ἐπισυναχθέντων· ἐν ἐκείνῳ τῷ πολέμῳ πεσεῖν τὸν Χρισ[τ]ὸν ἐν μαχαίρῃ, ἔπειτα μετ' οὐ πολὺ τὴν συντέλειαν καὶ ἐκπύρωσιν τοῦ παντὸς ἐπισ[τ]ῆναι, καὶ οὕτως τὰ περὶ τὴν ἀνάσ[τ]ασιν [309] δοξαζόμενα ἐπιτελεσθῆναι τάς τε ἀμοιβὰς ἑκάσ[τ]ῳ κατὰ τὰ πεπραγμένα ἀποδοθῆναι.

31. Δοκεῖ μὲν ἡμῖν ἱκανῶς τὰ πάντων Ἑλλήνων τε καὶ βαρβάρων δόγματα ἐκτεθεῖσθαι, μηδὲν δὲ ἀπολελοιπέναι μήτε τῶν φιλοσοφουμένων μήτε τῶν ὑπὸ αἱρετικῶν φ[ασκο]μένων ἀναπόδεικτον. Οἷς ἐξ αὐτῶν τῶν ἐκτεθέντων φανερὸς γεγένηται ὁ ἔλεγχος ἢ κλεψιλογησάντων ἢ τινὰ ἐρανισαμένων [καὶ] αὐτὰ τὰ ὑπὸ Ἑλλήνων πεπονημένα παραθεμένων ὡς θεῖα. Διὰ πάντων οὖν διαδραμόντες καὶ μετὰ πολλοῦ πόνου ἐν τοῖς ἐννέα βιβλίοις τὰ πάντα δόγματα ἐξειπόντες, πᾶσί τε ἀνθρώποις ἐφόδιον ἐν βίῳ [οὐ] μικρὸν καταλιπόντες,

Jerusalem, in quam congregabit totam judaicam nationem, eamque ad pristinos mores reducet, eamque regno et sacerdotio fungi et habitare tuto propriis temporibus efficiet; deinde adversus Judæos congregatos bellum exoriturum esse; in quo bello Christum gladio periturum, et paulo post universi mundi consummationem et combustionem fore, eoque modo omnia quæ de resurrectione existimata sunt adimpleri et cuique retributionem secundum opera sua dari.

31. Jam nobis videntur omnium Græcorum et barbarorum dogmata sufficienter fuisse exposita, neque quidquam silentio prætermissum esse ex iis quæ philosophi vel hæretici docuerunt. His autem quæ exposuimus clare coarguuntur hæretici vel subripuisse vel aliquando mendicavisse quæ Græci composuerunt, eaque ut divina protulisse. Quum igitur, omnibus hæresibus circumspectis, in novem libris dogmata eorum multo cum labore exposuerimus, universisque hominibus non parvum viaticum vitæ

5. μαχαίρῃ (quasi ex oraculo versibus conscripto) cod. a quo corrigendo abstinuimus consulto. — 10. ἐκτεθῆσθαι cod. — ἀπολελυπέναι cod.; ἀπολελειπέναι Mill. — 11. Uncis inclusa supplevit Mill. — 13. [καὶ] addidi. — 15. τοῖς ἐννέα βίβλοις cod. — 16. [οὐ] restitui, quod prorsus exciderat. Cf. sqq. οὐκ ὀλίγης.

καὶ τοῖς παροῦσιν οὐκ ὀλίγης χαρᾶς καὶ θυμηδίας φιλομάθειαν παρασχόντες, εὔλογον ἡγούμεθα ὥσπερ κορυφὴν τοῦ παντὸς [τὸν] περὶ ἀληθείας λόγον ἐπενέγκαι, καὶ τοῦτον ἐν μιᾷ βίβλῳ τῇ δεκάτῃ περιγράψαι, ὅπως ὁ ἐντυγχάνων μὴ μόνον ἀνατροπὴν τῶν τετολμηκότων αἱρέσεις συσ|ήσασθαι ἐπιγνοὺς καταφρονήσῃ τῶν ματαίων, ἀλλὰ καὶ τὴν τῆς ἀληθείας δύναμιν ἐπιγνούς, ἀξίως Θεῷ πισ|ευσας σωθῆναι δυνηθῇ.

reliquerimus et lectoribus præbuerimus studium gaudio magno et voluptate refertum, nunc æquum esse arbitramur ut afferamus, tanquam fastigium totius operis, sermonem de veritate, et hunc in uno decimo libro includamus, quo quidem lector, jam quum intuitus sit audaces hæresium auctores a nobis funditus eversos, non solum vana eorum dogmata despiciat, sed etiam virtutem veritatis contemplatus et Deo digne confisus salvari possit.

1. ὀλίγοις cod. Miller.; ὀλίγης Rœper. – θυμιδίας cod. — 2. [τὸν] add. Mill.

[310] ΒΙΒΛΙΟΝ Ι'.

1. Τάδε ἔνεσ[ι]ν ἐν τῇ δεκάτῃ τοῦ κατὰ πασῶν αἱρέσεων Ἐλέγχου.
2. Ἐπιτομὴ πάντων τῶν φιλοσόφων.
3. Ἐπιτομὴ πασῶν [τῶν] αἱρέσεων.
4. Καὶ ἐπὶ πᾶσι τίς ὁ τῆς ἀληθείας λόγος.
5. Τὸν λαβύρινθον τῶν αἱρέσεων οὐ βίᾳ διαῤῥήξαντες, ἀλλὰ μόνῳ ἐλέγχῳ ἀληθείας δυνάμει διαλύσαντες, πρόσιμεν ἐπὶ τὴν τῆς ἀληθείας ἀπόδειξιν· τότε γὰρ τῆς πλάνης ἔντεχνα σοφίσματα ἀσύστατα φανερωθήσεται, ἐπὰν ὁ τῆς ἀληθείας ὅρος ἐπιδειχθῇ οὐκ ἀπὸ σοφίας Ἑλλήνων ἀρχὰς μεταλαβών, οὐδ' Αἰγυπ[ί]ων δόγματα [καὶ] τὰ ἐν αὐτοῖς μετ' ἀξιοπισ[ί]ας θρησκευόμενα μάταια, ὡς ἄῤῥητα διδαχθείς, οὐδὲ Χαλδαίων ἀσυσ[ά]τῳ περιεργίᾳ σοφισθείς, οὐδὲ Βαβυλωνίων ἀλογίσ[ῳ] μανίᾳ δι' ἐν[εργεί]ας δαιμόνων καταπλαγείς, ἀλλ' ᾧ ὑπάρχει τρόπῳ ὅρος ἀληθὴς ὤν, ἀφύλακτός τε, καὶ ἀκαλ-

LIBER X.

1. Hæc insunt in decimo omnium hæresium Refutationis libro.
2. Summarium omnium philosophorum.
3. Summarium omnium hæresium.
4. Qualis sit in omnibus veritatis doctrina.
5. Ambagibus hæresium labyrintho similibus non vi diruptis, sed sola refutatione et veritatis virtute solutis, adeamus ad veritatis demonstrationem. Tunc enim erroris artificiosa sophismata videbuntur non consistere posse, quum demonstratum fuerit veritatis definitionem non ex Græcorum philosophia depromptam, nec vana veluti ineffabilia mutuatam Ægyptiorum dogmata et quæ inter eos digna fide et venerabilia habentur, nec inanibus Chaldaicæ curiositatis figmentis conflatam, nec per vim dæmonum insanis Babyloniorum furoribus corruptam, sed quo exstat modo hæc definitio vera

3. *ἐπὶ τῶ μὴ* cod. – [*τῶν*] add. Miller. — 6. *πρόσειμεν* cod. — 9. [*καὶ*] addidi. *τὰ ἐν.... μάταια* uncis inclusit Millerus veluti in textum male inserta.— 12. Uncis inclusa supplevit Millerus. — 13. *ἀλλ' ὡς* cod. pro *ἀλλ' ᾧ*; corr. Miller. – *ἀλεθεὶς* cod.

λώπισλος, [ὃς] μόνον φανεὶς ἐλέγξει τὴν πλάνην. Περὶ οὗ εἰ καὶ πλεισλάκις ἀποδείξεις ἐποιήσαμεν, καὶ ἱκανῶς τὸν τῆς (311) ἀληθείας κανόνα ἀφθόνως τοῖς βουλομένοις ἐπεδείξαμεν, ἀλλά γε καὶ νῦν οὐκ ἄλογον ἐκρίναμεν ἐπὶ πᾶσι τοῖς Ἕλλησι δεδοκημένοις καὶ αἱρετικοῖς ὡσεὶ κορωνίδα τῶν βίβλων ἐπενέγκαι ταύτην τὴν ἀπόδειξιν διὰ τῆς δεκάτης βίβλου.

6. Συμπεριλαβόντες τοίνυν τὰ πάντων τῶν παρ' Ἕλλησι σοφῶν δόγματα ἐν τέσσαρσι βιβλίοις, τὰ δὲ τῶν αἱρεσιάρχων ἐν πέντε, νῦν τὸν περὶ ἀληθείας λόγον ἐν α' ἐπιδείξομεν, ἀνακεφαλαιούμενοι πρῶτον τὰ πᾶσι δεδοκημένα. Οἱ μὲν γὰρ τῶν Ἑλλήνων δογματισλαὶ τὴν φιλοσοφίαν τριχῇ διελόντες, οὕτως ἐφιλοσόφησαν, οἱ μὲν φυσικήν, οἱ δὲ ἠθικήν, οἱ δὲ διαλεκτικὴν προσαγορεύσαντες· καὶ οἱ μὲν τὴν φυσικὴν οὗτοι γεγένηνται, οὕτως δὲ διηγήσαντο, οἱ μὲν ἐξ ἑνὸς τὰ πάντα, οἱ δὲ ἐκ πλειόνων· καὶ τῶν ἐξ ἑνός, οἱ μὲν ἐξ ἀποίου, οἱ δὲ ἐκ ποιοῦ· καὶ τῶν ἐκ ποιοῦ, οἱ μὲν ἐκ πυρός, οἱ δὲ

et ingenua et sine cura pulchritudinis, quæ proprio lumine statim errorem confutat. Cujus etsi sæpius demonstrationes prætulimus et sufficienter veritatis normam recte volentibus ostendimus, nunc tamen æquum esse arbitrati sumus omnibus quæ Græci et hæretici docuerunt, veluti coronam nostrorum novem librorum superaddere hanc demonstrationem veritatis in decimo libro.

6. Collectis igitur omnium Græcorum philosophorum dogmatibus in quatuor libris, hæresiarchorum in quinque, nunc veritatis expositionem in uno libro absolvemus, summatim prius repetituri omnium placita. Græcorum igitur institutores, philosophia tripliciter divisa, sic docuerunt, alii physicam, moralem alii, alii dialecticam prædicantes. Qui quidem physicis rebus adhærebant sic disserebant, alii ex uno omnia processisse, alii e pluribus; et ex iis qui ex uno, alii quidem docent e nulla qualitate prædito, alii e prædito qualitate aliqua universa generari. Et ex iis qui ex aliqua qualitate prædito contendunt universa generari, alii ex igne, alii ex

1. [ὃς] in cod. omissum ob *os* finale præcedentis vocabuli. — 8. *βίβλοις* cod. superposito *ι*. — *τοῖς αἱρεσιάρχαις* cod. Miller. Lege *τῶν αἱρεσιάρχων* vel supple *δεδοκημένα* quod tamen in eadem sententia bis repetitum male sonaret. — 9. *ἕνα* cod. pro *ἐν α'* vel *ἐν ἑνί*. — 13. Hæc et sqq. noster mutuatus est a Sexto Empirico, *Adv. phys.* X. — 15. *ἐκ τοῦ ποιοῦ* cod. Millerus; *ἐκ ποιοῦ* Sextus.

ἐξ ἀέρος, οἱ δὲ ἐξ ὕδατος, ἄλλοι δὲ ἐκ γῆς. Καὶ τῶν ἐκ πλειόνων, οἱ μὲν ἐξ ἀριθμητῶν [οἱ δὲ ἐξ ἀπείρων. Καὶ τῶν ἐξ ἀριθμητῶν], οἱ μὲν ἐκ δυοῖν, οἱ δὲ ἐκ τεσσάρων, οἱ δὲ ἐκ $\overline{ε}$, οἱ δὲ ἐκ $\overline{ς}$· καὶ τῶν ἐξ ἀπείρων οἱ μὲν ἐξ ὁμοίων τοῖς γενομένοις, οἱ δὲ ἐξ ἀνομοίων. Καὶ τούτων οἱ μὲν ἐξ [ἀπα]θῶν, οἱ δὲ ἐκ παθητῶν. Ἐξ ἀποίου μὲν οὖν καὶ ἑνὸς σώματος τὴν τῶν ὅλων συνεστήσαντο γένεσιν οἱ Στωϊκοί. Ἀρχὴ γὰρ τῶν ὅλων κατ' αὐτοὺς ἐστὶν ἡ ἄποιος ὕλη καὶ δι' ὅλων τρεπτή· μεταβαλλούσης δὲ αὐτῆς, γίνεται πῦρ, ἀήρ, ὕδωρ, γῆ. Ἐξ ἑνὸς δὲ καὶ ποιοῦ γεγενῆσθαι τὰ πάντα [312] θέλουσιν οἵ τε περὶ τὸν Ἵππασον καὶ Ἀναξίμανδρον καὶ Θαλῆ τὸν Μιλήσιον. Ἵππασος μὲν ὁ Μεταπόντιος καὶ Ἡράκλειτος ὁ Ἐφέσιος, ἐκ πυρὸς ἀπεφήναντο τὴν γένεσιν. Ἀναξίμανδρος δὲ ἐξ ἀέρος· Θαλῆς δὲ ἐξ ὕδατος· Ξενοφάνης δὲ ἐκ γῆς·

Ἐκ γαίης γὰρ πάντα, καὶ εἰς γῆν πάντα τελευτᾷ.

aere, alii ex aqua, alii e terra. Eorum qui ex pluribus omnia gigni dicunt, et ex numerabilibus alii, alii ex infinitis. Et qui e numerabilibus, alii quidem e duobus, alii e quatuor, alii e quinque, alii autem e sex. Et qui ex infinitis, alii quidem e similibus eorum quæ generantur, alii autem e dissimilibus. Jam inter eos alii ex impassibilibus, alii e passibilibus. Atque e corpore nulla quidem qualitate prædito et uno universitatis ortum constituerunt stoici. Rerum enim ex eorum sententia principium est materia expers qualitatis et omni ex parte mutabilis. Eaque mutata fiunt ignis, aer, aqua, terra. Ex uno autem eoque qualitate prædito orta volunt esse omnia Hippasus et Anaximander et Thales Milesius. Hippasus quidem Metapontinus et Heraclitus Ephesius ex igne rerum ortum prædicaverunt. Anaximander ex aere, Thales ex aqua; Xenophanes e terra :

Omnia e terra atque in terram cuncta revertunt.

2-3. Uncis inclusa e Sexto rest. Mill. — 4. *γενομένοις* cod. Miller.; *γεννωμένοις* Sext. — 5. *πρὸς τούτοις* cod.; *τούτων* Sext. — *παθητῶν*. Ἐξ *ἀποίου* Sextus; *παθητικῶν*. Ἀποίου cod. Mill. — 6. *ὑπεστήσαντο* Sext. — 7. *τῶν ὄντων* Sext.; *τῶν ὅλων* cod. — 8. *τρέπει* cod.; *τρεπτή* Sext. — *τε* Sext.; *δὲ* cod. — 8-9. *γίνεται τὰ τέσσαρα στοιχεῖα, πῦρ, κ. τ. λ.* Sext. — 9. *οἱ δέ* cod.; *οἵ τε* Sext. — 10-11. Θαλῆ. Ὧν Ἵππασος μὲν καὶ κατά τινας Ἡράκλειτος Sextus. — 11-12. *ἀπέλιπον τὴν γένεσιν* Sext. — 14. Cod. habet : Ἐκ γῆς γάρ, φησί, πάντα ἐστί, καὶ εἰς τὴν γῆν. Versum e Sexto restitui. Conf. Karst. *Fragm.* VIII, p. 45.

7. Ἐκ πλειόνων δὲ καὶ ἀριθμητῶν, δυεῖν μὲν γῆς τε καὶ ὕδατος τὰ ὅλα συνεστηκέναι φησὶν ὁ ποιητὴς Ὅμηρος, ὅτε μὲν λέγων,

Ὠκεανόν τε θεῶν γένεσιν, καὶ μητέρα Τηθύν,

ὅτε δέ,

Ἀλλ' ὑμεῖς [μὲν] πάντες ὕδωρ καὶ γαῖα γένοισθε.

Συμφέρεσθαι δ' αὐτῷ δοκεῖ καὶ ὁ Κολοφώνιος Ξενοφάνης· φησὶ γάρ·

Πάντες [γὰρ] γαίης [τε] καὶ ὕδατος ἐκγενόμεσθα.

Ἐκ γῆς δὲ καὶ αἰθέρος Εὐριπίδης, ὡς πάρεστιν ἐπιγνῶναι ἐκ τοῦ λέγειν αὐτόν·

Αἰθέρα καὶ γαῖαν πάντων γενέτειραν ἀείδω.

Ἐκ τεσσάρων δὲ Ἐμπεδοκλῆς, οὕτως λέγων·

7. E pluribus autem et numerabilibus, e duobus quidem nempe terra et aqua omnia constituta esse ait poeta Homerus, quum hæc dicit:

Oceanumque Deorum patrem Tethyn quoque matrem;

quumque hæc addit:

Vos vero cuncti fiatis terraque et unda.

Ei adstipulari quoque videtur Xenophanes Colophonius; dicit enim:

E terra et aqua exorti sumus omnes.

E terra autem et æthere Euripides, ut licet videre ex eo quod dicit,

Æthera canto et terram parentem universorum.

E quatuor autem Empedocles, ita loquens:

1. ἀριθμῶν cod. e Sexto corr. – δυοῖν Sextus. — 2. τὰ ὅλα συνεστηκέναι desunt in Sexto. – φησὶ cod. — 3. Hom. *Il.* XIV, 201. – Τιθέν cod. — 4. ὁτὲ Sextus; ποτὲ cod. — 5. Hom. *Il.* VII, 99. – [μὲν] add. Mill. ex cd. — 6. Συμφερές posito *s* super φε cod. – δοκεῖ κατ' ἐνίους Sext. — 8. Quæ uncis inclusa sunt restituta e Sext. Conf. etiam Karst. *Fragm.* IX, p. 46. – ἐγενόμεθα cod. Mill. — 9. αἰθέρος Sext.; ἀέρος cod. Miller. – πάρεστιν ἐκδέξασθαι Sext. — 12. οὕτως λέγων addidit noster.

(313) Τέσσαρα τῶν πάντων ῥιζώματα πρῶτον ἄκουε·
Ζεὺς ἀργής, Ἥρη τε φερέσβιος, ἠδ' Ἀϊδωνεύς,
Νῆστις γ' ἡ δακρύοις τέγγει κρούνωμα βρότειον.

Ἐκ πέντε δέ, Ὄκελλος ὁ Λευκανὸς καὶ Ἀριστοτέλης· συμπαρέλαβον γὰρ τοῖς τέσσαρσι στοιχείοις τὸ πέμπτον καὶ κυκλοφορητικὸν σῶμα, ἐξ οὗ λέγουσιν εἶναι τὰ οὐράνια. Ἐκ δὲ τῶν ϛ τὴν τῶν πάντων ὑπέθεντο γένεσιν οἱ περὶ τὸν Ἐμπεδοκλέα. Ἐν οἷς μὲν γὰρ λέγει « Τέσσαρα τῶν πάντων ῥιζώματα πρῶτον ἄκουε, » ἐκ τεσσάρων ποιεῖ τὴν γένεσιν· ὅταν δὲ προσθῇ,

Νεῖκός τ' οὐλόμενον δίχα τῶν, ἀτάλαντον ἁπάντῃ,
καὶ φιλίη μετὰ τοῖσιν, ἴση μῆκός τε πλάτος τε,

ἔξ καὶ παραδίδωσι τὰς τῶν ὅλων ἀρχάς, δ μὲν ὑλικάς, γῆν, ὕδωρ, πῦρ, ἀέρα· δύο δὲ τὰς δρασηρίους, φιλίαν καὶ νεῖκος. Ἐξ ἀπείρων

Radices quæ sint quatuor omnium primum audi;
Jupiter candens, Juno vitalis et Pluto,
Et Nestis lacrymis humanam scaturiginem humectans.

E quinque Ocellus Lucanus et Aristoteles. Simul enim cum quatuor elementis assumpserunt quintum corpus quod movetur in orbem, ex quo dicunt esse cœlestia. E sex autem ortum omnium posuit Empedocles. Nam quum dicit: « Omnium quatuor radices primum audi, » e quatuor ortum esse statuit; quando autem addit,

et Discordia funesta seorsum ab illis, æqualis undique,
et Amicitia cum illis ex æquo longa atque lata,

sex tradit rerum principia: quatuor quidem materialia, terram, aquam, aerem, ignem; duo autem agentia, amicitiam et discordiam. Ex infinitis au-

1-3. Conf. quæ de his versibus, supra p. 371, notavimus. — 2. Ζεὺς ἀήρ cod. Plutarchus habet Ζεὺς αἰθήρ. Alii Ζεὺς ἀργής. Conf. Karsten. — 3. Νῆστις δὲ ἡδακτοῖς σπονδε κρουνῷ μαρβρόντιον cod. e Sexto correxi. — 4 ὁ κη. γλος Λευκανός cod. corr. Miller. — 6. καὶ cod.; ἐξ οὗ Sext. — δὲ τῶν cod. pro δ' τῶν; Sext. habet τέσσαρα. — 8. πρῶτον ἄκουε desunt apud Sext. — 10. Conf. Karst. Emped. vss. 106-107. — διχάζων ἀταλλάτλον cod. — 11. φιλία μετὰ οἷσιν cod.; φιλίη μετὰ τοῖσιν Sext.; φιλότης μετὰ τοῖσιν Karst. — 12. τὰς τῶν ὄντων Sext.

δὲ ἐδογμάτισαν τὴν τῶν ὡάντων γένεσιν οἱ ϖερὶ Ἀναξαγόραν τὸν Κλαζομένιον καὶ Δημόκριτον καὶ Ἐπίκουρον καὶ ἄλλοι ϖαμπληθεῖς, ὧν ἐκ μέρους ϖρότερον ἐμνήσθημεν. Ἀλλ' ὁ μὲν Ἀναξαγόρας ἐξ ὁμοίων τοῖς γεννωμένοις· οἱ δὲ ϖερὶ τὸν Δημόκριτον καὶ Ἐπίκουρον, ἐξ ἀνομοίων τε καὶ ἀπαθῶν, τουτέσ⟨τ⟩ιν ἐκ τῶν ἀτόμων· οἱ δὲ ϖερὶ τὸν Ποντικὸν Ἡρακλείδην καὶ Ἀσκληπιάδην ἐξ ἀνομοίων [μὲν], ϖαθητῶν (314) δέ, καθάϖερ τῶν ἀνάρμων ὄγκων. Οἱ δὲ ϖερὶ τὸν Πλάτωνα ἐκ τριῶν [καὶ] εἶναι ταῦτα λέγουσι Θεὸν καὶ ὕλην καὶ ϖαράδειγμα. Τὴν δὲ ὕλην μερίζει εἰς τέσσαρας ἀρχάς, ϖῦρ, ὕδωρ, γῆν, ἀέρα· Θεὸν δὲ τὸν ταύτης εἶναι δημιουργόν, τὸ δὲ ϖαράδειγμα νοῦν.

8. Πεπεισμένοι τοίνυν ὅτι ϖᾶσι τούτοις ὁμολογουμένως ἄϖορος εὑρίσκεται ὁ τῆς ϕυσιολογίας λόγος, αὐτοὶ ϖερὶ τῶν τῆς ἀληθείας ϖαραδειγμάτων ὡς ἔσ⟨τ⟩ι καὶ ϖεπισ⟨τ⟩εύκαμεν ἀόκνως ἐροῦμεν, ϖλ[ὴν] καὶ τὰ τοῖς αἱρεσιάρχαις [δοκοῦντα] ἐπιτομῇ ϖρότερον ἐκθέμενοι,

tem rerum originem esse sunt opinati Anaxagoras Clazomenius et Democritus, et Epicurus, et alii multi, de quibus mentionem supra fecimus. Sed Anaxagoras quidem e similibus iis quæ generantur; Democritus autem et Epicurus e dissimilibus et impassibilibus, nempe ex atomis. Heraclides autem Ponticus et Asclepiades e dissimilibus quidem sed passibilibus, nempe ex inconcinnis corpusculis. Plato autem e tribus omnia orta esse dicit et tria esse Deum, materiam et exemplar. Materiam vero dividit in quatuor principia, ignem, aquam, terram, aera; Deum esse ait materiæ opificem, exemplar autem esse intellectum.

8. Rati igitur omnes istos confiteri infirma esse physicæ disciplinæ verba, documenta veritatis ut sunt et vera credimus impigre exponemus. Sed prius dogmatum quæ hæresiarchæ ediderunt breviarium proferemus, quo, istis

1. ἐδόξασαν τὴν τῶν ϖραγμάτων Sextus. — 7. [μὲν] e Sexto additum. – ἀνάρχων cod. e Sexto corr. — 7 sqq. Apud Sextum desunt. — 8. Hæc male interpuncta in cod. et apud Millerum : ἐκ τριῶν εἶναι ταῦτα λ. ..... [καὶ] addidi quod prorsus exciderat. — 14. ἔσ⟨τ⟩αι cod. pro ἔσ⟨τ⟩ι; corr. Millerus. – in vocabulo ϖλὴν lacunam explevit Millerus. — 15. δοκοῦντα addendum vel δεδοκημένα, ut supra.

ἵνα καὶ διὰ τούτου εὔγνωστα τὰ πάντων δόγματα παραστήσαντες, φανερὰν καὶ εὔγνωστον τὴν ἀλήθειαν ἐπιδείξωμεν.

α'. Ναασσηνοί.

9. Ἀλλ' ἐπεὶ οὕτως δοκεῖ, ἀρξώμεθα πρῶτον ἀπὸ τῶν τοῦ ὄφεως λειτουργῶν. Ναασσηνοὶ ἄνθρωπον καλοῦσι τὴν πρώτην τῶν ὅλων ἀρχήν, τὸν αὐτὸν καὶ υἱὸν ἀνθρώπου· τοῦτον δὲ τριχῆ διαιροῦσιν. Ἔστι μὲν γὰρ αὐτοῦ, φασί, τὸ μὲν νοερόν, τὸ δὲ ψυχικόν, τὸ δὲ χοϊκόν. Καλοῦσι δὲ αὐτὸν Ἀδάμαν, καὶ νομίζουσι τὴν αὐτοῦ εἶναι γνῶσιν ἀρχὴν τοῦ δύνασθαι γνῶναι Θεόν. Καὶ ταῦτα πάντα τὰ νοερὰ καὶ τὰ ψυχικὰ καὶ τὰ χοϊκὰ κεχωρηκέναι εἰς τὸν Ἰησοῦν, καὶ ὁμοῦ δι' αὐτοῦ λελαληκέναι τὰς τρεῖς οὐσίας τοῖς τρισὶ γένεσι τοῦ Παντός· οὕτω φάσκουσι τρία γένη, ἀγγελικόν, ψυχικόν, χοϊκόν, καὶ τρεῖς εἶναι Ἐκκλησίας, ἀγγελικήν, ψυχικήν, χοϊκήν· ὀνόματα δὲ αὐταῖς, ἐκλεκτή, κλητή, αἰχμάλωτος. Ταῦτα ἐστὶ τὰ κατ' αὐτοὺς κεφάλαια, ὡς ἐν ὀλίγῳ ἐστὶ καταλαβεῖν. Ταῦτά φασι παραδεδωκέναι τὸν

placitis bene cognitis, possimus manifestam et bene cognitam veritatem exhibere.

I. NAASSENI.

9. Sed quum nobis ita placeat, incipiamus a sacris ritibus eorum qui serpentem colunt. Naasseni hominem dicunt esse universorum principium, et eumdem filium hominis; quem et tripliciter dividunt. Est enim ejus, aiunt, pars rationalis, pars animalis et pars terrena. Illum Adamam vocant et existimant cognitionem ejus initium esse cognitionis Dei. Hæc autem universa rationalia et animalia et terrena devenisse dicunt in Jesum et simul per eum locutas esse has tres substantias tribus generibus Universi. Dicunt enim tria esse genera Universi, angelicum, animale, terrenum, et tres esse Ecclesias, angelicam, animalem, terrenam, quæ vocantur electa, vocata, captiva. Hæc sunt eorum quæ commentati sunt capita, ut summatim comprehendi pos-

Cap. 1. Ναασσηνοὶ cod. — 7. εἰς αὐτὸν — τριγενῆ cod. Mill.; τρία γένη R. Scott. cod.; αὐτοῦ Bernays. — 11. τοῦ Παντός. — 14. φησίν cod. corr. Mill. τούτου Bern.; τοῦ Παντὸς οὗτοι Dunck.

Ἰάκωβον, τὸν ἀδελφὸν τοῦ Κυρίου, τῇ Μαριάμνῃ, καταψευδόμενοι ἀμφοτέρων.

(315) β'. Οἱ Περᾶται.

10. Οἱ δὲ Περᾶται, Ἀδέμης ὁ Καρύστιος καὶ Εὐφράτης ὁ Περατικός, λέγουσιν ἕνα εἶναι κόσμον τινά, οὕτως καλοῦντες τοῦτον τριχῆ διῃρημένον. Ἔστι δὲ τριχῆς διαιρέσεως ἀφ' αὐτοῖς (τὸ μὲν ἓν μέρος), οἱονεὶ μία ἀρχή, καθάπερ πηγὴ μεγάλη, εἰς ἀπείρους τομὰς τῷ λόγῳ τμηθῆναι δυναμένη. Ἡ δὲ πρώτη τομὴ καὶ προεχεστέρα κατ' αὐτοὺς ἐστὶν ἡ τριάς, καὶ [τὸ μὲν ἓν μέρος] καλεῖται ἀγαθὸν τέλειον, μέγεθος πατρικόν· τὸ δὲ δεύτερον μέρος τῆς τριάδος οἱονεὶ δυνάμεων ἀπείρόν τι πλῆθος· τρίτον, εἰδικόν· καὶ ἔστι τὸ μὲν πρῶτον ἀγέννητον, [ὅπερ ἐστὶν ἀγαθόν· τὸ δὲ δεύτερον ἀγαθὸν αὐτογενές· τὸ τρίτον γεννητόν·] ὅθεν διαῤῥήδην λέγουσι τρεῖς Θεούς, τρεῖς λόγους, τρεῖς νοῦς, τρεῖς ἀνθρώπους. Ἑκάστῳ γὰρ

sunt. Hæc Naasseni dicunt Jacobum, Domini fratrem, tradidisse Mariamnæ, sic utrumque infamantes.

II. PERATÆ.

10. Peratæ autem, Ademes Carystius et Euphrates Peraticus, mundum esse unum aiunt, et eumdem dicunt trifariam divisum. Est autem, ex sententia eorum, hujusce trifariæ divisionis unum principium, magni fontis instar, quod in infinita dividi ratione potest. Primam autem sectionem et præstantiorem esse triadem dicunt, ejusque primam partem vocant bonum perfectum, magnitudinem patriam, secundam vero aiunt esse tanquam potestatum infinitarum multitudinem, tertiam denique specie præditam. Et illud primum quod est bonum ingenitum est, secundum autem bonum ex se genitum est, tertium autem genitum; unde perspicue dicunt esse tres deos, tria verba, tres mentes, tres homines. Singulis enim mundi parti-

Cap. II, l. 3 sqq. Hæc de Peratis Theodoretus a nostro mutuatus est. (*Hær. fab.* I, XVII.) – Conf. supra, p. 185 sqq. — 3. Καρύστιος cod. — 3-4. Ἐφράτης Περατικός cod. — 5. τριχῆς cod.; τῆς τριχῆ Miller. in notis. — 5-6. τὸ μὲν ἓν μέρος ut aperte ab hoc loco alienum et sententiam interturbans seclusimus et infra reposuimus. — 7-8. προσεχεστέρα cod. Mill. pro προεχεστέρα. Conf. supra, p. 185. — 10. ἀπείρων cod. Mill. pro ἄπειρον. Conf. supra, p. 186. – ἰδικόν cod. Miller. Lege εἰδικόν. — 11-12. Uncis inclusa e Theodoreto restitui.

μέρει τοῦ κόσμου, τῆς διαιρέσεως διακεκριμένης, διδόασι καὶ θεοὺς καὶ λόγους καὶ ἀνθρώπους καὶ τὰ λοιπά. Ἄνωθεν δὲ ἀπὸ τῆς ἀγεννησίας καὶ τῆς τοῦ κόσμου πρώτης τομῆς, ἐπὶ συντελείᾳ λοιπὸν τοῦ κόσμου καθεσθηκότος, κατεληλυθέναι ἐπὶ τοῖς Ἡρώδου χρόνοις τριφυῆ τινα ἄνθρωπον καὶ τρισώματον καὶ τριδύναμον, καλούμενον Χρισθόν, ἀπὸ τῶν τριῶν ἔχοντα τοῦ κόσμου μερῶν ἐν αὐτῷ πάντα τὰ τοῦ κόσμου συγκρίματα καὶ τὰς δυνάμεις. Καὶ τοῦτο εἶναι θέλουσι τὸ εἰρημένον, «Ἐν ᾧ κατοικεῖ πᾶν τὸ πλήρωμα τῆς θεότητος σωματικῶς.» Κατενεχθῆναι δὲ ἀπὸ τῶν ὑπερκειμένων κόσμων δύο, τοῦ τε ἀγεννήτου καὶ τοῦ αὐτογεννήτου, εἰς τοῦτον τὸν κόσμον, ἐν ᾧ ἐσμὲν ἡμεῖς, παντοῖα δυνάμεων σπέρματα. Κατεληλυθέναι δὲ τὸν Χρισθὸν ἄνωθεν ἀπὸ ἀγεννησίας, ἵνα διὰ τῆς καταβάσεως αὐτοῦ πάντα σωθῇ τὰ τριχῇ διῃρημένα. Ἃ μὲν γάρ, φησίν, ἔσθιν ἄνωθεν κατενηνεγμένα, ἀνελεύσεται δι' αὐτοῦ· τὰ δὲ ἐπιβουλεύσαντα τοῖς κατενηνεγμένοις, [316] ἀφίεται εἰκῇ, καὶ κολασθέντα ἀποπέμπεται. Δύο δὲ εἶναι μέρη τὰ σωζόμενα λέγει, τὰ ὑπερκείμενα,

bus, divisione effecta, tribuunt et deos et verba et homines et reliqua. Desuper autem ex ingenito et ex prima mundi sectione, quum mundus deinceps constitisset ad consummationem, descendisse Herodis temporibus quemdam hominem, in quo inerant tres naturæ, tria corpora et tres potestates, eumque vocatum Christum, in se habentem a tribus partibus mundi omnia concrementa mundi et potestates. Et hoc volunt esse quod in Scriptura dictum est: «In quo inhabitare complacuit omnem plenitudinem divinitatis «corporaliter.» Delata autem addunt a superioribus mundis duobus et ex ingenito et ex se ipso generato, in hunc mundum in quo versamur, omnigena potestatum semina. Descendisse Christum desuper ex ingenito ut per descensum ejus omnia trifariam divisa salutem consequerentur. Quæ enim, ait hæreticus, desuper delata sunt ascendent per eum. Ea autem quæ insidiata sunt delatis abjiciuntur temere ac punita ablegantur. Duas autem partes quæ salvæ sunt ait esse supra constitutas et corruptionis expertes;

5. τριφυήν cod. — 6. αὐτῷ cod. Mill. — 8-9. B. Pauli *Ep. ad Coloss.* II, 9. — 9. σώματι cod. — 11. παντοίων cod. Mill.; παντοῖα Theod. et supra, l. l. — 13. σωθεῖ cod. — 15. ἀφιεῖ εἰκῇ cod. Miller.; ἀφίεται εἰκῇ Saupp.; ὀφιοειδῆ Bern.

ἀπαλλαγέντα τῆς φθορᾶς· τὸ δὲ τρίτον ἀπόλλυσθαι, ὃν κόσμον εἰδικὸν καλεῖ. Ταῦτα καὶ οἱ Περᾶται.

γ'. Οἱ Σηθιανοί.

11. Τοῖς δὲ Σηθιανοῖς δοκεῖ ὅτι τῶν ὅλων εἰσὶ τρεῖς ἀρχαὶ περιωρισμέναι. Ἑκάστη δὲ τῶν ἀρχῶν... πέφυκε γενέσθαι ὡς ἐν ἀνθρωπίνῃ ψυχῇ πᾶσα ἡτισοῦν διδασκομένη τέχνη, οἱονεὶ γένοιτο παιδὶ [ἐγχρονίσαντι] αὐλητῇ δύνασθαι αὐλεῖν, ἢ γεωμέτρῃ γεωμετρεῖν, ἤ τινι τέχνῃ ὁμοίως. Αἱ δὲ τῶν ἀρχῶν, φασίν, οὐσίαι εἰσὶ φῶς καὶ σκότος. Τούτων δέ ἐστιν ἐν μέσῳ πνεῦμα ἀκέραιον· τὸ δὲ πνεῦμα τὸ τεταγμένον ἐν μέσῳ τοῦ σκότους, ὅπερ ἐστὶ κάτω, καὶ τοῦ φωτός, ὅπερ ἐστὶν ἄνω, λέγουσιν, οὐκ ἔστι πνεῦμα ὡς ἀνέμου ῥιπὴ ἢ λεπτή τις αὖρα νοηθῆναι δυναμένη, ἀλλ' οἱονεί τις ὀσμὴ μύρου, ἢ

tertiam autem partem perire, quam mundum forma præditum vocat. Hæc docent Peratæ.

III. SETHIANI.

11. Sethianis autem placet esse rerum omnium tria principia descripta. Unum quodque autem..... fieri potest ut in humana anima omnis ars quæ docetur, quemadmodum infans usus institutione tibicinis poterit tibia canere, aut geometræ disciplina institutus evadet geometra, et similiter in alia arte. Principiorum autem naturæ, ait Sethianus, sunt lux et tenebræ, harum autem in medio spiritus incorruptus. Spiritus autem positus in medio, tenebras inter inferiores superioremque lucem, aiunt, non est spiritus ut venti flamen vel tenuis quædam aura quæ percipi possit, sed velut quidam odor

1. *ἀπόλυσθαι* cod. — 2. *ἴδιον* cod. Mill. Lege *εἰδικόν*. Cf. supra, l. 1. — Cap. III, l. 4. Post *ἀρχῶν* nonnulla deesse Bern. recte conjic. Quæ supra leguntur p. 209: *ἑκάστην δὲ τῶν ἀρχῶν ἀπείρους ἔχειν δυνάμεις κ. τ. λ.* — 4 sqq. Hæc turbata sunt in cod. et ap. Miller. Codex habet: *πέφυκε δύνασθαι γενέσθαι* et infra *γενέσθαι αὐλεῖν*. Priore in loco *δύνασθαι* delendum, et posteriore *δύνασθαι* pro *γενέσθαι* legendum. — 5. *παιδίον* cod. Lege *παιδὶ*. — 6. [*ἐγχρονίσαντι*] restitui. Cf. supra, p. 209. Bern. legit: *οἷον, εἰ ἐγγὺς γένοιτο παιδίον αὐλητῆ, δύνασθαι αὐλεῖν*. Millerus autem: *οἱονεὶ γένοιτο παιδίον [ἐγχρονίσαν] αὐλητῆ γένεσθαι αὐλητήν, ἢ γεωμέτρῃ γεωμέτρην, ἢ ἡτινοῦν τέχνῃ ὁμοίως*. — 10. *ἄνεμος ἢ ῥιπὴ* cod. Mill.; *ἀνέμου ῥιπὴ* Bern.

θυμιάματος ἐκ συνθέσεως κατασκευαζομένου, λεπτή, διοδεύουσα δύναμις ἀνεπινοήτῳ τινὶ καὶ κρείττονι λόγου φορᾷ εὐωδίας. Ἐπεὶ τοίνυν ἐστὶν ἄνω τὸ φῶς καὶ κάτω τὸ σκότος, καὶ τούτων μέσον τὸ πνεῦμα, τὸ δὲ φῶς [ὡς] ἀκτὶς ἡλίου ἄνωθεν ἐκλάμπουσα εἰς τὸ ὑποκείμενον σκότος, ἡ δὲ τοῦ πνεύματος εὐωδία φέρεται μέσην ἔχουσα τάξιν καὶ ἐξικνεῖται ὥσπερ ἡ τῶν θυμιαμάτων ὀσμὴ ἐπὶ τῷ πυρὶ φέρεται, τοιαύτης δὲ οὔσης τῆς δυνάμεως τῶν διηρημένων τριχῶς, τοῦ πνεύματος καὶ τοῦ φωτὸς ὁμοῦ ἐστὶ κάτω ἡ δύναμις ἐν τῷ σκότει τῷ ὑποτεταγμένῳ· τὸ δὲ σκότος ὕδωρ εἶναι φασὶ φοβερόν, εἰς ὃ κατέσπασται [καὶ] μετενήνεκται εἰς τοιαύτην φύσιν μετὰ τοῦ πνεύματος τὸ φῶς. Φρόνιμον οὖν τὸ σκότος [317] ὃν καὶ γινῶσκον ὅτι ἂν ἀπαρθῇ ἀπ' αὐτοῦ τὸ φῶς, μένει τὸ σκότος ἔρημον, ἀφανές, ἀλαμπές, ἀδύναμον, ἄπρακτον, ἀσθενές. Τῷδε πάσῃ συνέσει καὶ φρονήσει βιάζεται κατέχειν εἰς ἑαυτὸ τὴν λαμπηδόνα καὶ τὸν σπινθῆρα τοῦ φωτὸς μετὰ τῆς τοῦ πνεύματος εὐωδίας. Εἰκόνα τούτου ταύτην παρεισάγουσι, λέγοντες, ὥσπερ ἡ κόρη τοῦ ὀφθαλμοῦ [ὑπὸ]

unguenti vel thuris ex mixtura fabricati, tenuis, permeans potestas insensibili quadam vi odoris boni et vehementiori quam quæ verbis dicatur. Quoniam autem supra est lux et infra tenebræ et harum in medio spiritus, lux autem veluti radius solis desuper illuminans tenebras subjacentes, et spiritus odoramentum fertur locum medium habens et advenit sicut fertur odor thuris igni impositi; quum ea sit virtus principiorum tripliciter divisorum, simul est infra virtus spiritus et lucis in tenebris suppositis. Tenebras autem aquam esse aiunt terribilem, in quam lux cum spiritu derepta sit et translata in talem naturam; intellectu autem præditæ sunt tenebræ, et sciunt, si auferatur ab ipsis lumen, manere tenebras desertas, sine luce, sine splendore, sine vi, inertes et debiles. Quapropter tota cogitatione et mente nituntur ut in sese contineant fulgorem et scintillam lucis cum spiritus odoramento. Quarum imaginem hanc præferunt isti hæretici,

1. λεπτῆς, διοδεύσασα cod. Mill. Lege λεπτή, διοδεύουσα. Conf. supra, p. 210. — 2. φορᾶς cod. — 4. [ὡς] restituendum quod confusum cum φῶς omiserat librarius. — 10. [καὶ] add. Mill. — 12. μενεῖ Rœper. — 13. Τῷ δὲ cod. pro Τῷδε. Mill. legit Τόδε; Rœper. autem, Ἐπὶ τῷδε; Bern. οὕτω δή. — 16. [ὑπὸ] add. quod

ὑποκειμένων ὑδάτων σκοτεινὴ φαίνεται, φωτίζεται δὲ ὑπὸ τοῦ πνεύματος· οὕτως ἀντιποιεῖται τὸ φῶς τοῦ πνεύματος· ἔχει δὲ παρ' ἑαυτῷ πάσας τὰς δυνάμεις βουλομένας ἀφίστασθαι καὶ ἀνιέναι. Εἰσὶ δὲ αὗται ἀπειράκις ἄπειροι, ἐξ ὧν τὰ πάντα τυποῦται καὶ γίνεται ἐπιμιγνυμένων δίκην σφραγίδων. Ὥσπερ γὰρ σφραγὶς ἐπικοινωνήσασα κηρῷ τὸν τύπον ἐποίησεν αὐτὴ παρ' ἑαυτῇ ἡτισοῦν μένουσα, οὕτως καὶ αἱ δυνάμεις ἐπικοινωνήσασαι τὰ πάντα ἀπεργάζονται γένη ζῴων ἄπειρα. Γεγονέναι οὖν ἀπὸ τῆς πρώτης συνδρομῆς τῶν τριῶν ἀρχῶν μεγάλης σφραγῖδος ἰδέαν, οὐρανοῦ καὶ γῆς εἶδος ἔχουσαν παραπλήσιον μήτρᾳ ὀμφαλὸν ἐχούσῃ μέσον. Οὕτως δὲ καὶ τὰς λοιπὰς ἐκτυπώσεις τῶν πάντων ἐκτετυπῶσθαι ὥσπερ οὐρανὸν καὶ γῆν μήτρᾳ παραπλησίους. Ἐκ δὲ τοῦ ὕδατος γεγονέναι φασὶ πρωτόγονον ἀρχήν, ἄνεμον σφοδρὸν καὶ λάβρον καὶ πάσης γενέσεως αἴτιον, βρασμόν τινα καὶ κίνησιν ἐργαζόμενον τῷ κόσμῳ ἐκ τῆς τῶν ὑδάτων

dicentes: sicuti pupilla oculi sub subjacentibus aquis obscura videtur effulget autem spiritu, eodem modo tenebræ sectantur spiritum. Habent autem apud se omnes potestates quæ volunt recedere et redire. Sunt autem potestates infinito infinitæ e quibus mixtis omnia finguntur et fiunt veluti sigillorum imagines. Sicuti enim sigillum adhærens ceræ fingit imaginem, ipsum, quodquod sit, per se permanens, sic potestatibus sese communicantibus, omnia infinita efficiuntur genera animaliuni. Fit ergo ex primo trium principiorum concursu magni magna quædam species sigilli habens formam cœli et terræ consimilem utero in quo medio umbilicus inest. Eodem modo omnes imagines formatæ sunt veluti cœlum et terra, consimiles utero. Ex aqua natum esse dicit Sethianus primogenium principium ventum gravem et vehementem et omnis generationis auctorem, qui fervorem quemdam et motum mundo incutit ex aquarum motu. Ventum autem ad perfec-

prorsus deerat. Sicuti nos etiam Bernaysius correxit. Hunc locum corruptum suspicor. Conf. supra, p. 211. — 2. *τὸ τοῦ πνεύματος· ἔχει φῶς* cod. Mill. Dunck. — 4. *τυποῦται* Bernays.; *κυκλοῦται* cod. Mill. — 6. *κλήρῳ* cod. corr. Mill. – *αὐτῇ* cod. post *ἡτισοῦν*. Dunckerus legit: *ἡτισοῦν ἦν*. — 8. *Γέγονεν* cod. — 9. *εἰδέαν* cod. – *οὐρανὸν καὶ γῆν* cod. Miller. correxit Bern. — 9-10. *παραπλησίαν* cod. — 13. *ἀνεμόφθορον* cod. pro *ἄνεμον σφοδρὸν*. Cf. supra, p. 213. – *ἀγγεῖον* cod. pro *αἴτιον*. Conf. supra.

κινήσεως. Τοῦτον δὲ ἐπὶ τέλειον εἶδος συρίγματι ὄφεως παραπλήσιον μορφωθῆναι, ὃ ἀφορῶν ὁ κόσμος πρὸς γένεσιν ὁρμᾷ ὀργήσας ὡς μήτρα, καὶ ἐντεῦθεν θέλουσι συνίστασθαι τὴν τῶν [318] ὅλων γένεσιν. Τοῦτον δὲ εἶναι πνεῦμα ἄνεμον λέγουσι [καὶ] τέλειον Θεὸν ἐκ τῆς τῶν ὑδάτων καὶ τῆς τοῦ πνεύματος εὐωδίας καὶ φωτὸς λαμπηδόνος γεγονέναι, καὶ εἶναι γέννημα θηλείας νοῦν τὸν ἄνωθεν σπινθῆρα κάτω ἀναμεμιγμένον σὺν τοῖς περισυγκρίτοις [τοῦ] σώματος σπεύδειν ἐκφεύγειν, ἐκφυγόντα [δὲ] πορεύεσθαι καὶ τὴν λύσιν οὐχ εὑρίσκειν διὰ τὴν ἐν τοῖς ὕδασι δέσιν. Διὸ ἐβόα ἐκ τῆς τῶν ὑδάτων μίξεως κατὰ τὸν Ψαλμῳδὸν ὡς λέγουσι· « Πᾶσα οὖν ἡ φροντὶς τοῦ « ἄνω φωτός ἐστιν, ὅπως ῥύσηται τὸν κάτω σπινθῆρα ἀπὸ τοῦ κάτω « πατρὸς » ἀνέμου, ἐπεγείροντος βρασμὸν καὶ τάραχον καὶ ἑαυτῷ νοῦν [τέλειον υἱὸν] ποιήσαντος οὐκ ὄντα αὐτοῦ [ἴδιον, ὄν] φάσκουσιν

tam imaginem serpentis sibilo consimilem formatum esse ait; quam quidem imaginem mundus intuens ad generationem vehementi impetu veluti uterus sese contulit, et illinc volunt Sethiani universa fuisse generata. Hunc autem ventum spiritum esse dicunt; et perfectum Deum ex aquarum et spiritus odoramento et ex lucis fulgore natum et secundum generationem feminæ mentem, scintillam dico supernam, immixtam cum concretis corporis niti effugere et fugientem ire et solutionem non invenire propter vinculum quod existit in aquis. Quamobrem clamabat ex undarum mixtione secundum Psalmistam, ut aiunt: « Omnis igitur cura lucis supernæ est ut liberet « scintillam inferiorem ex inferno patre, » id est vento, qui quidem excitavit fervorem et tumultum et sibi ipsi mentem filium fecit non proprium sibi.

1. Cod. habet *ἐπιτελεῖν εἶδος*. Lego cum Bern. *ἐπὶ τέλειον εἶδος*. — 2. *Φέρων ὄθεν ὁ Φορῶν* cod. Miller.; *μορφωθῆναι ὃ ἀφορῶν* Bern.; *Φέρων ὄθεν ἦν, ὃ Φορῶν* Rœper. — 4. [*καὶ*] addidi. — 6. *γεγονότα* Rœp. — *γέννημα* cod. — *νοῦν δὲ* Rœp. — 7. *περισυγκρίτοις* Bern. Rœp.; *περὶ συνκρίτοις* cod.; *περὶ συγκρίτοις* Miller. — [*τοῦ*] add. Rœp. — 8. *καὶ Φεύγειν* cod. Mill. Legendum *ἐκΦεύγειν*. Conf. supra, lib. V, § 19 : *σπεῦδων λυθῆναι καὶ μὴ δυνάμενος τὴν λύσιν εὑρεῖν*. — [*δὲ*] addid. Rœper. Bernaysius legit : *καὶ ἐκΦυγόντα*. — 10 sqq. Conf. Psalm. XXIX, 3. — 13. [*τέλειον υἱὸν*] restitui. Conf. supra, l. l. : *γεννήσας νοῦν τέλειον υἱὸν ἑαυτοῦ, οὐκ ὄντα ἴδιον ἑαυτοῦ*. Rœp. legit : *νοῦν υἱοποιήσαντος*. — 13, et p. 487, l. 1. [*ἴδιον, ὄν*] restitui. Conf. l. l. Rœper. legit : *Φάσκουσιν ἴδιον· εἶτα...* Bernays. autem : *ὃ, Φάσκουσιν, ἰδόντα*.

ἰδόντα τὸν τέλειον λόγον τοῦ ἄνωθεν φωτὸς αὐτὸν ἀπομορφώσαντα εἴδει ὄφεως, κεχωρηκέναι ἐς μήτραν, ἵνα τὸν νοῦν ἐκεῖνον τὸν ἐκ τοῦ φωτὸς σπινθῆρα ἀναλαβεῖν δυνηθῇ. Καὶ τοῦτο εἶναι τὸ εἰρημένον, «Ὃς ἐν μορφῇ Θεοῦ ὑπάρχων, οὐχ ἁρπαγμὸν ἡγήσατο τὸ «εἶναι ἴσα Θεῷ, ἀλλ' ἑαυτὸν ἐκένωσε μορφὴν δούλου λαβών.» Καὶ ταύτην εἶναι τὴν [δουλικὴν] μορφὴν οἱ κακοδαίμονες Θέλουσι καὶ πολυπή[μονες] Σηθιανοί. Ταῦτα μὲν οὖν καὶ οὗτοι λέγουσιν.

δ'. Σίμων.

12. Ὁ δὲ πάνσοφος Σίμων οὕτως λέγει· ἀπέραντον εἶναι δύναμιν, ταύτην ῥίζωμα τῶν ὅλων εἶναι. Ἔστι δέ, φησίν, ἡ ἀπέραντος δύναμις τὸ πῦρ· κατ' αὐτὸν οὐδὲν ἁπλοῦν, καθάπερ οἱ πολλοὶ ἁπλᾶ λέγοντες εἶναι τὰ τέσσαρα στοιχεῖα, καὶ τὸ πῦρ ἁπλοῦν εἶναι νενομίκασιν, ἀλλ' εἶναι τοῦ πυρὸς τὴν φύσιν διπλῆν, καὶ τῆς διπλῆς ταύτης καλεῖ τὸ μέν τι κρυπτόν, τὸ δὲ φανερόν, κεκρύφθαι δὲ τὰ

Quem dicunt, quum perfectum superni luminis verbum vidisset, forma mutata, serpentis specie venisse in uterum ut mentem, luminis scintillam, recuperare posset. Et illud esse quod dictum est: «qui quum in forma Dei «esset, non rapinam arbitratus est esse se æqualem Deo, sed semetipsum «exinanivit formam servi accipiens;» et hanc servilem esse formam contendunt pravi isti et scelesti Sethiani. Hæc sunt quæ et illi docent.

IV. SIMON.

12. Sapientissimus autem Simon ita dicit: infinitam esse potestatem et eam esse radicem universorum. Infinitam potestatem ait esse ignem non autem in se ipso, simplicem esse, ut multi, qui quatuor esse simplicia elementa dixerunt, ignem simplicem arbitrati sunt, sed ignem natura sua duplicem esse, cujus unum vocat absconditum, alterum vero manifestum; et

2. ἐν μήτρᾳ cod. Mill. Duncker. Lege ἐς μήτραν. Conf. supra, l. l.: μήτραν εἰς ἣν ὁ ὄφις εἰσερχόμενος. — 4-5. Conf. B. Pauli *ad Phil.* II, 6, 7. — 6. [δουλικὴν] addit Rœp. Conf. supra, l. l.: ἀποδιδάσκεσθαι τὴν δουλικὴν μορφήν. — 7. Uncis inclusa suppl. Miller. – Σιθιανοί cod. Mill. — CAP. IV, tit. Conf. supra, lib. VI, § 7 sqq. — 10. καθ' αὑτό, οὐδὲν cod. Mill. Lege κατ' αὐτὸν ut supra: τὸ πῦρ κατὰ τὸν Σίμωνα, οὐδὲν ἁπλοῦν. Vel dele καθ' αὑτὸ. — 11. τὰ δὲ cod. Delendum δὲ natum ex $\overline{\delta}$, ut notavit Mill. — 13. μέν τοι cod. corr. Mill.

κρυπτὰ ἐν τοῖς φανεροῖς τοῦ πυρός, καὶ τὰ φανερὰ τοῦ πυρὸς ὑπὸ τῶν κρυπτῶν γεγονέναι. Πάντα [319] δέ, φησί, νενόμισται τὰ μέρη τοῦ πυρὸς ὁρατὰ καὶ ἀόρατα φρόνησιν ἔχειν. Γέγονεν οὖν, φησίν, ὁ κόσμος γεννητὸς ἀπὸ τοῦ ἀγεννήτου πυρός. Ἤρξατο δέ, φησίν, οὕτως γίνεσθαι, ἓξ ῥίζας τὰς πρώτας τῆς ἀρχῆς τῆς γενέσεως ὁ γεννητὸς ἀπὸ τῆς ἀρχῆς τοῦ πυρὸς ἐκείνου λαβών· ταύτας γὰρ ῥίζας γεγονέναι κατὰ συζυγίας ἀπὸ τοῦ πυρός, ἃς τινας καλεῖ Νοῦν καὶ Ἐπίνοιαν, Φωνὴν καὶ Ὄνομα, Λογισμὸν καὶ Ἐνθύμησιν. Εἶναι δὲ ἐν ταῖς ἓξ ῥίζαις ὁμοῦ τὴν ἀπέραντον δύναμιν [δυνάμει οὐκ ἐνεργείᾳ· ἤντινα ἀπέραντον δύναμιν] εἶναι φησὶ τὸν ἑστῶτα, στάντα, στησόμενον, ὃς [ἐὰν] ἐξεικονισθῇ, ἐν ταῖς ἓξ δυνάμεσιν ἔσται, οὐσίᾳ, δυνάμει, μεγέθει, ἀποτελέσματι, μία καὶ [ἡ] αὐτὴ τῇ ἀγεννήτῳ καὶ ἀπεράντῳ δυνάμει, οὐδὲν ὅλως ἔχουσα ἐνδεέστερον ἐκείνης τῆς ἀγεννήτου καὶ ἀπαραλλάκτου καὶ ἀπεράντου δυνάμεως. Ἐὰν δὲ μείνῃ δύναμει μόνον ἐν ταῖς ἓξ δυνάμεσι καὶ μὴ ἐξεικονισθῇ, ἀφανίζεται,

abscondita dicit abscondi in illis ignis partibus quæ manifestantur, et illa manifesta ab absconditis orta esse. Omnes autem partes ignis, ait Simon, visibiles et invisibiles existimatæ sunt intellectum habere. Ortus est igitur, inquit, mundus genitus ex ingenito igne. Incepit autem, ait, sic fieri : sex radices primas principii generationis mundus genitus accepit ex principio ignis istius. Has radices ortas esse affirmat ex igne per syzygias, quas vocat *Mentem* et *Cogitationem*, *Vocem* et *Nomen*, *Ratiocinationem* et *Conceptionem*. Esse vero in his sex radicibus simul infinitam potestatem virtute non actu; (quam infinitam potestatem) dicit eum esse qui stetit, stat, stabit, qui quidem si imagine effingatur, in sex potestatibus apparebit, essentia, virtute, magnitudine, effectu, una et ipsa potestas, similis æternæ illi et infinitæ potestati, neque ullo modo inferior æterna illa et immutabili et infinita potestate. Quod si maneat virtute tantum in sex potestatibus, ac non imagine effingatur,

1. *Φανεροῖς τὸ πῦρ* cod. Miller. Lege *τοῦ πυρὸς*, ut supra, p. 247, l. 6. — 2. *Φασίν* cod. corr. Mill. — 4. *κόσμος ἀγέννητος* cod. Miller. Lege *γεννητὸς*, ut supra, p. 250, l. 1. — 7. *συζυγίαν* cod. Mill. Conf. sqq. et supra, l. l. — 9-10. Uncis inclusa restit. Bern. Quæ a librario somnianti omissa sunt. Cf. supra, p. 250. — 10. *πάντα* cod. pro *στάντα*. — 11. [ἐὰν] restit. Mill. — 12. [ἡ] restit. Conf. supra, p. 250. — 13. *δύναμις* cod. Mill. Conf. supra, l. l.

φησί, καὶ ἀπόλλυται οὕτως ὡς ἡ δύναμις ἡ γραμματική, ἢ γεωμετρική, [ἐν] ἀνθρώπου ψυχῇ ὑπάρξασα μὴ προσλάβοῦσα τεχνίτην τὸν διδάξοντα. Αὐτὸν δὲ εἶναι ὁ Σίμων λέγει τὸν ἑσ|ῶτα, σ|άντα, σ|ησόμενον, ὄντα δύναμιν τὴν ὑπὲρ τὰ πάντα. Ταῦτα τοίνυν καὶ ὁ Σίμων.

ε'. Οὐαλεντῖνος.

13. Ὁ δὲ Οὐαλεντῖνος καὶ οἱ ἀπὸ τῆς τούτου σχολῆς εἶναι λέγουσι τὴν τοῦ παντὸς ἀρχὴν Πατέρα, καὶ ἐναντίᾳ δὲ δόξῃ προσφέρονται. Οἱ μὲν γὰρ αὐτῶν, μόνον εἶναι καὶ γεννητικόν, οἱ δὲ ἀδυνάτως ἔχειν γεννᾷν ἄνευ θηλείας καὶ τούτου σύζυγον προσλιθέασι Σιγήν, Βυθὸν αὐτὸν ὀνομάσαντες. Ἐκ τούτου τινὲς καὶ τῆς συζύγου προβολὰς γεγονέναι ἕξ, Νοῦν καὶ Ἀλήθειαν, Λόγον καὶ [320] Ζωήν, Ἄνθρωπον καὶ Ἐκκλησίαν, καὶ εἶναι ταύτην τὴν Ὀγδοάδα πρωτογενέτειραν· τάς τε ἐντὸς τοῦ ὅρου προβολὰς γεγενημένας πάλιν καλεῖσθαι [τὰ] ἐντὸς Πληρώματος, δευτέρα δὲ τὰ ἐκτὸς Πλη-

evanescet, ait, et peribit sicut facultas grammaticæ vel geometricæ in hominis animo non adjuta magistri arte. Seipsum autem Simon ait eum esse qui stetit, stat, stabit, potestatem quæ est super omnia. Hæc igitur docuit Simon.

V. VALENTINUS.

13. Valentinus vero et discipuli illius dicunt universorum principium esse Patrem; et contrariæ autem sententiæ adhærent. Etenim inter eos alii affirmant Patrem esse solum et generare posse, alii non posse generare sine femina, ejusque conjugem addunt esse Silentium, ipsumque Profundum nominant. Ex eo et e conjuge quidam aiunt sex emissiones ortas esse Mentem et Veritatem, Verbum et Vitam, Hominem et Ecclesiam et illam esse primam Ogdoadem primigeniam. Et eas intra terminum natas emissiones rursus vocari ea quæ in Pleromate sunt (et hæc prima esse) et secunda esse

2. [ἐν] restit. Miller. – ὑπάρξαι cod. Mill. corr. Dunck. — 3. διδάξαντα cod. Mill. διδάξοντα Rœp. – Αὐτὸν cod. Mill. — Cap. v, tit. Hæc de Valentino ab iis quæ supra de eodem leguntur valde discrepant. — 13. ἑνὸς cod. Mill. pro ἐντὸς. — 14. [τὰ] add. Miller. – Post Πληρώματος excidisse suspicor καὶ πρῶτα εἶναι.

ρώματος, καὶ τρίτα τὰ ἐκτὸς τοῦ ὅρου ὧν ἡ γέννησις τὸ Ὑστέρημα ὑπάρχει. Τὸ δὲ ἐκ τοῦ ἐν Ὑστερήματι προβληθέντος Αἰῶνος γεγονέναι καὶ τοῦτον εἶναι Δημιουργὸν λέγει, μὴ βουλόμενος αὐτὸν πρῶτον εἶναι Θεόν, ἀλλὰ δυσφημῶν τε αὐτὸν καὶ τὰ ὑπ' αὐτοῦ γεγενημένα· τὸν δὲ Χριστὸν ἐκ τοῦ ἐντὸς Πληρώματος κατεληλυθέναι ἐπὶ σωτηρίᾳ τοῦ ἀποπλανηθέντος Πνεύματος, ὃ κατοικεῖ ἐν τῷ ἔσω ἡμῶν ἀνθρώπῳ, ὃν σωζόμενον φασὶ τούτου χάριν τοῦ ἐνοικοῦντος· τὴν δὲ σάρκα μὴ σώζεσθαι θέλει, δερμάτινόν χιτῶνα ἀποκαλῶν καὶ ἄνθρωπον φθειρόμενον. Ταῦτα ἐν ἐπιτομῇ ἐξεῖπον, πολλῆς ὕλης κατ' αὐτοὺς τυγχανούσης καὶ διαφόρων γνωμῶν. Οὕτως οὖν δοκεῖ καὶ τῇ Οὐαλεντίνου σχολῇ.

ς'. Βασιλείδης.

14. Βασιλείδης δὲ καὶ αὐτὸς λέγει εἶναι Θεὸν οὐκ ὄντα· ποιημένον κόσμον ἐξ οὐκ ὄντων, οὐκ ὄντα οὐκ ὢν [ἐποίησε]· κατα-

quæ extra Pleroma sunt, et tertia quæ extra terminum, quorum creatio est Defectus (Achamoth). Quod vero ex Æone in Defectu existente et projecto extra terminum natum est esse Demiurgum dicit Valentinus, quem non vult esse primum Deum, sed eum obtrectat et quæ creata sunt ab eo. Christum ait descendisse ex interiore Pleromate ad salvandum Spiritum qui erraverat et qui in nobis in interiore homine inhabitat, hominemque salvum esse propter inhabitantem Spiritum, carnem autem non salvam fore contendit, eamque tunicam coriaceam vocat et hominem corruptum. Hæc summatim exposui quum materia multa sit doctrinæ eorum et opiniones diversæ. Sic igitur placet Valentini scholæ.

VI. BASILIDES.

14. Basilides dicit esse Deum non entem; qui non ens fecit mundum non entem ex iis quæ non sunt effectum; constitutum esse ait universorum prin-

2. ἕκτου cod. Duncker. qui plura hic deesse male censuit. Lege ἐκ τοῦ. ἕκτου Mill.; τοῦ δε ἐκτὸς R. Scott. — 3. βουλόμενον prima in cod. manus et R. Scott. — 4. δύσφημόν τε cod. Miller.; δυσφημοῦντα R. Scott. — 6. κατομεῖ cod. corr. Mill. — Cap. VI, tit. Cf. supra, lib. VII, § 13 sqq. — 13. [ἐποίησε] supplevi. Conf. supr. p. 346, l. 12 : οὐκ ὢν Θεὸς ἐποίησε τὸν κόσμον ἐξ οὐκ ὄντων. Uhlhorn et Dunckerus legunt : ἐξ οὐκ ὄντων οὐκ ὄντα, οὐκ ὢν καταβαλλόμενον.

βαλλόμενόν τι σπέρμα ὡσεὶ κόκκον σινάπεως ἔχοντα ἐν ἑαυτῷ τὸ πρέμνον, τὰ φύλλα, τοὺς κλάδους, τὸν καρπόν, ἢ ὡς ὠὸν ταοῦ ἔχον ἐν ἑαυτῷ τὴν τῶν χρωμάτων ποικίλην πληθύν, καὶ τοῦτο εἶναι φασὶ τὸ τοῦ κόσμου σπέρμα ἐξ οὗ τὰ πάντα γέγονεν. Ἔχειν γὰρ ἐν ἑαυτῷ τὰ πάντα οἷον οὐκ ὄντα ὑπὸ τοῦ οὐκ ὄντος Θεοῦ γενέσθαι προβεβουλευμένα. Ἦν οὖν, φασίν, ἐν αὐτῷ τῷ σπέρματι Υἱότης, τριμερής, κατὰ πάντα τῷ οὐκ ὄντι Θεῷ ὁμοούσιος, γεννητὴ ἐξ οὐκ ὄντων. Ταύτης τῆς [321] Υἱότητος τριχῆ διῃρημένης, τὸ μέν τι ἦν λεπτομερές, τὸ δὲ παχυμερές, τὸ δὲ ἀποκαθάρσεως δεόμενον. Τὸ μὲν οὖν λεπτομερὲς εὐθέως ἅμα πρῶτον τῷ γενέσθαι τοῦ σπέρματος τὴν πρώτην καταβολὴν ὑπὸ τοῦ οὐκ ὄντος, διέσφυξε καὶ ἀνῆλθεν ἄνω, καὶ ἐγένετο πρὸς τὸν οὐκ ὄντα· ἐκείνου γὰρ πᾶσα φύσις ὀρέγεται δι' ὑπερβολὴν κάλλους, ἄλλη δὲ ἄλλως· ἡ δὲ παχυμερεστέρα ἔτι μένουσα ἐν τῷ σπέρματι, μιμητική τις οὖσα, ἀναδραμεῖν μὲν οὐκ ἠδυνήθη· πολὺ γὰρ ἐνδεεστέρα ἦν τῆς λεπτομεροῦς· ἀνεπτέρωσε δὲ

cipium semen quoddam veluti semen sinapis habens in seipso stirpem, folia, ramos, fructum, aut veluti ovum pavonis continens in seipso variam colorum multitudinem, et illud esse ait mundi semen ex quo omnia orta sunt; semen enim habet in seipso quasi non entia omnia quæ procreandi consilium iniverat Deus non ens. Erat, ait Basilides, in semine illo Filietas tripartita, in omnibus Deo non enti consubstantialis, ex iis quæ non sunt genita. Filietatis in tres partes divisæ alia est exilis, alia crassa, alia cui purificatione opus est. Pars autem exilis statim ut ex semine orta prima emissio facta est ab illo non ente, exsiliit et sursum sublata est, et devenit ad illum non entem. Hunc enim omnis creatura concupiscit, alia aliter, propter immensam pulchritudinem ejus. Pars autem crassa in semine mansit et imitatrix ascendere non potuit. Multo enim inferior erat parte exili. Su-

1. *συνάπεως* cod. — 2. *ἔχοντα* cod. — 3. *Φασὶ* cod.; *Φησὶ* conj. Mill. — 5. *τὸν οὐκ ὄντα* cod. Miller. — 5-6. *γενέσθαι. Προβεβουλευμένα ἦν οὖν* cod.; *γενέσθαι. Προβεβουλευμένη ἦν οὖν* Mill. Confer supra, p. 349, l. 7 sqq. — 6. *Φησίν* susp. Mill. — *ἑαυτῷ* cod. — 7. *κατὰ πάντων* cod.; *κατὰ πάντα* susp. Miller. Lege ut supra, p. 349 : *κατὰ πάντα τῷ*. — 8. *διῃρημένου* cod. correxit Miller. — 13. *ἄλλα* cod. Miller. Confer supra, p. 350, 6 : *ἄλλη δὲ ἄλλως*. — 14. Forsan legendum *μιμνητική* pro *μιμητική*.

αὐτὴν τῷ Πνεύματι τῷ Ἁγίῳ· τοῦτο γὰρ εὐεργετεῖ ἡ Υἱότης ἐνδυσαμένη καὶ εὐεργετεῖται. Ἡ δὲ τρίτη Υἱότης ἀποκαθάρσεως δεῖται· αὕτη μεμένηκεν ἐν τῷ τῆς πανσπερμίας σωρῷ, καὶ αὐτὴ εὐεργετοῦσα καὶ εὐεργετουμένη. Εἶναι δέ τι καλούμενον κόσμον, τὸ δὲ ὑπερκόσμιον· διαιρεῖται γὰρ ὑπ' αὐτοῦ [τὰ ὄντα] εἰς δύο τὰς πρώτας διαιρέσεις. Τὸ δὲ τούτων μέσον καλεῖ Μεθόριον Πνεῦμα Ἅγιον, ἔχον τὴν ὀσμὴν τῆς Υἱότητος· ἀπὸ τῆς πανσπερμίας τοῦ σωροῦ τοῦ κοσμικοῦ σπέρματος διέσφυξε καὶ ἐγεννήθη ὁ μέγας Ἄρχων, ἡ κεφαλὴ τοῦ κόσμου, κάλλει καὶ μεγέθει ἀνεκλαλήτῳ. Οὗτος ὑψώσας ἑαυτὸν ἄχρι τοῦ στερεώματος ᾠήθη μὴ εἶναι ἑαυτοῦ ἐπάνω ἕτερον· καὶ ἐγένετο πάντων τῶν ὑποκειμένων φωτεινότερος καὶ δυνατώτερος πλὴν τῆς ὑπολελειμμένης Υἱότητος, ἣν ἠγνόει οὖσαν αὐτοῦ σοφωτέραν. Οὗτος τραπεὶς ἐπὶ τὴν τοῦ κόσμου δημιουργίαν, πρῶτον γεννᾷ υἱὸν αὑτῷ, αὐτοῦ κρείττονα· καὶ τοῦτον ἐκ δεξιῶν αὐτοῦ ἐκάθισε· καὶ ταύτην οὗτοι φάσκουσι τὴν Ὀγδοάδα. Αὐτὸς οὖν τὴν οὐράνιον κτίσιν ἅπασαν ἐργάζεται. Ἕτερος δὲ Ἄρχων ἀπὸ τῆς πανσπερμίας

blevavit vero seipsam Spiritu Sancto; illum enim induta bene agit Filietas et bene habetur. Tertiæ autem Filietati purificatione opus est. Mansit illa in acervo universorum seminum bene agens et bene habita. Et esse quiddam quod vocat mundum, et alia supermundana: divisa enim sunt a Basilide in duas primas divisiones. Quod autem mundum inter et supermundana est, vocat Confinium Spiritum Sanctum habentem odorem Filietatis. Ex acervo autem universorum mundi seminum exsiliit et ortus est magnus Archon caput mundi, pulchritudine et magnitudine ineffabili. Ille autem sublevans seipsum usque ad firmamentum, existimavit esse nullum se superiorem; et factus est omnibus subjectis lucidior et potentior præter Filietatem illam derelictam, quam esse ignorabat se sapientiorem. Qui conversus ad creationem mundi, primo genuit sibi filium se potentiorem: et illum sedere fecit ad dexteram suam; Ogdoadem illam esse dicunt. Is igitur cœlestem universam creationem operatur. Alter Archon ex universi-

1-2. *ἐναυξομένη* cod. Miller. Lege *ἐνδυσάμενη*, ut supra, p. 350, l. 13. Vel *τούτῳ... ἐναυξομένη*. — 2. *εὐεργετοῦσα* cod. Mill. pro *εὐεργετεῖται*. Conf. supra, l. l. — 3. *καὶ αὕτη* cod. corr. Miller. — 4. Supra *τὸ δέ τι ὑπερκόσμιον*. — 5. [*τὰ ὄντα*] supplevi. Conf. supra, p. 353, l. 4, ubi eadem leguntur. — 6. *καλλιμεθόριον* cod. — 8. *διέσφιξε* cod. — 12. *Οὗτος ὁ* cod. Mill.; dele *ὁ* vel lege *Οὗτος δὲ*.

(322) ἀνέβη, μείζων μὲν πάντων τῶν ὑποκειμένων χωρὶς τῆς ἐγκαταλελειμμένης Υἱότητος, πολὺ δὲ ἐλάττων τοῦ πρότερου, ὃν καλοῦσιν Ἑβδομάδα. Αὐτός ἐστι πάντων τῶν ὑφ' αὑτὸν ποιητὴς καὶ δημιουργὸς καὶ διοικητής· καὶ οὗτος ἑαυτῷ ἐποίησεν υἱὸν φρονιμώτερον καὶ σοφώτερον. Ταῦτα δὲ πάντα κατὰ προλογισμὸν εἶναι ἐκείνου τοῦ οὐκ ὄντος λέγουσιν, εἶναι δὲ κόσμους καὶ διαστήματα ἄπειρα. [Ἐπὶ] δὲ τὸν Ἰησοῦν τὸν ἐκ Μαρίας κεχωρηκέναι τὴν Εὐαγγελίου δύναμιν, τὴν κατελθοῦσαν καὶ φωτίσασαν τόν τε τῆς Ὀγδοάδος υἱὸν καὶ [τὸν] τῆς Ἑβδομάδος, ἐπὶ τῷ φωτίσαι καὶ φυλοκρινῆσαι καὶ καθαρίσαι τὴν καταλελειμμένην Υἱότητα εἰς τὸ εὐεργετεῖν τὰς ψυχὰς καὶ εὐεργετεῖσθαι. Καὶ αὐτοὺς εἶναι υἱούς φασιν, ὅσοι τούτου χάριν εἰσὶν ἐν κόσμῳ, ἵνα διδάξαντες τὰς ψυχὰς καθαρίσωσι καὶ ἅμα τῇ Υἱότητι ἀνέλθωσι πρὸς τὸν ἄνω Πατέρα, οὗ ἡ πρώτη ἐχώρησεν Υἱότης· καὶ ἕως τούτου συνεστάναι φάσκουσι τὸν κόσμον, ἕως πᾶσαι αἱ ψυχαὶ ἅμα τῇ Υἱότητι χωρήσωσι. Ταῦτα δὲ καὶ Βασιλείδης τερατολογῶν οὐκ αἰσχύνεται.

tate seminum ascendit, major quidem omnibus subjectis, præter derelictam illam Filietatem, sed multo inferior priore Archonte; hunc posteriorem Archontem vocant Hebdomadem. Hic est omnium sibi subjectorum opifex, creator et ordinator, et sibi ipsi fecit filium se prudentiorem et sapientiorem. Hæc omnia, secundum prædictas rationes, orta esse ab illo non ente, et esse mundos et intervalla infinita. Et in Jesum ex Maria natum descendisse Evangelii virtutem, quæ quidem descendit, et illuminavit filium Ogdoadis et filium Hebdomadis, ad illuminandam et discernendam et emendandam Filietatem, hic, ut ipsa benefaceret animabus et bene haberetur, derelictam. Et ipsos esse filios dicunt, qui propter id versentur in mundo, ut edoctas animas purificent, et simul cum Filietate ascendant ad cœlestem Patrem, e quo prima Filietas profecta est; et ad illud tempus usque constare mundum aiunt, quo omnes animæ simul cum Filietate migraverint. Hæc portentosa dicere non pudet Basilidem.

7. [Ἐπὶ] supplevi. Cf. supra, p. 362, l. 1 : κατῆλθεν ἐπὶ τὸν Ἰησοῦν τὸν υἱὸν τῆς Μαρίας. – τὸν δὲ cod. — 9. [τὸν] addendum. Confer supra, l. l. — 11. αἱτίους..... ὅπου cod. Miller. Lege υἱοὺς... ὅσοι. Conf. supra, p. 357, l. 6, 7 : Υἱοὶ δέ, φησίν, ἐσμὲν... καταλελειμμένοι... τελειῶσαι τὰς ψυχάς. — 15. χρήσωσι cod.

ζ'. Ἰουστῖνος.

15. Ἰουστῖνος δὲ καὶ αὐτὸς ὅμοια τούτοις τολμῶν, οὕτως λέγει· τρεῖς εἶναι ἀρχὰς τῶν ὅλων ἀγεννήτους, ἀῤῥενικὰς δύο, Ϟήλειαν μίαν. Τῶν δὲ ἀῤῥενικῶν ἡ μέν τις ἀρχὴ καλεῖται Ἀγαθός, αὐτὸ μόνον οὕτω λεγόμενον, ϖρογνώσης τῶν ὅλων· ἡ δὲ ἑτέρα, ϖατὴρ ϖάντων τῶν γεννητῶν, ἀπρόγνωσος, καὶ ἄγνωσος, καὶ ἀόρατος· Ἐλωεὶμ δὲ καλεῖται, φησίν. Ἡ [δὲ] Ϟήλεια, ἀπρόγνωσος, ὀργίλη, δίγνωμος, δισώματος, καθὼς ἐν τοῖς ϖερὶ αὐτοῦ λόγοις λεπτομερῶς διηγησάμεθα, τὰ μὲν ἄνω αὐτῆς μέχρι βουβῶνος εἶναι ϖαρθένον, ἀπὸ δὲ βουβῶνος καὶ [τὰ] κάτω ἔχιδναν. Καλεῖται δὲ ἡ τοιαύτη Ἐδὲμ καὶ Ἰσραήλ. Ταύτας φάσκει ἀρχὰς εἶναι τῶν ὅλων, ἀφ' ὧν [323] τὰ ϖάντα ἐγένετο. Τὸν Ἐλωεὶμ δὲ ἀπρογνώστως ἐλθεῖν εἰς ἐπιθυμίαν τῆς μιξοπαρθένου, καὶ ἐπιμιγέντα γεννῆσαι ἀγγέλους δώδεκα. Τούτων τὰ ὀνόματα [τῶν ϖατρικῶν τάδε· Μιχαήλ, Ἀμήν, Βαρούχ, Γαβριήλ, Ἡοσσαδαῖος, ... καὶ τῶν μητρικῶν ἀγγέ-

VII. JUSTINUS.

15. Justinus et ipse similia his ausus sic ait: tria esse ingenita principia universorum, mascula duo, femineum unum. Masculorum autem alterum principium vocatur Bonus, et solum illud sic est dictum, provisor universorum: alterum, patrem omnium generatorum, improvidum, et ignotum, et invisibilem, Elohim nominatum, dicit Justinus. Femineum autem principium, improvidum, iracundum, inconstans, biforme, ut in superioribus disquisitionibus de illa fusius explicavimus, quod quidem usque ad bubonem virgo est, et infra, vipera. Vocatur illud Edem et Israel. Hæc esse dicit universorum principia a quibus omnia orta sunt. Elohim vero non præscientem concupivisse semivirginem et ex congressu generavisse duodecim angelos. Angelorum autem paternorum nomina hæc sunt: Michael, Amen, Baruch, Gabriel, Esaddæus..... et maternorum nomina: Babel, Achamoth,

Cap. VII, tit. Cum his et sqq. conf. lib. V, §§ 23-28. — 2. Ϟῆλυν cod. Mill. Legendum Ϟήλειαν. Confer infra, ἡ δὲ Ϟήλεια ἀπρόγνωσος. — 6. [δὲ] addendum. Confer. supra, p. 228. — 9. καὶ κάτω cod. Millerus pro τὰ κάτω. Confer supra, ἔχιδνα δὲ τὰ κάτω, p. 228, 5. — ἔχιδνα cod. — 13-14 et p. 495, l. 1-2. Uncis inclusa supplevi e lib. V, p. 228.

λων τάδε· Βάβελ, Ἀχαμῶθ, Νάας, Βήλ, Βελίας, Σατάν, Σάηλ, Ἀδωναῖος, Καυΐθαν, Φαραώ, Καρκαμενώς, Λάθεν], καὶ οἱ μὲν πατρικοὶ [τῷ πατρὶ] συναίρονται, οἱ δὲ μητρικοὶ τῇ μητρί. Τούτους εἶναι τοῦ [παραδείσου ξύλα], ἀλληγορικῶς εἰρηκότος Μωσέως τὰ ἐν τῷ νόμῳ γεγραμμένα. Πεποιῆσθαι δὲ τὰ πάντα ὑπὸ τοῦ Ἐλωεὶμ καὶ τῆς Ἐδέμ· καὶ τὰ μὲν ζῷα ἅμα τοῖς λοιποῖς ἀπὸ τοῦ θηριώδους μέρους, τὸν δὲ ἄνθρωπον ἀπὸ τῶν ἄνωθεν τοῦ βουβῶνος. Καὶ ἡ μὲν Ἐδὲμ κατατέθειται ἐν αὐτῷ τὴν ψυχήν, ἥτις αὐτῆς δύναμις ἦν, [Ἐλωεὶμ δὲ τὸ πνεῦμα]. Τοῦτον δὲ φάσκει μαθόντα ἀνεληλυθέναι πρὸς τὸν Ἀγαθὸν καὶ καταλελοιπέναι τὴν Ἐδέμ· ἐφ' ᾧ ὀργισθεῖσαν ταύτην πᾶσαν τὴν ἐπιβουλὴν ποιεῖσθαι κατὰ τοῦ πνεύματος τοῦ Ἐλωείμ, ὅπερ κατέθετο ἐν τῷ ἀνθρώπῳ. Καὶ τούτου χάριν ἀπεσταλκέναι τὸν Πατέρα τὸν Βαρουχ διατατόμενον [λαλεῖν] τοῖς προφήταις, ἵνα ῥυσθῇ τὸ πνεῦμα τοῦ Ἐλωείμ, καὶ πάντας [ἀνθρώπους] ὑποσεσύρθαι ἀπὸ τῆς Ἐδέμ. Ἀλλὰ καὶ τὸν Ἡρακλέα φάσκει

Naas, Bel, Beliel, Satan, Sael, Adonæus, Leviathan, Pharao, Carcamenos, Lathen; et paterni comitantur patrem, materni autem matrem; et hos angelos esse paradisi arbores de quibus Moyses allegorice dixit ea quæ in libro legis scripta sunt. Omnia ait Justinus facta esse ab Elohim et Edem; et animalia cum cæteris ex virginis parte bestiali orta esse, hominem vero natum ex parte supra inguina; et Edem collocavisse in eo animum qui ejus erat potestas, Elohim autem spiritum; Elohim quoque scientem ascendisse ad Bonum et Edem deseruisse. Quamobrem hanc iratam insidias struxisse adversus spiritum Elohim qui in homine erat. Et propter spiritum illum a Patre Elohim missum fuisse Baruch ut loqueretur ad prophetas, et per eum salvus fieret spiritus Elohim, et omnes homines subducerentur ex Edem.

3. [τῷ πατρὶ] suppl. Miller. – συναιροῦνται cod. — 4. [παραδείσου ξύλα] addenda. Conf. supra, p. 229, 8 : τούτου τοῦ παραδείσου ἀλληγορικῶς οἱ ἄγγελοι κέκληνται ξύλα. — 8. κατατεθεῖσθαι cod. Miller. Dunck.; κατατέθειται Sauppius. Confer supra, p. 230, 2. Vel lege cum Rœper. : τὴν Ἐδὲμ κατατεθεῖσθαι. — 9. Uncis inclusa restituta ex lib. V, p. 230. — 10. κατατελυπηκέναι cod. Mill. Confer supra, l. l. — 13-14. [λαλεῖν]..... [ἀνθρώπους] addidi, quæ prorsus deerant. — 15. ἀπὸ cod. Miller. ; ὑπὸ Duncker. perperam. Confer supra, p. 235 : ἵνα... τὸ πνεῦμα..... Φύγῃ τὴν Ἐδέμ.

προφήτην γεγονέναι, ἡτλῆσθαι δὲ αὐτὸν ὑπὸ τῆς Ὀμφάλης, τουτέστιν ὑπὸ τῆς Βάβελ, ἣν Ἀφροδίτην ὀνομάζουσιν. Ὕστερον δὲ ἐν ταῖς ἡμέραις Ἡρώδου γεγονέναι τὸν Ἰησοῦν υἱὸν Μαρίας καὶ Ἰωσήφ, ᾧ τὸν Βαρουχ φάσκει λελαληκέναι· καὶ τούτῳ δὲ ἐπιβεβουλευκέναι τὴν Ἐδέμ, μὴ δεδυνῆσθαι δὲ αὐτὸν ἀπατῆσαι, καὶ τούτου χάριν πεποιηκέναι σταυρωθῆναι· οὗ τὸ πνεῦμα ἀνεληλυθέναι πρὸς τὸν Ἀγαθὸν λέγει. Καὶ πάντων δὲ τῶν οὕτως τοῖς μωροῖς καὶ ἀδρανέσι λόγοις πειθομένων [τὰ πνεύματα] σωθήσεσθαι· (324) τὸ δὲ σῶμα καὶ τὴν ψυχὴν τῆς Ἐδὲμ καταλείπεσθαι, ἣν καὶ γῆν Ἰουστῖνος ὁ ἄφρων καλεῖ.

η'. Οἱ Δοκῆται.

16. Οἱ δὲ Δοκῆται τοιαῦτα λέγουσιν· εἶναι τὸν πρῶτον Θεὸν ὡς σπέρμα συκῆς, ἐκ δὲ τούτου ἐληλυθέναι τρεῖς Αἰῶνας, ὡς τὸ πρέμνον καὶ τὰ φύλλα καὶ τὸν καρπόν· τούτους δὲ προβεβληκέναι λ̄ Αἰῶνας, ἕκαστον [ῑ]· ἡνῶσθαι δὲ αὐτοὺς κατὰ δέκα πάντας, μόνον δὲ διαθέσεσι διαφέρειν τινὰς τινῶν πρώτους. Προβεβλῆσθαι

Jam et Herculem dicit fuisse prophetam; eum victum fuisse ab Omphale id est a Babel, quam Venerem vocant. Ad extremum autem diebus Herodis natum esse Jesum filium Joseph et Mariæ; cui Baruch locutus est, ut ait Justinus; et illi Edem struxisse insidias nec potuisse tamen eum decipere, et ideo fecisse ut in crucem suffigeretur. Tunc animam Jesu ad Bonum ascendisse dicit; et omnium stultis istis et infirmis sermonibus credentium spiritus salvos futuros esse, hic autem derelictum iri corpus et animam Edem quam terram insipiens Justinus vocat.

VIII. DOCETÆ.

16. Docetæ autem hæc dicunt : esse primum Deum quasi semen fici et ex illo provenisse tres Æones veluti stirpem et folia et fructum fici. Istos emisisse triginta Æones, unumquemque decem, et omnes unitos esse per decadem et tantum dispositione differentes esse, quum alii primi sint alio-

1. Ὀμφαλῆς cod. — 3. τὸν δὲ Ἰησοῦν. cod.— 7-8. καὶ πάντα δὲ τὸν... πειθόμενον Rœper. — 8. [τὰ πνεύματα] supplevi. — 11. Cum his et sqq. cf. supra, lib. VIII, pp. 397-408. – Δοκῖται cod. — 14. [ῑ] addendum. Conf. supra, p. 399, 13. — 15. πρωτεύοντας conj. Miller. pro πρώτους.

δὲ ἀπειράκις ἀπείρους Αἰῶνας, καὶ εἶναι τοὺς πάντας ἀῤῥενοθήλεας. Τούτους δὲ βουλευσαμένους ὁμοῦ συνελθόντας, ἐκ τοῦ μέσου Αἰῶνος γεννῆσαι ἐκ Παρθένου Μαρίας Σωτῆρα τῶν πάντων, κατὰ πάντα ὅμοιον τῷ πρώτῳ σπέρματι συκίνῳ, ἐν τούτῳ δὲ ἦτλονα, τῷ γεννητὸν εἶναι· τὸ γὰρ σπέρμα, ὅθεν ἡ συκῆ, γεννητὸν εἶναι. Ἦν οὖν τὸ μέγα τῶν Αἰώνων φῶς ὅλον, οὐδεμίαν ἐπιδεχόμενον κόσμησιν, ἔχον ἐν ἑαυτῷ πάντων τῶν ζῴων ἰδέας· τοῦτο ἐπιφωτίσαν εἰς τὸ ὑποκείμενον χάος παρεσχηκέναι αἰτίαν τοῖς γεγονόσι καὶ οὖσι, καταβάν τε ἄνωθεν ἰδεῶν αἰωνίων ἀπεμάξατο [εἰς τὸ] κάτω χάος τὰς μορφάς. Ὁ γὰρ τρίτος Αἰὼν ὁ ἑαυτὸν τριπλασιάσας ὁρῶν τοὺς χαρακτῆρας αὐτοῦ πάντας κατασπωμένους εἰς τὸ κάτω σκότος, οὐκ ἀγνοῶν τήν τε τοῦ σκότους δεινότητα καὶ τὴν τοῦ φωτὸς ἀφελότητα, ἐποίησεν οὐρανόν, καὶ μέσον πήξας διεχώρισεν ἀναμέσον τοῦ σκότους καὶ ἀναμέσον τοῦ φωτός. Πασῶν οὖν

rum. Emissos autem esse infinite infinitos Æones et omnes esse utriusque sexus. Omnes illos consilium inivisse simul coeundi in unum Æonem et ex medio illo Æone et ex Maria Virgine generavisse Salvatorem omnium, consimilem in omnibus primo semini fici, inferiorem autem ideo quod genitus esset. Semen enim illud unde ficus orta erat increatum esse. Erat igitur magnum Æonum lumen quod totum lumen erat, nec ullum capiebat ornamentum et inerant ei omnium animalium formæ. Et lumen istud aiunt quum illuminavisset chaos subjacens principium fuisse omnium quæ generata sunt et quæ sunt, et descendens desuper typorum æternorum, infra in chao, expressisse effigies. Tertius autem Æon qui triplicem formaverat se ipsum videns typos universos suos in caligine infra jacenti deprehensos, et virtutem caliginis ignorans et simplicitatem luminis, fecit cœlum et, quum medium compegisset, divisit inter tenebras et inter lucem. Om-

4. *σώματι ἐν πάρματι ἐκείνῳ* cod. Mill. pro *σπερματι συκίνῳ*. Conf. supra, p. 401, 4. — 4-5. *ἦτλον, διὰ τὸ* cod. pro *ἦτλονα, τῷ* corr. Mill. — 5. *ἀγέννητον εἶναι* cod. Cf. sup. l. l. — 7-8. *ἐπιφοιτῆσαν* cod. Mill. Dunck. Lege *ἐπιφωτίσαν*. Conf. sup. p. 401, 14-402, 1 : *κατέλαμψεν εἰς τὸ ὑποκείμενον χάος. Τὸ δὲ φωτισθὲν, κ. τ. λ.* — 9. *ἰδέων* cod. – *ἀπεμάξαντο* cod. — 10. *κάτω τὸ χάος* cod. Millerus; *κάτω εἰς τὸ χάος* Dunck. Vide infra, *εἰς τὸ κάτω σκότος*. — 14 et p. 498, l. 1-3. Hæc valde turbata in cod. et in edit. Miller. sic leguntur : *Πασῶν οὖν τῶν ἰδεῶν τοῦ τρίτου*

τῶν ἰδεῶν τοῦ τρίτου Αἰῶνος κρατουμένων, [325] φησίν, ὑπὸ τοῦ σκότους, καὶ αὐτοῦ τὸ ἐκτύπωμα πῦρ ζῶν ὑπὸ τοῦ φωτὸς γενόμενον ὑπῆρξεν, ἐξ οὗ φάσκουσι τὸν μέγαν Ἄρχοντα γεγονέναι, περὶ οὗ Μωϋσῆς ὁμιλεῖ, λέγων εἶναι τοῦτον Θεὸν πύρινον καὶ δημιουργόν, ὃς καὶ τὰς ἰδέας πάντων [Αἰώνων] μεταβάλλει ἀεὶ εἰς σώματα. Ταύτας [δὲ] τὰς ψυχὰς [εἶναι] οὗ χάριν φάσκουσι τὸν Σωτῆρα παραγεννηθῆναι ἐπιδεικνύντα τὴν ὁδὸν δι' ἧς φεύξονται αἱ κρατούμεναι ψυχαί, ἐνδεδύσθαι δὲ τὸν Ἰησοῦν τὴν δύναμιν ἐκείνην τὴν μονογενῆ· διὸ μὴ δύνασθαι θεαθῆναι ὑπό τινος διὰ τὸ μεθαλλόμενον μέγεθος τῆς δόξης. Πάντα δὲ συμβεβηκέναι αὐτῷ φασὶ καθὰ ἐν τοῖς Εὐαγγελίοις γέγραπται.

Θ'. Μονόϊμος.

17. Οἱ δὲ κατὰ Μονόϊμον τὸν Ἄραβα φασὶν εἶναι τὴν τοῦ πανnibus igitur typis tertii Æonis caligine devictis, ait, effigies istius ignis vivens e lumine orta exstitit; ex eo dicunt natum esse magnum Archontem de quo Moyses loquitur dicens eum esse Deum igneum et creatorem qui omnium Æonum ideas transmutat in corpora; has autem ideas animas esse quas propter Salvatorem aiunt natum esse et monstravisse viam per quam effugient animæ nunc caligine devictæ, ac Jesum induisse potestatem hanc unigenitam, quamobrem non potest ab aliquo spectari propter magnitudinem gloriæ ejus. Omnia autem illi, ait Doceta, evenisse ut in Evangeliis scripta sunt.

IX. MONOIMUS.

17. Monoimus Arabs ait universorum principium esse primum hominem

Αἰῶνος καὶ αὐτοῦ τὸ ἐκτύπωμα κρατεῖσθαι φησὶν ὑπὸ τοῦ σκότους* πῦρ ὂν αὖθις ζῶν ὑπὸ τοῦ φωτὸς γενόμενον ὑπῆρξεν, ἐξ ἧς φάσκουσι... Hunc locum restitui ex lib. VIII, p. 402, ubi hæc leguntur: Πασῶν... τοῦ τρίτου Αἰῶνος ἰδεῶν ἀπειλημμένων ἐν τούτῳ τῷ κατωτάτῳ σκότῳ, καὶ αὐτοῦ τοῦ τοιούτου Αἰῶνος ἀναπεσφράγισθαι... τὸ ἐκτύπωμα, πῦρ ζῶν ἀπὸ φωτὸς γενόμενον, ὅθεν ὁ μέγας Ἄρχων ἐγένετο. — 1. ἰδέων cod. — 5. [Αἰώνων] addidi. — 5-6. σῶμα. Ταύτας τὰς cod.; σώματα. Ταύτας τὰς conj. Miller.; σώμα[τα· εἶναι δὲ] ταύτας Rœper. Uncis inclusa supplevi. — 6. οὐ χάριν ἀσκοῦσι cod. corr. Miller. — 6-7. παραγεννηθῆναι prima manus in cod. — 9. μεταλλόμενον cod. corr. Mill. — Cap. IX, tit. Cum his et sqq. conf. supra, p. 408-416. — 12. Νόϊμον cod. pro Μονόϊμον.

τὸς ἀρχὴν πρῶτον ἄνθρωπον καὶ υἱὸν ἀνθρώπου, καὶ τὰ γενόμενα καθὼς Μωϋσῆς λέγει, μὴ ὑπὸ τοῦ πρώτου ἀνθρώπου γεγονέναι, ἀλλὰ ὑπὸ τοῦ υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου, οὐχ ὅλου ἀλλ' ἐκ μέρους αὐτοῦ. Εἶναι δὲ τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου ἰῶτα, ὃ ἐστὶ δεκὰς κύριος ἀριθμός, ἐν ᾧ ἐστὶν ἡ τοῦ παντὸς ἀριθμοῦ ὑπόστασις, δι' οὗ πᾶς ἀριθμὸς συνέστηκε, καὶ ἡ τοῦ παντὸς γένεσις, πῦρ, ἀήρ, ὕδωρ, γῆ. Τούτου δὲ ὄντος, ἰῶτα ἓν καὶ κεραία μία, τέλειον ἐκ τελείου, ῥυεῖσα κεραία ἄνωθεν πάντα ἔχουσα ἐν ἑαυτῇ ὅσα καὶ ὁ ἄνθρωπος ἔχει ὁ πατὴρ τοῦ υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου. Γεγονέναι οὖν φησὶ τὸν κόσμον Μωϋσῆς ἐν ἓξ ἡμέραις, τουτέστιν ἐν ἓξ δυνάμεσιν, ἐξ ὧν ὁ κόσμος ἀπὸ τῆς κεραίας γέγονε τῆς μιᾶς· οἵ τε γὰρ κύβοι καὶ τὰ ὀκτάεδρα, καὶ αἱ πυραμίδες, καὶ πάντα τὰ τούτοις παραπλήσια σχήματα ἰσαῖα, ἐξ ὧν συνέστηκε[326] πῦρ, ἀήρ, ὕδωρ, γῆ, ἀπὸ τῶν ἀριθμῶν γεγόνασι τῶν κατειλημμένων ἐν ἐκείνῃ τῇ ἁπλῇ τοῦ ἰῶτα κεραίᾳ, ἥτις ἐστὶν υἱὸς ἀνθρώπου. Ὅταν οὖν, φησί, ῥάβδον λέγῃ Μωϋσῆς στρεφομένην εἰς Αἴγυπτον, τὰ πάθη καταλέγει τοῦ κόσμου τῷ ἰῶτα

et filium hominis, et omnia effecta esse ut Moyses dicit, non autem a primo homine orta, sed a filio ejus, et tamen non ab eo toto, sed ex parte ejus. Esse vero filium hominis iota, quod est decenarius numerus, in quo inest omnis numeri constitutio, per quem omnis numerus constitit, et ex quo omnia orta sunt, ignis, aer, aqua, terra. His igitur positis, iota unum et apex unus, perfectum ex perfecto, apex ille defluens desuper omnia habens in seipso quæcumque homo, pater filii hominis, habet. Moyses igitur ait sex diebus mundum creatum fuisse, id est in sex potestatibus ex quibus mundus ortus est ex hoc uno apice. Nam et cubi, et octoedra, et pyramides, omnesque istis similes figuræ ex quibus constituta sunt elementa, ignis, aer, aqua, terra, orta sunt ex numeris comprehensis in istius iota simplici apice, qui est filius hominis. Quum igitur, ait Monoimus, Moyses dicit virgam conversam fuisse contra Ægyptum, mutationes mundi hoc iota allegorice indicat, nec

2. Μωσῆς cod. — 7. Mill. legit : *ἰῶτα ἐν μιᾷ κεραίᾳ*, coll. p. 411-14. At malim quæ sunt in cod. — 8. *ἔχουσα ὅσα καὶ αὐτή* cod. Miller. Lege *ἔχουσα ἐν ἑαυτῇ*, ut supra, p. 411-15. — 13. *ἴσα ἦν* cod. quæ Mill. uncis inclusit ut delenda. Suspicor legendum *ἰσαῖα*, vel *ἰσάεδρα*. Rœp. legit *ἰσεπιφανῆ*. — 14. *διπλῇ* cod. pro *ἁπλῇ*. — 15. *λέγει* cod. — 16. *τὸν κόσμον τοῦ ἰῶτα* cod. Mill. legit *τοῦ κόσμου τῷ*.

ἀλληγορουμένως, οὐδὲ πλείονα τῶν δέκα παθῶν ἐσχημάτισεν. Εἰ δέ, φησί, θέλεις ἐπιγνῶναι τὸ πᾶν, ἐν σεαυτῷ ζήτησον, τίς ὁ λέγων· « ἡ ψυχή μου, ἡ σάρξ μου, ὁ νοῦς μου, » καὶ ἐν [σοὶ] ἕκαστον κατιδιοποιούμενος ὡς ἕτερος αὐτῷ· τοῦτον νόει τέλειον ἐκ τελείου, πάντα ἴδια ἡγούμενον οὐκ ὄντα τὰ καλούμενα, καὶ τὰ πάντα ὄντα. Ταῦτα μὲν οὖν καὶ Μονοΐμῳ δοκεῖ.

ι'. Τατιανός.

18. Τατιανὸς δὲ παραπλησίως τῷ Οὐαλεντίνῳ καὶ τοῖς ἑτέροις φησὶν Αἰῶνας εἶναι τινὰς ἀοράτους ἐξ ὧν ὑπό τινος κάτω τὸν κόσμον δεδημιουργῆσθαι καὶ τὰ ὄντα. Κυνικωτέρῳ δὲ βίῳ ἀσκεῖται [καὶ] σχεδὸν οὐδὲν Μαρκίωνος ἀπεμφαίνει πρός τε τὰς δυσφημίας καὶ τὰς περὶ γάμων νομοθεσίας.

plures quam duodecim plagas fingit. Si vis, inquit, universum cognoscere, in teipso inquiras quis ille sit qui dicit, « Anima mea, caro mea, conceptio « mea, » et qui in teipso omnia quasi alius sibi propria efficit. Hunc puta perfectum esse ex perfecto, omnia sua propria existimantem quæ non existentia vocata sunt et omnia quæ existunt. Hæc igitur sunt Monoimi placita.

X. TATIANUS.

18. Tatianus similia eis a Valentino et a cæteris narratis commentus dicit Æones quosdam esse invisibiles, et ab uno istorum infra mundum et omnia quæ sunt creata fuisse. Vivit autem cynico modo, neque multum differt a Marcione in iis quæ conviciatur et in præceptis quæ de nuptiis profert.

Bernays. *εἰς τὰ κατὰ τὴν Αἴγυπτον πάθη, κ. τ. λ.*; Rœp. *εἰς τὰ κατ' Αἴγυπτον πάθη, λέγει τὸν κόσμον τοῦ ἰῶτα, κ. τ. λ.* Hæc eadem conjecit R. Scottus, sed legit *τῷ ἰῶτα ἀλληγορουμένως, ὡς.* — 1. *πλειόνων δὲ* cod.; *πλειόνων τῶν δώδεκα* Mill. Legendum cum Bernaysio *πλείονα τῶν δέκα.* — Cap. x, tit. Cum his et sqq. cf. supra, lib. VII, p. 416. — 8. *ποτὲ τοὺς* cod. Mill. pro *ἀοράτους*, ex B. Irenæo correctum. – *ἐκ τῶν* cod. Mill. — 9. *ἀσκεῖσθαι* cod. Mill. an *ἀπάγεται* [*τοὺς αὐτοῦ*]? Cf. p. 502, 4. — 10. [*καὶ*] om. cod. Mill. – *τῆς δυσφημίας* cod.

ια'. Μαρκίων.

19. Μαρκίων δὲ ὁ Ποντικὸς καὶ Κέρδων, ὁ τούτου διδάσκαλος, καὶ αὐτοὶ ὁρίζουσιν εἶναι τρεῖς τὰς τοῦ παντὸς ἀρχάς, Ἀγαθόν, Δίκαιον, Ὕλην· τινὲς δὲ τούτων μαθηταὶ προσλιθέασι [δ], λέγοντες Ἀγαθόν, Δίκαιον, Πονηρόν, Ὕλην. Οἱ δὲ πάντες τὸν μὲν Ἀγαθὸν οὐδὲν ὅλως πεποιηκέναι· τὸν δὲ Δίκαιον οἱ μὲν τὸν Πονηρόν, οἱ δὲ μόνον Δίκαιον ὀνομάζουσι, πεποιηκέναι δὲ τὰ πάντα φάσκουσιν ἐκ τῆς ὑποκειμένης Ὕλης· πεποιηκέναι γὰρ οὐ καλῶς, ἀλλ' ἀλόγως. Ἀνάγκη γὰρ τὰ γενόμενα ὅμοια εἶναι τῷ πεποιηκότι· διὸ καὶ ταῖς παραβολαῖς ταῖς εὐαγγελικαῖς οὕτως χρῶνται λέγοντες· « Οὐ « δύναται δένδρον καλὸν καρποὺς πονηροὺς ποιεῖν, » καὶ τὰ ἑξῆς, εἰς τοῦτο φάσκων[327] εἰρῆσθαι τὰ ὑπ' αὐτοῦ κακῶς νομιζόμενα. Τὸν δὲ Χριστὸν υἱὸν εἶναι τοῦ Ἀγαθοῦ καὶ ὑπ' αὐτοῦ πεπέμφθαι ἐπὶ σωτηρίᾳ τῶν ψυχῶν, ὃν [τὸν] ἔσω ἄνθρωπον καλεῖ, ὡς ἄνθρωπον

XI. MARCION.

19. Marcion Ponticus et Cerdon, ejus magister, definiunt esse tria universi principia, Bonum, Justum, Materiam. Quidam autem illorum discipuli quatuor profitentur, Bonum, Justum, Malum et Materiam. Omnes aiunt a Bono nihil omnino fuisse factum, alii Justum Malum vocant, alii autem solum Justum nominant adduntque illum effecisse omnia ex subjecta Materia, eaque facta non bene sed sine ratione. Necesse est enim quæ creata sunt similia sint auctori. Itaque parabolis quæ narrantur in Evangeliis sic utuntur dicentes : « Non potest arbor bona fructus malos facere, » et sequentia, quibus verbis contendit Marcion hic designari quæ prave ipse excogitavit; Christum autem filium esse Boni et ab illo missum ad salutem animarum; quem hominem interiorem vocat, et eum quasi hominem

Cap. XI, tit. Ex his et sqq. rursus apparet quo insolenti modo noster hanc compilationem consarcinaverit suam, quum ea, quæ supra de Marcione et de Cerdone disseruit, cum his quæ nunc exponit maxime discrepent. Conf. supra, p. 369-384. — 2. τοὺς παντὸς cod. — 3. [δ] addidit Saupp. — 4. πάντα cod.; πάντες Miller. — 5. ἄλλως cod. Mill. Lege ὅλως. — 9-10. Conf. Evang. sec. Matth. VII, 18. — 13. [τὸν] om. cod. Mill.

φανέντα λέγων οὐκ ὄντα ἄνθρωπον, καὶ ὡς ἔνσαρκον οὐκ ἔνσαρκον, δοκήσει πεφηνότα, οὔτε γένεσιν ὑπομείναντα οὔτε πάθος, ἀλλὰ τῷ δοκεῖν. Σάρκα δὲ οὐ θέλει ἀνίστασθαι. Γάμον δὲ φθορὰν εἶναι λέγων κυνικωτέρῳ βίῳ προσάγει τοὺς μαθητάς, ἐν τούτοις νομίζων λυπεῖν τὸν Δημιουργόν, εἰ τῶν ὑπ' αὐτοῦ γεγονότων ἢ ὡρισμένον ἀπέχοιτο.

ιϐ'. Ἀπελλῆς.

20. Ἀπελλῆς δὲ, ὁ τούτου μαθητὴς, ἀπαρεσθεὶς τοῖς ὑπὸ τοῦ διδασκάλου εἰρημένοις, καθὰ προείπομεν, ἄλλῳ λόγῳ ὑπέθετο τέσσαρας εἶναι θεούς, ὧν ἕνα φάσκων [ἀγαθόν] ὃν οὔτε οἱ προφῆται ἔγνωσαν, οὗ εἶναι υἱὸν τὸν Χριστόν· ἕτερον δὲ τὸν δημιουργὸν τοῦ παντός, ὃν οὐ Θεὸν εἶναι θέλει, ἕτερον δέ, πύρινον, τὸν φανέντα, ἕτερον δὲ πονηρόν, οὓς ἀγγέλους καλεῖ· προσθεὶς δὲ τὸν Χριστόν, καὶ πέμπτον ἐρεῖ. Προσέχει δὲ βίβλῳ ἣν Φανερώσεις καλεῖ Φιλουμένης τινὸς ἣν προφῆτιν νομίζει· τὴν δὲ σάρκα τὸν Χριστὸν οὐκ

visum quum reipsa homo non esset, et quasi carnalem quum non carnalis, et specie manifestatum, non reipsa natum et passum, sed specie. Carnem resurgere negat. Et connubium corruptionem esse dicens in vitam cynicam inducit discipulos, ratus in his vexari Creatorem si ab eis quæ fecit et finivit abstineatur.

XII. APELLES.

20. Apelles, istius discipulus, repudiatis, ut supra diximus, magistri placitis, alia doctrina docuit quatuor esse deos, quorum unum bonum esse dicit quem prophetæ nesciverunt, cujus filius Christus est; alium creatorem universorum, quem esse Deum negat; alium igneum manifestatum; alium pravum et hos angelos vocat; jam si Christum addat, esse quintum affirmabit. Libro autem applicat animum quem Revelationes vocat cujusdam Philumenæ, quam vatem esse arbitratur. Carnem autem Christum non ex Vir-

4. προσάγων cod. corr. Millerus. — Cap. XII, tit. De Apelle, conf. quæ supra sunt, p. 393-395. — 9. [ἀγαθὸν] restitui. Conf. supra, l. l.: λέγει εἶναι τινὰ Θεὸν ἀγαθόν. Rœperus legit ἕνα εἶναι Φάσκων. — 13. Προσέχειν... cod. Mill. – ἢ cod. pro ἣν; corr. Millerus. — 14. προφήτην cod.

ἐκ τῆς Παρθένου λέγει προσειληφέναι, ἀλλ' ἐκ τῆς παρακειμένης τοῦ κόσμου οὐσίας. Οὕτως κατὰ τοῦ νόμου καὶ τῶν προφητῶν συντάγματα ἐποίησε, καταλύειν αὐτοὺς ἐπιχειρῶν ὡς ψευδῆ λελαληκότας καὶ Θεὸν μὴ ἐγνωκότας· σάρκας τε ἀπόλλυσθαι ὁμοίως Μαρκίωνι λέγει.

ιγ'. Κήρινθος.

21. Κήρινθος δὲ ὁ ἐν τῇ Αἰγύπτῳ ἀσκηθεὶς αὐτὸς οὐχ ὑπὸ τοῦ πρώτου Θεοῦ τὸν κόσμον γεγονέναι ἠθέλησεν, ἀλλ' ὑπὸ δυνάμεώς τινος ἀγγελικῆς, πολὺ κεχωρισμένης καὶ διεστώσης τῆς ὑπὲρ τὰ ὅλα αὐθεντίας καὶ ἀγνοούσης [328] τὸν ὑπὲρ πάντα Θεόν. Τὸν δὲ Ἰησοῦν λέγει μὴ ἐκ παρθένου γεγεννῆσθαι· γεγονέναι δὲ αὐτὸν ἐξ Ἰωσὴφ καὶ Μαρίας υἱὸν ὁμοίως τοῖς λοιποῖς ἀνθρώποις, καὶ διενηνοχέναι ἐν δικαιοσύνῃ καὶ σωφροσύνῃ καὶ συνέσει ὑπὲρ πάντας τοὺς λοιποὺς. Καὶ μετὰ τὸ βάπτισμα κατεληλυθέναι εἰς αὐτὸν ἐκ τῆς ὑπὲρ τὰ ὅλα αὐθεντίας τὸν Χριστὸν ἐν εἴδει περιστερᾶς, καὶ τότε κηρῦξαι τὸν ἄγνωστον Πατέρα καὶ δυνάμεις ἐπιτελέσαι. Πρὸς δὲ τῷ τέλει

gine assumpsisse ait, sed ex adjacente mundi substantia. Sic contra legem et prophetas mandata finxit, dissolvere eos nisus quasi falsa essent locuti et Deum ignoravissent, et carnem similiter ut Marcion destrui affirmat.

XIII. CERINTHUS.

21. Cerinthus in Ægypto institutus a primo Deo mundum fuisse factum negavit, sed a potestate quadam angelica, longe semota, et distante a summa potestate, ignorante Deum omnia regentem. Jesum autem dicit non ex virgine natum, fuisse vero Joseph et Mariæ filium, natum ut cæteri homines, sed omnibus præstitisse justitia et prudentia et intelligentia, et post baptisma descendisse super eum ex summa illa potestate quæ omnia regit Christum sub figura columbæ, ac tunc Jesum annuntiavisse Patrem ignotum et virtutes perfecisse. Finita autem passione illius, evolavisse

4. ἀπόλυσθαι cod. — Cap. XIII, tit. Cum his conf. quæ supra de Cerintho leguntur, p. 388. — 10. γεγενῆσθαι cod. — 11. ὅμοιον cod. Millerus. Lege ut supra, p. 388, l. 9 : ὁμοίως.

τοῦ πάθους ἀποπλῆναι τὸν Χρισ̀ὸν ἀπὸ τοῦ Ἰησοῦ· πεπονθέναι τὸν Ἰησοῦν, τὸν δὲ Χρισ̀ὸν ἀπαθῆ μεμενηκέναι, πνεῦμα Κυρίου ὑπάρχοντα.

ιδ'. Ἐβιωναῖοι.

22. Ἐβιωναῖοι δὲ τὸν μὲν κόσμον ὑπὸ τοῦ ὄντως Θεοῦ γεγονέναι λέγουσι, τὸν δὲ Χρισ̀ὸν ὁμοίως Κηρίνθῳ. Ζῶσι δὲ πάντα κατὰ νόμον Μωϋσοῦ, οὕτω φάσκοντες δικαιοῦσθαι.

ιε'. Θεόδοτος.

23. Θεόδοτος δὲ ὁ Βυζάντιος εἰσηγήσατο αἵρεσιν τοιάνδε, φάσκων τὰ μὲν ὅλα ὑπὸ τοῦ ὄντως Θεοῦ γεγονέναι, τὸν δὲ Χρισ̀ὸν ὁμοίως τοῖς προειρημένοις γνωσ̀ικοῖς φάσκει τοιούτῳ τινὶ τρόπῳ πεφηνέναι. Εἶναι δὲ τὸν Χρισ̀ὸν κ[οιν]ὸν ἄνθρωπον πᾶσιν· ἐν δὲ τούτῳ διαφέρειν ὅτι κατὰ βουλὴν Θεοῦ γεγένηται ἐκ Παρθένου,

Christum ex filio Mariæ et Jesum passum fuisse. Christum vero, quum sit spiritus Domini, impassibilem remansisse.

XIV. EBIONÆI.

22. Ebionæi mundum a vero Deo factum esse dicunt; quod ad Christum pertinet consimiliter Cerintho opinantur. Secundum legem Moysis vivunt, dicentes per eam animas justificari.

XV. THEODOTUS.

23. Theodotus Byzantinus induxit hanc hæresim : quum dicat universa ab ente Deo creata fuisse, addit Christum apparuisse fere eodem modo quo supradicti Gnostici. Esse autem Christum hominem similem omnibus; illo autem differre quod secundum voluntatem Dei natus sit ex Virgine, obum-

1. υἱοῦ cod. Mill.; τοῦ Ἰησοῦ R. Scott. Forsan legendum τοῦ τῆς Μαρίας υἱοῦ. — Cap. XIV, tit. De Ebionæis cf. supra, p. 389. Εὐιαιωναῖοι cod. — 4. ὄντος cod. Miller. Conf. supra, l. l.: ὑπὸ τοῦ ὄντος Θεοῦ. — 6. Μωυσῇ cod. Miller. — Cap. XV, tit. De Theodoto conf. supra, p. 390. — 7. ἐξηγήσατο cod. conf. supra, l. l.: εἰσήγαγεν αἵρεσιν. — 8. ὄντος cod. Mill. — 10. κοινὸν ἄνθρωπον cod. Miller. Cf. supra : βιώσαντα δὲ κοινῶς πᾶσιν ἀνθρώποις.

ἐπισκιάσαντος τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, οὐκ ἐν τῇ Παρθένῳ σαρκωθέντα, ὕστερον δὲ ἐπὶ τοῦ βαπτίσματος κατεληλυθέναι τὸν Χριστὸν ἐπὶ τὸν Ἰησοῦν ἐν εἴδει περιστερᾶς, ὅθεν φασὶ μὴ πρότερον τὰς δυνάμεις αὐτῷ ἐνεργηθῆναι. Θεὸν δὲ οὐκ εἶναι τὸν Χριστὸν θέλει. Καὶ τοιαῦτα Θεόδοτος.

ις'. Ἕτεροι Θεοδότειοι.

24. Ἕτεροι δὲ καὶ ἐξ αὐτῶν πάντα [ὁμοίως] τοῖς προειρημένοις λέγουσιν, ἓν μόνον ἐνδιαλλάξαντες ἐν τῷ τὸν Μελχισεδὲκ[329] ὡς δύναμίν τινα [μεγίστην] ὑπειληφέναι, φάσκοντες αὐτὸν ὑπὲρ πᾶσαν δύναμιν ὑπάρχειν, οὗ κατ' εἰκόνα εἶναι τὸν Χριστὸν θέλουσιν.

ιζ'. Φρύγες.

25. Οἱ δὲ Φρύγες ἐκ Μοντάνου τινὸς καὶ Πρισκίλλης καὶ Μαξιμίλλης τὰς ἀρχὰς τῆς αἱρέσεως λαβόντες, προφήτιδας τὰ γύναια νομίζοντες, καὶ προφήτην τὸν Μοντᾶνον· τὰ δὲ περὶ τῆς τοῦ παν-

brante Spiritu Sancto, non tamen carnem in Virgine induisse, denique post baptisma Christum super Jesum descendisse sub specie columbæ, unde dicunt eum ante baptisma non effecisse miracula. Deum autem esse Christum negat. Hæc docuit Theodotus.

XVI. ALTERA THEODOTEORUM SECTA.

24. Alii ex istis omnia docent supradictis similia; in uno illo discrepant quod Melchisedech veluti potestatem maximam quamdam suscipiant eumque dicant superare omnem potestatem; imaginem autem illius Christum esse volunt.

XVII. PHRYGES.

25. Phryges ex Montano et Priscilla et Maximilla originem hæresis suæ duxerunt, æstimantes has mulieres prophetissas esse et Montanum ipsum

Cap. XVI, tit. Conf. supra, p. 391. — 6. [ὁμοίως] supplevi. Cf. supra, p. 391, l. 10. — 7. λέγουσι cod. — 8. [μεγίστην] restit. Conf. supra, p. 391, l. 8. — 9. οὗ cod. Mill. Vide supra, l. l.: οὗ κατ' εἰκόνα φάσκουσι τὸν Χριστόν; εἰκόνα δὲ cod. Millerus; δὲ delendum. — Cap. XVII, tit. Conf. supra, p. 391, l. 9. De Phrygibus, p. 419-420.

τὸς ἀρχῆς καὶ δημιουργίας ὀρθῶς λέγειν νομίζονται, καὶ τὰ περὶ τὸν Χριστὸν οὐκ ἀλλοτρίως προσειλήφασιν· σὺν δὲ τοῖς προειρημένοις σφάλλονται, ὧν τοῖς λόγοις ὑπὲρ τὰ εὐαγγέλια προσέχοντες πλανῶνται, νησλείας καινὰς καὶ παραδόξους ὁρίζοντες.

26. Ἕτεροι δὲ αὐτῶν τῇ τῶν Νοητιανῶν αἱρέσει προσκείμενοι, τὰ μὲν περὶ τὰ γύναια καὶ Μοντᾶνον ὁμοίως δοκοῦσι, τὰ δὲ περὶ [τὸν] τῶν ὅλων πατέρα δυσφημοῦσιν, αὐτὸν εἶναι υἱὸν καὶ πατέρα λέγοντες ὁρατὸν καὶ ἀόρατον, γεννητὸν καὶ ἀγέννητον, θνητὸν καὶ ἀθάνατον. Οὗτοι τὰς ἀφορμὰς ἀπὸ Νοητοῦ τινὸς λάβοντες.

ιη'. Νοητός.

27. Ὁμοίως δὲ καὶ Νοητὸς, τῷ μὲν γένει ὢν Σμυρναῖος, ἀνὴρ ἀκριτόμυθος καὶ ποικίλος, εἰσηγήσατο τοιάνδε αἵρεσιν ἐξ Ἐπιγόνου τινὸς εἰς Κλεομένην χωρήσασαν, καὶ οὕτως ἕως νῦν ἐπὶ τοὺς διαδόχους διαμείνασαν, λέγων ἕνα τὸν πατέρα καὶ Θεὸν τῶν ὅλων·

prophetam. De principio autem universorum et de creatione recte sentire existimantur, et quæ ad Christum pertinent consimiliter confitentur. Cum iis vero de quibus supra dictum est errant, sermonibus suorum prophetarum magis aurem præbentes quam Evangeliis, definientesque nova jejunia et monstruosa.

26. Quidam inter istos, hæresi Noetianorum adhærentes, et ea quæ ad mulieres et Montanum spectant similiter docent, et universorum patrem obtrectant, eum esse dicentes filium et patrem visibilem et invisibilem, genitum et ingenitum, mortalem et immortalem. Isti sunt qui a Noeto quodam originem doctrinæ suæ duxerunt.

XVIII. NOETUS.

27. Similiter et Noetus, genere Smyrnæus, homo futilis et versutus, induxit hæresim quæ ex Epigono orta ad Cleomenem pervenerat et manet usque nunc apud successores eorum. Dixit igitur Noetus unum esse Deum et

1. *νομίζουσι* cod.; *νομίζονται* conjic. Mill. — 4. *παραδόσεις* cod. Mill.; *παραδόξους* Dunck. — 6. *καὶ* cod.; *κατὰ* male conj. Miller. — 7. [*τὸν*] add. Saupp. — CAP. XVIII, tit. Conf. supra, p. 425 sqq. — 11. *ποικῖλος* cod.

τοῦτον πάντα πεποιηκότα, ἀφανῆ μὲν τοῖς οὖσι γεγονέναι ὅτε ἠβούλετο· φανῆναι δὲ τότε ὅτε ἠθέλησε· καὶ τοῦτον εἶναι ἀόρατον ὅτε μὴ ὁρᾶται· ὁρατὸν δέ, ὅταν ὁρᾶται· ἀγέννητον δέ, ὅταν μὴ γεννᾶται· γεννητὸν δέ, ὅταν γεννᾶται ἐκ Παρθένου· ἀπαθῆ καὶ ἀθάνατον, ὅτε μὴ πάσχῃ μήτε θνήσκῃ· ἐπὰν δὲ πάθῃ προσέλθῃ, πάσχειν καὶ θνήσκειν· τοῦτον τὸν Πατέρα αὐτὸν Υἱὸν νομίζουσι κατὰ καιροὺς καλούμενον πρὸς τὰ συμβαίνοντα. Τούτων τὴν αἵρεσιν (330) ἐκράτυνε Κάλλιστος, οὗ τὸν βίον ἐκτεθείμεθα ἀσφαλῶς, ὃς καὶ αὐτὸς αἵρεσιν ἀπεγέννησεν· ἐξ ὧν ἀφορμὰς λαβὼν καὶ αὐτὸς ὁμολογῶν ἕνα εἶναι τὸν Πατέρα καὶ Θεὸν τοῦτον δημιουργὸν τοῦ παντός, τοῦτον δὲ εἶναι Υἱὸν ὀνόματι μὲν λεγόμενον καὶ ὀνομαζόμενον, οὐσίᾳ δὲ [ἓν] εἶναι [Πνεῦμα]· Πνεῦμα γάρ, φησίν, ὁ Θεὸς οὐχ ἑτερόν ἐστι παρὰ τὸν Λόγον ἢ ὁ Λόγος παρὰ τὸν Θεόν· ἓν οὖν τοῦτο πρόσωπον ὀνόματι μὲν μεριζόμενον, οὐσίᾳ δὲ οὔ. Τοῦτον τὸν Λόγον ἕνα εἶναι Θεὸν ὀνομάζει καὶ σεσαρκῶσθαι λέγει. Καὶ τὸν μὲν κατὰ σάρκα ὁρώμενον καὶ κρατούμενον Υἱὸν εἶναι θέλει, τὸν

patrem universorum, illum omnia fecisse et absconditum fuisse iis qui sunt, quum vellet, et eumdem, quum vellet, apparuisse, et esse invisibilem quando non conspicitur, visibilem vero quando conspicitur; et ingenitum quando non gignitur homo, et genitum quando ex Virgine nascitur, et impassibilem et immortalem quando nec patitur nec moritur. Quum autem passiones adsint, pati et mori. Eumdem Patrem et Filium, propriis temporibus vocatum fuisse existimant propter ea quæ ei acciderunt. Hanc hæresim confirmavit Callistus, cujus vitam bona fide exposuimus, qui quidem et ipse hæresim generavit. Ex istis igitur hæreticis originem ducens et confessus unum esse Patrem et Deum, illum creatorem universi et hunc esse Filium quidem nomine dictum et appellatum, substantia autem unum esse; Spiritus enim Deus idem est in Verbo et Verbi Spiritus idem in Deo. Unam igitur personam nomine dividit, non autem substantia. Hoc verbum unum Deum vocat et incarnatum esse dicit. Eum vero in carne visum et comprehensum

4. ὅτε cod. Mill. Lege ὅταν. — 5. An προσέλθῃ [καὶ θάνατος]? — 6. θνήσκειν τοῦτον τὸν πατέρα· αὐτὸν cod. Mill. Lege θνήσκειν· τοῦτον τὸν πατέρα αὐτὸν. Sic etiam Dunckerus. — 12. [ἓν] ... [πνεῦμα] restituenda ut liquet ex superis, p. 442, l. 6, et ex sqq. πνεῦμα γάρ. — 16. σταυρούμενον conj. R. Scott. pro κρατούμενον. — θέλειν cod.

δὲ ἐνοικοῦντα Πατέρα, ποτὲ μὲν τῷ Νοητοῦ δόγματι περιῤῥηγ[νύ]μενος, ποτὲ δὲ τῷ Θεοδότου, μηδὲν ἀσφαλὲς κρατῶν. Ταῦτα τοίνυν Κάλλισ*τος*.

ιθ'. Ἑρμογένης.

28. Ἑρμογένης δέ τις καὶ αὐτὸς θελήσας τι λέγειν, ἔφη τὸν Θεὸν ἐξ ὕλης συγχρόνου καὶ ὑποκειμένης τὰ πάντα πεποιηκέναι· ἀδυνάτως γὰρ ἔχειν τὸν Θεὸν μὴ οὐχὶ ἐξ ὄντων τὰ γενόμενα ποιεῖν.

κ'. Ἠλχασαΐται.

29. Ἕτεροι δέ τινες ὡς καινόν τι παρεισάγοντες, ἐκ πασῶν αἱρέσεων ἐρανισάμενοι, ξένην βίβλον σκευάσαντες Ἠλχασαΐ τινος ἐπονομαζομένην· οὗτοι τὰς μὲν ἀρχὰς τοῦ παντὸς ὁμοίως ὁμολογοῦσιν ὑπὸ τοῦ Θεοῦ γεγονέναι, Χριστὸν δὲ ἕνα οὐχ ὁμολογοῦσιν, ἀλλ' εἶναι τὸν μὲν ἄνω ἕνα, αὐτὸν δὲ μεταγγιζόμενον ἐν σώμασι [πολ-

Filium esse dicit, et in eodem Patrem inhabitantem, aliquando quidem Noeti dogmatibus impingens, aliquando autem Theodoti, nihil sanum apprehendens.

XIX. HERMOGENES.

28. Hermogenes quidam, volens et ipse aliquid dicere, Deum affirmavit ex materia coæterna et subjacenti omnia creavisse; Deum enim non posse ex iis quæ non sunt ea quæ sunt creare.

XX. ELCHASAITÆ.

29. Nonnulli alii velut novum aliquid introducentes, ex omnibus autem hæresibus placitis eorum collectis et parato libro peregrino qui nomen Elchasai cujusdam præferebat, confitentur consimiliter principia universorum a Deo orta esse, Christum autem unum esse negant. Sed contendunt unum quidem illum in cœlis esse, at eumdem sæpe transivisse de corpore

1. Νοητῷ cod. – Uncis inclusa restit. Miller. — Cap. XIX, tit. De Hermogene conf. supra, p. 417. Conf. etiam Theodor. qui videtur sua deprompsisse ex hoc decimi libri loco. (*Hær. fab.* lib. I, c. XIX.) — Cap. XX, tit. De Elchasaitis conf. supra, p. 446. — 11 et p. 509, l. 1. Vocis πολλοῖς vestigia exstant, sed non prorsus certa. Millerus.

λοῖς] ϖολλάκις, καὶ νῦν δὲ ἐν τῷ Ἰησοῦ, ὁμοίως [ϖ]οτὲ μὲν ἐκ τοῦ Θεοῦ γεγενῆσθαι, ϖοτὲ δὲ Πνεῦμα γεγονέναι, ϖοτὲ δὲ ἐκ Παρθένου, ϖοτὲ δὲ οὔ. Καὶ τοῦτον δὲ μετέπειτα ἀεὶ ἐν σώμασι μεταγγίζεσθαι καὶ ἐν ϖολλοῖς κατὰ καιροὺς δείκνυσθαι. Χρῶνται δὲ ἐπα[οι]δαῖς καὶ βαπ[ί]σμασιν [331] ἐπὶ τῇ τῶν σ[ο]ιχείων ὁμολογίᾳ. Σεσόβηνται δὲ ϖερὶ ἀσ[ρ]ολογίαν καὶ μαθηματικήν, καὶ μαγικοῖς [ϖ]ροσέχουσι· ϖ[ρ]ογνωσ[τ]ικοὺς δὲ ἑαυτοὺς λέγουσιν.

κα'. (Λείπει.)

30. [Ἀβραὰμ, κελεύσαντος] τοῦ Θεοῦ, μετοικεῖ Μεσοποταμίας [ἐκ] ϖόλεως Χαῤῥὰν εἰς τὴν νῦν μὲν Παλαισ[τ]ίνην καὶ Ἰουδαίαν ϖροσαγορευομένην χώραν, τότε δὲ Χαναανῖτιν, ϖερὶ ἧς καὶ κατὰ τοῦτο τὸ μέρος τὸν λόγον οὐκ ἀμελῶς ϖαρεδώκαμεν ἐν ἑτέροις λόγοις. Διὰ τοῦτο τοίνυν γίνεται ἡ καταρχὴ τῆς κατὰ τὴν Ἰουδαίαν

in corpus et temporibus nostris in Jesu habitavisse, et eumdem nunc ex Deo natum, nunc Spiritum esse, nunc ex Virgine, nunc vero non ex Virgine. Eumdem deinceps semper transivisse de corpore in corpus et multis, quum esset opportunum, sese manifestavisse. Utuntur incantationibus et baptismatibus in confessione elementorum. Turbide occupantur studiis astrologicis et mathematicis, sese et magicis addicunt; addunt in mente sua inesse vim futura præsciendi.

XXI. HIC NONNULLA DESIDERANTUR.

(Conjicio nostrum auctorem de variis Judæorum sectis hic summatim disseruisse, deinde veræ doctrinæ demonstrationem aggressum exposuisse quæ prima Abrahamo fuerint a Deo promissa.)

30. Abraham, Deo præcipiente, migrat ex Mesopotamia, ex urbe Charra, et pergit ad regionem quæ nunc Palæstina et Judæa vocatur, tunc vero Chanaanitis, de qua sigillatim et non sine cura diximus in sermonibus aliis. Inde

2. An *ἐκ ϖνεύματος γεγονέναι*? — 7. [*ϖροσέχουσι*] restitui, quod prorsus exciderat; *ἐπ[ό]ηνται* susp. Mill. — 8. Uncis inclusa supplevi. – *εἰς* Μεσοποταμίας cod. Miller.; *ἐκ* Μεσοπ... Dunck. — 9. *ϖόλιν* conj. Mill. — 11-12. *ἐν ἑτέροις λόγοις.* De hoc loco et de chronico B. Hippolyto adscripto disserui in libro cui titulus est: *Études sur de nouveaux documents historiques empruntés à l'ouvrage des* Φιλοσοφούμενα. Paris, 1853, p. 72-77.

αὐξήσεως, ἥτις τὴν προσηγορίαν μετέσχεν [τῆς Ἰουδαίας] ἐξ Ἰούδα παιδὸς τοῦ Ἰακὼβ τοῦ τετάρτου, οὗ καὶ [ἡ βασιλεία αὕτη] κέκληται, διὰ τὸ ἐξ αὐτοῦ τὸ βασιλικὸν γένος [εἶναι. Ἀβραὰμ] μετοικεῖ τῆς Μεσοποταμίας [γενόμενος ἐτῶν ο̄ε̄, καὶ] ἑκατοντούτης γενόμενος [τὸν Ἰσαὰκ γεννᾷ· ὁ δὲ Ἰσαὰκ, ἐτῶν γενόμενος] ξ̄, γεννᾷ τὸν Ἰακώβ· ὁ δὲ Ἰακὼβ ἐτῶν π̄ζ̄ γεννᾷ τὸν Λευΐ· ὁ δὲ Λευΐ ἐτῶν μ̄ γεννᾷ τὸν Καάθ· ὁ δὲ Καὰθ ἐτῶν [ἐγένετο δ̄] ἡνίκα συγκατῆλθε τῷ Ἰακὼβ εἰς Αἴγυπτον. Γίνεται τοίνυν πᾶς ὁ χρόνος ὃν παρῴκησεν Ἀβραὰμ καὶ πᾶν τὸ αὐτοῦ γένος κατὰ τὸν Ἰσαὰκ ἐν [τῇ] τότε καλουμένῃ Χαναανίτιδι γῇ, ἔτη σῑε̄· τούτου δὲ γίνεται [πατὴρ] Θάῤῥα· τούτου Ναχὼρ, τούτου Σερούχ, [τούτου Ῥαγαύ, τούτου Φαλέγ, τούτου Ἔβερ,] ὅθεν καὶ τὸ Ἑβραίους καλεῖσθαι [τοὺς Ἰουδαίους]· ἦσαν δὲ

igitur fit exordium crescentis gentis Judaicæ, quæ nomen Judaicum habuit ex Juda, quarto filio Jacob, et ejusdem nomine regnum vocatum est, quod ex eodem regale genus sit ortum. Abraham igitur migrat ex Mesopotamia annos natus septuaginta quinque, et, quum centesimum annum degeret, genuit Isaac. Isaac autem, annis sexaginta natus, genuit Jacob. Jacob autem annis octoginta et septem genuit Levi. Levi autem annis quadraginta genuit Caath; Caath autem annis quatuor erat quum comitatus est Jacob in Ægyptum migrantem. Constat igitur ducentis et quindecim annis omne tempus quo habitavit in regione vocata Chanaanitide Abraham et progenies quam per filium suum Isaac habuit. Illius autem pater est Tharres; istius pater Nachor; istius Sarug; istius Ragavus; istius Phaleg; istius Heber, ex quo Judæi nomen

1. [τῆς Ἰουδαίας] restitui; τοῦ ὀνόματος Rœper. In cod. spatium vacuum litterarum 11. Mill. — 2. [ἡ βασιλεία αὕτη] restitui; κληρονομία αὕτη conj. Rœperus. Spatium vacuum litt. 13. Mill. — 3. Uncis inclusa supplevi. Sicuti nos Rœperus. Spatium vacuum litt. 11. — 3-4. Μεσοποταμίας [καὶ γεννᾷ τὸν Ἰσαὰκ] Rœper. Lego γενόμενος ἐτῶν ο̄ε̄, καὶ. Spatium vacuum litt. 26. Mill. — 4. ἑκατὸν ταύτης cod. pro ἑκατοντούτης. — 4-5. Uncis inclusa supplevi. Spatium vacuum litt. 22. Miller. — 7. [ἐγένετο δ̄] supplevi. Spatium vacuum litt. 9. Mill. Rœperus conj. ἐγένετο κ̄η̄. — 9. [τῇ] add. Mill. — 10-12. Uncis inclusa supplevi. Conf. Josephi *Ann.* lib. I, c. VI. Sicuti nos omissa restituerunt Rœper. Bunsen. Dunck. Lacuna litt. 23. Miller. — 12. [τοὺς Ἰουδαίους] supplevi. At cætera desunt, spatio vacuo litt. 23. Rœper. conj.: τοὺς ἀπὸ Σὴμ γενομένους coll. *Gen.* X, 21; et Buns. legit: τοὺς Ἰουδαίους· ἐπὶ δὲ τοῦ Φαλὲκ ἐγένετο ἡ τῶν ἐθνῶν διασπορά.

οὗτοι ϞϚ, [ἐξ ὧν καὶ ϞϚ] ἔθνη, ὧν καὶ τὰ ὀνόματα ἐκτεθείμεθα ἐν ἑτέραις βίβλοις, μηδὲ τοῦτο καταλιπόντες, κατὰ τρόπον βουλόμενοι τοῖς φιλομαθέσιν ἐπιδεικνύναι ἣν ἔχομεν σποργὴν [332] περὶ τὸ Θεῖον, τήν τε ἀδίσπακτον γνῶσιν ἣν ἐν πόνοις κεκτήμεθα περὶ τὴν ἀλήθειαν. Τούτου δὲ τοῦ Ἔβερ γίνεται πατὴρ Σάλα, τούτου δὲ Καϊνάν, τούτου δὲ Ἀρφαξάδ, οὗ γίνεται Σήμ· τούτου δὲ Νῶε, ἐφ' οὗ ὁ κατὰ πάντα κόσμον γίνεται κατακλυσμός, οὗ οὔτε Αἰγύπτιοι, οὔτε Χαλδαῖοι, οὔτε Ἕλληνες μέμνηνται· οἷς κατὰ τόπους οἵ τε ἐπὶ τοῦ Ὠγύγου καὶ Δευκαλίωνος γεγένηνται κατακλυσμοί. Εἰσὶν οὖν καὶ ἐπὶ τούτων γενεαὶ Ε, ἔτη ϡϛε. Οὗτος εὐσεβέσπατος γενόμενος καὶ Θεοφιλὴς, μόνος ἅμα γυναικὶ καὶ τέκνοις καὶ ταῖς τούτων τρισὶ γυναιξὶ διέφυγε τὸν γενόμενον κατακλυσμὸν ἐν κιβωτῷ διασωθείς, ἧς καὶ τὰ μέτρα καὶ τὰ λείψανα, καθὼς ἐκτεθείμεθα, ἕως νῦν ἀποδείκνυται ἐν ὄρεσιν Ἀραρὰδ καλουμένοις, οὗσι πρὸς τὴν

Hebræorum habuerunt. Erant autem filii Abraham septuaginta et duo, ex quibus septuaginta et duæ gentes quarum nomina in aliis libris exposuimus, ne hoc quidem omittentes suo loco, quum mens nobis esset recte ostendendi quem amorem in Deum habeamus et quam certam scientiam in inquisitionibus circa veritatem afferamus. Hujus autem Heber pater est Sale, istius autem Caïnan, istius Aphraxad, cujus pater est Sem, et istius Noachus, quo degente mundus universus submersus est diluvio, cujus nec Ægyptii, nec Chaldæi, nec Græci, memores fuerunt; diluviis enim quæ tempore Ogygis et Deucalionis acciderunt loca quædam duntaxat submersa fuerunt. Sunt autem a Noacho usque ad tempora Heber quinque generationes et anni quadringenti et triginta quinque. Noachus, vir admodum religiosus et pius, cum conjuge sua et filiis et tribus eorum uxoribus, effugit diluvium in arca servatus, cujus mensuræ et reliquiæ, sicuti exposuimus, usque nunc exhiben-

1. ἐκτεθήμεθα cod. — 2. κατὰ τόπον Duncker. — 2-3. βουλόμενος cod. corr. Miller. — 3-4. ἐπιδεικνύναι sqq. Ex his suspicor nostrum a Judæo auctore totam hanc de Judæis disquisitionem mutuatum esse. Judaicum enim hæc olent : ἣν ἔχομεν σποργὴν περὶ τὸ Θεῖον κ. τ. λ. — 4. τὴν δὲ cod. Mill. — 6. Ἀφὰξδ cod. pro Ἀρφαξάδ. — 8. ὅτε cod. pro οἵ τε. — 13. τὰ λείψανα κ. τ. λ. Cf. Jos. *Ant. Jud.* lib. I, c. III. R. Scottus susp. ἧς καὶ τὰ μέτρα σαφῶς ἐκτεθείμεθα, καὶ τὰ λείψανα ἕως.

τῶν Ἀδιαβηνῶν χώραν. Ἐνιδεῖν οὖν ἐσλὶ τοῖς φιλοπόνως ἱσλορεῖν βουλομένοις ὡς φανερῶς ἐπιδέδεικται τὸ τῶν θεοσεβῶν γένος ἀρχαιότερον ϖάντων Χαλδαίων, Αἰγυπλίων, Ἑλλήνων. Τί δὲ καὶ τοὺς ἐπάνω τοῦ Νῶε καὶ θεοσεβεῖς καὶ Θεοῦ ὁμιλητὰς ὀνομάζειν νῦν χρή, ἱκανῆς οὔσης ϖρὸς τὸ ϖροκείμενον ταύτης τῆς ϖερὶ ἀρχαιότητος μαρτυρίας;

31. Ἀλλ' ἐπεὶ οὐκ ἄλογον δοκεῖ ἐπιδεῖξαι ταῦτα τὰ ϖερὶ σοφίαν ἠσχολημένα ἔθνη μεταγενέσλερα ὄντα τῶν Θεὸν σεβασάντων, εὔλογον εἰπεῖν καὶ ϖόθεν τὸ γένος αὐτοῖς, καὶ ϖότε μετοικήσαντες ταύταις ταῖς χώραις, οὐ τὸ ὄνομα ἐξ αὐτῶν τῶν χωρῶν μετέσχον, ἀλλ' αὐτοὶ ϖροσεποίησαν ἐκ τῶν ϖρώτως ἀρξάντων καὶ κατοικησάντων. Γίνονται τῷ Νῶε τρεῖς ϖαῖδες Σὴμ, Χάμ, Ἰάφεθ· ἐκ τούτων ϖᾶν γένος ἀνθρώπων ϖεπλήθυνται καὶ ϖᾶσα χώρα κατοικεῖται· ῥῆμα γὰρ Θεοῦ ἐπ' αὐτοὺς ἴσχυσεν [333] εἰπόντος· « Αὐξάνεσθε καὶ ϖληθύνεσθε καὶ ϖληρώσατε τὴν γῆν. » Τοσοῦτον δυνηθέντος ἑνὸς ῥήματος, γεννῶνται ἐκ τῶν τριῶν ϖαῖδες κατὰ γένος οϐ, ἐκ μὲν τοῦ Σὴμ

tur in montibus Ararat qui juxta Adiabenorum regionem siti sunt. Iis autem qui volunt res præteritas diligenter inquirere promptum erit videre quanto pium illud hominum genus antiquitate præstet omnibus Chaldæis et Ægyptiis et Græcis. Quid autem opus est nominare eos, qui ante Noachum exstiterunt, viros religiosos et cum Deo conversantes, quum ad propositum nostrum sufficiant testimonia quæ de antiquitate eorum jam præstitimus?

31. Sed quum a ratione non absit, ut nobis videtur, ostendere has ipsas gentes in sapientia exercitas posteriores esse omnibus eis quæ Deum colunt, opportunum erit dicere et unde genus eorum, et quando harum regionum incolæ facti nomen assumpserint, non ex ipsis regionibus, sed sibi ipsi vindicarint ex eis qui primum rexerunt et inhabitaverunt in his locis. Sunt Noacho tres filii Sem, Cham et Japhet. Ex istis omne genus hominum crevit et omnem regionem inhabitavit. Valuit enim verbum Dei dicentis ad eos: « Crescite et multiplicamini et implete terram. » Quum tantum valeret unum verbum, ex tribus filiis Noachi nati sunt septuaginta duo pueri; ete-

2-3. *ἀρχαιότερον ὂν* Sauppius. — 5. Sauppius. — 10. *οὗ τὸ* cod. — 14-15. *οὔσης τῆς* cod. Mill. — 9-10. *ἐν ταύταις*? *Gen.* 1, 23.

κε, ἐκ δὲ τοῦ Ἰάφεθ ιε̄, ἐκ δὲ τοῦ Χαὰμ λϛ̄. Τῷ δὲ Χὰμ γίνονται παῖδες ἐκ τῶν προειρημένων λϛ̄· τούτου Χαναάν, ἐξ οὗ Χαναναῖοι, Μεσραΐμ, ἐξ οὗ Αἰγύπλιοι, Χοῦς, ἐξ οὗ Αἰθίοπες, Φούδ, ἐξ οὗ Λίβυες· οὗτοι τῇ κατ' αὐτοὺς φωνῇ ἕως νῦν τῇ τῶν προγόνων προσηγορίᾳ καλοῦνται, εἰς δὲ τὸ Ἑλληνικὸν οἷς νῦν ὀνόμασι κέκληνται ὀνομάζονται. Εἰ δὲ μηδὲ τὸ οἰκεῖσθαι τὰς τούτων χώρας πρότερον ἦν, μηδὲ ἀρχὴν γένος ἀνθρώπων δείκνυται, οὗτοι δὲ υἱοὶ τοῦ Νῶε ἀνδρὸς γίνονται Θεοσεβοῦς, ὃς καὶ αὐτὸς μαθητὴς γεγένηται ἀνδρῶν Θεοσεβῶν, οὗ χάριν διέφυγε πολλὴν ὕδατος πρόσκαιρον ἀπειλήν· πῶς οὐ προγενέσλεροι ἦσαν Θεοσεβεῖς πάντων Χαλδαίων, Αἰγυπλίων, Ἑλλήνων, ὧν πατὴρ ἐκ τούτου Ἰάφεθ γεννᾶται, ὄνομα Ἰωύαν, ἐξ οὗ Ἕλληνες καὶ Ἴωνες; Εἰ δὲ τὰ περὶ φιλοσοφίας ἐναποσχοληθέντα ἔθνη πολλῷ μεταγενέσλερα τοῦ τῶν Θεοσεβῶν γένους καὶ κατακλυσμοῦ πάντως δείκνυται· πῶς οὐχὶ καὶ βάρβαρα καὶ ὅσα ἐν κόσμῳ γνωσλά τε καὶ ἄγνωσλα νεώτερα τού-

nim ex Sem viginti quinque, ex Japhet quindecim, ex Cham triginta duo. Cham autem pueri sunt ex istis supradictis triginta duo : illius scilicet Chanaan ex quo orti sunt Chananæi, Mesraïm ex quo Ægyptii, Chus ex quo Æthiopes, Phud ex quo Libyes; et isti patria lingua usque ad hodiernam diem nomen habent majorum suorum, Græce autem iis nominibus nominati sunt quibus nunc vocantur. Quod ergo si antea regiones illæ non habitatæ fuerint, nec genus hominum prius initium habere appareat, illi filii Noachi sint, viri admodum pii, qui et ipse virorum piorum discipulus fuit, et ob pietatem suam effugit multas temporarias diluvii minas, nonne antiquiores erant pii isti homines omnibus Chaldæis, Ægyptiis, Græcis, quorum pater ex Japhet natus est et nomen Javan habuit, ex quo Græci et Iones? Quod si nationes quæ philosophiæ studuerunt multo posteriores hoc piorum hominum genere et diluvio clare apparcant, nonne et barbaræ gentes et quæcumque in mundo sunt notæ et ignotæ iisdem piis homi-

1. λϛ̄ οὗτοι Duncker. — 2. Χάρι cod. pro Χαναάν. — 3. Μετραείμ cod. pro Μεσραΐμ. — 6. Hæc et sqq. recensuit Buns. (*Anal. Ante-Nic.* vol. I, p. 381-392.) — 7. γένους cod. — 10. οἱ Θεοσεβεῖς? Sauppius. — 13. ἀναποσχοληθέντα cod. — 14. κατὰ λογισμοῦ cod. pro κατακλυσμοῦ corr. Mill. – πάντως Buns.; παντὸς cod. Mill.

τῶν φανήσεται; Τούτου τοίνυν τοῦ λόγου κρατήσαντες μάθετε Ἕλληνες, Αἰγύπτιοι, Χαλδαῖοι καὶ πᾶν γένος ἀνθρώπων τί τὸ Θεῖον καὶ [τίς] ἡ τούτου εὔτακτος δημιουργία παρ' ἡμῶν τῶν φίλων τοῦ Θεοῦ, καὶ μὴ κομψῷ λόγῳ τοῦτο ἠσκηκότων, ἀλλὰ τῇ ἀληθείας γνώσει καὶ ἀσκήσει σωφροσύνης εἰς ἀπόδειξιν αὐτοῦ λόγους ποιουμένων.

32. (334) Θεὸς εἷς ὁ πρῶτος καὶ μόνος καὶ ἁπάντων ποιητὴς καὶ κύριος, σύγχρονον ἔσχεν οὐδέν, οὐ χάος ἄπειρόν, οὐχ ὕδωρ ἀμέτρητον ἢ γῆν σιῤῥάν, οὐχὶ ἀέρα πυκνόν, οὐ πῦρ θερμόν, οὐ πνεῦμα λεπτόν, οὐκ οὐρανοῦ μεγάλου κυανέαν ὀροφήν· ἀλλ' ἦν εἷς μόνος ἑαυτῷ, ὃς θελήσας ἐποίησε τὰ ὄντα οὐκ ὄντα πρότερον, πλὴν ὅτι ἠθέλησε ποιεῖν ὡς ἔμπειρος ὢν τῶν ἐσομένων· πάρεσι γὰρ αὐτῷ καὶ πρόγνωσις. Διαφόρους δὲ τοῖς ἐσομένοις ἀρχὰς πρότερον ἐδημιούργει, πῦρ καὶ πνεῦμα, ὕδωρ καὶ γῆν, ἐξ ὧν διαφόρων τὴν ἑαυτοῦ κτίσιν ἐποίει, καὶ τὰ μὲν μονοούσια, τὰ δὲ ἐκ δύο, τὰ δὲ

nibus posteriores habebuntur? Quorum doctrina potiti Græci, Ægyptii, Chaldæi et omne hominum genus, quis sit Deus et quæ fuerit creatio ab illo bene ordinata, discite a nobis, viris amicis Dei, qui non elegantibus verbis divina coluimus, sed veritatis cognitione et studio sapientiæ instructi ad demonstrationem Dei loquimur.

32. Deus a principio unus, solus, omniumque creator et Dominus, nec habebat sibi coæternum, neque chaos infinitum, neque immensum mare aut solidam terram, nec densum aera, nec calidum ignem nec subtilem spiritum, nec magni cœli cæruleam cameram; sed solus erat in semetipso; quumque id statuisset, entia fecit quæ non prius erant, nisi quod ea facere voluit, nam futura optime norat; contingit enim illi futuri præscitio. Varia igitur futurorum principia primum creavit, ignem et spiritum, aquam et terram, ex quibus diversis suas creaturas conflavit: has quidem

1. μαθηταὶ cod. Mill. pro μάθετε corr. Harius apud Buns. — 3. [τίς] add. Buns. – Post ἡμῶν excidisse ἔλαθον male conj. Mill. — 4. κομπολόγῳ cod. Dunck.; κομπολόγως Mill. Bunsen. – ἀλλ' ἐν Sapp. Dunck.; ἀλλ' ἢ cod. Mill. Bunsen. — 7. Cod. in margine habet: Ὠριγένης καὶ Ὠριγένους δόξα. — 10. ὀροφὴν R. Scottus pro μορφὴν quod est in cod. et apud Mill. — 11. πλὴν ὅτε cod. Mill. Buns. Sicuti nos Dunck. — 13. Διαφόρους τε cod. Miller. Bunsenius.

ἐκ τριῶν, τὰ δὲ ἐκ τεσσάρων συνεδέσμει. Καὶ τὰ μὲν ἐξ ἑνὸς ἀθάνατα ἦν· λύσις γὰρ οὐ παρακολουθεῖ· τὸ γὰρ ἓν οὐ λυθήσεται ποτε· τὰ δὲ ἐκ δύο ἢ τριῶν ἢ τεσσάρων λυτά, διὸ καὶ θνητὰ ὀνομάζεται· θάνατος γὰρ τοῦτο κέκληται, ἡ τῶν δεδεμένων λύσις. Ἱκανὸν οὖν [δοκεῖ] νῦν τοῖς εὖ φρονοῦσιν ἀποκεκρίσθαι, οἳ εἰ φιλομαθήσουσι καὶ τὰς τούτων οὐσίας καὶ τὰς αἰτίας τῆς κατὰ πάντα δημιουργίας ἐπιζητήσουσιν, εἴσονται ἐντυχόντες ἡμῶν βίβλῳ περιεχούσῃ Περὶ τῆς τοῦ Παντὸς οὐσίας. Τὸ δὲ νῦν ἱκανὸν εἶναι [οἶμαι] ἐκθέσθαι τὰς αἰτίας, ἃς οὐ γνόντες Ἕλληνες κομψῷ λόγῳ τὰ μέρη τῆς κτίσεως ἐδόξασαν τὸν κτίσαντα ἀγνοήσαντες· ὧν ἀφορμὰς σχόντες οἱ αἱρεσιάρχαι, ὁμοίοις λόγοις τὰ ὑπ' ἐκείνων προειρημένα μετασχηματίσαντες, αἱρέσεις καταγελάστους συνεστήσαντο.

33. Οὗτος οὖν μόνος καὶ κατὰ πάντων Θεὸς Λόγον πρῶτον

ex simplici, illas vero ex duplici, alias ex triplici, alias autem ex quadruplici conflavit substantia. Quæ unius erant substantiæ immortalia erant, quippe quarum dissolutio non propria sit; quod enim unum est non unquam solvetur. Quæ autem duarum sunt triumve aut quatuor substantiarum, dissolvi possunt et ideo mortalia nuncupantur; mors enim vocatur junctarum rerum dissolutio. Nunc igitur videmur satis bona mente præditis respondisse; qui ultra sapere atque harum substantiarum essentiam causasque creationis pernoscere cupiunt, ediscent ea, legentes nostrum opus *De omnium rerum essentia.* Nunc autem satis est causas evolvisse eas, quas quum ignorarent Græci varias creationis partes splendido aliquo sermone ornaverunt, Creatorem vero ignoraverunt; quorum vestigia secuti hæresiarchæ, paribus sermonibus dicta prius ab illis commutantes, ridiculas hæreses conflaverunt.

33. Ille igitur solus et universus Deus Verbum primum cogitando pro-

2. λῦσις sic ubique in cod. — 5. [δοκεῖ] supplevi. – ἀποκεκρίσθω susp. Words. — 8. De hoc libro Περὶ τῆς τοῦ Παντὸς οὐσίας conf. *Études sur de nouveaux documents historiques empruntés à l'ouvrage des* Φιλοσοφούμενα, p. 69-73. – [οἶμαι] restit. Bunsen. An *οἶμαι* legendum pro *εἶναι*? his facillime confusis in codd.; *εἶναι ἱκανὸν*? Rœper. — 9. *γνῶντες* cod. corr. Mill. – *κομπῷ λόγῳ* cod. — 10. *ἀφ' ὧν*? Wordsw. — 11. *οἰκείοις* pro *ὁμοίοις* susp. R. Scottus; *ἀνομοίοις* Wordsw. an *ἄλλοι ἀλλοις*? – *ὑπέκεινα* cod.

ἐννοηθεὶς ἀπογεννᾷ, οὐ λόγον ὡς φωνήν, ἀλλ' ἐνδιάθετον τοῦ Παντὸς λογισμόν. Τοῦτον μόνον ἐξ ὄντων [335] ἐγέννα· τὸ γὰρ ὂν αὐτὸς ὁ Πατὴρ ἦν, ἐξ οὗ τὸ τοῦ γεννηθῆναι αἴτιον τοῖς γινομένοις Λόγος ἦν, ἐν αὐτῷ φέρων τὸ θέλειν τοῦ γεγεννηκότος, οὐκ ἄπειρος τῆς τοῦ πατρὸς ἐννοίας· ἅμα γὰρ τῷ ἐκ τοῦ γεννήσαντος προελθεῖν, πρωτότοκος τούτου γενόμενος φωνή, ἔχει ἐν ἑαυτῷ τὰς ἐν νῷ πατρικῷ ἐννοηθείσας ἰδέας, ὅθεν κελεύοντος Πατρὸς γίνεσθαι κόσμον, τὸ κατὰ ἓν Λόγος ἀπετελεῖτο ἀρέσκων Θεῷ. Καὶ τὰ μὲν ἐπὶ γενέσει πληθύνοντα ἄρσενα καὶ θήλεα εἰργάζετο· ὅσα δὲ πρὸς ὑπηρεσίαν καὶ λειτουργίαν, ἢ ἄρσενα θηλειῶν μὴ προσδεόμενα, ἢ οὔτε ἄρσενα, οὔτε θήλεα. Καὶ γὰρ αἱ τούτων πρῶται οὐσίαι ἐξ οὐκ ὄντων γενό-

gignit, non verbum quasi vocem, sed interiorem Universi rationem. Solum illud ex omnibus quæ sunt genuit; ens enim ipse Pater erat, ex quo orta est rerum creatarum causa, Verbum, in ipso genitoris voluntatem ferens, nec inexpertum paternæ conceptionis; quum enim ex genitore procedat, filius primogenitus illius, factus simul vox, habet in se eas quas in patre conceperat ideas: unde, jubente Patre mundum fieri, perfecit Verbum in singulis Deo obtemperans. Et quæ per generationem multiplicantur, ea mascula et feminea finxit: quæcumque autem aliorum usibus et commodis destinabantur, ea mascula femineorum non indigentia, aut neque mascula neque feminea. Quum enim istorum prima elementa ex nihilo facta, ignis

3. *ἐξ οὗ τὸ* cod. Miller. Bunsen.; *ἐξ οὗ τοῦ* Rœp. – *τὸ γεννηθέν. Αἴτιον τοῖς γινομένοις λόγος ἦν ἐν ἑαυτῷ* Dunck. — 4. *γεγεννηκότος* cod. — 5. *γὰρ τὸ* cod. corr. Mill. — 6. *γενόμενος, φωνὴν* cod. Mill. corr. Buns. Similia apponam quæ Tertullianus (*Lib. adv. Prax.* c. v, vii) scripsit: «Ante omnia Deus erat solus, ipse sibi et «mundus et locus et omnia; solus autem, «quia nihil aliud extrinsecus præter illum. «Cæterum, ne tunc quidem solus; habe«bat enim secum, quam habebat in se«metipso, rationem suam scilicet; ratio«nalis enim Deus, et ratio in ipso prius; «et ita ab ipso omnia. Hanc Græci *λόγον* «dicunt, quo vocabulo etiam sermonem «appellamus..... Tunc igitur ipse sermo «speciem et ornatum suum sumit, sonum «et vocem, quum dicit Deus: Fiat lux. Hæc «est nativitas perfecta sermonis, dum ex «Deo procedit..... Ut primum Deus vo«luit, ea quæ cum sophiæ ratione et ser«mone disposuerat intra se, in substan«tias et species suas edere, ipsum primum «protulit sermonem, habentem in se in«dividuas suas, rationem et sophiam, «ut per ipsum fierent universa.» – *ἔχειν* cod. corr. Miller. — 6-7. *ἐν τῷ πατρικῷ ἐννοηθείσας* cod. Mill. Buns.; *ἐν νῷ* (vel *νοΐ*) *πατρικῷ ἐννοηθείσας* conj. R. Scott.; *ἐν τῷ πατρὶ προεννοηθείσας* Dunck. Secutus Ch. Petersenium. — 8. *ἐπιγενέσει* Wordsworth. — 10. *ἄρσενα ἢ θηλειῶν* cod.

μεναι, πῦρ καὶ πνεῦμα, ὕδωρ καὶ γῆ, οὔτε ἄρσενα οὔτε θήλεα ὑπάρχει· [οὐδ' ἐξ] ἑκάστης τούτων δύναται προελθεῖν ἄρσενα καὶ θήλεα, πλὴν εἰ βούλοιτο ὁ κελεύων Θεὸς ἵνα Λόγος ὑπουργῇ. Ἐκ πυρὸς εἶναι ἀγγέλους ὁμολογῶ, καὶ οὐ τούτοις παρεῖναι θηλείας λέγω. Ἥλιον δὲ καὶ σελήνην καὶ ἀστέρας ὁμοίως ἐκ πυρὸς καὶ πνεύ- 5
ματος, καὶ οὔτε ἄρσενας οὔτε θηλείας νενόμικα· ἐξ ὕδατος δὲ ζῷα νηκτὰ εἶναι λέγω καὶ πτηνὰ ἄρσενα καὶ θήλεα· οὕτω γὰρ ἐκέλευσεν ὁ θελήσας Θεὸς γόνιμον εἶναι τὴν ὑγρὰν οὐσίαν. Ὁμοίως ἐκ γῆς ἑρπετὰ καὶ θηρία καὶ παντοδαπῶν ζῴων ἄρσενα καὶ θήλεα· οὕτως γὰρ ἐνεδέχετο ἡ τῶν γεγονότων φύσις. Ὅσα γὰρ ἠθέλησεν, 10
ἐποίει ὁ Θεός. Ταῦτα Λόγῳ ἐδημιούργει, ἑτέρως γενέσθαι μὴ δυνάμενα, ἢ ὡς ἐγένετο. Ὅτε δὲ ὡς ἠθέλησε καὶ ἐποίησεν, ὀνόματι καλέσας ἐσήμηνεν. Ἐπὶ τούτοις τὸν πάντων ἄρχοντα δημιουργῶν ἐκ πασῶν συνθέτων οὐσιῶν ἐσκεύασεν· οὐ [δὲ] Θεὸν θέλων ποιεῖν (336)

scilicet et aer, aqua et terra, nullo modo sint mascula aut feminea, nullum ab eis procedit masculum aut femineum, nisi, jubente Deo, Verbum ita faciat. Ex igne esse factos angelos confiteor, quibus adesse feminas nego. Solem vero et lunam, et sidera, ex igne pariter et aere facta, esse nec mascula nec feminea arbitror. Jam quæ ex aqua sunt animalia, volatilia scilicet et aquatilia, ea voluit esse mascula et feminea; sic enim jussit Deus, qui voluit esse prolificam humidam substantiam. Similiter e terra, serpentium et ferarum, et omnium cujuslibet generis animantium mares sunt et feminæ, quod fieri reposcebat rerum creatarum natura. «Omnia enim Deus «quæcumque voluit fecit.» Hæc Verbo creabat, quæ alio modo fieri non poterant ac facta sunt. Et quum quæcumque volebat effecisset, ea appellans, nomine notavit. Post ea, ex omnibus compositis substantiis rerum omnium dominum Creator conflavit, nec Deum volens facere nec angelum,

2. ὑπάρχειν ἑκάστη τούτων δύνται cod.; ὑπάρχει· [οὔτ' ἐξ] ἑκάστης τούτων δύναται Bunsen.; ὑπάρχει· ἑκάστης τούτων δύναται vel ὑπάρχουσιν οὔτε ἑκάστης τούτων δύναται conj. Miller. Words. autem: ὑπ' ἀρχῇ δὲ ἑκάστη τούτων κ. τ. λ. — 3. ὑπουργεῖ in cod. prima manus. Cf. Orig. in Joann. tom. II, § 8. — 7. θέλων cod. Mill.; λέγω conj. Rœp.; θέλω Buns. — 12. Ὅτε δὲ ἡ cod.; pro ἡ lege ὡς vel ᾗ. — 13. δημιουργὸν cod. Mill.; δημιουργῶν Buns. R. Scott. Rœper. Jam Εἰ γὰρ Θεόν et sqq. (p. 518, l. 1) hæreticum olent. Cf. Orig. (in Joann. t. II, § 2) qui eadem docet et explicat.

ἔσφηλεν, οὐδὲ ἄγγελον (μὴ πλανῶ), ἀλλ' ἄνθρωπον. Εἰ γὰρ Θεόν σε ἠθέλησε ποιῆσαι, ἐδύνατο· ἔχεις τοῦ Λόγου τὸ παράδειγμα· [ἀλλ'] ἄνθρωπον θέλων, ἄνθρωπόν σε ἐποίησεν· εἰ δὲ θέλεις καὶ Θεὸς γενέσθαι, ὑπάκουε τῷ ποιοῦντι, καὶ μὴ ἀντίβαινε νῦν, ἵνα ἐπὶ τῷ μικρῷ πιστὸς εὑρεθεὶς καὶ τὸ μέγα πιστευθῆναι δυνηθῇς. Τούτου ὁ Λόγος μόνος ἐξ αὐτοῦ· διὸ καὶ Θεός, οὐσία ὑπάρχων Θεοῦ. Ὁ δὲ κόσμος ἐξ οὐδενός· διὸ οὐ Θεός· οὕτος ἐπιδέχεται καὶ λύσιν ὅτε βούλεται ὁ κτίσας. Ὁ δὲ κτίσας Θεὸς κακὸν οὐκ ἐποίει· ὃ δὲ ποιεῖ καλὸν καὶ ἀγαθόν· ἀγαθὸς γὰρ ὁ ποιῶν. Ὁ δὲ γενόμενος ἄνθρωπος, ζῷον αὐτεξούσιον ἦν, οὐκ ἄρχοντα νοῦν ἔχον, οὐκ ἐπινοίᾳ καὶ ἐξουσίᾳ καὶ δυνάμει πάντων κρατοῦν, ἀλλὰ δοῦλον, καὶ πάντα ἔχον τὰ ἐναντία· ὃς τῷ αὐτεξούσιον ὑπάρχειν, τὸ κακὸν ἐπιγεννᾷ, ἐκ συμβεβηκότος ἀποτελούμενον, [ὂν] μὲν οὐδὲν ἐὰν μὴ ποιῇς. Ἐν γὰρ τῷ θέλειν καὶ νομίζειν τι κακόν, τὸ κακὸν ὀνομά-

ne fallam, erravit; sed hominem fingere volebat. Nam, si te Deum voluisset facere, potuisset; exemplum rei habes Verbum. Sed hominem volens, hominem te fecit. Si vis Deus fieri. Creatori obedi neque adversare nunc, ut in minimis invento tibi fideli magna concredi possint. Dei Verbum solum ex Deo; ideoque Deus est, quum sit substantia Dei. Ex nihilo autem mundus; ideoque Deus non est et dissolvitur jubente Creatore. Creator autem Deus malum non fecit; quod facit bonum est; qui facit enim ipse bonus. Homo vero qui factus est, animal sui juris erat, non imperantem mentem habens, nec cogitatione, nec auctoritate, nec vi cætera dominatum, sed servum et omnia contraria habens, qui quum sui juris esset, mali auctor fuit; quod, quum casu tantum efficiatur, nullum sit nisi per te fiat. Si quid enim mali cupis aut meditaris, id malum appellatur: malum non est ab initio.

2. [ἀλλ'] addendum. — 5. Cf. Evang. sec. Matth. XXV, 21, 23; Evang. sec. Luc. XIX, 17. — 5-6. Τούτων Rœper. — 8-9. οὐδὲ ποιεῖ· καλὸν cod. Millerus. Legendum ὃ δὲ ποιεῖ. Post ποιεῖ Millerus conjicit inserendum esse εἰ μὴ vel ἤ. Bunsen. et Wordsw. legunt οὐδὲ ποιεῖ· [ποιεῖ] καλὸν. Rœperus autem: οὐδὲ ποιεῖ, ἀλλὰ καλὸν, et R. Scottus: οὐδέν· ποιεῖ δὲ καλὸν. — 10. ἄρχον, οὐ νοῦν cod. Mill.; ἀρχοντα νοῦν Bunsen.; ἄρχον ὄν, νοῦν Wordsw. — 11. κρατῶν cod. — 12. ἔχοντα ἐν. cod. — 12-13. κακὸν ἐπιγεννᾷ ἐκ συμβ. Wordsw. — 13. [ὂν] supplevit Mill. Sed delevit μὲν quod est in cod.

ζεται, οὐκ ὃν ἀπ' ἀρχῆς, ἀλλ' ἐπιγινόμενον. Οὗ αὐτεξουσίου ὄντος, νόμος ὑπὸ Θεοῦ ὡρίζετο, οὐ μάτην· εἰ γὰρ μὴ εἶχεν ὁ ἄνθρωπος τὸ θέλειν καὶ τὸ μὴ θέλειν, τί καὶ νόμος ὡρίζετο; Ὁ νόμος γὰρ ἀλόγῳ ζῴῳ οὐχ ὁρισθήσεται, ἀλλὰ χαλινὸς καὶ μάστιξ, ἀνθρώπῳ δὲ ἐντολὴ καὶ προσίμιον τοῦ ποιεῖν τὸ προσταγμένον καὶ μὴ ποιεῖν· τούτῳ νόμος ὡρίσθη διὰ δικαίων ἀνδρῶν ἐπάνωθεν. Ἔγγιον ἡμῶν διὰ τοῦ προειρημένου Μωϋσέως, ἀνδρὸς εὐλαβοῦς καὶ θεοφιλοῦς, νόμος ὡρίζετο πλήρης σεμνότητος καὶ δικαιοσύνης. Τάδε πάντα διοικεῖ ὁ Λόγος ὁ Θεοῦ, ὁ πρωτόγονος Πατρὸς παῖς, ἡ πρὸ ἑωσφόρου φωσφόρος φωνή. Ἔπειτα [337] δίκαιοι ἄνδρες γεγένηνται φίλοι Θεοῦ· οὗτοι προφῆται κέκληνται διὰ τὸ προφαίνειν τὰ μέλλοντα· οἷς οὐχ ἑνὸς καιροῦ λόγος ἐγένετο, ἀλλὰ διὰ πασῶν γενεῶν αἱ τῶν προλεγομένων φωναὶ εὐαπόδεικτοι παρίσταντο· οὐκ ἐκεῖ μόνον ἡνίκα τοῖς παροῦσιν ἀπεκρίναντο, ἀλλὰ καὶ διὰ πασῶν

sed fit. Homini libero lex a Deo definita est, non frustra. Nam, si nequiret homo velle aut non velle, cur lex definiretur? Non enim lex animali rationis experti constituitur, sed frenum et flagrum; ast homini mandatum et mulcta decernuntur ut faciat aut abstineat; quæ lex vetustissimis temporibus ei definita est a justis quibusdam viris. Ætate minus a nobis remota, a supradicto Moyse, viro pio et religioni addictissimo, lex constituta est gravitate et justitia referta. Hæc omnia regit Verbum divinum, filius Patris primogenitus, ante luciferum vox lucem ferens. Deinde nati viri justi, et Deo grati, qui prophetæ ideo vocati sunt quod res futuras prædicerent; quibus non unius ætatis rerum revelatio fiebat, sed prædictarum per omnes generationes rerum series manifesta ostendebatur neque tunc temporis tantum, quum æqualibus responsa darent, sed quum per omnes ge-

1. Conf. Orig. in Joann. tom. II, § 7 : *οὔτε γὰρ ἦν ἀπ' ἀρχῆς (τὸ κακόν) κ. τ. λ.* – *ἐπιγενόμενον* Buns. – Vox Οὗ prorsus evanida. Mill. — 2. *οὐ γὰρ* cod.; *εἰ γὰρ* Mill.; *οὗ γὰρ* Wordsw.; *οὐ γὰρ εἰ μὴ* Rœp. er. — 3. *θέλειν τι, καὶ νόμος ὡρίζετο* cod. Mill.; *θέλειν, τί κἂν νόμος ὁρίζοιτο* Buns. (*Hipp. and his age*); *θέλειν, τί καὶ νόμος ὡρίζετο* R. Scottus, Word. — 4. *μάστιγξ* cod. — 7. *Μωϋσέος* cod. — 10. Conf. II Epist. B. Petr. 1, 18, 19. — 13 sqq. In hoc prophetarum encomio notanda maxime sunt quæ noster dicit de Verbo in prophetis vivente et per eos loquente. « Verbum autem misit Pater pos- « terioribus temporibus non amplius per « prophetam locuturum, *οὐκέτι διὰ προ-* « *φήτου λαλεῖν.* » Eadem docuit Origenes :

γενεῶν τὰ ἐσόμενα προεφήναντο, ὅτι τὰ μὲν παρῳχημένα λέγοντες, ὑπεμίμνησκον τὴν ἀνθρωπότητα· τὰ δὲ ἐνεστῶτα δεικνύντες, μὴ ῥαθυμεῖν ἔπειθον· τὰ δὲ μέλλοντα προλέγοντες τὸν κατὰ ἕνα ἡμῶν ὁρῶντας πρὸ πολλοῦ προειρημένα ἐμφόβους καθίστων προσ-
5 δοκῶντας καὶ τὰ μέλλοντα. Τοιαύτη ἡ καθ' ἡμᾶς πίστις, ὦ πάντες ἄνθρωποι, οὐ κενοῖς ῥήμασι πειθομένων, οὐδὲ σχεδιάσμασι καρδίας συναρπαζομένων, οὐδὲ πιθανότητι εὐεπείας λόγων θελγομένων, ἀλλὰ δυνάμει θείᾳ λόγοις λελαλημένοις οὐκ ἀπειθούντων. Καὶ ταῦτα Θεὸς ἐκέλευε Λόγῳ· ὁ δὲ Λόγος ἐφθέγγετο λέγων δι' αὐτῶν [τῶν
10 προφητῶν] ἐπιστρέφων τὸν ἄνθρωπον ἐκ παρακοῆς, οὐ βίᾳ ἀνάγκης δουλαγωγῶν, ἀλλ' ἐπ' ἐλευθερίαν ἑκουσίῳ προαιρέσει καλῶν. Τοῦτον τὸν Λόγον ἐν ὑστέροις ἀπέστελλεν ὁ πατὴρ οὐκέτι διὰ προφήτου λαλεῖν, οὐ σκοτεινῶς κηρυσσόμενον ὑπονοεῖσθαι θέλων, ἀλλ' αὐτοψεὶ φανερωθῆναι. Τοῦτον, λέγω, [ἀπέστελλεν] ἵνα [ὁ] κόσμος ὁρῶν

nerationes futura prædicerent, quia præterita narrantes, hominum animos ad rerum memoriam revocabant; præsentia vero ostendentes, ne segniter agerent persuadebant; prædictione autem futurorum singulos nostrum respicientes res a longo tempore prænuntiatas terrore turbabant exspectantes etiam futura. Talis est culta apud nos fides, o universi homines: nec inanibus verbis persuasi sumus, nec subitis animi motibus abripimur, nec suasoria facundia decipimur, sed expressis virtute divina mandatis paremus. Hæc Deus Verbo mandaverat: quæ Verbum loquendo promulgavit, non his sermonibus ab inobedientia avertens hominem nec necessitatis vi in servitutem redigens, sed hortans nos ut arbitrio nostro libere vivamus. Hoc Verbum posterioribus temporibus misit Pater, non ut per prophetas loqueretur; nolebat enim obscure prædicatum subintelligi Verbum; sed jussit ut conspectu ipso manifestaretur. Atque ideo, dico, misit ut mun-

«Christus Dei Verbum in Moyse atque «prophetis erat. Nam sine Verbo Dei quo«modo poterant prophetare de Christo?» (Περὶ Ἀρχῶν, lib. I, § 1.) Quod reprehensum fuisse in Origene notat Sixtus Senensis, lib. V. — 1. ὁτι μὲν τὰ cod. Mill. Buns.; ὅτε R. Scottus; ἔτι Wordsw.; ὅτε τὰ μὲν? Rœp. — 4. καθισῶν cod. — 9-10. [τῶν προφητῶν] supplevi quæ prorsus deerant, cf. infra. Buns. legit ἐφθέγγετο δι' αὐτῶν τῶν λόγων. — 11. ἐπ' ἐλευθερίᾳ ἑκουσίῳ, προαιρέσει cod. Millerus; corr. R. Scottus quem secutus est Bunsenius. Wordsworth. autem suspicatur legendum esse ἑκουσίως. — 14. φανερωθῆναι τοῦτον λέγῳ, ἵνα? Dunck. — [ἀπέστελλεν] addunt. Buns. R. Scottus. — [ὁ] addidi.

δυσωπηθῇ, οὐκ ἐντελλόμενον διὰ προσώπου προφητῶν, οὐδὲ δι' ἀγγέλου φοβοῦντα ψυχήν, ἀλλ' αὐτὸν παρόντα τὸν λελαληκότα. Τοῦτον ἔγνωμεν ἐκ Παρθένου σῶμα ἀνειληφότα καὶ τὸν παλαιὸν ἄνθρωπον διὰ καινῆς πλάσεως πεφυρακότα, ἐν βίῳ διὰ πάσης ἡλικίας ἐληλυθότα, ἵνα πάσῃ ἡλικίᾳ αὐτὸς νόμος γενηθῇ, καὶ σκοπὸν τὸν ἴδιον ἄνθρωπον πᾶσιν ἀνθρώποις ἐπιδείξῃ παρών, καὶ δι' αὐτοῦ ἐλέγξῃ ὅτι μηδὲν ἐποίησεν ὁ Θεὸς πονηρόν, καὶ ὡς αὐτεξούσιος (338) ὁ ἄνθρωπος ἔχων τὸ θέλειν καὶ τὸ μὴ θέλειν, δυνατὸς ὢν ἐν ἀμφοτέροις. Τοῦτον ἄνθρωπον ἴσμεν [ἐκ] τοῦ καθ' ἡμᾶς φυράματος γεγονέναι· εἰ γὰρ μὴ ἐκ τοῦ αὐτοῦ ὑπῆρξε, μάτην νομοθετεῖ μιμεῖσθαι τὸν διδάσκαλον. Εἰ γὰρ ἐκεῖνος ὁ ἄνθρωπος ἑτέρας ἐτύγχανεν οὐσίας, τί τὰ ὅμοια κελεύει ἐμοὶ τῷ ἀσθενεῖ πεφυκότι, καὶ πῶς οὗτος ἀγαθὸς καὶ δίκαιος; Ἵνα δὲ μὴ ἕτερος παρ' ἡμᾶς νομισθῇ, καὶ κάματον ὑπέμεινε, καὶ πεινῆν ἠθέλησε, καὶ διψῆν οὐκ ἠρνήσατο, καὶ ὕπνῳ ἠρέμησε, καὶ πάθει οὐκ ἀντεῖπε, καὶ θανάτῳ ὑπήκουσε,

dus visum veneraretur Verbum, nec jam mandata dans per prophetas, nec animos per angelos terrore afficiens, sed præsens ipsum et loquens. Verbum hoc scimus ex Virgine corpus assumpsisse ac veterem hominem nova forma refinxisse, in vita omnis ætatis gradus lustravisse, ut omni ætati norma fieret, et homo factus, exemplar et finem proprium hominum universitati ostenderet præsens, et id, auctore se, persuasum faceret Deum nihil mali fecisse; jam hominem liberum esse, potestatem habentem volendi et nolendi, et in utroque pollentem. Scimus autem hunc hominem factum fuisse ex humanitatis nostræ materia; nisi enim ex illa fuisset, frustra jussisset ut ipsum tanquam magistrum imitaremur. Si quidem ipse et homo substantiæ alius esset, cur similia mihi imperaret natura imbecillo? Quomodo (talia qui juberet) sapiens foret et justus? Ne vero alienus apud nos videretur, labores suscepit, famem pati voluit, sitim non recusavit, quievit somno,

4. πεφορηκότα cod. Miller.; πεφυρακότα Wordsw. qui recte adnotat: neque veterem Adamum *sumpsit* et *gessit* Christus sine peccato conceptus, sed veterem refinxit et renovavit. — 8. Pro ἔχων Millerus conjicit ἔχῃ. — 9. οὗ τὸν ἄνθρωπον cod.; corr. Miller.; υἱὸν ἀνθρώπου suspic. R. Scottus; αὐτὸν ἄνθρωπον Rœper. – εἰς μὲν τοῦ cod.; ἴσμεν ἐκ τοῦ Bunsen.; ἐκ μὲν τοῦ Mill. Rœper. — 10. ἐνομοθέτει conj. Mill. — 14. διψεῖν cod. corr. Millerus.

καὶ ἀνάστασιν ἐφανέρωσεν, ἀπαρξάμενος ἐν πᾶσι τούτοις τὸν ἴδιον ἄνθρωπον, ἵνα σὺ πάσχων μὴ ἀθυμῇς, ἀλλ' ἄνθρωπον σεαυτὸν ὁμολογῶν προσδοκᾷς καὶ σὺ ὁ τούτῳ [Πατὴρ] παρέσχεν.

34. Τοιοῦτος ὁ περὶ τὸ Θεῖον ἀληθὴς λόγος, ὦ ἄνθρωποι Ἕλληνές τε καὶ Βάρβαροι, Χαλδαῖοί τε καὶ Ἀσσύριοι, Αἰγύπτιοί τε καὶ Λίβυες, Ἰνδοί τε καὶ Αἰθίοπες, Κελτοί τε καὶ οἱ στρατηγοῦντες Λατῖνοι, πάντες τε οἱ τὴν Εὐρώπην Ἀσίαν τε καὶ Λιβύην κατοικοῦντες, οἷς σύμβουλος ἐγὼ γίνομαι, φιλανθρώπου Λόγου ὑπάρχων μαθητὴς καὶ φιλάνθρωπος, ὅπως προσδραμόντες διδαχθῆτε παρ' ἡμῶν τίς ὁ ὄντως Θεός, καὶ ἡ τούτου εὔτακτος δημιουργία, μὴ προσέχοντες σοφίσμασιν ἐντέχνων λόγων, μηδὲ ματαίοις ἐπαγγελίαις κλεψιλόγων αἱρετικῶν, ἀλλ' ἀληθείας ἀκόμπου ἁπλότητι σεμνῇ, δι' ἧς ἐπιγνώσεως ἐκφεύξεσθε ἐπερχομένην πυρὸς κρίσεως ἀπειλήν, καὶ ταρτάρου ζοφεροῦ ὄμμα ἀφώτιστον, ὑπὸ Λόγου φωνῆς μὴ καταλαμφθέν, καὶ βρασμὸν ἀενάου λίμνης [339] γεέννης φλογός, καὶ

dolorem non abnuit, morti obedivit, manifestavitque resurrectionem, in his omnibus primo se hominem proprie esse ostendens, ne, quum pateris, animo deficias, sed te ipsum hominem esse professus exspectes quidquid illi Pater præbuit.

34. Hæc est de divinitate vera doctrina, o homines Græci et Barbari, Chaldæi et Assyrii, Ægyptii et Libyes, Indi et Æthiopes, Celtæ vosque armis dominantes Latini, et vos omnes quicumque Europam, Asiam, Libyam incolitis. Vobis, ego amantis homines Verbi discipulus, hominis ipse amans consiliarius fio, ut accurrentes doceamini a nobis qualis sit reipsa Deus, Deique quam sit bene ordinata creatio; ne captiosis sophismatum argumentis, nec vanis mendacium hæreticorum promissionibus obtemperetis; contra veritatis modestæ adhæreatis augustæ simplicitati, qua cognita instantes ignis judicii minas effugietis nec non et Tartari obscuri visum sine lumine, per Verbi vocem non illuminatum, et ferventes æterni Lacus Gehennæ flam-

2. Vide ne pro ἀλλ' ἄνθρωπον reponendum sit ἀμάνθρωπον, id est hominem connaturalem cum Christo. Wordsw. — 3. προσδοκῶν cod. Wordsw. corr. Miller. — [Πατὴρ] supplevit Buns. — παρέσχες cod. Mill. Wordsw.; παρέσχεν Buns.; πάρεσιν? Rœp. — 13. ἐκφεύξεσθαι cod. — 14. ζωφερὸν cod.; ζοφερὸν Mill. Buns.; ζοφεροῦ Rœper. — 14-15. καταλαμφέν cod. — 15. γεννητρος (sic) cod.; γεέννης Buns. R. Scottus; γεννήτορος Mill.; γεννητρίας Rœp.

ταρταρούχων ἀγγέλων κολασΙῶν ὄμμα ἀεὶ μένον ἐν ἀπειλῇ, καὶ σκώληκα σώματος ἀλουσίᾳ ἐπισΙρεφόμενον ἐπὶ τὸ ἐκβράσαν σῶμα ὡς ἐπὶ τροφήν. Καὶ ταῦτα μὲν ἐκφεύξῃ, Θεὸν τὸν ὄντα διδαχθείς, ἔξεις δὲ ἀθάνατον τὸ σῶμα καὶ ἄφθαρτον ἅμα ψυχῇ, [καὶ] βασιλείαν οὐρανῶν ἀπολήψῃ, ὁ ἐν γῇ βιοὺς καὶ ἐπουράνιον βασιλέα ἐπιγνούς· ἔσῃ δὲ ὁμιλητὴς Θεοῦ, καὶ συγκληρονόμος ΧρισΙοῦ, οὐκ ἐπιθυμίαις ἢ πάθεσι καὶ νόσοις δουλούμενος. Γέγονας γὰρ θεός· ὅσα γὰρ ὑπέμεινας πάθη ἄνθρωπος ὤν, ταῦτα ἐδήλου ὅτι ἄνθρωπος εἶς· ὅσα δὲ παρακολουθεῖ Θεῷ, ταῦτα παρέχειν ἐπήγγελται Θεός, ὅτι ἐθεοποιηθῇς, ἀθάνατος γεννηθείς. ΤουτέσΙι τὸ Γνῶθι σεαυτόν, ἐπιγνοὺς τὸν ποιήσαντα Θεόν. Τῷ γὰρ ἐπιγνῶναι ἑαυτὸν ἐπιγνωσθῆναι συμβέβηκε τῷ καλουμένῳ ὑπ' αὐτοῦ. Μὴ φιλεχθρήσητε τοίνυν

mas, et tortorum Tartari angelorum oculum semper minacem, et vermem qui, corporis per illuviem, corpus ebulliens circuit quo alimento nutriatur. Hæc vitabis, si quis sit Deus docearis; immortale corpus habebis, incorruptibileque eodem modo atque animam; et regnum cœlorum accipies, qui, dum degeris in terris, regem cœlestem cognosces; eris Dei familiaris, cohæres autem Christi, non jam cupiditatibus, aut animi immoderatis affectibus, aut morbis gravatus. Factus enim es deus. Quidquid autem pati debuisti ut homo, hoc monstrabat te esse hominem; quæcumque Dei propria sunt, ista tibi præbere promisit Deus, quum divinus fies, et immortalis. Hoc indicat sententia, «Nosce te ipsum,» noscens creatorem Deum. Noscenti enim se ipsum contingit ut cognoscatur a Deo, a quo vocatus est.

1. μένων cod.; corr. Millerus. — 2. σκώληκα σώματος ἀπουσίαν cod. Miller. Words. qui in notis addit : ἀπουσία rem quamvis denotat ab ipsa substantia (ἀπὸ τῆς οὐσίας) profluentem, ἀποῤῥοήν, ἀποσπερματισμόν, quo sensu utitur voce ἀπουσία S. Petr. Alex. ap. *Routh. Rel. sac.* IV, 345. σκώληκα ἀπαύστως ἐπισΙρ. Bunsen. R. Scottus; σκώληκα ὡς ἐπὶ σώματος ἀλουσίᾳ ἐπὶ τὸ ἐκβράσαν σῶμα ἐπισΙρεφόμενον Rœper.; σκώληκα σώματος ἐπ' οὐσίαν conj. Duncker. — 3. ὡς ἐπισΙρέφων cod. Miller.; ὡς ἐπιτρέφον Wordsw. ὡς ἐπὶ τροφήν Buns. R. Scott. Dunck. in notis. — 4. [καὶ] suppl. Mill. — 8. δίδου cod. Miller.; ἐδίδω Bunsen.; ἴδοὺ Rœp. legendum διὰ σοῦ susp. Words. lege ἐδήλου. – ὅτε cod. Mill.; ὅτι R. Scott. Buns. — 10. ἐθεοποιήθης Saupp. Θεοποιηθῆς cod. Mill. — 11. Τὸ γὰρ cod. Buns. Dunck.; Τῷ γὰρ Mill. – ἐπιγνῶναι Buns. — 12. Φιλεχθήσετε cod. Mill. Wordsw.; Φιλεχθρήσετε Buns. qui adnotat : adluditur ad *Prov.* III, 30 : μὴ Φιλεχθρήσετε.

ἑαυτοῖς, ἄνθρωποι, μηδὲ τὸ παλινδρομεῖν δισλάσητε· Χρισλὸς γάρ ἐσλιν ὁ κατὰ πάντων Θεός, ὃς τὴν ἁμαρτίαν ἐξ ἀνθρώπων ἀποπλύνειν προσέταξε, νέον τὸν παλαιὸν ἄνθρωπον ἀποτελῶν, εἰκόνα τοῦτον καλέσας ἀπ' ἀρχῆς διὰ τύπου, τὴν εἰς σὲ ἐπιδεικνύμενος σλοργήν· οὗ προσλάγμασιν ὑπακούσας σεμνοῖς, καὶ ἀγαθοῦ ἀγαθὸς γενόμενος μιμητής, ἔσῃ ὅμοιος ὑπ' αὐτοῦ τιμηθείς. Οὐ γὰρ πτωχεύει Θεὸς [ὁ] καὶ σὲ θεὸν ποιήσας εἰς δόξαν αὐτοῦ.

Nolite igitur, o homines, invicem adversus vos contendere; ne dubitate redire. Christus enim est super omnia constitutus Deus, qui constituit humanitatis peccata abluere, novum efficiens veterem hominem, quem ab initio imaginem suam vocaverat, suum erga te amorem exemplo ostendens. Cujus si venerandis obtempêrabis mandatis, et boni bonus fies imitator, consimilis eris ei, ab eo honoratus. Non enim Deus mendicus est qui et te propter suam gloriam deum fecit.

1. τῷ παλινδρομεῖν Rœp.; τὸ παλινδρομεῖν cod. Mill. Buns. Qui conferenda notat ea quæ supra leguntur : πείσομεν παλινδρομεῖν ἐπὶ τὸν τῆς ἀληθείας εὔδιον λιμένα (p. 120, 9). — 2. ᾧ ὁ κατὰ πάντων Θεὸς τὴν Bunsen. — 5. οὐ cod. pro οὗ. — 6. τιμηθείς. Σοῦ cod. Mill. Buns.: τιμηθείς. Οὐ Rœp. Dunck. — 6-7. Forsan legendum : Σὲ γὰρ πολυωρεῖ. — [ὁ] addidi.

INDEX GRÆCITATIS

Continens ea maxime vocabula quæ insolentia quæque insolentiori vel structura vel sensu Noster usurpat.

A

Ἀβασίλευτος, 157, 17; 168, 6.
Ἀβουλήτως, 409, 5.
Ἀγαθηφόρος, 152, 3.
Ἀγεννησία, 186, 9; 373, 2.
Ἀγήρατος, 196, 15; 282, 14, 15.
Ἀγρίξεσθαι, 453, 10.
Ἄγροικος, 86, 9.
Ἀγώγιμα (τὰ), 266, 6.
Ἀδάρκη, 99, 10.
Ἀδιαλείπτως, 49, 3.
Ἀδιάφθορος, 273, 14.
Ἀδιαφορία βίου τε καὶ βρώσεως, 392, 6.
Ἀδίσταχτος, 511, 4.
Ἀδρανῆ δόγματα, 52, 6; ἀδρανὴς λόγος, 496, 7.
Ἀδρομερῶς, 2, 13.
Ἀΐδηλος, 249, 10.
Ἀϊδωνεύς ὁ ἀήρ, ὅτι πάντα δι' αὐτοῦ βλέποντες, μόνον αὐτὸν οὐ καθορῶμεν, 371, 5-6.
Ἀείκλαυτος, 102, 2.
Ἀείνους, 283, 6.
Ἀθελήτως, 346, 5.
Ἀθετεῖν, 452, 4.
Ἄθηλυς, 280, 5.
Αἰπόλος, 169, 4.
Αἰσθητικός, 29, 4.
Αἰσχυντηρός, 92, 2.
Αἰχμάλωτος, 140, 14.
Ἀκαίριμος, 87, 8.
Ἄκαρπος, 168, 9.
Ἀκαταληψία, 28, 12; 45, 2.
Ἀκατονόμαστος, 174, 7, 359, 9.
Ἀκλινῶς, 286, 9.
Ἄκομπος, 522, 12.
Ἄκοσμον (τὸ) τῆς βοῆς, 95, 11.
Ἀκούω: ἀφ' ἧς ἂν ἀκούσῃ, 450, 9.
Ἀκράτητος, 433, 9.
Ἀκριβαζόμενα (τὰ), 470, 4.
Ἄκρισμα, 176, 9.
Ἀκριτόμυθος, 506, 11.
Ἀκυβέρνητος, 341, 10.
Ἀλάλως, 160, 4.
Ἄλλιτα, 102, 5.
Ἀλυκός, 90, 7.
Ἀμάρα, 225, 8.
Ἀμάραντος, 148, 5.
Ἁμαρτάνειν τι πρὸς θάνατον, 444, 3-4.
Ἀμέριστος, 253, 11.
Ἀμετανοήτως, 286, 9.
Ἀμετασχάτως, 205, 9.
Ἀμνίον, 255, 5.
Ἀμορφία, 188, 8.
Ἀμύγδαλος, 173, 16.
Ἀμυχή, 174, 6.
Ἀμφιβληστροειδής, 405, 5.
Ἀναδιδόναι, 18, 4.
Ἀναδραμεῖν, 31, 10.
Ἀνακαλεῖσθαι, 257, 2.
Ἀνακάμπτειν, 239, 7.
Ἀνακτόρειον, 172, 1.
Ἀνάκτορον, 161, 5.
Ἀνακύκλωσις, 126, 7.
Ἀνακυλίεσθαι, 426, 12.
Ἀναλογισμός, 273, 11.
Ἀναπεσφράγισται, 402, 14.
Ἀναπόδεικτος, 472, 5.
Ἀναποιεῖσθαι, 112, 1.
Ἀνάριθμος φλυαρία, 224, 13.
Ἀνασείεσθαι, 435, 10.
Ἀνασχέλλειν, 157, 9.
Ἀνασχραφείς, 434, 6.
Ἀνασχρέφειν, 307, 16.
Ἀνείδεον, 33, 1; 368, 10.

Ἀνεκλάλητος, 316, 2; 492, 9.
Ἀνέλεγκτος, 241, 1.
Ἀνεννόητος, 150, 4; 302, 7.
Ἀνεξαγόρευτος, 149, 10.
Ἀνεξαρίθμητα (τὰ), 346, 10.
Ἀνεξεικόνιστος, 150, 4.
Ἀνεξέλεγκτος, 425, 1.
Ἀνεπαισχύντως, 5, 9-10.
Ἀνεπινόητος, 210, 2; 484, 2.
Ἀνήριθμον μέγεθος, 398, 3.
Ἄνηχος, 249, 5.
Ἄνθρωπος (ὁ ἔσω), 293, 8.
Ἀνιστάναι, 366, 6.
Ἀνόμημα, 4, 3.
Ἀνομοιότης, 211, 14.
Ἀνούσιος, 345, 11.
Ἀντακολουθεῖν, 37, 8.
Ἀντανισοῦσθαι, 33, 14.
Ἀντεπιζευγνύναι 329, 14.
Ἀντεπιχέειν, 306, 4.
Ἀντίθετος, 17, 6.
Ἀντιμεσουράνημα, 198, 1.
Ἀντίμιμος, 202, 7.
Ἀντιπαραθεῖναι, 570, 9-10.
Ἀντιπαράθεσις, 380, 6.
Ἀντιπράττειν, 369, 9.
Ἀντιστοιχεῖν, 261, 11.
Ἀντιταλαντεύειν, 330, 2.
Ἀντιφράττειν, 22, 8.
Ἀνυπονοήτως, 344, 7.
Ἀνυπόστατος, 207, 3.
Ἀνωφερής, 116, 6.
Ἀξινάριον, 460, 7.
Ἀορτή, 254, 15.
Ἀπαγορευτικὸς νόμος, 217, 10.
Ἀπαίτησις, 435, 3.
Ἀπαράλλακτος, 253, 13.
Ἀπαραλλάκτως, 212, 12.
Ἀπαρσενοῦσθαι, 173, 7.
Ἀπαρτίζειν, 80, 8.
Ἀπεικονίζειν, 207, 13.
Ἀπεκδέχεσθαι, 358, 9.
Ἀπεκδυσαμένη ψυχή, 406, 6.
Ἀπεμφαίνειν, 184, 12.
Ἀπερίζυγος ἀριθμός, 118, 1.
Ἀπερινόητος, 358, 13.
Ἀπευδοκεῖν, 267, 2.
Ἀποδιδύσκεσθαι, 216, 14.
Ἀποκαθιστάναι: ἀπεκατέστη, 366, 4; ἀποκατασταμένος, 364, 7.
Ἀποκαίεσθαι, 24, 7.
Ἀποκατάστασις, 364, 6.
Ἀποκλαίεσθαι, 438, 8.
Ἀπόκλιμα, 198, 6.
Ἀπόκοποι, 178, 1.
Ἀπόκρυφος, 357, 13.
Ἀπολέγομαι, 187, 10.
Ἀπολυσίμη ἐπιστολή, 440, 5-6.
Ἀπομάττω: ἀπομαξάμενος τὴν σοφίαν, 32, 2.
Ἀποπατίζειν, 463, 8.
Ἀποῤῥαγάς, 275, 2.
Ἀπόφασις, 87, 6.
Ἀποφοιβάζειν, 107, 12.
Ἀπροαιρέτως, 346, 3.
Ἀπρόγνωστος, 228, 2.
Ἀπρονόητος, 341, 10.
Ἀπρονοήτως, 176, 4.
Ἀπροορίστως, 49, 5.
Ἀπροσδεής, 280, 12.
Ἀρκετός, 216, 9.
Ἀῤῥενογονία, 189, 10.
Ἀῤῥενόθηλυς, 116, 4; 146, 7.
Ἀῤῥήτως, 157, 12.
Ἀρσενοκοιτία, 234, 12.
Ἀρτιότης, 228, 2.
Ἀρχάνθρωπος, 153, 4.
Ἀρχέγονος, 303, 1; 149, 2.
Ἀρχιερατεία, 4, 15.
Ἀσάλευτος, 143, 12.
Ἄσβεστος, 372, 13.
Ἀσημάντως, 207, 15.
Ἀσκεῖν, 244, 12-13.
Ἀσυγκέραστος, 88, 10.
Ἀσυμπάθεια, 192, 3.
Ἀσυμφωνία, 165, 7.
Ἀσύστατος, 2, 9.
Ἀσχημάλιστος, 205, 7.
Ἀτόκιος, 445, 9.
Ἀτονοῦν, 5, 4.
Αὐτεξούσιος, 42, 1.
Αὐτοβούλητος, 319, 2.
Αὐτογενής, 144, 17.
Αὐτογέννητος, 483, 10.
Αὐτοματισμός, 43, 11.
Αὐτοφυής, 282, 15.
Ἀφανίζειν, 305, 4.
Ἀφεδράζεσθαι, 316, 11.
Ἀφετηρία, 223, 4.
Ἄφθονον (τὸ), 402, 7.
Ἀφύλακτος λόγος, 474, 13.
Ἀχαρακτήριστος, 154, 7.
Ἀχώρητος, 313, 10.

B

Βασάνους βαστάζειν, 465, 9.
Βάτος ὁ ἀήρ, 403, 3.
Βραδυλαλεῖν, 89, 5.
Βρασμός, 486, 12.

Βριμώ, Βριμός, 171, 10.
Βυθός, 300, 5.

Γ

Γαλαξία, 22, 14.
Γενεσιουργεῖσθαι, 324, 4.
Γοργότερος ἐν κυβείαις, 447, 1-2.

Δ

Δεδιδαγμένος, 87, 5.
Δεκαπλασιάζειν, 323, 4-5; δεκαπλασιάζεσθαι, 115, 7.
Δεκάπληγος, 412, 13.
Δενδροφυής, 143, 2.
Δεξαμενή : ὕλην δεξαμενὴν καλεῖ, 32, 7.
Διαγωγή, 240, 9; 370, 9.
Διαδίδοσθαι, 206, 12.
Διαδραμεῖν, 31, 9.
Διάκρισις, 248, 13.
Διαμύσσειν, 174, 2.
Διαναπαύειν, 285, 9.
Διανίεσθαι, 7, 7.
Διαπλάσσεσθαι, 297, 2.
Διαπορεύεσθαι, 452, 3.
Διασπέλλεσθαι, 419, 4.
Διασφύζειν, 174, 1; 350, 1.
Διαταγή, 198, 4; 341, 6.
Διατιμᾶσθαι, 217, 17.
Διατιμητικός, 217, 10.
Δίαυλος, 102, 3.
Διαφθάσας, 433, 11-12.
Διαφυγεῖν cum gen.
Διαφυλοκρινηθῆναι, 367, 1.
Διηχεῖσθαι, 446, 10.
Δίθεος, 436, 5.
Διϊππεύειν, 107, 16.
Διϊσ̣τάναι, 18, 5.
Διοιδεῖν, 98, 14.
Διορθοῦσθαι τὰ πάθη, 288, 14.
Διορθωτὴς παθῶν, 288, 11.
Δισκοειδής, 405, 4.
Δίϋγρος, 193, 7.
Δοξάζειν : δεδόξακαν, 282, 4.
Δρασ̣τικοί, 189, 1.
Δύναμις (ἡ) συνεσ̣τηριγμένη, 362, 13.
Δυναμοδύναμις, 11, 1; 133, 13.
Δυναμόκυβος, 11, 1.
Δυσκατάληπ̣τος, 170, 14.
Δυσκατανόητος, 144, 11.
Δύσνοσ̣τος, 102, 3.
Δυσφημεῖν τὸν νόμον, 465, 8.
Δυσφημία, 185, 2.
Δωδεκαγώνιον, 194, 14.
Δωδεκατημόριον, 189, 15.
Δωδεκάωρος, 195, 9.

E

Ἐᾶν, dimittere, 245, 1.
Ἐγγράφως, 382, 5.
Ἐγγίων παράθεσις, 268, 11.
Ἐγκαταλείπειν, 366, 10.
Ἐγκατασπείρειν, 306, 7.
Ἐγκατορύσσεσθαι : ἐγκατορωρυγμένα, 275, 4.
Ἐγκομπάζειν, 76, 9.
Ἐγκύκλιος, 21, 2.
Ἐγχρονίζειν, 267, 6.
Ἐδογμάτισεν ὅπως εἰ ἐπίσκοπος ἁμάρτοι τι, μὴ δεῖν, 444, 3-4.
Εἰκονικός, 315, 13.
Εἰκόνισμα, 32, 12.
Ἐκβλητοι τῆς Ἐκκλησίας, 444, 1.
Ἔκκρισις, 248, 13.
Ἐκλεκτός, 140, 13.
Ἐκπεριέρχεσθαι : 330, 8.
Ἐκπυκνοῦσθαι : ἐκπεπυκνωμένος, 19, 16.
Ἐκσύεσθαι, 413, 1.
Ἔκτρωμα, 285, 5.
Ἐκτυποῦν, 212, 16.
Ἐκφυάδες (αἱ), 425, 7.
Ἐκφωνεῖν, 311, 3.
Ἐκψοφοῦν, 199, 11.
Ἐλευθερόγλωσσος, 90, 3.
Ἕλικος πραγματεία, 115, 13.
Ἐμβράσσειν, 103, 2.
Ἐμμάρτυρος, 5, 9.
Ἐμπεριέρχεσθαι, 231, 3.
Ἔμφασις, 112, 1.
Ἐμφυρέντες ἀνομήμασι, 448, 1.
Ἐμφυσίωσις, 65, 11.
Ἐναποσχολεῖσθαι, 513, 13.
Ἐναφανίζεσθαι, 40, 4.
Ἐνδιαλλάξαντες, 134, 3.
Ἐνδιαλλάττειν, 466, 10.
Ἐνδιασαφεῖν, 345, 8.
Ἐνδομυχοῦν, 423, 23.
Ἐνδοτέρω τῆς ἀληθείας, 114, 8.
Ἐνευρίσκειν, 309, 5.
Ἔνηχος, 249, 5.
Ἔνσαρκος, 502, 1.
Ἐνσφραγίζειν, 451, 2.
Ἐντυγχάνειν ἐνατενίσας, 449, 1.
Ἐνυβρίζειν τὸ Ἅγιον Πνεῦμα, 392, 7.
Ἕξαλλος, 176, 6.

Ἐξατμίζεσθαι, 17, 14.
Ἐξαφανίζειν, 307, 11, 12.
Ἐξεικονίζεσθαι, 253, 8.
Ἐξέχεσθαι, 301, 8.
Ἐξηχεῖσθαι: διὰ πλειόνων ἐξηχηθέντες, 225, 2.
Ἐξιδιοποιεῖσθαι, 415, 9.
Ἐξουθενητής, 89, 7-8.
Ἐξουσιάζειν, 196, 2.
Ἐξουσιαστικόν, 470, 1.
Ἐξυπνισμός, 193, 4.
Ἐπαιωρεῖν, 94, 3.
Ἐπακολούθημα, 114, 10.
Ἐπαναπαύειν, 111, 13.
Ἐπαναποδισμός, 270, 8.
Ἐπαναφορά, 198, 4.
Ἐπαναχέειν, 306, 15.
Ἐπαναχύνεσθαι, 307, 2.
Ἐπανιστάναι, 263, 9; 425, 2-3.
Ἐπαύξειν *intransit.* 426, 6.
Ἐπεγηγερμένα (τὰ), 454, 14.
Ἐπ' ἐσχάτων λεγόμενον, 308, 11.
Ἐπιβομβεῖν, 96, 4.
Ἐπίβουλα τοῦ ἀνθρώπου pro τῷ ἀνθρώπῳ, 459, 11.
Ἐπιγάστριον, 254, 10.
Ἐπίγειος καὶ χαμαιπετὴς σοφία, 119, 15.
Ἐπιγεννητός, 304, 8.
Ἐπιδιαμένειν, 40, 3.
Ἐπιδιηγησάμενος, 450, 3.
Ἐπιδικάζεσθαι, 263, 8.
Ἐπιεικῶς, 467, 10.
Ἐπιθεωροῦντες ἀλλήλους ἀστέρες, 191, 7.
Ἐπικαταπίπτειν, 100, 12.
Ἐπικατάρατος, 419, 4.
Ἐπικεχειρημένοι, 408, 4.
Ἐπικρατεῖν, 231, 9.
Ἐπικράτησις, 231, 13.
Ἐπιλέγειν, 452, 9.
Ἐπιλόγους διδάσκειν, 449, 15.
Ἐπίπεδον, 132, 2.
Ἐπιπεφηνέναι, 368, 11.
Ἐπιποιεῖν, 401, 12.
Ἐπιπροβάλλειν, 285, 7; 292, 4; ἐπιπροβάλλεσθαι, 298, 2-3.
Ἐπισκιάζειν, 235, 4.
Ἐπισπᾶσθαι, 255, 4.
Ἐπιστρέφειν, 359, 10.
Ἐπισυμπλέκειν, 327, 15; ἐπισυμπλεκομένων, 326, 11-12.
Ἐπισυνάγειν, 471, 15.
Ἐπισυνέρχομαι, 323, 2.
Ἐπιτάκτης, 91, 15.
Ἐπιτροπεύειν, 274, 12.
Ἐπιφάνεια, 341, 12.
Ἐπιφαύειν, 404, 16.
Ἐπιφθόνως, 439, 9.
Ἐπίφραξις, 17, 11.
Ἐπιχειρεῖν, 436, 15.
Ἑπομένως, 398, 11.
Ἑποπλεύειν, 171, 2.
Ἑποπλικός, 171, 3.
Ἑπλακαιεικοσιπλασίων, 17, 12.
Ἑπλάστολος, 149, 12.
Ἑπλάχορδος, 124, 8.
Ἔρχεσθαι ἐφ' ἑαυτούς, 317, 2-3.
Ἔστιν ἀναπαύεσθαι, 465, 13; καταλαβεῖν, 480, 14, etc.
Εὐαγής, 221, 4.
Εὐαρέστησις, 233, 1.
Εὐεπίγνωστος, 93, 3; 268, 10; 436, 8.
Εὐκαρπία, 116, 12.
Εὐτονεῖν: τρέφειν οὐκ εὐτονεῖ, 371, 11.
Ἐφετικός, 217, 10.
Ἐφεύρεσις, 325, 9.
Ἐφευρετής, 157, 11.
Ἐφόδιον, 472, 16.

Z

Ζήτησις, 264, 2.
Ζωοποιεῖν, 296, 11.

H

Ἡμέραις (ἐν ταῖς) τινός, 236, 14.
Ἡσυχάζειν ποιεῖν, 96, 7.

Θ

Θεόκτιστος, 470, 5.
Θεολογεῖσθαι, 269, 8, 9; 342, 6.
Θεοποιεῖσθαι, 523, 10.
Θεωρητής, 131, 12.
Θεωρίαν (τὴν ἀναβραμεῖν ἔσται), 337, 6.
Θῆλυς ἀριθμός, 132, 13.
Θορυβιαστής? 92, 3.
Θρέψας pro τροφεύς, 440, 11.
Θρίσσα, 111, 4.
Θυμιᾶν, 112, 6.

I

Ἰδέα, 32, 12.
Ἵνα cum subjunctivo et futuro in eadem sententia, 360, 10.
Ἵππουρος, 111, 4.
Ἰσοδυναμεῖν, 81, 13.

Ἰσόζυγος τῆς ἔξω σοφίας, 298, 8.
Ἰταλιωτικός, 296, 5.

K

Κάδδος, 223, 4.
Καθαίρω, *intransit.* 450, 11.
Καινίζειν, 420, 12.
Κακοδιδασκαλία, 426, 14.
Κακοηθίζεσθαι, 308, 12, 13.
Καλλίπαις, 143, 4.
Καμάριον, 135, 4.
Κανθοὶ λευκοί, 405, 3.
Καρποφορεῖν, 367, 4.
Καρποφορία, 322, 2.
Καταβάλλειν, 445, 10; καταβάλλεσθαι, 343, 5; καταβάλλεσθαι τὴν διδασκαλίαν, 279, 16-17.
Καταβολή, 30, 3.
Καταγίνεσθαι, 263, 4.
Καταδιαιροῦν, 274, 6.
Κατακερματίζειν, 274, 8; 372, 3.
Κατακηροῦν, 335, 10.
Καταμερίζεσθαι, 213, 4.
Καταμιγνύναι, 159, 5.
Κατανικᾶν, 31, 4.
Κατανοεῖσθαι, 13, 2.
Καταξήρως, 421, 10.
Καταπλήσσειν : καταπεπληγέναι, 107, 9.
Καταρτίζειν, 295, 16.
Κατασπερίζεσθαι, 120, 16.
Κατασπρέφεσθαι, 90, 11.
Κατειλημμένον γενέσθαι, 339, 3, 4.
Κατηχεῖν, 381, 5.
Κατιδιοποιεῖσθαι, 500, 4.
Κατοικητήριον, 293, 11.
Κατοργιάζεσθαι, 172, 2.
Κατωφερής, 116, 10.
Κενοδοξία, 46, 10.
Κεράννυμι, 159, 5.
Κερκώπειος λόγος, 435, 5.
Κεφάλαιον (τὸ), 432, 9.
Κίων λίθος, 17, 5.
Κλεψιλογεῖν, 472, 13.
Κλεψίλογος, 370, 10.
Κλητός, 140, 14.
Κοινὸς πᾶσι, 504, 12.
Κοινῶς πᾶσι, 449, 6.
Κολοβοδάκτυλος, 388, 8.
Κοπιᾶν cum infin. 377, 13-14.
Κοπιατής, 86, 10.
Κόσμος ἀπλανής, 188, 8.
Κρατύνειν, 242, 3.
Κρύβεσθαι, 148, 9.
Κυβέρνησις, 341, 11.
Κυβόκυβος, 11, 4; 133, 14.
Κυκλοφορητικός, 478, 5.
Κύτος, 330, 2.
Κωνάριον, 135, 7.

Λ

Λαβυρινθώδης, 179, 10.
Λείπειν, *intransitiv.* 387, 11.
Λειτουργός, 195, 2.
Λεκανομαντεία, 106, 13.
Λεπτομέρεια, 350, 8, 9.
Λεπτομερής, 14, 349.
Λεπτοτερῶς, 346, 1.
Λῆρον (εἰς) χωρεῖν, 84, 5.
Λίθος γαλακτικός, 103, 13.
Λόγιος, 152, 7.

M

Μάρτυρας μαρτύρεσθαι, 452, 2-3.
Ματαΐζειν, 408, 5.
Μεγαλώνυμος, 140, 3.
Μεθαλλόμενον (τὸ), 498, 9.
Μεθόριον (τὸ) πνεῦμα, 357, 3.
Μειονεξία, 36, 14.
Μελέτημα, 183, 1.
Μερισμός, 455, 12.
Μεσίτης, 384, 1.
Μεσολαβεῖν, 66, 9.
Μεσουράνημα, 188, 1.
Μεταβλητός, 130, 2.
Μεταδιδάσκειν, 245, 16; 268, 13.
Μεταδιδόναι, 359, 5.
Μετακόσμιος, 43, 11.
Μετακοσμεῖν, 377, 2.
Μετενδιδύσκειν, 236, 11.
Μετενσωματοῦσθαι, 387, 10.
Μετενσωμάτωσις, 276, 3; 14, 9.
Μετοικεῖν, 457, 5.
Μετουσία, 188, 10.
Μετοχεύς, 286, 8.
Μέτωπον ἠνοιγμένον, 91, 8.
Μετωποσκοπική (ἡ), 84, 13.
Μικροθαύμαστος, 130, 9.
Μιμητικός, 491, 14.
Μῖξις φιλίας, 227, 3.
Μιξοπάρθενος, 226, 16; 228, 8.
Μονὰς ἄρσην, 132, 12.
Μονογλωττεῖν, 311, 6.
Μονοειδῶς, 373, 7.

Μονοούσιος, 514, 15.
Μονοτρόπως, 373, 7.
Μόροι, 172, 4.
Μορφωτικός, 284, 5.
Μυεῖν, 171, 2.
Μύκτητα, 177, 7.
Μυριόμματος, 175, 1.

N

Νάφθας (ὁ), 358, 14.
Νέκυς, 165, 10.
Νομίζεσθαι, 244, 1.
Νυκτεροβοῖτις, 108, 2.

O

Ὀδεύεσθαι, 256, 6.
Οἰακίζει κεραυνός, τουτέστι κατευθύνει, 432, 4.
Ὀκτάεδρα, 412, 5.
Ὀλιγοχρόνιος, 25, 1.
Ὁμιλεῖν, 498, 4.
Ὁμοούσιος, 161, 9.
Ὁμοιοσχήμων, 27, 2.
Ὀνειροπομπός, 266, 6.
Ὀργή, 243, 5.
Ὄργια, 243, 5.
Ὀρεχθεὶς Θεός, 244, 1.
Οὐλόμενον, 372, 5.
Οὐσίας προβλητικὸν, 284, 5.
Ὀφθαλμοφανῶς, 47, 6.
Ὀφρύες συντεθειμέναι, 87, 2.

Π

Παιγνιώδης, 89, 5.
Παλινδρομεῖν, 524, 1.
Παλαιόῤῥαφος, 138, 9.
Παλίῤῥοια, 156, 6.
Παμποίκιλος, 204, 11.
Παναγίως, 401, 7.
Παναρέτως, 401, 6-7.
Πανούργευμα, 245, 5.
Πανσπερμία, 352, 14.
Πάπας, 165, 3.
Παραδειγματισμός, 241, 3.
Παράδειν, 240, 7.
Παράθυρα, 254, 16.
Παραιτεῖσθαι, 381, 11.
Παραμόνως, 470, 12.
Παρανοίγειν, 166, 7.
Παραπλάσσειν, 226, 8.
Παραπλεῦσαι ἀκινδύνως τὰς Σειρῆνας, 335, 11.
Παραποιεῖσθαι, 225, 6.
Παράσημα ψυχῆς, 59, 12.
Παράταγμα, 231, 10.
Παραφυάς, 261, 6.
Παρεγκεφαλίς, 207, 14.
Πάρεδρος, 266, 7-8.
Παρεισάγειν, 208, 5.
Παρεισσύειν, 222, 5.
Πατρικῶς, 9, 13.
Παχυμερές, 349, 14.
Πεπληγότες συνείδησιν, 443, 16.
Πεπονημένως, 136, 1.
Περιγράφεσθαι, 346, 1.
Περιδεσμεῖσθαι, 445, 9.
Περιεγείρειν : περιεγερθεὶς, 226, 14.
Περιεκτικός, 329, 8.
Περιέργως ἔχειν, 460, 1.
Περιεσταλμένως, 229, 12.
Περιμαχήτως, 407, 4.
Περίμετρον, 330, 11.
Περιορίζειν : περιωρισμέναι ἀρχαὶ, 209, 3.
Περιῤῥήγνυσθαι, 508, 1.
Περισύγκριτος, 486, 7.
Περισφαιροῦν : περισφαιρωκώς, 194, 13.
Πεφυλαγμένως, 177, 13-14.
Πίλησις, 19, 2.
Πίστει προσφέρεσθαι, 420, 6.
Πλάκαι pro πλάκες, 29, 15.
Πλανῆτις, 404, 3.
Πλατὺ ὀστοῦν, 254, 12.
Πλήρωμα, 168, 7.
Πνεῦμα pro πνευματικὴ οὐσία, 507, 12.
Πολύκαρπος, 170, 3.
Πολυκτηδών, 405, 4.
Πολυμάθεια, 225, 1.
Πολυούσιος, 347, 7.
Πολυπήμων, 215, 14.
Πολυποίκιλος, 401, 14.
Πολύπλυχος, 405, 4.
Πολυσπέρματος, 180, 12.
Πολυσύστατος, 347, 5.
Πολυσχιδής, 162, 16.
Πολυχρώματος, 347, 3.
Πόντος τῶν γραμμάτων, 313, 6.
Πόῤῥωθεν ὀρθιον, 109, 12.
Πραγματεία τραπεζιτική, 436, 15.
Πράγματος μουσικοῦ φιλητής, 91, 11.
Πρίαπος ὁ πρίν τι εἶναι ποιήσας, 237, 14.
Πριοποιεῖν, 237, 14-15.
Προαρχή, 300, 5.
Προάστειος, 192, 9.
Προβαλεῖν εὐπόρησε, 282, 2.
Προβεβουλευμένα (τὰ), 349, 9.
Προβλητικός, 284, 5.
Προβολή, 301, 11.

Προγνωστικός, 23, 12.
Προεχεῖς (οἱ), 353, 1.
Προηγουμένως, 240, 8.
Προθαυμάζειν, 429, 5.
Προκρίνειν, 114, 4.
Προλογίζεσθαι, 364, 11.
Προλογισμός, 493, 5.
Προμεριμνᾶν : προμεριμνηθείς, 325, 10-11; προμεμεριμνημένα(τὰ), 415, 17.
Πρὸς ἃ ἥδετο (pro πρὸς χάριν) ὁμιλεῖν, 441, 9.
Προσαναπαραχθῆναι, 427, 5.
Προσελήναιον, 143, 3.
Προσμίμημα, 110, 1.
Προσοικονομεῖν, 373, 8-9.
Προσοφίζομαι, 408, 8.
Προσπλέκεσθαι, 236, 8.
Προσφάγιον, 458, 9.
Προσφίγγεσθαι, 336, 2.
Προϋποθέσθαι, 336, 6.
Προφέρεσθαι : προενεγκάμενα, 242, 14.
Πρωτοκάμαρος, 195, 12.
Πρωτοστατεῖν cum gen. 6, 16.
Πρωτοστάτης, 6, 6.
Πυθαγορίζειν, 276, 4.
Πύλαι τοῦ ἤπατος, 254, 12.
Πυρίδιον, 29, 4.

P

Ῥαγοειδής, 405, 4-5.
Ῥαδινάκη, 223, 10.
Ῥητίνη Φορυκτή, 105, 13.
Ῥαφανοφαγία, 420, 13.
Ῥάχις, 254, 14.
Ῥέμβεσθαι, 6, 2.
Ῥέω : ῥερευκέναι, 205, 10; ῥυέν, 131, 15.
Ῥίζης ἀσυστάτου καὶ πανουργίας ἀναπλέου μαθηταί, 76, 11.
Ῥιζοβολεῖν, 127, 12.
Ῥύσις, 132, 1.

Σ

Σαρκοῦσθαι, 143, 9.
Σάρον, 277, 9.
Σεληνιακός, 72, 6.
Σεμνυνόμενοι (οἱ) δίκαιοι, 422, 10.
Σημαντικός, 403, 6.
Σιγηρός, 92, 2.
Σιδηραγωγεῖν, 111, 8.
Σκαλίς, 463, 10.
Σκαρίζειν, 368, 5.
Σκληρύνεσθαι, 435, 9.
Σπινθὴρ ζωῆς, 368, 6.
Στάσεις νόσων, 231, 12.
Στόμιον τῆς παρεγκεφαλίδος, 135, 8.
Στρατηγοῦντες (οἱ), 522, 6.
Στρωματόδεσμον, 277, 1.
Συγγένεια ἀριθμοῦ, 115, 12.
Συγγενν̃ᾶσθαι, 44, 6.
Συγκατασπείρειν, 324, 7.
Συγκατλύειν : συνεκάτλυσαν, 137, 11.
Συγκληρονόμος Χριστοῦ, 523, 5.
Σύγκριμα, 482, 7.
Συγχωρητής, 91, 10.
Συζυγίαι, 135, 16.
Συλαγωγεῖν, 246, 10.
Συμμετρία ἐπῶν, 112, 9.
Συμπαίκτης, 107, 6.
Συμπαρεῖναι, 303, 10-11.
Συμπεριλαμβάνειν : συμπεριληφθέντες, 21, 16.
Συμπεριπλέκεσθαι, 231, 4.
Συμπεριφέρεσθαι, 22, 2.
Συμφωνεῖν περὶ τοῦ Θεοῦ, 113, 10.
Συναγόμενα (τὰ), 457, 10.
Συναγωνιστὴς τῶν κακῶν, 426, 4.
Συναίρεσθαι, 217, 4.
Συναιρεσιώτης, 462, 2.
Συνδιαφθείρεσθαι, 251, 3.
Συνενοῦσθαι : συνηνῶσθαι, 221, 2.
Συνεξάπλεσθαι, 362, 2.
Συνεπακολουθεῖν, 312, 6-7.
Συνεστιαθῆ (πρὶν), 460, 13.
Συνηγορεῖσθαι, *passivum*, 418, 9.
Σύννομον ἄστρον, 276, 8.
Σύνοδος, 228, 12.
Συνυπάρχειν, 321, 1.
Σύριγμα, 215, 10.
Συριγμός, 194, 7.
Συρικτάς, *dor.* 174, 9.
Σφετέρισμα, 345, 3.
Σχεδίασμα, 520, 6.
Σχίσμα, 296, 2-3.

T

Ταρταροῦχος, 523, 1.
Τασσόμενος τὸ αὐτῷ ἀκίνδυνον, 440, 11.
Τεκνοποιοῦσθαι, 456, 6.
Τέλειος, 226, 4.
Τελεσθείς, initiatus, 225, 16.
Τερατολογεῖν, 52, 5.
Τετράγωνοι ὀφθαλμοί, 86, 3.

Τετρακτύς, 133, 6.
Τετραπλασιάζεσθαι, 321, 5.
Τέχνη θανάτου, 438, 11.
Τεχνολογεῖν, 192, 11.
Τιθήνη, 32, 8.
Τοπάρχαι, 192, 8.
Τραχηλιώτης, 88, 7.
Τριακοντώνυμος, 330, 5.
Τριγένεια, 40, 8.
Τριγενής, 401, 9.
Τριδύναμος, 186, 12.
Τριετία, 466, 14.
Τριπόθητος, 176, 10.
Τρισώματος, 482, 5.
Τριφυής, 482, 5.
Τροπικά (τὰ), 189, 9.
Τυφωνικός, 194, 11.

Υ

Ὑδατόχρους, 199, 6.
Ὕδωρ ὄχημα τροφῆς, 371, 7.
Ὕλη βιβλίων, 25, 10.
Ὑλικός, 20, 14.
Ὑπερδόκιμος, 308, 8.
Ὑπερκόσμιος, 146, 5.
Ὑπέρογκος, 158, 9.
Ὑποβεβηκότες ἄγγελοι, 385, 2.
Ὑπόγλαυκος, 88, 1.
Ὑπόδουλος, 91, 4.
Ὑπόπλασμα, 383, 8.
Ὑποποίκιλος, 88, 2.
Ὑπόπλεος, 129, 9.
Ὑπόσλασις, 21, 12.
Ὑποσλατικός, 338, 12.
Ὑπόσλατος, 207, 3; οὐσία, 289, 3.
Ὑποσύμβολος, 276, 13.
Ὑποσύρεσθαι : ὑποσεσύρθαι, 495, 15.
Ὑποφάλακρος, 88, 8.
Ὑσλέρημα, 286, 8.
Ὑσλερήσας (ὁ) λόγος, 316, 11.

Φ

Φαεσφόρος, 108, 2.
Φαίνειν : πεφηνέναι, 317, 13.
Φακός, 181, 9.
Φανερός, 242, 13.
Φάος ῥυέν, 219, 5, 6.
Φιλάλληλος, 469, 2.
Φίλαυτος, 469, 2.
Φιλαρχεῖν, 265, 2.
Φόρεμα, 451, 12; 452, 6.
Φρεναπατᾶν, 66, 2.
Φυλοκρινεῖν, 365, 13.
Φύσιν (κατὰ) ἔχειν, 357, 9.
Φωλεύειν, 222, 7.

Χ

Χαίρειν : χαιρέτω δὲ τὸ νῦν, 227, 13, 14.
Χαρακτηρίζεσθαι, 152, 9.
Χαριτήσια, 387, 1.
Χλοερός, 171, 1.
Χρησμοδοσία, 97, 14.
Χρωμάτων πληθύς, 491, 3.
Χωρεῖν : κεχωρηκέναι, 390, 12.
Χωρισμοὶ γάμων, 233, 8.

Ψ

Ψηφισλής, 87, 7.
Ψυχαγωγός, 142, 11.
Ψυχαὶ αἱ ἰδέαι καλοῦνται ὅτι ἀποψυγεῖσαι τῶν ἄνω διατελοῦσι, 403, 17.
Ψυχὴ εὔτονος, 385, 4.
Ψυχικός, 169, 5.
Ψυχοπομπός, 152, 12.

Ω

Ὡρισμένως, 60, 2.

INDEX NOMINUM.

A

Aaron, 352.
Abderita, 27.
Abel, 201, 217.
Abraham, 217, 293, 297, 353, 509, 510.
Abrasax, 361.
Academia, 45.
Acamoth, 228, 490, 494.
Acembes, Ademes, Celbes, Carystius, 54, 190, 481.
Achilles, 82, 83, 196.
Adam, 123, 124, 125, 143, 161, 217, 230, 234, 238, 295, 357, 416.
Adamas, 139, 143, 155, 157, 158, 163, 171, 480.
Adamna, 177.
Adiabeni, 512.
Admetus, 195.
Adoneus, 228, 498.
Adonis, 145, 176.
Adrastia, 37.
Ægyptii, 13, 94, 114, 143, 151, 152, 200, 268, 333, 367, 388, 414, 454, 474, 511, 512, 513, 514, 522.
Ægyptus, 27, 131, 143, 149, 156, 177, 200, 201, 367, 466, 499, 503, 510.
Æmonii, 177.
Æolus, 195.
Æsculapius, 101, 102.
Æthalides, 11.
Æther, 50, 477.
Æthiopes, 513, 522.
Æthiopia, 179.
Æthiops, 64.
Æthusa, 195.
Agamemnon, 78.
Agathyrsus, 227.
Agave, 196.
Agrigentum, 380.
Ajax, 82, 84.
Alalcomeneus, 142.
Alcibiades, 446, 450, 454.
Alcyoneus, 143.
Alexander (Paris), 82, 196.
Alexander (rex Macedonum), 47, 63.
Amen, 228, 494.
Ampea (urbs) 223.
Amphora, signum cœleste, 279.
Amymone, 197.
Anacreon, 160.
Anactorius, 171, 172.
Anaxagoras, 1, 23, 479.
Anaxagoras Clazomenius, 20, 479.
Anaximander, 1, 16, 476.
Anaximenes, 1, 18, 20.
Andromeda, 129, 130.
Andronicus Peripat. 220.
Anguitenens, 125, 204.
Antiochia Syriæ, 369.
Antitheses Marcionis, 393.
Antium, 441.
Aoæ, 195.
Apamea Syriæ, 446.
Apelles hæreticus, 334, 398, 502.
Aphraxad, 511.
Apollo, 101.
Apollodorus, 23.
Apollonius, 69, 71,
Apsethus (Psaphon), 244, 245, 260.
Aquarius, signum Zodiaci, 64, 91, 279.
Ararat, 512.
Aratus, 65, 120, 121, 123, 125, 126, 127.
Arcadia, 143.
Archelaus, 1, 2, 23, 25, 31.
Archimedes, 69, 70, 71, 72, 74.
Archippus, 13.
Archon Magnus, 353, 355, 357, 359, 360, 363, 364, 365, 366, 492, 493.
Arcti, 122.

Arctos major, 126.
Ariel, 195.
Aries, signum Zodiaci, 85, 129, 189, 190, 279.
Aristarchus Samius, 69.
Aristoteles, 2, 16, 39, 40, 247, 333, 336, 337, 338, 339, 341, 342, 343, 345, 346, 349, 350, 355, 478.
Aristoxenus musicus, 11.
Arsinoe, 195.
Asclepiades, 479.
Asia, 522.
Assyrii, 143, 145, 148, 176, 522.
Asteropæus, 83.
Astrampsychus, 196.
Athamas, 196.
Athenæ, 39.
Athenienses, 171.
Attica, 218.
Attis, 145, 146, 171, 176, 177, 196.
Augias, 240.
Autonoe, 196.
Axionicus, 296.

B

Babel, 228, 233, 236, 495, 496.
Babylon, 27, 181.
Babylonii, 114, 474.
Bacchus, 177, 218.
Bardesanes, 296, 382.
Baruch angelus, 228, 229, 234, 235, 237, 238, 494, 495, 496.
Baruch, Justini liber, 226, 238, 240.
Basilides, 332, 333, 334, 336, 343, 344, 345, 347, 348, 349, 353, 355, 356, 357, 359, 360, 361, 362, 363, 364, 365, 367, 490, 491, 492, 493.
Beelzebud, 291, 292.
Bel, 228, 495.
Belias, 228.
Beliel, 455.
Bena, 196.
Benjamin, 159.
Berosus, 196.
Bœotii, 142.
Bombo, 108.
Bramanes, 2, 45, 46, 47, 48.
Brimo, 171.
Bumegas, 196.
Buzyges, 196.

C

Caath, 510.
Cabirus, 143.
Cæsar. (Vide Commodus et Tiberius.)
Caiani, 422.
Cain, 201, 217.
Cainan, 511.
Calanus, 47.
Calliope, 383.
Callistiani, 446.
Callistus, 424, 426, 434, 435, 436, 437, 438, 439, 440, 441, 443, 446, 447, 448, 507.
Cana, 160.
Canaan. (Vide Chanaan.)
Cancer, signum Zodiaci, 93, 129, 190, 279.
Canis, signum cœleste, 127, 128, 195.
Capaneus, 196.
Capricornus, signum Zodiaci, 91, 190.
Capra seu Caper, signum Zodiaci, 129, 279.
Carcamenos, 229, 495.
Carphacasemeocheir, 195.
Carpocrates, 333, 385, 389.
Carpophorus, 436, 437, 438, 441.
Cassiopeia, 129.
Cataphryges, 396.
Cavithan, 229.
Caulacau, 158.
Celbes, Acembes, Ademes, Carystius, 190.
Celeus, 196, 218.
Celtæ, 2, 13, 48, 522.
Cepheus, 128, 129, 130, 194.
Cephisis palus, 142.
Cerdon, 334, 501.
Ceres, 196, 218, 398.
Cerinthus, 333, 383, 389, 390, 503, 504,
Cetos (τὸ κῆτος), 129.
Chaldæi, 54, 55, 56, 57, 59, 60, 61, 62, 63, 65, 188, 189, 190, 511, 512, 513, 514. 515.
Chaldaica ars, 66, 474.
Cham, 217, 512, 513.
Chanaan, 513.
Chananæi, 513.
Chanaanitis terra, 510.
Chaos, 50, 193, 497.
Charra, 509.
Charybdis, 335.
Chorzar, 194.
Christus, 141, 149, 160 et passim.

Chrysippus, 1, 41.
Chus, 513.
Circe, 256.
Cleomenes, 424, 425, 426, 434, 435, 506.
Cleopatra, 195.
Cœus, 51.
Colarbasus, 76, 242, 352.
Commodus, imper. 436, 439.
Condy, poculum, 159.
Core, seu Proserpina, 145.
Corona, signum cœleste, 123, 124, 125, 126, 204.
Corybantes, 143.
Corybas, 162, 177.
Creius, sive Crius, 51.
Crœsus, 8.
Cronos, 194, 195, 199.
Croton Italiæ, 13.
Curetes, 142, 143, 177, 195, 196.
Cyclopes, 51, 335.
Cycnus, sidus, 129.
Cyllene, 161.
Cyllenius, 152.
Cynosura, 127.
Cynosuris, 126.
Cyrus, rex Persarum, 28.

D

Damasippus, 27.
Danae, 238.
Danaides, 196.
Dandamis, 47.
David, 181, 320, 418.
Democritus Abderita, 1, 27, 479.
Deucalion, 511.
Dialectici, 1, 7.
Diana, 102.
Diaulus, 143.
Didyma, 195.
Diodorus Eretriensis, 11.
Diogenes, 338.
Dionysius tyrannus, 298.
Dionysius, ejus pater, 298.
Dis, 371.
Docetæ, 395, 396, 397, 398, 405, 406, 407, 408, 496, 498.
Doris, 298.
Draco, signum cœleste, 122, 123, 125, 204.
Druidæ, 2, 13, 48.

E

Ebion, 390.
Ebionæi, 334, 504.
Eccabbacara, 195.
Ecphantus, 1, 30.
Edem, 178, 179, 201, 228, 229, 230, 231, 232, 234, 235, 236, 237, 238, 240, 254, 255, 492, 495.
Elchasai, 424, 446, 447, 450, 451, 454.
Elchasaitæ, 508.
Eleusinia mysteria, 171, 172, 218.
Eleusis, 143, 171, 172, 218.
Elias, 404.
Elohim, 228, 229, 230, 231, 232, 233, 235, 236, 237, 238, 239, 240, 257, 494, 495.
Empedocles, 1, 14, 15, 218, 276, 333, 334, 370, 371, 372, 373, 374, 375, 376, 377, 378, 379, 380, 381, 382, 383, 477, 478.
Enceladus, 196.
Encratitæ, 397, 421.
Endymion, 145, 146, 197.
Epicurus, 2, 43, 44, 479.
Epidaurus, 102.
Epigonus, 425, 506.
Epiphanes Valentinianus, 302.
Erebus, 50.
Erichthonius, 196.
Eros, 196.
Erythea, 226.
Esaddæus angelus, 228, 494.
Esaü, 202.
Esseni, 456, 466, 467.
Eubœa, 64.
Euno, 195.
Euphorbus, 11, 15, 83.
Euphrates, fl. 179, 181, 231.
Euphrates Peraticus, 54, 190, 481.
Euripides, 477.
Europa, 522.
Eurystratus, 18.
Eva, 87, 201, 203, 217, 230, 234.
Evangelium sec. Thomam, 148; secundum Ægyptios, 144.

F

Furiæ, 276.
Fuscianus, 436, 438, 439.

G

Gabriel, 227, 324, 404.

Galilæa, 160.
Ganymedes, 197, 238.
Gelonus, 227.
Gemini, signum Zodiaci, 86, 190, 279.
Geon, 179, 230.
Geryones, 140, 159, 226.
Gigantes, 51, 143.
Gittenum Samariæ, 243.
Glaucus, 194.
Gnostici, 334.
Gorgo, 108.
Gymnosophistæ, 396.

H

Hædus, signum cœleste, 129.
Hæmonii, 177.
Hæmus, 162.
Heber, 510, 511.
Hebræi, 511.
Hecate, 107.
Hector, 78, 79, 82, 83.
Hegesibulus, 20.
Helena, 263, 264, 265, 266.
Helice, sidus, 186.
Heracleon, 242, 279, 296.
Heraclides Ponticus, 479.
Heraclitus, 1, 15, 200, 246, 424, 425, 426, 427, 429, 430, 433, 434, 476.
Hercules, 226, 227, 236, 240, 496.
Herculeus lapis, 180, 222.
Hermes, 124, 152.
Hermogenes, 396, 417, 418, 508.
Hermotimus, 11.
Hero, 197.
Herodes, 186, 201, 236, 496.
Herodotus, 127, 139, 201, 223, 226, 227.
Hesiodus, 2, 49, 430.
Hesperides, 197.
Hevilat, 178.
Hierusalem, 293.
Hierusalem cœlestis, 290, 292.
Hipparchus, 71.
Hippasus, 476.
Hippocrates, 149.
Hippon, 1, 31.
Homerus, 155, 157, 218, 429, 477.
Horus, 330.
Hyacinthus, 440.
Hyperion, 51.

I

Ialdabaoth, 153.
Iaonia, 102.
Iaonius, 102.
Iarbas, 143.
Icarius, 197.
Ida, mons Phrygiæ, 143.
Idæi, 142, 143.
Idæus, 177.
Ilium, 15.
Indi, 2, 27, 46.
Inferi, 35, 44.
Ino, 196.
Iones, 513.
Irenæus, 308, 332; ab eo noster sæpe mutuatur, 302, 306 et sqq. usque ad 330, 367, 368, 385, 386, 388, 489, 416.
Isaac, 217, 297, 358, 510.
Isidorus hæreticus, 344, 345.
Isis, 149, 151, 195.
Israel, 157, 163, 202, 235, 248.
Italia, 13, 296.

J

Jacob, 202, 217, 297, 358, 510.
Jacobus, 141, 164, 480.
Japetus, 51, 194.
Japhet, 217, 512, 513.
Jason, 197.
Javan, 513.
Jeremias, 170.
Jesus. (Vide Christus, 140 et passim.)
Joannes, 392.
Job, 122.
Jordanes, 157, 159, 455, 390, 406.
Joseph, 202, 236, 385, 388, 496.
Josephus Flavius, a quo noster mutuatur, 456, 457, 458, 459, 460, 461, 462, 463, 464, 466, 467, 468.
Jothor, 158.
Juda, 248, 509, 510.
Judæa, 265, 509.
Judæi, 265, 334, 368, 369, 385, 389, 424, 438, 439, 445, 449, 469, 472, 509, 510.
Juno, 371, 478.
Jupiter, 4, 34, 49, 74, 75, 129, 143, 176, 266, 371, 477.
Jupiter, sidus, 70, 129.
Justinus, hæreticus, 224,

225, 227, 228, 240, 416, 494, 496. Justini liber inscriptus Baruch. (Cf. Baruch, 226.)

L

Laius, 196.
Lathen, 229, 495.
Latini, 522.
Leander, 197.
Leda, 197, 238.
Lemnos, 113.
Leo, signum Zodiaci, 64, 88, 93, 129, 279.
Leucas Petra, 156.
Leucippus, 1, 26.
Levi, 510.
Leviticum, 257.
Libra, signum cœleste, 89, 190, 279.
Libya, 244, 245, 260, 522.
Libyes, 143, 244, 245, 513, 522.
Linus, 137, 218.
Lucianus, hæreticus, 334, 392.
Luna, 108, 109, 146.
Lyceum, 40, 41.
Lyra, signum cœleste, 123, 124, 125, 204.
Lysis, 13.

M

Madiam, 158.
Magi, 305 et passim.
Marathon, 64.
Marcia, 439, 444.
Marcion, 333, 334, 369, 380, 381, 382, 383, 384, 396, 416, 500, 501, 503.
Marcionistæ, 384.
Marcus, hæreticus, 304, 305, 309, 313, 314, 315, 333, 380.
Maria, 140, 236, 295, 296, 297, 298, 324, 362, 388, 405, 495, 496, 497, 503, 504.
Mariam, 158.
Mariamna vel Mariamma, 141, 481.
Mars, sidus, 70, 74.
Mater magna, 177.
Mathematici, 76.
Maximilla, 396, 419, 505.
Medea, 195.
Megara, 39.
Melchisedech, 391, 505.
Meleager, 196.
Melicertes, 194.
Melitum, 29.
Menander, 333, 367.
Menas, 196.
Menelaus, 82, 83.
Mercurius, signum cœleste, 69, 71, 74.
Mercurius (deus), 152, 153, 160, 196.
Mesopotamia, 164, 509, 510.
Mesraïm, 513.
Meton, 380.
Metrodorus, 29.
Michael, 228, 496.
Minerva, 266.
Misyr, 196.
Mnemosyne, 49-51.
Monoïmus, 396, 408, 412, 413, 415, 416, 498, 499, 500.
Montanus, 396, 420, 504, 505.
Moyses, 123, 168, 200, 201, 202, 205, 217, 229, 230, 231, 235, 246, 252, 254, 255, 256, 262, 284, 290, 297, 318, 332, 348, 357, 392, 393, 399, 402, 403, 412, 413, 414, 455, 469, 495, 498, 499, 504, 519.
Mormo, 108.
Musæ, 49, 383.
Musæus, 137, 218.
Mygdon vel Mygdone, 196.

N

Naas, 178, 228, 229, 233, 234, 235, 238, 240, 496.
Naasseni, 137, 138, 139, 140, 146, 147, 178, 184, 185, 480.
Nabuchodonosor, 247.
Nachor, 510.
Narcissus, 196.
Nazareth, 236.
Nebrod, 202.
Nebroe, 194.
Neptunus, 194.
Nicolaus, 392.
Nilus, 143.
Noachus, 444, 510, 512.
Nochaitæ, 422.
Noetiani, 420, 423, 506.
Noetus, 424, 425, 433, 506.
Nox, 50.
Nymphæ, 50.

O

Oannes, 143.

Oceanus, 51, 156, 409, 477.
Ocellus Lucanus, 478.
OEnone, 196.
Ogyges, 511.
Olympias, 195.
Olympus, 49, 50.
Omphale, 196, 236, 496.
Ophitæ, 422.
Orcus, 130.
Orpheus, 137, 218, Orphei Bacchica, 218.
Orthomenes, 28.
Osiris, 149, 151, 177, 195.
Ostanes, 196.

P

Palæstina, 509.
Pallene (*cod.* Phellene), 143.
Pan, 177.
Pappas, 165, 177.
Parcæ, 196.
Paris. (Vide Alexander, 82, 196.)
Parmenides, 1, 26.
Paros, 29.
Parthi, 453.
Parthia, 447.
Pascha, 396, 413, 414, 418.
Patroclus, 79, 80, 81.
Paulus, 148, 166, 386, 393, 421, 422.
Pelasgus, 43.
Peliades, 196.
Peloponnesus, 22.
Penelope, 153.
Peratæ, 137, 190, 192, 193, 198, 481, 483.
Pergamus, 102.
Peripatetici, 41.
Persæ, 114, 129, 223.
Persephone. (Vide Proserpina, 102.)
Perseus, 129.
Petosiris, 196.
Petrus apostolus, 267, 386.
Phædon Platonis, 350.
Phaleg, 510.
Phaneroseis, 393, 502.
Pharao, 229, 495.
Pharisæi, 456, 468, 469.
Phellene, vide Pallene.
Philumena, 393, 502.
Phison, 179, 231.
Phlegon, 196.
Phlegræus, 143.
Phlius, Atticæ, 218.
Phlya, 219.
Phœbe, 51.
Phœbea musa, 177.
Phœnices, 126, 170.
Pœnicia, 170.
Phren, 94, 95.
Phryges, 148, 149, 162, 164, 166, 168, 169, 170, 171, 173, 174, 177, 418, 505.
Phrygii, 143.
Phud, 513,
Physici, 1, 7.
Pieria, 49.
Pilatus, 388.
Pisces, signum Zodiaci, 92, 190, 279.
Plato, 2, 23, 31, 32, 38, 40, 71, 72, 242, 247, 268, 269, 275, 279, 298, 300, 350, 454, 477.
Plutarchus, 219.
Pluto, 478.
Pœcile, 41.
Polydeuces, seu Pollux, 82.
Polycrates, 8.
Porticus, 304.
Portus Ostiensis, 437.
Praxiades, 16.
Praxidica, 196.
Prepon, 382.
Priamus, 196.
Priapus, 237.
Priscilla, 396, 419, 505.
Proastei, 192, 197, 199.
Procne, 196.
Prometheus, 194.
Propator, 320.
Proserpina, 102, 145, 172, 218.
Proteus, 169.
Psaphon, vide Apsethus.
Ptolemæus, astron. 75.
Ptolemæus, filius Arsinoes, 195.
Ptolemæus, hæret. 242, 279, 296, 302, 303.
Pyrrhon, 1, 45.
Pyrrhonii, 45.
Pyrrhus, 11.
Pythagoras, 1, 8, 10, 11, 13, 15, 16, 18, 131, 133, 268, 269, 270, 271, 275, 276, 277, 279, 416, 466.
Pythagorei, 1, 12, 13, 76, 272, 273, 274, 275, 278, 280, 292.
Pythagorica dogmata, 242, 268, 280, 298, 325, 349, 449.
Pythagorici, 12, 189,

279. Pythagorici numeri, 76 242.
Pythagoristæ, 13.

Q

Quartadecimani, 418.

R

Rachel, 170.
Ragavus, 510.
Raphaël, 196.
Raria, 143.
Rhea, 51, 146, 196, 276.
Roma, 267, 425, 438, 440, 447.
Romani, 438.
Rubrum mare, 126, 156, 200, 256.

S

Sabaoth, 248.
Sabellius, hæreticus, 435, 441, 442, 443.
Sadducæi, 456, 468, 469, 470.
Saël, 228, 495.
Sagittarius, signum Zodiaci, 90, 190, 279.
Sala, 511.
Salamis, 64.
Samaria, 243, 266.
Samothraces, 161, 177.
Sardinia, 439, 440.
Sarpedon, 81.
Sarug, 510.
Satan, Satanas, 228, 369, 378, 495.
Saturnilus, 333, 367, 368, 369.
Saturnus, 51, 75, 176.
Saturnus, signum cœleste, 70.
Saül, 181.
Saulasau, 158.
Scorpion, 90, 279.
Scylla, 335.
Scytha, 227.
Scythia, 226.
Secundus, 242.
Selene (Luna), 108, 109, 146.
Sem, 217, 511, 512, 513.
Sepphora, 158.
Seres Parthiæ, 447.
Serpens, 178, 203, 207, 217.
Seth, 217, 223.
Sethiani, 137, 209, 219, 220, 223, 224, 483, 485, 487.
Sextus Empiricus, a quo noster mutuatur, 53, 54, 55, 56, 57, 58, 59, 60, 61, 62, 63, 64, 65, 66, 475, 476, 477, 478.
Sibylla, 199.
Sicarii, 464.
Sicilia, 380.
Siculum mare, 335.
Sidonii, 126.
Simon, hæreticus, 132, 134, 136, 241, 242, 243, 244, 245, 246, 247, 249, 252, 253, 256, 258, 260, 261, 262, 263, 264, 266, 267, 487, 488, 489.
Sina, 455.
Sion, 155.
Sirenes, 335.
Smyrnus, 425.
Sobiaï, 292.
Soclan, 195.
Socrates, 2, 16, 23, 31, 300, 338, 396.
Socratica fabula, 274.
Solon, 454.
Stesichorus, 263.
Stoici, 2, 14, 42.
Styx, 199.
Suriel, 196.
Syracusæ, 29.
Syria, 367, 447.

T

Tagabena, fluvius, 46.
Tartarus, 102, 194, 522, 523.
Tatianus, hæreticus, 639, 316, 500.
Taurus, signum Zodiaci, 86, 189, 279.
Tellus, 50.
Terra, 34.
Tethys, 477.
Thalassa, 194.
Thales, 1, 7, 15, 16, 25, 178, 454, 476.
Tharres, 510.
Themis, 51.
Theodotiani, 391.
Theodotus, 334, 424, 505, 508.
Theodotus (alius), 391, 505.
Theodotus (Byzantinus), 390, 391, 504.
Theophrastus, 415.
Thetis, 197.
Thetys, 51.
Thias, 52.
Thomas, 148.
Thraces, 162.
Thrasymedes, 243.

Thratta, 8.
Tiberius Cæsar, 383.
Tigris, 172, 223, 231.
Timæus Platonis, 268, 269.
Tithonus, 197.
Toparchæ, 292.
Trajanus, 447, 453.
Tricca, 102.
Triptolemus, 196, 218.
Trismegistus, 196.
Troja, 64, 263.
Tropica, 190.
Tydeus, 196.
Typhonica, 194.
Tyrus Phœniciæ, 263.

U

U, 195.
Uo, 195.
Uoab, 195.
Ulysses, 82, 84, 335.
Ursa, signum cœleste, 122, 126, 129.

V

Valentinus, 134, 136, 242, 267, 268, 279, 280, 284, 285, 291, 293, 297, 300, 301, 309, 330, 332, 396, 416, 489, 500.
Venus, 145, 146, 233, 236, 496.
Venus, signum cœleste, 69, 71, 73.
Victor, 440, 441.
Virgo, signum Zodiaci, 64, 65, 89, 93, 190.
Vulcanus, 196.

X

Xenophanes, 1, 28, 29, 476, 477.

Z

Zamolxis, 13, 48.
Zarathas, 12, 270.
Zeesar, 158, 159.
Zelotæ, 464.
Zenon, 2, 26, 41,
Zephyrinus, 425, 435, 441.
Zodarium, 196.
Zodiacus, 70, 189, 329, 330.
Zoroastres, 196.

INDEX LOCORUM SCRIPTURÆ SACRÆ.

Gen. I, 1. — 402, 16.
Gen. I, 2. — 252, 15-16.
Gen. I, 2. — 284, 8.
Gen. I, 3. — 348, 10.
Gen. I, 3-6. — 193, 4.
Gen. I, 4, 5, 7. — 402, 10.
Gen. I, 7. — 180, 2.
Gen. I, 11. — 284, 8.
Gen. I, 14. — 284, 3.
Gen. I, 26. — 368, 2-3.
Gen. I, 28. — 230, 9-10.
Gen. II, 2. — 252, 4-6.
Gen. II, 7. — 253, 5-7.
Gen. II, 7. — 293, 5-8.
Gen. II, 8. — 229, 5-6.
Gen. II, 10. — 178, 14.
Gen. II, 11, 14. — 179, 4-14.
Gen. II, 16-17. — 217, 11-13.
Gen. II, 17-29. — 234, 4-5.
Gen. III, 19. — 296, 12.
Gen. IV, 8. — 201, 13-15.
Gen. X, 9. — 202, 6.
Gen. X, 21. — 510, 12.
Gen. XII, 1. — 217, 11-13.
Gen. XV, 15. — 201, 8.
Gen. XXVII, 1. — 202, 3.
Gen. XXVIII, 7, 17. — 164, 11-12.
Gen. XXXIII, 10. — 202, 4-5.
Gen. XXXVII, 3, 28. — 201, 17.
Gen. XLIV, 2-5. — 159, 12.
Exod. III, 2. — 403, 1-2.
Exod. IV, 2-4. — 201, 6.
Exod. VI, 2-3. — 358, 3.
Exod. VII, 9, 13. — 201, 6.
Exod. VII. — 412, 9.
Exod. XII, 3. — 413, 9.
Exod. XII, 18, 19. — 414, 3.
Exod. XV, 27. — 193, 11.
Exod. XX, 13, 15. — 217, 16-17.
Exod. XXXIII, 3. — 284, 10-11.
Deut. IV, 24. — 246, 5-6.
Deut. IV, 35. — 291, 9-10.
Deut. V, 17. — 217, 16-17.
Deut. V, 22. — 399, 5.
Deut. IX, 3. — 290, 3.
Deut. XXXI, 20. — 168, 3-4.
Deut. XXXIII, 17. — 178, 11-12.
Samuel, X, 1. — 181, 9.
Samuel, XVI, 13. — 181, 8-9.
Job, I, 7. — 122, 6.
Job, II, 9. — 404, 3-4.
Job, IX, 7. — 193, 11; 194, 1.
Job, XL, 27. — 164, 5.
Psalm. II, 9. — 153, 13.
Psalm. VIII, 2. — 320, 10.
Psalm. XVIII, 4. — 175, 14.
Psalm. XVIII, 6. — 418, 9-10.
Psalm. XXI, 7. — 163, 16.
Psalm. XXI, 7. — 164, 1-2.
Psalm. XXI, 21, 22. — 163, 1.
Psalm. XXIII, 7, 9. — 163, 13.
Psalm. XXIII, 8. — 164, 2-3.
Psalm. XXIII, 8. — 163, 15.
Psalm. XXIII, 10. — 164, 2-3.
Psalm. XXVIII, 3. — 162, 14-15.
Psalm. XXVIII, 10. — 162, 14.
Psalm. XXIX, 3. — 214, 9.

Psalm. XXIX, 3. — 486, 10.
Psalm. XXXI, 5. — 360, 5-6.
Psalm. XXXIV, 17. — 163, 1.
Psalm. LI, 11. — 360, 5-6.
Psalm. LXXXII, 6. — 156, 10.
Psalm. CIX, 1. — 232, 13.
Psalm. CIX, 4. — 226, 1-2.
Psalm. CIX, 4. — 239, 4.
Psalm. CX, 10. — 289, 7.
Psalm. CXVII, 19-20. — 232, 7.
Psalm. CXVIII, 22. — 115, 1.
Psalm. CXXXII, 2. — 352, 6-7.
Prov. I, 7. — 289, 7.
Prov. I, 7. — 359, 11-12.
Prov. III, 30. — 523, 12.
Prov. VIII, 22. — 252, 11.
Prov. XXIV, 16. — 150, 6-7.
Ecclesiast. XXIV, 14. — 252, 11.
Is. I, 2. — 238, 10-11.
Is. I, 2. — 251, 10.
Is. I, 3. — 238, 14.
Is. II, 4. — 258, 2.
Is. V, 7. — 248, 10.
Is. XXVIII, 10. — 158, 9-10.
Is. XXVIII, 16. — 155, 1.
Is. XL, 6. — 414, 14.
Is. XL, 15. — 181, 3.
Is. XLI, 8. — 163, 3.
Is. XLIII, 1, 2. — 163, 3.
Is. XLV, 5. — 291, 9-10.
Is. XLIX, 15. — 163, 10.
Jerem. XVII, 9. — 170, 13.
Jerem. XXXI, 15. — 170, 8-9.
Daniel, II, 45. — 155, 9.
Daniel, IV, 6-9. — 247, 15.
Os. I, 2. — 240, 2.
Matth. II, 1-2. — 364, 9-10.
Matth. III, 10. — 168, 11.
Matth. III, 10. — 258, 6.
Matth. III, 12. — 248, 6.
Matth. V, 15. — 151, 10-11.
Matth. V, 45. — 150-16 et 151, 1.
Matth. V, 48. — 206, 8-9.
Matth. VII, 3-4. — 397, 5.
Matth. VII, 6. — 169, 1-2.
Matth. VII, 11. — 206, 8-9.
Matth. VII, 13. — 164, 13.
Matth. VII, 13. — 172, 7.
Matth. VII, 13-14. — 173, 11.
Matth. VII, 14. — 126, 10.
Matth. VII, 18. — 501, 10.
Matth. VII, 21. — 167, 3-4.
Matth. X, 5. — 224, 5-6.
Matth. X, 27. — 151, 10-11.
Matth. X, 34. — 221, 16-17.
Matth. XI, 14-15. — 404, 5-6.
Matth. XI, 18. — 170, 8-9.
Matth. XIII, 3-8. — 400, 9.
Matth. XIII, 3-9. — 167, 13.
Matth. XIII, 13. — 158, 7.
Matth. XIII, 29. — 444, 10.
Matth. XIII, 31-32. — 175, 12.
Matth. XIII, 44. — 160, 12-14.
Matth. XIII, 31-32. — 175, 12.
Matth. XIII, 44. — 160, 12-14.
Matth. XXI, 19-10. — 398, 6.
Matth. XXI, 31. — 167, 6-7.
Matth. XXIII, 27. — 165, 12-13.
Matth. XXV, 21-23. — 518, 5.
Matth. XXVII, 52-53. — 165, 14.
Marc. IV, 3-8. — 408, 9.
Marc. IV, 3-8. — 400, 3-8.

Marc. IV, 3-9. — 167, 13.
Marc. IV, 31-32. — 175, 12.
Marc. X, 38. — 161, 12.
Marc. XI, 13-14-20-21. — 398, 6.
Luc. I, 26-38. — 324, 2.
Luc. I, 26-28. — 324, 1.
Luc. I, 35. — 295, 8.
Luc. I, 35. — 362, 3.
Luc. III, 9. — 168, 11.
Luc. III, 9. — 258, 2.
Luc. III, 17. — 248, 6.
Luc. VI, 41-42. — 397, 5.
Luc. VIII, 5-8. — 167, 13.
Luc. VIII, 5-8. — 400, 9.
Luc. VIII, 5-8. — 400, 3-8.
Luc. XII, 7. — 398, 6.
Luc. XIII, 6-7. — 398, 6.
Luc. XIII, 19. — 175, 12.
Luc. XVII, 21. — 148, 10.
Luc. XVII, 21. — 160, 12-14.
Luc. XVIII, 19. — 384, 5.
Joan. I, 1 et seq. — 409, 7-8.
Joan. I, 1-4. — 202, 15-16.
Joan. I, 1-4. — 203, 1-2.
Joan. I, 3-4. — 159, 5-7.
Joan. I, 9. — 180, 10-11.
Joan. I, 9. — 348, 15.
Joan. II, 1-11. — 160, 8.
Joan. II, 4. — 364, 9.
Joan. II, 8. — 517, 3.
Joan. III. — 202, 10.
Joan. III, 5-6. — 406, 9.
Joan. III, 6. — 157, 4.
Joan. III, 14. — 202, 10.
Joan. III, 17. — 187, 10-12.
Joan. IV, 10. — 180, 3-4.
Joan. IV, 14. — 239, 11-12.
Joan. IV, 21. — 174, 11.
Joan. V, 37. — 162, 9-10.
Joan. V, 37. — 162, 9-10.
Joan. VI, 44. — 166, 16-17.
Joan. VI, 53. — 161, 10.
Joan. VIII, 44. — 206, 10-11.
Joan. IX, 1. — 180, 9.
Joan. X, 7. — 207, 4.
Joan. X, 8. — 294, 14.
Joan. X, 9. — 164, 13.
Joan. XI, 7. — 519, 1.
Joan. XIV, 11. — 442, 7.
Joan. XIX, 26. — 237, 11.
Act. VIII, 9. — 243, 12.
Act. II, 24. — 216, 11.
B. Pauli Epist. ad. Rom. I, 20-26. — 147, 2.
Rom. I, 27. — 147, 12.
Rom. V, 13-14. — 357, 9-10.
Rom. VIII, 11. — 296, 10-11.
Rom. VIII, 19, 22. — 362, 16.
Rom. VIII, 19, 22. — 363, 1-2.
Rom. VIII, 22. — 357, 5.
Rom. X, 18. — 154, 10 11.
Rom. XIV, 4. — 444, 8-9.
I. Corinth. II, 9. — 225, 12-13.
I. Corinth. II, 9. — 232, 7.
I. Corinth. II, 9. — 239, 9-10.
I. Corinth. II, 13. — 360, 1-2.
I. Corinth. II, 13-14. — 166, 11.
I. Corinth. II, 14. — 294, 7.
I. Corinth. X, 11. — 167, 9.
I. Corinth. XI, 32. — 187, 14.
I. Corinth. XI, 32. — 253, 10.
II. Corinth. XII, 2-4. — 166, 7-10.
II. Corinth. XII, 4. — 361-13.
Galat. III, 19. — 884, 1.
Galat. III, 28. — 146, 12.
Galat. IV, 26. — 156, 12-13.
Galat. V, 2. — 419, 8.
Galat. V, 17. — 230, 5-6.
Galat. VI, 15. — 146, 12.
Coloss. I, 19-11. — 411, 1-2.
Coloss. I, 26. — 294, 15-16.
Coloss. II, 9. — 187, 1.
Coloss. II, 9. — 186, 15.
Coloss. II, 9. — 482, 8-9.

Coloss. II, 11-14-15. — 406, 5.
Ephes. I, 21. — 358, 1-21.
Ephes. II, 17. — 165, 8-9.
Ephes. III, 3-5. — 361, 12.
Ephes. III, 14-18. — 293, 1-6.
Ephes. III, 15. — 155, 4.
Ephes. V, 14. — 154, 4-5.
Philipp. II, 7. — 216, 8.
I. Timoth. IV, 1-5. — 422, 1.
I. Timoth. IV, 3. — 381, 7-8.
Philem. II, 6-7. — 487, 4-5.
Philem. II, 6-7. — 487, 4-5.
I. Petr. I, 24. — 248, 15.
II. Petr. I, 18-19. — 519, 7.
II. Petr. II, 22. — 426, 11-12.
Apocal. II, 6. — 392, 7.

INDEX RERUM.

PROLEGOMENA.

CAPUT PRIMUM.

De codice hujus libri et editionibus..... I

CAPUT II.

Primi Φιλοσοφουμένων libri notitia ex Fabricio (*Bibl. Græc.* lib. V, c. 1, § 9)... VII

CAPUT III.

Posterioris Φιλοσοφουμένων partis notitia..... IX

CAPUT IV.

Disquisitio de criminationibus quibus in nono Φιλοσοφουμένων libro Beatus Callistus impetitur..... XXIV

LIBER PRIMUS.

Quænam placita physicis philosophis, et qui isti; et quænam ethicæ argumenta, et quales ipsi qui ethicam docuerunt; et quæ dialecticæ argumenta, et ipsi quinam dialectici..... 1
Physici: Thales. — Pythagoras. — Empedocles. — Heraclitus. — Anaximander. — Anaximenes. — Anaxagoras. — Archelaus. — Parmenides. — Leucippus. — Democritus. — Xenophanes. — Ecphantus. — Hippon..... 7-31
Ethici: Socrates. — Plato..... 31-39
Dialectici: Aristoteles..... 39-41
Stoici: Chrysippus. — Zenon. — Epicurus..... 41-44
Academici: Pyrrhon..... 44-45
Brachmanes in Indis..... 45-48
Druides in Celtis..... 48
Hesiodus..... 49

LIBER IV.

1. De astrologis et de eorum arte in constituendis horoscopis..... 53-76
2. De mathematicis, et quomodo per numeros, elementa et nomina vaticinari conentur..... 76-84
3. De divinatione ex vultus inspectione, et quomodo astrorum conditione mutentur species et mentes hominum..... 84-93
4. De magica arte, et quibus fraudibus magi miracula fingant..... 93-114
5. De Ægyptiis, et quomodo profiteantur universa numeris constare.... 114-119
6. De divinatione per astra et de Arati placitis..... 119-131
7. De arithmetica arte..... 131-136

LIBER V.

1. Quænam profiteantur Naasseni, qui se ipsos Gnosticos vocant, et quomodo eadem doceant quæ prius instituerunt philosophi Græci iique qui mystica tradiderunt, a quibus profecti hæreses suas constituerint..... 138-184
2. Quæ Peratarum placita sint, et quomodo dogmata sua non e sacris Scripturis sed ex astrologicis artibus deprompta condiderint..... 185-208
3. Quæ sit Sethianorum doctrina, et quomodo e surreptis Græcorum sapientium placitis, scilicet Musæi, Lini et Orphei, sua dogmata dolose instruxerint. 209-224
4. Quæ sint Justini placita, et quomodo doctrinam suam instituerit, non e sacris Scripturis depromptam, sed ex Herodoto, fabularum narratore... 224-241

LIBER VI.

1. Quænam Simon ausus sit, et quomodo ejus disciplina e magorum poetarumque disciplinis constet..... 243-267
2. Quænam Valentinus doceat, et quomodo ejus doctrina non e Scripturis sacris, sed e Platonicis et Pythagoricis placitis sit conflata..... 268-301
3. Quænam Secundo et Ptolemæo et Heracleoni placuerint, quomodo ipsi eadem quæ Græci sapientes, aliis verbis, docuerint..... 301-304
4. Quænam Marcus et Colarbasus statuerint, et quomodo ex iis plures artibus magicis et Pythagoreis numeris sese addixerint..... 304-332

LIBER VII.

1. Quæ fuerit Basilidis doctrina, et quomodo Aristotelis dogmata valde miratus ex eis hæresim constituerit suam..... 334-367
2. Quæ doceat Saturnilus, qui eodem tempore quo Basilides floruit..... 367
3. Quomodo Menander non dubitaverit dicere ab angelis hunc mundum conditum fuisse..... 367-369

4. Quæ fuerit Marcionis amentia, et quod doctrina illius nec nova sit, nec e sacris Scripturis deprompta, sed ex Empedocle. 369-384
5. Quomodo Carpocrates inania proferat dicens ab angelis creata fuisse omnia quæ sunt. 385-388
6. Quomodo Cerinthus nihil e Scripturis sed ex Ægyptiorum dogmatibus doctrinam suam constituerit. 388-389
7. Quæ sint Ebionæorum dogmata, et quomodo Judæorum moribus præ cæteris adhæreant. 389-390
8. Quomodo Theodotus erraverit, tum ex placitis Ebionæorum collectis quum e dogmatibus Gnosticorum suam hæresim constituens. 390-392
9. Quæ placuerint Cerdoni dogmata Empedoclis repetenti et Marcionem male producenti. 392-393
10. Quomodo Lucianus, Marcionis discipulus, non erubuerit et ipse Deum blasphemare. 393
11. Quem magistrum Apelles secutus non eadem tamen quæ didicit edocuit, sed e physicis dogmatibus supposuit esse universi mundi substantiam. . . 393-395

LIBER VIII.

1. Quæ sint Docetarum placita, et quomodo ea quæ docent e philosophia physica deprompserint. 397-408
2. Quæ inepta Monoimus effutiat poetis et geometris et mathematicis addictus. 408-416
3. Quomodo Tatianus hæreticus ortus sit e scholis Valentini et Marcionis, ex eorum doctrina suam constituens. Quomodo Hermogenes Socratis dogmatibus usus sit, non doctrina Christi. 416-418
4. Quomodo errent illi qui contendunt oportere solennitatem Paschæ quarto decimo die lunæ celebrari. 418-419
5. Qualis sit error Cataphrygum existimantium Montanum et Priscillam et Maximillam prophetas esse. 419-421
6. Quæ sit Encratitarum vana doctrina, et quomodo dogmata sua non e sacra Scriptura mutuati constituerint, sed ex ipsis et e Gymnosophistis apud Indos. 421-423

LIBER IX.

1. Quæ fuerit Noeti maledica dementia, et quomodo obscuri Heraclitii placitis adhæserit, non Christi dogmatibus. 425-434
2. Quomodo Callistus, miscendo Cleomenis, discipuli Noeti, et Theodoti hæresim, aliam recentiorem hæresim constituerit, et qualis fuerit ejus vita. . . 434-446
3. Quinam fuerit recens adventus peregrini cujusdam dæmonis, Elchasai nomine, et quomodo obtegat suos proprios errores fingendo sese legi Mosaicæ ani-

mum adhibere, dum reipsa gnosticis dogmatibus vel astrologicis et magicis incumbit. 446-455
4. Quæ fuerint Judæorum instituta et quot apud eos sectæ 455-473

LIBER X.

1. Summarium omnium philosophorum 474-480
2. Summarium omnium hæresium. — Naasseni. — Peratæ. — Sethiani. — Simon. — Valentinus. — Basilides. — Justinus. — Docetæ. — Monoimus. — Tatianus. — Marcion. — Apelles. — Cerinthus. — Ebionæi. — Theodotus. — Altera Theodoteorum secta. — Phryges. — Noetus. — Hermogenes. — Elchasaitæ 480-508
3. Qualis sit in omnibus veritatis doctrina 508-524

208.22
H 612 C HIPPOLYTUS 25156

AUTHOR Philosophumena sive
Haeresium Omnium Confutatio
TITLE
(Patricius Cruice)

DATE DUE	BORROWER'S NAME
	STORAGE - CBPL

PRINTED IN

25156